BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
9 C
35

68
9
C
35

[illegible] Google

Tractatus docti & inſignes,

DE ORDINE IVDICIORVM (VVLGO' SPECVLVM AVREVM, & Lumen Aduocatorum) Authore D. Roberto Maranta, Venuſio, Iureconſulto clariſsimo, nunc iamiam accuratius & terſius, quàm anteà vſquàm caſtigati & expoliti.

Summaria adiecta à Ioanne Baptiſta Zilleto, Veneto, cum duplici Indice. Altero Rerum & Verborum ſingularium: altero locorum inſignium, quos argumentis nunc primùm illuſtrauimus.

Colleg. Rom. Soc. Iesu

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LVGDVNI,
Apud Hæredes Iacobi Giuntæ.
M. D. L.

BIBLIOPOLA CANDIDO LECTORI S.

Consilium ſemper fuit, candide Lector, noſtrum circa rem literariam ſtudiũ & officium, re potius teſtari, quàm ambitioſis ac fucatis pollicitationibus, tanquam ſpe inani & fallaci tuam expectationem alere. Cuius noſtri in Rempubli. muneris nullam unquam mercedem aut gloriam aucupati ſumus ampliorem, quàm ut tuis publicisq́; adeò ſtudijs, nec optatiorem quàm, ut immortalitati nominis noſtri aliquando conſuleremus: uelis & equis, quod aiunt, fugientes Homericam illam fœdiſsimam ignauiæ & ſocordiæ notam: Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης. En igitur, candide Lector, tibi emittimus D. Robertum Marantam, Venuſinum, uirum ſine controuerſia utriuſque iuris diſciplina clariſsimum: illum quidem ipſum, non qualem anteà geſtaſti, mutilum & corruptum, ſed iamiam ſuæ priſtinæ integritati uiuidóque nitori reſtitutum: nouis & compendioſis Argumentis in ſingula Capita, illuſtratum. Indicem adhæc locorum inſignium, qui mirè deſiderabatur anteà, concinnandum curauimus: eo ipſo nihilominus, qui præerat rerum, uerborum. & ſententiarum ſingularium, non reiecto, ſed tamen circunſpectius elimato. Qua in parte doctiſ. hominum opera, atque exemplarium beneficio adiuti, quantam huic Authori lucem & gratiam, quanta publicis ſtudijs adiumenta ipſi attulerimus, tuum ac ſtudioſorum ſit iudicium. Certè nec operæ, nec oleo pepercimus. Cæterùm, te uelimus rogatum, ut haſce noſtras uigilias, hoſce noſtros liberales conatus æqui boniq́; conſulas, dum multò grauiora in tuam unius gratiam molimur.

Bene uale.

INNOCENTII LVCII, MONTELLANI EXASTICHON.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Cur opus inſcribitur, Speculum Aureum.

Reddit vt acceptas Speculũ ſine fraude figuras,
Hoc opus in tetrico ſic obeunda foro.
Et quantò reliquis extat præſtantius Aurum:
Hoc alijs tantò nobile præſtat opus.
Non igitur fruſtrà Cedro tua digna Maranta
Ex auro & ſpeculo pagina nomen habet.

Eiuſdem Innocentij carmen.

Quam tibi tyrones fateor debere Maranta:
Verſatoſq́ diu iuris in arte ſenes.
Illos dum tenebras illuſtras, hóſque labori.
Dum parcũt: Speculo dum cumulata vident;
Et tibi terrarũ domini populúsque regendus,
Munere pro tanto præmia digna ferant.
Hoc tu cauſarum cenſores, ducis ad altum
Iuſtitiæ culmen: ſanctáque iura doces.

Eiuſdem Innocentij Diſtichon.

Vrbs quõdã Flacco viguiſti ſplẽdida: ſed nũc
Aucta Marantæo plus Venuſina nites.

Andræ Silueſtrij ſacerdotis Andrij carmen.

AD LECTOREM.

Doctorũ ſpecimẽ, legum vox viua, Robertus
Communi gaudens vtilitate virûm:
Ex auro ſpeculum, quo ſe conſultus adornet,
Edidit: obſcurum ius erat: ecce nitet.
Gratia cõſulto eſt prodeſſe clientibus, ingens:
Inque foro trepidis poſſe fauere reis.
Quanta refulgenti Speculo tribuẽda Marãtæ
Gloria: patronis quo duce lumen adeſt.

Eiuſdem Andreæ Diſtichon.

Lumen habes, toto tenebris è iure fugatis:
Intrepidè cauſas ſuſcipe: lumen habes.

Archipresbyteri Iacobi flori, poëtæ Theologi Carmen,

AD LECTOREM.

O qui hominũ curas prauos depellere mores
Pectoribus, iudex tramite iuſtitiæ.
Quiq; foro inſontes cõtra defendis in hoſtem,
Tela ferens, iſtis vtere iudicijs.
Hoc tibi præſtat opus Speculũq; aurũq; legẽti
Clarius vt cernas, quæ pretioſa refert.
Magnas ergo tuo grates pleno ore Marantæ,
Pro tam fœcundo munere ſemper age.

Lenius ad Lectorem.

Lux nitet hîc radians ardenti ſole Roberti.
Qui odiſti tenebras, huc fuge: lux nitet hîc.

ILLVTR.

Illuſtriſsimo Melficti Principi, DOMINO FERDINANDO GONZAGE, CAEſareæ & Catholicæ Maieſtatis in Regno Siciliæ Vicegerenti digniſsimo,

E. I. V. D.

D. ROBERTI DE MARANTA

filij omnes, eorumq; nomine Theſeus Megha Litienſis.

S. P. D.

PARENTVM mandata, Illuſtriſsime Princeps, tanta reuerentia tantaq; obſeruantia digna ſunt: vt nil in terris antiquius, nil filijs charius eſſe debeat. credimus enim mortuos aliquam eorum habere curam, quæ in hoc mundo gerantur. vel turpiſsimum exiſtimamus eorum mandatis non obedire, qui nos ex nihilo (Deo fauente) & progenuerunt, & genitos non aluerunt ſolùm: ſed probatiſsimis quoq; moribus, & inſtitutionibus exornarunt. præſertim ſi tales fuerint: & talia præceperint, vt non parere vel turpiſsimum ſit, vel periculoſum ab illis diſcedere. Scriberemus profecto quis fuerit. E. I. V. D. D. ROBERTVS DE MARANTA Venuſinus, pater noſter, ni foret tibi

notiſsimus:tu enim pro tua humanitate ſic illum dilexiſti ſemper,ſic veneratus es,vt eius conſilia inſtar Delphici oraculi reſpōſa credideris. Vidiſti inſuper illum in Salernitano Gymnaſió publicè legalem ſcientiam profitentem:& probaſti ſæpius opera in iure ciuili edita,quæ adhuc in manibus extant.Hic igitur quum eſſet in terris,aureum pene opus compoſuit: quod ex eius titulo patet: nam dicitur Speculum aureum: & lumen aduocatorum: quod inuiderunt fata,ne poſſet imprimere:morte enim immatura,vel non expectata potius, eius voluntatem impediuēre, quæ fuerat opus illud excellentiæ tuæ dicare:non iam quòd crederet excellentiam tuam tali indigere munere,quo exornetur,diutius viuat:& fiat immortalis(eſt enim per ſe ſatis ſuperq; nobilis domus Gonzaga:uixit ſemper:& uiuet ſuis fulta radicibus)ſed ſperabat tutius exiturum,nec maleuolorum dentes formidaturum. Mandauit itaque nobis omnibus, & ſic fieri voluit,vt ſi quando eius operis imprimendi facultas data foret,non niſi ſub tuo nomine exiret. Tibi igitur ex mandato patris, opus iſtud dicauimus: quod quidem tutiſsimum exibit. Quis enim audeat tuæ fidei mādata carpere? Quis extimeſcat audaces vel manus vel dentes liuidos obtrectatorum,ſi tuo numine tutum exibit opus? Eſt præterea & alia huius operis tibi dicandi ratio:nam præter neceſsitudinem,quam pater tecum conſtitutam habuit,amorem noſtrum in te à pueritia noſtra conuertimus:maturiore iam ætate,tuo ſtudio & iudicio confirmatum:vt ſi debito noſtro agere vellemus, illud idem,quod pater inſtituit,eſſemus acturi. Quæ quidem & ſi maxima ſunt(quod fateri neceſſe eſt)nullius tamen ponderis æſtimauimus.coēgit profecto nos patris imperium,coēgit amor, quo te proſequimur:ſed tuæ nobilitatis fulgor. & familiæ decus, & clariſsima virtus magis impulit. Nam quis eſt hodie(remota omni adulatione)ſi verum fateri uolumus,quem tecum conferre poſsimus? Tu charus ciuitatibus:charus ſingulis ciuibus:charus ſinitimis,& exteris populis. Inuictiſsimo Imperatori adeò gratus. vt non ciuitatis vel prouinciæ curam demandarit.ſed Regni &

Siciliæ

Siciliæ potiſsimùm: in quo tanta te prudentia geſsiſti:tanta iuris æquitate populos omnes gubernaſti:tanta domi militiæ'que prouidentia futura omnia prȩuidiſti,vt in alterum triennium,& quoad vixeris, tibi fuerit prorogatum imperium. Tu enim conſilio prudens:ſermone modeſtus: in rebus agendis promptus atque impiger:tu uitam non in vanis huius ſeculi oblectamentis:non in aliqua turpitudinis labe conteris: non in voluptatum illecebris: non in vlla denique vitij ac ſceleris fœditate:ſed in amplectenda colenda'que uirtute:in parandis bonis atque ingenuis artibus:in patrijs laudibus augendis,conſumis.Si de iuſtitia quæritur, Ariſtidem illum Athenienſem ſuperas:ſi de fide,Romanos:quorum nomen in terris erat mirabile.In prudentia Solonem refers:in fortitudine Epaminundam Thebanorum Ducem.in te Xenocratis maieſtas:Catonis grauitas:& Zenonis apparet patientia.Quid dicam de peritia in re militari,in præripiendis hoſtium conſilijs?in tutandis urbibus?quid de amore in vxorem?de beneuolentia in ſubditos populos?Profectò ſi quis quȩreret uirum,qui foret dux inclytus,qui princeps magnanimus, qui omnibus ferè & naturæ & fortunæ bonis floreret,qui diuino polleret ingenio,qui res eo animi iudicio ponderaret,quòd decet ſapientem,tu ſolus occurreres.Solus igitur occurriſti,quem dignum putaremus,cui paternorum ſtudiorum uigilias,aſsiduas laborum ſuorum lucubrationes tutò dicaremus:ſcimus enim probos uiros opus hoc penè diuinum probaturos Nam quæ vera ſunt,docet:obſcura interpretatur:ambigua ſoluit:falſa conuincit:diſcordantia conciliat:euagantia confirmat:cæcutientibus lumen præbet:laborantibus opitulatur:indigentibus ſuccurrit:& doctos viros errare nō patitur.Nec inuenient obtrectatores & mordaces, quid lanient: nam totum opus eſt aureum, & in fornace probatum fulget profectò,coruſcat,& radiat.Accipe igitur,Princeps illuſtriſsime,hoc noſtrum munus,ea animi bonitate, qua ſoles omnia,quæ tuæ dignitati ſe offerunt.præſertim quoniam hoc opus adoleſcentiam agit:ſenectutem oblectat:ſecundas res ornat:aduerſis profugium & ſola-

tium præbet: delectat domi:non impedit foris:pernoctat nobiſcum:peregrinatur:ruſticatur. Quia ſi fortè hic ſcribendi modus perinde ac inornatus te ipſum offendet, Pomponio fratri noſtro culpam aſsignabis:qui quum Patauij verſaretur in ſtudijs legum, cupiens non degenerare à peritiſsimo parente noſtro, Theſeum megha Litienſem delegit:qui noſtro omnium nomine hæc qualiacunque, ſcriberet:quæ tantò tibi gratiora fore putamus, quantò & ſimpliciora, & ex intimo cordis affectu deducta cognoſcimus:voluntatem certè noſtram indicabunt: quam tibi notiſsimam eſſe voluimus: & ſi nil noui afferamus: quum iam diu nos omnes illuſtriſsimæ dignitati tuæ deuotiſsimos noueris. Vale Decus Latij, datum Patauij.

M. D. XXXX.

INDEX ARGVMENTORVM, LOCORVM COMMVNIVM HVIVS OPERIS.

Actorum editio. Parte v i. fol. 215
Allegatio & diſputatio ſuper dubijs cauſæ. parte v i. fol. 228
Appellatio. parte v i. fol. 245
Authoris nomen parte v i. fol. 183
Citatio. fol. 159
Compromiſſum. parte v i. fo. 194
Concluſio in cauſa. parte v. i. f. 227
Confeſsio. parte v i. fol. 201
Contumacia. parte v i. fol. 175
Denunciatio. parte v i. fol. 157
Dilatio. fol. 197
Exceptio. parte v i. fol. 188
Incidēs criminale. parte v i. fo. 221.
Inſtrumētorū productio. parte v i. fol. 28.
Interrogatio. parte v i. fo. eodem
Iudicij diffinitio. parte v i. fo. 8.
Iudicij deciſoria. parte v i. fol. 228
Iudiciorum prima diſtinctio. parte. ead. fol. 37.
Iudiciorū. i i. diſtinctio. parte. ead. fol. 49.
Iudiciorū. i i i. diſtinctio. parte ea. fol. 51.
Iudiciorū i i i i. diſtinctio. parte. ea. fol. 52.
Iudiciorum v. diſtinctio. parte ead. fol. 53.
Iudiciorum v i. diſtinctio. parte ead. fol. 62.
Iudiciorum v i i. diſtinctio. parte ead. fol. 75.
Iudiciorum v i i i. diſtinctio. parte i i i i. fol. 83
Iudiciorum i x. diſtinctio. parte ea. fol. 83.
Iudiciorum x. diſtinctio. parte ead. fol. 96.
Iudiciorū x i. diſtinctio. parte ead. fol. 97.
Iudiciorū x i i. diſtinctio. parte ead. fol. 105.
Iudiciorū x i i i. diſtinctio parte ead. fol. 105.
Iudiciorum x i i i i. diſtinctio. parte eadem. fol. 106.
Iudiciorum x v. diſtinctio. parte ead. fol. 107.
Iudiciorū x v i. diſtinctio. parte ead. fol. eodem.
Iudiciorū x v i i. diſtinctio. parte ea. fol. 116.
Iudiciorum x v i i i. diſtinctio. parte eadem. fol. eodem
Iudiciorū x i x. diſtinctio. parte ead. fol. 116.
Iudiciorum x x. diſtinctio. par-

te ead. fol.eodem
Iudicis officij imploratio. parte v i. fol.159.
Iudicium, quid, & quot modis accipiatur. parte i. fol.8.
Iudicium unde primùm ortum. parte i i i. fol.15.
Iudicium duplex. parte. i i i. fol.16
Iudicium, lis, inſtantia, & cauſa, quomodo accipiatur. part. v. fo.119
Iudicium trifariam partitum. parte. v i. fol.128.
Iuramentum. fol.193. & fol. 211.
Laudatio. parte. v i. fol.182.
Libelli oblatio. parte v i. fol.180
Litis conteſtatio. parte v i. fol.191
Proceſſus publicatio. parte v i. fo.221
Quæſtio, ſiue tortura. parte v i. fo.225
Reconuentio. parte v i. fol.181
Satiſdatio. parte v i. fol.185
Teſtium productio. parte v i. fol.205
Teſtium repulſa. parte v i. fol.223

FINIS.

TRACTATVS DOCTI ET INSIGNES, DE ORDINE IVDICIORVM

(uulgò Speculum Aureum, & Lumen Aduocatorum) Authore D.Roberto Maranta, Venuſio, Iureconſulto clariſsimo, nunc iamiam accuratius & terſius, quàm anteà uſquàm caſtigati & expoliti.

PROOEMIVM.

1 *Deus cunctorum Plaſmator, omnia ſuo ordine gubernanda præcepit.*

2 *Iudicium inſtitui conuenit, vt à diuinis operationibus non difformetur.*

3 *Ordo, modus eſt agendi ſine quo nihil rectè agitur.*

4 *Actum noſtrum inanem efficiunt, quæ ſine legitimo initio gerimus.*

5 *Ordo peruerſus vel omiſsus, annullat actũ.*

6 *Ordo quis ſeruandus.*

7 *In conſilijs & reformationibus ordo ſeruari debet.*

8 *Vocem primam habere in conſilio debet, maioris dignitatis & dignior.*

9 *Doctoribus vel canonicis pluribus præferri debet, qui dignitatẽ prius acquiſiuit.*

10 *Sedere à dextris Pricipis, maior eſt honor.*

11 *Actoris aduocatus prius, & poſteà rei, debet præponere & allegare.*

12 *Ordo in ſententijs & decretis exequendis debet ſeruari.*

13 *Tortura à timidiori ſeu à magis ſuſpecto, vel fœmina debet incipi.*

14 *Filius prius torquetur, quando de eodem delicto pater & filius ſunt incriminati.*

15 *Mortuus filius prius præſumitur, quando pater et filius: vel mater & filius in eodẽ conflictu, bello aut mari moriuntur.*

16 *Debitores principales in conueniendis fideiuſſoribus, & tertijs poſſeſſoribus, debent prius excuti & conueniri.*

17 *Verborum ordo, in legatis & diſpoſitionibus ſeruatur.*

18 *Tutor, qui tutelam adminiſtrauit in pluribus tutorib. conueniendis, debet prius conueniri.*

19 *Stipulatio non præcedente interrogatione, vel ſine reſponſione, non valet.*

20 *Ordo ex iuris præſumptione in debitorum ſolutione ſeruatur.*

21 *Iudicium, eſt lapis angularis totius legalis doctrinæ: & ideò ſummo ordine regi, debet.*

POSTQVAM ſupremus cœli terreq; dominus totius mundi machinam ſuo quidẽ mi-
10 conſtruxit ordine,
hominemq; ad ſui imaginem compegit, vt moribus ac legibus humanum genus viueret, deſuper ſtatuit, recta cunctis ſectari: prauaq; abhominari præcipiens: quod ipſum legem eſſe teſtatur Cicero libr. ij. de
1 natura Deorum, † rerumque ordinem, ſicut ipſe cunctorum plaſmator, in ipſius orbis molitione compoſuit: vt habetur

vt habetur Gene c.j. Ita etiam inferiora omnia ſuo ordine gubernanda præcepit:teſte apoſtolo ad Corinth. j.c.xiiij.vbi inquit: Omnia honeſtè & ſecundum ordinem fiant vobis: vt inde boni nihil emergat, vbi ordo
2 deficeret. † Demiſsis itaque diuina prouidentia legibus, eaſdem in terreſtri iudicio deduci ac vẽtilari oportuit.Quod quidem iudicium ſuo ſimul ordine inſtitui conuenit: vt à diuinis operationibus non difformetur.
3 † Cùm igitur de huiuſmodi legali iudicio aliqua in præſenti Libello pro iuuenum, maximè Aduocatorum & iudicum vtilitate, atque introductione diſcutere, diſcutiendoq; cumulare decreuerim, meritò ipſius ordinem ante omnia perquirendum eſſe conſantaneum duxi:cũ (vt inquit Bal.in trac.ſciſmatis.colũ. iij.)ordo,ſit modus agendi, ſine quo
4 nihil rectè agitur. † Et ibidem dicit, quòd omnia, quæ gerimus, niſi legitimum initium habeant,inanem noſtrum actum efficiunt l.quæcunque gerimus ff.de actio.& obliga.
5 † Hinc videmus,quòd ordo verborum,dat quandoque formã,vt ſi fuerit omiſſus, aut peruerſus, annullet actũ.c.cũ dilecta:& ibi plenè per Fel. de reſcript.ſimiliter ordo ſubſtãtialis peruerſus,vitiat actũ:ſecũdũ Bar. in l.prolatã.C.de ſentẽ.& Bal.in l.am
6 biguitates C.de teſta.† Itẽ ſeruandus eſt ordo naturæ.Itẽ ordo inſtructionis diuinæ: & ordo ingenio maiorũ noſtrorum inuentus:& ordo dans rei intellectũ:vt dicit Bal.in authẽ. hoc amplius.co.pe.C.de fideicõ. Itẽ ordo legis ſeruandus eſt ſecundũ Bal. in l.
7 inteſtato.C.de ſu.& legit.† Similiter in conſilijs & reformationibus faciẽdis debet ordo ſeruari:vt prius prępo natur:deinde cõſulatur ſuper re ipſa præpoſita:& deinde fiat reformatio: vt not.Barto.in l.ij.in prin.ff.ad Vel-
8 leian.& in l.ij.C.de decur.li.x.† Itẽ is, qui eſt maioris authoritatis & dignior,debet habere prima vocem in cõſilio:vt no.gl.in c.placuit.xvj.diſt. & Bal.in c.j.in ver.prius de cõtrouer. feud.apud par.& dicit Bald.in c. cùm olim.in prin. de cõſue.ꝙ antiquiores clerici & doctores debẽt habere primũ locũ. Idem tenet Bar.in l.j. ff. de obſeq.& Bar.in l.fi.C.de tyro. lib. xij.per illũ tex.& Iaſ.in l. cũ quid. in
9 ij.lect.col.pe.ff.ſi cer.pe.† quæ verba intelliguntur,vt quãdo ſumus in habentibus parẽ dignitatẽ,vt in pluribus doctoribus,vel pluribus canonicis:ille debet præferri, qui prius dignitatẽ acquiſiuit!&ſic qui fuit prius creatus doctor,vel canonicus.tex. eſt formalis in l.j.& ibi Bar.C.de conſu. lib.xij.& ſic attenditur ordo tẽporis: vt not.Bar.in l.ij.§.prius.circa fi.ff.de vulg & pup.& in l.j. & ij. ff.de alb. ſcrib. & tangitur in deciſiõ. j.concil. Neap.in fi.& no.glo.in c.fi. xvij. diſt.
10 † Similiter in ſedendo, ſeruatur ordo:nã maior honor eſt ſedere à dextris principis, quam à ſiniſtris: vnde ordo eſt, quòd primogenitus Regis, ſedeat à dextris: & ſic quilibet dignior debet ſedere à dextris: & minus dignus, à ſiniſtris: ſecundũ Bal. in l.decernimus.in ij.not.C.de ſacroſan. eccle.
11 † Item ſeruatur ordo inter Aduocatos: quia prius debet præponere & allegare aduocatus actoris:&

actoris: & poſteà aduocatus rei. ita
dicit Bald.in l.Neſennius.ff. de neg.
geſt.& idem Bal. in l. qui prior.ff. de
iudi. vbi idem dicit procedere in om
nibus actibus, qui fiut per actorem,
vt præcedãt. Quod facit ad id,quod
dicimus in reconuentione: in qua
fiunt ſimultanei actus:nam prius de-
bent fieri acta actoris:& poſteà im-
mediatè rei: per d.l. qui prior.& ibi
12 Bald.† Item ſeruatur ordo in execu-
tionibus ſententiarum & decreto-
rum:ſecũdum formam.l. à diuo Pio.
13 §.in venditione. ff.de re iud. † Item
ſeruatur ordo in interrogando tor-
tura pro veritate eruenda: nã quan-
do plures ſunt incriminati de aliquo
delicto, debet incipi tortura à ma-
gis ſuſpecto: ſed ſi omnes æqualiter
ſuſpecti ſunt: & tunc ſi eſt maſculus
& fœmina, debet incipi à fœmina:
quia cenſetur timidior: & citius di-
cet veritatem: ſecundum Bart.in l.j.
ff.de quæſtio.& Gandi. in tract. ma-
leſi.in tit.de quæſt.& tormen. col.ij.
ſed ſi omnes ſunt maſculi, debet in-
cipi tortura à minori,vel à timidio-
ri,vel à debiliori.text. eſt in l. vnius
in prin.ff.de quæſt.& glo.in c.paruu-
14 li.xxij.q.v. † Item, ſi de eodem deli-
cto eſſent incriminati pater & fi-
lius,debet incipi tortura à filio:quia
pater magis cruciatur de tortura fi-
lij,quàm de propria.l. iſti quidem.§.
fi.ff.quod me.cauſa. ita tenet Gandi.
vbi ſuprà:& ſuper hoc ponit pulchrũ
exemplum And.de Yſer.in c.j.§. pu-
blici latrones.de pa. tenent. quòd cũ
pater & filius eſſent incriminati de
vno delicto,Rex Carolus iuſsit am-
bos duci ad furcam:& cùm pater vi-
deret filium prope furcam, ſtatim
confeſſus fuit, quòd ipſe pater deli-
ctum commiſerat,& non filius:& ſic
pater fuit laqueo ſuſpenſus: & filius
15 liberatus. † Item, ſeruatur ordo in-
ter mortuos,ex iuris præſumptione:
nam ſi in eodem conflictu, in bello,
vel in mari, vel alia ruina ſimul
mortui ſunt pater & filius, vel ma-
ter & filius,præſumitur de iure prius
mortuus pater:vel mortua mater:&
deinde filius,inſpecto ordine naturę:
qui eſt,vt qui primò naſcitur,primò
moriatur.l. ſcripto. ff. vnde lib. & l.
nam & ſi parentibus.ff.de inof.teſta.
ita de hoc eſt tex.& ibi Bart.in l.qui
duos.§.cùm in bello. & l.cum pube-
re.ff. de reb. du. quod tamen limita-
tur quando filius eſſet pubes:ſecus ſi
eſſet impubes:quia tunc præſumitur
prius mortuus filius,quàm pater, vel
mater:quia propter imbecillem æta
tem cẽſetur debilior:& citius mori.
tex.eſt & ibi glo.in l. inter ſocerum.
in princip.ff.de pac.dot.& in d.l.qui
duos.§.fi.& no.Pau.de ca.in conſi.cj.
in prin.in ij.volu. vbi etiam pulchrè
declarat, quòd is,qui agit ad ſucceſ-
ſionem, & fundat ſe quòd filius ſu-
peruixit patri,habet neceſſe hoc pro
16 bare:aliàs ſuccumbit. † Similiter ſer
uatur ordo in conueniendis fideiuſ-
ſoribus & tertijs poſſeſſoribus:quia
prius dicunt conueniri & excuti
principales debitores.auth.præſente.
C.de fideiuſ.& authen. ſi debilior.C.
de pigno.& not.Alexand.& doc.in l.
17 fin.ff.ſi cert.pet. † Item ſeruatur or-
do in legatis & diſpoſitionibus:vt ſi
teſtator dicat: vnum ex equis meis
lego Titio, & alium Meuio: nam
Titius

Titius,qui eſt primò nominatus,debet prius eligere : quia attẽditur iſte ordo verborum:ſecundũ Bar.& Ale-
18 xand.in l.qui duos.ff.de leg.j.† Item ſeruatur ordo in conueniendis pluribus tutoribus:quia prius debet conueniri ille tutor, qui tutelam adminiſtrauit : & poſteà in ſubſidium is, qui non adminiſtrauit:ſecundũ Bar. in l.ſi vt certo.§.ſi duobus. colũ. iiij. verſi. tu. dic quòd imò eſt bona,&c. ff.com.& Bal.in l j.in fin.& ibi com-
19 muniter doc.C.de tranſac.† Eodem modo in ſtipulatione:quia non valet,niſi in ea ſeruetur ordo interrogationis præcedentis,& reſponſionis ſequentis.l.v.§.ſtipulatio.ff.de verb.
20 oblig. † Item ſeruatur ordo ex iuris præſumptione in ſolutione debitorum:quia in dubio præſumitur quis prius ſoluere debitum proprium, quam fideiuſſorium, & prius debitũ pœnale & vſurarium, quàm non pœnale : & prius debitum magis antiquum, quam minus antiquum. l. & magis.cum .l.ſeq. ff.de ſol. Similiter in eccleſijs & conuentibus religioſorum datur certus ordo viuendi & celebrandi diuina,vt notoriæ liquet. Omnia igitur diuina & humana myſteria ordine reguntur ac celebran-
21 tur:† Non ſecus & iudicium ipſum, quod lapis quidam eſt angularis totius legalis doctrinæ, ſummo præcæteris humanis actibus ordine regi oportet. Ad cuius ordinem componendum, accelerans cunctos huius, maximè Siciliæ Regni tyrunculos, Aduocatos, & Iudices rogo, fraternaq; dilectione exhortor, vt quæ in præſenti Opuſculo colligenda decreui, ſedula lucubratione perſpiciant, perlegant, atque menti (quatenus ingenij vires patiuntur) affigant.hîc nanque totius iudicij exorditam telam ſummaq; vigilantia contextam eos quidem inuenturos polliceor. Et prius quid in ſingulis iudiciarijs actibus ex communis iuris diſpoſitione ſeruatur. Succeſsiuè quidem , ex forma conſtitutionum Regni, ac capitulorũ, ritum magnæ Curiæ vicariæ:& regiarum denique pragmaticarum. Et in quibus iura hæc regni municipalia à iuris communis regulis diſcrepent : eas'que corrigant : aut ex parte limitent. quod hactenus ab alio ad noſtram tempeſtatem attentatum non extitit.Lætetur ergo iuuenum profeſſorum turba : immortalique Deo gratiam habeat : qui momento quinquennales labores modico pretio emere ſibi tribuit facultatem : errantibus'que in practicæ tenebris oculis lumen & claritatem demittens, viam ſpatioſam aperuit. Perlege dilectiſsime cœtus:frugales'que chartas,quas pro tui vtilitate notaui aſſidua reuolutione contracta : quas quidem , ſi obmiſſo liuoris aculeo, libenti ſtudio relegeris,quæ habuiſſe non pœnitebit , inuenies:me'que de te benemeritum arbitraberis.

TRACTATVS DIVISIO.

De iudicijs tractaturus,diuidam totum hunc Tractatum in ſex partes principales:Prima pars continebit, quot modis ſumitur iſte terminus : ſeu iſtud nomen:Iudicium:in iure. Secunda pars continebit diffinitionem Iudicij:ſcilicet, quid ſit Iudicium. Tertia pars continebit : vnde habuit originem iudicium. Quarta pars continebit: quotuplex eſt iudiciũ. Quinta pars: Iudicium,lis,inſtantia,& cauſa quomodo differãt. Sexta & vltima pars, ex quibus partibus conſtet Iudiciũ: & quæ ſint eius membra. In iſtis ſex partibus conſiſtet tota continentia huius Tractatus. Quibus expeditis, Deo propitio , erit impoſitus finis huic Speculo aureo.

PRIMA PARS.

ARGVMENTVM.

Iudicium,quot & quibus modis accipiatur.

1 *Iudicium quot modis ſumitur : per totũ.*
2 *Teſtis de ipſius iudicio deponẽs nõ probat.*
3 *Diuinũ iudiciũ, quod erit in fine ſæculi.*
4 *Iudicium fit actoris,rei,& iudicis expeditione.*
5 *Sentẽtia etiã venit appellatione iudicij.*

1 Prima pars cõtinet vnam tantum quæſtionẽ:videlicet,†iſte terminus, iudiciũ. quot modis ſumitur in iure. Et breuiter dico : quòd iſtud nomen,iudiciũ:pluribus modis in iure ſumitur. Primo enim modo accipitur pro ipſo actu trium perſonarũ: videlicet, actoris, iudicis, & rei : de quo principalis eſt materia noſtra:& ita accipitur.ff.& C.& extrà de iudi. & in c.forus.de ver.ſig.Secundo modo accipitur iudicium, pro ipſo iuris ordine:vt eſt tex.in c.ſicut ſine iudicio.ij.q.j. Tertio modo ponitur iudicium,pro diſcretione. l. cùm prætor. §.nõ autẽ.ff.de iud.& in §. præthereà. & ibi not.inſti.qui. nõ eſt permiſ.fa. teſt.vbi eſt glo.ordi.nam dicitur pupillus vel furioſus non habere animi iudiciũ,id eſt diſcretionẽ.Quarto modo ponitur iudicium,pro iuriſdictione.l.ij §.fin. & ibi.not.ff.de iudi. Quinto modo ponitur iudicium,pro actione:vt dicimus de iudicio familiæ erciſcundæ:vt inſti.de offi.iud.§. ſi famil.& l.j.ff.cõ.di.& l. ſed eius. §. fami.& l.heredes.§.itẽ ſi plures.ff.fa. er.Sextò ponitur iudiciũ,pro cõdẽnatione.c.timorẽ.de conſec.di.ij. & ita accipit Apoſt.ad Cor.j.c.xj.Qui manducat,& bibit indignè:iudicium ſibi mãducat & bibit,id eſt cõdemnationem:vt no.glo.in c.in iudicijs.de re. iur.lib.vj.& eſt tex. in c. & purgabit. quinquageſima diſ.Septimò ponitur iudiciũ,pro vltima voluntate:vt eſt tex.& ibi gl.in c.licet.in fi.in ver.iudicare.de ſepul.lib.vj. 2 †Octauò ponitur iudiciũ,pro opinione ſeu credulitate alicuius:vt dicimus in teſte deponente de iudicio ipſius teſtis:quo caſu nõ probat.ſecundũ Ang.in rep. l.ſciendũ.col.ij.ff.de ver. ob.& Alex. in cõſi.lxxiiij.col.iij.in prin.in j.vol. Nono

9 Nonò ponitur iudicium, pro ſenten tia.c.perſonas.de appel. Item pro inſtantia:vt dicit glo. in d.§. prætereà.
10 inſtit.qui.non eſt permiſ. fa.te. Decimò accipitur iudicium,pro deſiberatione & examinatione.c. ij. in fin.
11 lix.diſ. Vndecimò ponitur iudicium, pro authoritate. c. nulla. lxij. diſtin.
12 Duodecimò ponitur iudicium, pro arbitrio boni viri: ſecundum Abb. in c. cùm autem. de iure pat.& Bart. in extrauag.ad repri.in verſi.videbitur.licet Bart.in l.ſi ſic. in princ.ff.de dele.j. dicat, quòd importat liberam voluntatem:per l.Thais.§.Lucius.ff.
13 de fideicom.lib. † Decimoteriò ponitur iudicium, pro diuino iudicio vniuerſali, quod erit in fine ſæculi: vt tota die cantat Eccleſia: & erit prope montem Oliueti in valle Ioſaphat,vnde Chriſtus aſcēdit ad cœlos: inde etiam deſcendet iudicaturus viuos & mortuos: vt declarat B. Tho.iiij.ſent.diſt.xlviij.q.j.artic.iiij.
4 ¶ † In toto autem præſenti Speculo accipiam iudicium ſecundum primū modum: ſcilicet pro tota illa expeditione,quę fit cum illis tribus perſonis: ſcilicet cū iudice, actore, & reo, à prima citatione vſque ad ſenten-
5 tiam incluſiuè: † quia etiam ſententia includitur in hoc iudicio, eo modo accepto: vt not.Bal.per illum tex. in l.j. in iij. not. C. ſi ad rem iudi. & Abb.in c.j.de plus pet. & glo.in c.ſtatutum.§.inſuper.in verſic. iudicium. & ibi Gemi.de reſcri.lib.vj. Pro hoc eſt text.in c.in cauſis.in verſic. iudicio. de re iudi. & in c. ad aures. & c. perſonas.de appell.

Robertus Venuſ. I. V. Doct.

SECVNDA PARS.

ARGVMENTVM.

Iudicij diffinitio: idq; uariè. Tum eius exercendi ratio.

1 *Iudicium, quid ſit: & quot modis diffiniatur. & num. 9. & 12.*

2 *Iudiciū ſine actore quãdoq; eſſe ſolet: & ſine accuſatore: & quandoque ſine reo.*

3 *Iudice procedente per inquiſitionem, fama loco accuſationis ſuccedit.*

4 *Legatum factum perſonæ incertæ quæ ex aliquo futuro euentu venit certificanda, valet.*

5 *Donatio in qua incerta eſt perſona donatarũ: ſed euentu futuro venit certificanda tenet.*

6 *Diffinitio genus & differentias habere debet: aliàs non valet.*

7 *Teſtis rationem & cauſam ſcientiæ diuerſam à dicto ſuo aſſignare debet: aliàs non probat.*

8 *Verbum: contendere in iudicio: ad partes ſolùm refertur.*

9 *Iudicium, eſt inueſtigatio, quam facit iudex ſecundum iuris ordinem, per varios modos ad veritatem eliciendam: & elicitam cuſtodiendam.*

10 *Iudiciū, eſt cauſa in iure reddēdo neceſſariò poſita, cum perſonarū interpoſitione.*

11 *Iudicium, eſt deciſio cauſæ, quæ iuridicè coram iudice fit.*

12 *Iudicium iuſtitiæ, eſt miniſtratio, quæ fit à iudice in cauſa coram eo poſita. & nume. 13. & 14.*

13 *Iuſtitiam dicitur priuatus proximo facere, ſibi ius ſuum reddendo.*

14 *Iuſtitia poteſt miniſtrari per iudicem, quandoq; abſq; propoſitione cauſæ.*

15 *Iudicium conſtat ex conſideratione ſeptem cauſarum.*

Cauſa

16 *Cauſa materialis,quæ dicatur.*
17 *Cauſa vnde dicitur.*
18 *Statutum vel diſpoſitum in materia,non cenſetur diſpoſitum in materiato.& non venit appellatione alterius:nec econtrà.*
19 *Materiato obligato,non cenſetur obligata materia.*
20 *Prohibitus vendere frumentum extra territorium, non poterit vendere farinam.*
21 *Cauſa quæ efficiens dicatur.*
22 *Cauſa,quæ dicatur formalis. & numer. 25.&.26.*
23 *Scriptura,eſt actus forma:quando ex legis diſpoſitione actus in ſcriptis debet celebrari.*
24 *Ordo reſcripti,dicitur forma.*
26 *Figura iudicij,quæ ſit.*
27 *Cauſa ſubſtantialis,quæ ſit.*
28 *Publicatio & concluſio,an ſit de ſubſtantia proceſſus ſeu iudicij.*
29 *Naturalis,quæ ſit cauſa.& an illi renuntiari poſſit.nu.42.*
30 *Cauſa accidentalis,quæ ſit.*
31 *Cauſa finalis,quæ dicatur.*
32 *Sententia,eſt cauſa finalis iudicij.*
33 *Controuerſiæ per ſententiam imponitur finis,ad quem iura feſtinant.*
34 *Ex proceſſu,in quo non eſt lata ſententia,non poteſt deueniri ad effectum executionis.*
35 *Cauſa finalis vniuſcuiuſque actus, eſt principale hominis intentum, actum illum facientis.*
36 *Cauſa,quæ ſit finalis in contractibus: & quæ in legatis.*
37 *Iuſtitia,eſt finalis iudicij cauſa.*
38 *Iudiciorum formalibus vel ſubſtantialibus an poſſint partes renuntiare.& nu. 39.cum pluribus ſeq.*
39 *Cauſæ formali iudicij,partes renuntiare poſſunt.*
40 *Sententia ſine ordine iudiciario de voluntate partium ferri poteſt: & valebit in vim arbitramenti.*
41 *Partes an facere poſſint,quòd iudex ſine ſcriptis pronunciet.*
42 *Formalibus neque ſubſtãtialibus non poſſunt partes in cõtractibus & vltimis voluntatibus renunciare,vt actus valeat.*
43 *Iudicio pendente coram vno iudice,poteſt pars aduerſarium trahere coram alio iudice: & valet iudicium exceptione litis pendentiæ non oppoſita.*
44 *Pactum,quòd venditor non teneatur de euictione, valet: & tenetur ad pretij reſtitutionem.*
45 *Renuntiari poteſt accidentalibus contractuum: & valet pactum ſuper eis.*
46 *Finali cauſæ iudicij renuntiari poteſt.*

1 SEcũda pars principalis continet vnicam. q. videlicet: diffinitionem iudicij: Vnde quæro quid ſit iudiciũ? Reſpondeo,quòd varijs modis diffinitur.Et primo modo diffinitur ſic: videlicet iudiciũ,eſt actus legitimus trium perſonarum in iudicio contendentium:videlicet iudicis,actoris, & rei.hanc diffinitionem ponit Bald.in rub.ff.de iudi.& Abb.in rub.extrà de iudi.col.ij.& Alexã. in rub.C.de iud.
2 † Iſtã, diffinitionẽ impugnat Card. in rub.extrà eo.& quãplures alij doc. ibi:ex eo, quia non eſt generalis, & non conuertitur.nam quandoq; ſolet eſſe iudicium ſine actore:vt quando iudex inquirit ex officio. c.qualiter & quando.el.ij.de acc.quandoque ſolet eſſe ſine reo:vt quando iudex inquirit generaliter ſuper notorio crimine,ad inueniẽdum malefactorem, non contra certam perſonam: vt declarat Inno.in.c.bonæ de elec.& ha-

betur in conſti.Regni:ſi damna clandeſtina:tamen Abb.in d.rubr. nititur ſaluarē hanc diffinitionem propter duas rationes.Primò,quia debet accipi iudicium à communiter accidētibus:nam ſecundum communem curſum cauſarum, vt plurimùm ſolent eſſe tres perſonę in iudicio.facit tex.
3 in l.nam ad ea.ff.de legib.†Secundò, quia quãdo proceditur per inquiſitionē, ſaltem fama ſuccedit loco accuſatoris:vt d.c.qualiter & quando.& ſic ex iuris fictione extat accuſator.Verùm iſta ſaluatio Abba.non ex toto euacuat rationes cōtrarias: quia non euacuat illam,quãdo proceditur ſine reo, ſuper notorio crimine: quæ ap-
4 pellatur inquiſitio generalis: † puto tamen ſaluando Abba.ab iſta impugnatione dici poſſe, & præſuppono ſubtiliter, quòd vbicunque aliquis actus legitimus requirit ad ſui efficactiam interuentum aliquarum perſonarum,poteſt dari ille actus validus & efficax:quãuis non omnes illæ perſonæ interueniãt certę:ſed aliqua ſit incerta,inſpecto præſenti ſtatu:tamē eſt certa deſtinatione per rerum naturã:puta:quia venit certificanda ex aliquo futuro euentu: iſte eſt text.in l.quidam relegatus,& ibi Barto.ff.de reb.du.vbi valet legatum factũ perſonæ incertæ, quæ ex aliquo futuro euentu venit certificanda: & tamen non eſt dubiũ,ꝙ in legato requirũtur duæ perſonæ quo ad eius efficaciam.ſ.perſona legantis,& perſona le-
5 gatarij: vt patet ad ſenſum.† ſimiliter in contractibus:nam contractus non pōt per rerũ naturam celebrari, niſi interueniat conſenſus duorum: vel niſi duæ perſonæ interueniant: vt patet ad ſenſum: & tamen poteſt dari aliqua donatio,in qua perſona donatarij ſit incerta:& veniat certificãda ex aliquo futuro euentu. Exemplum in miſsilibus,quæ proijciuntur in populum:vt in §.pe.inſti.de re.di. & tamen non per hoc deſinit, quin illud appelletur legatum: & illa donatio. ita in propoſito: quando iudex facit generalem inquiſitionem ſuper delicto notorio,dico ꝙ reus licet de præſenti ſit incertus:tamē eſt certus per rerum naturam,ſaltem deſtinatione: venit enim ex futuro euentu certificandus:nam per inquiſitionē iudex perquirit indictia:& ſi contra aliquē inuenerit indictia deſcēdit poſteà ad ſpecialem inquiſitionem cōtra eum: & ſic non per hoc deſinit eſſe iudiciũ quia imo eſt reus,ſaltem deſtinatione:& ex futuro euentu certificandus: & per hęc poſſet in totum approba-
6 ri ſaluatio Abb.† Sed licet iſta diffinitio ita ſaluata,videatur prima facie procedere: tamen puto ex noua conſideratione eam noneſſe bonam: & conſidero id quod eſt vulgatum in diffinitionibus: nam omnis diffinitio debet habere genus & differentias:aliàs non valet;ſed hic, ſi rectè conſideretur, ipſummet diffinitum ponitur loco differentiæ: ergo non valet,ratione perplexitatis l.ſi titius. ff.de condit.inſtitu. Hoc patet :nam dicitur in diffinitione, quòd iudiciũ, eſt actus trium perſonarum in iudicio contendentium: & ſic iudicium eſt diffinitum: ipſummet ponitur in differentijs. ibi: in iudicio &c. per quod nulla reſultat declaratio quid-

ditatis iudicij:ſicut ſi quis vellet diffinire hominem:& diceret:homo,eſt
animal in homine cõſiſtens,nam per
talem diffinitionem nulla habetur
declaratio hominis,cùm differentiæ
ſe referant ad ipſum diffinitum : ſic
in propoſito: ſi quæro ſcire quid ſit
iudicium:malè mihi declaras, ſi dicis,quòd eſt actus,qui in iudicio fit:
quia nihil plus ſcio nunc per talem
declarationem,quàm anteà ſciebam
7 ſine ea.¶†Quod facit ad id,quod dicimus de teſte, qui debet aſsignare
rationem & cauſam ſcientiæ diuerſam à dicto ſuo:aliàs ſi eſt eadem ratio cum dicto,teſtis non probat:vt ſi
dicat:ſcio titium occidiſſe hominẽ:
& interrogatus de cauſa ſcientiæ dicat:quia ſcio:iſte teſtis non probat:ſecundum Bar.in l.fi.ff.de offi. procur.
Cæſa.& Soci.in conſi.xcviij.col.fi.in
iiij.vol. vnde per iſtam diffinitionem
non declaratur quidditas diffiniti,
prout eſſe deberet:vt not.Franciſ. de
are.in l.ij.in prin.in ij.no.ff.de vulg.
8 & pup.ergo non eſt bona. ¶†Secundò contra hanc diffinitionem conſidero illud verbum:contendentium.
nam refertur pariformiter ad omnes
tres perſonas : iuxta l.nam hoc iure
& l.Lucius.ff.de vulg. & pupil.& tamen inquantum reſpicit perſonam
iudicis, videtur ineptè poni : quia
iſtud verbum:contendere in iudicio:
refertur ſolùm ad partes:vt in authẽ.
offeratur.C.de lit.cõteſt.partes enim
dicuntur adinuicem cõtendere: & iudex eſt medius inter eas.l.j.C.de nup.
& not Bart.in l.legatũ ciuitati. circa
fi.ff.de v ſuf.leg.& eſt tex.in c.cũ ęter
ni.de re iud.lib.vj.& per hæc puto,ꝙ
in puncto iuris hæc diffinitio non
9 eſt bona.¶†Secundo modo principaliter diffinitur iudicium , ſecundum
Card.& Imo.in d.rub.extrà de iud.videlicet:iudiciũ,eſt inueſtigatio , quã
facit iudex ſecũdũ iuris ordinem, per
varios modos ad veritatem eliciendam:& elicitã cuſtodiẽdam. Et hanc
diffinitionem approbat Abba.ibi. &
Alex.in rubr.C.de iud.Iſta diffinitio
poſſet morderi:quia videtur reſtringere iudicium ſolùm, quando iudex
procedit ſecundum iuris ordinem:ergo ſi ex forma ſtatuti vel reſcripti
Principis iudex poſſet procedere iuris ordine nõ ſeruato: prout eſt,quando procedit ſine figura iudicij: & ſola facti veritate inſpecta:prout in Regno proceditur in cauſis ciuilibus: ſequeretur, ꝙ ibi non eſſet iudicium:
quod tamẽ eſt falſum:cùm ibi etiam
interueniat perſona iudicis,actoris,&
10 rei:vt in c.forus.de verb.ſig ¶†Tertio modo diffinitur iudicium ſecundũ Gaſp.de cal.in d.rub.extrà de iud.
videlicet : iudicium,eſt cauſa in iure
reddendo neceſſariò polita cum interpoſitione perſonarum.& iſta fuit
diffinitio Azo.in ſumma.e. ti.hãc diffinitionẽ puto indubitanter non procedere:nec eſſe bonã:nam omnis bona diffinitio debet habere aliquid loco generis:vt habetur in l.j.§.dolũ.ff.
de dolo.ſed in hac diffinitione loco
generis ponitur ille terminus: cauſa.
& rectè conſiderando hunc terminũ,
cã:eſt terminus magis ſpecialis,quã
ſit iudiciũ,quod probo ad ſenſum.nã
cauſa,eſt ipſa materia,quæ in iudicio
deducitur & agitatur : vt declarant
Alexan.& alij Moder.in l. poſtquàm

liti.C.de pac.& in l.cauſas.C.de tranſ act. & eſt tex.in d.c.forus.de verbo. ſign.vbi iſta duo:ſcilicet,iudicium,& cauſa:ponuntur vt diuerſa.& dicam plenius in v.parte princi.ſi ergo cauſa eſt ipſa materia quæ deducitur in iudicium,ſequitur quòd iudicium eſt continens:cauſa verò contentum: vnde differunt,vt continens & contentum:ſed negari nõ poteſt, quin generalius ſit cõtinens,quàm contentum, prætereà:ꝙ iudicium ſit generalius, perpenditur clarè ex dictis Alexã. in d.l.poſtquàm liti.& ibi etiam Iaſ.vbi facit differẽtiam inter iudicium, cauſam,litem,& inſtãtiam.& dicit ꝙ, iudicium dicitur à citatiõe,vſq; ad finẽ ſententiæ:& ſic continet ſub ſe litẽ, & cauſam,& inſtantiam.ergo eſt nomen generalius:vnde male diffinitur per nomen ſpeciei: quia videtur diffiniri per ſuum indiuiduum,quod fieri non poteſt:ſicut ſi vellemus diffinire quid eſt homo:& diceremus : homo, eſt Petrus,rationalis , mortalis . iſta eſt mala diffinitio:quia loco generis haberet ſuũ indiuiduum ſcilicet Petrum:& ſic non eſſet bene demõſtrata quidditas ipſius diffiniti:& ſequeretur vnum inconueniens : ꝙ quot ſunt cauſæ,tot eſſent iudicia ſeparata in genere : quod non eſt verum: quia quando diffinimus iudicium, accipimus ipſum tanquam vnum tantùm in abſtracto conſideratũ:& non prout eſt hoc iudiciũ,& illud & illud &c.ſicut dicimus de officio iudicis:vt declarat Barto.in l.j.col. ij.&.iij.ff.de iur.omn.iu.pro hoc eſt text.in l.proponebatur.ff.de iu.& hoc eſt de mente Ariſt.in prædicamentis.

11 ¶†Quarto modo diffinitur ſecũdum Abb.in d.rub.extrà de iud. videlicet: iudicium,eſt diſcuſsio cauſæ,quæ coram iudice iuridicè fit.Hanc diffinitionem approbat ipſe,per text.in d.c. forus.de verborum ſignifica.& poteſt eſſe bona hæc diffinitio : quia bene probatur ,per d. c . forus.& differt à præcedenti,quia illa ponit ipſam cauſam,vt genus:& ideò non procedit: vt ſupra dixi impugnando ipſam.iſta verò ponit ipſam diſcuſsionem cauſæ,genus:quod ſtare põt : quia aliud eſt dicere cauſam : quod eſt quid de per ſe:& aliud diſcuſsionẽ cauſę:quæ diſcuſsio refertur ad perſonas interuenientes in iudicio:quia cauſa ipſa de per ſe non diſcutitur,

22 ¶†Putarem tñ vltra prædictas diffinitiones doctorum,poſſe & quinto modo diffiniri iudiciũ:videlicet:iudiciũ,eſt iuſtitiæ miniſtratio,quę fità iudice in cauſa propoſita coram eo.Hęc diffinitio eſt bona & generalis: & conuertitur cum ſuo diffinito:& conſtat ex genere & differentijs.nam inquantum dicitur:eſt iuſtitiæ miniſtratio : iſtud eſt genus:quia comprehendit ſub ſe plures ſpecies.nam poteſt miniſtrari iuſtitia in iudicio:& extra iudicium: vt habetur plenè in deciſ.xxiiij.cõſil. Neap.& ad hoc ſunt prodita illa tria capitula Regni:videlicet:vnũ , quod incipit:ad regale faſtigiũ. aliud quod incipit:omnis prędatio.& aliud,quod incipit:finis præcepti,charitas &c. in quibus locis ponuntur exempla de iuſtitia miniſtranda extraiudicialiter.poteſt etiã poni exẽplum in cauſis breuioribus:& in illis , in quibus proceditur leuato velo : iuxta authen.

authen.niſi breuiores.& ibi Barto.&
doct.C.de ſenten.ex peric.recip.&.l.
de ſubmerſis.& ibi glo.& docto.C.de
naufrag.lib.xj.Item, quòd iudicium
ſit ipſa miniſtratio iuſtitię colligitur
ex text.in.d.c.forus.inquantum dicit,
quòd ipſa materia,quę proponitur in
iudicio,dicitur cauſa:ſed dum diffini
tur,dicitur iudiciũ,dum finitur.ſ.per
ſententiã dicitur iuſtitia: ſic ergo fi-
nis dicitur iuſtitia:ipſum diſcutere di
citur iudiciũ:vnde qui iudicium exer
cet,dicitur miniſtrare iuſtitiam:quia
quicquid facit eſt, vt veniat ad finẽ:
ſic ad ipſam iuſtitiã.i.ad ſententiam:
qua ſententia lata dicitur iuſtitia mi
niſtrata,ſed dum eſt in fine dicitur iu
ſtitia miniſtrari.hoc probatur in.l.ij.
§.poſt originẽ.ff.de orig.iur.vbi poſt
originẽ iuris fuerunt inuenti iudices
& magiſtratus,qui iura redderent:&
ſic qui iuſtitiã miniſtrarent:quod ius
proculdubio reddunt,dum iudicium
exercent.Quod patet ex ipſa denomi
natione vocabuli.nam dicitur iudex,
quaſi ius dicens.vt in.d.c.forus.&no.
Bart.in.l.j.col.ij.in prin.ff.de iur.om.
iu.inde venit iudicium à iudice:quia
dicitur iudiciũ,quaſi iuriſdictio:ſicut
iudex dicitur,quaſi ius dicens,ita hęc
omnia dicuntur in.d.c.forus.vnde ſi-
cut iudex dicitur ius dicere:& ſic iu-
ſtitiã miniſtrare:vt habetur in.l.pe.
ff.de iuſti.& iu.ita & iudicium quod
deſcendit à iudice,dicitur ipſa iuſti-
tiæ miniſtratio:& ſic ipſa dictio iu-
13 ris.¶ † Sequitur in diffinitione:quæ
fit à iudice,&c.hoc verbum pono ad
differentiam priuati:qui ſine iudicio
poteſt facere iuſtitiam proximo,red-
dendo ſibi ius ſuum: quia tunc dici-
tur ſeruare iuris præcepta.l.iuſtitia.
§.j.ff.de iuſt.& iu.Item ponitur:quia
non poteſt dari iudicium ſine iudice:
cùm ab eo denominetur,tanquam à
14 digniori:vt.d.c.forus.¶ † Sequitur in
diffinitiõe:in cauſa propoſita coram
eo, &c.iſta verba pono ad differen-
tiam iuſtitiæ miniſtratę per iudicem
ſine propoſitione alicuius cauſæ.exẽ
plum, quando iudex emittit banna,
quòd nullus portet arma:vel ambu-
let de nocte:vel blaſphemet Deum:
vel ſimile:nam dicitur iuſtitiam mi-
niſtrare. & tamen non dicitur iudi-
cium: quia nulla cauſa eſt propoſita
coram eo:nec adeſt ibi aliqua forma
iudicij.Itẽ per hoc,quòd dico:in cau-
ſa propoſita coram eo:apparet,quòd
iudicium non poteſt dari,vbi non eſt
aliqua cauſa ciuilis, vel criminalis:
quia iſtud nomen:cauſa:eſt generale,
comprehendens ciuilem & crimina-
lem:vt dicetur infrà in.v.parte huius
trac.& eſt tex.& ibi Alex.& doct.in.
l.cauſas.C.de tranſac.reprobata glo.
ibi.& in.c.j.de iur.calum.& Cardi.in
cle.j.in.xviij.q.de off.vic.Cauſa enim
dicitur materia ipſius iudicij: ſuper
qua iudicium radicatur:vt.d.c.forus.
vnde dicitur cauſa materialis ipſius
iudicij: quia ſine ea non poſſet iudi-
15 cium in eſſe produci.¶ † Hinc ſumpta
occaſione opportunum eſt hîc diſcu-
tere:quot cauſæ conſiderantur in iu-
dicio:ſuper qua.q.dico,quòd ſeptem
cauſæ conſiderantur in iudicio: vide-
licet:cauſa materialis:cauſa efficiẽs:
cauſa formalis: cauſa ſubſtantialis:
cauſa naturalis:cauſa accidentalis:&
16 cauſa finalis.¶ † Prima cauſa,dicitur
materialis:& dicitur cauſa materia-

lis genericè illa, ex qua immediatè aliquid fit:& illud quod fit ex ea, appellatur materiatum: vt eſt text. & gloſſ. & Barto.in.l.ſi conuenerit.§.ſi quis.ff.de pi.act.exemplũ ponitur in. §.cùm ex aliena inſt.de re.di.vt quando ex argento fit cratera, argentum appellatur cauſa materialis: cratera vero materiatũ.& declarat Bart.in.l. dictam.colũ.ij.C.de condi.ob cau.& Abb.in proœ.decr.col.pe.vbi dicunt, quòd cauſæ cardinales dicuntur eſſe quatuor.ſ.materialis/efficiens/formalis/& finalis/&ibi declaratur,quę ſint
17 iſtæ quatuor cauſæ. † Et dicitur cauſa,à chaos:quod fuit principium omnium:vt declarat Car.in.cl.dudum.§. ab olim,col.ij.de ſepul.cauſa autem, quæ in iudicio deducitur,dicitur à caſu:quia caſualiter euenit:vt.d.c.forus de ver.ſig.in propoſito autem quo ad iudicium,cauſa materialis ipſius iudicij,dicitur ipſa cauſa,quæ in eo deducitur:ſiue ſit ciuilis, ſiue criminalis: vt.d.c.forus.quia ex ipſa cauſa immediatè fit iudicium:& ipſum poteſt ap
18 pellari materiatũ.¶†An autè id quod eſt ſtatutũ vel diſpoſitũ in materia, cenſeatur etiam diſpoſitũ in materiato:& an vnum veniat appellatione alterius:& ecõtrà.dic regulariter,quòd non.tex.eſt in.l.ligni.§.ſi lignũ,& ibi glo.&.l.ſeruius.ff.de leg.iij.&.l.librorũ.§.chartis.& ibi Bar.&.l.ſi cui.e.ti. &.d.l.ſi cõuenerit.§.ſi quis.ff.de pi.ac.
19 ¶ † Ex quo infertur,ꝙ ſi debitor pignorat ſyluam cęduam,non cenſetur pignorata nauis,quæ fit ex lignis illius ſylųe:quia obligata materia,non cenſetur obligatum materiatum.tex. eſt formalis in.d.l.ſi conuenerit.§.ſi quis.& ibi per doc.vbi Bal.mouet pulchrum & quotidianum dubium.an creditor poſſit prohibere debitorem, ne incidat ligna in ſylua pignorata: & diſtinguit: aut ſylua eſt cædua:& non poteſt prohibere:aut nõ eſt cæ
20 dua:& tũc ſecus:vt ibi per eũ.¶†Fallit tamen id,quod ſuprà dixi,quando eadem eſt ratio in materiato,quæ eſt in materia:vt ſi ſtatutũ prohibet vendi frumentum extra territorium:cenſetur prohibere etiam farina:vt not. Fel.in.c.ad liberãdum.col.ij.de iude.
21 ¶† Secunda cauſa,quæ cõſideratur in iudicijs,eſt cauſa efficiens.dicitur autem cauſa efficiens illa,quæ facit actum,vel opus mediante materia:vt dicit Bal.in.d.l.dictam.col.ij.ver.modo dubitatur.&c.C.de condi ob cau. & Abb.in proœ.decre.col.fi.vbi plus dicit: ꝙ cauſa efficiens, poteſt eſſe proxima & remota,poteſt exemplificari in ædificatione. nam ipſe faber murarius,dicitur cauſa proxima,quæ immediatè facit murũ:dominus verò,qui facit ædificari,dicitur cauſa remota.cauſa ergo efficiens in iudicijs, eſt iudex:actor,& reus:qa iſtæ perſonæ faciunt iudiciũ,vt in.d.c.forus.& no.Abb.in rub.de iudi.& iſta dicitur cauſa proxima:ex quo ab iſtis perſonis immediatè procedit iudiciũ.poſſet etiã cõſiderari cauſa remota in iudicijs:vt quãdo aliquis litigat per procuratorem.nam procurator,eſt cauſa proxima:dominus verò,eſt cauſa remota:vel potius procurator poſſet dici cauſa efficiens inſtrumentalis:per ea quæ declarat Abb.in.d.proœ.decr.
22 col.fi.¶† Tertia cauſa,quæ conſideratur in iudicijs,eſt cauſa formalis.dicitur

tur

tur autē cauſa formalis illa,quæ conſiſtit in ordine vel modo à lege tradito ad faciendū aliquem actum:puta : quando aliquis actus debet fieri cum aliqua ſolennitate iuris:illa ſolēnitas dicitur in forma ipſius actus: exemplū poteſt poni in teſtamento, in quo requiruntur ſeptem teſtes pro forma:adeò quòd ſi vnus deficit,teſtamentum non valet.l.ſi vnus,& ibi cōmuniter doct.C.de teſt.Item in ſtipulatione,in qua eſt forma,vt præcedat interrogatio,& ſequatur reſponſio.l.v.§.ſtipulatio.ff.de ver.ob.Item in trāſactione ſuper alimentis,in qua pro forma requiritur decretum prætoris,cum cauſæ cognitione:qua obmiſſa vitiatur tranſactio.l.cum hi.§.ſi prætor.ff.de trāſactio.Idem in alienatione rerum minoris vel eccleſiæ: vt in toto titu.ff.de reb.eorum & C. de prǣd.min.& in.authen.hoc ius por-
23 rectum.C.de ſacroſan ecc.† Item,vbi lex vult,quòd aliquis actus celebretur in ſcriptis : illa ſcriptura dicitur forma illius actus:ſecūdum Bal.in.l. fi.col.ij.C.de ſuis & legit.facit.l.contractus.& ibi Bal.C.de fid.inſtrumen-
24 to. † Item,vbi Princeps dat certum ordinem in reſcripto:ille ordo dicitur forma : qua obmiſſa vitiatur actus. c. cùm dilecta . & ibi plenè per Fel.de reſcr.poſſunt etiam mille alia exempla inueſtigari ex varijs. ll .in corpore iuris:in quibus aliquid requi-
25 ritur pro forma. † Illa dicitur cauſa formalis,quæ dat eſſe rei:& obmiſſa vitiat actum.l.Iulianus.§.ſed ſi quis. ff.ad exhib.& c. ſuper quæſtionum. §.verum.& ibi per Fel.& c.prudentiam.in.fi.de offi,delega.&.c.ſicut.de elect.lib.vj.& Car.in cle.j.§.j.in.x.q.
26 de reb.eccl.non alie.¶† In propoſito autem dicitur cauſa formalis iudicij, ipſe ordo id eſt, ſolennitas iudicij: videlicet , quòd præcedat libellus:& ſequatur litis conteſtatio : & poſteà fiant probationes:& demum feratur ſententia:aliâs ſententia non valet, ſi iſte ordo & forma obmittatur:vel peruertatur.l.prolatam.& ibi Bar.C. de ſent.Item , quòd iudex ſedeat pro tribunali eſt de forma & ſolennitate iudicij.c.fi.de re iud.li.vj.& not.Bar. in.l.j.& fi.C.de ſen.ex pe.reci.& Spe. in tit.de dila.§.fi.verſi.ſed cum à procedente.alio vocabulo iſta forma appellatur figura iudicij:vt dicit Bal.in l.ne quicquam.§.de plano.col.ij.ver. quid ſi committitur,&c.ff.de offi.pro con.& declarat Oldra.in conſi.cxv.& ita intelligitur gl.in l.iubemus.C.de lib.cauſa.quæ dicit tunc dici confeſſionem iudicialē:& prǣiudicare,quando fit in figura iudicij.& ibi hoc etiā dicit Bald.idem tenet Fel.in.c.quoniam contra.col.xxv.de proba.& glo. &Bar.in.l.cùm ſcimus.in fi.C.de agr. & cen.li.xj.& ita verificatur illa clauſula:ſine figura iudicij.quando Princeps ita cauſam committit.quia cenſetur ſublatus omnis ordo formalis iuris poſitiui , quo ad ſolennitatem, non quo ad ſubſtantiam probationum:vt not.Barto.in extrauagan.ad reprimen . in verſicu.& figura iudicij.& Lanfranc.in clemen.ſępe in verſic.& figura.& ibi etiam Cardina.& docto.de verbo.ſignificatio.& Petr. Philippus Cornel.in conſil.liiij. colum.ij.in litera.ſ.in.ij.volumi.& Socin.in conſil.xcvj.colum.ij.in.j.volu

27 ¶ † Quarta cauſa, quæ conſideratur in iudicijs, dicitur cauſa ſubſtantialis: & dicitur illa, ſuper qua cōſiſtit tota virtus, nomē, & effectus ipſius actus. exēplum in cōtractu emptionis & venditionis: ſubſtantia ipſius cōtractus, eſt res & pretiū: nam ſine iſtis non poteſt celebrari talis contractus, & nullus eſt. l. fi. C. de contrahē. emp. & l. ij. ff. e. ti. & inſti. e. §. preciū. ſic etiam in iudicijs ſubſtantialia iudiciorū, dicuntur, ipſi actus ſubſtantiales iudicij: prout eſt libellus: litis cōteſtatio: iuramentū calumniæ: probatio: & alij ſimiles: vt. d. l. prolatam. & ibi Bar. & doct. C. de ſent. & habetur in clemen. diſpendioſam. de iudi. declarat Abb.
28 in. c. cū. I. & A. col. iiij. de re iudi. † vbi etiam tangit, an publicatio & cōcluſio ſit de ſubſtātia proceſſus ſeu iudicij. de quo plenè dicā infrà in. vj. parte, congruè in ſuo loco opportuno. Et nō putet aliquis eſſe vnū & idem exemplum id, quod poſui in formalibus iudicij, cū hoc, quod pono in ſubſtantialibus: quia imo eſt diuerſum. nam in formalibus conſidero ſolum ordinem ſolēnitatis: vt. d. cle. diſpendioſam. & d. l. prolatā. in ſubſtantialibus verò conſidero propriè ipſos actus interuenientes, quos ſuprà dixi.
29 ¶ † Quinta cauſa, quę conſideratur in iudicijs, eſt cauſa naturalis. dicuntur enim naturalia alicuius actus ea, quę veniūt tacitè ex natura ipſius actus, abſq; eo, quòd dicatur: ſicut dicimus in mutuo: in quo tacitè venit ex natura ipſius, vt reddatur æquè bonum. l. cùm quid. ff. ſi cer. pet. Item in contractu venditionis, in quo tacitè venit ex natura ipſius, vt venditor teneatur de euictione. l. non dubitatur. C. de euictionibus. & l. in vendendo. ff. de contrahenda emp. Item vt venditor non teneatur ad dandum: ſed tantùm ad tradendum. l. ex empto. ff. de actio. emp. l. ſi ita. §. j. ff. de contrahen. emptio. & l. clauibus. eod. tit. Item in contractu depoſiti, venit dolus & lata culpa tantùm ex natura ipſius: in locato verò venit etiā leuis: in commodato etiam leuiſsima. l. ſi vt certo. §. nunc vidēdum. ff. commoda. iſta dicuntur naturalia actuum: de quibus etiam habetur in. l. pacta conuenta. & ibi glo. ff. de contrahen. emptio. ſic etiam in iudicijs conſiderantur naturalia iudiciorum: & ſunt illa, quæ veniunt ex natura iudicij tacitè ex iuris diſpoſitione: & de his poteſt poni exemplum per quā plures iuris regulas loquētes de natura ipſius iudicij. primum exemplum, eſt de. l. vbi cœptum. ff. de iudic. hoc enim eſt de natura iudicij, vt vbi cœptum ſit, ibi debeat finē accipere. ſecundum exemplum, eſt de. l. in hoc iudicio. ff. fa. er. vbi de natura iudicij eſt, vt ſit indiuiduū. probatur etiā in. l. nulli. C. de iu. & in. c. j. de ſe. poſ. & fru. & Spe. in tit. de arbi. §. ſequitur. col. xiiij. ver. quia omne iudiciū, &c. tertium exemplum eſt de. l. fi. C. de fru. & li. expē. & l. non debet actori. ff. de reg. iu. vbi traditur regula, quòd de natura iudicij eſt, vt in eo ſeruetur æqualitas inter actorē & reū, & non claudicet. Quartū exemplū, eſt de. l. properandū. in princ. C. de iu. vbi de natura iudicij eſt, quòd inſtantia eius finiatur triēnio vel biennio, ſecūdum quod eſt iudiciū ciuile vel criminale: vt ibi habetur. Quintū exemplum,

exemplũ, eſt de.l.ſolemus. & ibi glo.
& doc.ff.de iud.vbi in iudicio. tacitè
venit, quicquid venit ex natura a-
ctionis propoſitę. Sextum exemplum
eſt de.l.ædiles.§.item ſciendum.ff.de
ædil.edi. vbi omnia acceſſoria poſt
litem cõteſtatam, veniunt ex natura
iudicij : etiã ſi non petantur. Poſſent
etiã & alia exempla poni, quæ per ſe
ſtudioſus inueſtigator quærere &
30 adaptare poteſt. ¶ † Sexta cauſa, quæ
cõſideratur in iudicijs, eſt cauſa acci-
dentalis. & quę ſit cauſa accidentalis,
declarat Bald. in l. in vendentis. col.
fi.in.iiij.q.in fi.C.de contrah.em. vbi
dicit, quod accidentale alicuius actus
dicitur, quicquid aduenit ipſi actui iã
ſubſtantiato: vt habetur in.d.l. pacta
conuenta.& ibi.gl.ff. de contrah.em.
eſt enim accidens ſecundũ Dialecti-
cos, quod poteſt eſſe & abeſſe ab ali-
quo ſubiecto, præter ipſius, ſubiecti
corruptionem. Omne igitur pactum,
quod apponitur in cõtractu emptio-
nis, prꝫter rem & pretium, dicitur ac-
cidẽtale: quia ſine eo poteſt ſtare cõ-
tractus: ſecundũ Bal.in.d.l.in vendẽ-
tis col.fi. ſic etiam conſidero in iudi-
cijs, & dico, quod omnia, quę emer-
gũt in iudicio, puta: per oppoſitionẽ
alterius partis, præter formã & ſub-
ſtantiã iudicij, dicuntur. accidentalia:
exẽplũ pono de l.quoties.C. de iud.
& l.j.& ibi Bar.C.de or.iud. vt ſi por-
rigo libellũ, in quo peto hæreditatẽ:
aduerſarius opponit mihi quæſtionẽ
ſtatus: illa quęſtio incidẽs, dicitur ac-
cidentalis: quia abſq; ea iudiciũ pro-
cedebat in petitione hæreditatis. po-
teſt etiam generalirer poni exemplũ
in omnibus exceptionibns, quas liti-
gator opponit cõtra perſonã aduer-
ſarij: vel cõtra teſtes: vel cõtra libel-
lũ in caſibus, in quibus parte nõ op-
ponẽte, ꝓcederet iudiciũ, iuxta text.
in l.ſed ſi ſuſceperit. ff.de iud. & l.ita
demũ.& ibi Alex.& doc.C.de procu.
& l.Põponius.§.rati.ff.de ꝓc. & l.fin.
C. de excep. iſta omnia dicũtur acci-
dẽtalia: quia ſup eis fabricatur quod
dam nouũ incidẽs iudiciũ: ſuper quo
habet neceſſe iudex interloqui: & ſi-
ne eis procederet iudiciũ principale:
quia non tangũt ſubſtantiã neq; for-
31 mã iudicij. ¶ † Septima & vltima cau
ſa, quæ cõſideratur in iudicijs, eſt cau
ſa finalis: dicitur autẽ cauſa finalis il
la, ad cuius finẽ aliquis actus fit: qua
ceſſante ceſſat effectus illius actus.
l.adigere.§.quanuis.ff.de iure pa.& l.
cùm te. C. de pac. inter emp. & ven.
32 † ſic etiã in iudicio cauſa finalis, dici-
tur ſentẽtia diffinitiua: quia ad hunc
finem deducitur cauſa in iudicio, vt
per ſententiam terminetur. l.properã
dum.C.de iud.& vt vnuſquiſq; con-
ſequatur quod ſuũ eſt.c.cum æterni.
de re iudi.lib.vj. pro hoc eſt text. for-
malis.& ibi no.in l.j.ff.de re iudi.vbi
habetur, ꝙ per ſententiã imponitur
33 finis cõtrouerſiæ. † Ad quẽ finẽ iura
multũ feſtinãt, vt ſit litiũ finis.l. ij.
C.de re iud.& odio habẽt, ꝙ lites ex
litibus oriãtur.l.terminato.C.de fru.
& lit.expẽ.& l.iiij. §.ait prætor.ff.de
re iud.& l.non diſtinguemus.§.quæſi
tum.ff.de arb.& l.ſi quis.§.iuſiurãdũ.
34 in fi.C.de re.cre.† & ꝙ ipſa ſententia
ſit cauſa finalis iudicij. patet, quia ea
ceſſante, ceſſat effectus iudicij: qui ef
fectus, eſt ipſa executio: nam ex pro-
ceſſu, in quo non eſt lata ſententia,

non poteſt deueniri ad effectum executionis l.j.& l.fi.& ibi no.C.de exec. rei iu.& l.ſi cùm nulla.ff. de re iudi. & l. ſi pacto, quo pœnam.in fi. C. de
35 pac. † Iſtud comprobo per vnã pulchram declaratioñe, quam facit Soc. in conſi.cclj.col.vij. ver. cõprobatur &c.in.ij.vo.vbi dicit, ꝙ cauſa finalis vniuſcuiuſq; actus,eſt principale intentum hominis facietis illum actũ. ſimiliter idẽ Soc.in conſi.clix. col.vj. ver.confirmantur etiam,&c.in.ij.vo. vbi ponit aliam declarationẽ,dicens: quod cauſæ quæ cohęrent diſpoſitioni, & quæ inſpecta iuris diſpoſitione inducunt & arctant ad ita diſponendum,dicũtur eſſe cauſę finales:de qua materia tractat Barto.in l.ij.§.fi.ff.de dona.ſed in materia iudicij principale propoſitum proſequentis iudiciũ, eſt veniendi ad ſententiã,& ipſa ſententia arctat ad formandum iudiciũ cũ ſuo ordine:ergo ipſa dicitur cauſa
36 finalis.† Quę autẽ ſit cauſa finalis in cõtractibus: & q̃ in legatis, declarat Bald.in l.j.col.ij.C.de fal.cauſa adiec. leg.& dicit Bald.in l.generaliter col. ij.in ij.opp.C.de epi.& cle.ꝙ cauſa finalis, dicitur propriè cauſa, & non aliè cauſæ:imo dicitur cauſa omniũ aliarum cauſarum,ſecũdum Ariſtotel. quem ibi allegat Bal.idem tenet Bal. in rub. C.de inſti. & ſubſti. circa
37 prin.†Poſſet etiam dici cauſa finalis. iudicij,ipſa iuſtitia: quia per examen iudicij peruenitur ad iuſtitiæ miniſtrationem:quæ fit per ipſam ſentẽtiam:ſecundũ Andr.de yſer.in conſti.
38 cultus iuſtitiæ. ¶† Vidimus quomodo iſtæ ſeptem cauſæ conſiderantur in iudicio.Quæro pro complemento huius ſecundæ partis:an poſsit ſaltẽ de voluntate litigantium fieri iudicium,abſque interuentu iſtarum ſeptem cauſarũ:vel alicuius ex eis: Iſta q.continet hoc in effectu.ſ.an partes poſsint renuntiare formalibus vel ſubſtantialibus iudiciorum: & ſic de alijs cauſis ſupra declaratis. Et pro ſolutione huius.q. reaſſumo omnes cauſas prędictas:& primò,quo ad cauſam materialem,dico, ꝙ huic cauſæ nõ poteſt renuntiari: quia cùm iudicium,ſit quid materiatũ,ab ipſa cauſa in iudicio deducta non poteſt in eſſe produci,ſine eius materia, & ſic neque partes,neque iudex poſſent facere,ꝙ ſit iudicium abſq; cauſa materiali:quia eſſet impoſsibile per rerum naturam:ſicut ſi faber vellet facere nauem abſque lignis, & tabulis. tex.eſt in l.per ſeruum. §.fi.ff.de vſu. & hab. facit l. vbi repugnantia. ff.de reg.iu.Secũdò,capio cauſam efficiẽtem,& dico idem: ꝙ huic cauſæ non poteſt renuntiari.nec produci in eſſe iudiciũ abſque cauſa efficienti: quia eſſet ridiculum, ſicut naſci filiũ ſine patre l.licet.§.ea obligatio.ff.de procur. & per doct. in rub. inſti. de act.
39 ¶†Tertiò, eſt cauſa formalis:ſuper qua adhibetur talis diſtinctio: Aut enim eſt talis forma, quę principaliter reſpicit fauorẽ partis: & illi formæ poteſt per partem renuntiari:per regulã l.pe. C.de pact. & valet iudicium. Exemplum in iuramẽto teſtis. nam teſtis tenetur iurare pro forma: aliàs eius depoſitio nõ valet ſine iuramento l.iuriuſiurandi. C. de teſti.c de teſtibus.& ibi Ab.& doct.& c.tuis. de teſt.& tamen poteſt per partes re-

mitti iuramentum teſti:& valet eius depoſitio· vt eſt tex.in.d.c.tuis.& ibi Abb.in.iij.no.aſsignat rationẽ prędi-ctam.ſ.quia eſt forma inducta in fauo rẽ partis:Aut eſt Forma,quæ principa liter reſpicit ius publicũ : & illi non poteſt renunciari:prout eſt ipſe ordo iudicij:vt no.gl.in ver. partium,in.c. de cauſis.de off.deleg.& ibi expreſſè hoc tenet Abb.& Io.de Imo. pro hoc eſt tex. in l.ij.§.ſed ꝗa veremur.C.de iur.cal. & in c.j.de lit.cont. & l.nemo

40 poteſt.ff.de leg.j.† Quod tamẽ intel-ſige ſanè ꝓcedere,quãdo partes vel-lent obmittere formã iudicij & vel-lent ꝙ ſit iudicium & quod ſẽtẽtia valeat,vt ſententia iudicis: quia hoc facere nõ poſſunt:ſed ſi partes vellẽt ex toto tollere ordinẽ iudiciarium:& vellet vt iudex procedat, vt arbitra-tor:tunc id facere poſſunt:& valebit ſententia in vim cuiuſdã arbitramẽti ſeu pacti.ita dicit Abb.in.d.c.de cau-ſis.col.ij.& ibi etiam Fe.in.iiij. col.& ita debet intelligi,ꝙ no.glo.in.c.fi.in ver.illuſtrium.de re iudi.li.vj.& tan-git plenè Abb.in.c.j.co.iiij.& v.& ibi etiam Io. de Imo.de libel.obla. pro-batur per ea , quæ habetur in l.ij.C. cõ.vtriuſque iud.ꝙ partes poſſunt ra tificare ſentẽtiam nullam: & valebit in vim pacti.& iſta plenè examinat Mat.de afflic.in ſuo comen.conſtitu-tionum Regni.in prçludijs, in viij.q.

41 principali. ❡ † An autem poſsint par-tes facere , ꝙ iudex pronunciet ſine ſcriptis.In hoc reperio varietates do-ctorum.nam Barto.in l.quoties.C.de priuileg.ſchola.li xij.tenet,quod hoc poteſt fieri per partes:& valebit ſen-tentia ſine ſcriptis.idem tenet Ioan. andreæ.in additio.Spe. in titu. de ſen-ten.§.iuxta.verſic.item non valet. in additio.quę incipit.verſic.iij.&c. Cõ-trarium videtur tenere gl.in.d.c.fi.in ver.illuſtrium.circa fi.de re iudic.lib. vj.putarem ita ſaluari poſſe vtran-que opi.vt diſtinguamus modo præ-dicto.i.aut partes volunt , vt in toto iudicio obmittatur ordo iuris:& tunc poteſt etiam in ſententia obmitti iſta ſolennitas ſcripturæ:quia tunc iudex cenſetur quidam arbitrator , per ſu-prà dicta:aut partes volunt , ꝙ iudi-cialiter procedatur in alijs actibus:& ſententia feratur ſine ſcriptis: & tunc fieri nõ poteſt, per ea,quæ no. Spe.in ti.de libel.concep.§. nunc dicendum. ver. ix. iſta enim eſt cõmunis opin. omnium,quod ſi partes volunt ob-mittere ordinẽ iudiciarium , in toto proceſſu poſſunt hoc facere : ſecus ſi in aliquo actu tantùm : vt dicit Ge-minia.in.d.c.fi.col.iij.in.fi.verſi.nota bene iſtam glo.&c.de re iud.lib.vj.& Abb.& doc.in.d.c.de cauſis extra de offi.deleg. ❡ Quartò , eſt cauſa ſub-ſtantialis , in qua per omnia facias eandem diſtinctionem , quam feci in cauſa formali : quia iſtæ duæ cauſæ quo ad hoc pari paſſu ambulant: per ea,que no.Bar. in authen. offeratur. col.fi.C.de lit. cont. vbi format. q.an poſsit renunciari ſubſtantialibus iu-

42 dicij. ❡ † Et ex prædictis poteſt de-clarari illud, quod dicimus in con-tractibus & in vltimis voluntatibus, in quibus non poteſt per partes re-nunciari formalibus, neque ſubſtan-tialibus : per l. nemo poteſt. ff. de leg.j.& l.ſi vnus.C.de teſtamen.quia iſta formalia tendunt in fauorem

publicũ: ad hoc ſcilicet ne falſitates cõmittatur l.iubemus in fi. C.de teſt. & l.fi.C.de fidei com. not.& Bar.in d. l.nemo poteſt.in ij.q.ita colligitur ex no.per gloſ. & Barto.in j.oppo.in d.l. nemo poteſt, nã illud intelligitur.ſ. vt ille actus factus ſine ſolennitate legis,remaneat propriè ille idem, & cum illo vigore, qui eſſet cum ſolennitate: nõ enim poteſt teſtator facere,quod ſit teſtamentũ:& quod fiat corã quinq; vel paucioribus teſtibus: ſed quod ſit codicillus, ſic:quod erit per clauſulam codicillarẽ appoſitã: de qua plenè per Barto.in l.j.ff.de iu. codi.ſicut non poſſunt partes facere, quod ſit verum iudicium ſine ordine iudiciario:ſed quod ſit quoddã arbitramentũ,ſic:vt ſuprà dixi.¶Quintò. eſt cauſa naturalis: ſuper qua facio hanc diſtinctionem.Quædam veniũt ex natura iudicij propter publicã vtilitatem: vt eſt peremptio inſtantiæ per trienniũ l.properandũ. C. de iud. & iſta naturalia nõ poſſunt tolli per partes.ſ.prorogando tẽpus inſtantiæ: vt no.gl.& Bar.& Alex.in d.l.properãdum.in prin.& ibi cõmuniter doc. & dicã plenè infrà in. v.parte huius trac.Quædam veniunt ex natura iudicij ad vtilitatem partium: & illis poſſunt partes renuntiare, & facere quod nõ veniant: & poteſt poni exẽplum in alijs caſibus ſuprà exemplificatis in iſta cauſa naturali: præter peremptionem inſtantię: vt de regu-
34 la,vbi cœptum eſt iudicium &c.† nã poteſt pars pẽdẽte vno iudicio corã iudice trahere aduerſariũ corã alio iudice, ſi non opponit exceptionem litis pendentię: & valet iudicium: quia ſi non opponit, cenſetur cõſentire, & ſibi imputatur, ſecundũ Abb. & Ioan. de Imo.in c.cũ M.ferrarienſis.col.fi.de conſti. & Bal.in l. nulli. circa.fi.C.de iud.& ibi etiam Iaſ.col. ij. ergo patet,quod de cõſenſu partiũ poteſt tolli iſta naturalitas: & ratio eſt,quia reſpicit fauorẽ ipſarũ partiũ .ſ.ne reus vexetur in diuerſis tribunalibus: vt habetur in d.l.nulli. Similiter in alio exemplo d.l. ſolemus.ff.de iud.vbi eſt glo.quæ ponit verum intellectum.ſ.vt id non veniat in iudicio, de quo nominatim actum eſt inter partes,quod nõ veniat.Sequitur ergo,quod poſsũt partes facere,quod nõ veniat in iudicio id, quod ex eius natura veniret:& idem poſſumus di-
44 cere in alijs ſimilibus exẽplis.†Quod corroboratur ex his,quę in ſimili dicimus in contractibus,in quibus poſſunt naturalia tolli de volũtate partium:nam valet pactum in cõtractu emptionis,quod vẽditor nõ teneatur de euictione l.emptorem.§.qui autẽ. ff.de act.emp.quo caſu non teneatur de euictione ad intereſſe, propter pactum: quia euictio hoc includit ſ. vt venditor teneatur ad intereſſe l.vẽditor hominis.ff.de euic.tamen tenetur tunc venditor ad pretij reſtitutionem:non obſtante pacto,quod nõ teneatur de euictione.ita probat tex. ſing. in d. l.emptorem. §. qui autem. & ibi Bar. & no.plenè Bald.in l.j.col. fi.C.de peri.& cõ.rei.vẽ.& ideò cautela eſt,pro vẽditore,quòd faciat pactum expreſſum,vt nõ teneatur etiã ad pretij reſtitutionem:aliâs teneretur ad pretium: vt ſuprà ſimiliter diximus in teſtamento: de cuius natura

natura eſt, vt ſecundum tollat primum.§.poſteriore.inſti. qui.mo.teſt. infir.& l.j.& ij.ff.de iniu. ru. teſt.& l. ſancimus. C. de teſta. & tamen huic naturæ poteſt derogari per teſtatorem:quia poteſt teſtator in primo teſtamento ponere talem clauſulã derogatoriam, vt nõ tollatur per ſecundum:l. ſi quis in principio teſtamenti.& ibi Bart.ff.de leg.iij. & l. ſi mihi & tibi.§.in legatis.ff.de leg.j.

45 ¶ †Sextò, eſt cauſa accidentalis:& in hac nullum eſt dubium, quòd poteſt per partes ei renuntiari : quia ex quo per partes emergi,poteſt per eaſdem tolli l.eius eſt nolle.ff.de regu.iur. & hoc eſt etiã expeditum in contractibus,in quibus poteſt renuntiari accidentalibus,& valet pactum ſuper eis l. pacta conuenta. & ibi glo. & doct. ff.de cõtrahen.emp.& ratio eſt, quia tangendo accidentalia, non tangitur in aliquo virtus formalis : nec ſubſtantialis actus.

46 ¶ †Septimò & vltimò:eſt cauſa finalis : in qua breuiter concludo, ꝙ poteſt tolli per partes: nam ſuprà declaraui, ꝙ cauſa finalis iudicij, eſt ipſa ſententia : & tamen nulli dubiũ,eſt ꝙ poſſunt partes litigãtes renũtiare ſẽtẽtiæ;& facere ꝙ in cauſa non feratur ſentẽtia : vt eſt, quando pendẽte lite tranſigunt:quæ trãſactio regulariter fit ſuper re dubia & lite incerta , aliàs incœpta.l.j. ff.de trãſac. & ibi no. per quã tranſactionẽ imponitur finis cõtrouerſiæ abſq; ſententia.l.ſi fratris.& per totũ ti.C.de trãſac. Et ex his remanẽt expedita ea, quæ dicẽda erãt ſuper hac ſecũda parte:vnde venio ad tertiam partem.Rober.Venuſ. V.I. Doct.

TERTIA PARS.

ARGVMENTVM.

Iudicium,unde originem produxerit.

1 *A tempore Adæ, vſq; ad tempus noſtrũ, nouem fuerunt leges.*

2 *Ius naturale primæuum, tẽpore Adæ inuentum.*

3 *Commune ius,quo tempore inuentum ſit.*

4 *Obligatio antidotalis,inuenta eſt de iure naturali.*

5 *Naturale ius ſecundarium rationis, quo ſit inuentum tempore.*

6 *Præceptum quod tibi non vis fieri:alteri ne feceris, eſt ex lege Moſayca, Euangelica,& apoſtolica confirmatum.*

7 *Legis naturalis tẽpore,omnia erant communia.& leges neq; conſtitutiones non erant : ſed homines naturaliter viuebãt.*

8 *Gentium ius,quod ſit.& quid introduxit*

9 *Leges,Moſayca.prophetica,& ciuilis, quo tempore proditæ ſint.& nu.12.*

10 *Lex Moſayca, alio vocabulo appellatur lex decalogi.& in quibus conſiſtit.*

11 *Lex Moſayca,continet præcepta moralia & myſtica.*

12 *Lex Prophetica,quæ dicatur.*

13 *Lex Moſayca et ꝓphetica hodie ſeruatur: & allegari poteſt ad deciſiõẽ cauſarum.*

14 *Lex ciuilis,à regibus originem habuit.*

15 *Reges fuerunt primi domini,qui in mundo inuenti fuerẽ.*

16 *Primus Imperator quis fuerit.*

17 *Leges ciuiles quis primus dedit.*

18 *Regijs legibus vſq; ad quod tempus vixerunt gentes.*

19 *Tarquinius ſeptimus, ob adulterium per eius filium in perſonam Lucretiæ commiſſum,fuit expulſus.*

20 Romanis quomodo ab Athenienſibus fuere leges conceſſæ.

21 Conſules Romani quando creati: & quare ſic dicantur.

22 Tribunus quo tempore in Roma creatus ſit.

23 Senatores Romani quando conſtituti, & centum erant.

24 Pretores quando electi à Romanis: & quis dicatur prætor vrbanus. & quis peregrinus.

25 Imperium vnde habuit originem.

26 Imperatorem deponere, ad Papã ſpectat.

27 Iuriſconſulti qui appellabantur.

28 Leges ciuiles, quot annis ante aduentum Chriſti fuerint.

29 Tempore gratiæ inuenta eſt lex Euangelica, lex apoſtolica, & lex canonica: de quibus etiam nu. 31. & 32.

30 Imperatoris poteſtas à Deo procedit.

31 Chriſtus, dicitur rex regum, & dominus dominantium.

32 Lex Apoſtolica, quæ dicatur.

33 Lex Canonica, quæ dicatur. & quare ſuit introducta, & in quibus voluminibus conſiſtat.

34 Decretorum liber, an connumeretur inter leges canonicas, & ſit authenticus & à quo ſit conditus.

35 Liber decretorum, quatuor habet ſpecies authoritatũ. & an omnes ſint authẽticæ.

36 Dicta ſanctorum patrum, an poſſint ad deciſionem cauſarum allegari.

37 Innocentij dicta ſuper Decretalibus, non ſunt authentica, nec habent vim legis, ſed ſunt velut gloſæ.

38 Ciuiles. ll. in decretis incertæ non debent ſeruari, vt canones.

39 Liber Decretorum, quo tempore compilatus & quo tempore liber Decretalium.

40 Ius naturale, eſt immutabile, & ſemper fuit & eſt hodie in vſu.

41 Ius naturale ſecundarium, an hodie obſeruetur

42 Ciuis derelinquens patriam periclitantem, eius perdit priuilegia.

43 Patria ſua vnicuique carior eſt.

44 Ius gentium, eſt immutabile. & contra illud Princeps ſtatuere non poteſt.

45 Princeps poteſt ex cauſa diſtinguere & limitare ius gentium, non tamen in totum tollere. Idem in iure diuino.

46 Conſuetudo an induci poſſit contra ius gentium vel diuinum.

47 Lex Moſayca, an inter Chriſtianos ſit hodie in obſeruantia.

48 Chriſtus, fuit lux & veritas, qui omnia velamina veteris teſtamenti illuſtrauit.

49 Iudæi ſeruant etiam hodie legem Moſaycam, & ſecundum eam viuunt, & illa deficiente ſeruant ius commune, etiam in deciſionibus cauſarum.

50 Iudæi iurant ſuper lege Moyſi, & ſuper Chriſti præceptis.

51 Iuramentum Iudæi, confirmat contractum per ipſum celebratum qui aliâs erat inualidus.

52 Iudæus non compellitur ad obſeruantiam iuramenti in compromiſſo appoſiti.

53 Iudæus per legem ſuam iurans, per Chriſtianum iudicem ad iuramenti obſeruantiam compellitur. & contraueniens puniri poteſt de periurio.

54 Iudæus non poteſt iurare per Euangelia, neque per Chriſtum. & iurans compellitur ad obſeruantiam iuramenti & numero ſequen.

55 Iudæus, blaſphemia Chriſti dicitur.

56 De iure ciuili non valet iuramentum ſuper contractu inualido.

57 Eccleſia non ſe impedit de animabus Iudæorum: quia iam damnatæ ſunt.

58 *Moſayca lex quo ad matrimonia, inter Iudæos ſeruatur.*

59 *Eccleſiæ non ſunt ſubiecti Iudæi, quo ad ſpiritualia.*

60 *Iudæus licet facere actus ſecundum eorum ritum: qui in contemptum fidei Chriſtianæ non tendunt. aliâs Chriſtianorum immunitates perdunt.*

61 *Iudæi an gaudeant immunitate Chriſtianorum.*

62 *Quo ad circunciſionem, inter Iudæos lex Moſayca ſeruatur.*

63 *Cæremoniæ dicuntur ſacrificia Iudæorũ.*

64 *Lex prophetica, an hodie ſit in vſu.*

65 *Chriſto aduenient in mundum, ceſſauit lex prophetica.*

66 *Teſtis, qui falſum teſtimonium pecunia dicit, Chriſtum vendit, ſicut fecit Iudas.*

67 *Iudex, qui accepta pecunia peruertit iuſtitiam, iniuſtam ſententiam proferendo, dicitur Chriſtum vendere.*

68 *Lex ciuilis qualiter hodie ſeruetur. & in quibus conſiſtat.*

69 *Euangelica lex, eſt hodie in obſeruantia: & lex vitæ appellatur.*

70 *Lex Euangelica, in multis correxit legẽ Moſaycam.*

71 *Apoſtolica lex eſt hodie in obſeruantia, & legi ciuili præfertur in deciſionibus cauſarum.*

72 *Ius diuinum poteſt per principem diſtingui & limitari: licet non in totum tolli.*

73 *Lex Canonica ſeruatur inter Chriſtianos & ſi in aliquo cõtradicit legi ciuili, quæ lex ſeruari debeat.*

74 *Leges ciuiles Canonibus obuiantes, reprobatæ cenſentur.*

75 *Ius canonicũ, ius quaſi regulatũ dicitur.*

76 *Canonicum ius ſeruatur in vtroque foro, in cauſis miſerabilium perſonarum.*

77 *In deciſionibus cauſarum lex canonica præfertur dicto cuiuslibet ſancti. Secus, quo ad, ſolam interpretationem diuinæ ſcripturæ.*

78 *Dictũ alicuius ſancti, authoritati veteris vel noui teſtamenti conforme, in deciſionibus cauſarum iuri canonico præfertur.*

79 *Papa poteſt ius diuinum limitare.*

80 *Ius diuinum, an ſit ius ab alijs iuribus ſeparatum.*

81 *Ius diuinum, ſub ſe comprehendit ius naturale & gentium.*

82 *Ius canonicum, vno reſpectu ciuile appellari poteſt.*

83 *Ius feudorum, eſt conſuetudinarium: & numeratur cum iure ciuili.*

84 *Liber Feudorum, compilatus fuit ab Oberto de Orto, iuriſconſulto Mediolanenſi. & an dicatur authenticus.*

85 *Iura Feudorum qualiter ſint hodie in obſeruantia.*

86 *Cauſæ Feudales per quæ iura deciduntur in Regno.*

87 *Argumentum de emphyteoſi ad feudum, valet & econtra.*

88 *Conſuetudines Feudorum præferuntur iuri communi in cauſis feudalibus: quando conſuetudo & vſus Feudorum ſunt rationabiles, & quando eſt expreſſè deciſum per vſus Feudorum. & nu. 90. & 91.*

89 *Appellatio in cauſa feudali deſerta, non dicitur per non apræſentationem proceſſus infra quinquaginta dies: ſecundum conſtitutionem Regni.*

91 *Argumentum à contrario ſenſu, non ſumitur in vſibus Feudorum.*

92 *Argumentum à contrario ſenſu, coniectura & ſubauditus intellectus dicitur.*

93 *Iura Feudorum ſeruantur in eccleſiaſticis Feudis.*

94 *Ius longobardum, aggregatur iuri ciuili. & a quibus fuit conditum.*

95 *Ius Longobardum an hodie ſeruetur in Regno. & an præferatur iuri Romano, & num.96.cum plu.ſeq.*

96 *Conſuetudo contra Regni conſtitutiones, eſt reprobata.*

97 *Ius longobardum, non eſt lex, neque ratio: ideo receſſit ab aula.*

98 *Ius longobardum non eſt curandum, niſi in loco, vbi obſeruatur ſecundum loci conſuetudinem.*

99 *Ius longobardum, ius eſt aſininum. & num.121*

100 *Lex longobarda, eſt inualida. & vulgaris appellatur. & num.101*

102 *Lex quamuis dura & iniuſta ſit, & ſine ratione: tamen ſeruanda eſt.*

103 *Paria ſunt ſcire, & ſcire debere.*

104 *Lex transfertur cũ translatione regni. niſi nouus regnator ea confirmet.*

105 *Videlicet, dictio, eſt declaratiua & reſtrictiua præcedentium.*

106 *Ius municipale alicuius loci, in loco vbi viget, ius commune appellari poteſt.*

107 *Intellectus verus Conſtitutionis Regni, quæ incipit puritatem. & num. 108. & 109.cum plu.ſeq.*

108 *Ordo ſcripturæ inducit regulam, & ordinem intellectus.*

109 *Scripturæ ordo non inſpicitur, vbicunq; mens diſponentis eſt certa.*

110 *Clauſula incerta in medio vnius capituli, antè, quàm oratio completa ſit, ad illud tantum capitulum refertur: non ad alia ſeparata.*

111 *Conſuetudo, dicitur lex municipij: & omnes de ciuitate illam ſeruare tenentur.*

112 *Contrarietas, ſemper eſt euitanda.*

113 *Ordo exempli gratia poſitus pro doctrina, formam nõ inducit, nec ſeruari debet.*

114 *Scripturæ ordo non inſpicitur, vbi conſtat de ordine intellectus.*

115 *Ordo ſcripturæ perturbans ordinem neceſſitatis, non attenditur: ſed ad neceſſitatis ordinem reducitur.*

116 *Regulæ ſtandum eſt, donec limitatio probetur.*

117 *Primo nominatus, cenſetur maior & dignior.*

118 *Magis dignum & nobile, præferri debet minus digno & minus nobili.*

119 *Ius Romanum dignius eſt iure longobardo.*

120 *Leges Imperatorum, ab ipſo Deo procedere cenſentur.*

121 *Iniuſtitia non inuenitur in legibus Iuriſconſultorum.*

122 *Dictio, prout, eſt limitatiua & relatiua.*

123 *Argumentum ſumitur à contrario ſenſu in ſtatuto diſponente ſuper caſu non prouiſo à iure communi.*

224 *Mundualdus non requiritur in muliere contrahente nomine alieno.*

125 *Mulier viuens iure Romano in Sicilia Regno, ſine mundualdo, teſtari poteſt.*

126 *Conſuetudo & notoria obſeruantia temporis, cuius non extat memoria in contrarium, habet vim legis & priuilegij.*

127 *Ius longobardum excludit cognatos, & etiam matrem à ſucceſſionibus: non tamen excludit filios naturales per filias fœminas, quamuis legitimas.*

128 *Ius Francorum, qualiter probetur, quòd ſit in vſu.*

129 *Conſuetudo notoria eſt, qualibet ex inſpectione plurium inſtrumentorum: & ſufficit eam tantùm allegare.*

130 *Conſuetudo nulla eſt fortior & melior, quàm iuri communi conformis.*

131 *Ius Francorum, eſt ſpeciale & oneroſum: & contra ius commune: vnde per allegantem probari debet.*

132 *Iudicium vnde fuit proditum, & quali-*

ter

habuit originem.

133 *Adam qualiter & quomodo contraue-nit præceptis Dei.*

134 *Iudicium cognitum fuit etiam tempore ve-teris teſtamenti, & tempore noui teſta-menti vſque in hodiernū diem. & nu. 135.*

135 *Iudicium inuentum fuit, ne quis ſibi ius propria authoritate diceret.*

TErtia pars principalis cōtinet vnicam quæſtionem: videlicet: vnde habuit originem iudicium. Pro huius tamen, quæſtionis & dubij reſolu-

1 tione † oportet aliquantulum inueſtigari originem ipſarum legum & iurium, quæ habuimus in mundo poſt creationem hominis. Vnde ſciendum eſt, quòd tria tempora conſiderantur quo ad iuris inuētionem à tempore, quo Deus creauit primum hominem ſcilicet Adam. In primo tempore, fuerunt prodita tria iura, ſeu tres leges. In ſecūdo tempore, tria alia iura, ſeu tres leges. In tertio tempore, tria alia iura: & ſic concluſiuè fuerunt nouem leges à tempore Adæ, vſque ad hoc tempus nóſtrum: prout ſub breuibus verbis declarat Abb. in c. firmiter. col.

2 v. de ſum. trini. & fid. catholi. † Quam tamen materiam à melius & plenius declarādo reaſſumo: & dico ſic: quòd in primo tempore cum Deus creaſſet hominem ad ſui imaginem: vt dicit tex. cum glo. in c. hæc imago. xxxiij. q. v. & habetur Gene. c. j. & Sapien. c. ij. ſtatim fuit inuenta prima lex: quæ appellatur lex naturalis: quæ eſt duplex ſcilicet lex naturalis communis: & lex naturalis rationis: vt declarat Archidia. in c. ius naturale. & ibi etiam gloſſ. j. diſtin. & hæc eſt in effectu illa diſtinctio, quam faciunt doct. inſtit. de iur. natu. in princi. & in §. ſingulorum. inſtit. de re. diui. Dum dicunt: quod ius naturale, eſt duplex ſcilicet primæuum & ſecundarium: perinde enim eſt ac ſi dicerent, ius naturale commune: & hoc eſt primęuum: & ius naturale rationis: & hoc eſt ſe-

3 cūdarium. ¶ † Creato igitur homine, & creatis alijs animalibus brutis pro ſeruitio hominis, vt habetur pſal. viij Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, &c. fuit prodita prima lex naturæ, quæ dicitur communis: & ideò appellatur communis: quia eſt indifferens in omnibus animalibus tam rationalibus, quā brutis: & iſta prima lex naturæ: ſeu ius naturale primæuum, comprehendit in ſe quoddam naturale inſtitutum: prout eſt maris & fœminæ coniugatio: liberorum procreatio: & educatio: & prout ſunt alij appetitus naturales: qui ſunt communes omnium animantium. & de hac lege naturæ loquitur tex. in l. j. §. ius naturale. ff. de iuſti. & iud. & inſtit. de iur. na. in princ. & in d. c. ius naturale.

4 j. diſtin. † & ex iſta prima lege naturali communi oritur obligatio antidoralis: quæ eſt, vt benefacienti benefaciamus. de qua loquitur glo. in l. ſed ſi lege. §. conſuluit. ff. de peti. hære. & in c. cùm in officijs. de teſta. & glo. in c. illud. viij. q. ij. quæ gloſ. licet dicat, quòd humanum eſt præbere reuerētiam illi, à quo quis beneficium accepit: vt per hoc videatur ſentire, quòd hæc obligatio antidoralis ſit iuris humani ſcilicet quod tantùm hominibus commune eſt: tamen veritas eſt, quòd habuit originem ab

iſto iure naturali primæuo & cōmu-
ni:quia etiam animalia bruta ex quo
dam naturali inſtinctu ſolent dilige
re benefacientes ſibi,& præſtare illis
ſeruitia:vt inquit Nico.de Neap: in-
ſtit.de oblig.in princi.& Iaſo.in.l.ex
hoc iure.col. xj.ff.de iuſt.& iu.& ibi
ponit.xviij.not.effectus quos produ
5 cit iſta obligatio antidoralis. ¶ †Se-
cundò,in eodem tempore poſt crea-
tionem hominis,fuit prodita alia lex
naturæ ſ.rationis:quod dicitur ius na
turale ſecundarium, & ideò dicitur
rationis:quia tantùm hominibus eſt
communis,& ſic animantibus ratio-
nem habentibus:& non brutis: prout
eſt religio erga Deum:vt parentibus
& patriæ pareamus:vt vim atq; iniu
riam propulſemus:& de hac lege na-
turali rationis loquitur tex.in.l.velu
ti.& l.vt vim.ff.de inſti.& iu. & ha-
6 betur.v.diſtin.in prin.¶ †Item ex hac
eadem lege naturali dependet illud
naturale præceptum ſcilicet,quod ti
bi non vis fieri, alteri ne feceris, &
econtrà:quod tibi vis fieri, alteri fa-
cias. quod præceptum traditur in c.
humanum genus.j.diſt.& quòd ſit de
iſto iure naturali,tenet gloſ.in verſi.
diſpoſitionem.& ibi etiam Abb.in c.
firmiter.de ſum.trin.& fi.catho. hoc
præceptum fuit etiam confirmatum
per legem Moſaycam: vt habetur
Thob.c.iiij. item per legem euange-
licam.vt habetur Matthæi. c. vij.&
Lucæ.c.vj.item per legem apoſtoli-
cam:vt ait apoſtolus ad Galatas. c.v.
de quibus legibus inferius dicetur.
Et iſtud ius naturale rationis, ſolet
etiam appellari ius gentium: & eſt
ius gentium primæuum: ea ratione
attenta:quia ſolæ gentes, id eſt ſoli
homines,vtuntur eo iure.l.j. in fine.
7 ff.de iuſti.& iure.¶ †Tempore autem
iſtius legis naturalis nullæ erant pro
ditæ leges ſeu conſtitutiones inter
homines ſed ita naturaliter viue-
bant:& omnia erant communia: nec
erat inuentum: meum & tuum: vt
declarat Barto.& doct.in l.ſi id,quod
ff.de condit.indebi. & not. in d.c.ius
naturale.prima diſtin.& eſt tex. viij.
diſtin.in princip.Et ſecundum iſtud
ius naturale vixerunt homines certo
tempore:dum pauci erant in mundo.
8 ¶ † Deinde adauctis hominibus ex-
creuit etiam malitia hominum,adeò
quòd ſolo hoc iure naturali viuere
non valebant:& ſic fecerunt gentes
inter ſe quaſdam conſtitutiones & le
ges: vt quodcunque calcauerit pes
tuus,tuum ſit:& diſtinxerunt inter ſe
dominia rerum:& ſic fuit inuentum
meum & tuum. Item, fecerunt ali-
quas conſtitutiones,vt nullus intra-
ret poſſeſsionem alterius: & ex hac
diſtinctione fuerunt orta bella,capti
uitates,& ſeruitutes:item cœperunt
gentes ſuper rebus diuiſis & diſtin-
ctis contrahere adinuicem: & iſta
fuit tertia lex:quæ omnia iſta intro-
duxit:& fuit appellata ius gentium:
de quo loquitur tex.in.l.ex hoc iure.
ff.de iuſti.& iure.& in c.ius gentium.
prima diſtinc.& declarant Bartol. &
moder.in d.l.ſi id quod ff.de condit.
indebi.& Abb.in d.c.firmiter.colum.
v.de ſum.trinita.& fide catho. & ita
cum iſtis tribus legibus ſeu iuribus
vixerunt gentes à creatione Adæ,
vſque ad tempus Moyſi excluſiuè.Et
iſtud eſt primum tempus, quod ap-
pellatur

pellatur tempus ante legem, in quo tempore fuerunt iſta tria iura ſcilicet ius naturale commune, ſeu primæuum. item ius naturale rationis, quod eſt ſecundarium. item ius gentium: quod eſt ſimiliter ſecũdarium: quia ius gentium primæuum eſt idẽ, quod ius naturale: vt ſuprà dixi.

9 ¶ †Superuenit poſteà ſecunda ætas, ſeu ſecundum tempus: quod appellatur tempus ſub lege: in quo tempore fuerunt proditæ tres aliæ leges, videlicet lex Moſayca, lex prophetica: & lex ciuilis. Nã cùm videret Deus malitiam hominum abundare ſuper terram, miſit legem in terris: illamq; exprimi fecit in ſcriptis per Moyſen: cui Moyſi dictam legem dedit in monte Synai. & iſta appellatur lex Moſayca: quæ tota conſiſtit in decem præceptis, quæ colliguntur ex illis verſibus: vnum cole Deum &c.

10 †Et iſta lex Moſayca, alio vocabulo appellatur lex decalogi, ſeu decalogus legis: quod idem ſignificat: quaſi lex decem præceptorum, prout de prædictis eſt tex. in c. Moyſes: vij. diſtin. & in c. libenter. in fi. de pœniten: diſtin. prima & not. gloſſ. in d. c. firmiter. §. hæc ſancta. vbi eſt etiam text. de ſumma trinita. & fide catholi. & & Specul. in proœ. ſui operis. columna ſecunda in fin. & habetur Exodi.

11 c. xxxiiij. & c. xxxv. † fuerunt etiam & in lege Moyſi alia præcepta, quæ dicũtur myſtica. id eſt figurata: quorum aliqua fuerunt ſacramentalia: alia cærimonialia: de quibus habetur per glo. in c. fi. §. his itaq;. vj. diſt. & quòd nomen myſticum, ſignificet figuratum, eſt glo. in c. aurum. in verſicul. myſtici. xij. queſtione ſecunda. illa verò præcepta decalogi, dicũtur moralia: quia mores bene & beatè viuendi reſpiciunt: & illa nunquàm mutantur: vt not. in d. §. his itaque.

12 ¶ † Deinde huic legi Moyſi fuit adiecta alia & ſecunda lex: quæ appellatur prophetica. Nam deus dedit legem hominibus per Moyſen, & per prophetas: vt dicit text. in d. c. firmiter. §. hæc ſancta. & dicit Specu. in d. proœ. col. iij. in princi. Et iſta eſt lex, quæ continetur in toto veteri teſta-

13 mento. † quę lex Moſayca & prophetica etiam hodie ſeruatur, quo ad præcepta moralia ſcilicet. quò ad alia verò myſtica: reperitur in aliquibus mutata: tam per legem euangelicam, quàm canonicã: vt declarat text. in d. §. his itaque & ibi Archidia. Et quòd lex Moſayca etiam hodie ſeruetur & poſsit allegari in deciſionibus cauſarum, tenet Cald. in conſi. xxx. in tit. de teſta. & Ioã. de Imo. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. ob. & in l. iij. ff. de teſt. & Iaſo. in l. j. colum.

14 viij. ff. ſi cert. peta. ¶ † Deinde cũ homines in orbe valde creuiſſent, & malitia ſimiliter cũ his aucta eſſet: conſiderauerũt ſola ſe lege Moſayca & prophetica viuere non poſſe: vnde in eodem tempore ſuperuenit lex ciuilis: quę lex ciuilis habuit primam originem à regibus. nam in primo tempore, quo homines viuebãt iure gen-

15 tium: vt ſuprà declaraui, † fuerunt ex eodem iure gentium inuenti reges: nã ipſemet populus ad hoc vt cõmodius viuere & regi poſſet, eligebat ſibi regem: cui dabat obedientiam: & per illũ regebatur. & ſic reges fuerũt

inuenti originaliter iure gentium:ita declarat Bal.in trac. ſchiſmatis. in.x. col.verſic.& eſt notandum,ꝙ duplex eſt concordia &c.quem trac.ponit in vj.lib.C.in.titu.ſi quis aliquem teſta. prohi.& Oldr.in conſil.lxix.col.ij.in fi.Et quòd reges fuerint primi domini,qui fuerunt inuenti in mundo:declarat And.de yſer.in rubri.quæ ſint rega.col.ij.in princ.& probat text .in l.ij.§.quod ad magiſtratus. ff.de ori. iur.& dicit And.de yſer.in proœ.conſti.col.xvj.quòd reges fuerunt omni tempore,etiam ante Chriſtum: imperatores verò nouiter fuerunt inuenti

16 ab ætate Chriſti in antea.† Nam primus imperator qui fuit in mūdo,fuit Octauianus:qui fuit imperator tempore Chriſti:ſecundum eum.ſed glo. in l.j.ff.de adult.tenet , quòd primus imperator fuit Iulius Cæſar. idē tenet Pet.phil.cor.in conſil.j.col. iiij.in iij.vol.ſ.quòd Iulius Cæſar fuit primus:& Octauianus ſecūdus:ſed And. de yſer.vbi ſupra,tenet,ꝙ Iulius Cæſar non fuit verus imperator: ſed rerum.Et ꝙ reges fuerunt ab antiquo, habetur plenè in libro regum in teſtamento veteri.†primus imperator Chriſtianus fuit Conſtantinus,ſecundum And.de yſer.in proœ.conſti.col. xvj.de his tamen me remitto hiſtoriographis:quorū ꝓpria eſt materia.

17 ¶ † Iſti ergo reges ita electi & creati faciebant aliquas leges:& ſic dederūt principium legi ciuili.& primus rex qui dedit leges ciuiles græcis,fuit rex Foroneus: vnde denominatus eſt forus , ideſt locus iudicij. c.forus:de verb.ſig.& d.c.Moyſes.vij.diſt. item. Mercurius trimegiſtus,rex tradidit leges Athenienſibus.Item Lycurgus leges Aegyptijs.Item Solō rex fuit primus rex,qui dedit leges Lacedæmonis.Item Numa Pompilius rex populo Romano leges edidit :prout hæc omnia traduntur in d.c. Moyſes. Et propterea iſtæ leges appellabātur ciuiles:quia erat quoddā ius,quo vnaqueque ciuitas prædictarum vtebatur:authoritate dictorum regum: vt habetur in §.ſed ius quidem ciuile. inſti.de iu.natu.vbi propriè fit mentio de legibus Solonis. & habetur in l.omnes populi.ff.de iuſti.& iu.& in

18 c.ius ciuile.j.diſtin,† Et ita cum iſtis legibus regijs vixerunt gentes vſq; ad tempus regis Tarquinij ſeptimi.

19 †poſtmodū cùm eſſet dictus Tarquinius rex,euenit ꝙ eius filius violenter adulterauit Lucreciam nobilem Romanam & pudicam,vt dicit text. in c.ꝓpoſito.xxxij.q.v. propter quod iratus populus Romanus dictū Tarquiniū regem expulit:& noluit vlterius regem aliquē creare:imo omnes leges regias ante factas aboleuit : adeò ꝙ ſine lege & ſub incerto viuebat:& ita vixit ſine lege ferè per annos.xij.vel xx.vt dicit Archid.in d.c. Moyſes.in fi.& eſt text.in l.ij.§. exa-

20 ctis.el.j.ff.de orig.iur.† Verùm aduertens populus ipſe romanus,ꝙ non eſſet expediens vlterius ſine lege viuere,quęſiuit habere leges Græcorum. ſcilicet leges Athenienſium conditas à Solone rege: & cum illis viuere decreuit:vnde cōgregatus ipſe populus,elegit x.viros idoneos & bene peritos:quos Athenas miſit pro tranſcribendis legibus Græcorum ex libris Solonis: & vt dictas leges ex græ

ex græca ſcriptura in latinā traduce-
rent: vt dicit text.in.d.c.Moyſes.in fi:
&.c.ſeq. & in.d.§.exactis. el.j.Qui.x.
viri romani fuerūt iſti videlicet Ap-
pius Claudius, Titus genutius , Pu-
blius feſtius.Lucius veturius, Caius
Iulius,Aulus Manilius,Publius Sulp.
Publius Curiatus , Titus Romulius,
& Spurius Poſthumius: vt dicit text.
in.c.fuerūt. vij.diſt. & cùm iſti.x.viri
acceſſiſſent Athenas pro habēdis le-
gibus, Athenienſes noluerunt ſtatim
copiam ſuarum legum eis facere: ſed
voluerunt prius explorare vtrū Ro-
mani eſſent capaces,& digni ſuis le-
gibus. Ad quod explorandū miſerūt
quendam ſapientem græcum Romā.
Quod quidē præſcientes Romani cū
aduētaſſet dictus ſapiens græcus, de-
creuerunt irridere eum cum omni-
bus Athenienſibus,qui eum miſerūt.
Et ſic obiecerūt illi quendā ſtultum
Romanū: ad hoc, vt ille ſapiens græ-
cus diſputaret cum illo ſtulto: & de-
riſus recederet.qui ſapiēs græcus cre
dens illum ſibi obiectum eſſe ſapien
tem,cœpit cum eo diſputare nutu &
ſignis: & eleuauit vnum digitum : ſi-
gnificans in corde ſuo,quòd vnus eſ-
ſet Deus. At ille ſtultus credebat , ꝙ
volebat ſibi eruere vnū oculum cum
illo digito: & ipſe eleuauit duos digi
tos,& etiā pollicem: & ſic tres dicens
in corde ſuo, ꝙ ſi tu vis mihi eruere
vnum oculum : ego eruam tibi duos
oculos. Sed ille græcus credebat , ꝙ
ſtultus ille intelligebat de trinitate.
deinde ſapiens græcus oſtendit illi
ſtulto manum apertam, ſignificans in
corde ſuo , ꝙ omnia ſunt manifeſta
Deo: ſtultus autem credebat, ꝙ vole
bat dare alapam ſibi: & incontinenti
oſtendit pugnum clauſum: ſignificās
ei quòd ſi vis mihi dare alapam , ego
repercutiam te pugno clauſo. At græ
cus ſapiens intellexit, ꝙ per pugnum
voluit ſtultus ſignificare , ꝙ Deus
omnia manu clauderet . Et ſic puta-
uit Romanos eſſe valde ſapientes &
dignos legib⁹. Et reuerſus fuit Athe-
nas: & retulit Romanos eſſe legibus
dignos: & ſic fuerunt conceſſæ leges
illis decem viris . Qui Decem viri
tranſcripſerunt dictas leges in decē
tabulis eburneis: & attulerūt eas Ro
mam: prout hanc hiſtoriam declarat
gloſſ.in.l.ij.§. exactis.el primo.ff. de
orig.iuris.in gloſ.in verſic.conſtitui.
His etiam decem viris fuit data po-
teſtas per populū Romanum inter-
pretandi dictas leges, addendi,& mi-
nuendi : vigore cuius poteſtatis vi-
dentes, ꝙ aliquid deficiebat in dictis
legibus, adiunxerunt duas alias tabu
las ſcriptas.& ſic factæ fuerunt duo-
decim tabulæ : ex quibus cauſaliter
denominata fuit lex duodecim tabu
larum: vt.d.c.Moyſes.in fi.& ibi glo.
&.d.§.exactis. Et iſta lex duodecim
tabularum,fuit principium iuris ciui
lis ſcripti: quo hodie vtimur. Et cum
iſta lege duodecim tabularum incœ
11 pit viuere populus Roma. ¶ † Dein-
de,quia quandoq; emergebat aliquis
caſus nouus,qui nō reperiebatur deci
ſus per legem.xij.tabularum: & erat
neceſſe facere nouam legem ſuper il
lo caſu , populus Romanus expulſis
regibus, creauit quoſdam alios offi-
ciales , qui conſules dicebantur, eò
quòd habebant conſulere reipubli-
cæ: vt dicit text.in.d.l.ij.§. exactis.el.

ij.ff.de origi.iuris.Et conſul faciebat congregari populũ Romanum:ipſum que informabat, quòd talis caſus emerſerat, qui per leges non reperiebatur deciſus:populus autem Romanus ad interrogationem dicti conſulis decidebat illum caſum:prout ſibi videbatur æquius.& illa deciſio erat lex:& deinde in antea in ſimilibus caſibus pro lege ſeruabatur:vt eſt text. in.§.lex eſt.inſti.de iure natura.& ibi hoc declarat Ange.de are.& in iſta lege condenda interueniebat totus populus connumeratis patritijs & nobilibus,& etiam plebeis:vt in.d.§.lex
22 eſt.¶† Succeſsiuè verò aucto populo Romano ſuperuenit quędam diſcordia inter patritios & plebem:ex cauſa,quòd quidam Appius Claudius iudex, captus amore cuiuſdam puellæ filiæ cuiuſdam Virginij,ciuis Romani,protulit iniuſtam ſententiam contra illam puellam:pronuntiando eam eſſe ancillam:Dictusq; Virginius pater ex hoc indignatus,erepto gladio dictam eius filiam interemit: & ad ſuos commilitones incontinenti aufugit:& vnà cum eis ſeceſsit in montem Auentinum ciuitatis Romanæ: vnde tota plebs Romana ad dictum montem conuolauit:& ſe à patritijs diuiſit:ibiq; perſiſtens plebs ipſa officialem ſuum creauit:qui appellabatur tribunus: & quando emergebat aliquis caſus à lege duodecim tabularum non deciſus, ille tribunus faciebat totam plebem congregari: & dictum caſum proponebat: & plebs ipſum decidebat: & illa deciſio erat lex inter ipſos plebeios. & appellabatur plebiſcitum: vt in.§.plebiſcitum.inſti.de iure natura.Et hæc omnia declarantur in. d. l. ij. §. deinde cum eſſet.&.§.initium.ff.de origin. iur. Et ita ſtetit plebs per certos annos ſeparata à patritijs.Deinde quia multæ diſcordiæ naſcebantur inter plebem & patritios, ſuperuenit quidam Rex Hortẽſius:qui pacem compoſuit inter patritios & plebeios: & reuocata plebe à dicto monte Auentino, iterum ipſam plebem cum patritijs vniuit. & fecit vnam legem, quæ dicta fuit lex Hortenſia: capto nomine ab ipſo authore: per quam legem voluit quòd illa plebiſcita haberent vim legis generalis:& ſic aggregata fuerunt in compendio aliarum legum ciuilium:& in corpore iuris ciuilis.vt.d.§.plebiſcitum.&.d.§. deinde cùm eſſet.&.c.plebiſcita.ij.di
23 ſtin.& ibi Archi.¶†Deinde,quia plus augebatur populus Romanus, adeò quòd erat impoſsibile in vnum congregari,quando nouus caſus emergebat: conſtituit populus ipſe centum viros deputatos ad regimen ciuitatis,qui ſenatores appellabantur:& erant numero centum.l.fi.& ibi gloſ. in verſicu.centum viralis.C.de peti. hære.& glo.in rub.ff.de. ſena.& quando erat facienda aliqua lex noua,congregabantur ſolùm illi centum ſenatores: qui decidebant caſum propoſitum: & illa deciſio erat lex: & appellabatur ſenatuſconſultum: & fuit redactum id ſenatuſconſultum ſimiliter in compendio iuris ciuilis, vt in.§.ſenatuſconſultum.inſtitu. de iure natura.&.d.l.ij.§.deinde quia difficile.ff.de origin.iur.&.c.ſenatuſcon
24 ſultum.ij.diſtinctio.¶† Poſtmodum,

quia

quia populus Romanus propter magna bella, quæ habebat contra finitimas & alias nationes, erat impeditus: & ſimiliter ipſi conſules, erant propter dicta bella impediti: adeò quòd erat neceſſe ipſis conſulibus accedere quãdoq; extra vrbem ſuper gubernatione bellorũ: & ſic ciuitas remanebat ſine rectoribus: quia abſentibus conſulibus non erat, qui iura redderet in ciuitate: ideò ne ciuitas rectore careret ſuper iuſtitia miniſtranda, populus ipſe creauit duos officiales: qui pretores appellabantur. vnus erat prætor vrbanus: & alius pretor peregrinus. Vrbanus enim prætor audiebat cauſas ciuium Romanorum: ſed peregrinus audiebat cauſas exterorũ ſeu peregrinorum. vt. d. l. ij. §. deinde cum placuiſſet. ff. de origi. iur. Et iſti prætores ſolebant proponere quædam edicta in albo ſeu in eorum palatio ſuper iuſtitia conſeruanda: puta: pacta ſeruabo: vel quod metus cauſa factum eſt, ratum non habebo. & alia ſimilia. quæ edicta fuerunt poſteà per populum approbata: & illud appellatur ius prętorium: quod ſimiliter fuit incorporatum in iure ciuili. vt in. §. prætorum. inſti. de iure na-
25 tu. & . d. l. ij. §. eodem tempore. ¶ †. Demum quoniam ex diuina permiſſione omne imperium, iuriſdictio & poteſtas totius mundi erat tunc in populo Romano, in quo habuit originem ipſum imperium ex violentia & potentia: quia violenter ex ſuâ potentia armorum totum orbem ſubiugauit: vt dicit Abb. in. c. venerabilem. colum. vj. in fin. de elect. & Bald. in. l. bene à Zenone. in fin. C. de quadri. præſcrip. & glo. in. c. j. de pace iur. firmã. quam ad hoc reputat ſingularem Ang. in. l. deprecatio. ff. ad. l. Rhode iac. & Alber. de roſat. in. l. cunctos populos. C. de ſum. trinita. & fide catho. & Felyn. in. c. cùm non liceat. colum. x. de. præſcri. in quibus locis hæc eſt magis communis concluſio, quòd imperium habuit originem à populo Romano ex violentia, Dei voluntate permiſſa: conſtituit ſibi populus ipſe vnum principem ſeu regem Romanorum: in quem populus ipſe tranſtulit omnem ſuam authoritatem, poteſtatem, & imperium: conſtituta prius quadam lege, quę appellata fuit lex regia. & ex tunc dictus eſt Rex Romanorum habere poteſtatem legis condendæ: quia populus ſibi illam poteſtatem transtulit: vt dicit text. in. l. ij. §. nouiſsimè. ff. de origin. iur. & , in. l. j. ff. de conſtitu. princi. & declarat pulchrè Bald. in. d. l. bene à Zenone. in fi. & eſt tex. in. §. ſed quod principi. inſtitu. de iure natura. & in. l. j. §. hoc etiam. C. de veter. iure enu. & ratio tranſlationis imperij, aſsignatur in quadam conſtitu. Regni: quæ incipit: Non ſine grandi. &c. in. text. illius conſtitut. ſcilicet, quia ex quo dictus princeps Romanus habebat omne ius imperandi ipſi populo & ſubditis, congruum fuit, vt etiam ab eo procederet poteſtas legis condendæ: quæ eſt origo iuſtitiæ: vt ab vno, & eodem fonte procedat origo iuſtitiæ, à quo procedit protectio. ſubditorum. & ibi in. d. conſtitu. tangit Andreas de yſer. an ipſe idem populus qui conceſsit talem poteſtatem principi ſeu imperatori,

Jus Pretorium.

poſſit eandem ſibi auocare ? de qua
per Ang.de are.in.d.§. ſed quod prin
26 cipi.& Bal.in.l.fi.C.de leg. †Vbi tan
git etiam ad quem ſpectat deponere
imperatorem:& dicit,quòd ad ſolum
papam: hæc autem poteſtas tradita
per populum Romanũ principi,fuit
poſteà approbata per Chriſtũ in te-
ſtamẽto nouo:dum dixit:reddite quę
ſunt Cæſaris Cęſari:& quæ ſunt Dei,
Deo,vt traditur Matth.c.xxij.& no.
Old.in conſ.lxix.col.ij.& Bal. in. d.l.
bene à Zenone.in fine. C. de quadri.
præſcri.tranſlata igitur poteſtate in
principem, ipſe ſolus poterat facere
leges: & ſic illud, quod princeps ſta-
tuebat cauſa faciendi legem ,ſerua-
batur pro lege:& iſtæ appellãtur cõ-
ſtitutiones principum:de quibus ha-
betur in.d.§. ſed quid principi. & in
d.l.fi.C.de legi.& in.d. l.j. ff. de con-
ſtit.prin.& ſimiliter ſunt de cõpen-
27 dio iuris ciuilis. ¶†Creato denique
principe Romanorũ, & tranſlata po-
teſtate in eum princeps ipſe elegit
quoſdã ſapientes in ciuitate Roma-
na: qui iuriſconſulti appellabantur:
quibus dedit poteſtatẽ iura interpre-
tandi & reſpõdẽdi in caſibus dubijs,
de quibus conſultabantur: & illa re-
ſponſa & interpretationes erant tan
tæ authoritatis, ꝙ pro legibus ſerua
bantur:& iſta appellãtur reſpõſa pru
dentũ:vt eſt text.in.§.reſpõſa prudẽ-
tum.inſt.de iu.nat,& in.c.reſpõſa. ij.
diſt.Et iſtæ ſunt leges fforũ,quæ fue
runt cõditæ ab illis iuriſconſultis au
thoritate tamen principis:& ſic ſunt
etiã de iure ciui. Et cũ iſtis legibus
vixerunt gentes in hoc ſecundo tem
pore,vſq; ad aduentũ Chriſti: in quo
ſecundo tẽpore habuimus declara-
tas tres alias leges: quæ viguerunt.ſ.
legẽ Moſaycã,legẽ propheticã, & le
28 gem ciuilẽ. ¶†Iſtæ autẽ leges ciui-
les,de quibus ſuperius feci mẽtionẽ,
fuerũt per trecẽtos annos ante aduẽ-
tum Chriſti: & ſic tẽpore Paganorũ:
vt dicit Bar.in.l.multũ.ff.de verb.ob-
li.& ꝙ iſti iuriſcõſulti qui fecerunt
leges,fuerũt Pagani:& ante aduentũ
Chriſti tenẽt gl.& Bal. in.l. pridie.ff.
de fer.& gl.& Bart.in.l.Titia.§.Seia.
ff.de au.& arg.leg.& gl.j.in rub.ff. de
iuſt.& iu.& ponit Bart. illec. Nic. de
neap.in.l.ſpadonẽ.§.iam tamen.ff. de
exc.tut.dicit tamẽ Iaſ.in.d.l, multũ.
in fi.col.ꝙ multi iuriſcõſulti fuerũt
tẽpore Chriſti: & etiã poſt Chriſtũ:
& maximè Vlpianus:vt ibi per eũ:&
29 ibi aſſignat rationem. ¶†Superuenit
poſteà tertiũ tẽpus, quod appellatũ
fuit tempus gratiæ: in quo tempore
Deus glorioſus voluit incarnari in
ſacra Virgine:& ſic venit Chriſtus in
mundũ, verus Deus , & verus homo:
vt in epiſtola: Inter claras.C.de ſum
ma tri.& fi.cat.in quo tempore fue-
runt proditæ tres aliæ leges: videli-
cet:lex euangelica, lex apoſtolica,&
lex canonica.Et prima fuit lex euan
gelica , quam tradidit ipſe Chriſtus
ore proprio: vt habetur in omnibus
quatuor Euangelijs :vt dicit Abb.in
d.c.firmiter.col.v.de ſum.trini.& per
hanc legem euangelicam fuit confir
mata poteſtas imperatorum:dum di
xit Matth.c. xxij. Reddite quæ ſunt
30 Cæſaris, Cęſari, &c. †Quę poteſtas
Imperatorum dicitur ſimiliter proce
dere ab ipſo Deo: vt teſtatur Chri-
ſtus in euangelio Ioan. c.xviij. dum
dixit

Constitutiones Principum | Responsa prudentum.

dixit Pilato: Non haberes poteſtatē aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper &c.& Paulus ad Roma. c.xiij.vbi ait.Non eſt poteſtas, niſi à Deo.quod qualiter procedat & intelligatur, vide plenè Abb.in.c. nouit. col.v.& vj.& ibi etiam Fel.de iud. & tangit plenè Oldr. in conſi.clxxx.co. pe.vnde Imperatores poſtea Chriſtiani fuerunt,proſecuti leges ciuiles:videlicet antiquas leges approbando& compilando: & nouas componendo: prout fecit Iuſtinianus Imperator:vt l.ij.C.de vete.iu.enuc.& in procœ. inſti.& ſic habemus leges ciuiles ante & poſt aduentum Chriſti: originaliter tamen fuerunt ante aduentum:
31 vt ſupra declaraui. † Secunda fuit lex apoſtolica:nam Chriſtus glorioſus,qui dicitur Rex Regum, & dominus dominantiū: cle. paſtoralis.§. fi.de re iud.& que contra mores.viij. diſt. vbi appellatur Regnator vniuerſæ creaturæ & in conſti.poſt mūdi machinam dicitur Rex regum: cū eſſet reuerſurus ad Patrem, reliquit Apoſtolis poteſtatem ſuam in terris, & ſignanter Petro, vt principi Apoſtolorum : quod declarauit tam ante ſuam paſsionē,quā poſt:vt dicit text. in.c.in illis.lxxx.diſt. nam ante paſſionem declarauit:dum dixit: Tu es Petrus:& ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam:& tibi dabo claues. &c. vt eſt tex.in.c.in nouo.xxj. diſt.& Mat.c.xvj.Item dū aliâs dixit Petro:Paſce oues meas vt dicit tex.in c.ſignificaſti. in prin. & ibi glo. in ver. paſce. de elec. & in epiſt. Inter claras.C.de ſum.tri.& Ioan.c.vlt. per hęc verba deſignauit velle,quòd Petrus eſſet caput & princeps Apoſtolorum:vt.d.c.in illis.&.d.c. in nouo.Item ſimiliter ante paſsionē dedit poteſtatem omnibus Apoſtolis: dum dixit:Quæcunque ligaueritis in terra, erunt ligata & in cœlis,&c. vt habetur Matth.c.xviij.Poſt verò paſſionem & reſurrectionem, expreſsè eandem poteſtatem cōtulit Apoſtolis,dicens: Accipite ſpiritum ſanctū: & quorum remiſeritis peccata &c. vt habetur Ioan.c.xx. & dum dixit: Ite, & prædicate euangelium omni creaturæ &c.vt traditur.Matth.c.vlt. & Mar.c.vlt.& no.Abba.in. c. tranſlato.col.ij.de conſti. vnde ipſi apoſtoli ex poteſtate eis tributa per ipſum redemptorem dominum, cœperunt exequi præcepta Chriſti:& ſuas leges ſpargere & predicare per orbem : vt habetur in toto teſtamento
32 nouo. † & illa lex promulgata & ſcripta per Apoſtolos præter euāgelicam,appellatur Lex apoſtolica:quę venit ad interpretationem legis euāgelicę:vt dicit Spec.in procœ.j.par.in. iij. col. & in iſta lege euangelica & apoſtolica conſiſtit totum nouū te-
33 ſtamentum. †Tertia & vltima lex, fuit lex canonica.nam cum lex euangelica & apoſtolica non ſufficeret ad omnes cauſas decidendas, ſummi pontifices ex poteſtate eis tributa per Chriſtum,per medium beati Petri:vt dicitur in.d.cle.paſtoralis. §. fi. de re iud.fecerunt quamplures canones & leges ſcriptas : qui canones ſunt excerpti partim ex lege veteri Moſayca : & partim ex lege ciuili: & partim ex ſacra Theologia:vt tam quod ad ſpiritualia, quam quo ad

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

temporalia poſsit bene regi & gubernari Eccleſia Dei:vt dicit Abb.in d.c.firmiter.in fi.illius princi. & iſta lex canonica, quæ fuit facta à ſummis Pontificibus conſiſtit in tribus voluminibus,videlicet in volumine Decretalium, in volumine Sexti, & volumine Clementinarum. Iſta enim tria volumina continent leges & canones pontificales,authenticos & approbatos:qui pro legibus indubiè ſeruantur: cùm ſint conditi ab habente poteſtatem legis condendæ.

34 ¶†Connumeratur etiam inter leges canonicas & liber Decretorum: qui Liber non fuit conditus à ſummo Pontifice:nec ab habente poteſtatem legis condendæ:ſed fuit compilatus per quēdam magiſtrum Gratianum: qui fuit monachus:& ſacræ Theologiæ Magiſter:vt teſtatur Archiepiſc. floren.in iij.parte ſuę Chroni.ti.xvij. c.vj.& fuit monachus Sancti Proculi in Tuſcia:& valde fuit exaltatus in ciuitate Bononiæ.qui Gratianus ex Sanctorum Patrum dictis compilauit dictum Opus,& volumen Decretorum:& ideo appellatur Liber Decretorum: quia ex decretis Sanctorum Patrum fuit compilatus: nec reperitur, ꝙ fuerit approbatus per ſummos Pontifices:vnde non poteſt dici authenticus: vt dicit Abb. in proce. decre.in.c. rex pacificus. col. v. & Io. and.& Anto. de but.in c.ij. de reſcri. licet aliqui dicant,ꝙ fuit approbatus per Eugenium Papam: tamen quicquid ſit,quia eſt communiter approbatus à populo, & publicè legitur in ſcholis,ſicut alij libri authentici, ex hoc cenſetur authenticus: & facit plenam fidem.ita dicit.Abb. in d.c.ij. colum.fin.de reſcript.

35 ¶†Verùm eſt aduertendum, ꝙ in libro Decretorum reperiūtur quatuor ſpecies authoritatum.videlicet, prima ſpecies eſt authoritas Sanctorum Patrum,prout plurimum omnia ferè capitula ibi exiſtentia ſunt extractæ à dictis Sanctorum.Secunda ſpecies, eſt authoritas ipſius Gratiani authoris:vt quando ipſe loquitur de ſe,ſine authoritate Sanctorum. Tertia ſpecies,eſt authoritas cuiuſdam Palææ: vt quando in rub. alicuius capituli Decretorum ſtat ſcriptum: Palea: Quarta ſpecies,eſt authoritas Iuriſconſultorum & Imperatorum ſecularium:quoniā ſunt multæ leges ciuiles inſertæ & canonizatę in decretis.

36 ¶†Quo ad primam ſpeciem,ſcilicet de authoritate ſanctorum Patrū, verum eſt, ꝙ ex diuturna approbatione cenſetur authenticus dictus Liber,& poſſunt illa decreta Sanctorū allegari ad deciſionem cauſarum: ita intelligitur Abb. in d.c. ij.col.fi.vbi ita tenet. & ibi etiam Fely.in.xxiij. col.ver.liber decreti.&c. Non autem quo ad alias tres authoritates,ſecundum eos ibidem. & Archid.in c.quis neſciat.ix. diſt. nam authoritas Gratiani nō reperitur approbata:neq; eſt authentica:nec etiam authoritas Paleæ.nam Palea fuit quidam diſcipulus Gratiani:qui ſua authoritate inſeruit nonnulla capitula in Decretis quæ nullam faciunt fidem: vt dicit Ioan. Andre. in addi. Specul. in tit. de diſpu.& alleg.§.fi.in fi. & Saly. & Imo. in rub. ff. de ver. obli. & Ant. corſet. in repert. ſuper. Abb. in ver.

libri Decretorum. ex quo non fue-
runt facta ab habente poteſtatem:ſi-
cut etiam dicta & ſolutiones Gra-
tiani reprehenduntur in aliquibus:
vbi non bené fuit loquutus, ſecun-
37 dum Archid.in d.c.quis neſciat. † Ex
quo patet, ꝙ eius dicta non ſunt au-
thentica:ſed ſunt velut dicta Inno.
in ſuo opere gloſarum, quod com-
poſuit ſuper Decretalibus. cuius In-
noc.dicta non ſunt authentica. quia
ipſe noluit, vt haberentur vt textus,
ſed vt gloſæ, licet præ cæteris ſint
magnę authoritatis: vt teſtatur Fely.
in d.c.ij.col.xxij.in fi.ver.de diuerſo-
rum.&c.de reſcript.

38 ¶ †Quo ad quartam ſpeciē.ſ.de legi-
bus ciuilibus inſertis in decretis, dic
quòd minimè ſint approbatæ, vt
per hoc ſeruentur de iure canonico:
ex quo Gratianus, qui inſeruit, non
habuit talem authoritatem. vnde di-
ctæ leges remanēt iuris ciuilis, prout
anteà erant.& perinde habentur, ac
ſi ibi non eſſent inſertæ. & ſic non
ſeruantur, vt canones. ita dicit Abb.
in d.c.ij. col. fi. de reſcri.& And. de
yſer. in.c.j. col. v.qui ſucceſ. tenē in
vſi.feud. Pro hoc eſt glo. in c.j.in gl.
ij.de excep.& gl.in c.ſuper eo. el pri-
mo.& ibi etiam Abb.de teſti.& gl. in
c.j.in ver.tractatus de reb.eccle.non
alie.lib.vj.& Ioan.And.in c.ex parte
in fi.de feud.

39 ¶ † Fuit autem compilatus Li-
ber Decretorum, tempore Papæ
Alexandri.iij.ſub anno domini. Mil.
cl.vt not.gloſſ. in c. poſt appellatio-
nem.§.forma.in ver.forma.ij.q.vj.&
habetur in Chronicis.liber verò de-
cretalium fuit compilatus ſub anno
domini.M.ccxxij.vt habetur in libro
Chronicarum & faſciculi tēporum.

40 ¶ †Habemus ergo ex prædictis col-
lecta tria tempora humanæ vitæ: &
nouem leges, quibus homines vixe-
runt:& quomodo vnaquęque lex ve-
nit ſucceſsiuè ad aliam. Supereſt pro
complemento iſtius euidentialis, an-
tè, quàm veniam ad deciſionem q.
principalis propoſitæ in hac iij. par-
te, ſcilicet vnde habuit originem iu-
dicium, videre: an iſtæ nouem le-
ges ſint omnes hodie in vſu. Et bre-
uiter reuertēdo ad primum tempus,
& primam legem, quæ fuit lex natu-
ralis communis: dico, ꝙ illa ſemper
fuit, & eſt, & erit in obſeruantia: quia
immutabilis eſt: vt. §. ſed naturalia.
inſti.de iu.nat. & hoc patet ad ſen-
ſum: quia dixi: ꝙ talis lex eſt quidam
naturę inſtinctus: vnde eo ipſo ꝙ na-
ſcitur homo, vel aliud animal, naſci-
tur cū tali inſtinctu naturę, vt aliquid
appetat:& declinet ea, quæ ſibi no-
citura eſſe videntur: vt ait Cice.in j.
Officiorum. Item quia dixi, ꝙ obli-
gatio antidoralis eſt de iſto iure
naturali primæuo & cōmuni. Simi-
liter dico, ꝙ etiam hodie talis obli-
gatio eſt in vſu: cùm procedat ex iu-
re immutabili. nam etiam hodie pro-
ducit illos pulchros effectus: qui ſūt
xviij. quos ponit Iaſ. in l.ex hoc iure.
ff.de iuſt.& iur.& idem Iaſ.in l.ſi non
ſortem.§.libertus.ff.de condi. indebi.
vbi tractat de iſta obligatione anti-
41 dorali. ¶ † Quo ad ſecundam legē.ſ.
de iure naturali ſecūdario, ꝙ dicitur
rationis, ſimiliter concludo, ꝙ eſt im
mutabile:& etiā hodie eſt in vſu: put
eſt religio erga Deum, & erga parē-

tes & patriam: & alia ſimilia quod patet ad ſenſum: & probatur.v. diſt. in prin.& in.c.fi.§.is itaque.& ibi no. vj. diſt. & in.de.§.ſed naturalia.Et ꝙ iſta ſint hodie in obſeruantia, patet: quia omni iure ſunt iſta pręcepta naturalia confirmata. nam religio erga Deum, confirmatur per legem Moſaycã:vt no.glo.in.c. quid in omnibus. xxxij. q. vij. & habetur Exod. c.xx. & Deute.c..v. Item per legem propheticam: vt habetur Ioſuæ.c.ij. vbi ait.Hoc diligentiſsimè præcauete:vt diligatis dominum Deum veſtrum.& Thob.c.iiij. Omni tempore benedic Deũ:& pete ab eo, vt vias tuas dirigat:et in Pſal. cxvj. Laudate dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi. Item per legem ciuilem:vt traditur in epiſtola Inter claras. C. de ſum. trini. Item per legem euangelicam,per quam traditur illud præceptum: Dilige dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, &c. vt habetur Mat.c.xxij.& Lucæ.c.x. & Marci.c.xij. Item per legem apoſtolicam & canonicam, eſt pluſquàm clarum. Item habere religionem erga parentes & patriam, patet: quia etiam hodie filius,qui eſt inobediens patri vel matri,poteſt exhæredari ex quatuordecim cauſis, quæ narrantur in.§.cauſas.in authen. vt cũ de appel.
42 cogno.¶ † Item, quia ciuis derelinquens patriam ſuam perecIitantem, perdit priuilegia ciuitatis illius ſecundum Bal.in l.ij.in fi. C.de infan. expo. quem ſequitur Alex. in l.velu-
43 ti in add.ad Bar.ff.de iuſt.& iur.†hinc dicit Caſsiod. lib.j.epiſt.xx.vnicuique patria ſua, charior eſt: Deum ſupra omnia ſaluum fore quæritur, vbi ab ipſis cunalibus commoratur: feris datum eſt, agros ſyluaſque quærere: hominibus autem fores patrias ſuper cuncta diligere: aues ipſæ per aëra vagantes proprios nidos amant: erratiles ferę cubilia dumoſa feſtinant: voluptuoſi piſces cauernas ſuas perquirunt:cunctaq; animalia ibi ſe norunt refugere:vbi longiſsima cupiũt ętate conſiſtere.

44 ¶ † Quo ad tertiam legem ſcilicet, de iure gentium, concluditur ſimiliter, ꝙ eſt ius immutabile: ex quo largo modo appellatur ius naturale: vt in. §. ſingulorum. inſti de rerum diui.vnde etiam hodie ſeruatur quod patet: quia Princeps, non poteſt regulariter ſtatuere cõtra ius gentiũ puta: quod aliquis ſine cauſa priuetur dominio rei ſuæ: quod dominium eſt de iure gentium l. ex hoc iure.ff.de iuſt.& iu. & ibi glo. in ver. dominia.innuit, ꝙ etiam ius diuinum fauet huic iuri gentium. Item dicitur conſtitutum ex diuina prouidentia,vt in.§.ſed naturalia. inſti. de iur.natu qui.§. ſecundum communẽ intellectum gloſ.& docto. ibi intelligitur loqui,etiam de iure gentiũ,ꝙ ſit immutabile.Et ꝙ Princeps nõ poſſit diſpenſare contra ius gentium ſine cauſa,tenet Innoce.in c. quia plerique. circa fi. de immu. eccleſia & Archi.in.c.ius.ciuile.j.diſtin. & Bald. in l. reſcripta. colum. penulti.in fin. C. de precib. impera. offer. in ver. tertiò quærunt,&c.& glo.Barto. in l. fin. & ibi communiter docto. C.ſi contra ius vel vtil. pub. & Fely. plenè in c. quæ in eccleſiarum. col. x.

de conſtit. & ibi etiam Abb. & doct. idem tenet Iaſ.in l.iij.§.ſi is,pro quo. col.ij. ff.quòd quiſque iur. hoc etiam patet ad ſenſum:quia omnes ferè contractus ſunt de iure gentiũ;& tamen hodie ſunt in viridi obſeruantia : vt d.l.ex hoc iure. Item bella & ſeruitutes etiam hodie ſunt in vſu : vt videmus in quampluribus titulis iuris ciuilis tractantibus materiam ſeruorum. Item,diſtinctio dominiorũ,eſt ita hodie ſicut olim:& ſic de alijs exemplis.Bene verũ eſt quòd in quampluribus capitulis iuris gentium, eſt diſtinctum & limitatum per ius ciuile:vt videmus per vſucapionem,quę extinguit dominiũ.Item,in teſtamentis,in quibus requiruntur ſeptem teſtes:ſed de iure gentium in ore duorum vel trium ſtat omne verbum:vt habetur in c. nouit. de iudi. & ſic de

45 alijs exemplis. ¶† Item,ex cauſa poteſt Princeps limitare & diſpenſare contra ius gentium in aliquo eius capitulo:licet non tollere in totum:vt tradit plenè Fel.in d.c. quæ in eccleſiarum.col.x. cum multis ſequent.de conſti.ſicut etiam Princeps poteſt limitare ius diuinum , & illud diſtinguere & modificare ; ſecundum Fel. plenè in d.c.quæ in eccleſiarum. col.

46 x.cum ſex ſeq. †& Abb. in c. fin, col. ij.& iij.de conſue. vbi tractat etiam, quando poteſt induci cõſuetudo contra ius diuinum vel gentium.& concludit , quòd ſemper poteſt induci conſuetudo,quando non eſt inductiua

47 ua peccati , ſecundum eum. ¶† Quo ad quartam legem ſcilicet Moſaycã, an ſit hodie in obſeruantia. dic quod in l. Moſayca ſunt quędam præcepta moralia:& quædam myſtica,quæ loquuntur in figura. Quo ad præcepta moralia , eſt in viridi obſeruantia: quia dicitur lex naturalis,quo ad illa: & eſt immutabilis:vt ſunt illa decem præcepta , quæ mores concernunt. Quo verò ad præcepta myſtica, quæ ſunt ſacramentalia vel cæremonialia,dicta lex Moſayca eſt mutabilis: & vt plurimum non ſeruatur ex aduentu Chriſti : ita hæc omnia declarat tex.cum glo.in c.fin.§.his itaque. vj.diſt.& Abb.in c.fin. col.ij. de con-

48 ſue. † nam lex Moſayca loquebatur in figura:deinde per aduentum Chriſti ſucceſsit ipſa lux &veritas in mũdo:quæ omnia velamina veteris teſtamenti aperuit & illuſtrauit:vt dicit pulchrè Bald.in c.translato.in fin. de conſti. & ſic per legem Euangelicam & apoſtolicam fuit ſublata lex Moſayca in præceptis myſticis:vt in locis præallega.

49 ¶† Verùm,eſt aduertendum,quòd dicta lex Moſayca fuit ſublata ab aduẽtu Chriſti inter ipſos Chriſtianos: nam Iudæi adhuc ſeruant ipſam legem Moſaycam:& viuunt ſecundum eam:vt no.Cald.in conſi.xxx.in ti.de teſta.vbi dicit, quòd in teſtamẽtis & ſucceſsionibus Iudæi ſeruant legem Moſaycam.Idem tenet Fely.in c.Iudæi.el.ij.col.ij.de Iudæ.vbi dicit,quomodo lex Moſayca derogat iuri ciuili in ſucceſsionibus Iudæorum ab inteſtato:& ſeruatur quod habetur Nume.c.xxvj.& dicit Cald.in conſil.x.in tit.de conſtit. quòd lex Moſayca, eſt ius ſpeciale Iudæorum : adeò quòd illa ſeruatur principaliter inter eos: & ea demùm deficiente, ſeruatur ius

communę:& ſic derogat iuri Roma-
no quo ad Iudæos. idem tenet Soci
in conſi.lxxij.in fin.in j.vol.
50 ¶†Similiter quo ad iuramentum, ſer
uatur lex Moſayca inter Iudæos:quia
iurant per legem Moyſi,& ſuper de-
cem præceptis:vt declarat Spec.in ti.
de iura.cal.§.teſtat.col.fi.ver.ſed po-
ne Iudæus &c.& Fely.in c.fi.col.j. in
fin.de Iudæ.& Abb.in c.j.col.iiij.ver.
qualiter de iura.calum.& Soc.in con
ſil.lxvj.col.x.in j.vol.& Bar.in l.iuſiu
randum.§.ait prætor.in fi.ff.de iure-
iur.& And.de yſer.in conſti.ſi quis in
poſterum.col.pen.& Ioan.de Imo.in
cle.j.& ibi etiam Card. in v. q. de te-
ſti.& Angel.in conſil.xciiij.
51 ¶†Sed quid ſi Iudæus iurat ſuper con
tractu inualido, an tale iuramentum
confirmet contractum Iudæi, ſicut
Chriſtiani:iuxta c.cùm contingat de
iureiu.Hanc q.plenè attingit Soci.in
conſil.lxv.col. antepe. & conſi. lxvj.
col. antepe. & pe. in j. vol. vbi con-
cludit, quòd tale iuramentum Iudæi
non firmat contractũ:mouetur ipſe:
quia iuramentum contractus confir-
matorium tunc ſeruatur, quando ſer
uari poteſt ſine diſpendio ſalutis æ-
ternæ:vt d.cap.cùm contingat. ſed in
Iudæis illud diſpendium non conſi-
deratur : quia ſunt damnati ſiue ob-
ſeruent iuramentũ , ſiue non:ex quo
non ſunt baptizati. ergo ſequitur,
quòd de eorum iuramentis non eſt
curandum.nam dicit ipſe,quòd iſtam
obſeruantiam introduxerunt cano-
nones , ne perdatur anima iurantis
propter periurium:quæ perditio ani
mæ non conſideratur in Iudæis:cum
ſint perditi abſque hoc,ſecundum fi-
dem noſtram.Concludit ergo, quòd
tale iuramentum Iudæi nihil opera-
52 tur.Hanc etiam opi. †per eandem ra
tionem tenet Ludo.ro. in conſil. clv.
incip. præmiſſum laudum, in fin.vbi
concludit,quòd Iudæus non cõpelli-
tur ad obſeruantiã iuramenti in cõ-
promiſſo appoſiti,& illud dictum re
fert ſimpliciter Iaſ. in l. iij. §. iurari.
col.iiij.ff.de iureiur. idem tenet Pau.
de ca.in conſi.xc.col.fi.in ij.vol.quod
cõſi.incipit:viſa quadã ſcriptura &c.
¶Contrariam partẽ tenet Pet.philip.
cor.in conſi.xlv.col.iij.in litera.C.in
j.volu.vbi expreſsè tenet,quòd iura-
mentum Iudæi confirmat contractũ
per ipſum celebratũ, q aliàs erat in-
ualidus.idem tenet Ludo.ro.in l. qui
ſuperſtitis.ff.de acqui.hære. & Bal.in
c.j.§.item ſacramenta.col.iiij. de pac.
iura.firmã.vbi dicit,quòd Imperator
arctat eos ad obſeruantiã iuramẽti:
licet Soci.in d.conſi.lxvj.col.pen.in j.
vol. det reſponſum & ſenſum ad il-
lud dictũ Bal.in d.§. item ſacramẽta.
53 ¶†Poteſt corroborari iſta ſecunda
opin. quia Iudæus iurans per legem
ſuam,compellitur per iudicem Chri
ſtianum ad obſeruantiam iuramen-
ti : imò punitur de periurio , ſicut
Chriſtianus ſi non obſeruet. ita di-
cit Andre. de Yſer. in d. conſtitu. ſi
quis in poſterum. colum. penult. &
idem Andre:in conſtitu.eos, qui ſci-
enter.in princip. & tenet idem Soci.
in d.conſil.lxvj.col.antepenul. verſi.
primus quidem,&c.in j.volu.vbi di-
cit,quòd Iudæus periurus poteſt pu-
niri per Eccleſiam:non pro eius ani-
ma : quia eccleſia nõ curat de anima
Iudæi:ſed vt caſtigetur eius corpus.

ratione delicti:ne remaneat impuni
tum.l.ita vulneratus.ff.ad l.Aqui.idē
tenet Matth.de afflí. in conſti. eos,
qui ſcienter.col.vj. ver.ix.quæro,&c.
54 ¶†Hinc videmus,quòd licet aliàs Iu
dæus non poſſit iurare per Chriſtum
nec per Euangelia: cum hoc dicatur
facere in contemptū Chriſti, ex quo
non credit in Chriſto, vt declarat
Iaſ.in d.l.iij.§.iurari.col.iiij.ff. de iu-
reiuran.& Bar.& Mod.in rub.ff.de iu
ſti. & iur. & habetur in c. & ſi Chri-
55 ſtus.de iureiuran. † Item, quia Iu-
dæus dicitur blaſphemia Chriſti:ſe-
cundum Soci.in conſi.cij.col.iij. in j.
vol.ſi tamen Iudęus iuraret per Chri
ſtum, cogi poteſt ad obſeruantiam
iuramenti.ita tenet Alexan.in d.§. iu
rari.col.pen.in fi.facit tex. & ibi glo.
in c.mouet.xxij.q.j. Concluſiuè ergo
videtur dicendum, quòd ſi Iudæus
iurat in contractu inualido, debet
compelli per eccleſiam ad obſeruan-
tiam iuramenti:non ratione animæ:
quia eccleſia non curat de eius ani-
ma.c.gaudemus.de diuor.ſed vt caſti
getur eius corpus, ratione delicti:
quia ſi Iudæus non compelleretur ad
obſeruantiam iuramenti,fruſtra dice
rent doctrinæ præallegatæ Iudæum
puniri de periurio: quia licitè periu-
raret. ¶In iſta varietate puto concor
dari poſſe opin. & dico ſic: Aut Iu-
dæus contrahit cum alio Iudæo: &
tunc procedat prima opi.Soci.ſcilicet
quòd contractus non firmetur iura-
mento, quando de ſe eſt inualidus.
Hinc eſt, quòd donatio inter virum
& vxorem, non firmetur iuramento
inter Iudæos. Similiter alienatio rei
dotalis minimè firmatur iuramento
inter Iudæos:tunc enim vendicāt ſi-
bi locum rationes Soci.& quod dicit
Bal.in d.§.item ſacramenta. col. iiij.
de pa.iura.firmā.vbi dicit,quòd vin-
cula ſacramentalia nō cadunt in his,
56 qui non ſunt de ſacro ouili.†nam de
iure ciuili quando contractus eſt in-
ualidus, non valet etiam iuramentū
in eo appoſitum. l. non dubium. C.
de legi. & l. ſi quis inquilinos. in fin.
ff. de legat.j. ſed de iure canonico,
quod ius habuit reſpectum ad ſolam
animam, fuit inductum, vt quando
poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis
æternæ iuramentum,ſeruari debeat:
ne anima præiudicium patiatur pro-
pter periurium; vt.d.ca.cùm contin-
gat.de iureiuran. & cap. licet mulie-
res.de iureiuran.lib.vj.vbi propriè di
cit text. tale iuramentum ſeruari de
iure canonico: vnde quia iuramen-
tum ligat animam,& ius canonicum
habuit reſpectum ad animam: ideò
voluit talem contractum inuali-
57 dum iuramento firmari. †De anima
Iudæorum ſe non impedit eccleſia:
vt d. c. gaudemus.de diuor. quia iam
damnata eſt:vt dicit Paul.de ca.in d.
conſi.xc.col.ij.in ij.volu.ius ergo ca-
nonicum relinquit talem contractū
Iudæorum in meram diſpoſitionem
iuris ciuilis:quia dēpto iure canoni-
co remanet diſpoſitio iuris ciuilis:
quæ ſeruatur in Iudæis,quando con-
trariū nō reperitur in lege Moyſi:vt
ſuprà dixi:& eſt tex.in l.Iudæi. la pri
ma.C.de Iudæ. ſed per ius ciuile tale
iuramentū eſt nullum:vt d.l.non du-
bium.ergo ſequitur,ꝙ Iudæus nō cō
pellitur ad obſeruantiam eius, cùm
nullum ſit: & non eſt obligatorium:

& propterea minime poteſt tunc puniri de periurio:quia nõ fuit ligatus iuramento:& ita procedunt rationes Socin.in d. ſuis conſil.& Lu. ro. in d. conſi.clv.in fin.¶ Ad iura.quæ dicunt Iudæos compelli ad obſeruantiam iuramenti,& puniri de periurio,de facili poteſt reſponderi : quia loquuntur in iuramento valido,quando eſt præſtitum ſuper actu valido : quia tunc ligat de iure ciuili : & punitur contraueniens ratione delicti:vt quando Iudæus eſſet teſtis : ſecus ſi iurat ſuper actu inualido : vt in q.propoſita. Aut Iudæus contrahit cum Chriſtiano:& tunc procedat opi.contraria:ſcilicet quòd contractus inualidus firmetur iuramento:non pro ſalute animæ Iudæi:ſed ne Chriſtianum decipiat:& ne ſit melioris conditionis Iudæus,quàm Chriſtianus:arg.l.Serui⁹. ff. quod vi aut clàm. & l. non ſolùm, ff.de noxa.& quod not.glo. in c. poſt miſerabilem.de vſur. & hanc diſtinc. in effectu tenet Paul.de caſt.in d.con ſil.xc.col. fi. in ij. vol. & ita cum iſta concordia pertranſeo:quam puto veriſsimam.

58 ¶†Similiter ſeruatur lex Moſayca inter Iudæos, quo ad matrimoia : vt habetur in c.gaudemus.§.fina. de diuort.& in c.de infidelibus,de conſan. & affi.& not. Abb.in c.fin.qui fil. ſint leg.in quibus locis probatur,quòd Iudæi contrahunt matrimonium in gradu prohibito per ius canonicum : & ſeruant præcepta legis Moſaycæ : & poſſunt facere diuortia:& ſic ſoluũt matrimonia in vita,per libellum repudij:quia hoc permittitur lege Moſayca:vt habetur Deuteron.c.xxiij.in fi.& declarat Bal.in conſi.ccccxxviij. in v.vol.& Soci.in conſi.lxvj. col.antepenul.& conſil.lxx.col.fi. & conſil. lxxj.col.ij.in j.vol.in quibus locis di-

59 citur , †quòd quo ad ſpiritualia Iudæi non ſunt ſubiecti eccleſiæ:nec iudicantur ſecundum canones : ſed ſecundum ritus eorum : vnde contrahunt matrimonia in gradu prohibito:& mittunt repudium. idem tenet Fely.in c.adhæc.de Iudę.vbi dicit referendo Floria.quòd inter Iudæos patruus poteſt ducere neptem in vxorẽ.

60 ¶†Permittitur ergo Iudæis facere actus, ſecundũ ritus eorum:dummodo non tendant in contemptum fidei Chriſtianæ:vt dicit glo.in c.qui ſyncera. xlv. diſt. & eſt tex.in l.Iudæos. C.de Iud.facit quod dicit Ioan. And. in c.licet.de regula. in nouel. vbi tenet , quòd ſi Iudæus facit aliquid in contemptũ fidei Chriſtianæ:vt quia ponit crucem ad ignem, vel aliud ſimile:perdit omnia,quę ſunt ſibi per-

61 miſſa de iure noſtro. †Quod facit pro limitatione illius.q an Iudęi gaudeant immunitate Chriſtianorum. quam tangit Iaſ.in rub. ff. de iuſti.& iur.in fin.& Soc.plenè in conſil. lxij. & conſi.lxx.in j.vol. nam ſi deprehenderetur Iudęus feciſſe aliquid in contemptum fidei Chriſtianæ, debet omni immunitate & priuilegio Chriſtianorum priuari , per illud dictum

62 Ioã. And.¶†Seruatur etiam lex Moſayca inter Iudæos, quo ad circunciſionem.l.circuncidere.ff.ad l. Cor. de ſicc.& quo ad alias cæremonias : vt in locis præalleg.plenè traditur.

63 ¶†Dicuntur enim cæremoniæ,propriè, ſacrificia Iudæorum : vt declarat

rat glo.in d.c.qui ſyncera.xlv. diſt.in
64 glo.ij.¶†Quò ad quintam legem.ſ.
propheticam dicendū eſt idem, quod
diximus de Moſayca:quia quatenus
continet præcepta moralia, ſeruatur
inter Chriſtianos eadem ratiōe:quia
eſt ius immutabile:ſed quo ad alia,
eſt mutabilis,per legem euangelicā:
65 †quia per aduentum Chriſti ſucceſ-
ſit ipſa veritas:ſecundum Bald. in c.
translato.in fi.de conſtitu.& Bal.in l.
bene à Zenone.in fi.C.de quadri.præ
ſcrip.ipſe enim Chriſtus dicitur ipſa
veritas.c.in quadam.de cele. miſſ.&
c.abijt.xj.q.iij.& dicit Chriſtus : ego
ſum via,veritas, & vita , vt habetur
Mat.c.xxvj.& Ioan.c.xiiij.& propter
hoc dum fuiſſet interrogatus Chri-
ſtus à Pilato : Quid eſt veritas , no-
luit reſpondere,ne iactaret ſeipſum:
quia ipſe erat veritas:ſecūdum Abb.
in c.& ſi Chriſtus.col.ij.de iureiurañ.
66 ¶.†Hinc dicit notab.tex.in d.c.abijt.
xj.q.iij.quòd illi,qui pro pecunia de-
ponunt falſum teſtimonium, dicun-
tur vendere Chriſtū pro pretio, ſicut
fecit Iudas:ex quo vendunt verita-
tem:quæ eſt ipſe Chriſtus . vnde po-
teſt dici per illum tex.quòd falſus te
ſtis,qui pecuniam accipit committit
idem ſcelus,quod cōmiſit Iudas ven-
67 dendo Chriſtum.¶†Itē dico in iudi-
ce,qui pecunia accepta peruertit iu-
ſtitiam proferendo iniuſtam ſenten-
tiam:quia peruertit veritatem : vt in
c.cùm æterni.de re iudic.lib.vj. & ſic
tradit & vendit Chriſtū,qui eſt ſum-
ma veritas & ſumma iuſtitia: per.d.
c.abijt.¶Sic ergo in propoſito, adue-
niente veritate & luce in mundo ceſ
ſauerunt figuræ prophetarum quo ad
præcepta myſtica:cum illa etiā ſint
de lege & teſtamento veteri:vt plu-
ries fuit dictum ſuprà per ea,quæ ha
bentur in d.c.fi.§.his itaq;.vj. diſt. &
probatur in c.veritate.viij.diſtin.vbi
probatur,ꝙ veritati omnia cedunt.
68 ¶†Quo ad Sextam.l.ſ.de lege Ciui-
li:quomodo & qualiter ſeruetur lex
ciuilis hodie,patet ex ordine ipſarū
compilationum : nam totum corpus
iuris ciuilis conſiſtit in his volumi-
nibus,videlicet in quinquaginta li:
Digeſtorum:in libro Codicis: in li-
bro Inſtitutionum & in nouiſsimo li
bro authēticorum.Vt declarat Abb.
in c.firmiter.in fi.illius prin. de ſum.
trin.& fide Catho.omnes iſtę ll.iuris
ciuilis hodie ſeruantur,quatenus vna
per aliā non reperitur correcta:quod
patet:quia publicè in ſcholis legun-
tur.Poteris addere aliud ius ciuile hu
ius regni:quod conſiſtit in conſtitu-
tionibus regni:in capitulis & ſtatu-
tis regni,& regijs nouellis pragmiti
cis:quæ iura municipalia huius regni
inducunt ius ciuile & obſeruantiam
nouam in hoc regno:& quādoq; cor
rigunt,quandoq; limitant ius cōmu-
ne:prout dicam in proceſſu operis,in
69 ſuis oportunis locis.¶†Quoad Septi
mam.l.ſcilicet euangelicam:nulli eſt
dubium quòd inter Chriſtianos eſt
in viridi obſeruantia:cùm proceſſe-
rit ab ipſo Chriſto qui eſt ſumma ve
ritas.& ea cōtinet ius diuinum & na
turale immutabile:vt eſt text. & ibi
Glo.& Archi.in c.humanum genus,
prima diſtin. & appellatur lex vitæ:
quia concernit animam: vt dicit Spe.
in procę.primæ partis.col.iij.& con-
ſiſtit in illo præcepto naturali: quod

tibi non vis fieri, alteri ne feceris. vt d.c. humanum genus. & habetur Mat
70 thæi. c. vij. & Luc. c. vj. † Item iſta lex euangelica correxit in multis legem antiquam Moſaycam; nam Deus antiquitus contulit legem & ſacerdotium in ipſum Moyſen in monte Sinay. poſteà cum complacuerit mittere lucem in mundo & veritatem ſcilicet Chriſtum, pro redemptione peccatorũ: ipſemet Deus tranſtulit ſacerdotium de Moyſe in Chriſtum, vnà cum ipſa lege: & de Chriſto fuit trãſlatum in Petrum: vt d.c. translato. & ibi Glo. & doc. de conſti. per illam igitur translationẽ illa lex antiqua Moſayca fuit translata in legem Chriſti euãgelicam: vnde nos Chriſtiani, qui ſectamur Chriſtum, ſeruamus dictam legem euãgelicam pro ſalute animæ noſtræ tãquam legem nouam. à Deo nobis datam: & quatenus iſta lex noua corrigit legem Moſaycam, nõ ſeruatur lex Moſayca inter Chriſtia-
71 nos. ¶ † Quo ad Octauam legem ſcilicet apoſtolicam: ſimiliter dicimus eam ſeruari inter Chriſtianos: cùm dependeat ex volũtate eiuſdem Chriſti, propter poteſtatem per eum tributam Petro & apoſtolis: vt d.c. translato. & declaraui ſuprà, dum feci mentionem de hac. l. apoſtolica. & cùm veniat hæc lex Apoſtolica ad declarationem & quandoque ad modificationem legis euangelicæ: vt habetur in c. iam nunc. xxviij. q. j. & not. Specul. in d. proœ. col. iij. Nam iſta ſimiliter continet ius diuinũ nouum, & ius naturale immutabile: vt d.c. humanum genus. & ibi Gloſ. & Archidia. j. diſtin. & in tantum ſeruatur iſta lex apoſtolica, quòd dictũ apoſtoli præfertur legi ciuili in deciſionibus cauſarum. tex. eſt & ibi Abb. in c. pen. de
72 ſecund. nup. ¶ † Verùm, eſt ſciendum, quòd licet dixerim legem Moſaycã quo ad præcepta moralia eſſe immutabilem: item legem euangelicam & apoſtolicam ſimiliter immutabilem: verum eſt, ꝙ non poteſt mutari in totum, tollendo ipſam: tamen poteſt limitari, & in aliquo capite corrigi per ius poſitiuum ciuile vel canonicum. Nam princeps poteſt diſtinguere & limitare ius diuinum: licet non in totum tollere: vt not. Glo. & Doct. in l. fi. C. ſi contra ius vel vti. pub. & Abb. pulchrè declarat in c. fi. col. ij. & iij. de conſue. & Feli. plenè in c. quæ in eccleſiarum. de conſtitu. & poteſt eſſe exemplum: nam lex diuina dicit: non occidas. & tamen ius ciuile in multis delictis & caſibus occidit hominem. Item lex diuina dicit: habeas in honore parentes, Et tamẽ ius ciuile permiſit filio occidere patrem, quando eſſet hoſtis & rebellis patriæ ſuæ. l. minime. ff. de reli. facit quod no. Bar. in l. poſtliminium. §. filius. ff. de capt. & poſtlimi. reuer. ſimiliter lex diuina dicit: non furaberis: & tamen lex poſitiua vult, ꝙ ex neceſsitate famis permiſſum eſt furari, c. ſi quis propter neceſsitatem. & ibi not. de furtis. & ſic
73 de alijs ſimilibus. ¶ † Quo ad Nonã & vltimam legẽm ſ. canonicam: nulli eſt dubium, quòd eſt in viridi obſeruantia inter Chriſtianos: cùm ſit facta à ſacris pontificibus: quibus data fuit poteſtas à Chriſto per mediũ beati Petri: vt ſuprà dixi, & eſt tex. in Cle. paſtoralis. §. fi. de re iudic. tamen

quo

quo ad eius obſeruantiam,recipit illam declarationem,quam facit Abb. in c.j.de oper.no. nun.videlicet, ꝙ ſi lex canonica contradicit legi ciuili, tunc ſi ſumus in materia concernente peccatum vel animā ſeruatur lex canonica in vtroque foro:& lex ciuilis remanet correcta. ſi verò ſumus in materia nō concernente animam, tūc quęlibet lex ſeruatur in foro ſuo ſed quando eſt caſus deciſus à iure ciuili,& dubius de iure canonico,ſeruatur ius ciuile in vtroque foro. Idem econtrà, quando eſt deciſus de iure canonico,& dubius de iure ciuili, ſeruatur ius canonicum in vtroque foro:vt ibi plenè dicit Abb.& habetur per Glo.& doc.in c.licet ex ſuſcepto. de foro cōpe.& Bar.in l.priuilegia.& l.omni nouatione.C.de ſacroſan.ecc.

74 ¶ † Hinc dicit Archi.in c.ſi inter.vj. q.iiij.quòd leges ciuiles quando non obuiant canonibus, cenſentur tacitè approbatæ & cōfirmatę per canones: ſed qñ obuiant canonibus cenſentur reprobatæ per canones: idem tenet

75 Arch.in c.de libellis.xx.diſt.¶ † Dicitur autem ius canonicū,quaſi ius regulatum:nā canon idem eſt quod regula.c.canon.iij.diſt.quod declara vt

76 in c.ſi quis dogmata.xxv.q.ij.¶ † Adde tamen,quòd in cauſis miſerabiliū perſonarum ſeruatur ius canonicum in vtroque foro:dato quòd canones contrariētur legibus.Item vbi ius ciuile foueret lucrum odioſum,vel ſaperet quendam rigorem: non ſeruatur in forō canonico: licet per canones non reprobetur.Item,vbi ius ciuile ſtatueret æquitatem,ius canonicum rigorē,ſeruatur ius ciuile,etiam in foro eccleſiaſtico,& non ius canonicum.ita hæc omnia tenet Fel.in c.

77 in cauſis.col.j.de teſti.¶ † Et intātum viget & ſeruatur lex canonica, quòd præfertur dicto cuiuslibet ſancti in deciſionibus cauſarum: nam vbi eſt canon ſummi Pontificis,ceſſat omnis authoritas ſanctorum patrum: & ad interpretandum ius diuinum ſtatur dicto ſummi Pontificis, & non ſanctorū:nec theologorū:qñ opinio ſanctorum vel theologorum contrariaretur legi canonicæ.Ita dicit Abb.in c.tua.in iij.not.de deciſ.& Feli.plenè in c.ne innitaris.de conſti.quod tamē intellige ſanè procedere in deciſionibus cauſarum, vt ſuprà dixi.nam quo ad cauſas decidendas,creditur potius ſummo Pontifici & eius canoni,quàm ſanctis.& eſt ratio,quia ſummo Pontifici fuit data poteſtas legis condendæ,& non ſanctis: vt d. Clemen.paſtoralis.§.fi.de re iudi. ita dicit Abb.in d.c.tua.in iij.no.& Feli. in d.c.ne innitaris.Pro hoc eſt tex. in c.per venerabilem.qui filij ſint legi. & Abba.in c. qualiter & quando.in j.not.& ij.de accuſa.Secus eſt,quo ad ſolam interpretationem diuinæ ſcripturæ,non ad deciſionem cauſarum: quia tunc potius creditur dicto ſanctorum,quam ſummo Pontifici: ſecundum Gloſſam in capitu.primo in Gloſſ.j.xx.diſtinct. & Abba.in d.c.ne innitaris.circa fin.& ibi etiam Fely. in ij.colum.verſi. ſecundus caſus.&c.

78 ¶ † Item,intellige,niſi dictum alicuius ſancti eſſet conforme cum nouo vel veteri teſtamento:& ſic eſſet munitum authoritate noui vel veteris teſtamenti:quia tunc pręfertur cuicūq;

legi,etiam ſummi Pontificis in deci-
ſionibus cauſarum.Gl.eſt,quæ cōmu
niter ad hoc allegatur,in c. de libel.
xx.diſt.& tex.cū Glo.in c.placuit.§.j.
xxxvj.q.ij.& Abb.in c.tua.de deci &
in d.c.qualiter & qñ.el ij.in j.not.de
accuſ.& Alex.in l.j.col.viij.ff.ſi cert.
pet.& Felin.in d.c.ne innitaris. verſi.
tertius caſus.de conſti.Et ratio eſt ſe
cundum Doc.in locis prælle.& ma-
ximè Abb.in d.c.qualiter & quando.
quia tunc papa diſponens cōtra teſta
mentū nouum vel vetus, dicitur di-
ſponere contra ius diuinū:& ſic dici-
tur potius errare, quàm legem face-
re:vt not.Gloſſ.in c.à nobis.de deciſ.
79 ¶†Quod tamen limita,niſi papa diſ-
poneret ad limitationē iuris diuini:
quod facere poteſt ex cauſa:vt ſuprà
dixi,per ea,quę not.Abb.& Feli.in c.
quæ in eccleſiarum.de cōſti. & Abb.
in c.fi.col.ij.&.iij.de conſuet.nā tunc
creditur potius legi pontificis, & ei
nō derogatur per authoritatē ſancti,
quãuis conformē cū teſtamēto vete
ri vel nouo:quia ipſa authoritas ſan-
cti tunc limitatur, ſicut limitatur &
ipſum ius diuinū:ita declarat Felin.
in d.c.ne innitaris. verſiculo tertius
caſus.ibi. Sed conſidera. &c.& eſt de
mente Abb.in d.c.qualiter & quan-
do.in j.not.dum allegat Inno. in d.c.
quæ in eccleſiarum. Et de hac pote-
ſtate papæ,vide plenè per Aluar. in
c.j.epiſcopum vel Abb.in vſi.feu.ceſ
ſante ante diſpoſitione ſummi Ponti
ficis,poſſunt dicta ſanctorum allega
ri ad deciſ.cauſarum . Ita tenet Abb.
in c.cum apoſtolica.in iij.not.de his
quæ fi.à præla.& Ab.in c. certificari.
in iij.no.de ſepu.& in c.cū cauſam. in
ver.not.de elec.vbi loquitur de lege
80 diuina.¶†Vidimus hucuſq; declara-
tionem nouē legū,quę fuerūt in tem
pore à creatiōe hoīs.Poſſet modo du
bitari,an lex diuina ſeu ius diuinū ſit
aliquod ius ſeparatū à dictis nouem
iuribus?Dic ꝙ nō:ſed includitur in di
ctis nouem:Nā oēs leges de mundo
diſtingūtur in duo mēbra: Aut enim
ſunt diuinæ,aut humanæ ſeu poſiti-
uæ.c.oēs leges.j.diſtin.Leges diuinæ
ſunt,quæ diuina prouidētia ſunt con
ſtitutæ:& in hoc mēbro cōprehendi-
ditur lex Moſayca,lex ꝓphetica, lex
euangelica,& lex apoſtolica:vt patet
ad ſenſum:quia oēs iſtæ leges habue
runt originem ab ipſo Deo:vt ſuprà
81 declaraui.¶†Itē ſub hoc membro le
gis diuinę poteſt cōprehendi etiā ius
naturale,& ius gētiū:quia diuina fuit
prouidentia conſtitutū.§.ſed natura-
lia.inſti.de iure nat.& probatur in d.
c.oēs leges.& tenet Abb.in c.fi.in iiij.
no,de cōſue.& gl.in c.ius natu.j.diſt.
82 ¶†Humanæ verò leges dicuntur le
ges poſitiuæ:quæ ſunt cōditæ ab ho-
minibus ad eorū beneplacitum:prout
eſt ius ciuile poſitiuū:& ius canonicū
poſitiuū.ſ.quod fuit factū à Pontifici
bus:nam tale ius canonicū inquantū
eſt poſitiuū,poteſt etiā dici ius ciuile
ad differentiā iuris diuini:ex quo eſt
mutabile , ſicut ius ciuile.Ita tenet
Bal.in c.licet vniuerſis.verſ.item no.
de teſti.vbi appellat ius canonicum,
eſſe ciuile,quatenus non continet le
gē antiquā,vel euangelicā.Idē tenet
gl.in d.c.ius naturale.j.diſt.licet qui-
dam dicant,ꝙ lex canonica ſit ius di
uinum:per.c.filius.de teſt.& c.minus.
de iureiu.& c.j.de iura.calum. tamen
cont

contrarium probat tex.& ibi Abb.in. iij.no.in.c.non debet.de conſan.& affi.vbi leges pontificum appellantur ſtatuta humana.¶ Pro concordia tamen iſtorum iurium,multum placet diſtinctio,quam facit Bal.in.d.c.licet vniuerſis.de teſt.& eſt de mente Abb. in.d.c.j.col.iij.in.vij.not.de iur.cal.& in.d.c.nimis.col.fi.vt dicamus, quòd lex canonica ſit in partem diuina,& in partē poſitiua. Nam diuina dicitur,quatenus eſt exacta à lege diuina, moſayca vel noua: & quatenus continet illa diuina pręcepta, quę in nouo & veteri teſtamento ſunt ſcripta: poſitiua verò dicatur,quatenus continet illas diſpoſitiones,quæ ſunt factæ per Pontifices ad eorum beneplacitum: quæ ſunt mutabiles: quia hoc reſpectu dicitur etiam lex ciuilis: vt ſuprà dixi. & ita loquatur dictum.c.non debet.

83 ¶†Quid autem de iure Feudorum,an dicatur ius ſeparatum à dictis nouem iuribus? dic quòd non:ſed includitur ſub iure ciuili.Nā iſtud ius Feudorum appellatur ius conſuetudinarium:quia leges Feudorum,dicuntur vſus & conſuetudines Feudorum:vt patet ex prima rubrica Feudorum:&no.An de yſer.in.procœ. Feu.col.fi.& tangitur per omnes ſcribentes in præludijs Feu.vnde dicitur ius non ſcriptum,quia eſt conſuetudinarium:ergo eſt ius ciuile:vt in.§. conſtat.&.§.ex non ſcripto.inſt.de iure natu.Et ita hoc ius Feudorum inter leges ciuiles numerat Abb.in.c. firmiter.in fine illius prin.de ſum.tri. & fide catho.

84 ¶† Fuit autem compilatus liber feudorū à quodā Oberto de orto:qui fuit magnus iuriſconſultus: & fuit ciuis mediolanenſis:vt inquit text.in.c.j.quæ ſit prima cauſa bene amit.Ita hoc declarat Aluar.in.c.j.in prin.de feud.cogni.& in.c.j.in princ. in qui.caui.feu.ami.Poſteà verò,quia liber iſte Feudorum fuit ſemper lectus in ſcholis publicis, & fuit communiter approbatus, fuit factus ex hoc authenticus:& habet plenam fidem,ſicut aliæ leges ciuiles:ſecūdum Andr.de yſer.in prælud.Feu.in.j.q.& Mar.lau.& communiter doct.in prę lud.Feud.Idem tenet vir magnę authoritatis Ia.de bel.in.c.j.§.fi.de his, qui Feu.da poſ.vbi hoc bene probat per quatuor argumēta:cui Ia.de bel. eſt valde credendum in materia Feudorum,hinc Ioan.de Imol.in.c.cæterum.col.j.de iudi.dixit,quòd quando in materia feudali ſunt varię opi.do. credēdum eſt potius Ia.de bel.quàm alijs:ex quo Ia.de bel.fuit valde peritus in hac materia:& pluries legit hunc titulum & librum Feudorum. & ipſe propriè Ia.de bel.in.d.c.j.§.fin. de his qui feud.dare poſ.teſtatur ſe legiſſe librum Feudorum octo vicibus. Et illud dictum Io.de imo.refert Iacobinus in ſuo trac.Feu.i.ver.dictiq; vaxalli promiſerunt non committere felloniā,c.col.xix.hanc etiam op. quòd liber.Feu.ſit authenticus,tenet Iaſ.in præl.Feud.in.j.& ij.col.

85 ¶†Qualiter autem hodie ſint in obſeruantia iura Feudorum? Dic quòd in Regno noſtro Siciliæ primò ſeruatur conſtitutio regni:& vbi eſt dicta conſti.tractans materiam feudalem,præfertur omni iuri tam cōmuni, quàm cōſuetudinario:vt dicit tex.in procœ. conſtit.§.fi.& in conſtitu.puritatem.

& tenet Andr.de yſer.in.c.j.in fin.de feu.cogn.& eſt text.in conſt.vt vniuerſis.& ibi glo.in verſic.aut.ceſſante autem conſtitutione, tunc in materia feudali recurrimus ad ius conſuetudinarium:& ſic ad librum Feudorum:quod ius quo ad hoc præfer-
86 tur iuri communi.† vnde cauſæ feudales primò deciduntur per iura Feudorum : & poſteà quando caſus non reperitur deciſus per iura Feudorum, recurrimus ad ius commune.text.eſt & ibi And.de yſer.& omnes ſcribentes in.d.c.j.de feu:cogni.maximè Ia.de bel.ibi & Mar.lau.& Iaſ.in.l.j.col. xv.C.de iure emphy.& Alex.in conſ. lv.col.iiij.in.iiij.vol.Et tunc,quia iura communia non tractant præciſè de feudis,recurrimus ad iura loquentia de vſufructu & emphyteoſi, arguendo de ſimilibus ad ſimilia. hoc probatur ex his,quæ dicit Bald.in.d. c.j.colum.ij.ſuper gl.ij.de feu.cogni. vbi dicit, quòd cauſæ feudales, quæ non reperiuntur deciſæ per conſuetudines Feudorum,deciduntur per argumenta iuris ciuilis:idem dicit Ale. in conſ.v.col.ij.ver.pro hoc facit &c.
87 in.v.vol. † Item probatur per regulam,quæ dicit,quòd validum eſt argumẽtum de emphyteoſi ad feudum, & econtrà : vt declarat plenè Iaſ.in. d.l.j col.xiiij.&.xv.C.de iure emphy. & Pe.phi.Corn.in conſi.cxvij.colum. vj.in.j.vol.& Lud.Ro.in conſi.ccxij.
88 colum.j.¶ † Sed quia dixi ceſſante iure conſuetudinario, recurri ad ius commune,quęro de quo iure communi intelligitur:an de ciuili vel de canonico?Iſta eſt pulchra qõ:& poſſet accidere in aliquo caſu in quo ius ciuile variaret à iure canonico:quia de claraui ſuprà, quòd tunc quodlibet ius ſeruatur in foro ſuo:an ita ſit dicendum in feudo?Dic quòd non:imò tunc cauſa feudalis decideretur ſecundum ius canonicum : non autem ſecundum ius ciuile : quod ius canonicum ſeruaretur in vtroq; foro : & hoc propter iuramentũ,quod interponitur in feudo per vaſallos. Iſtud fuit ſingulare dictum Bald.in.c.imperialem.§.fi.col.iij.verſi.quæro ſi pares ſunt ſuſpecti &c.de prohi.feud. alie.per Feud.& illud dictum ſequitur Alexand.in.d.conſil.v.colum.iiij. in princ.ver.accedit.in.v.vol.& Barba.in addi.ad Abb.in.c.j.de oper.no nun.in addi.quę incipit:An leges &c & Felyn.in.c.in cauſis.colum.j.Circa fin.de teſti.per quod ſingulariſsimum dictum poſſunt decidi multæ
89 queſtiões in materia feudali.¶ † Hinc poſſet inferri per illud dictum,quòd non diceretur deſerta appellatio in cauſa feudali, per non præſentationem proceſſus intra quinquaginta dies : ſecundum conſtitu.appellationum tempora. quia habemus ius canonicum contrarium ſcilicet.text.in clemẽ.ſicut.de app.qui dat integrum annum ad proſequendum:& illa conſtitutio eſt iuris ciuilis:& non loquitur præciſè de feudis : vnde ſeruaretur ius canonicum.& idem poſſet dici in omnibus caſibus in quibus differt ius ciuile à canonico. Sed hoc
90 non pono pro conſtanti.¶ † Item inquantum dixi, quòd conſuetudines Feudorũ pręferuntur iuri cõi in cauſis feudalibus:intellige,quãdo cõſuetudo & vſus feudorũ eſt rationabilis: ſecus,

ſecus, ſi irrationabilis: quia tunc non ſeruatur: nam dicitur potius corrupte la: vt not. And. de yſer. in c. j. §. moribus. ſi de feu. fue. contro. & eſt glo. in. c. j. in glo. j. de feu. cogni. & ibi Andr. & alij doct. Idem tenet And. de yſer. in proœ. feu. col. iiij. in. j. q. pro hoc eſt tex. in. c. cum tanto. de contue. & in. c.
91 non debet. de conſang. & affi. ¶ † Item illud quod dixi, quòd conſuetudines feudorum præferuntur iuri communi in deciſionibus cauſarum: intellige, quando caſus eſt expreſsè deciſus per vſus Feudorum. ita dicit: Bal. in. l. ij. C. de ſuis & legi. & in. l. cùm oportet. in fine illius prin. C. de bo. quæ libe. Aliàs non ſumitur argumentum à contrario ſenſu in vſibus Feudorum: ſed recurrimus ad ius commu-
92 ne. † quia argumentum à contrario ſenſu, non dicitur expreſſa deciſio: ſed potius quędam coniectura l. apud antiquos. C. de fur. & ibi glo. Et dicitur ſubauditus intellectus: ſecundum Bald. & ibi glo. fin. in. l. ij. C. de condi. inſer. ita notabiliter tenet Alexand. in conſil. vij. colum. fi. in. v. vol. & Iaſ.
93 in. l. j. colū. xv. C. de iu. emphy. ¶ † An autem iura Feudorum ſeruentur in feudis eccleſiaſticis? communiter tenetur, quòd ſic. ſecundum Bald. in. c. cæterum. col. j. verſic. nota ibi ab eccleſia, &c. de iud. & Alexā. in conſi. x. col. ij. in. v. vol. & Felyn. in. c. ij. colum. xxiij. verſic. de diuerſorum &c. de re-
94 ſcrip. ¶ † Quid autem de iure longobardo: an ſit ius ſeparatum ab illis nouem legibus? Dic quòd non: ſed includitur etiam ſub iure ciuili: cùm iſtud ius longobardum fuerit ſimiliter conditum ab imperatoribus & regibus: ſicut aliæ leges ciuiles. Nam fuerunt quidam reges Apuliæ qui condiderunt illud: Qui reges primò venerunt de Germania in Sardiniam: & de Sardina in Apuliam, vt teſtatur Alexand. in. l. pro hærede. §. fina. ff. de acquiren. hæredi. & erant prout ipſe dicit, quidam reges habentes longam barbam, & ideò fuit appellatum ius longobardum. Idem etiam tenet Odoffre. quem ibi refert Bald. in authen. dos data. C. de dona. ante nupt. fuit autem compilatus dictus liber longobardorum, à quodam Carolo: vt ſentit gloſ. in. c. j. xxxiij. q. j. & dicit Alexand. in. d. l. pro hærede. §. fin. vnde appellatur capitularium Caroli: ſecundum gloſſ. in. c. quicunque. xij. q. j. & declarat Aluar. in præludijs feudorum. colū. v. in. iiij. q. principali. Et quo tempore fuerunt iſti longobardi, & quanto tempore durauerunt, & de geſtis eorum: habetur plenè per Archiepiſcopum florētinum, in. xij. libro ſuorum hiſtorialium: in. ij.
95 parte. capitu. vj. ¶ † Sed iuxta hoc pro complemento, quæro de vtili & ardua queſtio. videlicet An iſtud ius longobardum ſit hodie in vſu, maximè in hoc regno Siciliæ: & an pręferatur iuri romano? iſta eſt ardua queſtio. & multùm ventilata inter doctores & aduocatos huius regni. & ſæpiùs vidi de ea dubitari: & nunquàm vidi nec potui claram deciſionem inuenire: quia multi doctores tangunt: & omnes in concluſione ſicco pede pertranſeunt: non reſpondendo ad contraria. vnde poſtquàm caſualiter euenit, vt ipſam tangerem, intendo eam plenè diſcutere: ſaltem

vt aperiam viam conſiderandi alijs: & vt tanto tempore dubitatam quęſtionem ad aliquam firmam concluſionem pro debilis ingenij qualitate reducam.¶ Eſt igitur ſciendum, quòd tota dubitatio doctorum ſuper iſta. q. proceſsit ex conſtitutione regni, quæ incipit: puritatem. Quæ vult, qui iudices iurent de ſententiando prius ſecundum conſti. regni: deinde ſecundum conſuetudines approbatas: & deinde ſecũdum iura communia, longobarda, videlicet, & romana: & ſic in ordine præmittit ius longobardũ: & poſteà romanum: ergo ſequitur, ꝙ in hoc regno iudex debet iudicare ſecundum ius longobardum: & præferre ipſum iuri romano: quia ille ordo verborum datus per illam conſti. dat & deſignat ordinem executionis: per ea, quæ plenè habentur per Abb. & Felyn. in. c. cùm dilecta. de reſcrip.

96 ¶† Nunc procedendo ad examinationem huius. q. referam primò authoritates, quas reperio pro & contrà: & deinde diſputando articulum, firmabo concluſionem, quæ videtur mihi verior: & magis obſeruata in hoc regno. Et primò, quod ius lõgobardum debeat ſeruari in hoc regno, adducitur dicta conſti. puritatem quæ præponit ipſum iuri romano: vt ſuprà dixi. intantum, quòd dicit ibi Andr. de yſer. quòd illi, qui non vtuntur eo iure, propter conſuetudinem, non excuſantur: quia eſſet conſuetudo contra conſtitutiones regni, quæ reprobatur: vt in proœ. conſt. §. fin. Secundò, adduco authoritatem eiuſdem Andr. de yſer. in præludijs feu. in. iij. q. j. vbi expreſsè tenet, quòd in regno Siciliæ, ſeruatur ius longobardum: quia conſtitutio regni hoc præcipit: & ibidem circa fin. illius q. dicit, quòd illi, qui non ſeruant dictum ius, non excuſantur conſuetudine, per rationem prædictam. Tertiò, adduco gloſſ. in conſtitu. vt vniuerſis. in verſi. aut in defectu, &c. quæ in iudicando ſimiliter præponit ius longobardum iuri romano. Quartò, adducitur authoritas Andr. de yſer. in conſtitut. præſenti lege. la. iij. & in conſtitu. ſi quando contigerit. vbi ſimiliter dicit, quòd ius longobardum præfertur iuri romano. Quintò, adducitur idem And. in. c. imperialem. §. prætereà ducatus. colum. ij. in fin. de prohi. feudo. alienat. per Fede. vbi expreſsè dicit, quòd in regno viuitur iure longobardo: & qui allegat ius francorum, debet illud probare, cum ſit ius ſpeciale in regno. Sextò, adducitur idem Andr. in. c. j. verſicu. bona vacantia. quæ ſint rega. in vſi. feu. vbi pluries dicit, quòd in regno ſeruatur ius longobardum. Septimò, adducitur authoritas Matthæi de afflict. in deci. ccxlviij. conſi. neapo. in. ij. colũ m. vbi dicit, quòd in regno pręſumitur quælibet ciuitas viuere iure longobardo. Octauò, adducitur authoritas Alexand. in. l. pro hærede. §. fina. ff. de acqui. hær. vbi referendo And. de yſer. in præludijs feu. concludit de mente And. ꝙ ſaltem longobardę leges, quę fuerunt cõditæ ab imperatoribus, ſeruari debẽt: cùm ſint generales. Nonò, adducitur idem And. in conſt. vt vniuerſis. circa fi. vbi dat ordinẽ, quomodo procedatur in regno. ſ. vt primò iudicetur ſecundum conſtitutiones: deinde

deinde ſecundum conſuetudines: &
demum ſecundum ius lõgobardum:
poſteà ſecundum ius romanum. De-
cimò, adducitur idem And.in conſti.
ſpeciale vbi dicit, ꝙ prius ſeruatur
ius longobardum, & poſteà ius roma
97 num. ❡† Econtrà verò, ꝙ iſtud ius lõ-
gobardum non ſit in vſu, adducitur
primò authoritas Odoffre. in authẽ.
dos data. quem ibi refert Bald.C.de
dona.ante nupt. vbi dicunt ambo, ꝙ
lex longobarda,nõ eſt lex, neque ra-
98 tio:& ideò receſsit ab aula. ❡†Secũ-
dò,adducitur authoritas Bal.in l.ſi in
uita.in fi.C.de nup.vbi dicit, quòd de
iſto iure longobardo non eſt curan-
dum:niſi in loco,vbi eſſet eius obſer
uantia,ſecundum conſuetudinẽ loci.
Sed in hoc regno eſt potius cõtraria
conſuetudo:quia non ſeruatur,vt in-
fra dicam:ergo de eo nõ eſt curãdũ.
99 ❡† Tertiò, adducitur And.de yſer.in
c.j.§.fi.in fi.de notis Feud.vbi dicit,ꝙ
ius longobardum,eſt ius aſininum:&
caret ratione: & ideò non ſeruatur
vbi libet. ❡ Quartò,adducitur idem
And.in c.j.col.j.de Feu.cogni. vbi di-
cit,quòd iudex ceſſantibus cõſuetu-
dinibus, debet vti lege romana: vel
longobarda,vbi illo iure viuitur:vn-
de præponit ius romanum iuri lon-
gobardo: & dicit ibi ſeruari debere
ius logobardum.vbi eo iure viuitur.
vnde innuit, ꝙ eſt ius ſpeciale:ſicut
dicimus de iure Francorũ: ergo pro-
bari debet ꝙ eo iure viuitur: per ea,
quæ not. Andr.de yſer.in d.c.imperia
lem. §. præterea ducatus:dum loqui-
100 tur de iure Francorum.❡† Quintò,
adducitur authoritas Archię in c.
quicunque xj.q.j. vbi dicit, quòd lex
longobarda,eſt lex inualida: & non
poteſt cõfirmare aliam legem inua-
lidam. ❡Sextò, adducitur authoritas
Aluar.in præludijs fed.col.v. in iiij q.
vbi cõfirmat dictum Bal.in d. authe.
dos data.& in.d.l.ſi inuita.
101 ❡ † Septimò.adducitur Arch. in c.
cùm deuotiſsimam xij.q.ij. vbi dicit.
quod iſta lex longobarda, appellatur
lex vulgaris:prout etiam tex.ibi eam
appellat: ex eo quia ab hominibus
vulgaribus & rudibus fuit compoſi-
ta: vnde tantò minus debet ſeruari.
❡Octauò,adducitur authoritas.Lucę
de penna. in l. j. C. de conducto. &
procur.lib.xj.vbi exppeſſè dicit,quòd
ius longobardum non debet præfer-
ri iuri romano: niſi vbi ſeruatur de
conſuetudine.❡Nonò adducitur.Bal.
in c.trãſlato.de conſti.vbi dicit,quòd
tranſlato regno ſeu imperio, tranſ-
fertur etiam lex regni ſiue imperij.
vnde licet illud ius longobardũ po-
tuiſſet ſeruari tempore.quo erant illi
reges.Apuliæ: quia tamen regnum
fuit poſteà ab eis translatum, debet
cenſeri translata etiam lex eorum.&
ſic dicta lex longobarda non debe-
ret ſeruari: ſicut dixi ſuprà de lege
Mòſayca: quæ fuit rranslata vnà cũ
ipſo ſacerdotio in Chriſtum:& in le-
gem euangelicam. ❡ Decimò & vl-
timò.adducitur nouiſsima authori-
tas Matth.de afflic. doctoris neapo-
litani:in ſuo cõmento ſuper d.conſti.
puritatem in iiij.col.vbi expreſsè vi-
detur firmare opi. Lucæ de penna
ſcilicet,quòd ius longobardum non
præferatur iuri romano. & ibi dicit,
quòd iſta opi. ſemper ſibi placuit: &
dat bonam expoſitionem ad d. cõſti.

duritatem.quæ in rei veritate ſalua ratione recti ſermonis nõ poteſt procedere:vt infra dicam.¶Habemus ergo huc,vſque decẽ authoritates pro vna parte: & decem pro alia parte cõtraria:vnde quæſtio redditur valde dubia.ſi quis tamen vellet tenere primam partem:quæ videtur fulcita authoritate authentica.ſ.per tex.in d. conſt.puritatem.poſſet reſpondere ad omnes decem authoritates contrarias.Et primò,ad dictum Bal &Odof. in d.authen.dos data.ꝙ Odoff.& Bal. non fuerunt regnicolæ, & ſic veriſimiliter non potuerunt habere notitiam illius conſti.puritatem. quæ nõ ſeruatur in regionibus eorum. Dicta ergo eorum, procedunt de iure communi:fatẽdo, quòd poſtquàm superuenit ius commune romanũ, receſsit illud ius longobardum ab aula. Sed quia ius noſtrum municipale huius regni:prout eſt dicta conſtit. puritatem.iubet illud ſeruari:tenemur nos recognicolę obedire illi conſtitutioni.Eodem modo poſſet reſpõderi ad dictũ Bald.in d.l.ſi inuita. C. de nup. vel poteſt dici ꝙ illud dictũ Bal.facit ꝓ prima parte. qa dicit nõ eſſe de eo curandum:niſi in loco,vbi viget vſus legis longobardæ:ſed in hoc regno neceſsitamur ad vtendum tali iure: per.d.conſtititu.puritatem.ergo bene eſt de eo curandum. ¶Ad tertium.ſ. ad dictum Andr.de yſer.in c.j.in ſi.de notis feu.poteſt reſpõderi,quòd And. eſt ſibi contrarius in quam pluribus locis: prout ipſum retuli ſuprà in j. parte.huius.q. vnde magis eſt adhærẽdũ dictis ſuis pro prima parte: quia melius fuit tunc loquutus, cùm habeat tex. illius conſt. pro illa parte

102 †Nec obſtat,quòd illud ius ſit aſininũ & ſine ratione:quia in lege hoc non cõſideratur: nam licet lex aliqua ſit dura vel iniuſta, tamen ſeruanda eſt:quia ita vult legis lator l.proſpexit ff.qui & à quibus.ſic in propoſito ius longobardum ſeruãdum eſt: quia ita vult legis lator, per d.conſt.¶Ad quartum. ſ. ad dictum And.in c.j. de feu. cogni poteſt reſponderi, ꝙ non debet inſpici ordo ſcripturæ ipſius And.cùm habeamus ordinem legis: qui eſt potius attendẽdus.Et ſi And. dicit,quòd debet ſeruari, vbi eo iure viuitur, debet concordari cum alijs dictis ſuis:& facias minorem & conſequentiam: videlicet in hoc regno viuitur eo iure:ergo ſeruari debet in regno.Et ſi negares minorem.ſ.quòd non viuatur eo iure in regno,hoc nõ poſſet eſſe aliter, niſi ex contraria conſuetudine: quæ cũ ſit contra conſtitutionem,eſt reprobata.per tex. in proœ.cõſt.§.ſi.& dixi ſuprà in j. parte vnde ſi ita non:viuitur, ſufficit ꝙ ita debent homines viuere,& ita ne-

103 ceſsitantur,per.d.conſti.¶†Ad quod facit illud,quod dicimus,ſcire, & ſcire debere, ſunt paria l. quod te. ff. ſi cer.pe. & gl.in l.pe. C. de peri.tut. & no. Aluar.in c.vaſallus ſi feudum.in primo no. per illũ tex. ſi de feud.fue. cõtro.¶Ad quintum.ſ.ad dictũ Arch. in d.c.quicunque.xj.q.j.poteſt reſpõderi,quòd procedit generaliter de iure communi: non autem in hoc regno,vbi habemus text.expreſſum:vt ſuprà dixi de authoritate Bald. Et eodem modo reſponderi poteſt ad ſextum & ſeptimum dictum.

¶Ad octauum.ſ.ad dictum Lucæ de pen.in d.l.j.C.de conduc.& procur.li. xj.poteſt reſpōderi eodem modo,quo reſponſum fuit ad quartum dictū:dicit enim quòd vbi ſeruatur de conſuetudine,prefertur iuri romano.Sed in hoc regno ſeruatur vel ſeruari debet:per.d.cōſt.ergo præfertur.Prætereà in regno eſt maioris authoritatis And.de yſer.qui appellatur legū euāgeliſta,quā Lucas de penna:vnde debet præferri dictum And.qui contrarium tenet:maximè: prȩludijs Feu.in iij.q.& in alijs locis ſuprà alle.

104 ¶ † Ad nonum.ſ. ad dictū Bal.in c. tranſlato.de conſti.de facili reſpōderi poteſt,fatendo dictum ſuū. ſ. quòd cum tranſlatione regni transferatur etiā lex ,niſi nouus regnator legem veterē confirmet:quia tunc ſeruatur lex vetus ex noua cōfirmatione.quia ita vult nouus dominus ita propriè dicit And.in d.iij.q.in prælud.Feu. Et ibi ſubdit exemplū de notario vnius comitatus, qui poteſt facere contractum in alio comitatu, volente domino illius comitatus:ſed nouus dominus in regno tranſlato, qui fecit illam conſti . voluit confirmare ius longobardum:ergo ſeruari debet.

¶Ad decimū.ſ.ad.d. Matth.de afflict. in d.cōſti.puritatem.poteſt reſpōderi , prout fuit reſponſum ſuprà ad octauum dictum. ſ. ad authoritatem Lucæ de penna.ex quo ipſe Matth. imitatur & confirmat opinionē Lucæ.¶Et dum ipſe Mattheus dat nouam expoſitionem ad dictam conſti. puritatem.faciendo vnam extraneā conſtructionem , dico quòd talis ſua conſtructio vitiat penitus literam illius conſtitu.& non poſſet ſaluari ſalua ratione recti ſermonis. Nam verba illius conſt.ſunt hæc formalia:videlicet , Ac demum ſecundùm iura communia longobarda valet , & romana &c.Et ſic primò ponit dictum in genere.ſ.ſecundū iura communia: deinde illud genus exemplificat per dictionem,videlicet.& in illa exemplicatione ponit æqualiter ius longobardum & romanū,deſignās quòd ambo ſunt iura communia:& prȩponit in ordine ius longobardum. illa ergo determinatio.ſ.iura communia, &c.relata ad iſta duo determinabilia ſcilicet,ad ius longobardū & romanum,debet ea pariformiter determinare.ſ. quòd dicātur iura communia l.nam hoc iure & l.lucius.ff. de vult.

105 & pup. † Et hoc perpenditur ex illa dictione.videlicet: quȩ eſt dictio declaratiua & reſtrictiua prȩcedētiū: ſecundū Bar.in l.i.ff. ad l.aquil.& Frā. de are.in l.ſi fundū.ff.manda.& no.in c.ſtatutū.el.ij.& ibi Gem. de hȩr.lib. vj.& eſt tex.in c.trāſmiſſa. de eo, qui cog.cōſan. vxo.ſuæ:& in l. & cū quidam.§.j.ff.de vſur.& declarat Iaſ.in l.idē in duobus §.perſonale in.j. not. ff.de pac.& in l.iuſiuradū ꝙ ex conuētione.§.procurator. colū.iiij.ff. de iureiur.vnde cōcluſiuè per illam dictionē:videlicet illa iura cōmunia:declarātur:&reſtrigūtur ȩqualiter ad iura lōgobarda & romana: cum ordine ſuo,ꝗ colligitur ex ipſa ſcriptura.per quā declarationē,ꝙ eſt veriſſima,ꝓut verba & mēs legiſlatoris ſonāt,apparet nō ꝓcedere expoſitionē Mattheȩi dū dicit,ꝙ debent illa verba cōſti.ita cōſtrui videlicet Ac demùm ſecundū

iura communia, romana & longobarda:& ſic vult peruertere ordinem legis. Aſsignat ipſe rationem: quia ius longobardum non eſt commune: ſed eſt ſpeciale in hoc regno:& ideo illud adiectiuum, communia non poteſt referri ad ius longobardum. quod non eſt ius commune: vnde de neceſsitate refertur ad ius romanum & ſic reperitur prius in ordine literæ ius Romanum. Ego dico, quòd talis conſtructio non procedit: quia procedere non poteſt, ſalua ratione recti ſermonis, vt ſuprà dixi:& peruertit ordinem illius conſtit. cõtra mentem legiſlatoris.

106 † Ad rationem domini Matthei reſpondeo, quod imò illud adiectiuum, communia. poteſt referri ad ius longobardum: nam dato quod ſit ius ſpeciale in hoc regno: quia tamen ſeruatur: facit ius comune in regno: & cum dicta conſtitutio intendat ponere legem in hoc regno tantùm: quia extra regnum non extendit vires ſuas: voluit loqui de iuribus ſeruandis in hoc regno: in quo omne ius municipale ſeu ſpeciale dicitur ius commune: ex quo derogat iuri communi: ita dicit Alex. in l. poſt dotem.co.xj.ff.ſolut.ma. & idẽ Alex. in addi.ad Bald.in l.conſtitutionis.in fin. vbi etiam Bal.ſent.C.de bo.quæ libe.& Bal.in l.illa inſtitutio.in fi. ff. de hæred.inſti. & Ludo. ro.in rub.ff. de arbi.vbi dicunt, quod ſi eſt compromiſſum in arbitrum, ꝙ debeat pronuntiare ſecundum ius commune, debet talis arbiter pronũtiare ſecundũ ius municipale illius loci: quia tale ius facit ibi ius commune ſecũdum eos. Sic ergo in propoſito, licet ius longobardũ ſit ſpeciale in hoc regno: tamen facit in eo ius commune. vnde per prædicta meritò illa verba conſtit. puritatem. debent intelligi, prout iacet: quia bene poſſunt referri tam ad ius longobardum, quã ad ius romanum. ¶ Verùm, non obſtantibus prædictis, licet hęc prima pars videatur bene defenſata ab impugnationibus contrarijs: ego tamẽ indubitanter teneo hanc ſecunda partem cõtrariã.ſ.ꝙ imò in regno ius longobardũ nõ pręferatur iuri romano, ſed ꝙ ipſum ius romanũ ſit in viridi obſeruantia, & præferatur: & eo iure quilibet viuere præſumatur: niſi ſi & quatenus ex aduerſo ius longobardum probaretur. vnde teneo hanc concluſionem: Quòd alleganti ꝙ in regno viuatur iure longobardo, vel in aliqua ciuitate regni, incũbat onus probandi. ¶ Et hãc meam concluſionem probabo non ſolùm per ius cõmune, & leges iuris communis: ſed etiam per ipſaſmet cõſtitutiones regni, & per alia iura municipalia: necnõ per rationes vrgẽtiſsimas. Et quia omnes authoritates cõtrariæ quę fouent primam partem, nitũtur ex ſola deciſione illius conſti. puritatem quę videtur eſſe principale fundamentum opinionis contrariæ, ego prius nitar tale fundamẽtum optimis medijs penitus demoliri: ad hoc, vt totum ædificium deſuper eo conſtructũ corruat: iuxta tex.in.c. cùm paulus.j.q.j. vnde poſteà mea opinio luce meridiana clarior & ſine aliquo obſtaculo apparebit.

107 ¶ † Aſſumo igitur verba dictę cõſti.

puritatem. Et venio ad ipſius interpretationem & declarationem: per quam apertiſsimè oſtendam, quòd illa conſtit. non meretur allegari pro illa prima parte: ſed potius pro hac ſecunda parte contraria,quam teneo. Et preſuppono, quòd totum dubium faciebat ille ordo ſcripturæ in quo ius longobardum prius nominatur, quàm ius Romanũ:vnde debet prius ſeruari:arg.l.quotiens.ff.de vſufruct. & l.generaliter.§.ſi quidem. ff. de fideico.lib.Hinc dicit Bald.in l.aduerſus.C. de furtis. quòd prior in ordine ſcripturæ præſumitur prior in tem-
108 pore.† Et dicit Bal.in j.C. de impu. & alijs ſub.quod ex ordine ſcripturę datur regula. & dicunt Bar.& Bal. in prima conſtit.C. in fin.col.quòd ſi reperiuntur duo inſtrumenta ſcripta in eadem carta,præſumitur prius illud,quod præcedit ex ordine ſcripturæ.Idem tenent Moder.in l.j.ff. ſolu. mat.Et dicit Bal.in l.ſi duas. in princi.ff.de excu.tut.quòd ex ordine ſcripturæ præſumitur ordo intellectus. Idem plenè tangit Fely.in c.cùm dilecta.de reſcrip.

109 ¶†Ad hoc præſuppoſitum respondeo, vt incipiam tollere dubium: & dico ſic:Vbicunque mens diſponentis eſt certa,non curatur nec inſpicitur ordo ſcripturæ in legibus.Ita tenet Bar.per illum tex.in l.cum pater. §.fidei tuæ committo.ff.de leg.iij. & idem Bart.in l.ij.§. prius in fin. ff. de vulg. & pupillar. & ita intelligitur tex.in l.nec enim.ff.de ſolu.idem tenet Bald.in dicta l.ſi duas. ff.de excu. tut. vbi dicit, quòd quando diſpoſitio loquentis eſt certa, non curamus ordinem verborum. Sed in terminis dictæ conſti. puritatem. mens diſponentis eſt certiſsima,qualiter & quãdo velit ſeruari ius longobardum,vt modò declarabo: ergo non debemus curare illum ordinem. Et quòd ſit certa mens diſponentis,probo. Nam verba formalia illius conſti.ſunt hęc videlicet,Ac demum ſecundum iura communia, longobarda videlicet & romana, prout qualitas litigantium exegerit,iudicabunt,&c.

110 ¶†Nota igitur,quòd illud verbum, iudicabunt determinat & perficit totam orationem præcedentem: & tamen antè, quàm oratio ſit perfecta, eſt inſerta illa clauſula:prout qualitas litigantiũ exegerit,&c.quæ clauſula de neceſsitate debet referri ad hoc vltimũ capitulum, ſcilicet dum loquitur de iure communi longobardo & romano:pluribus de cauſis. Primò,quia eſt incerta, in medio ipſius capituli,ſcilicet antè, quàm oratio eſſet copleta: quo caſu ad ipſum tantùm capitulum refertur:& nõ ad alia præcedentia ſeparata:ſecundum Barto.in l. talis ſcriptura. col.ij.circa fin.ff.de leg.j.& Bart.in l.ſi.ff. de reb. dub.per text.cum glo.in l. filium. ff. quando dies lega.ce. & tenet Philip. Decius in conſil.xiiij. colũ.iij. in fin. verſi.& cum talis clauſula,&c.Secundò,quia ſuprà in dicta conſti. præceſſerunt duo alia capitula: videlicet, primũ, quòd iudices iudicẽt ſecundũ conſtitutiones.ſecundũ,quòd in defectu earum iudicent ſecundũ conſuetudines approbatas:ac demum ſecundum iura communia,&c. Et ad illa duo capitula præcedentia non poteſt refer

referri dicta clauſula:prout qualitas litigantium, &c. quia reſultaret legũ contrarietas. Nam legiſlator vult, quòd omnino ſeruentur conſtitutiones regni:& non attendatur qualitas litigantium,nec conſuetudo contraria:vt in procœ. conſti.§.fin.

111 ¶†Item, vbi eſt conſuetudo approbata in ciuitate,illa habet vim legis: & illam tenētur ſeruare omnes de ciuitate:quia dicitur lex municipij. l.j. C.de emen.libe. & l.de quibus. cum ibi not.ff.de leg.& inſti.de iure natu. §.ex non ſcripto. & c.cum conſuetudinis. & c.fi. de conſue.vnde non attenditur qualitas litigantis cõtra an-
112 tiquam cõſuetudinem.†Ergo ſequitur, quòd ſtante contrarietate, quæ ſemper euitanda eſt, illa clauſula nõ poteſt ad alia capitula referri,niſi ad hoc vltimum : cum poſsit aſsignari ratio,quare ad alia non referatur: vt dicunt Bar. Bald.& communiter docto.in l.j.C.de libe.præte.& Barto.in d.l.talis ſcriptura.ff.de legat.j.& in l. ſi idem cum eodem.§.fina. ff. de iur. om.iud.& Alex.in conſi.xlviij. colũ. iij.verſi. ſed ita in j. vol. Cùm ergo dicta clauſula de neceſsitate referatur ad hoc vltimum capitulum : ſatis clarè patet de mente diſponentis, quòd non vult iura longobarda præferri præciſè iuri romano:ſed illa ſeruari ſecundum qualitatem litigantium:prout ibi exponit And.de Yſer. ſcilicet,vt ille qui viuit iure longobardo , iudicetur per ius longobardum.Ille verò, qui viuit iure romano,iudicetur per ius romanum. ergo ſequitur, quòd ſi litigator viueret iure romano , non compellitur iudex iudicare ſecundum ius longobardum : & ſic non præferet ius longobardum romano: quia ergo apparet de mente diſponentis,non eſt curandus nec inſpiciendus dictus ordo verborum:ſed ſola mens.

113 ¶†Secundò, principaliter quòd dictus ordo non ſit curandus, adduco aliam regulam:vbicunque ordo ponitur in aliqua diſpoſitione, gratia exempli pro doctrina, nunquam cenſetur poſitus pro forma : nec ſeruari debet:tex. eſt in c.decernimus. & ibi Car.de iudi. vbi epiſcopus & Abbas præferuntur in ordine archiepiſcopo : & tamen nulli dubium eſt quòd archiepiſcopus eſt dignior & deberet primò nominari. & non eſt alia ratio,niſi quia illa nominatio ſit gratia exempli. vnde non inſpicitur ordo:ita etiam tenet Fely.in d.ca. cùm dilecta.col.vj.verſi.ij.declara &c. de reſcrip. ſed in propoſito in d.conſtit. puritatem. Illa nominatio iurium longobardi & romani, fuit facta gratia exempli:quod patet per illam dictionem:videlicet quę eſt dictio declaratiua & exemplificatiua : vt ſuprà dixi.Nam primò dicit ſecundum iura communia:& poſteà exemplificat declarando,quę ſint iſta iura communia,ergo ſequitur, quòd ille ordo non eſt inſpiciendus.

114 ¶†Tertiò,quia vbi conſtat de ordine intellectus, nõ curatur nec inſpicitur ordo ſcripturæ.ita dicit Bart. in l.ita tamē.§.qui ſuſpecta.& in l.Scæuola circa fin. ff.ad treb.ſed ibi conſtat de ordine intellectus : qui eſt,vt in viuentibus iure longobardo tantùm ſeruetur ius longobardum:& nõ in alijs

in alijs:per illam clauſulam : prout
qualitas, &c. ergo non curatur ordo
115 ¶†ſcripturæ. Quartò quia,qñ ordo
ſcripturæ perturbat ordinem neceſ-
ſitatis,non attenditur, imò reducitur
ad ordinẽ neceſsitatis.Ita tenet Bart.
in l.Gallus.§.quidam rectè, col. ij.ff.
de libe.& poſth. & ibi per alios doct.
& Bar.in l. j. in fi.C. de exe. rei iudi.
ſed in d.conſti. eſt ordo neceſsitatis:
quòd in viuentibus iure romano ceſ-
ſet ius longobardum:ſed tunc præfe-
ratur.quando litigantes eo iure viue
rent:ergo iſte ordo eſt attendendus:
non ordo ſcripturæ. ¶Quintò, quòd
dictus ordo non ſit ſubſtantialis nec
inſpiciendus:pondero vnã aliam con
ſtit.videlicet, conſti. quæ incipit : vt
vniuerſis . vbi ſunt ſimilia verba , &
nulla ſit mentio de iure longobardo.
Nam dicit,quòd iudices iudicent ſe-
cundum conſtitutiones:& deinde ſe-
cundum cõſuetudines,& demum ſe-
cundũ iura,non ſpecificando quæ iu-
ra,quo caſu in dubio appellatione iu
ris ſimpliciter, venit ius romanũ per
antonomaſiam . §. ſed quotiens.in-
ſti.de iure natu.vnde illa conſti. ſen-
tit totum contrarium,& ſic facit pro
parte noſtra, quia ceſſante cõſuetudi
ne,debet iudicari ſecundũ ius roma-
num,ergo præponitur iuri longobar
do.& hanc ponderationẽ ſentit etiã
Matthæus,in d.cõſti.puritatem.¶Sed
poſſet aliquis inſtare & dicere,quòd
illa conſt. vt vniuerſis eſt correcta
per conſti.puritatem quæ eſt ſequẽs,
& poſterior in ordine. Ad hoc dico,
quòd imò non eſt correcta, quia di-
cta conſti.puritatem. dicit illud idẽ,
niſi quia addit illam limitationem in
viuentibus iure longobardo. vnde
illa conſti.puritatem. eſt potius limi
tatiua, quàm correctiua,quia ſemper
in dubio vitanda eſt legum corre-
ctio.l.præcipimus.C.de app.& l. ſan-
cimus. C. de teſt. Dicamus ergo ſic,
iungendo vtranq; cõſti.qui iudex ceſ
ſante cõſuetudine,debet iudicare ſe-
cundũ iura ſcilicet romana.& ita lo-
quatur conſti.vt vniuerſis.fallit,quan
do qualitas litigantium aliud exige-
ret.quia tunc procedit conſti.purita-
tem. vnde dicta conſti. vt vniuerſis.
ponit regulam,conſt. verò, puritatẽ.
116 ponit limitationẽ,†Cui regulę ſtan
dum eſt,donec probetur limitatio.c.
ad decimas. de reſtit.ſpo.li.vj.& not.
Bart.& docto.in l. ex quacunque.ff.ſi
quis in ius vo.non ierit.¶Sextò,quòd
dictus ordo non ſit inſpiciendus, nec
formam inducat , pondero nouiter
vnam aliam conſtitu . ab alijs non
ponderatam , quæ incipit,cum circa.
quæ mandat iudicibus & officiali-
bus, vt decidant cauſas iuxta teno-
rem conſtitutionum , & iura & con-
ſuetudines approbatas:& iſte eſt or-
do formalis, quo ad verba illius con
ſtitu.cum circa. & ſic primò dicit ſe-
cundum conſtitutiones : poſteà ſe-
cundum iura , & poſteà ſecundum
conſuetudines. Certè ſi vellemus
inſpicere ordinem verborum,ex quo
præcedit ius commune,præfertur ius
commune conſuetudinibus,quod eſt
falſum : quia imò conſuetudines de-
rogant iuri, & præferuntur iuri: vt d.
conſtit. puritatem : & l.de quibus.ff.
de legi.& l.j.C.de eman.lib.Patet er-
go,quòd ibi non inſpicitur ordo ſcri
pturæ,prout etiam dicit ibi glo.vnde
mini

minimè debet inſpici in d.conſti.puritatem. cum de eodem caſu loquatur. Prætereà, illa conſt. cum circa. eſt poſterior: & dicit ſecundum iura ſimpliciter: vnde intelligitur de iure ro. vt ſuprà dixi in præcedenti argumento. & ſic facilius tollit illud motiuum ſupra factum; cũ ſit poſterior.

117 ¶†Septimò, pondero conſt. quæ incipit: ſpeciale. quæ vult, quòd vnus ſit ordo iudicij in omnibus perſonis: & nominat ibi ſigillatim, ſiue quis fuerit francus, ſiue romanus, aut longobardus: & ſic in ordine nominat vltimo loco longobardum: ergo patet, quòd eſt minus dignus tanquam vltimò nominatus. Nam primò nominatus, cenſetur maior & dignior: ſecundum Bald. in l. cum quidam. col. j. C. de verb. ſig. per l. j. ff. de albo ſcrib. & Bal. in authen. hoc amplius. col. pe. C. de fideicom. facit tex. in l. quotiès. ff. de vſuf. longobardus ergo vltimo loco nominatus, cenſetur minus dignus: vnde meritò eſt poſtponendus. ¶Per hæc igitur ſeptem argumenta & ponderationes ſatis videtur ſublatum dubium, quod fiebat ex ordine illius conſti. puritatem. quæ ſeptem rationes tollunt & deſtruunt totum fundamentum tenentiũ partem contrariam: qui omnes ſe fundant per illam conſt. Ac firmant rationes prædictæ & corroborant hanc ſecundam partem, quam teneo. Sublato ergo obſtaculo de põderatione illius conſtit. cõfirmo & corroboro modò hãc ſecundam partem, tanquam veriſſimam, infrà ſcriptis alijs fortiſſimis

118 rationibus & argumentis. ¶†Et primò adduco regulã, quæ ſe ita habet. Omne id, quod eſt magis dignum & nobile, debet præferri minus digno & minus nobili. Regula eſt trita in iure, quæ traditur in §. fi. inſti. de iure natura, & in c. quod in dubijs. de conſe. eccle. vel alia. facit tex. in c. epiſco

119 pus. xcv. diſtin. †Sed negari non poteſt, quòd ius romanum, eſt dignius iure longobardo: pluribus de cauſis. Primò, ratione cauſæ efficientis: quià ius longobardũ fuit pro maiori parte conditum à quibuſdam regibus Apulię: vt ſuprà dixi in prin. huius. q. Ius verò romanum fuit conditum & compilatum ab Imperatore Iuſtiniano: qui fuit dominus totius mundi. l. deprecatio. ff. ad l. Rhod. de iac. & tantò dignius & nobilius dicitur opus, quantò à nobiliori & digniori procedit. Vnde dicimus magis dignum eum, qui acquirit dignitatem immediatè à principe, quàm eum, qui acquirit ab inferiore: vt inquit Spec. in tit. de citatione. §. iam de citatione. col. iiij. ver. porrò ſi ſunt plures, &c. pro hoc eſt tex. in l. ij. ff. de albo ſcri. & tex. cum glo. in c. per tuas. de maio. & obe. & in cap. cùm in diſtribu-

120 endis. de tẽp. ordi. †Leges ergo Imperatorum, cenſentur procedere ab ipſo Deo: quia Imperator dicitur diuina gratia conſtitutus: ſecundum Andr. de Yſer. in rubr. de prohi. feud. alie. per Lothi. & eſt Imperator in terris, ſicut Deus in cœlo: & dicitur habere diuinum numen: ſecundum And. de Yſer. in c. j. verſic. ad felicem. quæ ſint rega.

121 ¶†Secundò ratione iuſtitiæ & melioris rationis. Nam ius romanum, & præſertim leges Iuriſconſultorũ, fue

fuerunt factæ cum tanta iuſtitia & ratione,vt in eis iniuſtitia aliqua inueniri non poſsit: vt teſtatur And. de yſer.in conſti.ſi damna.colum. fin.in prin.hoc etiam probatur inſti.de lege Tuſia canina tol.per totũ tit. vbi Imperator ſuſtulit illam legem tanquam ſine ratione:& in quam pluribus alijs legibus ſimilibus ſublatis in corpore iuris:ius verò longobardum eſt ius iniuſtum & ſine ratione factũ: vnde appellatur ius aſininum: ſecundum Andr.in c.j.§.fin.de notis feu.& Bal.& Odoſ.in authen.dos data.C.de dona.ante nup.meritò eſt poſtponendum iuri romano:& non præponendum. ¶ Secundò principaliter iſtam partem confirmo per d.conſti.puritatem.retorquendo ipſam cõtra tenentes primam partem:quam põdero in duobus locis.Primò,dum dicit:prout qualitas litigantium exegerit: exponẽdo,prout exponit ibi And.de yſer. & ſuprà dixi.Nam per illa verba permittit illa conſti.quòd in Regno viuatur iure Romano, & iure longobardo permiſsiuè & non imperatiuè: vnde nõ imponit neceſsitatem,quòd quilibet viuat iure longobardo.Item permittit,quòd iudices pręferant ius romanum iuri longobardo in viuentibus iure romano: ſequitur ergo, quòd malè allegatur illa conſtit. per eos,qui dicunt quòd de neceſsitate in hoc regno viuatur iure longobardo: & illud præfertur iuri romano: quia ſi eſſet iſta neceſsitas,illa conſtit.loqueretur præciſè,quòd iudices indiſtinctè ſeruẽt ius longobardum: ſiue aliquis viuat eo iure,ſiue non: ſicut dixit præciſam obſeruantiam conſti-
122 tutionum & conſuetudinum. † Sed quia noluit loqui præciſè.ſed permiſſiuè,referendo ſe ad qualitatem hominum per dictionem:prout quæ eſt dictio relatiua & limitatiua: ſecundum Bar.in l.edita.col.pe.C.de eden. & eſt tex.in l.prout.ff.de ſol.& in cle. j.§.volumus.de foro compe. & not. Bar.in extrauag.ad reprimendum. in verb.prout.& Philip.Decius in conſ. lxiij.col.iiij.Sequitur ergo,quòd tota obſeruantia iuris longobardi,dependet à qualitate viuentium:ergo non eſt præciſa nec neceſſaria. Vnde illa conſti.puritatem.facit potius pro iſta parte,quam teneo. Aliam ponderationem illius conſti.dicam infrà.

123 ¶ †Tertiò, iſtam partem confirmo: quia ritus magnæ curiæ vicariæ dat mundualdum in regno mulieribus, tantum viuentibus iure longobardo: vt dictat ritus magnæ curiæ in nu. xlviij.incipiẽs:Item,quòd curiæ ipſæ &c.Ergo à contrario ſenſu mulieribus viuentibus iure romano,non dat mundualdum:cùm etiam in ſtatuto capiatur argu.à cõtrario ſenſu: quando diſponit ſuper caſu non prouiſo à iure communi:prout eſt ille ritus:ita tenet Alex.in l.j.col.xij.ver. Secunda concluſi.ff.de offi.eius,cui manda.eſt iur.Bald.in l.apud antiquos.C.de fur. & in l.ij.C.de condi.inſer. mundualdus eſt inductus à iure longobardo: & tamen ille ritus, qui facit ius nouiſsimum,in hoc regno coarctat hãc obſeruantiam tantum in mulieribus viuentibus iure longobardo: ergo à contrario ſenſu permittit mulieres huius regni viuere iure romano, ſi volunt: & quòd non vtantur mun-

124 dualdo.¶ † Iſtud tamen de mundualdo mulieris limita procedere, quando mulier cõtrahit nomine proprio: ſecus ſi nomine alieno:puta procuratorio vel tutorio nomine:quia tunc valet cõtractus,etiam ſine mundualdo:ſecundum Alexan.in l. quæſitum. colum.fin.ff.de in ius voc.& Pau. de caſt.in l.cuicunque. §. ſi ab alio.ff.de inſtit.

125 ¶ † Quartò,iſtam partem confirmo, per id quod fuit deciſum in ſacro concilio Neapolitano;vt refert Matth. de affiic.in deci.ſacri concilij.cclx.ſcilicet quòd mulier viuens iure longobardo,non poſſit facere teſtamẽtum ſine mundualdo:ergo ſi viuit iure romano,poteſt facere ſine mundualdo. Ergo permittitur viuere iure romano:quia ſi non permitteretur, fuiſſet indiſtinctè deciſum,quòd nullum teſtamentum mulieris in regno valeat ſine mundualdo.

126 ¶ † Quintò confirmo per generalem conſuetudinem huius regni,& obſeruantiam notoriã temporis,cuius non extat memoria in contrarium:quę habet vim legis & priuilegij:ſecundum Abb.in c.ſuper quibuſdam.§.prætereà.de verb.ſigni.& And.de yſer.in c. imperialem.§.prætereà ducatus. col. pen.in prin.de prohi.feud.alie.per Fede.& in c.j.verſic.flumina nauigabilia.col.ij.quæ ſint rega.& in conſti.ſi dubitatio.col.iij.& in conſtit. quadragenalem.col.j.& habetur in l. hoc iure.§.ductus aquæ,ff.de aqua quot. & æſti.Quæ obſeruantia eſt,vt ſolo iure romano viuatur: & quòd penitus ſit iuri longobardo derogatum: & hoc patet euidenter; quia quamplures diſpoſitiones iuris longobardi nõ ſolùm non ſeruantur in regno; verùm etiam ſeruatur totum contrarium. vt videmus in teſtamentis mulierum;quæ in omnibus ferè ciuitatibus huius regni fiunt ſine mundualdo:& hoc eſt notorium maximè inter omnes tabelliones huius regni:& per ſchedas tabellionum mortuorum.

127 ¶ † Item de iure longobardo cognati ſunt incogniti in ſucceſsionibus:adeò quòd non ſuccedunt, nec etiam mater filio,tanquam cognata. Item filij naturales non excluduntur totaliter per filias legitimas & naturales de iure longobardo: prout hæc omnia notat glo.& ibi per docto.in c.j. §. hoc autem de his, qui feu. dare poſſ.Et tamen videmus, quòd in regno ita ſuccedunt cognati,ſicut agnati:& oſtenditur ſola gradus prærogatiua:ſecundum formam.§.nullam. in authen.de hære.ab inte.& authẽ. ceſſante.C.de legi.hære.Item,filij naturales excludũtur per filias legitimas, niſi aliquid ſibi relinquatur pro alimẽtis:iuxta.c.cum haberet.de eo,qui dux.in vxo.quam pol.per adult.& ſic ſola obſeruantia iuris romani viget. Et de hoc reperiuntur infinitæ ſententiæ latæ tam in ſacro cõcilio,quã in omnibus curijs ciuitatum huius regni:ſic etiã & quamplura alia exempla poteſt ſtudioſus inueſtigare, in quibus differt ius romanum à longobardo:& in eis ſolo romano iure vtimur in regno.Ergo cenſetur abrogatum ius longobardum,ſaltem ex generali conſuetudine tam antiqua & inueterata in hoc regno:vnde meritò di

tò dicit Bald.in d.authen.dos data.ꝙ tale ius receſsit ab aula:quia abijt in deſuetudinem. Quando ergo eſſet diſceptatio, quo iure viuatur in regno, ſufficeret allegare hanc notoriā obſeruantiam: quia ſi ius romanum ſeruatur in iſtis exemplis propoſitis, præſumptio eſt, quòd ſeruetur etiam in alijs omnibus:quia ſi ius romanū ſeruatur, ergo eſt ius ſaltem longiſsimo vſu approbatum:iuxta. l. de quibus.ff.de legi, & niſi contrarium probetur, in alijs exemplis, eſſet ſemper ſeruandum: prout notoriè ſeruatur:

128 †per ea, quæ tradit Andr. de yſer.in d.c.imperialem.§.præterea ducatus. col.ij.in fi.verſi.Sed quomodo probabitur &c.vbi dicit, quòd ius Francorum ſi probandum eſt, ſufficit probare, quòd aliàs illi de domo ſeruauerūt, quòd primogenitus ſuccedat:quia ex hoc ſolo transfunditur onus probandi contrarium in aduerſarium: ergo patet, ꝙ ex ſola probatione vnius capituli iuris Francorum præſumitur & probatur, quòd viuatur iure Francorum:quanto fortius id dicendum eſt in iure romano:cuius obſeruantia probatur notoriè ex mille & infinitis capitulis: & antiquiſsimo tempore: vnde ſuccedit diſpoſitio. l.

129 minimè.ff.de leg.¶ †Et quòd iſta generalis obſeruātia & conſuetudo tanquam notoria non indigeat probatione, ſed ſufficiat eam allegari:eſt deci. in terminis Bal.in l.j.col.ij.in fi.verſ. Sed hîc quæro, &c.C.ad velleia. vbi expreſsè dicit, quòd conſuetudo notoria eſt, quæ liquet ex inſpectione omnium publicorum inſtrumentorū, & non oportet eam probare.¶Sextò, nunc pondero iterum dictam conſti. puritatē.quā retorqueo pro iſta parte, quam teneo:& iſta eſt noua ponderatio:& ab alijs hactenus non cogitata.Nam vult illa conſti.quòd primò iudicetur ſecundum conſtitutiones:poſteà ſecundum conſuetudines approbatas:& poſteà ſecundum iura &c.per hoc dico, quòd ſtante conſuetudine generali in hoc Regno, quòd cauſæ decidantur ſecundum ius Romanum, prout ſuprà probaui, illa conſtitutio decidit caſum noſtrum pro iſta parte:quia præponit conſuetudi-

130 nem iuri longobardo.†Sed nulla poteſt eſſe fortior & melior conſuetudo, quàm illa, quæ eſt conformis iuri communi, vt eſt tex.not.in c. ſopitæ. & ibi not. extrà de cenſi.& in c. cùm dilectus.de conſuetu. & quòd poſsit eſſe conſuetudo conformis iuri communi, tenet Abb.in c.fina.colum.penulti.in princip.de conſuetu. iſta ergo generalis obſeruātia iuris Romani contrā ius longobardum, induxit quandam notoriam & approbatam conſuetudinem cōformem iuri communi Romanorum: vnde ſecundum hanc conſuetudinem debet prius iudex iudicare:& ea ceſſante, tunc demum recurret ad ius longobardum. & ita ſubtiliter bis ponderata illa conſtit.puritatem.facit pro iſta parte:imò ſi aliquid dubij haberet dicta conſuetudo, reciperet interpretationem à iure communi Romanorum: quod eſt ius generale.l.ſi ſerui veſtri. C.de noxa.actio.& habetur in dicto ca.cùm dilectus.non autem reciperet interpretationem à iure longobardo: quod eſt ius locale: ſecundum

Bal.in c.j.§.& quia vidimus.col.vj.in fi.de his,qui feu.da.poſſ.¶ Septimò & vltimò,pro iſta parte adduco omnes illas decem authoritates,quas ſuprà collegi arguendo pro hac ſecũdã parte,quæ omnes remanent in ſuo robore:quibus,dato quòd ſuprà diſputando voluerim reſpondere:tamen nunc tangendo veritatem,dico dictas reſponſiones non eſſe ſufficientes. vnde inquantum ad primam,ſecundã,quintam,ſextam,& ſeptimam authoritates, dicebam eas procedere de iure communi:ſecus eſt in Regno : per d. conſti.dico quòd eſt mala reſponſio: ex quo in Regno nihil reperitur innouatum contra dictas deciſiones:vt ſuprà probaui.& d.conſti. puritatem. facit potius pro iſta parte: imò eſt conformis cum dicto Bal.in d.l.ſi inuita.C.de nupt.qui dicit,quòd de tali iure non eſt curandum:niſi in loco, vbi ſeruatur de conſuetudine . vnde fateor illud ,quòd quando in aliqua parte Regni probaretur , quòd illud ius ſeruatur,vel quòd eo iure viuitur:ibi eſſet ſeruandum,& non alibi: & hoc propriè vult d.conſti.vt ſuprà dixi.tamen onus probãdi ſemper incumbit alleganti illud ius , cum ſit ius locale:vt ſuprà declaraui.vnde remanent dictæ quinque deciſiones in eorum robore & obſeruantia : cùm iure communi vtamur.Item,ad tertiam authoritatem And.de yſer.in c. j.de notis Feudo.dico non eſſe bene reſponſum:quia imò melius fuit loquutus ibi,quã alibi,ex quo tale ius ſine ratione non debet ſeruari:& maximè,cùm dicta deciſio ſit conformis cum deciſione Bal.& aliorum doc.ſuprà alleg.vnde cenſetur magis communis,cùm plurium authoritate fulciatur.l.j.verſi.& ſanè crebrior.ff.de offi.quæſto.nec procedit arg.de l.proſpexit.ff.qui & à quib.quia non reperitur dictum ius preciſè approbatum per Regni conſti.niſi in loco, vbi viget.& ita dicit idem Andr.in c . j . de Feu.cogni.& ibi etiam Bal.magis clarè,quàm alius dicit expreſsè in j.col. quòd inter eos,qui viuunt iure romano,cauſa deciditur ſecundum ius romanum:& inter eos,qui viuunt iure longobardo,cauſa deciditur ſecundum ius longobardum: vnde habuit Bald.ibi propriè ſenſum. d . conſtitu. puritatem.Nec valet reſponſio data ad quartã authoritatem ſcilicet.And. in d.c.j.de feu.cogni.quia non eſt verum,quòd conſtitutio neceſsitet homines huius Regni,quòd viuant iure longobardo:imò ponit in eorum arbitrio : vt ſuprà probaui.Item , ad octauam authoritatem Lucæ de penna reprobatur reſponſio eodem modo quo præcedẽs.¶ Nec obſtat, quòd Andr.eſt maioris authoritatis : quia cùm ſit ſibijpſi cõtrarius in pluribus locis,tenenda eſt eius authoritas,vbi melius dixit . Ad nonam authoritatem.ſ.Bal.in c.translato.de conſtitu. minimè valet reſponſio : quia nego, quòd ſucceſſores in Regno confirmauerint præciſè & neceſſariò ius longobardum:ſed vt ſuprà dixi.imò, ſi placuiſſet illud ius Imperatoribus, inſeruiſſent illud in voluminibus iuris ciuilis:ſed quia non inſeruerunt, apparet, quòd tale ius reprobauerunt : prout in ſimili arguit Aluarot.in prælud.Feud.in iiij.quæſtione.

Item

Item reſponſio data ad decimam authoritatem Matth.de affli,qui ſequitur Luc.de penna, minimè procedit per eaſdem rationes: & ſic remanet iſta pars comprobata & firma.¶ Superest tantum reſpondere ad decem authoritates cõtrarias adductas pro prima parte:ad quas ſatis patet reſponſum ex prædictis: quia quatenus expreſsè dicunt,quòd ius longobardum præferatur,malè loquuntur:& veriores ſunt authoritates contrariæ:& maximè,cùm,vt plurimùm,ſint authoritates And.de yſer.qui tenet alibi contrariũ.ſolùm reſpondeo ad quintam authoritatem And.in.d.§.pręterea ducatus.nam loquitur ibi de iure longobardo &Francorum:non autem de iu
131 re romano. † Et verum eſt,quòd ius Francorum,eſt ſpeciale ius & oneroſum:& ecõtra ius commune:vt dicit And.in.d.§.praeterea ducatus.col.iij. in addi.vnde debet probari per allegantem: aliàs non præſumitur.vnde quando eſſet differẽtia inter ius Francorum & longobardum,fateor ꝙ potius pręſumatur ius lõgobardum:maximè in ſuccedendo:ex quo eſt conforme cum iure cõmuni,in eo ꝙ admittit omnes filios æqualiter ad ſucceſsionẽ:ſecus eſt,quando differentia eſſet inter ius longobardum& ius romanum:prout eſt.q.noſtra:quia tunc potius romanũ præfertur,& proſequitur per prędicta.¶ Vltimò ſupereſt reſpondere ad id,quod dicit Andr.in.d. conſti.puritatem.& in prælu.in.iij.q. prin.circa fi.vbi dicit,ꝙ iſta cõſuetudo,per quã aliqui nõ ſeruant ius longobardum,non valet:quia eſt contra cõſtitutiones Regni:vnde tales non ſeruantes:non excuſantur conſuetudine, ſecundum eum.in hoc dico indubitanter quòd And.malè loquitur: & dicit contra caſum.d.conſti.puritatem, ibi:prout qualitas litigantium &c.quia imò.d.conſti.approbat hanc conſuetudinem:cùm permittat,ꝙ viuatur iure romano:& ꝙ iudex ſequatur ius romanum in viuentibus ſecundum illud.Quòd fortificatur ex his, quæ ſuprà dixi ad corroborationem huius partis. Vnde melius loquutus fuit Andr.in.d.c.i.de feud.cog.& ibi Bal.vbi dicit,ꝙ ſeruatur,vbi eo iure viuitur.ergo vbi eo iure nõ viuitur, non ſeruatur:& ſic poteſt eſſe cõſuetudo,ꝙ eo iure non viuatur.concluſiuè ergo teneo,ꝙ ius romanum præfertur longobardo:& qui dicit,quòd viuit iure longobardo,debet hoc probare:& ſimiliter incumbit onus probandi ei,qui dicit quòd in regno viuitur iure longobardo:nam præſumitur,ꝙ viuatur iure romano, per ea, quæ ſuperius dixi: & hanc puto eſſe meram veritatẽ.Et per hæc ſit expedita iſta not.q.quam nullus hactenus
132 ita plenè examinauit.¶ † Pręſuppoſita hac declaratione nouem iurium, vt videremus à quo iure initium habuit ipſum iudicium,ſupereſt modò deuenire ad deciſionem prin.q.ſ.vnde habuit originem iudicium,ſuper qua concludo,ꝙ iudicium incœpit tempore iuris naturalis primęui,& iuris
133 diuini.† & ſic habuit originem in paradiſo, vnde expulſus fuit Adã. nam cum Deus creauit primũ hominem, dedit ſibi legem præceptiuam, quòd non deberet comedere de ligno vetito: ipſe autem homo fuit inobediẽs,

& venit contra præceptum Dei, & comedit de ligno...quod Deus ſentiens, iratus citauit ipſum, dicens: Adam, vbi es? qui comparuit coram Deo. Deus autem increpauit ipſum, ex eo quòd noluit ſuis præceptis obedire. qui Adam volens ſe excuſare dixit: Mulier, quam dediſti mihi ſociam, ipſa me decepit: & comedi. & ſic voluit culpam ſuam retorquere contra Deum: eò quòd malam ſociam ſibi dederit: & ſic tantò magis deliquit: prout hæc omnia habentur Geneſ. c. j. & c. iij. & eſt text. in c. ſerpens. de pœni. di. j. ſic ergo ex iſtis verbis & replicationibus inter Deum & Adam fuit ortus quidam modus litigandi, qui vulgariter dicitur placitandi: & exinde in anteâ inuentum fuit iudicium. vnde concluſiuè iudicium habuit originem in paradiſo, ſecundum Archi. ſuper. j. rub. decre. col. j. & Spe. in proœ. j. partis. col. vj. ver. ſanè placitandi &c. ex quo dico, quòd fuit inuentum iudicium de iure naturali primæuo, eoipſo quòd fuerunt creati primi Parentes; & propter illam reſponſionem, quam fecit Adam. nam cognoſcens ſe erraſſe propter inobedientiam, fuit motus ex quodam naturali inſtinctu ad defenſionem ſuiipſius: & in hoc cooperabatur ius naturale commune primæuum: fuit etiam & cooperatio iuris naturalis ſecundarij i. rationis: inquantũ ſciuit abdicare à ſe culpã, & applicare alij: quia vt ſe defenderet, inculpauit Euam vxorem ſuam, quòd eum deceperat: & inculpauit ſerpentem: vt. d. c. ſerpens. deinde iudicium habuit ſuam proſequutionẽ & argumentũ de iure gentium: quo iure omnia mandabantũr executioni manu regia: & manu principis: quia nondũ erant inuentæ actiones: nec magiſtratus: vt dicit text. in. l. ij.
134 in principio. ff. de origin. iur. † Fuit etiam cognitum iudicium tempore legis veteris Moyſi in veteri teſtamento: qui ſtatuit legem, quòd in ore duorum vel trium ſtet omne verbum: vt habetur Deuteronom. c. xix. & ſic patet, quòd erat tunc iudicium in vſu: quia erat vſus teſtium. Idem probatur per id, quod dicimus de Suſanna: vt habetur Dan. c. xiij. vbi Suſanna erat damnata ad mortẽ per depoſitionem duorum teſtium deponentium de adulterio per eam patrato: & poſteà Daniel inſpiratus à Deo examinauit dictos teſtes ſemotim: & inuenit eos varios in loco: vnde apparuit eorum falſitas: & fuerunt interfecti: & Suſanna tanquam innoxia liberata. probatur etiam Leuit. c. xix. vbi dicitur: Non facies iniquum aliquod in iudicio, &c. & Deuteronom. c. xxiiij. vbi dicitur: Non peruertes iudicium aduenæ & pupilli: nec auferes pignoris loco, viduæ veſtimentum &c. & Hier. capi. xxij. Facite iudicium & iuſtitiam: & liberate oppreſſum de manu calum-
135 niatoris, &c. † Fuit ſucceſsiuè cognitum iudicium in teſtamento nouo per legem euangelicam & apoſtolicam: vt patet de Ieſu, qui fuit ductus ad Pilatum: & in iudicio condemnatus: licet iniuſtè. & habetur. xvj. diſtinctio. cap. j. & ij. & iij. & poſteà fuit iudicium cognitum & ampliatum, & magis ordinatũ per legem ciuilem & canonicam: vt patet in toto titu.

to titu.ff.&.C.& extrà de iudic.& ſic ſucceſsiuè: cùm hodie præfatis vtamur legibus, vtimur etiam & iudi-
136 cio. † Fuit autem inuentum iudicium ex neceſsitate, ne quis diceret ſibi ius propria authoritate: & ne quis propria authoritate audeat ſumere vltionem.l.nullus.C.de Iudæ.&.c.ad hoc.xvj.q.j.& text.cum gloſ.in.c.niſi bella.xxiij.q.j.& no.Spec.in ti.de offi.omn.iudi.§.poteſt.in prin.& idem Spec.in proœ.iij.partis.habuerunt enim iura valde pro abominabili, quòd quis propria authoritate ſibi ius dicat. hinc introduxerunt pœnas amiſsionis iuris.l.extat.ff.quod met.cau.&.l.ſi quis in tantam.C.vnde vi. Et per prædicta remaneat expedita hæc tertia pars prin.huius tractatus. Sequitur nunc quarta pars: quæ diuiditur per diſtinctiones. Robertus de Maranta Venuſ.Iuris vtriuſq; Doctor excellentiſsimus.

QVARTA PARS.

ARGVMENTVM.

Iudicium, duplex. Et ſuper eo loco uiginti diſtinctiones, non minus acutæ; quàm copioſæ.

1 *Iudicium aliud ciuile, aliud criminale: aliud mixtum.*

2 *Cauſa ciuilis quæ dicatur, & quæ criminalis.*

3 *Agi poteſt ex delicto ciuiliter & criminaliter ſ. ad intereſſe, & ad pœnam.*

4 *Homicidio commiſſo, oritur criminalis accuſatio ad pœnam: ac etiam actio in factum ad intereſſe.*

5 *Agi an poſsit ex eodem delicto criminaliter, ex quo prius actum fuit ciuiliter: & econtra, & .20.*

6 *Pœna in actiõe iniuriarũ cui applicetur.*

7 *Pœna iniuriarum, æſtimatur per iudicem, quando per querelam agitur.*

8 *Locus & tempus commiſsi criminis, in libello requiritur.*

9 *Iudex arbitratur pœnam, ſecundum qualitatem perſonæ loci & dignitatis, quando pœna iuris petitur quis puniri.*

10 *Iudicium an ciuile vel criminale dicatur, quando agens iniuriarum actione concludit iniuriantem condemnari ad ſatisfactionem iniuriæ, ſiue honoris.*

11 *Cauſa criminalis dicitur, quando de tutore ſuſpecto agitur.*

12 *Libellus, in quo pro æſtimatione iniuriæ, & delicti ſatisfactio in pecunia petitur, non tenet.*

13 *Pœnæ ambæ quando tendunt ad uindictam, vna non tollitur per alteram, quæ non fuit ſufficienter irrogata.*

14 *Cautela libellantis vt in eodem libello poſsit petere æſtimationem & ſatisfactionem iniuriæ, & inf.17.*

15 *Libellus qualiter formetur de duobus reis debendi.*

26 *Validum eſt argumentum de perſonis ad res: & econtra.*

17 *Agens iniuriarum actione, iniuriam æſtimare poteſt. & in calce libelli addere, quòd ſi iudex non punierit ſufficienter reum, reſeruat ſibi petere ſatisfactionem. & talis libellus procedit.*

18 *Agens redhibitoria, poteſt proteſtari de vitijs non apparentibus.*

19 *Iudex laicus, & iudex eccleſiaſticus, an poſsint de vno delicto cognoſcere, vbi pœna ciuilis diuerſa eſt à canonica.*

20 *Libellus vt procedat, quando ſimul ex eodem delicto ciuiliter & criminaliter agitur, debet actor principaliter agere*

criminaliter petendo reum puniri. & incidenter per iudicis officium rei reſtitutionem petere,

21 *Iudicium ciuile & criminale poteſt æquè principaliter cumulari, quando delictum eſt tale, in quo quis venit ad mortem principaliter condemnandus.*

22 *Libellus, in quo petitur aliquē puniri, & condemnari ad rei reſtitutionem, valet: & ſaluatur.*

23 *Verba libelli impropriantur, vt ſaluetur libellus.*

24 *Cauſa ciuilis & non criminalis, dicitur, vbi ad priuationem officij agitur, niſi pœna iſta imponeretur per ſtatutum. numero. 25.*

26 *Cauſa ciuilis dicitur, vbi agitur de adulterio ad ſolam ſeparationem tori: & poteſt in ea procurator interuenire.*

27 *Cauſa dicitur ciuilis, quando per viam inquiſitionis ad priuationem beneficij propter crimen, nulla præcedente accuſatione nec exceptione, agitur.*

28 *Delinquens mitius punitur de iure canonico, quando agitur per viam inquiſitionis.*

29 *Cauſa ciuilis dicitur, quando opponuntur crimina contra teſtes, ad repellendum à teſtimonio.*

30 *Libellus, in quo agitur ciuiliter de crimine, an & quando locum & tempus continere debeat.*

31 *Cauſa dicitur ciuilis, quando pœna applicatur fiſco ex contractu illicito: ſecus ſi ex delicto.*

32 *Pœna pecuniaria, delicti à lege introducta, an parti vel fiſco applicetur.*

33 *Cauſæ criminales in quibus differant à ciuilibus. & nume. 34. cum ſeq.*

Teſtimonium laici & mulieris, admittitur contra clericum, quando ciuiliter de crimine agitur.

34 *Vitium litigioſi, non inducitur, quando ſuper re aliqua agitur criminaliter,*

35 *Procurator quando agitur de crimine iniuriarum, an admittatur. & nume. 37.*

36 *Cauſa poteſt dici capitalis, inſpecta aptitudine, vbi venit pœna arbitraria.*

37 *Procurator in crimine iniuriarum admittitur, quando ciuiliter agitur ad æſtimationem iniuriæ: ſecus ſi criminaliter.*

38 *Pœna principalis attenditur, vbi poteſt procurator interuenire.*

39 *Procurator interuenire poteſt pro muliere coniugata in cauſa criminali litigante. Item, pro vniuerſitate.*

40 *Procurator poteſt litigare pro pluribus perſonis, quando criminali iudicio contra eas ſimul agitur.*

41 *Procurator admittitur ex parte accuſatoris proſequutis ſuam vel ſuorum iniuriam.*

42 *Procurator admittitur in criminalibus ad defenſionem rei abſentis, ad inſtruendum iudicem: & allegandum cauſas abſentiæ: & probandam innocentiam rei.*

43 *Iudex in pœnis arbitrariis pro criminibus: an & quando poſſit imponere pœnam mortis naturalis. & numero. 44. cum plu. ſeq.*

44 *Intellectus ad l. ij. C. de his, qui latro. & nume. 49.*

45 *Pœna acerrima, pro pœna mortis accipitur.*

46 *Intellectus ad text. in c. inquiſitionis. in prin. de accu. & nume. 52.*

47 *Intellectus ad glo. in. §. in ſumma. in ver. extraordinaria. inſti. de iniuriis.*

48 *Intellectus ad l. ſaecularij. §. ſunt quædam. ff. de extraordi. cri.*

49 *Pœna mortis in arbitrariis nunquam imponitur in delictis attentatis, & non*

conſumma

conſummatis. & nu. 54.

50 *intellectus ad l. lex Iulia. §. hodie. ff. ad l. Iul. rep.*

51 *Intel. ad l. prim. ff. de fur. Bal. et l. prima §. expillatores in fi. ff. de effract.*

52 *Verbum: moderari. importat diminutionem pœnæ.*

53 *In arbitrarijs quãdo debeat iudex mitiorem pœnam eligere.*

54 *Affectus hodie generali conſuetudine non punitur niſi ſequatur effectus.*

55 *Alapam dans officiali, mortis pœna punitur.*

56 *Pœna iniuriarum, eſt arbitraria iudicis.*

57 *Pœna illa debet imponi, quæ ſolita eſt ſecundum conſuetudinem.*

58 *Contra committentem delictum per latã culpam, an poſſit criminaliter agi.*

59 *Culpa lata non æquiparatur dolo, in criminalibus.*

60 *Homicidium per culpam commiſſum, pœna arbitraria punitur.*

61 *Delictum principaliter commiſſum ad iniuriam alterius, mitius punitur.*

62 *Delictum mali exempli commiſſum lata culpa, non punitur pœna mortis.*

63 *Iudex nõ puniẽs exercentẽ priuatũ carcerẽ, punitur pœna crimnis læſæ maieſtatis.*

64 *Cuſtos carceris punitur ad mortem, ſi ex ſua lata culpa carceratus aufugit, vel fugam arripuit.*

65 *Iudici hodie omnis pœna eſt arbitraria: etiam a iure determinata.*

66 *Pœna ordinaria minuitur, propter ſenectutem, iuuentutẽ, furorem, vel ebrietatem: vel iuſtum calorem, ſeu excellentiam hominis.*

67 *Delictum leui culpa commiſſum, an punitur.*

68 *Culpa in faciẽdo, differt à culpa in committendo.*

69 *Culpæ quando ſimpliciter fit mentio, de leui intelligitur.*

70 *Leuiſſima culpa, an criminaliter puniatur.*

71 *Criminalis pœna an locum habeat, vbi habet locum l. Aquiliæ actio.*

72 *Iudex per inquiſitionem non procedit pro delicto culpa commiſſo: niſi dolus vel lata culpa interueniat.*

73 *Iudicium miſtum, quod dicatur.*

74 *Libellus quomodo formetur in iudicio miſto.*

75 *Pragmatica Regia, incipiens: diſpendia quòd in cauſis ciuilibus vel miſtis procedatur ſine figura iudicij: an locum habeat, quando pœna venit pro parte fiſco, & pro parte parti applicanda: & an tollat ſolennitatem libellorum. nume. 76.*

77 *Libellus qualiter formari debeat in crimine iniuriarum ſuper iniuriæ æſtimatione: vel agendo ciuiliter de aliquo crimine.*

QVARTA PARS.

Deuenio nunc ad quartam partem principalem huius Operis: que continet quotuplex eſt iudicium. Et ſuper iſta parte intendo cumulare quamplures diſtinctiones iudiciorum. nam iudicium eſt multiplex: & varijs diſtinctionibus compartitur.

Iudiciorum prima diſtinctio.

1 PRIMA igitur diſtinctio † iudiciorum eſt: quia iudicium aliud eſt ciuile: & aliud criminale: & aliud miſtum. Iudicium ciuile eſt, in quo deducitur cauſa ciuilis. Criminale verò eſt, in quo deducitur cauſa criminalis. Verũ pro habẽda aliquali ho-

titia huius diſtinctionis, opportunũ,
eſt diſcutere, quæ dicatur cauſa ciui-
lis: & quæ criminalis: & quomodo v-
na ab alia cognoſcatur. Hanc materiã
tractant plenè Canoniſtæ in rub. de
iud. vbi Abb. in fi. col. ponit vnam do
ctrinam, quæ communiter reproba-
2 tur. † Sed breuiter vera & cõmunis
concluſio eſt iſta: quod cauſa ciuilis di-
citur illa, quando principaliter in iu-
dicio agitur ad commodum priuatũ:
ſiue talis cauſa deſcendat: ex delicto
ſiue ex cõtractu. Cauſa verò crimina
lis dicitur, quando principaliter agi-
tur ad commodum publicum: ex de-
licto tamen: ſeu ad publicam vindi-
ctam. hinc eſt, quòd ſi aliquis ex deli-
cto venit puniendus corporaliter ad
publicam vindictam, dicitur cauſa
criminalis: quia ex tali pœna corpo-
rali nullum cõmodum ſentit priua-
tus. Idem, ſi aliquis pro delicto veni-
ret puniendus pœna pecuniaria. nam
ſi talis pœna applicatur fiſco, dicitur
cauſa criminalis. ſi verò applicatur
parti, dicitur cauſa ciuilis. Iſta cõclu-
ſio eſt veriſsima & communis: & pro-
batur per text. & ibi Bar. in prin. in l.
licitatio. §. quod illicitè ff. de public.
Ad hoc pondero nouiter text. melio-
rem de iure in. §. in ſumma inſti. de
iniur. Iſtam concluſionẽ firmant glo.
Bar. & Alex. in addi. in l. prætor ait
in prin. ff. de ſepul. vio. & ibi Ale. in.
ſpecie reprobat Abb. aliter tenentem
in d. rub. de iud. idẽ tenet Fran. de ar.
in d. rub. de iud. col. fi. vbi dicit hanc
eſſe communẽ opi. & ibi etiam Fely.
& Bal. in. ij. lect. in. j. col. & eſt tex. iun-
cta glo. in l. fi. ff. de priua. delic. & ibi
Barto. & declarat pulchrè Bal. in cõ-
ſil. ccccxcij. col. pe. in iij. vol. & colli-
gitur ex no. per Abb. & doc. in c. tuæ
de procu. & per Bar. in l. j. C. quando
3 ciui. acti. crimi. præiu. ¶ † Super hoc
tamẽ eſt ſciendum, quòd ex quolibet
delicto ex quo oritur accuſatio cri-
minalis ad pœnam, oritur etiam
actio in factum ad intereſſe: & ſic ad
proſecutionem rei familiaris. tex. eſt
& ibi Bar. in l. qui nomine. ff. de falſ.
& l. hodie. §. j. eo. ti. probatur in d. l. fi.
cũ ibi no. ff. de pri. delic. & tenet Ioan.
de ana. in c. accedens. col. iiij. in fi. de
accu. & eſt tex. cũ gl. in l. nec quicquã
ff. pro ſoc. ex quo ſequitur, quòd eſt in
poteſtate illius, qui damnũ ſeu iniu-
riam paſſus eſt, agere criminaliter ad
pœnam ordinariam: vel ciuiliter ad
intereſſe: vel vtroque modo copula-
tiuè. Exemplum ſi aliquis commiſit
furtum, poteſt accuſari criminaliter
ad pœnam iuris. ſ. dupli: vel quadru-
pli, ſecundum ius cõmune: quę pœna
hodie applicaretur fiſco, ſi locũ ha-
beret, per c. Regni, quod incip. pla-
cuit. vel ad pœnam fuſtigationis: ſi
furtum eſt ab auguſtali infrà: ab au-
guſtali verò ſuprà vſque ad vnciam,
ad pœnã abſciſionis manus: vltra ve-
rò vnciã ad pœnã mortis, ſecũdã for
mã c. Regni, quod incip. ad hoc, quòd
noſtrorum. poteſt etiam contra eum
agi ciuiliter cõditione furtiua ad rei
ablatæ reſtitutionẽ l. interdũ. §. qui
furem & ibi Bar. & doc. ff. de furt. po-
teſt etiã agi ad vtrunq;. ſ. vt puniatur:
& vt rẽ reſtituat: ſecundum Bar. in d.
§. qui furem in fi. & Specul. in titu. de
furt. §. j. verſi. ſed nunquid. quod qua-
liter procedat, infrà dicam.
4 ¶ † Similiter, ſi eſt commiſſum ho-

micidium, oritur accuſatio criminalis ad pœnam l. Corneliæ de ſicear. & etiam actio in factum ad intereſſe: per quam tenetur occiſor vel vulneratus ad expenſas medicorum, & ad expenſas operarum illius interfecti, vel debilitati: vt eſt tex. in l.fi.ff.de his, qui deie. vel effu. & in l.ex hac lege.ff.ſi quad. pau.fec. dic. & in hac æſtimatione operarum habebitur ratio ad totum tempus, quo ille occiſus potuiſſet viuere & operari ſecundum formam l.hæreditatum ff.ad l.falc. habendo etiam reſpectum ad artem, quam ſolitus erat exercere. ita declarat Spe.in tit. de iniur.& dam.da. §. ſequitur verſi. ſed nunquid. cum duobus ſeq. ſic etiã poſſumus exẽplificari in crimine falſi: vt d. l. qui nomine. ff. de fal. & in alijs ſimilibus.

5 ¶† Quia tamen ſuprà dixi: quòd poteſt quis agere ciuiliter vel criminaliter ad ſui electionem, poſſet dubitari: an ſi prius actum fuit ciuiliter tantum, poſsit poſteà agi criminaliter ex eodem facto: vel econtrà: Breuiter cõmunis concluſio eſt, quòd ſi actio ciuilis & criminalis tendunt ad diuerſa, tunc poteſt agi altera via: non obſtante, quòd prius actum eſt vna: vt quando criminalis datur ad vindictam, ciuilis verò ad proſequutionẽ rei familiaris: prout ſuprà dixi in furto & homicidio. nam vna per aliã non tollitur. Si verò vtraq; competit ad vindictam tam ciuilis, quàm criminalis: & tunc vna intẽtata altera tollitur. tex. eſt & ibi Barto. in l.j. C quando ciui. act. cri.præiu. & tex. & ibi. Bartol.in l. prætor edixit. § .ſi dicatur ff.de iniur.& Barto. in l.ij.§.j. ff. vi bo. ra. & Abb. in. c. tuæ. de procu. & Specul. in titu. de fur. §.j. verſi.ſed nunquid: & in titu.de iniur. §.j. verſi. ſed quæritur. Exemplum poteſt poni in actione iniuriarum. nam ſi aliquis dat alapam, vel dicit verbum iniurioſum, nullum facit damnum iniuriam paſſo: & tamen ex tali delicto iniuriarum poteſt agi de iure communi ciuiliter & criminaliter: vt. d.§.ſi dicatur. & eſt tex. in §. in ſumma. inſti. de iniur. & no. Bartol. in l.lex. Cornelia. §. fi. ff. de iniur. & vtraque actio tam ciuilis, quàm criminalis tendit ad vindictam. quia nullum damnum paſſus fuit agens: tunc vna per aliam tollitur, per prædicta. Dicitur autem agi ciuiliter in actione iniuriarum, quando agens petit pœnam applicari ſibi: vt quia dicit, quòd noluiſſet pati talem iniuriã: potius voluiſſet perdere tantam pecuniam de proprijs bonis, &c. quam petit ſibi dari. ita probatur in l.iniuriarum æſtimatio. & ibi glo. & Bartol. ff. de iniur. & eſt glo. in d. §. in ſumma. in ver. pœna. inſti. de iniu. & tex. in conſt. Regni, quæ incip. varietates.

6 † Et hoc fuit inductum de iure communi romano: ſecundum quòd tota pœna applicabatur parti ciuiliter agenti: vt dicit glo. in dicta conſtit varietates. in verſi. partem. tertiam quæ eſt glo. pe. & ita intelligitur. d.l. iniuriarum æſtimatio. verũ licet pars æſtimet iniuriã: iudex tamẽ taxat ipſã æſtimationẽ: & poſteà dat iuramẽtum actori: & deinde cõdẽnat ad id quod taxauit. ita intelligitur tex. in l.

in l. conſtitutionibus.§.j.ff. de iniur. dum dicit,quòd pœna imponitur ęſtimatione iudicis : nã debet intelligi: id eſt taxatione iudicis. æſtimatio autem fit per partem ciuiliter agentem. ita intelligit And.de yſer.in d. conſt. varietates. Pro hoc eſt alia conſti.ſequens,quæ incip.vt dignitatum.in fi.ibi taxatione iudicis &c. & glo.no. in verſi.damnis in c.ſi canonici.de offi.ord.lib.vj.& ita debet intelligi glo.in d.l.iniuriarum æſtimatio.idem tenet Spe.in tit.de iniur.§.j. in iij.col.& Cy.in l.ſi non conuitij.in xv.q.C.de iniur , ita etiam debet intelligi quod no.Soc.in cõſi.cxlvj.col. pe. & fi. in j. vol. hodie verò per.d. conſt.varietates.eſt inductum, quòd actor æſtimat iniuriam, & iudex taxat : & illa pœna taxata applicatur parti pro tertia parte: & pro duabus partibus curiæ : & ita communiter ſeruatur hodie in Regno : dum fiunt, iſti libelli iniuriarũ:& ſic hodie non poteſt agi merè ciuiliter actione iniuriarũ:ita quòd tota pœna applicetur parti:& ſic quantum ad hoc eſt correctus ille. §. in ſumma. inſt. de iniur. per.d.conſti. varietates.vt ſentit.glo. pe.ibi in verſi.cpartem tertiam.

¶† Ex prædictis infero ad vnam practicam quotidianam : quam non reperio hactenus ab aliquo declaratã. In Regno eſt communis ſtylus curiarum,quod in crimine iniuriarum ſolet procedi per libellũ & per querelam : quando proceditur per libellũ, ſolent accuſatores eligere pœnam pecuniariam applicandã ſibi pro tertia parte ſecundum formam dictæ conſti.varietates.tũc procedit libellus per. d. conſt. & cenſetur tunc intentari iudiciũ miſtũ:vt infrà dicã in iij.memb. de iudicio miſto. quando verò proceditur per querelam cenſetur accuſator non habere animum faciendi partẽ in iudicio:ſed vult,ꝙ iudex puniat delinquẽtẽ pœna iuris: & tunc dicitur iudicium merè criminale. & de hoc eſt glo. in l. ſi quis ſe iniuriã.C. de accuſa.ex hoc ſequitur, quòd ſi in querela aliquis æſtimaret iniuriam petendo accuſatum pro iniuria puniri ad tot aureos, talis querela non procederet:quia quãdo agitur merè criminaliter , nõ poteſt accuſator æſtimare iniuriam : ſed ęſtimatio pertinet ad iudicem : vt tenet Bart.in l.iniuriarum æſtimatio ff. de iniur.nam ex quo eſt pœna arbitraria:& ſic à iure non determinata : vt l.fin.ff. de iniurijs. relinquitur arbitrio iudicis:& ſic ad iudicis æſtimationem , non autem partis : ita dicit Bald.in l.j.in fi. C. de apo. pub lib.x. idem ſi formare libellum, & peteret totam pœnam applicari ſibi : quia non procederet libellus hodie , per dictam conſtitu. varietates. licet de iure communi procederet per dictum.§. in ſumma.

8 ¶† Scias tamen, quòd quãdo proceditur per viã querelæ,quæ ſecundum communem obſeruantiã ſolet deſcribi in libro cõmunis,requiritur locus & tẽpus commiſsi criminis, cum ſolennitate l.libellorum.ff.de accuſat. aliàs nõ procedit:ſecundum Gandi.in tractat.male.in titu.qualiter fiat accuſatio. col. ij. niſi fieret denuntiatio de crimine commiſſo in diuinam maieſtatem: puta de blaſphemia dei : quia tunc

tunc non requiruntur iſtę ſolennitates:ſecundum Ang.in §.n.in authen. quo.opor.epi.
9 ¶†Criminaliter verò agitur de iniuria, quando nihil petitur applicari parti: vt quando concluditur ſiue in libello, ſiue in querela aliquem puniri pœna iuris:quo caſu iudex arbitrabitur pœnam ſecũdum qualitatem loci,perſonæ, & dignitatis:& ſic eſt pœna extraordinaria. vt l.fin.ff.de iniurijs.& eſt bonus tex.in l.Pedius.§.j.ff. de incend. rui. nau. & no.Abb.in c.cum te.col. ij. & vij. de re iudicata.Et de hoc,quando agitur criminaliter de iniuria, quæ pœnæ ſint traditæ,eſt conſtitutio regni,quę incipit:Vt dignitatũ. vbi inter alias pœnas dicitur, quòd ſi ruſticus vel ignobilis verberat militem, punitur pœna manus.
10 ¶†Sed iuxta hoc quæro:quid ſi agens actione iniuriarum, concludit iniuriantem cõdemnari ad ſatisfactionem iniuriæ ſiue honoris: puta vt mentiatur vel veniam petat & famam reſtituat:ad quod tenetur iniurians: vt plenè not. Paris in ſuo tractatu ſyndi. in verſ.cõpoſitio:col. viij. & Hoſtien. in ſumma de pœniten.& remiſſio.§.quib⁹.& §.qualiter. & §.quid de accuſatoribus. an tale iudicium dicatur criminale vel ciuile? hanc quæſtionem non reperio tactã ab aliquo.tamen inſpectis his quę ſuprà dixi, poſſet aliquis dicere, quòd iſte dicatur ciuiliter agere:quia nihil venit applicandum fiſco:imò illa ſatisfactio iniuriæ fit parti:ergo debet dici iudicium ciuile.ſicut quando pœna pecuniaria applicatur parti: vt ſuprà fuit dictũ.tamen ego teneo contrarium, ſcilicet quòd imò tale iudicium ſit merè criminale. & moueor, quia iſta ſatiſfactio iniuriæ dicitur pœna:ſecundum Azonem in ſumma de pœnis: quem in hoc ſequitur Paris in d.verſic.compoſitio.col. viij.in princip. & plus dicit ibi Paris circa medium illius.viij.col.quòd talis ſatisfactio, dicitur pœna corporalis ad inſtar ceſſionis bonorum, quæ fit cum vituperio: & non poſſet aliter dici:quia ſi eſt pœna cum non ſit pecuniaria, neć amiſsio alicuius iuris, de neceſsitate erit corporalis. Nunc in propoſito: ſi eſt pœna corporalis, & deſcẽdit ex delicto:ergo cauſa eſt criminalis: hoc probatur ex dictis Bart.in l.fi.verſi. quæro quomodo cognoſcam &c.ff.de priua.delic.vbi dicit,qđ cauſa dicitur criminalis,quando imponitur pœna pecuniaria applicanda fiſco, vel pœna inferenda parti in corpus.& idem Bar.in l.prætor ait.in princ.ff.de ſepul.viola. vnde cũ hic inferatur pœna in corpus, prout eſt ſatisfactio delicti:& deſcẽdit huiuſmodi pœna, ex delicto, ſequitur quòd iudicium erit merè criminale.Nec obſtat,quòd nihil applicatur fiſco:quia etiam quando imponitur pœna mortis, nihil applicatur fiſco:ſed dicitur ſatisfactũ reipublicæ per legitimam pœnam corporalem: cuius reipublicæ intereſt,quòd delicta puniantur.l.ita vulneratus.ff. ad legem Aquil.quia ergo pœna prędicta quatenus corpus afficit:reſpicit publicam vindictam, ſicut aliæ pœnæ corporales:licèt per quandã conſequentiam concernat ſatisfactionem partis: debet per hoc dici cauſa merè criminalis,& ita teneo.

¶†Quod

1 ¶†Quod confirmo per id, quod in ſimili not. gloſ. & Barto. in l. planè. ff. de excuſa. tut. vbi dicitur, quòd quando agitur de tutore ſuſpecto, dicitur cauſa criminalis propter pœnam infamiæ: in qua non interuenit procurator. de quo dicto vide Barto. in l. j. §. ſciendum. ff. de ſuſpe. tut.

12 ¶†Ex hoc dicto infero ad notabilem practicam, quòd ſi is, qui format libellum in actione iniuriarum, peteret pecuniam pro æſtimatione iniuriæ, & etiam ſatiſfactionem delicti, talis libellus nõ procederet: quia cumularet pœnam ciuilem cum criminali, quæ cumulatio non admittitur: cùm utraque tendat ad vindictam: per ea, quæ not. Barto. in l. j. C. quando ciuil. ac criminal. præiud. & in l. prætor edixit. §. ſi dicatur. & in l. lex Cornelia. §. fin. ff. de iniur. & ſuprà dixi. Et quacunque iſtarum pœnarum eſſet iniurians punitus diceretur ſufficienter punitus: nam pro eodem delicto non debet quis bis puniri: quando fuit ſufficienter punitus. l. penul. §. fi. ff. nau. cau. ſtab. & eſt tex. & ibi glo. in verſi. duplici. in c. at ſi clerici. §. de adulterijs de iudi. & Spec. in titu. de expenſis. §. ſi ante. verſi. quid ſi talis. in fin. & Cardin. in clemen. volentes. §. j. in iij. oppo. de hære. & Cy. & Bal. in l. qui ſepulchra. C. de ſepulch. viol. pro hoc eſt text. in l. ſenatus. ff. de accuſ. & not. Fely. in c. quod olim in fin. de Iudæ. & hoc tenet in terminis noſtris Paris, in d. verſi. compoſitio. col. ix. in princ. vbi expreſsè dicit, quòd ſi iudex ſufficienter puniuit iniuriantem, dando ſibi pœnam ordinariam & conſuetam: non debet vlterius illum compellere ad ſatiſfactionem: quia duplici pœna puniret. & ſic pœna eſſet maior delicto: contra l. ſancimus. C. de pœnis. Modò in propoſito, quando accuſator in libello æſtimat iniuriam pro pecunia: vt quia dicit, quòd potius voluiſſet amittere tantum de bonis ſuis, &c. prout habetur in d. conſtit. varietates. & per Barto. in d. l. iniuriarum æſtimatio. ff. de iniurijs. cenſetur elegiſſe pœnam ſufficientem: quia pro tanto æſtimauit: vnde non debet conglutinare pœnam ſatiſfactionis: quia ambæ pœnæ tendunt ad vindictam: & quis puniretur bis pro eodem crimine, contra prædictas doctrinas: & hæc ſunt notanda: quia poteris infringere multos libellos accuſatorios in ſimilibus caſibus.

13 ¶†Verùm, inquantum dixi, quòd quando ambæ pœnæ tendunt ad vindictam, vna tollitur per aliam: limita notabiliter, quando altera pœna fuit ſufficienter irrogata & integra. Secus, ſi non integra fuit irrogata: quia tunc poteſt recurri ad aliam: & vna per aliam non tollitur. ita tenet Bal. in l. nullũ. verſi. ſed quærit gl. &c. C. de teſti. & Alexand. in dicta l. lex Cornelia. §. fina. in additio. & Barto. ff. de iniurijs. ad quod faciunt omnes deci. ſuprà allegatę: Maximè, Cardin. in dicta clemen. volentes. §. primo. in tertia oppoſit. de hæreticis. & Felyn. in dicto cap. quod olim. in fin. de Iudæ. & gloſa in dicto ca. at ſi clerici. §. de adulterijs. de iudicijs. vbi dicunt, quòd quando delictum per vnam pœnam remanet inſufficienter punitum, poteſt iterum puniri

alia pœna.ita etiam tenet Ludo.Romã.in conſi.ccclxxv.& Felyn. in cap. j.colum. iiij. de præſcript. ¶Ex quo infero, quòd ſi iudex coram quo actum fuit actione iniuriarum, nimis coarctauit æſtimationẽ iniuriæ, vltra modum taxando ſecundum eius qualitatem: vel pœnam alterando, & leuius puniendo:poſſet iterum agi contra iniuriantẽ, vt teneatur ad ſatisfactionem: ex quo non fuit ſufficienter punitus:per prædicta.

14 ¶†Per hoc puto dari poſſe cautelam libellanti,qui vult vtrunque petere in libello,ſcilicet æſtimationem iniuriæ & ſatisfactionem: vt petat vtrunq; cum proteſtatione: ſcilicet, quòd contentatur altera pœna tantùm: ſi ea fuerit integrè irrogata & ſufficienter. aliâs quòd vtraque puniatur. & per hanc proteſtationem ſaluaretur libellus ab iſta cumulatione:per ea,quæ multum egregiè dixit Bald.in l.quod tempore.col.ij.verſic. ſecundò quæro &c. C. de reſtitutio. milit. vbi dicit, quòd duo remedia, quæ electione tolluntur,poſſunt cumulari in eodem libello conditionaliter, quando ſunt talia: quòd vnum ex altero oritur:quia non dicitur cumulatio:ſed potius quædam ſubornata propoſitio, ſecundum eum, & illud dictum Bal.ſequitur Fely.in c. ſignificantibus.col.pen.de libelli oblatio. pro hoc eſt glo. in l. cõductores. C.locati.& glo.in l.non ab re.in verſic.ordine. C.vnde vi, ſic in caſu noſtro: quia dato,quòd iſta duo remedia electione tollantur:tamen vnum ſubordinatur ad aliud ex futuro euẽtu, & oritur ex alio: quia ſi primum non ſit ſufficienter irrogatum,ſtatim & oritur aliud:ergo admittitur dicta cumulatio ita conditionaliter facta cum dicta proteſtatione. facit ad prædicta text.in l.j. §.quia autem.ff. quor. lega.

15 ¶†Corroboratur per id, quod dicimus de duobus reis debendi:de quorum natura eſt,vt vno ſoluente integrum debitum, alter liberetur.& tamen poteſt formari libellus cumulando ambos reos debendi: & petẽdo in ſolidum ab vtroq; dummodo apponatur proteſtatio, quòd vna ſolutione creditor contentatur: aliâs libellus non procederet:ſecũdũ Bar.in l.iij.§.vbi duo.col.j.ff.de duobus reis.& Ange.de are.in §.j.inſti.de duo.reis

16 †nam validum eſt argumentum de perſonis ad res: & econtrà. l. qui plures.ff.de vulg.& pup. & l.miles ita.& ibi Bar.ff.de mil.teſt. & Iaſ. in l.ſed ſi poſſeſ.§. ſi cùm de hæreditate.col.ij.ff.de iureiu.Vnde ſicut admittitur cumulatio perſonarũ in iudicio, cũ illa proteſtatione, ſine qua non procederet:ita debet admitti cumulatio rerum ſeu pœnarum,cũ eadem proteſtatione.

17 ¶†Secunda cautela dari poteſt pro libellante:quòd æſtimet iniuriam, & petat tantum æſtimationẽ iniuriæ ſecundũ formã dictæ conſti. varietates.& in calce libelli faciat ſibi reſeruationem,quòd ſi iudex non ſufficienter puniuerit reum,reſeruat ſibi poſſe petere ſatiſfactionem iniuriæ:de qua ſatiſfactione proteſtatur. Et hanc reſeruationẽ facere poteſt ſimiliter ſemper,quãdo petit reũ puniri pœna iuris: ſcilicet, vt ſi non ſit ſufficienter punitus, reſeruet ſibi petere ſatiſfactionem.

† & hoc

Libellus quia duos reos debendi

18 †& hoc per text.in l.ſi tamen.§.cum redhibitoria. ff. de ædi. vbi is qui agit redhibitoria pro vno vitio, poteſt proteſtari de alijs vitijs nõ apparentibus:de quibus reſeruare ſibi poteſt agere quandocunque apparuerint.idem tenet Bald. per illum text. in l.ſi prædium.col.ij.verſi.ſed pone, emi ſeruum,&c. C. de ædil. actio. & iſtæ cautelæ ſunt optimæ pro libellante,& nouæ.

19 ¶†An autem ſi eſt aliquod delictũ, de quo poteſt cognoſcere iudex laicus & eccleſiaſticus.& eſt diuerſa pœna canonica à pœna ciuili, prout eſt crimen blaſphemiæ vel adulterij:vel vſuræ ſi quis fuit punitus per vnum iudicem vna pœna, poſſit per alium puniri alia pœna iterum: vide Abb. & Fely.in c.de his.col.fin. de accu.& Abb.in c.tuæ.col.pe.de procu.& Bal. in l. placet.C.de ſacroſan.eccle. & in l.ſi quis in hoc genus.C.de epiſ.& cleri. & Lud.Rom.in conſi.cccxxv. vbi videntur tenere,quòd ſic:per tex.formalem in c.felicis.§. per hoc de pœnis.li.vj.& in c.ſtatuimus.& ibi Abb. de maledict.

20 ¶†Inquantum autem ſuprà ſuccinctè tenui,quòd ex eodem delicto poteſt agi in vno libello ciuiliter & criminaliter ſimul, ſcilicet vt puniatur, & rem reſtituat:per ea,quę dicit Bar. in l.interdum.§.qui furem.ff.de furt. intellige hoc ſanè procedere,cum aliquali limitatione & declaratione, ſcilicet vt non intentetur iudicium ciuile & criminale æquè principaliter: ſed debet accuſator principaliter agere criminaliter, petẽdo reum puniri: & deinde incidenter per officium iudicis petere rei reſtitutionem: aliàs ſi æquè principaliter ageret,non procederet libellus:quia eſſet contra l.interdum cum ibi not. per Barto.& Doct.ff.de pub.iud.ita declarat Bart. in l.ij. § j.colum.ij.in princ.ff.vi bon. rapt.& in l.j.C. quando ciui. ac. cri. præiud.idem tenet Bart.in l.ſi quis ad ſe fundum.in fin.C.ad legẽ Iul.de vi.

21 ¶†Quod limita nõ procedere,quando delictum eſt tale, in quo veniret quis danandus ad mortem:quia tunc poteſt cumulari iudicium ciuile & criminale æquè principaliter:ſecundum Bald.in l.j.colũ.ij.C. de appella. quem ſequitur Alex. in d.l.ij. §.j. in addi.ad Bart.ff.vi bo.rapt.

22 ¶†Nota tamen pro ſaluatione libelli,quòd ſi aliquis peteret Titium puniri & condemnari ad rei reſtitutionem: non per hoc cenſetur agere ęquè principaliter:quia copulat vtrũque:ſed ſaluatur libellus:& cenſetur agere principaliter ad pœnam:& conſequenter ad rei reſtitutionem. ita expreſsè dicit Bar.in d.l. interdum.§. qui furem.in fin.ff. de furt. vbi ita
23 exemplificat. †Ad quod facit illa vulgaris regula, quòd verba libelli impropriantur, vt ſaluetur libellus: ſecundum Barto. & Docto.in l. ſed ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero.ff. de iureiurando.& in l.j. C. de vſufruct. & in l.inſulam.ff.de præſcrip.verb.cum alijs ſimilibus.quod no. vt ſis cautus: quando opponeretur contra libellũ.

24 ¶†Vlterius circa cognitionem cauſarum criminalium à ciuilibus, datur alia regula, quæ eſt talis: videlicet, vbicunque ex delicto agitur, vt quis puniatur non pœna ordinaria & naturali

naturali introducta.pro illo delicto ſed vt priuetur aliquo officio,beneficio,adminiſtratione,vel dignitate: illa cauſa dicitur ciuilis,non autem criminalis:licet agatur ex delicto: ex quo non agitur ad vindictam publicam:vt quis puniatur pœna condigna.tex.eſt & ibi Abb.& Felyn.in c.per tuas.de ſimon.& Abb.& Fely. & Ioan.de ana.in c.ſuper his.de accuſ.& idem Abb.in c.tuæ.de procu. & not.Pet.Philip.Cor.in conſil. xix. col.ij.circa fi.in iij.volu . adeò quòd in tali cauſa tanquam ciuili poteſt interuenire procurator , vt dicunt doct.in locis prællegatis.vbi idem dicunt,quãdo de crimine agitur per viam exceptionis,& non per accuſationem:quia ſimiliter dicitur cauſa ciuiliter intentata.ſecundum Felyn. in d.c.ſuper his.col.ij.in fin.

25 ¶ † Limita tamen prædicta:niſi ſtatutum pro crimine non imponeret aliam pœnam , niſi priuationis:quia tunc dicitur cauſa criminalis , non autem ciuilis:ex quo illa eſt pœna naturalis & ordinaria ipſius delicti: ſecundum Anto.de but.& Abb.in d. c.ſuper his.col.ij.in fin.de accuſat.& Fely.in rubri.de iudicijs. licet idem Fely.in d.c.ſuper his.col.ij.in fi.& ſequen.videatur firmare contrarium, ſcilicet quòd tunc etiam ſit ciuilis: ex eo quia iſta pœna non applicatur fiſco . tamen ego puto primam partem veriorem , ſcilicet quòd ſit criminalis:quia agitur ad publicam vindictam , vt quis puniatur pœna ordinaria ſtatuti pro crimine . Nec obſtat,quòd talis pœna non applicatur fiſco : quia minimè applicatur parti:vnde nõ poteſt dici ciuilis. ſed conſiderari debet principalis, intentus iudicij , qui eſt , vt puniat delictum ea pœna,quæ eſt à lege inducta propter publicam vtilitatem. l. ita vulneratus . ff . ad legem Aquilia.quo principali intentu conſiderato:iuxta.l.ſi quis nec cauſam.ff.ſi certum petatur.agitur ad publicam vindictam: Ergo cauſa eſt criminalis: ſicut quando aliquis punitur in corpus:certè tunc ex tali pœna nihil applicatur fiſco:& tamen cauſa eſt criminalis:ſecundum Barto.in l.fina.colum.j.ff.de priuat. delict. ¶ Præterea,poſſet attentari & non temerè dici ,quòd imò iſta pœna applicatur fiſco quia ſi aliquis priuatur officio vel:beneficio propter crimen : illud officium ſeu beneficium incipit vacare in menſa fiſci:adeò quòd fiſcus poteſt illud alteri conferre:ergo talis pœna applicatur fiſco:quia fiſcus de ea diſponit,alteri conferẽdo, meritò dicitur cauſa criminalis.

26 ¶ † Et per prædicta infertur , quòd ſi agatur de adulterio coram iudice eccleſiaſtico ad ſolam ſeparationem tori,& non ad pœnam ordinariam, quæ infligitur pro adulterio : talis cauſa dicitur ciuilis,& non criminalis . vnde poteſt in ea interuenire procurator.iſte eſt text.in dicto capit.tuæ,& ibi per Abbatem & doctor.de procura. & not . Bartol.in l. non ſolùm.§.final.ff.de procurat. Et prædictam opinio.quam modò tenui, confirmo : quia quando agitur de crimine per modum exceptionis,non ad pœnam ordinariam , dicitur criminoſus priuari beneficio,

non in pœnam:ſed priuatur, vt inhabilis ad illud: vnde quia non eſt pœna, ſed quædam inhabilitas: dicitur cauſa ciuilis, & non criminalis, ſed quando agitur, vt priuetur ad pœnam, dicitur cauſa criminalis: quia tunc delictum pœna coërcetur: ita Franc.de are.in d.c.ſuper his. col.iij. de accuſat.

27 ¶ † Quid autem, ſi agatur per viam inquiſitionis ad priuationem beneficij propter crimen, nulla præcedēte accuſatione nec exceptione: an dicatur cauſa ciuilis vel criminalis? Dic quòd communiter tenetur, quòd ſit cauſa ciuilis: ex quo nō agitur ad principalem pœnam delicti: ſecundum Franc.de are.in d.c. ſuper his.col.iij.in fi.& ſequē.& Ioan. and.in c.frequens.de reſtitu. ſpoliato.libr.vj.& Barto.in l.j. §.ſciendum ff.de ſuſpect.tutor.& Bart.in l.j.§. ſi publico.col.iij.in fin.ff.de adulte. & Abb.in c.fina.col.fina.de purga. canoni.& vide ad hoc Franciſc.de are. in capi.quoniam.in j.notabil. de teſtib.vbi ſimpliciter dicit, quòd de iure canonico, quando proceditur per inquiſitionem, cauſa eſt ciuilis.idem tenet Ioan.de ana.in c. cùm dilecti. colum.ij.verſic.nota, quòd quis, &c. de accuſ.mouentur per c.per tuas.de ſimo.verùm ego intelligerem hoc, quando ageretur ad remotionem: prout loquitur dicto capitulo per tuas.

28 ¶ † Et ex hoc introduxit ius canonicum, quòd quando agitur per viam inquiſitionis, mitius punitur delinquens: quia non irrogatur ſibi pœna ordinaria delicti, ſed alia pœna arbitraria mitior: ſecus ſi agatur per viam accuſationis: quia tunc datur pœna ordinaria: ſecundum Abba.in c.inquiſitionis.col.j.& in c. qualiter & quando.el.ij.colum. v.de accuſat. & in c.per inquiſitionem.in fina. de elec.in quibus locis limitat non procedere, quando inquiſitus eſſet conuictus per propriam confeſsionem: quia tunc ordinariè & acrius punitur: licet ſecus ſit de iure ciuili. quia par pœna imponitur: ſiue agatur per viam inquiſitionis, ſiue accuſationis: ſecundum Abb.in d.c.inquiſitionis.col.j.& fortè ad hoc voluit habere reſpectum Franciſc.de are. in d.c. quoniam.in princip. de teſti.dum dixit ſimpliciter, quòd cauſa inquiſitionis, eſt ciuilis de iure canonico, ſcilicet propter illam rationē: quia non irrogat pœnam ordinariam delicti: per ea, quæ ſuprà dixi.idem videtur tenere Ioan.and.in addi. Spec. in tit.de inquiſit.§.nunc videndum. in addi.quæ incipit.Cū dilectis &c.

29 ¶ † Ex prædictis etiam infertur, quòd quando opponuntur crimina contra teſtes ad repellendum eos à teſtimonio, talis cauſa dicitur ciuilis: non autem criminalis: quia agitur de crimine per viam exceptionis: & non ad pœnam ordinariam: ſed ad repellendum à teſtimonio, text.eſt in cap.ſuper his.ibi: à teſtificatione &c.de accuſ.& in cap. cùm dilectus.in fin.de ordi.cogni.& in capitu.ſuper eo.el primo.& capi. teſtimonium.& ibi per Abba.& doctor. de teſtibus & capitu. primo in fin. de exceptio.

30 ¶ † Quo verò ad ſolennitatem libellorum, adhibetur hæc diſtinctio: quia

quia ſi crimen obijcitur ciuiliter, ſiquidem eſt tale, quod non infamat, dicitur cauſa ciuilis. & non requiritur ſolénitas legis libellorum. ff. de accuſat. Si verò eſt tale crimen, quòd infamat: & tunc etiam ſi ciuiliter agatur: requiritur dicta ſolennitas, ſcilicet, vt inſeratur locus & tempus. & iſta eſt communis concluſio: quam tenet Barto. in l. j. in princ. in fin. col. ff. de eden. & Bart. in l. prætor edixit. in princip. ff. de iniur. & in l. j. §. ſciendum. ff. de ſuſpec. tuto. & in l. item exigitur. ff. de dolo. & Soci. in conſil. cxlvj. column. vij. in fin. in j. volu. & Bar. in l. inde Neratius. ff. ad legem Aquilia.

31 ¶ † Item inquantum ſuprà dixi, quòd quando pœna pecuniaria applicatur fiſco, eſt cauſa criminalis: intellige procedere, quãdo pœna venit ex delicto: ſecus, ſi veniret ex aliquo contractu illicito: quia dato, quòd pœna applicetur fiſco: nihilominus dicitur cauſa ciuilis, puta quando aliquis alienat rem litigioſam: Ita tenet Bald. in l. fina. in verſicu. quæro, quando pœna &c. C. de litig. quem ſequitur Alexand. in d. l. prætor. ff. de ſepulch. vio. in addi. ad Bartol. in additio. quæ incipit. Adde, quòd dominus. &c. in fin.

32 ¶ † An autem in dubio, quando lex introducit pœnam pecuniariam pro delicto applicetur fiſco vel parti? tradit plenè Bart. in l. agraria. ff. de ter. moto. & Franciſ. de are. in rubr. extrà de iud. col. antepen. & pen. & ibi etiã Abb. in fin. & Io. de Imo. in rub. ff. de pub. iud. & ibi videas.

33 ¶ † Quæ autem vtilitas reſultat ex huiuſmodi cognitione cauſarum, an ſint ciuiles vel criminales? Dic quòd multæ ſunt vtilitates. Et prima vtilitas eſt, quia licet aliâs de iure canonico mulier & laicus non poſsit eſſe teſtis in criminalibus contra clericum: vt habetur in c. forus. de verb. ſig. & in c. decætero. de teſt. tñ quando ciuiliter agitur de crimine, admittitur teſtimonium laici & mulieris contra clericum. text. eſt & ibi Abb. & doc. communiter in c. quoniam. de
34 teſt. & in c. tam literis. eo. tit. ¶ † Secunda vtilitas eſt: quia quãdo agitur criminaliter, non inducitur vitium litigioſi ſuper aliqua re: vnde non impeditur eius alienatio, ſicut quando agitur ciuiliter: iuxta formam. l. fin. C. de litig. & habetur in conſti. eorum fraudibus. ſecundum Bal. in c. ecclesia. el. j. in fi. extrà, vt lite pend.

¶ Tertia vtilitas eſt circa formam libelli: quia in criminalibus requiritur forma legis libellorum: aliàs nõ procedit ſecus, quando ciuiliter agitur de crimine: niſi crimen infamaret: vt ſuprà proximè dixi.

35 ¶ † Quarta vtilitas eſt: quia quando agitur criminaliter, non admittitur procurator, vbi venit irroganda pœna à relegatione ſuprà. l. pe. §. ad crimen. & ibi Bar. & doc. ff. de pub. iudi. Hinc dicimus, ꝙ in crimine iniuriarũ non admittitur procurator. vt eſt tex. in l. fi. C. de iniur. & ita ſeruatur in regno per ritum magnæ curiæ vicariæ. in nume. ccx. qui incipit. Item ſeruat ipſa curia declarare. Et ratio, quare non admittitur procurator in crimine iniuriarum, eſt: quia pro eo imponitur pœna arbitraria: quum

& venit contra præceptum Dei, & comedit de ligno...quod Deus ſentiens, iratus, citauit ipſum, dicens: Adam, vbi es? qui comparuit coram Deo. Deus autem increpauit ipſum, ex eo quòd noluit ſuis præceptis obedire. qui Adam volens ſe excuſare dixit: Mulier, quam dediſti mihi ſociam, ipſa me decepit: & comedi. & ſic voluit culpam ſuam retorquere contra Deum: eò quòd malam ſociam ſibi dederit: & ſic tantò magis deliquit: prout hæc omnia habentur Geneſ. c. j. & c. iij. & eſt text. in c. ſerpens. de pœni. di. j. ſic ergo ex iſtis verbis & replicationibus inter Deum & Adam fuit ortus quidam modus litigandi: qui vulgariter dicitur placitandi: & exinde in anteà inuentum fuit iudicium. vnde concluſiuè iudicium habuit originem in paradiſo, ſecundum Archi. ſuper. j. rub. decre. col. j. & Spe. in proœ. j. partis. col. vj. ver. ſanè placitandi &c. ex quo dico, quòd fuit inuentum iudicium de iure naturali primæuo, eo ipſo quòd fuerunt creati primi Parentes: & propter illam reſponſionem, quam fecit Adam. nam cognoſcens ſe erraſſe propter inobedientiam, fuit motus ex quodam naturali inſtinctu ad defenſionem ſui ipſius: & in hoc cooperabatur ius naturale commune primæuum: fuit etiam & cooperatio iuris naturalis ſecundarij. ſ. rationis: inquantū ſciuit abdicare à ſe culpā, & applicare alij: quia vt ſe defenderet, inculpauit Euam vxorem ſuam, ꝙ eum deceperat: & inculpauit ſerpentem: vt. d. c. ſerpens. deinde iudicium habuit ſuam proſequutionē & argumentū de iure gentium: quo iure omnia mandabantur executioni manu regia: & manu principis: quia nondū erant inuentæ actiones: nec magiſtratus: vt dicit text. in. l. ij.

134 in principio. ff. de origin. iur. † Fuit etiam cognitum iudicium tempore legis veteris Moyſi in veteri teſtamento: qui ſtatuit legem, quòd in ore duorum vel trium ſtet omne verbum: vt habetur Deuteronom. c. xix. & ſic patet, quòd erat tunc iudicium in vſu: quia erat vſus teſtium. idem probatur per id, quod dicimus de Suſanna: vt habetur Dan. c. xiij. vbi Suſanna erat damnata ad mortē per depoſitionem duorum teſtium deponentium de adulterio per eam patrato: & poſteà Daniel inſpiratus à Deo examinauit dictos teſtes ſemotim: & inuenit eos varios in loco: vnde apparuit eorum falſitas: & fuerunt interfecti: & Suſanna tanquam innoxia liberata. probatur etiam Leuit. c. xix. vbi dicitur: Non facies iniquum aliquod in iudicio, &c. & Deuteronom. c. xxiiij. vbi dicitur: Non peruertes iudicium aduenæ & pupilli: nec auferes pignoris loco, viduæ veſtimentum &c. & Hier. capi. xxij. Facite iudicium & iuſtitiam: & liberate oppreſſum de manu calum-

135 niatoris, &c. † Fuit ſucceſsiuè cognitum iudicium in teſtamento nouo per legem euangelicam & apoſtolicam: vt patet de Ieſu, qui fuit ductus ad Pilatum: & in iudicio condemnatus: licet iniuſtè. & habetur. xvj. diſtinctio. cap. j. & ij. & iij. & poſteà fuit iudicium cognitum & ampliatum, & magis ordinatū per legem ciuilem & canonicam: vt patet in toto titu.

to titu.ff.&.C.& extrà de iudic.& ſic ſucceſsiuè: cùm hodie præfatis vtamur legibus, vtimur etiam & iudi-
136 cio. † Fuit autem inuentum iudicium ex neceſsitate, ne quis diceret ſibi ius propria authoritate: & ne quis propria authoritate audeat ſumere vltionem. l.nullus. C. de Iudæ.&.c.ad hoc.xvj.q.j.& text.cum gloſ.in.c.niſi bella.xxiij.q.j.& no.Spec.in ti.de offi.omn.iudi.§.poteſt.in prin.& idem Spec.in proœ.iij.partis.habuerunt enim iura valde pro abominabili, quòd quis propria authoritate ſibi ius dicat. hinc introduxerunt pœnas amiſsionis iuris.l.extat.ff.quod met. cau.&.l.ſi quis in tantam.C.vnde vi. Et per prædicta remaneat expedita hæc tertia pars prin.huius tractatus. Sequitur nunc quarta pars: quæ diuiditur per diſtinctiones. Robertus de Maranta Venuſ.Iuris vtriuſq; Doctor excellentiſsimus.

QVARTA PARS.

ARGVMENTVM.

Iudicium, duplex. Et ſuper eo loco uiginti diſtinctiones, non minus acutæ, quàm copioſæ.

1 *Iudicium aliud ciuile, aliud criminale: aliud mixtum.*

2 *Cauſa ciuilis quæ dicatur, & quæ criminalis.*

3 *Agi poteſt ex delicto ciuiliter & criminaliter ſ. ad intereſſe, & ad pœnam.*

4 *Homicidio commiſſo, oritur criminalis accuſatio ad pœnam: ac etiam actio in factum ad intereſſe.*

5 *Agi an poſsit ex eodem delicto criminaliter, ex quo prius actum fuit ciuiliter: & econtra, &.20.*

6 *Pœna in actibus iniuriarũ cui applicetur.*

7 *Pœna iniuriarum, æſtimatur per iudicem, quando per querelam agitur.*

8 *Locus & tempus commiſsi criminis, in libello requiritur.*

9 *Iudex arbitratur pœnam, ſecundum qualitatem perſonæ loci & dignitatis, quando pœna iuris petitur quis puniri.*

10 *Iudicium an ciuile vel criminale dicatur, quando agens iniuriarum actione concludit iniuriantem condemnari ad ſatiſfactionem iniuriæ, ſiue honoris.*

11 *Cauſa criminalis dicitur, quando de tutore ſuſpecto agitur.*

12 *Libellus, in quo pro æſtimatione iniuriæ, & delicti ſatisfactio in pecunia petitur, non tenet.*

13 *Pœnæ ambæ quando tendunt ad uindictam, vna non tollitur per alteram, quæ non fuit ſufficienter irrogata.*

14 *Cautela libellantis vt in eodem libello poſsit petere æſtimationem & ſatisfactionem iniuriæ, & nu.17.*

15 *Libellus qualiter formetur de duobus reis debendi.*

26 *Validum eſt argumentum de perſonis ad res: & econtra.*

17 *Agens iniuriarum actione, iniuriam æſtimare poteſt. & in calce libelli addere, quòd ſi iudex non punierit ſufficienter reum, reſeruat ſibi petere ſatisfactionem. & talis libellus procedit.*

18 *Agens redhibitoria, poteſt proteſtari de vitiis non apparentibus.*

19 *Iudex laicus, & iudex eccleſiaſticus, an poſsint de vno delicto cognoſcere, vbi pœna ciuilis diuerſa eſt à canonica.*

20 *Libellus vt procedat, quando ſimul ex eodem delicto ciuiliter & criminaliter agitur, debet actor principaliter agere*

criminaliter petendo reum puniri. & incidenter per iudicis officium rei reſtitutionem petere,

21 *Iudicium ciuile & criminale poteſt æquè principaliter cumulari, quando delictum eſt tale, in quo quis venit ad mortem principaliter condemnandus.*

22 *Libellus, in quo petitur aliquê puniri, & condemnari ad rei reſtitutionem, valet: & ſaluatur.*

23 *Verba libelli impropriantur, vt ſaluetur libellus.*

24 *Cauſa ciuilis & non criminalis, dicitur, vbi ad priuationem officij agitur, niſi pœna iſta imponeretur per ſtatutum. numero. 25.*

26 *Cauſa ciuilis dicitur, vbi agitur de adulterio ad ſolam ſeparationem tori: & poteſt in ea procurator interuenire.*

27 *Cauſa dicitur ciuilis, quando per viam inquiſitionis ad priuationem beneficij propter crimen, nulla præcedente accuſatione nec exceptione, agitur.*

28 *Delinquens mitius punitur de iure canonico, quando agitur per viam inquiſitionis.*

29 *Cauſa ciuilis dicitur, quando opponuntur crimina contra teſtes, ad repellendum à teſtimonio.*

30 *Libellus, in quo agitur ciuiliter de crimine, an & quando locum & tempus continere debeat.*

31 *Cauſa dicitur ciuilis, quando pœna applicatur fiſco ex contractu illicito: ſecus ſi ex delicto.*

32 *Pœna pecuniaria, delicti à lege introducta, an parti vel fiſco applicetur.*

33 *Cauſæ criminales in quibus differant à ciuilibus. & nume. 34. cum ſeq.*

Teſtimonium laici & mulieris, admittitur contra clericum, quando ciuiliter de crimine agitur.

34 *Vitium litigioſi, non inducitur, quando ſuper re aliqua agitur criminaliter,*

35 *Procurator quando agitur de crimine iniuriarum, an admittatur. & nume. 37.*

36 *Cauſa poteſt dici capitalis, inſpecta aptitudine, vbi venit pœna arbitraria.*

37 *Procurator in crimine iniuriarum admittitur, quando ciuiliter agitur ad æſtimationem iniuriæ: ſecus ſi criminaliter.*

38 *Pœna principalis attenditur, vbi poteſt procurator interuenire.*

39 *Procurator interuenire poteſt pro muliere coniugata in cauſa criminali litigante. Item, pro vniuerſitate.*

40 *Procurator poteſt litigare pro pluribus perſonis, quando criminali iudicio contra eas ſimul agitur.*

41 *Procurator admittitur ex parte accuſatoris proſequutis ſuam vel ſuorum iniuriam.*

42 *Procurator admittitur in criminalibus ad defenſionem rei abſentis, ad inſtruendum iudicem: & allegandum cauſas abſentiæ: & probandam innocentiam rei.*

43 *Iudex in pœnis arbitrarijs pro criminibus: an & quando poſſit imponere pœnam mortis naturalis. & numero. 44. cum plu. ſeq.*

44 *Intellectus ad. l. ij. C. de his, qui latro. & nume. 49.*

45 *Pœna acerrima, pro pœna mortis accipitur.*

46 *Intellectus ad text. in. c. inquiſitionis. in prin. de accu. & nume. 52.*

47 *Intellectus ad glo. in. §. in ſumma. in ver. extraordinaria. inſti. de iniurijs.*

48 *Intellectus ad. l ſæcularij. §. ſunt quædam. ff. de extraordi. cri.*

49 *Pœna mortis in arbitrarijs nunquam imponitur in delictis attentatis, & non conſummâ*

conſummatis. & nu.54.

50 *intellectus ad l.lex Iulia.§. hodie.ff.ad l. Iuli.rep.*

51 *Intel. ad l.prim. ff. de fur.Bal.et l.prima §.expillatores in fi.ff.de effract.*

52 *Verbum: moderari.importat diminutionem pœnæ.*

53 *In arbitrarijs quãdo debeat iudex mitiorem pœnam eligere.*

54 *Affectus hodie generali conſuetudine non punitur niſi ſequatur effectus.*

55 *Alapam dans officiali, mortis pœna punitur.*

56 *Pœna iniuriarum, eſt arbitria iudicii.*

57 *Pœna illa debet imponi, quæ ſolita eſt ſecundum conſuetudinem.*

58 *Contra committentem delictum per latã culpam, an poſſit criminaliter agi.*

59 *Culpa lata non æquiparatur dolo, in criminalibus.*

60 *Homicidium per culpam commiſſum, pœna arbitraria punitur.*

61 *Delictum principaliter commiſſum ad iniuriam alterius, mitius punitur.*

62 *Delictum mali exempli commiſſum lata culpa, non punitur pœna mortis.*

63 *Iudex nõ puniẽs exercentẽ priuatũ carcerẽ, punitur pœna criminis læſæ maieſtatis.*

64 *Cuſtos carceris punitur ad mortem, ſi ex ſua lata culpa carceratus aufugit, vel fugam arripuit.*

65 *Iudici hodie omnis pœna eſt arbitraria: etiam a iure determinata.*

66 *Pœna ordinaria minuitur, propter ſenectutem, iuuentutẽ, furorem, vel ebrietatem: vel iuſtum calorem, ſeu excellentiam hominis.*

67 *Delictum leui culpa commiſſum, an punitur.*

68 *Culpa in faciẽdo, differt à culpa in committendo.*

69 *Culpa quando ſimpliciter fit mentio, de leui intelligitur.*

70 *Leuiſſima culpa, an criminaliter punitur.*

71 *Criminalis pœna an locum habeat, vbi habet locum l.Aquiliæ actio.*

72 *Iudex per inquiſitionem non procedit pro delicto culpa commiſſo: niſi dolus vel lata culpa interueniat.*

73 *Iudicium miſtum, quod dicatur.*

74 *Libellus quomodo formetur in iudicio miſto.*

75 *Pragmatica Regia, incipiens: diſpendia quòd in cauſis ciuilibus vel miſtis procedatur ſine figura iudicij: an locum habeat, quando pœna venit pro parte fiſco, & pro parte parti applicanda: & an tollat ſolennitatem libellorum. nume.76.*

77 *Libellus qualiter formari debeat in crimine iniuriarum ſuper iniuriæ æſtimatione: vel agendo ciuiliter de aliquo crimine.*

QVARTA PARS.

Deuenio nunc ad quartam partem principalem huius Operis: que continet quotuplex eſt iudicium. Et ſuper iſta parte intendo cumulare quamplures diſtinctiones iudiciorum. nam iudicium eſt multiplex: & varijs diſtinctionibus compartitur.

Iudiciorum prima diſtinctio.

1 PRIMA igitur diſtinctio † iudiciorum eſt: quia iudicium aliud eſt ciuile: & aliud criminale: & aliud miſtum. Iudicium ciuile eſt, in quo deducitur cauſa ciuilis. Criminale verò eſt, in quo deducitur cauſa criminalis. Verũ pro habẽda aliquali ho-

titia huius diſtinctionis, opportunũ, eſt diſcutere, quæ dicatur cauſa ciuilis: & quæ criminalis: & quomodo vna ab alia cognoſcatur. Hanc materiã tractant plenè Canoniſtæ in rub. de iud. vbi Abb. in fi. col. ponit vnam doctrinam, quæ communiter reprobatur.
2 † Sed breuiter vera & cõmunis concluſio eſt iſta: ꝙ cauſa ciuilis dicitur illa, quando principaliter in iudicio agitur ad commodum priuatũ: ſiue talis cauſa deſcendat ex delicto: ſiue ex cõtractu. Cauſa verò criminalis dicitur, quando principaliter agitur ad commodum publicum: ex delicto tamen: ſeu ad publicam vindictam. hinc eſt, quòd ſi aliquis ex delicto venit puniendus corporaliter ad publicam vindictam, dicitur cauſa criminalis: quia ex tali pœna corporali nullum cõmodum ſentit priuatus. Idem, ſi aliquis pro delicto veniret puniendus pœna pecuniaria. nam ſi talis pœna applicatur fiſco, dicitur cauſa criminalis. ſi verò applicatur parti, dicitur cauſa ciuilis. Iſta concluſio eſt veriſsima & communis: & probatur per text. & ibi Bar. in prin. in l. licitatio. §. quod illicitè ff. de public. Ad hoc pondero nouiter text. meliorem de iure in. §. in ſumma inſti. de iniur. Iſtam concluſionẽ firmant glo. Bar. & Alex. in addi. in l. prætor ait in prin. ff. de ſepul. vio. & ibi Ale. in ſpecie reprobat Abb. aliter tenentem in d. rub. de iud. idẽ tenet Fran. de ar. in d. rub. de iud. col. fi. vbi dicit hanc eſſe communẽ opi. & ibi etiam Fely. & Bal. in ij. lect. in j. col. & eſt tex. iuncta glo. in l. fi. ff. de priua. delic. & ibi Barto. & declarat pulchrè Bal. in cõſil. ccccxcij. col. pe. in iij. vol. & colligitur ex no. per Abb. & doc. in c. tuæ de procu. & per Bar. in l. j. C. quando ciui. acti. crimi. præiu.
3 ¶ † Super hoc tamẽ eſt ſciendum, quòd ex quolibet delicto ex quo oritur accuſatio criminalis ad pœnam, oritur etiam actio in factum ad intereſſe: & ſic ad proſecutionem rei familiaris. tex. eſt & ibi Bar. in l. qui nomine. ff. de falſ. & l. hodie. §. j. eo. ti. probatur in d. l. fi. cũ ibi no. ff. de pri. delic. & tenet Ioan. de ana. in c. accedens. col. iiij. in fi. de accu. & eſt tex. cũ gl. in l. nec quicquã ff. pro ſoc. ex quo ſequitur, quòd eſt in poteſtate illius, qui damnũ ſeu iniuriam paſſus eſt, agere criminaliter ad pœnam ordinariam: vel ciuiliter ad intereſſe: vel vtroque modo copulatiuè. Exemplum ſi aliquis commiſit furtum, poteſt accuſari criminaliter ad pœnam iuris. ſ. dupli: vel quadrupli, ſecundum ius cõmune: quę pœna hodie applicaretur fiſco, ſi locũ haberet, per c. Regni, quod incip. placuit. vel ad pœnam fuſtigationis: ſi furtum eſt ab auguſtali infrà: ab auguſtali verò ſuprà vſque advnciam, ad pœnã abſciſionis manus: vltra verò vnciã ad pœnã mortis, ſecũdã formã c. Regni, quod incip. ad hoc, quòd noſtrorum. poteſt etiam contra eum agi ciuiliter cõditione furtiua ad rei ablatæ reſtitutionẽ l. interdũ. §. qui furem & ibi Bar. & doc. ff. de furt. poteſt etiã agi ad vtrunq; ſ. vt puniatur: & vt rẽ reſtituat: ſecundum Bar. in d. §. qui furem in fi. & Specul. in titu. de furt. §. j. verſi. ſed nunquid. quod qualiter procedat, infrà dicam.
4 ¶ † Similiter, ſi eſt commiſſum ho-

micidium, oritur accuſatio criminalis ad pœnam l. Corneliæ de ſiccear. & etiam actio in factum ad intereſſe: per quam tenetur occiſor vel vulneratus ad expenſas medicorum, & ad expenſas operarum illius interfecti, vel debilitati: vt eſt tex. in l. fi. ff. de his, qui deic. vel effu. & in l. ex hac lege. ff. ſi quad. pau. fec. dic. & in hac æſtimatione operarum habebitur ratio ad totum tempus, quo ille occiſus potuiſſet viuere & operari ſecundum formam l. hæreditatum ff. ad l. falc. habendo etiam reſpectum ad artem, quam ſolitus erat exercere. ita declarat Spe. in tit. de iniur. & dam. da. §. ſequitur verſi. ſed nunquid. cum duobus ſeq. ſic etiã poſſumus exẽplificari in crimine fal ſi: vt d. l. qui nomine. ff. de fal. & in alijs ſimilibus.

5 ¶† Quia tamen ſuprà dixi: quòd poteſt quis agere ciuiliter vel criminaliter ad ſui electionem, poſſet dubitari: an ſi prius actum fuit ciuiliter tantum, poſſit poſteà agi criminaliter ex eodem facto: vel econtrà: Breuiter cõmunis concluſio eſt, quòd ſi actio ciuilis & criminalis tendunt ad diuerſa, tunc poteſt agi altera via: non obſtante, quòd prius actum eſt vna: vt quando criminalis datur ad vindictam, ciuilis verò ad proſequutionẽ rei familiaris: prout ſuprà dixi in furto & homicidio. nam vna per aliã non tollitur. Si verò vtraq; competit ad vindictam tam ciuilis, quàm criminalis: & tunc vna intẽtata altera tollitur. tex. eſt & ibi Barto. in l. j. C quando ciui. act. cri. præiu. & tex. & ibi. Bartol. in l. prætor edixit. § . ſi dicatur ff. de iniur. & Barto. in l. ij. § . j. ff. vi bo. ra. & Abb. in. c. tuæ. de procu. & Specul. in titu. de fur. § . j. verſi. ſed nunquid: & in titu. de iniur. §. j. verſi. ſed quæritur. Exemplum poteſt poni in actione iniuriarum. nam ſi aliquis dat alapam, vel dicit verbum iniurioſum, nullum facit damnum iniuriam paſſo: & tamen ex tali delicto iniuriarum poteſt agi de iure communi ciuiliter & criminaliter: vt. d. §. ſi dicatur. & eſt tex. in §. in ſumma. inſti. de iniur. & no. Bartol. in l. lex. Cornelia. §. fi. ff. de iniur. & vtraque actio tam ciuilis, quàm criminalis tendit ad vindictam. quia nullum damnum paſſus fuit agens: tunc vna per aliam tollitur, per prædicta. Dicitur autem agi ciuiliter in actione iniuriarum, quando agens petit pœnam applicari ſibi: vt quia dicit, quòd noluiſſet pati talem iniuriã: potius voluiſſet perdere tantam pecuniam de proprijs bonis, &c. quam petit ſibi dari. ita probatur in l. iniuriarum æſtimatio. & ibi glo. & Bartol. ff. de iniur. & eſt glo. in d. §. in ſumma. in ver. pœna. inſti. de iniu. & tex. in conſt. Regni, quæ incip. varietates.

6 † Et hoc fuit inductum de iure communi romano: ſecundum quòd tota pœna applicabatur parti ciuiliter agenti: vt dicit glo. in dicta conſtit varietates. in verſi. partem. tertiam quæ eſt glo. pe. & ita intelligitur. d. l. iniuriarum æſtimatio. verũ licet pars ęſtimet iniuriã: iudex tamẽ taxat ipſa æſtimationẽ: & poſteà dat iuramẽtum actori: & deinde cõdẽnat ad id ꝙ taxauit. ita intelligitur tex. in l.

in l. conſtitutionibus.§.j.ff. de iniur. dum dicit,quòd pœna imponitur æſti matione iudicis : nã debet intelligi: id eſt taxatione iudicis. æſtimatio autem fit per partem ciuiliter agentem. ita intelligit And.de yſer.in d. conſt. varietates. Pro hoc eſt alia conſti.ſequens,quæ incip.vt dignitatum.in fi.ibi taxatione iudicis &c. & glo.no. in verſi.damnis in c.ſi canonici.de offi.ord.lib.vj.& ita debet intelligi glo.in d.l.iniuriarum æſtimatio.idem tenet Spe.in tit.de iniur.§.j. in iij.col.& Cy.in l.ſi non conuitij.in xv.q.C.de iniur , ita etiam debet intelligi quod no.Soc.in cõſi.cxlvj.col. pe. & fi. in j. vol. hodie verò per.d. conſt.varietates.eſt inductum, quòd actor æſtimat iniuriam, & iudex taxat : & illa pœna taxata applicatur parti pro tertia parte: & pro duabus partibus curiæ : & ita communiter ſeruatur hodie in Regno : dum fiunt iſti libelli iniuriarũ:& ſic hodie non poteſt agi merè ciuiliter actione iniuriarũ:ita quòd tota pœna applicetur parti:& ſic quantum ad hoc eſt correctus ille. §. in ſumma. inſt. de iniur. per.d.conſti. varietates.vt ſentit.glo. pe.ibi in verſi.cpartem tertiam.

7 ¶†Ex prædictis infero ad vnam practicam quotidianam : quam non reperio hactenus ab aliquo declaratã. In Regno eſt communis ſtylus curiarum,quod in crimine iniuriarum ſolet procedi per libellũ & per querelam : quando proceditur per libellũ, ſolent accuſatores eligere pœnam pecuniariam applicandã ſibi pro tertia parte ſecundum formam dictæ conſti.varietates.tũc procedit libellus per. d. conſt. & cenſetur tunc intentari iudiciũ miſtũ:vt infrà dicã in iij.memb. de iudicio miſto. quando verò proceditur per querelam cenſetur accuſator non habere animum faciendi partẽ in iudicio:ſed vult, ꝙ iudex puniat delinquẽtẽ pœna iuris: & tunc dicitur iudicium merè criminale. & de hoc eſt glo. in l. ſi quis ſe iniuriã.C. de accuſa.ex hoc ſequitur, quòd ſi in querela aliquis æſtimaret iniuriam petendo accuſatum pro iniuria puniri ad tot aureos, talis querela non procederet:quia quãdo agitur merè criminaliter , nõ poteſt accuſator æſtimare iniuriam : ſed æſtimatio pertinet ad iudicem : vt tenet Bart.in l.iniuriarum æſtimatio ff. de iniur.nam ex quo eſt pœna arbitraria:& ſic à iure non determinata : vt l.fin.ff. de iniurijs. relinquitur arbitrio iudicis:& ſic ad iudicis æſtimationem , non autem partis : ita dicit Bald.in l.j.in fi. C. de apo. pub lib.x. idem ſi formare libellum, & peteret totam pœnam applicari ſibi : quia non procederet libellus hodie , per dictam conſtitu. varietates. licet de iure communi procederet per dictum.§. in ſumma.

8 ¶† Scias tamen, quòd quãdo proceditur per viã querelæ,quæ ſecundum communem obſeruantiã ſolet deſcribi in libro cõmunis,requiritur locus & tẽpus commiſſi criminis, cum ſolennitate l.libellorum.ff.de accuſat. aliàs nõ procedit:ſecundum Gandi.in tract.male.in titu.qualiter fiat accuſatio. col. ij. niſi fieret denuntiatio de crimine commiſſo in diuinam maieſtatem: puta de blaſphemia dei : quia tunc

tunc non requiruntur iſtę ſolennitates:ſecundum Ang.in §.ſi.in authen. quo.opor.epi.

9 ¶†Criminaliter verò agitur de iniuria, quando nihil petitur applicari parti: vt quando concluditur ſiue in libello, ſiue in querela aliquem puniri pœna iuris:quo caſu iudex arbitrabitur pœnam ſecũdum qualitatem loci,perſonæ, & dignitatis:& ſic eſt pœna extraordinaria. vt l.fin.ff.de iniurijs.& eſt bonus tex.in l.Pedius.§.j.ff. de incend. rui. nau. & no.Abb.in c.cum te.col. ij. & vij. de re iudicata.Et de hoc,quando agitur criminaliter de iniuria, quæ pœnæ ſint traditæ,eſt conſtitutio regni,quę incipit:Vt dignitatũ. vbi inter alias pœnas dicitur, quòd ſi ruſticus vel ignobilis verberat militem, punitur pœna manus.

10 ¶†Sed iuxta hoc quæro:quid ſi agens actione iniuriarum, concludit iniuriantem cõdemnari ad ſatisfactionem iniuriæ ſiue honoris: puta vt mentiatur vel veniam petat & famam reſtituat:ad quod tenetur iniurians: vt plenè not. Paris in ſuo tractatu ſyndi. in verſ.cõpoſitio:col. viij. & Hoſtien. in ſumma de pœniten.& remiſſio.§.quib⁹.& §.qualiter. & §.quid de accuſatoribus. an tale iudicium dicatur criminale vel ciuile? hanc quæſtionem non reperio tactã ab aliquo.tamen inſpectis his quę ſuprà dixi, poſſet aliquis dicere, quòd iſte dicatur ciuiliter agere:quia nihil venit applicandum fiſco:imò illa ſatisfactio iniuriæ fit parti:ergo debet dici iudicium ciuile.ſicut quando pœna pecuniaria applicatur parti:vt ſuprà fuit dictũ.tamen ego teneo contrarium, ſcilicet quòd imò tale iudicium ſit merè criminale. & moueor, quia iſta ſatiſfactio iniuriæ dicitur pœna:ſecundum Azonem in ſumma de pœnis: quem in hoc ſequitur Paris in d.verſic.compoſitio.col. viij.in princip. & plus dicit ibi Paris circa medium illius.viij.col.quòd talis ſatisfactio, dicitur pœna corporalis ad inſtar ceſſionis bonorum, quæ fit cum vituperio: & non poſſet aliter dici:quia ſi eſt pœna cum non ſit pecuniaria, nec amiſſio alicuius iuris, de neceſſitate erit corporalis. Nunc in propoſito: ſi eſt pœna corporalis, & deſcẽdit ex delicto:ergo cauſa eſt criminalis: hoc probatur ex dictis Bart.in l.fi.verſi. quæro quomodo cognoſcam &c.ff.de priua.delic.vbi dicit,qđ cauſa dicitur criminalis,quando imponitur pœna pecuniaria applicanda fiſco, vel pœna inferenda parti in corpus.& idem Bar.in l.prætor ait.in princ.ff.de ſepul.viola. vnde cũ hic inferatur pœna in corpus, prout eſt ſatisfactio delicti:& deſcẽdit huiuſmodi pœna, ex delicto, ſequitur quòd iudicium erit merè criminale.Nec obſtat,quòd nihil applicatur fiſco:quia etiam quando imponitur pœna mortis, nihil applicatur fiſco:ſed dicitur ſatisfactũ reipublicæ per legitimam pœnam corporalem: cuius reipublicæ intereſt,quòd delicta puniantur.l.ita vulneratus.ff. ad legem Aquil.quia ergo pœna prędicta quatenus corpus afficit:reſpicit publicam vindictam, ſicut aliæ pœnæ corporales:licèt per quandã conſequentiam concernat ſatisfactionem partis: debet per hoc dici cauſa merè criminalis,& ita teneo.

¶†Quod

11 ¶†Quod confirmo per id, quod in ſimili not.gloſ.& Barto.in l. planè.ff. de excuſa.tut.vbi dicitur,quòd quando agitur de tutore ſuſpecto, dicitur cauſa criminalis propter pœnam infamiæ:in qua non interuenit procurator. de quo dicto vide Barto. in l.j. §.ſciendum.ff.de ſuſpe.tut.

12 ¶†Ex hoc dicto infero ad notabilem practicam,quòd ſi is,qui formar libellum in actione iniuriarum, peteret pecuniam pro æſtimatione iniuriæ, & etiam ſatisfactionem delicti,talis libellus nõ procederet:quia cumularet pœnam ciuilem cum criminali,quæ cumulatio non admittitur: cùm utraque tendat ad vindictam:per ea,quæ not.Barto. in l.j. C. quando ciuil.ac criminal. præiud. & in l. prætor edixit.§. ſi dicatur. & in l.lex Cornelia.§.fin.ff.de iniur.& ſuprà dixi.Et quacunque iſtarum pœnarum eſſet iniurians punitus diceretur ſufficienter punitus: nam pro eodem delicto non debet quis bis puniri: quando fuit ſufficienter punitus.l.penul.§.fi.ff.nau.cau.ſtab. & eſt tex.& ibi glo.in verſi.duplici. in c.at ſi clerici. §. de adulterijs de iudi. & Spec. in titu. de expenſis. §. ſi ante. verſi.quid ſi talis.in fin. & Cardin. in clemen. volentes. §.j. in iij.oppo.de hęre.& Cy.& Bal.in l.qui ſepulchra. C.de ſepulch.viol.prò hoc eſt text.in l.ſenatus.ff. de accuſ.& not. Fely. in c.quod olim in fin.de Iudæ.& hoc tenet in terminis noſtris Paris, in d. verſi.compoſitio.col. ix.in princ. vbi expreſsè dicit,quòd ſi iudex ſufficienter puniuit iniuriantem, dando ſibi pœnam ordinariam & conſuetam: non debet vlterius illum compellere ad ſatisfactionem : quia duplici pœna puniret. & ſic pœna eſſet maior delicto: contra l. ſancimus. C.de pœnis. Modò in propoſito, quando accuſator in libello æſtimat iniuriam pro pecunia:vt quia dicit, quòd potius voluiſſet amittere tantum de bonis ſuis, &c. prout habetur in d. conſtit. varietates. & per Barto. in d. l.iniuriarum æſtimatio.ff.de iniurijs. cenſetur elegiſſe pœnam ſufficientem : quia pro tanto æſtimauit:vnde non debet conglutinare pœnam ſatisfactionis : quia ambæ pœnæ tendunt ad vindictam:& quis puniretur bis pro eodem crimine, contra prædictas doctrinas : & hæc ſunt notanda:quia poteris infringere multos libellos accuſatorios in ſimilibus caſibus.

13 ¶†Verùm,inquantum dixi,quòd quando ambæ pœnæ tendunt ad vindictam, vna tollitur per aliam:limita notabiliter, quando altera pœna fuit ſufficienter irrogata & integra. Secus, ſi non integra fuit irrogata: quia tunc poteſt recurri ad aliam:& vna per aliam non tollitur. ita tenet Bal.in l.nullũ.verſi.ſed querit gl. &c. C.de teſti. & Alexand. in dicta l.lex Cornelia.§. fina.in additio. & Barto. ff.de iniurijs.ad quod faciunt omnes deci.ſuprà allegatę:Maximè,Cardin. in dicta clemen. volentes. §. primo. in tertia oppoſit.de hæreticis. & Felyn.in dicto cap.quod olim.in fin. de Iudæ.& gloſa in dicto ca. at ſi clerici.§.de adulterijs.de iudicijs. vbi dicunt, quòd quando delictum per vnam pœnam remanet inſufficienter punitum, poteſt iterum puniri alia

alia pœna.ita etiam tenet Ludo.Roma.in conſi.ccclxxv.& Felyn. in cap. j.colum.iiij. de præſcript. ¶Ex quo infero, quòd ſi iudex coram quo actum fuit actione iniuriarum, nimis coarctauit æſtimationē iniuriæ, vltra modum taxando ſecundum eius qualitatem: vel pœnam alterando, & leuius puniendo:poſſet iterum agi contra iniuriantē, vt teneatur ad ſatiſfactionem: ex quo non fuit ſufficienter punitus:per prædicta.

14 ¶†Per hoc puto dari poſſe cautelam libellanti,qui vult vtrunque petere in libello,ſcilicet æſtimationem iniuriæ & ſatiſfactionem: vt petat vtrunq; cum proteſtatione: ſcilicet, quòd contentatur altera pœna tantùm: ſi ea fuerit integrè irrogata & ſufficienter. aliâs quòd vtraque puniatur. & per hanc proteſtationem ſaluaretur libellus ab iſta cumulatione:per ea,quæ multum egregiè dixit Bald.in l.quod tempore.col.ij.verſic. ſecundò quæro &c. C. de reſtitutio. milit. vbi dicit, quòd duo remedia, quæ electione tolluntur,poſſunt cumulari in eodem libello conditionaliter, quando ſunt talia: quòd vnum ex altero oritur:quia non dicitur cumulatio:ſed potius quædam ſubornata propoſitio, ſecundum eum, & illud dictum Bal.ſequitur Fely.in c.ſignificantibus.col.pen.de libelli oblatio. pro hoc eſt glo. in l. cōductores. C.locati.& glo.in l.non ab re.in verſic.ordine. C.vnde vi, ſic in caſu noſtro: quia dato,quòd iſta duo remedia electione tollantur:tamen vnum ſubordinatur ad aliud ex futuro euētu, & oritur ex alio: quia ſi primum non ſit ſufficienter irrogatum,ſtatim & oritur aliud:ergo admittitur dicta cumulatio ita conditionaliter facta cum dicta proteſtatione. facit ad prædicta text.in l.j. §. quia autem.ff.

15 quor. lega. ¶†Corroboratur per id, quod dicimus de duobus reis debendi:de quorum natura eſt,vt vno ſoluente integrum debitum, alter liberetur.& tamen poteſt formari libellus cumulando ambos reos debendi: & petēdo in ſolidum ab vtroq; dummodo apponatur proteſtatio, quòd vna ſolutione creditor contentatur: aliâs libellus non procederet:ſecūdū Bar.in l.iij.§.vbi duo.col.j.ff.de duobus reis.& Ange.de are.in §.j.inſti.de

16 duo.reis. nam validum eſt argumentum de perſonis ad res: & econtrà. l. qui plures.ff.de vulg.& pup. & l.miles ita.& ibi Bar.ff.de mil.teſt. & Iaſ. in l.ſed ſi poſſeſ.§. ſi cùm de hæreditate.col.ij.ff.de iureiu.Vnde ſicut admittitur cumulatio perſonarū in iudicio, cū illa proteſtatione, ſine qua non procederet:ita debet admitti cumulatio rerum ſeu pœnarum,cū ea-

17 dem proteſtatione. ¶†Secunda cautela dari poteſt pro libellante:quòd æſtimet iniuriam, & petat tantum æſtimationē iniuriæ ſecundū formā dictæ conſti. varietates.& in calce libelli faciat ſibi reſeruationem,quòd ſi iudex non ſufficienter puniuerit reum,reſeruat ſibi poſſe petere ſatiſfactionem iniuriæ:de qua ſatiſfactione proteſtatur. Et hanc reſeruationē facere poteſt ſimiliter ſemper,quādo petit reū puniri pœna iuris: ſcilicet, vt ſi non ſit ſufficienter punitus, reſeruet ſibi petere ſatiſfactionem.

† & hoc

Libellus q'a duos reos debendi

18 †& hoc per text.in l.ſi tamen.§.cum redhibitoria. ff. de ædi. vbi is qui agit redhibitoria pro vno vitio, poteſt proteſtari de alijs vitijs nō apparentibus:de quibus reſeruare ſibi poteſt agere quandocunque apparuerint.idem tenet Bald. per illum text. in l.ſi prædium.col.ij.verſi.ſed pone, emi ſeruum,&c. C.de ædil. actio. & iſtæ cautelæ ſunt optimæ pro libellante,& nouæ.

19 ¶†An autem ſi eſt aliquod delictū, de quo poteſt cognoſcere iudex laicus & eccleſiaſticus.& eſt diuerſa pœna canonica à pœna ciuili, prout eſt crimen blaſphemiæ vel adulterij:vel vſuræ ſi quis fuit punitus per vnum iudicem vna pœna, poſsit per alium puniri alia pœna iterum: vide Abb. & Fely.in c.de his.col.fin. de accu.& Abb.in c.tuæ.col.pe.de procu.& Bal. in l. placet.C.de ſacroſan.eccle. & in l.ſi quis in hoc genus.C.de epiſ.& cleri. & Lud.Rom.in conſi.ccclxxv. vbi videntur tenere,quòd ſic:per tex.formalem in c.felicis.§. per hoc de pœnis.li.vj.& in c.ſtatuimus.& ibi Abb. de maledict.

20 ¶†Inquantum autem ſuprà ſuccinctè tenui,quòd ex eodem delicto poteſt agi in vno libello ciuiliter & criminaliter ſimul, ſcilicet vt puniatur, & rem reſtituat:per ea,quę dicit Bar. in l.interdum.§.qui furem.ff.de furt. intellige hoc ſanè procedere,cum aliquali limitatione & declaratione, ſcilicet vt non intentetur iudicium ciuile & criminale æquè principaliter: ſed debet accuſator principaliter agere criminaliter, petēdo reum puniri: & deinde incidenter per officium iudicis petere rei reſtitutionem: aliàs ſi æquè principaliter ageret,non procederet libellus:quia eſſet contra l.interdum cum ibi not. per Barto.& Doct.ff.de pub.iud.ita declarat Bart. in l.ij. § j.co.um.ij.in princ.ff.vi bon. rapt.& in l.j. C. quando ciui. ac. cri. præiud.idem tenet Bart.in l.ſi quis ad ſe fundum.in fin.C.ad legē Iul.de vi.

21 ¶†Quod limita nō procedere,quando delictum eſt tale , in quo veniret quis danandus ad mortem:quia tunc poteſt cumulari iudicium ciuile & criminale æquè principaliter:ſecundum Bald.in l.j.colū.ij.C. de appella. quem ſequitur Alex. in d.l.ij. §.j. in addi.ad Bart.ff.vi bo.rapt.

22 ¶†Nota tamen pro ſaluatione libelli,quòd ſi aliquis peteret Titium puniri & condemnari ad rei reſtitutionem : non per hoc cenſetur agere ęquè principaliter:quia copulat vtrūque:ſed ſaluatur libellus:& cenſetur agere principaliter ad pœnam:& conſequenter ad rei reſtitutionem . ita expreſsè dicit Bar.in d.l. interdum.§. qui furem.in fin. ff. de furt. vbi ita

23 exemplificat. †Ad quod facit illa vulgaris regula, quòd verba libelli impropriantur , vt ſaluetur libellus: ſecundum Barto. & Docto.in l. ſed ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero.ff. de iureiurando.& in l.j. C. de vſufruct. & in l.inſulam.ff.de præſcrip.verb.cum alijs ſimilibus.quod no. vt ſis cautus: quando opponeretur contra libellū.

24 ¶†Vlterius circa cognitionem cauſarum criminalium à ciuilibus, datur alia regula, quæ eſt talis : videlicet, vbicunque ex delicto agitur, vt quis puniatur non pœna ordinaria & naturali

naturali introducta.pro illo delicto ſed vt priuetur aliquo officio,beneficio,adminiſtratione,vel dignitate: illa cauſa dicitur ciuilis,non autem criminalis:licet agatur ex delicto: ex quo non agitur ad vindictam publicam:vt quis puniatur pœna condigna.tex.eſt & ibi Abb.& Felyn.in c.per tuas.de ſimon.& Abb.& Fely. & Ioan.de ana.in c.ſuper his.de accuſ.& idem Abb.in c.tuæ.de procu. & not.Pet.Philip.Cor.in conſil. xix. col.ij.circa fi.in iij.volu. adeò quòd in tali cauſa tanquam ciuili poteſt interuenire procurator, vt dicunt doct.in locis prærallegatis.vbi idem dicunt,quādo de crimine agitur per viam exceptionis,& non per accuſationem:quia ſimiliter dicitur cauſa ciuiliter intentata.ſecundum Felyn. in d.c.ſuper his.col.ij.in fin.

25 ¶ †Limita tamen prædicta:niſi ſtatutum pro crimine non imponeret aliam pœnam, niſi priuationis:quia tunc dicitur cauſa criminalis, non autem ciuilis:ex quo illa eſt pœna naturalis & ordinaria ipſius delicti: ſecundum Anto.de but.& Abb.in d. c.ſuper his.col.ij.in fin.de accuſat.& Fely.in rubri.de iudicijs. licet idem Fely.in d.c.ſuper his.col.ij.in fi.& ſequen.videatur firmare contrarium, ſcilicet quòd tunc etiam ſit ciuilis: ex eo quia iſta pœna non applicatur fiſco. tamen ego puto primam partem veriorem, ſcilicet quòd ſit criminalis:quia agitur ad publicam vindictam, vt quis puniatur pœna ordinaria ſtatuti pro crimine. Nec obſtat,quòd talis pœna non applicatur fiſco: quia minimè applicatur parti:vnde nō poteſt dici ciuilis. ſed conſiderari debet principalis, intentus iudicij, qui eſt, vt puniat delictum ea pœna,quæ eſt à lege inducta propter publicam vtilitatem. l. ita vulneratus. ff. ad legem Aquilia.quo principali intentu conſiderato:iuxta.l.ſi quis nec cauſam.ff.ſi certum petatur.agitur ad publicam vindictam: Ergo cauſa eſt criminalis: ſicut quando aliquis punitur in corpus:certè tunc ex tali pœna nihil applicatur fiſco:& tamen cauſa eſt criminalis:ſecundum Barto.in l.fina.colum.j.ff.de priuat. delict. ¶ Præterea,poſſet attentari & non temerè dici,quòd imò iſta pœna applicatur fiſco quia ſi aliquis priuatur officio vel:beneficio propter crimen: illud officium ſeu beneficium incipit vacare in menſa fiſci:adeò quòd fiſcus poteſt illud alteri conferre:ergo talis pœna applicatur fiſco:quia fiſcus de ea diſponit,alteri conferēdo, meritò dicitur cauſa criminalis.

26 ¶ † Et per prædicta infertur, quòd ſi agatur de adulterio coram iudice eccleſiaſtico ad ſolam ſeparationem tori,& non ad pœnam ordinariam, quæ infligitur pro adulterio: talis cauſa dicitur ciuilis,& non criminalis. vnde poteſt in ea interuenire procurator.iſte eſt text.in dicto capit.tuæ,& ibi per Abbatem & doctor.de procura. & not. Bartol.in l. non ſolum.§.final.ff.de procurat. Et prædictam opinio.quam modò tenui, confirmo: quia quando agitur de crimine per modum exceptionis,non ad pœnam ordinariam, dicitur criminoſus priuari beneficio,

non in pœnam:ſed priuatur, vt inhabilis ad illud: vnde quia non eſt pœna, ſed quædam inhabilitas: dicitur cauſa ciuilis, & non criminalis, ſed quando agitur, vt priuetur ad pœnam, dicitur cauſa criminalis: quia tunc delictum pœna coërcetur: ita Franc. de are. in d.c. ſuper his. col. iij. de accuſat.

27 ¶ † Quid autem, ſi agatur per viam inquiſitionis ad priuationem beneficij propter crimen, nulla præcedēte accuſatione nec exceptione: an dicatur cauſa ciuilis vel criminalis? Dic quòd communiter tenetur, quòd ſit cauſa ciuilis: ex quo nõ agitur ad principalem pœnam delicti: ſecundum Franc. de are. in d.c. ſuper his. col. iij. in fi. & ſequē. & Ioan. and. in c. frequens. de reſtitu. ſpoliato. libr. vj. & Barto. in l. j. §. ſciendum ff. de ſuſpect. tutor. & Bart. in l. j. §. ſi publico. col. iij. in fin. ff. de adulte. & Abb. in c. fina. col. fina. de purga. canoni. & vide ad hoc Franciſc. de are. in capi. quoniam. in j. notabil. de teſtib. vbi ſimpliciter dicit, quòd de iure canonico, quando proceditur per inquiſitionem, cauſa eſt ciuilis. idem tenet Ioan. de ana. in c. cùm dilecti. colum. ij. verſic. nota, quòd quis, &c. de accuſ. mouentur per c. per tuas. de ſimo. verùm ego intelligerem hoc, quando ageretur ad remotionem: prout loquitur dicto capitulo per tuas.

28 ¶ † Et ex hoc introduxit ius canonicum, quòd quando agitur per viam inquiſitionis, mitius punitur delinquens: quia non irrogatur ſibi pœna ordinaria delicti, ſed alia pœna arbitraria mitior: ſecus ſi agatur per viam accuſationis: quia tunc datur pœna ordinaria: ſecundum Abba. in c. inquiſitionis. col. j. & in c. qualiter & quando. el. ij. colum. v. de accuſat. & in c. per inquiſitionem. in fina. de elec. in quibus locis limitat non procedere, quando inquiſitus eſſet conuictus per propriam confeſsionem: quia tunc ordinariè & acrius punitur: licet ſecus ſit de iure ciuili. quia par pœna imponitur: ſiue agatur per viam inquiſitionis, ſiue accuſationis: ſecundum Abb. in d.c. inquiſitionis. col. j. & fortè ad hoc voluit habere reſpectum Franciſc. de are. in d.c. quoniam. in princip. de teſti. dum dixit ſimpliciter, quòd cauſa inquiſitionis, eſt ciuilis de iure canonico, ſcilicet propter illam rationē: quia non irrogat pœnam ordinariam delicti: per ea, quæ ſuprà dixi. idem videtur tenere Ioan. and. in addi. Spec. in tit. de inquiſit. §. nunc videndum. in addi. quæ incipit. Cū dilectis &c.

29 ¶ † Ex prædictis etiam infertur, quòd quando opponuntur crimina contra teſtes ad repellendum eos à teſtimonio, talis cauſa dicitur ciuilis: non autem criminalis: quia agitur de crimine per viam exceptionis: & non ad pœnam ordinariam: ſed ad repellendum à teſtimonio, text. eſt in cap. ſuper his. ibi: à teſtificatione &c. de accuſ. & in cap. cùm dilectus. in fin. de ordi. cogni. & in capitu. ſuper eo. el primo. & capi. teſtimonium. & ibi per Abba. & doctor. de teſtibus & capitu. primo in fin. de exceptio.

30 ¶ † Quo verò ad ſolennitatem libellorum, adhibetur hæc diſtinctio: quia

quia ſi crimen obijcitur ciuiliter, ſiquidem eſt tale, quod non infamat, dicitur cauſa ciuilis.& non requiritur ſolẽnitas legis libellorum. ff.de accuſat.Si verò eſt tale crimen, quòd infamat:& tunc etiam ſi ciuiliter agatur:requiritur dicta ſolennitas, ſcilicet, vt inſeratur locus & tempus.& iſta eſt communis concluſio:quam tenet Barto.in l.ij.in princ. in fin.col.ff.de eden.& Bart.in l.prætor edixit.in princip.ff.de iniur.& in l.j.§.ſciendum.ff.de ſuſpec.tuto.& in l.item exigitur.ff.de dolo.& Soci.in conſil.cxlvj.column.vij. in fin. in j. volu.& Bar.in l.inde Neratius. ff.ad legem Aquilia.

31 ¶ † Item inquantum ſuprà dixi, quòd quando pœna pecuniaria applicatur fiſco, eſt cauſa criminalis: intellige procedere, quãdo pœna venit ex delicto:ſecus, ſi veniret ex aliquo contractu illicito:quia dato, quòd pœna applicetur fiſco:nihilominus dicitur cauſa ciuilis, puta quando aliquis alienat rem litigioſam: Ita tenet Bald.in l.fina.in verſicu.quæro, quando pœna &c.C.de litig.quem ſequitur Alexand.in d.l. prætor.ff.de ſepulch.vio.in addi.ad Bartol.in additio.quæ incipit. Adde, quòd dominus.&c.in fin.

32 ¶ † An autem in dubio, quando lex introducit pœnam pecuniariam pro delicto applicetur fiſco vel parti?tradit plenè Bart. in l.agraria.ff.de ter. moto.& Franciſ.de are.in rubr.extrà de iud.col.antepen.& pen.& ibi etiã Abb.in fin.& Io.de Imo.in rub.ff.de pub.iud.& ibi videas.

33 ¶ † Quæ autem vtilitas reſultat ex huiuſmodi cognitione cauſarum, an ſint ciuiles vel criminales? Dic quòd multæ ſunt vtilitates. Et prima vtilitas eſt, quia licet aliàs de iure canonico mulier & laicus non poſſit eſſe teſtis in criminalibus contra clericum: vt habetur in c.forus. de verb. ſig.& in c.decætero.de teſt.tñ quando ciuiliter agitur de crimine, admittitur teſtimonium laici & mulieris contra clericum.text. eſt & ibi Abb. & doc.communiter in c.quoniam.de
34 teſt.& in c.tam literis.eo.tit. ¶ † Secunda vtilitas eſt:quia quãdo agitur criminaliter, non inducitur vitium litigioſi ſuper aliqua re:vnde non impeditur eius alienatio, ſicut quando agitur ciuiliter:iuxta formam.l.fin. C.de litig. & habetur in conſti.eorum fraudibus.ſecundum Bal.in c.eccleſia.el.j.in fi.extrà, vt lite pend.

¶ Tertia vtilitas eſt circa formam libelli:quia in criminalibus requiritur forma legis libellorum:aliàs nõ procedit ſecus, quando ciuiliter agitur de crimine:niſi crimen infamaret:vt ſuprà proximè dixi.

35 ¶ † Quarta vtilitas eſt:quia quando agitur criminaliter, non admittitur procurator, vbi venit irroganda pœna à relegatione ſuprà.l. pe.§.ad crimen.& ibi Bar.& doc.ff.de pub.iudi. Hinc dicimus.ꝙ in crimine iniuriarũ non admittitur procurator. vt eſt tex.in l.fi.C.de iniur. & ita ſeruatur in regno per ritum magnæ curiæ vicariæ. in nume.ccx.qui incipit.Item ſeruat ipſa curia declarare.Et ratio, quare non admittitur procurator in crimine iniuriarum, eſt: quia pro eo imponitur pœna arbitraria:quum

poſſet iudex vſq; ad mortem extendere: vt habetur in l.fin. ff. de iniur. & not.in §.in ſumma.inſti. de iniur. ita dicit Abb.in c.fin.in fi.de pur.caño.& hanc rationem etiam ſentit
36 Barto.& Bal.in d.l.fi.C.de iniur.† Et corroboratur per ſingulare dictum Bald.in l.eos.§.ſuper his.verſi. extrà quæro,&c.C.de app.vbi dicit, quòd ad dicendum cauſam eſſe capitalem conſideratur ſola aptitudo,ſcilicet ſi cauſa eſt talis,in qua eſt pœna arbitraria: quam pœnam poteſt iudex augere conſideratis demeritis rei:& facere capitalē.& ſic ſentit Bal.quod etiam vbi venit pœna arbitraria, poteſt dici cauſa capitalis, inſpecta aptitudine, vnde non eſt mirum, ſi in crimine iniuriarum non admittitur procurator:quia poſſet eſſe tam atrox iniuria,quòd iudex poſſet ſuū arbitrarium extendere vſque ad pœnam capitalem:& idē eſſet dicendū in omnibus criminibus,vbi venit pœna arbitraria:quia iudex poteſt repellere procuratorem, per eandem rationem:ſecundum Bald.in d.l.fi.in fi.C.de iniu.de qua materia vide aliqua per Felyn.in c.meminimus. col. pe.& fi.de accuſa.& in c.cùm te.col. ij. in prin.de re iudi.

37 ¶ † Limita tamen prædicta procedere,quando de crimine iniuriarū ageretur criminaliter:quia tunc non admittitur procurator: quia vrget ratio prædicta arbitrij iudicis:& ita loquitur Abb.in d.c.fin.in fi.de pur.cano.qui expreſsè dicit,quando agitur criminaliter.idem tenet Felyn.in d. c.cùm te.colum.ij.in princ.de re iudic.Secus,ſi ageretur ciuiliter: puta ad æſtimationem iniuriæ pro pœna pecuniaria:quia tunc dico indubitanter,quòd admittitur procurator, per argumētum à ratione ceſſante: quia tūc ceſſat arbitrium iudicis:ex quo habet ſequi æſtimationem partis, præcedente ſua taxatione: vt ſuprà dixi,quod probatur ex his,quæ not. Abb.in c.tuæ.in vlti.not.de procurat.& Bald.in l.aduerſus.in princip. verſi.item nota &c.C.de furt.vbi dicunt,quòd quādo de crimine agitur ciuiliter,admittitur procurator.

¶ Per hoc infero, quòd quando hodie in regno porrigitur libellus iniuriarum ſecundum formam conſti. varietates.poteſt interuenire procurator: quia iniuria eſt æſtimata: & ceſſat arbitrium iudicis.l.adigere.§. quamuis.ff.de iure pat.cum alijs vulgaribus.& ita limitarem illum ritum magnæ curiæ: ſuprà allegatum:quia loquitur ſecūdum dictam l.fin.C.de iniur.& certi ſumus,quòd imponitur pœna infra relegationē.

38 ¶ † Nec obſtat quia poſſet deueniri ad pœnam corporalem,quando non haberet in pecunia propter paupertatem per illam tritam regulam: qui nō habet in ære luat in corpus. &c.l.finali.ff.de in ius vocan.&.l.ſi quis id,quod.ff.de iur.omn.iudi.& l. quicunque.C.de ſeru.fug. quia iſtud non eſt in conſideratione.nam principalis pœna attenditur:vnde poteſt interuenire procurator.ita tenet Felyn.in c.meminimus.columña finali verſic.vltimò adde &c.de accuſa. & Bald.in l.reos.column.iij.C.de accu. & Iaſo.in l.ſi quis nec cauſam. colū. iiij.verſi.vndecimo.ff.ſi certum pet.

¶ † Secun

39 ¶†Secundo,principaliter limita hãc materiam dicti.§.ad crimen.nõ procedere in muliere coniugata:quę in cauſa criminali poteſt litigare per procuratorem:idem in vniuerſitate. & de hoc eſt conſti.regni.quæ incipit: Generalia. & ibi Andr.de yſer.

40 ¶† Tertiò limita,quando ageretur criminali iudicio contra decem perſonas ſimul:quia poſſunt tales litigare per procuratorem:& de hoc ſunt duo capitula regni. vnum in nume. cc.quod incipit:Idem ſtudio.& aliud in nu.ccvij.quod incipit:Statuimus.

41 ¶†Quartò,limita non procedere ex parte accuſatoris proſequentis ſuam vel ſuorum iniuriam:quia admittitur pro eo procurator: etiam in publicis iudicijs:ſecundum Barto.in.l.

42 licet.in princ.ff.de procur.¶†Quintò,limita generaliter illam regulam quando procurator vellet ſuſcipere iudicium pleno iure,ſicut in ciuilibus:& excuſare reum à contumacia: quia hoc fieri non poteſt. ſed bene poſſet aliquis defenſorio nomine aſſiſtere ad inſtruendum iudicem: & probare cauſas abſentiæ & innocentiam rei abſentis. & ad hoc admitti debet procurator. Ita pulchrè tenet Petr.Philip.Corne.in conſil.cccxxv. quod eſt vltimum conſilium in.iij. vol.Idem notabiliter tenet Cæpol. in conſil.xlvij.col.iiij.vbi plus dicit, quòd poteſt tunc defenſor ſuſcipere onus probandi innocentiam rei: & opponere iudici,quòd ſibi nõ eſt ius inquirẽdi,ex quo reus eſt innocens: quam innocentiam poteſt ſe offerre probare:& hunc dicit eſſe intellectum.l.ſeruum quoq;. §. publicè.ff. de procur.quod tene menti:quia eſt bona cautela comparendi pro abſente in criminalibus. ¶Plures alias limitationes ad.d.§.ad crimen. vide per Barto.& Ange.ibi & vide etiam Gan.in ſuo trac.male.ſub rub.vtrum procurator in male.inter. col.iij.vbi plures fallẽtias cumulat.vide etiam Marian.Socin.in.d.c.meminimus.de accuſa.vbi ponit triginta octo fallentias:quas hic vltrà extendere nolui: ſed ſufficiat remiſsio:ne videar potius tranſcribere ex exemplari,quàm

43 aliquid noui ſcribere.¶† Vnum tamen putaui valde neceſſarium attingere:de quo ſolet eſſe magna varietas & diſceptatio inter doc.ſ.vtrum in criminibus, in quibus irrogatur pœna arbitraria, poſsit iudex tale ſuum arbitrium extendere vſq; ad mortem incluſiue?Iſta eſt alta quæſtio,& ferè omnes doc.ſuper eius deciſione vacillãt.Ego verò nitar eam plenè diſcutere: & ponam Deo duce,veras concluſiones.Et primò,recitabo opiniones hincinde arguendo ad partes.¶Et primò pro parte affirmatiua,ſcilicet quòd poſsit imponere pœnam mortis,adducitur glo. quæ ad hoc ſolet communiter allegari:in.§.in ſumma.in ver.extraordinaria.inſtit.de iniur.vbi dicit glo. quòd iudex poteſt imponere pœnam capitis,ſi ſuo arbitrio videtur: & communiter exponitur pro pœna mortis:& illam gloſ.ſequitur Bald. in.c.j.§.iniuria. in primis verbis.de pace iuramen.firman.& Bald.in.l.j. in fin.C.de his, qui latro.& Bartol. in.l.fina.in fin.ff.vbi pupil.edu.deb. & Abb.in.c.ex literis.colum.antepe.

& melius in.fi.col.de conſtitu.& Felyn.in.c.cum te.col.ij.in princ.de re iud.& ibi etiam Abb.& idem Felyn. in.c.inquiſitionis.in fin.illius princ. de accu.& in.d.c.ex literis col.ante pe.Et tenentes iſtam partem,ponderanr tria iura potiſſimè.Primò videlicet. text.in.l.ſaccularij.ſunt quædam.ff.de extraordin.crimin.vbi dicit tex.quòd illa pœna arbitraria extenditur vſq; ad pœnam capitis:&ſic
44 vſq; ad mortem.† Secundò, ponderant text.in.l.ij.ibi non ignaro iudice, &c.in ver.acerrima condemnatione pro arbitrio &c.C.de his, qui latron.vbi pœna arbitraria extendit.
45 †ad accerrimam pœnam,quæ accipitur pro pœna mortis:vt not.in.l.j.C. de ſeditio.&.l.j.C.nem.li ſig. ſalua &c.Tertiò, ponderant text.in.l.lex Iul.§.hodie.ff.ad legem Iuliam repet.vbi loquitur de pœna extraordi. & dicit,quòd capite puniri debet:& ſic patet,quòd pœna extraordinaria extenditur vſq; ad mortem. ¶Contrariam partem,ſcilicet negatiuam, quòd imò iudex in pœnis arbitrarijs non poteſt imponere pœnam mortis naturalis, tenet Bald.in.l.& ſi poſt tres.in prima le.colū.vij.ver.item facit ad aliam &c.ff.ſi quis cau.vbi dicit, quòd ſi poteſtas vigore ſtatuti poteſt punire ad pœnam mille, vel ad aliam,prout ſuo arbitrio videbitur,non poteſt imponere pœnam decapitationis.idem tenetCard.in.c.de cauſis.de offi.del.& Lud.Ro.in rub. ff.de arb.verſi.item an ſtatutum &c. pro hac parte facit quod not.Bal.in. l.j.C.ne ſine iuſ.princip.&c.& idem Bald.in.capi.primo colum.quinta.in princi.de pace tenen.vbi dicit,quòd iudex vigore arbitrij non poteſt imponere pœnam publicationis bonorum: ergo minimè pœnam mortis: quæ eſt maior. hanc etiam partem negatiuam tenet Alexand.in conſil. quinto.colum.fin.in primo volumi. & Cardi.in capi.ex literis.de conſtit. ¶Et iſti,qui tenent hanccontrariam partem ponderant tria alia iura potiſſimè.Primo videlicet,tex.in.l.prima.in verſic.temporarij.ff.de furib. balneæ.vbi dicitur, quòd fures nocturni puniuntur extra ordinē. Verùm,eorum pœna non debet excedere opus publicum temporarium.ergo ſi damnarentur ad mortem excederet pœnam operis publici. Secundò ponderant tex.in.l.j.§.expilatores.ff.de effrac.vbi ponitur primò pœna in liberum arbitrium iudicis: & poſteà in fine dicitur,quòd in plebeis non debet excedere pœnam operis publici. In nobilibus verò pœnam relegationis.
46 † Tertio ponderant tex.cūm ibi not.per glo.& doc. in.c.inquiſitionis. in princip.de accuſ.vbi eſt deciſum,quòd de iure canonico quando proceditur per inquiſitionem,iudex non imponit pœnam ordinariam delicti:ſed extraordinariam: & ſic arbitrariam: & tamen per hanc pœnam arbitrariam non poteſt imponere ordinariam, ſed minorem: & ita declarat Abb. ibi.in fin.colum.Ergo concluſiuè ſequitur de neceſsitate,quòd non poteſt imponere pœnam mortis: quia nō eſt mitior,ſed maior,& acerbior cæteris pœnis:Cōfirmari poteſt hęc opi.ex his,quæ dicit Bal.in.l.quicunque.col.

que.col.iiij.ver.ſcias etiam,&c.C.de
ſeruis fugit.vbi dicit,quòd iudex in
arbitrarijs debet eligere minorem
pœnam.¶ Si quis vellet tenere hanc
ſecundam opin.tanquam benignio-
rem,iuxta.l.ſi præſes.&.l.interpreta-
tione.ff.de pœnis.poſſet reſpondere
ad iura contraria,per quę ſe fundant
47 tenẽtes primam partem.† Et primò,
non obſtat gl.in.d.§.in ſumma.quia
illa loquitur de pœna capitis: non
autem de pœna mortis naturalis:&
in iure eſt clarum,quòd pœna capi-
talis intelligitur altero de tribus
modis.ſ.de morte naturali:de morte
ciuili:& de amiſsione ciuitatis:puta
per deportationem: vt quia caput
eximitur de ciuitate.vt eſt text.in.l.
ſecunda.in princi.ff.de pœnis.&.l.ſe-
cunda.ff.de publi.iudic.& tex.iuncta
gloſ.in.l.ſed ſi quis.§.j.ff.ſi quis cau.
& not.gloſ.in.l.hos accuſare.§.om-
nibus.in verſic.capitis.ff.de accuſat.
In dubio autem quando lex irrogat
pœnam capitalem, intelligitur de
minori ex illis tribus,ſcilicet de exi
lio ſiue deportatiõe.tex.eſt iũcta gl.
notabili in.l.j.C.de Iudæ.mancipi.
Chriſt.& tenet Bal.in.l.ſi.in ſi.C.quę
res vend.non poſſ.& Ioan.de Imol.
in.d.l.ij.ff.de public.iudic.& Bal.in.
d.l.quicunq;.col.iiij.ver.ſcias etiam
48 &c.¶ † Secundò non obſtat.d.l.ſaccu
larij.§.ſunt quædam.ff.de extraordi.
crimin.quia ibi non dicitur de pœna
mortis: ſed quod præſides poſſunt
exequi vſq; ad pœnam capitis.vnde
poteſt intelligi de pœna capitis mi-
nori:pro vt modò dixi.imò conſide-
ro,quòd de neceſsitate debet ita in-
telligi ille text.quia ſi bene ponde-
retur,loquitur de delicto non con-
ſummato.Loquitur enim de illis,qui
tenebant quoſdam lapides ad offen-
dendum:non tamen ſequuta erat of
fenſio.Patet ibi,dum dicit,quòd ipſa
49 res mortem comminatur. † Sed vbi
ſumus in delictis non conſummatis,
nunquam imponitur pœna mortis
in arbitrarijs.ita notanter tenet Bal.
in conſilio.ccccxliij. colum.ij.in.iij.
vo.quod conſili.incipit Cecchus.&c.
& Felyn.in.d.capi.ex literis.colum.
penulti.verſicu.ſecunda.de conſtitu.
Tertiò,non obſtat.d.l.ſecunda.C.de
his,qui latro.quia ibi expreſsè ex le-
gis diſpoſitione datur poteſtas illis
iudicibus imponẽdi dictam pœnam
mortis in illo crimine: vnde tunc
ceſſat dubium,an pœna arbitraria ſe
extendat ad mortem: quia quando
lex dat amplum arbitriũ iudici,vſq;
ad mortem, non eſt dubium quòd
poteſt imponere dictã pœnam:quia
cenſetur id facere authoritate legis.
Ita dicit Ioan.de Imol.in.d.l.ij.ff.de
public.iudic.quem refert & ſequitur
Ange.de are.in.d.§.in ſumma.inſtit.
de iniur. ſed nos loquimur in caſu
dubio,ſcilicet quando ſimpliciter fit
mentio de pœna arbitraria ſeu ex-
traordinaria.

50 ¶ † Quartò, non obſtat text.in.d.l.
lex Iulian.§.hodie. ff.ad legem Iu-
liam repet.quia poteſt pluribus mo-
dis reſponderi.Primò,quia loquitur
de pœna capitis:quæ poteſt verifica
ri in alia pœna,quàm mortis: vt ſu-
prà dixi.Secundò, quia poſito,quòd
intelligeretur de pœna mortis:tamẽ
ibi lex expreſsè hoc concedit,atten-
ta immanitate criminis: loquitur

enim de iudice,qui iniuſtè interficit innocentem:vnde eſt homicida.propterea non eſt mirum, ſi morte puniri debet: & ſic poteſt dari eadem reſponſio, quam dedi ad.d.l.ij.C.de his,qui latro.& ſic pœna extraordinaria poteſt cōprehendere mortem, quādo lex hoc dicit expreſsè:vt ibi. Et ſic data reſponſione ad iura, ſuper quibus ſe fundant tenentes primam partem,cenſetur ſublata etiam eorum opinio:quia ſunt ſublata eorum fundamenta.
51 ¶ † Si quis autem vellet tenere primam partem:poſſet de facili reſpondere ad iura adducta pro ſecunda parte.Et primò,non ob. l.j.ff.de furib.balne.quia ibi lex expreſsè loquitur limitatiuè per dictionem,dummodo &c.Dicit enim illos fures eſſe puniendos pœna extraordinaria:dummodo non excedat pœnam operis tēporarij:quo caſu quia lex dat poteſtatem limitatam iudici vbi ſumus in caſu certo: quia iudex non poteſt præterire formam legis: ſecundum Felyn.in.d.c.ex literis.colum.pen.verſicu.quinta declaratio,&c.de conſtitu.licet ipſe non conſiderauerit hanc reſponſionem. Plus dico,quòd ille tex.poteſt retorqueri in contrarium. Nam ex eo, quòd lex reſtrinxit poteſtatem iudicis ad opus temporarium, eſt ſignum,quòd iudex habuiſſet largiores habenas procedendi vſq; ad mortem,quando lex ſpecialiter eum non prohibuiſſet:quia aliàs fruſtratoria fuiſſet illa reſtrictio legis, quando ſine ea iudex fuiſſet reſtrictus:quod non eſt dicendum.l. quod labeo.ff. de Carbon.edict.Secundò,non obſt. d.l.j.§.expilatores.in fin.ff.de effrac. quia ſimiliter ibi lex loquitur limitatiuè per dictionem,dummodo.vnde tollitur eo modo,quo præcedens.
52 † Tertiò,non obſtat dictum.c.inquiſitionis.de accuſa.quia ibi lex loquitur per verbum,moderari.& vbi lex concedit arbitrium iudici per hoc verbum,quòd habeat moderari pœnas:nunquam poteſt imponere,pœnam mortis:quia illud verbum moderari,importat diminutionem pœnæ:ita tenet Marian.Socin.in.d.c.inquiſitionis.de accuſ.& Felyn.in.d.c. ex literis.colum.pen.verſic.tertia declaratio.&c.
53 † Quartò,non obſtat dictum Bal.in.d.l.quicunque.C.de ſeruis fugiti.inquantum dicit, quòd in arbitrijs iudex debet eligere mitiorem pœnam:quia illud intelligitur, niſi qualitas & atrocitas delicti aliud ſuaderet:vt ſi quis daret alapam officiali: nam debet puniri pœna mortis:ſecundum Bald.in .cap.j.§.iniuria.in princip.de pace iur.firman. Non enim eſſet æquum,quòd tunc ſtante crimine atroci & enormi iudex imponeret pœnam mitiorem. quia non eſſet pœna conueniens & æqualis delicto.iuxta.l.ſancimus.C. de pœnis.& hoc ſentit Alexand.in. conſil.cxj.colū.quarta.in j. volum.& Ange.de are.in.d.§.in ſumma inſtitu.de iniur.& Abb.in d.cap.ex literis.colum.fin.¶ Ex quibus reſponſionibus apparent ſublata fundamenta vtriuſque partis.vnde vtraque pars redditur dubia valde: adeò vt Cæſarea deciſione opus eſſet. Quid ergo erit tenendum? Dico in tanta opinionum varietate,quòd prima opin.

affirmatiua

affirmatiua eſt magis communis: cum aliquali tamen limitatione & modificatione. Vnde facio concluſionem, quòd iudex in arbitrijs poteſt ſe extendere vſque ad pœnam mortis naturalis. Hæc concluſio probatur, per tex. in l. ſacrilegij la prima. ff. ad legem Iuliam pecul. vbi narratiuè dicitur, quòd dato, quòd pœna ſacrilegij ſit arbitraria: quia pro qualitate perſonæ irrogatur: tamen quãdoque aliqui ſacrilegi com buſti fuerunt: & ſic probat, quòd in pœnis arbitrarijs iudex poteſt imponere pœnam combuſtionis: & ſic mortis naturalis: & ita ad hoc illum text. ponderat Abb. in d. cap. ex literis. colum. fina. de conſtitu. & ibi etiam Felyn. in finalibus verbis.

54 ¶ † Iſtam concluſionem declara & limita primò procedere in delictis conſummatis & perfectis: ſecus in attentatis tantùm, & non conſummatis: quia in eis nunquam iudex ex arbitrio poteſt imponere pœnam mortis: ita tenet Bald. in dicto conſil. ccccxliiij. incip. Cecchus, &c. colum. ij. in iij. volu. & Fely. in d. c. ex literis. colum. pen. ver. ſecunda declaratio, &c. Et ratio eſt in promptu: quia hodie ex generali conſuetudine nunquam punitur delictum attentatum, ſicut conſummatum: ſed mitius. & ſic nõ punitur affectus, niſi ſequatur effectus, etiam in atrocioribus. vt no. Alex. & Pau. de ca. in l. j. §. j. fi. infi. ff. quod quiſq; iur. & Card. Alexan. in c. j. §. ſi verò voluerit. in fin. de capi. qui cur. ven. & Ang. in conſi. xiiij in j. col. vbi dicit, quòd iſta cõſuetudo eſt approbata per totum mundum: & Bal. in l. ſi fugitiui. C. de ſeruis fugit. & Saly. in l. is, qui cum telo. ff. ad legem Cor. de ſicarijs. & Barto. in l. j. §. diuus. ff. eod. tit. & Matthæ. de afflict. in conſti. aſperitatem. col. iij. in ij. not. vnde ſi iudex imponeret pœnã mortis in attẽtatis, puniret affectũ ſicut effectũ: quia maior pœna dari nõ poteſt, quã ſit pœna mortis.

55 ¶ † Secundò limita: dummodò ſit delictum ita graue attentis ipſius circunſtantijs, ꝙ mereatur pœnam mortis exemplum poteſt poni in eo, qui dat alapam officiali: nã iniuria eſt: verùm attenta circunſtãtia reſpectu qualitatis perſonę cenſetur atrociſsima: vnde in hoc caſu iudex poteſt imponere pœnam mortis: ſecundum Bald. in d. c. j. §. iniuria in prin. de pace iur. fir. & Io. de ana. in c. inquiſitionis. in fin. illius prin de accu. ita etiam tenet Fely. in c. ex literis. co. pe. ver. prima declaratio, &c. de conſtit. ita debet intelligi dictũ Bal. in d. l. j. in fin. C. de his, qui latro. vbi dicit, quòd poteſt procedi ad ſupplicium: ſi hoc deſiderat criminis magnitudo: ex hoc ſequitur, quòd ſi ex modica iniuria verbali iudex vellet procedere ad mortẽ, non poſſet: quia non eſſet pœna conueniens delicto, ſed maior: per prædicta. & hoc tenet Ang. de are. in dict. §. in ſumma. & Abbas in d. c. ex literis colũ. fin. aliàs poſſet appellari: vt no. gloſ. in l. ſi qua pœna. & ibi Barto. in h. ff. de ver. ſignific. & hanc limitationem tenet in effectu Alex. in conſil. cxj. colũ. iiij. in primo volum. & And. de yſer. in conſtit. Comite. ¶ Tertiò limita, niſi expreſsè lex vel. ſtatutũ li-

mitaret arbitrium iudicis, vt nõ poſſit excedere talem pœnam: quia tunc non imponit pœnã mortis. Ita procedit tex. in l. j. ff. de furi. balnea. & l. j. §. expilatores. ff. de effrac. prout ſuprà declaraui. ¶ Quartò limita, niſi lex diceret, quòd iudex poſſit vel debeat pœnam moderari: quia tunc nõ poteſt imponere pœnam mortis. ita procedit d. c. inquiſitionis. cũ ibi no.
56 prout ſuprà declaraui. ¶ † Quintò limita, quando arbitrium datur iudici in pœnis à iure expreſsis, prout eſt in actione iniuriarum: in qua eſt ſtatuta pœna corporalis & pecuniaria ad arbitrium iudicis l. iniuriarũ æſtimatio. & l. fina. ff. de iniur. & l. pedius. §. j. ff. de incen. ruin. nau. tunc enim iudex propter enormitatẽ iniuriæ poteſt arbitrari mortem: ſecus eſt, vbi iudici datur ſimpliciter arbitrium puniendi in pœnis non à iure expreſsis: quia tunc nõ poteſt facere crimen capitale, quod non eſt capitale: nec poteſt imponere pœnam mortis, vbi crimen non eſt capitale: ita declarat Fely. in d. c. ex literis. colũ.
57 pe. ver. quarta declaratio. &c. ¶ † Sextò limita non procedere, quando in ſimilibus delictis eſſet conſuetudo, quòd non imponatur pœna mortis: ſed mitior pœna. quia tunc iudex nõ poteſt imponere pœnam mortis: ſed tenetur ſequi pœnam cõſuetudinariam: & ceſſat arbitraria. tex. eſt ſingularis in l. ſi quis reum. ff. de cuſtod. reor. facit tex. cum ibi not. in l. hodie ff. de pœnis. ita tenet Bal. in l. quicũque. col. iiij. ver. ſcias tamen &c. C. de ſeruis fugitiuis. & Felin. in c. de cauſis. col. j. de offic. delegat. & Abb. in cap. inquiſitionis. col. fin. de accuſat. & Alexand. in cõſi. v. col. fi. & cõ. cxj. col. iiij. in primo vol. & Paris in trat. ſynd. in ver. cõpoſitio. col. xij. in princip. in c. An ſi delinquens. &c. & idẽ Paris in dicto tractatu in titu. de officio ſyndi. co. iiij. & v. in c. an ſi poteſtas. &c. vbi multùm notabiliter loquitur, ꝙ ſi iudex excedit pœnam ſolitam, dicitur grauare partẽ: & poteſt appellari: & tenetur in ſyndicatu: & per hoc infert, quòd in regno ſi quis condemnatur ad vnam vnciã, nõ ſolet exigi tota vncia, ſed tantũ vnus tarenus vel duo: & non vltrà, maximè attenta paupertate condemnati. Et cum iſtis limitationibus ſit expedita præſens notabilis & dubia
58 quæſtio. ¶ † Vltimò ſuper hac materia poſſet dubitari, an quando delictum eſt commiſſum per culpã, & non per dolum, poſsit criminaliter agi ex tali delicto contra committentem ad aliquã pœnam ad vindictã? Et hic eſt vidẽdum, quid ſi delictum eſt commiſſum per latã culpam: & quid ſi per leuiſsimam. vnde oritur illud dubium, an in caſibus in quibus poteſt agi ciuiliter actione legis Aquiliæ in qua venit leuiſſima culpa l. in lege. la ſecunda. ff. ad legem Aquil. & c. ſi culpa. & ibi Abb. de iniur. poſsit agi etiam criminaliter ad aliquam pœnam. Volui oportunè attingere hîc iſtuc dubiũ, propter duas regulas, quæ ſunt tritæ in iure. Quarum prima eſt, quòd nullum delictum committitur ſine dolo: & nõ irrogatur pœna vbi doloſè non fuit cõmiſſum maleficiũ. Alia regula eſt ꝙ in criminalib⁹ lata cul

pa

pa non æquiparatur dolo. Prima regula probatur per tex.in l.j.C. de ſicar. vbi dicitur, quòd homicidium commiſſum ſine dolo & ſine animo occidendi,non punitur.Itẽ probatur per l.qui iniuriæ ff.de fur.& l. quod reipublicæ ff. de iniur.vbi dolus & propoſitum diſtinguit maleficia hominum. & per l.cùm autem. §.excipitur.ff.de ædili.edic.vbi dicitur,ꝙ is, q nõ fuit in dolo,nõ poteſt incidere in pœnam capitalem. idem tenent Bal.& Salyce.in l.ij.C.de noxal.acti.& Alexand.in conſilio.cxlv. incipiente:Poſt redditum.col.fina.in ſecundo volumine.& Angel.in l.j.& ibi etiam Iaſ.in iiij.col.ff. de legi.& idem Iaſ.in l.ij.§.quod prætor. ff. ne quis eũ,qui in ius vo.& in l.in aſtronibus.col. viij. ff. de in litem iur. &
59 Cæpol.in conſi.xxxiiij.col.ij.†Secũda regula probatur per tex. & ibi Bar.in l.in lege.ff.de ſicar.& in l.j.§. j.& ibi Bar.ff.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſ. fue. in quibus iuribus probatur, ꝙ lata culpa non æquiparatur dolo in criminalibus.ergo ſequitur,ꝙ nõ punitur delictum culpa cõmiſſum : ex quo dolus conſideratur in delictis. Pro veritate tamen huius. q. diſtingue tres culpas.ſ.latam,leuem,& leuiſsimam : de quibus plenè per Bar. in l.quod Nerua ff. de po. & Cæpol. in conſil.xlj.col.iij.circa fi. Si igitur quæris vtrum delictum commiſſum lata culpa puniatur ad vindictã:dico,quòd ſic. Verum ſtat dubium in pœna: & veritas eſt, quòd non punitur eadem pœna ,qua puniretur, ſi doloſè commiſſum fuiſſet, & in hoc nullus diſcrepat. Ita propriè loquitur tex.in d.l.in lege.ff.de ſicar.& ita procedat illa regula, quæ ſe habet,quòd lata culpa non ęquiparatur dolo in criminalibus:quia debet intelligi, quo ad æqualitatem pœnæ Reſtat tamen dubium circa qualitatẽ pœnæ.ſ.poſito,quòd mitius puniatur,quam doloſus,prout eſt veritas:an iſta pœna poſsit eſſe corporalis ſeu capitalis? in hoc reperio aliquã diuerſitatẽ opinionum: nã Bar. in d.l.j.ff. ſi quis teſtamento lib.eſſe ius fue dicit, ꝙ non. Idẽ tenet in d.l. in lege.ſ.ꝙ quo ad pœnam corporalem lata culpa nõ ęquiparatur dolo: Sed Ang.in con.cclxxxvij.col.pe.nixus fuit reprehendere Barto.propter ſui generalitatem:in quantum videtur innuere, ꝙ in nullo caſu ex lata culpa poteſt quis corporaliter puniri. Nam dicit ipſe, quòd imò multi ſunt caſus, in quibus ex lata culpa punitur quis capitaliter, etiã ad mortẽ:allegat tex.in l.j.C. de priua. carcere.& in l.j.iũcta glo.C.nẽ.lice.ſig. ſalua.&c.& in l.fi.C.ad l.Iul.de vi.Ad idẽ eſt text. in l.milites ff. de cuſto. reo.Ego autẽ puto,quòd Bar. nõ meretur reprehendi: imò bene loquitur: & non eſt mens ſua illa, quam dicit Ange.Nam ſolùm tenet, quòd quo ad pœnam corporalem lata culpa non ęquiparatur dolo:& bene dicit:quia eſt ipſa veritas probatur per d.l.in lege.Nam non imponitur eadem pœna corporalis pro culpa quę imponitur pro dolo.Sed ꝙ pro lata culpa non poſsit irrogari pœna corporalis,hoc nõ dicit Bart.& ideò nõ meretur reprehendi. Vnde firmo iſtam concluſionem, tanquã verã & com-

communem, quòd pro lata culpa poteſt quis puniri corporaliter: non tamen eadem pœna corporali, qua puniretur pro dolo: ſed mitiori & leuiori: ita tenet Cæpol. in cõſi. xxxiij. col. iiij. & conſil. xxxiiij. colũ. ij. & in conſi. xlj. col. iij. pro hoc eſt teſt. in l. lege. §. cum quidam. ff. de ſicarijs. & in l. j. §. fin. & §. diuus eo. ti. & l. ſi for
60 tuito. ff. de incen. rui. nau. †Hoc patet: quia homicidium cõmiſſum per culpam, dicitur crimen extraordinarium, & punitur pœna arbitraria, ſecundum Lud. ro. in l. actionibus. ff. de in litẽ iur. quem ſequitur Matth. de affli. in rub. de homicidijs punien dis. poſt quam rub. ſequitur conſtit. terminum vitæ. & probatur per l. ſi adulteriũ. §. imperatores. ff. de adulte. vbi ſi maritus occidit vxorem deprehenſam in adulterio, nõ punitur pœna mortis: Sed alia pœna corporali mitiori: & ratio eſt, quia tale homicidium dicitur culpoſum & non doloſum: ex quo difficile fuit temperare iuſtum calorẽ. ita tenet Bald. in l. j. in x. q. C. vnde vi. & Alexan. in conſi. lxxvj. col. j. in j. volu. & Paul. de caſt. plenè in conſi. cclxxvij. in ij. volu. Fuit enim in culpa ratione exceſſus in vindicando: & ſic ratione culpæ punitur mitius. Idem tenet Bald. in c. j. col. ij. de pace tenen. & eſt tex. in c. olim. el. j. in fi. de reſtit. ſpo. & in l. ſi quis in graui. §. ſi tamẽ maritus. ff. ad Silla. & in l. diuus. ff. ad l. Pompe. de parri. & not. Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior. col. iij. in princi. ff. de his, qui not. infa. Cum ergo ex prædictis appareat, quòd homicidium culpa commiſſum puniatur pœna arbitraria & extraordinaria, ſequitur de neceſsitate quòd non poteſt iudex imponere pœnam mortis: quæ eſt pœna ordinaria: quia nunquam iudex in arbitrarijs poteſt imponere pœnam ſimilem pœnæ ordinariæ in ſimili delicto: vt eſt glo. not. quam ad hoc põderat Abb. ibi in fina. colum. in c. inquiſitionis. in prin. in verſicu. aliòquin. de accu. ¶Si verò loquimur de pœnis pecuniarijs ſimpliciter, & tunc ita punitur delictum per dolum, ſicut per latam culpam: quia tunc lata culpa æquiparatur dolo: ſecundum Barto. in d. l. j. ff. ſi quis teſtamento lib. eſſe ius. fue. Pro hoc eſt tex. in l. j. §. hæc actio. ff. ſi men. fal. mo. dixe. & ita poteſt intelligi, quod not. Bald. in l. ij. §. quod prætor. ff. ne quis eum.

61 ¶† Illud autem, quod dixi ſupra, quòd delictum culpa commiſſum punitur mitius, intellige procedere, quando eſt tale delictum, quod principaliter committitur ad iniuriam alterius: prout eſt homicidium, vulnus, furtum, & ſimile. Secus autem in delictis, quæ non committuntur ad iniuriam alterius: ſed potius pro expletione libidinis: prout eſt adulterium, inceſtus, ſtuprum, & ſimile. quia huiuſmodi delicta, niſi verè interuenerit dolus, non puniuntur aliqua pœna: nec mitiori nec maiori: ſecundum Bart. in d. l. ſi adulterium cum inceſtu. in fine illius princ. ff. de
62 adul. & in l. in lege. ff. de ſica. ¶† Itẽ in quantũ dixi, quòd delictum commiſſum per latam culpam, non punitur pœna mortis ſeu capitali: ſed mitiori. Limita primò non procedere,

dere, quando eſſet aliquod delictum mali exempli: prout eſt: ſi quis dederit alicui amatorium poculum: vel aliud: vt abortiuum pareret mulier. nam ſi ex hoc ſequuta fuerit mors hominis punitur pœna mortis, etiã ſi non fuerit in dolo: text, eſt in l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. & hoc eſt confirmatũ hodie in regno per conſti. quę incipit: amatoria pocula. quæ plus vult, ſcilicet quòd non ſolùm ſi fuerit ſequuta mors, verùm etiam ſi is, qui biberit amatoria pocula amiſerit ſenſum, puniatur ille, qui dedit ad pœnam mortis: aliâs ſi non interuenit mors, nec amiſsio ſenſus, punitur ad carcerem per annum, vnà cum publica-
63 tione omniũ bonorũ. †Secundò limita non procedere in caſu. l. j. C. de priua. carcer. vbi iudex, qui non punit exercentem priuatũ carcerẽ. punitur pœna criminis læſæ maieſtatis: & illud eſt ideò, quia lex reputat
64 hoc crimen læſæ maieſtatis. ¶† Tertiò limita nõ procedere in caſu l. milites. ff. de cuſto. reo. vbi cuſtos carceris punitur ad mortem, ſi ex ſua nimia negligentia, id eſt ex lata culpa carceratus euaſit, & fugã arripuit: & ibi hoc no. Bar. ſcilicet, quòd ex delicto cõmiſſo ſine dolo, quis punitur ad mortẽ. Idem tenet Old. in conſil. xcij. vbi hoc extẽdit procedere etiã in cuſtode arcis. Idem tenet Bal. in l. ad Comentarienſem. C. de cuſt. reo. hinc dicit Bal. in l. ex diui. C. loca. quod cuſtos carceris, & cuſtos arcis, æquiparantur. Idẽ tenet Iaſ. in l. in actionibus. col. vij. ff. de in litem iur.
65 ¶† Vnum tamen incidẽter adde hîc, quòd hodie omnis pœna etiã à iure determinata, eſt arbitraria iudici: adeò quòd poteſt eam ex cauſa diminuere vel augere: tex. eſt iuncta glo. in l. hodie. ff. de pœnis: per quẽ tex. ita tenet Bal. in l. & ſi ſeuerior. C. ex qui. cau. infa. irrog. & Pau. de caſt. in cõſi. cccxxviij. col. ij. ĩ ij. vol. Et ſuper hoc poſſent exẽplificari multæ cauſæ, quas cũmulat Bar. in l. quid ergo §. pœna grauior. ff. de his, q no. infa.
66 puta: †propter ſenectutẽ, vel iuuentutem: propter furorẽ: vel ebrietatẽ: propter calorem iuſtũ iracundię: vel propter nimiã excellentiã hominis in aliqua arte vel ingenio: vt dicit Alex. in d. §. pœna grauior. in addi. ad Bart. quæ incipit: Adde hîc, quòd iudex &c. & Iaſ. in l. j. col. iij. ff. de le-
67 gi. ¶† De ſecũda culpa ſcilicet de leui: ſi quæratur, an delictũ cõmiſſum leui culpa puniatur. Dico. quòd in hoc reperitur magna varietas inter doc. quos refert Bal. in l. data opera. col. iij. C. qui accu. nõ poſ. & Ange. in trac. male. in ver. incendiario. Nam Cy. in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epi. & cle. tenet, quòd leuis culpa non punitur: niſi ad refectionẽ damni. Verùm ſi non habet in ære. luit in corpus l. qui ædes. ff. de incen. rui. nau. Sed contrariũ tenet Bar. in l. reſpiciendũ. §. delinquunt. ff. de pœnis. vbi dicit, quòd leuis culpa punitur criminaliter. idẽ & Bar. in l. fin. circa fi. ver. quærit gl. &c. ff. de priua. delic. vbi dicit, quòd vbi habet locũ acti. l. Aquiliæ, ibi poteſt quis criminaliter accuſari: pro hac parte facit tex. in l. ſi fortuito. iuncta glo. in verſ. luxurię. ff. de incẽ. rui. nau. vbi expreſsè dicitur,

dicitur, ꝙ punitur culpa dolo proxima:& ita eſt lata, vel luxuriæ, id eſt latæ proxima:& iſta eſt leuis. Idē tenet Cæpol, in conſi.xxxiij. col.iiij. & conſ.xij.col.iij.vbi dicit, quòd le-
68 uis culpa punitur leuius. ¶ † In hac varietate placet mihi quædam diſtinctio, quam facit Bald.in d.l. data opera.col.iij. circa medium. videlicet vt diſtinguamus: Aut culpa leuis conſiſtit in omittendo, ſeu negligendo:& non punitur niſi ad æſtimationem damni. & ita loquatur opi. Cy. Aut conſiſtit in faciendo: & ita loquatur opi. Bar.& ſequacium. Hanc diſtinctionem puto veriſsimam: & confirmo eam, per duo iura: ſcilicet, per d.l.qui ædes.ff.de incen.rui. nau. vbi dicitur, quòd ſi per negligētiam fuerit commiſſum incendium.tenetur negligens ſarcire damnum: & ſi idoneus non ſit, leuius caſtigatur. & quòd ille tex.loquatur de leui culpa in obmittendo, probatur: quia loquitur de negligentia ſimpliciter: nam eo ipſo, quòd quis negligit, dicitur obmittere. Itē, magna ſeu nimia negligentia, dicitur lata culpa. l.cedere diem.§.fi.ff.de verb.ſig.& l.milites. ff.de cuſt.reo. Ergo qn̄ ponitur ſimpliciter ſine illo adiectiuo magna,
69 debet intelligi de leui. † Sicut dicimus, quando ſimpliciter fit mētio de culpa, intelligitur de leui. glo.etiam & ibi Bar.in fi.in l.in vēditione. §.j. ff.de bo.autho.iud.poſ.& Alex.in l.ſi mora.col.iiij.ff.ſol.ma.& Alexan.in conſi.xlv.in j.vo.Secundò, confirmo per l.capitaliū.§. qui ob inimicitias. in fin.ff.de pœnis. vbi dicitur, quòd fortuita incendia, quę per negligentiam cōmiſſa fuerunt, ciuiliter exercentur: vel modicè vindicātur. intelligo illam alternatiuam, ſcilicet quando negligens non habet in ære: tunc luat in corpus: ſecundū formam.d.l.qui ædes. aliâs contrariaretur illi.l.vbi eſt ſimilis caſus.nā vna lex debet per aliā diſtingui. l. ſed & poſteriores.ff.de legi. Sed quādo culpa leuis conſiſtit in faciendo, tūc punitur: & probatur per d.l.ſi fortuito. iuncta glo.in ver.luxuriæ, eo modo, quo ſuprà declaraui:& ita cū iſta di-
70 ſtinctione pertranſeo. ¶ † De tertia culpa, ſcilicet leuiſsima: an puniatur criminaliter. Breuiter quicquid teneat Bar.in d.l.fi.ff.de priu.deli.circa fi.& in d.l.reſpiciendū.§.delinquunt. veritas eſt, quòd leuiſsima culpa nō punitur, niſi ciuiliter ad æſtimationē damni: ita tenet Cy. in d.l. ſi quis nō dicam rapere.C.de epi.& cle. & Bal. in d.l.data opera.col.iij. circa fin. C. qui accu. non poſ.& Alexan.in addi. ad Bar.in d.§.delinquunt.& Ange.in trac.male.in verſ.incēdiario. col.iij.
71 vbi allegat vnū conſi.Saly. ¶ † Nunc ergo ſi quæris, an vbi habet locum actio.l. Aquiliæ, habeat locū etiam pœna criminalis: potes reſpōdere ex prædictis: nam ſi damnū eſt datū lata vel leui culpa in cōmittendo. poteſt criminaliter accuſar. Si verò eſt leuis culpa in negligendo, agitur ciuiliter tantū. Verùm, ſi non habet in ære, luit in corpus: vt d.l.qui ædes & d.§.qui ob inimicitias, Si verò eſt leuiſsima culpa, tunc ſolùm agitur ciuiliter ad damnum: vt ſuprà. Verùm eſt aduertendum: quia tunc demum agitur ad damnū ex leuiſsima culpa,

quando

quando eſt in faciẽdo:ſecus ſi eſt in omittendo.quia tunc ceſſat actio legis Aquiliæ : ſecundũ Alex.in l.domos hæreditarias.ff. de leg.j. & habetur in deci. lvij.concil. Neap.col. fin.Pro hoc eſt text. formalis in l. ſi cuius.§.denique conſultus.ff.de vſu. fru. Et per hoc habes limitationem ad l.in lege.la ij.ff.ad l.Aquil.vbi dicitur,quòd in l. Aquilia venit leuiſſima culpa:quia debet intelligi dũmodo conſiſtat in faciẽdo:aliâs ſec⁹.
72 ¶†Prædicta tamen intellige, quòd licet quis poſsit in aliquibus caſibus criminaliter puniri pro culpa:hoc tamen intelligitur mediante accuſatione offenſi:nam per viam inquiſitionis iudex nunquam procedit pro delicto culpa commiſſo : niſi dolus vel lata culpa interueniat. vt dicam infrà in ſexta parte huius tract. in materia inquiſitionis. verſi. decimò
73 principaliter,&c. ¶†Vidimus huc vſque ſatis abũdè duo membra huius principalis diſtinctionis iudicij, ſcilicet qñ dicatur iudicium ciuile, & quando criminale:ſupereſt videre de tertio membro.ſcilicet de iudicio miſto : ſuper quo dico , quòd in terminis noſtris, de quib⁹ loquimur in hac prima diſtinctione, iudicium miſtum dicitur illud quod participat de criminali & de ciuili : vt eſt, quando pœna venit applicanda pro parte fiſco,& pro parte parti. Poteſt poni exemplum in crimine iniuriarum, quando porrigitur libellus ſecundum formã conſti.varietates, ſcilicet vt pœna æſtimationis iniuriæ applicetur pro duabus partibus curiæ ſeu fiſco:& pro tertia parte parti offenſæ. Similiter poteſt poni exemplum,dictante ſtatuto, quòd quicunque accuſauerit bannitũ lucretur dimidium pœnæ banni:vt not.Bart.in l.ſenatus.§.ſenatus.ff.de iure fiſci. & quòd talis cauſa dicatur miſta,tenet Alex.in conſi.lxvj.col.j.verſi.vel verius,&c.in j.vol. & Anto. de but.in rub.de iud.& Alexã.in conſi. lxxxij. col.fi.in j.volu. & Matth. de afflict. in d.conſti.varietates.colum.iij. pro hoc allegatur text.in cap.tuæ.in fin.
74 de procur. ¶†Ad vnum tamen eſt aduertendum , quòd quando agitur ad pœnam pecuniariam in iſto iudicio miſto , non debet agens concludere,quòd pœna applicetur pro parte ſibi , & pro parte fiſco. Sed quòd tota applicetur fiſco : & poſtea à fiſco diuidatur cum ipſa parte:aliâs non procederet libellus. ita pulchrè tenet Angel. de are.in §. pœnales col.iiij.in fi.verſi. vnum tamen. &c. inſti.de actio. Mouetur per id, quod dicit Barto.in d.§. ſenatus. & Barto. in d.l.j.C.de ven.reſi.cum priua.lib. x. vbi habetur , quòd quando fiſcus habet rem comunem cum priuato, ipſe fiſcus diuidit. Imò ratione partis , quam habet in re, poteſt totam rem vendere:vt ibi habetur. Et prædicta etiam tenet Fely.in l.iij. verſi. vlterius ab extrà.&c.C.ad l.Falci. fatetur tamen Barto. in d.l. j. quòd ſi quis ſolueret illi priuato agenti eſſet liberatus:vt vbi per eum.
75 ¶†Supereſt hîc attingere vnum dubium valde neceſſarium in hac materia:& eſt tale:videlicet ſtãte in regno regia prag. prima, quæ incipit: diſpendia.quæ vult,quòd in omnib⁹ cauſis

cauſis ciuilibus,vel miſtis procedatur,ſine figura iudicij.Quæro,an intelligatur de iſtis cauſis miſtis . ſcilicet,quando pœna venit applicanda pro parte fiſco,& pro parte parti? Effectus eſſet magnus:quia multæ ſolennitates , quæ requiruntur in libello accuſatorio , tollerentur per illam clauſulam : ſine figura iudicij &c.In hoc præſuppono : quòd cauſa miſta poteſt conſiderari dupliciter, ſcilicet vno modo , quo ſuprà dixi: quādo pœna applicatur fiſco & parti. Alio modo : quando ex delicto agitur ciuiliter:vt declaraui in præcedentibus: nam tunc cauſa non poteſt dici merè ciuilis:quia deſcendit ex delicto,minimè poteſt dici merè criminalis,ex quo agitur ciuiliter:& non ad pœnam ordinariam:vnde dicitur miſta. Iſte eſt propriè tex. & ibi glo. in c. tuæ in fin. de procur. per quem ita tenet Abb. in rub. de iud.col.ij.verſi. Secūdò principaliter &c. Primò modo, dicitur cauſa miſta,reſpectu pœne , quia applicatur fiſco,& parti:per ea,quæ habentur per glo.& Bar. in l.prætor. ff. de ſepul.vio.& in l.agraria.ff.de ter.moto.Secūdo modo dicitur cauſa miſta, reſpectu modi agēdi:ex eo,quia pro crimine agitur ciuiliter.Hoc prę ſuppoſito,dico,quòd in rei veritate vtraque cauſa dicitur miſta. verùm prima magis accedit criminalitati, duabus potiſsimè rationibus. Primò, quia pœna de directò applicatur tota fiſco:& deinde, à fiſco applicatur parti: & ob hanc cauſam poſſet dici criminalis:ſecundum Alex in conſi. cxxxij.col.fi.in.j. vol.Secundò, quia ex quo pars criminalis cenſetur potentior & dignior,trahit ad ſe partem, ciuilem,tanquam minus potentem, & minus dignam:ita tenet. Alexan. in conſil. lxxxij.in fin.in j. vol. facit, quod no.Bartol. in lege queritur.ff. de ſta.ho.& Bal.in con.ccxxvj..in iij. volu. Tamen,quia dicta regia prag. loquitur ſimpliciter de cauſis miſtis, cum prius loquatur de ciuilibus , de neceſsitate intelligitur de illis, quæ habent miſturam ciuilitatis & criminalitatis.Vnde cū ambæ cauſæ prędictæ dicantur miſtę non poteſt negari. quin dicta prag. loquatur de ambabus: vnde reuertendo ad deciſionem quæſtionis præpoſitæ: dico, quòd dicta prag. loquitur de iſtis cauſis miſtis.Verùm,ſi quęris,an per hoc ſint ſublatæ ſolennitates libellorum:dico,quòd quo ad ſolennitates formales,quæ non reſpiciūt probationes, ſunt ſublatæ : vnde poteſt porrigi talis qualis petitio per modum ſimplicis poſtę in cauſis miſtis, ſicut in ciuilibus : propter dictam clauſulam:ſine figura iudicij, &c. vt no.Paris in trac.ſynd. in verſic. ſententia.col.vj.in c.an dictum capitulum,&c.Si verò quæris de ſolennitatibus ſubſtantialibus , quæ reſpiciunt,probationes,& tunc iſtę nō ſunt ſublatæ. & hoc deducitur in d. prag.in fin.ibi declarantes.&c.

76 ¶†Ex hoc infertur , quòd cum ſolennitas l.libellorum. ff. de accu. ſit ſolennitas ſubſtantialis , reſpiciens probationes:quia eſt inducta in fauorem rei.ſed ad hoc , vt poſsit magis facilè ſuas defenſiones producere , coarctando negatiuam loco & tempore

Libellus accusatorius debet continere locum et tempus commissi criminis. ...

tẽpore vt dicit Bal.in l.cũ fratre.col. ij.C. de his qui.vt indig. & Paris. in tract. ſynd.in d.verſic.ſenté.col.xj.& xij.c.an per dictum capitulum.&c.ſequitur,quòd dicta ſolennitas nõ cenſetur ſublata:& ſic etiam hodie requiritur non obſtante dicta pragmatica.& hoc tenet Lud.Rom.in conſi. cxcj.in fin.

¶ †Secundò infertur,quòd ſi aliquis vellet hodie formare libellum in crimine iniuriarum,ſuper æſtimatione iniuriæ:vel agere ciuiliter de aliquo crimine,poſſet per modum ſimplicis petitionis & poſſet agere ſine alia ſolennitate libelli:& ſolo verbo facere talemqualem petitionem; & illam per notarium redigi facere in ſcriptis:dummodo apponat ſolennitates legis libellorum:quæ reſpiciũt defenſiones & probationes rei: per ea,quæ not.Bart.in extrauag.ad reprimendam:in verſic.& figura. & Lanfran.in cle.ſæpe.de verb.ſigni.in verſic.& figura & in ver.libellus.Et per hæc ſit expedita hæc prima diſtinctio iudiciorum.

Rob. Venuſ. V. I. D.

Iudiciorum II. *diſtinctio.*

1 *Iudicium aliud capitale: & aliud non capitale.*

2 *Pœna perpetui carceris vel abſciſſionis membri,an capitalis dicatur.*

3 *Capitalis,ſeu capitis pœna,à lege vel ſtatuto impoſita,de mitiori intelligitur.*

4 *Iudicium capitale, actu & aptitudine conſideratur.*

5 *Fuſtigationis pœna,an dicatur capitalis. & in quibus ſeruetur. & num.9.*

6 *Relegatio,non eſt pœna capitalis.*

7 *Pœna banni,vbi bona non publicantur, æquiparatur pœnæ relegationis.*

8 *Pœna ſtigmatis in facie hominis,eſt à iure prohibita: & ſtatutum illam imponens,non valet.*

9 *Homo cùm factus ſit adinſtar diuinæ imaginis, non debet pro delicti pœna in faciem bullari: & cicatricibus deformari.*

10 *Pœna banni ex conſuetudine hodie non irrogatur, ſimul cum fuſtigatione pro furto.*

SEcunda Principalis diſtinctio iudiciorum eſt iſta: videlicet.† Iudiciũ aliud eſt capitale, & aliud non capitale. Iudicium capitale, eſt illud, in quo agitur de aliquo crimine capitali:ſeu vbi venit irroganda pœna capitalis. Et ad ſciendum, quod dicatur crimen capitale; ſeu quę dicatur pœna capitalis:præmittẽ ſecundum Bal.in l.reos. colum.ij. C.de accuſſa.quòd homo habet triplex caput.Primum,eſt caput naturale:& quando cõmittitur crimen tale propter quod dictũ caput abſcinditur,& ſic perditur vita,illud dicitur crimen capitale. vnde qualitercunque quis damnetur ad mortem naturalem, dicitur pœna capitalis. Secundum, dicitur caput ciuile, prout eſt libertas.quia quãdiu homo eſt liber, dicitur habere caput: ſed quando efficitur ſeruus,dicitur ſine capite:quia ſerui reputãtur pro mortuis.l.quod attinet.& l. ſeruitutem. ff.de reg.iur.& l.interdicit.ff.de conditio.& demonſtra,Sic ergo vbicunque quis committit tale crimen,propter quod efficitur ſeruus pœnæ: pu

ta quia damnatur in metallum, adeò q̃ amittit libertatẽ, illa dicitur pœna capitalis: quia perditur illud caput ciuile. Tertium caput, dicitur ciuitas: vnde quando quis ex delicto amittit ciuitatem: vt quia deportatur: illa dicitur pœna capitalis. ita etiam hos terminos declarat Ioã. de ana. in c. qualiter & quando. §. ad corrigendos. col. vj. in princi. de accuſ. & ideò dicitur hęc pœna capitalis: quia caput eximitur de ciuitate: & quòd pœna capitalis accipiatur his tribus modis, eſt tex. in l. ij. in prin. ff. de pœni. & l. ij. & ibi Bar. & Imo. ff. de pub. iud. & l. ſed ſi quis. §. j. iuncta glo. ff. ſi quis cau. & dixi plenè ſuprà in præcedenti diſt. ſuper illa. q. an pœna in arbitrarijs extẽdatur vſq; ad mortẽ.

2 ¶ † An autem pœna perpetui carceris vel abſciſsionis membri dicatur capitalis: & de hac, & multis alijs pœnis, vide Bar. in d. l. ij. ff. de pub. iud. &

3 Bald. in d. l. eos. C. de accu. ¶ † In dubio autem, quando lex vel ſtatutum imponit pœnam capitalem ſeu pœnam capitis, intelligitur de mitiori: & ſic de exilio ſiue deportatione: gl. eſt notabilis in l. j. C. ne iud. mã. Chriſtiana. &c. & Bal. in l. fi. in fin. C. quæ res vend. non poſ. & Alexã. in conſil. ciiij. in j. vol. vbi tractat de pœna facientis falſam monetam quę nõ expenditur in illo regno: & Angel. in trac. male. in ver. & ibi: caput à ſpatulis &c. colũ. vj. & dixi in præcedenti diſt. in q. ſuprà allegata. & tangit plenè Raph. cu. in conſil. cxxxviij. & Io. de Imo. in d. l. ij. ff. de pub. iud.

4 ¶ † Poteſt autem conſiderari iudicium capitale actu & aptitudine. Actu dicitur, quando habet pœnam ordinariam, alterum de prędictis tribus. Aptitudine verò, omne iudiciũ, in quo venit pœna arbitraria, poteſt dici capitale: quia iudex poteſt extendere pœnam vſque ad mortem. ita dicit Bal. in l. eos. §. ſuper his. verſic. extrà quęro &c. C. de app. quod quando ſit, tetigi pleniſsimè ſupra in præcedenti diſtin. verſic. vnũ tamen &c. ¶ Iudicium verò nõ capitale, dicitur omne iudicium in quo non irrogatur aliqua ex pœnis prædictis tribus: & ſic quando caput non eximitur de ciuitate: & per hoc habemus, quòd omne iudicium capitale, eſt criminale: ſed non omne criminale, eſt capitale: vnde iudicium criminale ſe habet, vt genus: capitale verò vt ſpecies. l. ſi quid earum. §. interemptum. ff. de legat. iij.

5 ¶ † Sed iuxta hoc vltimò quæro: an pœna fuſtigationis dicatur capitalis. volui tangere hanc. q. pro vtilitate frequenti: quia in hoc regno extat capitulum: quod incipit: Ad hoc, quòd noſtrorum &c. diſponens, vt is qui furatur. ab Auguſtali infrà fuſtigetur & ſignetur in fronte: & ſæpe videmus in regno inquiri contra fures ad pœnam fuſtigationis communis tamen concluſio eſt, quòd non eſt pœna capitalis: vt tenet Bald. in l. tranſigere. col. iiij. & ibi etiam Sal. C. de tranſac. & ex hoc, quia iſta pœna non eſt capitalis. Hactenus ego ſemper tenui, quòd in crimine furti ab Auguſtali infrà, non poteſt aliquis exponi torturæ: ex quo pœna fuſtigationis eſt minor relegatione: quod probabam bona ratione. nam pœna relegationis,

nis,irrogat infamiam:ſecūdum Bartol.in l.eius.§.ſi cui.in fin. & in l.is, cui.§.ſi quis ob carmen, ff.de teſta. ſed fuſtigatio non infamat. l. ictus fuſtium.ff.de his,qui not.infa. Secundò,ponderabam doctrinam Bar.in l. imperium.in quarto gradu meri imperij.ff.de iuriſdic.omn.iudi. vbi in vno & eodem gradu ponit pœnam relegationis & coertionis perſonalis ſeu torturę datæ ad pœnā.ergo ſequitur,ꝙ fuſtigatio,cùm ſit coertio perſonalis,& ſpecies torturæ irrogatæ ad pœnā,poteſt poni in eodē gradu cū relegatione:& ſic æquiparatur relegationi.& hanc ęquiparationem facit expreſsè Spec.in titu.de iuriſdi. omn.iudi.colum.iiij.verſicu.quid de relegatione,&c. Imò illud minus continet fuſtigatio: quia non infamat:vt ſupra dixi. ¶Modò inducebam capitulum regni,quod incipit: Tormenta:& aliud quòd incipit: Si iuſtè. quibus cauetur,quòd tortura ad eruendam veritatem non irrogatur,niſi in criminibus irrogantibus pœnam vltra relegationem, &
6 ſic in criminibus capitalibus: † quia relegatio,non eſt pœna capitalis:ſecundum Alexan.in addit.ad Bartol. in l.ij.ff.de pub.iudi.in addi.quæ incipit:Vide Cy. &c. Sequitur ergo, quòd cùm pœna fuſtigationis non ſit vltra relegationem, non poteſt in ea inferri tortura. & ita pluries patrocinādo obtinui:maximè, quando aliquis inquiritur de furto,& non probatur valor rei ſubtractę:& ſunt indicia ſufficientia ad torturam: nam dicebam,quòd non poteſt torqueri etiam ſtantibus indicijs: quia non probatur valor rei, vtrum ſit vltra Auguſtalem:& in pœnis ſequimur mitiorem partem:quia poterat eſſe valor infra Auguſtalem : vnde natura delicti non patitur torturam:& ſic recurrendum eſt ad iuramentum purgationis: quo præſtito reus abſolui debet:vt not.Iaſ.in l.iij. in prin.col.v.ff.de iurei.& ita pluries vidi iudicari me patrocinante:& ita etiam tenui alias legendo publicè dictam legem imperium in ciuitate Salerni.Et prædicta etiam de intellectu dicti capituli tormenta. tenet Paris in tracta.ſyndi.in verſi.tortura.in c.an in cauſa pecuniaria,&c. ¶Sed licet hactenus fuerim in iſta opin.tamen nunc melius diſcutiendo materiam,& ponderando dictum capi.regni.Ad hoc,quòd noſtrorum. &c.ſum in contraria opin.videlicet, quòd imò hodie vbi venit pœna fuſtigationis pro furto,poteſt irrogari tortura ſtantibus indicijs.Et pondero dictum capitulum, quòd non contentatur ſola pœna fuſtigationis.imò irrogat tres pœnas copulatiuè,ſcilicet,quòd fuſtigetur. Item, quòd ſignetur in frōte. Tertiò,quòd de tota prouincia banniatur. Et ſic vbicunq; irrogaretur ſola pœna fuſtigationis, faterer primam opi.eſſe veram:quia non eſt vltra relegationem:ſed quia hic irrogātur tres pœnæ,ſatis poteſt dici,ꝙ ſimul iūctę faciunt pœnā vltra relegationē:& hoc eſſe verum.probò ratione euidenti.
7 † Nā pœna banni,hodie ſecundum magis communem opin. vbi bona non publicantur,æquiparatur pœnæ relegationis.ita tenet Andr.de yſer.

in c.domino guerram. col.ij.hic finitur lex &c.in vſib.feud. & Bal.in l.j. col.iiij.C.de hær.inſti.& gl.in §.relegati.inſti.qui.mod.ius pat.pot. ſol.&c. Fely.in c.j.col.pen.ver. quinta declaratio.de offi.dele.tetigi aliquantulũ in repe.mex.l.is poteſt.ff.de acquir. hære.in primo requiſito,ſuper gl.nume.cxxiiij.ver.quid autem de bannito &c.Quia ergo dictum capitulum: Ad hoc,quòd noſtrorum vult, quòd furans infra Auguſtalem banniatur, de tota prouincia, cenſetur per hoc quidam relegatus. Inquantum verò vult,quòd fuſtigetur etiam,hæc eſt
8 pœna vltra relegationem. † De ſigno in fronte,nõ curo:quia illa pœna eſt contra iuris diſpoſitionem: & contra tex.in l.ſi quis in metallum. C.pen. vbi notanter vult imperator,
9 quòd † cùm facies hominis ſit facta ad inſtar diuinę imaginis,non debet cicatricibus deformari:& ibi eſt gl. quæ vult, quòd non poteſt aliquis pro pœna bullari in fronte:plus dicit ibi Ang.quòd etiam ſi per ſtatutum imponeretur huiuſmodi pœna ſtigmatis in fronte nõ tenet nec ſeruari debet:per illam legem.idem tenet Alex.in addi.ad Bart.in l.cum in diuerſis.ff.de relig.& ex hoc teneo, quòd dicta pœna non debet ſeruari: non obſtante, quòd ponatur in d.c, & ita videmus practicari ſcilicet, quòd dicta pœna ſtigmatis nũquam irrogatur fuſtigatis:ſed aliç duæ pœnę ſcilicet fuſtigationis & bãni,ſunt in vſu:& ſeruari debẽt:& propterea ſiue æquiparemus bannũ relegationi:reperitur exceſſus in fuſtigatiõe, ſiue ęquiparemus fuſtigationem relegationi:reperitur exceſſus in banno:& ſic in omnem euentum,eſt pœna vltra relegationem.Et hanc ponderationem in ſimili caſu reperio, quod facit Alex.in conſi.cxvj. incip. Animaduerſis ſtatutis &c.colũ.iij.& iiij.maximè in verſi.cũ ergo bannitus &c.in ij.volu.vbi propriè loquitur de bannito,cuius bona publicantur.& ſic quia patitur duas pœnas.l. vltra bannum patitur confiſcationẽ bonorũ:dicit ibi Alex.quòd iſta pœna eſt ſupra relegationem.vnde non admittitur procurator.ita etiam eſt dicendum in caſu noſtro:vt ratione duplicitatis pœnæ dicatur vltra relegationem:& ſic habeat locum tortura:& non admittatur procurator in tali crimine furti.Et hanc ſecũdam partem nunc melius aduertens,puto, veriorem, & ita teneo, quicquid aliàs tenuerim.

10 ¶ † Si quis tamen vellet tenere primam partem poſſet ſe fundare ſuper conſuetudine:quia ex quadam generali conſuetudine ſolent homines cõmittentes huiuſmodi furta, fuſtigari tantum,& non banniri: & ideo pœna banni videtur ſublata,ſaltẽ ex cõſuetudine:& ſic remanet ſolũ pœna fuſtigationis, quæ non eſt ſupra relegationem.quę conſuetudo multum attenditur in pœnis.l.ſi quis ſeu. ff.de cuſtod.reo.& l.hodie, cum ibi not.ff.de pœnis.& Bal.in l.quicunq;. col.iiij.verſ.ſcias tamen. C.de ſeruis fugi.& Abb.in c.inquiſitiõis.in prin. col.fi.de accu.& Fely. in c.de cauſis. colum.j. de offic.delega.& Alexan. in conſi.v.col.fin.& conſi.cxj.colum. iiij.in primo volu.& Paris in tracta. ſyndic.

ſyndic.in tit.de offi.ſyndi.col.iiij.&c. v.in.c.an ſi poteſtas.&c. Robert.Venuſ. I. V.D.

Iudiciorum III. *diſtinctio.*

1 *Iudicium capitale, aliud perſonale: & aliud reale: & aliud miſtum.*
2 *Actiones in reſcriptæ, an dicantur miſtæ.*
3 *Agens actione perſonali, quid in libello probare & deducere habeat & quid agens actione reali.*
4 *Dominium qualiter probatur in rei vendicatione.*
5 *Agens petitione hæreditatis, non habet neceſſe probare dominium.*
6 *Hipothecaria agens, quid neceſſe probare habea.*
7 *Pignoratitia actio, an realis vel perſonalis dicatur.*
8 *Hæreditatis petitio, an ſit actio merè realis vel perſonalis in rem ſcripta. &.n.9.*
10 *Intellectus ad.l.hæreditatis.C.de hære. petitio.*

1 Tertia Diſtinctio principalis iudiciorum eſt:† quia iudicium aliud perſonale:& aliud reale:& aliud miſtum. ſ. inter reale & perſonale: ad hoc vt differat ab illo miſto inter ciuile & criminale:de quo tractaui ſuprà in prima diſtinctione. Iudicium perſonale, eſt illud, in quo agitur contra aliquem actione perſona li:ſiue ſit ciuile ſiue criminale. Actio autem perſonalis, dicitur illa, quæ dirigitur contra perſonam:& non poteſt ab oſsibus eius ſeparari. l. quis ergo caſus.ff.de pecul.&.l.iij.& ibi gloſ. ff. pro ſocio. Iudicium reale, dicitur illud, in quo agitur actione reali:puta rei vendicatione hypothecaria.& hoc iudicium ſequitur rem penes quencũq; vadat:& datur etiam contra ſingularem ſucceſſorem.l.j. C.de alien.iudi. mut.cau.fac.& habetur plenè per Bartol.in.l.creditores.C.de pigno.& in.l.rem alienam. ff.de pigno.act. Iudicium miſtum, dicitur illud, in quo agitur actione miſta:quæ ſapit naturam actionis perſonalis & realis. † & poteſt poni e- 2
xemplum in actionibus in rem ſcriptis:quæ ſunt quędam actiones, quæ oriuntur ex contractibus vel quaſi: ex maleficio vel quaſi:& hoc reſpectu dicuntur perſonales.quia tamen dantur contra quemlibet poſſeſſorem:hoc reſpectu dicuntur reales:& ſic habent miſtam naturam : vt eſt actio ad exhibendum : actio noxalis:actio quod metus cauſa:& ſimiles:de quibus ponit bonam declarationem.Iaſ.in rub.ff.ſi cert.peta.vbi idem dicit de interdictis: poteſt etiam poni exemplum de illis tribus actionibus ſcilicet, familiæ erciſcundæ. communi diuidundo,& finium regundorum.quæ dicuntur miſtę:vt in.§.quędam.inſtitu.de actio.& quæ ſit ratio, quare dicantur miſtę:vide plenè Iaſon.in.d.§.quædam.& in.d. rub. ff. ſi certum. petatur.& vtrobique tractat quid de petitione hęreditatis, an dicatur merè realis, vel in rem ſcripta? & eſt text.& ibi Bald.& docto.in. l. hæreditatis. C.de peti.hæredit.& dicam infrà in
3 fine huius diſtinct.¶ † Quid autem ſit neceſſe deduci in iudicio perſonali:& quid in reali? Dic quòd in iu-

dicio perſonali principaliter agens
debet habere reum obligatum : ex
qua obligatione oriatur actio . l. an
eandem.§.actiones.& ibi Barto.ff.de
excep.rei iud.aliàs agens ſine actio-
ne repelleretur à limine iudicij.l.ſi
pupilli.§.videamus.ff.de neg.geſt.&
not.in.l.vbi pactum.C.de tranſac.ſic
ergo producens libellum in actione
perſonali debet talem cauſam aſsi-
gnare,ex qua appareat,quòd reus ſit
obligatus.l.ij.§.circa.& vbi gloſſ.ff.
de doli excep.vbi eſt illa gloſ.quæ
dicit libellum non procedere , ſi di-
catur : peto decem : quia Rex eſt in
Francia:quia iſta cauſa non præſup-
ponit obligationes rei : & habetur
in.§.ſic itaque.inſtit.de actio.¶ In iu
dicio verò reali : ſi loquimur de rei
vendicatione , duo tantùm extrema
ſunt deducenda & probãda.Primum
ſcilicet,dominium ex parte agentis.
Secundum,poſſeſsio ſiue detentatio
ex parte rei conuenti . His duobus
probatis,obtinet agens.l.j.C.de alie.
iudi.mu.cau.fa.&.l.in rem &.l.offi-
4 cium.ff.de rei vendica.¶ † Qualiter
autem debeat probari dominium in
rei vendicatione ? Dic , quòd debet
probari directò:& eſt difficilis pro-
bationis:quia non ſolùm debet pro-
bari de titulo : ſed eſt neceſſe pro-
bari de dominio ſui authoris : aliàs
non obtinet : ſecundum Alexand.in
conſil.xcviij.colum.iij.in.ij. volum.
& in conſi.xj.colum.j.in.iiij.volum.
& habetur in deciſi.xl.conſil.Nea-
pol.in.j.colum.de quo vide per Bart.
in.l.quidam in ſuo ff.d.conditio.in-
5 ſtit.¶ † In petitione verò hæredita-
tis,quæ ſimiliter eſt actio realis,non
eſt neceſſe probare de dominio au-
thoris:ſed ſufficit probare rem fuiſ-
ſe in bonis defuncti:ſecundum Bar-
to.& docto.in l.hereditatis.C.de pe-
titio.hæredi.per tex.in l.& non tan-
6 tùm.ff.de petitio.hæred.¶ † Sed ſi lo
quimur de actione hypothecaria :
tunc eſt neceſſe probare debitum,
cuius vigore res ſit hypothecata,&
non habet neceſſe probare actor do
minium debitoris . ſed ſufficit pro-
bare rem fuiſſe in bonis,& de bonis
debitoris.ita deciditur in deciſ.ccc-
lxxxiij.concil.Neapol.& per Socin.
in conſil.cxxxiiij.colum.j.in j.volu.
& Pau.de caſt.in conſil.clxviij.iu ij.
volu.quicquid teneat Barto.in.l.rem
alienam.ff.de pigno.actio.Et de hac
materia qualiter ſit agendum in a-
ctione hypothecaria:vide Alexand.
in conſil.cxxxviij.colum.ij.in ij.vo-
lumi.& conſil . cviij.in.v. volumi.&
conſil.xcviij.in ij.volum.& in deci-
ſio.xxxvii.& deciſ.xl.concili . Nea-
pol.& iſte modus agendi & proban-
di debet ſeruari hodie,quando agi-
tur aſsiſtentia vigore inſtrumenti,
maximè ſecundum formam regiæ
7 pragmaticæ.¶ † An autem actio pi-
gnoratitia,dicatur realis vel perſo-
nalis:quilibet fortè prima facie di-
ceret , quòd eſt actio realis,ſicut a-
ctio hypothecaria :cum detur ad
ipſam rem : ſcilicet,ad pignus recu-
perandum.tamen veritas eſt in con-
trarium,ſcilicet,quòd eſt actio per-
ſonalis.Pro hoc eſt text.formalis in.
l.fina.C.de diſtract . pigno . & tenet
Barto.in rub.ff.de pigno actio.& de
hac materia eſt gloſ . magiſtra. in
proœ.digeſtorum.§.nos verò.in gl.
in ver.

in ver.eaſdem . quæ ponit differentiam inter actionem pignoratitiam, & hypothecariam:quia illa eſt perſonalis,& hæc realis. Item actio pignoratia , eſt duplex,ſcilicet directa & contraria?Directa datur debitori ad recuperandum pignus,ſoluto debito,vel aliter ſatisfacto.l.ſi rem.§. omnis.ff.de pigno.actio. Contraria verò competit creditori,quando fuit deceptus in pignore : & datur contra debitorem ad intereſſe : & ſemper eſt perſonalis.l.j.in fin.&.l.tutor. §.contrariam.& ibi Bart.ff de pign. act. Hypothecaria verò ſemper competit creditori:tam ad rem immobilem,quàm ad pignus rei mobilis : & datur in re. l.pigno.ff.de pignor.&. l.pignoris.& ibi gl.C.de pig.&.l.eos. C.qui pot.in pigno.habe.Quo ad actionem enim hypothecariam nulla eſt differentia inter pignus & hypothecam.l.res hypothecę.in fin.& ibi glo.ff.de pigno & eſt gloſ. no.in.l.ſi fundus.§.in vendicatione . eodem. titulo.

8 ¶Vltimò,quia ſum pollicitus tangere hîc illam.q.de qua eſt magna varietas inter docto.ſcilicet,an petitio hæreditatis,dicatur merè realis vel in rem ſcripta?Dico quòd vera & magis communis concluſio eſt,quod eſt merè realis:vt tenet Iaſ. & communiter Moder.in rub.ff.ſi cer. peta.& in.§.quædam.inſtitu.de act. per.l.ſi autem.§.ſed & is.ff.de rei vendi.& tenet Bartol.in.l.ſed ſi lege.§. petitio. ff. de peti. hæredi.Contrarium tenet glo.in rub.ff.ſi cert.peta. quam ibi ſequitur Alexand.ſcilicet, quòd ſit in rem ſcripta : per text.in. d.§.petitio.& hanc opin.tenet Bald. per illum text.in.l.hæreditatis.C.de peti.hæredi.Ego autem in hoc conſidero & puto,quòd in puncto iuris. op.glo.&.Alexan.in.d.rubr.ff.ſi cert. pe.ut verior & magis ſuſtentabilis. Et præſuppono , quòd ad hoc vt actio dicatur perſonalis in rem ſcripta , duo copulatiuè requiruntur. Vnum ſcilicet,quòd oriatur ex contractu, vel quaſi maleficio,vel quaſi.Secundum requiſitum eſt,quòd detur contra quemlibet poſſidentem: vt not.gloſ. in.l.iij.§.eſt autem.ff.ad
9 exhib.†Sed petitio hæreditatis oritur ex quaſi contractu:quod probo: quia non datur niſi hæredi, qui adiuit hæreditatem : ſed eo ipſo,quòd hęres adit hæreditatem , cenſetur quaſi contrahere cum debitoribus & creditoribus hæreditarijs.l.apud Iulianum.§.ſi.ff.ex quibus cau.in poſ. ea.&.l.ex maleficijs . § . hæres.ff.de actio.& obl.& ibi not.vnde is,qui intentat petitionem hæreditatis , eo ipſo quòd adit hæreditatem,quę aditio in ſolo animo conſiſtit.l.gerit.& ibi Bart.ff de acquir.hæred.cenſetur quaſi contrahere,cum eo,quem vult petitionē hæreditatis conuenire :& propterea hoc reſpectu poteſt dici perſonalis:& quia tranſit cōtra quemcunque poſſidentem pro hærede vel pro poſſeſſore.l.regulariter.ff.de pe. hęre.hoc reſpectu poteſt dici in rem ſcripta.¶Non obſtat.d.l.ſi autem.§. ſed & is.ff.de rei vendi.quia licet ibi. dicatur,quòd eſt in rem:non tamen per hoc ſequitur quòd ſit merè realis:cùm poſſit exponi in rem ſcripta: vt dicit in ſimili text . in . l.metum.

§.cum autem.ff.quod metus cauſa. maximè cùm habeamus tex.expreſſum in .d .l . hæreditatis.qui dicit, quòd eſt actio perſonalis miſta . & iura debent iuribus cõcordari.l.non eſt nouum.ff.de legi.¶Minimè obſtat,quod dicit Barto.in.d.§.petitio. dum dicit,quòd eſt realis,tamen prę ſtationes perſonales veniunt officio iudicis deſeruienti illi actioni reali: quia hoc eſſet deſtruere text.in.d.l. hæreditatis.ibi cum miſtæ perſonalis actionis ratio hoc reſpondere cõpellat.&c.vbi probatur,quòd in petitione hæreditatis eſt admiſta actio perſonalis.Ergo non veniunt officio iudicis:ſed iure perſonalis actionis: cùm non ſit recedendum à proprio ſignificatu verborum . l .non aliter. ff.de legat.iij.¶Si quis támen vellet tenere communem opi.quòd ſit realis:poſſet ſe fundare:quia petitio hæreditatis eſt ius vniuerſale : in quo poſſunt eſſe reales:& perſonales prę ſtationes : tamen omnia iſta faciunt vnum corpus : & ſic vnum ius vniuerſale quod appellatur hæreditas. l.nihil.ff.de verbo.ſignifi.quæ hereditas reſpectu iuris vniuerſalis eſt quid incorporale . vt inſtitu.de reb. corp.& incorp.§.j.vnde is,qui intentat petitionem hæreditatis , dicit ſe habere ius in illa re incorporali : & ſic in illo iure vniuerſali:meritò dicitur actio realis:quia datur ad rem licet incorporalem . vnde licet veniant præſtationes perſonales in ea: tamen veniunt acceſſoriè:tanquam incluſę in corpus vniuerſale:& eſſet inconueniens , quòd actio ſumeret denominationem à ſuo acceſſorio:

& hoc expreſsè probatur ex.d.§.petitio.vbi dicitur,quòd petitio hæreditatis licet ſit in rem:& ſic præſupponit hoc eſſe principale : habet tamen quaſdam perſonales præſtationes ſcilicet, eorum quæ à debitoribus ſunt exacta.&c.per illa verba patet,quòd veniunt acceſſoriè in con-
10 ſequentiam.¶†Non obſtat.d.l.hæreditatis.C.de petit.hæred.quia debet intelligi & diſtingui per.d.§.petitio. l.ſed & poſteriores.ff.de leg.ſcilicet, quòd habentur admiſtę perſonales præſtationes:acceſſoriè tamen:vt ſuprà dixi.Et pro hac opin.communi, eſt text.in.d.l.ſi autem.§.ſed & is.ff. de rei ven.vbi æquiparat rei vendicationem petitioni hæreditatis . & dicit vtraque eſſe in rem . Rober. Venuſ. I.V.D.

Iudiciorum IIII. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud vniuerſale:aliud generale:& aliud particulare.*

2 *Differentia, quæ ſit inter iudicium vniuerſale & generale.*

QVarta Principalis diſtin-
1 ctio iudiciorū eſt,† Quia iudicium aliud eſt vniuerſale:aliud generale:& aliud particulare.Iudicium vniuerſale,dicitur illud,in quo agitur actione vniuerſali,prout eſt iudicium petitionis hæreditatis. nam hæreditas continet vniuerſum ius.l.nihil.ff.de ver.ſig.Item,iudiciū dotis:nam ſimiliter dos continet ius vniuerſale:vt not.Bartol.in rub.ff.ſolu. matrimo. colum.fina.idem in peculio : & alijs ſimilibus.

ſimilibus. Iudicium generale. eſt illud, in quo deducitur actio generalis: prout eſt actio tutelæ. actio pro ſocio.& ſimilis.& ideo appellatur generalis: quia ſub vna actione comprehendit plura capitula: puta adminiſtrationem vini, olei, frumenti, & aliorum negotiorum: ita declarat Spec.in titu. de actione ſeu petitione §.ſequitur colũ. xij. ver.&
2 nota.& ver.differ. Quæ autem ſit differentia inter iudiciũ vniuerſale. & generale, ponit Spe.in d.ver. differt.& tãgit etiam aliqua in d.§. ſequitur in princ.Et in effectu iudiciũ vniuerſale comprehendit vnum corpus vniuerſum: quod plura iura habet ſub ſe. Generale verò comprehendit plura capitula ſeparata:& vide ibi plenius per eum. Iudicium particulare,eſt illud, quod comprehendit vnam tantùm rem: prout eſt rei vendicatio: actio ex empto: ad vnam rem:vel ex depoſito,vel ſimilis: ita hæc omnia declarantur per Specul. in d.§. ſequitur. & ibi vide. Robert. Venuſ. Vtriuſque Iur. Doc. 28.

Iudiciorum v. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ordinarium: & aliud delegatum.*

2 *Index ordinarius quis dicatur: & quis delegatus: & in quibus differant.*

3 *Iuriſdictio originaliter radicata eſt in principe. & ab eo deſcedunt iudices, ſicut riuuli à fonte ſuo.*

4 *Delegatus iudex quis dicatur.et quomodo cognoſcatur ab ordinario: & in quibus differant adinuicem.*

5 *Vicarius ſeu locum tenens, an dicatur ordinarius vel delegatus. & nume. 9. cum plur.ſeq.*

6 *Vicariorum tres dicuntur eſſe ſpecies.*

7 *Archidiaconus abſente epiſcopo, vicarius eſt epiſcopi, ipſo iure.*

8 *Vicarius quomodò cognoſcatur à delegato.*

10 *Viceduces, vicereges, & vicecomites, dicuntur iudices ordinarij.*

11 *Barones omnes habent iuriſdictionem in baronia ſua.*

12 *Vicarius generalis epiſcopi, dicitur, ordinarius, ſecus particularis vicarius vnius loci: quia eſt delegatus.*

13 *Epiſcopus æquiparatur duci, comiti, vel baroni.*

14 *Vicarius foraneus ſeu ruralis, quis dicatur.*

15 *Appellari non poteſt à vicario generali ad epiſcopum. Secus à vicario foraneo vel rurali.*

16 *Vicarius epiſcopi, dicitur ordinarius in his, quæ de iure communi in eum tranſeunt, ſecus in his, quæ non tranſeunt: niſi ſpecialiter ſibi committantur per epiſcopum prout ſunt cauſæ criminales, et collationes beneficiorum: quia in his eſt delegatus.*

17 *Vicarius rectoris ſecularis vel præſidis: an dicatur ordinarius vel delegatus.*

18 *Vicarius creatus ab habente poteſtatem ſubſtituendi, dicitur ordinarius.*

19 *Vicarius an poſſit conſtitui ab inferiori principe.*

20 *Vicarius ſeu locumtenens in caſu, quo poteſt de iure conſtitui, quam poteſtatem habeat: & de quibus cauſis poſſit cognoſcere.*

21 *Intell. ad l. C. de offi. eius, qui vi. alter. ge.*

22 *Vicarius an poſſit alium vicarium ſibi ſubſtituere.*
23 *Delegatus à quibus conſtitui poteſt.*
24 *Delegatus alienam iuriſdictionem habere dicitur.*
25 *Delegatus regulariter ſubdelegare non poteſt: ſed fallit in delegato principis, num. 26*
27 *Appellari an poſſit à ſubdelegato ad principem delegantem, obmiſſo ſubdelegante.*
28 *Delegatus non poteſt abſoluere ab obſeruatione iudicij ante litem conteſtatam nec facere praeceptum diffinitiuum.*
29 *Delegata iuriſdictio, dicitur odioſa, ordinaria verò, fauorabilis. nume. 34. & 36.*
30 *Proceſſus eſt nullus, quando plures ſunt delegati: & vnus ſine alio procedit, niſi in reſcripto appoſita ſit clauſula: & ſi nõ omnes &c. fallit tamen in delegato ad vniuerſitatem cauſarum.*
31 *Arbitri quando plures ſunt non poteſt vnus ſine alio procedere.*
32 *Iuriſdictio delegati prorogari non poteſt. nec poteſt delegatus cognoſcere, niſi inter perſonas contentas in reſcripto delegatorio.*
33 *Delegati quando plures ſunt: vno mortuo, omnium iuriſdictio expirat: ſecus in ordinarijs.*
34 *Iuriſdictionis appellatione, intelligitur de ordinaria, & non delegata.*
35 *Delegati iuriſdictio vt impediatur, ſit coacervatio plurium ſummarum diuerſis actionibus in eodem libello cumulatarum: ſecus in ordinario.*
36 *Delegata iuriſdictio derogat ordinariae, ideo reſtringenda.*
37 *Sententia lata per delegatum contra ius litigatoris, non valet nec tranſit in rem iudicatam: ſi non appellatur.*
38 *Proceſſus contumaciae punitiuus, factus à Delegato non verè delegato, non valet: ſecus in ordinario.*
39 *Delegatus non poteſt reuocare ſententiam ſecundi decreti: ſed ſic ordinarius.*
40 *Delegatus an poſſit indiſtinctè vt ſuſpectus recuſari. & quid de ordinario.*
41 *Delegatus vt ſuſpectus recuſatus, an poſſit cauſam alteri committere: & quid in ordinario.*
42 *Delegatus in delegando, an poſſit ſententiam ſibi reſeruare: & ſic ordinarius.*
43 *Delegatus an & quando poſſit ſuam ſententiam exequi.*
44 *Delegatus non poteſt minuere nec augere tempus, quod datur iudicatis.*
45 *Magiſtratus appellatione, non venit delegatus ſed tantùm ordinarius.*
46 *Delegatus papae poteſt ſubdelegare cauſam ſuo non ſubdito: etiam ſuo ſuperiori, dummodo ſit in dignitate conſtitutus: ſecus in ordinario.*
47 *Delegatus qui nulliter pronuntiauit, nõ poteſt iterum pronuntiare: ſecus eſt in ordinario.*
48 *Delegatus poteſt ſuam interlocutoriam reuocare. fallit, quando ſe non iudicem pronuntiauit & num. 49.*
50 *Delegatus non poteſt ſubdelegare etiam vnum articulum iuriſdictionalem: niſi ſit ad vniuerſitatem cauſarum: ſecus in ordinario.*
51 *Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, non poteſt vniuerſam ſuam delegationem ſubdelegare.*
52 *Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, quis dicatur.*
53 *Delegatus non poteſt citare per edicta, niſi ſit delegatus principis.*

54 *Delegatus inferioris à principe, non poteſt aliquem capere de perſona.*

55 *Delegatus citare debet cum inſerto tenore ſuæ delegationis.*

56 *Iuriſdictio delegati expirat per mortem delegantis re integra: & quandò dicatur res integra: ſecus in ordinario.*

57 *Vicarij iuriſdictio, extinguitur morte epiſcopi.*

58 *Delegatus etiam à principe, non poteſt ſubdelegare cum poteſtate ſubdelegandi: niſi hoc faciat ſciente et patiente ordinario: ſecus eſt in ordinario.*

59 *Delegatus non poteſt ſententiam ſuam dubiam interpretari: in ordinario ſecus eſt.*

60 *Delegatus, qui non poteſt exequi non poteſt ſibi taxationem expenſarum reſeruare.*

61 *Delegatus an & quando cognoſcat de cauſis meri & miſti imperij.*

62 *Cauſæ meri & miſti imperij, de iure canonico delegantur.*

63 *Principis delegatus, etiam cauſas meri & miſti imperij ſubdelegat.*

64 *Delegatus principis, non ſubdelegat, quando induſtria perſonæ eſt electa: neque quando ea ſunt delegata, quæ principi reſeruata ſunt.*

65 *Eximens vocatum in ius coram delegato: non tenetur edicto, ne quis eum &c. ſecus eximens vocatum in ius coram ordinario.*

66 *Capitulum ſede vacante, non ſuccedit in iuriſdictionem delegatam.*

67 *Delegatus papæ, demandare non poteſt poteſtatem abſoluendi, nec præiudicandi: nec prouidendi eccleſijs de prælatis: ſecus eſt in ordinario.*

63 *Delegatus non poteſt inſtituere præſentatum in eccleſia patronata.*

69 *Delegatus an poſſit mulctare.*

70 *Iuriſdictio delegati, non ſuſpenditur per excommunicationem delegantis. Secus eſt in vicario, ſi excommunicetur epiſcopus.*

71 *Princeps ſolus vtitur in reſcriptis clauſula: appellatione remota. non autem delegatus Principis, nec operatur in præiudicium tertij.*

72 *Delegatus non dicitur is, cui cõmiſſa eſt cauſa, in qua aliàs erat ordinarius: ſed in cauſa illa remanet ordinarius. & ſolum ſua iuriſdictio excitata dicitur.*

Qvinta principalis diſtinctio iudiciorũ eſt: quia iudicium aliud eſt ordinariũ & aliud delegatũ. Ordinarium, eſt illud, quod ventilatur coràm iudice ordinario: de quo loquitur totus titulus extrà de off. ord. Iudicium verò delegatum eſt, quòd ventilatur coràm iudice delegato: de quo loquitur totus tit. extrà de offi. delega. & ff de off. eius cui mandat. eſt iuriſdict. per totum.

2 ¶ † Quis autem dicatur iudex ordinarius, quis delegatus: & quomodo cognoſcatur vnus ab alio: & in quibus differat ordinarius à delegato: quia iſta eſt materia vtilis & quotidiana, quæ quotidie verſatur in iudicijs: ideò decreui hîc eam plenè declarare: cũ hîc opportunè cõgruat. ¶ Iudex ergo ordinarius, dicitur ille, qui eſt creatus à principe, papa, imperatore, vel rege: vel ab alio ſuperiore habente poteſtatem concedendi ordinariam iuriſdictionem, vt præſit vniuerſali iuriſdictioni alicuius ciuitatis, vel prouinciæ: eo enim

enim ipſo ꝙ alicui cõmittitur vni-
uerſitas negotiorum per habentem
poteſtatem, cẽſetur creatus ordina-
rius: niſi expreſsè dicatur in cõmiſ-
ſione, ꝙ delegat ſibi cauſas, vel quòd
facit eum delegatum: nam tũ ceſſet
delegatus ad vniuerſitatẽ cauſarum.
ita declarat Alex. in l. prætor. ff. de
iuriſ. ꝯmn. iudi. de mẽte Bar. in l. mo-
re. eo. tit. & ſic habes bonam doctri-
nam cognoſcendi ordinariũ à dele-
gato ad vniuerſitatẽ cauſarũ. poteſt
tamẽ creari ordinarius nõ ſolùm cũ
territorio: verumetiã ſine territo-
rio: vt declarat Fel. in c. poſt ceſſio-
nem. in prin. de prob. & eſt tex. cum
glo. & ibi Gem. in c. ordinarij. de off.
3 ordi. li. vj. ¶ † Scias tamẽ, ꝙ omnis iu
riſdictio plenaria eſt radicata in prin
cipe, & in eo eſt originaliter: vt pro-
batur in l. j. ff. de cõſt. prin. & ibi Bar.
in l. j. co. ſi. ff. de iuriſ. omniũ iud. & ad
ſolum principem ſpectat conferre
ordinariam iuriſdictionem: & crea-
re iudices ordinarios. text. eſt & ibi
glo. & Bal. in c. j. §. iudices. de pace
iura. firmam. in vſibus feu. & in l. j.
ff. ad legem iul. de ambit. & glo. in c.
ij. ne præla. vices ſuas. ita vt omnes
dignitates & omnia officia & gradus
ab ipſo principe profluat, ſicut riuuli
à ſuo fonte: ita dicit Angel. in rub.
ff. de iuriſd. omn. iud. & Bal. in c. j. in
princ. quis dica. dux, co. vel mar. vnde
plures gradus iudicum ordinario-
rum reperiuntur. Quidam enim di-
cuntur ſuper illuſtres: quidam illu-
ſtres: quidam ſpectabiles. Quidam
clariſsimi, & quidam infimi. quos
gradus ponit glo. & ibi Alex. & Mo-
der. in l. j. ff. de offi. eius, cui man. eſt
iuriſ. & Specul. in tit. de iuriſ. omn.
iud. col. j. & ij.

4 ¶ † Delegatus verò, is dicitur, cui
à principe vel ab ordinario, vel à de-
legato principis cauſa committitur,
vices gerens delegantis, & proprium
nihil habens l. j. §. qui mandata ff. de
offi. eius, cui mand. eſt iuriſd. ita de-
clarat Alexan. in rub. illius tit. col.
iij. in fin. & Spec. in tit. de iud. deleg.
§. j. Delegatus enim dicitur habere
ſolùm vſum iuriſdictionis delegan-
tis, & nihil habet proprium, quo ad
iuriſdictionem: vt d. §. qui manda-
tam. & l. & ſi prætor ff. de offic. eius,
cui manda. eſt iuriſdict.

¶ Quomodo autem cognoſcatur, an
aliquis ſic creatus ordinarius, vel de-
legatus? vltra ea, quæ dicit Alex.
in d. l. prætor ff. de iuriſd. omn. iud.
ponit Barto. in l. more col. ij. ver.
iuxta hoc & c. eo. tit. & Abb. & com-
muniter doctor. in c. licet. de offic.
ord. videlicet, quando in commiſ-
ſione diceretur: procedas autho-
ritate noſtra: vel delego, vel com-
mitto tibi talem cauſam: vel quan-
do additur commiſsioni aliqua clau
ſula: quæ non ſpectat ad ordina-
riam iuriſdictionem, vt ſi dica-
tur: procedas appellatione remo-
ta, vel alia ſimili clauſula vta-
tur: tunc enim ſemper præſumitur
delegatus: ſecundum Abbatem. in
d. c. licet columna ſecunda. Si verò
hoc non apparet ex circunſtan-
tijs, & tunc ſi vniuerſitas cau-
ſarum conceditur, præſumitur or-
dinarius l. j. §. cum vrbem ff. de offi.
pręfec. v. Si verò vna cauſa vel plu-
res diſtinctæ & ſeparatę concedatur
præ-

præſumitur delegatus: ſecundũ Bar. in d.l.more.C.col.ij.verſ. iuxta hoc, &c.& ibi etiam Alex.in iiij.col.in fi. & Bar.in l.ij.§.fi.ff.de optio.lega. & Bar.in l.ambitioſa.col.fi.ff.de decre. ab ordin.faci.

5 ¶ † An autem locum tenens, ſeu ſubſtitutus alicuius officialis, dicatur ordinarius vel delegatus? hæc eſt pulchra.q. & valde difficilis: & multæ quæſtiones quotidianæ poſſunt ex ea decidi: maximè, propter multas differentias, quæ ſunt inter ordinarium & delegatum. vnde pro pleniori diſcutione huius quæſtionis ſubijcio tres alias.q. Prima erit, quis dicatur ſubſtitut⁹, ſeu vicarius, vel locum tenens. Secunda, an talis ſubſtitutus ſit ordinarius vel delegatus. Tertia, vtrum inferior à principe, poſsit ſibi conſtituere vicarium ſeu
6 locumtenentem? ¶ † Venio ad primam q. ſuper qua dic. quòd tres reperiuntur ſpecies vicariorum ſeu locatenentium. Primo modo dicitur vicarius is, qui conſtituitur ipſo iure
7 à lege ſine facto hominis: † prout eſt archidiaconus: qui abſente epiſcopo eſt vicarius epiſcopi, ipſo iure.c.j.de offic.archid. Secundo modo, dicitur vicarius ſeu vicegerens is, qui conſtituitur ab eodem ſuperiore, à quo fuit conſtitutus ille ordinarius, in cuius locum ſubrogatur: & de hoc loquitur tex.in l.ij.C.de offic.eius, qui vi.alte.ger.& l.j.§. à præfecto.ff. de leg.iij. Tertio modo dicitur vicarius is, qui ſubſtituitur ab aliquo in locum ſuiipſius ſubſtituentis.& de hoc loquitur tex.in l.aliquando.ff. de officio proconſul.& in authen.de coll. §.ad hoc prohibemus. & in authen. vt nulli iudi.in princ.& Bar.in l.obſeruare.ff.de offic.proconſul. & hæc colliguntur de mente Alex.in rubr. ff.de offi.eius, cui man. eſt iuriſdict.

8 ¶ † Quomodo autem cognoſcatur vicarius à delegato? declarat Bart.in l.j.§.j.in fin.ff. quis & à quo app. vbi dicit, quòd ſi vicarius ſedet in eodẽ tribunali, in quo ſedebat cõſtituens, cenſetur vicarius. ſi verò ſedet in alio loco, dicitur delegatus. Ex quo infert ipſe, quod ſi ordinarius ſcribat alicui, quod ſit ſuus vicarius in tali cauſa, vel in tali loco particulari, & diſtincto, talis non erit vicarius: ſed delegatus: vt habetur in ca. romana.de app.li.vj. vnde à tali ſubſtituto appellatur ad ſuſtituentem:
9 vt ibi habetur. ¶ † Secunda quæſtio eſt, an talis ſubſtitutus dicatur ordinarius vel delegatus? ſuper qua vera concluſio eſt, quòd in primis duabus ſpeciebus. vicegerentium: ſcilicet; quando quis conſtituitur à lege vel à ſuperiore: dicitur ordinarius, ex quo lex, & talis ſuperior poterat dare ordinariam iuriſdictionẽ. & hoc non habet dubium, per allegata per Alex.in d.rubrica.ff.de offic.eius. In tertia verò ſpecie, ſcilicet quando conſtituitur ab aliquo officiali in locum ſuiipſius: in hoc conſiſtit omne dubium. vnde pro habenda veritate diſtingue: aut talis vicarius ſubſtituitur ab ipſo principe in locum ſui ipſius: prout eſt vice rex, vel legatus de latere: & ſine dubio talis vicarius habet ordinariam iuriſdictionem. text. eſt in cap.tua. & ibi per docto. de offic.vicar. Ponderando ibi illud

verbum

verbum, iuriſdictio quæ in dubio
intelligitur de ordinaria: ſecundum
Abb. ibi. & dicam infra in differen-
tijs. nam princeps poteſt dare ordi-
nariam iuriſdictionem: vt ſuprà di-
xi. & probatur in l. j. §. cum vrbem.
10 ff. de offic. præfec. vrb. ¶ †Ex quo in-
fero, quòd hodie in regno idem eſ-
ſet dicendum de iſtis ſubſtitutis du-
cum comitum, & marchionum: quos
in regno appellamus viceduces vice
comites, &c. nam iſti habent ordina-
riam iuriſdictionem. quia ex forma
priuilegiorum omnes barones re-
gni habent merum & mixtum impe-
rium ſibi conceſſum à rege cum po-
teſtate creandi capitanios ad iuſti-
tiam & ordinarios iudices: ſecúdum
And. de Yſer. in conſtit. in locis de-
manij. la prima. & iſti qui habent
priuilegium dicuntur exercere iu-
riſdictionem de licentia principis:
vt not. And. de Yſer. in conſti. ea, quę
& maximè in prædictis dignitati-
bus, quæ appellantur regales. ſecun-
dùm Bal. & communiter doct. in c. j.
de feu. marc. & Alex. in conſi. xxv.
11 col. iij. in v. volu. †. & dicit Matth. de
afflic. in deciſio. lxxvij. conſi. Neapol.
quòd ratione territorij omnes baro-
nes habent iuriſdictionem in baro-
12 nia ſua. ¶ †Si verò talis ſubſtitutus
creatur ab inferiore à principe, qui
tamen non ſit dux, comes, vel mar-
chio, vel baro, habens merum impe-
rium ex priuilegio, vt ſuprà, puta
quia ſumus in capitaneo ſeu recto-
re ciuitatis, vel prçſide: qui vult ſub
ſtituere aliquem in locũ ſuiipſius:
in hoc eſt differentia inter ius ciuile
& canonicum: quia vicarius epiſco-
pi habet ordinariam iuriſdictionẽ:
vt not. Abb. in d. c. tua. de offi. vica. &
glo. in d. c. romana. de appella. lib. vj.
& habetur in d. ij. de offi. vic. lib. vj.
quia lex dat ſibi iuriſdictionem or-
dinariam, ſecundum Alex. in d. rubr.
ff. de offic. eius. colũ. iiij. circa fin. ſed
vicarius rectoris ciuitatis vel præſi-
dis, non habet ordinariam: quia nec
lex ei dat, nec ipſe dare poteſt: ex
quo talem authoritatem nõ habet:
imò prohibetur à lege: per d. §. ad
hoc prohibemus. in authen. de colla.
13 ¶ †Confirmatur id, quod dicimus
de vicario epiſcopi, quòd ſit ordina-
rius: quia epiſcopus æquiparatur duci
comiti, vel baroni: ſecundum Bar. in
l. quinta. in princ. & ibi etiam Alex.
ff. de verb. oblig. vnde ſicut ſubſti-
tutus comitis, vel baronis, dicitur
ordinarius, vt modò dixi: ita & ſub-
ſtitutus epiſcopi: quia ex communi
forma bullarum, eandem habet po-
teſtatem epiſcopus in diœceſi à pa-
pa ſibi conceſſam: quam habet baro
in baronia. & probatur in c. cùm epi
14 ſcopus. de offic. vica. lib. vj. ¶ †Limi-
ta tamen iſtud, quod dicitur de vi-
cario epiſcopi, procedere in vicario
generali: quia ille dicitur ordina-
rius: ſecus in vicario ſpeciali dato in
vna terra diœceſis: vel in certa par-
te cauſarum tantum: qui dicitur vi-
carius foraneus vel ruralis: quia ille
eſt delegatus: non ordinarius. gloſ.
eſt notabilis in clemen. ij. in verſic.
foraneo. de reſcript. & tenet Gemi.
in cap. j. in ij. quæſt. de offic. ordin.
lib. vj. & Felyn. in rub. de offi. deleg.
col. fin. & Alexand. in rub. ff. de offic.
eius. col. penul. in princ. & Ange. in l.
præcipi

15 præcipimus.C.de app. † vnde tunc à tali vicario foraneo appellaretur ad epiſcopum.vel ad vicarium generalem:& habetur in d.c.romana.& ibi Gemin.de app.lib. vj. & not. Gader. in conſil. ij. in tit.de app. licet ſecus ſit in vicario generali:quia ab eo nõ appellatur ad epiſcopum:ex quo eſt idem tribunal.vt d.c.romana.& not. Bar.in l.j.§.j. ff. quis & à quo app. & ad prædicta vide etiam Cardin.in d. cle.ij.in xxiiij.q.de reſcript.

16 † Secundò notabilter limita procedere in his,quæ de iure communi & generali conceduntur vicario epiſcopi : quia in illis tantùm eſt ordinarius:puta in cauſis ciuilibus:nam cauſas criminales non poteſt de iure exercere epiſcopi vicarius:niſi ſpecialiter ſibi committantur per epiſcopum:vt eſt tex.in c.ij.de offi .vica.lib. vj. Item minimè poteſt conferre beneficia : niſi ſpecialiter ſibi concedatur poteſtas conferendi per epiſcopum.c.fin.de offic.vica.lib.vj. & Abb.in c.tua.de offi.vica.vnde ſequitur,quòd ſi iſta,quæ non veniunt in generali conceſsione , concedantur ſpecialiter vicario per epiſcopum , in iſtis erit delegatus:non ordinarius:& appellabitur tunc ab eo ad epiſcopum delegantem. ita tenet Felyn.in cap.licet.col.j.de offic.ord. & in rub.de offic.deleg.col.fin.quod nota perpetuò propter differentias, quæ ſunt inter ordinarium & delegatum.

17 † Circa vicarium rectoris ſecularis vel præſidis. vera concluſio eſt de iure ciuili,quòd non eſt ordinarius,ſed delegatus : ita concludit Alexan.in d.rub.ff. de offic.eius. Ego tamen conſidero & intelligo hoc dictum Alexa. procedere quando officialis vellet facere ſibi vicarium in caſu à iure prohibito:prout eſt regulariter:vt dicam infrà in ſequen.dubio . ſecus ſi faceret in caſu permiſſo : prout eſt in caſu neceſsitatis:puta cauſa infirmitatis, vel iuſtæ abſentiæ:nam omnes doct. concludunt,quòd tunc poteſt facere vicarium:ſecundum Barto.in l.obſeruare. ff. de offic. proconſul. & Bald. in cap . ſi quis deceſſerit. ſi de feud. fue. contro. & probatur in d. §. ad hoc prohibemus. in authen. de collat : vbi permittitur officiali antè, quàm veniat in officium , deſtinare vicarium:& eodem modo poſtquam venit,ſi contingat eum abeſſe ex iuſſione principis:vt ibi dicitur in fi. & not.Bald. in l. aliquando. ff.de offic. proconſul.nã in iſto caſu puto,quòd talis ſubſtitutus dicatur ordinarius: quia lex permittens eum ſubſtitui, videtur ſibi dare ordinariam iuriſdictionem:& ita reperio,quòd in terminis tenet Barto.in l.nequicquam. §.vbi decretum. in j. lect. colum. ij. verſi.oppo.& videtur, quòd iſta &c. ff. de offic. proconſul. vbi expreſſè dicit, quòd ſubſtitutus ab eo, qui ſe abſentat , vel in locum officialis mortui, dicitur ordinarius.

18 † Eodem modo , quando aliquis eſſet creatus ordinarius à principe cum poteſtate ſubſtituendi , puto quòd ſubſtitutus ab eo , ſit ordinarius : quia videtur creatus authoritate principis id concedentis. & ad hoc moueor per ea quæ not. Paris in tract.ſynd.in verſ.ſubſtitutus

ſtitutus.col.iij.vbi quærit,an ſubſti-
tutus ab eo,qui habebat poteſtatem
ſubſtituendi in ſuo priuilegio, poſ-
ſit imponere pœnam mortis? nam ſi
non eſſet ordinarius,fruſtra dubita-
retur de hoc:cùm certum ſit delega
tum non poſſe expedire ea, que ſunt
meri imperij.l.j.ff.de offic.eius.

¶ Præterea,iſtos duos caſus ego con
firmo ratione vrgentiſsima.nam lex
expreſsè prohibet officiales facere
ſibi ſubſtitutos:niſi in caſu neceſsi-
tatis.vt d.§.ad hoc prohibemus.& in
authen.nulli iud.in princip.& tamen
permittit cuilibet ordinario poſſe
delegare cauſas delegabiles.l.more.
ff.de iuriſdict.om.iudi.& hoc proce
dit,ſiue in caſu neceſsitatis, ſiue nõ:
vt probatur in d.l.j.ff.de offic. eius.
vbi in caſu neceſsitatis permittitur
delegatio meri imperij:ergo in alijs
cauſis delegabilibus non conſidera-
tur caſus neceſsitatis. Si ergo lex
vetat facere ſubſtitutum,niſi in cer
tis caſibus,ſequitur quòd in iſtis ca-
ſibus exceptuatis erit ordinarius:
quia ſi eſſet delegatus, etiam in caſi
bus non exceptuatis poteſt eſſe de-
legatus ſine aliqua prohibitione le-
gis. Ad quid ergo lex induceret ta-
lem prohibitionem, niſi eſſet ordi-
narius?Et idem dicimus in poteſtate
ſuſtituendi conceſſa:quia abſque ta
li poteſtate poteſt quilibet ordina-
rius conſtituere ſibi delegatũ:vt d.l.
more ergo talis poteſtas operatur vt
poſsit conſtituere ordinarium au-
thoritate principis concedentis.

¶ Extra autẽ hos duos caſus ſi ordi-
narius faceret vicegerẽtem,non di-
citur ordinarius:ſed potius delega-
tus ad vniuerſitatem cauſarum, &
ita procedat,quod dicit Alexã. in d.
rubri.ff.de offi. eius. & hoc expreſsè
tenet Iaſ.in l.ſi eadem.col.ij. ff.de of
19 fic.aſſeſ. ¶ Venio ad tertiam.q. vi-
delicet vtrum inferior à principe,
poſsit conſtituere ſibi vicarium? &
loquor de rectore ciuitatis: vel de
præſide:quia iam de alijs dictum eſt.
& breuiter concludo quòd non: &
hoc regulariter:quia omni iure pro-
hibetur.Primò enim prohibetur per
ius commune:per d.§.ad hoc prohi-
bemus. & in authen. vt nulli iud. in
princ. Secundò prohibetur in regno
Siciliæ per multas conſt. Et primò,
per conſt.quæ incipit: officia. quæ
imponit pœnam capitalem. Secũdò,
per conſt.duram & diram. quæ im-
ponit pœnam publicationis bonorũ
contrafacientibus. Tertiò,per capi-
tulum regni:quod incipit: Quia de
vicarijs &c.vbi prohibet rex fieri vi
carios ſine eius licentia:& factos iu
bet de ciuitatibus expelli.& dicit Pa
ris in tract.ſynd.in verſi.ſubſtitutus.
col.fin.quòd poteſtates terrarum nõ
poſſunt facere ſubſtitutum,& ire ad
ſolatium. Quod tamen limita,niſi in
caſu neceſsitatis;vt dixi in præceden
ti dubio:quia leges nouę diſtinguũ-
tur per veteres. l. ſed & poſteriore.
20 ff.de legib. ¶ Quam autem poteſta
tem habeat vicarius ſeu locum te-
nens in caſu, in quo de iure cõſtitui
poteſt?dic, quòd ſi eſt conſtitutus à
principe vel ab alio ſuperiore, qui
habet poteſtatem conſtituendi vica
rium ſeu ordinarium,puta in locum
ordinarij abſentis vel mortui,& tũc
vera & cõmunis concluſio eſt,quòd

poteſt

poteſt facere omnia,quæ poterat il-
le ordinarius in cuius locum ſubſti-
21 tuitur. † Vnde poteſt expedire omnes
cauſas meri & mixti imperij: vſque
ad mortem & membri abſciſsionem
incluſiue.ita intelligatur.l.ij. C. de
offic.eius,qui vi.alte.ger.reprobata
gl.ibi quæ dicit,quòd non poteſt im
ponere vltimū ſupplicium & mem-
bri abſciſsionem: quia hoc non eſt
verum.nam imò poteſt dictas pœnas
imponere:ſecundum Bart.in l.j.§.hi
quibus.ff.de lega.iij.& Bar.in l.j.col.
fin.ff.de offi.eius.vbi in ſpecie repro
bat glo.in d.l.ij.& ibi etiam Alex.in
xv.col.& Bal.in authen.ſed nouo iu-
re.C.de ſer.fugi.ita etiam tenent Ia-
co.de bel.& Bar.in d.§.ad hoc prohi
bemus. ¶ Si verò eſt conſtitutus ab
inferiore in locum ſuipſius: puta à
rectore ciuitatis:& tunc omnes cau
ſas expedire poteſt præter vltimum
ſupplicium,& membri abſciſsionem
ita propriè loquitur text. in d.§.ad
hoc prohibemus.& ibi Iaco.de bel.
& Bar.idem tenet Bal.in l.data ope-
ra.colū.xiij.C.qui accuſ. non poſſ.&
Bald.in d.c.ſi qui deceſſerit.ſi de feu.
fue.contro.& habetur in locis præ-
alleg.& procedit etiam,ſi capitaneus
habeat poteſtatem ſubſtituendi. in
priuilegio; vt tenet Paris in tracta.
ſyndi.in d.verſi.ſubſtitutus.col.ij.ad
prædicta adde Bal.in authen. & om-
nino.col.iij.verſic.iuxta hoc quæri-
tur.C.ne vxo. pro mari.vbi dicit, ꝙ
vicarius poteſtatis poteſt expedire
omnes cauſas citra ſanguinem.

22 ¶ † An autem poſsit vnus vicarius
alium vicarium ſibi ſubſtituere? Dic
quòd non: vt eſt tex.in c.clericos. de
offic.vica.& not.glo.in c.j,in verſic.
ipſius.de offic.vica.lib.vj.& Bald.in
l.aliquando.ff.de offi.procu. & Fely.
in c.C.perpetuus.col.j.de fin.inſtru.
quod procedit etiam in vicario pa-
pæ.ſecundum Cardina.in cle.ij.in ij.
quæſtio.de reſcrip.

¶ Limita hoc, ſcilicet vt non poſsit
facere vicarium perpetuū ſibi ſimi-
lem:ſed ex cauſa,puta abſentiæ po-
teſt ad modicum tempus facere vi-
carium:ſecundum gl.in cle.j.in ver-
ſicu.locum.de regula.& Card.in cle.
j.in xj.xiiij.& xviij.q.de offi.vica. &
Fely.in d.c.C.perpetuus.col.j.

23 ¶ † In quibus autem differat ordina
rius à delegato? ad hoc vt iſta mate-
ria reducatur ad bonam vtilitatem,
dico quòd in multis differunt. Et pri
mò,reſpectu creationis. quia iudex
ordinarius conſtituitur à principe,
papa, imperatore, vel rege,populo,
lege,vel conſuetudine. Delegatus ve-
rò ab omnibus prædictis & à quoli-
bet ordinario: vt no.glo.in l.& quia.
ff.de iur.om.iudic. Item, à delegato
principis.l.à iudice.C.de iudi. Item à
delegato ad vniuerſitatem cauſarū.
l.j.§.ab eo.& ibi Bart.& doct.ff.quis
& à quo appel.

24 ¶ † Secundò,differunt: quia ordina-
rius habet propriam iuriſdictionem,
& iure ſuo illam exequitur. l. more
maiorum.ff.de iur.om.iudi. Delega-
tus verò habet iuriſdictionem iure
alieno,& nihil habet proprium: ſed
habet ſolùm vſum alienæ iuriſdi-
ctionis,ſcilicet delegantis.l.j.§.qui
mandatam.& l.& ſi prætor.ff.de offi.
eius.& l.ſolet.ff.de iur.omn.iud.& l.
& quia.eo.titu.

23. Differentiae inter ordinarium, et delegatum usque ad n. 72.

25 †Tertiò, differunt: quia ordinarius poteſt regulariter delegare. d.l. more maiorum. & l. cognitio. §. cùm propriam. ff. de offi. eius & c. cùm episcopus. de offi. ordi. lib. vj. Delegatus verò ſubdelegare nullo modo poteſt: vt d.l. more maiorum. & l. à iudice. C. de iudi. & l. fi. ff. de offi. eius: etiam de conſenſu partium: ſecundum Bal. in c. cum Bertoldus. col. iij. verſ. quæro vtrum &c. in fi. de re iud. & Iaſ. in d.l. iudice. col. ij.

26 †Fallit in delegato principis: quia poteſt ſubdelegare: vt d.l. à iudice, & c. paſtoralis. & c. venerabili. de offic. deleg. & c. ſi duo. de offi. dele. lib. vj. & not. Abb. in c. ſi pro debilitate. de offi. deleg. & eſt tex. in l. j. in fi. C. qui pro ſuâ iuriſdi. vbi Bal. in vj. not. dicit, quòd etiã cauſas meri imperij delegare poteſt. de cuius dicti veritate, vide Alex. in l. j. col. antepen. & pen. de offic. eius. vbi de hoc examinat plenum articulum. Multas alias fallentias vide per Iaſo. in d.l. à iudice. vbi plenè attingit hanc materiã.

27 †Quartò differunt: quia ab ordinario ſubſtituto nõ appellatur ad ſubſtituentem eum: vt quando ſumus in vicario vel alio locum tenente ordinario: quod quando ſit, declaraui ſuprà & dixi etiam in ſcriptis meis ſuper lectura. ff. de offic. eius. ſed appellatur ad eum, ad quem appellaretur, ſi ſubſtituens pronunciaſſet. l. j. §. j. & ibi Barto. ff. quis & à quo appel. & Barto. in l. præcipimus. in princip. C. de app. & text. in c. romana. & ibi gl. & docto. de appel. libr. vj. & in c. non putamus. de conſuetu. libr. vj. ſed à delegato appellatur ad delegantem: vt in locis præalle. ¶Quid autem, ſi appellaretur à ſubdelegato in caſu, in quo cauſa ſubdelegari poteſt? an ſit appellandum ad primum delegantem obmiſſo medio: vel ad medium ſubdelegantem? Dic, quòd de iure ciuili à ſubdelegato principis poteſt appellari ad ſubdelegantem. l. j. in fi, C. qui pro ſua iuriſdi. & habetur per Barto. in d.l. j. §. j. ff. quis & à quo appel. ſed de iure canonico debet appellari ad principem delegatem obmiſſo medio. c. ſi duo. de offi. delega. lib. vj. ſed in delegatis ab inferiore à principe, indiſtinctè appellatur ad primum delegantem: & poteſt poni exemplum in ſubdelegato à delegato ad vniuerſitatem cauſarum: qui poteſt ſubdelegare. ſecundum Barto. in d.l. j. §. j. quia quo ad hoc, æquiparatur ordinario. ſecundum Bald. in l. fina. vt proponis. la. j. C. quomodo. & quando iudi. & Bald. in l. fin. C. de iudici. & glo. in c. cùm cauſam. de appel. & tota iſta eſt opi. Bartol. in d.l. j. §. j. qui facit duas differentias vna inter ius canonicum & ciuile, vt ſuprà retuli. & aliam inter delegatum à principe & ab inferiore. ſed iſta opinio Bartol. communiter non tenetur: & veritas eſt, quòd non debent fieri prædictæ differentiæ. ſed ſolùm fit differentia, aut delegatus ſubdelegat totam cauſam, aut partem ſibi reſeruat. Primo caſu indiſtinctè tam de iure canonico, quàm ciuili appellatur ad primum delegantem. text. eſt in c. ſuper quæſtionum. §. porrò. & ibi gloſſ. & Abb. de officio. delega. & in d.l. j. §. j. ff. quis & à quo appella. Secundò caſu, appellatur ad ſubde

ſubdelegantem.ita loquatur.d.l.j.in fi.C.qui pro ſua iuriſdictione.& probatur ibi,dum dicit cauſas iudicandas &c. vnde ſola pronuntiatio videtur delegata, & non tota cauſa: iſtam concluſionem tanquam veriorem,tenet Philipp.in c.dilecti.lo.tertio.col.iij.in prin.de appe.& ibi etiã Car.in v.col.in prin.& etiam Abb.& communiter doc.ibid.& in d.§.porro.& cum iſta opin.pertranſeo contra Barto.

28 ¶ Quintò differunt:quia delegatus non poteſt abſoluere ab obſeruatione iudicij, ante litem conteſtatam: nec facere præceptum diffinitiuum, ſecus in ordinario: ita tenet Bald.in l.ſi reus.in prima lectu.in fin.colum. ff.de procura.

29 ¶ † Sextò differunt.quia ordinarius dicitur habere iuriſdictionem fauorabilem: delegatus vero odioſam. gloſſ.eſt in c.j.in verſi.proceſſus.prope finem.de reſcrip.lib.vj.& Alex.in l.j.colum.xv.ff.de offic. eius. & hoc poteſt eſſe vtile ad multa. maximè per.c.odia.de regu.iur.lib.vj.& hanc etiam differẽtiam ponit Alex.in l.j. ff.de damn.infect.

30 ¶ † Septimò differunt: quia quando ſunt plures iudices ordinarij, poteſt vnus ſine alio ab initio cognoſcere, & ſententiare.l.j.ff.de offic. conſu. & l.pomponius.aliàs incipit:Si vni. & ibi Barto.ff.de re iudic.Ratio eſt, quia quilibet habet officium inſolidum.l.imperator.ff.ad municip. ſecus in delegatis:quia ſi vnus ſine alio procedit,proceſſus eſt nullus. l. duo ex tribus.ff.de re iudi.& c.cauſam.el primo.& c.cum cauſam.de offic. deleg.adeò,quòd etiam ſi eſt proferenda interlocutoria, non poteſt vnus ſine alio eam proferre:ſecundũ Abb. in d.c.cauſam.in iij.not.& Bart.in d. l.ſi vni.

¶ Quod fallit,quando in commiſſione eſſet appoſita clauſula:quòd ſi nõ omnes, &c. vel alia ſimilis:verùm tunc debent requiri prius collegæ. aliàs ſine requiſitione & declaratione, quòd non poſſunt interuenire, non poſſunt alij ſoli procedere.tex. eſt & ibi Abb.& Felyn.in c.prudentiam.in princ.de offic.deleg.In delegatis autem ad vniuerſitatem cauſarum eſt.Idem quod in ordinarijs: ſecundum Bartol. in d.l.ſi vni.& ibi etiam glo.& Alexan.dicit hanc eſſe communem opin.licet Abba.in d.c. cauſam.tenuerit contrarium & male:ſecundum eum. † Quid autem in

31 arbitris?Dic idem,ꝙ in delegatis.l.ſi in tres.ff.de arbit.

32 ¶ Octauò differunt: quia iuriſdictio ordinarij poteſt prorogari: cuius prorogationis ratione poteſt iudicare extra territorium.l.ſi conuenerit.ff.de iuriſdict.omn. iudi.& l.j. & ij.ff.de iud.ſed iuriſdictio delegati non poteſt prorogari: nec poteſt cognoſcere delegatus,niſi inter perſonas contentas in reſcripto delegatorio.c.P.&.G.de offi.deleg.& l.priuatorum.C.de iuriſd,omn.iud.

33 ¶ † Nonò differunt: quia in pluribus delegatis vno mortuo expirat officium omnium:adeò quòd vlterius ex illa delegatione cognoſcere non poſſunt.c.penul.de offi.dele. ſecus in pluribus ordinarijs: vt notat Abba.in d.c. penulti. dum refert ſe

Fadinarum, et delegati notata.

ad ea, quæ dixit in c. prudentiam. in prin. co. titu. vbi hoc dixit in iiij. col. & glo. in c. vt officium. de hæret. lib. vj. & Bar. in l. j. §. ſi plures. ff. de exerc. Ad hoc potes adducere omnia ea, quæ dixi ſuprà in octaua differentia. Et idem dicimus in pluribus arbitris quod in delegatis: vt d. c. pe.

34 ¶ † Decimò differunt: quia in dubio appellatione iuriſdictionis, intelligimus de ordinaria: non de delegata: ſecundũ Abb. in c. pen. verſi. quæro an vicarius, &c. de offic. vica. & Alex. in rub. ff. de iuriſdi. om. iudi.

35 ¶ † Vndecimò differunt: quia coram iudice ordinario, qui non poteſt cognoſcere, niſi de certa ſumma, non fit coaceruatio plurium ſummarum diuerſis actionibus in eodem libello cumulatarum, ad impediendam ſuam iuriſdictionem. l. ſi idem cum eod. in princip. ff. de iuriſdi. om. iudi, ſecus coram delegato. Hanc differentiam poſuit Iaſo. in d. l. ſi idem cum

36 eodem. in j. not. Ratio eſt: † quia delegata iuriſdictio derogat ordinariæ. c. ſtuduiſti. de offi. lega. & c. ſane. de offic. delega. Ergo debet reſtringi pro conſeruanda iuriſdictione ordinaria. & ſic debet fieri coaceruatio. l. ſi plures. §. fi. ff. de pact. aliàs eſſet in odium ordinarij: quod fieri non debet. ſecũdum Bar. in d. l. ſi idem cum eod. in princip. Item, quia iuriſdictio delegata eſt odioſa: ergo reſtringenda. c. odia. de regulis iur. libr. vj. & l. cùm quidam. ff. de liberis & poſthumis: & dixi ſuprà in octaua differentia.

37 ¶ † Duodecimò differunt: quia ſententia lata per ordinariũ contra ius litigatoris, valet: & tranſit in rem iudicatam, ſi non appellatur, vt habetur in c. cum inter. de re iudic. & in l. cùm prolatis. & ibi per Alex. & docto. ff. de re iudi. ſecus, ſi eſt lata per delegatum. ita tenet Hoſti. in c. fina. de præben. & in c. j de offi. deleg. lib. vj. & Oldr. in conſi. lxxxj. colum. j. & Barba. in additio. ad Abb. in c. cum dilecta. de reſcript. in additio. quæ incipit. Ordo iuris, &c. poſt medium.

38 ¶ † Decimotertiò differunt: quia proceſſus contumaciæ punitiuus per delegatum factus contra citatũ, non comparentem, ſi in veritate ille non erat delegatus, non valet: quanuis fuiſſet dubium: ſecus ſi fiat per ordinarium: quanuis in veritate non ſit ordinarius: dummodo poſſit eſſe: quia bene valet: ita dicit Abba. in c. præterea. col. pen. de dilat.

39 ¶ † Decimoquartò differunt: quia ordinarius poteſt reuocare ſententiam ſecundi decreti: ſed delegatus non. Iſtam differentiam ponit Alexã. in l. quod iuſsit. col. vj. ff. de re iudi. referens ita tenere Inn. in c. conſultationibus. de offi. deleg.

40 ¶ † Decimoquintò differunt: quia delegatus poteſt in totum recuſari vt ſuſpectus: vt remoueatur: ſed ordinarius non: ſed datur ſibi adiunctus: ſecundum Bartolum & docto. in lege apertiſsimi. C. de iudic. niſi eſſet delegatus ad vniuerſitatem cauſarum: quia tunc ſimiliter debet ſibi dari adiunctus. gloſſ. eſt notat in lege finali in gloſſa prima. C. de iudic. & quod dixi in delegato, procedit etiam in delegato principis. ſecundum Abbatem in ca: ſuper quæſtionum.

ſtionum.§.quem verò.de offic.delegat.& hoc eſt de iure ciuili: de iure verò canonico tam ordinarius,quàm delegatus poteſt in totum recuſari. c.ſi quis contra clericum.& ibi Abb. & doct.de foro competenti.& idem Abb.in.c.cùm ſpeciali in primo notab.de appell. Dummodo cauſa legitima inſeratur & probetur. aliàs recuſatio non admittitur: vt dicit Abb.ibidem.& in.d.§.quem verò.& eſt text.in.c.ſecundò requiris.de appella. ſecus eſt de iure ciuili: quia non oportet inſerere cauſam ſuſpitionis: ſecundum Bart.in.d.l.apertiſſimi.& gloſſ.in.l.quia poterat.ff.ad trebellia.& gloſſ.in.l.item ſi ſuſpectus.ff.ad procur.& Iaſ.plenè in.d.l. apertis ſimi. & quæ ſint iſtæ iuſtæ cauſæ recuſandi iudicem ſuſpectum, tangit Specu.in titu.de iudic.deleg. §.ſupereſt.& ego dicam plenè infra in tracta. de appellatione.in vltima parte huius operis,in verſ.recuſatio. & ibi videas. ¶Hodie autem in regno ſeruatur ius canonicum:ex diſpoſitione regiæ pragmaticæ:quæ incipit: Item ſi contingat. per quam diſponitur,quòd tã ordinarius,quàm delegatus poteſt recuſari, vt ſuſpectus: & remouetur in totum:& debet allegari & probari iuſta cauſa ſuſpitionis coram diœceſano loci, ſeu eius vicario: vt ibi habetur.

41 ¶† Decimoſextò differunt quia ordinarius poſtquam eſt recuſatus, vt ſuſpectus,poteſt cauſam alteri delegare.c.ſi quis contra clericum.de foro compet.&c.cum ſpeciali. & ibi Abb.& Philip.de app. delegatus verò recuſatus,nõ poteſt cauſam committere.c.iudex ab apoſtolica, de offic. dele.lib.vj. Cùm diſtinctione tamen, de qua ibi: ſcilicet aut nondum eſt propoſita recuſatio: & poteſt committere: aut eſt propoſita:ſed nondum fuit pronuntiatum ſuper ea: & tunc non poteſt committere:niſi de conſenſu partium. Aut eſt pronuntiatum:& tunc etiam de conſenſu partium nõ poteſt cõmittere:quia poſt pronuntiationem deſijt eſſe iudex: vt.d.c.iudex ab apoſtolica.& loquor de delegato principis:quia in eo cadit hoc dubium: nam delegatus ab inferiore,ſinè dubio non poteſt ſubdelegare:vt ſuprà dixi in tertia differentia.

42 ¶† Decimoſeptimò differunt: quia ordinarius poteſt delegare totam cauſam,& ſententiam ſibi reſeruare:dummodo audiat ter cauſam,ſcilicet in principio ideſt.in litis conteſtatione.in medio:& in fine. vt C.de iud.authen.adhęc. delegatus verò hoc facere non poteſt: nam aut totam cauſam committere debet, aut nihil:vt not.glo.in dicta authen. adhæc.in verſic.delegatus.vnde non poteſt ſententiam ſibi reſeruare, etiam ſi eſſet delegatus principis. & hoc de iure ciuili.ſecus de iure canonicò: quia poteſt ſibi reſeruare ſententiam.c.ſuper quæſtionum.in princip.de offic.deleg.& prædictam differentiam ponit Barto.in.l.nequicquam.§.vbi decretum.colum. iij.ff. de offic.proconſul.dum ponit differentiam inter decretum & ſententiam: & Alexand.in rub.ff.de offic. eius.colum.ij.

43 ¶† Decimooctauò differunt: quia ordinarius poteſt ſuam ſententiam exequi: delegatus verò

non : imò ſua ſententia mandatur executioni per ordinarium.l.à diuo Pio.in princi.& ibi gloſ.& Barto.ff. de re iud.& hoc procedit in delegato ab inferiore à principe:vt eſt tex. etiam in.l.properandum.§.ſin autem reus.iuncta glo.in verſicu.ad maiorem.C.de iudic.& tenet Alexand.in. d.l.à diuo Pio.colũ.iij.&.iiij.& Abb. in.c.ſi quis contra clericum.colum. fin.de foro competen.ſecus in delegato principis:quia tam iure ciuili, quàm canonico poteſt ſententiam exequi:ſecundum Alexan.in.d.l.à diuo Pio.colum.ij.& Abb.in.d.c.ſiquis contra clericum.colum.penul.& c.ſignificaſti.de offi.delegat.quam ſententiam poteſt exequi infra annum tantùm , & non vltra.c.quærenti.de offic.delegat.Item poteſt delegatus à principe , committere ordinario executionem ſuæ ſententiæ : vt.d.c. ſignificaſti.&.c.ſanè.eo.titu.& tenetur ordinarius ſibi obedire,etiam ſi iniuſta ſit ſententia.text.eſt in.c.paſtoralis.§.quia verò.de offic.delega. & not.in.d.ſanè.&.d.c.ſignificaſti.de qua materia vide in quadam diſputatione mea,quam poſui ſuper rub. ff.de offic.eius.dum legi illam rubric.in almo ſtudio ciuitatis Salerni , conductus ad lecturam de mane ordinariam . quæ diſputatio incipit: Pro ornamento &c.& tractat materiam.c.ſi quando.de offic . delegat. Item prædicta de delegato inferioris à principe , procedunt de iure ciuili : ſecus de iure canonico : quia ſi delegatus habebat poteſtatem exequendi,poteſt etiam delegatus exequi : ſecundum Abba.in.d. c . ſi quis contra clericum . colum . penulti.& fin.& ratio eſt:quia executio eſt miſti imperij : & de iure canonico delegantur ea,quæ ſunt miſti imperij: ſecundum gloſ.in . c . quod ſedes.de offi.ordi.& Barto.in l.ne quicquam. §.vbi decretum.ff.de offic.procon. licet ſecus ſit de iure ciuili:vt habetur in l.iubere cauere.ff.de iuriſdic. omn. iudic.& in.l.j.ff.de offic.eius.

44 Decimonono differunt:quia ordinarius poteſt ampliare & minuere tempus , quod datur iudicatis ex cauſa.l.ij.ff.de re iudica.ſed delegatus non : quia ex quo ipſe non exequitur ſententiam ſuam , vt modò dixi in præcedenti differentia : non poteſt imponere legẽ ſuperiori exequendi,ſcilicet ordinario deleganti. c.ex inſinuatione.de appel.hanc differentiam poſuit Barto.in.d.l.ij.in.j.

45 q. Viceſima differentia eſt:quia appellatione magiſtratus , non venit delegatus , ſed tantùm ordinarius : ſecundum Paul.de caſt.quem ſequitur Alexand.in.l.eum,qui.ff.de iuriſdic.omn.iudi.quod facit ſecundum eum,pro interpretandis ſtatutis loquentibus de magiſtratu : vt non comprehendant delegatum:pro quo eſt text . in l . properandum in princi.in ver.ſiue in magiſtratibus.

46 &c.C.de iudi. Viceſimoprimò differunt:quia ordinarius debet delegare cauſam ſuo ſubdito:quem poteſt compellere ad acceptandum . c . paſtoralis.& ibi Abb.in pen.not.& in. capitu.quod ſedes.de offic.ordinar. &.l.j.C. qui pro ſua iuriſdictio . ſed non ſubdito inuito non poteſt cauſam delegare : ſed volenti tantùm: ſecundum

ſecundum Bar.in.d.l.j.vbi ita limitat dictam legem.& Abb.in.d.c.paſtora lis.in.iiij.not.& ita intelligitur text. in.l.& ſi prætor.ff.de offi.eius.ſed delegatus à principe, poteſt cauſam ſubdelegare cuicunq;,etiam ſuo ſuperiori, & non ſubdito,etiam inuito.Vnde ſi delegatus papæ eſt minimus clericus,poteſt cauſam ſubdelegare archiepiſcopo, etiam inuito.c. paſtoralis.in princi.& ibi Abb.in pe. not.&.c.ſanè quia.de offic.delegat.

¶ Verùm circa hoc ſcias,quòd delegatus papæ debet ſubdelegare cauſas illis perſonis,quibus delegat papa, ſcilicet in dignitate conſtitutis: per.c.ſtatutum.de reſcrip.lib.vj.aliàs ſubdelegatio non valet,& proceſſus factus eſſet ipſo iure nullus:ita tenet Abb.in.d.c.paſtoralis.in fi.illius prin. de off.deleg.& Alex.in conſi.lxxvij. col.ij.in ij.volu.

47 ¶ † Viceſimoſecundò differunt:quia ordinarius ſi protulit ſententiam nullam,poteſt iterum de cauſa cognoſcere & ſententiare.l.ſi præſes.C.quomodo & quando iud.&.l.j.C.de ſen.&.l.ſi accuſatoribus.C.de accuſ.& Barto.in.l.iudex poſtquàm.ff.de re iudica.delegatus verò qui nulliter pronunciauit, non poteſt vlterius de cauſa cognoſcere.l.ſi vt proponis.C.quomodo & quando iud.etiam ſi ſit delegatus à principe: ſecundum Bald.in.d.l.ſi vt proponis.colum.ij.& Alexand .plenè,in rubr.ff.de offic.eius.colum.ij. niſi eſſet delegatus ad vniuerſitatem cauſarum: quia habetur vt ordinarius:ſecundum.Bald.in.d.l.ſi vt proponis.& Felyn.in.c.in literis.colum.i.de offic.delegat.& de prædictis an & quando & qualiter procedant in delegato,vide plenè per Felyn.in.c.qualiter & quando el primo.colum.antepen.& pe.de accuſ.& qualiter procedat in ordinario,quòd poſsit iterato cognoſcere.vide Abb. in.d.c.in literis.& Barto.in.d.l.iudex poſtquàm.

48 ¶ † Quo autem ad reuocandum interlocutoriam,non eſt differentia inter ordinarium & delegatum: quia vterque poteſt eam reuocare:ſecundum gloſ.in.d.l.quod iuſsit ff.de re iudica.& ibi etiam Alexand.in.j.colum.& eſt text.in c.cùm ceſſante.& ibi Abb.in ij.not.de appel.quod limita, vt infrà proxima differentia.

49 ¶ † Viceſimotertiò differunt:quia ordinarius ſi pronuntiat ſe non iudicem vel iuriſdictionem non habere, poteſt hanc ſuam interlocutoriam reuocare:ſecundum Bald.in.l.ſi præſes. per illum text. C.quomodo & quando iudex. ſecus in delegato: quia talem interlocutoriam non reuocat.c.ſignificantibus.& ibi Abb.& doct.de offic.delega.hanc differentiam in terminis ponit Ludo.Rom. in conſil.cclviij.in fin.& Barba.in addi.ad Abb.in.d.c. ſignificantibus. quibus adde Barto.in repet.l.ij.colū. iij.ff.ſi quis in ius voc.non ier.& in d.l.quid iuſsit.ff.de re iudica.

50 ¶ † Viceſimoquartò differunt:quia ordinarius poteſt delegare vnum articulum cauſæ iuriſdictionalem. vt eſt gl.in.c.ſuper quæſtionum.in ver. quicunque.de offic.delegat. quia ſi poteſt totam cauſam, multò magis vnum articulum. delegatus verò non poteſt etiam vnum articulum

iuriſdictionalem ſubdelegare:ſecundum abb. in.d.c.ſuper quæſtionum. in princ.ſuper dicta gl.in verſi.quicunq;.Sed articulum non iuriſdictionalem poteſt ſubdelegare : ita tenet Alex.in.l.more.colũ.v.ff.de iuriſdi. om.iud.licet Bar.ibi contrarium teneat:& malè : quia communiter reprobatur:ſecundum Abba.in.d.c.ſu-
51 per quæſtionum.¶†Fallit in delegato ad vniuerſitatem cauſarum:quia ille æquiparatur ordinario : vt pluries dictum eſt ſupra:ſecũdum Abb. in.d.c.ſuper quæſtionum.colum.iiij. Non tamen poteſt ſubdelegare vniuerſam ſuam delegationem : vt not. Hoſt.in tit.de offi.deleg.§.quis poſſit.quem ſequitur Alex.in.l.à iudice. C.de iudi.quia etiam ordinarius non poſſet totam ſuam iuriſdictionem delegare inconſulto principe.l.pe.&
52 ibi not.ff.de offi.pręſid.† quis autem dicatur delegatus ad vniuerſitatem cauſarum? vide Iaſo.in.d.l.à iudice. Secundo fallit in delegato principis. vt.d.c.ſuper quæſtionum.& ibi Abb.
53 in.iiij.colũ.¶†Viceſimoquintò differunt : quia ordinarius poteſt aliquem citare per edicta : & idem in delegato principis.tex.eſt in authen. qui ſemel.C.quomo.& quando iud. & in.§.omne.in authen.de litig.ſed delegatus inferioris hoc facere non poteſt:vt not.gloſſ.in dicta.authen. qui ſemel.in verſic.delegatis.& ibi etiam Barto.verſic.venio ad ſecundam , &c.& Barto.in extrauagan.ad reprimendam.in verſi.per edictum. & Bart.in.l.plerique.ff.de in ius vo-
54 can.¶†Viceſimoſextò differunt: quia delegatus inferioris à principe,non poteſt citare aliquem realiter,ſcilicet capiendo ipſum de perſona:ſed ordinarius ſic : & delegatus à principe.Ita tenet Bar.Alex.& communiter docto.in.l.ij.ff.de iuriſdict. omn.iud.contra glo.ibi:ſiue ante litem conteſta.ſiue poſt.& idem Bart. in.l.pleriq;.ff.de in ius.voc.& quod dixi in delegato principis,vt ſit idem, quod in ordinario , iſta eſt communis concluſio:quam tenet Bar.in dicta authen.qui ſemel.C.quomodo & quando iudex.& Alexã.in.d.l.ij.col. iij.& de prædictis eſt tex.cum gl.in. l.conſentaneum.C.quomodo& quan-
55 do iudex.¶†Viceſimoſeptimò differunt,quia delegatus citans,debet citare cum inſerto tenore ſuæ delegationis.aliàs ſibi non creditur:niſi doceat de commiſſione,& copiam faciat.c.cum in iure.& ibi Abb.& Fely.de offic.deleg.& in.c.prætereà.de dilat.& Barto.in.l.ij.ff.ſi quis in ius vo.non ier.Sed ordinarius hoc facere nõ tenetur:ſed ſufficit,quòd mandet nuntio vt aliquem citet ſolo verbo ſine litteris.text.eſt in.c.cum dilecti.ibi viua voce.&c.de don.& contu.& Specu.in ti.de cita.§.ſequitur. verſi . vtrum.& eſt ratio:quia ſemper præſumitur pro iuriſdictione ordinaria:ſecus pro delegata . ita dicit Abb.in.dicto.c.cum in iure.columna penulti.
56 ¶†Viceſimooctauò differunt:quia iuriſdictio ordinarij,non expirat per mortem ſuperioris conſtituentis ipſum,etiam re integra:ſecundum Hoſtien.in.c.quoniam abbas.de offi.deleg.& Abb.in.c.relatum.eo.ti.& eſt text.in.l.& quia.ff.de iuriſdict.omn. iudicum.

iudicum. & eſt etiã tex.clarus in c.
legatos.in fi.de offic.lega.lib.vj.ſed
iuriſditio delegati, extinguitur mor
te delegãtis re integra:vt d.l.& quia
& d.c.relatum.& c.gratum. & c.licet
vndique. de offi.deleg. & in c. fi. de
offi.lega.Dicitur autem res integrá,
quando nondum eſt facta citatio. &
ita eſt communis opin.quam tenet
Bartol. & doc. in d.l.& quia per. d.c.
gratum.& d.c.fi.& no.Abb.in d.c.re-
latum.quòd procedit etiam in dele-
gato principis: per prædicta iura. &
not.glo.in ver.principaliter.in d.l.&
quia.Et in tãtum extinguitur iuriſ-
dictio morte mãdantis,quòd etiã de
conſenſu partiũ nõ poſſet delegatus
pcedere.gl.eſt in c.cũ veniſsẽt in ver.
egerit.de teſti.Itẽ, pcedit.etiã ſi de-
legatus ignoret delegantẽ eſſe mor
tuum:ſecundum Barto.in d.l.& quia
col.fi.Item, procedit etiam in dele-
gato ad vniuerſitatem cauſarum. nã
quo ad hoc non æquiparatur ordi-
nario.Eſt enim neceſſe, vt ſaltẽ vna
cauſa ſit cœpta coram eo:vt res de-
ſinat eſſe integra:ſecundum Bartol.
in d.l.& quia.ver.quæro,quid ſi plu-
res &c.quem ibi ſequitur Alexan. &
communiter Moder. & Abb.in d.c.
relatum.Illud autẽ,quod dixi in de-
legato principis,limita multis mo-
dis:vt per Iaſ.in d.l.& quia.colũ. iiij.
57 Item illud: quod dixi in ordinario,
limita non procedere, quando vna
iuriſdictio ordinaria cohęret alteri
ordinariæ, vt acceſſoria: ſicut dici-
mus in vicario:qui eſt ordinarius: &
tamen eius iuriſdictio finitur mor-
te epiſcopi,vel alterius conſtituen-
tis: ſecundum Alexan.in d.l. & quia
co.j.& Hoſtien.in dicto c. quoniam
abbas. & Abb.in c. pen. de offic. vi-
car. tunc enim iuriſdictio deuolui-
tur ad capitulum .vacante ſede c.ij.
extrà,ne ſede vac.

58 ¶ Viceſimononò differunt:quia iu-
dex ordinarius etiam minimus po-
teſt delegare cauſam cum poteſtate
ſubdelegandi:vt eſt gl.in c.is,cui. de
offic.deleg.lib.vj.& Bartol.in l. mo-
re.& ibi etiam Alex.in v. & vj. col.
ff.de iuriſd.omn.iud. vbi dicit hanc
eſſe communem opin. & Fely. in c.
ſuper quæſtionum. §. ſi verò verſi.
fallit quartò,&c. de off.deleg.Secus
in delegato etiam principis: ſecun-
dum Alexã. in rubric.ff.de offic.eius
col.iij.& glo.in c.ſuper quæſtionum
§.porrò.ver.transfer totam.de offic.
deleg. hanc differentiam ſentit Bal.
in l.à iudice. & ibi Saly. & commu-
niter doc.C.de iudi.& Abb.in c.cùm
Bertoldus.de re iudi.& Bar.in l.Tolet
ff.de iuriſ.om.iud & Alex. in conſil.
clvij.col.iij.in ij.volu.vbi dicit hanc
eſſe communem opi.& Iaſ.in l.j.co-
lum.viij.ff.de offic.eius.

¶ Prædicta limita,niſi delegatus ſub
delegaret ſciente & patiente ordi-
nario.quia tunc poteſt: ſecundum
Alexan in præalleg.conſilio.clvij. &
Iaſ. in d. l. à iudice.col.iij. in quarta
59 limitatione. ¶ Triceſimò differunt:
quia quilibet ordinarius habens me
rum & miſtum imperium,poteſt ſuã
ſententiam dubiam interpretari: &
etiam ſententiam ſui delegati.ſed
delegatus hoc facere non poteſt:ſe-
cundum Bartol.in l.ab executione.
verſ.veniamus ad ſecũdam partem.
&c.ff.de app.& Alexan. in rub.ff. de

60 off.eius.colum.iij. ¶ † Triceſimoprimò differunt: quia ordinarius poteſt condemnare victum victori ad expenſas: reſeruata ſibi taxatione l. terminatio. C. de fruc. & litis expen. & ibi Bartol. & Bald. Sed delegatus hãc reſeruationem facere non poteſt: & ſi fecerit, eſt nulla, vnde delegans poteſt poſteà taxare. ita dicit Barto. in l. ab executore. colum. pen. ff. de appel. & Bar. in d. l. terminato. quod tamen intellige procedere in tali delegatò: qui non poteſt ſententiam exequi: de quo dixi ſuprà in xviij. differentia. Secus ſi poteſt exequi: ita dicit Bartolus in locis prææallegatis.

61 ¶ † Triceſimoſecundò differunt: quia ordinarius poteſt cognoſcere de cauſis meri & miſti imperij. Intellige tamen de ordinario illuſtri, ſpectabili, vel clariſsimo l. illicitas §. qui vniuerſas ff. de offic. preſi. de quibus habetur per glo. & Moder. in l. j. ff. de offi. eius. quia infimi magiſtratus. prout ſunt defenſores ciuitatum nõ habent in huiuſmodi cauſas, niſi modicam coërtionẽ l. magiſtratibus ff. de iuriſd. omn. iud. & in auth. de defenſo. ciui. §. audien. Verùm hodie omnes magiſtratus municipales, qui capitanei appellantur, cognoſcunt de cauſis meri & miſti imperij: quia æquiparantur præſidibus: vt no glo. in l. ſi in verſicu. id eſt. C. de preſcrip. lon. temp. quod fuit inductum per pacem Conſtantiæ: ſecundum Bal. in titu. de pace conſt. in ver. criminalibus. & Ioan. an. in addi. Specul. in tit. de iuriſ. om. iud colum. j. & Ang. in l. j. §. ſolent ff. quando app. ſit. Sed delegatus non cognoſcit de cauſis meri & miſti imperij: quia talia delegari non poſſunt l. j. in prin. ff. de offi. eius. & l. iubere cauere ff. de iur. om. iud. & l. ij. C. de peda. iud. & l. nequicquam §. vbi decretum ff. de off. proconſ. ſecundum vnum intellectum.

¶ Item, prædicta intellige de mero imperio maximo, maiori, magno, & paruo. De minori autem & minimo bene cognoſcit delegatus: ſecundũ, Barto. in l. imperium. col. iij. & iiij. ff. de iuriſd. omn. iud. ¶ Fallit hoc ratione abſentiæ vel infirmitatis: quia tũc ordinarius delegat merum & miſtum imperium: vt d. l. j. ver. huius rei. & ibi Bartol. & Alexan. ff. de offi. eius. niſi quando veniret pœna mortis vel abſciſsionis membri: quia delegatus non poteſt huiuſmodi cauſas decidere: vt in auth. de colla. §. ad hoc prohibemus. ¶ Itẽ, fallit in principe, qui poteſt huiuſmodi cauſas delegare l. fin. C. vbi ſena. vel clariſ. & Barto. in d. l. j. in. ij. q. ff. de off. eius.

¶ Item fallit in cauſa reſtitutionis in integ. quæ licet ſit miſti imperij l. ea, quæ §. j. & ibi no. ff. ad municipa. tamen delegari poteſt l. fi. C. vbi &
62 apud quem. ¶ † Item, fallit de iure
cano. ſecundũ ꝙ omnes cauſæ meri & miſti imperij delegantur c. quod ſedes, & ibi glo. de off. ordi. & glo. in cle. j. de offic. deleg. & Alex. in conſi. cvj. col. pen. in ij. vol.

63 ¶ † Item fallit in delegato principis: qui poteſt huiuſmodi cauſas ſubdelegare. ſecundum gloſ. & Bald. in l. vnica. C. qui pro ſua iuriſdi. & Bart. in d. l. j. in iij. q. quanuis ibi Alexan.

& alij

& alij contrarium teneant : tamen iſta eſt magis communis opin.quam reaſſumpſit ibi Iaſo. in d.l.j. colum. xix. & Abb. in c. venerabili de offic.deleg.

64 ¶†Quod limita, niſi eſſet electa induſtria perſonæ l. inter artifices ff. de ſolu.& l.nemo.ff. de duo.re. quod quomodo cognoſcatur, vide Abb. in c.fi.de offic.deleg & Iaſ. in l.à iudice.&.C.iudic.

¶Item limita, niſi eſſet facta delegatio de aliquibus caſibus reſeruatis principi : quia tunc non ſubdelegat: vt no. Alex.in d.l.j.col.fi.ff.de offic. eius. & Baldus in l. geſta. C. de re iudic.

65 ¶†Triceſimo tertiò differunt : quia eximens vocatum in ius coram delegato: non tenetur edicto , ne quis eum, & c.l.iij.§.ſi quis. ff. ne quis eũ & Bald.in rub.extrà de off.dele.col. j.Secus ſi coram ordinario: vt in toto illo titulo:& inſt.de actio.§. pœnales.& ibi per Modern. & prædicta procedunt etiam in delegato principis:ſecundum Alex.in rub. de offic.

66 eius.col.ij. ¶†Triceſimoquartò differunt:quia capitulum,ſede vacante ſuccedit in iuriſdictione ordinaria. c.j. de maior. & obedi. lib.vj. & c.ij. ne ſede vacan. & no.in c.ij. ne prælat. vic. ſuas. non tamen ſuccedit in iuriſdictione delegata : ſecundum Cardi.in clemen. j. ver.duro.in viij. q.de hæreti.& Gemin.in d.c.j.de maior. & obedi.lib. vj. & Ioan. and. in c.cùm olim. colum. pen. de maior. & obedi.& habetur in c. ad abolen-

67 dam de hære. ¶†Triceſimoquintò differunt : quia delegatus papæ non poteſt demandare poteſtatem abſoluendi ab excommunicatione: nec prædicandi:nec prouidendi eccleſijs de prælatis c.11 , cui de offic. deleg.lib.vj. & tamẽ ordinarius hæc omnia demandare poteſt : vt habetur in c.inter cætera & c.fin.de offic. ord.& c.cauſam.de elect.& c.fi.de of-

68 fic.deleg. ¶†Triceſimoſextò differunt:quia ordinarius poteſt liberè inſtituere præſentatum in eccleſia per patronos c. ex frequentibus. de inſtitu . ſecus in delegato : quando coram eo vertitur quæſtio inter patronos de iure præſentandi : & ipſe fuit delegatus à papa, vt ordinet eccleſiam & prouideat de rectore:quia poteſt tantùm iudicare quis ſit inſtituendus : & epiſcopus dioceſanus habebit ponere ipſum in eccleſia, & inſtituere:ſed ipſe delegatus inſtituere non poſſet c. ſuper eo. & ibi Abb.de offic.deleg.

69 ¶† Triceſimoſeptimò differunt: quia ordinarius poteſt imponere maiores mulctas l. eos. C. de modo mulct.& Alexan.in rubrica ff.de offic.eius.colum.ij.in fi.Delegatus verò licet poſsit mulctas imponere c. paſtoralis & c.de cauſis.de offic. delegat. non tamen poteſt excedere ſummam ſex aureorum : ſi eſt de perſonis illuſtribus, ſpectabilibus, vel clariſsimis. Si verò eſt de minoribus, non poteſt excedere tres aureos l.ij.C.de ſportul.& Hoſt.in d.c. de cauſis. & procedit hoc etiam in delegato in principis: vt ibidem dicit Alexan.¶Scias tamen , quòd hodie dipoſitio dictæ l. eos. C. de modo mulct.nõ eſt in vſu : & iudices de facto

ordinarium et delegatum iudicem.

de facto eam non ſeruant: ſed imponunt mulctas ad eorum arbitrium: ita dixit Spe. in titu. de ſent. prolat. §. ſpecies. verſi. ſed nūquid titulus, &c. & Alexā. in conſil. xxxv. in ij. vo. col. pen. & Iaſ. in l. iij. §. quid prætor. in fi.
70 ne quis eum. ¶ Triceſimò octauò differunt: quia ſi delegans excōmunicetur, non per hoc ſuſpenditur iuriſdictio delegati: ſecundum glo. & Inno. in c. licet. de of. dele. & Spec. in tit. de iudi. dele. §. reſtat. ver. quid ſi ſuper duobus &c. ſecus eſt in vicario: qui habet iuriſdictionem ordinariā, vt ſuprà dixi: & tamen excommunicato epiſcopo ſuſpēditur iuriſdictio vicarij c. romana de offi. vic. lib. vj. vide tamen Abb. in d. c. licet. qui non tenet indiſtinctè illud, quod dixi de delegante excommunicato: nam diſtinguit, prout in delegante mortuo ſcilicet, aut excōmunicatus re integra: aut non. Illud tamen quod dixi de vicario, non intelligas procedere in quolibet ordinario: vt per Abb. in d. c. licet. col. fi. quia ſi iuriſdictio ordinarij non finitur morte conſtituētis, multò minus finitur excommu-
71 nicatione. ¶ Triceſimononò differunt: quia ordinarius poteſt delegare cauſam cum clauſula: appellatione remota. quod intellige de tali ordinario: qui habeat ſupremam poteſtatem, prout eſt princeps, quia ſolus princeps vtitur iſta clauſula in delegationibus: vt eſt gloſſ. in c. ſuper queſtionum. in prin. in ver. prouocationis. de offi. deleg. & glo. in c. quòd translationem in glo. mag. in fi. de offic. lega. & tex. in l. j. in fi. ff. à quibus app. non licet. & Specul. in ti. de legato. §. nūc oſtēdendum. ver. xiiij. ſed delegatus principis non poteſt cauſam ſubdelegare, appellatione remota. tex eſt in d. c. ſuper quæſtionū §. nos autem de offi. dele. & Abb. in d. c. ſuper queſtionum. §. ſi verò. in ij. no. Scias tamen, quòd iſta clauſula non operatur in præiudicium tertij: quia non impedit tertium appellare. tex: eſt & ibi Abb. in c. ſuper eo. de
72 off. dele. ¶ Quadrageſimò differūt: quia quando committitur ordinario per ſuperiorem aliqua cauſa, quę ſpectabat ad eius iuriſdictionem, cenſetur eius iuriſdictio excitata: adeò quod non per hoc efficitur delegatus: ſed remanet ordinarius etiam in illa cauſa: & illa commiſſio, appellatur iuſſus, & non delegatio. tex. eſt in authen. vt nulli iud. §. & hoc verò iubemus: per quem ita tenent Bartol. & doc. in l. more. ff. de iur. om iud. & Fely. plenè in c. licet. de offic. ordi. ſecus eſt, quādo fit commiſſio alicui qui non erat ordinarius in illa cauſa: quia ille cenſetur merè delegatus. vt in toto tit. de offic. dele. Illud autem, quod dixi in ordinario, limita niſi in commiſſione eſſet in aliquo alterata eius iuriſdictio. quia cenſetur tunc delegatus: & non dicitur tunc iuriſdictio excitata: ſecundum Fely. in d. c. licet. vbi plenè de hoc.

Rober. de Venuſio. V. I. D.

Iudiciorum VI. *diſtinctio.*

Iudicium aliud conuentionale: & aliud re conuentionale.

Compenſatio locum habet, vbi debitum

eſt liquidum: non aliter. Item ceſſat, vbi debetur ſpecies.

3 Compenſatio fit de liquido ad illiquidum: quando per confeſſionem facta eſt liquidatio. & nume, 27.

4 Compenſatio an ſimilitudinem aliquam habeat cum reconuentione.

5 Reconuentio ante litis conteſta. fieri debet: vel incontinenti poſt: aliâs pari paſſu cum conuentione non ambulant. 24.

Intellectus ad c. diſpendia, §. reus. de reſcrip. lib. vi.

6 Reconuentio pari paſſu ambulat cũ conuentione: & fit proceſſus ſimultaneus: ſed debet prius reus actori reſpondere: & poſtea econtrà.

7 Actore non reſpondente reconuentioni, denegatur audientia ſuper ſua conuentione.

8 Cauſa reconuentionis, debet vna & eadem ſententia terminari: niſi primò liqueret de vna cauſa: quia poteſt vnam tantùm diffinire iudex.

9 Appellatio à ſententia lata in cauſa conuentionis, non impedit iudicium procedere in cauſa reconuentionis: de qua tamen citò liquere non potuit.

10 Proceſſus valet, licet iudex cauſam reconuentionis pari paſſu non expediat: ſed malè facit: & debet appellari.

11 Reconuentio an fiat coram delegato: & nume. 20. & 25.

12 Reconuentio an coram arbitrio locum habeat.

13 Arbitri iuris, an habeant ordinariam vel delegatam poteſtatem: & ad quem appelletur ab illis.

14 Reconuentio an fiat coram iudice prorogato.

15 Coram iudice appellationis an reconuentio fiat. & nume. 17. & 18.

16 Appellatio reducit cauſam ad illum ſtatum, in quo erat cauſa principalis poſt litem conteſtatam.

17 Appellatio ab interlocutoria, deuoluit cauſam principalem coram iudice appellationis, quando pronuntiando bene appellatum interlocutoriam retractauit.

18 Appellatio extraiudicialis, in quibus differat à iudiciali.

19 Reconuentio an locum habeat coram iudicibus particularibus ad certa negotia, vel perſonas deputatis.

20 Prorogari nõ poteſt iuriſdictio delegati.

21 Prorogatio iuriſdictionis, quædam eſt voluntaria: & quædam neceſſaria.

22 Delegata cauſa principali, cenſetur etiã delegata cauſa acceſſoria, & connexa.

23 Reconuentio an fiat coram iudice cauſarum certæ ſpeciei de cauſa alia ſpeciei diuerſæ.

24 Intellectus ad l. ſi idem cum eodem. §. quòd ſi inuitus. ff. de iu. omn. iud.

25 Iudex habens limitatam iuriſdictionem acceſſoriè & incidenter, de cauſa diuerſæ ſpeciei cognoſcere poteſt.

26 Iuriſdictione ordinaria conceſſa, id conceſſum cenſetur, ſine quo illa explicari non poteſt.

27 Reconuentio an fieri poſſit, quando iudicis officium imploratur.

28 Reconuentio non fit, vbi per viam extraiudicialis iuriſdictionis proceditur.

29 Reconuentio an locum habeat in cauſis ſummarijs.

30 In cauſis executiuis an fiat reconuentio.

31 Reconuentio non fit, vbi præſentatur inſtrumentum ſecundum formam ritus: nec quando creditor petit familiam, vt ingrediatur vigore pacti executiui.

32 Reconuentio an & quando locum habeat in cauſa poſſeſſorij. & num. 33. cum

plur

plur. ſequent.

33 *Spoliatus agens, non tenetur aduerſario ſuo reſpondere: niſi prius reſtituatur. Quod limita. nume. 35. 38. 39. & nu. 41.*

34 *Priuilegiatus non vtitur priuilegio ſuo, contra pariter priuilegiatum.*

35 *Poſſeſſoria remedia an dicātur ita priuilegiata contra tertios non ſpoliantes: ſicut contra ipſos ſpoliatores.*

36 *Poſſeſſorium retinendæ datur ei, qui moleſtatur extra iudiciū ſecus ſi in iudicio.*

37 *Cauſa quælibet poſſeſſoria, eſt ſummaria.*

40 *Reconuentio an fiat de poſſeſſorio, vbi agitur petitorio.*

41 *Spolium an deducantur in iudicio per viam actionis vel exceptionis. & quæ ſit differentia.*

42 *Poſſeſſorium recuperandæ intentatum, an ſuſpendatur per exceptionem ſpolij alterius rei: oppoſitam reo.*

43 *Spoliatus citatus per ſpoliantem in alia cauſa: poteſt contra citationem opponere: & non tenetur comparere nec reſpondere.*

44 *Clericus reconuenire poteſt coram iudice laico.*

45 *Clericus ſuccumbens coram iudice laico: poteſt per eum condemnari ad expenſas.*

46 *Recōuentus an poſſit renuntiare ſuæ conuentioni, ad impediendā reconuentionē.*

47 *Reconuentio an & quando locū habeat in criminalibus. & nu. 39. cū plu. ſequē.*

48 *Accuſator non admittitur in regno: niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur. & nume. 49.*

49 *Diſpoſitio, l. j. C. qui accuſ. non poſſ. eſt hodie correcta in regno per conſtitutionem: ſi ciuiliter agens.*

50 *Nomen rei, quando receptum dicatur inter reos.*

51 *Reconuentio non fit in criminalibus coram iudice in competenti: reſpectu reconuenti. & num. 56. & 57.*

53 *Reconuentio in Regno hodie in criminalibus nō procedit per ritus magnæ curiæ: per quos multæ leges iuris communis ſunt correctæ: & conſtitutio: ſi ciuiliter agens, &c.*

54 *Reconuentio an habeat locum, vbi per inquiſitionem proceditur.*

55 *Reconuentio de cauſa ciuili, an fiat per accuſatum criminaliter: & econtra.*

SExta Diſtinctio principalis iudiciorū eſt: quia † iudicium aliud dicitur conuentionale: & aliud recōuentionale. Iudicium conuentionale, eſt illud, in quo prima conuentio deducitur. Iudiciū reconuentionale, eſt in quo deducitur ſecūda conuentio, quæ fit ex aduerſo per reum contra actorem. de quo loquitur. l. cum Papinia. & auth. & conſequenter. C. de ſen. & totus tit. extra, de mu. peti. Eſt igitur ſciendum, quo ad practicam huius iudicij reconuentionalis, quòd reus conuentus in iudicio, ſi debet aliquid conſequi ab actore habet duplex remedium repulſandi actorem. † Primū eſt, per viam compenſationis: quam poteſt ſibi opponere, etiam ſi eſſet debitor naturaliter tantū. l. quòd in diem. §. etiā. ff. de compenſa. Verùm, quia nō ſemper datur ſibi hoc remediū, quia ita demum habet locum cōpenſatio, ſi debitum eſt ex vtraq; parte liquidū. Secus ex vna parte tantùm ſit liquidum: vel ſi ex vna parte debeatur ſpecies, & ex alia quātitas: tūc enim non

admittitur cōpenſatio.tex. eſt & ibi
Bald.plenè, in l. fin.C.de compenſa.
3 ¶†Illud autem,quod dixi de debito
liquido ad illiquidum: vt non fiat
compenſatio,limitatur niſi debitum
actoris eſſet liquidatum per confeſ-
ſionem rei:quia tūc admittitur com
penſatio de debito rei illiquido,
quod venit liquidandum in proceſ-
ſu:ſecundum Bal.in d.l.fin.colū.ij.&
Abb.in c.cùm Ioannes.in iij.not. de
fid.inſtru.& ratio eſt illa, quæ ſumi-
tur ex l. eum,qui ff.de iureiuran. In
illis ergo caſibus, in quibus ceſſat
remedium compenſationis, neceſſe
eſt,reo recurrere ad ſecundum reme
dium, ſcilicet reconuentionis: per
4 quod plenius ſibi conſulitur.† An au
tem compenſatio habeat aliquam ſi
militudinem cum reconuentione:vi
de Bal.in d.l.cum Papinianus. in fin.
5 C.de ſentē.¶†Super hoc iudicio re-
conuentionali pro aliquali introdu-
ctione ad practicam, proponā diſcu-
tiendas tres. quæſt. Prima erit,quæ
ſit natura reconuentionis à princi-
pio iudicij,vſque ad finem.Secunda,
coram quibus iudicibus poſsit oppo
ni reconuentio. Tertia, de quibus
cauſis opponi poteſt.

Quæſtio prima principalis.

¶REDEO ad primam quæſt.ſu-
per qua puto conſiderandā eſſe eius
naturam,quo ad tria. Primò, quo ad
tempus ſuæ propoſitionis. Secundò,
quo ad telam ſuę proſecutionis.Ter
tiò,quo ad finē ſuæ determinatiōis.
¶Quo ad primam conſiderationem:
dico,quòd natura recōuentionis eſt,
vt proponatur in principio litis ante
litem conteſtatam in cauſa conuen-
tionis. tunc enim dicitur vera recon
uentio, & pari paſſu procedit cum
ipſa conuentione. & iſta eſt commu
nis opinio omnium docto.& proba-
tur per gloſ.in clemen. ſæpe. §. ve-
rùm.in verb.exordio. de verb. ſigni.
ficatio.& per Philip. Deci.in conſi-
lio vltimo. quod eſt in numero cc.
col.ij.& Felyn.in cap.j.de mut.petit.
quicquid teneat Specu.in titu.de re-
con.§.ſequitur.vbi dicit,quod vſque
ad concluſionem in cauſa poteſt fie-
ri reconuentio. tamen eius opinio
non eſt vera,ſcilicet quo ad hoc, vt
pari paſſu ambulet cum conuentio-
ne.Nam verum eſt,quòd poteſt fie-
ri poſt litem conteſtatam,& in qua-
cunq; parte iudicij. tamen tunc non
dicitur vera reconuentio: quia non
ambulat pari paſſu. nec per eam re-
tardatur cauſa conuentionis. ſecun-
dum Philip.Deci.in dicto conſilio
vltimo. colum. ij. & ita intelligitur
tex. in ca.diſpendia §.reus.de reſcri.
lib. vj. ita etiam declarat Lanfranc.
in clemen. ſæpe. colum. viij. in fin.
verſic.ſequitur text. in verbo exor-
dio,&c.de verbo.ſignifica.
¶Poteſt etiam fieri reconuentio
poſt litem conteſtatam: dummodo
fiat incontinenti antè, quàm iure-
tur de calumnia. ita tenet Bald. in
cap.cum veniſſet.de iudic.& Iaſo.in
l.non ſolum.§.morte.colum.vj.ff.de
6 oper.no.nunc. ¶Quo ad ſecundam
conſiderationem,ſcilicet circa proſe
cutionem ipſius recōuentionis:Na-
tura eius eſt, vt pari paſſu ambulet
cum

cum conuentione: & ſic fiat ſimultaneus proceſſus. videlicet, quia eodem tempore quo lis conteſtatur in vna, debet conteſtari in alia: & ſic in datione termini probatorij, in publicatione, concluſione, & alijs actis cauſæ. Verùm prius reſpondebitur & fiet actus ſuper conuentione: & poſteà ſuper reconuentione: immediatè. ita declarat Barto. in dicta authen. & conſequenter. col. ij. verſi. iij. eſt videndum, &c. C. de ſenten. per regulam traditam in l. qui prior. ff. de iudic. & vide Bald. in dicta l. qui prior. vbi pulchrè declarat hanc materiam. Et addit etiam, quòd prius debet allegare aduocatus actoris, & poſteà aduocatus rei. & iſte ordo adhibetur, etiam in diſputationibus: ſecundum Bald. in l. Neſennius. ff. de nego. geſt.

7 ¶ † Si autem actor nollet reſpondere ſuper reconuentione, patitur iſtam pœnam: quia minimè proceditur in cauſa conuentionis: & denegatur ſibi audientia, donec reſpondeat ſuper reconuentione. ita dicit Specu. in titu. de recon. §. fina. vbi plures allegat. & habetur in cap. j. & ij. de mutu. peti. & Specul. in tit. de reconuen. §. videndum verſicu. ſed nunquid ſi actor, &c.

8 ¶ † Quo ad tertiam conſiderationem, ſcilicet quo ad finem reconuentionis: Breuiter natura reconuentionis eſt, quòd debet eadem ſententia determinari cum cauſa conuentionis: quia iudex debet vtranq; cauſam inſerere in vna & eadem ſententia: ſecundum Bar. in d. authẽ. & conſequenter. col. ij. verſicu. item dictæ cauſæ &c. & licet dicat ibi Barto. quòd primo debet ferri vna ſententia, & poſteà alia: non per hoc contrariatur: quia eius ſenſus eſt, quòd ambæ cauſæ debent poni in vna ſententia ſcripta in eadem charta. Verũ primò ſcribi debet cap. conuent. & poſtea recõuentionis: ſecundum ordinẽ ipſarũ cauſarũ. Sed vnũ poſt aliud immediatè legi, & proferri debet: vnde quo ad iuris diſpoſitionem, duæ dicuntur ſententiæ, quia duo ſunt capitula. l. etiam. ff. de mino. & l. quædam mulier. ff. fam. erciſcun. ſed quo ad vnicam ſcripturam & vnicam prolationem, dicitur vna ſententia. & ita debet intelligi hæc materia. vt declarat Ab. in cap. j. col. iij de mutu. peti. & Specu in titu. de recon. §. videndum. colum. ij.

9 ¶ † Iſtud tamen, quod dicitur de vna ſententia, limita procedere, quando de vtraque cauſa pariter liqueret: ſecus autem, ſi prius liquet de vna, quàm de alia: quia iudex poteſt pronuntiare ſolùm de ea cauſa, de qua liquet: & ſuperſedere in alia: nec per hoc facit litem ſuam: quia lege permittente id facit. Ita tenet Abba. in d. c. j. col. iij. de mutu. peti. & Specul. in d. §. videndum. verſic. & ſi iudex. Hinc eſt, quòd ſi appellaretur ab illa prima ſententia lata, puta in cauſa conuentionis: poteſt nihilominus iudex procedere ad ſententiam in cauſa reconuentionis: & illa appellatio non ligat manus iudicis in cauſa reconuentionis: quia quo ad hoc, cenſentur diuerſæ cauſæ, & non vna. ita tenet Specu. in d. §. videndũ.

circa

circa fi.ver.ſed pone.& habetur per docto.maxime Philip.in fin.col.in c. ſuper eo.el.j.de appel.

10 ¶ †Quid autem,ſi iudex nollet procedere pari paſſu in vtraque cauſa: ſed ſolum in vna procedit prius: vel in vna tantùm pronuntiat,& non in vtraque:an valeat eius proceſſus & ſententia?vel debeat ab eo appellari?Dic quòd vera cõcluſio eſt,quòd non per hoc ſententia eſt nulla: nec proceſſus eſt nullus:ſed iudex malè agit:vnde debet appellari.tex. eſt in l.j.§.fin.ff.quæ ſent.ſine app.reſcind. per quem ita tenet Spec.in tit.de recon.§.videndum.verſi.& ſi iudex.& Abb.in d.c.j.col.iij.in fi.de mut.pet.

Rober.Maranta, Venuſ. I. V. D.

SECVNDA *Quæſtio principalis*

11 eſt,†coram quibus iudicibus habet locum reconuẽtio?Et ſuper hoc ſunt præponẽdæ aliquæ.q.Sed pro reſponſione dicas,quòd regulariter coram omni iudice locum habet:niſi expreſſe reperiatur prohibita:per regulam.c.cuius in agendo.iij.q.viij.& l. cùm Papinianus.in fi.C.de ſen.

¶Primò igitur quæro,an coram iudice delegato habeat locum reconuẽtio?Dic quòd ſic:nam in hoc non differt delegatus ab ordinario.c.j.& ibi Abb.in j.col.de mutu.pet.& Spec. in titu.de recon.§.j.verſi.j.& Bart.in d.authen.& conſequenter.col.penul. verſi.quæro,vtrum iſta autem,&c.& Bal. in l.fi.ff.quod quiſque iur.& Bal. in l.neque.in fi.C.de compen.Quod intellige,quando delegatus fuit impetratus ad inſtantiam vnius partis tantùm,puta actoris:quia tunc viget ratio tradita in d.l.cùm Papinianus.in fi.ſcilicet,quòd ipſe actor,qui impetrauit iudicem pro ſe,nõ debet dedignari habere eundem iudicem contra ſe.ſecus eſt, quando delegatus fuiſſet electus de conſenſu vtriuſque partis:quia coram eo non habet locum reconuentio: quia ceſſat dicta ratio.ita tenet Bart.in d.authen. & conſequenter.in fi.verbis.& Abb. in d.c.j.col.j.in fi.& col.pen.de mut. peti.Item fallit,quando fuit electus motu proprio principis: quia ſimiliter ceſſat tunc reconuentio. ita tenet Iaſo.in l.iij.in princi.colum.fi.ff. quòd quiſque iur.Et ad materiam huius. quæ vide vnum dubium quod tangam infrà,in quinta quæſtione.

12 ¶†Secundò principaliter quæro, an coram arbitro habeat locum reconuentio?Dic quòd communis concluſio eſt,quòd non:quia ex quo eligitur de conſenſu vtriuſque partis, ceſſat coram eo ratio.d.l.cùm Papinianus.in fi.tex.eſt in c.cùm dilectus.de arbit.per quem ita tenet Barto.in d. authen.& conſequenter.in fi.& Specul.in tit.de recon.§.j.in prin.& Abba.in d.c.j.col.j.& pen.de mut.pet.& in d.c.cùm dilectus.Quod tamen intellige de arbitro voluntario,electo de communi voluntate partium: ſecus in arbitro iuris,electo ex neceſſitate ſtatuti ad totam cauſam: quia coram eo habet locum reconuentio: ſecundum Abb.in d.c.cùm dilectus. column.iij.vnde ſtante diſpoſitione regiæ pragmaticæ in regno,quæ incipit:Odia.quòd cauſæ inter coniunctos compromittantur:tales arbitri dicuntur iuris: & coram eis habet

locum reconuentio.ſecundum Abb. ibi.licet contrarium videatur tenere Abb.in d.c.j.colū.pen.de mutu.pe. referendo Specu.in titu.de recuſa.§. effectus.col.v.ver.ſed nunquid. Sed prima opi.verior eſt:& dictum Specu.procedit in arbitro iuris,deputato ad certum articulum:puta ad cognoſcendum de ſuſpitione iudicis: quia verum eſt,quòd coram eo non habet locum recōuentio.ſecus,ſi eſt deputatus ad totam cauſam: vt in exemplo præpoſito.ita etiam tenet Felyn.in c.fi.col.penulti.in fin.de re iudic.Et ratio patet ad ſenſum: quia iſti arbitri eliguntur ex neceſsitate iuris:& habent iuriſdictionem à lege:nam ita neceſsitatur actor litigare coram eis,ſicut coram iudice: vt not.Abba.in c.ſuſpitionis.de offic. deleg.quicquid dicat Iaſo.in l.eſt receptum.colum.fi.ff.de iuriſdi.omn. iudic.

13 ¶ †Quam autem iuriſdictionem habeant iſti arbitri iuris,ſcilicet ordinariam vel delegatam?Dic quòd veritas eſt,ꝙ nec ordinariam veram, nec delegatam habēt: ſed quandam tertiam ſpeciem iuriſdictionis:ſimilem & æquiparatā delegatæ iuriſdictioni potius,quàm ordinariæ.ita tenet Bal.in conſil.xc.& conſi.ccccl xx. in j.vol.& Pet.phi.Cor.in conſi.liiij. colum.ij.in litera.m.in ij.vol.& Bal. in l.apertiſsimi.col.fina. verſi.quartò quæro.& in l.fina.in vij.not.C.de iudic.& ibi etiam Barto.& Angel.& tangit Felyn.in c.fi.col.penul.in fin. de re iudic.& probatur in c.ab arbitris:& ibi not.de offic.delega.lib.vj. vbi probatur etiam,quòd ab iſtis arbitris iuris debet appellari ad principem.& ſic ad legem animatam.ex quo à lege habent iuriſdictionem. Et de materia illius pragmaticæ: odia.vide quod plenè dicam infrà, in ſexta parte huius trac.in ij.parte iudicij in verbo,compromiſſum.

14 ¶ Tertiò principaliter quæro:an coram iudice prorogato habeat locum reconuentio?glo.Bart.& communiter docto.in l.eſt receptum.ff.de iur. omn.iudi.tenent,quòd ſic:per illum text. Ego tamen ita diſtinguerem. Quædam eſt prorogatio,quæ fit per ſubmiſsionem vnius ex litigantibus: vt quando maior vel æqualis ſponte ſe ſubmittit iuriſdictioni alicuius iudicis:conueniendo aduerſarium ſuum coram eo:& tunc habet locum reconuentio. Ita procedat.d. l.eſt receptum.cum ibi not.& ratio patet:quia tunc procedit ratio dictę l.cùm Papinianus.nam actor ſubmittendo ſe, eligit illum iudicem pro ſe:non debet dedignari habere eundem iudicem contra ſe.Quædam verò eſt prorogatio,quæ fit de communi conſenſu partium:iuxta.l.ſi conuenerit.ff.de iur.omn.iud.& l.j.& ij. ff.de iudi.& l.j.C.de iur.omn.iudi.& c.ſignificaſti.& ibi Abb.de for.cōpe. & coram tali iudice prorogato,dico quod non habet locum recōuentio: & licet non inuenerim de hoc deciſionem in terminis:tamen per bona ſimilia poteſt decidi iſte caſus. Primò,quia ceſſat ratio dictæ.l.cùm Papinia.nā talis iudex prorogatus non fuit electus ab actore ſolùm ſed ab vtroq;.Secundò.per ea,quæ dicimus in delegato electo de cōmuni conſenſu

ſenſu coram quo non habet locum reconuentio, per ea, quæ dixi ſuprà in j.q. huius diſt. Tertiò, per ea, quæ dicimus de arbitro: cora quo ceſſat reconuentio, eo quia de communi conſenſu partium eligitur: ſecũdum Bart. in d. authen. & conſequenter. in fi. & per ea, quę not. Abb. in c. cùm di lectus. de arbi. & cum iſta diſtinctione intelligo ea, quæ notantur in d. l. eſt receptum. maximè per Iaſ. ibi in

15 fin. col. † Quartò quæro, an coram iudice appellationis habet locum reconuetio? Communis concluſio eſt, quòd non: ſecũdum Bar. in d. authen. & conſequenter. col. fina & ibi etiam Bal. col. iij. verſic. quæro nunquid in cauſa &c. Intelligendo ſcilicet, quando iudex appellationis, aditur ex neceſſitate propter iniuriam, quam putat appellans ſibi eſſe factam. idem tenet Innocen. in c. j. de mutu. pet. & Bal. in l. per hanc. col. fi. C. de tempo. appel. & domini de ro. in deciſ. lxj. in antiquis. & Bald. in l. ij. §. ei quoque. ff. de iudi. & Spec. in titu. de recon. §. nunc dicamus. verſi. ſed nunquid coram iudice. & mouentur per text. in d. l. ij. §. ei quoque. & l. ad cognitionem. ff. ex quib. cauſ. in poſ. ead. & l. j. ff. eum, qui app. in prouin. de feud. Quod confirmo vrgenti ratione.

16 † Appellatio reducit cauſam ad illum priſtinum ſtatum, in quo erat cauſa principalis poſt litem conteſt. tex. eſt & ibi Bart. & Bal. & communiter doct. in l. ita demum. C. de procur. ſed poſt litem conteſta. non habet locum reconuentio, ſecundum communem opi. vt ſuprà fuit dictũ. ergo ſequitur, quòd coram iudice appellationis non poteſt habere locũ, ſcilicet vt ſortiatur priuilegium & naturam recõuentionis. Minimè poteſt habere locum ſine dicto priuilegio. quia iudex ſecundarum cauſarũ, cenſetur incõpetens quo ad primam cauſam; quæ non eſt ſibi deuoluta parte inuita: vt tenet Bald. in d. l. per hanc colum. fi. & in d. authen. & conſequen. col. iij. Limita tamen iſtam communem concluſionem procedere, quando appellatur poſt litem conteſt. puta à difinitiua ſententia: quia tũc vrget ratio prędicta. Secus eſſet, ſi appellaretur ab aliqua interlocutoria ante litem conteſt. nam tunc diſtingui debet. Aut iudex appellationis confirmauit primam interlocutoriam: & tunc ex quo cauſa remittitur iudici à quo: non habet locum reconuentio coram iudice ad quem: ex quo minimè cauſa conuentionis coram eo remanet. Aut iudex appellationis retractauit interlocutoriam pronuntiando bene appellatũ, & ma

37 lè iudicatum: & † Et tunc ex quo etiã cauſa principalis deuoluitur ad iudicem appellationis: vt eſt text. in c. vt debitus. & ibi Abb. colum. pe. & fi. de app. & ibi etiam Philip. plenè in pen. charta. & fi. & eſt tex. & ibi per doct. in c. cordi. §. poſt hoc. & in c. cum appellationibus. de app. lib. vj. & Bar. in l. eius. in fi. ff. de app. recip. dicendum eſt tunc habere locum recõuentionem: ex quo ſumus ante litem conteſtatam: & ſumus in cauſa principali. Ita ſubtiliter conſiderando tenuit Ioan. andr. in c. j. de mutu. pet. quem ibi ſequitur Abb. in antepe. column. verſi. iij. quæro. &c.

18 ¶ †Secundò, limita prædictam concluſionem procedere in appellatione iudiciali. Secus eſt, quando appellatur extraiudicialiter: quia ex quo ille iudex tunc principaliter aditur, habebit coram eo locum reconuentio. ita tenet Spec. in titu. de recon. §. nunc dicamus. verſi. ſed nunquid curam. in fi. quem ſequitur Abb. in d. c. j. de mutu. peti. in pen. col. in prin. Et de materia huius appellationis extraiudicialis: & in quibus differat à iudiciali: vide plenè per Abb. in c. bonæ memoriæ. col. j. & ij. de app. & ibi etiam Philip. & in c. cùm ſit. eo. titu.

19 ¶ †Quintò quæro, vtrum coram iudicibus particularibus ad certa negotia vel perſonas deputatis per legem vel ſtatutum, habeat locum reconuentio? Exemplum poteſt poni in iudicibus mercatorum, vel alterius artis, ſeu negotij: de quibus loquitur. l. fi. C. de iur. om. iud. Similiter poteſt poni exemplum in iudicibus ſcholarium qui habent tres iudices ſpeciales: vt in authen. habita. C. ne fili. pro pa. ſuper iſta. q. Anto. de but. in c. j. de mutu. pet. j. tenet, quòd non habet locum reconuentio. ſed Abba. ibi in pen. & fi. colum. melius loquitur. Nam quo ad iſtos iudices mercatorum, & alios ſimiles deputatos certo collegio, tenet indiſtinctè, quòd habet locum recõuentio: quando talis iudex eligitur per actorem. & eſt ratio: quia eorum iuriſdictio eſt prorogabilis: vt ſentit Bart. in l. j. ff. de iudi. vnde tantò facilius prorogatur per reconuentionem; ſecundum eum: Ego iſtud confirmo bona ſimilitudine. Nã delegatus ad vnam cauſam ſpecialem, extendit ſuam iuriſdictionem ad aliam cauſam per viam reconuentionis: vt dixi ſuprà in j. q. huius diſt. Ergo eodem modo & iſti iudices ſpeciales: dato, quòd ſint deputati ad certam ſpeciem cauſarum, debet eorum iuriſdictio extendi ad alias cauſas, per viam reconuentionis. Quo verò ad iudices ſcholarium: tenet Abb. in d. c. j. col. fi. quod ſi quis cõuenit ſcholarem coram rectore: & ſcholaris patiatur ibi conueniri, poterit reconuenire actorem coram eo. Si verò ſcholaris non patitur ibi conueniri, ſed declinat forum: & petit ſe remitti ad epiſcopũ: tunc coram epiſcopo non poterit actorem reconuenire: ex quo ille iudex nõ fuit electus per actorem: ſed per ipſum ſcholarem conuentum. vnde ceſſat ratio dictæ. l. cùm Papinianus. in fin. C. de ſentent. Et hanc opin. in effectu tenet Bald. in d. authen. habita. col. viij. verſic. v. quæritur &c. licet idem Bald. videatur tenere contrarium in d. authen. & conſequenter. in fi. tamen opin. Abba. magis placet: cum fundetur per bonam rationem, ſcilicet cuius in agendo, &c. per d. l. cùm Papinianus.

20 ¶ † Ad vnum tamen volo, quòd aduertant hi, qui habent ſubtile ingenium. inquantum modò in hac qõ. & plenius ſuprà in j. q. huius diſtin. dixi, quòd coram iudice delegato ad vnam cauſam particularem habet locum reconuentio. hîc inſurgit difficile contrarium. delegatus habet iuriſdictionem limitatam, & non extendibilem niſi ad perſonas & cauſas in delegatione contentas: adeò

adeò quòd eius iuriſdictio non poteſt per alios prorogari: nec quo ad alias cauſas: quia quo ad alias cauſas & perſonas remanet priuatus. text. eſt & ibi Abb.in.c.P.& G.de off.del. ¶ ſed per reconuentionem prorogatur iuriſdictio iudicis: ſecundum Bal.in authen.& cõſequenter.col.ij.in prin. C.de ſenten.quia per eam fit competens.qui non erat: vt not.Spec.in tit. de iud.dele.§.ſequitur.verſi.Item ad eius.& in titu.de compe.iud.adi.§.j. ver.nonus.& patet ad ſenſum per ea maxime, quæ dicimus in clerico reconuento coram iudice laico: vt infrà dicam. Ergo coram delegato non deberet habere locum reconuentio: quia eius iuriſdictio prorogari non

21 poteſt. ¶ † Puto ad hoc contrarium poſſe reſpõderi dupliciter. Primò, quòd prorogatio iuriſdictionis poteſt conſiderari duplici modo. Quædam enim eſt prorogatio voluntaria.& iſta non poteſt fieri coram delegato. ita loquitur dictum.c.P.& G. ¶ Quædam eſt prorogatio neceſſaria, quæ fit contra inuitum ex neceſsitate legis: prout eſt illa, quæ fit per reconuentionem. & iſta poteſt fieri. nam reconuentio inducit quandam neceſsitatem reconuento, vt reſpondeat coram iudice non ſuo: & ſic reconuentus prorogat iuriſdictionem non ſponte: ſed ex neceſsitate. Secundo modo poteſt reſpõderi: quia cauſa reconuentionis dicitur eſſe connexa cum cauſa reconuentionis: quod patet: quia non poteſt coram diuerſis iudicibus ventilari. vt eſt text.in.d.authen.& conſequenter. & l.ſi idem cum eodem.§.quòd ſi mutuæ.ff.de iur.omn.iud. vnde ratione iſtius connexitatis, poteſt delegatus de ea cognoſcere: maximè, quia agitur inter eaſdem perſonas.& cauſa reconuentionis venit conſequutiuè ad cauſam conuentionis & acceſſoriè. ita expreſsè tenet Abb. in .d.c.j. col.vj.verſicu.item iuriſdictio proro-

22 gata.&c.de mutu.peti. ¶ † Sed quãdo delegatur alicui aliqua cauſa principalis, cenſetur ſibi delegata omnis cauſa, quæ venit acceſſoriè & conſequutiuè ad illam cauſam delegatam: vt not. Abb.in c.vt debitus.col.ix.in fi.verſicu.in glo.pe.& c.de app.& ibi etiam Philipp.in vltima charta.ver ſi.ſed dubitatur &c.per tex.in c.prudentiam.in fi.de offi.delega.

23 ¶ † Sextò quæro, vtrum coram iudice deputato ad certam ſpeciem cauſarum, habeat locum reconuentio de alia cauſa diuerſæ ſpeciei? Exemplum in iudice cauſarum criminalium, an poſsit fieri reconuentio de cauſa ciuili. & econtrà. Coram iudice cauſarum ciuilium, an poſsit fieri reconuentio de cauſa criminali: vel liberali: vel de cauſa maioris ſummæ: quàm poterat cognoſcere? gloſ. in.d.authen.& conſequenter.in glo. ij.tenet, quòd ſic. quam ibi ſequitur Bald.per.l.quotiens.C.de iudi.& videtur probari in. l. ſi idem cum eodem.§.quòd ſi mutuæ.ff.de iur.om. iud. Contrarium tenet Specu.in titu. de recon.§.j.verſicu.quid ſi coram. &.§.nunc dicamus.verſi.& trado. Et hanc contrariam partem tenent Innocen.Hoſtien. Ioan.andr.& Canoniſtæ in dicto c.j.de mutu.peti.pro quibus facit ratio: quia prorogare

iuriſdictionem, eſt extendere eam: adeo quòd eadem dicitur iuriſdictio prorogata, quæ prior erat. l. ſed ſi manente. ff. de preca. & no. Alex. in l. iiij. in prin. ff de dam. infec. & ſic quando tractamus de prorogatione iuriſdictionis, eſt neceſſe quòd præſupponamus iuriſdictionem eſſe talem, qualem ille iudex prorogatus habebat aliàs in ſuos ſubditos, in ſimilibus cauſis. aliàs prorogatio non valet de tali cauſa quam in ſuos ſubditos non poterat expedire. quia quo ad illam, caret omni iuriſdictione. & ſic iuriſdictio, quæ non eſt, non poteſt prorogari: ita tenet Alex. in l. teſtamenta omnia. C. de teſta. & Abb. in c. P. & G. col. antepe. verſi. venio ad ſextam &c. de offi. deleg. & Barto. in l. j. ver. venio ad tertiam &c. ff. de iudi. vbi exemplificant in iudice maleficiorum, cuius iuriſdictio non poteſt prorogari quo ad cauſas ciuiles: quia ſunt cauſæ diuerſæ ſpeciei: & talem iuriſdictionem non habet in ſuos ſubditos. Et iſtam partem tenet Ange. in conſi. clxij. col. ij. ver. in cauſis &c. Quid ergo erit tenendum? Bart. in d. authen. & conſequenter. colū. ij. circa. fi. facit vnam diſtinctionem inter cauſas, de quibus poterat fieri prorogatio, partibus volentibus: & de quibus non: vt ibi per eum. Et ipſum de verbo ad verbum ſequitur Abb. in d. c. j. colum. xiij. ver. quæro ſecundò, &c. de mutu. peti. & ante eum iſta fuit originalis opinio Iac. but. ¶ Ego autem reaſſumo plenius veritatem huius queſtio. per vnam ampliorem diſtinctionem, per quam habebuntur omnes verę concluſiones, quæ poſſent cadere in hac materia: & dico ſic: Aut iudex non poteſt cognoſcere de aliqua cauſa propter priuilegium perſonę litigantis: aut propter priuilegium ipſius cauſæ: vt quia iuriſdictio eſt limitata iudici, quo ad certas cauſas tantùm certæ ſpeciei vel ſummæ: ita quòd ad alias cauſas diuerſæ ſpeciei vel maioris ſummę ſe non extendat. Primo caſu, vera concluſio eſt, quòd procedit reconuentio: ex quo perſona priuilegiata elegit illum iudicem pro ſe: debebit eundem habere contra ſe, non obſtante eius priuilegio. quia natura cauſæ id patitur. hoc probatur in l. eſt receptum. iuncta gloſſ. & ibi per doct. ff. de iur. omn. iud. Probatur etiam per id quod dicimus de clerico: nam iudex laicus non cognoſcit de cauſa clerici conuenti propter priuilegium perſonæ. c. ſi diligenti. de foro compet. & tamen per viam recōuentionis bene cognoſcit: ſecundum magis communem opin.

24 quam infrà tenebo. ¶ Secundo caſu principali, ſcilicet quando obſtat priuilegium cauſæ: diſtinguo aliter, quàm dicit Bart. nam diſtinctio Bar. & Abb. implicat obſcuritatem. dum dicit: aut eſt talis cauſa de qua poſſet iudex cognoſcere partibus volentibus: aut non: quia adhuc remanet dubium, quę eſt illa cauſa. & Bar. non clarè declarat huiuſmodi cauſas. vnde ego clarius diſtinguo ſic: Aut cauſa de qua fit reconuentio, eſt de ſpecie cauſarum, de quibus poteſt cognoſcere iudex: differt tamen ab illis in ſola quantitate: & ſic per plus & minus: & tunc habet

locum

locum reconuentio.ita loquitur tex.
in d.l.ſi idem cum eodem.§.quòd ſi
mutuę.nam iudex pedaneus infimus,
non cognoſcit de cauſis ciuilibus:&
à trecentis aureis ſuprà,vt in.§.& iu
dicare.in authen.de defen.ciui.& ta-
men per viam reconuentionis poteſt
de illis cognoſcere : vt.d.§.quòd ſi
mutuę.quia dato,quòd ſit maior cau
ſa:tamen eſt de ſpecie cauſarum ciui
lium , de quibus cognoſcit:quia eſt
cauſa pecuniaria.& de re ad rem:ſeu
de quantitate ad quantitatem poteſt
fieri prorogatio iuriſdictionis.ſecun
dum Abb.in d.c.P.& G.col.iiij.verſ.
venio ad ſecundam &c.de offic.de-
le.& eſt tex.expreſſus in l.de qua re.
§.j.ff.de iud.tunc enim bene extendi
tur iuriſdictio de ſimili cauſa ad ſi-
milē.Aut cauſa,de qua fit reconuen-
tio,eſt de ſpecie aliarum cauſarum
penitus ſeparata ab illis , de quibus
poteſt cognoſcere.Exemplum:ſi co-
ram iudice cauſarum criminalium
fit reconuentio de cauſa ciuili:vel co
ram iudice ſeculari fit reconuentio
de cauſa ſpirituali:vel coram iudice
pedaneo fit reconuentio de cauſa me
ri vel miſti imperij:vel de cauſa libe
rali:de quibus cauſis non poſſet prin
cipaliter cognoſcere.l.ſolemus.§.la-
trunculator.ff.de iud.& l.ij.C.de pe-
da.iudi.& tunc reconuentio locum
non habet.Ita procedat opi.Canoni
ſta.in d.c.j.& hoc voluit in effectu
Bart.in d.authen. & conſequenter.&
ratio eſt illa , quam ſuprà tetigi per
not.per Alexand.in d. l.teſtamenta
omnia.C.de teſta.& Abb.in d.c.P.&
G.colum. antepenult.verſicu.venio
ad ſextam.quia cùm in ſimilibus cau
ſis non habeat iuriſdictionem in
ſuos ſubditos : & non poteſt iuriſdi-
ctio, quæ non eſt,prorogari ſeu ex-
tendi:& ex conſequenti minimè per
reconuentionem extenditur:quæ eſt
ſpecies prorogationis: vt dicit Bal.
in d.authen.& conſequenter.colum.
ij.in prin.Eſt etiam & alia ratio.quia
huiuſmodi cauſæ ſunt præiudicia-
les.& vna facit alij preiudicium.quia
in vna proceditur:& in alia ſuperſe-
detur.ergo non poteſt habere locum
reconuentio : cuius natura eſt,vt in
vtraq; cauſa æqualiter procedatur.
& hanc rationem ponderat Bart.ibi.
& Abb.in d.c.j.colum.antep.in prin.
25 de mutu.peti.¶ † Sed contra prædi-
cta poſſet inſtari.nam iudex habens
limitatam iuriſdictionem , non po-
teſt cognoſcere de cauſa diuerſæ ſpe
ciei:verum eſt principaliter:ſed ac-
ceſſoriè & incidenter bene poteſt:
vt d.l.quotiens.C.de iudi.& not.Bal.
& Paul.de caſt.in d.l.ſolemus.§.la-
trunculator.ff.de iud.& Bart.in.l.in-
terdum.§.qui furem . ff. de fur.Sed
cauſa reconuentionis venit inciden-
ter & acceſſoriè ad cauſam conuen-
tionis : vt dicit Abb.in d.c.j.colum.
vj.verſi.item iuriſdictio &c.de mu-
tu.peti.Ergo in omnibus prædictis
exemplis deberet habere locum re-
conuentio : ea ratione attenta,quia
venit acceſſoriè.iſtud videtur diffi-
cile contrarium:cui non reperio da-
ri aliquod reſponſum per aliquem
doct.puto tamen poſſe ſic reſponde-
26 ri.†Quando conceditur alicui iuriſ-
dictio ordinaria , cenſetur conceſ-
ſum omne id,ſine quo iuriſdictio illa
explicari non poteſt : etiam ſi illud

ſit maius conceſſo:dummodo de eadem ſit ſpecie.ita tenet Bart.in.l.ij. colum.j.circa fi.ff.de iur.om.iud. vnde ſi coram iudice infimo ventiletur quæſtio de hæreditate:& ex aduerſo non per viam reconuentionis, ſed per exceptionem opponatur quæſtio ſtatus: ille iudex cognoſcit de ea: quia aliàs non poſſet decidere quæſtionem hæreditatis, niſi prius cognoſceret de cauſa ſtatus: & ſic cognoſcit: ſed non pronuntiat ſuper cauſa ſtatus, ſed ſuper hæreditate.l.j.C.de ordi.iud. vnde de iſto inciden ti & acceſſorio cognoſcit ex poteſta te ſibi data à lege. quia aliàs ſuam iuriſdictionem in cauſa pecuniaria explicare non poſſet:per.d.l.ij.& hoc eſt quod voluit innuere Specu.in titu.de recon.§.nunc dicamus.verſi.& trado.dum reſpondet ad.d.l.quotiés. & ita procedit.d.l.quotiens.quia illud eſt quoddam acceſſorium ſeu incidens neceſſarium: ſine quo non poſſet decidi cauſa principalis. vnde intrat iuriſdictionem iudicis infimi, dato quòd ſit maius, quàm ſit ſua iuriſdictio ordinaria: ex quo eſt eiuſdem ſpeciei. intelligo quo ad hoc ſcilicet,quia eſt ſimplicis iuriſdictionis,ſicut aliæ cauſæ pecuniariæ:ſecundum Barto.in.l.imperium. col.fi.ff.de iur.om.iud.poteſt tamen dici diuerſæ ſpeciei:quia non eſt cauſa pecuniaria,ſed liberalis & priuilegiata:vt.l.iij.in fin.C. de peda.iudic. Et ita declaro, id quod dixi ſuprà,dum appellaui hanc cauſam eſſe diuerſæ ſpeciei:ne videar contrariari dictis Barto.in.d.l.ij.ff.de iur.om. iud.Sed ſi per viam reconuentionis vellet aliquis obijcere quæſtionem ſtatus coram iudice pedaneo:non ad effectum excipiendi:hoc non poteſt fieri:quia non poteſt iſta reconuentio ire pari paſſu cum cauſa pecuniaria, ex quo eſt præiudicialis. Item. tunc ſine ea poſſet iudex decidere cauſam conuentionis: quia non vrget illa neceſsitas, de qua ſuprà. & hæc ſit prima concluſio, per quam eſt datum reſpõſum ad.d.l.quotiens.

¶Pono ſecundam concluſionem pro reſponſione ad alia contraria. Quando incidens oritur ex eodem facto, ex quo oritur principale:tunc iudex incidenter cognoſcit de eo, dato quòd ſit diuerſæ ſpeciei. ita loquitur dictum Bald.& Paul.de caſt.in. d.l.ſolemus.§.latrunculator.ff.de iudi. & Innocen.in c.cùm oporteat. de accuſ.ſcilicet, quòd iudex maleficiorum incidenter condemnat ad rei reſtitutionem: nam illud ciuile oritur ex eodem crimine: & ſic iudex, qui cognoſcit principaliter de crimine, poteſt cognoſcere de hoc incidenti ciuili, quod habet originem ex eodem fonte. ſed reconuentio non habet originem ex eodem fonte:quia venit ex parte contraria. vnde ſi tu accuſas me de furto coram iudice maleficiorum: ego reconuenio te ad decem ex cauſa mutui,vel ad aliud ciuile:iſtud habet originem ex diuerſo fonte:meritò iuriſdictio non ſe extendit:cùm ſit quid ſeparatũ à cauſa principali cõuentionis:& ideò ceſſat reconuentio:quia etiam prorogatio ceſſat:ſecundum Alexã. in.d.§.latrunculator.in addi.ad Bar. vltra quod viget alia ratio, ſcilicet

præiudicij:propter quod nõ poſſent ambæ cauſæ ſimul decidi. Illud ergo,quod dicitur,quòd iudex cognoſcit incidenter de cauſa,de qua principaliter cognoſcere non poteſt: intelligo , quando illud incidens erat tale , ſine quo cauſa principalis non poſſet expediri: vel quando oriebatur ex eodem facto : ex quo oritur principale,per prædicta.

Quæſtio III. *principalis.*

¶Venio ad tertiam q. principalem: quæ eſt:de quibus cauſis poteſt opponi ſeu fieri reconuentio? Et breuiuiter dico,quòd regulariter de omnibus cauſis fieri poteſt , niſi quatenus reperiatur expreſsè prohibita l. nec non §.quod eis ff.ex qui.cau.maio.vnde expediam hanc materiã per aliquas dubitabiles q.

27 ¶†Primò igitur quæro, vtrum quã do imploratur officium Iudicis poſſit implorans coram eodem iudice recõueniri?glo.in l.ſed ſi reſtituatur ff.de iudi.tenet quòd non habet locum reconuentio . & illam ſequitur Lud.ro.ibi: & Iaſ.in l. ne quicquã §. vbi decretum.col.pe.ff.de offic.procon. In contrarium tamen eſt veritas.& hanc cõtrariam partem tenet Bar.in d.l.ſed ſi reſtituatur.& Bar. in authen.& conſequenter.colũ.fi.C.de ſen.& Abb.in c.j.colum.pe.verſi.iiij. quæro de mutu.peti. per text. in l.j. in.ff.de ver & extraor.cog.& Specu. in tit.de recon.§. nunc dicamus,ver. ſed nunquid habet locum &c. Quod intellige verum , quando officium iudicis imploratur principaliter ex quo tunc ſuccedit in locum actionis l. quintus ff. de annu lega.& c. fi. de offic.iudi. Secus,ſi incidenter imploratur.quia tunc non habet locum reconuentio. Ita communiter tenent doct. in locis præalleg. & Iaſ.in l.j. colum. vij. in princi. ff de iur. omn. iud.

¶Item limita , niſi officium iudicis imploraretur ſuper eo , quod requirit celeritatem: quia tunc ſuſpenditur reconuentio , & expeditur cauſa requirens celeritatem. ita dicit Bal. in rub. extrà de offi.iud. colum. fin. Non tamen intelligas , quòd reconuentio tollatur in totum : quia imò procedit etiam in cauſis requirentibus celeritatem,& in cauſis ſummarijs quo ad prorogandum iudicem: cùm tamen vt eadem ſententia terminentur:quando vna cauſa eſt ordinaria , & alia ſummaria tex. eſt & ibi Bald.in l.ſed & hæ.§. non ſolùm ff.de procur.& not.Bar. in d.authen. & conſequenter col.pe.in fi.& Abb. in d.c.j.col.vij.de mutu.peti.

28 ¶†Item limita notabiliter non procedere,quando officium iudicis imploratur,non in formam iudicij: ſed per modũ actus extraiudicialis:quia tunc non habet locum reconuentio. Exemplum ſi petitur teſtamentum aperiri : vel donationem inſinuari. vel ſi aliquis petit à iudice familiã, vt poſsit tutè acquirere, & manutenere ſibi poſſeſsionẽ:vel aliud ſimile:ita tenet Bal.in c.j.col. fi. de contro.feud.apud pares.& Soci.in conſi. clxvij.colũ.fin. verſic. ſecundò concludo,&c.in ij.volu.

¶Et ex hoc infero ad nouam practicam in regno,quòd ſi quis ſpoliatus

ab aliquā perſona eccleſiaſtica, intentaret remedium traditum per capitulum regni: quod incipit: omnis prædatio. & aliud: Ad regale faſtigium. & aliud: finis præcepti, charitas. adeundo ſcilicet iudicem ſecularem, vt defendat ipſum à tali violentia: & poſſeſsionem reſtituat: in tali caſu non haberet locum reconuentio: ex quo iudex aditur non per viā ordinariam nec iudicialem: ſed per viam defenſionis extraiudicialis: vt plenè traditur in deciſi. ij. & deci. xxiiij. conſil. neapo Et hanc limitationem repete ad ſequentem q.

29 ¶ † Secundò, iuxta hoc quæro, an in cauſis ſummarijs habeat locum reconuentio. veritas dependet ab his, quæ modò dixi in q. præcedenti. & breuiter dic, quod ſic. ſed quo ad proſecutionem fit hæc diſtinctio: videlicet, Aut ambæ cauſæ ſunt ſummariæ: & ſine dubio procedit reconuentio. Aut vna eſt ſummaria, alia plenaria: & tunc valet reconuentio, quo ad iudicem prorogandum: non tamen quo ad hoc, vt ambæ cauſæ eadem ſententia terminentur: niſi parte volente. Ad hoc allega omnes deciſiones ſuprà modò allegatas in præcedenti q. ante fi. maximè Bal. in l. ſed & hæ. §. non ſolùm ff. de procur. & ita debet intelligi, quod not. Spe. in tit. de recon. §. nunc dicamus. verſic. ſed nec habet. & Bar. in l. j. §. fi. ff. de var. & extraor. cog. & Bal. in l. & ſine verſic. & ideò dicit lex &c. C, ad treb.

30 ¶ † Tertiò ſucceſsiuè quæro: an in cauſis executiuis habeat locū reconuentio: breuiter dico, quòd nō: ſecundum Bal. in d. authen. & cōſequenter. col. iij. in fi. verſic. quæro, nunquid &c. vbi dicit: quòd ſi petitur executio inſtrumenti confeſsionati, non habet locum reconuentio. & Spec. in tit. de recon. §. nunc dicamus. verſi. ſed quid ſi agebā, &c. vbi idem dicit, quando agitur ex depoſito. Adde. Bal. in l. iij. in j. not. C. qui ad lib. procla. non lib. vbi dicit, quòd ille, qui confitetur debitum, non poteſt actorem reconuenire: & eſt ratio: quia in confeſſum partes iudicis non ſunt in alio, niſi in præcipiendo vt ſoluat. habetur enim pro condemnato l. vnica. C. de conf. & quod dixi ſuprà, quando agitur ex depoſito, nō habet locum recōuentio: adde, quòd idem tenuit Bar. in d. authen. & conſequenter col. iiij. in princ. verſi. quæro vtrum liceat actori &c. & ratio eſt: quia inſtrumentum depoſiti, habet executionem paratam l. ſi quis. C. depo. ſed contrarium videtur tenere Bal. in d. l. ſi quis. verſi. vlterius no. &c. vbi dicit, quòd quando agitur ex depoſito, non habet locum compenſatio: ſed reconuentio ſic: non tamen differtur liquidum propter nō liquidū: ſed reſeruatur id, quod probandum eſt. puto tamen poſſe concordari hanc contrarietatem, ſcilicet: vt non habeat locum reconuentio in depoſito: vt pari paſſu ambulet: quia non debet ſuperſederi liquidum propter illiquidum. bene tamen poteſt fieri reconuentio, quo ad effectum prorogationis: vt poſteà procedatur in ea. & ita loquitur. opin. Bal. prout dixi ſuprà in præcedenti q.

31 ¶ † Et per prædicta infero, quòd quādo præſentaretur in regno

in

inſtrumentum criminaliter via ex-
traordinaria ſecundũ formã & ritus
magnæ curiæ, non haberet locum
reconuentio: c. cùm illa ſit via exe-
cutiua & extraordinaria: per præ-
dicta. ¶ Secundò infero, quòd quan-
do creditor vigore inſtrumenti cõ-
tinentis pactum de capiendo, vellet
propria authoritate capere poſſeſ-
ſionem debitoris pro debito: & pe-
teret familiam à iudice pro haben-
da poſſeſsione: ex quo iſte eſt actus
executiuus & extraiudicialis, nõ ha-
beret locum recõuentio: per ea quę
no. Bal. in c.j. col. fi. de cõtro. feu. apud
Par. & Soci. in con. clxvij. col. fi. verſi.
ſecundò concludo &c. in ij. vol. &
dixi ſuprà in præcedenti q.
32 ¶ † Quartò quæro, an in cauſa poſ-
ſeſſorij, habeat locum reconuentio?
Reaſſume veras concluſiones: & di-
cas ſic. Aut actor agit poſſeſſorio re-
cuperandæ: & reus vult eum recon-
uenire: & tunc aut recõuentio eſt de
poſſeſſorio, aut de petitorio. primo
caſu non admittitur reconuentio:
niſi de poſſeſſorio pariter priuile-
giato: vt quia reus reconuenit acto-
rem de alio poſſeſſorio recuperan-
dæ: & ſic de ſpolio pariter priuile-
giato alterius rei, non eiuſdem: tunc
procedit reconuentio c. ſuper ſpolia-
tione. de ordi. cogni. & ibi Abb. in j.
not. & in iiij. colùm. circa fin. Si verò
reconueni: de alio poſſeſſorio, puta
adipiſcendæ vel retinendæ non pro
cedit reconuentio: quia non eſt ita
priuilegiatum: vt ibi habetur. ¶ Se-
cundo caſu, quando reconuentio fit
de petitorio, dicas indiſtinctè, quòd
non procedit: per tex. in d.c. ſuper
ſpoliatione. & no. Abb. in c.j. colum.
vij. de mutu peti. & Specul. in tit. de
recon. §. nunc dicamus. verſi. Item
excepta. & ver. ſeq. Et ita debet in-
telligi & declarari. quod dicit Barto.
in d. authen. & conſequenter. col. pe.
in princi. vbi dicit ſimpliciter, quòd
agens ex ſpoliatione, non poteſt re-
conueniri, niſi prius reſtituatur: per
l. ſiquis ad ſe fundũ. C. ad l. iul. de vi.
33 † Et prædictorũ ratio eſt: quia agẽs
ex ſpolio, non tenetur in aliquo re-
ſpondere aduerſario ſuo: niſi prius re
ſtituatur c. frequens. de reſti. ſpol. lib.
vj. & c. cùm dilectus, de ordi. cogni.
& d. c. ſuper ſpoliatione. & ibi Abba.
& d. l. ſi quis ad ſe fundum. & pro-
pterea non proceditur ſuper recon-
uentione ante reſtitutionẽ. Sed quã-
do, reconuentio eſt de alio ſpolio,
34 tunc ideò procedit: † quia priuile-
giatus non vtitur priuilegio ſuo cõ-
tra pariter priuilegiatũ: ſecundum
Abb. in d.c. ſuper ſpoliatione colum.
j. verſi. ex hoc. &c. vbi plus dicit in
iij. not. quòd non ſolùm debet ſpo-
liatus: reſtitui ad rem, qua fuit ſpo-
liatus: verùm etiam debet plena-
riè reſtitui ad fructus & expenſas
litis, antè, quàm teneatur reſpon-
dere: & idem tenet Abba. per illum
text. in c. accedens. el. ij. verſic. not.
ſpoliatum &c. extrà. vt lite non con-
te. Quod nota: quia eſt quotidia-
35 num in practica. ¶ † Limita tamen
prædictam cõcluſionem procedere,
quando reconuentio opponitur per
ipſum ſpoliatorem: qui immediatè
ſpoliauit vel ſpoliari mandauit cõ-
tra ſpoliatum: quia tunc verum eſt
ꝙ non tenetur reſpondere, niſi prius
reſtitua-

reſtituatur: ſecus eſt quando ageretur cõtra eum, qui non ſpoliauit: ſed eſt tertius poſſeſſor illius rei, qua fuit quis ſpoliatus: & cõuenitur poſſeſſorio recuperandæ: puta remedio c. reintegranda. vel alio ſimili: iuxta c. ſæpe. de reſti. ſpo. quia tunc procederet omnis reconuentio: & tenetur actor reſpondere antè, quã reſtituatur: quia iſta remedia poſſeſſoria cõtra tertios non ſpoliantes, non ſunt ita priuilegiata; ſicut contra ipſos ſpoliantes. Ita in terminis tenet Abb. in d. c. cùm dilectus. colum. iij. de ordi. cogni. per multas rationes ibi adductas per eum. Sed contrarium videtur tenere Bart. in l. ſi coloni. C. de agri. & conſil. xj. & Alexã. in conſil. lxxvij. col. j. verſic. & ſicut. & col. fi. in fi. in iij. vol. vbi dicit, quòd poſſeſſorium recuperandæ eſt priuilegiatũ: ſiue interuenerit violentia, ſiue non. & loquitur propriè de remedio dicti c. reintegranda.

¶Pro prima opin. Abb. ponderatur tex. in d. c. ſuper ſpoliatione in verſi. ſpoliatoribus. & ibi Abb. in ij. not. vbi dicit, quòd ſpoliatoribus nõ tenetur reſpondere: ergo alijs poſſeſſoribus, qui non ſpoliauerunt, tenetur. Verùm, ad hoc poſſet reſponderi per id, quod dicit Bald. in l. ſi de proprietate. col. iij. circa fin. verſic. & no. & c. C. ſi à non compe. iudi. vbi dicit, quòd probatur quis ſpoliatus ſaltem re ipſa, eo ipſo, quòd probat ſe antiquiorem poſſeſſorem: & poſſeſsionem eſſe modò penes aduerſarium. Tamen quia ſumus in odioſis, & contra regulas iuris communis: puto quòd ille terminus: ſpoliator debet intelligi in principali & proprio ſignificatu, ſcilicet de eo, qui ſpoliauit verè: prout ponderat Abb. in d. c. cùm dilectus. co. iij. vnde puto opin. Abb. eſſe ſubſtentabilem & veram: per iura & rationes ſuas. Nec obſtat dictum Barto. in d. l. ſi coloni. & Alexan. in d. conſi. lxxviij. in iij. vol quia fateor, quòd omne poſſeſſoriũ recuperãdæ eſt priuilegiatũ, quo ad hoc: vt ſi conuentus objciat quęſtionem dominij, teneatur reſtituere ante, quàm de dominio cognoſcatur, ſiue interueniat violentia, ſiue non l. ſi quis conductionis. C. loca. & d. l. ſi coloni. & ita procedit contrariũ. Sed nos loquimur in recõuentione, quæ regulariter eſt permiſſa. Reperitur tamen ſpecialiter prohibita à ſpoliatore: per d. c. ſuper ſpoliatione, ergo quando nõ eſt ſpoliator, ſed alius tertius poſſeſſor, ſtamus iuri communi ſcilicet, vt fiat reconuentio: quia tunc ceſſat illud odium ſpoliatoris: quod iura multùm in hoc conſiderant: vt eſt tex. in cle, vnica. de cauſa. poſ. & proprie. & no. Abb. in d. c. cùm dilectus. colum. iij. Nunc in propoſito quæſtio dominij, quæ non poteſt obijci, cadit in eadem re: & ideò non obijcitur propter priuilegium poſſeſſorij. Ita loquũtur Deci. & iura contraria. ſed reconuentio cõſideratur in diuerſa re: & non in eadem. Quòd patet ad ſenſnm. quia petitorio non poteſt reconueniri pro eadem re: quia ſi conuentus poſsidet: nõ poteſt pro illa re agere rei vendicatione, vel hypothecaria: quia iſtę actiones prẹſupponũt poſſeſsionem eſſe debere penes aduerſa-

uerſarium: & nõ penes agentem eundem que reconuenientem. Poſſeſſorio recuperandæ vel adipiſcendæ minimè poteſt reconueniri, eadem ratione: quia ipſe poſsidet: & quia ſuper eadem re prohibetur reconuentio: ſecundum Ab. in d. c. ſuper ſpoliatione. col. j. circa fi. vbi aſsignat rationem. Solum remanet dubium de poſſeſſorio retinendæ circa eandem rem: quod videtur poſſe concurrere: vt ſi tu conuenis me poſſeſſorio recuperandæ: ego recõuenio te interdicto vti poſsidetis: quia turbas me in poſſeſsione eiuſdẽ rei. Super quo dico, quòd per ſpoliatorem non poteſt contra ſpoliatũ fieri talis reconuentio. quia poſsidet ab eo vi: & interdictũ vti poſsidetis, non fauet ei, qui poſsidet ab aduerſario vi, clàm, vel precariè: ſecundum Abb. in c. veniens. col. pe. de præſcri. & text. in l. j. in prin. ff. vti poſ. Item propter priuilegium ſpolij & odium ſpoliatoris, prout ſuprà dixi: quia non tenetur ſpoliatus reſpondere niſi prius reſtituatur: vt d. c. cùm dilectus. & c. fi. de ordi. cog. ſi verò reconuentio fieret per tertium poſſeſſorem, qui nõ ſpoliauit, qui conuenitur poſſeſſorio recuperandæ: puta remedio c. reintegranda. vel dictæ. l. ſi coloni. & tunc procederet recõuentio in eadem re: per ea, quæ dicit Abb. in d. c. cùm di-

36 lectus. col. iij. ¶ †Iſtud tamen intellige, quãdo poſſeſſoriũ retinendæ proponitur ex alia moleſtatione extraiudiciali: non ex ſola contentione iudiciali ſuper poſſeſſorio recuperandæ: quia ex ſola moleſtatione iudiciali non datur interdictum vti poſsidetis: quia qui vtitur iure ſuo, nemini facit iniuriã. ita tenet Abb. in c. audita. col. iij. circa fi. de reſ. ſpo. ¶ Quod confirmo: quia econtra eſt deciſum in d. c. veniens. & ibi Abb. in iiij. no. de præſcri. vbi patet, quòd conuentus poſſeſſorio retinendæ, poteſt reconuenire actorem poſſeſſorio recuperandæ pro eadem re: & ſic admittitur iſte concurſus in iſtis duobus poſſeſſorijs: verùm qualiter ſit pronunciandum in eis, declarat plenè Abb. in d. c. veniens. col. antepenul. & pen.

37 ¶ †Hanc opi. confirmo alia ratione: ſcilicet, quia vtraque cauſa eſt ſummaria, cum ſit poſſeſſoria: nam quęlibet cauſa poſſeſſoria, eſt ſummaria: ſecundum Alex. in cõſi. lxvj. col. j. in v. vol. & ſic poteſt admitti recõuentio: vt ſuprà dixi in ij. q. huius partis. Et ſi tu diceres: quare in ſpolio non admittitur reconuentio de poſſe. retinendæ: cùm ſit cauſa ſummaria. Dico, quòd ibi eſt alia ratio prohibitiua. ſ. priuilegium cauſæ, & odium ſpoliatoris: vt ſuprà pluries fuit dictum. vnde nõ admittitur reconuentio, niſi de alio ſpolio pariter priuilegiato alterius rei: ſed contra eum, qui non ſpoliauit, ceſſat dictũ odium. ¶ Ex prædictis ergo colligo & firmo iſtam cõcluſionẽ, quòd ſpoliatus agens contra ſpoliantẽ remedio recuperandæ, non poteſt reconueniri nec petitorio nec poſſeſſorio: niſi ſola cauſa ſpolij alterius rei pariter priuilegiatę: & non eiuſdẽ rei: ſecundum Abb. in d. c. ſuper ſpoliatione. col. iiij. circa fi. de ordi. cog. Si verò agit contra non ſpoliantem,

ſed

ſed contra tertium poſſeſſorem, poteſt recõueniri tam petitorio, quàm poſſeſſorio alterius rei. ſed pro eadem re, nec petitorio nec poſſeſſorio recuperandæ vel adipiſcendæ: ſed poſſeſſorio retinẽdæ ſic:per prædicta. Fateor tamen, quòd cauſa conuentionis, ex quo requirit celeritatem, citius expedietur:per ea, quæ dixi ſuprà in j.& ij.quæſt.iſtius partis.

38 ¶Vnde ſequitur, quod illud priuilegium, quòd ſpoliatus ante omnia reſtituatur,& non teneatur reſpondere, procedit quando opponitur quæſtio ſuper eadem re:& non ſuper diuerſa. & tunc eſt generale in quolibet poſſeſſorio recuperandæ. Fallit in reconuentione de poſſeſſorio retinendæ:quod poteſt cadere in eadẽ re, quando non agitur contra ſpoliatorem:vt ſuprà dixi. Item procedit indiſtinctè, quãdo agitur cõtra ſpoliatorẽ:ſiue ſuper eadẽ re, ſiue ſuper diuerſa:in odium ipſius ſpoliatoris. Fallit, quãdo ſit quęſtio de alio ſpolio alterius rei:per d.c. ſuper ſpoliatione.& ita cũ iſta declaratione per tranſeo ſuper iſta difficultate.

39 ¶†Prædictam opi. & limitationem Abb. confirmo per vnam optimam deciſionem, quam faciunt domini de rota in deci. cxlix.in nouis. quæ incipit:ſi inter.vbi habetur, quòd ſi duo litigant ſuper poſſeſſorio recuperandæ, poteſt tertius ſe obijcere pro ſuo intereſſe,& agere petitorio: dummodo ipſe non ſit ſpoliator: & tenetur agens poſſeſſorio illi reſpondere ante reſtitutionem: ex quo reſpectu illius tertij, ceſſat odium ſpoliantis.allegat.d.c.fin.de ordi.cog.& pœna debet ſequi ſuos authores. & illud dictum ſequitur & declarat notabiliter Abb.in c.in literis.col.fi.de reſti.ſpo.& idem Abb. in d.c.fi.in ij. not.& Alex. in l.naturaliter.§. nihil commune.col.xj.in xvj.fallentia. ff. de acquir.poſ.& Felyn.in c. cùm ſuper.col.pen.verſi. ſcias etiam, &c de re iudi. Et hæc quo ad poſſeſſorium recuperãdæ. Si verò actor agit poſſeſſorio adipiſcẽdæ,& reus vult eum recõuenire:& tunc ſi recõuentio eſt reſpectu diuerſæ rei, procedit indiſtinctè:ſiue fiat de petitorio, ſiue de poſſeſſorio, ſed reſpectu eiuſdẽ rei, nõ procedit, ſi fiat de petitorio:quia is, qui agit remedio adipiſcendę negat ſe poſsidere: vnde nõ cõuenitur, petitorio.l.fin.ff. de rei ven. ita hæc omnia tenet Bart.in d.l. naturaliter. §.nihil commune.col.vij.in v.combinatione.Si verò fiat de poſſeſſorio eiuſdem rei recuperandę vel adipiſcendæ, non procedit eadem ratione: quia agens non poſsidet:ſed de poſſeſſorio retinendę, bene procedit reconuentio pro eadẽ re:quia concurrere poſſunt ambo:per ea, quę habẽtur in d.c.veniens.& ibi Abb.de præſcrip.Nam pro ſola moleſtia cõpetit interdictum, vti poſsidetis.c.audita. & ibi Abba.in iij.not. de reſti. ſpo. Quod ſemper intelligas de moleſtia extraiudiciali:non de iudiciali:ſecũdum Abb.in d.c.audita.col.iij.in fin. & fuit dictũ ſuprà. ¶†Si verò actor agit poſſeſſorio retinendæ, tunc reſpectu diuerſæ rei procedit indiſtinctè recõuentio.tã de petitorio quàm de poſſeſſorio:ſecundum Bar.in d.§. nihil commune.in v.cõbinatione,& Card.

Car.in cle.j.col.ij.in fi.de cauſa proprie.poſ.& ſed reſpectu eiuſdem rei de petitorio non procedit. quia primò eſt diſcutienda cauſa poſſeſſorij. ſecundum Barto. vbi ſuprà per l.ordinarij.C.de rei vend.& l. incerti.C. de interdic.ſed de poſſeſſorio, puto quòd procederet reconuentio: quia ambæ cauſæ eſſent poſſeſſoriæ.& pariter priuilegiatæ: vt ſentit Abb.in d.c.ſuper ſpoliatione.col.ij.verſi.venio more ſolito &c.de ordi.cog.nam de poſſeſſorio retinendæ probatur in l.ſi duo.ff.vti poſ.& in c. licet cauſam.de proba.de poſſeſſorio recuperandæ probatur, in c.veniens. & ibi Abb.de præſcrip.de poſſeſſorio adipiſcendæ patet ad ſenſum:quia nulla viget cōtrarietas. ¶ Vnum tamen addo prædictis pro declaratione:vt in omnibus caſibus, in quibus dixi procedere reconuentionem de petitorio,in poſſeſſorio debeat intelligi eo modo,quo procedit reconuentio in cauſa ſummaria,de cauſa nō ſummaria,vt declaraui ſuprà in ſecunda q.huius partis.

40 ¶ †Hęc,quę hactenus dicta ſunt,procedunt, quando actor agit poſſeſſorio:& reus vult reconuenire. Quid autem econtra,ſi actor agit petitorio, & reconuentio fit de poſſeſſorio:iſte eſt propriè caſus.ca. cùm dilectus. de ordin. cog. & vera concluſio eſt,quòd reſpectu diuerſæ rei procedit reconuentio:vt d.c.cùm dilectus.& not.Abb.in cap.fin.col.ij. ver.venio &c. de ordi. cog. & Card. in clemen.j.colum.iiij.verſic.ſi verò vnus,&c. de cauſ. poſſeſ. & propriè, ſed pro eadem re ſimiliter tenent docto. quòd procedit reconuentio: ſecundum Abb.in d.cap. fin. colum. ij.& in cap.ex conqueſtione. colum. iij.in princip.de reſtitu. ſpol. in hoc puto aduertendum, quòd ſi intelligis de poſſeſſorio retinendę,clarum eſt,quòd procedit reconuentio.quia iſta ſe compatiuntur. ſed quo ad poſſeſſorium adipiſcendæ & recuperandæ,neſcio quomodo poſſet concurrere reconuentio in petitorio pro eadem re: nam ſi conuenis me rei vendicatione ad fundum, præſupponis me poſsidere: ſi ego volo te reconuenire poſſeſſorio recuperandæ vel adipiſcendæ, non cadit reconuentio in eodem fundo: quia ſi poſsideo,non competūt mihi dicta remedia.In vno ſolo caſu poſſet procedere, ſcilicet in terminis dicti ca. ex conqueſtione.& de prædictis vide plenè Spec.in titu.de poſ. & peti. §.j. ¶ Super hac materia eſt etiam ſciendum, quòd intentato petitorio per actorem, poteſt reus deducere poſſeſſorium altero de duobus modis,ſcilicet per viam actionis:vt per reconuentionem: vt modò dixi: & per viam exceptionis:& de vtroque modo loquitur text.& ibi Abb. in d.cap. cùm dilectus. de ordi. cog. & gloſ,& Abb.in d.cap.fin.eo.tit.& ibi dicitur,quid eſt vtilius intentare.

41 ¶ † Et nota pulchram practicam ex d. cap. cùm dilectus. Nam ſi tu conuenis me petitorio, puta actione reali vel perſonali ad aliquam rem: ego poſſum te conuenire, quòd ſpoliaſti me quadam alia re: vel poſſum excipere contra te de ſpolio alterius rei:petendo,quòd nō audiaris in petitorio tuo, niſi prius

reſtituas

reſtituas mihi dictam rem. Et differentia eſt iſta: quia ſi deduco ſpoliũ per modum reconuentionis, non repellitur actor ab agendo, ſed proceditur ſuper vtraq; cauſa, tanquam ſuper mutuis petitionibus: quia ex quo deducitur ſpolium per modũ actionis, actio nõ eſt excluſio alterius actionis: & ideo ſuper vtraq; proceditur: ſed ſi deduco ſpolium per modũ exceptionis, ſuſpenditur petitorium actoris: & proceditur ad dationem termini ad probãdam exceptionem ſpolij: qui terminus, eſt quindecim dierum: vt in c. frequens. de reſti. ſpo. lib. vj. & not. Abb. in d. cap. cùm dilectus. in v. not. Qua exceptione probata interponitur decretũ quòd actor non audiatur in petitorio ſuo: niſi prius reſtituat: non tamen condemnatur ad reſtituendũ: quia exceptio, eſt ſolùm actionis excluſio: vnde nõ operatur reſtitutionem: quia illa venit per viam actionis. iſte eſt text. in d. c. cùm dilectus. & ibi Abb. in vj. nota. Sed quando venit ſecundum primum modũ per viam actionis: tunc venit reſtitutio: vt ibidem, & hæc eſt differentia inter vnum modum & alium. vnde reus poteſt deliberare, quod magis ſibi expediat: nam ſi melius eſt incumbere rei actoris aduerſarij, opponat exceptionem; quia interim non procedetur ſuper petitorio: & ipſe detinebit rem petitam. Si verò magis expedit ei habere reſtitutionem ſpolij, agat per viam reconuentionis: quia per eam obtinet reſtitutionem rei: ita declarat gloſ. in d. ca. fin. de ordi. cog. Sed quando proponitur poſſeſſorium ſuper eadem re, ſemper eſt vtilius illud deducere per viam actionis: ſecundum Abb. in d. ca. fin. col. ij. de ordi. cog. & in c. ex conqueſtione. col. iij. in prin. de reſtit. ſpol.

42 ¶ † Quid autẽ, ſi actor deducat poſſeſſorium recuperãdæ ſuper vna re: & reus excipiat de ſpolio alterius rei, an ſuſpendat poſſeſſorium actoris? Ratio facit, quòd non: quia ſunt duo pariter priuilegiata. tamen veritas eſt in contrarium: quia proceditur ſuper exceptione, quæ eſt fauorabilior: ſuſpẽſo primo poſſeſſorio: & nunquam auditur ea probata, niſi prius actor reſtituat. ita dicit glo. in d. c. fin. de ordin. cog. & ibi Abb. col. iij. circa fin.

¶ Prædicta tamen limita procedere, quando exceptio ſpolij opponitur contra ipſum ſpoliatorem: quia tunc repellit eum ab agendo. Secus, ſi contra eum, qui nõ ſpoliauit: ſed eſt tertius poſſeſſor. ita dicit Abb. in d ca. cùm dilectus. col. iij. & in c. in literis. col. fi. de reſti. ſpo. & habetur in deci. xix. conci. Neapo. & in l. ſi te bonis. C. de iure deli. vbi habetur de intellectu dicti. c. frequens. de reſtit. ſpol. lib. vj. vt procedat etiam de iure ciuili: vt not. Iaſ. & communiter Moder. in d. l. ſi te bonis. reprobata ibi opi. Bar. qui aliter dicebat.

43 ¶ † Item ex prædictis verificatur illud, quod dicit Spec. in tit. de cita. §. j. col. v. verſ. item, quòd eſt ſpoliatus. quòd is, qui eſt ſpoliatus, ſi citatur per ſpoliantem, in alia cauſa poteſt opponere contra citationem: vt non teneatur reſpondere nec comparere propter dictum ſpolium: maximè quando

quando eſt notorium:ſecundũ eum.

44 ¶ † Quintò,principaliter ſuper iſta parte quæro,an in cauſa clerici poſſit fieri reconuentio coram iudice laico? vt ſi clericus agit contra laicum coram iudice ſæculari: an poſſit ibidem reconueniri? Iſta eſt longa quæſtio.quam plenè examinant Abb.& Fely.in c.at ſi clerici.de iudi. breuiter,quicquid dicat Abb.ibi: veritas eſt & magis communis opin.ꝙ poſſit clericus recõueniri.hanc opi. tenet Bar.in d.authen,& conſequenter col.fi.C.de ſen.& gl.in c.j.de mutu.pet.& Bal.in l.ij.§.ſed ſi agant.de iudi.vbi plus dicit,quòd iſta eſt prorogatio legalis.Et hæc opi.eſt hodie expedita in regno per ritum magnæ curiæ vicariæ in nu.cliij.qui incipit: Item,quòd clericus &c.& habetur in deciſ.clxxiij.concil. Neapoli.& ita communiter ſeruatur.Et hanc opin. tenet Spe.in tit.de reconuen.§.nunc dicamus.verſi.ſed pone,clericus &c. vbi limitat hoc non procedere in tribus caſibus.Primus,ſi reconueniretur de cauſa ſpirituali:cuius eſt incapax iudex laicus.Secundus,ſi reconueniatur de cauſa criminali,quæ infamat.Tertius caſus eſt,ſi laicus data opera iniuriatur clerico: ad hoc, vt cõuentus coram iudice laico ibidem eum reconueniat:ſecundũ Specu.eo.titu.§.j.verſicu.quid ſi laicus. & prædictis adde Bal.in d.authen.& conſequenter.col.penul.

45 ¶ † Quod facit ad id,quod in ſimili dicimus de clerico agente contra laicum coram iudice laico:nam ſi ſuccumbit in cauſa, poteſt eum iudex laicus condemnare ad expenſas: vt tenet Felyn.in c.at ſi clerici.col.vij. in fi.de iudi.

46 ¶ † Sed ſi clericus vel alius agens,ſi fuerit reconuentus, vult renuntiare iudicio ſuæ conuentionis,ad hoc vt non reconueniatur,vtrum poſſit? dic quòd ſi fuit per recõuentionem præuentus,non poteſt renũtiare.Ex quo ſemel eſt acquiſitum ius aduerſario: ſecus, ſi res eſſet integra:ita tenet Bal.in d.authen.& conſequenter.col. penul.& Specu.in tit.de recon.§.fi.& habetur in deciſ.clxxiij.conci. Neapoli.facit text.in l.ſi poſt mortem.§. fi.ff.de bo.poſ.contra tab.& quod no. Iaſo.& doct.in l.iij.in princ.col.fi.ff. quod quiſq; iur.& Bal.in l.petendæ. C.de temp.in inte.reſti.vbi habetur, quòd omnis dilatio,quę datur in cauſis,eſt communis reo & actori.vnde ſi datur reo,eſt communis etiã actori:& econtra adeò quòd non poteſt reus renũtiare illi dilationi iam præſtitæ in præiudicium actoris, cui fuit ſemel ius quæſitum.ſecundum Bald.ibi.

47 ¶ † Sextò quæro,an in cauſis criminalibus habeat locum reconuentio? hanc.q.plenius,quã alius tãgit Abb. in c.j.col.ix.cum tribus ſeq.de mut. peti.Ego autem de mente Abba.& Bart.in d.authen.& conſequenter.& reaſſumendo communem & veriorem opi.docto.declarabo hanc.q.per quatuor mẽbra:& in ſingulis membris ponam veras concluſiones cum fallentijs:quoniam iſta qõ.eſt valde ardua,difficilis,& intricata.Vnde facio primum membrum principale: videlicet quandoque accuſatur quis merè criminaliter:& ipſe reus vult

reaccuſare accuſatorem de alio crimine:& ſic tam etiã cauſa conuentionis,quã reconuentionis eſt criminalis.ſuper quo firmo iſtã concluſionem:videlicet,Accuſatus criminaliter poteſt ſuum accuſatorẽ reaccuſare criminaliter.& ſic cõcludo,quòd in criminalibus habet locum reconuentio:ſicut in ciuilibus.ita tenet gl. in d.authen.& conſequenter.& probatur in l.j.& l.neganda.C.qui accu. non poſ. ¶Iſtam cõcluſionem limita primò:dummodo reaccuſans proſequatur ſuam vel ſuorum iniuriam. aliàs reaccuſare non poteſt. vt d.l.neganda.& ibi no.& l.is,qui reus.& ibi gl.in verſi.accuſare.& Bar.ff.de pub. iudi.& procedit tũc reconuentio indiſtinctè,ſiue ante nomen receptum inter reos,ſiue poſt:vt colligitur ex diſtinctione Barto.in d.l.is,qui reus, col.ij.in fi.& ſeq. item,etiã ſi vterq; proſequatur ſuam iniuriam, procedit reconuentio:ſecundum Bar.in d. l.is,qui reus.col.iij.& Bald.in l.j. col. v.&.vj.C.qui accuſ.non poſ.

48 ¶†Ex hoc infertur,quòd ex quo hodie in regno nullus admittitur ad accuſandum,niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur:vt eſt ritus magnæ curiæ vicariæ in numero.xiiij. qui incipit:item,quòd nullus laicus &c.ſequitur quòd tantò facilius in criminalibus habet locum recõuentio,quod intellige cum alijs declarationibus,quas infrà ſubijciam.

¶Secundò,limita prædictam concluſionem procedere indiſtinctè antè, quàm nomen rei ſit receptum inter reos.nam tunc poteſt fieri reaccuſatio,ſiue proſequatur ſuam iniuriam, ſiue non.& hoc eſt de mente Abb.in d.c.j.col.ix.de mutu.peti.ibi : Primò caſu per d.l.is,qui reus &c.licet Bar. in d.l.is,qui reus.diſtinguat:aut de maiori crimine:aut de pari,vel minori.& Bal.in d.l.j.col.vj.verſ.venio ad ſecundam, &c. C. qui accuſ.non poſ.tamen videtur verior opi. Abb. vt procedat indiſtinctè:quia ſi rectè inſpiciantur verba Barto.non videtur differentia in effectu , inter nomen receptum inter reos:& non receptum.quam differentiam iura facere videntur.ſed pro opi.Bartol.eſt tex.in d.l.neganda.poſt verò nomen receptum inter reos, fit reaccuſatio de maiori crimine præiudiciali : vt d.l.j.C.qui.accuſ.non poſ.non autem de pari vel minori:ſecundum Bar.in d.l.is,qui reus.& Gandi.in tract.male.in titu. de filioſa.& vtrum poſsit accuſare,&c,col.ij.& iij.quod intellige ad effectum proſequendi.poteſt tamen præſentari libellus, & ſuperſederi vſque ad ſententiam primæ cauſæ:vt d.l.neganda.ſecundũ doct. in locis prælleg.

49 ¶†Verùm,ſuper iſtis differentijs nõ ſatis inſiſto:quia in regno ſunt nullius vtilitatis propter dictum ritum magnæ curiæ:ſecundum quem nullus accuſat,niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur.quo caſu ſemper habet locum reaccuſatio:vt ſuprà dixi.Similiter in regno eſt correcta diſpoſitio dictæ.l.j.C. qui accuſ. non poſ.per conſti.quæ incipit:ſi ciuiliter agens.vt not.ibi gloſ.& And. de yſer.& Matth.per quam conſtit. eſt nouiter inductum,quòd ſiue accuſatus reaccuſet de maiori crimine,ſiue

ne,ſiue non proceditur indiſtinctè ſuper vtraq; cauſa:& per vnam non fit præiudicium alteri:& ſic hodie in regno per illam conſtit.omnia præiudicialia ſunt ſublata in iudicijs: per quam corrigitur etiam l.fi.C. de ordi.iudi.adeò quòd omnes cauſæ, quarum vna ſic ſe habet ad aliam,vt per eam fiat præiudicium alteri:& de iure communi propter præiudicium fit impeditio proceſſus,ſunt hodie reductæ ad æqualitatem vt pariter procedatur in eis:& per hoc multæ leges iuris communis reperiuntur correctæ: vt plenè declarat Matth. de afflict.in d.conſtitut. ſi ciuiliter agens.in vj.not.

50 ¶ † Quando autem dicatur nomen rei receptum inter reos? veritas eſt vt dicit Bar.in d.l.is,qui reus. col.iij. in fi.& ſeq.& Abb.in d.c.j.colū.ix.de mut.peti.videlicet,quādo iudex non obſtantibus exceptionibus dilatorijs pronuntiauit eſſe procedendum ſuper accuſatione,ſi autem nihil fuit oppoſitum,adeò quòd non fuit opus tali pronuntiatione,tūc per litis conteſta.dicitur nomen receptum inter reos.Et declarat hoc plenius Bald.in d.l.j.col.ix.in fi.& ſeq.&Bar.in l.adulterij.C.de adul.& Bal.in l.quāuis.C. ſi pend. app.mors interue.

51 ¶ † Tertio limita dictam concluſionem procedere, quando iſta reconuentio in criminalibus fit coram iudice ordinario ipſius reconuenti. Si enim eſſet iudex incōpetens reſpectu reconuenti,vel quia non poterat aliter cognoſcere de cauſa criminali tunc reconuentio de cauſa criminali non procedit.text.eſt in l.ij.§.ſed ſi agant.ff.de iudi.ſecundū Bar.in d.authen.& conſequenter.col.iij. vbi aſsignat ratione:quia agēs criminaliter, agit ex neceſsitate propter iniuriam ſibi factam:non autem ex volūtate: ſicut in ciuili.Vnde ceſſat ratio.l. cū Papinia.in fi. C.de ſentē.& ſic non fit prorogatio iuriſdictionis per reconuentionem in cauſa criminali, ſicut in ciuili:ſecundum Bart.ibi.& tenet And.de yſer.in c.j.colū.ij.de contro. feud.apud pares.& eſt de mente Bal. in l.j.circa fin.C.de iur.omn.iudi.& Alexan.in addi.ad Bartol.iñ d.l.is,qui reus.colum.ij.

52 ¶ † Et per hæc infert pulchrè Bald. in d.l.j.colum.iij.in v.opp.C.qui accuſ.non poſ.ꝙ ſi papa delegaret alicui delegato aliquam cauſam criminalem:non poſſet coram eo habere locum reconuentio de alia cauſa criminali:quia iuriſdictio delegati ad eam ſe non extendit:nā in criminalibus ſecundū eum nō dicitur propriè reconuentio, ſicut in ciuilibus.quia non prorogatur iuriſdictio: & hoc etiā innuit Bal.in d.authē.& conſequenter.col.j.ver.ij.quæro &c.ſecus eſſet,qn̄ delegatus impetraretur per ipſum accuſantem:quia tunc haberet locū recōuentio.ſecundū Bar.in d.authen.& conſequēter col.iij.& hoc ratione impetrationis:quia videtur eligere impetrādo:ſecundū eū.

53 ¶ † Adde tñ in hac materia,ꝙ in regno habemus tres ritus magnæ curiæ vicariæ diſponentes de hac materia: Quorū primus eſt in nu.69.& incipit: Item ſi quis vel ſi qua &c.per quē diſponitur,quòd accuſatus non poteſt accuſantē reaccuſare,nec eius matrē aut

filios, vel fratres, vel nepotes: niſi eadem die & ex nouo delicto: & ſic per dictum ritum videtur eſſe reſtricta poteſtas reaccuſandi ſolum in illa die, in qua fit accuſatio: & ſolũ in nouo delicto: quod autem dicatur nouum delictũ: declara notabiliter per Bar. in l. is, qui reus. col. iij. ver. cõmuniter ſeruatur &c. ff. de publ. iud. vbi quando plura delicta ſunt facta vnico contextu, in eadem rixa: omnia illa reputantur pro vno facto: vnde ſi tu accuſas me de delicto facto in rixa: & ego reaccuſo te de delicto facto in eadem rixa: illud delictum nõ diceretur nouum, ratione connexitatis. Sed ſi tu accuſas de delicto commiſſo hodie: & ego reaccuſo te de delicto cõmiſſo heri: illud diceretur nouũ: & ita colligitur ex verbis & mẽte Bar. ibi. Et aduerte, qa ille ritus loquitur copulatiuè: dũ dicit: & niſi ex nouo delicto &c. vnde innuit, quòd vtrunque copulatiuè interueniat ad hoc, vt procedat reaccuſatio: ſcilicet quòd fiat eadem die, & ex nouo delicto: & non aliter. l. ſi is, qui ducenda. §. vtrum. ff. de reb. dub. & l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit aureos. ff. decem de verb. oblig.

¶ Secundus ritus magnæ curiæ eſt in nume. 180. & incipit: Item ſeruat ipſa curia, quòd accuſator &c. quo cauetur, quòd accuſator nõ poteſt pendente accuſatione in aliqua curia accuſari: dum tamen ſit paratus reſpondere in eadem curia, accuſatione durante: vel præſtet fideiuſsionem de reſpondendo in quacunq; curia competenti, finita accuſatione.

¶ Tertius ritus eſt in vltimo ritu, in numero. 324. & hoc videtur ius nouiſsimum in regno: quia cùm ſit vltimus, derogat omnibus prioribus, quatenus contradicerent: vt in. §. poſteriore inſtitu. quibus modis teſta. infirm. & l. ſi quis in principio. ff. de lega. iij. & l. hac conſultiſsima. §. fin. C. de teſta. & l. pacta nouiſsima. C. de pact. & per hunc vltimum ritum eſt correcta. l. j. C. qui accuſ. non poſ. & ſimiliter eſt correcta illa conſtitutio. ſi ciuiliter agens. quam ſuperius allegaui. Vult enim ille ritus, quòd accuſator vel eius coniux, aut filij: parẽtes, vel fratres vtrinque coniuncti inſimul habitantes, non poſsint aliquo modo reaccuſari de aliquo crimine, etiam maiori pendente accuſatione per accuſatũ vel eius coniugem, filios, parentes, aut fratres inſimul habitantes: ſolùm perſona reaccuſata tenetur præſtare fideiuſſoriam cautionem de ſtando iuri, finita prima accuſatione: & procedit illa diſpoſitio, etiam ſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequãtur: vt ibi expreſſè dicitur: & ſic videtur etiam correcta. d. l. neganda. C. qui accuſ. non poſſ. Aſsignatur enim ibi ratio: quòd iſta reaccuſatio præſumitur calumnioſè fieri: ex quo non eſt veriſimile, ꝙ accuſatus ſi fuiſſet offenſus, voluiſſet tardare ad accuſandum donec ipſe accuſaretur prius. vnde præſumitur fieri iſta reaccuſatio, vt perturbetur accuſans: & ſic calumnioſè. ſequitur ergo, ꝙ hodie in regno ceſſat omnino reconuentio vel reaccuſatio in criminalibus: etiam ſi ſuam vel ſuorum iniuriam quis proſequatur: per diſpoſitionem dicti vltimi

vltimi ritus:qui in hoc derogauit toti diſpoſitioni iuris communis, & 54 conſtitutionis regni. ¶ † An autem cum iudex inquirit contra aliquem, ad inſtigationem alterius,poſsit inquiſitus petere à iudice, quòd reinquirat contra illum inſtigantem de alio crimine? vide Spec.in tit.de inquiſit.§.j.verſicu.item nunquid.&c. vbi tenet, quòd non. Reliqua verò, quo ad hoc primum membrum principale,proſequere de iure communi: vt per Barto.in.d.l.is,qui reus.& dicta authen.& conſequenter.col.iij.& Bald.in l.j.C.qui accuſa.non poſſ.& Abb in d.c.j.colum.viij. &.x.de mu-

55 tu.pet. ¶ † Secundum membrum principale eſt,quando aliquis eſt accuſatus criminaliter:& vult reconuenire ciuiliter ſuum accuſatorē,in quo firmo concluſionem : quòd non poteſt fieri talis reconuentio : & hoc tam de iure communi:per.l.fin.C.de ordi.iudic.& per Abb.in d.c.j.col.xj. verſic.ſecundum &c.de mutu.petit. quàm etiam ex diſpoſitione dicti ritus vltimi.ibi:per quamuis viam in iudicio euocare,&c.& hoc per rationem:quia accuſator non elegit ſponte iudicem : ſed ex neceſsitate propter iniuriam ſibi factam:ſecundum Abb.ibi.& Barto.in dicta authen.& conſequenter . colum.iij. ¶ Tertium membrum eſt econtrà:quando conuentus ciuiliter vult reconuenire criminaliter.In quo breuiter dico,quòd hodie procedit reconuentio in regno:nec ſuperſedetur in ciuili, propter preiudicium cauſæ criminalis: etiam ſi eſſet crimen læſæ maieſtatis.ita propriè dicit text.in illa conſtitutio. ſi ciuiliter agens.& ita ſeruatur in regno:quicquid dicat Abb. in d.c.j.col.xj.circa fin.& Bart.in dicta authen.& conſequenter.colū.iij.

56 ¶ † Quod tamen limita procedere, quando talis reconuentio fieret coram iudice competenti ipſius reconuenti : aliàs ſecus.ſi eſſet incompetens : quia non prorogatur quo ad cauſam criminalem:ſecundum Abbatem ibi:& Alexand.in additio.ad Bart.in l.is,qui reus.col.j.ff.de publ. iudi.& dixi ſuprà in primo membro, in tertia limitatione.Et ꝙ in criminalibus non habeat locum prorogatio,tenet Bald.in l.ſi qui ex conſenſu.colum.ij.in fin.verſic.reuoco &c. C.de epiſc.audien.& Bal.in l.j.in fin.

57 C.vbi de cri.agi oportet. ¶ † Quartum membrum eſt,quando conuentus de crimine ciuiliter,vult recōuenire de alio crimine ciuiliter : quod quomodo, & quando ſit, declaraui plenè ſuprà in prima diſtinctione huius partis:ſuper quo firmo concluſionem,quòd procedit reconuentio coram iudice competenti, ſcilicet qui eſt iudex reconuenti:& hoc patet ad ſenſum:quia ſi quando agitur merè criminaliter, procedit reconuentio, vbi reconueniens proſequitur ſuam vel ſuorum iniuriam : vt ſuprà fuit concluſum de iure communi:multò fortius quando agitur ciuiliter:quia magis adhæret naturę reconuentionis,quę procedit regulariter in ciuili:per.d.l.cum Papinianus.& authen. & conſequenter . Nam tunc ſuum proprium intereſſe quis proſequitur, quando ciuiliter agit . ſed ſi vellet reconuenire actorem coram iudice

nō ſuo, vt prorogetur iuriſdictio propter reconuentionem, hoc non poſſet: quia non obſtante quòd ciuiliter agatur, poteſt dici, quòd actor agit ex neceſsitate propter delictum ſibi commiſſum: & ſic non ſponte eligit iudicem: vnde ceſſat reconuentio: per ea, quæ ſuprà dixi, & no. Bart. in dicta authen. & conſequenter. col. iij. ita tenet Abb. in d. c. j. colū. xij. in fin. extra. de mutu. pet.

Rober. Maranta. V. I. D.

Iudiciorum VII. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud petitorium: & aliud poſſeſſorium.*

2 *Poſſeſſorium iudicium, triplex eſt, & quod dicatur.*

3 *Poſſeſsio non tranſit ad hæreditatem, niſi apprehendatur fallit tamen, quando defunctus poſsidebat per colonum.*

4 *Agens interdicto, quorum bonorum quid narrare & probare debet.*

5 *Poſſeſſorium adipiſcendæ, non datur hæredi, qui quandoq; habuit poſſeſsionem & ab ea cecidit.*

6 *Hæreditatis petitio, nō datur ei qui quandoq; poſſeſsionem habuit, et cecidit ab ea.*

7 *Interdictum, quorum bonorum, reperitur vtile, & directum & habet ſimilitudinem cum petitione hæreditatis. & quando locum habeat. nu. 8.*

8 *Petitio hæreditatis, non ſolum datur ad vniuerſum ſed etiā ad rem particularem.*

9 *Interdictum, quorum bonorum in aliquo eſt vtilius, quàm hæreditatis petitio.*

10 *Interdictum, quorum legatorum, eſt poſſeſſorium adipiſcendæ, quando habeat locum.*

11 *Interdictum Saluianum, eſt poſſeſſorium adipiſcendæ. & quando locum habeat.*

12 *Poſſeſſorium adipiſcendæ, eſt etiam remedium, l. ſi. C. de edic, diui Adria. tollen.*

13 *Poſſeſſorium adipiſcendæ, etiam dicitur, quando beneficiatus implorat iudicis officium, vt mittatur in poſſeſsionem beneficij nouiter acquiſiti.*

14 *Poſſeſſorium retinendæ, quod dicatur & quando locum habeat. & nu. 15.*

15 *Poſſeſſorium retinendæ, datur ei, qui extra iudicium moleſtatur. ſecus, ſi in iudicio.*

16 *Poſſeſſorium retinendæ non datur contra deiectum turbantem ſuum deiectorem.*

17 *Poſſeſſorio retinendæ duobus litigantibus, ille obtinet, qui de antiquiori poſſeſſione probat, etiam ſi aduerſarius probaret de titulo: verum debet articulare, quòd habens titulum poſsidet clam, reſpectu ſuæ poſſeſsionis.*

18 *Poſſeſsio antiquior non prodeſt agenti poſſeſſorio retinendæ: quando ab ea cecidit facto ſuo ex propria alienatione.*

19 *Articulus de proprietate an admittatur, quando poſſeſſorio retinendæ agitur.*

20 *Poſſeſſorium retinendæ datur etiam pro iuribus incorporalibus.*

21 *Poſſeſſoriū recuperandæ quod dicatur. & quando habeat locum. & nu. 22.*

22 *Interdictum vnde vi, datur violenter expulſo de poſſeſsione rei immobilis.*

23 *Interdictum, vnde vi competit pro iuribus incorporalibus, & annuis præſtationibus.*

24 *Interdictum, vnde vi, an detur ei, qui ſuſpicatur poſſe repelli.*

25 *Interdictum, vnde vi datur ſolùm intra annum vtilem.*

26 *Interdictum: vnde vi competit deiecto poſsidenti tempore ſpolij.*

Locus

27 *Locus & tempus ſpolij, requiritur in libello, in quo intentatur interdictum, vnde vi.*

18 *Interdictum, vnde vi non datur contra ſingularem ſucceſſorem: ſed contra vniuerſalem ſic & datur hæredi, & non poſſidenti. & nu. 29.*

10 *Interdictum, vnde vi, datur ſpoliato qui verè poſſidebat tempore ſpolij: ſecus ſi tantùm detinebat.*

31 *Condictio triticaria, datur etiam ad poſſeſſionem: & eſt remedium recuperandæ: & quando locum habeat.*

32 *Condictio incerti, ad recuperandam poſſeſſionem dari poteſt.*

33 *Indebiti condictio, datur etiam ad poſſeſſionem recuperandam.*

34 *Actio in factum, poteſt dari etiam ad recuperandam poſſeſſionem.*

35 *Officium iudicis, competit etiam ad recuperandam poſſeſſionem.*

36 *Condictio ex. l. ſi me & titium. ff. ſi cert. petat. habet locum pro recuperanda poſſeſſione.*

37 *Condictio ex lege. ſi coloni. C. de agricol. & cenſ. datur ad recuperandam poſſeſſionem: & quæ requirantur, vt competat.*

38 *Seruus fugiens. facit furtum ſui ipſius.*

39 *Condictio ex. l. authoritatem. C. vnde vi. eſt remedium poſſeſſorium recuperandæ quando habeat locum.*

Item condictio ex lege. meminerint. C. vnde vi. nume. 40.

Item condictio ex. l. ſi quis conductionis. C. locati. nume. 41.

Item condictio. l. inuaſor. C. vnde. vi. numero. 42.

Item condictio. l. ſi quis in tanta. C. vnde. vi. nume. 43.

Item condictio ex. l. conductores. C. locati. & lege. non ab re. C. vnde vi.

Item condictio ex. l. cùm à te. ff. de vi & vi arma. nume. 45.

Item condictio ex. l. fi. C. vnde vi. nu. 46.

47 *Condictio ex. c. ſæpe de reſtitutio. ſpoliatorum. eſt remedium recuperandæ.*

Item condictio ex. c. frequens. de reſtitu. ſpol. lib. vj. nu. 48.

49 *Intellectus. d. c. frequens. remiſſiuè.*

50 *Condictio ex canone, reintegranda. iij. q. j. eſt remedium recuperandæ, & eſt plenius cæteris: & quando locum habeat.*

51 *Condictio ex. l. fi. C. de acquir. poſſ. eſt remedium recuperandæ. & quando habeat locum. & quæ vtilitas reſultat ex ea.*

52 *Creditor agere poteſt aſſiſtentia contra tertium poſſeſſorem vigore precarij, vſq; ad triginta annos.*

53 *Poſſeſſoria duo recuperandæ, ſunt nouiter inducta in regno. Vnum per conſtitutionem: Circa violentiarum. & aliud per tria capitula regni, & quando hæc habeant locum. nu. 54.*

SEptima Principalis diſtin
1 ctio iudiciorũ eſt: † quia
iudiciũ aliud petitorium:
& aliud poſſeſſorium. Petitorium dicitur illud, in quo principaliter agitur de proprietate ſeu dominio alicuius rei: puta vbi agitur rei vendicatione. l. cùm fundum. §. fina. & ibi gloſ. ff. de vi & vi armata. c. paſtoralis. de cauſa poſſeſ. & propriet. Idem, ſi agatur publiciana: quia dicitur interdictum petitorium. l. cum, qui. §. ſed ſi quis. ff. de publicia. Idem, ſi agatur petitione hæreditatis: vt not. gloſſ. in l. ij. in gloſ. penult. C. de edict. diui Adrian. tollen. Eodem modo, ſi agatur ad vſumfructũ: vel vſum: vel aliã ſeruitutem: dicitur petitorium: quia agẽs

ad iſta iura incorporalia, cenſetur do minus iſtorum iurium: ſecundum Alexand. in l. naturaliter. §. nihil commune. col. ij. circa fin. & iij. ff. de acquir. poſſ. & patet ex his, quæ not. Spec. in tit. de cauſa poſſ. & proprie. §. ſequitur. &. §. nunc dicẽdum. Item, quando agitur actione perſonali ad rem, dicitur petitorium: ſecundum Bald. in conſi. cccxlix. in tertio volu.
2 & colligitur ex præallegatis. ¶ † Poſſeſſorium iudicium eſt, vbi agitur de mera poſſeſsione: & iſtud iudicium poſſeſſorium, eſt triplex: videlicet, Poſſeſſorium adipiſcendæ poſſeſſorium retinendę & poſſeſſorium recuperandæ poſſeſsionis. Poſſeſſorium adipiſcendæ, exemplificatur in tribus iudicijs: videlicet, in interdicto quorum bonorum: quod competit ei, cui delata eſt hæreditas ex teſtamento, vel ab inteſtato pro acquirenda poſſeſsione rerum hæreditariarum: & ipſius hæreditatis. Et ad hoc vt competat hoc interdictum, ſunt conſideranda aliqua ex parte a-
3 ctoris, & aliqua ex parte rei. † Et prę ſuppono id, quod habetur in. l. cum hæredes. ff. de acquiren. poſſ. ſcilicet, quòd hæres non acquirit poſſeſsionem hæreditatis ipſo iure, ſicut dominium: vnde non tranſmittitur poſſeſsio à defuncto ad hæredem ipſo iure, niſi actualiter hæres apprehendat. vt ibi.

¶ Quod tamen fallit, quando defunctus poſsidebat aliquam rem per colonum ſuum: quia per medium eiuſdem coloni tranſmittitur poſſeſſio ad hęredem ſine aliqua apprehenſione. Ita notabiliter tenet Alex. in. l. qui vniuerſas. §. quod per colonum. ff. de acquir. poſſ. & habetur in deci. clxvij. cõci. Neap. Si enim hæres vult acquirere poſſeſsionem rerum hæreditariarum, habet duplex remedium adipiſcendę poſſeſsionis. ſ. vnum per iſtud interdictum, quorũ bonorum, & aliud ex l. fi. C. de edi. diui Adri. tol.
4 de quo aliquid inferius dicam. ¶ † Requiritur ergo in hoc interdicto, ex parte actoris, quòd ei ſit delata hæreditas: & quòd eam adiuerit de iure ciuili: vel agnouerit bonorum poſſeſſionem de iure prætorio: vt eſt tex. in l. j. & ij. C. quorum bonorum. per hoc patet, quòd actor, qui agit tali interdicto, debet in ſuo libello narrare qualiter hęreditatem adiuit, vel bonorum poſſeſsionem ſibi delatam agnouit: & nunc agit ad auocandam effectualẽ poſſeſsionem: vt not. Spe. in tit. de teſta. §. nunc dicendum. col. j. Ex parte rei requiritur, quòd poſsideat titulo pro hærede: vel pro poſſeſſore: & in hoc ęquiparatur petitioni hęreditatis: quæ non datur contra poſsidentem alio tit. l. regulariter. ff. de pe. hęr. de hoc eſt tex. in l. j. ff. quorum bonorum. no. & in l. ij. C. eo. ti. &
5 inſti. de interdi. §. ſequens. † Item, ad hoc vt competat, eſt neceſſe, ꝙ hæres nunquam habuerit poſſeſsionem hęreditatis, vel illius rei, quam petit. Secus eſt, ſi quandoq; habuit poſſeſſionem: & deinde ab ea cecidit: quia non competit ſibi vlterius poſſeſſorium adipiſcendę: & ſic hoc interdictum. lex. eſt in. §. pro hęrede. inſti. de interd. vnde tunc debet recurrere ad poſſeſſorium recuperandæ: de quo infrà dicetur. & hoc eſt generale in omnibus

omnibus poſſeſſorijs adipiſcendæ: vt eſt glo.in c.j.in glo.j.in fi.de conſeſ.lib.vj.& Iaſ.in l.eius,qui.§.fi.col. pe.ff.ſi certum petatur.

6 ¶ † Et in hoc habet ſimilitudinem aliam cũ petitione hæreditatis:quia illa ſimiliter non competit hæredi, qui ſemel acquiſiuit poſſeſsionem rerum hereditariarum: & poſteà ab ea cecidit: vt eſt glo.& ibi Bar.in l. fi.ff.de fidei com.hære.peti. & tenet Pe.Philip.Cor.in conſil.ccliiij.col.fi. in litera.H.in iiij.vol.& ratio patet ad ſenſum:quia poſtquã hereditas eſt ſemel acquiſita,deſinit eſſe hæreditas:& appellatur patrimonium hæredis:vnde non competit ei vlterius petitio hæreditatis,quę non eſt l.ſed ſi plures.§.filio ff.de vulgar.& pupil. & not.Ludo.Roma.in con.xl.colũ.j. Ex quibus nota pulchram practicã pro reo conuento petitione hæreditatis,vel interdicto quorum bonorum,vt nitatur probare, quòd actor quãdoque fuit in poſſeſsione rei petitæ:& poſteà ab ea cecidit: quia ſic faciet actorem ſuccumbere.

7 ¶ † Eſt ſciendum etiam,quòd hoc interdictum reperitur directũ & vtile. directum datur bonorum poſſeſſori de iure prætorio: ex quo interdictum eſt petitorium.Vtile verò datur hæredi de iure ciuili: vt not.glo. in rub.ff.quo bono.& in l.j. in prin. eo.ti.& Bald.in rub.C. eo.titu Item directum datur ei, qui agit ad vniuerſam hæreditatem: quia ad hoc principaliter fuit inductum: vt dicit tex.in d.l.j.§.fi.ff.quo.bo. Vtile verò, datur ei, qui agit ad vnam rem particularem:ita tenet Spe.in tit. de teſt.§.nunc dicẽdum.ver.quid ſi res.

8 & no.in d.fi.† & in hoc habet ſimilitudinem cum petitione hæreditatis, quæ non ſolùm datur ad vniuerſam hæreditatem:verùm etiam ad vnam rem particularem l.regulariter.in fi. & l.licet.ff. de peti.her. & not. Spec. in tit.de tutore.§.fi.col.pe.verſi quid ſi quaſi:& ad prædicta adde Abba.in c.paſtoralis.col. iij. circa fi. de cauſa poſ.& propri.vbi declarat materiam huius interdicti. Concluſiuè igitur illi cõpetit petitio hæreditatis præter,quàm in vno caſu, ſcilicet, quia non datur contra debitorem hæreditarium:ſed tantùm contra poſſeſſorem alicuius rei particularis: vt eſt tex.in l. ij. ff. quorum bonorum. ſed petitio hæreditatis datur etiam cõtra debitores hæreditarios: vt eſt tex. in l.etiam.§. fi. ff. de petit. hæredit.& multas alias differentias inter hoc interdictum & petitionem hæreditatis: vide per gloſſ.& doct. in rubr.C.quorum bon.

9 ¶ † Vnam tamen vtilitatem nota: tu aduocate, qui vis formare libellum pro hærede actore: quia vtilius eſt intentare interdictũ, quorũ bonorũ: ex quo eſt remedium poſſeſſoriũ: & à ſententia lata ſuper eo nõ appellatur ad effectũ retardandæ executionis:per ea,quæ habentur in l.j. & ibi Bal.C.ſi de momenta.poſſeſ.fue.app. & per Car.Alex.in c.j. col. j. verſi: ſi ergo quæris &c.quid ſit inueſtitu. in vſib.feu. Quod ſecus eſſet in petitione hæreditatis:quia illud eſt remedium petitorium:& à ſententia lata ſuper eo appellatur. verùm per petitionem hæreditatis acquiritur pin-

guius ius:quia per eā auocatur proprietas:ſed per hoc interdictum ſola
10 poſſeſsio. ¶†Secundò,poteſt exēplificari poſſeſſoriū adipiſcendæ in interdicto quorum legatorum: quod competit hæredi ad auocandam poſſeſsionem legati à legatario,qui occupauit illud propria authoritate.nā de iure prohibetur legatarius capere poſſeſsionem legati propria authoritate: ſed debet illam capere de manu hæredis: aliàs cadit à iure ſuo, quando illam caperet non vacantē: & ſi cum vitio l.non eſt dubium. & ibi Bar.& doct.C.de lega.pūta, quādo hereditas erat adita:ſed nondum adita hæreditate, ſi legatarius occupat poſſeſsionē vacantem non cadit à iure ſuo:ſed tenetur per hoc interdictum reſtituere poſſeſsionem hæredi:vt poſsit detrahere falcidiam:& deinde ipſe debet hæredem conuenire l.j.§. rediguntur. & ibi glo. ff. quorum lega.& Bar.in d.l.nō eſt dubium. & dicit Bart.in d.l.j.in fine illius princip.quòd nō aliter datur hęredi hæc actio:niſi quando vult detrahere falcidiam.idē tenet Pe.Philip.Cor.in con. xxxvij.col.antepe.in tertio volum.Et ſic nota,vt ſcias libellare in hoc interdicto:de quo vide Abb.in d.c.paſtoralis.colū. iiij. in princ. de cauſa poſſ. & proprieta. & Spe.in ti.de teſt.§.nunc dicendū ver. verùm,quia. & ad hoc vt competat hoc interdictum, eſt neceſſe, quòd reus poſsideat titulo pro legato l.j.
11 §.quia autē ff.quorum leg. ¶† Tertiò,poteſt exemplificari poſſeſſoriū adipiſcendæ in Saluiano interdicto: quod habet locum, quando conductor intulit bona in prædium cōductum:nam illa inuecta & illata cenſentur tacitè obligata pro penſione domus conductæ l.item, quia.& ibi per docto.ff.de pact.& habetur plenè in §.item Seruiana.& ibi per Iaſ. inſtit de actio. Sed ſi conductor dicta bona inde extraheret,poteſt cōueniri per dominum prædij conducti,remedio poſſeſſorio: ſcilicet per Saluianum interdictum:vt reſtituat poſſeſsionem dictorum bonorū ipſi creditori: vt poſsit incumbere ſuæ hypothecæ:& ſic eſt remedium adipiſcendę poſſeſsionis:& datur etiam contra tertios poſſeſſores:vt eſt tex. in l.j.ff.de Salui.interdict.&no.Abb. in d.c.paſtoralis.col.iiij.ver.tertium. de cauſſ.poſſ.& proprieta.& Spec.in tit.de loca.§.poſtquàm co.pen.verſi.
12 ad hoc.¶†Quartò,poteſt exemplificari poſſeſſorium adiſpiſcendæ in remedio l.fin.C. de edic.diui. Adria. tollen. Quod competit hæredi tantùm ſcripto in teſtamentò: qui producit teſtamentum in forma bublica nō abolitum,neque cancellatum: cuius vigore poteſt petere ſe mitti in poſſeſsionem hæreditatis: & eſt remedium exequutiuum:quod qualiter & quando procedat, traditur plenè per Bart.& doct.in d.l.fin.
13 ¶†Quintò,poteſt exemplificari poſſeſſorium adipiſcendę generaliter in officio iudicis,quod imploratur per eum, cui facta eſt collatio alicuius beneficij: vt mittatur in poſſeſsionem dicti beneficij,quam nunquam habuit: & hoc procedit & ſeruatur generaliter de iure canonico ſecundum Abba. in d. c. paſtoralis. colū. iiij.

iiij. verſi. & ſcias de cauſa poſſ. & proprie. & habetur in c.accedens. & ibi per Abb.& doct.de accuſa.

14 ¶ † Secundum principale poſſeſſoriũ eſt, quod appellatur retinendæ poſſeſsionis: quod exẽplificatur in duobus, tantum interdictis: videlicet, Interdicto vti poſsidetis, & vtrobique differunt in hoc: quia interdictum vti poſsidetis, datur pro rebus immobilibus. Interdictum vtrobi. pro rebus mobilibus: vt declarat glo.& Abb.in d.c.paſtoralis. colum. quarta verſi.tertium de cauſa poſſeſ. & propri. & Specul. in tit. de cauſa poſſ.& propri.§.j.colũ. penul. & fin. Competit enim iſtud poſſeſſorium retinendæ ei, qui poſsidet & turbatur in poſſeſsione per aliquem: nam poteſt petere, quòd imponatur turbanti perpetuum ſilẽtium: ne de cęterò perturbet eũ in ſua poſſeſsione: & quòd teneatur ad intereſſe turbationis factæ. Hæc tria debet comprehendere libellus in hoc poſſeſſorio: per quod petitur quis conſeruari & manuteneri in poſſeſsione: vt plenè declarat Barto in l.j.§.interdictum ff. vt poſsid. vbi ponit formam libellandi.

15 ¶ † Limita tamen & declara hãc materiam procedere, quando aliquis turbatur iniuſtè & extraiudicialiter: ſecus, ſi aliquis turbaretur iudicialiter: vt quia ſibi moueretur aliqua lis ſuper re, quam poſsidet, quia per hoc non datur ſibi interdictum vti poſsidetis: ex quo is, qui vtitur iure ſuo per viam iudiciariam non facit ſibi iniuriam. ita notabiliter declarat Abba. in c. audita. col. iij. circa

16 fin de reſt ſpol. ¶ † Item limita non procedere in eo qui fuit deiectus de poſſeſsione ſua, quia poteſt quandocunque turbare deiectorẽ impunè in dicta poſſeſsione: & non poteſt conueniri prędicto interdicto: & eſt ſingularis deciſio: & menti tenenda: quia licet aliàs deiectorẽ poſsit quis deijcere incontinenti non autem ex interuallo l. j. §. eum igitur. & ibi not.ff.de vi & vi arma. tamen turbare poteſt quandocunque, etiam ex interuallo. ita tenet Bartol.in l.j.§. quod ait prætor.colum.j. ff. vti poſsid. & Alexan.in conſil.xxxvj.col. ij. verſi. non obſtat, quòd dicti &c. in primo vol.

¶ Vnde nota bonam practicam ad excludendum aliquem ab iſto poſſeſſorio: quia poteris excipere exceptionem ſpolij pro eadem re: per prædicta. Poteris etiam reconuenire eum de ſpolio eiuſdem rei: per tex.in c.veniens.& ibi Abb.in quarto notab.de præſcrip.& dixi ſuprà in præcedenti diſtin.in quarta q.

17 ¶ † Si verò eſſent duo, qui litigarent adinuicem ſuper hoc poſſeſſorio: & quilibet prætenderet ſe poſſidere: tunc obtinet ille, qui probat de antiquiori poſſeſsione: quia poſſeſsio iunior præſumitur iniuſta & clandeſtina.tex.eſt & ibi Abb.in iiij. colum.in c.licet de probatio. & Bar. in l. ſi duo. colum.ij.ff. vti poſsidetis.& Alexan in conſilio.xxxv.colũ. iiij. in quarto volu. & in conſilio. cx. in princ. in primo volu. & Pet: Philipp. Corn. in conſil. cxxx. colum.j. in primo volu.& in conſilio. clxxij.in fina.colum.in tertio volu.

Quod procedit, etiam ſi habens poſ-ſeſsionem iuniorem, probaret de titulo: quia præfertur habens antiquiorem ſine titulo: nam ille titulus præſumitur habitus ab iniuſto authore ſtante poſſeſsione antiquiori. ita tenet Pau. de caſt. in cō. cccclxiij. colum. ij. in ſecundo volu. vbi plus dicit, quòd id quod dicitur in hoc poſſeſſorio, obtinere eum qui probat de titulo, intelligitur ſtante probatione æquali in tempore hincinde: ſecus quando vnus probat de antiquiori poſſeſsione: quia tunc non curamus de titulo. Idem tenet Alexan. in con. lxxxviij. col. iij. & conſil. lxxxix. & conſi. cxxx. in v. volum.

¶ Verùm, in iſto caſu quando antiquior poſſeſſor vult obtinere, debet allegare in ſuis articulis, quòd eius aduerſarius poſsidet clam, reſpectu ſuæ poſſeſsionis. iſta fuit ſingularis doctrina Bart. in l. ſi. de eo. §. fina. ff. de acquir. poſſ. & ibi ipſum ſequitur Alex. & Ioan. de imo. in fin. & Alex. in præallegatis conſi. maximè in dicto conſi. lxxxviij. colū. iij. in quinto volu. & idem Alexan. in conſil. xlv. colū. fi. ver. fateor in tertio volu. aliàs ſi hoc non articularet, ſuccumberet: quia præfertur is, qui probat de titu. ſecundum doc. in locis præ-

18 alle. ¶† Quod tamen limita. niſi is, qui probat de antiquiori poſſeſsione cecidiſſet ab eo facto ſuo: puta per propriam alienationem: quia tunc non prodeſt ei antiquior poſſeſsio. ita tenet Philip. Decius, in conſil. lvj. colum. fi. & ex hoc ſume bonam practicam articulandi contra eum, quem ſuſpicaris probaturum de an-

19 tiquiori poſſeſsione. ¶ † An autē in iſto poſſeſſorio retinendæ admittatur articulus de proprietate? Dic quòd ſic: quia non dicitur impertinens, imò pertinens ad cauſam: ex quo facit obtinere eum, qui probat de titulo, ſtantibus probationibus æqualibus. vnde non poteſt repelli. ita determinat Philip. Deci. in conſi. clxij. col. iij. in princ.

20 ¶† Competit etiam hoc interdictum retinendæ pro iuribus incorporalibus puta pro ſeruitutibus & annuis præſtationibus, in quibus agitur de quaſi poſſeſsione: ſecundum Bartol. in l. j. in prin. ff. vti poſsidetis. & Bar. in l. fin. ff. quorum bon. & Spec. in tit. de cauſa poſſ. & propriet. §. j. ver. cæterùm. & ver. ſi quæritur. & per docto. in c. querelam. de elect. & Bald. in conſil. ccccxxv. in iij. volu. & Philip. Decius in conſi. cxxxvj. col. j.

21 ¶† Tertium principale poſſeſſorium eſt, quod appellatur recuperandæ poſſeſsionis: in quo duo requiruntur copulatiuè, ad hoc vt competat. Vnū videlicet quòd actor quandoq; poſſederit: & nūc à poſſeſsione ceciderit. Secundū, quòd poſſeſsio ſit penes aduerſariū: vel quòd dolo deſierit poſsidere. Idē, ſi nō dolo, quando ſumus in interdicto vnde vi: ſecundū Abb. in c. ſæpe. col. iij. de reſtitu. ſpo. Primū probatur in c. conſultationibus. & ibi Abb. in ij. not. de offi. dele. & idem Abba. in c. cum ad ſedem. colum. vij. de reſtit. ſpol. & in c. olim. el tertio. in v. & vj. no. eo. titu. quod tamen intellige, ſcilicet vt poſsideat tempore ſpolij l. j. §. interdictum autem hoc. & §. hoc interdictum.

dictum. ff. de vi & vi ar. aliâs nõ ſufficit probare olim poſſediſſe: niſi præcisè tempore ſpolij probetur: vt tenet Spec. in titu. depoſitio. §. ſeptimo. verſic. ſecundò conſiderandum. Secundum probatur in l. cùm à te. ff. de vi & vi armata. & per ea quæ not. Bald. in l. ſi de proprietate. colũ. iij. circa fin. C. ſi à non competen. iudi. Hoc tamen nunc ſuccinctè attingo in genere: quia melius declarabo infrà: in ſingulis remedijs poſſeſsionum ea, quæ ſunt ſpecialiter requiſita in eis. ¶Sciendum eſt igitur, quòd in hoc poſſeſſorio recuperandæ plura fuerunt remedia à iure introducta: de quibus ſingulis deſpiciamus: quia hic congruentius cadunt.

22 ¶†Primum igitur remedium, fuit interdictum, vnde vi: de quo loquitur totus titulus. ff. de vi & vi arma. & C. vnde vi: quo remedio prouidit prætor violenter ſpoliatis, vt recuperent poſſeſsionem ſuam: in quo interdicto ad hoc vt competat, plura requiruntur. Primò enim requiritur, quòd res, pro qua agitur, ſit immobilis. l. j. §. & generaliter. & §. illud. ff. de vi & vi arma. nam pro re mobili non competit aliquod interdictum poſſeſſorium recuperandæ: ſed datur actio vi bonorum raptorum: dantur etiam alia remedia poſſeſſoria, quæ non ſunt interdicta: de quibus habetur per Barto. Alexã. & docto. in l. rem, quæ nobis. ff. de acquiren. poſ. de quibus infrà dicetur. Quod tamen intellige principaliter: ſed acceſſoriè datur hoc interdictũ ad mobilia, quæ erant in illo loco, vnde quis expulſus eſt. l. j. in princip. & §. ſi fundus. ff. de vi & vi arma. & notat. Alexand. in l. vendicatio. ff. de rei vendi. & habetur in l. ſi quando. C. vnde vi.

23 ¶†Competit etiam hoc interdictũ pro iuribus incorporalibus, & annuis præſtationibus: ſecundum Bal. in conſi. cccc xxv. in tertio vol.

¶Secundò requiritur, quòd ſit illata violentia perſonę pro re: & ſic, quòd quis ſit violenter expulſus de poſſeſsione. l. j. §. j. & ij. ff. de vi & vi ar. & Alex. in conſi. xciiij. col. v. in v. volu. & l. j. §. quid ſit vi. ff. quod vi aut clàm. & hoc patet: quia interdictum hoc accipit denominationem à violentia: quia dicitur, vnde vi quis expulſus eſt, reſtituam, &c. vnde vbi non interuenit violentia, non competit. ſed nunquam dicitur committi violentia, niſi contra perſonam. vnde eſt neceſſe, quòd perſona ſit præſens: aliàs non diceretur cõmitti violentia. ita declarat Pau. de caſt. in conſi. ccv. colũ. j. in fin. in ij. volu.

24 †Sed quid ſi aliquis non fuit vi expulſus, ſed ſuſpicatur poſſe repelli: quo caſu perdit poſſeſsionem ciuilem. l. clàm poſsidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquiren. poſſ. Dic, quòd non competit ſibi hoc interdictum, vnde vi: ſcilicet directum: ſed vtile ſic: ſecundum glo. & Bar. in l. j. §. ſiue autem. ff. de vi & vi ar. & Alexan. in addi. ad Bart. in l. j. §. interdictum. ff. vti poſ. in addi. quæ incipit. Et ſic.

25 ¶Tertiò requiritur, quòd intentetur intra annum vtilem: nam elapſo non cõpetit niſi ad id, quod peruenit ad deiectorem. l. vi pulſos. & ibi per doct. C. vnde vi, & l. j. in prin. & §.

& §.annus. & ibi gloſ. ff. de vi & vi arma.quod intellige agendo:ſed excipiendo eſt perpetuum: ſecundum glo.in d.l.vi pulſos. per tex .in l.purè.§.fin.ff.de doli excep.

26 ¶ † Quartò requiritur, quòd deiectus poſsideat tempore ſpolij: vt d. l.j.§.interdictum autem hoc.ff.de vi & vi armata. & habetur in cap.conſultationibus.de offici.delega. & ſuprà dixi.

27 ¶†Quintò requiritur, quòd in libello, in quo intentatur hoc interdictum, exprimatur locus & tempus ſpolij:ſecundum Bart.in d.l.j. §. ſiue autem. ff. de vi & vi arm.& Alex.in conſi.xciiij.col.v.in v.vol.& in conſi.vj.col.j.in tertio vol.

28 ¶†Sextò,requiritur,vt detur contra eum, qui verè ſpoliauit: vnde ſi tu ſpoliaſti, & poſſeſsio eſt penes aliũ, non competit hoc interdictum contra illum tertiũ, qui non ſpoliauit.l. cùm a te.ff.de vi & vi arm. & tenet Alex.in conſi.xciiij. col.vj. in v.vol. licet illa l.cùm a te.ſit correcta,ſcilicet in regno:per conſti.Circa violentiarũ.de cuius intellectu dicetur infrà.Ex hoc ſequitur, quòd contra ſingularem ſucceſſorem ſpoliatoris, non datur hoc interdictum:ſecundũ Inno.in c.cùm ad ſedem.de reſti.ſpoliat.vbi eſt tex.de hoc.& Bald. in l.j. circa fi.C.de reuoc. his, quæ in frau. credit.& Lanfr.in repe.rub. de cauſa poſſ.& propriet.col.ij.in prima concluſione.Sed cõtra ſucceſſorem vniuerſalem bene competit: quatenus ad eũ peruenit l.j.§. fi. ff. de vi & vi ar.& habetur plenè per Abb. & doc. in c.quia col.v.de iud.hȩredi autẽ in diſtinctè competit.l.j.§.hoc interdictum.lo vltimo. ff.de vi & vi arma. & no.Abb.in c.ſignificauerũt. in iij.

29 no.de teſti. ¶†Septimò requiritur, quòd agens hoc interdicto:non poſſideat:vt d.l.j.§.non alij autem. ff.de

30 vi & vi armata. ¶†Octauò & vltimò requiritur, quòd tempore ſpolij verè poſsideat. vnde non ſufficit, ſi detinet tantum:quia non cõpetit ſibi hoc interdictũ:ſed habet alia remedia poſſeſſoria. Hinc dicimus, ꝙ miſſus in poſſeſsionẽ ex primo decreto, ſi deijciatur, non habet hoc interdictum: ex quo non poſsidet: ſed detinet tantùm cauſa cuſtodiæ. ita tenet Spec.in tit. de primo & ſecundo decreto.§.iam de effectu.ver ſic.ſed quid ſi miſſus.& idem Spec.in tit.de eo,qui mit.in poſſ.verſi.por.

31 ¶†Secundum principale remedium in poſſeſſorio recuperandæ eſt condictio triticaria:quȩ datur ad poſſeſſionem,quando quis eſt deiectus per vim de poſſeſsione ſua.l.ij.ff.de con di.triticar.& ſic requiritur, quòd cũ vitio res vadat ad ſpoliantem:ſecundum Alex.in l.rem,quæ nobis.colũ. iij.in fi.ff.de acquir.poſ. Item requiritur,quòd verè poſsideat:nec ſufficit ſi detinet:ſecundum Barto.in l.& ideo.§.Neratius.ff.de condi.fur.dũmodo nullum ius habeat in re, vt creditor: quia tunc daretur condictio incerti:ſecundũ eum. Et datur hæc condictio etiam domino, qui poſſeſsione priuatus eſt: ſecundum gloſ.in d.l.ij.ff.de condictio.triticar.non autem datur contra titulo poſsidentem:etiam ſi actor titulum habeat:quia in pari cauſa melior eſt

condictio poſsidentis. ita per hãc rationem dixit Alexan.in dicta.l.rem, quæ nobis.col. iij.in fin. & ſic videtur, quod hæc condictio triticaria concurrat cum interdicto, vnde vi. & prædicta etiam tangit Barto.in l. fina.§.ſed cùm in ſecunda.C.de furt.

32 ¶Tertium remedium eſt, condictio incerti: quæ competit ad recuperandam poſſeſsionem ei, qui non eſt dominus:ſed habet ius in re: vt quia eſt creditor:& habet rem obligatam,quam poſsidebat:& fuit ſpoliatus:nam ad eam recuperandã habet condictionem incerti. Caſus eſt in l.& ideò.§.Neratius. & ibi Barto. ff.de condi.furt.& idem Barto.in l.fi. §.ſed cum in ſecunda.C. de fur.& in d.l.rem,quæ nobis.& ibi etiam Alexan.in ſecunda col.

33 ¶Quartum remedium eſt, condictio indebiti: quæ datur vbicunque quis indebitè ſoluit rem alienam,cuius ipſe erat poſſeſſor: & quia tunc non poteſt condicere proprietatem: quam non tranſtulit:condicet poſſeſſionem,caſus eſt in l.indebiti. §. ſed ſi numi.ff.de condictio.indebi.competit etiam hoc remedium, quando minor vel eccleſia contraxit alienando ſine ſolennitatibus:nã transfertur poſſeſsio ex contractu inutili.l.prima.§.ſi vir.ff.de acquiren.poſ. & ibi per Barto. Alexand. & docto. vnde poterit illa poſſeſsio condici per condictionem indebiti:ſecundũ Barto.in dicto §.ſed ſi numi.

34 ¶Quintum remedium eſt, actio in factum: quæ datur detentatori, qui non poſsidet,ſed detinet. vnde ad recuperandam ſuam detentationem, habet actionem in factum, quando fuit detentatione priuatus:ſecundũ Bart.in d.l.fin.§.ſed cùm in ſecunda. C.de furt.& in d.§.Neratius.& in d. l.rem,quæ nobis. & de hoc remedio loquitur Lanfran.in rep.rubricæ. de cauſa poſſeſ.& proprieta.colũ.iiij.in princ.in quinta concluſione.

35 ¶Sextum remedium eſt, officium iudicis: quod ſimiliter datur ei, qui non poſsidet,ſed detinet:vt eſt commodatarius, & depoſitarius. l. officium.ff.de rei vendi.qui,ſi cadunt ab eorum detentatione,quia nullum remedium habent,eſt ſibi indultum in ſubſidium, vt poſsint implorare officium iudicis ad recuperandam eorum detentationem:maximè,contra vitioſos poſſeſſores.Caſus eſt in l.& non tantùm.& ibi Barto.ff.de petit. hære.& glo.fi.& ibi Bart.in l. Aquilius Regulus.ff.de dona.& in d.§.Neratius.& Bart. & Alexan.in d.l. rem, quæ nobis.

36 ¶Septimum remedium eſt, ex æquitate.l.ſi me & Titium. ff.ſi certũ peta.quod competit, quãdo res mea peruenit ad te titulo lucratiuo:& ęquum eſt eam mihi reddi,& quod ſolùm habeat locum in tit. lucratiuo: tenet ibi Bart. quem ſequitur Alex. in d.l.rem,quæ nobis. colũ.iij. Item loquitur, quando quis ſine iuſta cauſa cecidit à poſſeſsione: vt probat ibi text. item datur habenti bonam fidem:ſecundum Barto in l. ſi coloni.C.de agrico. & cenſi. libro vndecimo.

37 ¶Octauum remedium eſt, condictio ex dicta l. ſi coloni. quod ad hoc, vt competat, tria requiruntur.Duo ſcilicet,ex parte actoris: & vnum

vnum ex parte rei. Ex parte actoris requiritur, quòd ſit bona fide poſſeſſor: vt dicit text.in d.l. ſi coloni. in verſi.bona fide. Secundò requiritur, quòd ſine iuſta cauſa ceciderit à poſſeſſione: vt probatur ibidem.dum loquitur de amiſsione poſſeſsionis per fugam. Tertiò requiritur ex parte rei, quòd res peruenerit ad eum cũ vitio: vt d. l. ſi coloni. ibi fugæ vitio,&c.& ibi iſta colligit Bart.idem tenet Bar.in d.l.rem,quæ nobis.ff. de acquiren.poſſeſ.& ibi etiam Alexã. in ij.colũ.& Alexan.in conſil.xciiij. col.vj.in quinto volu. & Lanfran.in rubrica de cauſa poſſeſ.& proprieta. colum.iij.in tertia concluſione.& loquitur propriè ille text.de re affecta vitio reali,ſcilicet de fuga: quæ

38 æquiparatur furto.†Nam ſeruus fugiens,facit furtum ſuijpſius.l.j.C.de ſeruis fugit. & not. Alexand. in d.l. rem:quæ nobis. colum.ij. & gloſ. in l.in ciuile. C. de furt.& vide Abb.in c.ſæpe.col. iij.de reſtit. ſpoliato. qui videtur velle reſtringere illum tex. ſolùm quando agitur ad rem animatam.idem ſentit Pet.Philip.Corn.in conſil.lvj.col.pen.in princ.in ſecundo volu. tamen magis communis opin.eſt in cõtrarium, ſcilicet,quòd remedium.d.l. ſi coloni. extendatur generaliter ad omnes res. etiam inanimatas. vt colligitur ex dictis Innocen.& Ioan. de Imo.in d. cap.ſæpe.& Alexan.in conſil.xc.in princip. in quinto volumine, vbi agebatur de ſpolio cuiuſdam terræ:& nihilominus dicit Alexand.competere remedium dictæ l. ſi coloni. ergo extenditur etiam ad bona ſtabilia,quæ ſunt inanimata.Et omnia iſta remedia prædicta, præter interdictum vnde vi, competunt etiam pro re mobili.ſecundum Barto. in d.l. fina.: §.ſed cùm in ſecunda. C. de furt. & in d.l.rem, quæ nobis. & ibi etiam Alexand. in ij.colum. & Barto. in l. indebiti.§. ſed ſi numi..in prima op. ff.de condit. indeb. Differt autem hoc remedium.l.ſi coloni. ab interdicto, vnde vi:quia illud datur malæ fidei poſſeſſori, etiam prædoni deiecto: iſtud verò non datur niſi bonæ fidei poſſeſſori: vt not.Lucas de Penna.in d.l.ſi coloni.col.vj.in fi. verſi.ſecundò quæritur,&c.

39 †Nonum remedium eſt, condictio ex l.authoritatem. C. vnde vi. quæ competit, quando aliquis ſpoliauit aliquem ſua poſſeſsione per vim: & deinde impetrat reſcriptum à principe pro iuſtificanda ſibi dicta poſſeſsione violenta: nam non obſtante reſcripto impetrato, tenetur ante omnia reſtituere poſſeſsionem condictione ex illa l. ſecundum Barto.ibi.qui exemplificat etiam in occupante.

40 †Decimum remedium eſt,condictio ex l.meminerint. C. vnde vi: quæ competit,quando aliquis authoritate reſcripti impetrati vel ſententiæ latæ inuadit poſſeſsionem alienam propria authoritate:nam cadit à iure ſuo, ſi quid habet: & tenetur reſtituere poſſeſsionem condictione ex illa l.& ſi fuerit tutor vel curator,deportatur perpetuò: & bona eius publicantur:& poſſeſsio nihilominus reſtituitur: vt ibi habetur. Et differt à præcedẽti:quia ibi prius

ſpolia

ſpoliauit,& poſteà impetrauit reſcriptum:hîc ſecus.

41 ¶ † Vndecimum remedium eſt,condictio ex.l.ſi quis conductionis.C.locati.quæ competit locatori peteñti ſibi reſtitui rem conductam finita locatione.nam ſi conductor vult ſibi referre quæſtionẽ dominij,debet ante omnia ſibi reſtituere poſſeſsionem, per condictionem ex illa.l.& deinde ſuper proprietate litigare. & datur condictio ex illa.l.directa in cõtractu locationis tantùm:ſed vtilis datur pro omnibus cõtractibus,in quibus quis alieno nomine detinet:ſecũdum Bar.in l.commodare.ff.commo. & Alex.plenè in.l.ſi alienam.col.iij. ff.ſol.mat.de cuius intellectu loquitur Alex.in l.ſi aliquam.circa fi.col. ff.de acquir.poſ.vbi ponit,quòd non datur remedium illius.l.quando locatio fuit nulla:vel quando notoriè poteſt excipi de dominio.

42 ¶ † Duodecimum remedium eſt,de l.inuaſor.C.vnde vi.quod remedium eſt nouum:ſecundum Bar.ibi.& competit,quando quis ſine dolo occupat poſſeſsionem vacantem rei alienæ. nam poteſt dominus agere condictione ex illa lege tenetur ei occupator reſtituere poſſeſsionem. & in hoc conſiſtit ſpecialitas illius.l.quia per eam datur remedium poſſeſſorium ei,qui non poſsidebat tempore inuaſionis:quia poſſeſsio erat vacãs. & ideò dixi,ſine dolo:quia ſi doloſè occupaſſet,tunc cõpeteret remediũ. l.fi.C.vnde vi.& dicit Bart.in d.l.inuaſor.in fine.

43 ¶ † Tertiumdecimumremedium eſt, condictio ex.l.ſi quis in tãtam.C.vnde vi.quæ competit,quando aliquis propria authoritate ingreditur violenter poſſeſsionẽ penes alium conſtitutam:nam ſiquidem ipſe inuaſor erat dominus,cadit à iure ſuo,& poſſeſsionem reſtituit:ſi verò non erat dominus,reſtituit poſſeſsionẽ cum æſtimatione ipſius rei,condictione ex illa.l.cum qua concordat.l. extat. ff.quod metus cauſa.Hodie tamẽ in regno illa.l.ſi quis in tantam.eſt correcta per cõſti.violentias.in eo,quòd punit inuaſorem ad amiſsionem iuris ſui:& ad æſtimationem rei:nam per illam conſtitut. punitur ſolùm ad medietatem æſtimationis & non vltrà.

44 ¶ † Quartũdecimum remedium eſt, condictio ex.l.cõductores.C loca.& l.non ab re.C.vnde vi.vbi habetur, quòd poſsidens rem alieno nomine vt conductor vel precarius,ſi fuerit conuẽtus ad rei reſtitutionem,& voluerit litem inferre: & non reſtituere ante ſententiam,condemnatur vigore dictarum legum ad rei reſtitutionem, & ad æſtimationem ipſius: vt ibi habetur:& iſtud nouum continet plus,quã habetur in l.ſi quis conductionis.C.locati. hoc remedium, ſcilicet,quia vltra rem facit conſequi æſtimationem.

45 ¶ † Quintũdecimũ remediũ eſt,condictio ex.l.cùm à te.ff.de vi & vi armata.vbi ſi tu ſpolias me per vim:& alius ſimiliter te per vim ſpoliat:nõ ago contra illum,qui ſpoliauit: ſed ago contra te,qui ſpoliaſti me(licet nõ poſsideas)interdicto vnde vi.Verùm in regno illa.l.eſt correcta per conſti.Circa violẽtiarum.per quam

datur electio ſpoliato,vel agendi ad intereſſe contra ſpoliatorem nõ poſſidentem,vel eius hæredem:vel contra poſſeſſorẽ ad rei reſtitutionem.

46 ¶ † Decimumſextum remedium eſt, condictio ex.l.fi.C.vnde vi.quæ datur contra eum,qui doloſè occupauit poſſeſsionem rei alienæ vacantem.nam per talem occupationẽ res efficitur quaſi violenta:& ſic vitioſa:ſecundum Bar.ibi.& datur hoc remedium infra.xxx.annos tantùm:vt ibidem.in fi.& datur tam pro re mobili,quàm immobili:ſecundum Bar. ibidem.& Alex.in l.rẽm,quæ nobis. col.ij.ff.de acquir.poſſ.vnde tenetur condictione ex illa l.ad reſtitutionem.& differt à l.inuaſor.eo.tit.quia illa loquitur in occupante ſine dolo: vt dixi,ſuprà in decimoſecũdo remedio poſſeſſorio.

47 ¶ † Decimumſeptimum remedium eſt,condictio ex.c.ſępe.de reſti.ſpol. quod fuit valde neceſſariũ. Competit enim contra quemlibet tertium poſſeſſorem: qui non ſpoliauit:ſed ſcienter habuit rẽ à ſpoliante ſciens rem eſſe vitioſam : nam tenetur ad reſtitutionem cõdictione ex illa decretali:& requiritur omnino ſcientia:vt dixi.aliàs non competeret: vt not.Lanfr.in rep.rub.de cauſa poſ.& propr.col.ij.in ſecunda concluſione. & Abb.in d.c.ſæpe.col.iiij.verſ.nunc quæro &c.Et per illud capitulum eſt prouiſumad id,quod ante deficiebat per d.l.cùm à te.ff.de vi & vi arma.

48 ¶ † Decimumoctauũ remedium eſt, ex diſpoſitione.c.frequens.de reſtit. ſpo.lib.vj.per quod eſt inducta pulchra & notabilis prouiſio. Nam ſi aliquis violenter ſpoliauit me poſſeſsione alicuius rei:& poſteà conuenit me in iudicio ſuper alia re vel actione:vel me criminaliter accuſat de aliqua iniuria,poſſum ego opponere ei exceptionem ſpoliationis illius alterius rei:& petere,quòd non audiatur in actione vel accuſatione ſua:niſi prius reſtituat mihi illã poſſeſsionem:& ſic vigore illius c.frequens.denegatur ſibi audientia:niſi prius reſtituat.Verũ prius datur terminus quindecim dierum ſpoliato conuento ad probandum ſpolium:& interim ſuperſedetur in cauſa mota per actorem:quo probato debet fieri reſtitutio;aliàs non proceditur in ſua .actione vel accuſatione. Super hoc tamen adhibetur ĩſtadiſtinctio: quia ſiquidem actor agit ciuiliter, poteſt ſibi opponi exceptio illius ſpoliationis:ita demum ſi ipſe actor fuit,qui ſpoliauit : & ſic qui poteſt conueniri interdicto vnde vi.ſecus, ſi ipſe non ſpoliauit ; ſed eſt tertius poſſeſſor:quia non opponitur ſibi dicta exceptio.Si verò agit criminaliter:& tunc etiam ſi nonſpoliauit:ſed eſt tertius poſſeſſor , opponitur ſibi dicta exceptio : dummodo ſpolium ſit tunc de omnibus bonis ipſius conuenti:vel ſaltem de maiori parte bonorum. Ita hæc omnia traduntur in text.d.c.frequens.& ibi Gemi.in iij. col.& in c.fi.de ordi.cogn.& Abb.in c.in literis.col.fi.de reſti.ſpol.& in c. cùm dilectus.& ibi Abb.in iij.colũ. de ordi.cog.

49 † Et de intellectu illius. c.frequens.traditur plenè in deciſio. xix.conci.Neapo.& per Iaſo.& doc. in l.ſi te bonis.C.de iure delib.& per Soci.

Soci.in conſil.xij.col.iiij.in j.volu.& fuit dictum plenè ſuprà.in vj.diſtin.
50 principali.in iiij.q.¶ Decimumnonum remedium eſt, condictio ex.c. reintegranda.iij.q.j.quod eſt pleniſſimum remedium,& magis generale: & vtilius inter omnia remedia poſſeſſoria & concurrit cum omnibus alijs remedijs:ſecundũ Lanfr.in rubr.de cauſa poſ.& prop.colũ.iij.in iij.concluſione.vbi etiam dat cautelam pro libellante in poſſeſſorio recuperandæ: vt in fine libelli deducat condictionem ex.d.c.reintegrãda.Et quòd concurrat cum alijs remedijs poſſeſſoriis:tenet Alex.in cõſi.xciiij. col.fi.in v.volu.& Abb.in c.cùm ad ſedem.col.x.in princ.de reſti.ſpol.Et datur iſtud remedium non ſolũ pro rebus clericorũ vel eccleſiæ:ſed etiã pro rebus laicorum generaliter:ſiue mobilibus ſiue immobilibus:& iſta eſt communis concluſio:quæ ſeruatur in practica:quam tenet Lanfran. vbi ſuprà.& Alex.in conſi.lj.in prin. in j.volu.& idem Alexan.in d.l.rem, quæ nobis.colũ.v.ff.de acquir.poſ.& in conſi.xciiij.col.fin.in v.volu.& in conſi.cxvij.col.ij.verſic.& ex forma, &c.in ij.vol.& habetur plenè per Soci.in d.l.rem,quæ nobis.vbi plenius, quàm alibi tractat materiam dicti.c. reintegranda. per.xij.qõ.principales: quamuis contrarium & malè teneat Abba.in c.cùm ad ſedem.col. x.circa fin.& in c.ſæpe.colum.iij.in princip. de reſtit.ſpolia.Competit autem dictum remedium generaliter,ei qui ſine iuſta cauſa cecidit à poſſeſsione:quæ peruenit ad alium ſiue bona ſiue mala fide:ſiue ſciẽter,ſiue ignoranter: ſiue cum vitio,ſiue ſine vitio: ſiue cum titulo,ſiue non:& ſic datur etiam contra titulo poſsidentem:& iſte eſt verus & communis intellectus,quem poſuit Abb.in d.c. cum ad ſedem.colum.x.& Innocen. in capitu.quærelam.de elect.& Alexan.in dicto conſil.xciiij.colum.fin. in quinto volu.& conſil.vj.column. iij.verſi.& ad hoc.& colum.v.in fin. in iij.volu.licet Bart.in d.l.rem,quæ nobis. teneat,quòd non datur contra titulo poſsidentem.& idem Bartol.in l.fina.§.ſed cùm in ſecunda.C. de furt.& Alexand.in conſi.cxviij.in princip.in ij.volu.per ea,quæ habentur in l.ſiue autem.§.ſi duobus.ff.de publicia. Tamen veritas & magis communis concluſio eſt in contrarium, vt ſupra: quam etiam tenet Alexand.in conſil.cxvij.colum.ij in ſecundo volumi.& conſi.xcj.colum. fin.in quinto volumi.vbi dicit communem opinio.eſſe contra Barto.in d.l.rem,quæ nobis.& idem Alexã.in conſil.xcij.colum.ij.in fin.& col.iij. in v.volu.& habetur per Matth.in deciſio.ccclxj.concil.Neapo. colum. penulti.& Abba.in c.ſi diligenti.de præſcript.

¶ Competit etiã hoc remedium malę fidei poſſeſſori:ſecundum Alex.in conſi.vj.col.iij.verſic.& ad hoc.in fi. & col.iiij.verſi.prætereà.in.iij.volu. & Alex.in cõſil.cxvij.col.ij.in ij.volu.& Soci.in d.l.rem, quæ nobis.colum.vj.verſicu.iiij.& in hoc eſt pinguius,quàm remediũ.l.ſi coloni.C.de agrico.& cenſi.libr.xj.quia illud datur tantùm bonæ fidei poſſeſſori. vt dixi ſuprà in octauo remedio.

Itē illud datur,quando res peruenit ad aliquem cū vitio,vt ibi:iſtud autem etiam ſine vitio:Item, eſt pinguius quàm interdictū vnde vi:quia illud requirit violentiam:iſtud non. Item,illud datur tantū ad res immobiles.iſtud verò etiam ad mobiles:& ad iura incorporalia:vt declarat Soc. in d.l.rē,quæ nobis.col.xj.verſi.circa quintam.Item,illud non datur contra ſingularem ſucceſſorē:vt l.cum à te.ff.de vi & vi armata. iſtud verò datur cōtra quenlibet poſſeſſorem: ſecundum Soc.in d.l.rem,quæ nobis. col.ix.verſic.circa quartam.Item,eſt pinguius,quàm remedium.c.ſæpe.de reſtit.ſpolia.quia illud datur contra tertium poſſeſſorem cū vitio: iſtud etiam ſine vitio. Item,iſtud remedium durat perpetuò & non præcluditur anno:ſed durat triginta:ſecundum Soci.in d.l.rem,quæ nobis. col. xiij.in fi.verſi.circa octauam.& Anto.de but.& doc.in c.ſolicitè. de reſtit.ſpol.& Alexan.in conſi.vj.col.v. in tertio volu.

51 † Viceſimum remedium eſt,conditio ex l.fi.C.de acquiren.poſſeſ. per quam eſt inductū,quòd ſi is,qui alieno nomine poſsidet, alienat rem in alium,& ſic poſſeſsionem interuertit alienādo,poteſt dominus reuocare poſſeſsionem à tertio poſſeſſore: cōditione ex illa lege.Ex qua eſt inducta illa practica quotidiana,qua vtimur in regno,ſcilicet de petitione aſsiſtentiæ contra tertium poſſeſſorem.Nam quādo debitor obligat omnia bona ſua cum poteſtate capiendi propria authoritate, iuxta.l. creditores.C.de pign.& cum conſtitutione precarij,per huiuſmodi conſtitutum transfert poſſeſsionem in creditorē:vt habetur in l.quod meo. & l.interdum.ff.de acquirē.poſſeſ.Si poſteà debitor alienat aliquā de rebus ſuis hypothecatis: cēſetur interuertere poſſeſsionem creditoris. Vnde creditor agit aſsiſtentia cōtra tertium poſſeſſorē ſuper illa re alienata cōditione ex d.l.fina.ad recuperandam poſſeſsionē ſuam:& in hoc non requiritur aliqua excuſsio debitoris principalis,propter dictum precarium:Vt tenent Imo. Lud.Romā. & Alexā.in l.exitus controuerſiæ.ff. de acquir.poſ.& Bal.in d.l.fi.col.j.C. de acquir.poſ.& de hoc in regno extat regia pragmatica, quæ incipit:
52 Aſsiſtentiam.† Reſultat autem magna vtilitas ex d.l.fi.quia ſi creditor vellet agere actione hypothecaria contra tertium poſſeſſorem, excluderetur præſcriptione decem vel viginti annorum:per text.in l.j.& ij.C. ſi aduerſus credito.in vij.libro.C.de quarum legum intellectu,vide Alex. in conſil.lviij.col.fin.in quinto volumi.ſed quando agit aſsiſtentia per conditionem ex dicta l.fina. requiruntur triginta anni:ex eo,quia eſt actio perſonalis in rem ſcripta,contra quam non præſcribitur minori ſpacio triginta annorum . l. ſicut.& l.omnes.C.de præſcrip.triginta ann. ita de hoc eſt deciſio.cxxxix . conci. Neapoli.vbi deciditur iſte caſus in terminis : vnde ſequitur concluſio, quòd creditor poteſt agere aſsiſtentia contra tertium poſſeſſorem vſq; ad triginta annos. Et prædicta intelliguntur, quando is, qui alieno nomine

nomine poſſidet,interuertit poſſeſſionem alienando tantùm,& nõ alio modo:glo.eſt & ibi Alexan.in.l.qui vniuerſas.§.fi.ff.de acquiren.poſſeſ.

53 ¶ Viceſimumprimùm remedium in regno,eſt condictio ex conſtitutione regni:quæ incipit : Circa violentiarum . Per quam eſt nouiter inductum,quòd quando deiector cecidit à poſſeſsione,eſt in arbitrio expulſi agere contra ipſum deiectorem,vel eius hæredẽ ad intereſſe:dato quòd non poſſideat:vel agere contra poſſeſſorem (etiam ſi ad mille manus tranſiuerit poſſeſsio)pro illius recuperatione:ſiue fuerit poſſeſſor in bona fide , ſiue in mala:vt ibi habetur. Et ſic per dictam conſti.corriguntur duæ leges iuris communis , videlicet.l.cùm à te.ff.de vi & vi.arm.quę probibebat dari remedium poſſeſſorium contra ſingularẽ ſucceſſorem. Secundò corrigitur.c.ſæpe.de reſtit. ſpo.per quod dabatur iudicium contra ſingularem ſucceſſorem malę fidei tantùm , & non bonæfidei.vnde dicta conſtit.videtur habere plenius ac pinguius remedium:ſicut.c.reintegranda.

54 ¶ Viceſimumſecundum remedium in regno eſt : per tria capitula regni:quorum vnum incipit: Omnis prædatio.aliud incipit:Ad regale faſtigium.& aliud incipit:Finis pręcepti,charitas.quibus nouiter eſt inductum,quòd quando clericus vel alia eccleſiaſtica perſona ſpoliaret aliquem laicum ſua poſſeſsione:poteſt ille laicus adire iudicem ſecularem,& implorare officium ſuum ſuper eius defenſione:vt per viam extraiudicialem aſsiſtat ad defendendum ipſum : & reſtituat eum in ſua poſſeſsione . Qui iudex faciet vnam citationem per edictum:vt quicunq; ſua putauerit intereſſe,compareat infra talẽ terminum,viſurus iuramenta teſtium , & allegaturus quicquid dicere & allegare voluerit,quare ille ſpoliatus non debeat reſtitui & ſic capiet informationem de iuribus ſpoliati per quandam viam extraiudicialem,& ſummariam:& ſi compererit qualiter fuit indebitè ſpoliatus,reſtituet eum in ſuapriſtina poſſeſsione:vt habetur in dict. ca.& eſt noua prouiſio & notabilis.Nec poteſt dici,quòd clericus citatur coram iudice ſeculari:quia quando citatur, ſi ſua putauerit intereſſe,tunc comparens dicitur comparere,vt actor: non vt reus.& ſic ſua comparitio eſt voluntaria,nõ neceſſaria:ſecundum Bald.in l.teſtamenta omnia.& ibi etiam Alex.in fin.& Pau.de caſt.C.de teſta : & habetur plenè in deci.ij.& deci.xxiiij.conci . Neapo.& per Lucam de penna in l.ſi coloni.col.antepenulti.& pe.C.de agri.& cenſi.lib. xj.in quibus locis plenè tractatur de intellectu dictorũ capitulorũ regni. Rober.Maranta Venuſ. V. I. D.

Iudiciorum VIII.*diſtinctio.*

Iudicium aliud competens : & aliud incompetens. 1

Iudex competens quis dicatur : & quis incompetens.& ex quibus cauſis cognoſcitur. 2

Iudex incompetens,reſpectu cauſæ principalis , poteſt eſſe competens quo ad acceſſoria.quia ad expenſas poteſt con- 3

condemnare,

4 *Clericus inuentus de nocte in proſtibulo vel in alio crimine, capi poteſt per familiam iudicis ſecularis, & duci ad epiſcopum.*

5 *Clericus ſuccumbens coram iudice laico, poteſt per eum ad e penſas condemnari.*

1 Octaua principalis diſtinctio iudiciorũ eſt.†Quia iudicium aliud competens: aliud incompetens. iudicium competens dicitur illud, quod ventilatur coram iudice competenti. Dicitur autem iudex competens, qui habet iuriſdictionem, & eius exercitium ſuper litigantes: vt declarat Cardina. in cle.ij.in iij. queſtio. vt lite pend.etiam ſi poſſet eius iuriſdictio elidi per exceptionem:ſecundum gl.& Cardi.ibidem. iudicium verò incompetens dicitur, quod tractatur coram iudice incompetenti:de quo habetur in toto titu. C.ſi à non compe.iud.Dicitur autem iudex incompetens,non ſolùm reſpectu defectus iuriſdictionis:ſed etiam ex quãpluribus cauſis:de quibus per Cardi.in d.clem.ij.in iij.q.vbi vide. ¶Sunt autem multi caſus, in quibus ratione alicuius cauſæ ſpecialis iudex aliâs incompetens,efficitur competens: & quis ſortitur forum iudicis non ſui:de quibus caſibus ſpecialibus tractat plenè Spe.in ti.de comp. iudi.adi.§.j.vbi cumulat quinquaginta duos caſus. & plenius per Maria. Soci.in rub.extrà de fo.compe.quos breuitatis cauſa hîc non repeto:ſed ad dicta per eos me remitto.quia po- 2 tius eſſet eorum dicta tranſcribere, quam aliquid noui dicere.¶†Vnum tamen ſcias, quod eſt notandum in practica,quòd licet iudex incompetens reſpectu cauſæ principalis fuerit:tamen poteſt ſe intromittere quo ad acceſſoria. vnde ſi quis impetrat aliquem delegatũ per falſum reſcriptum, licet ille ſit iudex incompetens,quia reſcriptum falſum non potuit ſibi dare iuriſdictionem:tamen poteſt illum impetrantem condemnare in expenſis:& etiam ipſum carcerare.†Et idem in eo,qui temerè adit iudicem incompetentem:quia poteſt ab eo condemnari in expenſis & intereſſe:ita tenet Fely.in c.j.col.iiij. de iudi.& Abb.in c.dilectus.el.iij.colum.i.de præben.& Ioan.de ana.in c. ſuper eod.col.ij.de cri.fal.vbi etiam tangit illam.q.†An familia iudicis ſecularis poſsit capere clericum repertum de nocte in proſtibulo, vel in alio crimine:& ducere eum ad epiſcopum:& tenet quòd ſic.†Idem dicimus in clerico vocãte laicum in ius coram iudice laico: quia ſi ſuccumbit:condemnatur in expenſis per iudicem laicum:ita tenet Fely.in.c.at ſi clerici.col.vj.in fi.& ibi etiam Ioã. de imo de iud.& aliâs dixi ſuprà.

Rober.Maran. V. I. D.

Iudiciorum IX. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ordinarium & aliud ſummarium.*

2 *Cauſæ ſummariæ quot modis dici poſſũt.*

3 *Princeps ſolus & non inferior, cauſam ſummariè committere poteſt.*

4 *Supplicans cauſam ſummariè committi, & princeps*

& princeps dicat: audiat talis, & iuſtitiam faciat. an ſummariè impetraſſe videatur.

5 Princeps non cenſetur cauſam ſummariè committere, niſi expreſſè dicat.

6 Clauſula: fiat vt petitur. in reſcripto poſita, quid importet.

7 Abſolutio ſimpliciter conceſſa à pluribus excommunicationibus, ad omnes refertur.

8 Clauſula: ſummariè, ſimpliciter, & à plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij, quid importet.

9 Citatio, eſt iuris naturalis.

10 Probationes ſunt de iure diuino.

11 Verba, ſine figura iudicij. quid importent. & ponitur intellectus iurium municipalium regni. & nu. 12.

12 Libellus non requiritur, vbi proceditur ſine figura iudicij: ſed requiritur talis qualis petitio, quæ eſt de iure naturali: & obmitti non poteſt. & nu. 13.

13 Libellus generalis & incertus, an admittatur: vbi ſine figura iudicij proceditur.

14 Libellus ineptus procedit, vbi proceditur ſine figura iudicij.

15 Copia primæ petitionis, datur reo ſumptibus actoris in regno.

16 Libellus procedit in regno, etiam ſi petatur ſolùm cogi & compelli. Idem ſi agatur ex vna cauſa, & probetur de alia. numero. 17.

18 Libellus in regno non requiritur in ciuilibus: imò cauſa poteſt incipere ab articulis.

19 Feriæ inductæ ad honorem hominum, & feriæ meſſium & vindemiarum, non ſeruantur in regno.

20 Litis conteſtatio non requiritur in cauſis ciuilibus in regno: ſed actus ille, qui immediatè ſequitur, habet vim litis conteſtationis.

21 Dilationes ſunt breuiandæ, inquantum fieri poſſunt in cauſis ſummarijs.

22 Publicatio non requiritur in cauſis ſummarijs. & an in cauſis ordinarijs dicatur de ſubſtantia cauſæ vel de iuſtitia.

23 Concluſio non requiritur in cauſis ſummarijs.

24 Concluſio in ordinarijs an ſit de ſubſtantia proceſſus.

25 Sententia, qua iudex condemnauit dominum, & non procuratorem litigantem pro domino, valet.

26 Iudex non habet neceſſe pronuntiare ſuper incidenti in cauſis ſummarijs: ſed poteſt illud decidere vnà cum principali.

27 Sententia lata in cauſis ſummarijs pro abſente non citato, valet.

28 Iudex an & quando poſſit interrogare principalem, vel teſtes, etiam ad inſtantiam partis, poſt concluſum in cauſa, in ordinarijs. Et quid in ſummarijs. numero. 30. & 31.

29 Iuramentum ſuppletorium deferri non debet poſt concluſum in cauſa, ad inſtantiam partis: niſi ante petitum fuerit. ſed ſic ex iudicis officio.

32 Clauſula: ſola facti veritate inſpecta quid importet.

33 Sententia poteſt ferri non conformis libello, vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta.

34 Teſtes aſſignantes cauſam non concludentem, fidem faciunt in ſummarijs cauſis. Idem eſt in teſtibus infamibus, & aliàs à iure reprobatis.

35 Iudex ferre poteſt ſententiam diffinitiuam ſtando, vbi ſola veritate facti inſpecta proceditur.

36 Sententia diffinitiua fertur contra contumacem, etiam lite non conteſtata in

guius ius:quia per eã auocatur proprietas:ſed per hoc interdictum ſola
10 poſſeſsio. ¶†Secundò,poteſt exéplificari poſſeſſoriũ adipiſcendæ in interdicto quorum legatorum.: quod competit hæredi ad auocandam poſſeſsionem legati à legatario,qui occupauit illud propria authoritate.nã de iure prohibetur legatarius capere poſſeſsionem legati propria authoritate: ſed debet illam capere de manu hæredis: aliàs cadit à iure ſuo, quando illam caperet non vacanté: & ſi cum vitio l.non eſt dubium. & ibi Bar.& doct.C,de lega.puta, quãdo hereditas erat adita:ſed nondum adita hæreditate, ſi legatarius occupat poſſeſsioné vacantem non cadit a iure ſuo:ſed tenetur per hoc interdictum reſtituere poſſeſsionem hæredi:vt poſsit detrahere falcidiam:& deinde ipſe debet hæredem conuenire l.j.§. rediguntur. & ibi glo. ff. quorum lega.& Bar.in d.l.nõ eſt dubium. & dicit Bart.in d.l.j.in fine illius princip.quòd nõ aliter datur hęredi hæc actio:niſi quando vult detrahere falcidiam.idé tenet Pe.Philip.Cor.in con. xxxvij.col.antepe.in tertio volum.Et ſic nota,vt ſcias libellare in hoc interdicto:de quo vide Abb.in d.c.paſtoralis.colũ. iiij. in princ. de cauſa poſſ. & proprieta. & Spe.in ti.de teſt.§.nunc dicendũ ver. verùm,quia. & ad hoc vt competat hoc interdictum , eſt neceſſe , quòd reus poſsideat titulo pro legato l.j.
11 §.quia autẽ ff.quorum leg. ¶† Tertiò,poteſt exemplificari poſſeſſoriũ adipiſcendæ in Saluiano interdicto: quod habet locum , quando conductor intulit bona in prædium cõductum:nam illa inuecta & illata cenſentur tacité obligata pro penſione domus conductæ l.item , quia.& ibi per docto.ff.de pact.& habetur plené in §.item Seruiana.& ibi per Iaſ. inſtit de actio. Sed ſi conductor dicta bona inde extraheret,poteſt cõueniri per dominum prædij conducti,remedio poſſeſſorio : ſcilicet per Saluianum interdictum:vt reſtituat poſſeſsionem dictorum bonorũ ipſi creditori : vt poſsit incumbere ſuæ hypothecæ:& ſic eſt remedium adipiſcendę poſſeſsionis:& datur etiam contra tertios poſſeſſores:vt eſt tex. in l.j.ff.de Salui.interdict.&no.Abb. in d.c.paſtoralis.col.iiij.ver.tertium. de cauſſ.poſſ.& proprieta.& Spec.in tit.de loca.§.poſtquam co.pen.verſi.
12 ad hoc.¶†Quartò,poteſt exemplificari poſſeſſorium adiſpiſcendæ in remedio l.fin.C. de edic.diui. Adria. tollen. Quod competit hæredi tantùm ſcripto in teſtamentó : qui producit teſtamentum in forma bublica nõ abolitum,neque cancellatum: cuius vigore poteſt petere ſe mitti in poſſeſsionem hæreditatis : & eſt remedium exequutiuum:quod qualiter & quando procedat , traditur plené per Bart.& doct.in d.l.fin.
13 ¶†Quintò,poteſt exemplificari poſſeſſorium adipiſcendę generaliter in officio iudicis,quod imploratur per eum , cui facta eſt collatio alicuius beneficij : vt mittatur in poſſeſsionem dicti beneficij,quam nunquam habuit : & hoc procedit & ſeruatur generaliter de iure canonico ſecundum Abba. in d. c. paſtoralis. colũ. iiij.

iiij. verſi. & ſcias de cauſa poſſ. & proprie. & habetur in c.accedens. & ibi per Abb.& doct.de accuſa.

14 ¶ † Secundum principale poſſeſſoriũ eſt, quod appellatur retinendæ poſſeſsionis:quod exẽplificatur in duobus, tantum interdictis : videlicet, Interdicto vti poſsidetis, & vtrobique differunt in hoc : quia interdictum vti poſsidetis, datur pro rebus immobilibus. Interdictum vtrobi. pro rebus mobilibus : vt declarat glo.& Abb.in d.c.paſtoralis. colum. quarta verſi.tertium de cauſa poſſeſ. & propri. & Specul. in tit. de cauſa poſſ.& propri.§.j.colũ. penul. & fin. Competit enim iſtud poſſeſſorium retinendæ ei, qui poſsidet & turbatur in poſſeſsione per aliquem: nam poteſt petere, quòd imponatur turbanti perpetuum ſilẽtium: ne decęterò perturbet eũ in ſua poſſeſsione:& quòd teneatur ad intereſſe turbationis factæ.Hæc tria debet comprehendere libellus in hoc poſſeſſorio:per quod petitur quis conſeruari & manuteneri in poſſeſsione : vt plenè declarat Barto in l.j.§.interdictum ff. vt poſsid.vbi ponit formam libellandi.

15 ¶ † Limita tamen & declara hãc materiam procedere, quando aliquis turbatur iniuſtè & extraiudicialiter: ſecus,ſi aliquis turbaretur iudicialiter:vt quia ſibi moueretur aliqua lis ſuper re,quam poſsidet,quia per hoc non datur ſibi interdictum vti poſsidetis:ex quo is,qui vtitur iure ſuo per viam iudiciariam non facit ſibi iniuriam. ita notabiliter declarat Abba. in c. audita. col. iij. circa

16 fin de reſt ſpol. ¶ † Item limita non procedere in eo qui fuit deiectus de poſſeſsione ſua,quia poteſt quandocunque turbare deiectorẽ impunè in dicta poſſeſsione:& non poteſt conueniri prędicto interdicto:& eſt ſingularis deciſio : & menti tenenda: quia licet aliàs deiectorẽ poſsit quis deijcere incontinenti,non autem ex interuallo l. j. §. eum igitur. & ibi not.ff.de vi & vi arma.tamen turbare poteſt quandocunque, etiam ex interuallo. ita tenet Bartol.in l.j.§. quod ait prætor.colum.j. ff. vti poſsid. & Alexan.in conſil.xxxvj.col. ij. verſi. non obſtat, quòd dicti &c. in primo vol.

¶ Vnde nota bonam practicam ad excludendum aliquem ab iſto poſſeſſorio:quia poteris excipere exceptionem ſpolij pro eadem re : per prædicta. Poteris etiam reconueniire eum de ſpolio eiuſdem rei : per tex.in c.veniens.& ibi Abb.in quarto notab.de præſcrip.& dixi ſuprà in præcedenti diſtin.in quarta q.

17 ¶ † Si verò eſſent duo, qui litigarent adinuicem ſuper hoc poſſeſſorio : & quilibet prætenderet ſe poſſidere:tunc obtinet ille, qui probat de antiquiori poſſeſsione: quia poſſeſsio iunior præſumitur iniuſta & clandeſtina.tex.eſt & ibi Abb.in iiij. colum.in c.licet de probatio. & Bar. in l. ſi duo. colum.ij. ff. vti poſsidetis.& Alexan in conſilio.xxxv.colũ. iiij. in quarto volu. & in conſilio. cx. in princ. in primo volu. & Pet. Philipp. Corn. in conſil. cxxx. colum.j. in primo volu. & in conſilio. clxxij.in fina.colum.in tertio volu.

Quod procedit, etiam ſi habens poſſeſsionem iuniorem, probaret de titulo: quia præfertur habens antiquiorem ſine titulo: nam ille titulus præſumitur habitus ab iniuſto authore ſtante poſſeſsione antiquiori. ita tenet Pau. de caſt. in cõ. ccccxliij. colum. ij. in ſecundo volu. vbi plus dicit, quòd id quod dicitur in hoc poſſeſſorio, obtinere eum qui probat de titulo, intelligitur ſtante probatione æquali in tempore hincinde: ſecus quando vnus probat de antiquiori poſſeſsione: quia tunc non curamus de titulo. Idem tenet Alexan. in con. lxxxviij. col. iij. & conſil. lxxxix. & conſi. cxxx. in v. volum.

¶ Verùm, in iſto caſu quando antiquior poſſeſſor vult obtinere, debet allegare in ſuis articulis, quòd eius aduerſarius poſsidet clam, reſpectu ſuæ poſſeſsionis. iſta fuit ſingularis doctrina Bart. in l. ſi. de eo. §. fina. ff. de acquir. poſſ. & ibi ipſum ſequitur Alex. & Ioan. de imo. in fin. & Alex. in præallegatis conſi. maximè in dicto conſi. lxxxviij. colũ. iij. in quinto volu. & idem Alexan. in conſil. xlv. colũ. fi. ver. fateor in tertio volu. aliàs ſi hoc non articularet, ſuccumberet: quia præfertur is, qui probat de titu. ſecundum doc. in locis præ-

18 alle. ¶ † Quod tamen limita. niſi is, qui probat de antiquiori poſſeſsione cecidiſſet ab eo facto ſuo: puta per propriam alienationem: quia tunc non prodeſt ei antiquior poſſeſsio. ita tenet Philip. Decius, in conſil. lvj. colum. fi. & ex hoc ſume bonam practicam articulandi contra eum, quem ſuſpicaris probaturum de an-

19 tiquiori poſſeſsione. ¶ † An autẽ in iſto poſſeſſorio retinendæ admittatur articulus de proprietate? Dic quòd ſic: quia non dicitur impertinens, imò pertinens ad cauſam: ex quo facit obtinere eum, qui probat de titulo, ſtantibus probationibus æqualibus. vnde non poteſt repelli. ita determinat Philip. Deci. in conſi. clxij. col. iij. in princ.

20 ¶ † Competit etiam hoc interdictum retinendæ pro iuribus incorporalibus puta pro ſeruitutibus & annuis præſtationibus, in quibus agitur de quaſi poſſeſsione: ſecundum Bartol. in l. j. in prin. ff. vti poſsidetis. & Bar. in l. fin. ff. quorum bon. & Spec. in tit. de cauſa poſſ. & propriet. §. j. ver. cæterùm. & ver. ſi quæritur. & per docto. in c. querelam. de elect. & Bald. in conſil. ccccxxv. in iij. volu. & Philip. Decius in conſi. cxxxvj. col. j.

21 ¶ † Tertium principale poſſeſſorium eſt, quod appellatur recuperandæ poſſeſsionis: in quo duo requiruntur copulatiuè, ad hoc vt competat. Vnũ videlicet quòd actor quandoq; poſſederit: & nũc à poſſeſsione ceciderit. Secundũ, quòd poſſeſsio ſit penes aduerſariũ. vel quòd dolo deſierit poſsidere. Idẽ, ſi nõ dolo, quando ſumus in interdicto vnde vi: ſecundũ Abb. in c. ſæpe. col. iij. de reſtitu. ſpo. Primũ probatur in c. conſultationibus. & ibi Abb. in ij. not. de offi. dele. & idem Abba. in c. cum ad ſedem. colum. vij. de reſtit. ſpol. & in c. olim. el tertio. in v. & vj. no. eo. titu. quod tamen intellige, ſcilicet vt poſsideat tempore ſpolij l. j. §. interdictum autem hoc. & §. hoc interdictum.

dictum. ff.de vi & vi ar.aliàs nõ ſufficit probare olim poſſediſſe: niſi præcisè tempore ſpolij probetur: vt tenet Spec.in titu.depoſitio.§.ſeptimo. verſic. ſecundò conſiderandum. Secundum probatur in l. cùm à te. ff. de vi & vi armata. & per ea quæ not.Bald.in l.ſi de proprietate. colũ. iij.circa fin.C.ſi à non competen.iudi.Hoc tamen nunc ſuccinctè attingo in genere:quia melius declarabo infrà:in ſingulis remedijs poſſeſsionum ea,quæ ſunt ſpecialiter requiſita in eis.¶Sciendum eſt igitur,quòd in hoc poſſeſſorio recuperandæ plura fuerunt remedia à iure introducta:de quibus ſingulis deſpiciamus: quia hic congruentius cadunt.

22 ¶†Primum igitur remedium, fuit interdictum vnde vi: de quo loquitur totus titulus.ff. de vi & vi arma. & C.vnde vi: quo remedio prouidit prætor violenter ſpoliatis, vt recuperent poſſeſsionem ſuam: in quo interdicto ad hoc vt competat, plura requiruntur.Primò enim requiritur,quòd res,pro qua agitur, ſit immobilis.l.j.§. & generaliter. & §.illud.ff. de vi & vi arma. nam pro re mobili non competit aliquod interdictum poſſeſſorium recuperandæ: ſed datur actio vi bonorum raptorum:dantur etiam alia remedia poſſeſſoria, quæ non ſunt interdicta:de quibus habetur per Barto. Alexã. & docto.in l.rem, quæ nobis. ff. de acquiren. poſ. de quibus infrà dicetur. Quod tamen intellige principaliter: ſed acceſſoriè datur hoc interdictũ ad mobilia, quæ erant in illo loco, vnde quis expulſus eſt.l.j.in princip. & §.ſi fundus. ff. de vi & vi arma. & notat. Alexand.in l.vendicatio. ff.de rei vendi. & habetur in l. ſi quando. C.vnde vi.

23 ¶†Competit etiam hoc interdictũ pro iuribus incorporalibus, & annuis præſtationibus:ſecundum Bal. in conſi.ccccxxv.in tertio vol.

¶Secundò requiritur,quòd ſit illata violentia perſonę pro re:& ſic,quòd quis ſit violenter expulſus de poſſeſsione.l.j.§.j.& ij. ff. de vi & vi ar. & Alex.in conſi.xciiij.col.v. in v.volu.& l.j.§. quid ſit vi. ff. quod vi aut clàm. & hoc patet:quia interdictum hoc accipit denominationem à violentia:quia dicitur,vnde vi quis expulſus eſt, reſtituam, &c. vnde vbi non interuenit violentia, non competit.ſed nunquam dicitur committi violentia, niſi contra perſonam. vnde eſt neceſſe, quòd perſona ſit præſens:aliàs non diceretur cõmitti violentia.ita declarat Pau.de caſt. in conſi.ccv.colũ.j. in fin.in ij. volu.

24 †Sed quid ſi aliquis non fuit ví expulſus,ſed ſuſpicatur poſſe repelli: quo caſu perdit poſſeſsionem ciuilem.l.clàm poſsidere.§. qui ad nundinas.ff.de acquiren.poſſ. Dic, quòd non competit ſibi hoc interdictum, vnde vi:ſcilicet directum: ſed vtile ſic:ſecundum glo.& Bar.in l.j.§. ſiue autem.ff.de vi & vi ar. & Alexan.in addi.ad Bart.in l.j.§. interdictum. ff. vti poſ.in addi.quæ incipit.Et ſic.

25 ¶Tertiò requiritur, quòd intentetur intra annum vtilem:nam elapſo non cõpetit niſi ad id,quod peruenit ad deiectorem. l. vi pulſos. & ibi per doct.C.vnde vi,& l.j.in prin.

& §.

& §.annus. & ibi gloſ. ff. de vi & vi arma. quod intellige agendo: ſed excipiendo eſt perpetuum: ſecundum glo. in d.l. vi pulſos. per tex. in l. purè. §. fin. ff. de doli excep.

26 ¶ † Quartò requiritur, quòd deiectus poſsideat tempore ſpolij: vt d. l.j. §. interdictum autem hoc. ff. de vi & vi armata. & habetur in cap. conſultationibus. de offici. delega. & ſuprà dixi.

27 ¶ † Quintò requiritur, quòd in libello, in quo intentatur hoc interdictum, exprimatur locus & tempus ſpolij: ſecundum Bart. in d.l.j. §. ſiue autem. ff. de vi & vi arm. & Alex. in conſi. xciiij. col. v. in v. vol. & in conſi. vj. col. j. in tertio vol.

28 ¶ † Sextò, requiritur, vt detur contra eum, qui verè ſpoliauit: vnde ſi tu ſpoliaſti, & poſſeſsio eſt penes aliũ, non competit hoc interdictum contra illum tertiũ, qui non ſpoliauit. l. cùm a te. ff. de vi & vi arm. & tenet Alex. in conſi. xciiij. col. vj. in v. vol. licet illa l. cùm a te. ſit correcta, ſcilicet in regno: per conſti. Circa violentiarũ. de cuius intellectu dicetur infrà. Ex hoc ſequitur, quòd contra ſingularem ſucceſſorem ſpoliatoris, non datur hoc interdictum: ſecundũ Inno. in c. cùm ad ſedem. de reſti. ſpoliat. vbi eſt tex. de hoc. & Bald. in l.j. circa fi. C. de reuoc. his, quæ in frau. credit. & Lanfr. in repe. rub. de cauſa poſſ. & propriet. col. ij. in prima concluſione. Sed cõtra ſucceſſorem vniuerſalem bene competit: quatenus ad eũ peruenit l.j. §. fi. ff. de vi & vi ar. & habetur plenè per Abb. & doc. in c. quia col. v. de iud. hęredi autẽ in diſtinctè competit. l.j. §. hoc interdictum. lo vltimo. ff. de vi & vi arma. & no. Abb. in c. ſignificauerũt. in iij. no. de teſti.

29 ¶ † Septimò requiritur, quòd agens hoc interdicto: non poſſideat: vt d.l.j. §. non alij autem. ff. de vi & vi armata.

30 ¶ † Octauò & vltimò requiritur, quòd tempore ſpolij verè poſsideat. vnde non ſufficit, ſi detinet tantum: quia non cõpetit ſibi hoc interdictũ: ſed habet alia remedia poſſeſſoria. Hinc dicimus, ꝙ miſſus in poſſeſsionẽ ex primo decreto, ſi deijciatur, non habet hoc interdictum: ex quo non poſsidet: ſed detinet tantùm cauſa cuſtodiæ. ita tenet Spec. in tit. de primo & ſecundo decreto. §. iam de effectu. ver ſic. ſed quid ſi miſſus. & idem Spec. in tit. de eo, qui mit. in poſſ. verſi. por.

31 ¶ † Secundum principale remedium in poſſeſſorio recuperandæ eſt condictio triticaria: quę datur ad poſſeſſionem, quando quis eſt deiectus per vim de poſſeſsione ſua. l. ij. ff. de con di. triticar. & ſic requiritur, quòd cũ vitio res vadat ad ſpoliantem: ſecundum Alex. in l. rem, quæ nobis. colũ. iij. in fi. ff. de acquir. poſ. Item requiritur, quòd verè poſsideat: nec ſufficit ſi detinet: ſecundum Barto. in l. & ideo. §. Neratius. ff. de condi. fur. dũmodo nullum ius habeat in re, vt creditor: quia tunc daretur condictio incerti: ſecundùm eum. Et datur hæc condictio etiam domino, qui poſſeſsione priuatus eſt: ſecundum gloſ. in d.l. ij. ff. de condictio. triticar. non autem datur contra titulo poſsidentem: etiam ſi actor titulum habeat: quia in pari cauſa melior eſt

condi

condictio poſsidentis. ita per hãc rationem dixit Alexan.in dicta.l.rem, quæ nobis.col. iij.in fin. & ſic videtur, quod hæc condictio triticaria concurrat cum interdicto, vnde vi. & prædicta etiam tangit Barto.in l. fina.§.ſed cùm in ſecunda.C.de furt.

32 ¶†Tertium remedium eſt, condictio incerti: quæ competit ad recuperandam poſſeſsionem ei, qui non eſt dominus:ſed habet ius in re: vt quia eſt creditor:& habet rem obligatam,quam poſsidebat:& fuit ſpoliatus:nam ad eam recuperandã habet condictionem incerti. Caſus eſt in l.& ideò.§.Neratius.& ibi Barto. ff.de condi.furt.& idem Barto.in l.fi. §.ſed cum in ſecunda.C. de fur.& in d.l.rem,quæ nobis.& ibi etiam Alexan.in ſecunda col.

33 ¶†Quartum remedium eſt, condictio indebiti: quæ datur vbicunque quis indebitè ſoluit rem alienam,cuius ipſe erat poſſeſſor: & quia tunc non poteſt condicere proprietatem: quam non tranſtulit:condicet poſſeſſionem,caſus eſt in l.indebiti. §. ſed ſi numi.ff.de condictio.indebi.competit etiam hoc remedium, quando minor vel eccleſia contraxit alienando ſine ſolennitatibus:nã transfertur poſſeſsio ex contractu inutili.l.prima.§.ſi vir.ff.de acquiren.poſ. & ibi per Barto. Alexand. & docto. vnde poterit illa poſſeſsio condici per condictionem indebiti:ſecundũ Barto.in dicto §.ſed ſi numi.

34 ¶†Quintum remedium eſt, actio in factum: quæ datur detentatori, qui non poſsidet,ſed detinet. vnde ad recuperandam ſuam detentationem, habet actionem in factum, quando fuit detentatione priuatus:ſecundũ Bart.in d.l.fin.§.ſed cùm in ſecunda. C.de furt.& in d.§.Neratius.& in d. l.rem,quæ nobis. & de hoc remedio loquitur Lanfran.in rep.rubricæ. de cauſa poſſeſ.& proprieta.colũ.iiij.in princ.in quinta concluſione.

35 ¶†Sextum remedium eſt, officium iudicis: quod ſimiliter datur ei, qui non poſsidet,ſed detinet: vt eſt commodatarius, & depoſitarius. l. officium.ff.de rei vendi.qui,ſi cadunt ab eorum detentatione,quia nullum remedium habent,eſt ſibi indultum in ſubſidium, vt poſsint implorare officium iudicis ad recuperandam eorum detentationem:maximè,contra vitioſos poſſeſſores.Caſus eſt in l.& non tantùm.& ibi Barto.ff.de petit. hære.& glo.fi.& ibi Bart.in l. Aquilius Regulus.ff.de dona.& in d.§.Neratius.& Bart. & Alexan.in d.l. rem, quæ nobis.

36 ¶†Septimum remedium eſt, ex æquitate.l.ſi me & Titium. ff.ſi certũ peta.quod competit, quãdo res mea peruenit ad te titulo lucratiuo:& æquum eſt eam mihi reddi,& quod ſolùm habeat locum in tit. lucratiuo: tenet ibi Bart. quem ſequitur Alex. in d.l.rem,quæ nobis. colũ.iij. Item loquitur, quando quis ſine iuſta cauſa cecidit à poſſeſsione: vt probat ibi text. item datur habenti bonam fidem:ſecundum Barto in l. ſi coloni.C.de agrico. & cenſi. libro vndecimo.

37 ¶†Octauum remedium eſt, condictio ex dicta l. ſi coloni. quod ad hoc, vt competat, tria requiruntur.Duo ſcilicet,ex parte actoris: & vnum

vnum ex parte rei. Ex parte actoris requiritur, quòd ſit bona fide poſſeſſor: vt dicit text.in d.l. ſi coloni. in verſi.bona fide. Secundò requiritur, quòd ſine iuſta cauſa ceciderit à poſſeſsione: vt probatur ibidem.dum loquitur de amiſsione poſſeſsionis per fugam. Tertiò requiritur ex parte rei, quòd res peruenerit ad eum cũ vitio: vt d. l. ſi coloni. ibi fugæ vitio,&c.& ibi iſta colligit Bart.idem tenet Bar.in d.l.rem,quæ nobis.ff. de acquiren.poſſeſ.& ibi etiam Alexã. in ij.colũ.& Alexan.in conſil.xciiij. col.vj.in quinto volu. & Lanfran.in rubrica de cauſa poſſeſ.& proprieta. colum.iij.in tertia concluſione.& loquitur propriè ille text.de re affecta vitio reali,ſcilicet de fuga: quæ
38 æquiparatur furto.†Nam ſeruus fugiens,facit furtum ſuijpſius.l.j.C.de ſeruis fugit. & not .Alexand. in d.l. rem:quæ nobis. colum.ij. & gloſ. in l.in ciuile. C. de furt.& vide Abb.in c.ſæpe.col. iij.de reſtit. ſpoliato. qui videtur velle reſtringere illum tex. ſolùm quando agitur ad rem animatam.idem ſentit Pet.Philip.Corn.in conſil.lvj.col.pen.in princ.in ſecundo volu. tamen magis communis opin.eſt in cõtrarium, ſcilicet,quòd remedium.d.l. ſi coloni. extendatur generaliter ad omnes res. etiam inanimatas. vt colligitur ex dictis Innocen.& Ioan. de Imo.in d. cap.ſæpe.& Alexan.in conſil.xc.in princip. in quinto volumine, vbi agebatur de ſpolio cuiuſdam terræ:& nihilominus dicit Alexand.competere remedium dictæ l. ſi coloni. ergo extenditur etiam ad bona ſtabilia,quæ ſunt inanimata.Et omnia iſta remedia prædicta, præter interdictum vnde vi, competunt etiam pro re mobili.ſecundum Barto. in d.l. fina. §.ſed cùm in ſecunda. C. de furt.& in d.l.rem, quæ nobis. & ibi etiam Alexand. in ij.colum. & Barto. in l. indebiti.§. ſed ſi numi. in prima op. ff.de condit. indeb. Differt autem hoc remedium.l.ſi coloni. ab interdicto, vnde vi:quia illud datur malæ fidei poſſeſſori, etiam prædoni deiecto: iſtud verò non datur niſi bonæ fidei poſſeſſori: vt not.Lucas de Penna.in d.l.ſi coloni.col.vj.in fi. verſi.ſecundò quæritur,&c.

39 †Nonum remedium eſt, conditio ex l.authoritatem. C. vnde vi. quæ competit, quando aliquis ſpoliauit aliquem ſua poſſeſsione per vim: & deinde impetrat reſcriptum à principe pro iuſtificanda ſibi dicta poſſeſsione violenta: nam non obſtante reſcripto impetrato, tenetur ante omnia reſtituere poſſeſsionem conditione ex illa l. ſecundum Barto.ibi.qui exemplificat etiam in occupante.

40 †Decimum remedium eſt,conditio ex l.meminerint. C. vnde vi: quæ competit,quando aliquis authoritate reſcripti impetrati vel ſententiæ latæ inuadit poſſeſsionem alienam propria authoritate:nam cadit à iure ſuo, ſi quid habet: & tenetur reſtituere poſſeſsionem conditione ex illa l.& ſi fuerit tutor vel curator,deportatur perpetuò: & bona eius publicantur:& poſſeſsio nihilominus reſtituitur: vt ibi habetur. Et differt à præcedẽti:quia ibi prius ſpolia

ſpoliauit,& poſteà impetrauit reſcri ptum:hîc ſecus.

41 ¶ † Vndecimum remedium eſt,condictio ex.l.ſi quis conductionis.C.loca.quæ competit locatori petẽti ſibi reſtitui rem conductam finita locatione.nam ſi conductor vult ſibi referre quæſtionẽ dominij,debet ante omnia ſibi reſtituere poſſeſsionem, per condictionem ex illa.l.& deinde ſuper proprietate litigare. & datur condictio ex illa.l.directa in cõtractu locationis tantùm:ſed vtilis datur pro omnibus cõtractibus,in quibus quis alieno nomine detinet:ſecũdum Bar.in l.commodare.ff.commo. & Alex.plenè in.l.ſi alienam.col.iij. ff.ſol.mat.de cuius intellectu loquitur Alex.in l.ſi aliquam.circa fi.col. ff.de acquir.poſ.vbi ponit,quòd non datur remedium illius.l.quando locatio fuit nulla:vel quando notoriè poteſt excipi de dominio.

42 ¶ † Duodecimum remedium eſt,de l.inuaſor.C.vnde vi.quod remedium eſt nouum:ſecundum Bar.ibi.& competit,quando quis ſine dolo occupat poſſeſsionem vacantem rei alienæ. nam poteſt dominus agere condictione ex illa lege tenetur ei occupator reſtituere poſſeſsionem. & in hoc conſiſtit ſpecialitas illius.l.quia per eam datur remedium poſſeſſorium ei,qui non poſsidebat tempore inuaſionis:quia poſſeſsio erat vacãs. & ideò dixi,ſine dolo:quia ſi doloſè occupaſſet,tunc cõpeteret remediũ. l.ſi.C.vnde vi.& dicit Bart.in d.l.inuaſor.in fine.

43 ¶ † Tertiumdecimum remedium eſt, condictio ex.l.ſi quis in tãtam.C.vnde vi.quæ competit,quando aliquis propria authoritate ingreditur violenter poſſeſsionẽ penes alium conſtitutam:nam ſiquidem ipſe inuaſor erat dominus,cadit à iure ſuo,& poſſeſsionem reſtituit:ſi verò non erat dominus,reſtituit poſſeſsionẽ cum æſtimatione ipſius rei,condictione ex illa.l.cum qua concordat.l. extat. ff.quod metus cauſa.Hodie tamẽ in regno illa.l.ſi quis in tantam.eſt correcta per cõſti.violentias.in eo,quòd punit inuaſorem ad amiſsionem iuris ſui:& ad æſtimationem rei:nam per illam conſtitut. punitur ſolùm ad medietatem æſtimationis & non vltrà.

44 ¶ † Quartũdecimum remedium eſt, condictio ex.l.cõductores.C loca.& l.non ab re.C.vnde vi.vbi habetur, quòd poſsidens rem alieno nomine vt conductor vel precarius,ſi fuerit conuẽtus ad rei reſtitutionem,& voluerit litem inferre:& non reſtituere ante ſententiam,condemnatur vigore dictarum legum ad rei reſtitutionem, & ad æſtimationem ipſius: vt ibi habetur:& iſtud nouum continet plus,quã habetur in l.ſi quis conductionis.C.locati. hoc remedium, ſcilicet,quia vltra rem facit conſequi æſtimationem.

45 ¶ † Quintũdecimũ remediũ eſt,condictio ex.l.cùm à te.ff.de vi & vi armata.vbi ſi tu ſpolias me per vim:& alius ſimiliter te per vim ſpoliat:nõ ago contra illum,qui ſpoliauit: ſed ago contra te,qui ſpoliaſti me(licet nõ poſsideas)interdicto vnde vi.Verùm in regno illa.l.eſt correcta per conſti.Circa violẽtiarum.per quam

datur electio ſpoliato,vel agendi ad intereſſe contra ſpoliatorem nō poſſidentem,vel eius hæredem:vel contra poſſeſſorē ad rei reſtitutionem.

46 ¶ † Decimumſextum remedium eſt, condictio ex.l.fi.C.vnde vi.quæ datur contra eum,qui doloſè occupauit poſſeſsionem rei alienæ vacantem.nam per talem occupationē res efficitur quaſi violenta:& ſic vitioſa:ſecundum Bar.ibi.& datur hoc remedium infra.xxx.annos tantùm:vt ibidem.in fi.& datur tam pro re mobili,quàm immobili:ſecundum Bar. ibidem.& Alex.in l.rem,quæ nobis. col.ij.ff.de acquir.poſſ.vnde tenetur condictione ex illa l.ad reſtitutionem.& differt à l.inuaſor.eo.tit.quia illa loquitur in occupante ſine dolo: vt dixi,ſuprà in decimoſecūdo remedio poſſeſſorio.

47 ¶ † Decimumſeptimum remedium eſt,condictio ex.c.ſępe.de reſti.ſpol. quod fuit valde neceſſariū. Competit enim contra quemlibet tertium poſſeſſorem: qui non ſpoliauit:ſed ſcienter habuit rē à ſpoliante ſciens rem eſſe vitioſam : nam tenetur ad reſtitutionem cōdictione ex illa decretali:& requiritur omnino ſcientia:vt dixi.aliàs non competeret: vt not.Lanfr.in rep.rub.de cauſa poſ.& propr.col.ij.in ſecunda concluſione. & Abb.in d.c.ſæpe.col.iiij.verſ.nunc quæro &c.Et per illud capitulum eſt prouiſum ad id,quod ante deficiebat per d.l.cùm à te.ff.de vi & vi arma.

48 ¶ † Decimumoctauū remedium eſt, ex diſpoſitione.c.frequens.de reſtit. ſpo.lib.vj.per quod eſt inducta pulchra & notabilis prouiſio. Nam ſi aliquis violenter ſpoliauit me poſſeſsione alicuius rei;& poſteà conuenit me in iudicio ſuper alia re vel actione:vel me criminaliter accuſat de aliqua iniuria,poſſum ego opponere ei exceptionem ſpoliationis illius alterius rei:& petere,quòd non audiatur in actione vel accuſatione ſua:niſi prius reſtituat mihi illā poſſeſsionem:& ſic vigore illius c.frequens.denegatur ſibi audientia:niſi prius reſtituat.Verū prius datur terminus quindecim dierum ſpoliato conuento ad probandum ſpolium:& interim ſuperſedetur in cauſa mota per actorem:quo probato debet fieri reſtitutio;aliàs non proceditur in ſua actione vel accuſatione. Super hoc tamen adhibetur iſta diſtinctio: quia ſiquidem actor agit ciuiliter, poteſt ſibi opponi exceptio illius ſpoliationis:ita demum ſi ipſe actor fuit,qui ſpoliauit:& ſic qui poteſt conueniri interdicto vnde vi.ſecus, ſi ipſe non ſpoliauit; ſed eſt tertius poſſeſſor:quia non opponitur ſibi dicta exceptio.Si verò agit criminaliter:& tunc etiam ſi non ſpoliauit:ſed eſt tertius poſſeſſor, opponitur ſibi dicta exceptio : dummodo ſpolium ſit tunc de omnibus bonis ipſius conuenti:vel ſaltem de maiori parte bonorum. Ita hæc omnia traduntur in text.d.c.frequens.& ibi Gemi.in iij. col.& in c.fi.de ordi.cogn.& Abb.in c.in literis.col.fi.de reſti.ſpol.& in c. cùm dilectus.& ibi Abb.in iij.colū. de ordi.cog.

49 † Et de intellectu illius. c.frequens.traditur plenè in deciſio. xix.conci.Neapo.& per Iaſo.& doc. in l.ſi te bonis.C.de iure delib.& per Soci.

Soci.in conſil.xij.col.iiij.in j.volu.& fuit dictum plenè ſuprà.in vj.diſtin.
50 principali.in iij.q. ¶ Decimumnonum remedium eſt, condictio ex.c. reintegranda.iij.q.j.quod eſt pleniſſimum remedium,& magis generale: & vtilius inter omnia remedia poſſeſſoria & concurrit cum omnibus alijs remedijs:ſecundũ Lanfr.in rubr.de cauſa poſ.& prop.colũ.iij.in iij.concluſione.vbi etiam dat cautelam pro libellante in poſſeſſorio recuperandæ:vt in fine libelli deducat condictionem ex.d.c.reintegrãda.Et quòd concurrat cum alijs remedijs poſſeſſoris:tenet Alex.in cõſi.xciiij. col.fi.in v.volu.& Abb.in c.cùm ad ſedem.col.x.in princ.de reſti.ſpol.Et datur iſtud remedium non ſolũ pro rebus clericorũ vel eccleſiæ:ſed etiã pro rebus laicorum generaliter:ſiue mobilibus ſiue immobilibus:& iſta eſt communis concluſio:quæ ſeruatur in practica:quam tenet Lanfran. vbi ſuprà.& Alex.in conſi.lj.in prin. in j.volu.& idem Alexan.in d.l.rem, quæ nobis.colũ.v.ff.de acquir.poſ.& in conſi.xciiij.col.fin.in v.volu.& in conſi.cxvij.col.ij.verſic.& ex forma, &c.in ij.vol.& habetur plenè per Soci.in d.l.rem,quæ nobis.vbi plenius, quàm alibi tractat materiam dicti.c. reintegranda. per.xij.qõ.principales: quamuis contrarium & malè teneat Abba.in c.cùm ad ſedem.col. x.circa fin.& in c.ſæpe.colum.iij.in princip. de reſtit.ſpolia.Competit autem dictum remedium generaliter,ei qui ſine iuſta cauſa cecidit à poſſeſsione:quæ peruenit ad alium ſiue bona ſiue mala fide:ſiue ſciẽter,ſiue ignoranter: ſiue cum vitio,ſiue ſine vitio,ſiue cum titulo,ſiue non:& ſic datur etiam contra titulo poſsidentem:& iſte eſt verus & communis intellectus,quem poſuit Abb.in d.c. cum ad ſedem.colum.x.& Innocen. in capitu.quærelam.de elect.& Alexan.in dicto conſil.xciiij.colum.fin. in quinto volu.& conſil.vj.columm. iij.verſi.& ad hoc.& colum.v.in fin. in iij.volu.licet Bart.in d.l.rem,quæ nobis. teneat,quòd non datur contra titulo poſsidentem.& idem Bartol.in l.fina.§.ſed cùm in ſecunda.C. de furt.& Alexand.in conſi.cxviij.in princip.in ij.volu.per ea,quæ habentur in l.ſiue autem.§.ſi duobus.ff.de publicia. Tamen veritas & magis communis concluſio eſt in contrarium, vt ſuprà: quam etiam tenet Alexand.in conſil.cxvij.colum.ij in ſecundo volumi.& conſi.xcj.colum. fin.in quinto volumi.vbi dicit communem opinio.eſſe contra Barto.in d.l.rem,quæ nobis.& idem Alexã.in conſil.xcij.colum.ij.in fin.& col.iij. in v.volu.& habetur per Matth.in deciſio.ccclxj,concil.Neapo. colum. penulti.& Abba.in c.ſi diligenti.de præſcript.

¶ Competit etiã hoc remedium malę fidei poſſeſſori:ſecundum Alex.in conſi.vj.col.iij.verſic.& ad hoc.in fi. & col.iiij.verſi.prætereà.in iij.volu. & Alex.in cõſil.cxvij.col.ij.in ij.volu.& Soci.in d.l.rem, quæ nobis.colum.vj.verſicu.iiij.& in hoc eſt pinguius,quàm remediũ.l.ſi coloni.C.de agrico.& cenſi.libr.xj.quia illud datur tantùm bonæ fidei poſſeſſori. vt dixi ſuprà in octauo remedio.

Itē illud datur,quando res peruenit ad aliquem cū vitio,vt ibi:iſtud autem etiam ſine vitio:Item , eſt pinguius quàm interdictū vnde vi:quia illud requirit violentiam:iſtud non. Item,illud datur tantū ad res immobiles.iſtud verò etiam ad mobiles:& ad iura incorporalia:vt declarat Soc. in d.l.rē,quæ nobis.col.xj.verſi.circa quintam.Item,illud non datur contra ſingularem ſucceſſorē:vt l.cum à te.ff.de vi & vi armata. iſtud verò datur cōtra quenlibet poſſeſſorem: ſecundum Soc.in d.l.rem,quæ nobis. col.ix.verſic.circa quartam.Item,eſt pinguius,quàm remedium.c.ſæpe.de reſtit.ſpolia.quia illud datur contra tertium poſſeſſorem cū vitio : iſtud etiam ſine vitio. Item,iſtud remedium durat perpetuò,& non præcluditur anno:ſed durat triginta:ſecundum Soci.in d.l.rem,quæ nobis. col. xiij.in fi.verſi.circa octauam.& Anto.de but.& doc.in c.ſolicitè. de reſtit.ſpol.& Alexan.in conſi.vj.col.v. in tertio volu.

51 †Viceſimum remedium eſt,condictio ex l.fi.C.de acquiren.poſſeſ. per quam eſt inductū,quòd ſi is,qui alieno nomine poſsidet , alienat rem in alium,& ſic poſſeſsionem interuertit alienādo,poteſt dominus reuocare poſſeſsionem à tertio poſſeſſore: cōditione ex illa lege.Ex qua eſt inducta illa practica quotidiana,qua vtimur in regno,ſcilicet de petitione aſsiſtentiæ contra tertium poſſeſſorem.Nam quādo debitor obligat omnia bona ſua cum poteſtate capiendi propria authoritate, iuxta.l. creditores.C.de pign.& cum conſtitutione precarij,per huiuſmodi conſtitutum transfert poſſeſsionem in creditorē:vt habetur in l.quod meo. & l.interdum.ff.de acquire.poſſeſ.Si poſteà debitor alienat aliquā de rebus ſuis hypothecatis : cenſetur interuertere poſſeſsionem creditoris. Vnde creditor agit aſsiſtentia cōtra tertium poſſeſſorē ſuper illa re alienata cōditione ex d.l.fina.ad recuperandam poſſeſsionē ſuam:& in hoc non requiritur aliqua excuſsio debitoris principalis,propter dictum precarium:Vt tenent Imo. Lud.Romà. & Alexā.in l.exitus controuerſiæ.ff. de acquir.poſ.& Bal.in d.l.fi.col.j.C. de acquir.poſ.& de hoc in regno extat regia pragmatica , quæ incipit: 52 Aſsiſtentiam.† Reſultat autem magna vtilitas ex d.l.fi.quia ſi creditor vellet agere actione hypothecaria contra tertium poſſeſſorem , excluderetur præſcriptione decem vel viginti annorum:per text.in l.j.& ij.C. ſi aduerſus credito.in vij.libro.C.de quarum legum intellectu,vide Alex. in conſil.lviij.col.fin.in quinto volumi.ſed quando agit aſsiſtentia per condictionem ex dicta l.fina. requiruntur triginta anni:ex eo,quia eſt actio perſonalis in rem ſcripta,contra quam non præſcribitur minori ſpacio triginta annorum . l. ſicut.& l.omnes.C.de præſcrip.triginta ann. ita de hoc eſt deciſio.cxxxix . conci. Neapoli.vbi deciditur iſte caſus in terminis : vnde ſequitur concluſio, quòd creditor poteſt agere aſsiſtentia contra tertium poſſeſſorem vſq; ad triginta annos. Et prædicta intelliguntur , quando is , qui alieno nomine

nomine poſsidet,interuertit poſſeſſionem alienando tantùm,& nõ alio modo:glo.eſt & ibi Alexan.in.l.qui vniuerſas.§.fi.ff.de acquiren.poſſeſ.
53 ¶ Viceſimumprimùm remedium in regno,eſt condictio ex conſtitutione regni:quæ incipit : Circa violentiarum. Per quam eſt nouiter inductum,quòd quando deiector cecidit à poſſeſsione,eſt in arbitrio expulſi agere contra ipſum deiectorem,vel eius hæredẽ ad intereſſe:dato quòd non poſsideat:vel agere contra poſſeſſorem (etiam ſi ad mille manus tranſiuerit poſſeſsio)pro illius recuperatione:ſiue fuerit poſſeſſor in bona fide, ſiue in mala:vt ibi habetur. Et ſic per dictam conſti.corriguntur duæ leges iuris communis, videlicet.l.cùm à te.ff.de vi & vi.arm.quę probibebat dari remedium poſſeſſorium contra ſingularẽ ſucceſſorem. Secundò corrigitur.c.ſæpe.de reſtit. ſpo.per quod dabatur iudicium contra ſingularem ſucceſſorem malę fidei tantùm, & non bonæfidei.vnde dicta conſtit.videtur habere plenius ac pinguius remedium:ſicut.c.reintegranda.
54 ¶ Viceſimumſecundum remedium in regno eſt : per tria capitula regni:quorum vnum incipit: Omnis prædatio.aliud incipit:Ad regale faſtigium.& aliud incipit:Finis pręcepti,charitas.quibus nouiter eſt inductum,quòd quando clericus vel alia eccleſiaſtica perſona ſpoliaret aliquem laicum ſua poſſeſsione:poteſt ille laicus adire iudicem ſecularem,& implorare officium ſuum ſuper eius defenſione:vt per viam extraiudicialem aſsiſtat ad defendendum ipſum : & reſtituat eum in ſua poſſeſsione. Qui iudex faciet vnam citationem per edictum:vt quicunq; ſua putauerit intereſſe,compareat infra talẽ terminum,viſurus iuramenta teſtium, & allegaturus quicquid dicere & allegare voluerit,quare ille ſpoliatus non debeat reſtitui & ſic capiet informationem de iuribus ſpoliati per quandam viam extraiudicialem,& ſummariam:& ſi compererit qualiter fuit indebitè ſpoliatus,reſtituet eum in ſua priſtina poſſeſsione:vt habetur in dict. ca.& eſt noua prouiſio & notabilis.Nec poteſt dici,quòd clericus citatur coram iudice ſeculari:quia quando citatur, ſi ſua putauerit intereſſe,tunc comparens dicitur comparere,vt actor: non vt reus.& ſic ſua comparitio eſt voluntaria,nõ neceſſaria:ſecundum Bald.in l.teſtamenta omnia.& ibi etiam Alex.in fin.& Pau.de caſt.C.de teſta : & habetur plenè in deci.ij.& deci.xxiiij.conci. Neapo.& per Lucam de penna in l.ſi coloni.col.antepenulti.& pe.C.de agri.& cenſi.lib. xj.in quibus locis plenè tractatur de intellectu dictorũ capitulorũ regni.
Rober.Maranta Venuſ. V. I. D.

Iudiciorum VIII.*diſtinctio.*

Iudicium aliud competens : & aliud incompetens. 1
Iudex competens quis dicatur : & quis incompetens.& ex quibus cauſis cognoſcitur. 2
Iudex incompetens,reſpectu cauſæ principalis, poteſt eſſe competens quo ad acceſſoria.quia ad expenſas poteſt con- 3

condemnare,

4 *Clericus inuentus de nocte in proſtibulo vel in alio crimine, capi poteſt per familiam iudicis ſecularis, & duci ad epiſcopum.*

5 *Clericus ſuccumbens coram iudice laico, poteſt per eum ad e penſas condemnari.*

1 OCtaua principalis diſtinctio iudiciorū eſt.† Quia iudicium aliud competens: aliud incompetens. iudicium competens dicitur illud, quod ventilatur coram iudice competenti. Dicitur autem iudex competens, qui habet iuriſdictionem, & eius exercitium ſuper litigantes: vt declarat Cardina. in cle.ij.in iij. queſtio. vt lite pend.etiam ſi poſſet eius iuriſdictio elidi per exceptionem:ſecundum gl.& Cardi.ibidem. iudicium verò incompetens dicitur, quod tractatur coram iudice incompetenti:de quo habetur in toto titu. C.ſi à non compe.iud.Dicitur autem iudex incompetens,non ſolùm reſpectu defectus iuriſdictionis:ſed etiam ex quāpluribus cauſis:de quibus per Cardi.in d.clem.ij.in iij.q.vbi vide. ¶Sunt autem multi caſus, in quibus ratione alicuius cauſæ ſpecialis iudex aliàs incompetens,efficitur competens: & quis ſortitur forum iudicis non ſui:de quibus caſibus ſpecialibus tractat plenè Spe.in ti.de comp. iudi.adi.§.j.vbi cumulat quinquaginta duos caſus. & plenius per Maria. Soci.in rub.extrà de fo.compe.quos breuitatis cauſa hîc non repeto:ſed ad dicta per eos me remitto.quia po-
2 tius eſſet eorum dicta tranſcribere, quam aliquid noui dicere.¶† Vnum tamen ſcias, quod eſt notandum in practica,quòd licet iudex incompetens reſpectu cauſæ principalis fuerit:tamen poteſt ſe intromittere quo ad acceſſoria. vnde ſi quis impetrat aliquem delegatū per falſum reſcriptum, licet ille ſit iudex incompetens,quia reſcriptum falſum non potuit ſibi dare iuriſdictionem:tamen poteſt illum impetrantem condemnare in expenſis:& etiam ipſum carcerare.
3 †Et idem in eo,qui temerè adit iudicem incompetentem:quia poteſt ab eo condemnari in expenſis & intereſſe:ita tenet Fely.in c.j.col.iiij. de iudi.& Abb.in c.dilectus.el.iij.colum.i.de præben.& Ioan.de ana.in c. ſuper eod.col.ij.de cri.fal.vbi etiam tangit illam.q.
4 †An familia iudicis ſecularis poſſit capere clericum repertum de nocte in proſtibulo, vel in alio crimine:& ducere eum ad epiſcopum?& tenet quòd ſic.
5 †Idem dicimus in clerico vocāte laicum in ius coram iudice laico: quia ſi ſuccumbit:condemnatur in expenſis per iudicem laicum:ita tenet Fely.in.c.at ſi clerici.col.vj.in fi.& ibi etiam Ioā. de imo de iud.& aliàs dixi ſuprà.

Rober.Maran. V. I. D.

Iudiciorum IX. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ordinarium & aliud ſummarium.*

2 *Cauſæ ſummariæ quot modis dici poſſūt.*

3 *Princeps ſolus & non inferior, cauſam ſummariè committere poteſt.*

4 *Supplicans cauſam ſummariè committi, & princeps*

& princeps dicat: audiat talis, & iuſtitiam faciat. an ſummariè impetraſſe videatur.

5 *Princeps non cenſetur cauſam ſummariè committere, niſi expreſſè dicat.*

6 *Clauſula: fiat vt petitur. in reſcripto poſita, quid importet.*

7 *Abſolutio ſimpliciter conceſſa à pluribus excommunicationibus, ad omnes refertur.*

8 *Clauſula: ſummariè, ſimpliciter, & à plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij, quid importet.*

9 *Citatio, eſt iuris naturalis.*

10 *Probationes ſunt de iure diuino.*

11 *Verba, ſine figura iudicij. quid importent. & ponitur intellectus iurium municipalium regni. & nu. 12.*

12 *Libellus non requiritur, vbi proceditur ſine figura iudicij: ſed requiritur talis qualis petitio, quæ eſt de iure naturali: & obmitti non poteſt. & nu. 13.*

13 *Libellus generalis & incertus, an admittatur: vbi ſine figura iudicij proceditur.*

14 *Libellus ineptus procedit, vbi proceditur ſine figura iudicij.*

15 *Copia primæ petitionis, datur reo ſumptibus actoris in regno.*

16 *Libellus procedit in regno, etiam ſi petatur ſolùm cogi & compelli. Idem, ſi agatur ex vna cauſa, & probetur de alia. numero. 17.*

18 *Libellus in regno non requiritur in ciuilibus: imò cauſa poteſt incipere ab articulis.*

19 *Feriæ inductæ ad honorem hominum, & feriæ meſſium & vindemiarum, non ſeruantur in regno.*

20 *Litis conteſtatio non requiritur in cauſis ciuilibus in regno: ſed actus ille, qui immediatè ſequitur, habet vim litis conteſtationis.*

21 *Dilationes ſunt breuiandæ, inquantum fieri poſſunt in cauſis ſummarijs.*

22 *Publicatio non requiritur in cauſis ſummarijs. & an in cauſis ordinarijs dicatur de ſubſtantia cauſæ vel de iuſtitia.*

23 *Concluſio non requiritur in cauſis ſummarijs.*

24 *Concluſio in ordinarijs an ſit de ſubſtantia proceſſus.*

25 *Sententia, qua iudex condemnauit dominum, & non procuratorem litigantem pro domino, valet.*

26 *Iudex non habet neceſſe pronuntiare ſuper incidenti in cauſis ſummarijs: ſed poteſt illud decidere vnà cum principali.*

27 *Sententia lata in cauſis ſummarijs pro abſente non citato, valet.*

28 *Iudex an & quando poſſit interrogare principalem, vel teſtes, etiam ad inſtantiam partis, poſt concluſum in cauſa, in ordinarijs. Et quid in ſummariis. numero. 30. & 31.*

29 *Iuramentum ſuppletorium deferri non debet poſt concluſum in cauſa, ad inſtantiam partis: niſi ante petitum fuerit. ſed ſic ex iudicis officio.*

32 *Clauſula: ſola facti veritate inſpecta quid importet.*

33 *Sententia poteſt ferri non conformis libello, vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta,*

34 *Teſtes aſsignantes cauſam non concludentem, fidem faciunt in ſummarijs cauſis. Idem eſt in teſtibus infamibus, & aliàs à iure reprobatis.*

35 *Iudex ferre poteſt ſententiam diffinitiuam ſtando, vbi ſola veritate facti inſpecta proceditur.*

36 *Sententia diffinitiua fertur contra contumacem, etiam lite non conteſtata in*

cauſis ſummarijs.

37 Sententia ferri debet in ſcriptis, etiam in ſummarijs.

38 Legitimatio perſonarum, ſemper requiritur in cauſis etiam ſummarijs.

39 Clauſula: ſola facti veritate inſpecta, intelligitur de tali veritate, cui ius patrocinatur.

40 Cauſa principalis, quando eſt ſummaria omnes eius articuli ſunt ſummarij.

41 Cauſa ſummaria, ab ordinaria quomodo cognoſcatur.

42 Cauſa ſummaria, eſt omnis cauſa eccleſiaſtica, vbi agitur de electione, prebenda ſeu beneficio eccleſiaſtico. Quod quando procedat, vide ibidem.

43 Cauſa poſſeſſorij, dicitur ſummaria: & an in ea requirantur plenæ probationes & aliæ ſolennitates.

44 Appellari an & quando poſſit à ſententia lata in poſſeſſorio.

45 Appellatio ab interlocutoria lata in poſſeſſorio, de iure ciuili poteſt fieri: ſed à diffinitiua non appellatur & quæ ſit ratio.

46 Cauſa ſummaria, an & quando requirat plenas. & quando ſemiplenas probationes.

47 Agens interdicto retinendæ, tenetur ad petitionem rei, declarare modum turbationis.

48 Cauſa quæ in curia mercatorum ventilatur, dicitur ſummaria.

49 Confeſſio extraiudicialis parte abſente facta, facit plenam probationem in curia mercatorum, de æquitate canonica.

50 Vſurarum cauſa, eſt ſummaria in curia eccleſiaſtica.

51 In crimine vſurarum deuenitur ad torturam, ſtantibus indicijs,

52 Alimentorum, cauſa, dicitur ſummaria.

53 Cauſa omnis contra confeſſum, eſt ſummaria.

54 Cauſa contra religioſos, eſt ſummaria.

55 Cauſa eſt ſummaria, quæ de monachatu agitur,

56 Matrimonialis cauſa eſt ſummaria.

57 Cauſa reſtitutiõis dotis, ſũmaria dicitur.

58 Cauſa ſummaria dicitur, quando ad decimas agitur.

59 Cauſa omnis executiua, eſt ſummaria.

60 Cauſa dicitur ſummaria, quando præſentatur inſtrumentum ſecundum formam ritus magnæ curiæ in regno.

61 Omnis cauſa, quæ contra abſentem agitur, ſummaria dicitur.

62 Cauſa dicitur ſummaria, quando tertius venit ad impediendam executionem.

63 Teſtium repulſa non admittitur in cauſis ſummarijs: in quibus ſufficit ſemiplena probatio.

64 Cauſa ſummaria dicitur, vbi agitur ad exhibendum.

65 Cnuſa dicitur ſummaria, quando agitur contra tributorum debitores.

66 Quando agitur contra gabellarios indebitè exigentes, cauſa ſummaria dicitur.

67 Cauſa eſt ſummaria, quando mittitur in poſ. ex primo decreto.

68 Legatarius quando petit ſatiſdationem ab hærede, dicitur cauſa ſummaria.

69 Cauſa dicitur ſummaria, quando agitur an actio ex teſtamento præponatur actioni præiudiciali.

70 Teſtes quando examinantur ad perpetuam rei memoriã, cauſa eſt ſummaria.

71 Cauſa naufragorum, ſummaria dicitur: expeditur leuato velo. & in ea poteſt iudex ex officio procedere.

72 Cauſæ breues ſeu modicæ ſummæ, ſunt ſummariæ.

73 Cauſa, quæ dicantur breues, modicæ: & quæ

quæ magnæ.

74 *Statur ſoli informationi & relationi iudicis in cauſa modica.*

75 *Teſtis vnus facit fidem in cauſis modicis & ſummarijs.*

76 *Fama probat in cauſis modicis.*

77 *Cauſæ pauperum & miſerabilium, ſunt ſummariæ, & expediuntur de plano, & ſine ſolutione ſportularum.*

78 *Miſerabiles perſonæ trahunt aduerſarios ſuos coram imperatore: & laicos coram iudice eccleſiaſtico.*

79 *Pupillus & vidua, dicuntur miſerabiles perſonæ, quando ſunt pauperes: aliâs ſecus.*

80 *Pauperes litigantes in iudicio, non tenentur ſoluere ſportulas.*

81 *Vbicunq; agitur de ſalario ſeu mercede laboris, dicitur cauſa ſummaria.*

82 *Cauſa eſt ſummaria, quando agitur de probando impedimento ad obtinendam ſecundam dilationem.*

83 *Cauſa dicitur ſummaria, quando agitur de leuibus delictis.*

84 *Vbi agitur de crimine læſæ maieſtatis, cauſa ſummariè expeditur.*

85 *Cauſa ſummaria dicitur, quando agitur de dando tutore vel curatore pupillo per iudicem.*

86 *Mundualdus dari poteſt mulieri, etiam à iudice deambulante.*

87 *Proceſſus inordinatus factus ab eo, qui incepit procedere ordinariè prius, an valeat & num. 88. & 89.*

88 *Teſtamentum quod in ſcriptis non valet, minimè valet vt nuncupatiuum. & num. 95.*

89 *Arbiter, qui vt arbitrator procedere poterat, ſi cœpit procedere, vt arbiter, et poſteà inordinatè proceſſit, an proceſſus valeat.*

90 *Teſtamentum in ſcriptis quando non valuit iure communi, valebit iure militari.*

91 *Nemo videtur viam elegiſſe, per quam actus & voluntas ſua impugnetur.*

92 *Libellus ineptus non vitiat proceſſum in cauſis, in quibus non requirebatur.*

93 *Informatio capta per teſtes inhabiles in caſibus, in quibus teſtes non requirebantur, valet.*

94 *Actus, qui ſine aliqua ſolennitate expediri poterat, non vitiatur, ſi illa ſolennitas & inutilis interuenit.*

96 *Intellectus ad l. contractus. C. de fide inſtrumen.*

97 *Cauſa ordinaria an poſſit fieri ſummaria, conſenſu partium.*

NOna Diſtinctio principalis iudiciorũ eſt: †quia 1 iudiciũ aliud dicitur ordinariũ: & aliud ſummarium. Iudicium ordinariũ dicitur illud, quod ordinariè tractatur, iuris ordine ſeruato: ſcilicet præcedente libello interueniente litis conteſtatione, publicatione, & concluſione: & cùm alijs ſolennitatibus iuris poſitiui in iudicio requiſitis: de quibus habetur in l. j. & authen. offeratur. C. de litis conteſt. & in l. prolatam. & ibi Barto. & docto. C. de ſenten. in c. quoniam contra. de proba. ſine quibus ſolennitatibus iudicium eſſet nullum, vt ibi habetur. Iudicium ſummarium eſt illud, quod ſummariè tractatur ſine ſolẽnitatibus prædictis. de quo habetur in cle. ſæpe. & ibi Card. & doct. de verb. ſign. & per Barto. in extrauag. ad reprimendum. in verſi. ſummariè. & in ver. & figura. & Bal. in l. iudices. C. de iud.

¶Super hac tamen materia iudicij ſummarij,quia eſt valde vtilis, maximè in regno in quo per iura municipalia omnes cauſæ ciuiles ſunt ſummariæ,puto opportunum eſſe attingere hic duas q.principales.Et prima quæſtio erit: Quot modis cauſa poteſt dici ſummaria ſeu iudicium ſummarium. Secunda quæſtio erit? Quę ſpecialitates ſunt introductę in iudicio ſummario, in quibus differt

2 ab ordinario? ¶† Venio ad primam quæſtionem.in qua dico, quòd cauſæ ſummariæ pluribus modis dicuntur.Et primò dico, quòd cauſa ſummaria eſt,quando princeps committit,quòd procedatur ſummariè & de plano,ſimpliciter,ſine ſtrepitu & figura iudicij:ſeu leuato velo: vel extraiudicialiter.¶Et ſuper hoc eſt ſci-

3 endum, † quòd talis commiſsio non poteſt fieri niſi per ſolum principem non recognoſcentem ſuperiorē:non autem per inferiorem à principe : vt not.glo.in d.cle.ſæpe in princ.in ver. mandamus.& ibi etiam Card. in xj. & xij.q. & glo.in c.fin.de hæret.lib. vj.& Card.in cle.diſpendioſam. in fi. de iudic.& Ioann. de ana. in c. olim. col.iij.in princ.de accu. & ibi etiam Felyn. in iij. colum.qui dicit , quòd in legato de latere reperitur ſpeciale . quòd de ſtylo poteſt cauſam ita committere , licet non de iure.adde Alex.in conſil.cvj. col. v. in princ.in ſecundo volu.& Sozin.in conſi.xcvj. col.ij.in primo vol.

4 ¶†Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubium.Pone,quòd impetrans porrigit ſupplicationem principi:in qua narrat factum cauſę:& in fine ſupplicationis petit cauſam cōmitti ſummariè,ſimpliciter,& de plano.&c.princeps verò in ſuo reſcripto nihil ſpecificat : niſi quia tantùm dicit hæc breuia verba: Audiat talis , & iuſtitiam faciat.an per hæc videatur cauſam commiſſe ſummariè ? Dic quòd non.

5 † quia nunquam princeps cenſetur cauſam ſummariè committere , niſi expreſſè hoc dicat.ita de hoc eſt deciſio in terminis Rotæ. in deciſio. cclviij.quę incipit:Si commiſsione. in nouis.& illud dictū refert et ſequitur Alex.in conſi.xciij.col.j.verſi. ad hoc.in ſecundo vol.Nam illa verba: quòd iuſtitiam faciat,intelliguntur, quòd commiſſarius ſeruet iuris ordinem:& veritate cōperta faciat id, quod iuris eſt.ita dicit Ang.in §. exhęredatos.in authen. de hær. & falci.& Bal.in c.cùm veniſſet.colū.ij.de teſti.& Bald.& Iaſ.in l.iuſtitia. colū. j.ff. de iuſt.& iur.¶Si enim princeps voluiſſet procedi ſummariè,hoc expreſsiſſet:ſecus eſt , ſi princeps in reſcripto & eius ſignatura diceret: Audiat talis,& procedat ſummariè &c. non ſpecificando alias qualitates ſeu clauſulas:quia tunc omnia impetrata , cenſentur conceſſa : ita eſt deciſio in terminis Dominorum de Rota.in deci.lxxvij.incipiēte: Si petitur &c.in nouis.& ſequitur Alex.in

6 conſi.lxxxiiij.col.fin.in j.vol.¶ Idem putarem,quādo princeps nihil aliud ſpecificādo diceret in ſignatura: Fiat vt petitur. Quia per hæc verba cenſetur velle committere ſummariè &c. ex quo reſcriptum ſemper adaptatur ad ſupplicationem:& conceſ-

ſio

ſio ſimpliciter facta in reſcripto:refertur ad omnia ſupplicata: ſecundũ Alexan. in d.conſi.lxxviij. col.fin.in primo vol.& Iaſ.in l.j.C.de diuer.reſcript.in ij.col.& Pet.Philip.Corn.in cõſi.ccxx.in ij.vol.quod confirmatur ex his,quæ dicit Bald.in c.inter dilectos. colũ. pe. de fide inſtru. vbi dicit, quòd ex forma ſupplicationis declaratur intellectus priuilegij cõ-
7 ceſſi. ¶ Item facit,quod not.Abb.in c. cum pro cauſa.col.fi.de ſenten.excõ. vbi dicit, quòd ſi petatur generalis abſolutio à pluribus excommunicationibus,& cõcedatur ſimpliciter, refertur ad omnes.Pro hoc eſt tex.in l.ſi defenſor.§.qui interrogatus.ff.de interrog. act. & §.preterea inſtit. de inutil.ſtipul. Verùm licet iſta opi. in hoc vltimo dicto videatur ſuſtentabilis:tamen veritas eſt in contrariũ, quòd non videatur committere ſummariè per illa verba:Fiat,vt petitur. Ex quo committere cauſam ſummariè,eſt contra ius commune: & illa clauſula,fiat vt petitur, quando poteſt ſe referre ad alia ſupplicata,quę ſunt ſecundum ius commune, non refertur ad ea,quæ ſunt ſecundũ ius commune. Ita in proprijs terminis hunc caſum decidit Philipp.Corn in conſil.v.col.iij in litera. P. & conſil. ccix.col.v.in princ.in ij.vol.&in cõſil.cccxij. in tertio vol. vbi plenè de hoc.Et de iſto verbo:fiat appoſito in reſcriptis,quid importet: vide Bald. in l. cum apud. C. de communi ſer. manu.vbi dicit,quòd importat conceſſionem gratiæ ſtatim ipſo facto antè,quàm gratia bulletur.
8 ¶ Quid autẽ importent illa verba: ſummariè ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu. & figura iudicij? Dic quòd per ea cenſentur ſublatæ omnes ſolennitates iuris poſitiui: ſecũdum Alex.in conſi.vj.col.ij.in princ. in tertio vol.adeò quòd ſolùm decidi poteſt cauſa ſecundum merũ ius gentium: ſecundum Bar.in extrauagan.ad reprimendam.in ver.videbitur.vndè poſſunt tunc iudices cauſas expedire manu regia;prout olim tẽpore iuris gentium. ita tenet Ludo. Roma.in cõſi.xx.& Pet. Philip. Cor. in conſi.ccxliij.in iiij. vol.& Socin.in conſi.xij.col.ij.in primo volu. & Iaſ. in l.certi condictio.§.ſi numos.colũ. vij. ff. ſi cert. pet. Poteſt enim iudex propter talia verba expedire cauſas eo ordine, quo poteſt princeps: ſed princeps poteſt ſequi ſolam veritatem obmiſſo ordine iuris ciuilis: ſecundum Bald.in c.j. §. inueſtitura. colum.fina.de noua for.fid.& Bar. in l. Aemilius col. fi. ff. de minor ergo eodem modo iudex propter dictam clauſulam:ex permiſſu principis.pro hoc facit tex. in c.ad petitionem. de
9 accuſ. ¶ Non tamen poteſt tunc obmitti citatio:quia illa eſt iuris naturalis ſecundum Soc.in dicto conſil. xij.col.ij.in primo volu. & habetur. in cle.paſtoralis.de re iudic.
1 ¶ Nec poteſt iudex obmittere probationes neceſſarias: quia illæ ſunt de iure diuino:quo cauetur,vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum: vt habetur Matthęi cap. xviij. & in cap. nouit de iudic. & hoc eſt expreſsè reſeruatũ in regia pragm. prima:quę incipit:diſpendia.

¶ Poſſem hic congruenter quærere

rere ſigillatim de ſingulis verbis prę dictis: quid importent l. de verbo ſummarie.de verbo: ſimpliciter, & ſine ſtrepitu.& ſic de ſingulis: abſolutè & ſeparatim. tamen quia iſta verba ſunt plenè declarata per glo. & Card. & alios ſcribentes in d. cle. ſæpe.de verb.ſig.& Car.in cle.diſpēdioſam.de iudic.& Barto.in d. extrauag.ad reprimendam. & Bald.in l.ne quicquam §.de plano ff.de offic.procon. & Felyn. in c. dilecti. de iudic. ideò ad dicta per eos me remitto.

11 ¶ † Solùm hic nitar declarare duo verba ex prędictis:quibus vtimur in regno in cauſis ciuilibus,ſcilicet illa verba: ſine figura iudicij. quibus vtitur dicta regia pragm. prima. & illa verba:ſola facti veritate inſpecta. quibus vtitur capitulum regni: deteſtantes.per quæ duo iura municipalia omnes cauſæ ciuiles ſunt ſummariæ.

PRIMO igitur quæro,quid important illa verba: ſine figura iudicij? Dic quòd cenſetur relaxata omnis forma & figura iudicij:&ſic omnis ordo iudiciarius.eſt enim figura ipſa,facies iudicij:prout eſt quando ordinariè proceditur. ita declarat Bald. in l. ne quicquam §. de plano. col. ij. ver. quid ſi committitur ſine figura &c. ff. de offic.procon. & Archid. & doc. in c.indemnitatibus. de elec.li.vj.& glo.in d.clē.ſæpe in ver. non exigat.& glo.in c. fin. de hæretic.lib.vj.in ver.figura. Vnde iſtud ſolum verbum: ſine figura iudicij eſt tantæ importantiæ,vt faciat cauſam ſummariam. in qua procedi poteſt obmiſſis omnibus ſubſtantialibus iudiciorum,& obmiſſo omni ordine iudicij: adeò quòd ſola ſolennitas iuris gentium ſeruari debet: & ſic cauſa expeditur manu regia: vt ſuprà dixi.ſecūdum Lanfr.in d.cle.ſæpe in ver.& figura.& in ver.libellus. & Oldr.in conſil.cxv. & Pet.Philip. Cor.in conſi.liiij.col.ij.ver.illa enim verba &c.in ij.volu.& Bart.in d. extrauag. ad reprimendam.in verſ.& figura.& Card.in d.cle. diſpendioſam. col.fin.in xliiij.q. de iud. vbi diſtinguit inter acta reſpiciētia ſolennitatem iudicij,vt illa cenſeatur ſublata per hanc clauſulam:& acta reſpicientia factum cauſæ:prout ſunt probationes per teſtes vel ſcripturas,vel confeſsiones:& aliæ defenſiones: & iſta nō cenſentur ſublata: & hæc eſt veritas. & ita diſponit dicta regia prag.prima,quæ incipit: Diſpendia.

12 ¶ † Importat ergo primò dicta clauſula ſine figura iudicij, vt in cauſa non requiratur libellus: & ſic eſt ſublata ſolennitas libellorum: ſecundum Bar.in d.ver.& figura verſi. itē an requiratur petitio,&c.& eſt text. in d.cle.ſæpe.poſt prin.& in.§. verū: &per hoc apparet,quòd hodie in regno per dictā prag. eſt correcta authen.offeratur. C. de litis conteſt. & c.j. de libel. oblat. & l. j. ff. de eden. in eo,quòd iſta iura requirunt libelli oblationem:verùm licet non requiratur libellus formalis in ſcriptis: requiritur tamen talis, qualis petitio per modum ſimplicis poſtæ, que contineat ſolam facti narrationem claram, ſine alia concluſione: ex qua reus poſsit deliberare, an velit cedere vel contendere: ſecundum

ſecundum Bar.in d.verſi.& figura.& Lanfran.in d.cle.ſæpe.in verſi.libellus.& Paris.in tract.ſynd.in ver.ſententia.colũ.iiij. & Barto.in l.ij.C. de ſenten.ex peri.reci.& Alex.in conſi. l.col.iij.in ij.vol. & Pet.Philip.Cor. in conſi.lxij.colũ.j.in j.volu. Poteſt enim fieri iſta petitio ſolo verbo, & poſteà in actis redigi per notarium: vt habetur in locis præallegatis. & dicit Lanfranc. vbi ſuprà quòd talis petitio eſt de iure naturali: ideo non

13 poteſt omitti. ¶†Itẽ dicta taliſqualis petitio poteſt eſſe etiam generalis & incerta, & admittitur: ſecundũ Bart.in d.ver.& figura & per hoc eſt correctum in regno illud quod dicit Bar.in l.fin.C.de anna.excep. ſcilicet quòd libellus generalis non procedit, donec declaretur. Quod tamen limita procedere, niſi parte opponẽte: quia ſi pars opponit, non admittitur libellus generalis etiam in ſummarijs: ſecundum Alexand.in conſil. xxxij.col. iij.in iiij. volu. & ibi aſſignat differentiam inter cauſas ſummarias & non ſummarias, quantum adhoc. illud tamen dictum Alexan. intelligo, quando eſſet tanta obſcuritas, quòd impediret reo deliberationem: aliàs ſecus: quia procederet etiam parte opponẽte: nam ſi aliter diceremus, nulla eſſet differentia inter cauſas ſummarias, & non ſummarias: cùm etiam in cauſis non ſummarijs procedat libellus obſcurus, ſi pars non opponit: vt dicit Barto.in l. edita.col.ij.C.de eden.& eſt tex.cum glo.magna in fi.in d.l.fi.C. de anna. excep.& ſi rectè ponderentur verba Alex.iſtud propriè ſentit in d. conſi.

14 xxxij. ¶†Item dicta taliſqualis petitio, etiam ineptè compoſita procedit & admittitur: dũmodo ex ea poſſit diſcerni, quid actor velit: & reus poſſit deliberare: ita dicit Paris in tract.ſynd.in verſi.ſententia. colũ. iiij.& vj.& Bart.in d.ver.& figura.& per hoc eſt correctum in regno illud, quod not.gloſ. inſti. de oblig.in princ.in glo. in verbo: ſecundum. in fin.quæ dicit, quòd ſententia lata ſuper libello inepto, non valet. & Bal. in l.actori: circa fin.C.de reb.cred.& Bal.in l.ex hoc iure.col.pen. verſi.ij. quæritur &c.ff.de iuſti.& iur.& Cyn. in l.vnica. C. vt quæ deſunt aduoc. & Alexàn.in conſi.cxxxvj.col.j.in ij. vol. Nam hodie ex quo cauſæ ciuiles in regno ſunt ſummariè, admittitur libellus ineptus: vt ſuprà, & valet ſententia ſuper eod. ita declarat Alex.in l.vinum.col.fin.in fi.ff.ſi certum peta.& ibi eſt gloſ. idem tenet Bald.in l.& ſi ſine.ver. oppono, libellus, &c.C.ad treb.per gl.in d.l. vinũ.

15 ¶†Plus dicit Lanfran.in d.cle.ſæpe. in ver.libellus.poſt princip.quòd de iſta taliquali petitione non datur copia reo ſumptibus actoris: ſed ipſe reus debet illam capere ſuis ſumptibus.& in hoc differt à libello ordinario: cuius copia datur ſumptibus actoris: vt eſt gloſ.in cle. quanuis.in ver. oblatos de app. Tamen de illo dicto Lanfrã. non facio caſum: quia hodie hoc eſt expeditum in hoc regno: in contrarium ſcilicet, quòd etiam talis petitio debet edi ſumptibus actoris, per regiam prag. quæ incipit: Comparente. & ita practicatur. Poſſet autem illud dictum Lanfr

Lanfranc. procedere in curia eccleſiaſtica, vbi nõ ſeruantur regiæ pragmaticæ: ſi fortè in ea agitaretur aliqua cauſa ſummaria.

16 ¶†Item procedit libellus, etiam ſi in eo petatur primò cogi & compelli aliquem ad ſoluendum, & non dicatur condemnari: ſecundum Lanfranc. in d. cle. ſæpe. in ver. libellus. in quarta concluſione. & Bartol. in d. ver. & figura. & per hoc apparet eſſe correctum illud, quod dicit Bar. in l. j. C. de execu. rei iudi. vbi dicit non valere talem libellũ, in quo non petitur condẽnari: ſed cogi & cõpelli.

17 ¶†Item procedit libellus, in quo intentatur iudicium ex vna cauſa: & poſteà probatur ex alia: nam ſequitur condemnatio ſuper cauſa probata: maximè, quando proceditur ſola facti veritate inſpecta: ſicut per cap. deteſtantes. ita tenet Alexand. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Criſogonus. col. v. in fin. ff. de verb. oblig. & Iaſ. in l. certi condictio. §. ſi numos. colum. vij. ff. ſi certum peta. & per hoc patet eſſe correctam in regno. l. habebat. ff. de inſtit. quæ vult, quòd agens ex vna cauſa, & probans de alia, ſuccumbit: vt is qui agit ex numeratione, ſi probat de confeſsione: ſecundum Bart. in d. §. ſi numos.

18 ¶†Secundò operatur dicta clauſula ſine figura iudicij, quòd poteſt procedi in cauſa ſine aliquo libello & ſine petitione: & poteſt cauſam incipere ab articulis. & articuli habentur loco petitionis. ita tenet Oldr. in conſi. ccxliiij. in princ. & Rota in deci. xxxiij. in nouis.

19 ¶†Tertiò operatur quòd non eſt neceſſe ſeruari ferias inductas ob honorem hominum: ſecundum Bar. in d. extrauagan. ad reprimendam. in ver. & figura. ver. itẽ an procedi, &c. & eſt tex. in d. cle. ſæpe. & Pet. Phil. Cor. in con. cij. col. fin. in primo vol. prout ſunt feriæ vindemiarum & meſsium. & hoc eſt expeditum in regno: per glo. in conſtitu. baiulos. quæ expreſsè dicit in regno non ſeruari ferias vindemiarum & meſsium. & per hoc apparet in regno eſſe correctam. l. j. ff. de ferijs.

20 ¶†Quartò per illam clauſulam cenſetur ſublata litis conteſtatio: quia non requiritur de neceſsitate, vt eſt tex. in d. cle. ſæpe. & Bar. in d. ver. & figura. & per hoc patet in regno eſſe correctam. l. j. C. de litis cõteſt. Quo caſu ille actus, qui immediatè ſequi ſolet in cauſis ordinarijs poſt litis conteſtatione, habet vim litis conteſtationis in cauſis ſummarijs: & eſt præcluſiuus exceptionũ dilatoriarũ: & aliorum actuum, qui non poſſunt fieri poſt litis conteſta. & habet vim litis conteſtationis: ſecundum Bar. & Bal. in l. nulla. & in l. nihil C. de proc. & Car. in cle. conſtitutionem. §. fi. in fin. de elect. & Ludo. Roma. in conſi. clxxiiij. & Abb. in c. inſinuante. in fi. de offi. dele. & Fely. in c. olim de acc. & Paris in tract. ſynd. in verſ. tenetur. col. iiij.

21 ¶†Quintò operatur circa dilationes: quia debet iudex breuiare cauſam inquantum poteſt, & dare breuiores dilationes, & eas amputare inquantum poteſt: vt eſt tex. in d. cle. ſæpe. Item, non debet admittere exceptiones. & appellationes fruſtratorias: vt ibi habetur.

¶†Sex

22 ¶ † Sextò operatur, vt non requiratur publicatio in cauſis ſummarijs: vnde valet proceſſus etiam ſine publicatione: licet magis cõmunis opi. ſit, quòd etiam in cauſis ordinarijs publicatio nõ eſt de ſubſtantia proceſſus: vnde eius obmiſſio non vitiat proceſſum: ſecundum Barto. & Alexand.in l.prolatam.C.de ſenten. pro hoc eſt tex.in c.cùm.l.& A.& ibi Abb.in iij.col.in fin. de re iudic. vbi dicit Abb. quòd publicatio non eſt de ſubſtantia, ſed de iuſtitia: vnde ſi obmittitur, eſſet contrarius litigatoris: & non redditur proceſſus nullus propter hoc: ſed imputatur litiganti, qui non petit publicationem. & ſi petit, & iudex nõ vult illam facere, debet appellare: aliàs valet ſententia ſine publicatione proceſſus. idem tenet Felyn.in d. cap. cum l.& A.in prima.& ſecũda col. & Philip. Cor.in conſi.cij.col.fi.in litera R. in j.vol.& Bal.in c.j.col.iij. ſi de inueſt. inter do.& vaſal.lis ori.licet Bart. in d.verſi.& figura.in iij.colũ. videatur velle, quòd publicatio etiam in ſummarijs ſit neceſſaria: quia reſpicit defenſionem: tamen eius dictum ita ſimpliciter intellectum, non eſt verum: ſed eſt contra communem opi. vnde vt ſaluetur, debet intelligi, quòd eſt neceſſaria ſi petatur: ita vt ſi non concedatur, poſsit appellari: non autẽ vt reddat proceſſum nullum. ita propriè intelligit Fely.& ſaluat illud dictum Bar.in d.c.cùm l.&

23 A.col.ij. ¶ † Septimò operatur, vt nõ requiratur cõcluſio propter cauſam ſummariam. licet Abb.in d.c. cùm.l. & A.in iiij.colũ.teneat, quòd etiã in cauſis ordinarijs concluſio nõ eſt de ſubſtantia proceſſus. & idem Abb.in c.cùm dilectus.in iij.not. de fide inſtru. vbi dicit, quòd eſt de iuſtitia: vnde eius obmiſsio non vitiat. Verùm dicit ſpeciale eſſe in ſummarijs, vt non requiratur in eis concluſio. pro hoc eſt tex.in d.cle. ſæpe.§. ſententiam. dicit tamen Card. in d. cle. ſæpe.§. & quia in ſi.xix.q. in cauſis ordinarijs concluſio eſt de conſuetudine: vnde ratione conſuetudinis tenetur iudex illam facere: ſed in ſummarijs eſt in electione iudicis,

24 an velit illam facere, vel non. † Et quòd non requiratur concluſio in ſummarijs, habetur in deci. cclxxij. conci.Neapol. & tunc ille primus actus, qui ſolet fieri poſt concluſionẽ, habet vim cõcluſionis. ita tenet Philip.Cor.in conſi.ccxxxv.col.iij. in li-

25 tera.F.in iij.vol. ¶ † Octauò operatur, vt ſi aliquis litigauit per procuratorem, poteſt iudex in ſententia condemnare dominum & non procuratorem: & valet ſententia: ſecundũ Bar.in d.verſi.& figura, in fin. & per hoc eſt correcta in regno diſpoſitio. l.j.C.de ſenten. quæ vult non valere ſententiam, in qua dominus condẽnatur, & non procurator.

26 ¶ † Nonò operatur, vt iudex non habeat neceſſe pronũtiare ſuper emergenti ſeu incidenti: ſed poteſt incidens decidere ſimul cum principali: & non eſt neceſſe, quòd ſeparatim ſuper eo pronunciet. ita dicit Bald.in l.ait prætor.§.permittitur.verſ.itẽm

27 nõt.ff.de mino. ¶ † Decimò operatur, vt ſi lata fuerit ſententia pro abſente nõn citato valet ſententia: &

poteſt

poteſt per abſentem ratificari:ſecundum Bart.in d.verſi. & figura. in fin. quem in hoc ſequitur Alexã.in l.furioſo.col.ij.ff.de re iu.& Pe.de anch. in d.clem.ſæpe.& per hoc eſt correctum in regno illud,quod tenet glo. in l.ea,quæ. C. quomodo & quando iud.& glo.in d.l.furioſo.& ibi Alex. & docto.vbi dicunt,quòd non valet ſententia lata in fauorem abſentis non citati.

28 ¶†Vndecimò operatur, vt iudex etiam ad inſtantiam partis poſsit interrogare principalem,& teſtes poſt concluſum in cauſa:glo.eſt ſingularis in d.cle.ſæpe.in ver.interrogabit. Pro veritate tamen iſtius dicti,quia eſt valde notandum & quotidianũ, videamus quid obſeruatur in ordinarijs:& poſteà quid ſummarijs. Et primò in ordinarijs reperio Spec. in tit.de poſitio.§.quarto. verſic. quidã tamen dixerunt.& verſic.ſed ſi ante. & ibi Ioan.And.in addi.in ver.interrogare:vbi tenet,quòd iudex ex officio , non ad inſtantiam partis,poteſt partes interrogare ſuper declaratione antiquorum capitulorum:& ſic ſuper iam actitatis:non autem ſuper nouo capitulo.& hoc etiam poſt concluſionem in cauſa , vbicunque ſibi æquum videbitur:per l. vbicunque. ff. de interrog. act. idem tenet Lud.Rom.in conſil.xx.in fi.ſed ſimpliciter loquitur non limitando ſe ad declarationem retro actitatorũ. ſed Innocẽ.in c.cùm Ioannes.de fide inſtru.dicit idem,quòd Spec.ſcilicet, quòd tantùm ad declarationem retro actitatorum poteſt iudex ex officio interrogare:quẽ in hoc ſequitur Ludo.Rom.in l.iiij.§.hoc autem iudicium.ff.de damno infect..& Bal. in l.per hãc.col.ij.verſ. dicit Spe.&c. C.de temp. app. & hanc opini. tenet Felyn.in d.c.cùm Ioannes.col.v: vbi dicit, quòd iſta opin. eſt in practica ſuſtentabilior propter authoritatem Inno.& Felyn.in j.col.ij.de iudi. Tamen alia opi.ſequens dicit, quòd eſt æquior,ſcilicet quòd indiſtinctè poſſit interrogare etiam ſuper nouo capitulo ad fundandam intentionem partis ad priuatã vtilitatem. & hanc ſecundam opin.tenet Alexan.in d.§. hoc autem iudicium.col.iiij. ſequendo Ant. de but. in c.cùm cauſam. de iura.calum. hanc etiã opi. tenet ſimpliciter Abb.in d.c.cùm Ioãnes. col. iiij.ver.not.& tene menti,&c.& Bal. in l.ſi accuſatoribus.colũ.fina. verſi. item propter aliud,&c. C.de accuſa. & iſta ſecunda opin. videtur magis communis,ſcilicet vt etiam ad fundandam intentionem actoris poſsit iudex ex officio partes interrogare poſt concluſionem in cauſa indiſtinctè:nõ autem ad petitionem partis. quam opin.tenet Alex.in d.§.hoc autem iudicium.col.iiij.& Io.de ana.in c.ad petitionem.colũ.iij. de accuſ.& hoc vbicunque ſibi æquum viſum fuerit:per d.l.vbicunque.ff.de interrogatio.actio.

29 ¶†Quod corroboratur ex eo,quod in ſimili dicimus de iuramento ſuppletorio:quod non poteſt deferri ad petitionem partis poſt concluſum in cauſa : niſi fuerit petitum ante concluſionem : & tamen iudex ex officio poteſt illud differre , etiam poſt concluſionem, nemine illud petẽte, vbicunq;

vbicunq; ſibi æquum viſum fuerit: ſecundum Alex.in conſi.liij. col.fin. in primo volu.& Bal.in d.l.ſi accuſatoribus.col.fi.verſi.item poſſet. &c. C.de accuſ.de qua materia vide plenè Iaſo.in l.admonendi.in repet.col. cliij.& ſeq.ff.de iureiur.

30 ¶ † Prædicta autem procedunt in cauſis ordinarijs. verùm in ſummarijs hoc eſt plus: quia poteſt iudex poſt concluſionem interrogare partes,& teſtes non ſolùm ex officio: verùm etiam ad partis inſtantiam: per illam glo.in cle.ſæpe.in ver.interrogabit. ita tenet Car.in d.cle.ſæpe.§.& quia in iiij.oppo.& Fely.in d.c.cùm Ioannes.col.v.de fide inſtru.& ibi etiam Abb.in iiij.col.verſi.not.& tene menti &c.& Fely.in c.cùm dilectus.col. iij.verſ.ſeptimò limitat &c.eo.tit.& Lud.Roma.in conſil.clxxvj.col.v.& Fely.in c.inquiſitionis.§.ad petitionem.col.v.de accu.Vnde quia in regno cauſæ ciuiles ſunt ſummarię,ceſſat illa difficultas: vtrum iudex poſſit interrogare ad inſtantiam partis: quia eſt expeditum quòd ſic per prædicta.

31 ¶ † Adde tamen,quòd in omnibus caſibus in quibus ſuprà dixi iudicem poſſe ex officio interrogare, debet hoc intelligi ſi vult: nam non poteſt compelli ad hoc: nec facit litē ſuam, ſi non interrogat, quia poſſet dicere quod non ſubeſt æquitas. Ita tenet Barbat.in addit.ad Abba.in d.c.cùm Ioan.in addi.quæ incipit.De hoc vide.&c.circa fi.per l.non quicquid.ff. de iudi.& per hæc habemus expeditam materiam primæ clauſulæ.

32 SECVNDÒ †quæro,quid importat illa clauſula: ſola facti veritate inſpecta de qua loquitur capitulum regni: deteſtantes? Dicit Ant.de but. in c.ij.de iura:calum.quòd iſta clauſula plus importat,quàm omnes illę clauſulæ: ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij &c. Adeò,quòd cēſentur ſublatæ omnes ſolennitates iuris poſitiui: idem tenet Fely.in c.olim.col.pe.de accuſ. intantum,quòd dicit pulchrè Franc.de are.in c.dilecti.col.iij.de iudic.quòd per iſtam clauſulam iudex poteſt procedere vt Deus: qui ſoli veritati innititur: & illud dictū Ant. de but.ſequitur Alex.in conſi.vj.col. ij.in prin.in iij.vol. vnde ſequitur ex hoc, quòd dicta clauſula importat omnia illa,quę importat clauſula: ſine figura iudicij: & ſic omnes illi vndecim effectus,quos ſuprà retuli, includuntur ſub iſta clauſula: idem declarat Iaſ.in l.iuſtitia.col.j.ff.de iuſti

33 tia & iur. ¶ † Duodecimò operatur aliud: quia per dictam clauſulam poteſt ferri ſententia non conformis libello: & ſic ſuper alijs, quàm ſuper petitis: ſecundum Iaſ.in l.vinum.col. xvij.ff.ſi cer.pet. licet per alias clauſulas hoc nō eſſet prouiſum: vt probatur in d.cle.ſæpe.§.verū.de verb. ſigni.ibi iuxta petitionis formā &c. & per hoc patet correctam eſſe in regno l.vt fundus.ff.cōmuni diuid. & l.fi.C.de fideicom.lib.idem tenet Lanfr.in d.cle.ſæpe.col.antep.quam correctionem intellige ſolùm, quo ad regulam, quæ ſumitur ex illis legibus, ſcilicet, quòd ſententia debet

34 eſſe conformis libello. ¶ † Decimotertiò operatur, vt iudex poſſit ad-

M

hibere fidem teſtibus aſsignantibus cauſam veriſimilē:licet de iure non concludentem:ſecundū Fran.de are. in l.eum, qui.§.filius.in ij.not.ff.de acqui.hær. Item poteſt admittere teſtes infames,& aliâs de iure ciuili reprobatos:ſecundū Abba.in c.dilecti. col.ij.in fi.& ibi etiam Fely.de iudi. & Bart.in l.filiusfamiliâs.col.ij.ff.de dona.vbi idem dicit de teſtibus non

35 iuratis.¶ † Decimoquartò operatur, quòd iudex poteſt ferre ſententiam diffinitiuam ſtando:& ſic abſque eo quòd ſedeat protribunali:quia hoc etiam operātur aliæ clauſulæ:de quibus ſuprà,vt eſt text.in d.cle.ſæpe.§. ſententiam.ergo à fortiori iſta clauſula,quæ eſt maioris importantię,& per hoc patet in regno eſſe correctum.§.ſedebunt.in authen.de iudi. & c.fin.in fi.de re iud.lib.vj.

36 ¶ † Decimoquintò operatur,quòd poteſt procedi ad diffinitiuam ſententiam contra contumacem,etiam lite non conteſtata:ſecundum Fely.in c.olim.col.pen.de accuſa.& per hoc eſt correctus in regno.§.ſi verò etiā quidam iurent.in authen.de exhibē. reis.ibi iudice aliquid facere non valente &c.In eo,quòd vult iudicem non poſſe procedere ad diffinitiuam ſententiam lite non cōteſtata:& habetur in l.properandum. §.& ſiquidem. & §.ſequenti.C.de iudic.& in toto titu.extrà vt lite non conteſta. & per Soc.in conſil.xlvij.colum.j.in quarto volu.

37 ¶ † An autem poſsit ferri ſententia ſine ſcriptis in cauſis ſummarijs?Dic quòd non:quia ita requiritur ſcriptura in ſummarijs,ſicut in ordinarijs: ſecundum Abb.in c.Albericus.in prima oppoſi.& ibi etiam Fely.in prin. de teſti.& in ſpecie dicit Frāc.de are. in d.c.Albe.col.ij.verſi.ex quibus patet,&c.quòd vbi proceditur ſine figura iudicij,debet ferri ſentētia in ſcriptis per ea,quæ habentur in cle.diſpendioſam.de iud.Et prędicta ad ea, quæ dicam infrà in vltima parte:in verſi.ſententia.

38 ¶ † Item in cauſis quāuis ſummarijs ſemper requiritur legitimatio perſonarum:ſicut in ordinarijs:ſecundum Lanfr.in d.cle.ſæpe.in verſi.& figura.col.j.circa fi.& Iaſo.in rubr.C.qui admit.col.j.& Alex.in l.iudices.C.de

39 iudic.¶ † Vnum tamen eſt ſciendum pro complemento huius clauſulę:ſola facti veritate inſpecta.Quia intelligi debet de veritate,cui ius patrocinatur.vnde vigore iſtius clauſulæ non poſſet iudex oriri facere actionem ex pacto nudo:licet veritas ſit, quòd factum fuerit pactum nudum. ita tenet Bal.in l.nemo.C.de ſenten.

40 ¶ † Item,vbicunq; cauſa principalis eſt ſummaria, omnes articuli illius cauſæ debent ſummariē expediri.ita dicit Bar.in extrauagā.ad reprimendam.in ver.ſummariē.col.iij & Iaſo. in rub.C.qui admit.col.j.in fin.

41 ¶ † Cognoſcitur autem cauſa ſummaria ab ordinaria,quādo tractatur ſine ordine iudiciario:vt quia non interuenit libellus,nec litis conteſtatio: vel quia incipit à principio de ſoluēdo,ſicut cauſæ executiuæ.ita declarat Pau.de caſt.in conſil.xlviij.col.j. in ij.volu.Et ſic hucuſque habemus plenè diſcuſſum primum modum dicendi cauſam ſummariam.

SECVN

42 SECVNDO †Principaliter dicitur cauſa ſummaria,quælibet cauſa eccleſiaſtica vbi agitur de electione, prebenda,canonicatu,vel alio beneficio eccleſiaſtico.nam in huiuſmodi cauſis proceditur ſummariè & ſine figura iudicij.text.eſt in cle.diſpēdioſam.de iud.& ibi Car.in xxxvj.q.Quod tamen intellige,quādo agitur de titulo beneficij : vt quia ſunt duo,qui litigant adinuicem de collatione ſibi facta:ſecus,ſi ageretur de proprietate eccleſiæ:vt quia epiſcopus vult vnire aliquam eccleſiā ſuæ diœceſi,aſſerens illā eſſe de ſua diœceſi:vel dicat ſe habere tale ius in tali eccleſia.iſta enim non dicitur cauſa de beneficio eccleſiaſtico:ſed de proprietate eccleſiæ vel iuris . tunc talis cauſa debet ordinariè tractari: ſecundū Car.in d. cle.diſpendioſam. in viij.q.& Bal.in l.cùm ſeruum.ver. item ſi ageretur.C.de ſeruis fugi.& de iſta differentia inter titulum & proprietatem eccleſiæ,vide glo.in c. eum,qui.in verſic.vitioſus.de eo qui mit.in poſ.lib.vj.& gloſ in c.contingit.in gl.magna.verſ.ſed nunquid.de dolo & contu.& ibi Abba.in iij.col. in fin.& glo.& doct.in c.cura.de iure patron.

43 ¶ † Tertiò dicitur cauſa ſummaria, quælibet cauſa poſſeſſorij.l.momentaneæ.& ibi Bar.C.vnde vi.nam cauſa poſſeſſorij,dicitur minima:& ſufficiunt in ea ſemiplenę probationes: ex quo præiudicium poteſt reparari in petitorio.ita tenet Philip.Decius in conſi.xxviij.col.ij.& conſi.lvj.col. j.& quòd ſit cauſa ſummaria,tenet Bar.in extrauag.ad reprimendam.in verſi.ſummariè.col.ij.& Alex.in conſil.lxvj.col.j.in v.vol.dicit tamē Bar. in d.ver.ſummariè.quòd imò in poſſeſſorio requiruntur plenę probationes quod quomodo intelligatur,vide Bar.in l.j.col.fin.C.quorum bono. In eo,tamē quod ſuprà dicitur,quòd cauſa poſſeſſorij,eſt minima & leuis præiudicij , reperio multas deciſiones contrarias,ſcilicet,quòd imò eſt magni præiudicij: quia magnum eſt commodum poſſeſsionis . ita dicit Bald.in l.conſentaneum.in vj.no.C. quomodo & quando iud.& glo.in §. retinendæ.inſti.de interdi.& Abb.in c.conſultationibus.circa fin.de offic. delega.vbi pulchrè dicit,quòd magnum eſt commodum poſſeſsionis: quia releuat ab onere probandi dominium:quod eſt difficilis probationibus.& ibi plus dicit Abba.quòd in cauſa poſſeſſorij requiritur ordo iuris:& ipſum ſequitur ibi Fely.in fin. col.quæ verba videntur contrariari prædictis:quia ſi requiritur ordo iuris,non videtur quòd ſit cauſa ſummaria.& dicit Bar.in l.naturaliter.§. nihil commune.col.pen.ff.de acquiren.poſſ.quòd falſum eſt,quòd cauſa poſſeſsionis,ſit vilis.

¶ In iſta varietate puto concordari poſſe iſtas opi.Nam quædam eſt cauſa poſſeſſorij,quę eſt modici momenti:quæ poteſt de facili reparari in petitorio:& iſta dicitur cauſa vilis & modici præiudicij.& in iſta ſufficerent ſemiplenæ probationes . poteſt poni exēplum in poſſeſsione carboniana:prout declarat Bart. in l.iij.§. cauſæ.ff.de Carbo.edict.Similiter in interdicto quorum bonorum : quod

eſt modici præiudicij: vnde ſufficiūt ſemiplenæ probationes: ſecundum Bar.in l.j.col.fi.C.quorum bon.Idem in poſſeſsione,quæ datur ventris no mine.l.j.§.ſi ea.& ibi Bart.ff.de ven. in poſ.mit.facit.l.iij. §. ſciendum.& ibi gl.ff.ad exhib. Quædam eſt cauſa poſſeſſorij,quæ parat plenum præiudicium,quæ nō eſt reparabilis per petitorium: vt quia deficit petitorium: vel quia eſt impoſsibilis probationis:& iſta dicitur cauſa magna & magni præiudicij: & in hac requiritur ordo iuris,& plena probatio.ita procedat opinio. Abba.& ſequacium.in dicto capi.conſultationibus.& quod habetur in deciſio.ccclxiiij.concil.Neapo.

44 ¶ † Iſtam concordiam opi.confirmo optimo ſimili:nam licet aliâs ſit in iure regula,quòd à ſententia lata ſuper poſſeſſorio,non appelletur.l.j.& ibi Bal.& doct.C.ſi de momenta.poſſeſ.fue.app.tamen quando poſſeſſorium eſſet magni præiudicij, adeò quòd non eſſet reparabile per petitorium,tunc bene poteſt appellari, ſicut in petitorio.ita tenet Bart.in l. ij.col.ij.verſic.quæro quæ eſt ratio, &c.ff.de appella.recip.& Bald.in l.ij. col.fi.verſi.vltimo.C.de epiſco.audi. Intelligitur ergo illud in poſſeſſorio momentaneo & leuis præiudicij:quia in eo non appellatur: quod tñ procedit de iure ciuili per d.l.j. ſed de iure canonico,ſecus:quia appellatur ab omni poſſeſſorio: vt eſt tex.& ibi Car.in ij.col.in prima oppo.in cle.j.de ſequeſt.poſ.& fruc.& gl.in c.cùm ad ſedem.in gl.pen.in fi.

45 de teſt.ſpon. † Dicit tamē notanter Ange.in conſil.xlvj. quòd licet aliâs ab interlocutoria non appelletur de iure ciuili:tamen ab interlocutoria lata in poſſeſſorio, poteſt appellari: licet nō poſsit appellari à diffinitiua.& eſt ratio: quia eius grauamen non poteſt reparari per appellationem à diffinitiua.ex quo à diffinitiua non appellatur:ſecundum eum.

46 ¶ † Secundò,iſtam concordiam confirmo per notabilem doctrinā Bart. in l.j.§.fin.col.j.ff.de præto.ſtipu.vbi ponit regulam generalem, per quā declaratur tota hæc materia: nam quando aliqua cauſa eſt ſummaria, vt quia lex mādat procedi in ea ſummatim,diſtinguitur: aut parat plenum præiudicium:& tunc requiruntur plenæ probationes: ſed dicitur ſummaria quo ad aliquas ſolennitates iudiciorū. ſi verò non parat plenum præiudicium,& tunc non requiruntur plenæ probationes.& ſic eſt ſummaria,quo ad ſolenitates & quo ad probationes.Idem tenent Bartol. Bald.Alexand.& Iaſo.in l.iudices.C. de iudi.& Barto.in l.iij.§.cauſæ.in fi. ff.de Carbon.edic.vbi dicit,quòd in primo caſu dicitur cauſa ſummaria: ex eo,quia dantur breuiores dilationes.Idem tenet Bart.in l.ſi quis à liberis.§.ſi quis ex his.ff.de libe.agnoſcen.& Abba.in c.dudum. el ſecundo.colum.viij,verſi.in gloſſ.in verſic.irritantur &c.de elect.& Felyn. in c.veniens.el ſecundo.colum.vj.de teſtib. illud ergo,quod dicit Abba. in d.c.conſultationibus. circa finem. de officio.deleg.quòd in poſſeſſorijs requiritur ordo iuris:poteſt intelligi, quando eſt tale poſſeſſorium,in

quo

quo ſententia parat plenum præiudicium:& ponit ius finale in cauſa.ita tenet Bar.in extrauag.ad reprimendam.in verſi.ſummariè.poſt princ.& cum iſta declaratione poſſunt dictæ opi.concordari.
47 ¶ † Vnum tamē ſcias pro complemento huius materiæ, quòd licet cauſa poſſeſſorij ſit ſummaria in qua admittitur libellus generalis:prout dixi ſuprà in prin.huius diſtinctionis:tamen quando ſumus in poſſeſſorio retinendæ in quo agens narrat in libello ſe fuiſſe turbatum,vel ſe turbari:tenetur ad petitionem rei conuenti,declarare modum turbationis:aliàs non procedit libellus:ſecundum Bal.in.l.ordinarij.col.pen.verſic.item quæro,nunquid.&c.C.de rei ven.& idem Bald.in ſua diſputatione,que incipit:Accuſatus de vi turbatiua. in vltima charta.& Bal.in.c.licet cauſam.col.pen.in fin.ver.opponitur ille,qui intentat.&c. de probation.& Alex.in conſil.lxxj. in prima col.in tertio vol.
48 ¶ † Quartò dicitur ſummaria,quęlibet cauſa, quę ventilatur in curia mercatorum: in qua proceditur de mera æquitate obmiſsis ſolennitatibus & apicibus iuris:vt not.Bar.in l.fideiuſſor.§.quędam.& in l.Quintus.ff.manda.& Bal. in l.ſi pro ea.col.penult.C.manda.& Iaſ.in l.iuriſgentium.§.ſed cùm nulla.col.iij.ff.de pact.& Bald.in conſil. cccc.col.pen.& conſi.cccclxvj.col.ij. in quinto vol.& Socin.in conſi.lxv. colum.fi.in quarto volumi.& in hoc æquiparatur curia mercatorum,curiæ eccleſiaſticæ: vbi proceditur de æquitate canonica,quod patet:quia de æquitate canonica ex pacto nudo oritur actio:vt habetur in capitulo primo de pact.& not.plenè Iaſ.in d.§.ſed cùm nulla.& ſimiliter in curia mercatorum agitur ex pacto nudo:ſecundum Barto.in d.l.Quintus.& Bal.in d.l.ſi pro ea.hinc dicit Spe. in titu.de compe.iud.adi.§.j.verſic. xxviij.quòd mercatores dicuntur de foro eccleſiæ.
49 ¶ † Et per hanc ſimilitudinem poſſet inferri,quòd in curia mercatorum confeſsio extraiudicialis facta parte abſente,facit plenam probationem:contra communem regulam.& ratio eſt,quia de æquitate canonica facit plenam probationem: ſecundum Franc.de are.in conſil.xl. incipiente:excellentiſsime,&c.colū.j.& conſil.lxiiij.colum.j.& docto.in c.ſi cautio.de fide inſtrumen.Et prædicta ſunt notanda in iſtis curijs nundinarum:quia ſunt curiæ mercatorum:& in eis proceditur ſummariè. vnde poteſt dici in eis habere locum id,quod ſuprà dictum eſt.
50 ¶ † Quintò dicitur ſummaria cauſa, vſurarum ſcilicet,quando excipitur contra creditorem,quòd contractus eſt vſurarius: vel quando agitur de compenſatione vſurarum.vel ſi dicatur teſtamentum vſurarij non valere:vel non eſſe ſepeliendum in eccleſia.& in multis alijs ſimilibus caſibus de quibus per Cardina. in clemen.diſpendioſam. in.xxxj.quęſtio. cum quinque alijs. quęſtio. ſeq. de iudi. & ibi etiam eſt text. loquens expreſsè de vſuris. verùm intelligitur iſtud,quando quæſtio ventilatur coram iudice eccleſiaſtico, non coram ſeculari:quia iudex ſecularis debet ſeruare leges.Ita dicit Car.in d.

cle.diſpendioſam.in.xxxiiij. queſtio.
51 ¶ † An autem in crimine vſuratum poſsit deueniri ad torturam, ſtantibus indicijs? vide Soci.in conſi.ccxix. in fi.in ij. volu.vbi tenet,quòd ſic.& ... illam deci.quia fortè quis reſ-
52 ponderet in contrarium.¶ †Sextò dicitur ſummaria,cauſa alimentorum: quia expeditur de plano,&etiā in die feriata:vt eſt text.in l.ij.ff.de ferijs.& no.Ale.in addi.ad Bar.in l.ſi quis à liberis. §. ſi quis ex his.ff.de liber. agno.& Bald.in l.ſi quis in ſuo.C.de inoff.teſta.vbi dicit,quòd cauſa alimentorum,eſt ſummaria. non ſic in cauſa legitimæ:quia non eſt ſummaria:non obſtante,quòd legitima ſuccedat loco alimentorum.& Bal.in l. nonnunquam.in ij.lect.ff.de iud.& Bart.in l.j.§.fin.in j.col.ff.de præto. ſtip.Quod tamen declara & limita procedere,quando agitur de alimentis præſentibus vel futuris: ſecus ſi de præteritis:quia tunc non eſt ſummaria.Ita tenet Bal.in l.j.col.ij.verſicu. quæro nunquid in cauſa &c.C. de fideicom.Item ſecus, ſi alimenta debeantur ex contractu: ſecundum
53 Bald.in d.l.nonnunquam.¶ † Septimò dicitur ſummaria cauſa,quæ agitur contra confeſſum: quia eo ipſo, quod debitor in iudicio confitetur, non requiritur ibi alius ordo iuris. Sed tantùm fit ſibi præceptum quòd ſoluat.ita tenet Bald.in l.ſi debitori. in j.lect.ff.de iudic.pro hoc eſt text. cùm ibi not.per Bartol.& docto.in
54 l.vnica.C.de confeſ.¶ †Octauò dicitur cauſa ſummaria, quando agitur contra religioſos:maximè per viam inquiſitionis:nam ibi non requiritur ordo iudiciarius:ſed de plano agitur tex.eſt in c.olim.& ibi Franc.de are.
55 in iiij.col.in vj.not.de accu.¶ † Nonò dicitur cauſa ſummaria, quando agitur de monachatu:vt quando monachus poſtulatur ab aliquo prelato ſeu abbate alicuius monaſterij,vel à ſeipſo:ſecundum Car.in cle.diſpen-
56 dioſam.col.iiij.in iiij.q.de iud.¶ † Decimò dicitur ſummaria,cauſa matrimonialis:quia expeditur de plano,ſine ſtrepitu & figura iudicij.tex.eſt in d.cle.diſpendioſam.& ibi glo.& Car. in xxiiij.q.cū tribus alijs ſeq.& habetur per Abba.& doc.in c.Albericus.
57 de teſti.¶ † Vndecimò dicitur cauſa ſummaria,quando agitur de reſtitutione dotis:puta in caſu ſoluti matrimonij:nam ex quo eſt cauſa,quę dependet ex matrimonio,dicitur ſummaria:ſicut cauſa matrimonij:ſecundum Car.in dicta cle.diſpendioſam.
58 in.xxx.q.¶ †Duodecimo dicitur cauſa ſummaria,quando agitur ad decimas:vel quomodocūq; oriatur differentia ſuper decimis.tex.eſt in d.cle. diſpendioſam. & ibi Cardi.in xij.q. cum tribus ſeq.Idem eſt,quando ageretur contra aduocatos vel alios potentes, qui fauerent detentatoribus decimarum:quia ſimiliter proceditur ſummariè contra eos:ſecundum
59 Cardi.ibidem in xvij.q.¶ † Decimotertiò dicitur ſummaria cauſa executiua: puta ſi ſumus in executione ſententiæ.l.a diuo Pio.§.ſi ſuper rebus.& ibi per docto.ff.de re iudic.& Barto.in l.litibus.colum.penul.C.de agri.& cenſi.lib.xj.& Lanfran.in cle. ſæpe.colum.ij.in.xiij.concluſione.de verbo.ſignifi.quod tamen intellige & declara,

& declara,ſecundum Bald.in l.j.§.is videtur.in fina.colū.ff.ſi quis ius dic. non obtempe. ſcilicet, vt procedat quando contra executionē nulla op ponitur exceptio:nam ſi opponitur, tunc datur inſtantia in cauſa executionis: & ſic non habet illam naturam ſummariam.Idem eſt in executi uis inſtrumentorum: vt quando eſt factum pactum de ingrediendo propria authoritate:iuxta formam.l.creditores.C.de pign.nam tunc illud iudicium ſummariè expeditur:ſecundum Bar.in d.l.creditores.colum.vi.
60 in fin.verſi.aduerte tamen &c.¶ † Et ex hoc infero idem eſſe,quando præſentatur inſtrumentum ſecundum formā ritus magnæ curiæ in regno: nam talis cauſa dicitur ſummaria,ex quo eſt executiua:& in ea nullus obſeruatur ordo iuris:ſed ſtatim deuenitur ad capturam perſonę:vt dictat ille ritus,qui incipit:Item,ſi qui debitores.&c.& talis cauſa appellatur extraordinaria: propterea,quia fit ex-
61 tra ordinem iuris.¶ †Decimoquartò dicitur ſummaria omnis cauſa, quæ agitur contra abſentem:ita tenet Felyn.in c.cauſam,quæ.el.primo.colū. iiij.ver.quartò reſtringe.de teſti.allegat. not.per glo.Barto.& docto.in lege.j.c.quorum appella.non recipi.
62 ¶†Decimoquintò dicitur cauſa ſummaria,quando tertius venit pro ſuo intereſſe ad impediendam executionem ſententiæ.Nam ſummariè examinatur de ſuo intereſſe,antè,quàm admittatur: vt eſt text.& ibi Abbas in quarta colum.in fin.verſicu.nunc reſtat &c.in c.veniens.el ſecundo.& ibi etiam Felyn.in ſexta colum. de teſti.& habetur per Barto.in l.à diuo Pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iudica.de qua materia tertij comparentis,vide plenè per Barto.in l.ſi perluſorio.§.j. ff. de appella.& Abb.in c. cùm ſuper. de re iudicata.& in iſta ſummaria cognitione ſufficerent ſemiplenæ probationes: non autem per iuramentum:ſecundum Barto.in d.§.ſi ſuper rebus. in prima colum. ex quo eſt modici præiudicij:& grauamen eſt reparabile. Quando autem in ſummaria cognitione requirantur plenæ probationes, & quando ſemiplenæ:& quando ſufficiat ſolum iuramentum: vide Abb.in dicto.c.veniens.in loco,vbi ſuprà.
63 ¶ † Vnum tamen ſcias,quòd in iſtis cauſis ſummarijs, in quibus ſufficit ſemiplena probatio,non admittitur repulſa teſtiū.ita tenent Ioan.and.& Anton.de but.in dicto. c.veniens.el ſecundo.de teſti.& ſequitur Abb.ibi in quinta.colum.in princip.& Fely. in vj.colum. in quinta concluſione.
64 ¶†Decimoſextò dicitur cauſa ſummaria, quando agitur ad exhibendum: nam in tali cauſa ſummariè proceditur: & admittuntur probationes leues per ſolum iuramentum: vt eſt text. & ibi gloſſ. in verſicu. ſummatim. in l.iij.§.ſciendum. &.l. theſaurus.ff.ad exhibendum.& Barto.in l.ne quicquam.§.de plano. in fin.ff.de offic.proconſul.
65 ¶ † Decimoſeptimò dicitur cauſa ſummaria,quando agitur contra debitores tributorum, & datiorum,& aliarum functionum fiſcalium & collectarum. Nam in exigendis iſtis collectis & tributis publicis,

nullus ordo iuris ſeruatur:imò etiam
nec citatio requiritur:ſed ſolum fie-
ri ſolet præceptum de ſoluendo.So-
let etiam fieri præceptum generale,
vt quicunq; tenetur ad collectas ſeu
ad data publica , debeat ſoluere ſub
certa pœna.ita in terminis tenetBal.
in conſil.ccccxxxiiij.incipiente:licet
66 &c.in tertio vol.¶ † Decimooctauò
dicitur cauſa ſummaria , vbicunque
agitur contra gabellatos , paſſage-
rios,& plateatios:qui indebitè oppri
munt aliquem exigendo indebitas
gabellas,& extorſiones:nam contra
iſtos proceditur in regno de plano
& celeriter:vt eſt conſti.regni , quæ
incipit: Authoritatem.& ibi And.de
67 yſer.&.Matthæ.de afflict.¶ † Deci-
mononò dicitur cauſa ſummaria ,
quando agitur de mittendo aliquem
in poſſeſsionem ex primo decreto.
Nam ſufficit cõſtare de debito ſum
matim:& ſic ſemiplenè.etiam per ſo
lum iuramentum:ſecundum Barto.
in l.cùm proponas.C.de bonis autho
rita.iudi.poſsid.& glo.in l.Fulcinus.
§.j.ff.ex quibus cauſis in poſſeſ.ea.in
verſic.oportet.& Bartol.in l.ſi finita.
§.Iulianus. ff .de damno infecto . &
in.l.j.§.fina . C .vbi.in rem actio.per
68 illum textum. ¶ † Viceſimò dicitur
cauſa ſummaria , quando legatarius
petit ſatiſdationem ab hærede no-
mine legatorum.Nam ſi hæres op-
ponit quòd calumnioſè petitur talis
ſatiſdatio,debet iudex de hoc cogno
ſcere ſummatim.& ſufficiet tunc ſo
lum iuramentum legatarij.text.eſt,
iuncta gloſ.in verſicu.ſummatim.in
l.ſi is , à quo.§.j.ff.vt in poſſ.lega.&
idem procedit in alijs ſtipulationi-
bus & ſatiſdationibus ſimilibus.l.j.
§.fin.& ibi Barto.ff.de prætor.ſtipu.
69 ¶ † Viceſimoprimò dicitur cauſa ſum
maria, quando agitur an actio ex te-
ſtamento ſit prçponenda actioni ſeu
cauſæ liberali,ſiue præiudiciali.tex.
eſt in.l.ſi quis libertatem.§.planè.ff.
70 de petitio.hæredita.¶ † Viceſimoſe-
cundò dicitur cauſa ſummaria , quan
do aliquis vult examinari facere te-
ſtes ad perpetuam rei memoriam:
nam debet conſtari facere iudici ,
quòd dicti teſtes:ſint ſenes,vel aliâs
valetudinarij.adeò quòd veriſimile
eſt,quòd de facili poſſent mori.& ſu
per hoc adhibetur ſummaria cogni-
tio per ſemiplenas probationes.text.
eſt in l.in lege Aquilia.§.ſi deletum.
& ibi Bartol . & docto. ff.ad legem
Aquil.iuncta gloſ.ibi in verſicu.qui
teſtes &c.de qua materia examinan
dorum teſtium ad perpetuam rei me
moriam ante litem conteſt.vide gl.
& Abb.plenè in.c.quoniam frequen
ter.§.ſunt & alij.vt lite non conteſt.
& Alexand.in conſil.ccvj.colum.fin.
in ij.volumi.& Abb . in c.ſignifica-
uit.de teſt.& Bartol.in l.iiij.§.præ-
tor.colum.iij.ff.de dam.infec.In hoc
tamen habemus in regno nouam
prouiſionem per conſti.quæ incipit:
Probationũ quæ vult,ꝙ tales de poſi
tiões teſtium receptæ ad perpetuam
rei memoriã,non faciunt fidem,niſi
71 tantùm infrà annum.¶ † Viceſimoter
tiò dicitur ſummaria cauſa naufrago
rum:nã cõtra ſurripientes aliquid de
naufragio,proceditur leuato velo:&
ſic ſummariè & de plano.text eſt &
ibi Bartol.& docto.in l.de ſubmer-
ſis.C.de naufrag. lib . xj.& eſt ratio:
ne addatur

ne addatur afflictis afflictio: quia paſſi naufragium, ex quo remanent pauperes & denudati, nō eſt æquum quòd velint pati iudiciorum anfractus & prolixitates litigantium: ſed debent citius expediri: ne aliâs cogātur iudicium derelinquere, propter inopiam.

72 ¶† Viceſimoquartò dicitur ſummaria cauſa, breuis ſeu modicæ ſummę: per textum in authenti. niſi breuiores. & ibi Barto. & Bal. C. de ſententijs ex pericu. reci. & no. glo. in. §. neceſsitatem. in ver. ex non ſcripto. in authen. vt iud. ſine quo ſuffrag. & tex. in §. ſit tibi quoque. in authen. de mādato princi. iuncta glo. ibi in ver. breuiores. Debent enim tales cauſæ videri de plano, & ex non ſcripto: vt habetur in locis præallegatis. & ſine ſportulis: vt eſt tex. in §. ne autem. in authen. de iud. & in dicto. §. ſit tibi

73 quoque. † Quæ autē dicantur cauſæ modicæ ſeu breuiores? text. in l. ſi oleum. §. fi. cum l. ſequen. ff. de dolo. dicit quòd cauſa modica, eſt infra duos aureos. communiter tamen tenetur, quòd relinquitur arbitrio iudicis: attenta qualitate perſonarū, & cauſæ. nam inter magnos dominos cauſa centum aureorum, eſſet modica: & econtrà inter perſonas pauperes, cauſa vnius bouis vel vnius porcelli, poſſet dici magna: ſecundum Bal. in d. authen. niſi breuiores. & not. plenè Iaſ. in repe. l. admonendi. colū. cxxiij. ff. de iureiur. facit glo. in l. illicitas §. ne tenuis ff. de offic. præſi. & Car. in cle. ſæpe. in iij. q. de ver. ſign. ¶ Item dicitur cauſa breuis, quando eſt talis, in qua plus expenderetur in ſportulis, quàm ſit valor cauſę: ſecundum Bar. in l. mediterraneæ. C. de ann. & trib. li. x. & Fely. in c. nonnulli. col. j. & ij. de reſcrip. & quòd iſtud de modicitate cauſæ remittatur arbitrio iudicis, tenet Barto. in l. ſed & ſi ſuſceperit §. j. ff. de iudic. & in d. l. admonendi col. antepe. & glo. in c. fi. de iudi. lib. vj. & Bald. in l. ij. col. iij. C. de peda. iud. & Felyn. & Canon. in c. in cauſis. de teſti. & Bar. in l. diuus ff. de

74 bon. dam. † Et in tantum eſt ſummaria cauſa modica, quòd ſtatur ſoli informationi & relationi iudicis ſuper ea: ſecūdum Bar. in d. authen niſi

75 breuiores. † Itē vnus teſtis facit plenā probationē: vt not. Iaſ. in d. repe.

76 l. admonendi col. xcvj. † vbi idem dicit de fama, quæ plenè probat in cau

77 ſis modicis. ¶ † Viceſimoquintò dicitur ſummaria, cauſa pauperum & miſerabilium perſonarū: prout ſunt viduę & pupilli: quia debet talis cauſa videri de plano & ſine ſcriptis, & ſine ſolutione ſportularū: vt eſt tex. in d. §. ſit tibi quoque. in authen. de mand. princ. ibi: vilium &c. & ibi. Bar. & doct. pro hoc eſt text. iuncta gloſ. in ver. vel perſonæ, in l. nonnūquam. la j. ff de iud. & in d. l. illicitas. §. ne tenuis ff. de offi. præſi.

78 † pro hoc facit: qa iſtę pſonę miſerabiles poſsūt trahere aduerſarios ſuos corā imperatore: & facere cauſas earum decidi ab ipſo imperatore l. j. C. quando imperat. inter pupill. & vidu. nec poſſunt trahi per aduerſarios extra prouinciam: vt ibi habetur. Sed imperator decidit cauſas, ſola facti veritate inſpecta: ſecundum. Bartol. in l. Aemilius colum. fi. ff. de

mino.& Bal.in c.j.§.inueſtitura. col. fiu.de noua for.fidel. Itē poſſunt per ſonæ miſerabiles trahere laicos coram iudice eccleſiaſtico. text. eſt & ibi Abb.& Felyn. in c. ſignificanti-
79 bus.de offi. deleg. ¶ † Illud tamen, quod dicitur de pupillo & vidua, intelligas ſemper procedere in vidua paupere:& in pupillo paupere:ſecus ſi ſit diues:quia nō dicitur tunc miſerabilis perſona:nec gaudet priuilegio miſerabilium.ita tenet Abb.in d. c.ſignificantibus. in primo no. & ibi etiam Ioann. de Imo. & Fely. idem tenet Alex.in conſi.cxxj.colum.fi. in
80 primo volum. † Et quòd pauperes litigantes non teneantur ſoluere ſportulas in iudicio: ſed eorū cauſæ debēt audiri gratis:tenet Paris in tract.
81 ſynd in verſic.expenſæ.col.j. ¶ † Viceſimoſextò dicitur ſummaria cauſa, vbicunque agitur de ſalario ſeu mercede laboris: ſecundum Bald.in authen niſi breuiores. C. de ſent. ex peri.rec̨i.vbi ponit exēplum de ruſtico petente mercedulā ſuam· cū hoc etiam videatur introductum de iure diuino: per id quod habetur Matthæi c.xx.Voca operarios, & redde ſingulis mercedē ſuam.& notat glo. in cle.dudū.§.verum. de ſepul. quod patet etiam,quia merces ſoluēda eſt laborantibus in fine diei ante occaſum ſolis: ſecundum Card. in cle.fi. in.xiij.q.præben.& habetur Deuteronomij c.xxiiij.& Thobiæ c.iiij. &
82 Leuitici c.xxx. ¶ † Viceſimoſeptimò dicitur cauſa ſummaria,quando agitur de probando impedimento ad obtinendam ſecundam dilationem: vel ad probandum quòd exceptio de nouo peruenit ad notitiam: nam iſta probatio fit ſummariè & per ſolum iuramentum: vt eſt tex.in c.paſtoralis in fin.de except.& Bar.in extrauag.ad reprimendam.in ver.ſummariè.col.iij.An autem aliud impedimentū in alijs cauſis probetur per ſolum iuramentum:vide Bart.Iaſ. & alios docto.in l.ij.§ quod diximus. ſi quis cautio.
83 ¶ † Viceſimooctauò dicitur cauſa ſummaria, vbicunque agitur de leuibus delictis:quia talia delicta expediuntur de plano l.leuia.&ibi Barto. ff.de accuſat.& Lanfranc.in cle.ſæpe. in verſ.de plano.in ſecunda concluſione.de verborum ſignific. que autem dicantur delicta leuia,quantum ad hoc:vide Bar.in d.l.leuia. & Lan-
84 franc. vbi ſuprà. ¶ † Viceſimononò dicitur cauſa ſummaria, vbi agitur de crimine læſæ maieſtatis:nam talis cauſa expeditur ſummariè & ſine ſtrepitu & figura iudicij: vt eſt tex. in dicta extrauan.ad reprimendam.
85 ¶ † Triceſimò dicitur ſummaria cauſa,vbicunque agitur de dando tutorem vel curatorē alicui pupillo per iudicem: vel ſi agitur de filio adoptando vel emancipando:vel de bonorum poſſeſsione agnoſcēda:& de alijs ſimilibus:quia iſta expediuntur de plano,& à iudice procedente:& qualibet die,etiam feriato.l.ij.ff.de ferijs.& l.qui habet.§.quolibet.ff.de tuto.& l.nec mandante.§.dari.ff.de tuto.& cura.dat.ab his.& l.fin.C.qui admit.& Lanfrā.in dicta clem.ſæpe. in verſi.de plano.in fi.vbi infert notabiliter ad reprobationē cuiuſdam practicæ, qua vtuntur quotidie tabelio-

belliones, quãdo faciunt ſcripturam tutelæ decretę per iudicẽ alicui mulieri:& vadit iudex ad domum mulieris cauſa honeſtatis: nam faciunt ſcribere, quòd iudex eligit illum locum pro ſuo tribunali mutato loco iudicij ex cauſa. Nam iſta practica eſt ſuperuacua & inanis: quia in omni loco poteſt iudex tale decretum interponere: etiam ſi non ſedeat pro tribunali: & ego vidi plures notarios, qui volunt ſe facere iuriſperitos errare in hoc, quando faciunt in regno contractum alicuius mulieris, maximè viduę: ſolẽt dare illi mulieri mundualdum. Et in aliquo loco ſeruatur, quòd datur baiulus loco mundualdi:& ſcribũt, quòd iudex regius ad contractus pro tribunali ſedẽs, in domo talis mulieris, dat ſibi mundualdum mediante eius decreto: mutato loco iudicij ex cauſa. Et ſic apponunt omnes iſtas filaterias in inſtrumento: quas ponere eſt potius
86 ſuperſtitio, quã neceſsitas: †quia datio talis mũdualdi, cũ ſit iuriſdictionis voluntarię: poteſt fieri à iudice etiã deambulãte & in quocunq; loco: etiam in platea vel theatro: ſicut dicimus de datione tutoris: per prædicta. Pro hoc eſt tex. in §. ſerui verò inſtitu. de liberti. Poſſent dari etiam multi alij modi, in quibus cauſa poteſt dici ſummaria: quos ſtudioſus quilibet perquirere poteſt: & multos alios ponit Specul. in titul. de offic. omn. iudic. §. poſtremo.

87 † Vnum reſtat diſcutere in hac materia: quod eſt valde vtile & neceſſarium, maximè in regno: videlicet. Pone quòd partes litigantes in cauſa ciuili vel alia ſummaria, porrexerunt libellum in forma: fecerunt litis conteſtationem, & omnes alios actus iudiciarios: ſeruãdo ordinem iuris communis: an videantur renuntiaſſe proceſſui ſummario. Ita vt cauſa debeat dici ordinaria de voluntate partium: vt tunc ſeruetur ius commune & non ius municipale? Dubium eſt valde vtile: quia tunc ſi proceſſus pateretur aliquem defectum circa ſubſtantialia iudicij, quo ad ordinem, eſſet nullus, & ſimiliter ſententia non valeret: per ea quæ not. in l. vinum. ff. ſi certum peta. & dixi ſuprà in princi. huius diſtinctionis. Nec ſaluaretur per illas clauſulas: ſine figura iudicij, & ſola facti veritate inſpecta, &c. quibus vtũtur iura municipalia huius regni: ex quo obſtat voluntas litigantium volentiũ, cauſam fieri ordinariam. Super iſta quæſtione reperio varias opiniones. nam Bald. in l. diffamari. colum. j. in fin. verſic. ſecundò oppon. & c. C. de ingen. manu. tenet, quod quando partes poſſunt procedere ſummariè, & eligũt viam ordinariã, cauſa efficitur ordinaria: & ſic videtur hoc dependere ex voluntate partium. allegat glo. ſingularẽ in l. proinde §. notandum. in glo. fin. in fi. ff. ad legem Aquil. & ita per illam gl. tenet Franc. de Curt. in addit. ad Alexand. in l. vinum. colum. fin. ff. ſi. cer. peta. in additio. quæ incipit: Tamen fallit &c. vnde tunc non valeret ſententia lata ſuper libello inepto: ſecundum eum. Hinc dicit Baldus in l. quod fauore. colum. j. C. de

C.de legi.& in l.nulla ff.de leg.quòd ſi princeps mandat iudici,quòd procedat ſummariè,& ille procedit ordinariè,valet proceſſus, tanquã ordinariè factus. idem tenet Lanfranc. in clemen.ſæpe.colum.iij.in prin. de verb.ſigni.in quintadecima conclu-
88 ſione. ¶ † Hoc corroboratur ex his, quæ dicimus in ſimili in teſtamento: nam teſtator qui poterat teſtari ſine ſolennitate, faciendo teſtamentum nuncupatiuum ſi elegit viam teſtãdi in ſcriptis,& non valuit teſtamẽtum,minimè valebit vt nuncupatiuum: ex quo illam viam ſolennem elegit. ita tenet Bar.in l.fin.ff. de iure codicill. facit etiam quod dicimus de contractu in ſcriptis: nam quando erat in poſſe contrahentium cõtrahere in ſcriptis & ſine ſcriptis: & elegerunt viam contrahendi in ſcriptis, non valet contractus ſine ſcriptura l.contractus.& ibi Bal.col.j.in fin.C.de fide inſtrument. vbi plus dicit Bal.quòd eo ipſo,quòd partes dicunt: habeamus notarium vt conficiat ſcripturam de contractu. cenſentur velle contrahere in ſcriptis: intantum quòd ante, quàm ſcribatur, poteſt eas pœnitere: vel alteram partem pœnitere:& nolle contrahere:vt habetur per Matth. in deciſio. xxxix. conci. Neapol. verſicul. tertio. &c. ita etiam videtur dicendum in caſu noſtro: quia erat in poteſtate partium procedere ſummariè: & elegerunt viam ordinariam, debet eis imputari:vnde ſi deficit ſolennitas iudicij in aliquo, non debet valere proceſſus. ¶ Contrarium tenet Bal.in l.iij.ff.de teſtamen. milit. vbi dicit,quòd ſi is qui poteſt procedere ſummariè & de plano,incipit procedere ordinariè per libellum, poteſt obmitere viam ordinariam: & reliquum proceſſum expedire ſummariè:quia eligendo ius commune,non cenſetur priuilegio renuntiare.
89 † vnde infert ibi Bal. quòd ſi eſt cõpromiſſum in aliquem tanquam in arbitrum & arbitratorem: & ille incepit procedere, vt arbiter: & proceſsit inordinatè: valet nihilominus eius laudum,tanquã arbitratoris: & hoc dictum facit valde ad propoſitũ quęſtionis noſtrę:vt ſi proceſſus fuit initiatus ordinariè: & non fuit ritè compoſitus, debet valere tanquam ſummarius: propter dicta iura muni-
90 cipalia. ¶ Et prædicta tenet Bald. ibi per illum tex. in d.l.iij.vbi miles,qui poterat teſtari iure ſpeciali,ſi voluit teſtari iure communi,& obmiſit ſolennitates: adeò quòd teſtamentum non poteſt valere iure communi, valebit ſaltem iure militari:& ſic non videtur renuntiare preuilegio, adeundo viã iuriſdictionis. ¶ Et iſta cõtraria opin.mihi magis placet:intelligendo tamen, quando partes non expreſsè declarauerunt ſe velle procedere ordinariè:ſed tantũ incœperunt ita ordinariè procedere, ex quo proceſſu poteſt reſultare tacitus conſenſus,non autẽ expreſſus: quia iſte tacitus conſenſus nõ debet ita interpretari,vt partes voluerũt facere actum inutilẽ,& iudiciũ fruſtratoriũ, arg l.quotiẽs:la.ij.ff.de reb.dub.& l.
91 quotiẽs ff.de ver.obli. † Nemo enim videtur elegiſſe viam per quã actus & volũtas ſua impugnetur:vt d.l.iij. ff.de

ff.de mili.teſta.& Alex.in l.hac conſultiſsima.§. per nuncupationem.C. de teſta.& Socin.in conſi. cxlij.colū. iij.in primo volu.

92 ¶ †Hanc ſecundam partem, quam teneo, confirmo per id, quod dicit Alex.in l.vinum.col.fi. & ibi glo.ſingularis,in glo.fi.in fin. ff.ſi cert.pet. vbi dicitur,quòd in cauſis in quibus non requiritur libellus, ſi interueniat & ineptus,nō vitiat proceſſum, ſic etiam poſſemus dicere in quolibet actu ſubſtantiali iudicij: vt ſi interueniat & ineptus, vel ſi penitus obmittatur, non habeat vitiare: ex quo non requirebatur de neceſsitate. Si enim eſſet vera prima opin. nunquam poſſet verificari illud dictum glo.& Alexā.in d.l.vinū. quod eſt communiter approbatum: quia ſemper quando quis præſentat libellum, videtur eligere viā ordinariā: & ſic eſſemus in diſpoſitione iuris communis: ſecundum quam libellus ineptus vitiaret: quod eſſet contra
93 illud dictum. †Ad quod facit, quod not.Bald.in l. qui teſtamento, §. per cōtrarium.ff.de teſta.vbi dicit,quòd valet informatio capta per teſtes inhabiles in caſibus, in quibus teſtes non requirebantur. facit etiam text. iuncta glo.in §.ſerui.inſtit.de liberti.& ibi gloſ.in verſic. tranſitu. quæ
94 probat,quòd † quando actus poterat geri ſine interuentu alicuius perſonæ,ſi ille interueniat & inutilis, nō vitiat actum. Pro hoc eſt tex.in l.j.in princ.C.de rei vxo.act.Sic etiam dico in q.noſtra: quia cauſa poterat expediri ſummarie & ſine ſolennitate iuris,ſi interuenerunt dictæ ſolennitates & inutiliter, nō debet per hoc vitiari proceſſus. ¶ Præterea, quòd iſta pars ſit verior,in regno maximè vbi viget diſpoſitio dicti c.deteſtantes.nō opus ire per mēdicata ſuffragia: quia patet euidenter per d.c.deteſtantes.vbi mandatur,quòd quando in proceſſu liquet de ſola ſubſtātia veritatis,nō poſsit opponi aliqua exceptio nullitatis ex defectu obmiſſæ ſolennitatis iudicij: & illud mandatum dirigitur iudici: vt patet ibi ex ſupraſcriptione. vnde non eſt curandum in regno, quomodocunq; partes procedant in cauſa,ſiue ordinariè ſiue ſummariè: quia dūmodo liqueat de veritate,ſemper iudex poterit proferre ſententiam validam, etiam ſi aliqua ſubſtantialia obmittantur: quia de his non eſt curādū.Et per d.c.deteſtantes. apparet reſpōſio ad omnes deciſiones cōtrarias adductas pro j.par.quia omnes ceſſant in regno, vbi habemus ius municipale expreſſum in contrarium. ¶ Et vltrà, quòd hæc ſola reſponſio ſufficere,poteſt etiam de iure cōmuni ſuſtentari iſta ſecūda pars: & reſponderi ad cōtraria. Et primò nō obſtat glo.in d.l. proinde.§.notandū.in fi.ff. ad legem Aquil.quia illa gl. loquitur in caſu, in quo non requirebatur ſententia: vt quia ſumus in cōfeſſo: in quo ſolùm fit præceptū, vt ſoluat.l. vnica. C.de cōfeſ. Verum eſt,quòd ſi actor vigore confeſsionis rei voluerit formare libellum ſolenniter: & petere id,quod confeſſus eſt, tunc requiritur ſentētia: ex quo cauſa eſt initiata in forma iudicij: & ſententia debet eſſe conformis libello: & hoc dicit

cit illa gl. Non tamē ibi ſit aliquod verbum, quòd ſi interueniret libellus ineptus, vitiaretur proceſſus: vel ſi aliter proceſſus fuit non ritè factus: ſed ſolū ſentit, quòd ſi fuit fabricatus proceſſus ordine iuris, vbi non requirebatur, talis proceſſus eſt ſolenniter per ſententiā determinādus. quod eſt ex quadam neceſſitate: quia omnis proceſſus maximè ordinariè factus, expectat diffinitiuā ſententiam. ¶Non obſtat dictū Bald. in d.l. diffamari. quia nihil facit ad propoſitū. Dicit enim, quòd partes poſſunt procedere ordinariè vbi poterant ſummariè: & valet proceſſus ordinarius. iſtud eſt clarum & expeditum: per tex. in cle. ſæpe. §. ſi. de verb. ſign. quia tunc res reuertitur ad naturam ſuam: & ſic ad ius commune. vnde de facili fit: vt no. in d. §. ſi. Nō tamen dicitur, quòd ſi in aliquo obmitteretur aliud ſubſtantiale, vitietur proceſſus: &. ita etiam reſpōdeo ad id, quod dicit Bal. in d.l. quod fauore. C. de legi. & in l. nulla. ff. eo. tit.

95 ¶†Non obſtat, quod dicimus de teſtamento in ſcriptis: quia illud procedit, quando teſtator expreſſe declamaret, quòd volebat in ſcriptis teſtari: tunc ſi non valet vt teſtamentū in ſcriptis, minimè valet vt nuncupatiuum: vt quia interuenerunt requiſita in nuncupatiuo: valebit vt nuncupatiuū. Secus, quando hoc expreſſè non appareret: quia tunc poteſt valere vt nuncupatiuum: ita ſentit Bar. in d.l. ſi. ff. de iure codicil. & Cyn. Alex. & Iaſ. in l. hac conſultiſſima. §. per nuncupationē. C. de teſta. & Ang. & Imo. in l. j. §. ſi autē. ff. de hæred. inſti. & Alex. in conſi. clxxvj. col. ij. in v. vol. & in conſi. cxiij. in tertio vol. & Pau. de caſt. in cōſi. ccccxv. in ij. vol. & Socin. in conſi. cxlij. in j. vol. & habetur aliquid in deciſ. lxix.

96 conſi. Neapo. †& eodem modo reſpondeo ad l. contractus. & ibi Bald. C. de fide iuſtru. ſcilicet quòd loquitur, quando expreſſè apparet, quòd partes voluerunt contrahere, in ſcriptis. Et per hoc dico quòd quando expreſſè partes conuenirent, quod procedatur ordinariè, coram iudice: & renūtiarent illi. c. deteſtantes. tūc proter expreſſum conſenſum dicerē, quòd nō valeret iudiciū, ſi aliqua ſolennitas obmitteretur, per prædicta.

97 ¶† Quid autem econtrà: an poſſint partes facere, quòd in cauſa ordinaria procedatur ſummariè. Spec. in tit. de libell. concep. §. nunc dicendum. verſi. nono. tenet quòd ſic. Contrariū tenet Car. in cle. ſæpe in princ. in xij. q. & Alex. in addi. ad Bar. in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. in ij. col. in addi. quæ incipit: Adde ad hoc, &c. Et ratio eſt, quia quòd ordinariè procedatur, eſt iuris publici: & partes non poſſunt iuri publico renuntiare. l. ius publicum. ff. de pact. & idē tenet Lucas de penna in l. de ſubmeſſis. colū. pen. in fin. & ſequen. C. de naufrag. lib. xj. per eandem rationem. dicunt tamen Car. in d. xij. q. & Lucas, vbi ſuprà, quòd ſi partes vellent, quòd iudex procedat tanquā arbitrator poſſunt hoc facere: & ſic per hunc modū poſſunt facere cauſam ſummariam. Et ex prædictis remanet expedita prima. q. princi. huius nonæ diſtin. iudiciorū. ¶Secunda

quæſt

quæſtio principalis eſt, quas ſpecialitates habet iudicium ſummarium: in quibus differat ab ordinario? ſuper qua non inſiſto:quia ex ſupradictis in prima quæſtione omnia hæc bene perpenduntur:ex quo nimium me dilataui ſuper prima quæſtione: in qua cõprehenſa ſunt omnia, quæ eſſent dicenda ſuper vtraque. Vnde trãſeamus ad decimam diſtinctionẽ iudiciorum. Rob. Maran. v. I. D.

Iudiciorum x. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ordinarium: & aliud extraordinarium.*

2 *Iudicium extraordinarium, dicitur, vbicunque non eſt prodita actio ad aliquid exequendum: ſed prætor ex poteſtate ſua illud exequitur.*

3 *Iudicium eſt extraordinarium, quando generaliter ſuper cauſa imploratur iudicis officium in locum deficientis actionis.*

4 *Pœna extraordinaria ſeu arbitraria irrogatur, vbi à lege vel ſtatuto non eſt impoſita certa & determinata pœna.*

5 *Iudicium dicitur extraordinarium, vbi agitur per viam inquiſitionis ſine accuſatore. Et proceſſus inquiſitionis extraordinarius dicitur.*

6 *Damnatus per viam inquiſitionis, non punitur pœna ordinaria à lege inducta: ſed mitiori & arbitraria, niſi conſtet de crimine per confeſſionem.*

7 *Iudicium dicitur extraordinarium in regno, quando præſentatur inſtrumentum, ſecundum formam ritus.*

8 *Iudicium omne criminale, extraordinarium dicitur.*

1 Decima principalis diſtinctio iudiciorũ eſt:† quia iudiciũ aliud eſt ordinariũ:& aliud extraordinarium. Iudiciũ ordinarium, dicitur illud, in quo agitur aliqua cauſa ciuilis vel criminalis intentata per viã competentis actionis vel accuſationis:& in qua venit irroganda pœna ordinaria à lege, vel ſtatuto expreſsè inducta : omnia iſta verba pono ad differentiam iudicij extraordinarij: vt infrà patebit. Iudiciũ verò extraordinarium poteſt multipliciter intelligi: vt infrà dicam. ¶ Et primò poteſt dici iudicium extraordinariũ, omne iudiciũ ſummarium vel executiuum : in quo non ſeruatur ordo iuris: vt ideo dicitur extraordinariũ: quia fit extra iuris ordinem: vt not. Spe.in ti.de offi.om.iud.§.poſtremò,
2 ver.quarto loco,&c. ¶ †Secundò dicitur extraordinariũ iudiciũ, vbicunque non eſt prodita aliqua actio ad aliquid exequendum: ſed prætor ex ſua poteſtate & officio illud exequitur: ſiue manu militari : ſiue capitis pignoribus: ſiue mulcta indicta: vel alijs remedijs prætorijs: hoc probatur in l.ſi quis ſepulchrum. ff. de relig.& in l.ſi quis miſſus.ff.ne vis fiat ei.& in l.qui reſtituere.ff.de rei ven. & l.prima.§.quid ergo,ff.de vent.inſpi.& Spec.in tit.de offic.omn. iud. §.poſtremo.col.iij.in fin.verſi. ſecundum genus, &c. ¶ †Tertiò dicitur extraordinarium iudicium, vbicunque generaliter ſuper aliqua cauſa imploratur officium iudicis in locum deficientis actionis. Exemplum in l. quintus. ff. de annu. lega. & in l.j.

l.j.ff.de varijs & extraordi.cog. nam quando imploratur officium iudicis, dicitur cauſa extraordinaria:& quan do lex dicit ſubueniri extra ordinē, ibi cenſetur concedere officium iudicis:ſecundum Bart.in l.ſi cui legatum.ff.de condi.& demonſt. & Fran. de are.in l. cùm filius. ff.ſi cert.peta.

4 ¶†Quartò dicitur iudicium extraordinarium,in quo agitur de tali cri mine , in quo venit irroganda pœna arbitraria ſeu extraordinaria:vt habetur in titu.de extraordin.crimi.ff. per totum.Et tunc imponitur pœna arbitraria,quando à lege vel ſtatuto non eſt impoſita certa & determinata pœna.l. j. §. expilatores. & ibi Bart.ff.de effrac. & l. ſanctio legum. ff.de pœnis. & Bald.in rub.C.de fide inſtrumen.col.viij.in princip. verſic. quæro dixi ſuperius &c.& Alex.in l. hodie.ff. de pœnis. & in l. ſi quis id, quod.ff.de iuriſd.om.iud.& Bal. in l. j.C.ne ex delicto defunc.Item generaliter vbi lex prohibet aliquid fieri:& vltra non procedit adijciendo pœnam,ſi contrà factum fuerit:tunc ſemper imponitur pœna extraordinaria. gloſ. eſt notabilis in l.nemo martyres.C.de ſacroſanc.eccle.Idem dicimus in crimine iniuriarum , vbi imponitur pœna extraordinaria. l. fin.ff.de iniurijs.& not. Abb. in cap. cùm te.col.ij.& vij.de re judicata. 7

5 ¶†Quintò dicitur iudicium extraordinarium , vbi agitur per viam inquiſitionis ſine accuſatore:vnde proceſſus inquiſitionis,dicitur extraordinarius.ſecundum Bal.in l.etiam.C. de fur.& Bal.in.l.j.C.de liber. & eorum libe.& Bal. in l.j. C. quorū app. non reci. & Calde. in conſil. primo col.j.in tit.de accuſa.& in conſil.primo.in titu.de pœnis.Intātum,quòd 6 †ille qui damnatur per viam inquiſitionis , non punitur pœna ordinaria inducta à lege pro illo crimine: ſed mitiori pœna : & ſic pœna arbitraria : ſecundum Abb . in conſilio xxv.col.ij.verſi. nunc venio,&c.in j. volu.& Pet. Philipp. Corn.in conſil. xix. colum. ij. in litera E. in tertio volu. & Abb. in cap. per inquiſitionem.in fin.de elect.pro hoc eſt text. in cap.inquiſitionis,& ibi per docto. & in c.qualiter & quando. el ſecundo. de accu.limitat tamen Abb. in d.cap. per inquiſitionem. in fin. niſi de crimine conſtaret per confeſsionem : quia tunc punitur eadem pœna ordinaria , ac ſi fuiſſet conuictus per accuſationem. De hac materia dixi aliqua ſuprà in prima diſtinct. iudiciorum.

¶†Sextò dicitur iudicium extraordinarium in hoc regno, quando præſentatur inſtrumentum ſecundū for mam ritus:nam ex quo illa cauſa eſt executiua , quia debitor ſtatim carceratur , per hoc dicitur hæc cauſa extraordinaria.ita dicitur in ritu ma gnæ curiæ in numero 63. qui incipit:Item nota,quòd aſsignans, &c.

8 ¶†Septimò generaliter poteſt dici iudicium extraordinarium, omne iu dicium criminale:vt probatur in l.j. §.fin. ff. de pœnis. & in l.ordo.cùm ibi not.ff. de pub. iud. tum quia non ſeruantur in eo antiquæ ſolennitates.vt d.l.ordo. tum etiam, quia iudex ſemper poteſt attenta qualitate perſonæ & cauſæ alterare pœnam in cri

in criminalibus: vt plenè habetur per Bart.in l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his,qui not.infa. & Bald.& Saly.& docto.in l.& ſi ſeuerior.C.ex quibus cauſis infa.irrog.

Rober.Maranta, Venuſ. I. V. D.

Iudiciorum xi. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ſeculare: aliud eccleſiaſticum.*

2 *Clericus tam in ciuili,quàm in criminali,& tam in actione reali,quàm perſonali debet conueniri coram eccleſiaſtico iudice: & trahens ipſum coram iudice laico,à ſuo iure cadit: coram quo etiã ſponte conueniri non poteſt.*

3 *Clericorum appellationes,qui veniant quo ad forum.*

4 *Famuli & ſeruientes clericorum,coram iudice eccleſiaſtico conueniri debent.*

5 *Clerici coniugati,an gaudeant priuilegio fori.*

6 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit contra laicum detentatorem alicuius rei eccleſiæ vel clerici. Item,pro legatis pijs contra laicum.*

7 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit contra laicum tenentem feudum ab eccleſia.*

8 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis ſpiritualibus,etiam contra laicos.*

9 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis miſerabilium perſonarum,etiam laicorum.*

10 *Iudex eccleſiaſticus punit laicum de blaſphemia* Dei.

11 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit inter laicos quando iudex ſecularis negligit iuſtitiam facere.*

12 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit, quando laicus detinet alienum debitum cum peccato.*

13 *Iudex eccleſiaſticus dat curatorem ad litem minori laico litiganti coram ſe.*

14 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit inter laicos,ratione iuramenti.*

15 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de pace fracta.*

16 *Iudex eccleſiaſticus reſtituit eccleſiam, quæ contraxit cum laico,etiam de nullitate contractus eccleſiæ contra laicum.*

17 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de validitate iuramenti,an liget vel non.*

18 *Iudex eccleſiaſticus aditur,vbi petitur reductio à compromiſſo facto in laicum, & clericum.*

19 *Iudex eccleſiaſticus compellit laicum executorẽ teſtamenti,adiunctũ cum clerico.*

20 *Appellatur ad Iudicem eccleſiaſticum, quando iudex laicus ſimul cum clerico pronuntiat.*

21 *Hæredes duo,quorum alter eſt clericus, & alter laicus,ambo conueniri debent coram epiſcopo:etiam ſi plures ſint laici, quàm clerici.*

22 *Delinquentes quãdo plures ſunt: quorum vnus eſt clericus,omnes poſſunt declinare forum iudicis ſecularis,& hoc quando conueniuntur vt ſinguli: ſecus ſi vt vniuerſi. quia tunc maior pars attenditur. numero. 23.*

23 *Collegia,in quibus ſunt clerici & laici, coram quo iudice conueniantur.*

24 *Laicus debitor ſimul cum clerico non conuenitur coram epiſcopo,quando cauſa eſt diuidua.*

25 *Iudex eccleſiaſticus poteſt punire laicum perſeuerantem in excommunicatione.*

26 *Iudex eccleſiaſticus procedit contra ſpoliantem eccleſiam vel prælatum.*

27 *Iudex eccleſiaſticus habet iuriſdictionem in laicos,in omnibus concernentibus animam.*

28 *Iudex eccleſiaſticus punire poteſt aromatarium laicum, miſcentem farinam in cera: & illam vendentem, & ſimiliter omnes vendentes vtenſilia: & illa falſificantes.*

29 *Iudex eccleſiaſticus poteſt excommunicare teſtes laicos, nolentes deponere corā iudice ſeculari.*

30 *Iudex eccleſiaſticus inhibere poteſt iudici ſeculari: ne procedat ſuper incidenti ſpirituali.*

31 *Iudex eccleſiaſticus compellit laicum litigantem in foro ſuo, ad obſeruantiam iuris canonici.*

32 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit in regno de cauſa ſuſpicionis iudicis ſecularis.*

33 *Iudex eccleſiaſticus ſequeſtrat corpus mortuum vſurarij, donec hæres caueat de reſtituendis vſuris.*

34 *Iudex ſecularis in quibus caſibus poteſt ſuam iuriſdictionem exercere contra clericos.*

35 *Iudex laicus condemnat clericum in expenſis, quando litigauit coram eo contra laicum, & ſuccubuit.*

36 *Clericus citatur coram iudice laico, ſi ſua putauerit, intereſſe.*

37 *Clericus ſequeſter electus per iudicem laicum, poteſt per eum cōpelli, vt ſequeſtrum reſtituat.*

38 *Iudex laicus ſe intromittit contra clericum ſpoliantem laicum ſua poſſeſſione.*

39 *Curatorem ad litem dat iudex laicus clerico minori litiganti coram ſe.*

40 *Iudex laicus compellit creditorem laicum ad remittendum, iuramentum turpiter receptum à debitore.*

41 *Iudex laicus cognoſcit de cauſa, ſpirituali inter Iudæos.*

42 *Abſolutione à iuramento conceſſa per iudicem eccleſiaſticum, poteſt iudex laicus de eius nullitate cognoſcere.*

43 *Clericus non incedens in habitu & tonſura, captus per familiam iudicis laici non remittitur ad epiſcopum.*

44 *Verberans clericum in habitu laicali eſt excommunicatus.*

45 *Clericus degradatus, poteſt puniri per iudicem ſecularem.*

45 *Degradatio clericorum, qualiter fiat, & ſuprà num. 45.*

47 *Clericus degradatus, an celebrando conficiat corpus domini noſtri Ieſu Chriſti.*

48 *Iudex laicus non poteſt etiam de mandato epiſcopi torquere, vel verberare clericum.*

49 *Clericus ratione feudi, quod tenet à laico ſortitur forum iudicis ſecularis. Idē quando eſt author laudatus.*

50 *Clericus puniri poteſt per iudicem ſecularem de aſſaſſinio.*

1 Vndecima diſtinctio iudiciorum eſt: † quia iudicium aliud ſeculare: aliud eccleſiaſticū. Iudicium ſeculare, eſt illud, quod ventilatur coram iudice ſeculari. Iudicium eccleſiaſticum, eſt illud, quod ventilatur coram iudice eccleſiaſtico. Et quia iſtud dictū eſt ſatis vulgatum & planum, ideo ad hoc vt ex iſta diſtinctio. aliqua habeatur vtilitas, videamus de quibus cognoſcit iudex eccleſiaſticus: & circa quę poteſt ſe intromittere: ad hoc vt ſciamus aliquas particularitates iudicij eccleſiaſtici: & idem videamus ſucceſsiuè de iudicio ſeculari.

2 ¶ † In primis igitur cognoſcit iudex eccleſiaſticus de omnibus cauſis clericorum,

ricorum, ſiue ciuilibus ſiue criminalibus. Intelligendo ſane, quando clerici conueniuntur: non autem quando ſunt actores ſiue accuſatores: quia tunc actor ſequitur forum rei. c. cum ſit generale. de foro compe. & l. ij. C. de iuriſ. omn. iud. Iſtud principale dictum probatur in authen. ſtatuimus. C. de epiſ. & cler. & c. ſi diligenti. de foro compe. licet aliquæ leges ciuiles dicant, quòd in cauſa criminali clericus cõuenitur coram iudice ſeculari: vt eſt tex. in authen. vt cle. apud pro epiſ. per totum tit. in authen. de ſan. epiſ. §. ſi quis autem pro pecuniaria. & in authen. clericus. C. de epiſ. & cle. tamen omnes iſtæ leges ſunt correctæ per d. authen. ſtatuimus. intantum, vt ille qui trahit clericum coram iudice ſeculari, priuatur iure ſuo tam in ciuili, quam in criminali cauſa. vt d. authen. ſtatuimus. Dicitur autẽ trahere clericum per ſolam citationem: ſecundũ Abb. in c. ſignificantibus. in ij. no. de libel. oblat. Item intantum eſt verũ, quòd clericus etiam ſponte nõ poteſt conueniri coram iudice laico, etiam ſi iuriſdictionem prorogaret cum iuramento: vt d. c. ſi diligenti. imò etiam cum conſenſu ſui epiſcopi, nõ poteſt prorogare iuriſdictionem iudicis laici: vt not. gl. & ibi Abb. in ſi. col. in c. ſignificaſti. de foro compe.

¶ Item procedit hoc nõ ſolùm, quando clericus conuenitur ſuper actione perſonali: verùm etiam in actione reali. ſecundum Abb. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. col. antepe. de conſti. & Abba. in c. qualiter & quando. de iudi. pro hoc eſt text. in c. fin. de iudi. & in capi. ſi clericus laicum. de foro competenti.

3 ¶ † Qui autem veniant appellatione clericorum, in iſto caſu? Dic quòd omnes, qui in eccleſia ſeruiunt: etiam illi, qui ſunt pſalmiſtæ & de prima tonſura: vt in c. cleros. xxj. diſt. & gl. in ver. quod in clericũ. in c. ſi quis ſuadente. xvij. q. iiij. & Spe. in titu. de inſtru. edi. §. nũc verò aliqua. col. xxxiij. verſi. quid de præpoſitis. & Cardi. in clem. j. in princi. de offi. ordi.

4 ¶ † Sed iuxta hoc cadit dubium: certum eſt, quòd famuli & ſeruiẽtes clericorum gaudet priuilegio fori, ſicut ipſi clerici: quia cõueniuntur coram iudice eccleſiaſtico, etiam ſi ſunt laici: vt not. gl. in c. cos. xxxij. diſt. & gl. in c. iudicatum. lxxxix. diſt. & gl. in c. clericum. el primo. xj. q. j. & gl. in c. eccleſiarum ſeruos. xij. q. ij. & Bald. in l. ij. C. de epiſco. & cleric. pone modò, quòd aliquis trahit huiuſmodi famulos coram iudice ſeculari: an cadat à iure ſuo, ſicut ſi traheret clericum? Dicerem, quod non: quia hoc non reperitur iure cautum: & pœna priuationis iuris, nunquam irrogatur, niſi quatenus expreſsè reperitur iure cautum, text. eſt in §. cum igitur. in authen. de non eligen. ſecundo nuben. & tenet Alexan. in l. etiam. §. j. ff. ſol. matri. & Abb. in c. fi. de iure patro. & Iaſ. plenè in l. diuortio. §. ſi fundum. ff. ſolu. matri.

5 ¶ † Quid autẽ de clericis coniugatis? Dic, quod gaudent ſimiliter eodem priuilegio fori: dumodo incedant in habitu & tonſura clericali: & dummodo duxerint vxorem vnicam & virginem. Si autem non incedunt in

habitu & tonſura,vel ſi ſunt bigami vt quia duas habuerunt vxores:vel vnam viduam,vel aliter corruptam omne priuilegiu clericale amittunt. tex.eſt in c.j,de cler.coniug.lib.vj.& Soci.in conſil.xij.col.vij.in j.volu.& inquantum ſuprà dixi quod iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſa clerici:ita demum ſcilicet,quando clericus eſt reus:ſecus,ſi eſt actor.limita, vt infrà proximo verſi.

6 ¶ † Secundò principaliter cognoſcit iudex eccleſiaſticus de cauſa clerici etiam actoris contra laicum in caſibus infra ſcriptis:videlicet, Quando laicus eſt detentator alicuius rei eccleſiæ vel rei alicuius clerici:vt quia ſpoliauit clericum vel eccleſiam poſſeſsione alicuius rei nam pro tali re poteſt corā iudice eccleſiaſtico conueniri.tex.eſt & ibi Abb.& Fely.in c. ſi clericus laicum.de foro compe.& Abb.in c.relatum.de iure patr.Iſtud enim dicitur crimē,quaſi ſacrilegij: vt ibi habetur.Item, quando agitur pro legatis pijs conſequendis à laico poteſt laicus conueniri coram iudice eccleſiaſtico:puta,quando ſunt legata facta eccleſijs vel pauperibus vel aliter pro anima.gl.eſt in c.relatum.el primo.& ibi Abb.in fi.de teſta.& Bal.in l.nulli.col.fi.C.de epiſco.& cleri.

7 ¶ †Tertiò,cognoſcit iudex eccleſiaſticus contra laicum,de cauſa feudali,vbicunq; aliquis laicus tenet feudum ab eccleſia.text.eſt in c.verum. de fo.compe.& ibi per Abba.& doc.

8 ¶ † Quartò cognoſcit iudex eccleſiaſticus de omnibus cauſis ſpiritualibus & eccleſiaſticis ad eccleſiam ſpectantibus , etiam ſi inter laicos agitentur:prout eſt cauſa vſurarum: cauſa matrimonialis,& legitimitatis filiorum:& ſic de alijs ſimilibus cauſis:ſiue cauſa ſit principalis , ſiue emergens : vt eſt text.in c.tuam.de ordin.cognit.& ibi per Abba.& in c. lator.qui filij ſint legi. & in l.omni nouationē.C.de ſacroſan.eccleſia.& not.Barto.in l.Titia.ff.ſoluto matrimo.& Bartol.l.quotiens.c.de iudi.& in l.ij.ff.de iuriſdic.omn.iud.idem tenet Ange.in §.ſi quis autem pro pecuniaria.in authen. de ſanctiſ.epiſc. reprobata glo.ibi,quæ aliter ſentiebat:Idem in cauſis ſpiritualibus annexis:vt habetur in c,quanto.de iud. prout eſt ius patronatus.

9 ¶ †Quintò,cognoſcit iudex eccleſiaſticus de omnibus cauſis miſerabilium perſonarum , etiam laicorum: puta de cauſis pupillorum , viduarum,& aliorum pauperum:nam tales perſonæ poſſunt laicos coram iudice eccleſiaſtico conuenire : vt habetur per Abba.& docto.in c.ſignificantibus.de offic.delega.& Abb.in c.licet ex ſuſcepto.colum.ij.de foro competen.& Bald in authen.adhæc. col.ij.ver.quæro nunquid.c.de vſur. Quod intellige procedere in pupillo vel vidua paupere.Secus,ſi ſit diues: quia tunc non dicitur perſona miſerabilis:ſecundum Abb.in d.c.ſignificantibus.in j.notab.& ibi etiam Ioan.de Imo.& Fely.& Alex.in cōſi. cxxj.col.fi.in j.volu.

10 ¶ †Sextò,cognoſcit iudex eccleſiaſticus , & punit laicum de blaſphemia Dei. textus eſt & ibi Abba. in capitul. ſtatuimus.& ibi etiam Ioan. de ana.

de ana.de maledi.& hoc eſt,quia dicitur crimen eccleſiaſticum. vnde idem eſſet in omni crimine eccleſiaſtico:per ea,quę habentur in d.c.tuã.
11 de ordi.cog. † Septimò,generaliter cognoſcit iudex eccleſiaſticus de omni cauſa inter laicos:vbicunq; iudex ſecularis non vult iuſtitiam facere vel negligit: vel eſt abſens:& ſic in defectum iuſtitiæ efficitur competens iudex eccleſiaſticus:tex.eſt in c. ex tranſ. ... & c.licet ex ſuſcep.&. c.ex tenore.de foro compet.& Fely. in c.ſignificauerunt col.iij.de iudic. & Bal.in l.in contractibus.§.in omni.C.non nu.pec.Pro hoc eſt text.in authen.vt differt. iud.per totum.& ibi Ang.& in authẽ. vt clc.apud pro. epiſ.& Bald.in authen.ad hæc.col.ij.
12 circa.fi.de vſu. † Octauò,cognoſcit iudex eccleſiaſticus inter laicos,vbicunq; aliquis detinet debitum alienum cum peccato vel rem alienam: & eſt tale debitum, ad quod nulla competit actio:& ſic non poteſt aliquo remedio recuperari in curia ſeculari:nam tunc ratione peccati poteſt adiri iudex eccleſiaſticus per viam denuntiationis euangelicę:quę denuntiatio eſt tantæ efficacię,quòd poteſt iudex eccleſiaſticus ratione peccati compellere illum detentorem ad pœnitẽtiam:& conſequenter quia nõ poſſet facere pœnitentiam, niſi reſtituat:poteſt eum compellere etiam ad rei reſtitutionem per excommunicationem:& etiam mittendo denuntiantem in poſſeſsionem bonorum ſuorum:ita valde notabiliter tenet Bal.in authen.ad hæc.col. iij.in prin.C.de vſur.quem refert & ſequitur Fely.in c.nouit.col.fi.de iudic.Et nota perpetuò, pulchrum modum recuperandi aliquam rem, ad quam non competit actio de iure ciuili:& ſemper inſpicias, an illa res poſsit detineri ſine peccato:quia eccleſia ſuper peccato ſe fundat principal...er.& inter alia vide vnum exemplum,quod ponit Abb.in c.j.circa fi.de conce.prẽben.vbi dicit,quòd ſi quis obtinuit aliquid per ſententiam iniuſtam:quæ tranſiuit in rem iudicatam,poteſt contra eum agi ad recuperationem per viam denuntiationis euangelicę,de qua materia vide aliqua per Abbatem in conſil.lx. in ſecundo volu.& vide Abb.in c.ad
13 noſtram.el.ſecundo.de iureiu. † Nonò, iudex eccleſiaſticus poteſt dare curatorem liti,quando minor laicus litigat coram eo : quia talis curator ſemper datur per illum iudicem,coram quo lis vertitur:ſecundum Bal. in l.fi.poſt princip.C.de adminiſtrat. tut.& eſt text.in c.fin.de iudi.lib.vj. ſicut decimus econtrà:quia iudex laicus dat curatorem minori clerico coram eo litiganti: vt eſt deciſ.Rotæ.
14 ccvij.in antiquis. † Decimò,cognoſcit iudex eccleſiaſticus inter laicos ratione iuramenti,vt quando debitor eſt obligatus per inſtrumentum iuratum:nam poteſt tunc conueniri coram iudice eccleſiaſtico pro obſeruantia iuramenti:vt eſt text.in c. fina.de foro competen.lib. vj. tunc eſt, quòd ſi aliquis petit abſolutionem à iuramento coram iudice eccleſiaſtico,poteſt coram eodem iudice de tota cauſa litigare,quia is,qui fuit iudex cauſæ præparantis, & ſic

abſolutionis à iuramento,erit etiam iudex cauſæ præparate.ita dicit Bal. in l.ordinarij.col.j.C.de rei vendi.& Iaſon in l.nam & poſteà.§.ſi minor. col.iij.ff.de iureiuran. Et ſi lis eſt initiata coram iudice ſeculari,ſuper debito iurato, poteſt interim creditor lite pendente adire iudicem eccleſiaſticum: vt moneat iudicem ſecularem,vt acceleret cauſam:& cogat debitorem ad obſeruantiam iuramenti:nec poteſt ſibi obijci exceptio litis pendentis:ſecundum Bald.in l.j.

15 col.ij.C.de rebus cred. ¶ Vndecimò, cognoſcit iudex eccleſiaſticus de pace tracta etiam contra laicos.glo.eſt ſingularis.& ibi Abb.in c.ſuper quibuſdam.in fin.de verbo.ſig.aſsignat ibi Abb.rationem: quia qui frangit pacem,opugnat charitatem:& ſic Ieſum Chriſtum,qui reliquit pacem in

16 terris. ¶ Duodecimò,cognoſcit iudex eccleſiaſticus vbicunq; eccleſia, quæ contraxit cum laico fuit læſa, & vult petere reſtitutionem in integrum:nam talem reſtitutionem poteſt petere,etiam coram iudice eccleſiaſtico:.ita decidit Abb.in c.ad noſtram.in primo notab.de rebus eccleſi.non alie.& Innocen.in c.cùm ſit generale.de fo.compe. Idem,quando eccleſia vellet dicere de nullitate contractus ad ipſum reuocandum: quia poteſt adire iudicem eccleſiaſticum:ſecundum Abb.in d.c.ad noſtram.colum.ij.ver.nota tamen &c. & hic eſt caſus ſpecialis,in quo actor non ſequitur forum rei.

17 ¶ Decimotertiò cognoſcit iudex eccleſiaſticus, quando coram iudice ſeculari vertitur dubium ſuper validitate iuramenti: videlicet: vtrum liget vel non. Nam tunc iudex ſecularis non poteſt de hoc cognoſcere: ſed debet remittere ad iudicem eccleſiaſticum, ita ſingulariter tenet Abb.in c.cùm contingat.col.xij.verſi.vnum tamen non obmitto &c.de

18 iureiurando. ¶ Quartodecimò, ſi eſſet factum compromiſſum in clericum & laicum, & opus eſt petere reductionem ad arbitrium boni viri:talis reductio debet peti coram iudice eccleſiaſtico: & ipſe de ea cognoſcit,non obſtante,quod litigantes ſint laici:& alter arbiter eſt laicus:quia magis dignum trahit ad ſe minus dignum. ita tenet Bald.in l. præcipimus.in fin.C.de appel.Idem, quod ſuprà dixi de reductione ad arbitrium boni viri,tenet Ludo.Roma.in conſilio. cclxv. & Iaſon in l. imperium.col.iiij.ver.ſeptimo.ff.de

19 iuriſdi.om.iud. ¶ Idem dicimus,quando clericus & laicus eſſent executores teſtamenti: nam iudex eccleſiaſticus compellit laicum,ratione clerici adiuncti: ita tenet Barba.in rubri.de offi.deleg.colum.ij.quem ſequitur Iaſ.in l.ſi emancipati.col.iiij.

20 in princ.C.de colla. ¶ Quintodecimò,idem dicimus in duobus iudicibus,quorum alter eſt clericus & alter laicus:nam ſi eſt appellandum ab eorum ſententia, debet appellari ad ſuperiorem eccleſiaſticum:& ſic iudex eccleſiaſticus cognoſcit de huiuſmodi appellatione.ita tenet Barto.in l.j.§.ſi quis in appellatione.colum.iij.verſicu.quarto,pone.&c.ff.de appella.& Ludoui. Roma.in d.conſil.cclxv. & Iaſon.in d.l.imperium.

col.iij

21 col.iij.in fi.verſi.quarto.¶ †Decimo-
ſextò,quando ſunt duo debitores e-
iuſdem rei , puta duo hæredes,quo-
rum alter eſt clericus,& alter laicus,
ambo conueniuntur coram iudice ec-
cleſiaſtico,per regulam prædictam:
quia maius dignum &c.ita tenet Bart.
in l.præcipimus.§.eodem obſeruan-
do.C.de appell.intantum,quòd dicit
Bar.in l.ſolent.ff.de alimen.& ciba.
lega.& Bal.in l.fi.in.vj.q.C.de edi.di.
Adri.tol.quòd quando ſunt duo hæ-
redes,qui conueniuntur,vnus laicus,
& alter clericus:iudex laicus compel
lit laicum ad prorogandam iuriſdi-
ctionem iudicis eccleſiaſtici : tamen
iſtud dictum impugnat Fely.& bene.
in c.j.col.iiij.circa fin.ver.non credo
&c.de præſcrip.ſcilicet,quòd non ſit
neceſſe , quòd iudex compellat lai-
cum ad prorogandum:quia ipſo iu-
re laicus ex perſona clerici cohære-
dis ſortitur forum iudicis eccleſiaſti
ci:cuius opin.confirmat dictum no-
ſtrum præcedens,ſcilicet dictum Bar
to.in d.§.eodem obſeruando.¶ Quod
amplia procedere,etiam ſi eſſent plu
res laici,quàm clerici:puta ſunt qua
tuor hæredes:vnus clericus : & tres
laici : nam omnes ſortiuntur forum
eccleſiaſticum.ita pulchrè tenet So-
cin.in conſi.xij.colum.vj.in.j.volum.
adde prædictis Abb.in c.j.colú.ij.de
22 loca.¶ † Et per prædicta infertur ad
vnum pulcherrimum & ſingulare di
ctum , quod fuit originaliter Anto-
nij de prato veteri,in l.j.in fin.ff.quę
ſenten.ſine appel:reſcin.quem refert
& ſequitur Felyn.in d.c.j.col.iiij.de
præſcrip.vbi multùm exclamat tale
dictum,ſcilicet , quòd ſi ſunt plures
homines reperti in eodem crimine,
inter quos eſt vnus clericus , & alij
laici & omnes inquirantur per iudi-
cem ſecularem,& clericus declinaret
forum,poſſent omnes alij laici ſimi
liter petere ſe remitti ad iudicem ec
cleſiaſticum , contemplatione illius
clerici:ne cauſæ continentia diuida-
tur:& illud dictum multū commen-
dat Maria.Soci.in c.ij.col.iij.in viij.
fallent.de mutu.petit.quod eſt perpe
tuò notandum,quia quotidie euenit.
23 ¶ † Limita tamen principale dictum
præcedens,vt procedat,quando plu-
res conueniuntur,vt ſinguli:ſecus ſi
vt vniuerſi.vnde ſi eſſet aliqua vni-
uerſitas vel collegiū,in qua vel quo
eſſent clerici & laici,ſi eſſet conue-
niendum dictum collegium,debet di
ſtingui,an ſint plures clerici vel lai-
ci:quia ſi ſunt plures clerici,tota vni
uerſitas conuenietur coram iudice
eccleſiaſtico:ſi verò ſunt plures lai-
ci:tunc tota vniuerſitas conuenietur
corā iudice ſeculari:quia collegium
accipit denominationē à maiori par
te.ita tenet Barto.in l.fi.col.iij.ff.de
colleg.illic.& Felyn.in c.j.col.iiij.de
præſcri.& Soc.in d.conſi.xij.in primo
24 vol.¶ † Secundò limita procedere quan
do cauſa eſſet indiuidua:ſecus ſi di-
uidua:quia tunc clericus eſſet conue
niendus in foro ſuo:& laicus in foro
ſuo:ſecundum Soc.in d.conſi.xij.col.
25 vj.in primo volum.¶ †Decimoſepti
mò , cognoſcit iudex eccleſiaſticus
contra laicum perſeuerantem in ex-
communicatione:nam poteſt ipſum
mulctari & temporaliter punire:ſe-
cundum Abb . in capitulo . grauem.
de pœnis.

26 ¶ † Decimooctauò , ſi aliquis laicus ſpoliaret eccleſiam vel prælatum aliquibus bonis vel reditibus eccleſiaſticis,poteſt ipſe prælatus ferre ſententiam excommunicationis,vel interdicti contra dictum laicum : non obſtãte quòd videatur vindicare propriam iniuriam.tex.eſt. in c.dilecto,
27 de ſent.excom.lib.vj.¶ †Decimononò,habet iudex eccleſiaſticus iuriſdictionem in laicos,in omnibus concernentibus animam:& maximè,vt ſaltem ſemel in anno confiteantur eorum peccata : & ſumant euchariſtiam , aliàs poteſt eos arcere ab eccleſia : & eis morientibus denegare eccleſiaſticam ſepulturam:vt eſt tex. & ibi Abb.in capitu.omnis vtriuſq;
28 ſexus,de pœniten.& remiſſion.¶ † Viceſimò , poteſt iudex eccleſiaſticus punire aromatarium laicum,miſcentem farinam fabarum in cera,& illa vendentem:nam poteſt ipſum punire pœna pecuniaria,vel alia arbitraria propter peccatum.ita tenet Abba antiquus in c.j.de.emp.& vend.& Fely.in c.ix. irrefragabili.§.certum. col.ij.in prin.de offi.ordi.Quod potes extendere contra omnes facientes ſimiles miſturas & falſificantes ea,quæ vendunt,maximè vtenſilia: ſicut faciunt iſti venditores croci, qui ſolent miſcere carnes bouinas in croco:& illi qui vendunt candelas, vel vinum,in quo miſcent aquam:& etiam in melle ſolent miſcere farinam:qui etiam per iudices ſeculares
29 debent atrocius puniri.¶ † Viceſimo ſeptimò , poteſt iudex eccleſiaſticus excommunicare teſtes laicos nolentes deponere in curia ſeculari : quia tacere veritatem,eſt peccatum:& poteſt facere proclama.ſub pœna excommunicationis : vt quicunq; ſcit veritatem,ſuper tali negotio,compareat in iudicio ad deponendum.ita tenet Abb.in c.ad noſtram.el.ij.colũ.j.
30 de iureiur.¶ † Viceſimoſecundò poteſt iudex eccleſiaſticus,quando coram ſe eſt deductum aliquod incidens ſpirituale,inhibere iudici ſeculari,quòd in cauſa principali non procedat , durante dicto incidenti Verum in hac inhibitione debet adhibere cauſæ cognitionem : & citare partem aduerſam.ita tenet Alexã.in l.iiij.§.condemnatum.col.iiij.ff.de re iudi.& Abb.in c.tuam in vltimo no. de ordi.cogn.& ibidem Abb.in iiij.
31 col.ver.quæro nunquid.&c.¶ † Viceſimotertiò ,iudex eccleſiaſticus poteſt compellere laicum litigantem in foro ſuo,ad obſeruantiam iuris canonici.Ita tenet Card.per illum tex. in cle.j.in viij.not.de pœn.& remiſ. per hoc eſt text.in c.licet de iureiur. lib.vj.& in c.decernimus.de ſent.excom.li.vj.& in c.cùm quidam.de ex-
32 cep.¶ † Viceſimoquartò ,cognoſcit iudex eccleſiaſticus hodie in regno de cauſa ſuſpicionis iudicis ſecularis:nam quando iudex allegatur ſuſpectus , non auditur allegans , niſi proponat & probet iuſtas cauſas ſuſpicionis coram diœceſano illius loci,vbi cauſa ventilatur : & ſic iudex eccleſiaſticus cognoſcet an ſit ſuſpectus vel nõ:ita de hoc eſt regia pragmatica:quæ incipit.Item , ſi contingat . & eſt poſita in j.charta rituum magnę curię vicariæ.& ita hodie ſer
33 uatur . ¶ † Viceſimoquintò , poteſt

iudex

iudex eccleſiaſticus ſequeſtrare corpus mortuum alicuius vſurarij:& facere,quòd non ſepeliatur,donec eius hæres caueat de vſuris reſtituendis. ita tenet Ange.in authen. vt defun. ſeu funera &c.in princ.

34 SVCCESSIVE †ſequitur videre de iudice ſeculari:circa quę poteſt ſe impedire contra clericos.quia cōtra laicos non eſt dubium . vnde decidamus hîc aliquos caſus dubitabiles pro vtilitate huius diſtinctionis.

¶Primò igitur,iudex laicus impedit ſe contra clericos per viam reconuentionis:quia ſi clericus agit cōtra laicum in foro ſeculari , poteſt ibidem reconueniri : ſecundum magis communem opi. quā tenui ſuprà in vj.diſt.in quinta q.tertiæ partis.

35 ¶†Secundò,iudex laicus condemnat clericum in expenſis,quãdo litigauit coram eo,cōtra laicum & ſuccubuit: ſecundū Imol.in c.at ſi clerici. & ibi etiam Fely.in vj.colum.in fi.de iudi.

36 ¶†Tertiò:poteſt iudex laicus citare clericum coram ſe , ſi ſua putauerit intereſſe : & ſic in actu voluntario,& valet citatio:ſecundum Bald. Paul.de caſt.& Alex.in l.teſtamenta omnia.C.de teſt.& Ang.in l.ij.§.hæc ſtipulatio.ff.ſi pluſquam per.l.falci.

37 ¶† Quartò,quando eſſet factum ſequeſtrum ſeu depoſitum penes clericum per iudicem ſecularem , poteſt idem iudex præcipere clerico, quòd reſtituat:ſecundum Bald.in l.ſi fideiuſſor.§.fi.ff.qui ſat.cog.& Bald. in l.acceptam.colum.ij.C.de vſur.& ſequitur Iaſ.in d.§.fi.per text.in l.fi. §.penul.C.de bono . auto. iudi.poſſ.

38 ¶†Quintò intromittit ſe iudex laic⁹ contra clericum ſpoliantem laicum ſua poſſeſsione:in reſtituendo laicū ſpoliatum in poſſeſsione : per viam cuiuſdam defenſionis extraiudicialis:citando generaliter omnem, qui ſua putauerit intereſſe.& iſta eſt noua prouiſio inducta per capitula regni:videlicet,per c. omnis prædatio. & c.ad regale faſtigium.& cap. finis præcepti charitas &c. de qua materia habetur in deci.ij.& deci. xxiiij. conci.Neapo.Et dixi ſuprà in.vij.diſtin.iudiciorum.circa fin.

39 ¶† Sextò,iudex laicus dat curatorē ad litem clerico minori litiganti coram ſe:vt eſt deci.Rotæ.ccvij.in antiquis. Nā ſemper talis curator datur per illum iudicem coram quo lis vertitur:ſecundum Bal.in l.fi. C. de admi.tut.ꝓ hoc eſt tex.in c.fi.de iud.

40 ¶†Septimò,iudex laicus poteſt compellere creditorem laicum ad remittendum iuramentum turpiter receptum à debitore.ita tenet. Fely.in c. j.col.vij.in fi.de iureiur.iſtud tamen putarē verū antē , quàm debitor incidat in periurium per non ſolutionem:puta ante diem ſolutionis:quia poſtquàm venit dies ſolutionis , & debitor in periurium incidit,non poteſt illud periurium per partem remitti:vnde illa coactio iudicis, nihil operaretur. ita tenet Bal. in authen. quod eis.C.de nup.& habetur in deci.xxxvj.conci.Neapo.

41 ¶† Octauò , iudex laicus cognoſcit de cauſa ſpirituali incidente inter Iudæos vel infideles:quia ex quo ipſi ſunt extra eccleſiam, ideo eccleſia non impedit ſe de eis.ita tenet Alexan.in l. Titia col.iij.verſicu.vel ſe

ſecũdo &c.ff.ſolu.mat.& Pet. de ancha.in c.ea quæ.in quinta q. de reg. iur.lib.vj.

42 ¶ †Nonò, poteſt iudex ſecularis cognoſcere de nullitate abſolutionis à iuramẽto conceſſæ per iudicem eccleſiaſticum ſecundum Fely. in c. j. col.v.in fi.verſi.poſſet etiam ſecularis &c.de iureiuran.Allegat Petr. de ancha.in conſil.ccclxxxij.incipiente: Retento ordine &c.col.iiij.

43 ¶ †Decimò poteſt iudex laicus vel eius familia capere clericum delinquentẽ deprehenſum in crimine vel rixa: non tamen vt ipſum detineat: ſed debet eum præſentare iudici eccleſiaſtico.ita tenet Bald.in l. ſi qua per calumniam col.ij.in fi.verſic. ſed quæro. C. de epiſ.& cle.De qua materia habetur plenè per Abb. Felyn. & communiter doc.in c.cùm non ab homine.de iudi.& Bart.in l.ſi quis in ſeruitute ff.de fur.& Ioan.de ana. in c. ſuper eo.col.ij. de cri. falſi. Quod procedit,quando clericus incedebat in habitu & tonſura: aliàs ſecus: quia non tenetur iudex laicus ipſum dimittere ad iudicem eccleſiaſticum,niſi prius conſtet ſibi de clericatu, ſecundum Bal. in d.l. ſi qua per calumniam.verſi.ſed ponamus, &c.Verùm de iſto incidenti, ſcilicet ſuper probatione clericatus,non poteſt cognoſcere ſæcularis: ſed epiſcopus cognoſcet tex.eſt in c.ſi iudex laicus.de ſenten.excom.lib.vj.

44 †Sic dicimus in ſimili, quod percutiens clericum non incedentem in habitu & tonſura, non eſt excommunicatus: ſecundum Bart.in l.item apud labeonem §.ſi quis virgines. ff. de iniur.& Bald.in d.l.ſi qua per calumniam col.j. verſic. deinde venio &c.& habetur in c.iiij.de ſenten.excom.Adde prædictis Bal.in l. ſi quis curialis.C.de epi.& cle.&Soci.in cõſil.cxxij.colũ.pe.in princ.in j.vol.& Alex.in conſi.viij.in j. vol.

45 ¶ †Vndecimò,iudex laicus poteſt punire clericum prius degradatũ per epiſcopum.nam quando clericus delinquit taliter,quod meretur mortẽ, debet proceſſari per epiſcopum, & poſteà degradatur: & deinde traditur curiæ ſeculari puniendus:vt not. Bar.in l.j.ff.de pœnis:& eſt tex.& ibi Abb.in c. nouimus. de verb. ſigni.& Abb.in c.cùm non ab homine. colũ. viij.& ſeq.&in c.at ſi clericici.de iudi.in §. de adulterijs. & vide plenè per Spe.in tit.de accu §. ſecundo loco.vbi tractat hanc materiam: videlicet, quando clericus deponitur: & quando ſuſpenditur:& quando degradatur:& qualiter fiat degradatio.De quo etiã eſt text.in c. degradatio. & ibi per Gemi.de pœnis.lib.vj.Et circa materiam degradationis hæc datur regula:quòd quãdo agitur de degradando epiſcopum, requiruntur duodecim epiſcopi vna cum metropolitano.Si verò eſt degradandus ſacerdos conſtitutus in ſacris, requiruntur ſex epiſcopi.in degradatione verò diaconi vel ſubdiaconi requiruntur tres epiſcopi.In clerico verò in minoribus conſtituto ſufficit ſolus epiſcopus proprius.ita hæc omnia declarat. Abba. in cap. non poteſt. & ibi etiam gloſſ. de re iudi. & gloſſ.in cap.j.in verſic canonibus.de hæretic.lib.vj.& gloſſ. in d.c.degradatio

datio.& habetur in ſumma.xv.q. vij. & in c.fœlix.& c.ſi autem.eadē cauſa & q. ¶ Fallit in crimine hæreſis: in quo nō requiritur numerus tot epiſcoporum: ſed ſolus epiſcopus proprius poteſt degradare conuocatis prælatis, abbatibus, religioſis, & alijs literatis de ſua diœceſi.tex.eſt in c.j. de hære.lib.vj.& Io.de ana.in c.pe.in j.nota.de hære.

46 ¶ † Item, dictus numerus epiſcoporū requiritur in verbali degradatione: ſed in reali & actuali nō requiritur: ſecundum Fely.in d.c.nō poteſt col. iiij.in princ.& col.pe.& ibi etiā Abb. ¶ Item, quando aliquis eſt degradatus verbaliter, adhuc retinet priuilegiū clericale: quia nondum efficitur de foro ſæculari: ſecus poſtquàm eſt actualiter degradatus: ſecundum Io. de ana. in c.ad abolendam col.vj. in fi.de hære. Poſtquā igitur actualiter degradatus, traditur curiæ ſæculari puniendus. Verum debet iudex eccleſiaſticus rogare iudicem ſecularem, vt procedat contra eum, citra pœna ſanguinis: vt eſt tex.in d.c. nouimus. de ver.ſign.

47 † An autem clericus degradatus ſi de facto celebrat, conficiat corpus Chriſti? vide glo.& Abb. in c.ij.de cle.excom. vbi tenēt, quòd ſic: idem tenet Ioan.de ana. in d.c.ad abolendam.col.vj.in fi.& ſeq de hęr. Pro quibus autem criminibus poteſt clericus deponi vel degradari? vide Fel in c.at ſi clerici, in prin.col. pen.& ſi.de iudi.

48 ¶ † Vnū tamen ſcias hîc, quòd licet iudex laicus poſſit de mandato epiſcopi capere clericum: non tamen poſſunt ipſum torquere vel verberare, etiā de mādato epiſcopi: aliâs incideret in excōmunicationē. ita tenet Io. de ana.in c.ſuper eod. col.ij. in fin.de cri.falſi.& Pe.de anch.& Abb.in c. vniuerſitatis. col.j. de ſen.excō.& Arch.& Gemi. in ſumma xlv.di. De materia autem degradationis ſuprà dicta, vide plenè per Firmianum in ſuo trac.de epiſcopo. in vlt.parte.

49 ¶ † Duodecimò, iudex ſecularis exercet iuriſdictionē in clericum, ratione feudi, quòd tenet clericus ab eo c.cæterū de iudi. & c.ex tranſmiſſa.& c.verùm.de fo.comp.& in c.j.§.item ſi clericus. & ibi And. de yſer.in ij.col.de cap.Corra.& Soci in conſi.xij.col.viij. in prin. in j. vo. Item quādo eſt author laudatus: per l.venditor.& ibi per doc.ff.de iudi.& Abb.in c.fi.de emp.& vend.

50 ¶ † Decimotertiò, iudex ſecularis poteſt punire clericū de aſſaſinio: quia propter criminis enormitatem ipſo iure cenſetur degradatus in caſu iſto. ita tenet Lapus in cap.pro humani. de homi.lib.vj. & Paris in trac. ſynd.in verſic.inquiſitio.co. vij.in fi. Rob.Maran.Venuſ. I. V. D.

Iudiciorum XII. *diſtinctio.*

1 *Iudicium aliud ordinarium: et aliud prorogatum.*

2 *Prorogatio, in iure multipliciter accipitur.*

3 *Prorogatio iuriſdictionis, poteſt fieri de perſona ad perſonam: de re ad rem: de tempore ad tempus: & de loco ad locum.*

4 *Iuriſdictio iudicis habentis illam de iure ſpeciali, prorogari non poteſt.*

5 *Prorogatio iuriſdictionis tacitè & expreſſè poteſt fieri.*

6 *Prorogatio iuriſdictionis , inducitur.*

per

per exceptionem dilatoriam oppoſitam: non autem per petitionem copiæ libelli: neq; per confeßionem.num.7.

8 *Prorogatio tacita. non poteſt fieri in cauſa criminali,nec etiam expreſſa.*

9 *Prorogatio de loco ad locum, tacitè fieri non poteſt: ſed expreßè ſic.*

10 *Iuriſdictio per contumaciam non prorogatur.*

11 *Prorogatio per reconuentionem duplici modo inducitur.*

12 *Iuriſdictio limitata ad certam ſpeciem cauſarum,non poteſt prorogari.*

13 *Iudex prorogatus non poteſt ſententiam ſuam exequi.*

14 *Iuriſdictio delegati,prorogari nō poteſt.*

15 *Prorogatio,an et quando impediatur per errorem.*

16 *Prorogatio non poteſt fieri in cauſa appellationis,& quæ ſit ratio.*

17 *Prorogari non poteſt iuriſdictio à Deo conceſſa: prout eſt poteſtas excommunicandi vel abſoluendi.*

18 *Clericus iuriſdictionem alterius epiſcopi ſine conſenſu ſui epiſcopi prorogare non poteſt.*

19 *Prorogari an poſſit iuriſdictio alterius iudicis per laicos ſubditos baronibus,ſine conſenſu ipſorum baronum.*

20 *Barones Regni,habent iuriſdictionem à Rege,reſeruatam cum priuilegio primarum & ſecundarum cauſarum. & ideò reuocant prorogationes factas per eorum vaſallos in alios iudices.*

DVodecima Principalis diſtinctio iudiciorum eſt:
1 †Quia iudiciū aliud ordinarium:& aliud prorogatum.Iudicium ordinarium, eſt illud,quod agitatur corā iudice ordinario competenti, vel delegato à ſuperiore,inter certas perſonas, vel limitatio in certo territorio,quando agitatur per ſubditos ſuæ iuriſdictioni. Iudicium verò prorogatum, eſt illud, quod ventilatur inter partes coram iudice non ſuo principaliter: tamen adito de conſenſu partium.de qua materia tractatur plenè in l.j.& ij.ff.de iudi.& in l. ſi conuenerit ff.de iur.om. iudi. & in c.ſignificaſti.de for.compe. & in c.P.&.G. de offic.deleg.

2 ¶†Super hac materia eſt ſciendum, quòd iſte terminus,prorogatio.accipitur in iure multipliciter.Quandoque enim, refertur ad terminos & dilationes: & tunc prorogatio nihil aliud eſt, niſi dilationis labētis nondū lapſę extenſio:ſecundū Bal.in repe.l.Aemilius col. vj. in prin. verſic. nota quintò &c.ff. de mino. Exemplum:datur dilatio alicui: & in medio vel in fine ipſius dilationis nondum elapſæ prolongatur vlterius. & tunc dicitur eadē dilatio cum prima l.ſed ſi manente ff.de preca.& Bal.in d.l. Aemilius. & Alexan. in l.iiij. in princip.ff.dē dam.infec.vbi facit differentiam inter prorogationem & renouationem.& infert ad q.ſi finita dilatione fuerit dictum, quòd dilatio fuit proroga.an valeat prorogatio,ſaltem ad vim nouæ dilationis: vide per eum.De qua materia habetur etiam in l.cùm ſtipulatus ſim mihi à Proculo ff.de ver.obli. ¶Quādoque iſte terminus,prorogatio. refertur ad compromiſſa: & eſt materia, de qua in l.diem proferre ff.de arbi. & iſta prorogatio poteſt fieri per

per arbitros, quando eſt eis data poteſtas per partes: & poteſt fieri etiam partibus abſentibus: vt d.l.diem proferre.in princi. Verùm debet poſteà prorogatio notificari partibus : & aliàs non adſtringit: ita tenet Alex. in conſi.xxxiij.col.fi.in j.vol.& Bal. in l.j.C.de ſen.ex peric.reci.& Felyn. in c.cùm olim.col.ix.verſi. Nota ter
3 tiò &c.de re iud.¶ †Quandoque iſte terminus, prorogatio. refertur ad iuriſdictionem: & iſta eſt materia noſtra, ſuper qua dic, quòd prorogatio iuriſdictionis fit quatuor modis: videlicet, quandoq; de perſona ad perſonam: quandoq; de re ad rem: quandoq; de tempore ad tempus. & quandoque de loco ad locum: vt not.glo. & Bar.in l.ij.§.ſed ſi iudex.ff. de iud. & Bal.in l.j.verſi.tertiò quæro.C. de iuriſd.om. iud. & per Bald.in l.ſi qui ex conſenſu. C. de epi.audi.¶ Exemplum primæ prorogationis, ſcilicet, quando fit de perſona ad perſonam, ponitur in l.j.& ij.ff. de iudi.& in l.ſi conuenerit.ff.de iur.om.iud.vt quando iudex habet limitatam iuriſdictionem in vna ciuitate, vel territorio: nam ſi alij de aliena iuriſdictione volunt conſentire, quòd cauſa eorum iudicetur per illum iudicem, cui non ſunt ſubditi, poſſunt hoc facere. Et ſic illa iuriſdictio quæ erat limitata inter illas perſonas illius territorij tantum, modò per conſenſum partium extenditur ad alias perſonas ſibi non ſubditas: & iſta dicitur prorogatio.¶ Exemplum de ſecũda prorogatione; ſcilicet de re ad rem. puta ſi vnus iudex habet limitatam iuriſdictionem: vt nõ poſsit cognoſcere niſi de cauſis à centũ au reis infrà: iuxta l. ſi idem cũ eodem. & l. cum quædam. §. quotiens. ff.de iu.om.iud.& in authen.de defen. ciui.§.& iudicare. poſſunt facere partes habẽtes cauſam maioris ſummę, quòd ille iudex cognoſcat de tali cauſa: & ſic extenditur iuriſdictio de ſumma minori ad maiorem: & ſic de re ad rem.text.eſt in l.de qua re. §.j. ff.de iudi.& Bald.in d.l.ſi qui ex conſenſu.col iij.C.de epiſ.au.¶ Exemplũ de tertia prorogatione, ſcilicet de tempore ad tempus : puta iudex habet limitatam iuriſdictionem finiendam certo tempore: puta per annum prout cõmuniter ſolent creari officiales in Regno: poſſunt facere partes quòd vltra illud tẽpus iudex cognoſcat & iudicet : & ſic extenditur iuriſdictio de vno tempore ad aliud tex.eſt in l.ij.§.ſed ſi iudex.ff. de iudi. quod procedit in iudice delegato: ſed in ordinario nõ procedit prorogatio in tempus ſucceſſoris. Ita pulchrè declarat Bal.in d. l. ſi qui ex conſenſu.col. iij. verſic.ſecunda ſpecies, &c.C.de epi.audi.& vide Bal. in titulo de pace Conſtan.colũ. xiiij.in prin.ſuper verſiculo: conſenſum.vbi tenet, quòd de conſenſu partium poſſunt prorogari tempora appellationis.§. Exemplũ de quarta prorogatione: ſcilicet, de loco ad locum : de qua tenent doct.quòd non poteſt fieri: & ſunt aliqui, prout eſt Bal. in d.l. j.ver. tertiò quæro &c.C.de iur.om. iudi.& in d.l.ſi qui ex conſenſu. col. pen.& fi.referendo Ia.bu.tamen Bar. in l.quæro.ff.de ſol. tenet contrariũ: ſcilicet, ꝙ valeat prorogatio.& hãc opin

opin.tenet Alex.quem communiter ſequuntur ibi moder.in l.ii.ff.de iuriſ.om.iud. cum limitatione tamen: ſcilicet, dummodo iudex illius territorij conſentiat huic prorogationi. Exemplum poteſt poni dupliciter,ſecundũ Bal.in d.l. ſi qui ex conſenſu.col.pe.verſi. quartã ſpeciẽ &c. Primo modo quando iudex ex forma ſtatuti vel conſuetudinis deberet ſedere pro tribunali in tali loco: puta in palatio : nam poſſunt facere partes, quòd ſedeat in alio loco eiuſdem ciuitatis : puta in platea : & valet talis prorogatio ſine dubio: quia ſumus loco eiuſdem iuriſdictionis. Secundo modo poteſt poni exẽplũ extra locũ iuriſdictionis : vt ſi partes conueniunt,quòd iudex Perulinus cognoſcat & pronuntiet in territorio Bononienſi:& iſta prorogatio eſt magis dubia : quàm dicit Bal.vbi ſuprà fieri nõ poſſe. Sed dic, quòd magis cõmunis opin.eſt, quòd valeat : interueniente conſenſu iudicis illius loci:puta Bononienſis:ſecundum Alex.in d.l.fin.arguendo de loco ad tempus:iuxta.l. vinum. ff. ſi cert.pet.& hanc opi.tenet Abb. in c. nouit.colum.ij.& c.excommunicatis col.fi.de offi.c.leg.

4 ¶† Quam opi.limita procedere in iudice habente iuriſdictionem de iure communi: quia talis iuriſdictio poteſt prorogari de conſenſu partium extra territorium,vt ſuprà:ſecus in iudice habente iuriſdictionem de iure ſpeciali:prout eſt legatus:quia extra territorium non poteſt cognoſcere ex prorogatione partium:etiã ſi iudex illius territorij cõſentiret.ita in terminis tenet Abb.in d.ca. excommunicatis.col.fin.de offic.leg.

5 ¶†Scias tamen pro cõplemento huius materiæ,quòd prorogatio iuriſdictionis poteſt fieri expreſſè & tacitè,expreſſè fit, quãdo partes per eorũ expreſſum cõſenſum conſentiunt in iudicẽ non ſuum : & iſta eſt materia dictæ l.j.& ij.ff.de iud. & d.l.ſi conuenerit. ff.de iur.om. iud. & c.ſignificaſti. de foro compe.tacitè verò fit prorogatio,quando quis patitur ſe conueniri coram iudice incompetenti:& nõ declinat eius forum:& in hoc eſt varietas doctorum in d.l.ſi conuenerit. quia glo.ibi dicit,quòd requiritur litis conteſtatio ad hoc , vt inducatur conſenſus.ſed veritas eſt illa , quam tenet ibi Bart.ſcilicet, quod ſi quidẽ conuentus opponit aliquam exceptionem dilatoriam ante litem conteſt. quia tunc per talem exceptionẽ videtur prouocare iudicem,vt ſuper ea pronuntiet:cenſetur eo ipſo in iudicem conſentire:nec expectatur litis conteſtatio.Si verò non opponit exceptionem aliquam,tunc requiritur litis conteſtatio:& ita procedat glo.ibi. Non tamen cenſetur in iudicem conſentire, ſi quis petit copiam libelli:vel dat ſatiſdationem de iudicio ſiſti:ſecundum Barto. in d. l. ſi conuenerit.per l.non videtur.la.ij.ff. de iudi.

6 †Et ex prædictis verificatur illa iuris regula, quæ ſe habet:quòd exceptio declinatoria fori,debet eſſe prima exceptio , quæ opponitur ante alias dilatorias:quia ſi opponitur alia prius:per eius oppoſitionem inducitur conſenſus in iudicem : & non poteſt poſteà opponi declaratoria.

toria.tex.eſt in l. ſed ſi ſuſceperit. in princip.ff.de iudi.& in l.fin.C.de except.& Abb.& doct.in c.inter monaſterium. de re iudi. ſicut dicimus etiam de recuſatione iudicis ex cauſa ſuſpicionis:quia debet eſſe prima exceptio, quæ opponitur: vt tenent Bar.Alex.Ioan.de imol.in l. quidam conſulebat.ff.de re iudi. & Lanfran. in c.quoniam contra. in verſi. recuſationes.in princ.de probatio.

7 ¶† An autem per ſolam confeſsionem factam coram iudice incompetenti inducatur prorogatio iuriſdictionis: Vide Soci. tenentem quòd non in conſi.cviij.col.fi.iiij.vol.

8 ¶ Limita illud,quod dicitur de tacita prorogatione, non procedere in cauſa criminali quia in ea nõ prorogatur iuriſdictio per oppoſitionẽ exceptionis,ita tenet Iaſ. in d.l.ſi conuenerit.colum.viij.circa fin. allegat Barto.in l.licet.colũ.ij.C. de procur. Et hoc eſt regulare, quòd in cauſa criminali non poteſt prorogari iuriſdictio, etiam expreſsè, in præiudicium iudicis competentis: ſecundum Bald.in l. ſi qui ex conſenſu.colum.ij.in fin.C.de epiſ.audi. & Fely. in c.P.&.G.col.iiij. de offic deleg. & vide Soci.in d.conſil. cviij. in fin. in iiij.volu.vbi dicit, quòd quando iudex inquirit ex officio, non poteſt eius iuriſdictio prorogari.

9 ¶† Secundò limita non procedere in prorogatione,quæ fit de loco ad locum:quia illa nõ poteſt fieri tacitè: ſed requiritur expreſſus conſenſus prorogantium. Ita tenet Franciſ. de are.in c.j.col.pen. verſic. illud etiam ſcias,&c.de iudi. allegat text.in cap. ſtatutum.§.in nullo.de reſcri.lib. vj.

10 ¶† Tertiò limita non procedere in contumace: quia per contumaciam nunquam prorogatur iuriſdictio. vnde in hoc caſu non æquiparatur præſens & abſens per contumaciam. ita tenet Barto.in l.ij.in lect.colũ.ij. & ibi etiam Alex. in ij.col. ff.ſi quis in ius.vo.non ie.per tex.& ibi Bal.in d.l.ſi qui ex conſenſu. & Ludoui. ro. in conſi.xlviij.

11 ¶† Inducitur etiam tacita prorogatio per reconuentionem. quod poteſt intelligi duplici modo:ſcilicet, ex parte reconuenientis: & ex parte reconuenti. De primo eſt exemplũ: vt ſi tu conuenis me coram iudice incompetenti:ego qui ſum reus, poſſem declinare eius iuriſdictionẽ ſi vellem:ſi tamen non declino:ſed ſtatim reconuenio te coram eodẽ iudice,ex hoc ipſo videor in iudicẽ conſentire: & ſic non poſſum declinare ipſum vlterius in prima cauſa conuentionis. Ita habetur per Matth.in deci.xxvij.concil. Neapo.De ſecundo eſt exemplũ: vt ſi tu es clericus, vel alius non ſubditus: & conuenis me corã iudice meo ſeculari,poſſum te corã eodẽ reconuenire:per quam reconuentionẽ tu reconuentus prorogas iuriſdictionẽ illius iudicis ex neceſsitate iuris:ita tenet Bal.in authen.& conſequenter. col.ij. in prin. ibi nam reconuentio &c.C.de ſentẽ. & Spec.in titu.de compe.iudi.adi. in prin.verſi.nono.probatum eſt etiam per l. ſi idem cum eodem. §. quòd ſi mutuæ.ff.de iur.om.iud. & dixi plenè ſuprà in ſexta diſtin.principali.

12 ¶† Limita hanc materiam prorogationis

tionis procedere, quando prorogatur talis iuriſdictio, qualem habet ille iudex prorogatus in ſuos ſubditos: quia tunc valet prorogatio: vt ſuprà dixi. Secus eſt, quando illam iuriſdictionem non haberet. Exemplum: ſi eſt aliquis iudex maleficiorum deputatus ad cognoſcendum ſolùm de cauſis criminalibus: modò duo forenſes vellent coram eo litigare in cauſa ciuili: certè non valet prorogatio: quia talem iuriſdictionem cauſarum ciuilium nõ habet iudex ille ĩ ſuos ſubditos: & illud quod non eſt, prorogari non poteſt: ita per plura tenet Iaſ. in l. ſi per errorem. col. j. ff. de iur. om. iudi. Pro hoc eſt text. in l. ſolemus. §. latrunculator. ff. de iudicijs. Idem econtrà, quando eſſet iudex cauſarum ciuilium: & prorogatio fieret de cauſa criminali, quia non valet: ſecundum Bald. in l. j. col. fi. C. de iuri. omn. iud. idem dicimus in omnibus ſimilibus iudicibus habentibus iuriſdictionem limitatam ad certam ſpeciem cauſarum: vt nõ poſsit fieri prorogatio ad aliã ſpeciem: vt tradit plenè Iaſ. in d. l. ſi per errorem. col. j. vbi multos allegat: & habetur per Abb. in c. P. & G. de offic. deleg. adde Bald. in l. teſtamenta. C. de teſt.

13 ¶ † Secundò limita hanc materiam non procedere, quo ad executionem ſententiæ: quia licet iudex prorogatus poſsit procedere & ſententiare: nõ tamen poteſt ſuam ſententiã exequi: ſed executio debet fieri per ordinarium competentem. tex. eſt in l. epiſcopale. C. de epiſ. audi. per quem tex. ita dixit Alex. in l. cùm quædam in pe. not. & ibi etiam Iaſo. in iij. no. ff. de iuri. om. iudi.

14 ¶ † Tertiò limita non procedere in iudice delegato: quia eius iuriſdictio prorogari non poteſt. tex. eſt in d. ca. P. & G. de offic. dele. quod quomodo & quãdo procedat, vide omnino ibi Abb. & doct. Sed de tempore ad tempus poteſt prorogari iuriſdictio delegati. c. de cauſis. & ibi Felyn. in j. not. de offic. deleg.

15 ¶ † Quartò limita non procedere, quando interuenerit error in prorogatione: quia error impedit eam fieri. l. ſi per errorem. & ibi Bar. & doct. ff. de iur. omn. iud. Quod tamen reſtringe procedere in eo iudice, qui erat penitus incompetens de iure cõmuni: Secus ſi erat cõpetens de iure cõmuni, tamen poterat aliquo priuilegio exemptionis declinari: quia ſi fuit prorogatus etiam per errorem, valet prorogatio. ita tenet Bar. in repe. l. ex quacunque. col. iiij. ff. ſi quis in ius vo. non ie. pro hoc eſt gl. in l. ij. §. j. in verſi. conſenſus. ff. de iudi. vbi ponit exemplum de ſcholari. & tenet Iaſ. in d. l. ſi per errorem. col. iij.

16 ¶ † Quintò limita non procedere in cauſa appellationis: quia in ea nõ habet locum prorogatio: quia appellatio debet fieri gradatim. vnde non poteſt fieri ad iudicem incompetentem de conſenſu partium. ita tenet Bald. in titulo de pace Conſtantiæ. in xiij. col. in fin. ſuper verſic. ſecundum mores, leges &c. & ſequitur Felyn. in d. cap. P. & G. col. iiij. de offic. deleg. verſi. item nota. & Spec. in tit. de appel. §. nunc tractemus. verſicu. quid ſi de facto. & Alexander in l. ij. in prin.

princip.in addi.ad Bartol.ff.de iudic.
17 ¶ †Sextò limita non procedere,quo ad iuriſdictionem conceſſam à Deo: prout eſt excommunicare vel abſol uere:quia talis iuriſdictio prorogari non poteſt:ſecũdum Bal.in d.l.ſi qui ex conſenſu.in fi.verbis.C.de epiſco. audi.& Alexan.in d.l.ij.ff.de iudic.in addi.quæ incipit:Sed vtrum in fin.
18 ¶ † An autem clericus poſsit prorogare iuriſdictionẽ alterius epiſcopi, ſine conſenſu ſui epiſcopi?Dic quòd non:ſed requiritur conſenſus proprij epiſcopi:text. eſt in c.ſignificaſti.& ibi Abb.& docto.de foro competen. quod intelligitur,quando vellet expreſsè prorogare.ſed contrahẽdo vel delinquendo poteſt iuriſdictionem alterius prorogare abſque conſenſu proprij epiſcopi.per c.romana.§.contrahentes.de fo.compe.lib.vj.ita tenet Alex.in addi.ad Barto.in l.j.ff.de iudi.in addi.quæ incipit:Adde Abba. &c.& prædictis adde Specu.in tit.de competen.iudi.adi.in prin.colum.ix. verſic.in clericis.
19 ¶ † Vltimò quæritur generaliter, quid de laicis ſubditis dominis ſuis temporalibus,puta regi vel baroni: an poſsint prorogare iuriſdictionem alterius iudicis ſine conſenſu ſui domini:& ſi prorogant,an poſsit dominus reuocare eos,ne litigent coram alio iudice? Iſtam quæſtionem tangit Bar.in l.j.§.& poſt operis.in fi.& ibi cõmuniter doc.ff.de ope.no.nun. & gl.& doct.in c imperialem.§.præterea ſi inter duos.de prohib.feud. alien.per Fed.& Abb.in c.cæterum. de iudi.& Bald.in l.decernimus.C.de ſac.ſan.eccle.& in l.ſi quis in conſcribendo.in iiij.not.C.de epiſc.& cleri. & Bald .in c.j.col.ij.in fi.de inueſt.in mari fac.& breuiter iſta eſt magis communis concluſio Quidam ſunt vaſalli ſubditi dominis,ratione feudi,quod tenent ab eis:& iſti nullo modo poſſunt prorogare iuriſdictionem alterius iudicis ſine conſenſu dominorum ſuorum: & ſi de facto prorogarent,poſſent domini reuocare prorogationem: & impedire eos litigare:quia defacili poſſet fieri colluſio: & priuare dominos ſua proprietate vel iuriſdictione,quam habent reſpectu feudi Quidam ſunt vaſalli ſubditi, non ratione feudi,ſed ratione perſonæ:prout ſunt omnes Burgenſes:qui recognoſcunt dominos ſuos ratione perſonæ,quam habent ſubiectam: non tamen tenent aliquod feudum:& iſti poſſunt prorogare ſine conſenſu dominorum.& per tex.in l.j.ff.de iud.ita tenet And. de yſer. in d.c.imperialem. §. præterea ſi inter duos.col.vj.in prin.quẽ ſequitur ibi.Aluar.in iij.colũ.& hoc videtur ſentire Bar.ſi bene ponderetur in d.§.& poſt operis.in fi.& Bart. in l.j.col.j.ff.de iudi.
20 ¶ †Prædictam tamen concluſionem limita,niſi iuriſdictio eſſet per principem reſeruata:quia tunc non poteſt fieri prorogatio,etiam per Burgenſem.ita tenet Bal.in d.§.præterea ſi inter duos.col.pen.verſ.in contrarium.quem ibi ſequitur Aluar.in iij.col.Ex hoc infero,quòd cùm hodie omnes barones regni,vt plurimùm habeant priuilegia primarum & ſecundarum cauſarum: & ſic eſt eis reſeruata iuriſdictio ſuper vaſal-

lis ſuis Burgenſibus per regem:qui eſt princeps & monarcha in regno: quia non recognoſcit ſuperiorem:vt no.And.de yſer.in c.j.verſic.regis.de his,qui feu.dare poſſ.& in proœ.con ſtit.col.xj.per hoc dico quòd nō poſ ſent vaſalli alicuius baronis habentis tale priuilegium,prorogare iuriſ dictionem alterius iudicis ſine conſenſu baronis,propter dictam reſeruationem:& ita videmus quotidie ſeruari in regno:quia quando eſſet facta prorogatio quomodocunque, ſolēt barones reuocare ſubditos pro rogantes ad ſuam iuriſdictionem.

Rober.Maranta, Venuſ. I. V. D.

Iudiciorum XIII. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud temporale: & aliud ſpirituale.*

2 *Cauſæ ſpirituales,reperiuntur ciuiles & criminales: & quæ dicantur. nu. 3.4.5. cum ſequen.*

3 *Poſſeſſorium beneficij,quādo dicatur cauſa ſpiritualis & an poſſit talis quæſtio coram iudice laico ventilari.*

4 *Titulum ſuæ poſſeſſionis ſeu beneficij an & quando cogatur quis oſtendere.*

6 *Cauſæ ſpiritualibus annexæ, quæ dicantur.*

7 *Libellus an requiratur in cauſis ſpiritualibus.*

1 TErtiadecima principalis diſtinctio iudiciorū eſt:†quia iudiciū aliud eſt temporale:& aliud ſpirituale:& iſta eſt noua diſtinctio ab vndecima præcedenti,quia ibi fuit diſtinctum iudicium ſeculare ab eccleſiaſtico: hic autem diſtinguitur iudicium tēporale à ſpirituali.Ibi fit differentia inter duas curias,ſcilicet eccleſiaſticam & ſecularem:hic fit differentia de eo,quòd vtrinque poteſt accidere in curia eccleſiaſtica:nam iudicium temporale dicitur,vbi agitur de aliqua re temporali:puta de fundo,equo,pecunia, & ſimili cuius rei eſt capax laicus:& hoc iudicium poteſt eſſe ſeculare & eccleſiaſticum. Iudicium ſpirituale eſt,vbicunq; agitur de aliqua re ſpirituali: vel annexa ſpiritualitati: & iſtud non poteſt fieri,niſi in curia eccleſiaſtica:ſecundum Bar.in l.Titia. ff.ſol.mat.& in l.quotiens.C.de iudi. & in l.ij.ff.de iuriſ.omn.iud.& Abb. in c.tuam.de ordi.cogn.& in c.lator, 2 qui filij ſint legiti.†Super hoc tamē eſt ſciendum,quòd cauſæ ſpirituales reperiuntur ciuiles & criminales:& appellatione cauſarū ciuilium,comprehenduntur etiā ſpirituales:ſecundum Cardi.in cle.j.in iiij.col.in v.q. de offi.deleg.Cauſæ ſpirituales ciuiles poſſunt multipliciter exēplificari: Primò,vbi agitur de aliquo iure incorporali:puta,de donis Dei & ſacramentis eccleſiæ.Item, de officio & adminiſtratione eccleſiæ.Item,de aliqua præbenda,dignitate,perſonatu,ſeu canonicatu,vel decima.Item, de veſtibus & alijs ornamētis eccleſiæ:prout hæc omnia habentur per Abb.& Ioā.de ana.in c.conſulere.de ſimo.& in c.ad aures.& c.ad noſtrā. eo.tit.Similiter,vbi agitur de matrimonio,vel legitimitate prolis:vt in d.c.tuam.& d.c.lator.Et generaliter, vbicunq; agitur de beneficio eccleſiaſtico,

ſiaſtico,& de omnibus illis,quæ habentur in cle.diſpendioſam.de iudic. & in capit.literas.& ibi Abba.de iura.calum.

3 ¶ † Limita tamen id,quod dixi de beneficio eccleſiaſtico, vt procedat quando ageretur petitorio. Secus,ſi agitur poſſeſſorio ſuper aliquo beneficio eccleſiaſtico:puta ad recuperandum poſſeſsionem beneficij:quia iſta cauſa non dicitur ſpiritualis,ſed temporalis: vt not.gl.& Abb.in pen. col.in c.cum dilecti.de elec.& gloſſ. & Abb.in c.literas.de iuramento calumn.& Cardi.in d.clemen.diſpendioſam.in x.q in fi.de iud.vbi infert, quòd tunc agens non tenetur oſtendere titulum beneficij:licet quando agit petitorio, ſecus.de cuius dicti veritate an poſſeſſorium beneficij, dicatur cauſa ſpiritualis:& an poſſit talis quæſtio ventilari coram iudice laico:vide plenè per Abb.in d.c.literas.col.ij.& iij.

4 ¶ † In eo autem,quod dixi clericum agẽtem poſſeſſorio,non debere probare titulum beneficij:adde quòd licet aliàs regulariter nemo compellatur oſtendere titulum ſuæ poſſeſsionis.l.cogi. C. de petitio. hæredi. tamen fallit,quando agitur contra clericum poſſeſſorem beneficij:quia ſemper tenetur ad inſtantiam iudicis interrogantis oſtendere titulum ſuæ poſſeſsionis:ſecundum Baldum in lege ſecunda.C.quomodo & quando iud.& in d.l.cogi.colum.ij.& Bal. in l.ſiue.C.de proba.ſed ad inſtantiam partis non cogitur:ſecundum Bald.in l.ciuile.C.de fur.Item,minimè cogitur clericus etiam per iudicem quando per longum tempus ſtetit in poſſeſsione beneficij:puta per decem annos,concurrente fama:ſecundum Inn.in c.illud.& ibi Abb.in iiij.colum.de præſump.& Bal.in d.l. ſiue.C.de proba.

5 ¶ † Cauſæ criminales,ſpirituales poſſunt dici,quando agitur de criminibus eccleſiaſticis:vt de hæreſi,ſimonia,ſchiſmate,apoſtaſia, ſortilegijs: & de alijs ſimilibus:de quibus habetur in quinto libro decretalium:puta de vſuris & alijs ſimilibus.non tamen de omnibus,quæ habentur ibi: quia ibi ponuntur aliqui tituli continentes crimina ſecularia:prout eſt titulus de furtis, de homicidio, & alijs.Iſtæ autem cauſæ poſſent magis congruenter appellari cauſæ criminales eccleſiaſticæ, quàm cauſæ ſpirituales: quia regulariter cauſæ ſpirituales includuntur ſub appellatione cauſarum ciuilium: ergo de ſtricta ſignificatione non poſſent dici criminales ſpirituales:per ea,quæ ſuprà dixi: per dictum Cardina.in clemen.j.in quinta quæſtione de officio delega.

6 ¶ † Spiritualibus autem annexæ dicuntur cauſæ iuris patronatus eccleſiæ:vt eſt text.& ibi per docto.in c. quanto.de iudic.vbi probatur,quòd idem iudicatur de iſtis,quod de merè ſpiritualibus.& habetur per Ioan. de ana.in dicto capitu.conſulere. de ſimonia.

7 ¶ † An autem in cauſis ſpiritualibus requiratur libellus? Specul.in titul.de libel.concep.§.nunc dicendum.verſiculo.xxiij.in fine.tenet, quòd non.ſed Ioan.andr.ibi in additio.reſtringit dictum Specul.ad

caſus poſitos in cle.diſpendioſam.de iudi. Et quid ſi agatur de iuramento appoſito in cõtractu, ſimulato, an dicatur cauſa ſpiritualis? vide Bald.tenente, quod non, in l.j.C.de ope.lib. Rober.Maranta. V. I. D.

Iudiciorum XIIII.diſtinctio.

1 *Iudicium aliud iuriſdictionale: & aliud arbitrarium.*

2 *Arbitrorum tres dicuntur eſſe ſpecies: & qui ſunt.*

3 *Arbitramentum, eſt quadam tranſactio.*

4 *Compromiſſum poteſt fieri per procuratorem, ſine ſpeciali mandato ſtante ſtatuto, quod cauſæ compromittantur: Idem in tutore.*

5 *Prælatus an poſſit compromittere ſuper rebus eccleſiæ.*

6 *Clauſula, compromiſſi, quòd procedat de iure, & de facto, quid importet.*

7 *Compromiſſum nunquam valet, niſi ex die quo arbitri illud acceptauerunt.*

8 *Compromittens ſi læditur, poteſt intentare remedium.l.ſecundæ.C.de reſcind. vend. etiam ſi arbitramentum emologaſſet.*

1 Quartadecima diſtinctio iudiciorum eſt: † quia iudicium aliud eſt iuriſdictionale: & aliud arbitrarium ideſt coram arbitro. Iuriſdictionale eſt illud, quod agitatur coram iudice habente iuriſdictionem: ſiue ſit iudex ordinarius, ſiue delegatus. Iudicium arbitrarium, dicitur illud, quod ventilatur coram arbitro. Et quia iſta materia eſt plenius tractata in diuerſis locis, maximè per Specul.in titu.de arbitro.per totum.& per Ludo.Roma.in repe.rubr.de arbi.& per Bar.in l.ſi ſocietatem.§.arbitrorum. ff.pro ſocio. ideò non eſt opus hîc tractare materiam arbitrorum: ſed remitto me ad dicta in locis præallegatis:& maximè, quo ad materiam huius diſtinctionis: ſcilicet, in quibus differat iudicium iudicis, à iudicio arbitri: ponit plenè Spe.in d.titu. de arbit.§.differt.per totum. Sed pro aliquali introductiõe, videamus vnã tantùm quæſtionem: ſcilicet, quot ſunt genera arbitrorum.

2 ¶ † Et breuiter arbitrorum tres repe riuntur eſſe ſpecies principales in iure. Quidam dicitur arbiter ſimpliciter. Quidam dicitur arbitrator:& quidam dicitur arbiter iuris. Arbiter ſimpliciter, dicitur ille, qui de partium cõſenſu eligitur:& in eum ſub pœnæ ſtipulatione compromittitur: ſecundum Specu.in titu.de arbit.§.j. in princi. Arbiter enim æquiparatur iudici:& quo ad proceſſum tenetur ſeruare iuris ordinem: licet compromiſſum ſit quidam contractus.l.j.& ibi Bald.ff.de arbit.& Specu.in d.§.j. verſi.& eſt etiam &c. Arbitrator verò, eſt quidam amicabilis cõpoſitor, qui habet dirimere & diuidere litem de facto potius, quàm de iure:& ſine aliquo iuris ordine: vt habetur per Spec.in d.§.j.in ver.arbitrator.& de hac materia tractatur per Bart.& doct.in l.ſi quis arbitratu.ff.de verb. obli.& in d.l.ſi ſocietatem.§.arbitrorũ.ff.pro ſocio:& per Abb.in c.quintauallis.de iureiur.

3 ¶ † Et iſtud arbitramentum, dicitur quædam tranſactio: ſecundum Bart. in d.

in d.l.ſi quis arbitratu.& Alex.in conſi.lxxxij.in fi.in primo vol.quod qualiter intelligatur, vide Philip.Deci. in conſil.lx.colum.iij.Et hanc differentiam inter arbitrum & arbitratorem, ponit etiam Bar.in d.§.arbitrorum.verſi.j.quæro,quæ ſit differentia &c. Arbiter iuris,dicitur is , qui eligitur ex neceſsitate ſtatuti:vt quã do iudex allegatur ſuſpectus,debent eligi arbitri ad cognoſcendum de ſuſpicione ex neceſsitate iuris.l.fina.& ibi Bar.& doc.C.de iud.& habetur in c.ſuſpicionis.de offic.delega.& in c. de arbitris.de of.del.lib.vj.Similiter, quando extaret ſtatutum,quòd cauſæ compromittantur inter coniunctos , tales arbitri dicuntur iuris ſecundum Abb.in c.cùm dilectus.col. vij.de arbi.Et an coram iſtis arbitris iuris habeat locum reconuentio : & quam iuriſdictionem habeant:ordinariam ſcilicet , vel delegatam:dixi plenè ſuprà,in vj.diſt.principali verſi.ſecundò quæro,an coram arbitro.

4 ¶ † Et quia iſti arbitri eliguntur de neceſsitate legis vel ſtatuti , & non ex propria voluntate partium,infertur,quòd licet aliàs procurator:non poſsit compromittere nec tranſigere ſine ſpeciali mandato:per tex.in c. per tuas.& ibi Abba.in ij.nota.de arbit.& Philipp.Deci.in conſi.lx.col.j. in prin.& Socin.in conſ.xviij.col.xv. verſic.& ad compromittendum &c. in j.vol.tamen ſtante ſtatuto vel lege,quòd cauſa compromittatur:poteſt compromittere,etiam ſine ſpeciali mandato:vt not.Alex.& communiter Moder.in l.ſi plures . ff . de pact.vbi loquitur de tutore,qui poteſt compromittere in arbitrum iuris.& vide ad materiam do.in l.præſes.C.de tranſac.

5 ¶ † An autem prælatus poſsit compromittere ſuper rebus eccleſiæ:vide plenè Alex.in conſi.xxxij.in ij.volu.& Socin.in conſil. xviij.col.xiiij.in j.vol.Ludo.Rom.in conſi.cccl xix colum.iiij.in fin.verſi. tertia ratio,&c.& Petr.Philipp.Cor. in conſi.lvij.in litera.A.& litera.P.in tertio vol.Et an tale compromiſſum tranſeat in ſucceſſorem?vide Felyn. in capi.præſentata.colum.j.de teſti.

6 ¶ † Quid autem important illa verba , quæ communiter ſolent apponi in compromiſsis , ſcilicet,vt procedat & iudicet de iure & de facto,&c. Dic quòd per huiuſmodi clauſulam non poteſt arbiter lædere aliquã partium contra naturalem æquitatem: ſed ſolùm importat,quòd non teneatur ſeruare iuris ſolennitates : ſed ꝙ procedat manu regia:ſecundum ius gentium : debet tamen ſeruare iuſtitiam in non lædendo aliquam partem . ita tenet Petr.Philipp.Corn.in conſi.cxiiij.colum.iij.in fin.in ſecundo volu.& Bal.in l.j.ff.de euict.Si verò dicatur de iure tantùm,operatur, vt ſententia lata contra ius , ſit ipſo iure nulla:quia exceſsit formã compromiſsi:ſecundum Barto.in l.diem proferre.§.ſtari.ff.de arbi.

7 ¶ † Vnum tamen ſcias in hac materia , quòd compromiſſum nunquam incipit valere,niſi ex die,quo arbitri illud acceptauerunt:& ante acceptationem non currit terminus præfixus compromiſſo . Ita tenet Bald . per illum text.in l.ſi cùm dies in princi.in fine illius princi.ff.de arbit.& Alexan.in

conſil.xxxiiij.col.fin.verſicu.ex qui-
8 bus:in primo volu.†Vltimò,ſuper hac materia adde vnum pulcherrimum dictum,quòd vbicunque quis ex arbitramento eſſet læſus vltra dimidiam iuſti pretij,poteſt intentare remedium l.ſecunda.C.de reſci.ven. etiam ſi laudum & arbitramentum emologaſſet, & approbaſſet.ita tenet Philipp. Decius in conſilio . lx. colum.iij.vbi arguit de compromiſſo ad tranſactionem: & nota hoc: quia quilibet prima facie reſponderet in contrarium. Et ad materiam huius diſtinc.adde,quæ dicam infrà in vltima parte in tractatu de appellatione.in quarta.q.princip. verſicu. octauò limita &c. & in prima.q.in verſic.reductio. Rober.Maranta. I. V. D.

Iudiciorum xv. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud delegatum:aliud ſubdelegatum.*

Qvintadecima diſtinctio iudiciorum eſt:†quia iudicium aliud delegatum: aliud ſubdelegatum.Delegatum,eſt illud , quod ventilatur coram iudice delegato.de qua materia dixi plenè ſuprà in quinta diſtinctio . Subdelegatum verò eſt illud, quod agitatur coram iudice ſubdelegato.ideſt,coram eo,qui fuit delegatus à delegato.de qua materia habetur plenè in l.à iudice.C.de iudic. & ibi per Modern.& per Alexand.in l.j.ff.de offic.eius.& per Canon.in c. venerabili.de offic.delegat. & in l. prima . C . qui pro ſua iuriſ. Et quià hanc materiam plenius attigi ſuprà in dicta quinta diſtinct.ideò hîc aliter non inſiſto.vnde deuenio.ad.xvj. diſtinct.

Iudiciorum xvi. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud validum: & aliud inualidum ſeu nullum.*

2 *Iudicium quot modis poteſt dici nullum. & numero.3.cum ſequenti vſque in finem.*

3 *Iudicium quando ex defectu iudicis, ſit inualidum.*

4 *Proceſſus factus à iudice recuſato,eſt ipſo iure nullus.*

5 *Clauſula , quòd ſi omnes,&c.in reſcripto appoſita:quid importet.*

6 *Delegati plures cum clauſula , vt omnes vel vnus procedere poſſit,ſi vnus incipit procedere,ille debet finire:aliàs alij nulliter procedunt,*

7 *Exceptio nullitatis ſententiæ,vel proceſſus ex defectu iudicis cauſata,ſemper poteſt opponi : etiam ſtante ſtatuto , quòd contra ſententiam nulla opponatur exceptio.*

8 *Delegatus ſi procedente ante præſentationem reſcripti d. legatorù,proceſſus,eſt nullus parte opponente.*

9 *Proceſſus in contumaciam factus , ante nuntij relationem , eſt ipſo iure nullus.*

10 *Citatio obmiſſa,reddit actum iudicij ipſo iure nullum.*

11 *Statutum inducere non poteſt , vt feratur ſententia , contra abſentem non citatum.*

12 *Iudiciũ dicitur nullum,& ſententia quando iudex procedit ad prolationem ſententiæ cum*

tiæ cum magna celeritate: ſine percunctatione proceſſus: & ſine cauſæ cognitione.

13 *Procurator falſus, vel ſubſtitutus, à non habente poteſtatem, facit iudicium cum eo agitatum eſſe nullum.*

14 *Exceptio falſi procuratoris, opponi poteſt ante & poſt ſententiam, ad annullandum iudicium.*

15 *Falſus procurator, quis dicatur.*

16 *Procurator habens poteſtatem ſubſtituendi, non poteſt ſubſtituere ante litem conteſtatam: niſi hoc expreſſè in mandato dicatur.*

17 *Maritus agens vt procurator vxoris, cùm nullum haberet mandatum, facit iudicium eſſe nullum: licet vt legitimus administrator agere potuiſſet.*

18 *Filiusfamiliás agens vel conuentus in iudicio, ſine conſenſu patris, facit iudicium eſſe nullum: & poteſt opponi tam ante, quàm poſt ſententiam.*

19 *Filiusfamiliás poteſt eſſe in iudicio tanquam procurator alterius.*

20 *Filiusfamil. litigare poteſt ſuper ſpirituali negotio.*

21 *Statutum, quòd mulier contrahere non poſſit ſine propinquorum conſenſu, non comprehendit mulierem alieno nomine contrahentem.*

22 *Contractus mulieris in regno Siciliæ contrahentis alieno nomine, valet ſine mundualdo.*

23 *Inſtantia perempta poteſt iudex ferre abſolutoriam ab obſeruatione iudicij: & actorem condemnare in expenſis.*

24 *Iudicium geſtum cum procuratore excommunicato, an valeat.*

25 *Pupillus litigans in iudicio ſine tutore, facit iudicium ipſo iure nullum: & quando tutorem non habet, eius conſanguinei citari debent.*

27 *Sententia lata in fauorem pupilli, valet, ſine tutore: quando pupillus eſt maior infante: aliàs ſecus. & nu. 31.*

27 *Pupillus in actibus concernentibus eius fauorem, habet legitimam perſonam.*

28 *Alienatio rei eccleſiæ ſine ſolennitate, valet, quando tendit in fauorem eccleſiæ.*

29 *Statutum requirens conſenſum propinquorum, in contractu mulierum, intelligitur de contractibus damnoſis: non autem vtilibus.*

30 *Mundualdus non requiritur, quando mulier facit contractum ſibi vtilem.*

32 *Iudicium agitatum ſine conſenſu patris, cum filiofamiliâs, tendens in eius fauorem, valet, etiam ſi ſit minor.*

33 *Tutor non faciens ſolennia litigans pupilli nomine, facit iudicium eſſe nullum: & quæ dicantur iſta ſolennia: & qualiter practicatur in regno.*

34 *Tutor non poteſt facere procuratorem ante litem conteſtatam: ſed actorem cum decreto iudicis: aliâs non valet iudicium.*

35 *Procurator, qui litem conteſtatus fuit in cauſa, ipſe in ſingulis actis citari debet: aliâs ſi citatur dominus, non valent acta: niſi procurator eſſet impeditus.*

35 *Curator ad litem pupillo qualiter dari debeat, vt iudicium valeat.*

37 *Delegata cauſa, per ſuperiorem, cenſetur auocata ab ordinario.*

38 *Mortuo delegato, cauſa non reuertitur ad ordinarium: ſed ad principem delegantem.*

39 *Cauſam cœptam coram ordinario non poteſt inferior à principe, ad ſe aduocare.*

40 *Proceſſus factus contra exititios ciuitatis, ad inſtantiam creditorum in con-*

tumaciam, non valet.

41 *Libellus ineptus in criminali, reddit iudicium nullum.*

42 *Libellus continens indeterminatum locum, valet. & in probationibus ſuppleri poteſt.*

43 *Libellus non continens nomen accuſati, vel occiſi, an procedat.*

44 *Libellus criminalis, an diem commiſſi criminis continere debeat: & an teneatur accuſator illum ad inſtantiam rei declarare.*

45 *Proceſſus factus contra eum, qui arripuit iter ad papam, eſt nullus.*

46 *Sententia lata de conſilio iuriſperiti, non valet: quando lectum eſt ſolùm conſilium: & nulla ſcribitur ſententia poſt conſilium.*

47 *Dilatione pendente iudicium factum, eſt ipſo iure nullum.*

48 *Iudicium agitatum contra mortuum, eſt ipſo iure nullum: licet per viuum defendatur.*

49 *Iudicium nullum dicitur, quando factum eſt per delegatum impetratum per literas ſurreptitias: vel quando delegatus non ſeruauit formam reſcripti delegatorij.*

50 *Sententia, in qua error iuris eſt expreſſus, reddit iudicium nullum.*

51 *Decretum iniuſtum contra ius litigatoris, eſt ipſo iure nullum. quod ſecus eſt in ſententia.*

52 *Ingrediens poſſeſſionem decreto iniuſto, punitur de vi turbatiua.*

53 *Hæreticus iudex facit iudicium, & proceſſum nullum.*

54 *Vſura, quòd ſit peccatum.*

55 *Filiusfamiliàs ſi conuentus eſt in iudicio criminali, etiam conſenſu patris, non valet iudicium, quando eſt minor.*

56 *Minor ſine curatore in iudicio criminali eſſe non poteſt.*

57 *Iudicium agitatum tempore vel die feriato, nullum eſt.*

58 *Feriæ inductæ ad honorem Dei, & quæ ſeruantur in iudicijs, quæ ſint.*

59 *Proceſſus factus die feriato ad honorem Dei, etiam de conſenſu partium non valet.*

60 *Die feriata qui actus fieri poſſunt remiſſiuè.*

61 *Feriæ vindemiarũ & meſſium, nõ ſeruantur in regno: & quæ hodie ſeruentur.*

62 *Die feriato: omnes actus voluntariæ iuriſditionis fieri poſſunt.*

63 *Feriæ ad honorem Dei, an per ſtatutum vel conſuetudinem tolli poſſint, ita quòd acta in illis diebus facta, valeant prout ſit in curijs nundinarum. & numero. 64.*

65 *Conſuetudo vel ſtatutum, an poſſit tollere ius gentium vel diuinum.*

66 *Statutum an tollere poſſit ferias inductas ad honorem Dei: & nu. 67.*

68 *Debitor fugitiuus, capi poteſt, etiam die feriato ad honorem Dei.*

69 *Argumentum de pacto ad ſtatutum, an valeat. & contrà. nu. 64.*

70 *Feriæ inductæ ad honorem Dei, an poſſint tolli per ſtatutum.*

1 Sextadecima diſtinctio iudiciorum eſt: † quia iudicium aliud validum: & aliud inualidum, ſeu nullum. Iudiciũ validum eſt illud in quo ſunt ſeruata omnia ſolennia & ſubſtantialia iudiciorum. Inualidum verò eſt, vbi aliquid deficit ex dictis ſolennitatibus: ſecundum Bar. in. l. prolatam. C. de ſent. & Lud. Ro. in conſi. ccxx. in princi. vel quando agitatum fuit cum

ſuit cum perſona minus legitima: vt habetur in l.licet.C.de procura.& dicetur plenius infrà.

2 ¶ † Super iſta diſtinctione tangã ſolùm vnam q.quæ videtur neceſſaria: videlicet. Quot modis dici poteſt iudiciũ nullũ, ſeu ſententia nulla. & erit q. valde vtilis pro inſtructione aduocatorum qualiter impugnabũt iudicia. Et quoniam de iure communi poſſent adduci multæ nullitates, puta ex defectu litis conteſtationis: vel quia ſententia non fertur in perſonam procuratoris, & multas ſimiles: quæ hodie ſunt ſublatæ in regno in cauſis ciuilibus: ex quo proceditur ſola facti veritate inſpecta: vt pluries ſuprà fuit dictum. Ideò cùm hoc vtile opuſculum deſtinauerim principaliter ad vtilitatem iudicum & aduocatorum regnicolarum obmittam nullitates ſublatas: & ponã tantùm illas, quæ hodie ſeruantur in regno, bene verum eſt, quòd in criminalibus, in quibus ſeruantur iura communia, ſeruarentur nullitates iuris communis: de quibus tangam aliquas infrà ſuo ordine.

3 ¶ † Primò igitur dicitur iudiciũ nullum ſeu inualidum, ex defectu iudicis: quod poteſt multipliciter procedere, ſcilicet, vel quia iudex non interuenit: quo caſu cùm iudiciũ dicatur à iudice, non poteſt dici ſine eius interuentu c.forus.de verb. ſigni. vel quia interuenit iudex incompetens. quo caſu totum iudiciũ ruit, niſi appareat de prorogatione: vt in toto ti.C.ſi à nõ cõpt.iudic. vel quia interuenit pro iudice aliquis priuatus l. priuatorum. C. de iuriſ.om.iud. vel quia iudex eſt incapax ex aliquo defectu: qui defectus in iudice poſſunt eſſe plures. Quidam enim ſunt defectus naturales: vt quia iudex ſit furioſus, mutus, & ſurdus, vel impubes: & iſti defectus quãdocunq; obijciantur reddunt iudicium retro nullũ: etiã ſi obijciantur poſt ſententiã: & poſtquã tranſiuit in rem. iudicatã: vt no.Spec.in ti.de excep.§.d. col. pe.ver.hoc quoque.& §.nunc videndum.ver.ſed quæro.& Abb. in c. ſciſcitatus.col.iij. & iiij. de reſcript. & ibi etiã Fely.col.iij. Pro hoc eſt tex. in l.cùm prætor.§.non autem. & ibi Bal.ff.de iudi. Quidam ſunt defectus accidentales: & inducti per ius poſitiuum, vt quia iudex eſt infamis, vel ſeruus, vel excommunicatus: & tunc ſi iſti defectus ſunt notorij & manifeſti, poſſunt quandocunque opponi ad iudicium inualidandum. Quod tamen intelligo in illis defectibus, qui ipſo iure inualidant iudicium: prout, ſi iudex eſt ſeruus, vel ſi eſt excommunicatus: vt habetur in c.ad probandum.de re iud.& in ca pia.de excep.lib.vj.& in d.c.ſciſcitatus. Secus eſt in defectu infamię: quia ſi nõ opponitur ab initio ante litem conteſt. valet proceſſus. & iudicium. ita tenet Spe.in ti.de iudici.deleg.§. excipi.col.j.ver.ſed nunquid infamis.& Bald.in d c.ſciſcitatus.colum.ij. verſ. quæro, an valeat &c. Si autem iſti defectus ſunt occulti, tunc diſtingue, vt per Abb.& Fely.in d.c.ſciſcitatus.

4 ¶ † Secundò dicitur iudicium nullum quando iudex recuſatus vt ſuſpectus, procedit ad vlteriora poſt propoſitam ſuſpicionem: nam totus

proceſſus, quem poſteà facit, eſt ipſo iure nullus. ita tenet Barto. in l. quia poterat ff. ad trebel. & Lud. Rom. in con. ccxx. col. ij. & Pau. de caſt. in cõſil. cxxj. in ij. volu. & Gemi. in c. iudex de off. deleg. lib. vj. & Alex. in conſi. lxxxix. in j. vol.

5 ¶ †Tertiò dicitur nullum iudicium, quando cauſa eſt commiſſa pluribus iudicibus: cum clauſula, quòd ſi non omnes ſimul intereſſe poterint, alij iudicent: prout communiter ſolet iſta clauſula poni in delegationibus apoſtolicis: nam antè quàm alij procedant, debet eis conſtare de impedimento collegę: aliàs ſi procedũt antè quàm collega notificauerit eis ſuum impedimentum, eorum proceſſus eſt nullus. ita per illum tex. tenet Abb. in c. prudentiam. in ij. not. & in fine illius prin. de offi. deleg. & Bart. in l. multum. in fin. ff. de condi. & demon. & Fely. in c. ſciſcitatus col. vij. ver. oportet notum &c. de reſcript. vbi multum plenè declarat hanc materiam cũ nonnullis limitationibus. & ibi vide: & plenè per Gemi. & doc. in c. cum plures. de off. deleg. lib. vj. & prædicta procedunt in illa clauſula, quòd ſi non omnes &c. Et ſic quando conditionaliter loquitur cõmiſsio ſecus, ſi eſſet appoſita alia clauſula, quæ communiter ſolet hodie apponi in literis apoſtolicis ſcilicet, vt omnes vel duo vel vnus procedant & iudicent: & ſic non conditionaliter: quia tunc cenſetur data iuriſdictio ſingulis inſolidum: quo caſu poteſt vnus procedere, etiam ante notificationẽ impedimenti collegę & abſque eius requiſitione. tex. eſt & ibi gl. in ver. liberè in d. c. cum plures. & Abb. in d. c. prudẽtiam. in ij. no. vide tamen de præcedenti clauſula, quòd ſi non omnes &c. quandã addi. in deci. clxvj. Dominorũ de Rota. in nouis: quæ incipit: Si duo ex tribus &c. vbi tenet de mẽte Ioan. quòd valeret proceſſus factus ante notificationem impedimenti, dummodo in rei veritate impedimentum ſit verum: tamẽ communiter opi. doct. eſt illa, quã ſuprà dixi: vt tenet Abb. in d. c. prudentiam in fine illius prin.

6 ¶ †Quartò dicitur nullum iudicium, quando commiſſa eſt cauſa pluribus iudicibus cũ clauſula, vt omnes vel alter procedere poſsit: quo caſu poteſt vnus ſine alio procedere: vt modò dixi in præcedenti: nam tunc ſi vnus incipit procedere, cenſetur preoccupaſſe iuriſdictionem: & alij non poſſunt vlterius impedire. & ſi alij poſteà procederent, eorum proceſſus eſt nullus: niſi primus ex iuſta cauſa eſſet impeditus. Text. eſt in d. c. dum plures. de off. deleg. lib. vj. cũ ibi no. per Gemi. in ij. col. verſi. in §. porrò quæro &c. vbi hoc expreſsè tenet: & Fel. in d. c. ſciſcitatus colum. fi. ver. & no. quòd ceſſante &c.

7 ††Et adde his incidenter, quòd vbicunque exceptio nullitatis proceſſus vel ſententiæ dependet ex defectu iudicis, ſemper poteſt opponi, etiam ſi extaret ſtatutum, quòd contra ſententiam nulla poſsit opponi exceptio. ita tenet Lu. Ro. in cõſil. xlij. co. j Pet. Philip. Corn. in cõ. cxliiij. co. ij. in j. vol.

8 ¶ †Quintò dicitur iudicium nullũ, quando iudex delegatus procedit ante præſentationẽ reſcripti delegato

legatorij:licet ſciat ſe eſſe conſtitutum delegatũ. Et licet procedat poſt datam reſcripti.tamẽ non valet proceſſus:quia ante præſentationem,nõ habet exercitium iuriſdictionis.tex. eſt in c.ſuper eo.el.ij.& ibi Philip.in vlti.no.de app.& Fely. in c.ſciſcitat°. col.viij.de reſcrip.& Bal.in l.eũ, qui. ff.de iuriſ.om.iudi.vnde licet ſuperueniat poſteà reſcriptum:tamen non validatur proceſſus anteà factus: quia cenſetur factus à priuato:ſecũdum Bal.in d.l.eum.qui.ver.iiij.quęro &c.& Bal.in l.falſus.colũ.v. verſi. ſed pone.C.de furt. Quod tamen limita procedere,dummodo pars opponat de reſcripto non præſentato ſecus,ſi nõ opponeret:& ſub ſilentio pertranſiret:quia valeret proceſſus. ita tenet Ang.in l.cùm furioſus ff.de iudi.& Bal. in l.nequicquã.§. vbi decretum in fi.verbis.ff.de offi. procõſul.

9 ¶ † Sextò dicitur iudicium nullũ, quando iudex procedit in contumaciam alicuius, nõ conſtito ſibi prius de contumacia:vt quia citauit eum: & nuntius nondum fecit relationẽ: & ſic non conſtat ex actis de contumacia:& iudex ante relationem procedit ad ſententiam, vel ad alium actum:tunc iudicium, vel actus ita factus,eſt ipſo iure nullus,ita tenent Bart.& Bal.in l.multum ff. de condi. & demonſt.& Bar.in l.hæc autem.§. non defendi ff.ex qui.cau.in poſſ. ea vbi expreſsè dicit. quòd proceſſus factus in contumaciam ante relationem nuntij,eſt ipſo iure nullus:& ſequitur Felyn. in cap. eccleſia ſanctæ Mariæ. colum.viij.ver. decimo. de conſti. Quod nota: quia millies poteſt euenire.& ſis cautus, quandò vides actum factum in contumaciam,vt ſemper perquiras an in actis ſit ſcripta relatio nuntij.

10 ¶ † Septimò dicitur iudicium nullũ, quando fuit factum ſine citatione partis:nam citatio,eſt de iure naturali & diuino:adeò quòd obmitti nõ poteſt. & ſic quilibet actus iudiciarius factus ſine citatione, eſt ipſo iure nullus:per ea, quæ habentur in cle.paſtoralis de re iudi Pro hoc eſt tex.& ibi per docto.in l.de vnoquoque ff.de re iudi.& l.ea,quæ.C. quomodo & quando iudex.& l.ſi quando.& ibi Bald. C. de teſti. & c. ij. de teſti. Et quòd citatio ſit de iure naturali,vt non poſsit obmitti,quia eſt ſpecies defenſionis,tenet Bal.in l. cũ fratrẽ.col.fi.verſi.dubitari conſueuit C.de his,quibus,vt indi.& Bal.in l.j. col.ij. verſi. ſed hîc quæritur,&c. C. quomodo & quando iudex. vbi plus

11 dicit,quòd etiam † per ſtatutum non poteſt induci,vt feratur ſentẽtia cõtra abſentem nõ citatum.& Ioan. de ana.in c.quàm pernitioſum.colũ.j.de vſur.& Soci.plenè in con.cclxvj.col. xxj. ver. ſed tamen præmiſsis &c. in ij.volum.

12 ¶ † Octauò dicitur iudicium nullũ, & ſententia,quando iudex procedit ad prolationẽ ſententię,cum magna celeritate ſine percunctatione proceſſus & ſine cauſæ cognitione. ita tenet Bar.in l.prolatã.in fi.C.de ſent. quod dictũ pleniſsimè examinat Fely.in c.eccleſia ſanctæ Marię.col vj. in fi.cũ tribus co.ſeq. de cõſti.& multa ſimilia adducit:& tandẽ cõcludit, quòd iudiciũ eſt nullũ,vt ſuprà dixi.

& Alex

& Alex.& Iaſ.in l.iudices.C. de iudi. quod tamē limita & declara, vt Abb. in c.cùm ex literis in viij. nota. de in integ.reſti.vbi hoc declarat, procedere, quando iudex prorſus ignarus de meritis cauſæ protulit ſententiam: quia eſt ipſo iure nulla: vt quia de ſero habuit proceſſum: & in mane ſequenti protulit ſententiam: ſecus, quando infra breue tempus protulit ſententiā. quia oritur præſumptio iniuſtitię, non tamen eſt nulla: ſecundum eum.

13 †Nonò dicitur iudicium nullum quādo fuit agitatum cum falſo procuratore, qui nullum habuit mandatum: per ea, quæ not.Bar.& doct.in l. licet.C.de procur.& Abb in c.in noſtra.col.ij.de procura. vbi in tantùm dicit iudicium eſſe nullum, quòd ta-

14 lis. †exceptio falſi procuratoris poteſt opponi ante, & poſt ſententiam ad annullandum iudicium. Idem tenet Ioan.de ana.in conſil. xcvj. & in addi.Ludo.Bolog.poſt dictum conſi. vbi pulchrè & per multas remiſsio-

15 nes declarat. †quis dicatur falſus procurator, & dicitur falſus etiam ille, qui habuit mandatum: & poſteà fuit reuocatum: vt d.c.in noſtra.& ibi per Abba.idem ſi incipit gerere ante habitam notitiam mandati: vt in d. addi. Lud.Bolognini.poſt d.conſi.xcvj. Idem, ſi eſſet procurator ſubſtitutus à non habente poteſtatem ſubſtituendi: puta à procuratore ante litem conteſta. quia antè ſubſtituere non poteſt: ſed poſteà ſic l.quòd quis. & ibi per Moder.C.de procura.& in capitulo primo.de procura.libro vj.& hoc ſentit Ioann.de ana.in d. conſil. xcvj.col.ij.verſic.conſtat autem.

16 †Super hoc autem nota incidenter vnam bonam practicam in regno, in quo extat ritus magnæ curiæ vicariæ in numero 121. & incipit. Itē ſi procuratori &c.quo cauetur, quòd ſi conſtituens procuratorem dat ſibi poteſtatem ſubſtituendi, non poteſt talis procurator ſubſtituere ante litem conteſt. niſi expreſsè dicatur in mandato, quòd poſsit ante litem coteſt. quod dictum tene perpetuò menti in practica: quia multi, qui non habēt notitiam illius ritus, errant in hoc: quia quilibet diceret contrarium, ad hoc, vt verba aliquid operentur: iuxta l. ſi quando ff. de leg.j.& per.d.c.j.de procu.li.vj.quod in hoc videtur corrigi per dictum ritum.& ſic poſſes impugnare & inualidare proceſſum, quando faceret contra te.

17 †Decimò dicitur iudicium nullū, quando maritus egit tanquam procurator vxoris, cùm in rei veritate non haberet mandatum: nam proceſſus eſt nullus, dato quòd potuiſſet agere, vt maritus & legitimus adminiſtrator: nec ſaluatur illa via.quia maritus: & imputatur ei, quare talem viam elegit agendo, vt procurator. ita ſingulariter tenet Ludo.Rom.in conſi.ccccxlvj.

18 †Vndecimò dicitur iudicium nullum, quando filiusfam.agit vel conuenitur in iudicio ſine conſenſu patris: quia talis conſenſus requiritur pro legitimatione ſuæ perſonæ: & ſi nō interuenit.iudicium eſt nullū: de qua nullitate poteſt opponi quādocunq; tam antequā poſt ſententiā.ita tenet

tenet Spec. in titu.de exce. §. dicto. col.v.ver.quid de illa. & in tit. de actore.§.j.col.x.ver.ſed & filiusfa.per l.fin. §. neceſsitate. C.de bonis, quæ liber.& ibi plenè per Bal.

19 ¶†Quod tamen limitatur procedere,quando filius agit proprio nomine.Secus,ſi interuenit in iudicio,tanquam procurator alterius : quia non requiritur cōſenſus patris:vt eſt tex. in c.qui generaliter.§.j.de procu.lib.

20 vj.†Idem, quādo agit vel conuenitur ſuper aliquo negotio ſpirituali. tex.eſt in c.fin.in fi.de iudi.lib.vj.& plures fallentias,in quibus poteſt filius eſſe in iudicio ſine conſenſu patris:vide per Spe.in tit.de actore.§.j. verſic.vbi ſuprà. & text.in authenti. quod locū & ibi Iaſo. col.vj.in fi. C.

21 de collat.†quod facit ad id,quod in ſimili dicimus in muliere , quæ eſt ex forma ſtatuti non poteſt contrahere ſine conſenſu propinquorum: quia illud intelligitur, quando contrahit nomine proprio :Secus,ſi nomine alieno:puta tutorio vel procuratorio nomine.ita tenet Alex. in d. l.quæ filium.col.ij.ff.de in ius voc.& Pau.de caſt.in l.quicūq;.§. ſi ab alio.

22 ff.de inſtito. ¶†Et pro hoc infero ad diſpoſitionem ritus magnæ curiæ vicariæ:ſecundum quem eſt cōmunis obſeruantia in regno, quòd mulier viuens iure longobardo,non poteſt contrahere ſine mūdualdo:nam illum ritum & obſeruantiam intelligo procedere,quando mulier contraheret proprio nomine. Secus ſi alieno:per prædicta.

23 ¶†Duodecimò dicitur iudiciū nullum, quando ſententia fuit lata poſt peremptam inſtantiam.glo.eſt & ibi Bart.& Bal. & communiter Moder. in l.properandum.in princi.C.de iudi.pro hoc Bal. allegat ibi text.in l. ſcire oportet.§.conſequens.ff. de excuſa.tuto.Idem tenet Alex.in conſi. lxxxij.in princip in iij.vol.plus dicit Bald.in d.l.properandum.col.ij.verſ. ſecundo quæro.quòd etiam in cauſa appellationis ſententia lata,poſt appellationem deſertam , eſt ipſo iure nulla.Quod tamen intellige de ſententia diffinitiua ipſius cauſæ principalis:quia illa nō poteſt ferri poſt lapſum inſtantiæ:ſed bene poteſt iudex ferre ſententiam abſolutoriam ab obſeruatione iudicij,& condemnare partem actricem ad expenſas: vel illam partem, cuius culpa inſtantia fuit perempta:ſecundum Bart.& communiter docto.in d.l.properandum.§.illo.& Lanfran.in c.quoniam contra in fin.verbis.de prob.& Alexand.in conſi.cxxxvj.col.j. in ſecundo vol.& in conſi.lxvj.col.j.in v.vo.

24 ¶†Tertiodecimò dicitur iudicium nullum , quando fuit geſtum cum procuratore excommunicato : quod tamen intellige, quando tempore conſtitutionis erat excommunicatus : quia tunc ipſo iure non tenuit conſtitutio procuratoris:& per conſequens remanet procurator falſus. & ſic proceſſus non valet : ſicut dixi ſuprà de procuratore falſo. Secus, ſi poſt mandatum ſuperuenit excommunicatio procuratori : quia valent acta,ſi non opponatur:ſed ante mandatum non valent ipſo iure:ſiue opponatur ſiue non.Ita hæc omnia tenet Abb.in cap.poſt ceſsionem. col. antep.

antepenul.& penulti.& fin. de prob. & ibi etiam Felyn. qui magis clarè loquitur. Et procedunt prædicta, ſiue ſit procurator ex parte actoris, ſiue ex parte rei: ſecundum Abb. in dict.cap.poſt ceſsionem. colum. antepenult. in fin. verſic. ſed dubium eſt, &c.

25 ¶ † Quartodecimò, dicitur iudicium nullum, quando eſt agitatum cum pupillo ſine tutoris authoritate. l. cum & minores. & ibi Baldus. C.ſi aduerſus rem iudica. & l. j. C. qui legi.perſon. habent ſtandi in iudi.& l.clarum. C. de autho. præſtan. nam quando pupillus habet tutorem, debet iudicium agitari cum tutore. & ſi non habet, debent citari coniuncti ipſius pupilli, vt conſtituatur in contumacia. aliàs citatio ſolius pupilli, nihil valet. l.hæc autem.§. j.ff. ex quibus cauſis in poſſeſ.ead. & ibi Bar.idem tenent Alex.& cõmuniter doct.in l.neque impuberes. ff. de in ius voc.& in l.ſi ex legati.cum l.ſeq. ff.de verb.oblig.& in l. contra pupillum.& ibi etiam Io.de Imo. de re iudic. & ita communiter tenetur, reprobata opin.Bar.in l.j.§. ſufficit. ff. de admini.tut.qui tenebat poſſe citari ſolum pupillum, quem in ſpecie reprobat Alex.in d.l.neque impuberes.Et ad prædicta: ſcilicet quòd nullum actum iudiciarium poteſt facere pupillus, eſt text. & ibi per Moder.in l.iuſiurandum.§.pupillus.ff de iureiurando. & vide omnino deciſ.

26 cclxij.conci.Neapol. ¶ † Prædicta tamen limita, quãdo iudicium tenderet in damnum pupilli: quia tũc verum eſt, quòd non valet ſine tutore. Secus eſt, quando tendit ad vtilitatem: quia tunc valet: vt puta, quia fuit lata ſentẽtia pro pupillo: ita eſt text.& ibi Bar.& Bal.& Moder. in l. non eo minus.C.de procur.& Barto. & Bald.in l.ſi tutor.C.in quibus cau-

27 ſis in integ.reſti.non eſt neceſſ. † & eſt ratio, quia in actibus concernentibus fauorem pupilli, dicitur habere legitimam perſonam: ſecundum Bal.& Iaſo.in l.contra iuris.in princ. ff.de pac.per tex.inſtitu. de authori.

28 tuto.in prin. † & in d.l. contra iuris. infert Bal.idem eſſe in eccleſia, vt ſi fuerit alienata res eccleſiæ, ſine ſolennitate, quæ alienatio tendit ad eccleſiæ vtilitatem, valet. Idem tenet Iaſ.in d.l.iuſiurandũ.§. pupillus.col. fin.ff.de iureiuran. vbi idem dicit de geſtis ab intruſo in fauorem eccleſiæ.de qua materia vide Abb.in cap. cauſam.col.pen.& fin.de iudicijs.

29 ¶ † Similiter per prædicta infertur ad ſtatutum, requirens conſenſum propinquorum in contractu mulierum quia: intelligitur in contractibus damnoſis mulieribus: ſecus in contractibus vtilibus. Ita tenet Bal. in l.neque.C.de contrahen. & committen.ſtipul.& Angel.& Imol.in l. mutum.§.fina.ff.de acquiren.hæred.

30 † & per illud dictum Bald. infero ad diſpoſitionem ritus magnæ curiæ requirentis mundualdum in contractu mulieris: quia ſi aliqua mulier faceret aliquem contractum vtilem ſibi, valeret ſine mundualdo. quod nota: quia millies poteſt accidere.

31 ¶ † Item illud, quod dixi valere iudicium tendens in fauorem pupilli, ſine tutore, intellige procedere, quando

quando pupillus eſſet maior infan-
te. Secus, ſi eſſet infans. quia tunc æ-
quiparatur furioſo: ex quo nullum
habet intellectum: vnde non valet
ſententia, etiam in ſui fauorem lata
Ita tenent Alexan. & Iaſo. in d. l. non
eo minus. & Alexan. in l. furioſo. ff.
de re iud. & Bald. in d. l. neque. C. de
contrahen. & committen. ſtipul. per
tex. in §. pupillus. inſti. de inutil. ſtip.
32 ¶ † Item prædicta extenduntur pro-
cedere etiam in filiofamiliâs: vt ſi
eſt agitatum iudicium cum eo, ſine
conſenſu patris, etiam ſi eſſet minor
valet in ſui fauorem. Ita ſingulari-
ter tenet Alex. in conſi. lix. col. ij. in
ſecundo vol. quod nota pro limita-
tione. l. fin. §. neceſsitate. C. de bonis
quę liberis: & eorũ, quę dixi ſuprà in
33 xj. nullitate. ¶ † Decimoquintò, di-
citur iudicium nullum, quando fuit
agitatum cum tutore, qui non fecit
ſolennia: vt quia non ſatiſdedit rem
pupilli ſaluam fore: non fecit inuen
tarium: non fuit ſibi decrera admini
ſtratio per iudicem: vt dicit Bal. in l.
ſi tutor. C. in quibus cauſis in integ.
reſti. non eſt neceſ. de quibus ſolen-
nibus habetur per Barto. in l. legiti-
mos. ff. de legi. tutor. Nam in iſto ca
ſu, dato quòd talis gerebat ſe pro tu
tore: ſi tamen fuit lata ſententia con
tra eum, talis ſententia eſt ipſo iure
nulla: & non nocet pupillo. text. eſt
in d. l. ſi tutor. & ibi Barto. & Bald. &
iſtud dictum tene menti perpetuò:
quia poteris mille proceſſus impu-
gnare: quia raro inuenitur hodie tu-
tor, qui faciat iſta ſolennia. & de hoc
eſt vnus ritus magnæ curiæ vicariæ
in num. 213. qui incipit: Item, ſeruat

ipſa curia, quòd cũ aliquis tutor, &c.
qui vult, quòd tutor non admittatur
ad litigandum in iudicio tutorio no
mine, niſi prius doceat de ſolenni-
bus: ad quod docendum datur ſibi
nouus terminus: ad quod vide deci.
34 cclvj. cõci. Neapol. ¶ † Decimoſextò
dicitur iudicium nullum: quando eſ-
ſet agitatum cum procuratore con-
ſtituto ab aliquo tutore, ante litem
conteſt. quia tutor non poteſt facere
procuratorem ante litem conteſta.
in cauſa pupilli: ſed debet conſtitue-
re actorem, in quo actore requiritur
decretum iudicis: aliàs vitiatur con-
ſtitutio: & non valet proceſſus, pro
hoc eſt text. & ibi Bart. & docto. in l.
neque tutores. C. de procura. & gloſ.
in l. ſi actor. C. de appella. & text. in
§. fina. inſtitu. de curato. & habetur
in deci. cclxij. concil. Neapol. verſi-
cu. iij. ille, & Pupillus verò cum au-
thoritate tutoris poteſt ante litem
conteſt. conſtituere procuratorem
vt d. l. neque tutores. & hanc mate-
riam plenè tetigi in repet. mea. l. ſi
actor. ff. de procurat. in ij. colum.
35 ¶ † Decimoſeptimò dicitur iudiciũ
nullum. quando fuit agitatum cum
procuratore, vſque ad litis conteſta-
tionem incluſiuè: & poſtea in alijs
actis citatur dominus, & non procu-
rator: quia ſi dominus nõ comparet,
& fit ~~non~~ proceſſus in cõtumaciam,
non valet: quia poſtquam procura-
tor eſt conteſtatus litem, ipſe debet
citari in actibus ſucceſsiuis: qui eſt
effectus dominus litis, & non domi-
nus cauſæ: & ſi aliter fit, non valet
proceſſus. ita tenet Barto. in l. procu-
ratoribus. C. de procur. & Barto. in
l. mu

l.mutari.ff.de procur.& in l.furioſo. ff.de re iudi.& Bal. in l. ſi quando. in vij.q. C.de teſti.& Abb.in c.ij. colū. penulti.& ibi etiam Felyn. de teſti. quod tamen intelligitur,niſi procurator eſſet abſens vel infirmus:quia tunc poteſt citari dominus: ſecundū Alexan.in d.l.procuratoribus. & Gemi.in c.ſi quidem.§.ſecus. in vj. not. de procu.lib vj.& dixi in d.l.ſi actor. ff.de procu.col.ij.in fin.

36 Decimooctauō,dicitur iudicium nullum, quando fuit datus curator ad litem pupillo minus legitimè:vt quia pupillus non petijt:quia curator ad litem non datur, niſi pupillo petenti.ſecundum Barto.in l. qui habet.§. ſi pupillus. ff. de tutel. verùm aduerte:quia in ſacro concilio Neapol.ille text.in d. §. ſi pupillus. cum ibi not.per Bart. intelligitur procedere in caſu ſpeciali,in quo loquitur tantùm:ſcilicet,quando pupillus haberet litem cum tutore: tunc opus eſt,vt petat curatorē ad litem: aliàs non datur non petenti. Secus eſt, quando pupillus haberet litem cum alio extraneo: quia tunc poteſt iudex ſibi etiam non petenti dare curatorem ad litem. Verùm ad inſtantiam partis aduerſæ debet iudex facere mādatum pupillo, quòd veniat ad petendum curatorem ad litem:& ſi cōparuerit, dabit ſibi illum, quem petierit. Si verò non comparet, tunc iudex ex officio dat ſibi curatorem ad litem:iuxta formam.l.j.C. qui pe. tuto. Hæc omnia habentur in deci. cclvj.concil.Neapol.& per Bal.in l. ait prætor. §. permittatur. in primo not.ff.de mino. Et prædicta intelliguntur de pupillo maiori infante: vt habetur in d.deci.cclvj. nam ſi pupillus eſt infans, non poteſt ſibi dari curator ad litem: ſed debet peti ſibi dari tutorem: vt tenet Ioan. And. in addi.Spec.in titu.de reo.§.j.colum.v. in addi. quæ incipit Authoritate. & Bald.in cap.j.colum.vj.in fin. verſic. de citatione.&c.de mili. vaſ.qui con tu.eſt & habetur in deci.cclxij. concil.Neapol.verſ.ij.dicitur & Et iſte eſt alius modus annullandi proceſſum:ſcilicet, quando eſſet datus curator ad litem infanti: quia dari non poteſt:niſi in vno caſu:ſcilicet quando tutor non poſſet reperiri: vel quando bona pupilli ſtarent ſub periculo: ſecundum Bald. in d. cap. j. verſic. de citatione. vbi ſubdit, quòd tunc debet dari curator, cum interuentu conſanguineorū pupilli. Hinc dicit Bald.in l. donatarum. in fin. C. de acquirend. poſſeſ. quòd quando aliquis litigat cum infante, omnes actus debent fabricari in perſonam ſolius tutoris: non autem in perſonam infantis cum authoritate tutoris. Hodie autem in regno extat diſpoſitio ritus magnæ curiæ in num. 19.qui incipit:Itē,quòd pupillus,&c. per quē diſponitur, quòd curia prouidet pupillis de curatore ad litem, aſſerentibus ſe carere curatoribus: & talis prouiſio fit ſine difficultate & ſine cauſæ cognitione. vnde per diſpoſitionem illius ritus iudex poteſt indiſtinctè prouidere pupillis de curatore ad litem, ſiue petant:ſiue nō: quia dicit ſine difficultate & ſine cauſæ cognitione:verū non puto, quòd per illum ritū ſit conceſſum dari curatorem

ratorem infanti: quia dicit: pupillis aſſerentibus ſe carere curatoribus, nam talis aſſertio nō poteſt fieri per infantem, qui nullum habet intellectum. vnde de neceſsitate ille ritus intelligitur de pupillo maiore infante. & iſta nota: quia ſunt quotidiana.

37 ¶ † Decimononò dicitur iudiciū nullum, quando cauſa eſt auocata à iudice inferiore, per ſuperiorē: vt quia princeps delegat aliquā cauſam ſpectantem ad ordinarium, alicui delegato: nam per talem delegationem cenſetur priuaſſe ordinarium iuriſdictione, quo ad illam cauſam. & cenſetur cauſam ad ſe aduocaſſe: idem ſi ipſe ſuperior cœpit de cauſa cognoſcere. ita tenet Bal. in c. j. §. ad hoc. co. iiij. de pace iura. fir. & Abb. in c. cùm M. Ferrarien. col. pe. in fi. de conſti. & idem Abb. in c. cū dilectus. in vltimò not. de purga. cano. pro hoc videtur text. in c. paſtoralis. §. præterea. & ibi Fely. de offi. dele. & Fely. in c. quoniā Abbas. in fi. eo. ti. & Lud. Rom. in cōſ. cccxxx. col. iij. & cōſi. cccxxxv. & Bal. in l. ſi vt proponis. la prima. colū. iij. ver. quæro papa, &c. C. quomo. & quā

38 do iud. vbi plus dicit Bal. quòd † mortuo delegato, cauſa non reuertitur ad ordinarium: ſed vadit ad principem delegantem. adde Iaſo. in l. more maiorum. col. fi. ff. de iuriſdi. omn. iudi. In iſto igitur caſu, ſi ordinarius inferior faceret proceſſum in dicta cauſa. aduocata per ſuperiorem: tale iudicium eſſet ipſo iure nullum: tanquam agitatum à priuato. Tex. eſt & ibi Abb. & Philip. in c. vt noſtrum. de app. & probatur in l. iudicium ſoluitur. ff. de iudic.

39 ¶ † An autem inferior à papa, vel à principe, poſsit indiſtinctè cauſam cœptam coram ſuo inferiore ad ſe aduocare, puta ſi archiepiſcopus vellet ad ſe aduocare cauſam, quæ agitur corā epiſcopo. Dic quòd non. ita tenet Phil. in d. c. vt noſtrum. col. iiij. verſ. tertiò quæritur. vbi limitat nō procedere in vicario: quia epiſcopus poteſt cauſam cœptam corā ſuo vicario indiſtinctè ad ſe aduocare: & idem tenet ibidem in j. colum.

40 ¶ † Viceſimò dicitur iudicium nullum, quando eſt factum contra exititios ſeu expulſos de ciuitate, ad inſtantiam alicuius creditoris in contumacia, quia ex quo non tenentur comparere: quia locus non eſt eis tutus, non valet proceſſus factus contra eos. ita tenet Bar. in l. fi. colum. ij. verſic. ſed iuxta hoc quæro &c. ff. de in integ. reſtitu. de qua materia vide Fely. in c. accedens. el ſecundo. vt lite non conteſt. vbi tractat an & quando iſti tales teneantur per procura-

41 torem cōparere. ¶ † Viceſimoprimò dicitur iudicium inualidum, & nullum, quando fuit agitatum in cauſa criminali ſuper libello inepto: vt quia non fuit appoſitus in eo locus ſeu tempus, ſecundum formam l. libellorum. ff. de accu. vt d. l. libellorū. §. quòd ſi libelli. & ibi Bar. vbi dicit, quòd ipſo iure eſt libellus ineptus: & iudicium nullum, etiam ſi non opponatur. de cuius dicti veritate, quia multi tenent cōtrarium. ſ. quòd opus eſt, ꝙ opponatur, vide plenè per Soc. in conſi. cxlvj. col. vj. & vij. in j. volu.

42 ¶ † Quid autem, ſi apponeretur locus indeterminatus in libello? dic, quòd

P

valet libellus:& poteſt ſuppleri in probationibus : ſecundum Soci.in d. conſi.cxlvj.col.pe.

43 ¶ † Quid autem,ſi non ſit expreſſum nomen proprium accuſati vel hominis occiſi:vt puta quia ignorabatur,an procedat libellus? vide plenè per Fely.in c.auditis. col.xvj.& xvij.de præſcrip.

44 ¶ † Dicit tamen Bar.in d.l.libellorũ. colũ.j.quòd dies commiſsi criminis non debet apponi in libello.& valet libellus ſine eo.Verùm idem Bart.in l.is,qui reus.col.v.in fi.ff.de pub.iud. tenet,quòd ſi reus petit ędi ſibi diẽ commiſsi criminis,ad hoc vt poſsit facere ſuas defenſiones, tenetur accuſator exprimere diem ad inſtantiam rei, & illud dictum ſequitur Iaſo.in l.ij.§. ſi quis Epheſi.ff.de eo quod cer.lo. Contrarium tamen & melius tenet Ioan.de Imo.in d.l.is,qui reus. colum.xxiij.in fin.ſcilicet,quòd non teneatur exprimere diem accuſator, etiam ad inſtãtiam rei,& iſtam contrariam partẽ puto veriorem:quam tenet etiam Alex.in d.l.is,qui reus, in addi.ad Barto.

45 ¶ † Viceſimoſecundò dicitur iudicium nullum quãdo eſt factum contra eum , qui arripuit iter ad ſedem apoſtolicam: nam interim dum vadit ad papam,eximitur ab omni iuriſdictione iudicis inferioris:& eſt ſub protectione papæ.vnde proceſſus , qui contra eum fieret,in patria ſua,eſt nullus:text.eſt & ibi Abb.& doc.in c.meminimus.de appel.

46 ¶ † Viceſimotertiò dicitur iudicium nullum,quo ad ſententiam , quando ſententia eſſet lata de conſilio alicuius iuriſperiti:& reperitur in proceſſu latum ſolùm cõſilium:& poſt conſilium non eſſet aliqua ſententia iudicis,qui pronuntiaret ſecũdum formam illius conſilij : nam proceſſus remanet indeciſus perinde,ac ſi non eſſet lata aliqua ſententia:& ſic non poteſt fieri executio.ita de hoc eſt vnum pulchrum conſi.Ang.in conſi. ccxlix.incipiente:domina libertina. & habetur per Fely.in c.cùm venerabilis.colum.xvj.cum tribus ſeq.de except.& iſtud nota perpetuò :quia quotidie euenit , maximè in curijs, in quibus ſunt iſti officiales idiotæ: qui ferunt ſententias de conſilio iuriſperiti:& ſolùm legunt conſilium, & magiſter actorum ſcribit,lecta & lata fuit ſuprà ſcripta ſententia &c. cùm in rei veritate nulla ſit ſententia lecta:ſed ſolùm conſilium , quod non eſt ſententia.vnde poteris opponere & impedire executionem . Et ego bis obtinui non ſunt multi dies, quibus impediui duas executiones per dictam oppoſitionem.vnde ſint cauti iudices idiotæ:vt in calce conſilij faciant ſcribi : Nos talis iudex &c.ſententiamus & pronuntiamus, prout in ſuprà ſcripto conſilio continetur:& deinde ſe ſubſcribat:nam iſta pauca verba habent vim ſententiæ:aliàs nulla eſſet ſententia . Addo prædictis Iaſo.in l.nec quicquam.§. vbi decretum.col.xv.ff.de offic.proconſul.& reliqua.de hac materia:vide quæ dicam infrà in vltima parte. in verſi.ſententia.

47 ¶ † Viceſimoquartò diciturîudicium nullum,quando eſt agitatum dilatione pendente :quia dilatione pendente officium iudicis conquieſcit , & interim

interim attentatum eſt ipſo iure nullum.text.eſt vbi hoc tenet Bald.in l. ſiue pars.C.de dila.

48 ¶ † Viceſimoquintò dicitur iudicium nullum,quando eſt agitatum contra mortuum:licet defendatur per viuũ. vnde ſi tempore latæ ſententiæ is,qui ſententiam contra ſe reportat,reperitur mortuus,eſt ipſo iure nulla.tex. eſt in l.in ſumma.§.fi.& ibi per doc. ff.de re iudi,& l.pen.ff.quæ ſent.ſine appel.reſcin.

49 ¶ † Viceſimoſextò dicitur iudicium nullum,quando eſt factum per delegatum impetratum per literas ſurreptitias: vel quando delegatus non ſeruauit formam reſcripti delegatorij.text.eſt in c.cùm dilecta.& ibi Abb.in iiij.no.& plenius ibi per Felyn.de reſcrip..

50 ¶ † Viceſimoſeptimò dicitur nullum iudicium,quo ad ſententiam:quãdo in ea eſt proceſſus error iuris.tex.eſt in l.ij.C.quando prouo . non eſt neceſſ.& intelligitur,quando eſt talis error,qui poteſt legi oculo corporali.non enim ſufficit oculus intellectus.ita declarat Alex.vbi plures limitationes ponit in l.cùm prolatis. col.iij.ff.de re iudi.& Abb.in c.j.col. iij.de re iudi.ſi tamen eſt contra ius litigatoris,vt quia error non apparet oculo corporali,valet:licet ſit iniqua:vt d.l.cùm prolatis . & habetur per doc.in c.inter cæteras.de re iudi. tamen poteſt is,qui eam obtinet,denuntiare eccleſiæ per denuntiationẽ euangelicam,vt reſtituat quod vigore talis ſententiæ habuit:quia cum peccatò tenet.ita habetur in deciſio. xxviij.concil.Neapolita.columna.ij.

51 † tamen hoc limitatur procedere in ſententia,ſecus in decreto:quia ſi interponitur decretum ex falſa cauſa cotra ius litigatoris,eſt ipſo iure nullum,licet error,non exprimatur:ſecundum Bart.in l.Fulcinius.§.aj.circa fi.ff.quibus ex cauſis in poſſ.ea. quem ſequitur Alexand. in conſil. lxxxv.in princ.in ij.volu.pro hoc eſt text.in l.j.§.hæc verba.ff.ne vis fiat

52 ei. † idem tenet Soci.in conſil.xviij. colum.viij.in j.volu.vbi ponit pulchrum caſum de ingrediente poſſeſſionem authoritate decreti iniuſti: vt poſſit puniri de vi turbatiua , & decretum non valet.

53 ¶ † Viceſimooctauò dicitur iudicium nullum,quando eſt agitatum coram iudice hæretico.ita tenet Spec.in tit. de aduo.§.j.col.j.verſic.item obiici-

54 tur.in fi.† quod nota,quando extaret iudex aliquis,qui non crederet aliquem articulum fidei,vel qui fortè diceret vſuras,non eſſe peccatũ:quia per hoc cenſetur hæreticus:& poteſt opponi contra eius iudicium.ita habetur in cle.j.§.fi.& ibi plenè Cardi. de vſur.vbi hoc limitatur procedere,quando quis pertinaciter id diceret . Secus,ſi ioco vel lapſu linguæ: quia tunc nõ eſt hæreticus.& ibi plenè Card.declarat quis dicatur hæreticus . & Old.in conſil.cviiij.& per Be.Tho.ij.ij.q.v.articulo iij.& quòd vſura ſit peccatum mortale,habetur per eundem Bea. Tho.ij.ij.q.lxxviij. articulo primo.

55 ¶ † Viceſimononò dicitur iudiciũ nullum,quando fuit agitata aliqua cauſa criminalis contra filiumfamiliâs minorem : quia licet in iudicio tali

interuenerit conſenſus patris:tamen adhuc proceſſus eſt ipſo iure nullus: quia in criminalibus non ſufficit authoritas patris,quando filius eſt minor:ſed debet ſibi dari curator:ita tenet Bal.in conſi.ccccviij.incipiente. Factum ſic proponitur,&c.in iij.vol. & ſentit Bal.in l.ſi infanti.col.ij.ver. & ideò aduerte &c.C.de iure delibe.

56 †Hinc dicit Bal.in l.clarum.C.de autho.præſtā.in ij.not.quòd minor non poteſt eſſe aliquo modo in iudicio criminali ſine curatore:& tenet plenè Pet.Philip.Corn.in conſi.cxcviij. in iiij.volu. vbi plenè examinat de cōfeſſione minoris in criminalibus, an valeat:& an poſſit reuocari.

57 ¶ †Triceſimò dicitur iudicium nullum,quando eſt agitatum in tempore vel die feriato,maximè ad honorem Dei:ſecundum Specu.in titu.de citatione §.j.col.vij.verſi.item excipitur,quòd facta eſt &c.per tex.in c.

58 fi.de fer.& in l.fi.C.de fer.†quæ autem feriæ ſunt in obſeruantia ad honorem Dei vide Abba.in c.conqueſtus.de fer.& inter alia dicit Abb.ibi in iij.colū.quòd tota ſeptimana ſancta:& omnes illi dies infra octauam paſchæ,ſunt feriati ad honorē Dei. Similiter in ferijs inductis ad honorem hominum:prout ſunt feriæ meſſium & vindemiarum,de quibus in l.j.& ij.ff.de ferijs. Verùm illæ feriæ hominum,non ſunt ita potētes,ſicut

59 feriæ ad honorem Dei:†quia ferijs ad honorē hominum,poteſt de conſenſu partium renuntiari:& valet proceſſus factus de conſenſu partium:ſed ferijs ad honorem Dei non poteſt renuntiari: nec valet proceſſus factus etiam de cōſenſu partium vt not.Specu.in titu.de renun.& conclu.§.j.in iij.col.& Abba.in d.c.conqueſtus.col.iiij.verſicu.ſed quæro.& Bartol.in l.ſi feriatis.ff.de arbitr. & Bal.in l.j.C.de fer.& Specu.in tit.de

60 fer.§.fin.† Qui autem actus poſſunt fieri in die feriata,& qui non: vide per Fely.in c.ſignificauerunt.col.iiij. cum tribus ſeq.de iudi.

61 ¶ † Vnum adde,quòd feriæ vindemiarum & meſſium,hodie in regno non ſunt in vſu:prout expreſsè dicit glo.in conſti.regni.Baiulos & eſt expeditum per cle.ſæpe.de verbo.ſigni.vbi dicitur,quòd vbi proceditur ſine ſtrepitu & figura iudicij: prout in regno in cauſis ciuilibus,tales feriæ non ſeruantur.

¶ Quæ autem feriæ ſeruentur hodie in regno in curijs,& quæ non: vide plenè Matth.de afflic.in dicta conſtitu. Baiulos. in iij.iiij.v.& vj.vbi

62 cumulat. ¶ † Prædicta tamen intellige procedere in actibus contentioſæ iuriſdictio.quia non poſſunt fieri in die feriato ad honorem Dei:ſecus in iuriſdictione voluntaria:quia actus voluntariæ iuriſdictionis poſſunt expediri die feriato, etiam ad honorem Dei: prout ſunt adoptiones & emancipationes. Item,poteſt notarius facere inſtrumentum in die feriato:quia ſimiliter hoc eſt voluntariæ iuriſdictionis.ita tenet Specul.in titul.de fer.§.ſequitur. verſic. quid ſi in ferijs &c.

63 ¶ † Vltimò ſuper hac materia attingo vnam vtilem.q.videlicet:an per ſtatutum vel conſuetudinem poſsit induci,ꝙ feriæ ad honorem Dei,non

ſeruentur

ſeruentur in aliquibus caſibus? Et po no caſum in terminis. In regno quotidie videmus fieri iſtas nundinas in diuerſis ciuitatibus & locis: quibus durantibus ſolet creari vnus officialis ad iuſtitiam miniſtrandam de emergentibus in nundinis inter aduenas: qui appellatur magiſter nundinarum. in cuius curia & tribunali celebrantur, vt plurimùm actus in die feriato ad honorem Dei: qui actus tolerantur de antiqua conſuetudine. Quæro igitur, an valeant huiuſmodi actus? Ego vidi quandoq; fuiſſe oppoſitum per quendam peritum doctorem in ciuitate. Venuſij, in nundinis, quæ celebrantur in feſto ſanctæ Mariæ de menſe Auguſti: qui oppoſuerat non valere acta facta in die ſanctæ Mariæ: adeò quòd fuit magna diſcuſsio inter iuuenes ſtudentes ac profeſſores & doctores, qui ibi aderant in illo die. Quia allegabat præfatus doctor nonnullas coloratas rationes, quæ prima facie ducebant adſtantes ad hæſitationem.

64 † Et primò dicebat arguendo de pacto ad ſtatutum, ſiue conſuetudinem, iuxta l. non impoſsibile. cum ibi not. per doct. ff. de pac. Nam per pactum non poſſunt partes renuntiare huiuſmodi ferijs: vt ſuprà dixi: ergo minimè poteſt fieri per ſtatutum vel conſuetudinem.

65 ¶ † Prætereà, conſuetudo vel ſtatutum cum dicatur ius ciuile poſitiuum: vt in. §. ex non ſcripto inſtitu. de iure natu. & in l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iure. non poteſt tollere ius diuinum. Nam iſtud, quòd feriæ in honorem Dei ſeruentur, eſt de iure diuino: & ſic de præcepto decalogi: vbi habetur. Sabbata ſanctifices. &c. de qua materia plenè dixi ſuprà in iij. parte principali huius trac. in illa. q. ſcilicet, vnde habuit originem iudicium. Ergo non poteſt tolli per ius poſitiuum: vt not. glo. & docto. in l. fin. C. ſi contra ius vel vtilit. publ.

66 ¶ † Præterea, allegabat notata per docto. maximè, per Alexan. in l. milites. C. de teſt. mili. vbi habetur, quòd licet ſtatutum dicat, quòd procedatur nulla iuris ſolennitate ſeruata, non tamen cenſetur tollere ferias inductas ad honorem Dei. vnde in propoſito licet in curia nundinarum procedatur ſummariè, & ſine aliqua iuris ſolennitate: vt declaraui ſuprà in iſta parte, in nona diſtinc. in ver. quartò principaliter: &c. tamen non debent cenſeri ſublatæ feriç inductæ ad honorem Dei. & per huiuſmodi oppoſitiones fecit impediri iuriſdictionem magiſtri nundinarum in procedendo in illa cauſa: adeò ꝙ prius fuit expirata iuriſdictio ſua per lapſum nundinarum, quàm caſus fuiſſet deciſus.

67 † Et licet tunc quia iuuenis eram & tyrunculus profeſſor ac ſtudens, non cogitaſſem congruum reſponſum ad prædicta oppoſita: nec habuiſſem certam concluſionem, quæ tenenda eſſet. nunc tamen poſtquàm incidenter euenit hunc caſum diſcutere, ſum indubitanter in contraria opin. Et teneo concluſiuè, quòd ſtatutum vel conſuetudo poteſt inducere, vt feriæ in honorem Dei non ſeruentur in aliquibus caſibus ex cauſa. Et ſignanter, quòd valeant acta facta coram magiſtris nundinarum tempore feriato:

Et pro defendenda iſta contraria opi. aſſumo vnam ſolam concluſionem communem & veram,quæ eſt:quòd ius poſitiuum licet non poſsit in totum tollere ius diuinum;poteſt tamen illud limitare,diſtinguere,& interpretari:vt habetur per glo.& doct.in d.l.fin.C.ſi contra ius vel vti. pub.& declarat pleniſsimè Fely.melius,quàm alius,in c.quæ in eccleſiarum.col.ij.cum quampluribus ſeq.de conſti.vbi ponit quàm plura exempla.Et inter alia in ſpecie in materia feriarum, quòd ius poſitiuum poſsit limitare ius diuinum,vt non procedat in aliquibus caſibus,tenet Bal.in conſi.clxvj.in fi.in.v.vol.pro hoc eſt text.in l.prouinciarum.C.de fer.vbi in cauſa latronum inſignium poteſt procedi,etiam in die feriato ad honorem Dei:& ſic quo ad hunc caſum li
68 mitatur ius diuinum.¶ †Similiter limitatur in capiendo debitorem fugitiuum:qui poteſt capi in die feriato ad honorem Dei,propterea quia periculum eſt in mora:& proceſſus eodem die feriato contra eum factus valet,& tenet:vt no.Iaſ.in l.j.§.j.colum.fi.ff.de fer.Sunt etiam multi caſus,in quibus poteſt procedi die feriato:quos diligens perquiſitor inueſtigare poterit:& in illis limitatur ius diuinum.vnde, non eſt mirum,ſi in caſu propoſito poteſt limitari ius diuinum, vt valeant acta in curia nundinarum ex iuſta cauſa:quia iurisdictio eſt modico tempore duratura:& ſumus in cauſis mercatorum: quæ de plano expediuntur:& multæ aliæ rationes vrgent,quę de facili conſiderari poſſunt;vnde cum in tali obſeruantia concurrat tempus,cuius non eſt memoria in contrarium,certè talis conſuetudo habet vim ſtatuti & ſpecialis priuilegij.l.hoc iure.§ ductus aquæ.ff.de aqua quot.& æſti. & Abb.in c.ſuper quibuſdam.de ver. ſi.Vnde potuit limitare ius diuinum, vt non procedat in curia nundinarum,ſicut in quampluribus alijs cauſis ipſum limitat:& ſic non ex toto tollit:vt habetur per Fely.in d.c.quę in eccleſiarum. & tetigi aliquantulum ſuprà in iij.parte huius trac.ver.
69 quo ad octauam legem &c.¶ † Non obſtant modò rationes contrariæ.Et primò, reſpondeo ad primam:quòd argumentum de pacto ad ſtatutum, procedit affirmatiuè,non autem negatiuè,tanquam de minori ad maius. Nã id,quòd poteſt fieri per pactum, poteſt fieri per ſtatutum:ſed non ſequitur,quòd poteſt fieri per pactum, minimè per ſtatutum:quia plus fit per ſtatutum vel conſuetudinem, quàm per pactũ.ita decclarat Iaſ.in
70 d.l.non impoſsibile.col.fi.† vnde in propoſito licet partes nõ poſsint tollere ferias in honorem Dei:tamen ſtatutum vel conſuetudo poteſt illis derogare, limitando ex maiori potentia:& hoc ſentit Alex.in d.l.milites.C.de mili.teſt.& Ioã.de Imo.in l. filiusfa.col.pe.in fi.ff.de dona.Ad ſecundam rationem reſpondeo, ꝙ non tollit ex toto,ſed limitat,quod facere poteſt,vt modo dixi.Ad tertiam rationem patet reſponſum ex his, quæ dicit Alex.in d.l.milites.¶ Multas alias nullitates poſſem ſubnectere, quas cauſa breuiandi non pono: quas,ve poteſt quilibet ſtudioſus

inueſtigator

inueſtigator perquirere. Et de hac materia nullitatis, an & quando, & qualiter dici poſsit: & vſq; ad quod tempus: vide pleniſsimè per Phil. in c. dilecto. de app. quod capitulum legit in fine illius ti. & facit bonam repetitionem ſuper eo. & reliqua circa hanc materiam ſupple, per ea, quę dicam infrà in vlti. parte. in verſ. ſententia.

Rober. Maran. V. I. D.

Iudiciorum xvii. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ſimplex aliud duplex.*

1 DEcimaſeptima diſt. † iudiciorum eſt: quia iudicium aliud ſimplex: aliud duplex. Iudicium ſimplex, eſt illud, in quo vnus ſuſtinet partem actoris, & alius partē rei: prout eſt in actione mutui vel ex empto: vel in rei vendicatione vel alia ſimili. Iudicium duplex, eſt illud, in quo quilibet litigātium eſt actor & reus text. eſt in. §. duplicia. inſt. de interd. Exemplum eſt in iudicio familię erciſ. communi diuid. & finium regun. d. l. in tribus. ff. de iud. idem in interdicto vti poſsidetis. l. ſi duo. §. primo. ff. vti poſſ. & dicto. §. duplicia. & alio vocabulo iſta iudicia appellantur miſta. §. quædam. inſtitut. de act. Verùm in huiuſmodi iudicijs ille fungitur vice actoris, qui primò ad iudicium prouocat: vt dicta. l. in tribus. de cuius intellectu vide Alexand. & Imo. in l. duo iudicēs. colum. j. ff. de re iudica.

Rober. Maran. V. I. D.

Iudiciorum xviii. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud neceſſarium: aliud voluntarium.*
2 *Notarius, dicitur iudex chartularius: & exercet acta voluntariæ iuriſdictionis.*
3 *Emancipatio fieri poteſt ſine alio iudice coram notario: & valet.*
4 *Filius renuncians emancipationi, non reintrat patriam poteſtatem.*

1 DEcimaoctaua diſt. iudiciorum eſt: † quia iudicium aliud neceſſarium ſeu contentioſum: & aliud voluntarium. Iudicium contentioſum ſeu neceſſarium, dicitur illud, quod habet contradictorem & redditur in inuitum. l. inter ſtipulantem. §. j. ff. de verb. ob. & ideò dicitur contentioſum: quia actor contendit cōtra reum & econtrà. Neceſſarium autem dicitur, quia reus tractus in iudicio, tenetur de neceſsitate ibi reſpondere: & iudicium redditur in inuitum, vt ſuprà. ¶ Iudicium voluntarium, eſt illud, quod expeditur à voluntate: & non habet aliquam neceſſitatē: prout eſt adoptio, emācipatio, manumiſsio, & alij ſimiles actus: iſti enim expediuntur coram iudicibus: & dicuntur voluntariæ iuriſdictionis; quia non fiunt contra inuitos: ſed tantùm à volentibus: & poſſunt fieri vbiq; & omni die, nec enim requiritur, quòd iudex ſedeat pro tribunali: vt probatur in l. ij. ff. de of. procon. & inſt. de lib. §. ſerui verò. Pōt etiā poni exemplū in agnoſcēte bonorū poſſeſſio cundum formā. l. ſi. C. qui admi. vide licet quando nullus exiſtit contradictor. ¶ Item poteſt poni exēplum in 2

contrahente coram notario:quia notarius, dicitur iudex chartularius.& exercet iuriſdictionem voluntariam: vt not.Pet.Phil.Cor.in conſi.ccxxviij.in.iij.volum.& Specu.in titu.de fer.§.ſequitur.verſic.quid ſi in ferijs

3 &c.¶ †Sed iuxta hoc poſſet dubitari, an emancipatio facta coram notario, de qua notarius facit publicum inſtrumentum,valeat ſine interuentu alicuius iudicis habentis iuriſdictionem contentioſam?dic quòd ſic. quia notarius,dicitur iudex chartularius,vt ſuprà dixi:& habet iuriſdictionem voluntariam: vnde coram eo poteſt fieri emancipatio:& notarius poteſt eam authorizare:Ita in terminis tenet Pet.Philip.Corn.in d. conſil.ccxxviij.& conſi.cclix.in.iij. volum. vbi multa allegat in hac materia.& aliâs habui in facto in cauſa cuiuſdam Franc.de campania: & ita fuit iudicatum.tantò fortius allegabam iſtud procedere in regno,in quo in contractibus adhibetur iudex regius ad contractus: ſecundum formam conſti.inſtrumentorum robur. Nam iſti iudices regij ad contractus dicuntur meri iudices chartularij: quia habent ſolam iuriſdictionem voluntariam:& habent honorem iuriſdictionis ſine adminiſtratione: vt probatur in l.rem non nouam.iuncta gl.in ver.facultatem.C.de iud.& no.glo.& Bart.in l.fin.C.vbi & apud quem.& Alexã.in l.ſi cùm dotem.§. eo autem tempore.col.ij.ff.ſolu.matrimo. vnde proculdubio à fortiori eſt tenendum in regno, quòd valeat emancipatio facta coram notario,& iudice regio ad contractus:quia ambo habent voluntariam iuriſdictionem:per prædicta.¶ † An autem filius renuntians emancipationi,reintret patriam poteſtatem? dic quòd non.ita tenet Pet.Phil.Corn.in conſilio.ccxxviij.litera.F.in quarto vol. 4

Iudiciorum xix. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud principale: aliud appellationis.*

1 DEcimanona diſtinc.† iudiciorum eſt:quia iudicium aliud eſt principale:& aliud appellationis. Iudicium principale eſt illud, quod agitatur in prima cauſa coram iudice primarum cauſarum: qui dicitur iudex,à quo.Iudicium appellationis, eſt illud,quod poſteà agitatur coram iudice ſecundarum cauſarum,quando fuit à ſententia appellatum, qui dicitur iudex ad quẽ.iuxta.l.cùm apud,ſempronium. ff. iud.ſol.Et quia ſub iſta diſtinctione venit examinanda materia appellationis que eſt valde ampla:quã etiã examinare decreui in vl.parte huiuſtra.videlicet poſt ſententiam:ideo quia congruentiori ordine cadit ibi: reſeruo propterea hanc materiam tractare in d.vl.par.

Iudiciorum xx. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud præiudiciale:& aliud non præiudiciale.*

2 *Iudicia præiudicialia ſeu præiudiciales actiones,quæ dicuntur abſolutè.& quæ reſpectiue,vt ſuprà nume.1.& nume.4. cum ſequenti.*

Sententia

Sentẽtia lata ſuper principali, parit actionem rei iudicatæ ſuper acceſſorio.

4 *Contraria allegans, non auditur.*

5 *Criminalis actio ciuili præiudicat, ratione maioritatis.*

6 *Hæreditatis petitio, intentata, præiudicat alijs actionibus: & facit illas quieſcere.*

7 *Status quæſtione intentata, quieſcit omne iudicium prius, ſiue poſteà intentatum: tam ciuile. quàm criminale.*

8 *Actio familiæ erciſcundæ impeditur per exceptionem, quòd agens non eſt heres.*

9 *Actio communi diuidundo impeditur, per exceptionẽ, quòd res non eſt communis.*

10 *Hypothecaria actio contra tertiũ poſſeſſorem impeditur, per exceptionem excuſſionis vbi non eſt precarij conſtitum.*

11 *Principalis debet fieri excuſſio, antè, quã conueniatur fideiuſſor, vel tertius poſſeſſor.*

12 *Vxor vendicans maritum, vel econtra, excluditur per exceptionem conſanguinitatis.*

13 *Exceptio excommunicationis, impedit proceſſum: & debet probari infra octo dies.*

14 *Proceſſus impeditur per exceptionẽ, quòd ſine actione agitur.*

15 *Exceptio legitimationis perſonæ impedit proceſſum ad vlteriora.*

16 *Exceptio contra perſonam iudicis impedit proceſſum.*

17 *Iudicia omnia præiudicialia, in regno hodie ſunt ſublata: per conſtitutiones regni, Quod qualiter procedat, vide nume.18.*

VIceſima & vltima diſtinctio iudiciorũ eſt: †quia iudiciũ aliud dicitur pręiudiciale: & aliud nõ pręiudiciale. ¶Iudicium præiudiciale cõſideratur principaliter duobus modis. Vno modo, ſcilicet abſolutè & de per ſe. Secundo modo reſpectiuè ad alia iudicia: ſeu ad alias actiones. ¶Iudicium præiudiciale abſolutè, dicitur, vbi vẽtilatur cauſa magni præiudicij: prout ſunt cauſæ ſtatus: ſcilicet libertatis & ſeruitutis: item ingenuitatis & libertinitatis: vel vbi agitur de partu agnoſcendo: vt quia eſt quæſtio, quòd talis non eſt filius, vel eſt filius: iſtæ tres actiones dicuntur præiudiciales de per ſe: propter præiudicium perſonæ: & de his loquitur tex. cũ glo. in §. præiudiciales. inſt. de act. Sunt etiam & aliæ actiones pręiudiciales de per ſe: videlicet, quãdo filius dicit ſe non eſſe in poteſtate, & denegat obedientiam patri: vel quãdo ciuis vel vaſallus denegat obedientiã domino, vel monachus abbati. Nam iſtæ perſonæ in caſibus prædictis compelluntur per actionẽ præiudicialem ciuilem ad obedientiam pręſtandam. ita tenet Spe. in tit. de off. ordin. & maio. & obe. ver. vlt. nota &c. Et hanc diſtinctionẽ inter actiones pręiudiciales abſolutè & reſpectiuè, ponit Bal. in l. per minorẽ ff. de iud.

2 ¶ †Iudicium præiudiciale reſpectiuè dicitur, quando in eo deducitur aliqua actio priuilegiata: de cuius natura eſt, vt ſtatim ea intentata faciat ceſſare alias actiones: & ideò dicitur præiudiciale: quia pręiudicat alijs actionibus: & ſic eſt præiudiciale reſpectiuè ad alias actiones: & hoc poteſt contingere altero de quatuor modis. ¶Primo modo ratione contingentię ſeu ratione prin-

cipalis & acceſſorij: vt quia contigit in iudicio intentari duas cauſas: quarum altera eſt principalis, & altera acceſſoria: certè actio principalis, dicitur præiudicialis: quia facit præiudicium acceſſoriè: nam quandiu mouetur & durat principalis, ſuperſedetur ſuper acceſſoria. Exemplum. ſi peto à te fundum rei vendicatione: quem meum eſſe dico: & deinde volo cumulare vnum aliud iudiciũ, & condicere à te fructus eiuſdẽ fundi, obſtat mihi exceptio præiudicij: & ſic ſuper ſecunda petitione fructuũ non procedetur: quia iſta eſt acceſſoria & dependet à prima: nam ſi pronuntiatur fundum eſſe meũ, poſſum poſteà condicere fructus: alias ſecus tex. eſt in l. fundi ff. de excep. Similiter, ſi peto à te fundum, & poſteà cumulo actionem confeſſoriã: & dico illi fundo deberi ſeruitutem per aliũ fundum tuum; obſtat mihi exceptio: quia iſta prætenſa ſeruitus dependet à prima cauſa intentata. tex. eſt in l. fundum ff. de excep. & ſic actio principalis præiudicat acceſſoriæ.

3 † Nã ſententia lata in principali, parit exceptionẽ rei iudicatæ in acceſſoria. ita declarat Iaſ. in d. §. præiudiciales colũ. j. & Bar. in d. l. per minorem. & Bar. Alex. & cõmuniter doct. in l. edita. C. de eden. in materia cumulationis.

4 ¶ † Secundo modo dicitur iudicium præiudiciale, ratione contrarietatis: vt ſi primò intentatur vna actio, & poſteà intentaretur alia contraria illi primæ intentatæ, non admittitur ſecunda: quia per primam fit præiudicium ſecundæ: ex quo allegans contraria, non auditur tex. eſt in l. j. C. de fur. & in l. cum. quæ. & l. contra maiores. C. de inoff. teſta. & Bal. in d. l. per minorem ff. de iud.

5 ¶ † Tertio modo dicitur iudiciũ præiudiciale, ratione maioritatis & præeminentiæ: quod duobus modis contingit. Primò modo, in cauſis ſe non contingentibus: prout eſt cauſa criminalis & ciuilis. Nam ſi mouetur vtraq; cauſa ſuper eodem negotio ſimul, tunc cauſa criminalis præiudicat ciuili: & priùs proceditur ſuper criminali, & interim ſupſedetur ſup ciuili: quia criminalis dicitur eſſe maior, & maioris authoritatis. tex. eſt in l. fi. C. de ord. iud. & in d. l. per minorem ff. de iud. quod qualiter procedat, & quando: vide tex. & ibi doc. in l. j. C. quando ciui. ac. præiudi. cri. & Bar. in l. ij. §. j. ff. vi bo. rap.

6 † Secũdo modo conſideratur iſta maioritas in cauſis ſeſe contingentibus: prout eſt, quãdo producũtur in iudicio duæ cauſæ ciuiles: & vna eſt maioris authoritatis. prout eſt petitio hæreditatis, nam etiam ratione qualiſqualis præiudicij petitio hæreditatis, quæ eſt iudicium vniuerſale, facit quieſcere alias actiones particulares, vt habetur in l. fin. C. de pet. hære. & in l. ſi quis libertatem. & ibi Bart. ff. eo. tit. & Bar. in d. l. per minorem. & Iaſ. in d. §. præiudiciales col. ij. inſti. de act. Poteſt etiam poni exemplum in duabus cauſis criminalibus quarum vna eſt maior altera. nam ſuper maiori proceditur prius: vt eſt text. & ibi Bal. in l. j. C. qui accu. non poſ.

7 ¶ † Quarto modo dicitur iudicium præiudiciale, reſpectiuè etiam, vbi intentatur aliqua actio, quæ eſt præiudicialis

iudicialis de per ſe.ſiue per modum agendi ſiue excipiendi:prout eſt quęſtio ſtatus.nam illa intentata facit quieſcere omne iudicium prius, ſiue poſtea intentatum:ſiue ſit ciuile ſiue criminale.De ciuili eſt tex in l.ſi de. hæreditate. & l.cum ſtatus.& l.ſi res C.de ord.cog.& habetur in l.ordinata ff.de lib.cau.& in l.j.C.de ord.iud. de criminali eſt text. in l. quoniam Alexandrū C.de adul.& l.j.& l.ſi crimen.& l.ſi ſtatus C.de ord.cog.& ſic illæ actiones, de quibus ſuprà feci mentionem in primo membro, quæ dicuntur præiudiciales, abſolutè poſſunt etiam dici præiudiciales reſpectiuè,quando aliæ actiones intentantur, quas quieſcere faciunt. & hoc etiam tangit Bart.in d.l. per minorē. & in d.l.ſi quis libertatem. maximè in pe.col.ff.de pet hær.& vide ad materiam aliqua per Barto.in l.ſi quæramus ff.de teſta.

¶ Vltra prædictos modos, poſſunt conſiderari multa alia iudicia præiudicialia, quæ ex variis iuribus colligi poſſunt.hic tamen ſolùm ponam aliqua magis quotidiana & frequentata.

¶ Quinto modo, dicitur iudicium præiudiciale, quando in eo deducitur ſpoliū & ſic poſſeſſorium recuperandæ contra ſpoliatorem: nam interim ſpoliator nullam litem mouere poteſt cōtra ſpoliatum: ſed iſta quæſtio ſpolij facit præiudicium.& facit ceſſare omnem litem, etiam ſi deducatur per modum excipiendi. text. eſt in c.frequens. de reſt. ſpo. lib. vj.& in c. cùm dilectus. de ord. cog.& in c.ſuper ſpoliatione. eo. tit. de qua materia vide,quę plenè ſcripſi ſuprà in vj.diſt.in iiij.q.tertiæ.q. principalis.

8 ¶† Sexto modo dicitur iudicium præiudiciale, quando aliquis litigat in iudicio: & intentat actionem familiæ erciſcundæ dicens ſe cohæredem, cùm non poſſideat hæreditatem:nam ſi opponitur cōtra eum,quòd non eſt hæres,iſta exceptio facit præiudicium actioni intentatæ,donec probet ſe hæredem: tex.eſt & ibi Bal.in l.j.ff fam.erc.

9 ¶†Septimo modo dicitur iudicium præiudiciale, quando aliquis agit communi diuidundo, & opponitur exceptio,quòd res non eſt communis:nam primò debet probare ſe dominum, agendo rei vendicatione,ſi non poſſidet:& poſteà proceditur ſuper iudicio communi diuid. vt no. glo.& Bar.in l.ij.C.communi diui.& habetur in l.ſi mancipium.§. j. ff. de euic.

10 ¶†Octauo modo dicitur iudicium præiudiciale, quando creditor agit hypothecaria contra tertium poſſeſſorem:quia ſi opponitur exceptio excuſsionis, vt fiat excuſsio cōtra principalem, iſta exceptio facit præiudiciū actioni intētatæ:& prius debet exceptio diſcuti, quàm ſuper principali procedatur. tex. eſt in authen.hoc.ſi debitor.C. de pig. Quod tamen non habet locum, quando in inſtrumento eſt conſtitutum precarij,prout cōmuniter apponitur: quia tunc nulla fit excuſsio: & agitur adſiſtentia contra tertium, excuſsione non facta:ſecundum Ang.& Alex.in l.exitus col.exitus.col.ij.ff.de acqui. poſ.& hoc eſt deciſum in regno per regiā prag.quæ incipit: Adſiſtentiā.

¶†Nono

11 ¶†Nono modo dicitur iudiciũ præiudiciale, quando creditor vult agere contra fideiuſſorem: & opponitur ſibi exceptio, quòd excutiat principalem. Nam iſta exceptio facit præiudicium actioni intentatæ. text. eſt in authen. præſente. C. de fideiuſ. ſi tamen non opponitur iſta exceptio, procedit iudicium tam in iſto caſu, quàm in præcedenti: ſecundũ Bar. in
12 d. l. ij. C. commu. diui. ¶†Decimò dicitur iudicium prĉiudiciale, quãdo vxor vendicat maritum, vel ecõtrà: & obijcitur exceptio conſanguinitatis: nam prius debet de conſanguinitate obiecta cognoſci: & poſteà de principali cauſa. tex. eſt in c. j. de ord. cog.
13 ¶†Vndecimò dicitur iudicium præiudiciale, quando contra agẽtem in iudicio opponitur exceptio excõmunicationis. Nam per talem exceptionem fit præiudicium actioni intentatĉ & prius debet de hac exceptione cognoſci infra octo dies. Tex. eſt in c. pia. de excep. lib. vj. Verũ hodie in regno eſt inducta noua prouiſio: videlicet, quòd quandocunque in iudicio contra perſonam litigantis, vel contra teſtes opponitur excommunicatio, debet incontinenti probari & in ipſo inſtanti per legitima documenta. & eſt ritus magnĉ curiĉ. ca. qui incipit: Item, quòd in qui-
14 buſcunque cauſis &c. ¶†Duodecimò dicitur iudicium prĉiudiciale, quãdo contra agentem opponitur, quòd ſine actione agit: quia nõ proceditur, niſi prius diſcutiatur, an actionẽ habeat. per l. ſi pupilli §. videamus. ff. de neg. geſt. & Bar. in l. ſi Titius & Seius ff. de verbo. obl. & glo. & docto. in l. vbi pactum C. de tranſac. & Bal. in l. papinianus. §. ſi quis impubes. ff. de
15 inoffic. teſt. ¶†Decimo tertiò dicitur iudicium præiudiciale, quando contra agentem opponitur de illegitimitate perſonĉ: quia donec perſona legitimetur, nõ proceditur in cauſa: mota etiam in ſummario iudicio debet fieri plenè legitimatio. glo. eſt & ibi Bartol. & Alexand. in l. ij. C. de edic. diui. Adr. tol. & Iaſ. in rub. C. qui admit. & habetur in l. licet. C. de procu. & Alex. in l. iudices. C. de iud. Pro hoc eſt tex. formalis in l. non ignorat. C. qui accu. non poſ.
16 ¶†Decimoquartò, dicitur iudicium præiudiciale, quãdo in iudicio opponitur aliqua exceptio contra perſonam iudicis: prout eſt exceptio incõpetentiæ: & exceptio ſuſpicionis: vel alia ſimilis: quia donec excutiatur veritas exceptionis oppoſitæ, nõ proceditur in principali iudicio: vt habetur in l. apertiſsimi. C. de iud. & in c. ſuſpicionis. de offi. deleg. & in l. ſi quis ex aliena ff. de iud. & in l. ex quacunque. & ibi Bartol. ff. ſi quis iu ius voc non ie. de qua materia vide quæ dixi ſuprà in viij. diſti. & quæ dicam infrà in vlt. parte in materia appellationis in ver. recuſatio.
17 ¶†Decimoquintò dicitur iudicium præiudiciale, in regno, quando aliquis accuſat aliquem de aliquo crimine: quia pendente accuſatione ſua non poteſt nec ipſe nec eius vxor, nec alius de eius domo reaccuſari ab ipſo accuſato: neq; ab alio de eius domo: niſi eadem die, & ex nouo delicto: prout de hoc ſunt tres ritus magnæ curiæ: de quibus plenè

plenè feci mentionem ſuprà in vj.diſtinct.in vj.q.tertiæ.q.principalis. & ad ibi dicta me remitto. ¶Poſſunt etiam multi alij caſus præiudiciales conſiderari:vt quando in iudicio opponitur aliqua exceptio, quæ impedit proceſſum ad vlteriora:quos diligens ſtudioſus poterit per varia iuris volumina inueſtigare. ¶†Vnum
18 ſupereſt addere,quòd hodie in regno ſunt ſublata omnia iſta iudicia præiudicialia : & qualiter proceditur in omnibus per cõſt.regni.quæ incipit: Si ciuiliter agens:& ibi glo. & And. de yſer. & Matth. de afflic. maximè in vj.not.vbi plenè demonſtrat multas leges iuris ciuilis loquentes de actionibus præiudicialibus,eſſe hodie correctas in regno per d.conſtit. per quam poſſumus dicere,quòd oẽs hi caſus ſuprà narrati,ſunt hodie corrrect.in hoc regno,preterquã in quatuor caſibus enumeratis ſuprà in xij. & xiij.xiiij. & xv. caſibus. in quibus patent rationes ad ſenſum.& de iſtis præiudicialibus ſublatis,tetigi ſuprà in vj.diſt.in vj.q.tertię.q.principalis. & ibi vide,quæ hic deficiunt. ¶Supereſt modò aliqua tangere de ſecũdo membro principali huius diſt. ſcilicet de iudicio non præiudiciali. in quo non oportet laborare : quia cognito,quòd dicatur eſſe iudiciũ præiudiciale, cognoſcitur & nõ præiudiciale:& eſt illud quòd nõ cõmemoratur in iudicio pręiudiciali:quia cõtrariorũ eadem eſt diſciplina. l.j.ff. de his,qui ſunt ſui vel alie.iur.Et ex his remanet expedita iſta.xx.& vlti. diſt. iudiciorum. per quam remanet completa tota iſta Quarta pars principalis huius tract. vnde venio ad Quintam partem principalem.

Rober.Maran.&c.

QVINTA PARS.

ARGVMENTVM.

Iudicium,lis,inſtantia,& cauſa, qualiter accipiantur.Et quid unumquodq; illorum.

1 *Iudicium,lis,cauſa, & inſtantia,in quo differant.*
2 *Inſtantia cauſæ,quæ dicatur.*
3 *Inſtantia quando in cauſis currere incipiat.*
4 *Inſtantia quando incipiat currere in cauſis,in quibus lis non conteſtatur.*
5 *Inſtantia cauſarũ, quãto tẽpore durat.*
6 *Inſtantia currit & perit,vbi proceditur per inquiſitionem.*
7 *In cauſis ciuilibus,vbi proceditur per officium iudicis nobile , currit & perit inſtantia.*
8 *Inſtantia perit in cauſis executiuis & inſtrumentalibus : in quibus parata eſt executio.*
9 *Inſtantia,currit etiam coram iudice delegato.*
10 *Inſtantia perit coràm arbitro,cui nõ eſt tempus præfixum.*
11 *Inſtantia coram arbitratore non currit neque perit.*
12 *Inſtantia cœpta cum defuncto, trãſit ad hæredem.*
13 *Inſtantia cœpta cum defuncto layco,nõ tranſit in clericum hæredem.*
14 *Inſtantia nunquam perit de iure canonico. Quod in foro eccleſiæ ſeruatur.*
15 *Inſtantia,in conſiſtorio principis nunquã perit : & quid ſeruetur in ſacro concilio Neapolitano.*

Inſtan

16 *Inſtantia non perit triennio, quando iudex habet liberum arbitrium in procedendo & ſententiando.*

17 *Inſtantia per ſtatutum, & per reſcriptũ principis breuiari poteſt.*

18 *Inſtãtia breuiata, ſi petatur dilatio vltra metas inſtantiæ, an poſt illam peremptã, poſſit ſententia ferri.*

19 *Inſtantia à principe prorogari poteſt.*

20 *Inſtantia nunquam perit in cauſis fiſcalibus.*

21 *Inſtantia in cauſis eccleſiarum nunquã perit, etiam ſi ventilentur coràm iudice laico.*

22 *Tempus inſtantiæ poteſt per partes breuiari.*

23 *Inſtantiæ prorogatio, nõ firmatur etiam iuramento.*

24 *Inſtantiæ tempus per compromiſſum nõ poteſt prorogari.*

25 *Inſtantia ſtatutaria breuior triennio, prorogari poteſt.*

26 *Inſtantia breuior triennali tempore in reſcripto delegatorio præfixa, poteſt conſenſu partium prorogari.*

27 *Inſtantia breuiari poteſt per inferiorem à principe, delegantem cauſam decidendam infra breue tempus. & quid importet talis breuiatio.*

28 *Inſtantia durat vltra triennium, mortuo iudice prope finem triennij.*

29 *Inſtantia nunquam perit in emergentibus ante litem conteſtatam.*

30 *Litigatori impedito facto aduerſarij, nõ currit inſtantia.*

31 *Impedito facto iudicis vel tertij, an currat inſtantia.*

32 *Inſtantia quando per principem reſtituitur, dicitur inſufflatio. ſed an tunc debeant refici expenſæ vide ibidem.*

33 *Inſtantia inſufflata per principem, nulla expenſarum facta mentione, poteſt per partem opponi, quòd expenſæ reficiantur.*

34 *Inſtantia lapſa facto iudicis, ipſo iure reſtituta cenſetur: neque neceſſe eſt adire Regem, nec ſacrum concilium pro inſufflatione.*

35 *Inſtantia perempta, reſtituitur abſq; refectione expenſarum illis perſonis, quibus reſtitutio in integrum de iure conceditur.*

36 *Iudex quilibet tàm ordinarius, quàm delegatus poteſt de reſtitutione in integrũ cognoſcere. & illam concedere.*

37 *Inſtantia non perit triennio, quando lite pendente litigator effectus eſt familiaris illius officialis, corã quo lis agitur. nam ſucceſſor expectari debet.*

38 *Inſtantia non currit in cauſa, in qua eſt princeps conſultandus.*

39 *Inſtantia non currit durante inhibitione ſuperioris vel epiſcopi.*

40 *Impedito agere iuris impedimento, non currit inſtantia.*

41 *Inſtantia an currat, donec proceſſus ſtat penes conſultorem.*

42 *Inſtantia in cauſa feudali, durat per annum.*

43 *Inſtantia cauſæ clerici deuoluta ad iudicem laicum propter impedimentum epiſcopi, quanto tempore durat.*

44 *Propter impedimentum epiſcopi non poteſt iudex laicus cognoſcere de cauſa clerici coram eo conuenti.*

45 *Inſtantia perempta poteſt inouari, omnia acta de conſenſu partium repetendo.*

46 *Inſtantia perempta, reſtaurari poteſt altero de quatuor modis.*

47 *Inſtantia perempta non perit cauſa, neq; ius partis ſed actor poteſt cauſam de nouo incipere. & nouam inſtantiam fabricare*

care

tare, refectis expenſis in cauſa ciuili, ſecus in cauſa criminali & nu. 48.

49 Inſtantia euaneſcit tam per lapſum temporis, quàm per abſolutoriam ab obſeruatione iudicij.

50 Libello malè concepto, abſoluitur reus ab inſtantia iudicij.

51 Sententia fertur ab obſeruatione iudicij, etiam in cauſa appellationis, quando iudex cauſæ principalis protulit ſententiam diffinitiuam ſuper proceſſu inualido.

52 Abſolutoria fertur ab obſeruatione iudicij, quando actor lite conteſtata ſe abſentat, & non proſequitur cauſam.

53 Abſolutoria ab obſeruatione iudicij, fertur etiam, quando actor ſemiplenè probauit. & propter eius abſentiam non poteſt ſibi iuramentum ſuppletorium deferri.

54 Abſolutoria ab obſeruatione iudicij, diffinitiua dicitur, quādo reus ſoluit debitum pendente iudicio.

55 Inſtantia perempta, quæ acta pereant.

56 Acta non publicata in prima inſtantia non faciunt fidem in ſecunda.

57 Acta non ſolùm ordinaria, ſed etiam probatoria in cauſa criminali, per lapſum inſtantiæ pereunt.

58 Sententia lata poſt peremptam inſtantiam, eſt ipſo iure nulla. & nullum habet effectum.

59 Actor perempta inſtantia in expenſis debet condemnari.

60 Iudex etiam poſt peremptam inſtantiam, poteſt ferre ſententiam contra confeſſum ex vi notorij.

61 Omnes exceptiones dilatoriæ & declinatoriæ poſſunt opponi in nouo iudicio, quando cauſa de nouo incipitur poſt peremptionem inſtantiæ: ac ſi nunquam iudicium fuiſſet intentatum.

62 Inſtantia perempta per abſolutoriam ab obſeruatione iudicij, an omnia acta pereant.

63 Lis, quomodo intelligatur.

64 Lis incipit, poſt litis conteſtationem. Quod limitatur in quatuor caſibus. nume. 65.

66 Cauſa, quæ dicatur.

67 Cauſa, vnde dicatur.

68 Cauſa, in quo differat à lite, controuerſia, negotio, & occaſione.

1 DEVENIO ad quintam partem principalē huius trac. videlicet, † In qua tractabitur in quo differant iſti quatuor termini, ſcilicet Iudicium, lis, inſtantia: & cauſa. Super quo breuiter dic quòd iudicium, eſt tota illa diſcuſsio cauſę quę durat à citatione vſque ad ſententiā, vt declarat Alexand. in l. poſtquàm liti. C. de pact. & iſtum terminum: iudiciū. plenè declaraui quo ad eius quidditatem, ſuprà in ij. par. princi. huius tract. vbi poteris videre.

2 ¶ † Inſtantia verò, dicitur illa exercitatio iudicij, quæ fit à litis conteſt. vſque ad ſententiam latam: ſeu vſq; ad finem triennij, quando nō fertur ſententia infra triennium in cauſa ciuili: vel infra biennium in cauſa criminali. l. properandum. C. de iudi. & ſic quando dicimus inſtātiam eſſe peremptam, intelligimus de illa exercitatione iudicij, quæ habetur pro non facta: quia ſuper illa non poteſt dari ſententia: non tamen refertur iſte ſermo ad cauſam, nec ad iudiciū: quia

quia perẽpta inſtantia, non eſt perempta cauſa,nec ius partis,nec iudicium,quo ad illam cauſam,quin poſ ſit de nouo agitari : ſed ſolùm illa exercitatio iudicii,id eſt illa tela iudicij, quæ reperitur incœpta & non completa,efficitur fruſtratoria:& habetur pro non facta:quia non poteſt per eam deueniri ad cauſam finalem iudicij,ſcilicet ad ſententiam niſi de nouo in iudicium deducatur:vt habetur in d.l.properandum.& fuit inducta iſta peremptio inſtantiæ.in fauorem publicum, ne lites fierent immortales:vt d.l. properandũ. in prin. & not.Socin.in conſi.xxxj. col.iiij.in fin.in j.vol. ¶Super hac tamen materia opportunũ cadit examinare tres quæſt. Quarum prima eſt,quãdo incipit currere inſtantia.Secũda quanto tempore durat : & in quibus caſibus finitur. Tertia,quis ſit effectus peremptionis inſtantiæ:& quid poſſit facere iudex ea perempta.

3 ¶†Quero igitur primò,quando incipiat currere inſtãtia in cauſis? Dic quòd communiter tenetur,quòd incipit currere à conteſtatione litis. vnde ſi per mille annos ſtarent litigantes ad conteſtandum litem:nunquam inciperet inſtantia:vt d.l. properandum. poſt princip. & ibi : non vltra triennij metam &c. vbi dicit expreſsè poſt litem cõteſt.& ibi hoc not. Alexand.in princ. & Iaſo. in ij. col.& communiter docto.& Bald.in conſi.ccxxvj.in iij. volu. & Socin. in conſi.xcv.in princ.in j.volu. Hinc dicit pulchrè Bal.in l. & poſt edictum §.pen.in fin.ff.de iud.quòd in omnibus emergentibus ante litem conteſta.nunquàm perit inſtantia. vnde infert,quòd ſi partes per x. annos litigarent ante litem conteſt. per legitimationem perſonarum , nunquàm periret inſtantia:& illud dictum ſequitur Alexan.in d.l. properandum. col.j.in fin.

4 ¶†Quid autem in cauſis in quibus lis non conteſtatur, prout ſunt cauſæ ſummariẹ vel executiuẹ? Dic , quòd in illis currit inſtantia, quamprimum incœptum eſt, cognoſci de meritis cauſæ:ſecundum Alexand.in d.l.properandum. col.j. Potes dicere ad maiorem declarationẽ, quòd in huiuſmodi cauſis ille actus, qui ſolet fieri immediatè poſt litis conteſtationem in cauſis , in quibus lis conteſtatur, habet vim litis conteſtationis.vnde ab illo actu inciperet inſtantia:ſecundum Bart.Bald.& Doct.in l.nulla.& l.nihil. C. de procur.& Card.in cle.conſtitutione.§.fi. in fi.de elect.& Abb.in c.inſinuante. in fi.de offi.deleg.& Ludo.Roma. in conſi.clxxiiij.col.ij. & Felyn. in cap. olim.de accu.& Par.in tract.ſynd. in ver.ſententia.colũ.iiij. & in proprijs terminis hoc tenet Abb. in c. venerabilis.col.fin.de iud.& Iaſ. qui plenè examinat in d.l.properãdum.col. iij.C.de iud.& Alex.in conſil.l. in ij. volu.

5 ¶†Secundò principaliter quẹro quanto tempore durat inſtantia: & in quibus cauſis perit? In hoc facio regulam generalem cum fallentijs. Et regula eſt,quòd in omnibus cauſis tam ciuilibus, quàm criminalibus perit inſtantia : & durat in ciuilibus per triennium:in criminalibus verò per bienniũ.text.eſt in d.l. properandum. & ibi per omnes doc. C.de

C.de iudi.& hoc eſt confirmatum in
regno per ritum magnæ curiæ.in nu
mero.ccxix.incip.Item ſeruat ipſa cu
6 ria,vt inſtantia &c.¶ † Amplia primò
iſtam regulam procedere non ſolùm
in cauſis, in quibus proceditur per
viam actionis vel accuſationis: ve-
rùm etiam vbi proceditur per inqui
tionem:quia tunc etiam perit inſtan
tia:ſecundum Bal.in d.l.properandũ.
in princ.col.iij.incipit tunc inſtantia
à die dationis capitulorum,ſecũdum
Bald.& ibi adde Abb. in d.c.venera-
7 bilis.in fin.verbis.¶ † Secundò am-
plia procedere etiam in cauſis ciui-
libus,in quibus proceditur per offi-
cium iudicis nobile: quia durat in-
ſtantia triennio:ſecundum Abba.in
d.c.venerabilis:in fin.verbis.
8 ¶ † Tertiò amplia procedere etiam
in cauſis executiuis & inſtrumenta-
libus,in quibus eſt executio parata:
quia durat inſtantia triennio:ſecun-
dum Lud.Rom.in conſil.clxxiiij.in-
cip.Ampliſsime doctor,&c.& Socin.
in conſi.xcv.in j.volu.& Fely in d.c.
venerabilis.in fi.& Alex.in conſi.l.in
ij.volu.& Iaſo.in d.l.properandum.
colũ.ij.circa fin.adde,quæ dixi ſuprà
9 poſt prin.huius.q.¶ † Quartò amplia
procedere non ſolùm coram iudice
ordinario: verùm etiam coram de-
legato:vt d.l.properandum. ibi ſed
omnes iudices &c.
10 ¶ † Quintò amplia procedere non ſo
lùm coram iudice:verùm etiam co-
ram arbitro.nam ſecundum commu
nem opi.etiam coram arbitro perit
inſtantia triennio,quando nullũ tem
pus fuit per partes appoſitum com-
promiſſo.ita tenet Spe.in tit.de arbi.

§.differt.col.fi.verſicu.item,vt infra
triennium &c.& Abb.in d.c.venera-
bilis.col.pen.& Iaſ.in d.l.properan-
11 dum.col.iiij.in vij.not.† Secus eſt co
ram arbitratore:quia nulla inſtantia
currit coram eo:ſecundum Specu.&
Abb.vbi ſuprà.& etiam coram arbi-
tro incipit à die litis conteſtatæ co-
ram eo:ſecundum Fely.in d.c.vene-
12 rabilis.col.fi.¶ † Sextò amplia proce
dere,etiam ſi moriatur litigator pen
dente lite: quia non perit inſtantia
per mortẽ:ſed durat vſq; ad trienniũ,
& continuatur in heredem inſtantia
cœpta cum defuncto.tex.eſt in l.hæ
res abſens.& l.ſi petitor & l.ſi is qui
Romæ.ff.de iudic.& l.ſi eum homi-
nem.& ibi Bart.& Ioan.de Imo.ff.de
fideiuſſ.& in c.quia Gu.& ibi plenè
per Abb.Fely.& Maria.Soci.de iudi.
& per Socin.in conſi.xxxj.col.iiij.in
13 prin.in j.volu.† Quod tamen limita
non procedere,quando fuit inſtantia
cœpta cum defuncto laico:cui ſuc-
ceſsit hæres clericus:quia non conti
nuatur in hæredem clericum,quãdo
eſſet:quia ratiõe priuilegij eſſet fini
ta illa inſtantia:& debet de nouo in-
choari coram iudice eccleſiaſtico.
Iſta eſt magis communis concluſio,
quam tenet Abb.in d.c.quia Gu.col.
fin.& ibi etiam Fely.in iij.& iiij.col.
quicquid tenuerint alij doc.nam pro
iſta parte ſunt rationes magis effica
14 ces.¶ † Limita primò iſtam regulam
ſic ampliatam,procedere de iure ci-
uili.ſecus eſt de iure canonico: quia
nunquam perit inſtantia.text.eſt &
ibi Abba.et docto.in d.c.venerabilis
& c.fi.de iud.& habetur per Mod.in
d l.properãdum.& ibi gl.in ver.trien

Q

nij.in fi.& Alex.in cõſi.xxiij.col.j.in
iij.vol.Ex hoc ſequitur,ꝙ in foro ec
cleſiaſtico:etiam in omnibus terris
ſubiectis eccleſię,vbi ſeruatur ius ca
nonicum,nunquã perit inſtantia,ſiue
in ciuilibus ſiue in criminalibus:per
prædicta.& hoc tenet Philip.Cor.in
cõſi.ccx.in iiii.vol.in fi.& vide Fely.
15 in d.c.venerabilis.in prin.¶†Secũdò
limita non procedere,quando cauſa
vẽtilatur in cõſiſtorio principis.quia
in eo nunquam perit inſtantia,& ſic
vltra trienniũ durat:ſecundũ Bal.in
conſi.ccxvij.col.fi.in iij.vol.vbi alle
gat authen.ſed lis.C.de temp.app.&
ex hoc poteſt inferri,ꝙ in ſacro re
gio cõci.Neap.nõ perit inſtãtia:quia
poteſt dici cõſiſtorium principis.ſed
Matth.de affiic.in deciſ.cclxxxiij.cõ
cil.Neapo.refert contrarium.ſ.ꝙ di
ſpoſitio.l.properandũ.habeat locum
etiã in ſacro.cõſi.vt etiã in eo pereat
inſtantia.allegat gl.in §.hocquoq;.in
authẽ.vt ſpõ.larg.& gl.in authen.de
app.& idem tenet Matth.relatiuè in
conſti.hac lege.in iij.no.vbi facit dif
ferentiã,an cauſa ventiletur corã re
ge:& tunc inſtantia non currit:quia
rex habet liberũ arbitrium.an verò
in ſacro concilio:& tunc currit in
ſtantia:quia ſacrum conſilium nõ ha
bet liberum arbitrium.Ego tamen
putò in hac materia,ꝙ dato,ꝙ in ſa
cro concilio curreret inſtãtia:tamen
ex quo ſentẽtię in eo proferũtur ſub
nomine regię maieſtatis,poſſunt fer
ri etiã poſt tẽpus inſtantiæ:& valẽt
ſentẽtię:quia in effectu in ſacro con
cil.nõ curatur de perẽptione inſtan
tiæ:ex quo iſta eſt ſolẽnitas inducta
de iure poſitiuo:quæ poteſt obmitti
in cõſiſtorio principis:& talis nulli
tas,quæ cauſatur ex defectu ſolẽnita
tis iuris poſitiui,nõ inualidat ſenten
tiam ſacri concilij.ita deciditur in d.
deciſ.cclxxxiij.in fin.per ea,quæ no.
Inno & Abb.in c.in cauſis de re iud.
Vnde concluſiuè poſſumus dicere,ꝙ
in ſacro cõcilio nunquã perit inſtan
tia,ſaltẽ quo ad effectũ:quia poteſt
ferri ſententia etiã poſt triennium.
16 ¶†Tertiò limita non procedere,qñ
iudex haberet liberum arbitrium in
procedẽdo & ſententiando:quia tunc
non durát inſtantia,etiam poſt trien
niũ.Secus,ſi haberet arbitriũ,in ſen
tentiando tantũ.ita tenet Bar.& Pau.
de ca.in l.ſi in lege.in prin.ff.loca.&
Alex.in cõſi.l.col.iij.ver.pro hoc &c.
in ij.volu.& Alex.in l.qui Romæ.§.
Calimachus.col.fi.ff.de verb.oblig.
17 ¶†Quartò limita nõ procedere,qñ
inſtãtia eſſet breuiata per ſtatutum,
vel per reſcriptum principis:vt quia
princeps reſcribit alicui officiali vel
delegato,ꝙ cauſam expediat infra
tres mẽſes.nã tunc finito tali tẽpore
eſt perẽpta inſtantia: & non põt ille
iudex vlterius ſuper illa cauſa proce
dere:ſecundũ Bal.in d.l.properandũ.
col.iij.& Abb.in d.c.venerabilis.col.
pe.& ibi etiã Fely.in vj.col.& Alex.
in d.l.properandũ.col.v.circa fi.& Fe
ly.in c.de cauſis.col.v.de off.dele.Et
ꝙ poſſit breuiari per ſtatutum,tenet
Alex.in conſi.xlij.in iij.vol.& Bal.in
l.ſi cùm ipſe.ff.de excu.tut.Itẽ,quòd
poſſit breuiari per reſcriptũ,eſt text.
in c.ſuper eo.el ij.& ibi Phil.& Abb.
de app.& in d.c.de cauſis.Verùm in
hoc eſt differentia:quia quando eſt
breuiata per ſtatutum,tunc incipit à
die

die litis conteſtatæ:ſicut inſtantia iuris communis.ita tenet Alex.in cõſi. xlij.col.ij.in iij.vol.& Bal.in authē. clericus,qui.col.ij.ver.deinde quæritur.C.de epiſ.& cle.Sed quãdo fit per reſcriptũ principis,incipit à die præſentationis reſcripti,non autē à die datæ ipſius reſcripti.ita probat text. in d.c.ſuper eo.& ibi hoc expreſsè tenet Phil.in ij.col.in iiij.notab.& ſeq. vbi plus dicit,ꝙ ante præſentationē reſcripti delegatorij non acquirit de
18 legatus iuriſdictionē.¶†Quid autē, ſi litigans haberet teſtes in longinquis partibus:& peteret dilationem excedentem metam ipſius inſtantiæ breuiatæ per reſcriptũ,an poſsit poſt finitã inſtantiam ferri ſententia?Dic ꝙ ſic:quia iſta iuſta cauſa excuſat,vt inſtantia non pereat & valeat ſententia poſteà lata:ſecundum Bal.in d.l.ſi cum ipſe.ff.de excuſ.tut.& Abb.in d. c.venerabilis.col.iiij.circa fi.de iudi. & Alex.in conſi.lxxij.col.j.in iij.vol. & Abb.in conſi.lxiij.col.j.in ij.volu.
19 ¶†Quintò limita non procedere, quãdo inſtãtia fuiſſet per principem prorogata:vt quia erat prope finem triennij:& princeps illam prorogauit vltra triēnium:quia tunc ex prorogatione durat vltra triennium:vt not.Paris in trac.ſynd.in ver.ſententia.c.reſtat vnum &c.col.fi.& in regno eſt hoc expeditum per ritum magnæ curiæ in num.ccxix.qui incipit:Item ſeruat ipſa curia,vt inſtantia &c.vbi plus dicitur,quòd prodeſt prorogatio principis,etiam ſi literæ ſeu reſcriptum prorogationis præſentetur poſt triennium:dummodò data reſcripti ſit expedita infra tem-
20 pus inſtantiæ. ¶†Sextò limita non procedere in cauſis fiſcalibus: nam vbi agitur de aliqua cauſa fiſcali, nunquàm perit inſtantia.& ſic durat vltra triennium:puta,vbi agitur de tributis ſeu functionibus publicis. Tex.eſt in d.l.properandum.in princip. ibi exceptis &c.C.de iudic. & Abb.in d.c.venerabilis.column.iiij. & habetur in deciſio.ccx.conci.Neapolita. Ex hoc infertur,quòd hodie in regno in magna curia cameræ ſummariæ nunquàm perit inſtantia: ex quo ibi tractantur cauſæ fiſcales. & ita ſeruatur ibi de antiqua conſuetudine:vt teſtatur Matth.de Afflic. in conſtitut.accuſatorem. columna ſecunda in principio.
21 ¶†Septimò limita non procedere in cauſis eccleſiarum:quia etiam ſi agitantur coram iudice ſeculari, nunquam in eis perit inſtantia.ita intelligitur text. ſecundum vnam lect. in d.c.venerabilis.de iudi.& hoc expreſsè tenet ibi Abb.in v.colum.vbi dicit ſecus in cauſa clerici:quia in hoc non gaudet priuilegio eccleſiæ. Adde deciſio.ccx.concil. Neapolita.
22 ¶†Octauò limita,niſi tempus inſtantiæ fuiſſet breuiatum de communi conſenſu partium: quia tunc perit inſtantia ante triennium:ſecundum quòd partibus placuerit.Nam poteſt tempus inſtantiæ breuiari per partes ex quo iſta breuiatio tendit in fauorem publicum:ſcilicet,vt lites citius finiantur.ita tenet Ludoui.Roma.in l.ij.ff.de re iudica.& Alexand.in d.l. properandum.in princip.columm.penulti.& ibi etiam Iaſo.in penul.col. verſic.quartò limita &c.

23 ¶ † An autem poſsit hoc tempus pro rogari per partes.ſicut poteſt breuia ri?dic quòd non.gl.eſt in l.ij.§.ſed ſi iudex.ff.de iudi.& gl.& Bar.Alex.& Iaſo.& communiter doct.in d.l.properandum.vbi plus dicunt, quòd nõ valet prorogatio,etiam ſi interuene rit iuramentum in ipſa prorogatione:& etiam ſi pœna apponatur:ſecundum Bar.& Alex.in l.Seius & Augerius.ff.ad l.falci.& Abb.& Fely.in d.c.venerabilis.de iudi.& Alexan.in conſi.cxxxviij.col.j.in fi.& ſeq.in ij.
24 vol.†adeò,quòd nec etiam per compromiſſum poteſt prorogari : & ſic neque tacitè neque expreſsè:ſecundum Lud.Rom.in conſi.clxxiiij.col.j.in fi.& Spec.in tit.de iud.dele.§.reſtat.verſ.ſed nunquid de tempore.& ibi Ioan.and.in addi.licet ſecus ſit in inſtantia appellationis.cle.quandiu.de app.& dicam plenè infrà in vltima parte,in verſi.appellatio.in iij.q.principali.verſic.ſecundò limita,niſi de volũtate &c.& ibi videas ea,quæ hîc deficiunt : quia ibi adſignabitur ratio diuerſitatis.

25 ¶†Prædicta tamen intellige,in tempore inſtantię,de iure communi:ſecus in inſtantia breuiori inducta per ſtatutum.quia illa poteſt de conſenſu partium prororari,vſque ad triennium,& non vltrà . & iſta eſt magis communis concluſio,quam tenet Salyc.in d.l.properandum.quem ibi ſequitur Alex.in ij.colum.in fi.& ſeq.& ibi etiam Iaſo.col.pen.& Felyn.in d.c.venerabilis.col.iiij.in fin.verſ.ij.declaratio, &c.licet contrarium tenuerit Alexan.ſibijpſi contrarius,in conſi.xxiiij.col.fi.in iiij.vol.& malè.

26 Item , minimè procedit in inſtantia breuiori præfixa per principem in reſcripto delegatorio : quia illa poteſt ſimiliter de conſenſu partium prorogari.Tex.eſt & ibi doct.in c.de cauſis aliâs,in cauſis.de offic.delega.& Felyn.in d.c.venerabilis.colũ.iij.in fi.verſi.prima &c.

57 ¶†Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubium . videlicet , vtrum inferior à principe,poſsit committere cauſam decidendam infra minorem terminum triennio : puta infra tres menſes? dic quòd ſic. Verùm in hoc eſt differentia:quia quando tempus breuiatur à principe , perit inſtantia,ſicut per lapſum triennij : adeo quòd ex illis actis non poteſt ferri ſententia:vt dixi ſuprà in quarta limitatione . Sed quando breuiatur per inferiorem à principe,non perit inſtantia per lapſum temporis,quo ad partes:ſed ſolum ſoluitur iudicium quo ad iudicem:quia non habet iuriſdictionem vlterius in illa cauſa:& reuertitur ad delegantem , qui poteſt pronuntiare ex illiſmet actis: quia acta non pereunt , ex quo inſtantia non perit.ita tenet Bald.in d.l.properandum.§.ſinautem vtraque.in fi.& ipſum ſequitur Fely.in c.de cauſis.colum.j.in princi.de offi.delega. Quod nota:quia ſæpius euenit in regno in iſtis baronibus coarctantibus inſtantiam in commiſsionibus cauſarum.

28 ¶ † Nonò limita non procedere , quando iudex coram quo fuit incœpta cauſa , moreretur prope finem triennij : & veniret alius ſucceſſor: quia illi ſucceſſori datur à iure alius integer

integer annus ad illam cauſam expediendam:& ſic in iſto caſu prorogatur inſtantia ex iuris diſpoſitione vltra triennium.tex.eſt in d.l.properandum.§.ſin autem in medio.vbi idem deciditur,quando ex alia iuſta cauſa eſſet mutatus iudex ab officio,puta propter abſentiam vel infirmitatem.

29 ¶ † Decimò limita procedere in emergentibus ante litem cõteſtatam quia in illis nunquam perit inſtantia:vnde ſi ſuper aliquo incidenti ante litem cõteſtatam eſſet per decem annos litigatum,puta ſuper legitimatione perſonarum,nunquàm perit inſtantia. iſtud fuit originale dictum Gul.de cu.in d.l. properandum.& ſequitur Bal.in l.& poſt edictum.§.pe. in fi.ff.de iudi.& Iaſ.in d.l.properandum.col.ij.

30 ¶ †Vndecimò limita non procedere,quando litigator eſſet impeditus facto aduerſarij:puta propter ſubterfugia & cauillationes rei conuenti : quia non currit ſibi inſtantia in effectu : nam poteſt iudex etiam poſt triennium ferre ſententiam:ſecundum Bart in l.ſi cùm ipſe.per illum tex.ff.de execu.tut.& ibi etiam Bal.plus dicit ibi Bar.ꝙ doc.non fuerũt recordati de illo tex.in cõmẽto. d.l.properandũ.Idẽ tenet Abb.in conſi.xvj.col.j.in ſecundo vol.& Alex. in addi.ad Bartol.in d.l.ſi cùm ipſe. vbi plura allegat in hac materia:ſcilicet,quòd impedito facto aduerſarij nõ currit tempus.cui adde Matth. in conſti.Iuſtitiarij per prouincias. colum.iiij.in princip.& gloſ.in l.intra vtile.in glo.fina.ff.de minor.Pro hoc eſt text.& ibi Bald.in.l.fin.C.de adulte. Ad cautelam tamen bonum eſt ſemper proteſtari,quòd non currat terminus inſtantiæ propter impedimentum. Iſtæ enim proteſtationes ſolent eſſe valde vtiles in huiuſmodi caſibus:ſecundum Bald.& docto. in d.l.properandum.§.ſinautem vtraque.& Felyn.in d.c.venerabilis.colum.ij.&.iij.& prædictis Adde Alexand.in conſil.lxxj.in princip.& colum.ij.in fi.in v.volum.

31 ¶ † Quid autem,ſi impedimentum cenſetur facto iudicis vel tertij?vide Alexand. & docto.in d.§.ſinautem vtraque.& Ioan.de Imo.in d.c.ex inſinuatione. de app.& Philipp.in c.ex ratione.colum.ix.& x.eod.titu.& Felyn.in d.c. venerabilis.colum.ij.& iij.& Barto. & Bald.in authen.item ſi in appellatione.C.de tempo.app.& Soci.in conſil.xxxj.colum.iiij.in primo volu.& Lucam de penna in l.ij.col.antepen. & pe.C.de naufrag.lib.xj.in quibus locis magis communiter concluditur, quòd currit inſtantia non obſtante impedimento. Bonum tamen ſæpius proteſtari,vt ſaltem obtineri poſsit reſtitutio in integrum aduerſus lapſum inſtantiæ.& licet docto. in locis præallegatis hoc firment in inſtantia appellationis : in qua facilius datur reſtitutio propter maius præiudicium:tamen in inſtantia cauſæ principalis aliter dicunt : vt not. Bartol.in d.authen.item ſi in appellatione.in fi.licet Bald.ibi teneat dari reſtitutionem præcedentibus proteſtationibus:tamen hoc dubium eſt hodie clarificatum in regno per regiam prag.quæ incipit:Inſtantia.qua cauetur, quòd quando ſtetit per iudicem, reſtituitur ipſo iure tempus

inſtantiæ. Tunc autem dicitur ſtetiſſe per iudicem, quando proceſſus fuit concluſus per duos menſes ante triennium cum petitione & proteſtatione, ad expeditionem cauſæ tunc enim reſtituitur inſtantia ipſo iure: abſque refectione expenſarum. ſi tamen cucurrit inſtantia per negligentiam partis, tunc non reſtituitur niſi refectis expenſis: vt dicitur in d. prag. in princip. & ex hoc in
32 oleuit practica in regno: † q͂ quando inſtantia eſt perempta, ſolet actor adire regem, vel ſacrum regium concilium, vt authoritate regia inſufflet ſpiritum vitæ illi inſtantiæ. & ſic rex inſufflat ſpiritum: & facit inſtantiam reuiuiſcere, perinde ac ſi perempta non eſſet: & iſta reſtitutio in regno appellatur inſufflatio. vt not. Paris in tract. ſyndi. in verſi. ſententia. in c. reſtat vnum &c. col. j. circa fin. & ſequ. & ibi ponit iuſtas cauſas, ex quibus rex concedit iſtam ſuſcitationem inſtantiæ abſq; refectione expenſarũ: puta quando ſtetit per iudicẽ: vel ob infirmitatem vel neceſſariã abſentiã vel ob aliã ſimilẽ cauſam iuſtã: vt quia propter multitudinem cauſarum fuit iudex impeditus. ſecundum Alex. in d. l. properandũ. §. ſinautem vtraq;. & in l. ſenatus. ff. de off. preſi. Sed quãdo allegatur aliqua cauſa colorata, ex qua perpenditur aliqua negligentia partis in proſequendo, vel in proteſtando, tunc conceditur inſufflatio cum refectione expenſarum: vt ibidem dicit Paris. & de hac inſufflatione facit mentionem Matth. de afflict. in conſtit. ſæpe contingit. circa fi. vbi ponit vnum aliud impedimentum reſtitutorium inſtantiæ ſine refectione expenſarum, videlicet, quando plures erant iudices ſuper cognitione vnius cauſę: & quia non potuerunt ſe in vnum congregare, vel concordare, fuit lapſa inſtantia: quia ex quo non poteſt imputari parti, reſtituitur inſtantia:
33 & non tenetur ad expenſas. ¶ † Duodecima limitatio colligitur ex prædictis: ſcilicet, vt non procedat regula, quando princeps inſufflauit inſtantiam: quia tunc etiam poſt triẽnium poteſt ferri ſententia: & perinde habetur, ac ſi inſtantia perempta non eſſet. quod qualiter procedat, vide quæ proximè dixi. Ex quibus poteris facere concluſionem, quòd ſi fortè ſacrum concilium inſufflaret nulla facta mentione de expenſis, poteſt pars aduerſa opponere, quòd non audiatur actor, niſi refectis expenſis: quando ex proceſſu argueretur eius negligẽtia: per dictam regiam prag. quæ incipit: Inſtantia in princi. quia reſtitutio & priuilegium principis debet intelligi ſine præiudicio tertij. l. ij. §. meritò. &. §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loco pub. ſecus, ſi ex proceſſu vel aliter legitimè appareret de aliqua iuſta cauſa. quibus adde deciſio. lxx. conci. Neapo.

34 ¶ † Item, per dictam regiam prag. potes inferre quòd quando inſtantia eſt lapſa facto iudicis, cum proteſtatione de qua ibi. non eſt neceſſe adire regem, nec ſacrum concilium pro inſufflatione. quia text. illius prag. vult, quòd ipſo iure cenſeatur inſtantia reſtituta. vnde inſtantia reuiuiſcit ex diſpoſitione legis, propter

illud

illud verbum:ipſo iure &c.& ſine facto hominis : vt not.gloſ.in l. iubemus.§. œconomus.C.ſac.ſanct.eccle. cle.& in c.j.in princip.de reſcrip.lib. vj.& in l.in criminali.C.de iuriſdic. omn. iudic.in quibus locis tangitur ſignificatio huius verbi,ipſo iure.vnde ſine alia inſufflatione regia poteſt tunc iudex procedere ad ſententiam,etiam poſt triennium.

35 ¶† Decimotertiò limita non procedere in perſonis,quibus iura & regni conſtitutiones concedunt beneficia reſtitutionis in integrum:prout ſunt mulieres,minores, & eccleſia.quia iſtis conceditur reſtitutio in integrum aduerſus inſtantiam abſque inſufflatione, & reſtitutione expenſarum. ita deciditur in dicta regia prag.quæ incipit : Inſtantia . in fin.& licet ibi non dicatur expreſsè de expenſis,nec de inſufflatione:bene tamen colligitur ex litera ibi:quia in principio ſui dixerat, quòd quando perit inſtantia,per negligentiam, debent refici expenſæ:& poſteà in fine facit illam exceptionem:ergo non debent in exceptione refici expenſæ: quia aliàs exceptio non eſſet de regula. iuxta not.per Baito.in l.in his ff.de leg.& Fely in c.quoniam frequenter.colũ. j.ij.& iij.vt lite non conteſta. Item, quia dicta pragm. reſeruat beneficium reſtitutionis in integrum aduerſus inſtantiam illis perſonis, quibus aliàs de iure competit : ſequitur quòd dictum beneficium poteſt peti coram eodem iudice:& non eſt neceſſe adire principem :

36 † quia quilibet iudex ſiue ordinarius ſiue delegatus,poteſt de reſtitutione in integrum cognoſcere & illam concedere:maximè incidenter in cauſis.l.fin. C.vbi & apud quem.

37 ¶† Decimoquartò limita non procedere, quando aliquis litigator poſt cœptam inſtantiam fuit effectus familiaris alicuius officialis,qui præeſt illi tribunali,in quo illa cauſa ventilari debebat : quia durante officio dictus officialis non poteſt de illa cauſa cognoſcere:& interim non currit inſtantia vſque ad aduentum ſucceſſoris.de hoc eſt tex.in conſtit.regni,quæ incipit : Iuſtitiarij per prouincias.& ibi hoc not.Matth.in vj. not. vnde etiam poſt triennium poteſt ſucceſſor illam cauſam decidere:vt ibi habetur.

38 ¶† Decimoquintò limita procedere in cauſa,quæ debet principi conſultari : quia donec expectatur reſponſio à principe,non currit interim inſtantia.ita ſentit Lucas de Penna.in l.ij.colum.viij.C.de naufrag. lib.xj. & hoc tenet expreſsè Matth.in conſtitu.hac lege.in iij.not.& in conſtitut.Accuſatorem. in ſecundo not.& probat propriè text.in dicta.conſtitu.hac lege.

39 ¶† Decimoſextò limita non procedere,quando coram iudice ſeculari euenit aliquod emergens, cuius cauſa fuit ſibi inhibitum per ſuperiorem vel per iudicem eccleſiaſticum:puta quando orta eſſet quęſtio vſurarum, vel alia ſimilis:iuxta ea,quæ habentur in c.tuam de ordi.cog.nam nunc pro tẽpore,quo durauit inhibitio,nõ currit inſtantia : & ſic poteſt in hoc caſu ferri ſententia poſt triennium. ita tenet Abb.in d.capi.venerabilis.

col.iiij.in fi.ver.ex hoc arguo &c.de
iud.pro hoc videtur tex.in l.intra vti
40 le.ff.de mino.¶† Decimoſeptimò limita non procedere in caſibus,in qui
bus aliquis impeditur agere impedimento iuris:vt quia reus conuentus
eſt interim effectus priuilegiatus:adeò quòd denegatur actori audien-
tia,vt nõ poſsit reum conuenire:nec litem cœptam coram eo proſequi:
nam interim durante dicto priuilegio & iuris impedimento,non currit
inſtantia.ita tenet Fran.de are.in con ſi.c.in prin.& Bal.in l.quotiens.C.de
41 precibus impe.offe.¶† Decimooctauò limita non procedere,quãdo cau-
ſa & proceſſus concluſus , eſt tranſmiſſus ad conſilium ſapientis : quia
interim donec ſtat penes conſultorem,non currit inſtantia.ita conſuluit quidam Fran.Viterb.in quodam
ſuo conſi.incip . Vtrum dies , quibus &c.ſed ego ſatis dubito de iſta deciſione:nam nos videmus,quòd quan-
do ſtat per ipſum iudicem,vel procedit impedimentum facto tertij,currit inſtantia:vt tenent doc.communi
ter in d.l.properandum. §. ſinautem vtraq;.multò fortius eſt idem dicen
dum , quando ſtat per conſultorem: quia ſaltem poteſt dici tertius.Præ-
tereà,conſidero vnum dictum Fely. in c.cùm venerabilis.colũ.xvij.ver.
fallit tertiò,&c.de excep.quod etiam tangit:Paul.de caſt.in l.j.C.de relat.
vbi dicit , quòd quando iudex videt labi inſtantiam,& non poteſt habe-
re conſilium à ſapiente infra tempus poteſt ferre ſententiam,dicens:pronuntio,prout continebitur in conſi-
lio ferendo per talem conſultorem.

Si enim eſſet verum,quòd inſtantia non curreret interim,non eſſet opus
ita ſententiare:quia poſſet expectari conſilium abſq; lapſu inſtantiæ.ergo
illud dictum probat , quòd inſtantia currit.vnde concludo verius eſſe,ꝙ
in caſu iſto currat inſtantia:per prædicta.ſed eſſet iuſta cauſa obtinendi
reſtitutionem abſque refectione expenſarum,per ea , quæ dixi ſuprà in.
42 xj.&.xij.limitatione.¶† Decimononò limita non procedere in cauſis
feudalibus:in quibus in regno inſtantia durat tãtùm per annum:vt eſt ritus magnæ curię,vicarię in nu.5.qui
43 incipit:item quòd inſtãtia.&c.¶† Viceſimò limita non procedere in cau
ſa criminali alicuius clerici,quæ eſt deuoluta ad iudicem ſecularem,pro
pter impedimentum epiſcopi : quia talis cauſa debet expediri infra duos
menſes:& eatenus durat inſtantia:& non ſe extendit vſque ad biennium.
text.eſt in authen.vt cle.apud prop. epiſco.§.ſi tamen de criminalibus.&
ibi hoc in terminis tenet Ang in fin. verbis dicens per illum text.eſſe cor
rectam. l . properandum.in iſto caſu præpoſito . Verùm iſtud procedit de
44 iure ciuili.† ſed de iure canonico,eſt hoc correctum per. c .ſi diligenti.de
foro competen . quo cauetur , quòd etiam propter impedimentum epiſ-
copi , non poteſt iudex ſecularis cognoſcere de cauſa clerici conuenti
coram eo.& hoc tenet Iac.de bel.in authenti.vt cle.apud pro.epiſc.in v.
oppo . Quod ius canonicum ſeruatur hodie,propter libertatem eccle-
45 ſiaſticam.¶† Viceſimoprimò limita non procedere , quando elapſo
triennio

triennio & ſic perempta inſtãtia partes de communi conſenſu repeterent omnia acta vno contextu, porrigendo libellum: litem conteſtando: terminum recipiendo: & ſic de ſingulis actis: quia per talem repilogationẽ actorum poſſunt inſtantiam reſtaurare: & habetur poſteà, ac ſi perempta non eſſet. Ita tenet Bartol. in d. l. properandum. & ibi etiam Alexã. in iiij. colum. circa fi. & Barto. in l. Seius & Augerius ff. ad legem falci. per ea, quæ tradit Bar. in l. quæ omnia. & in l. mutari. & ibi Bal. ff. de procur. idem tenet Fely. in c. venerabilis. colũ. v. ver. quarta declaratio &c. de iud. & Io. de Imo. in c. de cauſis de off. dele. & Soci. in con. xxxj. col. v. in prin. in j. vo. Et hoc vnum ſolum remedium conſiderant doc. in locis prællegatis ad faciendum, quòd inſtantia per partes renouetur. Verùm hæc nõ eſt prorogatio inſtantiæ: ſed poteſt potius dici inſtauratio & renouatio de

46 nouo. ¶ † Vltimò pro reaſſumptione prædictorum colligo hîc vnam conclusionem: ſcilicet, quòd inſtantia perempta poteſt altero de quatuor modis inſtaurari. Primo modo, per inſufflationem principis, vt dixi ſuprà, in xj. & xij. limitatione. & an tũc debeant refici expenſæ ibi dixi. Secundò per beneficium reſtitutionis in integrum: vt dixi ſuprà, in xiij. limitatione. Tertiò, per reepilogationem actorum de conſenſu partium: vt modò dixi in. xxj. limitatione.

47 † Quartò, per inceptionem cauſæ de nouo: quia perempta inſtantia non perit cauſa, neque ius partis: ſed poteſt actor de nouo cauſam incipere, & nouam inſtantiam fabricare: vt d. l. properandum. §. fin. & ibi glo. in ver. vigorem. & communiter doct. & Bart. in l. petendæ. C. de temp. in integ. reſt. & differt iſte quartus modus ab alijs tribus præcedentibus: quia in primis tribus reſtituitur eadem inſtantia, quæ erat perempta: & illa acta, quæ erant celebrata, remanent in ſuo robore: & nõ eſt neceſſe de nouo illa acta reficere: ſed poteſt ferri ſententia ex illis primis actis. ſed in iſto quarto modo creatur noua inſtantia. & eſt neceſſe, quòd de nouo teſtes producantur & examinentur: vt dicit glo. in d. §. fin. in ver. vigorem. & ibi per doct. Item in hoc quarto modo, quando actor vult de nouo agere, tenetur indiſtinctè ante omnia reficere expenſas: vt habetur in deci. lxx. conci. Neapo. & probatur ex his, quæ infrà dicam. quia perempta inſtantia, ſemper actor condemnatur ad expenſas: vt dicit Bal. in d. l. properandum §. illo. in fi. & Lanfran. in repe. c. quoniam contra. in fin. de

48 proba. ¶ † Limita tamen hoc, quod dixi in hoc quarto modo, procedere tantùm in cauſa ciuili, ſecus in criminali: quia perempta inſtantia in cauſa criminali per lapſum biennij, nõ auditur vlterius accuſator ad iterandum: ſecundum Alex. in d. l. properãdum §. fin. & ibi etiam Saly. idẽ tenet Bald. in l. abolitionem. C. de adult. & probatur in conſtit. regni. quæ incipit: Accuſatorem. & ibi hoc not. Matth. in ij. no. Ioan. de ana. in c. licet colũ. fin. de accu. Et in tantum hoc eſt verum, quòd etiam ſi offerat ſoluere expenſas: non auditur accu-

Et ex hoc habes practicam, quòd quando proceſſus eſt nullus ex aliquo defectu, licet probationes ſint receptæ: non tamen fertur ſententia diffinitiua, ſed abſolutoria ab obſeruatione iudicij. per d.c. examinata. quæ abſolutoria, dicitur interlocutoria, ex eo, quia non diffinit totum negotium: cùm remaneat facultas iterum agendi. glo. eſt no. in ver. abſoluetur: quam ibi ad hoc ponderat Bartol. in l. harum ff. ſi ſer. ven. & Bartol. in l. Titia. ff. de accuſa. hodie autem in regno ſaluantur proceſſus à multis nullitatibus: per c. deteſtantes. & per regiam prag. primam quæ incipit: Diſpendia. ex quo proceditur ſine figura iudicij. & ſola facti veritate inſpecta in cauſis ciuilibus: de qua materia vide Pari. in tracta. ſynd. in verſi. ſententia. vbi per plures col. ponit intellectum dicti c. deteſtantes.

51 ¶ Tertio modo fertur abſolutoria ab obſeruatione iudicij, etiam in cauſa appellationis: vt quando iudex cauſæ principalis protulit ſententiam diffinitiuam ſuper proceſſu inualido, à quo fuit appellatum: nam iudex appellationis videns ſententiam nullam, caſſat ipſam: & abſoluit reum ſaluo iure iterum agendi. text. eſt & ibi glo. & Abba. in c. cũ dilecti. de emp. & ven. & not. Bald. in l. ij. in xiiij. q. C. de reſcin. vend. & Alexand. in conſil. lxxix. incipi. Proſpectis verbis &c. in ij. vol.

52 ¶ Quarto modo fertur abſolutoria ab obſeruatione iudicij, quando actor lite conteſtata ſe abſentat, & non proſequitur cauſam: nam tunc eſt in poteſtate rei proſequi cauſam & producere ſuas exceptiones: vel inſtare, quòd abſoluatur ab obſeruatione iudicij actore non proſequẽte: quo caſu, ſi reus eligit hanc viam, vt abſoluatur, iudex citabit actorem, vt veniat ad proſequendum: qui ſi non venerit: poterit reũ abſoluere ab inſtantia iudicij: & actorem abſentem condemnare in expenſis. Si verò reus elegerit aliam viam producedi ſuas defenſiones, & tunc ſi illis productis liquet iudici de cauſa, vt pro reo vel pro actore poſsit diffinitiuam proferre. & tunc abſoluet reum diffinitiuè. Et ſi liquet pro actore, cõdemnabit reum diffinitiuè actori abſenti: & in omnem euentum actor abſens condemnatur in expenſis: ſiue vincat, ſiue ſuccũbat. Si verò de cauſa non liquet, vt quia neq; actor, neque reus produxit probationes ſufficientes: & tunc abſoluet reum ab obſeruatione iudicij. Ita hæc omnia deciduntur per tex. & ibi Barto. Bal. Alex. & communiter Moder. in d.l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iudi. Et vtilitas eſt iſta: quia quando reus abſoluitur ab inſtantia iudicij, poteſt actor iterũ agere refectis expenſis: vt habetur in c. examinata. de iudic. & in l. & poſt edictum §. circunducto. ff. de iud. & patet ex his, quæ ſuprà dixi. Sed quando abſoluitur diffinitiuè, non poteſt vlterius agere actor: quia obſtat ſibi exceptio rei iudicatæ: vt declarant Alex. & Iaſ. in v. & vj col. in d. §. & ſi quidam. Illud autem: quod dixi ſuprà, quòd tunc dicitur de cauſa non liquere, quando probationes non ſunt productæ:

inſtantia

productæ:intellige,quando nõ fuit datus actori terminus probatorius: vt quia ſe abſentauit ante dationem termini ad probandum:nã tunc fertur abſolutoria ab obſeruatione iudicij.Si autẽ datus eſſet terminus: & poſteà actor ſe abſentaſſet, tũc ſiue fiant probationes,ſiue non,poteſt ferre iudex diffinitiuam ſententiam pro reo:per l.qui accuſare.C. de edẽ. ita declarat Bar.in d.§.& ſi quidẽ. in iij.oppo.& ibi etiam Iaſ.in v.col.

53 ¶ † Hoc tamen ſingulariter limita non procedere,quãdo actor probaſſet ſemiplenè,& reus nihil:quo caſu eſſet deferendum iuramentum ſuppletoriũ actori:quia ex quo propter eius abſentiam non poteſt iuramentum deferri, & reus minimè poteſt condemnari:quia non eſt plenè probatũ,abſoluetur reus nõ diffinitiuè: ſed ab obſeruatione iudicij, propter illam ſemiplenam probationem: ita tenent marti.Sylli.& Saly.in d.§.& ſi quidẽ,quos ibi ſequitur Alexã.in iij. col.

54 ¶ † Et inquãtum ſuprà dixi,quòd abſoluatoria ab obſeruatione iudicij,eſt interlocutoria: adde vnũ caſum, in quo habet vim diffinitiuę, videlicet,quando reus ſolueret debitum pendente iudicio:quia tunc non abſoluitur diffinitiuè, ex quo proceſſus habuit verum principium, & obligatio fuit ſublata per ſolutionẽ poſteà factam:ſed abſoluitur ab obſeruatione iudicij:quæ abſolutio habebit vim diffinitiuæ:ſecundũ Bart. in l.Titia ff.de accuſa.& Iaſ.in d.§ & ſi quidem col.penul.

55 ¶ † Iſtis præſuppoſitis venio ad deciſionẽ huius tertiæ quę.& dico,quòd quando perit inſtantia ſecundũ primum modum, ſcilicet per lapſum tẽporis,effectus eſt ille: quia pereunt omnia acta iudicij: non autem acta cauſæ ſeu litis.Ita dicit Abb.in c.venerabilis colũ.vj. verſi. quæro, quæ acta &c.de iudi.declarã iſtam differentiam.Acta iudicij dicuntur illa, quæ tendunt ad litis ordinationem: prout eſt libellus, litis conteſtatio, terminus probatorius, ſatiſdatio, & alij ſimiles actus.Acta cauſæ dicuntur ea, quæ tendunt ad litis deciſionem:prout ſunt depoſitiones teſtiũ, inſtrumenta,confeſsiones,& alia ſimilia acta probatoria.ita declarat glo.in cle.ſępe in ver.defenſiones.de verb.ſigni.Iſta ergo eſt vera & communis concluſio: quòd per lapſum inſtantiæ pereunt omnia acta pendentia ad litis ordinationem,& omnes ſatiſdationes receptæ in iudicio: vt dicitur in d.l.properandum §.& ſi quidem.Acta verò probatoria non pereunt.Ita tenet Specul.in tit.de iudi.deleg.§. reſtat. verſi. ſed nunquid omnia.& Bald. in l.cùm anteà. circa finem C.de arbit.& Bartol. plenè in l.cũ lite mortua ff.iudic.ſol.& Alex. in conſi.lviij in ſecundo vol.& Bart. & Alexand.plenè in l.is, apud quem colum. antepe. & pe. C. de eden. & Abba.in cap.cauſam, quæ de teſti. & habetur in deciſi. cxlviij. concil. Neapo. vnde ſequitur concluſio, quòd quando inſtantia incipitur,de nouo poſſunt in vim probationis produci atteſtationes & probationes receptæ in prima inſtantia perempta: & facient plenam fidem: vt dicunt doct. in locis prællleg. &

Alexan.

Alexand.in conſi.lxj.col.iij. in fin.in ſecundo volu. Solùm ergo requiritur,quòd lis de nouo ordinetur, incipiendo à libelli porrectione,& citatione, & proſequendo alios actus vſque ad finem cauſæ.

55 ¶ Prædicta tamen intellige & limita, dummodo acta ſint publicata in prima inſtantia: aliâs ſi non ſunt publicata,non facient fidem in alia: vt habetur in l.geſta.C.de re iudi.& per Barto.in d.l. cùm lite mortua.& Alexand.in d.l.is,apud quem.col.vj. in fin.verſi.ſexta concluſio, &c.C de eden. Sed reſtat dubium, an poſſint peti publicari coram iudice ſecundę inſtantiæ. In hoc eſt varietas inter doct.quia Bart.in d.l. cum lite mortua.tenet quòd ſic.& multi alij doc. tenent contrarium:quos refert Alexand. in d. l. is, apud quem, tandem Alexā. ibi concludit ſequendo opin. Anth. de But.in c. Albericus.de teſt. vt diſtinguamus:aut teſtes ſunt viui, adeò quòd poſſunt iterum produci:& tunc non poſſunt publicari per iudicem ſecundæ inſtantiæ: ſed debēt iterū produci & examinari. Aut ſunt mortui, adeò quòd iterum haberi nō poſſunt.& tunc poterunt publicari:& plenā fidē facient. & hanc op. puto eſſe verā:quā in effectu tenet expreſsè glo.quæ nō fuit ibi ponderata in l.properandum.§.fi.in verſic.vigorem.C.de iud.& cum hac diſtinctione pertranſeo.

57 ¶ Prædicta tamen intellige ſolùm procedere in cauſa ciuili:nam in criminali per lapſum inſtantię pereunt non ſolum acta ordinatoria,ſed etiā probatoria: ita quòd nullo modo poteſt iterum agi.ita declarat Matt. in conſti. accuſatorem. in ij.nota. & probatur ex his, quæ tradit Salyc.& Alexand.in d.l.properandum.§. fina. & dixi ſuprà.in ij.quęſt.principali. in fin.verſic.limita tamen hoc &c. De alijs autem actis ordinatorijs,an pereant in totum in cauſa ciuili: & an remaneat aliquis effectus eorum: vide Alexand.in l.is, apud quem. C. de eden.in vj.& vij.col.& Barto.in l. cum lite mortua.ff.iud.ſol.

58 ¶ Alius effectus ſequitur ex peremptione inſtantiæ: quia ſententia lata poſt eam peremptam eſt,ipſo iure nulla:& nullum habet effectum: ſecundum Alexan.in conſi.cxxxviij. colū.j.in ij.volu. & in conſil.cxxxvj. col.j.eod.volu.& in conſi. xlij.in iij. volu.& Pari in tract. ſynd. in verſic. inſtantia.col.ij.& glo.Barto.& doct. communiter in d.l. properandum.in princ. vbi hoc limitant: & maximè Alexand.in penul.col.vt procedat in inſtantia biennij vel triennij inducta à iure communi. & idem in inſtantia ſtatutaria, quādo ſimpliciter eſt inducta. Secus,ſi eſſet adiecta pœna iudici nōn pronūtianti infra tempus ſtatuti:quia tunc ſententia poſteà lata, valet: licet iudex incidat in pœnam. & hoc tenet etiam Paul. de caſt.in conſi.xvj.col.pen.in j.volu.

59 ¶ Intellige tamen prædicta, quòd iudex nō poteſt ferre abſolutoriam vel condemnatoriam in cauſa principali: tamen ab obſeruatione iudicij poteſt abſoluere reum: & condemnare actorem in expenſis,etiam poſt peremptam inſtātiam:quia periculum expenſarū, ſpectat ad actorem:

rem:cuius negligentia perijt. ita tenet Alexan.in conſi.lxvj. poſt princ. in v.vol.& idem Alex.in d.l. properandum.§.illo.circa fi.& ibi per Bal. & alios doct.& Felyn.in c.de cauſis. col.v.de offic. deleg. Et Lanfranc.in repet.c.quoniam contra.in fi.verbis. & Alex.in conſi.cxxxvj.col.j.& conſil.cxxxviij.colum.j.in ij.volu.

60 ¶†Secundò intellige & limita, niſi ex proceſſu appareret confeſsio rei conuenti : quia ex vi notorij poteſt iudex ferre ſententiam contra confeſſum, etiam poſt peremptam inſtantiam: & valet ſententia ſiue in ciuili,ſiue in criminali:ſecundū Bal. in d.l.properandū.in fine illius prin. & Abb.in c.venerabilis.col.penu. de Iud.& Felyn.in d.c.de cauſis. col. v. de offic.delega.& Alexan.in addi.ad Barto.in l. ſi confeſſus. ff. de cuſtod. reo.in addi. quæ incipit: An ex inor-

61 dinato,&c.in fi. ¶† Adde tamen hîc, quando incipitur de nouo cauſa poſt peremptionem inſtantiæ, quòd poſſunt in nouo iudicio opponi omnes exceptiones dilatoriæ, & declinatoriæ:perinde ac ſi nunquam vllum iudicium fuiſſet intentatum : ſecundū Ange.in conſi.cclxxxviij.in fi.

62 ¶†Vltimò pro complemento huius materiæ,poſſet dubitari , quid ſi inſtantia perit non per lapſum temporis,ſed alio modo : puta per abſolutoriam ab obſeruatione iudicij : vt quia libellus proceſſus fuit nullus: quæ acta pereant tūc? Dic ſimiliter, quòd pereunt ordinatoria litis. Acta verò probatoria, non pereunt : quia poſſunt produci in alia inſtantia in vim probationis. Ita tenent Hoſt. & Abb.in fi. verbis. in c. cauſam, quæ. & ibi etiam Felyn.in pe.col. in fi. & ſequen. de teſti. reprobata quadam opin. Bal.aliter tenentis:vt ibi refertur. Plus etiam dicit ibi Felyn. quòd eſt maioris efficaciæ iſta peremptio inſtantiæ per abſolutoriam,quia tūc perit omnino effectus actorum ad litis ordinationem,etiam quo ad interrumpendam præſcriptionem : & quo ad alios effectus , in quibus durant,quando perit per lapſum triennij:ſecundum Alexan.in d. l.is, apud quem.& Bar in d.l.cùm lite mortua. Robertus Maranta. V. I. D.

63 SEQVITVR † modò videre de tertio termino:qui dicitur, lis. vt ſequar ordinem præpoſitum in principio huius quintæ partis. Qui terminus,lis.eſt magis generalis : nam quandoq; ponitur pro inſtantia cauſæ:& ita accipitur in d.l.properandū. in prin.& in d.l. cùm lite mortua.ff. de iudic.ſol. quandoque ponitur pro ipſa cauſa deducta in iudicio:vt habetur in l.nullæ.C.de procur.& in l. litis nomen.ff.de verb.ſig. ita declarat Alexan.in l. poſtquàm liti. col.j. C.de pac.& idem Alex.in conſi.xxij. col.j.in fi.in primo volu.vbi per hoc infert,quòd is,qui renuntiat liti,cenſetur renuntiare inſtantiæ & cauſæ. adde gloſ.in ver. litis.& ibi Gemi.in c.j.§. licet.de procura.lib. vj. & deci. ccxx,concil.Neapol.in fin.

64 ¶† Quando autem dicatur incipere lis?glo.in l.cauſas.C.de tranſ. & Bal. etiam ibi dicit,quòd incipit ante litem conteſt. Tamen veritas eſt in contrarium:& illa gl. in hoc reprobatur : vnde non incipit , niſi à litis

conteſta

conteſtatione. Probatur in ca. ſuper quæſtionum.poſt princ.& ibi glo.in verſi. litis exordium. de offic. deleg. & in l.apertiſsimi.in prin. & ibi glo. in verſi. inchoëtur. C. de iudi. & eſt tex.in cap.ex parte.el tertio.de verb. ſign. & hanc opin. tanquam magis communem tenent Cyn. Bart. Ang. Alexan.& Iaſ.in d.l.cauſas.& Felyn. in d.ca.ſuper quæſtionum. colū. iiij. in fin.& ſequ.

65 ¶†Quod autem limitat ibi Felyn. quatuor modis. Primò, fauore liberationis.Secundò, quo ad inducendū vitium litigioſi. Tertiò, quo ad inducendam litiſpendētiam. Quartò, quo ad perpetuandam iuriſdictionē: quia in iſtis caſibus incipit lis ante litem conteſtatam:& ſic à ſola citatione:vt ibi per eum.

66 QVARTVS terminus eſt†cauſa.Propriè cauſa dicitur, ipſum ius deductum in iudicio. hinc dicimus cauſam ciuilem vel criminalem, ſecundum quod in iudicio deducitur, actio vel accuſatio:vt declarat Alexand.in d.l.poſtquam liti. colū.j.per allegata ibi per eum. & in dicto conſilio.xxij.col.j.in fin.in j.volu. & incipit cauſa, etiam ante litem conteſtatam.& ſic tam antè, quàm pòſt dicitur cauſa:ſecundum Alex. & doct. in d.l.cauſas.C.de tranſact. & Ange. in §.omnem.col.ij.in authē.de litig. & habetur in c. forus. de verborum ſigni.& comprehendit tam ciuilem, quàm criminalem, ſecundum Card. in cle.j. in xviij.q.deofficio vica.

67 ¶†Vnde autem dicatur cauſa: vide Cardi.in cle.j.§. ab olim in tertia oppoſi.de ſepul.vbi dicitur,quòd cauſa dicitur, à chaos: quod fuit principium omnium in mundo. ita cauſa poteſt dici principium & materia ipſius iudicij:& ibi ponit,in quo differant cauſa ratio & occaſio:& quid ſit cauſa:ponit Card.in cle.j.in xviij. quæſt.de offic vica.

68 ¶†Quæ autē ſit differētia inter cauſam & controuerſiam? Dic, quòd cauſa non eſt,niſi in iudicio: vt habetur in d. l. cauſas. C. de tranſact. Controuerſia verò, poteſt fieri in iudicio, & extra iudicium:& ſic poteſt eſſe ſine lite: ſecundum Bald. in d. l. cauſas. & ibi communiter doct. Pro hoc eſt text.in l. Lucius. §. tres hæredes. & ibi Barto. ff. ad trebel. & dicitur fieri controuerſia non ſolùm agendo, ſed etiam exceptionem opponendo:vt not.glo.in l.non ſolùm. §. ſi ſtatus. & ibi per doct. ff.de procur. & dicitur controuerſia, ſiue fiat de iure, ſiue fiat de facto: ſecundum Barto. in dict. §. tres hæredes. Item fit controuerſia etiam reſiſtendo:ſecundum Bald. in l. j. C. de teſti. vbi idem dicit de hoc nomine quæſtionis, ſcilicet, quòd fit quæſtio etiam reſiſtendo: & ſimiliter quæſtio dicitur extra iudicium: ſecundum Bald.in d. l. cauſas. Item, dicitur controuerſia etiam ante litem conteſtatam:ſecundum Bart.in l.diuus. in princip. in primo nota.ff. de petit.hære.& Abb.in c.& ſi Chriſtus de iureiuran.& Alexand.in l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis fortè.ff. de verborum oblig. & vide aliqua de prædictis,per Barto.in l.amplius.ff. rem ratam habe. & Felyn. in cap. ſuper quæſtionum.in princip.in iiij. col.in fin.&

fin.& ſeq.de offic.deleg.& in quo differat cauſa à negotio, ponitur in ca. forus. de verb.ſigni. & declarat Car. in cle.j.in quinto not.de procu.Nam cauſa non dicitur,niſi in iudicio:negotium verò dicitur in iudicio, & extra. Vnde procurator ad negotia, poteſt agere in iudicio, & tractare extraiudicialia. Sed procurator ad cauſas non poteſt tractare extraiudicialia: ſecundum eum. & vide de prædictis per docto. in l. ſi quis maior.C.de tranſact.& hæc de iſta quinta parte dicta ſufficiant. Rober. Maranta Venuſ. V. Iur. Doct.

SEXTA PARS.

ARGVMENTVM.

Iudicium trifariàm partitum. Et cuiuslibet partis tempus & uſus. Tum decem mēbra ſeu potius gradus ad iudicium, ordine & loco diſtincti, doctè & eleganter. In ſumma, actuum, qui emergunt in iudicio, ſedecim numero, inſignis & compendioſa explicatio. Poſtremò, iudicij deciſoria.

1 *Totum iudicium quo ad ſui ordinem, tres partes habet.*

2 *Acta omnia, quæ fiunt à citatione, vſque ad litis conteſtationem incluſiuè, in principio iudicij fieri dicuntur.*

3 *Iudicium, quæ membra ſeu acta in ſui prima parte contineat.*

4 *Quibus modis ad iudicij principium perueniatur.*

5 *Inquiſitio vel accuſatio præcedere debet, vt quis de aliquo crimine puniatur.*

6 *Inquiſitio prohibetur, niſi in caſibus à iure expreſſis.*

7 *Inquiſitio generalis, quæ dicatur. quomodo, & qualiter fiat: & ad quem effectum.*

8 *Copia repertorum non datur inquiſitio hodie in Regno, ſed tantùm capitulorum. quod procedit in foro ſeculari: ſecus in eccleſiaſtico.num.9.& 10. & ibi ponitur intellectus ad c.Regni.quod incipit: ſubiungendo.*

11 *Inquiſitio generalis præcedere debet, antè, quàm conueniatur vniuerſitas ad pænam damni clandeſtini.*

12 *Inquiſitio ſpecialis contra certā perſonā, qualiter & quot modis fiat.*

13 *Inquiſitio fieri debet per eccleſiaſticum iudicem de idoneitate perſonæ eligendæ vel ordinandæ.*

14 *Prælatus viſitans eccleſiam, de vita & moribus clericorum inquirere debet.*

15 *Bona vacantia applicantur fiſco: ſed contradictor comparens auditur. & datur ſibi copia inquiſitionis ſeu defenſionis.*

16 *Ad validitatem inquiſitionis, quot requirantur.*

17 *Inquiſitio ſpecialis non procedit, niſi primò conſtet delictum eſſe commiſſum.*

18 *Confeſſus occidiſſe hominem, non habetur pro veridico, niſi primò mittatur ad locum ad inquirendum, an ibi fuerit homo occiſus.*

19 *Fama inquiſitionem præcedere debet: aliàs inquiſitio non valet.*

20 *Iudici non creditur de fama, niſi ex actis appareat probata.*

21 *Fama niſi habuerit originem ab honeſtis perſonis, & fide dignis, nihil operatur.*

22 *Inquiſitio formatur, extantibus indicijs*

ſine fa

ſine fama.

23 *Dictum ſocij criminis, non eſt ſufficiens ad inquirendum, fama non præcedente.*

24 *Iudex inquirere poteſt ad denuntiam officialis, non præcedente fama.*

25 *Inquiſitio formata de mandato principis, valet fama non præcedente.*

26 *Denuntiatio criminis à viro probo facta ſufficiens eſt indicium ad inquirendum de infamia denuntiati. qua inuenta de crimine inquiritur.*

27 *Inquiſitio formata non præcedente infamia, valet: exiſtēte inquiſito præſente, & non contradicente.*

28 *Inquiritur contra officialem in ſyndicatu: non præcedente fama.*

29 *Inquiſitio generalis formatur, fama non præcedente.*

30 *Inquiſitio ſpecialis quam præceſſit inquiſitio generalis, valet ſine alia famæ probatione.*

31 *Banna: quæ faciunt officiales in principio ſui officij, an ſint ſufficientia, vt iudex inquirere poſſit in caſibus à iure non permiſſis.*

32 *Inquiſitio non ad puniendum, ſed ad corrigendum pro animæ ſalute, fama nō præcedente, valet.*

33 *Inquiſitio formata ex neceſſitate officij, non præcedente fama, valet.*

34 *Inquiſitio delicti nō commiſſi dolo vel lata culpa: ſed per leuem aut leuiſſimam culpam, non valet.*

35 *Inquiſitio locum & tempus commiſſi criminis continere debet.*

36 *Inquiſitio ſine ſolennitatibus. l. libellorum. ff. de accuſa. valet, quando inquiritur de crimine commiſſo contra diuinam maieſtatem. & de crimine læſæ maieſtatis.*

37 *Inquiſitio omnes delicti ſpeciales circumſtantias continere debet, cum loco & tempore.*

38 *Offenſus citari debet ad accuſandum antè, quam iudex inquirat.*

39 *Inquiſitio vigore ſtatuti facta, non tollitur per ſuperuenientem accuſatorem. & remedium ordinarium dicitur.*

40 *Inquiſitio in quibus caſibus permittatur de iure cōmuni. & per capitula Regni.*

41 *Inquiſitio non ceſſat, inquiſito affectante vel procurante ab aliquo accuſari, coram alio iudice, vt impediatur inquiſitio.*

42 *Offenſus, qui iudici dixit velle accuſare, ſi demùm inquiſitione formata vult, non auditur.*

43 *Inquiſitio non impeditur per ſuperuenientem accuſationem, quando ex parte rei nihil fuit oppoſitum.*

44 *Inquiſitio non ſemper lædit, quando accuſans prius denuntiat iudici, vt procedat ad inquirendum contra aliquem, quem poſteà accuſat.*

45 *Colluſio inter accuſatorem & accuſatum non facit ceſſare inquiſitionem.*

46 *Inquiſitio non tollitur, ſi accuſator fuit cauſa permouendi inquiſitionem.*

47 *Probationes receptæ in proceſſu inquiſitionis, non pereunt, ſuperueniente accuſatore: ſed remanent in ſuo robore.*

48 *Inquiſitio de iure canonico ſemper eſt remedium ordinarium, etiā non tollitur per ſuperuenientem accuſatorem.*

49 *Inquiſitio fieri non poteſt de crimine: de quo aliâs quis fuit accuſatus, vel inquiſitus, & legitimè abſolutus.*

50 *Inquiſitio non prohibetur, quando ſententia abſolutoria lata eſt, per colluſionem & præuaricationem.*

51 *Colluſio qualiter probetur. & contrà, nu. 45. in fi. & nu. 53.*

52 Sententia ab obſeruatione iudicij, non impedit de eodem crimine inquiri.

53 Inimici de iure canonico repellũtur ab accuſando: ſecus de iure ciuili.

54 Accuſari poteſt abſolutus à tertio, qui ſuã vel ſuorum iniuriam proſequitur: & accuſationem ab alio inſtitutam ignorat.

55 Tranſactio criminis, facta cum accuſato re, an impediat, quin alius poſsit accuſare vel iudex inquirere.

56 Accuſatore remittente iniuriam pẽdente accuſatione, an poſsit iudex procedere, ſtante indultu principis præcedente.

57 Trãſactio in criminalibus quid operatur maximè in caſibus permiſsis. & ſuprà numero. 55.

58 Iniuria facta vni, omnibus eius conſanguineis facta cenſetur: & quanuis paſſus iniuriam remittat poſſunt tamen alij accuſare.

59 Crimen publicum in regno hodie non differt à priuato, quo ad accuſationem.

60 Conſanguineus accuſare poteſt de iniuria conſanguinei criminaliter tantũm: nõ autem ciuiliter, niſi ſolus pater & maritus. & nume. 55.

61 Frater non agit ciuiliter pro iniuria fratris ſed criminaliter ſic.

62 Conſanguinei vſque ad quem gradũ admittantur ad accuſandum & proſequendum ſuorum iniuriam.

63 Iniuria, quæ fit diuinæ religioni, vel patriæ, propria appellari poteſt. & quilibet poteſt eam proſequi, tanquam propriam.

64 Spurij, non veniunt appellatione ſuorum.

65 Libellus iniuriarum ciuiliter fieri non poteſt ad æſtimationem iniuriæ, quando coniunctus agit pro iniuria coniuncti.

66 Agens pro iniuria illata ſuo conſanguineo, qualiter libellum concipere debeat.

67 Pater remittere poteſt iniuriam factam filio, eo inuito, nec alij fratres iniuriati accuſare poſſunt tanquam coniuncti.

68 Pater vilis, non poteſt iniuriam factam filio, remittere.

69 Pater vilis non poteſt filio pupillariter ſubſtituere.

70 Pater dilapidator, priuatur adminiſtratione bonorum filij. & tunc filius poteſt agere contra patrem.

71 Iniuriam illatam à cõiuncta perſona filio, non poteſt pater eo inuito remittere.

72 Coniunctus vltra ſextum gradum, volens agere de iniuria coniuncti, non admittitur.

73 Tranſactio in criminalibus, in quibus caſibus eſt hodie permiſſa per Regni conſtitutiões. & qualiter in hoc ius commune reſtringatur.

74 Tranſigentibus in criminalibus licitum eſt aliquid ab accuſato accipere, pro expenſis & intereſſe & pro æſtimatione damnorum.

75 Iniuriæ enormes & atroces, quæ dicantur & quæ leues.

76 Tranſactione facta in criminalibus, an & quando iudex procedat.

77 Accuſator colludens ſeu præuaricãs cum accuſato, qualiter puniatur. & quando præſumatur colluſio.

78 Tranſactio in ciuilibus, quando ſit permiſſa: per conſtitutiones regni, & qualiter tranſigens puniatur.

79 Tranſactio in ciuili cauſa facta per contumacem bannitum, & condemnatum, facit illum omnem pœnam euitare: ſecus in criminali.

80 Accuſator non comparens, vel deſiſtens ante vel poſt litem conteſtatam, qualiter puniatur.

Iudex

81 Iudex qualiter procedere debeat, quando accuſator ſe abſentat.

82 Accuſator deſiſtere poteſt antè, quā reus compareat, vbi non vertitur intereſſe fiſci.

83 Abolitio criminis, facit accuſatorem euitare omnem pœnam. & qualiter & quo modo concedatur & quis ſit abolitionis effectus.

84 Legum correctio, non præſumitur, niſi expreſſè appareat.

85 Inquiri vel accuſari quis poteſt de crimine, de quo per viam exceptionis cognitum fuit.

86 Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo primo cognitum fuit per viam denuntiationis euangelicæ.

87 Abſolutus in foro animæ, poteſt iterum accuſari in foro terreſtri.

88 Remittens iniuriam in foro conſcientiæ, poteſt agere ad emendationem damni in foro contentioſo.

89 Agi an poſſit criminaliter ex eodem delicto: ex quo prius fuit actum ciuiliter.

90 Accuſatus de ſola iniuria pro crimine homicidij, an poſſit iterum accuſari de homicidio ad pœnam legis Corneliæ.

91 Iniuriarum actione non poteſt quis agere contra homicidam: ſed homicidam accuſare cogitur.

92 Accuſari non poteſt pluries quis de eodem crimine, ab eodem: ſed à tertio ſic, quando non fuit ſufficiēter punitus, aliàs à tertio minimè. & nu. 93. 94.

94 Accuſatus ab vno, an & quando pēdente accuſatione vel finita, poſſit ab alio de eodem crimine accuſari.

95 Iniuriarum actione non poteſt agere conſanguineus offenſi, pendente accuſatione facta per ipſum offenſum.

96 Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo aliàs fuit actum ciuiliter.

97 Pœna irrogata per iudicem eccleſiaſticū an poſſit irrogari à iudice ſeculari.

98 Accuſatus de crimine, qui fuit contumax poteſt iterum de eodem crimine accuſari, & opponere non poteſt, quòd aliàs fuit de eodem crimine accuſatus.

99 Debitor non ſoluens in termino inſtrumenti, cui fuit per creditorem prorogatus terminus poſt accuſationem, ſi minimè ſoluit in tempore prorogato, & iterum accuſatur, an teneatur bis ſoluere pœnam.

100 Pœna reiterāda ei, qui non fuit ſufficienter pro crimine punitus, qualiter irrogari debeat.

101 Pœna mortis, an & quādo ex cauſa mitigari debeat: quia quis fuit aliter caſtigatus in corpus, vel diu carceratus pro eodem crimine.

102 Inquiſitio ab incompetenti iudice facta, non valet.

103 Proceſſus factus coram incompetenti iudice, an fidem faciat coram competenti. & quid de confeſſione.

104 Coadiutor, qui dari ſolet inquiſitioni, an ſit de ſubſtantia. & ad quem effectum datur.

105 Inquiſitio formari debet in caſibus à iure permiſſis: ſed non prohibitis, ad hoc vt valeat.

106 Vſurarius poteſt inquiri per iudicem etiā ad commodum priuari.

107 Vſurarius compelli poteſt per iudicem ad vſuras reſtituendas. & poteſt ante receptionem impediri, ne vſuras recipiat.

108 Vſuræ permiſſæ ſunt de iure ciuili, ideò iudex ſecularis non poteſt de illis inquirere, de iure communi: ſed ſolùm iudex eccleſiaſticus.

109 *Vſurarius, punitur per epiſcopum.*

110 *Vſurarius an poßit hodie inquiri per iudicem ſecularem ex officio, per conſtitutionem Regni.*

111 *Vſurarius de iure canonico quas pœnas patiatur.*

112 *Iudex eccleſiaſticus ex iuſta cauſa ſibi viſa poteſt adiuuare canones, addendo nouam pœnam: licet non poßit totaliter contra canones ſtatuere.*

113 *Pœna poteſt exacerbari, vt alÿ accipiant exemplum.*

114 *Vſuræ hodie multum frequentantur: ideò acrius puniri debent.*

115 *Iudex eccleſiaſticus debet & poteſt pœnam illam irrogare, quæ magis timetur. cuius timoris ratione cenſendum eſt delinquentem ceſſaturum à delinquendo.*

116 *Vſurarius nulla magis conuenienti pœna puniri poteſt, quã pecuniaria: propter eius auaritiam. & ideò merito conſtitutio regni induxit pœnam publicationis bonorum.*

117 *Vſura dicitur crimen.*

118 *Crimẽ dicitur, omnis operatio mala: quæ poteſt in hoc ſæculo puniri.*

119 *Vſura ſpecies eſt rapinæ.*

120 *Maius malum non reperitur, quàm ſit vſura.*

121 *Pœna arbitraria puniri debet, qui venit contra præceptum legis.*

122 *Opinio illa in dubio eſt ſeruanda, quæ fauet publicæ vtilitati.*

123 *Vſurarius peccat recipiendo vſuras, etiam à ſponte dante.*

124 *Soluens vſuras, videtur tibi eruere oculum.*

125 *Intellectus ad c. cùm tu. de vſuris.*

126 *Vſurarum crimen, eſt publicum. & poteſt in regno iudex ex officio inquirere contra vſurarium. & etiam quilibet de populo admittitur ad accuſandum de tali crimine.*

127 *Tortura an poßit irrogari in crimine vſurarum.*

128 *Inquiſitio poteſt fieri ex officio iudicis de omni crimine, quod committitur per conſpirationem ſeu conuenticulam.*

129 *Pœna, quæ ſit contra committentes conuenticulam ſeu conſpirationem.*

130 *Conuenticulæ licitæ & illicitæ eſſe poſſunt. & in dubio ſemper præſumuntur illicitæ.*

131 *Ancilla vendita ſub pacto, ne proſtituatur, aliàs ſit libera, emptore pactum non obſeruante, poteſt iudex inquirere: & illam exhiberi facere, vt ad libertatem perueniat.*

132 *Iudex in cauſis miſerabilium perſonarum ex officio procedit.*

133 *Pupillus & vidua, pauperes inter perſonas miſerabiles numerantur. aliàs ſecus.*

134 *Iudex poteſt inquirere in his, quæ notoriè ſibi liquent ex actis, etiam parte non petente.*

135 *Iudex tam eccleſiaſticus, quàm ſecularis poteſt inquirere ex officio, in omnibus cauſis pÿs & concernentibus animam.*

136 *Iudex eccleſiaſticus inquirere poteſt, de quolibet matrimonÿ impedimento, ad faciendum ipſum ſeparari.*

137 *Iudex ex officio poteſt inquirere de iuribus principis.*

138 *In applicanda pecunia fiſco, iudex poteſt ex officio ſuo procedere.*

139 *Iudex poteſt ex officio inquirere ad magnum ſcandalum vitandum*

140 *Iudex poteſt generaliter inquirere cõtra omnes malefactores in prouincia vel ciuitate, quam regit: vt ipſam malis purget hominibus pro publica quiete.*

Iudex

141 *Iudex ex officio inquirit de omni crimine & iniuria commiſſa contra eccleſias & eccleſiaſticas perſonas. & de omni crimine in eccleſia commiſſo.*

142 *Iniuria illata clerico, eſt crimen publicum. & quilibet poteſt accuſare. & iudex ex officio inquirit.*

143 *Iniuria facta clerico, dicitur facta* Deo.

144 *Inquiſitio fit ex officio iudicis de blaſphemia* Dei. *& quilibet accuſare poteſt.*

145 H*æres ſi fecit inuentarium, & creditores dicunt plus eſſe in bonis, quàm ſit in eo conſcriptum: iudex inſtantibus creditoribus inquirit, & accipit probationes de domo hæredis, etiam hæredis ſeruos torquendo.*

146 *Iudex inquirit in cauſa naufragij, & in omnibus cauſis ab eo dependentibus. & contra ſurripientes bona naufragorum. & inquiſitio talis, fit leuato velo.*

147 *Iudex inquirit in cauſa ſuſpecti tutoris. & inuentum ſuſpectum ab officio remouet.*

148 *Iudex inquirit contra producentem falſam ſcripturam vel ſuſpectam in iudicio. & poteſt ipſum ex ſola ſuſpicione punire: niſi probet illam eſſe veram.*

149 *Suſpicio ſola contra falſam ſcripturam in iudicio productam, habetur pro plena probatione.*

150 T*eſtes vacillantes ſeu falſum deponentes, poſſunt inquiri ex officio: & per iudicem puniri.*

151 *Iudex de quolibet delicto commiſſo coram ſe incidenter, inquirere poteſt.*

152 *Iudex poteſt inquirere de iuribus eccleſiæ, & eccleſiaſtico beneficio.*

153 *Iudex per inquiſitionem procedere poteſt in caſibus, in quibus accuſator excuſatur à præſumpta calumnia.*

154 *Iudex eccleſiaſticus inquirit contra tenentes bona, quæ debent deſtribui pauperibus, vel ad pias cauſas.*

155 *Iudex ex officio inquirit de probitate vitæ, de idoneitate, & moribus alicuius eligendi, promouendi, vel ordinandi.*

156 *Iudex inquirit de omni crimine, vbi interuenit accuſator, qui colludit ſeu præuaricatur.*

157 *Iudex inquirit contra calumniatorem, etiam nemine accuſante.*

158 *Iudex inquirit, quando incidenter de crimine cognouit.*

159 *Iudex ex officio inquirit de iniuria facta ſcholari.*

160 *Iudex quando inquirat de delicto commiſſo in officio per ſuum officialem.*

161 *Iudex inquirit contra facientem iniuriam ſuis officialibus vel famulis, ſi crimen eſt notorium.*

162 *Iudex inquirit de omni notorio crimine.*

163 *Iudex ſpecialiter inquirit de omni crimine, ſuper quo primò generalis inquiſitio præceſſit.*

165 *Iudex poteſt cogere ſubditos ad faciendam pacem.*

156 *Filius iniurians patri vel matri, poteſt ex iudicis officio inquiri, & puniri.*

166 *Iudex inquirit contra carceris cuſtodem pretio corruptum.*

167 L*enones, ciuitatum, deuaſtatores dicuntur, & poſſunt per iudicem inquiri.*

168 *Inquirit iudex de crimine lenocinij ſine accuſatore.*

169 L*enocinij crimen, eſt maius adulterio.*

170 *Iudex an poſſit ex officio procedere in crimine adulterij ſine accuſatore.*

171 *Iudex inquirit contra quemcunq; qui fuerit inuentus in flagranti crimine.*

172 *Iudex in* R*egno, inquirit contra omnes homines malæ vitæ.*

173 *Iudex veniens in ciuitate vel prouincia, edictum facere poteſt, quòd omnes ſentientes ſe offenſos, compareant ad querelandum, & teſtes deponendum.*

174 *Inquiſitio generalis non eſt ſufficiens deueniendi ad ſpecialem, niſi in caſibus, in quibus ſpecialiter inquiri poteſt: & non fit niſi ſemel in anno.*

175 *Inquiſitio procedit ex officio iudicis de crimine læſæ maieſtatis perpetrato contra perſonam principis, vel ſuorum collateralium.*

176 *Iudex ex officio inquirit contra famoſos latrones.*

177 *Iudex inquirit contra inobedientes & turbantes ſuam iuriſdictionem: & contra rebelles & contumaces, ad pœnas legitimas & mulctas imponendas.*

178 *Inquiſitio permittitur contra ſocios criminis, in caſibus, in quibus permiſſa eſt de locis interrogatio.*

179 *Iudex ex forma conſtitutionum Regni, inquirit de homicidijs & damnis clandeſtinis, vbi nullus accuſator apparet.*

180 *Accuſatore mortuo, iudex proſequitur ex officio contra accuſatum.*

181 *Iudex inquirit ſuper neceſſitate ciuitatis, & ciuium ſubditorum.*

182 *Aduocati & procuratores calumnioſi, poſſunt per iudicem inquiri: & interdici, ne poſtulent.*

183 *Iudex inquirit de defenſionibus rei, in criminalibus ex ſuo officio, etiã ſi reus ſe non defendat. Et ad hoc tenetur ipſe iudex.*

184 *Iudex inquirit de facto, etiam teſtes producendo, in omnibus caſibus, in quibus procedere poteſt ad diffinitiuam ſententiam, contra abſentem, ſiue in ciuilibus, ſiue in criminalibus.*

185 *Iudex inquirit de crimine falſæ monetæ etiam nemine accuſante.*

186 *Pœna falſæ monetæ, eſt vltimum ſupplicium, cum publicatione bonorum.*

187 *Hæreticus inquiritur per iudicem, & punitur ad combuſtionem, & bonorum publicationem.*

188 *Iudex inquirit in cauſis ciuilibus, partes interrogando, quando ſibi æquum videtur.*

189 *Inſtrumenti producti in iudicio veritas inquiritur per iudicem.*

190 *Iudex inquirit de conditione teſtis coram ſe producti.*

191 *Iudex inquirit ad denuntiationem officialis ad hoc deputati.*

192 *Aduocatus dari poteſt pupillis & miſerabilibus perſonis, ex officio iudicis. & ſimiliter furioſis.*

193 *Procurator adminiſtrans negotia abſentis, poteſt per iudicem remoueri ob ſuum contemptum, & contumaciam.*

194 *Procurator compelli poteſt per iudicem ex officio, vt de mandato doceat.*

195 *Crimen ſacrilegij & plagij, poteſt per iudicem inquiri ex officio.*

196 *Decimas non ſoluentes, compelluntur officio iudicis ad ſoluendum, etiam nemine petente.*

197 *Tutor petitus dari, poteſt inquiri per iudicem an ſit idoneus: & an reperiantur alij magis idonei.*

198 *Hæres compellitur ex iudicis officio ad ſepeliendum defunctum, quo negligente poteſt iudex vendere res hæreditarias pro ſepultura.*

199 *Agens ſine actione, poteſt ex officio iudicis repelli.*

200 *Iudex habens arbitrales literas, inquirit de omnibus caſibus, de quibus hic.*

201 *Syndicatores inquirunt contra officiales ſtantes ad ſyndicatum de commiſſis & obmiſſis in officio.*

Iudex

202 *Iudex inquirit contra frequentatores tabernarum, & alios de quibus hic.*

203 *Notorium dicitur, quod per .x. teſtes probatur.*

204 *Inquiſitio an fieri poſsit ex officio iudicis in crimine priuato; puta furto, vel iniuria.*

205 *Furtum an dicatur hodie crimen priuatum: ex quo eſt alterata pœna per capitula Regni.*

206 *Inquiſitio poteſt fieri de omni crimine de iure canonico.*

207 *Inquiſitio crimino ſorum, expenſis fiſci fieri debet.*

208 *Inquiſitio inepta, an validetur per confeſsionem.*

SExta & vltima pars principalis huius tractatus eſt: In quot partes diuiditur iudicium: & quæ ſint eius membra. Et ſuper iſta ſexta parte declarabitur tota tela iudicij exordita per ordinem à principio vſq; ad fi-
1 nem. ¶ † Sciendum eſt igitur, quòd totum iudicium quo ad ſui ordinationem, habet tres partes. Prima pars, durat à citatione, vſque ad litis conteſtationem incluſiuè. Secunda pars, durat, à litis conteſtatione excluſiuè, vſque ad concluſionem in cauſa incluſiuè. Tertia pars, durat à concluſione vſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiuè. ita declarat Bartol. in l.ij. colum. ij. ff. de furt. & quælibet iſtarum partium habet ſua membra diſtincta: quorum vnum ſequitur
2 ſucceſsiuè ad aliud. ¶ † Prima igitur pars, tota, appellatur principium iudicij, vſque ad litis conteſtationem incluſiuè. & conſequenter omnia membra & acta, quæ fiunt in iſta prima parte, dicuntur fieri in principio iudicij: ſecundum Bartol. in d. l. ij. quod patet. quia tunc dicitur eſſe cœptum iudicium, quando eſt facta litis conteſtatio: vt eſt gloſ. in verſicu. inchoatam: iuncto text. in l.j. C. de plus petit. & in l.j. iuncta gloſ. j. C. de iud. & in l. apertiſsimi. iuncta gloſſ. in verſic. inchoetur. eod. titu. & text. in. §. ſi verò apud iudicem initium in authen de litig. facit text. in l. ſi poſt acceptum. ff. de rei vendi. & in l. amplius nõ peti. ff. rem ratam habe.
3 ¶ † Videamus ergo quę membra ſeu quæ acta continentur in hac prima parte iudicij: ſuper quo dico quòd poſſunt in ea conſiderari decẽ membra: ſeu decem actus: qui ſolent interuenire. videlicet. Citatio: contumacia: libelli oblatio: reconuentio: auctoris laudatio: Nominatio. interrogatio: ſatiſdatio: exceptio: & litis conteſtatio. de quibus ſingulis diſpiciamus.
4 ¶ † Et antequam ad declarationem dictorum membrorum perueniam: eſt ſciẽdum hoc ꝙ ad principium iudicij peruenitur multismodis. Aut enim per viam actionis: aut accuſationis: aut inquiſitionis: aut denũciationis: aut per implorationem officij iudicis. Primo modo initiatur iudicium per viam actionis. quando ſumus in cauſa ciuili vbi quis proſequitur id quod ſibi debetur ciuiliter agendo: quia tũc propriè dicitur agere: vt nó. gl. prima. in l. qui accuſare. C. de edẽ. & quando dicatur cauſa ciuilis ſeu iudicium ciuile: plenè dixi ſuprà in iiij. parte in j. diſtinctio. principali.

Secundo modo peruenitur ad iudicium per viam accuſationis.vt quando aliquis deducit cauſam criminalem in iudicio accuſando aduerſarium per libellum ſeu querelam de aliquo crimine.de qua materia habetur plenè in ſuis titulis.ff.&.C.& extra de accu.& dixi ſuprà in quarta parte.in prima & ij.diſtin.

Rober.Maran. V.I.D.

DE INQVISITIONE.

5 TErtio † modo,peruenitur ad iudicium per viam inquiſitionis.& iſte modus habet locum ſimiliter in cauſis criminalibus regulariter:in quibus inquiritur ad publicam vtilitatem:& procedit,vbicunq; aliquis commiſit aliquod crimen:& nullus ipſum accuſat:nam tūc iudex ad hoc ne delictum illud pertranſeat impunitum, inquit de illo ex mero officio: & ipſum inquiſitum repertum culpabilem,punit pœna legitima:nā de iure nō poteſt aliquis damnari de aliquo crimine,niſi præcedat accuſatio vel inquiſitio:ſecūdū Paul. de caſ.in cōſ.cclxxxiiij in ſecūdo vol. ¶Super hac tamē materia inquiſitionis,quia eſt quotidiana,poſtquā hîc venit opportunum ipſam attingere. duas.q.proponā examinādas. Prima quæſtio eſt,quot modis,& ad quot effectus poteſt fieri inquiſitio per iudicem:Secunda quæſtio eſt,quæ requirantur in inquiſitione ad hoc,vt va-
6 leat & fieri poſsit:¶ † Venio igitur ad primam quæſtionem.Et præſuppono primo,ꝙ inquiſitio eſt de generibus prohibitorum:quia regulariter eſt à iure prohibita : niſi in caſibus à iure expreſsis:ſecundum Bald. in conſil.cxxiiij.colum.ij.in quinto volum.Eſt enim contra regulas iuris, quæ ſe habent, quòd nemo ſine accuſatione damnatur.l.reſcripto.§.ſi quis.ff.de muner. & hono.& not. glo.& docto.in l.ij.§.ſi publico.ff.de adulter.& Bar.in l.congruit.ff.de offic. præſid.& ſimiliter eſt contra ius diuinū.procedens ex ore Chriſti relati per Ioan.c.viij.dum dixit: Mulier,vbi ſunt,qui te accuſant.& deficiente accuſatore dixit: Nec ego te cōdēno.Quod tamē intellige de ſpeciali inquiſitione,contra certam perſonam:quia illa eſt regulariter prohibita,tam de iure communi,vt ſuprà: quàm etiam per conſtitutiones regni.vt habetur in conſtitu.qui.§. de ſpecialibus.& etiam per capitula regni:vt eſt capitulum,quód incipit. Generales.ſecus autem in inquiſitione generali,quæ fit ad crimina inuenienda non contra certam perſonam:quia illa eſt à iure permiſſa:ſe-
7 cundum Bar.in d.l.congruit.¶†Hoc præſuppoſito, venio ad ſolutionem primæ.q.Et dico, quòd multis modis & ad varios effectus ſolet fieri inquiſitio:quas plenè examinat Bal. in l.iubemus.C.de probatio. & primo modo fit inquiſitio generalis,vt quando præſes vel alius nouus officialis venit ad gubernationem alicuius prouinciæ vel ciuitatis: ſolet ac poteſt generaliter inquirere de omnibus delictis ibi patratis,ad hoc vt purget prouinciam malis hominibus.text.eſt & ibi Barto.in d.l.congruit.ff.de offi.præſid.& eſt cautum in regno per dictum.c.generales.vbi

datur

datur ex præcepto omnibus præſidibus, vt ſaltem ſemel in anno dictam inquiſitionem faciant. Et in iſta inquiſitione non citatur certa perſona: nec per eam aliquis condemnatur: quia nullus fuit cõtradictor nec citatus ad faciendas defenſiones. Sed iſta generalis inquiſitio operatur, vt deueniri poſsit ad ſpecialem: & ſic eſt præparatoria: & tunc debent teſtes repeti parte citata: ex illa ſpeciali damnatur. ita hæc omnia tenet Bal. in c.j. §. iniuria. colum. v. ver. pone quòd inuenitur &c. de pace iura. fir. & Barto. in l. fin. in fin. ff. de quæſtio. & in d. l. congruit. & Bartol. & Alex. in l. ij. §. ſi publico ff. de adul. & idem Alex. in conſi clxxxiij. col. iij. in ſecundo vol. & in conſil. lxv. col. fin. in primo volu. & Pet. Philip. Cor. in conſi. lviij. in primo volu. & Felyn. in c. inquiſitionis colum. iij. de accuſa. vbi plus dicit, quòd iſta generalis inquiſitio, fit ad inueſtigandũ, non ad puniendum, & iſte eſt eius effectus, ſcilicet, vt per eam poſsit deueniri ad ſpecialem, nec enim in ea dantur capitula: quia non eſt cui dentur: ſecundum Abbatem in c. qualiter & quando. el. ij. in xiij. nota. extrà de accuſa.

8 ¶ † Ad vnum tamen eſt aduertẽdum, quòd in regno habemus vnum capitulum regni, quod incipit: Subiungendo. quo cauetur, quòd ſi per quatuor teſtes receptos in inquiſitione generali, quos non poteſt infamatus repulſare, conſtet de crimine, de quo etiam eſſet imponenda pœna mortis naturalis vel ciuilis, vel membri abſciſsio: poteſt infamatus condemnari perinde ac ſi ordinaria inquiſitio facta eſſet. Verùm diſponit, quòd in primo detur reo copia repertorum, ſcilicet nominum & dictorum teſtium. Et per hoc innuit, quòd debet admitti reus ad defenſiones: ſed non fiet proceſſus ordinarius: quia ſi reus poterit illos repulſare, non condẽnabitur: ſed reſeruantur illæ depoſitiones, vt faciant indicia in alio proceſſu ordinario: vt ibi dicitur in fine illius capituli. Si verò non poterit illos repulſare, condemnabitur ſine alio proceſſu: ſed ego puto, quòd hodie ex comuni obſeruantia & ſtylo curiarum huius regni, non ſeruatur diſpoſitio illius capituli: ex quo non datur hodie in regno copia repertorum: ſed primò fit inquiſitio generalis ſeu capitur infamatio de crimine: & reperto aliquo infamato & ſuſpecto, formantur contra eum capitula ſpecialis inquiſitionis: quę capitula eliciuntur ab illa informatione: & datur eorum copia inquiſito: qui ſi petit copiam repertorum, poteſt iudex ſibi dicere: ego do tibi copiam capitulorum, in quibus continentur omnia reperta: vt poſsis ſuper illis facere tuas defenſiones, & ita cõmuniter practicatur. ita declarat Paris in tractatu ſyndic. in ver. inquiſitio. col. iij. ver. & aduerte &c. Per hoc igitur, quòd nõ datur copia repertorum cũ nominibus teſtium: dico, quòd non procederet diſpoſitio illius capituli, ſubiungẽdo: quia reus periret indefenſus, ſi ita ex tali proceſſu ordinato dãnaretur. vnde datis capitulis eſt neceſſe, quòd fabricetur proceſſus ordinarius: quia ſuper illis fit litis conteſtatio: & poſteà

facta publicatione admittatur repulſa:&diſputetur ſup indicijs: vt habetur in d.c.qualiter & quando.el.ij.de accu.& per Ang.in tract.male in ver. fama publica.co.v.in fi.ver.item aduertas &c. Et cùm iſta obſeruantia huius regni reperio conformem deciſionem Angel. in l.fin.ff. de quæſtio.quem refert & ſequitur Franc. Brunus,in ſuo trac.de indicijs& tortura.col.iij.vbi dicit,quòd iudex nõ debet dare copiam reo de his, quæ inuenit ex proceſſu informatiuo: quia illa non dicuntur indicia: niſi demum repetita reo citato. & tunc datur copia: Et hoc poteſt eſſe poſt publicationem.& ita practicatur.

9 ¶†Puto tamen, quòd ſi iudex qui ex inquiſitione generali haberet quatuor teſtes conformes, vellet ſeruare diſpoſitionem illius c.ſubiungendo. & dare eorum copiam reo, cum omnibus alijs repertis, poſſet eum condemnare ſine alio proceſſu ordinario:& ſi totum hoc dependeat ex arbitrio iudicis,an velit ſeruare dictum capitulum vel ſtylum curiarum:quia illud capitulum non reperitur expreſſè correctum. vnde cur ſtare prohibetur l. ſancimus. C. de teſt.& l.præcipimus C.de appel. nec poſſumus dicere,quòd ſtylus cõtrarius ipſum corrrexit: quia ſtylus cõtrarius eſt, vt nõ dentur reperta:& ſi non dantur reperta,non eſſet conſeruare dictum capitulum:quia tolleretur reo defenſio:ſed ſi iudex in caſu illo ſpeciali,quãdo haberet quatuor teſtes vellet dare reperta:non poſſet conqueri reus, quòd ſit indefenſus: quia tunc iudex non ſeruando ſtylum,facit potius præiudicium curiæ, quàm reo:& propterea poſſet reum condemnare ſine alio proceſſu:iuxta formam illius c. Et iſta eſt noua cõſideratio & bona, pro intelligentia eorum,quæ dicit Paris in d. ver. inquiſitione.col.iij. Et habes declaratam materiam dicti capituli ſubiungendo.

10 ¶†Reſtringe tamen prædictã obſeruantiam, vt procedat ſolùm in foro ſeculari:ſecus antè in foro eccleſiaſtico,vel in terris ſubiectis eccleſiæ: in quibus ſeruatur ius canonicũ:quia in illis debet dari omnino copia reptorũ:ex quo iſtud cauetur expreſsè per d.c.qualiter & quando.el.ij.§.debet.vbi iubet papa dari inquiſito capitula:& ei publicari dicta & nomina teſtium:vt poſsit ſe defendere: & ſic non poſſet dicere tunc iudex eccleſiaſticus: Volo tibi dare copiam capitulorum: in quibus ſunt omnia reperta:quia ſummus pontifex dicit expreſsè vtrunq; debere, ſcilicet capitula & reperta. vnde non ſufficit dare vnum tantùm.

11 ¶†Secũdo modo fit inquiſitio generalis,in regno, quando eſt agendum contra vniuerſitatẽ alicuius ciuitatis, ad æſtimationem vel ad pœnam damni clandeſtini. ſecundum formã cõſti.regni ſuper inciſionibus.& cõſtit.ſi damna,nam antè,quàm agatur contra vniuerſitatem, requiritur pro forma.quòd præcedat inquiſitio generalis cõtra authores ſceleris: & demum illis nõ repertis, deuenitur cõtra vniuerſitatẽ.Aliàs ſi prius ita ex abrupto ageretur cõtra vniuerſitatẽ, nõ valeret proceſſus: nec cõdemnari poſſet

poſſet vniuerſitas.Ita probatur in d. conſtit.ſi damna per totam.& maximè circa fin. verſi. quæ poſt inquiſitionis &c.& ibi per Andr.de yſer.co. viij.& Matt.in viij.no. Et nota iſtud: quia pluries habui in facto, & feci quamplures proceſſus annullare: & vniuerſitates abſolui propter dictã
12 inquiſitionem non factam. ¶ † Tertio modo fit inquiſitio ſpecialis cõtra certam perſonam ad effectũ puniendi de crimine pro publica vtilitate, de qua loquitur tex.in d.c.qualiter & quãdo el.ij.de acc.& d. l.ij.§. ſi publico ff.de adult. & ibi gloſ. & Bartol.& habetur in conſt.hi, qui §. de ſpecialibus, & de iſta inquiſitione, quando & in quibus caſibus fieri poſsit, dicam infra in ſecunda q.principali. Et iſta inquiſitio ſpecialis fit altero de tribus modis: videlicet, quãdoque fit ex mero officio, vt quando iudex de ſe inquirit contra aliquem ſine querela & denuntia alicuius: vt declarat Ang. in tract.male in ver. mero officio. Quandoq; fit ad querelam alicuius: vt quando offenſus non vult facere partẽ in iudicio per viam accuſationis ſed ſolùm exponit querelã iudici, & inſtigat ac ſolicitat etiam ad inquirendum. & de hac materia tractat plenè Ang.in d trac. in verſi.necnõ ad querelam. Quandoque fit ad denuntiam alicuius officialis: prout ſunt iſti magiſtri camerarij ciuitatum: & alij nuntij deputati ad capiendum malefactores & denuntiandum curiæ: nam poteſt iudex inquirere ad denuntiam talis officialis, nulla alia fama præcedente: quia per talem denuntiam excuſatur iudex à calumnia.tex.eſt & ibi Bal. & Saly. in l.ea quidem C.de accu.& no.plenè Ang. in dicto trac.in verſi.nec non ad denũtiam.& Paris in trac.ſynd in ver. inquiſitio.in prin.& Barto.in l.diuus
13 ff.de cuſto.reorum. ¶ † Quarto momodo fit inquiſitio ciuiliter ad vtilitatem eccleſiæ: vt quando iudex eccleſiaſticus inquirit prout inquirere tenetur de qualitate & idoneitate perſonæ eligendæ, ordinandæ, vel confirmandæ. iuxta tex.in c.cum nobis. de elec.& ibi glo & Abb.& idẽ Abb. in c.j.in glo.j de offi.ordi.& Fran. de are.in c.qualiter & quando el.ij. col.
14 ij.de accu.¶ † Quinto modo fit inquiſitio per prælatum, quando viſitat eccleſiam: nam ſimiliter tunc inquirit ex officio de moribus & idoneitate clericorum: & iſta inquiſitio fit ſolùm ad correctionem & pœnitentiam imponendam, non autem ad effectum puniendi tex.eſt. & ibi Gemin.& doc.in c.j.§.ſanè. de cẽſib. lib.vj. & tenet Franc de are. in d.c. qualiter & quãdo.in iij. col. & Abb. in c.j.in glo.j.de offi.or.

15 ¶ † Sexto modo fit inquiſitio de bonis vacãtibus fiſco deuolutis: in qua inquiſitione ſi contradictor apparet, audietur in ſuis defenſionibus: & datur ſibi copia inquiſitionis: aliàs bona fiſco applicantur: prout hæc omnia plenè declarantur in l. ſi vacantia. & ibi per Luc. de Pen. C. de bo. vac.lib.x.& de multis formis inquiſitionum: vide omnino Bald.in d.l. iubemus C.de probat.

16 SECVNDA † principalis qõ eſt, quot requirãtur ad validitatẽ inquiſitio-

ſitionis?Iſtam materiam plenè examinat Ang.in d.l.ſi vacãtia.& Ioan. de ana.in d.c. qualiter & quando.el. ij.§.ad corrigendos. de accu.& Bald. & Saly.in l.ea quidẽ C. de accu. Bar. in l.ij.§.ſi publico ff.de adult. Ange. in tract.male.in prin.& in ver. fama publica. & Paris in tracta. ſynd. in verſi.inquiſitio.& Philip. Decius in conſil.clxx.& conſil.clxxv.& conſil. clxxxix. & Lucas de Penna.in d.l. ſi vacantia.& Matt. in conſtit.hi, qui. Ego tamen recolligam nonnulla requiſita magis quotidiana in practica ſuccinctè:& de reliquis remitto me ad doct. in locis præallegatis vnde dico,quòd plura requiruntur.

17 ¶†Primò enim ad hoc,vt poſsit ſpecialiter inquiri contra aliquẽ,requiritur quòd illud delictũ, de quo inquiritur,conſtet ſaltem in genere eſſe commiſſum:ſed neſcitur à quo:vt quia reperitur homo occiſus vel vulneratus: item reperitur furtũ factũ, vel rapina, vel aliud ſimile: de hoc debet ante omnia iudex capere informationem, & facere deſcribi in actis qualitatẽ delicti:ita tenet Bar. in l.fin.col.j.ff.de quæſtio.& Bart.in l.j.§.item illud ff.ad Syllan.vbi monet iudicem:vt faciat videri mortuũ vel vulnera,ad hoc vt poſsit poſteà inquirere.idem tenet Angel.in tract. male.in ver.fama publica. colũ. xxj. ver.duodecimo&c.& plenè per Pari. in tracta.ſindi.in ver.confeſsio.

18 †Ibi in tantũ dicit debere conſtare iudici de delicto:quòd etiam ſi quis confiteatur ſe occidiſſe hominem in nemore,non debet ſibi credere, niſi prius mittat ad inquirendum, ſi homo fuit ibi occiſus: & debet etiam facere exhumari hominẽ ad videndum,ſi fuit vulneratus, ſi homicidiũ eſt de recenti: vel ſi ſaltem reperiũtur ibi oſſa ſepulta.facit quod in ſimili de hac exhumatione hominis dicit Bald.in l.ſi quis teſtibus.in fin. C.de teſti.vnde nunquã debet iudex formare inquiſitionem ſpecialẽ, niſi plenè cõſtet delictum eſſe commiſſum.aliâs ſi faceret inquiſitionem,& extarent indicia contra aliquem, nõ poteſt illum torquere:ſi delictum patratum non conſtat.ita dicit Ang. in loco præallegato.

19 ¶† Secundò principaliter requiritur, quòd inquirendus ſi valde notatus per publicã famam de illo crimine:ita quòd præcedat fama ita vehemens contra eũ. quòd generet ſcandalum, niſi fieret inquiſitio. ita tenet Bartol.in l.congruit ff.de offi.præſi.& Bartol.in l.ſi. per illum tex.C.de offic.præſi. vr. & Ang.in tracta.male.in ij.charta. ver. quartò principaliter.&c. & Gandi.in tract.male.in tit.quomodo de male. cogno.per inqui.colum.ij.& habetur pulchrè per Philip.dec.in conſi.clxx. col.ij.in conſi.clxxv.colum.ij. ver.ij. principaliter &c.& cõſil.clxxxix.col. fin.ver.non obmitto,&c.pro hoc eſt text.in c.qualiter & quando.el. ij. de accu. & cap. licet Hely. de ſimonia. Nam fama præcedens ſuſtinet vicem accuſatoris in inquiſitione:aliâs iudex inquirere non poſſet.vt d.cap. qualiter & quando. & ibi Abba. in vj. nota. & Franc. de Are. in vltimo notab.& Felyn.in vltimo nota.& gloſ.in capitulo primo in glo. j.de offic.ordi.

¶†Et nota

20 ¶ † Et nota, quòd non ſufficit, quòd iudex in inquiſitione apponat illa verba conſueta: videlicet fama publica præcedente &c. ſed eſt neceſſe, quòd ex actis & ex ipſa informatione conſtet de fama publica: aliàs inquiſitio poſſet impugnari: ſecundum Fulg. in conſil. cxxxvj. & conſil. cvij. vbi expreſsè dicit, quòd iudici non creditur de fama, niſi ex actis appareat probata. & ipſum ſequitur Phil. Decius in d. conſi. clxx. col. ij.

21 ¶ † Tertiò requiritur, quòd fama habuerit originem à perſonis honeſtis & fide dignis: & non à maleuolis: aliàs nihil operatur. text. eſt in d. ca. qualiter & quando. el. ij. & ibi Abb. col. pen. & Fran. de Are. in vj. notab. & c. cùm oporteat. & c. cùm in iuuentute, de præſump. Aliàs autem, ſi iudex ſine fama inquireret, vltra quòd inquiſitio impugnatur, tenetur ipſe iudex inquiſito ad expenſas: & præſumitur contra iudicem de calumnia: vt declarat Paris in tract. ſynd. in ver. inquiſitio. col. ij. Et de hoc, quòd debeat præcedere fama, vide plenè. Fely. in ca. licet. de accu. & Bald. in l. ſancimus. colum. fin. C. de iudi.

22 ¶ † Limita iſtud primò, quando extarent contra inquiſitum indicia ſufficientia: nam licet non conſtet de fama: poteſt tamen inquiri ex illis indicijs: ſecundum Barto. in d. l. congruit. vbi æquiparat proceſſum inquiſitionis cum indicijs, & cum fama publica: & Par. in d. verſi. inquiſitio. col. ij. & Bal. in l. iubemus. col. pe.

23 verſic. quarto &c. C. de proba. † Et per prædicta poteſt ſuſtineri illud, quod tenet Philip. Decius in d. conſi. clxxxix. col. fi. circa fi. vbi dicit, quòd dictum ſocij criminis, non eſt ſufficiens ad inquirendum, fama non præcedente: nam patet ratio ad ſenſum: quia fama debet procedere à perſonis fide dignis: ſed ſocij criminis, nõ ſunt perſonæ honeſtæ nec fide dinæ: nec faciunt indicium ſufficiens ad torturam: & inquiſitio nõ fit, niſi præcedente fama vel indicijs: vt ſuprà & nota. Bal. in l. ſancimus. col. fi.

24 C. de iud. ¶ † Limita ſecundò non procedere, quando iudex inquireret ad denuntiam officialis. quia tunc poteſt inquirere etiam non præcedente fama: tex. eſt in l. ea quidem. & ibi Bal. & Saly. C. de accu. & Bar. in l. congruit. ff. de offic. præſi. & in l. diuus. ff. de cuſtod. reo. imo tenetur tũc iudex inquirere: aliàs facit litem ſuam: ſecundum Bald. in d. l. iubemus. col. ij.

25 verſi. ij. ¶ † Limita. iij. non procedere, quando inquiſitio fieret de mandato principis: quia tunc poteſt fieri, etiam non præcedente fama: ſecundum Bal. in l. nullus. C. ad l. Iul. maie. Quod tamen intellige & declara, quando princeps aſſertiuè dicit in ſua commiſsione, ſibi conſtare de crimine, vel quòd fama deuenit ad eius aures. aliàs ſi commiſsio fieret ſimpliciter, habet tacitam conditionem: ſcilicet, dummodo infamia præcedat: & tũc iudex debet ante omnia inquirere de fama: aliàs non poteſt procedere ad inquiſitionem, ita declarat Felyn. in ca. cùm oporteat. in iiij. not. de accu. & ibi etiam Ioan. de ana. in ij. not. per glo. in c. ex tenore. de foro compe. idem tenet Philip. Decius in d. cõſi. clxx. col. ij. & conſil. clxxxix.

clxxxix.colum.fin.& Alex.in conſil. clxxxiij.incip. in cauſa angelorũ &c. col.fi.verſi.non obſtat prædictis &c.
26 in ij.vol. ¶ † Limita quartò non procedere, quando aliquis denuntiaretur de crimine per aliquem probum virum:quia tunc iſta denuntiatio eſt ſufficiens, vt inquiratur contra eum ſuper infamia tantùm: & non ſuper crimine. ſed reperta infamia, poteſt inquiri de crimine: ſecundum Abb. in c.licet.in vltimo no.de accu.& ibi etiam Pet.de Anch.& Fely. in ij.col.
27 ¶ † Limita quintò non procedere, quãdo iudex proceſsit ad inquiſitionem criminis, præſente inquiſito & non contradicente, nec reclamante: quia tunc valet proceſſus [illegible] ſi non probetur infamia: & non poteſt vlterius opponi contra proceſſum. tex.eſt formalis in cap.ij.de accu.lib vj.& ita per illum tex.tenet Cæpol. in conſil.lxvj. quod nota: & ſemper facias interponi proteſtationem pro reo contra inquiſitionem.
28 ¶ † Limita ſextò non procedere in inquiſitione: quæ fit contra officialem in ſyndicatu:quia poteſt contra eum inquiri generaliter & ſpecialiter,indiſtinctè etiam fama non præcedente: & poteſt inquiri contra ipſum & eius familiam, & officiales & miniſtros:ſecundum Pari. in trac. ſyndi.in xj.charta.in fi.in c.proceditur autem in ſyndicatu &c.& eſt hodie deciſum in regno per regiã prag. quæ incipit Regiæ dignitati &c. ſed cõſidera,quia in d.prag. nullũ verbum fit de fama:ſed ſimpliciter conceditur procedi ad inquiſitionem. vnde deberet intelligi ſecũdum ius commune:ſcilicet vt procedat infamia, per ea quæ dixi ſuprà, in iij. limitatione. & hoc expreſſiſsè tenet Bald.in l.iubemus.col.ij.verſi.modò reſtat &c. C. de proba. vbi expreſsè dicit contra officiales fieri inquiſitionem, demum fama præcedente. Sed hoc non obſtante, teneo hanc limitationem:per d.prag. Et conſidero,quòd per eam permittitur inquiri generaliter & ſpecialiter:ſed quando fit inquiſitio generalis,non requiritur fama præcedens:vt dicam modò in ſequenti limitatione:& præcedente generali, minimè requiritur infamia in ſpeciali:quia habet inquiſitionem generalem,quæ eſt præparatoria ad ſpecialem:vt not.Bal.in l. obſeruare.§.proficiſci.in v.& vj.q.de offic.procon.& Bald.in d.l.iubemus. col.ij.verſi.& eſt ſciendum &c.& habetur.in l.congruit.& ibi per Bar. & Bal.ff.de offi.præſi.ſequitur ergo firma concluſio, quòd contra officialem poteſt inquiri, etiam fama non præcedente.
29 ¶ † Limita ſeptimò non procedere in inquiſitione generali: quia poteſt fieri etiã ſine fama præcedente:ſecundum Abb.in c.j.col.ij. in glo.j.de offi.ord. & hoc eſt prouiſum in regno expreſsè, per conſtit. quæ incipit:Inquiſitiones. & per capitulum regni,quod incipit:Generales.per quæ iura municipalia concẽditur facultas officialibus faciendi inquiſitiones generales ſine alia probatione famæ.
30 ¶ † Limita octauò non procedere in caſibus,in quibus præceſsit inquiſitio generalis: quia poteſt perueniri ad ſpecialem ſine alia probatione famæ:

famæ : ex quo inquiſitio generalis, eſt præparatoria ad ſpecialem:quia aliâs fruſtra fieret , ſi per eam non perueniretur ad ſpecialem : ſecundum Bal.in d.l.iubemus.col.ij. verſi. & eſt ſciendum &c. C. de probat. & probatur ex his,quæ not.Bar.& Bal. in d.l.congruit. & Fely. in c.inquiſitionis.col.iij.de accu.& l.iiij.§.mandatis.& ibi Bar. ff. ad legem Iul.pecul.& Bar.in l.ij.§.ſi publico.col.ij.in fi.ver.tertia regula &c.ff.de adul. Et ex his datur bonus modus inquirendi de omnibus criminibus : etiam de his,de quibus aliâs de iure inquiri nō poſſet:videlicet, vt primò præcedat inquiſitio generalis:&repertis per eam indicijs contra aliquem, poteſt contra eum deueniri ad ſpecialem.
31 † Et propterea officiales communiter in principio officij ſolent facere banna & inquiſitiones generales:complectendo varia & diuerſa crimina : quibus poſteà emergentibus faciunt inquiſitiones ſpeciales, vigore bannorum, quod facere poſſunt. Ita in ſpecie tenet Amodæus in ſuo tract.ſynd.col.vj.in fin.& ſeq. ver.inquiſitio generalis,&c. & colū. vij.ver.tertium &c.& ſic tenet,quòd vigore dictorum bannorum poteſt iudex ſpecialiter inquirere,etiam de criminibus , de quibus aliâs de iure inquiri non poteſt. Et certè , ſi iſtud dictum eſſet verum , eſſet hæc magna ampliatio ad materiam inquiſitionis. Sed ego puto, quòd iſtud dictum nullam contineat veritatem. & ſi ita eſſet, omnia iura prohibentia inquiſitionem ſpecialem, ſeruirent nobis de vento : cùm communiter omnes officiales ſoleant facere huiuſmodi banna generalia : per quæ alterant legum diſpoſitiones, & earum pœnas. Et hæc poteſtas daretur officialibus, vt deſtruerēt multas leges : & ſic venditarent ſibi poteſtatem principis. quod non eſt dicendum:cùm de facili per viam obliquam fieret fraus legibus:vnde melius in hac materia loquutus fuit Paris in d.tract.ſynd.in ver.tortura. col. j.ver.an in cauſa pecuniaria,&c. circa medium.vbi expreſsè dicit , quòd officiales per eorum banna non poſſunt ſtatuere contra ius:nec alterare pœnas iuris:ex quo iurant in principio officij ſeruare iura & regni conſtitutiones , & capitula. vnde infert non valere bannum officialis , quòd quicunque iuerit de nocte , vel portauerit arma , puniatur ad quatuor tractus cordæ: quia non poteſt mutare pœnam iuris : per prædicta.
¶ Iſtam opin.contra Amodæum ego confirmo eſſe veriſsimam in hoc regno:per d.c.generales.Quo cauetur, quòd officiales faciant inquiſitiones generales ſemel in anno : & illis factis nullo modo deſcendant ad ſpeciales,niſi de mandato principis:vel niſi in caſibus à iure permiſsis. Sequitur ergo:quòd ſi banna vel generales inquiſitiones complectuntur aliqua crimina,de quibus ſpecialiter inquiri non poteſt de iure , minimè poteſt de illis inquiri vigore generalis inquiſitionis præcedētis:ne fiat fraus legi:& ita cum iſta declaratione intelligo hanc octauam limitationem. ¶ Do etiam & aliam declarationē,ſcilicet vt procedat, quando

per ge

per generalem inquiſitionem inuenit iudex aliqua indicia vrgentia ſuper illo crimine, de quo vult poſtmodum ſpecialiter inquirere: quia tunc vigore illorum repertorum poteſt deuenire ad ſpecialem: aliâs ſecus. imo teneretur ad dãna & intereſſe ipſi inquiſito: & præſumeretur omne malum contra iudicem: quando ſine indicijs inquireret: vt notat Bald. in l. ſancimus. col. fin. C. de iudi. & in l. iubemus. col. ij. verſic. quarto. C. de prob. & Paris in d. verſic. inquiſitio. col. ij. & vj. in fin.

32 ¶ † Limita nonò non procedere, quando fit inquiſitio non ad effectũ puniendi, ſed ad effectum corrigendi pro ſalute animæ: vt quando epiſcopus viſitat eccleſiam: vel quando vult ſe informare de vita & moribus eligendi vel conſecrandi, vel alicuius promouendi ad ordines, ſi eſt idoneus: quia tunc ex officio inquirit, nulla fama præcedente: ſecundũ Abb. in c. j. col. ij. in glo. j. de offi. ord. & Spec. in titu. de inquiſi. §. quando. verſi. licet autem. & §. viſo. col. fi. verſic. in ſumma. & probatur ex his, quę habentur in c. ad noſtram. el. ij. de iureiur. & in c. cùm nobis. & ibi glo. de elect. & in c. j. §. ſanè. de cenſi. lib. vj. & tenet Franc. de Are. in c. qualiter & quando el. ij. col. ij. & iij. de accuſ. & Bal. in cõſilio ccxx. in princip. in iij. volu. & Abb. in cap. poſtquam. in iij. not. de elect. & in cap. j. in fin. de poſtu. prælat.

33 ¶ † Limita decimò non procedere, quando iudex inquireret ex neceſſitate ſui officij: vt quia extaret ſtatutum, quòd iudex teneatur inquirere de tali crimine aliâs puniatur: nam tunc poteſt inquirere etiam ſine diffamatione. ita tenet Ange. in tract. male. in iij. charta. verſic. quintò fallit &c. Sed aduerte, quia puto hoc dictum ita ſimpliciter intellectum, nõ procedere: nam certè conſiderando ſtatutum. non poteſt loqui, niſi de inquiſitione generali reſpectu perſonæ: ſcilicet facienda contra perſonã incertam: quia de certa perſona non poteſt ſentire: quo caſu verum eſt, quòd iſta inquiſitio generalis poteſt fieri ſine diffamatione, vt dixi ſuprà in vij. limitatione. & ita intelligendo iſta non eſſet noua fallentia, ſed eadem cum ſeptima. ſed ad hoc, vt fallentia ſit bona & noua, deberet intelligi de ſpeciali: & tunc dico, quòd non procedit: quia tale ſtatutum debet habere tantam conditionem: ſcilicet ſi procedit infamia: ſicut dicimus in commiſſione principis: vt dixi ſuprà in tertia limitatione: aliâs ſtatutum eſſet contra ius: & daret iudici materiam calumniandi: quia emergente crimine poſſet de facto vexare aliquem innocentem non diffamatum: & inquirere contra ipſum, authoritate ſtatuti. Poſſet tamen ſaluari iſta limitatio, vbi præcederent alia indicia contra aliquem: quia tunc vigore indiciorum, iudex poteſt inquirere: licet fama non præcedat: vt dixi ſuprà in j. limita. & ita debet intelligi dictum Ang. in d. l. ſi vacantia. quem refert Ang. in tract. male. in verſi. fama publica. colũ. vj. vbi dicit, quòd quando inquiſitio permittitur à ſtatuto, eſt remedium ordinarium: & poteſt fieri, etiã fama

non

non præcedente.hoc intellige,dummodo adſint alia indicia,ne detur iudici materia vexandi iniuſtè:vt ſuprà dixi. Et vide quæ dicam infra in ver.vij.requiritur &c.

34 QVARTO.†principaliter requiritur,ad validitatē inquiſitionis,quòd delictum,de quo inquiritur,ſit commiſſum per dolum vel latā culpam: ſecus,ſi per leuem vel leuiſsimam: quia tunc inquiri non poteſt:ſecundum Bal.in l.data opera.col.iij.C.qui accuſ.non poſ.quod intellige & declara,vt ibi per eum.Ego autem hoc plenè attigi ſuprà in iiij.parte.in prima diſt.ver.vltimò ſuper hac &c.

35 ¶ † Quintò requiritur,ꝙ inquiſitio contineat locum & tempus cōmiſsi criminis ſecundū formā.l.libellorū. ff.de accu.aliàs redditur inepta:ſecundum Ange.in conſi.clxxviij.& conſi. ccxcvij.col.j.& Bar.in l.ij.§.ſi publico.col.ver.quæro,vtrū &c.ff.de adul. &Ang.in trac.male.in iij.charta.ver. v.principaliter &c.& Bald.in conſil. ccccxc.in iij.vol.& conſi.ccccxxviij. in prin.in v.vol.& idem Bal.in cōſil. ccxcvij.in fi.v.vol.& Alex.in conſil. clxxviij.col.j.in ij.vol.& Ioā.de ana. in c.qualiter & quando el.ij.§.debet col.ij.in fi.de accu.& Abb.in c.fi.col. penul.& fi.de pur.cano.& Fely.in d. §.debet col.pen.Et hæc ſolēnitas eſt confirmata in regno, per conſtit.hi, qui.§.de ſpecialibus.verſic.in prædictis.vbi expreſsè dicitur,quòd in inquiſitionibus debent ſeruari ſolennitates inductæ per iura communia ſuper delationibus &delatoribus:& ſic innuit de ſolennitatibus accuſatio-

36 num.¶ † Limita hoc non procedere, quādo inquiritur de crimine cōmiſſo contra diuinam maieſtatem:vt de hæreſi,vel blaſphemia:quia tunc valet inquiſitio ſine ſolennitatibus.l.libellorū ſecundum Ang.in §.fi.in auth.quo oport.epiſc.Idē in crimine læſæ maieſtatis:quia in eo proceditur ſummariè & de plano ſine ſtrepitu & figura iudicij.vnde nō requiruntur aliquæ ſolēnitates:vt habetur in extrauaganti.ad reprimenda.Et vide de prædictis vnam addi.poſt Ang.in trac.male.in d.verſi.v.principaliter.

37 ¶ † Sextò requiritur,ꝙ in inquiſitione ponantur in ſpecie omnes circunſtātię delicti:videlicet,quo loco,quo menſe,& cū qua perſona cōmiſſum fuit.& contra quē.aliàs inquiſitio nō procederet:quia tolleretur reo defenſio.ſecundū Abb.in c.fi.co.pe.de purgatio.cano.vnde non procederet inquiſitio ſpecialis,quādo fierent capitula generalia.ſ.qualiter talis inquiſitus eſt ſolitus cōmittere furta,homicidia,ſolitus blaſphemare,vel ſimile:qa iſta nō diceretur inquiſitio ſpecialis:ſed potius generalis,quo ad delicta:& reus non poſſet præparare ſuas defenſiones.propter incertitudinem delictorum.Debent igitur fieri capitula in ſpecie.ſ.ꝙ commiſit tale furtū pecuniæ in tāta quātitate,contra talem:in tali loco tali mēſe, tali anno:& ſub tali regnatione.& ſimiliter de alijs ſimilibus criminibus: aliàs diceretur incerta,vaga & obſcura inquiſitio:& nō procederet parte opponēte.per ea,maximè quę dixi ſuprà in præcedenti requiſito.Pro hoc eſt tex.in l.prætor edixit.in princi.ff. de iniur.iūctis his,quæ no.Bar.in ex-

S

trauag.ad reprimendã.in ver.per inquiſitionem.vbi dicit,quòd in inquiſitione requirũtur omnes ſolennitates quæ requirũtur in accuſatione:& dixi in præcedenti requiſito. Et ita propriè illum tex.extendit ad inquiſitionem,Bal.in conſi.cclix.col.j.in j. volu.vbi dicit,ꝙ inquiſitio incerta, nõ procedit,per illũ tex.& colligitur ex his,quæ plenè not.Ang.in l.ſi va-
38 cantia.C.de bon.vacã.lib.x.¶†Septimò requiritur,quòd antè, quàm iudex formet inquiſitionem,faciat citari offenſum ad declarandũ,ſi vult producere accuſationẽ.quia ſi cõparet accuſator,ceſſat inquiſitio:quod eſt remedium extraordinarium.aliàs offenſo declarante ſe nolle accuſare, tunc demum iudex poteſt inquirere. Et ſimiliter debet facere citari conſanguineos proximiores offenſi,quibus à iure permittitur ius proſequendi ſuam vel ſuorum iniuriam.gl.eſt no.in c.preſbyter ſi à plebe.ij.qõ.iiij. & Bal.in l.ſenatus.col.j.C.qui accuſ. non poſſ.& Spec.in tit.de inquiſit.§. viſo.col.vj.verſi.porrò ſi procedetur &c.& Cępo.in cautela.xxiiij.quæ incipit: Tu ſcias &c.vbi dicit debere ſtatui terminum ad deliberandum accuſare volentibus:& Bal.in l.quãuis adulterij.C.de adul.& Alexan.in addi.ad Bar.in l.ij.§.ſi publico.col.j. in addi.incip.Nota materiam,&c.ff. de adul.Si enim iſta citatio prius nõ fieret,tunc quandocunque ſuperueniente accuſatore ceſſaret inquiſitio quia remedium ordinarium, prout eſt accuſatio,facit ceſſare extraordinarium , prout eſt inquiſitio:per ea, quæ habentur in l.in prouinciali.ff. de ope.no.nun.ſecundum Car.in cle. ſæpe.§.ſi.in iij.q.de verb.ſigni.quod quando procedat:& quid ſi ſuperueniat accuſator poſt receptas probationes in inquiſitione,vide Bar.in l. iij.§.ſi. ff.de adult.& Cy.& Saly.in l. ea quidẽ.C.de accu.& ibi etiam Bal. & Io.de ana.in d.c.qualiter & quando.el.ij.§.licet.de accuſ.& ibi etiam Fely.in ſi.qui dicit communem opi. eſſe,quam tenet Salyc.in d.l.ea quidem.& Ange.de are.in tract.male.in verſ.hæc eſt quædam inquiſitio.col. x.verſic. quæro,an inquiſitus,&c.Et in tantum eſt hoc verum:quòd etiã coram alio iudice poteſt fieri accuſatio:& impedit inquiſitionẽ cœptam coram alio:ſecundum Bald.in d.l.ea quidem.in ſi.& Bar.& Alex.in d.l.iij.
39 §.ſi.ff.de adult.¶†Limita tamẽ hoc non procedere in caſibus,in quibus ſpecialiter permittitur inquiſitio de iure,vel per ſtatutum:quia tunc inquiſitio eſt remedium æquè ordinarium,ſicut accuſatio:& non ceſſaret per ſuperuenientem accuſationem: ſecundum Bar.in extrauag.ad reprimendam.in verſ.denuntiationẽ.poſt prin.& per hoc infert Ange.l.d.verſ. quæro an inquiſitus , &c.quod cùm hodie communiter per ſtatuta permittatur inquiri de criminibus, non tollitur inquiſitio per accuſationem ſuperuenientem:quia vnum remedium ordinarium,non facit ceſſare aliud ordinarium:idem tenet Bar.in d.l.iij.§.fin.col.ij.ff.de adult.
40 ¶ † Ex hoc igitur infertur,quòd in omnibus caſibus,in quibus licitũ eſt inquirere de iure communi , prout eſt in crimine læſæ maieſtatis , & in alijs

alijs caſibus qui traduntur per gl.& doct.& in l.ij.§.ſi publico.ff.de adul. accuſator ſuperueniens non facit ceſſare inquiſitionem. Item, quia in regno habemus literas arbitrales impreſſas in capitulis regni. Quarum vna incipit: Ne tuorum. alia incipit: Si temporum: quibus cauetur, quòd in omnibus criminibus irrogantibus pœnam mortis naturalis vel ciuilis, vel membri abſciſsionem, poteſt iudex procedere ex officio per inquiſitionem: & in omnibus criminibus & iniurijs commiſſis contra perſonam eccleſiaſticam, pupillum vel viduam: ſequitur quòd ſi eſt incœpta inquiſitio in caſibus prædictis per illos officiales, quibus eſt facta conceſſio literarum arbitralium non tolleretur per ſuperuenientem accuſatorem: quia tunc vigore dicti capituli ſeu ſtatuti inquiſitio, dicitur remedium ordinarium: & per ea, quæ habentur in conſtitu.hi, qui. licet aliâs regulariter dicatur remedium extraordinarium: vt not. Barba. in addi. ad Abb. in c. per inquiſitionem. col. fi. de elect.& Bal. in l.j. C. de libe.& eo.lib. & Abb.& doct. in rubr. de iud.& Dy. in c. actus legitimi. de reg.iur.lib.vj. & Calde. in conſil.j. in titu. de pœnis. & ideò dicitur extraordinariũ: quia eſt contra iuris regulas: vt dixi ſuprà in princip. huius ſextæ partis in ij.col. quod reſtringe, vt dicam infrà in viij. limitatione.

41 ¶ † Limita ſecundò non procedere, quando inquiſitus data opera hoc affectaret & procuraret, quòd ab aliquo accuſaretur coram alio iudice, ad effectum impediendi inquiſitionem: quia tunc talis actus affectatus & procuratus ſibi non prodeſt: & talis accuſatio procurata non impediret inquiſitionem. Ita tenent Bald. & Angel. in l. ſi ſeruus plurium.§.ij. ff. de lega.j. facit text. in l. ſpadonem. §. fina. de excu.tuto.& inſtit. eo.tit.§. item tria onera.& quod tenent Bart. & Alexand. docto. in l. ſi verò. ff. qui ſat.cog.

42 ¶ † Limita tertiò nõ procedere, quando iudex antè, quàm inquireret, interrogaſſet offenſum, an velit accuſare: & ille dixiſſet, quòd non: quia ſi iudex incœpit inquirere, non poteſt poſteà offenſus accuſare & impedire proceſſum inquiſitionis: ſecundum Bald. in l. accuſationem. colũ.j. C. qui accuſ. non poſſ.& Alexand. in addi. ad Bartol. in d.l.iij.§. fina. ff. de adult. in addi. quæ incipit: Adde Innocen. &c.& Ber. landri. in addi. poſt Ange. de male. in verſi. hęc eſt quædam inquiſitio, &c. colũ.x. in addi. quæ incipit: Ordinarium &c.

43 ¶ † Limita quartò non procedere, quando fuit proceſſum ſuper inquiſitione etiam poſt ſuperuenientem accuſationem: & nihil fuit oppoſitum ex parte rei: quia tunc valet vterque proceſſus: & illud quod dicitur inquiſitionem impediri per accuſationem, intelligitur ſi opponatur: aliâs ſecus. ita tenet Baldus in lege prima in finalibus verbis. C. de furtis.

44 ¶ † Item limita quintò non procedere, quãdo is, qui accuſat, prius denunciaſſet iudici, ꝙ procederet ad inquirendũ cõtra talem: quia habet ipſum ſuſpectum de tali crimine: nam non

poteſt poſteà ipſum accuſare:ex quo videtur elegiſſe illam viam denuntiationis vnde non facit ſuperſedere inquiſitionem.ita tenet Spec.in titu. de inquiſi.§.nunc videndum.verſi.vltimò quæritur.

45 ¶ † Limita ſextò nõ procedere,quando iudex videret accuſationem eſſe ſuſpectam : puta de colluſione : quia non debet ceſſare ab inquiſitione.ita colligitur ex not.per Io.an.in addi.Spec.in titu.de inquiſi.§.viſo.in v.col.in addi.incipiente. Terminum &c.poſt medium.& Ber.landr.in loco ſuprà allegato.in iij.limitatione. Et poteſt colligi colluſio in caſu iſto,ex cauſis & perſonis:ſecundum Bal.in l.ea quidem.col.fi.C.de accuſ. vbi plus dicit,quòd iudex debet ſuper hoc interloqui,ſi ſibi videbitur. Quomodo autem probatur colluſio: vide Abba.in cap.de his.columna.ff. de accuſſat.

46 ¶ † Limita ſeptimò non procedere, quando accuſator fuit cauſa promouendi inquiſitionem:vt quia ad eius inſtigationem fuit formata inquiſitio:nam tunc non admittitur,ſi vult accuſare:ex quo promouendo inquiſitionem videtur illã viam elegiſſe. ita tenet Bald.in d.l.ea quidem.colũ. fi.verſi.tu dic &c.C.de accuſ.& Bart. in l.iij.§.fi.col.ij.ff.de adult.

47 ¶ † Limita octauò non procedere, quo ad probationes receptas ſuper inquiſitione:quia ſi accuſatio ſuperuenit poſt receptas probationes, nõ tollit effectum illarum probationũ: ſed remanent in robore ſuo ad delictum puniendum.Ita tenet Io.an.in addi.Specu.in titu.de inquiſitio.§.viſo.in d.addit.quæ incipit:terminum, &c.& Gandi.in tract.male.ſub titul. quomodo de male.cogno.per inqui.

48 col.pen.in fi.& col.fin.¶ † Limita nonò non procedere de iure canonico: quia ſecundum canones inquiſitio, eſt remedium ordinarium.vnde non tollitur per ſuperuenientem accuſatorem.quia iudex poteſt inquirere etiam non monito offenſo ad accuſandum.ita tenet Cardi.in cle.ſæpe. §.fi.in iij.q.de ver.ſign.& idem Car. in c.qualiter & quãdo.el.ij.de accuſ. de cuius dicti veritate, vide ibi per

49 Ioã.de ana.¶ † Octauò principaliter requiritur, vt procedat inquiſitio : quòd inquiſitus non fuerit aliàs de illo crimine accuſatus:vel inquiſitus,& abſolutus:quia ſi aliàs fuiſſet legitimè abſolutus,non poteſt iterũ de eodem crimine inquiri:tex.eſt & ibi Abb.& doc.in c.de his,de accu.& idem Abb.& Io.de ana.in c.fi.de collu.deteg.& text.in l.pen.§.fin.ff.nau. cau.ſtab.& l.fi cui.§.iiſdẽ.& ibi Bart. ff.de accu.& Alex.in conſi.xj.col.pe. in j.vol.& vide Cępol.in conſi.lxvij. & Lud.Rom.in conſi.ccxiij.& l.ſenatus.& ibi Bar.ff.de accu.idem ſi fuiſſet ſemel condemnatus & punitus: quia nõ poteſt vlterius accuſari,neq; inquiri:ſecundum Alex.in d.cõſi.xj. col.pe.per.l.ſepulchri.la prima.ff.de

50 ſepul.vio.¶ † Limita primò hanc regulam non procedere quãdo ſententia abſolutoria eſſet lata per colluſionem & præuaricatione:quia tunc poteſt iterum inquiri:text.eſt & ibi Abba.& Io.de ana.in d.c.fi.de collu. deteg.& l.iij.ff.de præuarica.& l.ſi quis homicidij.C.de accuſa.& Ioan. and.

an.in addi.Spec.in tit.de inquiſi.§.vi ſo.col.v.in.d.addi.quæ incipit:termi
51 num &c.circa medium. † & Abb.in d.c.de his.col.fin.de accuſa.vbi pulchre declarat,quomodo probari poſſit colluſio:& dicit,quòd inter alios modos probandi colluſionem, eſt,ſi accuſator conuerſatur cum accuſato, præſumitur colluſio inter eos. idem tenet Barto.in l.j.§.præuaricatorem. ff.ad turpil.Item,præſumitur colluſio,ſi poſt litē conteſtatam non comparēt nec accuſatus nec accuſator in termino ſtatuto per iudicem:vt not. Matth.in conſti.ſæpe contingit.col. j.& per illam conſtit.eſt ſtatuta pœna in regno contra colludentes in cauſa criminali,poſt litem conteſtatam: & eſt pœna centum auguſta-
52 lium.¶† Limita ſecundò procedere, quando latā eſſet ſententia, abſolutoria diffinitiua.ſecus,ſi eſſet ab obſeruatione iudicij: quia poteſt tunc iterum inquiri & iterum accuſari: quia talis ſententia non parit exceptionem rei iudicatæ. Ita declarat Abb.in d.c.de his.col.j.de accu.per.l. libellorum.ff.de accu.& Fely.in d.c. de his.col.j.contrarium videtur tenere Specu.in titu.de aboli.§.j.verſ. porrò.vbi non facit differentiam,an quis ſit abſolutus diffinitiuè vel ab obſeruatione iudicij: nam vtroque caſu dicit non poſſe iterum accuſari.ſed dic quòd prima opi.eſt verior: & dictum Specu. oportet ſaluari & intelligi ſecundum limitationem Felyn.in d.c.de his.colum.j.vbi dicit, quòd de iure canonico abſolutus ab obſeruatione iudicij,non poteſt iterum accuſari ab eodem, qui primò accuſauerat:ex quo per primam accuſationem fuit effectus inimicus.
53 †Et de iure canonico inimici repelluntur ab accuſando:vt habetur in c, repellantur.& in c.cum P.maconella.& in c.oporteat. de accuſ. Poteſt tamen accuſari ab alio tertio:ſed de iure ciuili poteſt indiſtinctè iterum accuſari tam à primo,quàm ab alio: quia inimici de iure ciuili non repelluntur:ſecundum Fely.in d.c.de his, vnde pro ſaluanda opin.Specu.oportet ipſum intelligere de iure canoni.& vt non poſſit accuſari ab eodem.aliàs ita ſimpliciter malè loqueretur.per.d.l.libellorum.§.quòd ſi li
54 belli.¶†Limita tertiò prędictam regulam procedere,quando quis accuſaretur ab eodem,qui primò accuſauit vel inquiri fecit: quia obſtat illi exceptio rei iudicatæ.Secus,ſi accuſaretur ab alio tertio qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequeretur: & ignoraret accuſationem fuiſſe ab alio inſtitutam: quia poteſt accuſare propter eius ignorantiam, non obſtante abſolutione.Secus,ſi ſciuiſſet accuſationem:quia etiam tertiò obſtat exceptio rei iudicatę. ita tenet Bar.per illum text.in d.l.ſi cui.§.eiſdem.ff.de accu.& Abb.in d.c.de his. colum.fin.de accu.& Ludo.ro.in conſi.ccxiij.& Alex.in conſi.xj.col pe. in j.volum. & ibi declarant quomodo probabitur iſta ignorantia vel ſcien
55 tia.¶ † Limita quartò non procedere, quando quis eſſet abſolutus per tranſactionem factam cum parte,& non per ſententiam: quia ſi tranſactio valuit,licet ipſe tranſigens accuſare non poſſit. tamen alius tertius

poterit de nouo accuſare, vel inquiri facere: & ſi tranſactio non valuit, poteſt etiam ipſe idem primus accuſator iterum accuſare. ita tenet Fely. in d.c. de his. colum.j. ver. ſecundò limita &c. de accuſ. & ibi etiam Abb. & alij doct. Multò fortius poteſt iudex inquirere, non obſtante tranſactione in caſibus, in quibus tranſactio fieri non potuit in præiudicium fiſci: vt modò dicam. Et in hoc differt ſententia à tranſactione: quia ſententia facit ius, quo ad omnes: vt dixi in præcedenti limitatione: ſed tranſactio non facit ius, niſi quo ad tranſigentem tantùm. ita tenet Bal. in l. tranſigere. in iiij. & v. oppo. C. de tranſact. vnde poteſt alius accuſare. l. qui cœtu. §. qui vacantem. ff. ad legem iul. de vi publ. & poteſt iudex inquirere: vt habetur in c.j de collu. deteg. & ibi Abb. in fin. colum. ita declarat Alexan. in d. l. tranſigere. col. j. & ibi etiam Iaſ. in ij. colum. in princ. Verùm in hoc ſtat differentia: quia quo ad illum proceſſum, & illam inſtantiam cœptam, tranſactio facit ius quo ad omnes, etiam quo ad iudicem: adeò quòd tertius accuſator non poteſt eundem proceſſum proſequi: nec iudex inquirens poteſt ex eodem proceſſu condemnare: ſed ille proceſſus remanet penitus extinctus per tranſactionem: vnde opus eſt incipere proceſſum de nouo: & hoc in caſibus, in quibus tranſactio eſt permiſſa: ſed in caſibus non permiſsis à iure poteſt accuſator: & iudex proſequi eundem proceſſum: & iſte eſt effectus tranſactionis in criminalibus. ita declarat Barto. in d. l. tranſigere. colum. j. in fin. & colum. ij. in iiij. oppo. & ſeq. & ibi ipſum ſequitur Alexan. in iiij. col. & magis cõmuniter doc. & Abb. in d.c.j. colum. ſi. ſed quando fit in caſibus non permiſsis, quòd iudex poſſit inquirere ex eodem proceſſu: eſt tex. in l. ij. C. de abol. Qui autem ſint caſus permiſsi, & qui prohibiti: traduntur in dicta l. tranſigere.

56 † Quid autem, ſi princeps generaliter facit indultum de omnibus delictis preteritis: quod intelligitur ſci licet parte offenſa concordata. pone modò, quòd offenſus accuſat: & pendente accuſatione remittit: an iudex poſsit proſequi ex officio, non obſtante indultu? vide Lud. de pen. tenentem quòd ſic. in l. ſi quis. colum. xxv. in v. q. C. de deſertorib. lib. xij.

57 Remanet ergo concluſio, quòd tranſactio in caſibus permiſsis habet hunc effectum: quia impedit proſequi eundem proceſſum: non alium initiari ad inquiſitionem iudicis, vel ad inſtantiam tertij accuſatoris. ſed ipſe tranſigens penitus excluditur: vt ſupra dictum eſt. & hoc eſt, quod ſuprà dixi, quòd tranſactio ita non poteſt fieri in præiudicium fiſci & reipublicæ, cuius intereſt quòd delicta puniantur. ideſt. ita vulneratus. ff. ad. l. aquil. & ideò iudex pro commodo fiſci poteſt iterum inquirere ex nouo proceſſu. Et prædicta procedũt tam in delictis publicis quàm priuatis: nam licet in criminibus priuatis principaliter videatur priuatus offenſus & non reſpublica: tamen exitus & commodum poteſt ſpectare ad fiſcum propter pœnam criminalem

criminalem: vnde tranſactio, quæ fit in crimine priuato, præiudicat tantùm ipſo offenſo tranſigenti: non tamen præiudicat fiſco: & propterea iudex poteſt inquirere poſt tranſactionem: ſecundum Bar. in l. j. §. vſque adeò. ff. de iniur. & Bal. in l. fallaciter. C. de aboli. Et ſimiliter alius tertius puta conſanguineus, qui paſſus fuit iniuriam per offenſionem conſanguinei, poteſt accuſare: ita hæc omnia declarat Barto. in d. l. tranſigere. col. pe. in fi. & colum. fi. & ibi etiam Bal. qui magis clarè loquitur in pen. col.

58 ¶ † Et ex prædictis infero ad vnam pulchram & quotidianam concluſionem, quòd ſi aliquis paſſus fuit iniuriam in ſuam perſonam: & ante accuſationem vel poſt, tranſegit cum offendente: & remiſit ſibi omnem iniuriam, poteſt alius conſanguineus offenſi, accuſare criminaliter illum offendentem, non obſtante remiſsione offenſi: illa ratione attenta, quia iniuria facta vni, cenſetur facta omnibus de ſua cognatione. l. lex Cornelia. & ibi Barto. ff. de iniur. & Bal. in l. j. col. ij. in prin. C. de rap. virgi. & Bald. in l. j. C. ſi quacunque præd. pote. & Bart. in. l. cùm ſcimus. C. de agri. & cenſi. lib. xj. & Abb. in c. cùm oporteat. colum. ij. de accuſ. vnde tranſactio & remiſsio vnius, non præiudicat alteri accuſare volenti per prædicta. ita in terminis tenet Barto. in d. l. tranſigere. colum. fin. & ibi etiam Bald. colum. pen. circa fin. Nec prodeſt accuſato dicere, quòd ego habui remiſsionem ab eo, qui fuit principaliter offenſus: quia iſte agnatus venit pro iniuria propria. item, non poteſt prodeſſe dicere, quòd tu fuiſti præuentus ab offenſo, qui prius accuſauit: quia non dicitur præueniſſe, qui deſtitit per tranſactionem: ſecundum Bald. in d. l. tranſigere. col. fin. & hoc etiam tenet ibi Fran. de are. col. pe. in fi. & ſeq. dum reprobat opin. Saly. ibi per tex. in d. l. j. §. vſque adeò. ff. de iniur. & prædictis adde Bar. in l. fi. ff. de

59 priua. delic. ¶ † Item ex prædictis infero quòd hodie in regno habemus ritum magnæ curiæ num. 14. qui incipit: Item, quòd nullus laicus &c. quo cauetur, quòd nullus admittitur ad accuſandum ſiue ad denuntiandum, tanquam vnus de populo, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur, per quem ritum dico, quòd hodie in regno quo ad accuſationem non fit differentia inter crimina publica & priuata: quia ſolũ proſequẽs propriam vel ſuorum iniuriam, admittitur. vnde omnia crimina publica, cenſentur redacta ad inſtar priuatorum, quo ad accuſationem. per hoc dico, quòd etiam in crimine publico ſi is: qui eſt principaliter offenſus, trãſigit vel remittit, admittitur ſuus conſanguineus tantùm ad accuſandum, qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequitur: ſicut in crimine priuato: & non admitteretur quilibet extraneus: & ita debet hodie reſtringi & intelligi diſpoſitio dictæ. l. qui cœtu. §. qui vacantem. ff. ad. l. iul. de vi

60 pub. ¶ † Limita tamen prædicta, quòd conſanguineus poteſt accuſare pro iniuria conſanguinei. ſ. criminaliter tantùm: nõ autẽ ciuiliter: nam ciuiliter poteſt ſolùm accuſare is, qui fuit principaliter offẽſus: vel is, qui habet

offenſum in ſua poteſtate : vt pater
pro offenſione filij.Idem in marito,
pro offenſione vxoris : quia pater &
maritus cenſentur offendi per offen
ſionem filij & vxoris:vnde accuſan-
do , vindicant propriam iniuriam:&
proprio nomine agunt:Tex.eſt in l.
j.§.fi.cum.l.ſeq.& ibi Bar.&doc.ff.de
iniu.& probatur.in d.l.j.§.vſq; adeò.
& tenet Bar.in l.ambitioſa.col.iij.ff.
de decre.ab ord.faci.Iſtæ ergo perſo
næ poſſunt agere ciuiliter & crimi-
naliter ad earum libitum:prout ple-
nè tetigi ſuprà in iiij.parte.in j.diſt.
col.ij.& iij.Secus eſt in alijs conſan-
guineis collateralibus : puta in fra-
61 tre:† quia pro iniuria fratris non po
teſt frater agere ꝓprio nomine:quia
frater non dicitur propriè offenſus:
ſed dolet tantùm de iniuria fratris:&
prætendit aliquod intereſſe , ſaltem
affectionis.vt ſentit Alex.in l.ſi fini-
ta.§.ſi de vectigalibus.col.x.ff.de dã.
infe.& in l.ſi ita ſtipulatus.§.Criſo-
gonus.col.pen.ff.de verbo.obl.vnde
quia frater & alij collaterales non
agunt proprio nomine vt dicit Bart.
in d.§.Criſogonus.in fi.& Bal.in c.j.
§.ſimiliter .col.j.in fi.quibus mo.feu.
amit.ſequitur,quòd non poſſunt age
re ciuiliter ad æſtimationem iniu-
rie.Ita ſingulariter tenet Bart.in d.l.
lex Cornelia.ff.de iniu.vbi ita intel-
ligit,quòd ipſemet Bart dixit in.l.fi.
ff.de priua.delic.& ſentit idem Bart.
in d.l.j.§.fi.ff.de iniur.in quibus lo-
cis dicit , quòd tantùm criminaliter
agere poſſunt conſanguinei:non au-
tem ciuiliter:& iſtud ſequendo Bar.
tenet etiam Fely.in c.literas.col.ij.in
fi.ver.iiij.limita &c.de præſump.¶ Et
per iſtam diſtinctionem puto poſſe
reduci ad concordiam multas doctri
nas,quæ videntur adinuicem contra
riari.Nam Bar.Bal.Alex.& Franc.de
are.& omnes communiter docent d.
l.tranſigere.col.pe.& fi.tenent,quòd
ſi offenſus remittat iniuriam , poſ-
ſunt alij conſanguinei accuſare.Idem
tenet Bart.in l.fi.ff.de priua.delic.ſed
Bart,Alex.& Franc.de are.& docto.
in d.§.Criſogonus.& Alexã.in d.§.ſi
de vectigalibus . tenent quòd licet
frater doleat de iniuria fratris : non
tamen agit actione iniuriarum:quia
non eſt de perſonis numeratis in l.j.
§.fi.ff.de iniur.nam per illas tantùm
perſonas iniuriam patimur , & non
per alias.Idem tenet Socin.in conſil.
ccxxviij.in iij.col.in fin.in ij.vo.Et ſi
iſta opin.vltima eſſet vera,ſequere-
tur,quòd facta tranſactione per of-
fenſum , nullus alius conſanguineus
admitteretur ad accuſandum:niſi eſ-
ſet pater vel maritus : & ſic penitus
deſtrueretur id,quod dicunt doct.in
d.l.tranſigere . vnde ego puto poſſe
iſtas doctrinas concordari,ſecundum
diſtinctionem Bart.in d.l.lex Corne.
ſcilicet aut frater vult agere ciuili-
ter ex delicto,& non poteſt,quia of
fenſio non eſt ſua propria : vt dicit
Bald.in d.c.j.§.ſimiliter . quib.mod.
feu . amit.vnde illam æſtimare non
poteſt : aut vult agere criminaliter
ad vindictam publicam:& tunc po-
teſt accuſare : quia ſua intereſt fra-
trem non offendi : & tanquam pro-
ſequens iniuriam ſuorum , admitti
debet : & quòd iſta fuerit intentio
Alexand.& doct.in d.§.Criſogonus.
patet , quia loquuntur per verbum,
agere:

agere:& non per verbum: accuſare. Dicunt enim quòd frater nõ agit ex iniuria fratris. vnde debet intelligi ciuiliter:quia hoc importat verbum, agere. vt no. in l.qui accuſare. C. de eden. aliâs autem fruſtra loquerentur leges dicentes licitum eſſe proſequi.ſuam vel ſuorum iniuriam.l.neganda.C.qui accuſ. non poſ. & quod diſponit ritus magnæ curiæ. 14. incipiens:Item quòd nullus laicus,&c. vbi ꝓhibet omnes accuſationes,quæ non fiunt per proſequentes ſuam vel ſuorum iniuriam. Illud ergo, quod diſponitur in l.j.§.fi.ff.de iniu.loquitur de iniuria propria,quæ poteſt in iudicium deduci ciuiliter & criminaliter. & tunc dicitur, quis proſequi ſuam iniuriam. Sed conſanguineus proſequitur iniuriam ſuorum: & ratione intereſſe ſanguinis, permittitur accuſare criminaliter: & petere vindictam contra offenſorem fratris ſui.

62 ¶†Sed hîc cadit opportunum dubiũ: vſque ad quem gradum admittũtur conſanguinei ad accuſandum & proſequendũ ſuorum iniuriam.Bal. in l. petitionẽ C.de aduoc.diuer.iudi. per illum tex.dicit,ꝙ appellatione ſuorum,veniunt coniuncti,vſq; ad quartum gradum. Alij dicunt. quòd dicũtur ſui vſque ad illum gradum,infra quem non coguntur teſtificari : qui eſt ſeptimus gradus : vt l.lege Iulia. ff.de teſt.ita tenet Spe.in ti.de accuſ. §.tertio.in prin.& ibi etiã Ioan. and. in addit.qui dicit,quòd appellatione ſuorũ,veniunt illi,qui poſſunt agere ſine mandato : adeò quòd doctores multùm variant ſuper hoc:vt plenè attingit Abb.in c.de cæterò.col. fi.& ibi etiam Fely.de teſti.& idem Fely. in c.cùm dilectus.colum.fi.de acc.& Alex.in l.ij.ff.de acc.ſed Abb.in c. cũ oporteat.colũ.ij.de accu.dicit attendendam eſſe conſuetudinem patriæ ſcilicet vſq; ad quem gradum ſolet in illa patria durare affectio inter coniunctos.ſed Fely.in d.c. cùm dilectus.dicit communem opi. eſſe, quã tenet Abb.in d.c.de cæterò. Ego puto dubium hoc poſſe clarè decidi,per tex.in d.l.leg. Cornelia ff. de iniur. vbi enumerantur perſonæ vſque ad ſobrinos.vnde dico,quòd in materia accuſandi,appellatione ſuorum, veniunt coniuncti vſque ad ſextũ gradum:quia ſobrini ſunt in ſexto gradu:vt inſtit.de gradi. §. ſexto gradu: & miror,quòd alij doc. non põderarunt ad hoc illum text. per quem in proprijs terminis deciditur iſtud dubium:& non eſt opus ire per ſimilitudines & mendicata ſuffragia.

63 ¶†Adde tamẽ hîc vnum pulchrum, dictum pro ampliatione prędictorũ, quòd omnis iniuria, quæ fit contra diuinam religionem.vel contra patriam, poteſt appellari iniuria propria. & quilibet poteſt illam proſequi, tanquam propriã:ita ſingulariter tenet Ang. in §.fi.in authen. quo opor.epi.

64 ¶ † Item, in terminis iſtis appellatione ſuorum, non veniunt ſpurij: ſecundum Alex.in conſil.lx. col. iiij. in ij.volu.

65 ¶ † Ex prædictis modò infero ad nonnullas vtiles ac quotidianas practicas in regno.Et primò, ſi aliquis fuit offenſus,certum eſt,quòd poteſt

formare libellum accuſatorium iniuriarum, æſtimando iniuriam: ſecundum formam cóſti. varietates. Pone modò, quòd eius frater vel alius coniunctus collateralis vult facere aliū libellum accuſatorium: & æſtimare illam iniuriam pecunialiter: vtrum poſsit? dico quòd non: quia non permittitur cōiuncto agere ciuiliter ad æſtimationem: vnde talis libellus nō procederet, per illam auream doctrinam Bar. in d. l. lex. Cornelia. ſed debet formare libellum criminaliter, petendo eum puniri pœna iuris, tradita in l. fi. ff. de iniu. vel alia pœna: ſecundum delicti qualitatem. Et nota pulchrum modum reijciendi libellum nouiter ponderatum: quia non puto quòd fuerit hactenus per alios doc. conſideratus.

66 ¶ † Secundò infero, quòd in caſu prædicto, quando coniunctus vult agere pro iniuria coniuncti, non debet mentionare iniuriam propriam, nec propriam offenſam: ſed debet dicere, quòd agit pro iniuria coniuncti ratione intereſſe ſanguinis, ad publicam vindictam: quia aliâs libellus non procederet: per id quod dicunt Alexan. & doc. in d. §. Cryſogonus. & Bal. in d. c. j. §. ſimiliter. qui mo. Feu.

67 amit. in vſi. feud. ¶ † Tertiò infero, & hæc eſt quædam limitatio ad ea, quę ſuprà dixi de cōſanguineis quòd licet aliâs remittente offenſo poſsit alius coniunctus agere criminaliter vt ſuprà pluries dictum eſt: tamē ſecus eſt in patre habēte plures filios: quorum ſi vnus eſt offenſus, certum eſt, quòd actio cōpetit patri: vt d. l. j. §. vſqueadeò. & §. fi. ff. de iniur. & l. ſed ſi vnius §. filio familiâs. eo. ti. Et pater poteſt etiam filio inuito hanc iniuriam remittere: vt d. §. filio familiâs. & eſt tex. & ibi glo. & Bartol. & doc. in l. in perſonam ff. de pac. & Iaſ. in l. contra iuris §. ſi filius. col. iij. ff. de pac. adeò, quòd ſi pater remittit, non poteſt filius agere: vt no. gloſ. in c. cùm illorū in ver. paſſus eſt &c. & ibi Abb. & doc. de ſen. excom. vnde dico quòd in hoc caſu patre remittente non poſſunt alij filij, qui ſunt fratres offenſi, agere de dicta iniuria: nec accuſare aliquo modo. Et licet hoc dictū nō reperiam ab alio deciſum: tamen ipſum firmo ratione ineuitali: quia ſi patre remittente iniuriam filij, non poteſt filius agere: & poteſt pater etiam inuito filio remittere: ſecundum Bar. in d. §. filio fa. & in d. l. in perſonam. & glo. in d. c. cùm illorum. Certè, ſi non poteſt agere ille filius, qui fuit principaliter offenſus, multò minus debet poſſe agere frater illius filij, qui nō fuit offenſus: & qui eſt ſub eiuſdē patris poteſtate. Nam ſi patria poteſtas, eſt ſufficiens ad repellendum filium offenſum, qui ſuam propriā iniuriam proſequeretur, multò fortiùs debet operari ad repellendum filium, qui ſuorum iniuriam proſequitur. & poteſt addi alia ratio, quia omnes filij cum patre reputantur vna & eadem perſona. vt habetur in l. in ſuis ff. de libe. & poſthu. vnde ſicut tranſigens non admittitur ad accuſandum: vt ſuprà dixi: ita nec filius admitti debet facta tranſactione per patrem: qui vna & eadem perſona reputatur cum patre.

¶ † Limita

68 ¶ † Limita tamen hoc non procedere, quando pater eſſet vilis perſona, & filius honeſta: quia tunc pater vilis non poteſt remittere iniuriam illatam filio tex. eſt & ibi Barto. in d. l. ſed ſi vnius §. filioſa. ff. de iniur. & gl. in d. l. in perſonam. & Bar. in l. Lucius ff. ſol. ma. & glo. in d. c. cùm illorum: facit tex. in l. ſi cùm dotem §. eo au-
69 tem tempore ff. ſolu. mat. † & per hoc infert notabiliter Barto. in dicto filioſa. quòd pater vilis non poteſt pupillariter ſubſtituere filio ſuo. & idem tenet Barto. in l. ij. ff. de vulg. & pupil. quia ſicut pater non habet adminiſtrationem in vita ſuper filio propter eius vtilitatem: ita minimè habebit illam in morte, ſecundum
70 Bar. ibi. † facit quod not. Bal. in l. quãuis C. de fideicõ. vbi dicit, ꝙ ſi pater eſt dilapidator priuatur admininiſtratione bonorum filij: & tunc filius poteſt agere contra patrem. Idem tenet Soci. in conſi. xxxiiij. col. ix. ver. tertia concluſio. in j. vo. Et nota pulchrum modum annullandi ſubſtitutionem pupillarem: quia quotidie euenire poteſt.
71 ¶ † Item limita non procedere, quando iniuria eſſet illata à perſona coniuncta filio: quia tunc pater illam remittere non poteſt. ita tenent Barto. Ang. Imo. & Lud. ro. in d. l. Lucius ff. ſolu. matri. & Iaſ. in d. l. in perſonã §.
72 de pactis. ¶ † Quartò infero, quòd ſi aliquis coniunctus vltra ſextũ gradum agere vellet de iniuria coniuncti non debet admitti: quia non numeratur in numero ſuorum: ſecundum opi. quã ſuprà tenui: per d. l. lex Cornelia ff. de iniur. vnde obſtaret ſibi dictus ritus magnæ curiæ: incip. Item, quòd nullus laicus, &c.
73 ¶ † Vltimò, quia ſuperius tractatum fuit de tràſactione in criminalibus, quando eſt permiſſa, & quando prohibita: ſecundum formam l. tranſigere C. de tranſac. ſcias, quòd in regno ſuper huiuſmodi tranſactionibus & concordijs eſt aliquid immutatum & nouiter prouiſum per conſtitutiones & capitula regni. Primò enim ſuper hoc eſt quædam conſtitutio, quę incipit: poſt citationem emiſſam. Secundo, eſt alia conſtit: quæ incipit: priuſquã citatę partes, aliâs eſt in litera: poſtquã. ſed verior litera: priuſquã. quia ita concordat cũ alia cõſti. prædicta. Et pondera bene iſtas cõſti. quia videntur in aliquibus cõtrariæ ad inuicem: & gloſæ magis confundunt intellectum ipſarum. Nam d. conſti. poſt citationem emiſſam. tota loquitur in criminibus ingerentibus pœnam ſanguinis: in quibus de iure cõmuni licita eſt tranſactio. vt d. l. tranſigere. & hoc expreſsè dicitur ibi in fi. verſi. quæ omnia &c. Et proptereà duæ glo. que ſunt in d. conſti. vna in ver. impartimur. & alia in ver. perſoluat. faciunt variare intellectũ dictæ conſti. & puto quòd malè fuerunt ibi ſituatæ. nã per exceptiones, quas faciunt dictæ glo. & limitationes, quas ponunt ad tex. innuũt, quòd dicta cõſti. in principio ſui loquatur de iniurijs leuibus: quod non eſt verũ & eſt cõtra illum tex. in d. verſi. quæ omnia. vbi tex. ſe ipſum declarat: per illud ſignũ vniuerſale: quæ omnia &c. & dicit quòd omnia contenta in d. conſtitu. procedunt in criminibus inge-

ingerentibus pœnam ſanguinis: ergo non eſt verum, quòd loquatur in delictis lenibus. vnde pro declaratione huius materiæ, & ad ſciendum in quibus corrigatur ius commune per conſtitutiones regni: capio ex d. conſtitu. tres concluſiones.

¶Prima concluſio eſt, quòd in criminibus ingerentibus pœnam ſanguinis, eſt permiſſa concordia inter partes gratis: non per tranſactionem ſcilicet, aliquo dato: & iſta permiſſio durat poſt citationem accuſati, antè, quàm partes compareant coram iudice: & non vltrà: nam poſt comparitionem accuſati non permittitur vltrà talis concordia. Iſtud colligitur ex principio dictæ conſti. Iſta concluſio eſt hodie correcta per aliam conſti. quæ incipit: priuſquàm citatæ partes, qua cauetur, ꝙ in enormibus & atrocibus iniurijs nō licet tranſigere etiam gratis. vnde cùm dicta cōſti. poſt citationem. loquatur in criminibus ſanguinis, & ſic in atrocioribus: ſequitur quòd eſt correcta per aliā conſtit. quæ licet videatur prior in ordine conſti. tamē eſt poſterior, & magis noua: vt dicit d. glo. in ver. perſoluat. & And. de yſer. in d. conſti. poſt citationem in primis verbis. vnde ex dictis duabus cōſti. ſimul iunctis cum dicta correctione, colligo nunc veram concluſionem, quæ eſt, quòd de iure cōſti. regni in atrocioribus iniurijs & criminibus ingerentibus pœnam ſaguinis, nullo modo licet tranſigere, neque paciſci gratis in quacunque parte litis: & tranſactio vel pactum factum non valet, ſi curia ipſam vel ipſum non acceptat hoc colligitur ex tota illa conſti. poſt citationem. iuncta dicta conſtit. priuſquàm citatæ partes. Et procedit indiſtinctè iſta concluſio tam ante comparitionē partiū, quā poſt: tam ante litem conteſtatam, quàm poſt. ¶Ex iſta concluſione ſequitur conſequentia: quòd iudex nō obſtante tranſactione poteſt proſequi ex eodem proceſſu: & non eſt neceſſe incipere proceſſum de nouo, ex quo tranſactio non valuit: vt dixi ſuprà in princi. huius quartæ limitationis principalis ad octauum requiſitum. Et per hoc apparet, quòd hodie in regno eſt correcta diſpoſitio l. tranſigere C. de tranſac. in eo, quòd permiſit tranſactionem in pœnis ſanguinis.

¶Secunda concluſio. quæ percipitur ex dicta conſtit. eſt, quòd ſi fiat tranſactio in dictis criminibus aliquo dato accuſatori, vt à lite diſcedat: ſiquidem fiat antè, quā accuſatus citatus compareat: punitur accuſator ad duplum eius, quod recepit: quā pœnam fiſco perſoluit. Si verò fiat poſt comparitionem accuſati, & ante litis conteſt. punitur accuſator ad decem auguſtales fiſco applicandos: Si verò fiat poſt litis conteſta. tunc puniuntur ambo. ſ. accuſatus & accuſator: ad duodecim auguſtales pro quolibet. & nihilominus iudex poteſt cauſam proſequi: vt probatur in d. conſti. ibi: cauſa nihilominus ſuo ordine &c. Sed ſecundum formam ritus magnæ curiæ ſi partes concordant ſine licentia curiæ, puniuntur ad decem tarenos tantùm: vt eſt ritus in nu. 228. qui incipit: item, quòd ſi partes &c.

¶†Tertia

74 ¶†Tertia concluſio ex dicta conſti. eſt, quòd licitum eſt tranſigenti in dictis criminibꝰ accipere aliquid ab accuſato pro expenſis & intereſſe,& pro æſtimatione damnorum:& tunc non incidit in pœnas prædictas: vt probatur in §.j.illius conſti.nõ tamẽ intelligas, quòd tunc valeat tranſactio in præiudicium fiſci: quia nunquam valet:ſed ſolùm tunc euitatur pœna. Et per hoc ſis cautus, quando fiunt huiuſmodi tranſactiones in criminalibus aliquo dato, vt exprimatur, quòd illud datur pro damnis & intereſſe,ad euitandam pœnam.

¶Quartam concluſionem poteſt quilibet percipere ex dicta conſti. in fi. videlicet quòd in omnibus criminibus publicis non ingerentibus pœnam ſanguinis,nõ eſt permiſſa tranſactio,niſi in crimine falſi. & in hoc concordat cum iure cõmuni,ſcilicet cum d.l.trãſigere.in fi.¶Quinta concluſio percipitur ex alia conſti. quæ incipit:prius quàm citatæ partes,videlicet quòd in omnibus iniurijs leuibus permittitur tranſactio & pactum antè,quàm partes compareant coram iudice poſt citationem. poſt verò comparitionem,non permittitur:vt colligitur ibi à contrario ſenſu:nam tunc eſſet quæſitum ius curiæ:& iudex poſſet poſteà procedere ex officio:& per ea,quę not.Bar.in l.
75 j.§.vſqueadeò.ff.de iniur. †Quæ autem dicantur iniurię atroces,& enormes:traditur in §.atrox.inſtit. de iniur.& in l.prætor.§.fin.ff.de iniur. & no.glo.in c.tanta.de exceſ.prælat. & habentur in c. cùm illorum. de ſent. excõ.Et quæ dicantur iniuriæ leues: vide Barto.in l.leuia. ff. de accuſa.& Matth.in d.conſti. priuſquam citatæ partes, quæ conſti. quo ad iniuriam atrocem & leuem, remittit ſe ad ius
76 commune.¶†Ex prædictis ergo caſuum diuerſitatibus, poteris facere ſingulas conſequentias:ad ſciendum an & quando iudex poſſit proſequi vel inquirere ex officio,non obſtante tranſactione partium.Et pro finali cõcluſione do iſtam magiſtralem regulam, quæ ex prænarratis rectè colligi poteſt.& eſt talis:quòd in omnibus caſibus, in quibꝰ prohibetur tranſactio poſt citationem emiſſam, iudex poteſt procedere ex eodẽ proceſſu.ſed ſi fit trãſactio ante citationem,tunc diſtingue:aut caſus eſt talis,in quo poteſt iudex inquirere ſine accuſatione ex diſpoſitione iuris communis,vel municipalis:& poteſt inquirere non obſtante trãſactione. Aut non poteſt inquirere, & tunc ceſſat inquiſitio:quia non fuit quæſitum ius curiæ:cùm cauſa non fuerit præoccupata ſaltẽ per citationẽ. In caſibus verò in quibus tranſactio permittitur,iudex non poteſt procedere ex eodem proceſſu: ſed debet nouum initiare:ſi caſus erat talis, in quo poteſt ex officio procedi: aliâs ſecus:quia tranſactio impedit iudicem penitus.vnde in delictis leuibꝰ, in quibus ex officio procedi non poteſt, & tranſactio permittitur ante comparitionem partium poſt citationem,ſi fuerit facta tranſactio,iudex nullo modo poteſt procedere: ſecus,ſi poſt cõparitionem:& ita habes perfectè declaratã hãc materiã.
77 ¶†Quid autẽ, ſi accuſator nõ trãſigit,

git,ſed colludit cum accuſato, prævaricando? Dic,quòd punitur pœna centum auguſtalium:& præſumitur colluſio, quando in termino ſtatuto per iudicem non comparet,nec accuſatus nec accuſator:de hoc eſt conſtitu.quæ incipit:Sæpe contingit.& ibi per Matt.in j.col.in fi. vt dixi ſuprà, 78 in j.limita. ¶ † Eſt etiam & alia conſti. quæ incipit. ſponte volentibus. quæ loquitur in cauſis ciuilibus. & dicit,quòd ante litem conteſt. licita eſt indiſtinctè tranſactio in cauſa ciuili:ſed poſt litem conteſt. non licet tranſigere ſine licentia curiæ: aliàs reus tenetur fiſco ad tertiam partem eius quod ſoluit actori pro tranſactione: & ſi negat ſoluiſſe, & conuincitur de mendacio,punitur ad duplum dictæ tertiæ.Et per illam conſti. corrigitur in aliquo l. poſtquam liti.C,de pact.vt dicit gl.in d.conſti.

79 ¶ † Conſidera tamen vnum pulcherrimum dictum ex verbis dictæ conſtit.ſponte volentibus. ibi: Abſque vllius cōtumaciæ pœna,&c.quòd in cauſa ciuili ſi reus citatus, fuit contumax, & accuſatus, & bannitus, & condemnatus ad tertiā partem mobilium:ſi poſtmodū ante litem conteſt.tranſigat cum aduerſario,eſt immunis ab omni pœna contumaciæ. Et ſic in cauſa ciuili ante litem conteſt.poteſt fieri transactio in præiudicium fiſci,cui fuerat ius quæſitum ad pœnam contumaciæ. Et ſic nota ſingulare dictum: quia quilibet diceret contrarium,ſi non videret tex. dictæ conſtitu. & ita ponderat illa verba Matth.ibi.in ij.no. licet ſecus ſit in cauſa criminali: quia ſi reus contumax, non fit tranſactio in præiudiciū fiſci: vt declarat idem Matt. in conſtit. priuſquam citatæ partes. in j.not.vnde ſis cautus, ſi vis euitare pœnam contumaciæ in cauſa ciuili, vt procures fieri tranſactionem

80 ante litem conteſt.¶ † Quid autem, ſi accuſator non colludit ſed non cōparet in vltimo peremptorio:& accuſatus comparet:& eius contumaciam accuſat:in hoc eſt alia conſtit. quæ incipit Accuſatorum temeritatem. qua cauetur, quòd accuſator condemnatur ad ſextam partem mobilium, & ad expenſas taxandas per iudicem præcedente iuramento accuſati. Si verò poſt litem conteſtatā in termino ſibi præfixo per iudicem accuſator non comparuerit ad proſequendum, punitur in tertia parte mobilium: & ſi poſteà vltrà perſeuerauerit in deſiſtendo, punitur ad centum auguſtales, & eandem pœnam patitur, ſi expreſſè poſt litem conteſt. renuntiat accuſationi. & de hoc eſt alia conſti.quæ incipit:Accuſatorem. Verùm iſta pœna eſt correcta per ritum magnæ curiæ: quia ſi accuſator deſiſtit ante litem conteſ. punitur ſolùm ad ſex tarenos, ſi deſiſtit poſt litem cont.punitur ad tarenos duodecim. Sed in cauſa ciuili ſi actor deſiſtit ante litem conteſ.punitur ad tarenos tres: ſed poſt litem conteſt.ad tarenos ſex: prout de his omnibus eſt ritus in nume. 240.ſub rub.de deſiſtentibus.qui incipit:item ſeruat ipſa curia, ꝙ ſi accuſator,&c. & ad hoc ſunt reductæ pœnæ turpilliani:vt dicit And.de Yſer.in d.conſt. accuſatorum temeritatem.

¶ † Sed

81 ¶ †Sed ecce,quia dictum eſt de pœna accuſatorum deſiſtentium, quid autem debet facere iudex circa proceſſum cauſæ:ex quo non apparet tranſactio nec remiſsio accuſatoris: ſed ſtat in ſuſpenſo cauſa propter eius abſentiam:in hoc eſt prodita noua prouiſio per capitulum regni, quod incipit:ad conſultationem. & eſt in numero capitulorũ. 216. Quo cauetur, quòd iudex debet ſubſtituere vnum virum idoneum in locum accuſatoris abſentis:qui cauſam accuſatoris proſequatur in terminis,in quibus reperitur: & ita iudex quàm citius poteſt, procedat ad proceſſus deciſionem: per condemnationem vel abſolutionẽ:& nihilominus contumaciam accuſatoris punire debet.

82 ¶†Extat etiam aliud capitulum regni,quod incipit: ad audientiam.el. ij.numero capitulorũ.203. Quo cauetur,quòd in caſibus,in quibus non vertitur intereſſe fiſci, licitum eſt impunè accuſatori deſiſtere antè, quàm accuſatus citatus compareat: ſicut per cõſti. regni prouiſum erat: & vult ſe referre ad illam conſtitu. prius quàm citatæ partes. Sed vbi vertitur intereſſe fiſci propter aliquam pœnam, iudex non admittit accuſatorem: niſi prius obliget ſe cum iuramento de non deſiſtendo ſine licentia curiæ. Et ſi poſteà deſiſtit, punitur de periurio. verùm de iſto capitulo fit mentio in dicto ritu magnæ curiæ, ſub rubrica de deſiſtentibus. vbi dicitur etiam, quòd magna curia non ſeruat iſtud cap.ad audientiam. & verè non ſeruatur in

83 practica.¶†Vt ergo ceſſent iſtæ pœnæ impoſitæ trãſigentibus & deſiſtẽtib' in criminalibus,prouideãt accuſatores impetrare abolitionẽ accuſationis:quę abolitio nihil aliud eſt,niſi accuſationis peremptio, conceſſa per interlocutoriã iudicis:vt declarat gl.in ru. C.de abolitio. & Spe. in titu.de abolitio.§.j.in princi. Quam abolitionem iudex concedit cauſa cognita:vt habetur in l.ij. & l.fin.C. de abolitio.& dicitur in conſti. Accuſatorum temeritatem. in fin. vbi ſentit text. quòd iſta abolitio debet peti à ſolo rege: & dicit ibi Matth. quòd alius inferior à rege, non poteſt concedere abolitionem: per illam conſti. vnde ſecundum eum eſſent correctæ omnes leges iuris cõmunis concedentes iudicibus & officialibus, poteſtatem concedendi abolitionem: ſed ego non puto hoc eſſe verum: quia dicta conſtit. non dicit, quòd ab alio inferiore concedi non poſsit abolitio: ſed tantùm dicitur, quòd ſi petijſſet à rege, illam conceſsiſſet ex iuſta cauſa:vnde potius illa fuit accidentalis loquutio legiſlatoris pollicentis ſe conceſſurum abolitionem ex cauſa, ſi ab eo peteretur: quàm quòd voluerit tot leges iuris communis corrigere: videlicet leges poſitas in ti-

84 tu.C.de abolitio.†Legum enim correctio, nunquam præſumitur, niſi expreſsè appareat. l. præcipimus.in fin.& ibi Barto.C. de appel. & l.ſancimus.C.de teſta.¶†Reuertor nunc

85 ad alias limitationes ad iſtud octauum requiſitum:Vnde quintò principaliter limita non procedere, quando de crimine eſt diſcuſſum in iudi

iudicio per viam exceptionis incidenter:vt ſi in quæſtione ciuili opponatur contra teſtem exceptio falſi:& per viam exceptionis cognoſcitur de crimine falſi:nam tunc dato, quòd abſoluatur, poteſt nihilominus iterum accuſari vel inquiri ordinariè in caſibus, in quibus ex officio inquiri poteſt.Idē,ſi fuiſſet condemnatus de crimine per viam exceptionis: quia poteſt iterum ordinariè procedi contra eum, & ratio eſt,quia quando per viam exceptionis agitur de crimine:non irrogatur pœna ordinaria à lege inducta: ſed pœna extraordinaria mitior. vnde quia delictum non fuit ſufficienter punitum, propterea poteſt iterum agi, vt puniatur ordinariè. ita tenet Bald.in l.vbi falſi.C. de falſis.& Bal. in l.nullum.C.de teſti.& Fely.in c.de his.verſi.iij.limita &c.de accuſ.& in c.quod olim.in fin.de Iudæis. & Ludo.Rom.in conſi. ccclxxv. illa enim pœna extraordinaria irrogatur ſolùm pro contemptu iudicis: & non pro principali delicto: ſecundum Bald.vbi ſuprà. ſed quandoque ſolet irrogari pœna ordinaria, etiam per viam exceptionis: & tunc non poſſet vlterius inquiri:vnde tunc ſtaremus ſub regula:Quod quando ſit, & quando tale delictum nullo modo eſt punibile, vide plenè per Abb. in c.cùm dilectus.col.xj.& xij. de ordi. cogni.& pleniſsimè per Felyn.in c.j. de excep. vbi per octo concluſiones examinat hanc materiam.

85 ¶ † Limita ſextò non procedere, quando quis eſſet abſolutus vel condemnatus de crimine per viam denuntiationis Euāgelicæ:quia poteſt iterum inquiri & condemnari ad pœnam ordinariam.& eſt ratio,quia per dictam denuntiationem agitur tantùm, vt quis emendetur:non autem vt puniatur:ſi tamen iudex processit ordinariè, & legitimam pœnā impoſuit,tunc ſtamus ſub regula.ita tenet Felyn.in d.c.de his.verſi. quartò limita &c.de accu.& Saly. in l.ea quidem.C.de accuſ.& de materia huius denuntiationis quis ſit eius effectus,tradit plenè Abb. in d.c. nouit. in pen.cartha.de iudi. & dicam infrà in materia denuntiationis.

87 ¶ † Limita ſeptimò non procedere, quando quis fuit abſolutus in foro pœnitentiæ: nam licet confiteatur delictum ſacerdoti, & ab eo recipiat pœnitentiam ſalutarem: adhuc tamen poteſt accuſari & puniri iterum de illo crimine.Et ratio eſt:quia per pœnitentiam fit ſatisfactio Deo & eccleſiæ: ſed per pœnam legitimam fit ſatisfactio reipublicæ: quæ per delictum fuit offenſa. ita tenet Felyn.in c.de his.verſi.v. limita &c. & ibi etiam Abb. aſsignat rationem prædictam:& probatur in l.licitatio. §.quod illicitè.ff. de publica. & in l. ancillæ.C.de fur. & l. ſi pro fure.§.j. ff.de condict.furti.&.ſic vna per aliā non tollitur.vt ibi habetur.

88 ¶ † Item etiam dicimus in remiſsione facta in foro animæ: vt ſi offenſus confiteatur ſacerdoti, & remittit iniuriam in foro animæ, nam non obſtante tali remiſsione,poteſt accuſare offenſorem ad pœnam legitimam:quia cenſetur ſolùm remiſiſſe odium & animi rancorē,nō autē

ius

ius accuſandi:ſecũdum Bart.in l.non ſolùm. §.iniuriarum.ff.de iniuria.& Abba.in c.j.de iniur.& Iaſo.plenè:in l.ſi tibi decem.§.quædam.ff.de pact. & Io.de ana.in c.j.col.antepe.in fi.& pen.de maledicis.& Paris in trac.ſyn dic.in verſi.compoſitio.colũ.ix.& x. & Fely.in d.c.de his.col.fina.

89 ¶ † Limita octauò, niſi de crimine actum fuerit ciuiliter:puta ad rei re ſtitutionem,ſeu ad damna : quia adhuc poteſt agi criminaliter ad pœnam:niſi vtrunq; tenderet ad vindictam:quia tunc vna via tollitur per aliam:text.eſt in l.quod ſenatus.& l. prætor edixit.§.j.& ibi Bartol.ff.de iniur.& not.Felyn.in d.c.de his.col. pen.verſi.vj.limita.de accuſa.vbi limitat hoc, niſi in cauſa ciuili reus fuiſſet abſolutus : ex eo,quia delictum non fuit commiſſum.quia tũc ab eodem criminaliter accuſari non poteſt:ſed à tertiò ſic.ſecũdum eum. Et prædictis adde Bar.in l.j.C.quando actio ciui.crimi.præiudi.& plenius Bart.in l.ij.§ j.ff.vi bo.rap.

90 ¶ † Et ex prædictis poſſet formari. q.quotidiana.Quidam commiſit homicidiũ:vel aggreſſus fuit aliquem violenter:adeò quòd de iure teneretur pœna legis Corneliæ de ſicarijs: vel lege Iulia de vi : vel alia ſimili pœna maiori.offenſus accuſat ipſum de iniuria ciuiliter:& ſic de crimine tantùm priuato:vtrum per huiuſmodi accuſationem & pœnam iniuriæ quæ eſt extraordinaria,præcludatur pœna.l. Corneliæ:ſeu.l.Iuliæ? Ratio videtur facere,quòd ſic:ex quo vtraque pœna tendit ad vindictam : per ea,quæ ſuperius dicta ſunt:econtrà verò videtur dicendum,quòd non: quia de facili reperitur via fraudandi pœnas iuris:ſi homicida vel alius grauiter criminoſus puniretur ſola pœna iniuriarum:& ſic delictũ ſemper remaneret inſufficienter punitũ: & eſſet contra publicam vtilitatem. l.ita vulneratus.ff.ad l.aquil. Pro.j. parte eſt text.in l.quod ſenatus.ff.de iniur.Pro.ij.parte,eſt tex.in l.prętor. §.j.eo.tit.Quid dicendum?Dic,quòd prima pars eſt vera ſcilicet quòd ſi eſt actum ad vindictam vna via,poteſt agi alia ad vindictam : per d.l. quòd ſenatus nam ſententia lata in vna parit exceptionem rei iudicatæ in alia:ſecundum Bart.in d.l.ij.§.j.ff. vi.bo.rap.Hoc tamen intellige cum aliquibus declarationibus.

91 ¶ † Vnde declara & limita j.hoc non procedere in crimine homicidij:quia in eo non auditur volens agere iniuriarum : & eſt in eo ſpeciale,vt non præiudicet pœnæ.l.Corneliæ de ſicarijs. imò iudex non debet præſtare audientiam taliter agenti.ita loquitur tex.in d.l.prætor edixit.§.j.& ibi in ſpecie hoc tenet Bar.& idem Bar. in d.l.j.C.quando ciui.ac.crimi.præiud.imò,poteſt iudex cogere offenſum, vt accuſet de homicidio:vt dicit Bar.in l.in eum.ff.de accu.vbi dicit hũc eſſe caſum ſpecialem,in quo iudex poteſt quem compellere ad accuſandum.in alijs autem criminibus eſt regulariter cõtrà.Adde prædictis Bal.in l.ſi quis homicidij.C.de accu.

92 ¶ † Secundò declara & intellige prædicta procedere, quando accuſatus de iniuria ad vindictam,accuſaretur iterum ab eodẽ:quia tũc indiſtinctè

non admittitur:quia ſi eſt ſententiatum,obſtat ſibi exceptio rei iudicatæ:ex quo bis de eodem delicto non debet capi vindicta.imò ſi penderet adhuc prima accuſatio,obſtaret exceptio:ſcilicet,quòd de nouo accuſari nõ poteſt:ex quo fuit aliâs de eodem crimine accuſatus:quę exceptio impedit proceſſum ſuper noua accuſatione:ſecundum Bart.in l.ſenatus. ff.de accuſ.Item,quia eligẽdo vnam viam tendentem ad vindictam,cenſetur renuntiaſſe alteri tendenti ad vindictam:ex quo ius nõ patitur huiuſmodi concurſum per ea,quæ not. Barto.in l.ij.§.j.ff.vi.bo.rap.& in d.l. prætor.§.j.ff.de iniur.& in d.l.quod ſenatus.eo.tit.& in l.j.C.quando ciui. ac.crimi.præiud.& Abba.in c.tuæ.de procur.Secus eſt, quando dictus offendens accuſaretur ab alio tertio, qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequeretur:& maximè,quando ignoraſſet primam accuſationem: quia tunc poteſt tertius accuſare ad pœnam legitimam & ordinariam:quæ deſcendit ex illo crimine: vt probatur in l.qui de crimine.& ibi gloſ.& docto.C.de accuſ.& per ea,quæ dixi ſuprà in tertia limitatiõe huius octaui requiſiti:& ſuprà in principio huius.viij.limitat.& not.& Fely.in c.de his.verſi.ix.limita.de accu.Verùm in terminis huius quæſt.dico quòd ſiue ignorauerit,ſiue ſciuerit,poſſet alius tertius iterum accuſare,quando accuſatus fuit ſolùm de iniuria leuiter punitus.quia ſi opponitur exceptio: ego fui aliâs de hoc crimine punitus:poſſem replicare,quòd non fuiſti ſufficienter punitus:& ſic te accuſo: vt iterum puniaris ſufficienti pœna:quæ delicto commenſuretur: vt not.Bald.in l.nullum.C.de teſtib. & in l.vbi.C.de fal.& Alexan.in addi.ad Bart.in l.lex Corne.§.ſi quis librũ.ff.de iniur.vbi dicit,quòd quando non irrogatur pœna integra,poteſt quis puniri iterum,non obſtante,quòd ambæ viæ tendant ad vindictam.Quod corrobora per ea,quę dixi ſuprà in quinta limitatione huius octaui requiſiti.& adde Felyn.in c. quod olim.in fi.de Iudæis.

¶ Ex his oritur tertia declaratio ad deciſionem quæſt.prædictæ:ſcilicet, vt procedat,quando quis fuit ſufficienter & integrè punitus:tũc enim ſi actum fuit ciuiliter ad vindictam, non poteſt agi criminaliter:aliâs ſecus: quia poteſt iterum agi,ſcilicet per tertium : non per eundem : quia electione excluditur, per prædicta. Et ſic tollitur obſtaculum,quod fiebat in deciſione huius quæſtio.ſuprà pro ſecunda parte:ſcilicet,de abſurdo:quod delictum remaneret inſufficienter punitum:quia poteſt puniri poſteà ſufficienter per accuſationem alterius:vel per inquiſitionem iudicis,ſi delictum erat tale,de quo poterat inquiri:vt infrà dicam.

93 ¶†Item,quia in propoſitione huius. q.narraui,quòd offenſus egit de iniuria ciuiliter:ſcilicet,ad æſtimationem.¶ Nam ſi egiſſet criminaliter de iniuria ad pœnam arbitrariam, eſt poſsibile quòd delictum puniatur ſufficienter, quia iudex videns delicti qualitatem poteſt arbitrari pœnam vſque ad mortem incluſiuè: vt tenui & declaraui ſuprà in quarta parte.

parte.in j.diſt.ſuper illa.q.) an iudex in pœnis arbitrarijs poſſit ſe extendere vſque ad mortem?vbi fuit hæc quæſtio. examinata ad ſaturitatem. Ex hoc ſequitur,quòd ſi fuiſſet actũ de iniuria criminaliter:& iudex arbitratus fuiſſet pœnam delicto conſentaneam,non poſſet vlterius ille offendens accuſari etiam per tertium: nec inquiri per iudicem:ex quo fuit ſemel ſufficiẽter punitus:per ea,quæ dixi in prin.huius octaui requiſiti:& quæ not. Alex.in conſil.xj.col.penul. in primo vol.Sed quando fuit actum ciuiliter per principalem offenſum: non impeditur poſtmodum alius:puta conſanguineus,qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequitur,agere criminaliter:quia ſolùm agere criminaliter poteſt conſanguineus:vt dicit Barto.in l.lex Cornelia.ff.de iniur.& ſentit idem Bart.in l.j.§.fin.eo.tit.& dixi ſuprà in quarta fallentia huius octaui requiſiti.verſic.prædicta tamen limita &c.& actio ciuiliter per alium mota,non potuit ſuo iuri accuſandi præiudicare.

94 ¶ † Ex prædictis facio vnam nouam illationẽ,quæ quotidie euenit,quòd ſi principalis offenſus accuſaret aliquem criminaliter de iniuria:& non tranſegiſſet, non poſſet alius vllo modo eundem criminaliter accuſare : verùm vt omnes deciſiones includam , diſtinguo tres caſus: Aut enim prima accuſatio pendet,& non poteſt alius accuſare:quia obſtat exceptio impeditiua proceſſus : ſcilicet,ego ſum de hoc crimine ab alio accuſatus:ſecundum Barto.in d.l.ſenatus.ff.de accuſa.Aut fuit lata ſententia condemnatoria ad pœnam ſufficientem : & minimè poteſt ab alio accuſari:quia ſemel ſufficienter punitus non debet iterum puniri: per ſuperius dicta. Aut fuit abſolutus,ſciente nouo accuſatore:& minimè poteſt accuſari:per ea,quæ habentur in lege ſi cui.§ hiſdem.& ibi Bartolus.ff.de accuſa.& dixi ſuprà in tertia limitatione. Remanent ergò duo tantùm caſus,in quibus alius accuſare poſſet : ſcilicet,quando non ſufficienter eſſet punitus.Item,quando eſſet abſolutus ignorante nouo accuſatore : vt colligitur ex prædictis.& ſemper loquor de nouo accuſatore,qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequeretur:quia de alijs non eſſet dubium:vt plenè dixi ſuprà in quarta limitatione.

95 ¶ † Nunc reducam iſtam illationem ad practicam:Quotidie euenit,quòd vnus patitur iniuriam realem vel verbalem in corpus ſuum : pluries fuit dictum ſuprà : quòd iniuria facta vni,cenſetur facta omnibus ſuis conſanguineis.modò iſte principalis offenſus porrigit querelam ſeu accuſationem criminalem : contra iniuriantem : vadunt etiam conſanguinei & porrigunt alias querelas criminales iudici de eadem iniuria contra eundem . Dico indubitanter, quòd iſtę aliæ querelæ criminales conſanguineorum,nõ debent admitti,durante querela offenſi : ſed bene poterunt adſiſtere in iudicio pro eorum intereſſe,ſuper querela offenſi: vt ille iniurians puniatur ſufficienti pœna.Et moueor iſta conſideratione.Nam per iſtam iniuriam , ex

quo vnum eſt delictũ, fuit ſemel tantùm offenſa reſpublica, quando aliquis accuſatur criminaliter: agitur, vt ſatiſfaciat reipublicæ per legitimam vel ſufficientẽ pœnam: vt probatur in l.licitatio.§.quod illicitè.ff. de publica. & l.ſi pro fure.§.j.ff.de condict.furt.& l.ancillæ.C.de furt.& tenet Abb.in c.de his.col.ij.de accuſa. Sed eo ipſo, quòd aliquis eſt ſemel accuſatus criminaliter, per hanc vnicam accuſationem non intenditur ad aliud, niſi vt ſatiſfiat reipublicæ, cuius intereſt, vt delicta puniantur.l.ſi operis.C.de pœn.l.ita vulneratus.ff.ad l.Aquil.vnde ſi iſta ſatisfactio eſt facta per pœnam impoſitam non debet alius accuſator idem petere: quia ſolutione eius, quod debetur omnis tollitur obligatio. Reus enim eo ipſo, quòd pœnam legitimam paſſus eſt, ſoluit reipublicæ, quod debebat: vnde eſt à republica liberatus. Idem, ſi ſatisfactio eſt in fieri: vt quia pendet proceſſus: nam omnes accuſationes tendunt ad vnam pœnam: ergo tanquam ſuperuacuę ſunt repellendæ: quia potius vexarent reum indebitè in diuerſis litigijs, quàm quòd reipublicæ aliquam vtilitatem facerent: ex quo pro eius ſatisfactione vnica tantùm accuſatio ſufficit. Ad hoc facit.l.ſi plures.ff.de accuſ.& quod no.Bal.in l.ſi pluribus. ff.de legà.j.

69 ¶ † Quartò declara regulam & deciſionem prædictam, vt non procedat in præiudicium iudicis inquirentis: quia ſi delictum eſt tale, de quo poteſt inquiri ex officio: non obſtante, quòd offenſus egerit ciuiliter ad vindictam: poteſt nihilominus iudex inquirere: & ipſum offenſorem pœna ordinaria punire. & ratio patet ad ſenſum: quia per actionem ciuiliter intentatam, non eſt ſatisfactum reipublicæ: ſed ſolùm parti. vnde iudex habens poteſtatem inquirendi, poteſt delictum punire ſufficienter per inquiſitionem: per ea, quæ habentur in capitulo primo. de collu.deteg. & per ea, quæ dixi ſuprà in ſeptimo requiſito: in prima & quinta fallentia. Quia ſicut per tranſactionem non poteſt pars impedire iudicis inquiſitionem, vt ibi fuit dictum: ita minimè per actionem ciuiliter inſtitutam: cùm non poſſit diuerſitatis ratio aſsignari. Secus autem eſſet, ſi criminaliter ageret de iniuria: quia tunc iudex poteſt irrogare pœnam legitimam: illam arbitrando pro qualitate delicti: & ſic non eſt opus alia inquiſitione: per ea quæ ſuprà pluries dixi.

97 ¶ † Limita nonò principaliter dictum requiſitum non procedere, quando delictum eſt tale, de quo poteſt cognoſcere & punire iudex eccleſiaſticus, & ſecularis: vt de blaſphemia Dei: vel de vſura: vel ſimili. quia licet fuerit quis accuſatus & punitus coram iudice eccleſiaſti- poteſt tamen adhuc iterum accuſari & puniri per iudicem ſecularem: & econtrà. & vna pœna per aliam non tollitur. text. eſt & ibi Abba. in c.ſtatuimus. de maledi. & in c.felicis.§.ſuper hoc de pœnis.libr.ſexto. & Abba.in c.tuæ. de procura. & Bald.in l. placet. C.de ſacroſancta eccle. & in l.ſi quis in hoc genus.C.de epiſco. & cleri.

cleri.& Fely.in c.de his.colum.fin. de accu.& Ludo.ro.in conſi.ccclxxv. Ex quo enim diuerſæ pœnæ imponuntur per diuerſas leges, vna pœna non tollit aliam: ſed ambæ concurrunt: ſecundum Abbatem in d.c.tuæ. & eſt materia, quam plenè ponunt. Cy.Bald.& Salic.in l.qui ſepulchra. C.de ſepul.viol.& Matth.in conſtit.
98 multæ leges.in ſecundo nota.¶ † Limita decimò non procedere, quando aliquis fuit accuſatus de aliquo crimine coram vno iudice, & fuit contumax: nam ſi iterum accuſatur, non poteſt opponere, quod aliàs fuit de eodem crimine accuſatus: quia contumax non opponit exceptionem litis pendentiæ. ita plenè concludit Barto.in l.ſepulchri.ff.de ſepul.viol. & Barto.in l.vbi cœptum.ff.de iudi. & Alexand.in l.quanuis.ff.de in ius voc.plus dicit Barto.in d.l.ſepulchri in fin. quòd ſi quis pro eodem delicto fuit citatus coram duobus iudicibus, & in vtroque foro fuit contumax: ſi fuit condemnatus ad pœnam contumaciæ per vtrunque iudicem, poteſt bis exigi dicta pœna. & ſic pro eodem delicto patitur quis duas pœnas contumacię: licet contrarium videatur tenere Bal.in l.ſi pluribus. ff.de legat.primò, vbi dicit, quòd ſoluendo ſemel pœnam, liberatur. Mihi videtur quòd opin.Bart.ſi verior: quia dubium de duabus pœnis pro eodem delicto, procedit in delicto principaliter commiſſo, quod eſt vnum. Sed nos loquimur in pœnis contumaciæ: & in rei veritate duæ fuerunt contumaciæ: & ſic duo ſunt delicta. vnde non eſt mirum, ſi duæ pœnæ exiguntur. Nec poteſt dicere reus, non debuiſti facere me contumacem in ſecundo iudicio: ex quo ſemel eram præuentus in primo: quia cùm lex deneget ſibi huiuſmodi exceptiones præiudiciales: vt ſuprà dixi: ſequitur, quòd tenebatur comparere etiam in ſecundo iudicio. vnde quia non comparuit: hîc ſunt duo contemptus iudicum, meritò duplici pœna puniri debet.

99 ¶ † Et per illud dictum Barto.in d.l. ſepulchri.in fin.infero ad.q. Quotidie euenit, quòd debitor obligat ſe de ſoluendo pecuniam ad certum tempus per publicum inſtrumentum vel obligationem factam penes acta curiæ: & ambæ iſtæ ſcripturæ publicæ habent executionem paratam in regno. De obligatione penes acta: tenent Alexand.& docto.in l.cum, pro quo.ff.de in ius vocan.& per Matth. in dec.xxx.concil.Neapo. De inſtrumento liquido, eſt ritus magnæ curiæ, qui incipit: item, ſi qui debitores &c. Et in iſtis duobus caſibus eſt ſolitum ferè in omnibus curijs huius regni, exigi pœnas pecuniarias à debitoribus, quando accuſantur iſtæ obligationes vel inſtrumenta ad rationem tarenorum trium pro qualibet vncia debita. pone modò: Debitor non ſoluit in termino, creditor accuſat ſibi obligationem vel inſtrumentum: propter quam accuſationem fuit condemnatus ad pœnam prædictam: poſtmodum creditor prorogat terminum debitori: quo termino elapſo, debitor non ſoluit. Creditor iterum accuſat: quæro an teneatur iteratò ſoluere aliam pœnam? Et

dico quòd ſic: ex quo bis deliquit contrauueniendo: vnde bis debet pœnam ſoluere: per illum dictum Bart. 100 in d.l.ſepulch. in fin. ¶ † Vnum ſupereſt addere pro complemento prædictorum. Quoniam pluries dictum eſt, quòd quando quis non eſt ſufficienter punitus, poteſt agi vt iterum puniatur: quomodo erit irroganda iſta pœna ſufficiens, vt quis non ſentiat duplicem pœnam. Barto. tangit iſtam quæſtio. in d.l.ſenatus.colum. fin.ff.de acc. ſuper illa.q. ſi accuſatus aliquis fuit de crimine, non expreſſa qualitate, quæ crimen grauabat: vtrum poterit iterum accuſari cum illa qualitate, vt plus puniatur? & tenet quòd ſic. Et ſi fuit punitus ex prima accuſatione, qualiter ſit puniendus ex alia? & diſtinguit. quòd ſi primò fuit punitus in pecunia: & nunc venit ſimiliter puniendus in pecunia, ſed in maiori ſumma: debet in hac ſecunda pœna ſuppleri id, quod defecit in prima. ſi tamen ſecunda pœna eſſet corporalis, & tunc debet pecunia ſibi reſtitui, ſi ipſam ſoluerat: & ſi non ſoluit, non tenetur eam ſoluere: ſed ſolam pœnam ſubibit corporalem. Sed totum dubium ſtat, quando vtraq; pœna eſt corporalis: vt ſi pro ſecunda accuſatione veniret amputanda manus: & pro prima fuit fuſtigatus: quid erit agendum, ex quo prima non poteſt reſtitui Barto. non decidit: ſed relinquit cogitandum. Ego pro deciſione huius dubij, dico, quòd tunc non punietur in corpus vlterius: ex quo prima non poteſt reſtitui: per ea, quæ not. Bart. in l.eleganter.§.qui reprobos .ff.de pig.actio.& Bald.in c.at ſi clerici.de iudi.& Paris in tract.ſyndi.in verſic. executio. vbi dicunt de condemnato, vt eruatur ſibi oculus dexter: ſi fuit per errorem erutus ſiniſter: non debet ſibi vlterius erui dexter: non obſtante, quòd non fuit ſufficienter punitus, ſecundum ſent ẽtiam: ex quo prima executio reſtitui non poteſt: ita etiam concludo in caſu noſtro. Et hęc deciſio videtur eſſe de mẽte Iaſ. in l.Iulianus.col.ix.in fi.ff.de condic. inde. Puto tamen, quòd ſi illa pœna corporalis prius irrogata, fuit nimis leuis, attenta qualitate delicti, iudex poſſet commutare ſecũdam pœnam corporalem in pecuniariam: ad hoc vt delinquens remaneat ſufficienter punitus. & hoc ex arbitrio ſibi à iure conceſſo ex cauſa per tex. & ibi Bart. in l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his, qui no.infa.& l.hodie.& ibi glo. ff.de pœni.& l.reſpiciendum.eod.tit.

101 ¶ † Sed poſſet adhuc fieri dubium: ſi ex ſecunda accuſatione veniret irroganda pœna mortis naturalis: tũc videtur dicendum, quòd non eſt curandum, quòd quis fuit corporaliter punitus. quia reus non indiget in caſu iſto reſtitutione pœnæ ex quo mors omnia ſoluit. & iſta vltima & grauiſſima pœna, omnes pœnas abſorbet. vnde videtur dicendum, quòd debeat damnari ad mortem, non obſtante prima pœna. In contrarium videtur: quia licet aliquis veniat damnandus ad grauem pœnam: ſi tamen paſſus fuit aliquid in corpus: puta longam carcerationem: iſta eſt iuſta cauſa, vt pœna mitigetur gloſ. eſt notab. in l.ſi diutino.ff.de pœnis. in glo. magna

magna.ibi : quarti dicunt . &c.& fit hoc ex quadam materia:vt dicit ibi gloſ.vnde ita eſſet hîc dicendum:v illa pœna corporalis prius irrogata, ſit iuſta cauſa alleuiādi pœnam mortis.Puto tamen,quòd totum hoc relinquatur in arbitrio boni iudicis,attenta qualitate delicti , perſonæ,loci,&temporis:per.l.aut facta.in prin. &.§.fin.ff.de pœnis.& per dictum.§. pœna grauior.&.d.l.hodie . Quid enim ſi delinquens eſſet aliquis homo facinoroſus & ſeditioſus : vel ſi fuit crimen deteſtabile:puta læſæ maieſtatis,vel aſſaſsini : vel aliud ſimile : certè non eſſet tunc pœna mitiganda contra huiuſmodi ſceleratos: non obſtante,quòd aliam pœnam leuiorem in corpus paſsi fuerint : & econtrà : ſi eſſet aliquis homo bonæ vitæ:& caſualiter repertus fuit in delicto : puta homicidij:tunc iudex ex cauſa prioris pœnæ corporalis , poſſet vti miſericordia in mitigando pœnam mortis:per gloſ.in dicta l.ſi
102 diutino.¶† Nonò principaliter requiritur ad validitatem inquiſitionis,quòd fiat per iudicem competentem:aliàs non valet:vt in toto titu-
103 lo:ſi à non compe.iud.† An autem valeat talis proceſſus coram incōpetenti : & quid de confeſsione ? vide Barto.Albe.de roſa.& Iaſ.in l.magiſtratibus.ff.de iur.omn.iudic.& Bart. in l.diuus.ff.de custo.reo . & Abb.& docto.in c.at ſi clerici.de iud.in quibus locis dicitur,quòd confeſsio facit indicium ad torturā,coram competenti.& idem tenet Alexan.in conſil.xiij.colum.quarta in primo volu. Quod qualiter,& quando procedat:
104 vide Iaſ.in d.l.magiſtratibus.¶†Sed iuxta hoc moueo vnum dubium. Quotidie quando iudices formant huiuſmodi inquiſitiones:ſolent addere vnum coadiutorem ex parte curiæ eligendo vnum miniſtrum , ſeu nuntium,vel executorem curiæ,qui adſiſtat inquiſitioni , & cauſam ex parte curiæ defendat ; vtrum hoc ſit de ſubſtantia inquiſitionis : vel ad quem effectum datur taliscoadiutor? dic quòd non eſt de ſubſtantia:nam fama habet vim accuſatoris : vt ſuprà dictum fuit:& poteſt fieri inquiſitio ſine eo : vt declarat Abb . in c. cùm clamor , de teſti . ſed fuit inductus iſte procedendi modus per capitulum regni in numero.171.quod incipit:plerunque contingit.quod capitulum,innuit , quòd iudices in inquiſitionibus debent adhibere coadiutorē curiæ: ad effectum, vt ſi contingat ferri ſententiā abſolutoriam, reperiatur dictus coadiutor,qui appellet ad ſuperiorem nomine curiæ: aliàs nemo appellaret . & ſic curia poſſet lædi per iniquam ſententiam. Si tamen iudex procederet ſine coadiutore,tunc lata ſententia tenetur iudex quamprimùm certiorare ſuperiorem de dicta ſententia lata.qui ſuperior infra menſem poteſt iubere iudici,vt mittat ad eum proceſſum,vt cauſam reuideat : perinde ac ſi eſſet appellatum . & ſi infra menſem ſuperior non reſcribit iudici , extunc lapſo menſe ſententia tranſit in rem iudicatam.Et ſi iudex non certiorauerit ſuperiorem , punitur arbitrio ſuperioris . Ita hæc omnia deciduntur in dicto.c.plerunque contingit.

vnde dare coadiutorem in inquiſitione,eſt vtile propter remedium appellatiõis:& quia releuatur iudex à certiorando ſuperiorem:ſed poteſt facere interponi appellationem ſub nomine coadiutoris: & iſte coadiutor alio vocabulo in iure communi appellatur.promotor inquiſitionis:ſecundum Abb.& Fran.de are.& doct.
105 in d.c.cùm clamor de teſti.¶†Decimò principaliter requiritur,vt procedat inquiſitio, quòd iudex inquirat in caſibus à iure permiſsis,& non in caſibus prohibitis.&quia hîc melius, quàm alibi cadit opportunũ:ad hoc vt iſta materia reddatur magis notabilis,inueſtigabimus,qui ſunt illi caſus,in quibus iudex poteſt procedere ex officio ad inquirendum abſque accuſatione partis:quia etiam ſciemus caſus prohibitos:per regulam quę ſe habet,quòd contrariorum eadem eſt diſciplina.Et pręſuppono,quòd regulariter inquiſitio eſt prohibita:per regulam iuris,quæ ſe habet,quòd nemo ſine accuſatore damnatur.vt dixi ſuprà in.j.q.principali huius ſextæ partis:in princi.& non fit,niſi vbi agitur de commodo publico:& ſic ad publicam vtilitatem:nam in cauſa ciuili & ad commodum priuatorum,iudex regulariter non inquirit:vt dicit Ange.in tract.malc.in verſi.incendiario.columna ſecunda.vbi plus dicit, quòd inquiſitio non poteſt fieri,niſi delictum ſit commiſſum dolo vel lata culpa.Idem tenet Innocen.in c.ad noſtram.de iureiur.& Barto.in l.iiij.§.hoc autem iudicium.colum.j.ff.de damno.infect.iſtæ regulæ recipiunt nonnullas fallentias in quampluribus caſibus,in quibus iudex inquirit ex officio,etiam ad commodum priuatorum:& in criminalibus ſimiliter in quampluribus caſibus.
106 ¶† Primus igitur caſus ,in quo iudex poteſt inquirere ex officio,etiam ad commodum priuatorum,eſt,vbicunq; ſumus in aliquo vſurario manifeſto:qui extorſit vſuras ab aliquo debitore:& propter eius fortè potentiam non audet debitor repetere ab eo vſuras.Nam tunc iudex etiam nemine petente,poteſt inquirere contra eum:& ipſum compellere ad reſtitutionem vſurarum. text.eſt in c. cùm in diœceſi.& ibi Ioan.de ana.in ſecundo not. de vſur. & Abba.in c. tuas.in ſecundo not.eod.titulo. vbi
107 plus dicit Abb. † quòd non ſolùm poteſt iudex cogere ad reſtitutionem vſurarum poſt vſuras receptas: ſed etiam ante ſolutionem poteſt ex officio impedire creditorem,ne recipiat ſeu exigat vſuras: & hoc cauſa vitandi peccatum. idem tenet Ioan. de ana.in c.tuas in vltimo nota.&eſt gloſ.in c.ex literis.de ſponſa.& Abb. in c.ad noſtram.el ſecundo.colum.ſecunda de iureiur.vbi dicit de mente Innoc.quòd iudex eccleſiaſticus poteſt procedere contra eum,quem habet ſuſpectum de vſura ad pœnitentiam imponendam: & erit vtile per conſequentiam parti:quia non poterit imponi ſalutaris pœnitentia,niſi vſuræ reſtituantur parti.Adde Bald. in conſilio.clxxxiij.in fin. in primo volum.& Socin. in conſilio.ccxix.in ſecundo volumi.Et hoc eſt, quod voluit dicere Bald.in l.ea quidem.colum.antepe.in verſicu.item quæritur in ciuili

In ciuili &c. C. de accu. vbi dicit, quòd in ciuili regulariter nõ ꝓcedi tur per inquiſitionem,niſi cõtra vſu rarium:& idem Bal.in c.j.§.ſi tres.de pace tenen. Nam debent iſta verba intelligi de iſta inquiſitione, quæ fit per iudicem eccleſiaſticum pro ſalute animæ. Non enim poſſunt intelligi de inquiſitione facienda per iu-
108 dicem ſecularem:†quia de iure ciuili communi iudex ſecularis nõ ſe intromittit in crimine vſurarum ad puniendum,duplici ratione. Primò, quia de iure ciuili vſuræ ſunt permiſſæ:& non reperiuntur prohibitæ l. eos C. de vſur.vbi Iuſtinianus imperator,qui fuit vir catholicus permiſit vſuras.& hoc tenet Barto.in l. prima col.iij.C.de ſum.tri.& fide catho.& Car.in cle j. colum.ij. in ij.q. de vſur.& Philippus Decius in conſil.clxx.vnde quod ſit lege permittẽte nõ punitur l.Gracchus.C.de adul.
109 † Secundò,quia eſt crimen eccleſiaſticum : & eius inquiſitio & punitio ſpectat ad epiſcopum:vt per Bart. & doct.in l.quotiens C. de iudi. & in l. Titia.ff.ſolut.mat. & Abb.in c.tuam de ord.cog.& not.Pe.Phi.Cor.in cõſilio.xix.col.ij.in litera.e.in iij. volu.
110 ¶†Sed an criminaliter poſsit iudex inquirere ex officio contra vſurarium : & ipſum punire ad aliquam pœnam? iſta eſt pulchra & difficilis q. ſuper qua de iure ciuili romano ſeu communi,eſt dubium quòd nec inquirendo , nec per accuſationem poteſt iudex procedere ad pœnam: quia non eſt crimen de iure ciuili:ex quo permittuntur vſuræ : vt modò dixi. & tenet Philippus Decius in d. conſil. clxx.colũ.iij. ſed ſtat dubium in duobus caſibus. Primus eſt , quid de iure canonico : Secundus, quid de iure conſtitutionum regni : per quas prohibentur vſuræ : & punitur vſurarius ad pœnam publicationis bo-borum vt eſt conſti. quæ incipit: vſurariorum. & habetur in ritu magnæ curiæ in numero. 15. qui incipit:item,quòd procurator.&c.
111 ¶†Quo ad primum caſum,ſcilicet, vtrũ iudex eccleſiaſticus poſsit inquirere criminaliter contra vſurarium , vel ipſum accuſatum punire aliqua pœna criminali: in hoc ſunt opinion . contrariæ. Nam Baldus & Salyce.in l.improbum. C. de his, qui no. infa. tenet , quòd vſurarius nullo modo poteſt criminaliter puniri : ex quo nulla lege cauetur: nam recipit vſuras de conſenſu ſoluentis. Idem tenet Ioan.de ana. in c. quàm pernicioſum. columna quarta de vſur. & plenè Philipp. Dec. in dicto conſilio.clxx.vbi plures rationes allegat. Nam ius canonicum introduxit tres pœnas contra vſurarium.Prima eſt,quòd priuatur communione altaris:nam non poteſt recipere corpus Chriſti: nec debet ſtare in eccleſia,quando celebrãtur diuina.Item., non debet ſepeliri in eccleſia. Tertio , quia non admittitur ad oblationes faciendas.iſtæ tres pœnæ traduntur in c. quia in omnibus. & ibi per Abb. & Io.de ana. de vſur. Item poteſt compelli ad reſtitutionem vſurarum , & ſi non reſtituit, poteſt excommunicari : ſecundum Abba. in c. prætereà. de vſur. vltra ergo iſtas pœnas , non debet vſura-

rius puniri criminaliter: quia nulla lege cauetur contrariam partem tetenet Ia.but.in d.l.improbum.ſcilicet,quòd vſurarius exigendo vſuras, committit dolum:ergo tenetur pœna criminis ſtellionatus.vnde puniri poteſt pœna arbitraria criminaliter propter dolum.& iſtam partem ſequitur Pet. Philipp. Cor.in conſil. xix.in tertio volumine. vbi facit de hoc vnum plenum conſi. & multas rationes allegat.Et ſic habemus duo conſilia adinuicem repugnantia. Et certè pro prima parte multum facit tex.in c.cùm tu.in fin.& in verſic.illi autem. de vſur. & poteſt ponderari illud c.in tribus locis: nam in princip.dicitur,quòd pœnæ inductæ per Lateranenſe concilium, contra vſurarios, habent locum,donec vſuras reſtituant ergo ſequitur, quòd illis reſtitutis ceſſant pœnæ.Secundò, in dicto verſicul.illi autē.dicitur,quòd vſurarij pauperes, qui vſuras reſtituere non poſſunt, non debent vlla pœna mulctari. Tertiò, in fine dicitur: quòd reſtitutis vſuris, liberatur vſurarius tam à peccato, quàm à pœna. & ſic patet per dictum capitulum,quòd tota vis iuris canonici conſiſtit in faciendo reſtitui vſuras pro ſalute animæ: & ille,qui non poteſt reſtituere,non punitur aliqua pœna.Nam ſi poſſet criminaliter puniri ſi non habet in ære,deberet ſaltem luere in corpus: cùm obligatio deſcendat ex delicto: vt habetur in l.ſi quis id quod ff.de iur.omn. iudic. & in l. quicunque C. de ſeruis fugi. Sed lex canonica dicit expreſſè,quod nulla pœna, puniatur: & idem,quādo vſuras reſtituit, non punitur. vt dicto c. cùm tu. in fin. ſed ad illum tex. reſpondet Petr. Philip. Corn. in dicto ſuo conſilio xix. quod verum eſt, quod nulla pœna punitur: ſcilicet, loquendo de pœnis inductis ad reſtitutionem vſurarum contra non reſtituentes: quæ ſunt pœnæ lateranenſis concilij: ſcilicet traditæ in dicto c. quia in omnibus. de vſur. Non tamen negat, quòd non puniatur vſurarius criminaliter ex delicto per eum patrato in mutuando & recipiendo vſuras. pro ſecunda parte facit tex. in c.cū in diœceſi. de vſur. vbi probatur,quòd crimen vſurariū, poteſt in iudicium deduci per viam accuſationis: ergo debet puniri aliqua pœna naturali, conuenienti illi delicto.& ita illum tex.pōderat Pet. Philip.Corn.in d.conſil xix. vbi etiā conſiderat, quòd vſurarius pluries delinquit.Primò enim delinquit mutuando ſub vſuris:quia facit contra præceptum diuinum & canonicum. quod dicit:mutuum date, nihil inde ſperantes c.conſuluit:de vſur.Secundò delinquit,vſuras recipiendo:quia tunc exequitur ſuum malum propoſitum.Tertiò delinquit, vſuras non reſtituendo.Sed omnes pœnæ inductæ à lege canonica, tendunt contra hoc tertium delictum:ergo alia duo ſi non punirentur, remanerent impunita: quod eſſet contra publicam vtilitatem.

¶Vt autem iſta q. remaneat deciſa, & habeatur ipſius vera concluſio: ego adhæreo huic ſecundæ parti.Et puto opin. Pet.Philip.Corn.eſſe veriorem magis iuri conſonam: ſcilicet,

licet, quòd vſurarius poſſit criminaliter inquiri præcedente fama, vel accuſari: & vigore talis proceſſus criminaliter inniti, poteſt puniri pœna pecuniaria ad arbitrium iudicis eccleſiaſtici. & ad corroborandam iſtã partem, adduco primò omnes rationes & iura adducta & conſiderata per Pet. Philip. Cor. in dicto ſuo cõſi. xix. in tertio volumine, quę bene videntur militare.

112 ¶ † Secundò, vltra rationes per eum conſideratas, adduco, quòd iudex eccleſiaſticus ex iuſta cauſa ſibi viſa, poteſt adiuuare canones, addendo nouam pœnam: licet non poſſit totaliter ſtatuere contra canones. gloſ. eſt notabilis in clem. romani. in verſi. tolli, & ibi etiam Card. in prin. in iij. q. de elec. & Abb. in c. licet. col. ij. circa fin. in verſic. Aut ſubeſt ſtatutum, &c. de pœnis. & Fely. in c. irrefragabili §. certum. col. ij. verſi. limita hãc concluſionem, &c de offic. ordi. vbi dicit quòd poteſt addere nouam pœnam pecuniariam. & idem Felyn. in c. quod ſuper his col. v. verſic. fallitur ſeptimò, &c. de maio. & obe. vnde in propoſito, licet per canones nõ caueatur expreſſè, quòd vſurarius puniatur criminaliter: niſi ſolùm ad illas ciuiles pœnas traditas in d. c. quia in omnibus tamẽ dico, quòd epiſcopus poteſt addere nouam pœnam, coadiuuando canones: & punire ipſum arbitrio ſuo: ſcilicet, ad pœnam pecuniariam ex iuſta cauſa: ſcilicet ne tale delictum receptionis vſurarum, pertranſeat impunitum: & vt alij vſurarij capiant exemplũ. &. ceſſent formidine pœnæ à committendis vſuris: vt dicit text. in l. ſi operis. C. de pœnis. & l. quicunque §. quòd ſi fecerit. C. de hæreti.

113 † Solent enim pœnæ exacerbari, vt alij capiant exemplum l. aut facta §. fi. l. ſi quis aliquid §. qui abortionis. ff. de pœnis. & l. j. C. ad l. iul. repet.

114 ¶ † Tertiò hanc partem confirmo: quia hodiè multum inoleuit vſurariorum temeritas: & inſtigante diabolo acrius exercent vſuras nonnulli Chriſtiani, quàm iudæi & infideles. quo caſu propter delicti frequẽtiam, eſt permiſſum iudici pœnas ordinarias augere: & illas exacerbare, & nouas pœnas addere. tex. eſt & ibi Bar. in princip. in dicta l. aut facta. §. fin. ff. de pœnis. & l. j. in princi. ff. de abigeis. & tex. cum gloſ. in l. tertia. in fi. C. de epiſco. audie. facit tex. in l. hodie. ff. de pœnis. Stante ergo vſurarũ frequentia, dico indubitanter eſſe permiſſum epiſcopo augere pœnas canonicas: & punire vſurarium ad ſuum arbitrium pœna competenti: iuxta dictam l. hodie.

115 ¶ † Quartò, ad idem adduco: quia iudex eccleſiaſticus debet & poteſt illam pœnam irrogare, quæ magis timetur: ratione cuius timoris cenſendum eſt ipſum à delinquendo fore ceſſaturum. gloſ. eſt. in cap. licet. in gloſ. magna. circa fin. & ibi Abba. de pœnis. & text. in cap. quoniam frequenter. in fin. & ibi. gloſ. in verſicul. magis timeri, &c. vt lite non conteſt. & gloſ. in cap. de cauſis. in verſicul. certa in fin. de offic. deleg. & Felyn. in capitulo irrefragabili. § certum. colum. prima. & ibi etiam Abba. in tertio nota. de offic. ordin.

vbi

vbi videntur decidere hunc caſum de mente Hoſti. Dicunt enim, quòd iudex eccleſiaſticus pro crimine eccleſiaſtico etiam contra laicum poteſt irrogare pœnam pecuniariam, ſi illa magis timetur, quàm pœna ſpi-
116 ritualis. † ſed in nullo caſu poteſt magis conuenire pœna pecuniaria, quã contra vſurarium: qui peccat ex rabie auaritiæ & cupiditatis. vnde puniri debet in eo, in quo deliquit: vt pœna ſit delicto cõformis l. ſi fugiti. C. de ſer. fugi. facit tex. in l. ſancimus C. de pœnis. Ad quod habentes reſpectum imperatores huius regni, impoſuerunt pœnam pecuniariã cõtra vſurarios ſcilicet, publicationis omnium bonorum: vt dicit conſtit. quæ incipit: vſurariorum. & ſemper eſt credendum, quòd vſurarius nullã pœnam magis timebit, quã pecuniariam: quia ſemper auarus eget. & ex quo incœpit fabricare in gehennã, non curabit pœnas ſpirituales: vt tenet Abb. in c. vt clericorum. in fin. de vita & ho. cle. Et propterea vt irrogetur pœna delicto conueniens, & quæ magis timetur, dico quòd epiſcopus poteſt ipſum criminaliter punire pœna pecuniaria: quæ debet poſtmodum irrogari per epiſcopum in fabricam eccleſię vel in aliũ pium vſum: ne ipſe etiam arguatur de vitio cupiditatis: ſecundũ Abb. in dicto c. vt clericorum in fin. & in d. §. cæterùm. & in c. dilectus. de off. ordi. & in dicto cap. licet.
117 ¶ † Quintò adducitur: quia ius canonicum appellat vſuras, crimẽ: & ille, qui committit vſuras, dicitur committere crimen d. c. quia in omnibus.
118 & c. ſuper eo. de vſur. † Sed crimen dicitur, omnis operatio mala, quę poteſt accuſari & puniri criminaliter in hoc ſeculo c. apoſtolus lxxxj. diſt. & glo. in c. peccatum. de reg. iur. lib. vj. & Felyn. in c. teſtimonium. col. iij. de teſti. Et quòd vſura dicatur crimen, apparet ex ordine titulorum & rubricarũ in decretalibus: quia poſt titulum de furtis, eſt ſituatus titulus
119 de vſuris immediatè. † & dicit Abb. ibi in continuatione rubricæ, quòd vſura, eſt ſpecies rapinæ: & propter eà continuatur cũ rubrica de furtis.
120 ¶ & dicit Ioan. and. in c. peccatum de reg. iur. lib. vj. quòd non reperitur maius malum, quàm ſit vſura. & idẽ tenet Ioã. de ana. in c. j. in fin. de vſur. vnde ſequitur conſequentia neceſſaria, quòd ſi eſt crimẽ, debet aliqua condigna pœna puniri: quia ſi non puniretur, eſſet cõtra publicam vtilitatem: & impunitas pararet auſum ad maius malum & delicti multiplicationem: vt inquit Seneca.
121 ¶ † Sextò adducitur: quia omnis ille, qui delinquit contra præceptum legis, debet puniri pœna arbitraria, quando lex non ſtatuit aliam pœnã certam. glo. eſt & ibi Bar. in l. nemo martyres C. de ſacroſan. eccle. & gloſ. in cle. ij. in fi. in verſi. ſanctioni. de vita & ho. Cle. & Alexan. in addi. ad Bartol. in l. hodie ff. de pœnis. vbi dicit, quòd venire contra præceptũ legis, eſt pœna arbitraria: ſed certum eſt, quòd committere vſuras, eſt facere contra præceptum legis. quia omni iure ſunt prohibitæ: vt not. do. in rubr. C. & extrà de vſur ergo debet vſurarius puniri pœnæ arbitra-

arbitraria:quia venit contra præceptum legis, per prædicta.& not.Bal. in l.legis virtus. ff. de legi. & habetur per Abb.Felyn. & doct.in c.ij.de
122 maio.& obe.¶ †Septimò adducitur: quia quando caſus eſt dubius,& ſunt opiniones hincinde, debemus ſequi in dubio illam opin. quæ magis tenet publicæ vtilitati:& magis cohæret regulis iuris communis; vt not. Bar.& doct.in l.j.in princ.ff.ſol. mat. & eſt tex.& ibi Bart.in l.j.§. fin.C.de cadu.tol.Pro hoc eſt tex.formalis in l.hoc modo.ff.de condi. & demonſt. ſed hic ſtantibus iſtis duabus opin. contrarijs,magis fauet publicæ vtilitati iſta opi.quæ tendit ad puniendum delicta pœna condigna,quàm alia opin.quæ inducit impunitatem, & auget materiam delinquendi:ergo iſta opi.eſt amplectenda.quia magis adhæret regulis iuris : quæ ſunt, vt omnia crimina habeant ſuas pœnas. l. ſancimus. C. de pœnis. & l. ſi operis.eod.tit.& tantò magis procederet hæc opin. hodie in regno, vbi iure municipali conſtitutionum vſuræ criminaliter puniūtur.& ſic,quod deficit in pœna iudicis eccleſiaſtici, poteſt ſuppleri per ſecularem:prout fuit dictum ſuperius.& tenet Gemi. in c.primo de vſu. lib.vj. Et ad prædicta facit text.in c.ſtatuimus.in fin. de maledi. vbi contra blaſphemantes. ſtatuitur pœna pecuniaria vltra alias pœnas ſpirituales.

123 ¶ †Et retenta iſta parte,quę videtur verior & magis iuri conſona, non obſtant ea,quæ in contrarium adducebantur:maximè, per Philipp. Decium in d.ſuo conſi. clxx. Et primò, inquantum dicit,quòd vſurarius petit vſuras ex conuentione & voluntate partis promittentis. vnde non debet dici in dolo,nec in crimine punibili:ex quo nullam iniuriam facit volenti:quia ad hoc de facili reſpondetur : quia lex prohibens vſuras, prohibet eas recipi etiam à ſponte ſoluente:quia is,qui ſoluit,non peccat:ſed tamen is, qui recipit vſuras. glo.eſt in c.debitores. in verſic. reddere.de iureiur. vnde in materia vſurarum, tota prohibitio legis, eſt in recipiente.vt in c. conſuluit. de vſu. & ideò non conſideratur voluntas ſoluentis:quia ſiue ſoluat voluntariè ſiue nō, ſemper peccat recipiens: & venit contra præceptum legis. Vnde meritò puniri debet : & tantò magis, quia ſemper præſumitur de-
124 bitor inuitus ſoluere. †nam ſoluendo vſuras,videtur ſibi eruere oculū: vt dicit gloſ.in l.j.ff.de ſolu. & Bal. in l.indebitas.C.de vſur.Sic in ſimili videmus in quolibet actu à lege prohibito,quòd non excuſat voluntas partium:quin remaneat prohibitio & ſortiatur pœna legalis ſuum effectum. l. non dubium. C. de legi. Non enim excuſatur adulter,ſi dicat ſe adulteraſſe mulierem volentem, quin habeat pœnam legalem. Dato enim,quòd non offendat proximum propter eius voluntatem:tamen offendit rempublicam: quia attentat actum à iure prohibitū & pœnalē.

125 ¶† Non obſtat.d.c. cùm tu de vſur. inquantum fuit ponderatum in tribus locis, vt ſuprà. quia totum illud capitulum loquitur de pœnis Lateranenſis concilij, inductis ad reſtitutionem

tionem vſurarum ciuiliter tamen. vt patet ibi in princip. & illud quod dicitur in d.verſi. illi autem ſcilicet, quòd ſi vſurarius eſt pauper, non punitur. Confirmat hunc intellectum: quia ſi illæ pœnæ ſunt inductæ ad compellendum vſurarium ad ſatisfactioné, ceſſante ſatisfactione propter paupertatem, ceſſant etiam illæ pœnę. & ſimiliter facta reſtitutione, ceſſant: vt dicitur ibi in fin. quia ceſſat peccatum, quo ad Deum: & illæ pœnæ ſolùm reſpiciunt animam & corruptionem peccatoris: ſed quatenus fuit offenſa reſpublica per patrationem delicti & receptionem vſurarum: requiritur alia ſatisfactio per pœnam criminalem: vt pluries fuit dictum ſuperius: vnde quia illa non eſt naturalis pœna delicti nec ſufficiens: ſed ſolùm tendit in fauorem priuati, vt vſuras acciperet: dicendum eſt poſſe irrogari aliam pœnam ſufficiétem arbitrariam: pro eo, quia fuit contrauentum præceptis iuris diuini & canonici pro ſatisfactione reipublicæ. l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publica. & per ea, quæ plenè dixi ſuprà, quòd quando eſt actum ciuiliter de delicto ad rei reſtitutionem, poteſt etiam agi criminaliter.

126 ¶ † Venio ad ſecundũ dubium principale huius quæſt. ſcilicet, an hodie in regno poſſit iudex inquirere ex officio contra vſurarium, nemine accuſante. Et licet per conſtit. vſurariorum, iſtud crimen dicatur eſſe publicum, adeò quòd quilibet de populo admittitur ad accuſandum ſiue ad denuntiandum, vt ibi habetur: tamen hoc eſt correctum per ritum magnæ curiæ in numero. 14. qui incipit: item quòd nullus laicus &c. quo cauetur, non admitti quem ad accuſandum de aliquo crimine, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur. item hodie curia ſecularis in regno non poſſet ex officio inquirere de tali crimine, niſi interueniat accuſatio in forma: adeò quòd non ſufficit ſola denuntiatio: vt eſt alius ritus magnæ curiæ in numero. xv. incipiens. item quòd nullus admittatur, &c. & ſic remanet concluſio, quòd hodie in regno iudex ſecularis non poteſt ex officio inquirere de crimine vſurarum, niſi appareat accuſator: qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur. & ita tenet Par. in tract. ſynd. in verſic. inquiſitio. colũ. iij. ver. & hodie in regno ſunt ſublatæ, &c.

127 ¶ † An autem in crimine vſurarum ſtantibus indicijs poſſit deueniri ad torturam: vide Socin. tenentem, quòd ſic in conſil. 219. col. fin. in ij. volũ. & Ioan. de Ana. in cap. quia in omnibus. col. xix. de vſur. puto tamen, quòd in hoc regno non poſſit dari tortura in crimine vſurarum: ex quo vbi irrogatur pœna publicationis bonorum, non irrogantur tormenta: quia non cenſetur pœna vltra relegationem: per c. regni: quod incipit: tormenta. ita tenet Paris in tract. ſyndi. in verſic. tortura in c. an in cauſa pecuniaria &c. ſed pro crimine vſurarum, eſt pœna publicationis bonorum: vt in conſtit. vſurariorum. ergo &c.

128 SECVNDVS † Caſus principalis, in quo permittitur inquiri ex offi-

officio, eſt in omni delicto, quod cõmittitur per conſpiratione: vt quando plures conſpirant ſeu coniurant ad aliquod malum ſimul. text. eſt & ibi Bal. in l. prima. C. de monopolijs.
129 †Quæ autem ſit pœna iſtorum conſpirantium ſeu facientium conuenticulam. Dic quòd diuerſæ pœnæ ſunt ſtatutæ per diuerſas leges in iure. Primò enim, eſt pœna exilij & publicationis bonorum, quam imponit dicta l. prima. C. de monopol. Secundò, eſt text. in l. denuntiamus. C. de his, qui ad eccleſ. confug. vbi imponitur pœna vltimi ſupplicij. Tertiò, eſt text. in cap. j. §. conuenticulas. de pace iur. fir. vbi ſinguli coniuratores puniuntur ad vnam libram auri. Quartò, eſt text. iuncta gloſ. in l. qui illicitum. ff. de colleg. illici. vbi imponitur pœna legis Iuliæ maieſtatis. Quintò, eſt text. in l. j. ij. C. de ſeditio. vbi imponitur pœna grauiſſima: & ſic pœna mortis contra iſtos ſeditioſos, turbantes publicam pacem: de quibus etiam loquitur text. in l. ſi quis aliquid. §. authores. ff. de pœnis. & habetur in c. ſeditionarios. & ibi Archi. xlvj. diſtinct. Sextò, eſt text. in l. aut facta in princ. ff. de pœnis. vbi nõ ſtatuitur certa pœna contra coniuratores: ſed puniuntur pro qualitate delicti & euentus: vnde innuit ille text. quòd iſta ſit pœna arbitraria & variabilis: ſecundum delicti atrocitate. Et per illum text. puto diſtingui debere omnes pœnas prædictas, ſecundum facti acciden-
130 tiam & qualitatem. †Scias tamen, quòd quandoque iſtæ conuenticulæ ſunt licitæ: vt quando fiunt ad bonu finem: & tunc non puniũtur nec poſſunt inquiri. imò tunc ſunt omni iure permiſſæ: text. eſt in ca. Sane. xvj. quæſtione ſeptima & tenent Andreas de Yſer. Bald. Aluarot. & Car. in d. c. primo. §. conuenticulas. & Archi. in c. coniurationum. & ca. ſi quis. vndecima quæſt. prima & Pet. Phili. Corn. in conſilio. 216. in tertio volu. & Ioan. de ana. in rub. extra de ſchiſma. colum. prima in fine. In dubio autem ſemper præſumitur fieri ad malum, ex quo ſunt de genere prohibitorum: ſecundum doc. in locis præalleg. & Arch. in c. illud. col. pe. xxiij. diſt. vbi plus dicit, quòd etiam ſi contra nocentem ſit conſpiratum, ſemper præſumitur ad malum. idem tenet Lucas de penna in l. magiſtros. col. fi. C. de profeſ. & medi. lib. x.
131 †Tertius caſus eſt, quando eſt vendita ancilla ſub pacto, ne proſtituatur. aliâs ſit libera: nam ſi emptor nõ obſeruat pactum, iudex inquirit ex officio: & facit illam exhiberi: vt perueniat ad libertatẽ. Tex. eſt & ibi Bal. in l. mulierem. C. ſi manci. ita ve-
132 nie. ne proſtituatur. †Quartus caſus eſt. in omni cauſa miſerabilium perſonarum: nam in ea poteſt ex officio procedere: etiam ad priuatam vtilitatem: ſecundũ Bald. in d. l. mulierem. & Bart. in l. iiij. §. hoc autem iudicium. col. j. in v. opp. & ibi etiam Alexand. in j. col. ff. de dam. infect. & Alex. in l. j. colum. j. ff. de iur. omn. iudic. & Bald. in cap. primo. §. iniuria. columna penult. de pace iur. fir. & Abb. in cap. ad noſtram. columna ij. in fi. el. ij. de iureiur. Pro hoc eſt tex. in l. nec quicquam. §. aduocatos. ff. de offic.

offi.procon.vbi iudex ex officio po-
teſt dare aduocatos miſerabilibus
perſonis.Quod corroboratur ex his,
quæ habentur in c.regni.quod inci-
pit:ne tuorum.& alio : quod incipit:
ſi temporum . vbi datur poteſtas iu-
dicibus inquirendi pro iniuria illata
pupillo & viduæ:& ſic miſerabilibus
perſonis. verùm illæ ſunt literæ ar-
bitrales.tamē hoc eſt cautum etiam
133 iure communi:per prædicta.† Hoc
ſanè intellige,quando ſumus in pu-
pillo & vidua paupere:quia tunc nu
merantur inter perſonas miſerabi-
les : aliàs ſecus.ita tenet Abb . & ibi
etiam Baiba.in addi.in c.ſignifican-
134 tibus.de off.dele.¶† Quintus caſus
eſt in his,quæ notoriè liquent iudi-
ci ex actis.nam in his poteſt inquire-
re & ſupplere etiam parte non peten
te:ſecundum Alexan.in l.j.C.vt quæ
deſunt aduo.& per docto.in c.ſigni-
ficauerunt.de teſti.& not.Felyn.in c.
ex tenore.colum.fin.de reſcrip.& eſt
tex.cum gl.in l.ij.§.fin.C.de tempo.
app.& glo.in l.filius.§.veterani.ff.de
135 procu.¶ † Sextus caſus eſt in omni
cauſa pia:poteſt iudex tam eccleſia-
ſticus , quàm ſecularis inquirere &
procedere ex officio in cauſis pijs:&
eccleſiarum . nam etiam pro iuribus
eccleſiæ poteſt iudex inquirere : &
generaliter in omnibus cauſis con-
cernentibus periculum animæ:vt ſi
per pœnitentia imponenda,poteſt iu
dex inquirere : & vt euitetur pecca-
tum:ita hæc omnia tenet Abb.in c.
ad noſtrā.el.ij.col.ij.de iureiu.& not.
Bald.in d.l.mulierem.C.ſi manci.ita
venie.ne proſti.& habentur in c.j.de
136 off.ord.¶†Septimus caſus eſt,quan
do epiſcopus habet ſuſpicionem de
parentela inter coniuges : quia po-
teſt iudex eccleſiaſticus inquirere de
impedimento quolibet matrimonij
ad faciendum ipſum ſeparari.tex.eſt
in c.porrò.in ſi.& ibi Abb.de diuor,
& no.glo.in c.j.verſi.canones.de of-
fi.ordi.& Abb.in d.c.ad materiam.el.
ij.colum.ij.& habentur in c.epiſco-
137 pus in ſinod.xxxv.q.vj.¶†Octauus
caſus eſt : nam poteſt iudex ex offi-
cio inquirere de iuribus principis.
tex.eſt in l.pe.& fi.C.de bo.vacan.li.
x.& Abb.in d.c.ad noſtram el.ij.col.
ij.de iureiur.& tex.in l.ſi quis intra.
138 C.de bo.proſcrip.† ſic etiam de om
ni pecunia fiſco applicanda,inquirit
ex officio:ſecundum Bart.in l.ſi quis
reum.in fi.ff.de cuſto.reo.& Bart.&
Alexand.in l.ij.§.Senatus.ff.de iure
139 fiſci.¶†Nonus caſus eſt:nam iudex
propter magnum ſcandalum euitan-
dum , poteſt ex officio inquirere &
prohibere,ne ſcandalum committa-
tur abſq; accuſatore.ita tenet Cyn.
in l.j.in fin.C.de monopol.& Bald.in
l.mulierem.C.ſi manci.ita venie.ne
140 proſtit.¶ † Decimus caſus eſt:quia
poteſt iudex generaliter inquirere
in prouincia vel ciuitate , quam re-
git , contra omnes malefactores :vt
purget ipſam malis hominibus pro
quiete publica text.eſt in l.iij.&.l
congruit.ff.de offi.præſid.
141 ¶†Vndecimò,inquirit iudex ex of-
ficio de omni crimine & iniuria
commiſſa contra eccleſias & eccle-
ſiaſticas perſonas:& ſimiliter de om
ni crimine commiſſo in eccleſia.tex.
eſt & ibi Bald.in lege ſi quis in hoc
142 genus.C.de epiſco.& cleri.† Vnde
in omni

in omni crimine ſacrilegij inquiri poteſt ex officio:per dictum text.nã omnis iniuria facta in clericum, dicitur publicum crimẽ:& quilibet poteſt accuſare:& iudex ex officio inquirere:ſecundum Bart.in d.l.ſi quis in hoc genus.& Iaſ.in l.prouinciali.
143 §.fin.ff.de ope.no.nun.†nam iniuria facta clerico,dicitur facta Deo,& totam eccleſiam tangit:ſecundum gl. in c.nonnulli.iij.q.j.& habetur in c. accuſatio.ij.qõ.vij. & eſt text.& ibi Abb.in c.ij.de for.cõpe.& Abba.in c.
144 cùm ſit generale.col.ij.eo.tit.† vnde patet ex prædictis,quòd etiã de blaſphemia Dei poteſt inquiri:& quilibet accuſare:quia illa eſt vera offenſio in Deum:vt not.Bar.in l.j.col.ij. ff.de pub.iudi.tex.in authẽ.vt non luxurientur &c.per totum.& in authẽ. alearum vſus.C.de relig.
145 ¶ †Duodecimò,inquirit iudex,quando hæres fecit inuentarium:& creditores dicunt plus eſſe in bonis,quàm ſit deſcriptum in inuentario:nam poteſt iudex inſtantibus creditoribus inquirere & accipere probationes de domo hæredis,torquendo etiam ſeruos hæredis.text.eſt, & ibi per doct. in l.fi.§.licentia.el.ij.C.de iure deli. Verùm iſta inquiſitio non eſt ex mero officio:quia fit ad inſtantiam creditorum:vt ibi.
146 ¶ †Decimotertiò,inquirit iudex in cauſa naufragij,& in omnibus cauſis dependentibus à naufragio:& contra ſurripientes bona naufragorum: & inquiſitio talis,fit leuato velo & ſummariè.tex.eſt & ibi per docto.in l.quotiens.& l.de ſubmerſis.C.de naufrag.libr.xj.
147 ¶ †Decimoquartò inquirit iudex ex officio,etiam nemine accuſante contra tutorem ſuſpectum:& poteſt ipſum ex officio remouere,ſi ſuſpectũ inuenerit,tex.eſt & ibi Bar.in l.iij.§. prætereà.ff.de ſuſpe.tut,& poteſt in iſta inquiſitione ſe informare per depoſitionem ſeruorum pupilli.l.fi.in princi.ff.de ſuſpe.tut.& iſte eſt caſus ſpecialis fauore pupilli:in quo iudex inquirit ad priuatam vtilitatem, vt d.§.prętereà.quia regulariter eſt contrarium ſcilicet quòd ad priuatam vtilitatem inquiri non poteſt: ſecundum Bar.& ibi Ange.in trac.male.in verſi.incendiario.col.ij.& not.doc.in c.exhibita.de iud.& fuit dictum ſuprà in præcedenti charta.verſi.decimò principaliter,&c.& Bar.in l.ſi vacantia.C.de bon.vacan.lib.x.
148 ¶ †Decimoquintò,inquirit iudex ex officio contra producentem ſcripturam falſam, vel ſuſpectam in iudicio:& poteſt ipſum punire ex ſola ſuſpicione ſcripturæ:niſi probet illam eſſe veram text.eſt & ibi Bal.& Sali. in l.iubemus.C.de proba.&dicit Bal.
149 in l.fi.†quòd ſcriptura redditur ſuſpecta eo ipſo,quòd habet aliquam raſuram in loco ſuſpecto: & nota vnum bonum caſum,qui millies euenit in iudicio:quòd iudex poteſt punire de falſo producentem ſcripturam ſuſpectam:licet non clarè probetur,quòd ſit falſa:& hoc eſt ſpeciale:quia in alijs criminibus debent eſſe probationes luce clariores. l.fi.C. de proba.Hìc autẽ ſola ſuſpiciotranſfundit onus probandi contrarium,in ipſum producentem:& ſuſpicio pro veritate habetur ita dicit Lucas de

pen.in l.ſi vacantia.col.ij.verſicu.eſt etiam in eo aliud ſpeciale &c. C.de
150 bo.vaca.libr.x.¶ † Decimoſextò,inquirit iudex incidenter contra teſtes deponentes falſum,vel vacillãtes in iudicio:& poteſt illos ex officio punire.tex.eſt & ibi Bald.& docto.in l. nullum.C.de teſtib.& in c.ſuper his. de pœnis.& not.Bar.in l.iij.§.preterea.ff.de ſuſpec.tuto.& idem eſſet in producente falſos teſtes:quòd poſsit puniri ex officio:per ea, quæ dixi in verſi.præcedenti.de producente falſam ſcripturam.& per ea,quæ dicam infra proximò verſicu.
151 ¶ † Decimoſeptimò inquirit iudex ex officio generaliter de omni delicto commiſſo coram ſe:vel in iudicio incidẽter:dum ipſe cognoſcit de aliqua principali cauſa: hoc enim operatur continentia cauſæ.ita dicit Bal.in d.l.iubemus.col.ij.in fi.verſi. v.C.de proba.& Bar.in d.l.iij.§.præterea. & probatur in d.l.nullum & not.Bartol.in l.ij.§.ſi publico.col.iij. verſi.quarta regula,&c.ff.de adult.& in l.ſi qua pœna.ff.de ver.ſigni.
152 ¶ † Decimooctauò, inquirit iudex de iuribus eccleſiæ, & de beneficio eccleſiaſtico: quia poteſt inquirere contra poſſeſſorem beneficij:vt doceat quo titulo poſsidet:& ſimiliter contra poſſeſſorem alterius rei eccleſiaſticæ.Ita tenet Innocen.in c.ad noſtram.el.ij.de iureiuran.& Bald.in l.ciuile.C.de fur.& Bal.in l.ſancimus C.de ſacroſan.eccleſ.& Bald.in l.cogi.colũ. ij.C.de petitio.hæredi.& in l.ij.C.quo.& quando iud.& not.glo. & docto.in c.j.de reg.iur.lib.vj.& poteſt excõmunicare.c.dilecto.de ſen.
153 excom.lib.vj.¶ † Decimononò, inquirit iudex in omnibus caſibus,in quibus accuſator non probans,excuſatur à præſumpta calumnia:qui numerantur per glo.in l.athletas.§.calumniator.ff.de his,qui not.infa.ita dicit Bar.in d.§.calumniator.
154 ¶ † Vigeſimò,inquirit iudex eccleſiaſticus contra tenentes bona, quæ debent diſtribui pauperibus:vel ad alias pias cauſas:ſecundum Barto.in d.l.ſi vacantia.& facit hoc contra hæredes non adimplentes legata pia: iuxta not.in authen.hoc amplius.C. de fideicommiſ.& Bart.in l.ne quicquam.§.fin.ff.de offic.procon.& in l. ſeruo alieno.in princi.ff.de lega.j.& Bar.in l.Quintus.ff.de an.leg.& in l. ſeruos.ff.de ali.lega.
155 ¶ † Vigeſimoprimò,inquirit iudex ex officio de probitate vitæ:de idoneitatẽ & moribus alicuius eligendi,promouendi,vel ordinandi.Item, quando viſitat epiſcopus eccleſias, facit huiuſmodi inquiſitiones contra clericos: prout de his dixi ſuprà circa principium huius ſextæ partis.verſiculo quarto modo.& verſiculo ſequenti.
156 ¶ † Vigeſimoſecundò,inquirit iudex de omni crimine,vbi interuenit accuſator,qui colludit ſeu præuaricatur.text.eſt in l.fallaciter.C.de abo li.per quem ita tenet Bald.in d.l.iubemus.col.j.C.de proba.& vide quod dicam infrà,verſi.xlij.
157 ¶ † Vigeſimotertiò:inquirit iudex contra calumniatorem,etiam nemine accuſante.ita declarat Bart.in l.j. colum.j.ad Turpil.& ibi propriè eſt text.in §.j.& ratio eſt, quam ſuprà dixi,

dixi, ſcilicet quia iſtud dictum calumniæ committitur coram iudice. Vnde meritò iudex inquirit: vt dixi ſuprà, verſicu. xvj. & xvij. & ita dicit Barto. in d. l. j. col. j. & tangunt Bal. & doct. in l. j. C. de calum. & Bart. in l. ij. §. ſi publico. ff. de adult. col. iij. verſi. quarta regula &c.

158 ¶ † Vigeſimoquartò, inquirit iudex propter incidetem quæſtionem, vbicunque enim incidenter cognouit de crimine, poteſt de illo inquirere. text. eſt in l. pen. C. ſi aduer. liber. per quem ita tenet Bar. in d. §. ſi publico. col. ij. in fi. verſi. ſecunda regula, &c. & vide omnino Bal. in l. quod euitandi. C. de condi. ob tur. cauſam.

159 ¶ † Vigeſimoquintò, inquirit iudex ex officio de iniuria facta ſcholari. & in iſto caſu eſt ſpeciale, quòd iudex ſine accuſatore inquirat de priuato crimine. ita tenet Bal. in authẽ. habita. col. vj. ſequitur verſi. aliâs ſcituris &c. C. ne fil. pro pa. vbi plus dicit, quòd ſolus rector ciuitatis vel prouinciæ inquirit. non autem epiſcopus nec doctor legens.

160 ¶ † Vigeſimoſextò, inquirit iudex de delicto commiſſo per ſuum officialem in officio: & tunc indiſtinctè inquirit. Si verò extra officium deliquit, tunc inquirit ita demum, ſi eſt notorium: & non aliter: ſecundum Bar. in l. ſi quis fortè. §. j. ff. de pœnis. & vide text. cum ibi not. per doct. in l. ij. C. de ſpor. & quod not. Barto. in l. ſenatus. ff. de offic. præſid.

161 ¶ † Vigeſimoſeptimò, inquirit iudex contra facientem iniuriam ſuis officialibus vel famulis: dummodo crimen ſit notorium: aliâs ſecus: quia eſſet ſuſpectus: ſed notorietas facit ceſſare ſuſpicionem. ſecundum Bartol. in dicta l. ſi quis fortè. §. j. ff. de pœnis.

162 ¶ † Vigeſimooctauò, inquirit iudex de omni crimine notorio. text. eſt & ibi plenè Bal. & Saly. in l. ea quidem. C. de accuſ. & And. de yſer. in conſtit. humanitate. colũ. ij. & habetur in l. j. C. de cuſto. reo.

163 ¶ † Vigeſimononò, inquirit iudex ſpecialiter de omni crimine ſuper quo præceſsit primò inquiſitio generalis ad inueniendos malefactores, & purgandam prouinciam malis hominibus: iuxta l. congruit ff. de offic. præſi. nam illa inquiſitio, dicitur præparatoria ad ſpecialem: & fruſtra fieret, niſi contra maleficos repertos deueniretur poſteà ad particularem inquiſitionem. ita dicit Bal. in l. iubemus. colũ. ij. verſicu. & eſt ſciendum. &c. C. de proba. & Bal. in l. ea quidem colum. vij. verſic. iij. &c. C. de accu. & Bart. in l. ij. §. ſi publico. colum. iij. in prin. ver. iij. regula &c. ff. de adul. pro hoc eſt text. in l. iiij. §. mandatis. ff. ad legem Iulia. pecul. & Bald. in l. congruit. in j. lect. & Abba. in c. bonæ. el j. col. iij. in vj. not. de elect. & prædicta declara & limita, vt infrà verſicul. xxxvj.

164 ¶ † Trigeſimò, inquirit iudex de inimicitijs & guerris, quæ vigent in ciuitate inter particulares ciues: ex quibus poteſt turbari reſpublica: & deueniri ad arma. Nam tunc poteſt iudex compellere partes ad pacem ex ſuo officio: ſecundum Bartol. in l. congruit. in fi. ff. de offic. præſid. & Bald. in l. cùm affirmes. C. de libe. cauſa.

Et de hac materia, quando iudex poſ ſet compellere partes ad cõcordiam in ciuili vel criminali cauſa: vide Bald. & Mod. in l. quidam æſtimauerunt. ff. ſi cer. pet. & Bal. in l. ex ſtipulatione. C. de ſent. & prædictis adde tex. in l. j. §. quies. ff. de offi. præ. vr. & Alex. & Paul. de caſt. & doct. in l. qui bona. §. ſi quis iuxta. ff. de dam. infec.

165 ¶ † Trigeſimoprimò, inquirit iudex contra filium, qui impias manus in patrem vel matrem iniecit: vel ſi ipſos parentes contumelijs affecit: quia tale delictum vindicari ſpectat ad publicam vtilitatem. text. eſt in l. j. §. ſi filius. ff. de obſequijs à libe. pa.

166 præſtan. ¶ † Trigeſimoſecundò, inquirit iudex contra cuſtodem carceris: qui pretio corruptus, dimiſit carceratum ſine vinculis, vt fugere poſ ſit: vel paſſus fuit introduci ferrum, vel venenum in carcerem. tex. eſt in l. carceri. ff. de cuſto. reo.

167 ¶ † Trigeſimotertiò, inquirit iudex contra lenones: qui nituntur mulieres ad luxuriam allicere: & dicuntur deuaſtatores caſtitatis. vnde iudex poteſt illos de ciuitate expellere & punire: vt in authenti. de leno. §. ſancimus. & ibi Angelus vbi plus dicit, quòd is, qui decipit mulierem cum promiſsione pecuniæ, & ſub tali promiſsione vel datione ipſam adulterat: punitur pœna ſtatuti loquentis de adulterante inuitam mulierem. Nam inuita dicitur mulier, quæ decipitur ſub auri promiſsione.

168 ¶ † Trigeſimoquartò, inquirit iudex de crimine lenocinij ſine accuſatore: per text. in l. ij. §. ſi publico. ff. de

169 adult. † nam iſtud crimen reputatur maius adulterio: ſecundum Ange. in tract. male. in verſic. *che me hai adul-*

170 *terato &c.* in fin. † ſed pulchrum dubium eſt, an de crimine adulterij poſ ſit inquiri ex officio nemine accuſante? Ang. in d. verſi. *che me hai adulterata &c.* col. iij. verſicu. quæro, an de adulterio &c. tenet quòd ſic, ex quo eſt crimen publicum: per dictũ §. ſi publico: Contrarium dicitur in deciſ. clxxvj. cõcil. Neap. vbi dicitur, quòd de adulterio non inquiritur ex officio: niſi quando eſſet notorium. & hanc opi. tenet Matth. de afflic. in conſtit. legum aſperitate. col. iiij. vbi diſtinguit: Aut præceſsit accuſatio mariti vel alterius: & poſteà deſiſtit: & tunc iudex inquirit: aut nulla accuſatio præceſsit: & non poteſt inquirere: ne habeat fœdare connubia matrimonij: iuxta. l. cõſtante. ff. de adulter. & l. quanuis adulterij. C. de adul. verùm in regno eſt litera arbitralis, quæ incipit: Ne tuorum, qua cauetur, quòd iudex poteſt inquirere de omnibus criminibus irrogantibus pœnam mortis naturalis vel ciuilis, vel membri abſciſsionis. vnde is, qui haberet conceſsionem literarum arbitralium, poſſet in regno inquirere de crimine adulterij: cùm pro eo ſit pœna mortis: vt d. l. quanuis adulterij. in fi. & no. And. de yſer. in d. cõſti. legum aſperitate.

171 ¶ † Trigeſimoquintò, inquirit iudex de omni crimine, in quo quis reperitur in flagranti per officiales curiæ. puta in actu delinquendi. ita tenet Andr. de yſer. in conſtitu. regni, quæ incipit: humanitate. columna ſecunda & tertia.

Trigeſi

172 ¶ † Trigeſimoſextò,inquirit iudex
generaliter in regno contra homi-
nes malæ vitæ: vt dixi ſuprà verſi-
cu.x.& xxix.hoc addito,quòd de iu-
173 re conſtitutionum regni, † quando
venit iudex in prouincia vel ciuita-
te,poteſt facere edictum,quòd om-
nes qui ſentiunt ſe offenſos,debeant
comparere coram eo infra talem ter
minum ad querelandum:& ſimiliter
omnes teſtes,qui habent aliquam no
titiam de crimine alicuius,& de ma-
la vita alicuius,compareant ad depo
nendum teſtimonium veritatis cum
comminatione, quòd elapſo termi-
174 no non audientur:† & iſta inquiſi-
tio generalis poteſt fieri,quotiens iu
dici placuerit:& per eā deuenit poſt
eà ad ſpecialem: vt dixi ſuprà:ver-
ſicu.xxix.Ita hęc omnia traduntur in
conſtitu.inquiſitiones.& conſtit.ſeq.
quæ incipit:hi:qui verum:per capi-
tula regni eſt nouiter prouiſum,
quòd iſtæ inquiſitiones generales
non fiant,niſi ſemel in anno:& quòd
non deſcendatur poſteà ad ſpeciales,
niſi in caſibus,de quibus licitum eſt
inquiri de iure: & niſi ex mandato
principis in alijs non permiſsis.& de
hoc eſt capitulum regni, per quod
datur optima limitatio ad materiam
l.congruit.ff.de offic.pręſid.& ad ea,
quæ dixi ſuprà in verſicu.xxix.ſcili-
cet, quòd non ad omnia crimina eſt
præparatoria inquiſitio generalis.
nam ſi per inquiſitionem generalem
inueniretur quis in tali delicto, de
quo non poteſt de iure inquiri:nihil
prodeſt dicta inquiſitio:quia non e-
rit ſufficiens ad deueniendum ad ſpe
cialem: quia aliàs de facili fieret
fraus legi: & de omni leui crimine
poſſet inquiri faciendo primò gene-
ralem inquiſitionem, prout hoc e-
tiam dixi ſuprà, in tertio requiſito,
ad inquiſitionem, in octaua limita-
175 tione,in fin.¶ † Trigeſimoſeptimò,
inquirit iudex de crimine læſæ ma-
ieſtatis perpetrato contra perſonam
principis vel ſuorum collateralium.
Text.eſt in conſtitu.hi,qui.§.de ſpe-
cialibus. & hoc eſt etiam prouiſum
de iure communi per extrauag.ad re
176 primendam.¶ † Trigeſimooctauò,
inquirit iudex ſine accuſatore con-
tra famoſos latrones: & fures, ag-
greſſores ſtratarum:latitantes in ſyl
uis,& alios ſimiles:& ipſos punit ſi-
ne ordine iudiciario: vt d.conſt.re-
gni.quę incipit:iuſtitiarij non per ca
lendas.& eſt etiam prouiſum de iure
communi:per.l.capitalium.§. famo-
ſos.&.§.graſſatores.ff.de pœnis & l.
177 conſtitutiones.ff.de app.¶ † Trige-
ſimononò,inquirit iudex contra in-
obedientes &turbantes ſuam iuriſdi
ctionem:& contra rebelles & contu
maces ad pœnas legitimas, & mul-
ctas imponendas:vt probatur in l.ſe-
cunda.C.de ſpor.& in l.prima per to-
tam.ff.ſi quis ius di.non obtempe.&
per Bald.in dicta l.iubemus colum-
na ſecunda.in fin.verſicu.ſexto.C.de
probat.& habetur plenè in conſtitu.
pœnam eorum.& ibi per Andræ.de
yſer.& in l.eos.C.de modo mul.& in
toto titu. ff.de requi.reis: & in l.ad
dictos.C.de epiſco.audi.
168 ¶ † Quadrageſimò, inquirit iudex
contra ſocios criminis in caſibus, in
quibus licita eſt interrogatio de ſo-
cijs:qui numerantur per glo.in l.fin.

in fin.C.de accuſ. ita dicit Andre.de yſer.in d.conſti.hi,qui.

179 ¶† Quadrageſimoprimò, inquirit iudex de homicidijs & damnis clandeſtinis, vbi nullus accuſator apparet.& hoc eſt nouiter prouiſum per duas conſti.regni:videlicet per conſtitu.ſuper inciſionibus. & conſtit.ſi damna.& ibi per And.de yſer.& ſunt duo capitula regni:vnum videlicet, in nume.24.& incipit: clandeſtinis. Aliud in nume.155.& incipit: conſtitutionem diui patris.Eſt etiam aliud capitulum regni limitans & declarans, quando habet locum pœna homicidij clandeſtini:in nume.114. & incipit:item ſtatuimus,quòd pœna &c. quo cauetur dictam pœnam tunc habere locum, quando homo reperitur mortuus:ſecus,ſi reperitur

180 viuus:licet vulneratus.¶†Quadrageſimoſecũdò,inquirit iudex de omni crimine,in quo interuenit accuſator: & pendente accuſatione in iudicium deducta,moritur.nam iudex proſequitur ex officio,ne delicta remaneant impunita.ita tenet Barto. in l.iij.§.j.col.fin.ff de li.agno.per.l. defuncto.ff.de pub.iud.& l.penul.in prin.& ibi Bar.eod.titu.& tenet Barto.in ſimili de accuſatore abſente in l.inter accuſatorem.ff.de pub.iud.& habetur in c.j.&.ij de collu.deteg.& hic potes cumulare omnia,quæ dixi ſuprà de accuſatore deſiſtente, vel colludente,vel tranſigente:&de alijs quam pluribus, quæ plenè cumulaui ſuprà in viij.requiſito ad inquiſi-

181 tionem:cum ſuis fallentijs.¶† Quadrageſimotertiò, inquirit iudex ſuper neceſsitate ciuitatis & ciuium ſubditorum:maximè tempore cariſtiæ & neceſsitatis:compellendo dominos ad vendendum frumentum & annonam iuſto pretio.l.j.§.fin.ff.de offi.præfec.vr.& ibi Bart.& tradunt Moder.in l.nec emere.C.de iure deli.non tamen poteſt compellere illos, qui habent frumentum ſolùm pro victu ſuo: quia ordinata charitas,incipit à ſeipſo.l.præſes.C.de ſerui.& aqua,ita dicit Andre.de yſer.in proœ.conſti.colum.j.vbi allegat illud in euang.Matthæi:Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis,ite potius ad vendentes,& emite vobis.&c.

182 ¶ † Quadrageſimoquartò,inquirit iudex contra aduocatos & procuratores calumnioſos & tumultuoſos, & malè ſe verſantes in eorum officio:vel ſi ſunt infames.nam poteſt illis interdicere, ne poſtulent & procurent. & poteſt eis prohibere omnes actus forenſes:vt d.l.j.§.fin.ff.de offic.præfect.vr.& in l.moris.in princip.&.§.j.ff. de pœnis. & l.j.§.remouet.ff.de poſtu. & l. quos prohibet.

183 eod.titu.¶† Quadrageſimoquintò, inquirit iudex de defenſionibus rei in criminalibus ex ſuo officio:etiam ſi reus non defendat,poteſt,imò tenetur iudex perquirere ſuas defenſiones ex officio, ad innocentiam ſuam probandam.text.eſt & ibi Barto.in l.ſi non defendantur.ff.de pœnis.& Barto.in l.j §.fi.ff.de quæſtio. & in l.iiij.§.hoc autem iudicium.colum.pe.ff.de dam.infe.& plenè in ſua diſputatione,quæ incipit:iudex.ma-

184 leficiorum.&c.¶ †Quadrageſimoſextò, inquirit iudex ſupplendo de facto:& teſtes producendo in omnibus

bus caſibus, in quibus poteſt procedere ad diffinitiuam ſententiam contra abſentem: ſiue in ciuilibus, ſiue in criminalibus: ſecundum Barto. in authen. qui ſemel. colum. j. per illum text. C. quo. & quando iud. & in l. am pliorem. C. de app. & Barto. plenè in d. l. iiij. §. hoc aute. in iij. q. ff. de dam. infec. Ex quo infero, quòd cùm hodie in regno non requiratur litis con teſtatio in cauſis ciuilibus: quia reo citato contumace, proceditur inſtan te actore ad dationem termini probatorij in contumaciam: & proceditur ad diffitiuam etiam contra abſentem: vt dictat regia prag. quæ incipit: Relatione. ſequitur, quòd in omnibus cauſis ciuilibus abſente reo poteſt iudex ſupplere de facto: & ex ſuo officio inquirere probationes rei abſentis, & illas producere: vt veritatem inquirat tam in cauſa principali, quàm appellationis: text. eſt in d. authen. qui ſemel. ibi: veritate perquiſita &c. & in d. l. amplio: em. in princip. iuncta gloſ. in verſicu. adimplere. & not. pulchrè Bartol. in d. §. hoc autem. in tertia quæſtione principali. & Abb. in c. cauſam. colum. fi. de dolo & contu. Quod nota perpetuò: quia pauci aduertunt. & per hoc poſſes ſaluare iudicem, vt non poſsit allegari ſuſpectus, quando nimis faueret reo in caſu prædicto: quia lege permittente facit.

185 ¶ † Quadrageſimoſeptimò, inquirit iudex de crimine falſæ monetæ, etiã nemine accuſante. l. j. C. de fal. mo

186 ne. & † hodie in regno eſt prouiſum, quòd iſti cudentes falſam monetam, damnentur ad vltimum ſupplicium & publicationem bonorum: per conſtitu. quæ incipit: adulterinam. & per capitulum regni in nume ro. 29. quod incipit: vt quæ. &c.

187 ¶ † Quadrageſimooctauò, inquirit iudex de crimine hæreſis ad inſtar criminis læſæ maieſtatis. & de hoc eſt prima conſtitutio regni: quæ incipit: inconſutilē. & imponit pœnam combuſtionis, & ſic vltimi ſupplicij, & publicationis bonorum. & de materia inquiſitionis ſuper tali crimine, eſt pleniſsimè tractatum in libro decretalium & ſexti, in titulo de hereticis: quia hoc dicitur crimen eccleſiaſticum, & ſpectat ad forum ec-

188 cleſiæ. ¶ † Quadrageſimononò, inquirit iudex ex officio. etiam in cauſis ciuilibus: partes interrogando, quando æquum ſibi videtur: iuxtà l. vbicunque. ff. de inter. ac ſimiliter teſtes obſcurè deponentes poteſt repetere ex officio: vt habetur in c. cùm clamor. de teſti. & in c. cùm Ioannes. & ibi Abb. & Felyn. de fide inſtrum. ita dicit Bartol. in d. l. iiij. §. hoc autem. in iij. queſ principali. ff. de dam. infec. & ibi etiam Alexan. & no. glo. in. §. illud tamen. in authen. de teſti.

189 ¶ † Quinquageſimò, inquirit iudex de veritate inſtrumenti producti in iudicio. text. eſt, iuncta glo. & ibi Barto. & Ang. in authen. de tabel. in prin ci. & not. Barto. in d. §. hoc autem. in

190 iij. queſtio in fin. ¶ † Quinquageſimoprimò, inquirit iudex de conditione teſtis, qui coram eo producitur: nam poteſt ab honeſtis perſonis interrogare & inquirere de conditione teſtis, & de inimicitia, & alijs defectibus: vt eſt gloſſ. in verſicu.

inimicitiæ.& ibi Bald.in l.iij.in prin.
ff.de teſti.& glo.in verſicu.officij.in.
§.ſancimus.in authen.de teſti.& glo.
in l.j.§.curatores.ff.de magiſtra.con
ue.& Bart.in d.l.iiij.§.hoc autem.in
iij.q.in fin.& Bar.in dicta ſua diſputa
tione incip.iudex maleficiorum.col.
191 iij.ver.iij.&c.¶† Quinquageſimoſe
cundò,inquirit iudex ad denuntiatio
nem ſibi factam per officialem de-
putatum ad crimina deferendum: vt
puta quando vadunt officiales per-
quirendo luſores,portantes arma,&
alios ſimiles delinquentes: nam ex
quo reperiuntur in flagranti & noto
rio crimine, poſſunt denuntiari iu-
dici: & iudex inquirit ad eorum de-
nuntiam: aliàs facit litem ſuam:ſe-
cundum Bal. in l.iubemus.colum.ij.
verſicu.ij.C.de probat.per.l.fin.C.ne
ſan.baptiſ.iterum. de hoc eſt text.in
l.ab accuſatione.§.nuntiatores. ff.ad
turpil.& not.plenè Barto.in l.diuus.
ff.de cuſto. reo.vbi plenè tangit de
effectu iſtius:denuntiationis.& idem
Barto.in l.ij.§.ſi publico.colum.ij.in
fin.verſicu. Deo regulas. prima eſt
192 &c.ff.de adulte. ¶ † Quinquageſi-
motertiò, inquirit iudex ex officio
in dando aduocatos pupillis.paupe-
ribus, & perſonis miſerabilibus: &
maximè,ne à potentibus oppriman-
tur:& ſimiliter furioſis.text.eſt in l.
ne quicquam.§.aduocatos.&ibi Bar-
tol.& docto.ff.de offic.procon.& in
l.j.§.ait prætor.& ibi gloſ.ff.de po-
193 ſtul.¶ † Quinquageſimoquartò,in-
quirit iudex de contemptu & con-
tumacia procuratoris, qui admini-
ſtrat negotia abſentis.nam poteſt il-
lum ex officio remouere ab admi-
niſtratione: & ſibi interdicere offi-
cium procurationis.tex.eſt in l.eum,
qui res.C.de procura. per quem ita
dixit Bal.in l.mandatum.colum.iiij.
verſicu.ſexta eſt,&c.C.mandati.
194 ¶†Quinquageſimoquintò,inquirit
iudex ex officio contra procurato-
rem,vt doceat de mandato:ne iudi-
cium efficiatur fruſtratorium.& hoc
poteſt facere iudex etiam poſt litem
conteſta.ſecundum Abb.in c.nulli.de
accuſ. & habetur in c.exceptionem.
195 de except.¶†Quinquageſimoſextò
inquirit iudex de crimine ſacrilegij
& plagij.tex.eſt & ibi Barto.in l.iiij.
§.mandatis.ff.ad.l.iul.pecul.
196 ¶† Quinquageſimoſeptimò,inqui-
rit iudex,ex officio contra non ſol-
uentes decimas:& illos compellit ad
ſoluendum, etiam nemine petente.
ita tenet Card.in clemen.ij.in xxiiij.
197 q.de iud.¶ † Quinquageſimoocta-
uò,inquirit iudex ex officio de ido-
neitate tutoris:& quando mater pe-
tit dari vnum tutorem filio ſuo.nam
iudex poteſt ex officio inquirere &
videre ſi ſunt alij legitimi tutores
magis idonei, quàm ille,quem ma-
ter petit: tunc poteſt repellere peti-
tum à matre:&dare alium magis ido
neum.ita tenet Bal.in l.precibus.col.
vj.ver.& ſcias, quòd matri.&c.C.de
198 impub.& alijs ſubſti.¶†Quinquage
ſimononò,inquirit iudex ad facien-
dum ſepeliri defunctum:cogendo hę
redes ex officio,vt ipſum ſepeliant:
& poteſt ex officio vendere res hęre
ditarias, vel compellere hæredes ad
vendendum pro ſepultura defuncti,
etiam ante aditam hęreditatẽ.tex.eſt
& ibi Bart.in l.qui erat.ff.fami.erciſ.
Sextage-

199 ¶ † Sexageſimò, inquirit iudex contra agentem ſine actione, & cui non competit ius agendi: & poteſt ipſum ex officio repellere à limine iudicij: vt no. glo. Bar. & do. in l. vbi pactum C. de tranſa. & Soci. in conſi. 255. col. ij. in fin. ver. ij. &c. in ij. vol. Similiter repellit eum, quē conſtat calumnioſè agere vt dicit idem Soci. in conſi. xxxviij. col. penul. in princ. in j. vol. & de hoc vide plenè per Feli. in cap. ad aures. de præſcri.

200 ¶ † Sexageſimoprimò, inquirit iudex ex officio, qui habet literas arbitrales in hoc regno de omnibus criminibus irrogantibus pœna mortis ciuilis, vel naturalis, vel membri abſciſsionis: & de iniuria illata pupillo, viduæ, vel eccleſiæ: vt eſt capitulum regni, quod incipit: ne tuorū. & aliud quod incipit: ſi temporū. & iſta duo capitula ſunt literæ arbitrales.

201 ¶ † Sexageſimoſecundò, inquirit iudex ex officio per ſyndicatores cōtra officiales ad ſyndicatum de commiſſis & obmiſsis in officio: nam contra eos poteſt procedi nō ſolùm ad querelam partium: ſed etiam per inquiſitionem: vt eſt regia prag. quæ incipit: regiæ dignitati.

202 ¶ † Sexageſimotertiò, inquirit iudex contra frequentatores tabernarum: contra luſores ad ludos prohibitos: et cōtra frequenter rixantes & portantes arma: & contra homines deambulantes per plateas & vicos, qui ſunt iuuenes ſine arte, & non laborant: nec habent reditus, & vadūt bene veſtiti. nam præſumitur de eis omne malum. omnes enim iſti ſi fuerunt conuicti per decē teſtes, debent condemnari ad tempus in galeis. ita dicit conſti. regni: hi, qui in prin. & ibi plenè hoc declarat Matth. de afflic. in nota. & Paris in trac. ſynd. in ver. inquiſitio col. ij. vbi ſeipſum inuoluit: allegando plura capitula & cōſtitutiones regni: in fine nihil certi concludit. & tenet ibi Paris, quòd ille numerus decem teſtium, eſt hodie redactus ad quatuor, per capitulū regni, quod incipit: ſubiungendo. in hoc puto, quòd malè loquatur. nam dictum capitulum, ſubiungendo, loquitur in alijs terminis & delictis, vbi venit pœna mortis: vel membri

203 abſciſsio. † Et puto, quòd intentio illius conſti. hi, qui. dum requirit probationē decem teſtium, fuerit: quia id quod probatur per decem teſtes, efficitur notorium: vt dicit Bald. in authen. quod locum. in fi. verſi. decimò quæritur C. de colla. & in notorijs iudex poteſt inquirere l. ea quidē C. accu. & habetur in l. j. C. de cuſto. reo. & dixi ſuprà ver. xxviij. & per iſtam rationem puto illam cōſti. hi, qui non eſſe correctam per capitulū regni, quod incipit: generales. de cuius intellectu dixi ſuprà verſi. xxxvj.

204 ¶ † An autē in crimine priuato poſſit inquiri ex officio, puta in furto vel iniuria: vide Lucam de pen. in l. ſi vacantia. colum. iiij. verſi. in regno autem, &c. C. de bo. vac. lib. x. vbi tenet, quòd non. hoc tamen intellige, niſi delictum eſſet notoriū: vel eſſet commiſſum coram officiali. nam tunc licet ſit priuatum, poteſt de eo inquiri: per ea, quæ dixi ſuprà verſi. xvij. & xxviij not. Paris in trac. ſyndi. in verſi. inquiſitio. colū. v. verſi. &

adde &c.Eodem modo,ſi eſſet commiſſum vnũ magnum furtum,& neſciretur author,poteſt iudex inquirere,mittendo pro vicinis:& inueſtigando alia indicia pro inueniendo fure:ſecundum Bar.in l.fi.colũ.j.ff.de quæſtio.& vide, quòd not.gloſ.in d. conſt.hi,qui.§.de ſpecialibus & gl.& And.de yſer.in conſti. præſenti lege. ij.& vide Pari.in d.ver.inquiſitio.co. iij.in princ.Item,poſſet limitari, vbi furtum tranſcenderet ſummã auguſtalis, quo caſu in regno eſſet pœna mutilationis manus vel mortis: ſecundum formam capituli regni: ad hoc quòd noſtrorum &c. nam tunc iudex habens literas arbitrales, poſſet procedere ex officio: per illam literam arbitralem:ne tuorum.

205 ¶ † Vnũ tamẽ ſcias,quòd licet hodie pro furto ſit impoſita pœna mortis, & ſic ſit alterata pœna iuris cõmunis:tamen adhuc dicitur crimen priuatum:& non dicitur publicum: ſecundum Lucã de penna in quadam ſua additione,poſita in capitulis regni: poſt capitulum.215.quod incipit:cura nobis &c.& declarat Iaſ.in

206 l.penul.ff.de cõd.ob.cauſam.¶ † Sexageſimoquartò,poteſt iudex inquirere regulariter de omni crimine,de iure canonico,ita tenet Gand. in ſuo trac.male.in titu.quomodo de male. cogno.per inquiſi.colũ.ij. vbi ponit nõnulla requiſita,quæ copulatiuè requiruntur, vt procedat inquiſitio de iure canonico:de hoc habentur in c. inquiſitionis.& in c.qualiter & quãdo. de accu. ¶ Plures autem caſus, in quibus inquiſitio fieri poteſt,perquirat ſtudioſus inueſtigator. hos auem cumulaſſe ſufficiat,qui in mẽ-

207 tem venerunt. † Cuius autem expenſis debeat fieri inquiſitio criminoſorum?dic quòd expenſis fiſci:ſecundum And.de yſer.in conſt. iuſti-

208 tiarij.la.iij.¶ † Vltimò quæritur, ꝙ ſi inquiſitio eſt inepta ,an validetur per confeſsionẽ inquiſiti? vide Ang. in conſil.178.incip.viſis actis prędictis, &c. vbi tenet tutius eſſe, quòd inquiſitus abſoluatur: & denuò poſteà aptè inquiratur. & hoc videtur terminare in Deci.176.cõcil. neapo.

Maranta. V. I. D.

De denuntiatione: quæ eſt modus perueniendi ad iudicium.

1 *Denuntiatio,quotuplex ſit.*
2 *Denuntiatio, in quo differat ab accuſatione.*
3 *Denuntiatio iudicialis priuata, quæ dicatur.*
4 *Denuntiatio euangelica, quæ & vnde dicatur.*
5 *Euangelica denuntiatio, quando locum habeat.*
6 *Sententia iniuſtè lata, licet tranſiuerit in rem iudicatam:reſcindi tamen poteſt, per euangelicam denuntiationem.*
7 *Denuntiatio canonica,quæ dicatur: & quando habeat locum.*

EXpedita materia inquiſitionis. venio ad quartum modum ingrediendi iudicium: ſcilicet, ad denuntiationem:prout pollicitus fui proſequi iſtos modos in principio huius ſextę partis.Peruenitur igitur ad iudicium,quandoque per viam denuntiatio-

1 tiationis:& de hac eſt ſciēdū,† quòd denuntiatio,eſt triplex. ſ. iudicialis, euangelica, & canonica. Denuntiatio iudicialis,eſt duplex:ſcilicet, publica,& priuata.Publica eſt, quando in iudicio deducitur aliquod crimen ad publicam vindictam ad denuntiā alicuius officialis vel alterius priuati:& iudex præcedēte tali denuntiatione, inquirit poſteà de illo crimine.vt dixi ſuprà in materia inquiſi-
2 tionis.verſi.iij.† & iſta denūtiatio,eſt ſimilis accuſationi: vt dicit Andr.de yſer in conſti.literas. in hoc tamen differt:quia denuntiator non ſe inſcribit: nec facit partem in iudicio, ſicut accuſator: vt declarat Sali.in l.ea quidē in princip.C.de accu.& Ange. in tract.male in verſi.nec non ad denuntiam.&c.vbi plenè tangit materiā huius denuntiationis.Et in hac denuntiatione non requiritur aliqua monitio.vt tenet Spe.in tit.de denūtia.§.ſecundo verſi.publica.& de hac loquitur tex.in capitulo primo.§.ſanè de cenſi.lib.vj.& Bartol. plenè in l.diuus.ff.de cuſto.reo.& Bar.in extrauag. ad reprimendam.in verſicul. per denuntiationem. & Ange.in d. verſicu.necnon ad denuntiam &c.

3 ¶ † Denuntiatio iudicialis priuata, eſt illa,quæ fit ad priuatum intereſſe & commodum:vt quando aliquis filius vel ſeruus indebitè opprimitur à patre.vel à domino:& idem in omni alio oppreſſo ab aliquo potentiore:& ſimiliter in perſonis miſerabilibus oppreſsis:nam poſſunt hoc denuntiare in iudicio, vt per iudicem releuentur: vt not.Spe.in ti.de denūtia. §. ſecundo. verſicul. priuata. & Bart.in d. verſi.per denuntiationem &c.& hanc denuntiationem iudicialem plenè declarat Abba.in capitu. nouit.columna.17.verſi: nunc condeſcendo &c de iudic.

4 ¶ † Secunda denuntiatio, per quam additur iudicium, eſt denuntiatio euangelica,& hæc eſt valde notanda: quia per eam reparantur multa, quæ ſunt auxilio iuris ciuilis deſtituta: vt dicit Bartol.in d.extrauag. ad reprimendam in verſicul. per denuntiationem.Et ideò dicitur euangelica,quia habuit originem ab euāgelio: vt dicit Abba.in dicto capi. nouit colum. xvij. verſiculo vltimo &c.vt traditur Matthæi cap. xviij.& Lucæ. cap. xvij. Dum dicit: ſi peccauerit in te frater tuus,corripe eum primò inter te & ipſum. & hæc eſt prima monitio:& ſi te non audierit, adhibe tecū vnum vel duos. & hæc eſt ſecunda monitio, quòd ſit te non audierit, dic eccleſiæ. & iſta eſt denuntiato euangelica: per quam aditur eccleſia: & ſic iudex eccleſiaſticus:bina prius monitione præcedente: vt loquitur text. in d.cap.nouit. & cap.ſi peccauerit. ij. q. j. & declarat Bald.in authē. ad hæc.colum. ij. in fi. C. de vſur.& pleniſsimè Abba. in d. cap. nouit.colum. xj. cum pluribus ſeq.

5 ¶ † Et breuiter ad hanc denuntiationem recurrimus, vbicunque aliquis tenet indebitè aliquam rem contra conſcientiam & cum peccato: nam poteſt is, qui prætendit intereſſe, adire iudicē eccleſiaſticum:formando libellum: narrando qualiter ille tenet dictam rem cum

peccato,

peccato,& contra conſcientiam:propterea denuntiat ipſum eccleſiæ, vt eum corrigat à peccato:& compellet ipſum conſequenter ad rei reſtitutionem:& debet narrare qualiter præceſsit illa bina monitio, ſecundũ formam euangelij: quia aliàs hæc denuntiatio non procederet: ſecundum Specul.in titu.de denuntia §. ij. verſi. item opponitur. & verſi. quod autem.& Bal.in d.verſi.per denuntiationem.& Felyn.in d. cap. nouit col. penul.vbi ſequitur opin.Frãc.de are: ſcilicet,quòd etiam in delictis notorijs requiratur illa bina monitio: quicquid tenuerit Archi.in c.ſi peccauerit ij.q.j.& per hãc denũtiationem iudex principaliter intẽdit corrigere denuntiatum à peccato: quia iſta cenſetur denuntiatio charitatiua.Verùm quia à peccato deſiſtere non poteſt, nec pœnitentiam agere, niſi rem ablatam reſtituat:vt declarat pulchrè Abba.in cap.ad noſtram. el.ij.de iureiur.ideò per conſequentiam neceſſariam conſtringit denũtiatum ad rei reſtitutionem:non ſolùm per cenſuras eccleſiaſticas: verùm etiam per miſsionem in poſſeſſionem:ſecundumBald.in d.Authen. adhæc.col.ij.in fin. & ſeq.C.de vſur. quem ſequitur Felyn. in d. cap. nouit colum.fi.& iſte eſt bonus modus recuperandi rem per alium detentam,quando aliud ciuile remedium deficeret.

6 ¶ †Hinc dicimus,quòd ſi eſt lata ſententia iniuſta in fauorem alicuius, & tranſiuit in rem iudicatam, licet ſuccumbens ſit excluſus ab omni ciuili remedio: tamen ſi is, qui obtinuit,ſcit ſe iniuſtè obtinuiſſe: poteſt denuntiari eccleſiæ per hãc denuntiationem euangelicam:& compellitur reſtituere id, quod iniuſtè habuit,vt à peccato deſiſtat: ſecundum Abb.in c.j.colum.j.fi.de conceſ. præb.& poteſt conſtare de ſcientia obtinentis, quando fortè confiteretur extra iudicium ſe iniuſtè obtinuiſſe: vt ibi dicit Abba. circa.fin. Reliqua de iſta denuntiatione dic, vt plenè per Abba. Felyn. & docto. in d.c.nouit.& Bartol. in d.extrauag. ad reprimendam. in verſicu. per denuntiationem. & in alijs locis ſuprà allegatis.

7 ¶ †Tertia principalis denuntiatio, dicitur canonica:ex eo quia à ſacris canonibus fuit introducta: & iſta eſt duplex:ſpecialis:ſcilicet,&generalis. Denuntiatio canonica ſpecialis, fit per eum,cuius intereſt habere bonũ prælatum,vel adminiſtratorem, vel ſubditum: vt primò bis monitus, ſi eſt incorrigibilis,remoueatur ab officio & beneficio:& de hac loquitur tex.in c.j.de offi.cuſto.& in cap.licet Heli.de ſimo.Denuntiatio verò generalis,dicitur illa,quæ eſt publica: vt quando agitur de matrimonio diſſoluendo, & de eius impedimentis: & de hac loquitur text. in cap. ad diſſoluendum.de deſpon.impub.& in cap.cùm inhibitio.de clande.deſpon. vt quando duo volunt contrahere matrimonium: & tertius denũtiat eccleſiæ impedimentum conſanguinitatis, vel aliud ſimile ita declarat Abb.d.in cap.nouit.colum.pe. in fin.& ſpe.in tit.de denuntia.§.ij.verſi.canonica.&c.

De imploratione officij Iudicis.

QVINTVS Modus peruenie ndi ad iudicium, eſt per imploratio nem officij iudicis. Et hîc veniret diſcutiendum quotuplex ſit officium iudicis: & qualiter in eo procedatur: an requirat litis conteſtationem, & alia ſolennia iudicij? De quibus omnibus remitto me ad ea, quæ not. Barto. & Docto. in l. j. ff. de iur. om. iudi. & per gloſ. & cano. in cap. fin. de offic. iudi. Vnde venio ad proceſſum huius ſextæ partis iuxta ordinem propoſitum & primò ſecundum ordinem videamus materiam citationis. Rober. Maranta.

De Citatione, primo membro iudicij.

1 *Citatio iudiciarij ordinis, eſt fundamentum: & ab ea iudicium incipit.*

2 *Citari debet vnuſquiſque prætendens intereſſe in iudicio. aliàs non valet actus, qui fit ſine citatione.*

3 *Citatio, eſt de iure naturali: nec poteſt etiam per principem obmitti.*

4 *Citatio in ſingulis actis iudiciarijs fieri debet.*

5 *Citatio aduerſarij, fieri non debet: qui ſi præſens eſſet, non poſſet actum impedire.*

6 *Citatio nõ requiritur in exigendis tributis, datijs, & collectis, ſeu functionibus fiſcalibus.*

7 *Citatio in omnibus actibus, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in cauſa principali non requiritur.*

8 *Partis citatio, non requiritur in concedenda venia vocandi parentes, vel patronos in ius.*

9 *Citatio partis, an requiratur in productione inſtrumenti.*

10 *Sententia principis, ſeu imperatoris, vel ſacri concilij, an fieri poſſit ſine citatione partis.*

11 *Pactum de capiendo debitorem, vel eius bona, operatur, vt captura fieri poſſit ſine alia partis citatione. etiam poteſt impetrari familia à iudice, etiam contra tertium poſſeſſorem. & num. 38.*

12 *Præſens in iudicio, an debeat aliter citari, vel certiorari.*

13 *Citatus ob vnam cauſam, qui comparuit, an teneatur reſpondere pro alia.*

14 *Citatio non requiritur contra debitorem ſuſpectum de fuga.*

15 *Actus expediri poteſt ſine citatione, quando periculum eſt in mora.*

16 *Sententia criminalis in fauorem abſentis, valet: etiam eo non citato. Secus, ſi contra abſentem feratur.*

17 *Sententia lata pro abſente non citato, valet, in cauſa ciuili, vbi proceditur ſine figura iudicij.*

18 *Citatio partis, non requiritur in actu, qui fit vltima die termini.*

19 *Citatus qui ſtatim aſcendit equum, & receſſit: vel dixit nolle comparere, non eſt vlterius citandus.*

20 *Citatio partis non requiritur in probatione, quæ ſoli iudici concludit.*

21 *Citatio non requiritur in actu expediendo, ſecundum conſcientiam.*

22 *Executor teſtamenti, cui datum eſt arbitrium diſtribuendi & eligendi pauperes, poteſt id facere ſine citatione hæredum vel alterius.*

23 *Citatio partis, nec præſentia requiritur in relatione agrimenſoru miſſi per iudicem ad menſurandum.*

Calcu

24 *Calculatores ſententiam ferre poſſunt, parte non citata.*

25 *Citatio partis non requiritur in iuramento deferendo ſuper taxatione vel liquidatione rerum ablatarum, ſecundum formam l. ſi quando. C. vnde vi.*

26 *Teſtes examinantur ſine citatione partis, damno ſeu furto in ſyluis paſſo.*

27 *Mulier honeſta in domo examinatur ſine citatione partis.*

28 *Teſtis, cuius dicto neceſſariò ſtandum eſt, examinari poteſt parte non citata.*

29 *Teſtis, de cuius morte vel receſſu timetur, parte non citata, poteſt examinari.*

30 *Actus qui in conſequentiam tangit præiudicium alicuius, & non principaliter, eo non citato fieri poteſt.*

31 *Prodigo poteſt interdici adminiſtratio per iudicem, ſine alicuius citatione.*

32 *Fideiuſſoris citatio, non requiritur in ferenda ſententia contra principalem.*

33 *Iudex qui tulit ſententiam interlocutoriam, à qua ſuccumbens appellauit, poteſt vſque ad diffinitiuam procedere: ſine citatione partis, antè, quàm ſibi inhibeatur.*

34 *Contumax condemnari poteſt ad expenſas, ſine alia citatione.*

35 *In dando tutore ſine inquiſitione, quis citari non debet.*

36 *Citatio eius, qui latitat, ne citetur, non requiritur.*

37 *Citatio non requiritur, vbi certum eſt aduerſario nullam competere defenſionem.*

39 *Citatio, à quo iudice fieri poſſit.*

40 *Iudex an poſſit citare ſuum ſubditum exiſtentem extra territorium ſuum.*

41 *Iudex iuriſdictionem exercere poteſt in alieno territorio inter ſubditos ſuos, cum licentia domini illius territorij: & non aliter. Quod procedit in terris Baronis ſecus in terra demanij Regis: quia poteſt ſine licentia.*

42 *Citatio per quem debeat fieri.*

43 *Nuntij quales perſonæ eſſe debeant.*

44 *Citatio poteſt per iudicem committi priuato, ac etiam famulo ſuo: imò etiam ipſi principali litiganti. Et quid ſeruatur in regno. num. 45.*

45 *Executor poteſt quis per iudicem conſtitui in ſuamet cauſa.*

46 *Citatio in ſcriptis non committitur in regno, niſi habenti publicum officium.*

47 *Citatio fieri poteſt, etiam per actorum magiſtrum, habentem iudicis commiſſionem.*

48 *Iudex pro tribunali ſedens, poteſt monere ſeu citare partem, vt tali die coram ſe compareat.*

49 *Monitio iudicis habet vim peremptorij, & trina citationis.*

50 *Citationum ſex reperiuntur eſſe ſpecies.*

51 *Citatio tria extrema requirit ſcilicet commiſſionem iudicis, & nuntij executionem, & relationem.*

52 *Citatio in ciuilibus valet ſine commiſſione ex generali conſuetudine. & numero 57.*

53 *Nuntio dicenti ſe citaſſe, quomodo & quando credatur.*

54 *Nuntij relatio, ex actis apparere debet, antè quàm actus in contumaciam fiat. aliàs actus eſt nullus.*

55 *Relatio nuntij, eſt actus ſubſtantialis, qui die feriato fieri non poteſt.*

56 *Sententia lata contra contumacem, ante nuntij relationem, eſt ipſo iure nulla.*

57 *Relatio nuntij, poteſt fieri ſoli actorum magiſtro.*

58 *Citatio realis, capturã perſonæ importat.*

59 *Citatio realis fieri poteſt etiam in ciui-*

libus

libus, quando debitor eſt ſuſpectus de fuga.

60 *Iudex non debet aliquem capere, ante ſummariam fidem, & receſſus ſuſpicionem in ciuilibus. Secus in criminalibus.*

61 *Citatio realis ſine iudicis commiſſione fieri non poteſt.*

62 *Suſpectus de fuga, propria authoritate, etiam per priuatum capi poteſt, ſine iudicis commiſſione.*

63 *Citatio verbalis, quæ dicatur. & quæ continere debeat?*

64 *Locus an & quando in citatione inſeri debeat.*

65 *Citatio ſine certo die, an & quando valeat.*

66 *Hora, in qua quis comparere tenetur, an requiratur in citatione.*

67 *Citatus quantum tempus habeat ad comparendum. Et quid ſeruetur in regno.*

68 *Contumacia qualiter & quando accuſatur in regno: & quando circunducatur citatio.*

69 *Citatio an & quando valeat ſine cauſa: & an cauſam continere debeat.*

70 *Citatio ad audiendam intentionem curiæ, non valet.*

71 *Citatio ad reſpondendum petitioni porrigendæ, an valeat. Et quid ſi petitio non porigatur illo die citationis.*

72 *Verbum peremptoriè, an & quando in citatione apponi debeat.*

73 *Citatio per literas, vt valeat, quid continere debeat.*

74 *Citatio de neceſſitate non requirit ſcripturam regulariter.*

75 *Delegatus debet copiam ſui reſcripti in citatione inſerere: aliàs citatio non valet.*

76 *Perſona illuſtris & clariſſima, in ſcriptis citari debet.*

77 *Nuntio ſeu executori ad capienda bona fiſco delata, vel ad exigendas pecunias fiſcales, non creditur ſine literis.*

78 *Perſonam neque bona non poteſt nuntius ſine ſcriptis capere.*

79 *Nuntio ſpecialiter electo, non creditur ſine literis. & ſuprà nu. 45.*

80 *Citatio extra prouinciam, ſine ſcriptis facta, non valet.*

81 *Citatio ad domum, & non perſonaliter ſine ſcriptis, non valet.*

82 *Citatio per edictum, qualiter fiat.*

83 *Citatur per edictum, qui perſonaliter nõ reperitur, nec habet certam domum.*

84 *Per edictum citatur, qui dolosè latitat, & impedit, ne citatio verbalis vel per literas poſſit ad eum peruenire.*

85 *Citatio fit per edictum illius, qui degit in loco: qui propter guerras vel inimicitias vel alio modo non eſt ſecurus.*

86 *Clauſus in domo, qui perſonaliter haberi non poteſt, citatur per edictum ianuæ domus ſuæ affixum.*

87 *Actor, qui porrexit libellum, & litem non proſequitur: ſed ſe abſentat reo inſtante, poteſt per edictum citari.*

88 *Citatio per edictum, ſecundum conſtitutiones Regni.*

89 *Citatio fit per edictum, quando actus fiendus habet contradictores incertos.*

90 *Inſtitorem alicui apothecæ præpoſitum, volens reuocare, edictum ante illam apothecam publicè proponere debet, vt nemo cum illo contrahat.*

91 *Clericus abſens citatur per edictum affixum in valuis eccleſiæ ſui beneficij.*

92 *Epiſcopus volens electum in beneficio confirmare, edictum in valuis eccleſiæ exponere debet, contra ſua intereſſe putantes.*

93 *Tenens prædium tributarium, qui ſe abſentauerit, citatur per edictum, & non*

compa

comparens infra ſex menſes, priuatur prædio.

94 *Vniuerſitas poteſt citari per edictum.*

95 *Citatio in caſibus, in quibus lex permittit fieri per proclamā, in illis etiam poteſt fieri per edictum.*

96 *Edictum quanto tempore in loco affixum ſtare debeat, quando citatio per edictum fit.*

97 *Citatio per proclama, quæ dicatur.*

98 *Inuentarium quando faciendum eſt per hæredem, fit citatio per proclama.*

99 *Litigator qui poſt litem conteſta. ſe abſentauit, & non habet domum, vel neminem reliquit in domo, per publicum proclama citari poteſt.*

100 *Citatio per proclama contra certam perſonam, in quo loco fieri debeat.*

101 *Abſens, qui nullibi reperitur, nec habet certam domū, poteſt per proclama citari.*

102 *Matrimonia antequàm contrahantur citari debent contradictores per publicum proclama, infra certum terminum alias clandeſtina dicuntur.*

103 *Minor quando adiuit hæreditatem, & poſteà per in integrum reſtitutionem vult ſe abſtinere & repudiare, tunc citandi ſunt omnes creditores incerti, per proclama, cum termino trium menſium.*

104 *Creditor poſterior poteſt citari facere anteriores per proclama, quando rem hypothecatam vendere vult. Et quid talis citatio operetur.*

105 *Epiſcopus expulſus per proclama in aliena diœceſi, poteſt expulſores citare: & contra eos procedere.*

106 *Pupillus, quando pati vult permiſſionem in poſſeſſionem ex primo decreto, citari debent eius conſanguinei per proclama.*

107 *Miſſio in poſſeſſionem, quando facienda eſt contra abſentem indefenſum, eius conſanguinei & amici per proclama requiri debent.*

108 *Hæres antequàm adeat hæreditatem, poteſt citari facere creditores per proclama, vt compareant ad edendum inſtrumenta debiti.*

109 *Teſtamentum quando eſt publicandum, fieri debet citatio per proclama.*

110 *Citatio per proclama vel edictum, ſemper poteſt fieri, quando aduerſarij ſunt incerti.*

111 *Citatio quæ fit per campanā ſeu tubam, quando locum habeat.*

112 *Vniuerſitas an in die veneris ſancti citari poſſit ad ſonum tabellæ, ex quo non pulſantur campanæ.*

113 *Citatio fit per campanam, quando eundum eſt ad bellum.*

114 *Sonus campanæ, quæ ſigna importet.*

115 *Citatio quando res agitur inter duos litigantes non debet fieri motu proprio iudicis ſed ad inſtantiam partis.*

115 *Iudex videns inſtantiam perire, poteſt ex ſuo officio ad ſententiam citare.*

117 *Citatio, vt quis compareat die lunæ, martis, & mercurij, an ſit vna, vel plures.*

118 *Citatio generalis ad totam cauſam, vt quis compareat ſingulis diebus & horis vſque ad ſententiam, an valeat.*

119 *Citatio quando fieri debeat.*

120 *Citatio an valeat, quando dies termini cadit in diem feriatam. & an teneatur citatus tunc comparere in die ſequenti: vel præcedenti. nu. 123.*

121 *Citatio die feriata valet pro tali cauſa, quæ die feriata expediri poteſt.*

122 *Princeps citare poteſt in die feriata ad honorem Dei.*

124 *Citatio in quo loco per nuntium fieri debeat.*

125 *Citatio an fieri poſſit in apotheca vel in*

porti

portica ſeu ſtabulo, remiſſiuè.

126 *Citatio vt valeat, quid ſeruare debet nuntius, quãdo commiſſa eſt, vt fiat perſonaliter, vel in domo.*

127 *Relatio nuntij, debet eſſe clara ſcilicet vt referat ſe perquiſiuiſſe citatum: & non inueniſſe.*

128 *Citatus in domo, mulctatur in regno, ſi non comparet.*

129 *Citatio an poſſit fieri in eccleſia.*

130 *Citatio vbi fieri debeat, quando citandus domum certam non habet.*

131 *Citatus in quo loco teneatur comparere.*

ADNOTATIO.

Author in Operis partitione, ſuos Tractatus ſex Partibus claudere conſtituit. quod nobis fuerit argumento, illum hic non (tanquam ἐκ διαμέτρου ſecum pugnantem) ſubſuere ſeptimum ſui corporis membrum: quippe qui patefactis gradibus ad iudicium, iam è re nata occaſione ipſius membra exactiſſimè acutiſſimeq; excutiat. Sunt enim, non ἐναντία, ſed conſequentia.

1 PRopoſui † in principio huius. vij. partis, quòd prima pars iudicij continet decem membra: Quorũ primum, eſt citatio: quæ citatio meritò præponitur in ordine: quia ab ea incipit iudiciũ: vt in §. fi. inſtit. de pœna teme. liti. & probatur ex ordine titulorũ in ff. veteri. nam Iuriſcõſultus volens tractare de iudicijs, primò poſuit iuriſdictiones iudicum: & poſteà appropinquando ad materiam iudiciorum, poſuit titulum de in ius vocando: vt deſignaret, ꝙ ab eo incipit iudicium vt declarat Bar. in rub. ff. ne quis eũ, qui in ius voc. & dicitur citatio, fundamentum ordinis iudiciarij: ſecũdum Spec. in tit. de cita. in princ. ¶ Et quoniam materia citationis per multos ſcribentes in ſuis tractatibus ſatis habundè eſt ventilata, ideò ne arroganter videar alienos mihi vendicare labores, breuiter ſuper ea pertranſire decreui. Et ſolùm pro introductione iuuenum in practica, maximè in hoc regno, attingam quod ſeruatur de iure municipali huius regni in materia citationis: & qualiter ius cõmune limitetur, ſeu corrigatur in hoc regno: quia hoc eſt principale meum propoſitum: vt regnicolis, aduocatis, & aſſeſſoribus morem geram: Vnde ad materiã citationis appropinquans præſuppono, quòd in qualibet citatione ſunt conſiderãda ſex dubia: videlicet, quis, à quo, per quẽ, qualiter, quando, & vbi. quibus ſex examinatis breuiter & ſuccinctè erit expedita materia huius primi membri.

2 ¶ † Venio ad primum dubium ſcilicet, Quis ſit citandus? breuiter cõcluſio eſt, quòd is debet citari, qui prætendit intereſſe, ſeu poteſt lædi ex aliquo actu, qui fieret in iudicio: aliàs ille actus non valet. l. de vnoquoq;. ff. de re iud. l. nam ita diuus. ff. de adop. & l. ſi quando. & ibi Bald. C. de teſti. & c. ij. de teſtib. Sic ergo, qui vult litigare contra aliquem, ante omnia debet citare ſuũ aduerſarium

X

in iudicio: aliàs proceſſus non valet:
3 † quia citatio eſt inuenta de iure naturali, & eſt ſpecies defenſionis: & nullo modo poteſt obmitti, etiã per principẽ: vt eſt tex. in cle. paſtoralis. §. cæterùm. de re iud. & not. Bal. in l. cùm fratrẽ. in fi. verbis. C. de his, qui: vt ind. & Soc. in cõſi. xij. co. ij. in j. vo. vbi ponit exẽplum, ꝙ Deus citauit Adam.
4 † Et debet fieri citatio in ſingulis actis iudiciarijs. vt d. l. de vnoquoq;.
5 ¶ † Limita primò, iſtam cõmunem concluſionem non procedere, quando aduerſarius eſſet talis, qui etiam ſi eſſet præſens, nõ poſſet actũ impedire nec contradicere, quia citari non debet: & valet actus etiã ſine eius citatione. ita per plura tenet Alex. in l. recuſare. in prin. ff. ad treb. & Pau. de caſt. in cõſi. xxxiiij. col. pe. in ij. vol. per text. in l. iiij. §. j. ff. de fideicõ. libe. & Bal. in l. ne quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. procõſ. & ibi Iaſo. in iiij. col.
6 ¶ † Secundò, limita non procedere in exigendis tributis, datijs, & collectis ſeu functionibus fiſcalibus: quia proceditur de plano, nullo ſeruato iuris ordine, & ſine citatione: ſolùm exigendo & compellendo debitores etiam non citatos. ita ſingulariter tenet Bal. in conſi. cccccxxxiiij. incipiente: licet. in iij. volu.
7 ¶ † Tertiò limita non procedere in omnibus actibus, qui expediũtur per iudicem ante citationem partis in cauſa principali: quia licet requirant cauſæ cognitionem: non tamen requiritur in eis citatio partis. ita tenent Bal. & Alexã. in l. ſed ſi hac. §. prætor ait. ff. de in ius vocan. & ibi ponunt exemplum
8 in concedenda venia vocandi parentes & patronos in ius: nã in tali conceſsione non requiritur partis citatio: licet fiat cum cauſæ cognitione. Idem tenet Bald. in l. ea, quæ. circa fi. col. C. quo. & quando iudex. Pe. Phili. Cor. in conſi. xlvj. col. pen. verſi. facit &c. in ij. vol.
9 ¶ † Et per hoc infero ad bonam practicam: in regno habemus ritum magnæ curiæ, quòd quando hæres vult præſentare inſtrumentum ſecundum formam ritus, debet offerre petitionem præambuli, probando ſe eſſe hæredem, pro liquidatione inſtrumẽti: & idem forte eſſet in ceſsionario. per ea, quæ nõt. Alex. in l. ſi ſic. col. fi. ff. de lega. j. de hoc eſt vnus ritus ſub nume. ccxxj. incipiens: item ſeruat ipſa curia, quòd ſi fit præſentatio &c. & alius ritus. ccxlix. ſub rubrica: de præambulis. Dico, quòd ex quo iſta liquidatio præambuli fit ante citationem partis, in cauſa principali, non requiritur in ea alia citatio: per prædicta: & licet Bald. in l. ij. colũ. fin. verſicul. ex his. C. de exe. rei iudic. dicat, quòd in liquidatione inſtrumenti requiratur partis citatio: intelligo tamen Bald. loqui in tali liquidatione, quæ fit poſt citationem, non ante: ne contradicat ei, quod dixit ipſemet Bal. in d. §. prætor ait.
10 ¶ † Quartò limita, non procedere, quando fertur ſentẽtia principis ſeu imperatoris: quia valet ſine citatione, exiſtente tamen iuſta cauſa: ſecundum Bald. in l. ceſſante. in princi. C. quomodo & quando iudi. & Bald. in l. nec cauſas. C. de app. & Alexan. in conſil. ij. colum. vij. verſic. & quod not. Bald. &c. in primo volu. vbi plus dicit,

dicit, quòd in principe ſemper præ-
ſumitur iuſta cauſa. Regulariter ta-
men etiam ſententia principis non
valet, ſine citatione: ex quo princeps
non poteſt tollere id, quod eſt iuris
naturalis: vt eſt tex. & ibi glo. & Bal.
in l. fina. C. de legibus. & idem Bald.
in conſil. lviij. in iij. volu. & Abb. in
cap. in cauſis. de re iudi. tamen hodie
in regno de communi ſtylo ſacri
cõcilij Neap. omnes ſententiæ ſacri
concilij feruntur ſine citatione: & va
lent, ex quo proferuntur ſub nomi-
ne regio. Bene verum eſt, quòd poſt
concluſum in cauſa fit citatio parti-
bus, vt veniant ad allegandum ver-
bo, vel in ſcriptis infra talem termi-
num: quo ei apſo fertur ſententia ſine
alia citatione ad audiendum ſenten-
tiam: & ſi iſta citatio non præcede-
ret, non valeret ſentẽtia regia: prout
de hoc ſtylo atteſtatur Matthæ. de
afflict. in deciſio. cclxxxiij. concilio
Neapoli. & ratio eſt: quia poſt con-
cluſum in cauſa, citatio non eſt de-
fenſionis: quia nulla poteſt allegari
defenſio: ſed eſt potius iuris poſiti-
ui. & ideò princeps poteſt illam ob-
mittere. & ſic non obſtat clem. pa-
ſtoralis. de re iudic. & hæc ratio po-
teſt colligi ex verbis ſingul. Bald. in
l. executorem. colũ. antepe. verſi. non
obſtat, quòd defenſionis facultas
&c. C. de exep. rei iudic. qui dicit,
quòd citatio non eſt de iure naturali
principaliter, propter ſe: ſed propter
defenſionem: ergo vbi non competit
defenſio, ibi poteſt obmitti per prin
11 cipẽ. ¶ † Quintò limita nõ procedere,
quando in inſtrumẽto eſſet pactum,
quòd debitor poſſit capi ad inſtan-
tiam creditoris ex ſola oſtenſione
inſtrumenti facta iudici. nam tunc
poteſt capi per iudicem authoritate
inſtrumenti ſine alia præcedenti ci-
tatione: per ea, quæ not. Angel. &
Imo. & ibi etiam Alexand. in ſecun-
da colum. in fi. in l. ſi. ſic. ff. de leg. j. &
licet loquantur in ſtatuto: tamen
idem eſſet in pacto: vt habetur in l.
non impoſſibile. ff. de pac. Et in ſpe-
cie in pacto tenet hoc Matth. de af-
flic. in conſtitu. pacis cultum. colũ. vj.
quod nota & ſcias ponderare clauſu-
las inſtrumentorum: quia vt pluri-
mùm in inſtrumentis ponuntur iſtæ
clauſulæ executiuæ: & hoc corrobo-
ratur, ex eo, quod in ſimili concludi-
tur in deciſio. cccxxvj. concil. Neap.
vbi dicitur, quòd quando in inſtru-
mento eſt pactum de capiendo bo-
na debitoris, poteſt creditor implora
re familiam iudicis ad capiendum
bona: & iudex tunc concedit fami-
liam & capturam ſine alia citatione
partis: vt tenet Alex. in conſil. cxxxj.
in iiij. vol. & Bald. in l. ſi aquam. in x.
q. C. de ſerui. & aqua.
12 ¶ † Sextò limita non procedere, quan
do aduerſarius reperitur præſens in
iudicio: quia poteſt actus expediri
eo aliter non citato: quia lex ſolùm
ponderat præſentiam partis: vt dicta
lege de vnoquoque. in princip. ff. de
re iudica. & eſt text. in l. etiam. §. fin.
ff. de mino. vnde præſens etiam for-
tuito caſu, citari non debet. ita tenet
Alexan. in d. l. de vnoquoque. colum.
prima & Alexan. in rubri. C. de in ius
vocand. in fine: & Baldus in l. ſi accu-
ſatoribus, columna ſecunda. C. de
accuſa. & Bald. in lege. j. ff. de in ius

vocan.& Abba.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ.col.iij.de conſtit.& in c.inter quatuor.in iij.not.de maio.& obed. & Bal.in c.j.col.v.de mili.va.qui con tu.eſt & in l.conſentaneum.col.fi.C. quo.& quādo iud.Verùm licet ſecun dum communem concluſionem cita ri non debeat præſens:debet tamen per iudicem certiorari de actu, qui fit in cauſa,aliàs actus non valeret: ſecūdum Bar.in l.furioſo.ff.de re iudi.& Iaſ.in l.ne quicquam.§. vbi decretum col.vj.ff.de offic. procon.ſed contrarium tenēt Ang.imò & Alex. in d.l.de vnoquoque.in prin.& Iaſ.in l.j.in fi.ff.de in ius voc.ſcilicet,quòd non requiritur certioratio:quia præ ſens præſumitur ſciens.& prædictis adde Socin.in conſi.xxix.col.ij.in iij. vol.ſed in dubio is,qui reperitur præ ſens in iudicio, præſumitur veniſſe ad illum actum,qui erat expediendus,ſeu ad quem fuit vocatus:ſecundum Alexā.in l.furioſo.col.penul.in fi.ff.de re iud.& Alex.in conſi.cxxiij. col.ij.in ij.volu.

13 ¶ † Quid autem,ſi iudex citauit aliquem ad vnam cauſam: & comparuit ad illam cauſam, vtrum poſſit compelli reſpondere aduerſario,vel alteri ſuper alia cauſa?Bal.in d.l.ſi ac cuſatoribus.col.ij.in fin.tenet, quòd non.ſed poteſt dicere:facias me cita ri:quia non veni ad hoc:& idem ma gis clarè tenet Bal.in l.cùm fratrem. in fin.C.de his,qui:vt indig.vbi aſſignat rationem:quòd citatio fit ad duo ſcilicet ad effectum compari tionis: & præparandæ defenſionis: Vnde ſi ille compelleretur reſponde re,ſtatim tolleretur ſibi defenſio,ſed Alexā.in d.l.de vnoquoq;.col.j.tenet contra Bald.ſ.quòd indiſtinctè teneatur reſpōdere:etiam ſi ob aliam cauſam venerit:& certè ſi opi.Bal.eſſet vera in d.l.cùm fratrem.quo ad ſuam rationem nunquam præſens compelleretur reſpondere:ſed ſemper eſſet citandus propter prætenſam defenſionem. Sed ego puto in hoc regno veram eſſe opinio.Bald.per conſtit. ſi quem noſtrorum &c. & ibi notat Andr.de yſer.vbi dicit:quòd inuentus in iudicio ob cauſam neceſſariam,non tenetur reſpondere in alia cauſa. Secus, ſi ob cauſam voluntariam:ſed in propoſito is,qui fuit vocatus ad vnam cauſam per iudicem, cenſetur comparuiſſe ob cauſam neceſſariam ergo non tenetur reſpondere in alia cauſa.Ad rationem Bal. de prætenſa defenſione, dico,quòd poſſet dari reſponſio: quia præſens poteſt petere inducias deliberatorias:iuxta authen.offeratur.C.de litis conteſta.& ſic interim poteſt præparare defenſiones:vt dicit Alexā.in d.l.de vnoquoque.in j.col.& ſic ratio ſua non impedit,quin præſens ex cauſa voluntaria vel fortuita teneatur reſpondere.

14 ¶ †Septimò limita vbi eſſet ſuſpicio fugæ debitoris vel criminoſi: quia poteſt tunc procedi contra eum,ſine alia citatione:& poſſunt contra ipſum recipi teſtes, etiam eo non citato:ne inſtruatur ad fugam.ita plenè declarat Felynus in capitul.cùm ab homine verſiculo limita tertio &c.de iudic. & hoc ſentit Baldus in dicta lege cùm fratrem in fin. capitul.de his, quib.vt indigna.& tenet

Bart

Bar.in l.ait prætor.§.ſi debitorem.ff.
quæ in frau.cre.& Bal.in l.creditor.
15 la.ij.ff.ſi cert.pet.¶ † Octauò limita,
vbi periculum eſt in mora:nam po-
teſt tunc expediri actus, etiam parte
non citata:ſecundum Alex.& Iaſ.in
l.ſi fideiuſſor.§.ſi ſatiſdatum.colum.
j.ff.qui ſat.cog.& Inn.in c.ſignifica-
uit.in fi.de teſtibus.& Alex.in d.l.de
vnoquoq;.colū.ij.Aliàs autem nun-
quam iudex poteſt venire ad captu-
ram perſonę,niſi prius eam citet,vbi
videt non eſſe periculum in mora,
propter fugam:ſecundum Bal.in l.ſi
quis curialis.in primo nota.c.de epi.
& cle.& Bal.in l.ſi filio.in.fi.ff.ſolu.
16 ma.¶ † Nonò limita non procedere
in cauſa criminali,quando ſententia
fertur in fauorem abſentis:nam va-
let,etiam eo non citato.ſecus,ſi fer-
retur contra ipſum.ita tenet Bald.in
l.ſi accuſatoribus.col.fin.c.de accu.&
Alexan.in l.furioſo.col.ij.ff.de re iu-
di.per.l.quanuis indubitati. C. de a-
17 dul.¶ † Decimò limita, in omnibus
cauſis,in quibus proceditur ſine figu
ra iudicij. nam valet ſententia lata
pro abſente non citato:ſecundū Bar.
in extrauag.ad reprimendam.in ver-
ſi.& figura.in fin.&.Alex.in d.l.furio
ſo.col.ij.& propterea hodie in regno
quælibet ſententia lata pro abſente
non citato, valet in cauſa ciuili: ex
quo per iura municipalia ſæpius al-
18 legata proceditur.¶ † Vndecimò li-
mita,in omni actu,qui celebratur vl
tima die termini:nam poteſt fieri e-
tiam parte non citata.Hinc dicimus,
quòd poteſt fieri ſententia compro-
miſſi in vltima die termini ipſius
compromiſsi ſine citatione:dummo
do terminus ſit ſtatutus ab homine.
ſecus,ſi à lege.ita dicit Bal.in authen.
ei,qui appellat.col.ij.C.de temp.app.
Item,quando teſtes examinantur vl
tima die termini,non requiritur ci-
tatio partis ad videndum iuramenta
teſtium:ſecundum Bald.in l.ſi quan-
do. colum.ij.in fin. c. de teſtibus.&
Bald.in l.ſi.C.qui admit.& Bart.in l.
ij.C.de tempo.appe.& in l.item,illa.
ff.de conſti.pecu. & idem in ſimili-
bus caſibus:de quibus vide plenè per
Mod.in l.qui ante calendas.& in l.ſi
quis arbitratu.ff.de verbo.obliga.&
Iaſ.in l.ne quicquam. §. vbi decre-
tum.col.vj.ff.de offi.procon.& in re-
pet. admonendi.colum.xliiij.¶ Adde
tamen, quòd in regno iſtud practi-
catur aliqualiter, videlicet,quòd li-
cet poſsit fieri actus in vltima die
termini ſine citatione: tamen debet
abſens vocari in curia illa die,& ho
ra quando fit actus:& debet eius con
tumacia accuſari: & ideò ſis cautus,
vt facias hoc apparere ex actis:ita de
hoc ſunt duo ritus magnæ curiæ.
Vnus in numero 47. & alius in nu-
mero 116.& ambo incipiunt:Item,
19 quòd ſi detur terminus &c.¶ † Duo-
decimò limita,quando citatus ſemel
perſonaliter ſtatim aſcendit equum,
& receſsit in partes remotas:vel alio
modo verbis declarauit ſe nolle com
parere: quia non eſt vlterius citan-
dus:ſecundum Baldum in l.ceſſante.
in fin.C.quomodo & quando iud.&
Alexand.in d.l.de vnoquoq;.colum.
fin.& in l.contumacia.verſicu.quin-
tò fallit,&c.ff.de re iud.et Iaſ.in di-
cta l.ne quicquam. §.vbi decretum.
colum.vj.ff.de offic.procon.et Abb.

20 in c.cùm parati.de appe.¶† Decimotertiò limita, quando probatio concludit ſoli iudici: puta ad iudicis inſtructionem: quia tunc poteſt recipi ſine citatione partis: ſecundum Bald. in l.certum col.ij.ver.item opp.quòd imò differant &c.C.vnde legi.& Bal. in l.ſi qua per calumniam.ver.ſed pone, quòd iſte &c.c.de epiſ.& cler.vbi ponit exemplum in iudice ſeculari, capiente clericum, qui non incedit in habitu: nam ſi clericus oſtendit iudici inſtrumentum clericatus, debet ipſum remittere ſtatim iudici eccleſiaſtico ſine citatione partis. adde Innocen.in cap.j.de poſtul.præla.

21 ¶† Decimoquartò limita, quando aliquis habet expedire actum ſecundum ſuam conſcientiam: vt quando per ſedem apoſtolicam committitur alicui examinatio alicuius, ſi eſt idoneus: vel eſt commiſſa poteſtas ſententiandi cum clauſula: cõſcientiam tuam oneramus: quia tunc poteſt ille actus expediri ſine aliqua citatione partis: ſecundũ Bal.in d.l.ſi qua per calumniam.verſicu.vbi ſuprà.& in dicta.l.certum verſicu.vbi ſuprà. & Alex.in d.l.de vnoquoq; colum.ij. in fin.ff.de re iudic.& Ludo.roma.in rub.de arbi.colum.iij.& eſt gloſ.in c. j.de offi.deleg.& Bal.in l.neq; nata-

22 les colum.fin.C.de prob.¶† Decimoquintò limita, quando eſt datum arbitrium & poteſtas executori teſtamenti diſtribuendi, ad pias cauſas: ſeu eligendi pauperes: quia in tali electione & arbitrio declarando non requiritur citatio hæredum, nec alterius: ſecundum Bald.in l.captatorias. in fi.C.de teſt.mili.& Bal.in l fin.col. ij: verſicu.ſed nunquid in iſta &c.C. commu.de leg.

23 ¶† Decimoſextò limita, quando iudex miſit expertos ad menſurandum agrum, vel ad aliquam differentiam videndam per aſpectum loci: quia in relatione dictorum expertorum non requiritur partis citatio: nec præſentia: licet in electione eorum requiratur: ſecundum Bartol.in l.Teopompus.circa fi.ff.de dote præleg.& Ange.in l.j.§.Marcellus.ff.ſi plusquam

24 per legem falcid ¶† Decimoſeptimò, limita non procedere in ſententia calculatorum, qui reuident librum rationum alicuius adminiſtratoris: puta ſyndici alicuius vniuerſitatis: nam poſſunt ferre ſententiam condemnatoriam contra abſentem, aliter non citatum: & valet ſine citatione: ſecundum Bart.in l.ij.§.quod de frumentaria.& ibi etiam gloſ.ff. de admi.re.ad ciui.perti.

25 ¶† Decimooctauò, limita non procedere in iuramento deferendo alicui pro liquidatione rerum ablatarum in odium delinquentis: iuxta formam.l.ſi quando.C.vnde vi.&.c.ſuper eo.extrà, quod metus cauſa. quia in tali taxatione & iuramenti delatione non requiritur citatio partis, ad maius ſui odium. Secus, quando iſta taxatio eſt facienda per iudicem. de hoc eſt deciſio rotæ in nouis. in deci. ccxcix. incipiente: licet &c.& hoc tenet Iaſ.in repe. l. admonendi. colum.penulti.& fin.ff.de iureiuran. vbi hoc ampliat in omni iuramento, quod defertur propter delictum ſeu contumaciam alicuius.

26 ¶† Decimononò, limita, quando aliquis

quis pateretur aliquod damnum in aliquo loco, puta remoto: nam poteſt ibi teſtes examinare ſuper damno, quod paſſus eſt ſine aliqua vocatione partis: & talis examinatio faciet plenam fidem: ſecundum Luc. de penna, & Bart. in l. ij. in fin. c. de naufrag. lib. xj. quod nota ad practicam eorum, qui patiuntur furta & robatias ſyluis: vel alia ſimilia damna: adde Alex. in l. iiij. §. prætor. colum: v. ff. de dam. infec.

27 ¶ † Viceſimò limita, quando iudex vult examinare in teſtem aliquam honeſtam mulierem: nam poteſt mittere ad eius domum pro ea examinanda, ſine alia citatione partis: ſecundum Barto. in l. ad perſonas egregias. ff. de iureiuran. & And. de yſer. in conſti. in pecuniarijs. colum. ij. in fi. de quo vide etiam Abb. in c. ſi qui teſtium. de teſti.

28 ¶ † Viceſimoprimò limita, quando eſſet examinandus aliquis teſtis, cuius dicto eſſet neceſſariò ſtandum: quia non requiritur partis citatio: ſecundum Alexandrum in conſilio. cxxx. in j. volumi.

29 ¶ † Viceſimoſecundò limita, quando eſſet examinandus aliquis teſtis, de cuius morte vel feſtinato receſſu timetur: quia poteſt examinari etiam parte non citata: ſecundum Innoc. in c. Alberi. circa princip. de teſti. & Iaſ. in repeti. l. admonendi. colum. ciij. in princ. ff. de iureiur.

30 ¶ † Viceſimotertiò, limita non procedere in eo, de cuius præiudicio principaliter agitur: Secus, ſi per quandam conſequentiam actus tangeret præiudicium alicuius: quia poteſt fieri ſine illius citatione: ſecundum Alexand. in l. de vnoquoq. colum. fin. ff. de re iudi. & Iaſ. in l. no quicquam. §. vbi decretum. colum. viij. de offic. procon. & in l. ſi quis nec cauſam. columna ſecunda. ff. ſi cer. peta.

31 ¶ † Viceſimoquartò limita, quando iudex vult interdicere adminiſtrationem alicui prodigo: quia poteſt hoc facere ſine citatione alicuius, ſecundum Iaſo. in d. §. vbi decretum. colum. nona. & Bald. Ang. & Moder. in l. ās qui bonis. ff de ver. obli.

32 ¶ † Viceſimoquintò limita, quando fertur ſententia contra principalem debitorem: nam in ea non eſt citandus fideiuſſor de iudicato ſoluendo: licet intereſſe prætendat: quia ex eodem proceſſu fit executio cõtra eũ: ſecundum Baldum in l. duobus. §. ergo ſi quis. & poteſt eſſe ratio: quia non agitur principaliter de eius præiudicio: licet per conſequentiam: vt ſuprà in vigeſimatertia limitatione.

33 ¶ † Viceſimoſextò, limita non procedere, quando iudex protulit aliquam interlocutoriam, à qua ſuccumbens appellauit: quoniam appellatione pendente poteſt iudex procedere vſq; ad diffinitiuam, antè, quàm ſibi inhibeatur: iuxta. c. non ſolùm. de app. libro. vj. Certè poteſt omnes actus vſque ad ſententiam incluſiuè, expedire ſine citatione partis, & valent: niſi appellans ſuæ appellationi renuntiet. tex. eſt ſingularis in c. eum, qui de dolo & contuma. libro ſexto.

34 ¶ † Viceſimoſeptimò, limita quando aliquis eſt condemnatus ad expenſas propter contumaciam: iuxta. legem ſancimus. C. de iudic. nam poteſt fieri talis condemnatio, etiam

ſine citatione partis:ſecundum Bald. in dicta l.ſancimus.in decima quæſtione.& Anto.de but.& Paul.de liaza.in c.finem litibus.de dolo & contumacia.& Felyn.in c.j.col.ſexta.de
35 iudic. ¶ † Viceſimooctauò limita, quando iudex vult dare tutorem vel curatorẽ alicui pupillo, vel furioſo, ſine inquiſitione: quia poteſt ſuum decretum interponere ſine citatione alicuius:ſecũdum Bartolum in l.qui habet.§.quolibet.ff.de tute.& Alexand.in conſilio octuageſimoſexto, incipiente: viſis dubitationibus,&c.
36 in ſecundo volumine.¶† Viceſimononò limita, quando aliquis doloſè latitat & ſe occultat,ne citari poſsit: quia poteſt expediri actus contra eum,eo aliter non citato:ex quo conſtat de eius contumacia: ſecundum Innoc.in c.ad petitionem.de accuſa. & Abb.in c.ex tuæ.col.pen.de cleri.
37 non reſi.¶† Triceſimò limita generaliter,vbi certum eſt aduerſario nullam competere defenſionem: quia poteſt expediri actus eo non citato: vt not.plenè Cardi.Alexan.in c.cùm ſi romana.columna ſecunda.circa fi. de appel.vbi multos allegat:& hanc fallentiam poteris iungere cum pri-
38 ma. ¶ † Triceſimoprimò limita, quando aliquis haberet inſtrumentum contra debitorem cum pacto de capiendo, & conſtitutione precarij: quia poteſt facere capturam contra tertium poſſeſſorem etiam non citatum:& negotio non liquidato:ita tenet Franc.de are.in conſi.vigeſimoprimo.col.penul.in fi.& col.fi.& Socin.in conſilio. lxxxij.colum.tertia. in tertio volumine.quod nota perpetuò: quia millies euenit in facto:& pluries vidi reſponderi in contrarium.à nonnullis doctoribus,qui dictas deciſiones non viderunt.

39 VENIO † Ad ſecundum dubium: ſcilicet,à quo iudice debet ac poſsit fieri citatio?breuiter communis concluſio eſt quòd omnis iudex competens poteſt citare:ſiue ſit ordinarius, ſiue delegatus:Secus,ſi eſt incompetens: quia non valet citatio.l.fin.& ibi per docto.ff.de iuriſdi.omn.iudi. & habetur in l.ij.ſi quis in ius voca. non ie.Quod tamen intellige,quando certum eſt eum eſſe incompetentem de iure communi:Secus,ſi de iure communi ſit competens:poteſt tamen aliquo priuilegio declinari:quia tunc valet citatio:& tenetur citatus comparere ad ſuum priuilegium allegandum:aliâs poſſet contumax reputari:vt dicta l.ſecunda & l.ſi quis ex aliena.ff.de iud. intellige tamen prædicta de citatione verbali: ſecus in reali,quæ fit per capturam perſonæ: quia illa poteſt expediri ſolùm per ordinarium:non autem per delegatum:vt not.Bar.Alex.& communiter doct.in l.ij.ff.de iur.omn.iud.vbi ita intelligũt text.in.§.ſiverò etiam. in authen.de exhi.reis.& in l.conſentaneum.C.quomodo & quando iud. Similiter & citatio per edictum,poteſt expediri ſolùm per ordinarium: vel per delegatum principis:non autem per delegatum inferioris:vt in. §.omnem.in authen.de litig.& in authen.qui ſemel.C.quo.&quando iud. & ponunt doc.in d.l.ſecunda & Bart. in extrauagan. ad reprimendam. in verſiculo. per edictum. in princip.

An autem

40 ¶†An autem poſsit iudex citare ſuũ ſubditum exiſtentem extra ſuum territorium: iſtam q. tangit Ioan. and. in cap. romana §. contrahentes. de foro compe. libr. vj. & Bartolus in l. omnes C. de epi. & cler. & Angel. & Iaſ. in l. fi. ff. de iur. omn. iud. vbi dicit, ꝙ iſta q. indigeret deciſione Cæſarea. Et ibi Iaſo. diſtinguit tres caſus. & dic, vt ibi per eum: cui adde, quòd in regno habemus cõſtitu. quę incipit: in ciuilibus. quæ cõcedit iudici indiſtinctè poſſe citare extra territorium: & ibi Matth. de afflic. in vj. notab. ponderat ad hoc illam conſtitutionem, per quam habemus deciſionem Cæſaream in hoc regno: nã licet communis deciſio in iure communi ſit, quòd iudex citãs debet ſcribere literas iudici loci, vbi eſt citãdus, vt ipſum citari faciat, quando illæ ciuitates non ſunt ſub eodem domino: ſecundum diſtinctionem Bar. in l. prima. §. præſides ff. de requi. reis tamẽ quia rex qui eſt Dominus vniuerſalis regni dedit iudicibus poteſtatem citandi extra territorium, poterit fieri hæc citatio per nuntium citantis, ſine alia licentia iudicis illius loci, vbi citandus degit. verùm, illa conſtitu. hoc non probat expreſſè: vnde tutius puto eſſe id, quod dicit ibi And. de yſer. ſcilicet, quòd requiratur iudex illius loci, vt ipſum citet, & idem And. in conſti. edictorum col. ij. in prin. Et id vidi ſemper obſeruari: ſcilicet, quando ciuitates non ſubſunt ſub eodem barone in hoc regno: ſolet enim mitti nuntius citantis. vt impetret veniam à iudice illius loci cum literis citantis: vel ſolet ſcribere literas ad illum iudicem, vt ipſum citet: ſecundum Bartolum in dicto §. præſides. vbi ponit ad hoc quinque limitationes.

41 ¶†Pro hoc facit, quod in ſimili dicimus, quòd quando aliquis vult exercere iuriſdictionem inter ſuos ſubditos in alieno territorio, debet habere licentiam Domini illius territorij: aliâs proceſſus non valet: ſecundum Innocentium in c. at ſi clerici. de iudi. Pro hoc eſt tex. & ibi Car. in ij. q. in clemen. j. §. volumus. de foro. compe. Hoc tamen limita non procedere in terris demanij regis: nam officialis alicuius baronis ſeu aliquis baro poteſt ius dicere inter ſuos ſubditos in terra demanij: puta in ciuitate Neapolis, abſque licẽtia regis & ſuorũ officialium. ita dicit Matth. in conſtit. de quæſtionibus. in primo nota. vbi ad hoc ponderat illam cõſtit. quam dicit fuiſſe ignoratam à nonnullis auditoribus regiæ curiæ: tamen iudicio meo illa conſti. ſi rectè ponderetur, hoc non probat. & de prædictis vide Oldradrum in cõſilio. lxxxviij.

42 VENIO † ad tertium dubium: ſcilicet, per quem debeat fieri citatio? Dic, quòd cõmunis obſeruantia eſt, quòd citatio fit per nuntios ſeu iura-
43 tos & ſeruientes curiarum: † qui ſolent eſſe viles perſonæ: vt dicit And. de yſer. in conſtit. citationis. colũ. ſecunda: ſolent enim iſti nũtij portare aliqua ſigna, vt cognoſcantur: vt no. doct. in cap. cùm parati. & cap. ſignificauit, de appel. & Specul. in titulo de cita. §. ſequitur. colum. ſecunda. & quòd ſint viles perſonæ, tenet

Felyn.in c.prudentiam.col.v.de offi. deleg.

44 ¶† Poteſt tamē iudex eligere vnum alium priuatum, cui poteſt committere citationem: etiam ſi non ſit publicus nuntius: & valet citatio: imò poteſt iudex eligere famulum ſuū: & etiā famulum alterius partis, cui poteſt committere citationem. Ita tenet Cardi. Alex.in c.cùm ſit romana.col ſi.de app.& ibi etiam Abb. in ſin.col.in prin. Plus dicō quòd etiam parti principali poteſt iudex committere citationē, vt citet ſuum aduerſarium.& valet citatio, vbi conſtat de commiſsione iudicis: ſecundum Baldum in l.vt perfectius.colū. fin.C.de anna.excep.& Bar.per illum tex.in l.eum, qui §.ſi epiſtola ff. de furt.& idem Bartol.in l.iuſtè. & ibi etiam Alex. in viij.col. ff. de acquir. poſ.& Bal.in authen.& omnino. col. pen.ver.venio ad miniſtros,&c.C.ne vxor pro mari.& Barto.in extrauag. ad reprimendam.in verſic. per nuntium.& verſi.per literas. vbi omnia hæc tractantur.& Spe.in tit. de cita.

45 §. ſequitur. colum. j. † Sicut etiam iudex poteſt dare licentiam parti, ꝙ capiat poſſeſsionem aduerſarij, conſtituendo eum executorem in cauſa propria: vt not. Bar. Alexan.& communiter doct.in d. l.iuſtè.& Iaſ. in l. iubere cauere. in ij.& iij. col. ff. de iu.omn.iud. Verùm, in hoc eſt differentia: quia quādo quis citatur per nuntium publicum, tenetur illi credere ſolo verbo, ſine literis iudicis: ſed nuntio priuato, vel famulo, vel parti non creditur ſine literis iudicis committentis.ita tenet gloſ.in c.prudentiam.in verſicu.per certum nuntium. de offic. deleg.& ibi per doct. idem no.gloſ.in c.cùm parati.in verſicu.nuntius.de app. aliàs non tenetur quis credere, maximè aduerſario ſuo, qui de facili poteſt mentiri: ſecundum Spe.In d.§.ſequitur.colū.j.& Philip.in d.c.cū parati.colū. iiij.in fi. verſi.vj.quæritur &c.Et dicit notanter Bald.in l. ſi vt proponis.la.ij. C. quo.& quando iud.quòd licet iudex poſsit committere citationem parti: non tamē creditur ſuæ relationi, niſi probetur: & illud dictum ſequitur Philip.in d.cap.cùm parati.verſic.vj.

46 quæritur &c.† Hoc tamen eſt correctum in regno in citatione per literas: nam citatoria litera non committitur, niſi habenti publicum officium: vt eſt ritus magnæ curiæ in nu. 59. & alius in numero 139. & ambo incipiunt: item, quòd citatoria litera,&c.

47 ¶† Poteſt etiam fieri citatio per magiſtratum actorum, & ſic per tabellionem: ſi habeat commiſsionem iudicis: & ſibi eſt credendum propter bublicam fidem, quam habet. ita tenet Spec.in d.§.ſequitur.poſt prin. & Philipp.in d.c. cùm parati. verſic. vj. quæritur &c.per ea, quæ habentur in l.ſi quis decurio C. de fal. & in c.ad

48 audientiam.de præſc. ¶† Poteſt etiā & ipſemet iudex pro tribunali ſedens, monere ſeu citare partem vt compareat tali die coram ſe.text. eſt & ibi Bald.in l.ceſſante.col.j.C. quo. & quando iud.& Bald.in l. vt perfectius.colum.fin.C. de anna. excep. & Alexand.in l.contumacia.verſic.vij. fallit &c.ff.de re iudi.& not. gloſ.in c.conſul-

c.conſuluit.de off.dele.in quibus lo-
49 cis dicitur,quòd † iſta monitio iudi-
cis,eſt maioris efficaciæ,q̃ citatio nũ
tij: quia iſta ſola monitio habet vim
peréptorij& trinę monitionis:& hoc
eſt,quod ſæpius notarij actorum ſcri
bunt penes acta, quòd talis fuit iu-
dicialiter monitus &c.nam iſta mo-
nitio plus quàm citatio operatur: &
poteſt expediri actus in contuma-
ciam moniti non comparentis.

50 VENIO † ad quartum dubium.ſ.
qualiter ſit facieđa citatio.ſuper quo
dic:quòd citationũ plures reperiun-
tur ſpecies. Quædam enim eſt cita-
tio realis,ſeu perſonalis, quæ fit per
capturam perſonæ.ſecunda, eſt cita-
tio verbalis,quæ fit ſolo verbo.Ter-
tia eſt citatio, quæ fit per literas.
Quarta,eſt citatio per edictũ.Quin-
ta, eſt citatio per proclama. Sexta,
eſt citatio per campanã: ſeu per tu-
51 bam.¶†Præmitto tamẽ, quòd in om
ni citatione cuiuſcunque ſit generis,
tria extrema conſiderantur. Vnum:
ſcilicet,ex parte iudicis: prout eſt cõ
miſsio de citando: & duo ex parte
nuntij: ſcilicet, ipſa citatio ſeu exe-
cutio cõmiſsionis:& relatio citatio-
nis factæ.Et hæc tria requiruntur in
omni citatione: aliàs non valet: vt
not.Bal.in l.fi.C.de fer.& Felyn.in c.
gratum.col.iij.de offi.deleg. De pri-
mo ſcilicet, quòd requiratur com-
miſsio iudicis,tenent Bar.& Bal.in l.
neminẽ C.de exhi.reis.& tradit ple-
nè Felyn.in c.j.col.vj.de iud.& Ioan.
and.in c.quoniam contra de proba.
& Bald.in l.cum clericis C.de epiſ.&
cle.& Iaſ.in §.quadrupli.colum.iij.&
iiij.inſti.de actio.& Bart.in l.j.§. cu-
ra ff.de offic.præ.vr.& Alexand. in l.
ſciendũ.co.ſi.ff.de verb.obli.& Alex.
in addi.ad Bar.in l.qui nomine.ff. de
52 fal.†Verũ,de conſuetudine toleratur
in quàmpluribus locis,vt quãdo ſunt
nuntij publici & generales, creditur
eorum relationibus,quòd citauerunt
de commiſsione iudicis: licet aliter
commiſsio ex actis non appareat:
imò plus:poſſunt ad inſtantiam par-
tis citare iſti nuntij publici in cau-
ſis ciuilibus,etiam ſine commiſsione
iudicis:& hoc toleratur ex generali
conſuetudine in ciuilibus: vt teſta-
tur Bald.in d.l.neminem.& Iaſ. in d.
§.quadrupli.& ibi etiam Ioan.fab. &
Bal.in l.ſi quando.in xij.q.C. de teſt.
& Pe.Philip.Cor.in conſi.xcv. col.ij.
in fi.in iiij.vo.et ita communiter ſer
uatur in hoc regno ex generali &
antiqua conſuetudine.

53 ¶†De ſecũdo extremo ſcilicet,quòd
fiat executio citationis, hoc patet ad
ſenſum:quia ad hunc effectum com
mittitur citatio,vt cum effectu quis
citetur:quo caſu an credatur nuntio
dicenti ſe citaſſe, eſt trita q.in plu-
ribus locis ventilata: maximè, per
Bartol.in d. §. cura. & per Abba.in
d.cap.cùm parati.& Iaſo. in d.§ qua-
drupli. col. iij.& iiij.in quibus locis
communiter tenetur, quòd nuntio
publico creditur, & eius relationi,
ſtatur,quo ad citationem. Verùm, ſi
citatus eſſet perſona circunſpecta &
fide digna, & iuraret ſe nunquàm
citatum fuiſſe, crederetur ſibi po-
tius, quàm nuntio: vt dicit Abba.
in dicto capitu. cũ parati col. iiij. in
princip. & ibi per alios Moder. Et
hanc quæſtio. tangit plenè. Spe-
cul.

in tit. de cita.§.ſequitur.verſicul. ſed nunquid & ibi plenius Ioann. And. in addi.vbi notabiliter loquitur: & concludit modo prædicto,licet multa verba inſerat, & ad ibi dicta me remitto.& habetur per Saly.in l.tres. C.quo & quando iud.& Fely.in c.inquiſitionis §.fi.col.ix.de accu.&Philipp.in d.c.cùm parati col.vj.in fin.& vij.de app.

54 ¶† De tertio extremo.ſ.de relatione nũtij,quòd requiratur & debeat apparere,ex quo eſt actus ſubſtantialis: tenet Bal.in l.fi.C.de fer.& ibi etiam Saly.dicit,quòd debet relatio ſcribi

55 in actis:quia eſt de proceſſu:†intãtũ, quòd non poteſt fieri relatio in die feriato ad honorem Dei.& ipſum in hoc refert & ſequitur Alexã. in l.j.§. nũtiatio.co.vij.ff.de ope.no.nũ.& tradit Bar. in l.ſi finita.§. Iulianus. col. iij.ff.de dam. infect. & eſt gloſ. in l. pen.ff.ad trebel.& Bald. in l.iudices. in vltimo nota.C.de fide inſtr. intantum,quòd ſi non reperitur deſcripta relatio nuntij in actis,nihil valet citatio nec ſententia: nec poteſt aliquis contumax reputari. ita tenet Pau.de caſt.in conſi.lxxxj.colum.iiij. in ſecundo volum.& Barto.in l. hæc autem §. primo per illum text.ff.ex qui cau.impoſ.ea.vbi dicitur, quòd debet liquere iudici de contumacia citati:& non poteſt aliter liquere, niſi appareat relatio ſcripta in actis.

56 †& propterea ſi iudex primò pronũtiat contra contumacem: & poſteà recipit relationem nuntij, ſententia & proceſſus eſt nullus:ſecundum eum.& eſt notabile verbum, & menti tenendum:quia vidi plures iudices erraſſe in hoc,& idem tenet Bar. in l.multum.in fin.ff de condi.& demon.& Alexã. in l.ſed ſi de ſua ff. de acqui.hære.

57 ¶†Poteſt autem iſta relatio per nuntium fieri ſoli notario actorum abſque præſentia iudicis.ſecundum Bartolum,in dicta l.ſi finita.§. Iulianus. columna tertia.verſi.iuxta prædicta quæro, &c.ff. de damn.infect. & ibi Imo. & Alexander idem tenet Salice.in l. eos §. ſuper C. de appella. & in authenti.quæ ſupplicatio. C.de præci.impera.offi.

¶Hoc etiam de relatione nuntij, eſt hodie prouiſum in regno per regiam pragmati.ij.quæ incipit:quilibet.vbi cauetur de omnibus his tribus extremis:videlicet,de commiſsione iudicis præcedente: & de ipſa citatione effectuali:& de relatione,quæ debet conſtare ex actis. Et nota quia illa pragma.loquitur de cõmiſsione præcedente per ablatiuum abſolutum: qui importat conditionem l.à teſtatore ff.de condi.& demonſt. per quæ verba habemus in regno caſum deciſum,quòd non valeat citatio nuntij,niſi commiſsio iudicis præcedat. Poſſemus tamen dicere, quòd per conſuetudinem ſit derogatum illi pragma. quantùm ad hoc, vt ſuprà dixi. Vel poſſemus illã reſtringere, quando citatio fit per literas, prout loqui videtur dicta pragmatica, & non verbis, non nego quin ſemper de iure requiratur commiſsio: vt ſuprà dixi. ſed ſolùm dico reſpectu conſuetudinis:quæ ſeruanda eſt, vbi viget: iuxta l. de quibus ff. leg.

58 ¶†His præmiſsis,venio nunc ad citationem

tionem realem: quæ importat capturam perſonæ: ſecundum glo. Bart. & Alex. & doct. in l. ij. ff. de iuriſdi. om. iud. & in l. conſentaneum. C. quomodo & quando iud. ſuper qua eſt ſciendum, quòd in ciuilibus cauſis regulariter non fit iſta citatio realis. Fallit primò, quando reus eſſet contumax: vt d. l. conſentaneum. & ibi Bar. in ij. colum. & probatur in §. ſi verò etiam. in authen. de exhi. reis. Item, quando fuit per ſententiam condemnatus: quia poteſt pro executione ſententię capi de perſona. l. j. & ibi not. C. qui bo. ced. poſſ. & not. Bal. in l. per diuerſas. in xv. q. in fi. C. manda. Quod tamen intellige, ſeruato ordine. l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudica: prout ibi nota. Alexand. in iij. & iiij. col. ſcilicet, vt primò fiat excuſsio in bonis: & poſteà ſi bona non reperiuntur, tunc vltimo loco capiatur perſona. aliàs non poteſt incipi à captura perſonæ: ſecundum glo. & Bar. in l. iij. §. tutor. ff. de ſuſpe. tuto. & Abba. in c. quo ad conſultationem. col. vj. in fi. & ſeq. de re iudi. & Bal. in c. tuæ. vt lite non conteſta. & Bald. in d. l. conſentaneum. col. iiij. in fin.

59 ¶ † Fallit etiam, quando debitor eſſet ſuſpectus de fuga. quia poteſt fieri iſta citatio realis. l. ait pretor. §. ſi debitorem. & ibi Barto. ff. quæ in frau. cre. & declarant plenè Alexand. & Iaſ. in d. l. j. ff. de iur. om. iud. & Fely. in c. j. co. vij. de iud. & Iaſ. in l. ſi ab arbitro. ff. qui ſat. cog. & in l. vinum. colum. quarta & quinta. ff. ſi cert. pet. & idem Iaſ. inſtit. de actio. in princip. colũ. xj. & xij. in quibus locis plenè cumulantur requiſita ad capiendum debitorem ſuſpectum de fuga: quæ breuitatis cauſa hîc obmitto.

60 ¶ † Hinc dicit ad propoſitum Bald. in l. quòd euitandi. in fin. C. de condi. ob tur. cauſam. quòd iudex non debet aliquem capere ante ſummariã fidem & ſuſpicionem de receſſu. & hoc in ciuilibus. At in criminalibus poteſt ſemper iudex regulariter citare regulariter, capiẽdo perſonam: ſecundum Bal. in l. ſi quis curialis. C. de epiſco. & cleri. & per docto. in l. plerique. ff. de in ius voc. Pro hoc eſt text. in l. j. & per totum tit. ff. & C. de cuſto. reo. & not. Bal. in d. l. conſentaneum. colum. iij. princi.

61 ¶ † Scias tamen, quòd iſta citatio realis nullo modo poteſt fieri, niſi præcedente commiſsione iudicis: vt eſt tex. & ibi per omnes ſcribentes in l. neminem. C. de exhi. reis. & not. Bal. in l. ſi quando. in xij. quęſt. C. de teſtibus.

62 niſi † contra ſuſpectum de fuga, qui poteſt capi propria authoritate ſine alia commiſsione, etiam per priuatum: vt d. §. ſi debitorem. & habetur plenè in locis præallegatis.

63 ¶ † Secunda citatio, eſt verbalis: vt quando iudex viua voce committit nuntio, vt aliquem citet ſine literis: vt probatur in c. cùm dilecti. ibi: viua voce &c. & ibi Anto. de Bur. & Abb. de dolo & cõtuma. & eſt etiam conſti. regni, quæ incipit: edictorum. ibi etiam ſine ſcriptis &c. & iſta citatio verbalis & aliæ ſequentes citationes, de quibus infrà dicam, debent continere ſex requiſita ad hoc, vt valeant. Primum, ſcilicet, nomen iudicis citantis: ſecundũ, eſt nomen eius, qui

qui citatur: tertium, nomen eius, ad cuius inſtātiam fit citatio: quartum, eſt cauſa, ob quam citatur. quintum, eſt locus, in quo debet comparere. ſextum eſt tempus infra quod debet comparere: Additur etiam ſeptimū requiſitum, quando citatio fit in ſcriptis: ſcilicet vt contineat verbum, peremptoriè. hæc omnia probantur in d.conſtit.edictorum. & ponit aliqua Spe.in tit.de cita. §. iam de citatione.poſt princip. aliàs citatio eſſet obſcura, & incerta: & non valeret: vt dicitur in d.conſti. edictorum. & tenet Bald.in l. hac conſultiſsima. col. ij.C.qui teſta.fa. poſſeſ. & in l. eum, quem temerè.per illum tex.ff.de iudi.& ibi eſt glo.idem no.Bald. in l.j. circa fin.ff.de lib.poſthu.& Cardi. in cle ij.in quinto notabili.vt lite pendēn.

64 ¶ † Inquantū autem dixi, quòd citatio debet continere locum, procedit ſine dubio in delegato citante: ſecus eſt in ordinario: qui habet certum & deputatum tribunal: quia poteſt citare ſine expreſsione loci: & intelligitur de loco ſolitæ reſidentiæ.tex.eſt in c.cùm parati.& ibi per docto.de appel.& not.Bart.& Ange. in l.ſi vt proponis.la.ij.C. quomodo & quando iud.& Angel.in l.j.§. hæc ſtipulatio.ff.ſi pluſquam per leg. fal. & Bal.in l.vt perfectius.col.ij.verſi. quarto.& c.C.de anna.excep.

65 ¶ † Item, inquantum dixi, quòd citatio debet continere certum diem ſeu tempus comparendi, aliàs non valet: hoc tenet Barto. in l.liber homo. §. decem.ff.de verb.oblig.& Bald. in l. fin.col.j.per illum tex.C.de iure domi. impe. Contrarium tamen tenet Specu.in tit.de cita.§.ſequitur. verſi. quid ſi non præfixeris.& Bald.in d.l. vt perfectius.colū.ij.verſicu.ij.&c.& Abb.in d.c.cùm parati.col.j.per illū tex.& eſt text.in c.eos.in fin. de ſenten.excom.lib.vj.& Bald.in c.j.colū. iiij.de mili.vaſ.qui contu.eſt. Et concludunt præfati docto. quòd valet citatio: & debet comparere quamprimùm poteſt: quando non eſt appoſitus dies in citatione. hanc quæſt. plenè attingit Philip.in d.c.cùm parati.col.v.& vj.& ibi concordat opi. per bonam diſtinctionem: videlicet, aut quæris, vtrum valeat citatio ſine die: ad effectū, vt ſi citatus non comparet quamprimùm poteſt, poſsit mulctari tanquam inobediens: & dicendum eſt, quòd ſic: & ita procedat vna opin. Aut quæris, an valeat citatio, vt ſi citatus non comparet, poſſit procedi ad ſententiā: vel ad alios actus in contumaciam: & dicendum eſt, quòd non valet nec procedi poteſt. & ita loquatur contraria opin. & iſta concordia fuit Ange.in d.l.liber homo. §. decem. & idem tenet Angel.in l.per interuallum.ff.de iud. & ita pertranſeo.

66 ¶ † An autem ſit neceſſe apponere horam? Dic, quòd nō: ſed debet comparere hora ſolita cauſarum: ſecundum Bald.in l.ſi vt proponis.la.ij. C. quomodo & quando iud.& Innocen. in c.cùm nobis olim.de elec.& Barba.in addi.ad Abba.in d.c.cùm parati.& ibi etiam Philip.in vj.colum.& Felyn.in cap.conſuluit.col.iij de offic.deleg.item debet comparere tali hora, in qua poteſt: ille actus expediri ante noctis tenebras: ſecundum Abba.

Abba.in d.cap.conſuluit.col.ij.& in cap.cùm ſuper.col.ij.de teſti. cogen. ſi tamen apponeretur hora,& poſteà non fieret actus in illa hora, ſed in alia,non valeret:ſecundum Barto.in l.aut qui aliter.§. fin. ff.quod vi, aut clàm.& Felyn.in d.c.conſuluit. col.j.

67 ¶† Sed circa hoc de tempore comparitionis, cōmunis practica in hoc regno eſt,quòd ſi quidem citatus habitat in eadem ciuitate, vbi iudiciũ agitatur:citatur vna die pro alia immediatè ſequenti : & in alia die ſequenti hora cauſarum accuſatur ſibi prima contumacia,ſi non comparet: & deinde expectatur per tres alios dies continuos:in quibus currunt etiam dies feriati:& poſteà in quarto die ſequenti iuridico accuſatur ſibi vltima contumacia, ſi non comparet:& illud eſt vltimum peremptorium. & tunc bannitur,& condemnatur ad tertiam partem mobilium:& ſic in effectu citatus,à die citationis habet quinque dies ad comparendum. & de hoc eſt ritus magnæ curiæ in nume. 224. qui incipit: item ſeruat ipſa curia in primis,&c.& regia prag.tertia,quæ incipit:Relatione.& iſta expectatio tridui non habet locum, niſi in primis citationibus. in aliis verò proceditur ad actu in contumaciam in die immediatè ſequenti, nullo triduo expectato. Si verò citatus habitat in alia ciuitate: ſiquidem eſt intra regnum,debet inſeri tantum tempus in citatione, infra quod poſſit commodè comparere attenta diſtantia loci : & in illo vltimo die comparitionis accuſatur prima contumacia : & poſteà expectatur per triduum : & deinde accuſatur vltima:vt ſuprà dixi:& ita ſeruatur in curijs Neapolitanis:in citationibus, quas mittunt per diuerſa loca huius regni. & hoc colligitur ex verbis dictæ prag.: Relatione, ſi verò citatus degit extra regnum,debet in citatione apponi terminus ſexaginta dierum ad comparendum: prout de hoc eſt text. in d. conſtitu. edictorum. circa fin. & ibi And. de Yſer.& idem And.in cap.j.de conſti. inter vaſ.& alium de bene.vbi dicit, quòd iudex non poteſt hoc tempus coarctare. vnde tunc in ſexageſimo die accuſatur prima contumacia : & deinde triduo expectatur : vt ſuprà dixi. Et quòd in vltimo peremptorio condemnetur ad tertiam partem mobilium,tam in ciuili,quàm in criminali,eſt ritus magnæ curiæ in numero 202. qui incipit : item ſeruat dicta curia in citatione &c. & ille eſt pulcher ritus, qui ponit ſub breuibus verbis totā practicam, quam ſuprà dixi. & eſt conſtit.quæ incipit: pœnam nouem &c.adde,quæ dicam infrà in verſi.contumacia.in iij.q.

68 ¶†Eſt etiam ſciendum, quòd contumacia prima debet accuſari in die iuridico : etiam ſi illo die curia non regitur,dummodo non ſit dies feriatus. & poteſt accuſari in præſentia actorum magiſtri,etiam abſente iudice. de hoc eſt alius ritus numero 203.qui incipit:item,ſeruat ipſa curia, vt ſi die &c. & alius ritus in numero 211.incipiēs:item nota, quòd in omni &c. cæterum, ſi ille dies, in quo erat accuſanda prima contumacia, eſſet feriatus, debet accuſari in die

die ſequenti: & debet fieri mentio in actis de die præcedenti feriato: vt ſciatur, quòd non potuit illo die accuſari. Idem, ſi plures dies continui eſſent feriati, quia elapſis ferijs primo die iuridico accuſatur: vt eſt alius ritus numero 304. incipiens: item, nota quòd vbicunque &c. & ſi non accuſatur prima contumacia in tali die, vt ſuprà dixi, citatio expirat & circunducitur: nec excuſatur actor dicens, quòd non accuſauit: quia curia non regebatur: quia poterat accuſare: dummodo non fuiſſet dies feriatus, vt ſuprà. de hoc eſt alius ritus in numero 305. incipiens: item, nota quòd tales &c. Ex prædictis ergo vides quomodo eſt correctum ius commune in regno: nam de iure communi non poterat veniri ad peremptorium: niſi præcedentibus tribus citationibus, cum interuallo triginta dierum. l. ad peremptorium. cum duabus legibus ſeq. ff. de iud. & l. tres denuntiationes. & auth. qui ſemel. C. quo. & quãdo iud. hodie autem in regno ſufficit. vna, cum illa expectatione tridui poſt diem comparitionis: vt ſuprà dixi.

69 ¶ † Item, inquantum dixi, quòd citatio debet continere cauſam ſeu articulum, ad quem quis citatur: vide Bal. in l. conſentaneum. in quarto notab. C. quomodo & quando iud. vbi hoc tenet. dicit tamen, quòd in ordinario citante, ſemper præſumitur cauſa, dummodo fiat citatio ad inſtantiam: & ſic valeret citatio ſine cauſa. Sed Andræas de Yſer. in dicta conſtit. edictorũ. in princ. dicit, quòd debet exprimi cauſa in citatione, niſi citatus ſciat cauſam. Sed Bart. in extrauag. ad reprimendam. in verſi. ſuper dicto crimine &c. tenet, quòd valet citatio ſine cauſa tam in ciuili quàm in criminali. & ita etiam dicitur in deci. ccxciiij. concil. Neapol. Abb. verò in c. prætereà. col. ij. in fin. de dila. ponit vnam diſtinctionem: videlicet, aut quis citatur de longinquo & debet citari cum cauſa: vt veniat inſtructus: Aut citatur de proximo: & non eſt opus ponere cauſam, nec certum crimen, vbi citatio eſt criminalis. & videtur ſatis æqua diſtinctio. Quicquid dicant iſti docto. ego puto indubitanter, quòd in hoc regno debet exprimi cauſa in citatione: aliàs non valet, & moueor per duo iura municipalia, quæ hoc expreſsè dicunt: videlicet, per text. in dicta conſtit. edictorum. & per regiam prag. ij. quæ incipit: quilibet ibi continentes ipſius citationis cauſam &c. & poſteà ſubdit: citatio aliter facta, non valeat &c.

70 ¶ † Quid autem, ſi cùm iudex vellet ferre ſententiam citauit aliquem, vt veniat ad audiendum intentionem curiæ ſeu iudicis, an dicatur ſufficiens cauſa in citatione: & an valeat talis citatio? Dic, quòd non: ſed debet exprimi ad ſententiam perferendam ſeu audiendam. ita tenet Felyn. in c. conſuluit. col. vj. de offi. deleg. & Ioan. de ana. in c. inquiſitionis. §. ad petitionem. col. pen. in princ. de accu. & ibi etiam Felyn. in vij. colum. per tex. in c. ij. & ibi Gemin. de dolo & contuma. libro ſexto.

71 ¶ † Quid ſi aliquis citatur ad reſpondendum petitioni porrigendæ: & in vltimo

vltimo die peremptorij non comparet:ſed actor cōparet & accuſat ſibi contumaciam: non tamen porrigit illo die petitionem,ſed die ſequenti:an poſsit ſuper illa petitione procedi in contumaciam:& an ille citatus poſsit mulctari,vt cōtumax? Dic quòd non.quia ex quo fuit citatus ad illum actum,eſt neceſſe, quòd ille actus porrectionis petitionis fiat illo die peremptorij:aliàs nihil valet, quod agitur.ita eleganter tenet Pet. Philip.Corne.in conſi.lvij.col.iiij.in litera.h.in tertio volu Si tamen reus comparet,iudex dat terminum actori ad producendum libellum,& reo ad reſpondendum:vt eſt ritus magnæ curiæ in numero.clxxxviij.incipiens:item,ſeruat ipſa curia,quòd ſi actor &c.Et nota,quòd quando fit iſta citatio eo modo:ſcilicet,ad petitionem porrigendam,non inducitur litis pendentia ad impediendum præuentionem, antè, quàm porrigatur petitio:prout de hoc eſt deciſio ccxciiij.concil.Neapo.& ideò iſta practica citandi non eſt bona:ſed melius eſt, quòd porrigatur primò petitio, & poſteà ſuper ea porrecta emanet citatio: & ita practicatur in curijs.

72 ¶ † Item,inquantum dixi,quòd in citatione debet apponi verbum, peremptoriè,hoc tenet And.de yſer.in conſtit.in ciuilibus.& eſt glo.in cle. ſæpe.§.ſententiam.in verſi.non peremptoriè.de verb.ſignifi.& Bal.in l. ſi quando.col.ij.C.de teſtib.niſi quando fieret monitio per iudicem pro tribunali ſedentem:vel nuntius citaret coram iudice: quia illa citatio habet vim peremptorij: ſecundum Bald.in l.ceſſante.col.j.C. quomo.& quando iud.& dixi ſuprà in tertio dubio.in fin.Hodie tamen in regno,ex quo omnes cauſæ ciuiles ſunt ſummariæ,vt pluries fuit dictum,non requiritur peremptorium in citationibus:& ſic valeret citatio in ciuilibus ſine verbo, peremptoriè. ita tenet Ange.in d.l.ad peremptorium.ff.de iud.per tex.in d.§.ſententiam.& hoc tenet Matth.in conſtitu. inconſutilem.col.penult.

73 ¶ † Tertia citatio eſt,quæ fit per literas.vt quando iudex facit citationem in ſcriptis:& illam committit nuntio, vt aliquem citet ſuper hoc eſt data forma per regiam pragma. in regno:videlicet, per prag.ſecundam,quæ incipit:quilibet.qua cauetur,quòd quando nuntius citat per literas,debet habere commiſsionem iudicis:& citatio debet cōtinere cauſam:& debet fieri citatio coram duobus teſtibus:qui ſe ſubſcribāt in calce citationis,quando fit in loco,vbi poteſt haberi copia literatorū:aliàs ſufficit quòd nuntius in relatione dicat ſe citaſſe coram tali & tali teſtibus:& citatio aliter facta,non valet. vt ibi dicitur.& tenet Andr.de yſer. in conſti.citationis.colū.j.& ij.ſi tamen eſſet facta citatio inualida,& citatus compareret, validatur citatio & comparitio:vt dicitur in d.pragm. ij.& tenet Bal.in l.vt perfectius.col.

74 ij.C.de ana.excep.¶ † Eſt tamen ſciendum quòd citatio de neceſsitate non requirit ſcripturam regulariter:quia eſt in arbitrio iudicis citare viua voce,vel in ſcriptis.debet tamē in actis

deſcribi, vt appareat ex actis.Hoc probatur ex dicta conſti.edictorum, quę dicit:in ſcriptis, vel ſine ſcriptis. & in c.cùm dilect.ibi:viua voce,&c. de dolo & contu.in aliquibus tamen caſibus requirit de neceſsitate ſcripturam:aliàs non valet,& primus ca
75 ſus eſt†in iudice delegato:qui debet citare cum inſerto tenore ſuæ commiſsionis.qui tenor non poteſt apparere,niſi in ſcriptis.c.prætereà.& ibi Abb.& doct.de dila.& Bar.in authē. qui ſemel.C.quom.& quando iud.& Bar.Alex.& Iaſ.in l.ij.ff.ſi quis in ius voc.nō ie.Quod limita,vt ibi per Iaſ.

76 ¶ † Secundus caſus eſt,quando citaretur aliqua perſona illuſtris vel clariſsima:quia debet citari in ſcriptis. ita tenet Iaſ.in §.quadrupli.col.iiij. in princip.inſti.de actio.& eſt tex.& ibi Barto.in l.quotiens.C.de dignita.libro duodecimo.

77 ¶†Tertius caſus eſt,quando deſtinatur aliquis nuntius ſeu executor ad capienda bona fiſco delata:nam non creditur ei ſine literis.l.prohibitum. in fin.C.de iure fiſci libr.x.ſimiliter, quando aliquis mittitur ad exigendas pecunias fiſcales.l.palatinos.C. colla.fun.fiſc.lib.xj.

78 ¶†Quartus caſus eſt,quando aliquis nuntius vellet citare realiter: puta faciendo capturam in bonis vel in perſona.tunc enim debet oſtendere commiſsionem in ſcriptis:ſecundum Barto.in d.l.palatinos.& Philip in c. cùm parati.col.vij.verſicu.ſed limita &c.de app.

79 ¶†Quintus caſus eſt,in omni nuntio ſpecialiter electo: qui non eſt nuntius conſuetus:nam ſibi non creditur:nec valet eius citatio ſine literis:vt dixi ſuprà in tertio dubio. verſic.plus dico,&c.& ibi dixi,quòd hodie in regno eſt prouiſum per ritus magnæ curiæ ibi allegatos,quòd iſtæ citationes in ſcriptis non committuntur,niſi habenti publicum officium.vnde apparet,quòd priuatæ perſonæ non committerentur.

80 ¶ † Sextus caſus eſt,quando citatio fieret extra prouinciam:quia non valet,ſi non fiat in ſcriptis.ſecundum Barto.in extrauag.ad reprimendam. verſic.per nuntium.per tex.in §.eos, in authen.de colla.

81 ¶†Septimus caſus eſt,quando citatio fit in domo,& non perſonaliter. nam non valet ad effectum reddendi citatum cōtumacem:niſi fiat cum literis:ſecundum Bal.& Ang.in l.vt perfectius.col.ij.C.de anna.excep.& Alex.in addi.ad Bar.in d.l.palatinos. C.de colla.fun.fiſca.& Andr.de yſer. in conſti.citationis.

82 ¶ † Quarta citatio, eſt illa quæ fit per edictum.& eſt ſciendum, quòd iſta citatio per edictum non fit, niſi in caſu neceſsitatis ſcilicet quando alio modo quis citari non poteſt:puta propter eius abſentiam vel latitationem:vel quando citantur perſonæ incertæ,ſi ſua putauerint intereſſe,vt inferius dicam.nam ſi iudex habet modum citandi aliquem voce vel per literas,non debet incipere à citatione per edictum.quia grauaret citatum.& iudex appellationis poſſet hoc grauamen reparare: ſecundum Bartol.in extrauagan. ad reprimendam.in verſic.per edictum. poſt princip.vbi plus dicit Bartol.in princ.

princip.quòd hæc citatio non fit,niſi per ordinarium vel delegatum principis:non autem per inferiorem. de hoc dixi ſuprà in ſecundo dubio. Iſtam materiam citationis per edictum.tractat plenè Felyn.in capitu. quoniám frequenter.§.porrò,vt lite non conteſta.& Bartol.in d.verſicul.per edictum.& cano.in clem.j. de iudic. Ego autem ſub breuitate reaſſumam aliquos caſus,in quibus fieri poteſt & eſt neceſſaria huiuſmodi citatio: de reliquis verò remitto me ad dicta per docto.in locis præallegatis.

83 ¶ † Primus igitur eſt caſus,quando citandus non reperitur perſonaliter: nec habet certam domum:puta,quia eſt vagabundus: tunc debet ſcribi eius citatio ad modum edicti:& debet affigi in palatio curiæ vel in platea publica,quando eſſet laicus: vel in foribus eccleſiæ,quando eſſet clericus:ita quòd veriſimiliter talis citatio veniat in notitiam omnium per modum notorij:quæ citatio continere debet illa ſeptem requiſita, de quibus ſuprà dixi.ita tenet Bald. in l.ſi accuſatoribus.columna fina.in princip.C.de accuſat.vbi plus dicit, quòd in tali caſu poteſt fieri etiam citatio per proclama:vt infrà dicam. Idem tenet Bald.in l.conſentaneum. in ij.not.C.quomodo & quando.iudex & Bartol.in dicto verſiculo per edictum. & debet poni iſtud edictum in illa ciuitate, & loco, vbi ſolitus eſt conuerſari ille vagabundus:ſecundum Bal.in l.vt perfectius. colum.j.circa fin.& col.ij.C.de ann. except.vbi plus dicit,quòd ſi vagabundus habet domum,debet affigi edictum citatorium in porta ſuæ domus:& debet hoc fieri in præſentia duorum vel trium teſtium,vel notarij:vt eſt tex.in conſti.citationis.pro hoc eſt tex.in l.iiij.§.totiés.ff.de dán. infec.

84 ¶ † Secũdus caſus eſt,quãdo aliquis procurat vel latitat dolosè,vel impedit,ne citatio verbalis vel per literas poſsit ad eum peruenire.nam tunc poteſt citari per edictum.text. eſt in cle.j.de iudi.Verùm in hoc eſt aduertendum:quòd illa cle.diſponit, quòd iſtud edictum poteſt apponi in ciuitate romana in papali palatio contra vnumquenque habitãtem in partibus quantuncunque remotis.& propterea,quia talis citatio eſt multùm præiudicialis, non poteſt fieri per iudices inferiores,niſi authoritate papæ:vt ibi habetur.ſed per iudices inferiores poſſet fieri in dicto caſu:apponendo tamen edictum in loco,vbi ſolitus eſt habitare & conuerſari citandus,& non alibi:vt dixi ſuprà in caſu præcedenti. facit textus in clemen.cauſam.§.verùm.de elec. & hoc in regno eſt expeditum, per dictam conſtitutio. citationis. vbi in caſu prædicto poteſt quis citari per edictum affixum in ianua domus coram duobus teſtibus,cum termino dierum triginta vel quadraginta.& not.Andre.de yſer.in capitulo primo columan ſecunda de milit. vaſ. qui contum. eſt & de intellectu illius clementi. j.de iudic.vide Felyn.in d.c.quoniam frequenter. §.porrò.vt lite non conte.& Rotam in deciſio.cccxiij.incipiente:ſi committatur &c.in nouis.& ad prædicta

adde Alexã.in l.j.§.præſides.in addi.
85 ad Bar.ff.de requi.reis.¶ † Tertius caſus eſt, quando locus, vbi degit citandus, non eſt ſecurus, propter aliquas guerras fortè vel inimicitias, vel alio modo: nam tunc poteſt fieri citatio per edictum, eo modo, quo in præcedēti caſu dixi: per tex.in di.cle. j.de iud.pro hoc etiam eſt tex.in cle. prima de for.compe.& not.Bar.in d.
86 verſic.per edictum.¶ † Quartus caſus eſt, quãdo aliquis ſtat clauſus in domo ſua: & non patitur ſe videri, ad hoc ne citari poſsit: nam poteſt tunc affigi edictum citatorium in ianua domus ſuæ: & perinde habetur, ac ſi perſonaliter citatus eſſet: vt tenet Alex.in l.plerique.col.ij.ff.de in ius voc.pro hoc eſt tex.in d.conſti.cita-
87 tionis.¶ † Quintus caſus eſt, quando actor porrexit libellum: & non vult litem proſequi, & ſe abſentat: nam reo inſtante citari poteſt per edictũ: ſecundum formam authē.qui ſemel. C.quo.& quando iudi.vide Bal.in l. mandatum.col.fin.C.manda.qui dicit, quòd iſta edicta debent poni in frequentiori loco ciuitatis.
88 ¶ † Sextus caſus eſt, quando aliqua perſona eccleſiaſtica ſpoliat aliquem laicum poſſeſsione alicuius rei: nam poteſt laicus adire iudicem ſecularem: & per viam defenſionis extraiudicialis recuperare poſſet reſtitutionem ſuæ amiſſæ poſſeſsionis: & tunc quia iudex ſecularis non poteſt ſpecialiter citare clericum, poteſt exponere vnam citationem generalem per edictum: vt quicunque ſua putauerit intereſſe compareat ad allegandum, quare ille laicus reſtitui non debeat: de hoc eſt quædam ſpecialis prouiſio in regno per tria capitula regni: quorum vnum incipit: ad regale faſtigium. Aliud: omnis prædatio, &c. & Aliud: finis præcepti, charitas &c. de quorum capitulorum intellectu, traditur plenè in deciſ.ij. & deciſ.xxiiij.concil.Neapoli.
89 ¶ † Septimus caſus eſt generaliter, cùm contradictores ſunt incerti ſemper in actu faciendo, poteſt fieri citatio per edictum: vt not.Abb.in c. cum in tua.column.ij.in princip.extrà, qui matri accuſ.poſ.& Felyn.in d.c.quoniam frequenter.§.porrò.colum.ij.verſi.conſidera in primis &c. vt lite non conteſta.per ea, quæ habentur in l.ſi eo tempore.C.de remiſ.pigno.& in authen.ſi omnes.C.ſi minor ſe ab hæredi.abſti.& Gemi.in c.fin.in fin.de elec.libr.vj. Aliâs autem, vbi certus eſt aduerſarius, nunquam valet citatio per edictum: ſecundum Fely.in c.cognoſcentes, col. vij.de conſtitu.
90 ¶ † Octauus caſus eſt, quando aliquis propoſuit inſtitorem, qui fortè malè adminiſtrat, & vult ipſum reuocare: nã debet proponi facere edictum publicè ante illius apothecam, vt nemo cum illo contrahat: iuxta tex.in l.ſed ſi pupillus.§. præſcribere.ff.de inſtito.& ibi Bal.dicit, quòd iſta edicta debent exponi in loco publico & patenti: vt ab omnibus legi & videri poſsint: & non in loco occulto.& ibi etiam vide Pau.de caſt.
91 ¶ † Nonus caſus eſt in clerico beneficiato abſente: qui non facit reſidentiam: nam debet citari per tria edicta: quæ debent affigi in valuis eccleſiæ

eccleſiæ ſuæ: & poſteà expectatur per ſex menſes:& ſi non venit ad reſidendum,priuatur beneficio.tex.eſt & ibi Abb.& docto.in cap.ex tuæ.de
92 cle.non reſid.¶† Decimus caſus eſt, quando epiſcopus vel alius prælatus vult confirmare electum ad aliquam dignitatem,vel beneficium:nam antè, quàm confirmet,debet exponere generalem citationem per edictum in eccleſia: vocando omnes,qui ſua intereſſe putauerint:aliàs confirmatio fieri non poſſet.tex.eſt & ibi per cano.in c.fin.de elec.lib.vj. Et hoc extenditur etiam,quando aliquis pręſentatur in iure patronatus:quia debet fieri ſimilis citatio per edictum: vt no.glo.j.& fin.in d.c.fin.& ita quotidie videmus practicari in huiuſmo
93 di præſentationibus.¶ † Vndecimus caſus eſt,quando aliquis tenens prædium tributarium, ſe abſentat, vel ipſum deſerit: nam poteſt citari per edictum: & ſi non comparet infra ſex menſes, priuatur prædio: & alij locari poteſt.text.eſt & ibi Luc.de penna,in l.locorum.C.de omni agro
94 deſer.libro.xj.¶† Duodecimus caſus eſt,in citanda vniuerſitate: nam poteſt citari per edictum in loco affixum, vbi conſueuit congregari.& ſi ciues clauderent portas ciuitatis,poteſt affigi edictum in porta ciuitatis,quando nuntius prohiberetur ingredi: & ſi non eſſet tutus acceſſus ad portam ciuitatis, poteſt edictum affigi in ciuitate conuicina in eccleſia ipſius ciuitatis vicinę.Ita hæc omnia declarat Bald.in l.etiam.colum. iiij.C.de exe.rei iudi.pro hoc eſt glo. in l.non poteſt dolo.ff.de regu.iur.& vide Bald.in authen.ſed cùm teſtator.colũ.ij.C.ad.l.fal.vbi dicit.quòd non ſufficit citari præſidentes in eorum domibus:ſed debent citari in loco,vbi conſueuerunt congregari publicè:adde Ange.in conſilio.cxcvj.poteſt etiam citari vniuerſitas per proclama factum in locis publicis ciuitatis,legendo citationem publicè:ſecundum Barto.in extrauag.ad reprimendam.in verſic.citatum.& Lucam de penna in l.prouincialium.C.de erog.mili.anno.lib.xij.& gloſ. in c.ſi capitulo.in verſic.factam.de conceſ.
95 pręben.lib.vj.¶†Decimustertius caſus,eſt,iudicio meo,in omnibus caſibus,in quibus lex permittit fieri citationem per proclama:in illis etiam poteſt fieri per edictum à fortiori.& moueor per rationem authen.qui ſemel.C.quomo.& quãdo iu.quia vox præconis,paucis innoteſcit. Sed per edictum res efficitur magis notoria: vt not.Alexan.in addi.ad Barto.in l. prima.§.præſides.ff.de requi.reis: ſi enim. lex permittit citationem per proclama:vt eſt illa,quæ fit per pręconem, multò fortius per edictum.
96 ¶†Sed iuxta hoc quæro,quanto tempore debet ſtare affixum edictum in loco publico,vel in ianua ciuitatis, quando fit citatio per edictum? Dic quòd non reperitur à iure ſtatutus aliquis terminus: vnde ſtatur arbitrio iudicis:& ſufficit,quòd nuntius referat,quòd edictum ſtetit affixum in loco:licet non declaret:per quantum ſpatium. Ita tenet Barto.in extrauag.ad reprimendam.in verſicu. publicè. vbi plus dicit, quòd antè, quàm affigatur debet publicè legi.

97 & poſteà affigi. ¶ † Quinta citatio eſt illa, quæ fit per proclama: dicitur autem proclama, quando præco publicus citat per plateam publicam alta & intelligibili voce aliquem abſentem, vel incertos contradictores, ſi ſua intereſſe putauerint: & eſt permiſſa iſta citatio in caſibus, infrà, ſcri-
98 ptis videlicet. ¶ † Primus caſus eſt, quando hæres vult conficere inuentarium ſecundum formam. l. fin. C. de iure deli. nam ſi creditores ſunt certi, debet illos citare in ſpecie. Si verò ſunt incerti, poſſunt citari per publicum proclama in locis publicis: ſecundum Bald. in d. l. fin. §. cùm igitur. colum. iij. & in authen. ſed cùm teſtator. C. ad. l. falc. & Bart. in d. §. cùm igitur. colum. ij. & ibi communiter
99 Mod. ¶ † Secundus caſus eſt, quando litigator poſt litem conteſtatam ſe abſentat: & eſt neceſſe eum citari ad videndum iuramenta teſtium, vel ad alium actum litis: & non habet domum: vel neminem reliquit in domo: nam tunc poteſt citari per publicum proclama in locis publicis: ſecundum Bald. in l. ſi quando. in xj. q. C. de teſti. & Soci. in conſi. lvj. colum.
100 ij. in fin. in iiij. volu. † Et nota, quòd tunc quando proclama fit contra certam perſonam, debet fieri in illa vicinia ciuitatis, vbi conſueuerat citatus conuerſari: ſecundum Bald. in c. j. colum. iiij. in fin. de mili. vaſ. qui contu. eſt. & ponunt docto. in l. iiij. §. prætor. ff. de dam. infec.
101 ¶ † Tertius caſus eſt generaliter, quando eſt mouenda aliqua lis contra aliquem abſentem, qui nullibi reperitur: nec habet certam domum: poteſt ipſum iudex citare per proclama: ſecundum Bald. in l. ſi accuſatoribus. colum. fin. in princi. C. de accuſa. & ibi etiam Cy. idem tenet Bald. in l. inter minores. in fin. in j. lect. ff. de in integr. reſtitu. & Alexand. in l. iiij. §. pretor. colum. ij. verſicu. item, inquantum Bartol. &c. ff. de dam. infect. vbi equiparat hanc citationem illi, quæ fit, in domo: dummodo non ſit de re mobili. & nota illud verbum Alexand. quia fortè iſte caſus non procederet in prima citatione, vt fiat per proclama in principio litis, quando eſſet quæſtio de re mobili: ſed lite incœpta ſic. & ita loquitur caſus
102 præcedens. ¶ † Quartus caſus eſt, quando eſt contrahendum aliquod matrimonium, debent citari omnes, qui nouerint aliquod impedimentum ſubeſſe, per publicum proclama in eccleſia, cum certo termino: quo elapſo non auditur contradicens niſi iuſtam cauſam alleget: & ſi iſta ſolennitas nõ fieret, diceretur matrimonium clandeſtinũ. tex. eſt & ibi per cano. in c. cùm inhibitio de clande. deſpon. & in c. cùm tua. qui mat. acc. poſ.
103 ¶ † Quintus caſus eſt, quando minor adiuit hæreditatem: & poſteà per in integrum reſtitutionem, vult ſe abſtinere, & illam repudiare: nam in tali reſtitutione in integrum ſunt citandi omnes creditores incerti per proclama, cum termino trium menſium. text. eſt & ibi Bald. in prima colum, verſicu. tertiò quæro. &c. in authen. ſi omnes. C. ſi. mi. ſe ab here. abſ.
104 ¶ † Sextus caſus eſt, quando creditor poſterior vult vendere rem ſibi hypothecatã: nam poteſt creditores incertos

incertos anteriores citari facere per
publicum proclama, vt veniant ad
contradicendum infra certum tem-
pus:quo tempore elapſo non audiun
tur vlterius.text.eſt & ibi Bald.& do
cto.in l.ſi eo tempore.C.de remiſ.pi-
gno.& ibi eſt gloſ.quòd in iſto caſu
poteſt etiam fieri citatio per edi-
ctum.& poteris hunc caſum addere
ad citationem præcedentem per edi-
105 ctum.¶ † Octauus caſus eſt,quando
epiſcopus vult procedere contra eos,
qui expulerunt ipſum de ſede ſua.
nam poteſt accedere ad alienam diœ
ceſim conuicinam: & ibi citare di-
ctos expulſores per publicum pro-
clama in eccleſijs illius diœceſis die
bus feſtiuis, quando populus in ec-
cleſijs congregatur: & hoc,quando
non poſſet illos citare perſonaliter,
propter acceſſum non tutum: text.
eſt in cle.j.de foro compe.

106 ¶ † Nonus caſus eſt,quando eſt fa-
cienda miſsio in poſſeſsionem con-
tra pupillum indefenſum ex primo
decreto.nam debent citari eius con-
ſanguinei,amici,& affines per publi
cum proclama:vt veniant ad ipſum
defendendum.text.eſt & ibi Barto.&
docto.in l.hæc autem.§.non defen-
di.ff.ex qui.cau.in poſ.ea.

107 ¶ † Decimus caſus eſt, quando eſt
facienda miſsio in poſſeſsionem con
tra aliquem abſentem, qui non de-
fenditur, nam debent requiri eius
conſanguinei & amici, per procla-
ma.l.item ait prætor.&.l.ergo.& ibi
Barto.& Bald.& docto.ff.ex qui.cau.
188 maio.¶ † Vndecimus caſus eſt,quan
do hæres deliberat,an velit adire hæ
reditatem: nam poteſt facere fieri
citationem per proclama contra om
nes creditores, vt veniant ad eden-
dum inſtrumenta debiti hæreditarij
ipſi hæredi: ad hoc vt poſsit delibe-
rare: aliâs creditores ſibi præiudi-
cant:ſecundum Barto.in l.Ariſto.ff.
de iure delibe.pro hoc eſt text.in l.j.
§.cùm dicitur.ff.ſi cui plus quàm per
leg.falcid.

109 ¶ † Duodecimus caſus eſt,quando
eſt publicandum teſtamentum pri-
uatum, ſecundum formam l.publi-
cati.C.de teſtā.nam debet fieri pro-
clama generale contra prætenden-
tes intereſſe,vt compareant,quando
ſunt incerti:ſecundum Bald.in d.l.pu
blicati.in vj.queſt.

110 ¶ † Decimustertius caſus in agno-
ſcenda bonorum poſſeſsione carbo-
niana,vel ventris nomine:quia ſi ad-
uerſarij ſunt incerti, debent citari
per proclama:ſecundum Bal.in l.cer
tum.col.iiij.ver.viſo.&c.C.vnde le-
gi.& generaliter dicas,quòd in om-
ni caſu,in quo aduerſarij ſunt incer-
ti,poteſt fieri citatio iſta per procla-
ma,vel per edictum:ſecundum Bart.
in extrauaganti:ad reprimendam.in
ver.per edictum.lōgè poſt medium.
ibi:ſic etiam admittitur &c.& proba
tur per omnes doctrinas ſuprà alleg.

SEXTA & vltima citatio eſt,quę
111 fit per † campanam ſeu per tubam.
iſta citatio fit:quādo eſt cōgreganda
vniuerſitas,cauſa faciendi conſilium
vel reformationem.tex.eſt cum glo.
& ibi Barto.in l.ij.C.de decur.lib.x.
Et ſimiliter fit congregatio capituli
& canonicorum,ad ſonum campanę:
vt not.glo.in ver.factam.in c.ſi capi-
tulo.de conceſ.præben.lib.vj.& gl.&

Car.in cle.ij.in iij.opp.de ſent.exco. Ad hoc etiam eſt text.& ibi Abb.in ij.col.in c.in cauſis.de elec.vbi optimè Abb.declarat hanc materiam ſcilicet. quòd in negotijs minoribus, vel quæ poſſunt expediri per præſentes,ſufficit vocari collegium vel vniuerſitatem per ſonum campanæ.Secus,vbi vocandi eſſent abſentes:quia requiritur citatio per nuntium, vel
112 per literas: ſecundum eum.¶ † An autem in die veneris ſancti poſsit vniuerſitas citari ad ſonum tabellæ, ex quo non pulſantur campanę? vide Barto.in l.fi.C.de prædijs curia.li.x. & Alex.in addi.ad Bart.in l.non po-
113 teſt dolo.ff.de reg.iur.¶ † Fit etiam citatio per campanam, quando eſt eundum ad bellum: vt no.Ioan.And. & Abb.in c.j.de offic.cuſto.vbi ponunt omnia ſigna,quæ importat ſo-
114 nus campanæ. ¶ † Et primum, ſignum campanæ, eſt conuocationis capituli ſeu vniuerſitatis: vt ſuprà dixi.Secundum,eſt ſignum exeundi ad bellum. Tertium, eſt ſignum horarum.Quartum,eſt ſignum gaudij & gratiarum actionis. vt quando poſt victoriam pulſantur campanæ.Quintum, eſt ſignum ſalutationis virginis: vt quando pulſatur campana de ſero: ad dicendum: Aue maria &c.Aliquando, eſt ſignum excommunicationis.Aliquando,eſt ſignum alicuius defuncti. Aliquando,eſt ſignum eleuationis corporis Chriſti. Aliquando,eſt ſignum proceſsionis. Et ſic de alijs ſignis: vt per Ioan.And & Abb.in d.c.j.& Bald.in rub.C.de de-
115 dit libe.tol.¶ † Vltimò,pro complemento huius quarti dubij,ſcias quòd citatio non debet fieri proprio motu iudicis: ſed ad inſtantiam partis,quando agitur inter duos litigantes: & maximè citatio ad ſententiam.ita tenet Spe.in ti.de cita.§.ſequitur.verſ.illud autem nota,&c.&Fely.in c.j.col.j.&. ij.de iudi.& Socin.in conſil.xcvj.col. v.verſicu.ſecundo &c.in primo vol.
116 ¶ † Quod limita,niſi iudex videret perire inſtantiam: quia tunc ex officio poteſt citare ad ſententiam: ſecundum Bart.in l.Seius & Augerius. ff.ad.l.falci.& Fely.in d.c.j.col.ij.& Phil.in c.ex ratione.col.xx.verſi.quo ad ſecundum dic,&c.de app.
117 ¶ † Quid autem,ſi aliquis citatur vt compareat die lunæ,martis,& mercurij: an ſint plures citationes? Dic, quòd eſt vna: & debet comparere in vltimo die: ſecundum Andr.de yſer.
118 in conſti.edictorum colum.j.¶ † An autem poſsit fieri citatio generalis ad totam cauſam,vt aliquis compareat ſingulis diebus & horis ad omnes actus,vſque ad ſententiam? Communis concluſio eſt,quòd quando citatur aliquis exiſtens in remotis & longinquis partibus, valet talis citatio: aliâs ſecus: quia in omnibus actibus requiritur ſpecialis citatio, quando quis eſt vicinus & prope locum iudicij.ita tenet Abb.in capitu. fin.in iij.colum.de dila.vbi plenè attingit iſtum articulum. & Innoc.& docto.in c.conſuluit.de offic.delega. & in c.auditis.de procur.& Alexand. & omnes ſcribentes in l.qui ante calendas.ff.de verbo.obliga.& Iaſo.in l.ne quicquam.§.vbi decretum.colum.ix.verſicu.decimò limita,&c.ff. de officio procon.& Andre.de yſer. in c.j.col.

in c.j.col.ij.& iij.de contro.inter vaſ. & alium de benefi. quod tamen intellige & declara,ſecundum Bald.in conſi.iiij.in v. volu. ſcilicet, in caſibus,in quibus poteſt procedi ad ſententiam lite non conteſtata: tunc valet hæc citatio ab initio facta,etiam quo ad ſententiam.ſed vbi non poteſt procedi ad ſententiam lite non conteſtata, non poſſet fieri quo ad ſententiam, niſi poſt litem conteſtatam.Item intellige, quando citatus fuit ſemper contumax: & nunquam cōparuit:quia verum eſt tunc, quòd poteſt procedi ad alios actus ſine noua citatione.Secus eſt, ſi ſemel ad aliquem actum comparuit. quia tunc eſt de nouo citandus ad alios actus:ſecundum Alex.& docto. in d. l. qui ante calendas. & Soci. in conſi.cxcv.colum.pen.verſi.quinimo &c.in ij.volu.& Ant.de but. & Imo. in d.c.conſuluit.& de hoc vide bonam declarationem Abb.in d. c. fin. colum.iij.in fin.& ſequen.de dila. & Pau.de caſt.in conſi.lxxxj.colum.iiij. in ij.volum.vbi plus dicit Pau. quòd quando proceditur ad alios actus, vigore talis citationis generalis, debent fieri ſingulę citationes per edictum: & ibi vide per eum. dicit tamen Bald.in conſi.cclxviij. in primo volu.quòd nec de iure canonico nec ciuili talis citatio valere debet. cùm ſit incerta & captioſa. nam inducit quandā ſpeciē ſeruitutis: vt quis debeat in loco iudicij morari ſingulis diebus & horis: tamen eſt communis obſeruātia: & ex generali vſu & ſtylo curiarum toleratur,propter diſtātiam loci:quia valde laborioſum eſt geminare citationes in partibus remotis.vnde teneamus communem obſeruantiam,quicquid dicat Bal.in dicto conſi.

119 VENIO ad quintū dubium principale:ſcilicet,quando†debeat fieri citatio:Cōmunis concluſio eſt,quòd debet fieri in die iuridico:nam ſi fieret in die feriato,nō valeret:per tex. cùm ibi not.in l. ex quacunque ff. ſi quis in ius vo.nō ie.& de die feriata ad honorem Dei, eſt expeditū quòd non valet citatio:nec commiſſio iudicis, nec citatio nuntij:per l.fin.C. de fer. ibi ſileat vox &c. ita tenet Bar.in repe.d.l.ex quacunque.col.fin. etiam ſi dicta citatio fieret pro die non feriato:puta ſi nuntius citat die dominico,vt compareat die lunæ,nō valet citatio:ſecundum not.in c. cōqueſtus. & ibi Abb.in vj. colum. de fer.& Pau.de caſt.in conſilio cclxx. in primo volu.& ita de hoc extat ritus magnæ curiæ in nume. 193. incipiens item ſeruat dicta curia,quòd citatus &c.& ponunt plenè doc. in l. j.§.nuntiatio ff.de ope no.nun.

120 ¶†Sed quid ſi terminus datus alicui ad comparendum,cadat in diem feriatum:an valeat citatio: & an teneatur comparere? Bar.in d.rep.l.ex quacunque.col.penu.diſtinguit. Aut error eſt expreſſus in citatione,vt quia iudex dicit:compareas coram me in die dominico, & non valet citatio. Aut non eſt expreſſus error: vt quia iudex dicit:compareas hinc ad decē dies:& vltima dies eſt feriata:& valet citatio: & debet cōparere die ſequenti.ſed poſteà Bar.refert. ibi Richar.de Senis,qui tenebat quòd etiā

in iſto ſecundo caſu non valet citatio.arg. §.loca.inſti.de ver.obli. Ego autẽ in hoc articulo concludo,prout aliâs tenui legendo publicè illam l. ex quacunq;.in almo Gymnaſio Salernitano:videlicet,ꝙ iudex dicit:do tibi terminum decem dierum ad cõparendum:tunc valet citatio: & debet comparere die ſequenti: ſecundũ Bal.in d.l.ex quacũque.col.fin. ſi verò iudex dicit:compareas in decima die præſentis menſis: & illa dies eſt feriata:non valet citatio.& ita procedat opi. Richar. de Senis.quã ad hoc tenet Abb.in d.c.conqueſtus.col. pe. in fi. tũc enim videtur error expreſſus,ſaltem per relationem ad ipſam diem l. certum ff.ſi cert.pe.ſed ſi iudex diceret: compareas hinc vſq; ad decẽ dies:tũc valet citatio: quia iſte appellatur terminus ad quem:& debet comparere die præcedenti, quãdo vltima eſt feriata:ſecundum Bar. in d.l.ex quacunque.col.pen. per.l.ij. §.illud.C.de tẽp.app.& in c.cũm dilecti.de dolo & contu.

121 ¶†Limita prædicta,niſi citatio fieret pro tali cauſa,quæ poteſt die feriata expediri:quia tunc valet citatio facta in die feriata. quæ cauſæ plures ſunt, quæ numerantur in l.ij. & iij.ff.de fer.& tunc cogitur citatus comparere:vt no.glo.in d. l. ex quacunque.in glo.fi.& ibi etiam Barto. in repe.col.pe.dum allegat l.miles.§. ſexaginta ff.de adulte.

122 ¶†Secundò limita, non procedere in principe:qui poteſt citare in die feriata ad honorem Dei: ſecundum Bartol.in d.l.ex quacunque. in repe. colũ.fin.& Lanfranc.in c. quoniam. contra in verſic.citationes in fin. de proba.per c.veniens.de acc.

123 ¶†Hodie autem in regno eſt expeditum.quòd ſemper quando citatio cadit in diem feriatam, valet & debet citatus comparere in die ſequẽti. ita tenet And.de Yſer.in libro cõſti. in rub.de in ius vocan.poſt quã rub. ſequitur conſti. ſi quem noſtrorum &c.& de hoc ſunt duo ritus magnæ curiæ. Vnus,in numero 17. & alius. 157.& ambo incipiunt: item, quòd tam in criminalibus.&c.

124 VENIO ad ſextum & vltimum dubium principale. ſ. † vbi debeat fieri citatio.Iſta q poteſt habere duo membra.Vnum ſcilicet,vbi,id eſt in quo loco debet quis citari per nuntium.Secundum,vbi,id eſt,in quo loco debet citatus comparere& ſic expediam iſta duo membra per duas q. principales.¶Primò igitur quæro,in quo loco debet nuntius aliquem citare? dic quòd communis concluſio eſt,quòd quilibet citari debet perſonaliter,ſi reperiri poteſt: aliâs debet citari in domo ſuæ ſolitæ habitationis.ita plenè tradit Bar.& ibi cõmuniter doct.in l.iiij.§.prætor. ff.de dam.infec.& quando eſt abſens, debet citari in illa domo, vbi reliquit familiã:quãdo fortè haberet plures domos:aliâs citatio non valet:ſecundũ And.de Yſer. in conſt. citationis co.j.vbi plus dicit,quòd debet recipi iuramentũ ab illis de familia de denuntiando citationem citato quamprimũ poſſunt:& hoc dicitur etiam in tex.illius cõſti.& debet tunc fieri corã duobus teſtibus,vel tabellatione:vt habetur in d.conſti.citationis. & ibi

& ibi And.in j.& ij.colū.aliàs citatus in domo ſine iſta ſolennitate, nō diceretur contumax: ſecundum eum: & tenet Bald. in d.l. vt perfectius C. de anna.excep.itē debet citari in illa domo, in qua habitat tēpore citationis: licet anteà fuiſſet ſolitus habitare alibi. ita tenet Pet. Philipp. Corn.in cōſil.lij.in iiij.volu.& conſi. lvij.colum.iij.in litera h.in fin.in iij. volum. Poteſt etiam fieri citatio in domo, vbi nulla extat familia: quando quis recedit nemine in domo derelicto: ſecundum And.in d.conſtit. citationis.colum.j.Verùm tūc debet affigi chedula citatoria in oſtio domus: vt plenè dixi ſuprà in quarto

125 dubio principali.† An autem poſsit fieri citatio in apotheca. vel in porticu, vel in ſtabulo: vide pleniſsimè per Bar.Alexan.& docto.in d.l.iiij.§. prætor.ff.de dam.infec.

126 ¶ † Ex prædictis verificatur illa cōmunis practica citandi aliquem.quia communiter ſolent committere iudices nuntio, vt citet aliquem perſonaliter.aliàs ſi perſonaliter reperiri nō poteſt, citet eum in domo ſolitæ habitationis. Et nota ſingulariter: quia communiter ſolent in hoc errare nūtij: & faciunt inualidas citationes: nam hæc forma citandi iſtud importat: videlicet, quòd nuntius faciat primò omnem ſuam diligentiā in perquirendo citandum per ciuitatem, vt poſsit eum citare perſonaliter: & vltimo loco, quando ipſum reperire non poterit, tunc citet eum in domo: aliàs ſi ita ex abrupto citaret in domo, non facta prius illa perquiſitione, non valet citatio: quia excedit formam commiſsionis.ita in terminis tenet. Bart. in d.§.prætor. colū. ij.& Alexand.plenè in conſi. ij. colū. j.& ij.in iij.volum.& hanc opi. dicit Alexan.eſſe communem in d.§.prætor colum.j.idem tenet Lud. rom. in conſi. 454. colum.ij.& Pet. Philipp. Cor.in conſil.lij.colum.ij.in iiij. vol. & Abb. in c.cauſam.colum.prima in fin.& ſequ.de dolo & contu. vbi plenè examinat hanc materiam. & hoc eſt hodie confirmatum in regno per conſtit.citationis.in princi.ibi: ſi eius copia haberi poteſt &c. Quæ verba innuunt, quòd debet fieri prius diligentia citandi perſonaliter: & eo nō inuento, vt quia eſt abſens, vel latitat, tunc in ſubſidium fiat citatio domi. Sed an debeat eſſe abſens à ciuitate, vel ſolùm à iudicio, vt poſsit citari domi: vide Bartol.in d.§.prætor. & Abba.in d.c. cauſam.vbi pleniſsimè diſtingunt. dicit tamen Bal. in l. conſentaneum.col.pe.in fin.C.quo.& quando iud.quòd ſufficit, quòd nuntius de directo vadat ad domum citandi: & interroget familiam, vtrum ſit ibi: & ſi reſpondetur ſibi quòd nō ſit ibi, poteſt dimittere ibi literas citatorias: & non eſt neceſſe perquirere per totam ciuitatem. Et iſtud dictum Baldi ego video communiter ſeruari in practica in toto hoc regno. nam nunquam iſti nuntij citantes, faciunt diligentiam in perquirendo perſonam: ſed directò vadunt ad domū: & ita referunt ſe citaſſe domi, ſine alia perquiſitione: & ita ſeruatur ex generali conſuetudine. Sed prima opinio eſt verior de iure: ſed opin. Bald. eſt confirmata hodie

hodie in regno per regiã prag.ij.quę incipit:quilibet. quæ loquitur alternatiuè:ſcilicet,quòd quis citetur perſonaliter,vel ad habitationis domũ. quo caſu quando lex noua vel ſtatutum loquitur eo modo alternatiuè:ſufficit vnum adimpleri: ſecundũ Bar.in d. §. prætor.& Abb.in d. cap. cauſam.col.ij.in fin.& ſic indiſtinctè valet hodie in regno citatio facta domi , abſq; illa perquiſitione. & ex illa prag.inoleuit illa citandi conſuetudo,quam dixi. ¶ Inquantum tamẽ de iure communi debet præcedere dicta perquiſitio , intellige & limita illud procedere in primis citationibus tantũ:ſecus in alijs citationibus emergentibus, poſtquã cõparuit citatus in iudicio:quia tunc poteſt indiſtinctè citari in domo,ſine alia perquiſitione:ſecundũ Bar.in d.§.pręto col.j.& Ludo.ro.in d.conſi.454. col.

127 ij.circa princ.¶†Et ſimiliter de iure communi relatio nuntij debet eſſe clara.ſ.vt dicat,quòd perquiſiuit per ciuitatem,& non inuenit.vnde citauit ipſum domi.aliàs nõ valeret relatio:ſecundum Alex. in d.con.ij.in iij.volu.vbi plus dicit in ſecũda col. quòd debet addere nuntius,quòd citauit in domo ſolitæ habitationis: Verũ,prout colligitur ex dictis Alex. in d.conſil.ij.iſtud poſſet procedere, quando iudex ſimpliciter commiſit, quòd citaret perſonaliter vel in domo quia tunc debet facere illam claram relationem.Secus,quando dixit: cites perſonaliter:& ſi perſonalis reperiri nõ poteſt,cites in domo:prout eſt de cõmuni ſtylo literarũ citatoriarum,quia tunc ſufficeret,ſi nuntius referret ſimpliciter ſe citaſſe modo & forma ſibi commiſsis:& ita eſt de communi ſtylo notariorum ſcribẽtium relationes nuntiorum : tunc enim intelligitur,ſeruata forma cõmiſſa ita tenet Bal.in l.properandũ. §. & ſiquidem. col. ij. C.de iudi. vbi plus dicit,quòd tunc præſumitur citaſſe in domo , & non perſonaliter: accipiendo ſuam relationem in mitiorem partem:vt nõ dicatur verus contumax:ſed potius fictus.quod dictum eſt menti tenendum: quia quotidie iſti nuntij faciunt iſtas relationes generales.quo caſu ſi citatus non comparet, non poſſet mulctari : nec pati illas pœnas,quas patiuntur veri contumaces:vt dicam infrà in ſequẽti membro:de contumaciã. Conſiliũ tamen eſt, vt nuntius ſemper declaret ſuam relationem.ſecundum Bar. in l.ſi tamen.in fin.ff.delega.ij.

128 † Verùm in regno communiter ſeruatur,quòd etiam citatus in domo, mulctatur,ſi non comparet. Et hoc puto procedere ex dicta prag.ij. quæ non facit differentiam inter citationem perſonalem,& in domo.cùm loquatur alternatiuè:vt ſuprà dixi.

129 ¶†An autem in eccleſia poſsit fieri citatio.Cõmunis concluſio eſt, quòd in citatione verbali poteſt fieri : ſecundum Bar in l.pleriq; ff. de in ius vo.& Alexan.& doct.in l.ij.eo. tit. & Bartol.in l.præſenti.C.de his,qui ad eccle. confugiunt.in citatione verò reali,eſt ſecus.quia non poteſt regulariter fieri in eccleſia:ſecundũ Bart. in d.l.pleriq;.in fin. per d.l.præſenti. & not.plenè Abb. in c. inter alia de immu.eccl.

Quid

130 ¶ † Quid autem, ſi citandus non habeat aliquam domum certam, & neſcitur vbi ſit: in quo loco erit tunc citandus. dic, quòd debet tunc citari in illa ciuitate, in qua conuerſari ſolebat, per publicum proclama: vel per edictum. ſecundum Bald. in l. ſi quando. in xj. q. C. de teſti. & Bal. in l. ſi accuſatoribus. col. fi. C. de accuſ. & Soc. in conſi. lvj. colũ. ij. in fin. in iiij. volu. & vide, quæ dixi ſuprà de citatione per edictum, & per proclama.

131 ¶ † Secundò principaliter quæro, ad quem locum poſsit & debeat quis citari: & ſic vbi tenetur comparere. Dic, quòd in hac materia loci ad quem, plura ſunt conſideranda. Primò, quòd ſit locus iuriſdictionis ipſius citantis; aliâs ſi citaret ad locum non ſuæ iuriſdictionis, non tenetur citatus comparere: ſecundum Andr. de Yſer. in conſtit. priuilegia. Pro hoc eſt tex. cùm ibi not. in l. fin. ff. de iur. om. iud. vnde ſi vnus iudex habet vniuerſalem iuriſdictionem in prouincia ſeu in diœceſi poteſt ſubditos in quolibet loco ſuæ prouinciæ vel diœceſis citare: & iuſtitiã miniſtrare. tex. eſt in c. cùm epiſcopus. de offi. ord. lib. vj. & vide Cald. in conſi. ij. in titu. de offi. ord. Secundò, quòd locus ſit tutus citato. aliâs ſi quis citatur ad locum non tutum, non tenetur comparere: ſecundum And. de Yſer. in d. conſtit. priuilegia. Pro hoc eſt tex. in cle. j. de foro compe. & no. plenè Old. in conſi. xxxxiij. & eſt tex. & ibi per doct. in c. ex parte de app. & Bart. per illum text. in l. recuſare. §. fin. cum l. ſeq. & l. de ætate. ff. ad treb. & Cardi. in cle. j. in xij. not. de iudi. vbi limitat, niſi quis procuraret, quòd locus ille non ſit ſibi tutus: quia tunc remanet contumax, ſi non comparet: & glo. & Barto. in l. metus. ff. ex cui cau. maio. & intelligitur locus non tutus, ſiue ſit propter inimicitias, ſiue propter peſtẽ, vel bella: ſecundum Abb. & Philip. in d. c. ex parte. & not. docto. in locis prææallegatis. & eſt dec. xxix. concil. Neapol. Tertiò, quòd locus ad quem citatur, ſit honeſtus. vt not. Andr. de Yſer. in d. conſtit. priuilegia. pro hoc eſt text. in l. ſi cùm dies. §. ſi arbiter. ff. de arbi. & ibi Bar. Idem tenet Spe. in titu. de cita. §. j. verſic. item, quòd ſit ad locum &c. & glo. in c. ſi epiſcopus. ij. q. ij. facit tex. in c. ſtatutum. §. cùm verò de reſcrip. lib. vj. Quartò quòd locus ad quem quis citatur, nõ diſtet à loco ipſius citati, vel à finibus diœceſis vltra duas dietas: quia ſi diſtet vltra, non tenetur comparere. ita declarat Spec. in tit. de cita. §. j. in princ. per tex. & ea, quæ ibi tradũt docto. in c. nonnulli. & cap. ex parte. de reſcrip. & dic vt ibi plenè per Felyn. Hodie autem hoc eſt redactum ad vnam dietam de iure nouo. per text. in c. ſtatutum. §. cùm verò. & §. cùm autem de reſcript. lib. vj. & hoc tenet Felyn. in d. c. nonnulli. col. j. in princ. & iſtud habet locum ſolùm in delegato: quia non poteſt trahere litigantem vltra dietam. Secus eſt in ordinario exiſtente intra fines ſuæ prouinciæ vel diœceſis: quia poteſt trahere vltra dietam: per generalitatem. d. c. cùm epiſcopus. de offi. or. lib. vj. non tamen poteſt committere cauſam extra ſuam diœceſim: niſi in

loco

loco ſuffraganei:quando eſſet cauſa appellationis,ſcilicet,vbi fuit appellatum.c.vt ligantes.de offic.ordi.lib. vj.verùm.vbi cauſa eſſet modica, & ordinarius ſtaret in loco multũ remoto à domicilio litigantium, tenetur cauſam delegare in loco propinquo:aliâs poſſet appellari, ſi non delegaret: dato quòd eſſet intra fines diœceſis. ita tenet Felyn. in d.c. nonnulli.col.j.& ij. Quintò,quòd locus ad quem citat delegatus à ſede apoſtolica vel à legato, ſit locus inſignis,ſcilicet ciuitas inſignis:in qua ſit copia peritorum:& quòd delegatus citans quando eſt delegatus papæ,ſit perſona in dignitate conſtituta.text.eſt in d.c.ſtatutũ. in princi.de reſcrip.lib.vj.Maranta. V. I. D.

De Contumacia,ſecundo membro iudicij.

1 *Contumax,vt quis dici poſſit,quæ requirantur.Et quid ſeruatur in regno.*

2 *Contumax reputari non poteſt aduerſa valetudine impeditus.*

3 *Infirmitas ſuorum conſanguineorum, excuſat à contumacia.*

4 *Citatus ad maius tribunal,excuſatur in curia minori.*

5 *Pauper excuſatur à contumacia.*

6 *Inops & malè veſtitus, æquiparatur carcerato.*

7 *Contumax,vnde dicatur.*

8 *Contumacia,quotuplex ſit.*

9 *Contumax quas pœnas patiatur.*

10 *Contumax patitur miſſionem in poſſeſſionem ex primo decreto.*

11 *Reo perſeuerante in contumacia, contra ipſum proceditur ad miſſionem in poſſeſſionem ex ſecundo decreto: & illud parat plenum præiudicium.*

12 *Decretum primum & ſecundum, quid ſit.& quod ius tribuant ambo. Quando interponatur, & infra quod tempus. & in quibus cauſis.*

13 *Contra contumacem nunquam proceditur altera parte non inſtante.*

14 *Contumax non auditur, niſi refectis expenſis.*

15 *Contumaci à iudice denegatur audientia, non ſolùm in cauſa illa, in qua eſt contumax:ſed etiam in alia.*

16 *Contumax poteſt perſonaliter capi, & carcerari.*

17 *Contumax verus non appellat.*

18 *Contumax in non reſpondendo poſitionibus,vel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confeſſo.*

19 *Contumax poteſt excommunicari.*

20 *Contumax petens reuocari primum decretum,tenetur ſatiſdare,etiam ſi immobilia poßideat.*

21 *Contumax in non parendo iudici, perdit beneficium iuratoriæ cautionis.*

22 *Vaſallus contumax verus,qui citatus dixit nolo venire,ſtatim perdit feudum.*

23 *Contumax in cauſa criminali,qua pœna afficiatur.*

24 *Contumax non allegat litis pendẽtiam.*

25 *Contumax qui recuperat tenutam conceſſam ex primo decreto,non poteſt vlterius declinare forum:dato quòd aliâs haberet declinatoriam exceptionem.*

26 *Iudex mandare poteſt colonis & inquilinus contumacis, quòd ei non reſpondeant de penſionibus, & mandare poteſt quòd nullus vadat ad colendum eius agros.*

27 *Contumax ad torturam exponi poteſt.*

& quo

& quomodo, & quando: & ad quid.

28 *Contumax habetur pro præſente in ſui præiudicium.*

29 *Iudex propter contumaciam ſequeſtrare poteſt fructus rei petitæ.*

30 *Contumax nolens reſpondere coram iudice, habetur pro negante, vel conſitente: ſecundum quod eſt ei maius præiudiciũ.*

31 *Iudex contra contumacem poteſt procedere ad capienda pignora.*

32 *Contumax quando habetur pro confeſſo, efficitur etiam infamis. & teſtificari non poteſt.*

33 *Excommunicatus perſeuerans in contumacia per annum, efficitur ſuſpectus de hæreſi.*

34 *Contumax pro tali delicto, pro quo non poteſt ſe riudicari, quam pœnam patiatur.*

35 *Contumacia actoris, qualiter puniatur.*

36 *Contumax is demum punitur à quo petitur aliquid dari vel fieri. Secus, ſi citetur, ſi ſua putauerit intereſſe.*

VER. contumacia. Expedito primo membro iudicij, ſcilicet de citatione, venio ad ſecundum, videlicet ad tractatus contumaciæ. Nam plerunque citati ſolent contendere iudices: & non comparent: & ſic redduntur contumaces: ideò de his aliqua diſpiciamus. & hanc materiam breuiter expediam per tres quæſti. principales. Prima videlicet erit, quæ requirantur ad hoc, vt aliquis poſsit dici contumax. Secunda, quotuplex eſt contumacia. Tertia, quas pœnas patitur contumax.

1 ¶† Venio ad primam. & quæro, quæ requirantur, vt poſsit quis dici contumax. Dic breuiter, quòd eſt neceſſe, quòd ſit legitimè citatus, ſcilicet tribus edictis: vel vno peremptorio pro omnibus. text. eſt in l. contumacia. ff. de re. iud. & hoc de iure communi: ſed hodie in regno per ritus magnæ curiæ & regias prag. ſeruatur aliter, ſcilicet quia citatur vna die pro alia: & in die ſequenti accuſatur prima contumacia: & poſteà triduo expectatur: & in quarta die poſt triduum accuſatur vltima contumacia. & extunc reputatur contumax: prout hãc materiam plenè declaraui ſuprà de citatione: in quarto dubio principali. verſi. ſed circa hoc de tempore, &c. Item debet in illo vltimo peremptorio accuſari contumacia per actorem: aliâs non diceretur reus contumax. ita tenet And. in conſti. in pecuniarijs. colum. iij. & Bar. in l. conſentaneum. in fi. C. quo. & quando iudi. & eſt tex. in l. properandum. §. & ſi quidem. & ibi Bal. in j. col. C. de iud. Aliâs autem, ſi actor non comparet in vltimo peremptorio, in iudicio eſſet circunducta citatio, etiam reo non comparente: & deberet de nouo citari. tex. eſt in l. & poſt edictum. §. j. ff. de iudi. & not. Bar. in l. ex quacunq;. in prima lect. col. fin. ff. ſi quis in ius voc. non ie. & Bar. & Alex. in l. fi. §. ſed ſi ſtipulator. ff. de eo, per quem fac. erit, &c.

¶ Similiter, ſi in illo vltimo peremptorio curia non regeretur propter abſentiam iudicis: quia minimè dicitur contumax reus non comparens: glo. eſt in d. l. ex quacunque. in glo. fi. per l. arbiter calendis. ff. de arbi. debet tamen comparere die ſequenti, reuerſo

reuerſo iudice ſine alia citatione:ſecundum And.de Yſer.in c.j. col.pen. de contro. inter vaſ. & alium de inueſt. Et ſic habemus hucuſque duos caſus.in quibus excuſatur quis à con
2 tumacia. ¶ † Tertius caſus eſt, quando aliquis fuit aduerſa valetudine impeditus. nam excuſatur, vt non poſsit contumax reputari.text. eſt in d.l.contumacia.& in l.quæſitum. ff. de re iudi.vbi text. limitat non procedere in leui febricula:ſeu in veteri quartana.& an tunc teneatur mittere procuratorem:vide Bar.Alex.& docto.in d.l. quæſitum. & prædictis adde Alex.in l.ij. ff. ſi quis cautio.in regno autem debet mittere excuſatorem, cum fide vnius medici: vel obſtetricis,ſi eſt mulier grauida; vt eſt ritus magnæ curiæ in num. 176. incipiens:item ſi aliquis,&c.
3 ¶ † Quartus caſus eſt,quando habebat conſanguineum infirmum:quia etiam infirmitas ſuorum excuſat à contumacia: ſecundum Alex. in d.l. quæſitum.col.fin.
4 ¶ † Quintus caſus eſt,quando fuiſſet citatus ad aliud tribunal maius:quia excuſatur à contumacia in minori curia l.contra pupillum.§.j. ff. de re iud.& Alex.ī l.ij.§.j.ff.ſi quis cautio.
5 ¶ † Sextus caſus eſt propter paupertatem:vt ſi forte aliquis eſſet ita inops & malè veſtitus, vt non poſſet abſque verecundia comparere. nam excuſatur à contumacia: ſecundum Alex.in l.ij.§.ſi quis in iudicio.col.j.
6 ff.ſi quis cau. † nam ille æquiparatur carcerato;vt eſt tex.ſingularis.& ibi glo.in l.in eadem §.fin.ff. ex qui. cau.maio.& glo. in c. ſi qui teſtium. de teſti. & vide quod tenet Abb. in c.cùm dilecti.col.quinta.circa fin.de dolo & contu. ¶ Potes etiam addere omnes caſus,quos poſui ſuprà de citatione.col.fi. & omnes caſus generaliter,in quibus citatio non valet: vel citatus non tenetur comparare: per ea,quæ dixi in princ.huius tract. de contumacia.
7 ¶ † Vnde autem dicatur contumax. dic quòd dicitur à con,& tumeo tumes: propterea quia inflatur, & ſuperbus efficitur in nolendo obedire: & ſic dicitur cõtumeſcere in ſe ipſo: & efficitur iudici iniurioſus. ita declarat Card.in cle.j.col.viij. de dolo
8 & contu. ¶ † Secundò principaliter quæro, quotuplex eſt contumacia? Dic,quòd duplex, ſcilicet vera & ficta.Contumax verus dicitur ille,qui fuit citatus perſonaliter vel ad domum:& citatio peruenit ad eius notitiam: & non vult comparere. Verùm quandoque dicitur verus contumax exiſtẽter & apparenter:quandoque apparenter tantùm: & quandoque exiſtenter tantùm:de qua materia remitto me ad ea, quæ plenè tractat Bart.in l.fi.ff. de in inte.reſti. & Alex.in l.properandum.§. ſin autẽ reus.C.de iudic.& Io.de Imo. in l.ex conſenſu.§.eum,qui.ff.de appel. vbi pleniſsimè tractatur hæc materia.& per Ang.in conſi.186.contumax fictus eſt ille,qui fuit citatus in domo & dubium eſt, an citatio peruenerit ad eius notitiam: ſecundum Barto. in d.l.fi.colum.penul.ff.de in inte.reſtit.& Ange. in conſil. 186. & prædictis adde Card. in clemen.j. in ix. quæſt.de dolo & contum. vbi plenè.

¶ † Ter

9 ¶ † Tertiò principaliter quæro, quas pœnas patitur quis ob ſuam cõtumaciam. dic quòd multas pœnas iura introducunt contra contumacem. Et prima eſt: quia cõtumax propterea ſuis inobedientiam poteſt mulctari: vt habetur plenè per docto. in l. j. per totam l. ff. ſi quis ius di. non obtem. & eſt tex. in l. ij. ff. ſi quis in ius vo. non ie. Verùm in hoc eſt ſciendum, quòd mulcta non irrogatur, niſi ob veram contumaciam: nam fictus contumax mulctari non poteſt: ſecũdum Alex. & communiter docto. in d. l. j. §. fi. ff. ſi quis ius di. non obtem. & Ange. in conſi. 8. colum. pen. & Bald. in l. & in mulctis C. de app. & Alexan. in l. iiij. §. prætor. colum. ij. in fi. ff. de dam. inf. fec. Idem concludit Andr. de yſer. in conſtit. citationis colum. ſecunda in fi. & in conſtit. rei vendicatione. vbi eſt etiam glo. Ex hoc infertur, quòd mulcta, quæ irrogatur in regno hodie contumaci, eſt, quia condemnatur ad tertiam partem mobilium: vt dicit conſtit. pœnam nouem vntiarum & ibi And. de yſer. & d. conſtit. rei vendicatione. & eſt ritus magnæ curiæ in numero. 239. incipiẽs: item ſeruat ipſa curia ab eo tempore &c. alius ritus. 202. incipiens: item ſeruat dicta curia in citatione &c. ſequitur ergo, quòd iſta condemnatio nõ fieret contra fictum contumacem: per prædicta. Et hoc videtur eſſe de mente glo. & And. in d. conſtitu. rei vendicatione. licet male ſeruent iudices: Secundum eum ibi. De communi ſtylo tamen curiarũ in aliquibus locis eſt redacta iſta pœna tertię partis mobilium in ciuilibus ad vnum tarenum: & in aliquibus curijs ſoluitur vnus auguſtalis. vnde ſeruandæ eſſent conſuetudines curiarum, vbi vigent.

10 ¶ † Secunda pœna, quam patitur contumax, eſt, quia patitur miſsionem in poſſeſsionem ex primo decreto l. Fulcinius §. j. ff. ex qui cau. in poſ. ea. & l. ſi finita §. Iulianus. & ibi Bart. & docto. ff. de dam. infec. & per totum titu. ff. & C. de bo. autho. iudi. poſ. & hodie eſt deciſum in regno per regiam prag. quæ incipit: relatione. vbi dicitur, quòd eſt in electione actoris accuſata vltima cnotumacia, an velit petere terminum ad probandum: vel petere ſe mitti in poſſeſsionẽ ex primo decreto: & ita ſeruatur hodie: & ſic poteſt in cauſis ciuilibus procedi ad diffinitiuam, lite non conteſtata: & in hoc eſt correctum ius commune, prout aliâs dixi in ſuperioribus.

11 ¶ † Tertia pœna eſt, quia ſi reus perſeuerat in contumacia, proceditur contra ipſum ad miſsionem in poſſeſsionem ex ſecundo decreto: & illud parat plenum præiudiciũ: vt habetur in d. §. Iulianus. & per Bar. in l. cũ proponas C. de bo. aut. iudi. poſ. & eſt regia prag. quæ incipit. Reo. &c.

12 ¶ † Sed iuxta hoc pro introductione iuuenum ad practicam, quæro, quid ſignificant iſti duo termini. ſ. primũ decretum: & ſecũdum decretum: dic quòd primum decretum, eſt prima miſsio, quæ fit per iudicem in bonis contumacis: eo ipſo quòd incipit eſſe contumax: & fit. pro menſura debiti tantũ, quãdo agitur actione perſonali. vt d. l. cùm proponas. & ibi Bart. &

tenet, quòd ſolùm in cauſa damni infecti: & non in alijs. ſed veritas eſt in contrarium: quòd imò in omnibus cauſis locum habet. Verùm in hoc eſt differentia: quia in cauſa damni infecti fit adiudicatio totius rei, etiã vltra menſuram debiti. ſed in alijs ſolùm pro menſura debiti: vt ſuprà dixi: ſecundum Bart. in d. §. Iulianus. colum. antepen. vbi in ſpecie reprobat illam glo. in d. l. iubere. & hoc tenet etiam Alexand. in d. l. iubere. col. iiij. & eſt text. in d. authen. ei, qui iurat. & in d. l. Fulcinius. §. j. & ij. & ibi Bart. item in cauſa damni infecti fit indiſtinctè adiudicatio: ſed in alijs non: ſed venditur res: & illud decretum de vendendo, habet vim ſecundi decreti. ſecundum Bart. in d. l. iubere. Verùm emptore non reperto tũc vltimo loco adiudicatur in ſolutum creditori. l. à diuo Pio. §. ſi pignora. ff. de re iudica. Et ſcias, quòd etiam in actione reali interponitur ſecũdum decretum: ſecundum Alex. in l. iij. §. fi. ff. de acqui. poſ.

13 ¶ † Scias tamen, quòd nunquam proceditur contra contumacem ad aliquem actum, niſi altera parte inſtante: ſecundum Bar. in authen. ei qui appellat. in fi. C. de temp. appel.

14 ¶ † Quarta pœna, eſt contra contumacem: quia non auditur niſi refectis expenſis: per tex. & ibi Bal. in l. ſancimus. C. de iud. & debet etiam ſatiſdare de iudicio ſiſti, quando vult recuperare tenutam. per authen. ei, qui iurat. C. de bo. aut. iudic. poſ. & vide infrà in x. pœna.

15 ¶ † Quinta pœna eſt, quia contumaci poteſt iudex denegare audientiam non ſolùm in illa cauſa, in qua fuit cõtumax: verùm etiam in omni alia. Tex. eſt & ibi glo. ſingularis in l. ſed ſi per prætorem. §. ſed & ſi dum. ff. ex qui. cau. maio. & ibi Ang. idem tenet plenè Iaſ. in l. iuſiurandum & ad pecunias. §. ait prætor. in ij. not. ff. de iureiuran. vbi plus dicit Iaſ. de mente Bal. quòd tunc ille iudex poteſt mandare alijs iudicibus, quòd illum non audiãt in aliqua cauſa. & vide etiam de prædictis Iaſ. in l. j. §. fi. col. iiij. ff. ſi quis ius di. non obtempe.

16 ¶ † Sexta pœna eſt, quia contumax poteſt capi de perſona & carcerari, tex. eſt cum gloſſ. & Bartol. in l. conſentaneum. C. quomodo & quando iud. & in §. ſi verò etiam quidam: in authen. de exhib. reis & not. And. de yſern. in conſtitut. ſi quis poſt litem: in princip.

17 ¶ † Septima pœna eſt, quia verus contumax perdit beneficium appellandi. l. ex conſenſu. §. fi. & ibi glo. Bar. & Imol. ff. de app. & l. j. C. quo. app. non recip. & Alexã. in l. properandum. §. ſin autem reus. C. de iudi. vbi plus dicit, quòd etiam ſi ſit contumax ad ſolam ſententiam, non appellat. idem tenet Alex. in l. ſæpe. col. xxiiij. ff. de re iud. Amplia hoc procedere, etiam in illa ſententia, quæ nunquam tranſit in rem iudicatam: quia verus contumax non appellat. ita tenent Ant. de but. & Imo. in c. tenor. de re iudic. & Iaſon. in l. j. §. ſi procurator. col. v. ff. ſi quis ius dicen. nõ obtemp. & prædictis adde tex. in l. & poſt edictum. §. fin. ff. de iudic.

18 ¶ † Octaua pœna eſt, quia contumax in non reſpondendo poſitionibus,

vel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confeſſo.c.ſi poſt præſti tum:& ibi per doct.de confeſ.lib.vj. & l.ij.§.quod ſi actor.& ibi Barto.& docto.C.de iura.calum.idem in nolente ſubire iuramentum iudiciale, nec referre.l.manifeſtè.& ibi per doct ff.de iureiur.& Luc.de penna.in l.locorum.col.ij.C.de omni agro deſer.lib.xj.Et de poſitionibus habetur in regia prag.quę incipit:quinta die. c.&c. Et communis obſeruantia in regno eſt,quòd quis citetur tribus vicibus,vt veniat reſponſurus,& ad ſe examinandum ſuper articulis:& in vltima citatione debet inſeri totus tenor articulorum:& poſteà interponitur decretum,quòd habeatur pro confeſſo.ita de hoc eſt ritus magnæ curiæ in nume.ccl.incipiens:item ſeruat ipſa curia, quòd ſi quis &c.vbi etiã dicitur,quòd à tali decreto non appellatur.quod limita,niſi citatus ſit abſens:quia nõ poteſt haberi pro confeſſo:vt not.Iaſ.in l.j.§.ſi.col.iiij. ff.ſi quis iud.non obtemp.

19 ¶ † Nona pœna eſt,quia contumax poteſt excommunicari.gloſſ.eſt in c. j.de dolo & contu.lib.vj.& glo.in c. conſtitutus.de ſententia excommu. lib.vj.& Bald.in l.iij.in verſicu.not. C.de procura.& Fely.in c.j.colum.v. verſicu.vtrum excommunicatio,&c. de iudic.vbi plus dicit,quòd antè, quàm excommunicetur quis ob contumaciam, debet citari.vide.c.cum contumacia.de hære.lib.vj.

20 ¶ † Decima pœna eſt: quia contumax petens reuocari tenutam ſeu primum decretum, tenetur ſatiſdare, etiam ſi poſsideat immobilia.& ſic perdit priuilegium.l.ſciendum.ff.qui ſatiſ.cog.glo.eſt ſingularis.in §.ſi verò etiam in fin.in verſicu.fideiuſſorem.in authenti.de exhib.reis.quam gloſ.ſequitur Bartol.in l.hæc autem §.fin.ff.ex quib.cauſ.in poſ.ea.& Iaſ. in d.l.ſciendum.col.ij.vbi plures allegat.& ibi etiam Alexan.& adde,quæ dixi ſuprà in iiij.pœna.

21 ¶ † Vndecima pœna eſt quia contumax in non parendo iudici,perdit beneficium iuratorię cautionis.glo.eſt & ibi Bald.in authen.ei,qui iurat.C. de bon.auth.iudi.poſ.& glo.& Abb. in c.qua fronte.de app.& Iaſo.in l.j. col.penul.verſic.quartò fallit &c.ff. qui ſatiſ.cog.

22 ¶ † Duodecima pœna eſt, quia vaſallus contumax verus,qui citatus dixit: nolo venire.perdit ſtatim feudum.ità tenet And.de yſer.in c.j.colum.ij.in fi.de mili.vaſal.qui contumax eſt.

23 ¶ † Tertiadecima pœna eſt, quia contumax in cauſa criminali, primò condemnatur ad tertiam partem mobilium:& reliqua eius bona adnotantur:& ſi perſeuerat in contumacia per annum,foriudicatur ſcilicet quia habetur pro conuicto & confeſſo:& pro rebelli:& ab omnibus poteſt impunè occidi:& omnia eius bona confiſcantur elapſo anno.De hoc eſt conſtit.regni,quæ incipit:pœnam reorũ.& ibi plenè per per And.de yſer.vbi hanc pœnam de foriudicatione ponit & ibi declarat quòd habet locum ſolùm in delictis irrogantibus pœnã mortis naturalis vel ciuilis:vel membri abſciſsionis. & de hoc eſt capitulum regni,in numero.clij.quod incipit:ſiue quis &c

idem

idem declarat And.de yſer.in c.j.§.ſi
verò violator.colum . j . de pace te-
nen.& in c.j.in princip.in ij.col.in ti.
hîc finitur lex . &c . & vide infrà in.
24 xxiiij.pœna.❡†Decimaquarta pœna
eſt , quia contumax perdit benefi-
cium legis.l.vbi cœptum.ff.de iudi.
quia conuentus coram vno iudice,
non poteſt allegare litis pendentiam
coram alio iudice , coram quo fuit
contumax.ita tenet Bartol.in d.l.vbi
cœptum.& Alex.in l.quanuis.ff.de in
ius voc.& Bartol.in l.ſepulchri.ff.de
ſepul.vio.& Alexand.in l.ij.col.ij.ff.
de re iudi.Et ſic remanet concluſio;
quòd contumax non poteſt oppone-
re exceptionem litis pendentiæ.
25 ❡†Decimaquinta pœna eſt,quia con
tumax qui recuperat tenutam con-
ceſſam ex primo decreto,non poteſt
vlterius declinare forum dato quòd
aliâs haberet exceptionem declina-
toriam.ita tenet Ange.& Imo.in l.ſi
finità.§.item videamus.ff.de dam.in
fec.& Ange.in l.eum,qui.ff.de priui.
credi.& Alexand.in l.quidam conſu-
lebat.ff.de re iudi.in fin.colum.
26 ❡ † Decimaſexta pœna eſt:quia iu-
dex poteſt mandare colonis & inqui
linis contumacis , quòd non reſpon-
deant ei de penſionibus : & poteſt
mandare , quòd nullus vadat ad co-
lendum eius agros : & iſta eſt noua
pœna & pulchra,& parum cognita à
iudicibus . ita tenet Abb . per illum
text.in c.grauem.de ſent.excommu.
27 ❡ † Decimaſeptima pœna eſt , quia
contumax in nolendo reſpondere li-
bello coram iudice , poteſt exponi
tormentis ad eruendam reſponſio-
nem affirmatiuam vel negatiuam:
non tamen torquetur præciſè,vt con
fiteatur:ſed ſolùm,vt reſpondeat:&
iſte eſt caſus,in quo irrogatur tortu
ra ſine indicijs.quia datur ad alium
finem.ita ſingulariter tenet Bald.in
l.accuſationem.colum . iij.C.qui ac-
cu.non poſ.& Paris in tract.ſynd.in
verſi.torturā.in c. ſequitur quæſtio,
28 &c.colum.fin.❡†Decimaoctaua pœ
na eſt , quia contumax habetur pro
præſente in ſui præiudicium.text.eſt
in authen.qua in prouincia.in fin.&
& ibi Bald.C.vbi de crimi.agi opor.
& glo.in l.de vnoquoque.ff.de re iu-
di.& Bald.in l cùm fratrem.colum-
na fin.C.de his,qui.vt indig.
29 ❡ † Decimanona pœna eſt , quia iu-
dex propter contumaciam poteſt ſe-
queſtrare fructus rei petitæ : ſecun-
dum Abb.in c.olim ex literis.& ibi
etiam Felyn.de reſcrip.
30 ❡†Viceſima pœna eſt , quia contu-
max qui non vult reſpondere coram
iudice,habetur pro negante vel con
fitente:ſecundum quod eſt ei magis
preiudicium.text.eſt & ibi docto.in
l.de ętate.§.qui tacuit.ff.de interrog.
31 actio.❡ † Viceſimaprima pœna eſt,
quia iudex poteſt procedere contra
contumacem ad capienda pignora.l.
j.§.quid ergo.ff.de ven.inſpi.
32 ❡ † Viceſimaſecunda pœna eſt,quia
vbicunque contumax habetur pro
confeſſo.puta vigore ſtatuti:tunc e-
tiam efficitur infamis : & non poteſt
teſtificari.ita tenet Felyn.in c.ſuper
eo.el primo in fin.de teſti.
33 ❡ † Viceſimatertia pœna eſt:quia ſi
quis fuit excommunicatus ob con-
tumaciam : vt dixi ſuprà in . viij.
pœna , & perſeuerat per annum in

çontumacia,elapſo anno redditur ſuſpectus de hæreſi: Verùm ſi fuit citatus pro crimine hæreſis: & fuit excommunicatus, vt contumax: elapſo anno habetur pro conuicto: & poteſt puniri vt hæreticus. text. eſt in c. excommunicamus. §. qui autem. de hære. & in c. cùm contumacia. de hære. li. vi. ſed ſi fuit citatus ob aliud crimen non habetur pro hæretico. ſed ſolùm redditur ſuſpectus de hæreſi: & poteſt indici ſibi purgatio. ita declarat Abb. in c. grauem. de pœnis: & And. de yſer. in c. j. verſi. poſt annum, de ſta. & conſue. contra lib. eccle. Verùm ſemper habetur pro conuicto de illo crimine, pro quo fuit citatus: vt not. gloſ. in d. c. cùm contumacia. in gloſ. fin. & Spe. in tit. de accu. §. ſequitur. colum. prima. verſicu. porrò, de hoc habemus in regno vnum capitulum in numero. 99. quod incipit: item ſtatuimus, quòd ſi contingat &c. quo cauetur, quòd ſi quis perſeueret per annum in excommunicatione, debet per prælatum denunciari curiæ ſeculari, & legitima pœna puniri per iudicem ſecularem.

34 ¶ † Viceſimaquarta pœna eſt, quia ſi quis fuit contumax pro minori delicto, pro quo ſcilicet non poteſt forjudicari, puta quia non irrogat pœnam mortis vel membri abſciſionis: vt dixi ſuprà in xiiij. pœna: iſte bannitur & condemnatur ad tertiam partem mobilium: & eius bona adnotantur: prout ibi dixi. Verùm elapſo anno non forjudicatur: ſed omnia eius bona publicantur, reſeruato iure liberorum: ſecundum conſt. regni. Et ſi voluerit reuerti ad defendendum ſe, debet dicere cauſam in vinculis: & ſi venit abſoluendus in cauſa principali, adhuc debet ſtare tanto tempore in carcere, quanto tempore durauit in contumacia. ita hæc omnia deciduntur per capitulum regni, in numero. 152. quod incipit: ſiue quis &c.

35 ¶ † Prædicta omnia procedunt, vbi agitur de contumacia rei. Quid autem de contumacia actoris: qualiter puniatur actor contumax? Dic, quòd in cauſa ciuili, ſi reus comparuit in vltimo peremptorio, actor verò non comparet, euaneſcit citatio: & edictum circunducitur. text. in l. & poſt edictum. §. j. ff. de iudi. ſed actor non punitur ad aliam pœnam, niſi quia abſoluitur reus ab obſeruatione iudicij: & actor condemnatur in expenſis: quas tenetur reficere, antequàm iterum agat: ſecundum And. de yſer. in contri. ſponte volentibus. ſed in cauſa criminali accuſator non comparens, vltra condemnationem expenſarum punitur ad ſextam partem mobilium: vt eſt conſtit. quæ incipit: accuſatorum temeritas. & ibi andr. de yſern. item in ciuili proceditur cōtra actorem contumacem, ſecundum formam authenti. qui ſemel. C. quomodo & quando iud.

36 ¶ † Vltimò adde hîc, quòd is demum punitur, vt contumax, à quo petitur aliquid dari vel fieri: ſecus, ſi citetur, ſi ſua putauerit intereſſe: quia talis citatio nō arctat ipſum ad comparendum: & ſi non comparet: non poteſt dici contumax, nec puniri: quia iſta dicitur citatio voluntaria: ſecundum Bald. in c. j. colum. v. verſi. & nota &c. de mili.

de mili.vaſ.qui contu.eſt & Paul.de caſt.& Alexand.in l.teſtamenta omnia.C.de teſta.& habetur in deci.ij. & deci.xxiiij.conſi.Neapo.

Rub.Maranta. V. I. D.

Sequitur tertium membrum iudicii.

De libelli oblatione, tertio membro iudicij.

1 *Libellus iudici & parti offerri debet.*

2 *Libellus ita clarus eſſe debet, vt poſsit reus deliberare, an velit cedere vel contendere.*

3 *Copia libelli datur reo ſumptibus actoris, in regno.*

4 *Libellus vt procedat, quid continere debeat. & nume.5.*

6 *Libellus criminalis, vt valeat, quid continere debeat.*

7 *Dies commiſsi criminis, ſi apponitur in libello, & non probatur, reus abſoluitur.*

8 *Accuſator ad inſtantiam rei tenetur declarare diem commiſsi criminis in libello.*

9 *Clauſula, peto mihi ius & iuſtitiam miniſtrari, quid operetur in libello.*

10 *Clauſula. omni meliori modo, &c. quid in libello operetur.*

11 *Clauſula, non ſe adſtringens, quid operatur.*

12 *Clauſula, & proteſtatur de expenſis, quid importet in libello.*

13 *Libellus non poteſt praeſentari die feriato ad honorem Dei.*

14 *Libelli porrectio, non eſt de proceſſu iudicij.*

15 *Libellus praeſentari poteſt etiam die feriato ad honorem Dei, quando periculum eſt in mora: vel res eſt tempore peritura.*

16. *Libellus quantumcunq; generalis & obſcurus admittitur in cauſis ſummarijs: niſi tanta ſit obſcuritas, ex qua reus non poſſet deliberare.*

17 *Citationem debet libelli oblatio praecedere.*

1 TErtium † membrum iudicij, eſt libelli oblatio. Nã is, qui vult recte ordiri telam iudicij, primò facit partem citari, vt veniat ad reſpondendum petitioni in iudicio: & parte citata comparente, offert libellum iudici & parti: iuxta authen. offeratur.
2 C.de litis cont. † & debet libellus eſſe ita clarus, vt reus poſsit ex eo deliberare, an velit cedere vel contendere. l.j.in prin.ff.de eden.& d.authen.offeratur.& not.Bart.in l.ſi in rem.ff.de
3 rei ver. ¶ † Debet autem dari copia libelli reo, expenſis actoris: vt eſt gl. in cle.ij.in ver.oblatos.de app.& eſt deciſum in regno per regiam prag. quae incipit: comparente &c. ¶ † Et
4 quoniam iſta materia libelli eſt valde trita, & in quãpluribus locis ventilata, maximè per Spe.in ti.de libel. concep.& per Cano.in titu.de libel. obla.& per Bart.& doct.in l.edita.C. de eden.& Iaſ.in.§.omnium.inſtitu. de actio.& in varijs locis propterea non multum me extendo. ſolùm pro introductione iuuenum, attingam ea, quae ſunt neceſſaria in libello. vnde eſt ſciẽdum, quòd libellus ad hoc, vt procedat, debet continere quinq; conditiones: videlicet quicquid, coram quo, quo iure petatur, & à quo.
5 ¶ † Primò debet continere: quis: id eſt nomen actoris, vel accuſatoris?

puta Titius agit vel accuſat: Secundò,quid:id eſt rem petitam in libello: quam debet actor deſignare per duos confines; ſeu per duas demonſtrationes: aliâs poſſet dici libellus obſcurus:ſecundum Bartolum in d.l. ſi in rem.ff.de rei vend.& in l.forma. ff.de cenſi.Tertiò, coram quo:id eſt nomen iudicis ordinarij,vel delegati:coram quo porrigitur libellus.non tamen eſt neceſſe exprimere nomen proprium: licet poſſit libellator ſi vult. ſed ſufficit ipſum mentionare per nomen ſui officij, ita vt ſit certum de perſona.Quartò,quo iure petatur:id eſt debet continere cauſam concludentem, puta: peto centum, quia mutuaui &c. vel peto puniri quia tale delictum commiſit, &c. Nam ſi concludens cauſa non ponitur,non procedit libellus:vt ſi dico: peto centum, quia Rex eſt in Francia:vt not.gloſ.in l.ſecunda.§.circa. ff.de doli.excep.& Barto.in d.l.edita. col.ij.non tamen eſt neceſſe exprimi nomen actionis in libello: ſed ſufficit, quòd taliter narretur factũ, quòd ex narratione facti poſſit elici, quæ actio intentetur. text.eſt & ibi Abb.& Felyn.in c.dilecti.de iudi.debet tamen eſſe cautus aduocatus in perquirendo,quæ actio ſibi competit,ad hoc vt ſecundum naturam illius actionis ſciat adaptare verba libelli: non tamen habet neceſſe illam exprimere:vt d.c.dilecti.Quintò debet continere à quo,id eſt nomen rei conuenti.iſtis ergo quinque conditionibus concurrentibus, erit rectè formatus libellus. vt declarat Specu.in titu.de libel.concep.§.iiij.

6 ¶ † Et prædicta procedunt in ciuilibus:ſed in libello criminali accuſatorio requiruntur aliæ ſolennitates, quæ traduntur in l.libellorum.ff.de accu.& per glo.in l.in cauſis.C.de accu.videlicet locus commiſſi criminis,Annus,menſis,indictio,& regnatio imperatoris.Quæ regnatio licet non requiratur de iure:vt dicit Bart. in d.l.libellorum.in prima colum.tamen de communi conſuetudine ponitur in locum conſulis,quem hodie non habemus.Dies autem commiſſi criminis, non debet apponi: ſecun-
7 dum Bar.ibi.†imò caueat libellator, ne apponat diem:quia ſi non probaret delictum eſſe commiſſum illo die, ſuccumberet .quia ſic non probaret.ita per plura tenet Iaſ.in l.j.in
8 prin.col.fin.ff.de eden.†Si autem ex aduerſo reus peteret ab accuſatore, vt declarare debeat diem,poſſet hoc petere,ſi vult probare contra in coartando negatiuam: vt quòd tota illa die fuit alibi.& tunc tenetur accuſator ad inſtantiam rei declarare diem commiſſi criminis. ita plenè declarat Iaſo.in l.ij.§. ſi quis Epheſi.ff.de eo,quòd cer.lo. Bart.in l.is,qui reus. colum.v.in fi.ff de pub.iudi Sed contrarium & melius tenet Imo.in d.l. is,quis reus.col.xxiij.in fin.quem ibi ſequitur Alex.in addi.& Bart.de quo articulo,vide omnino Franc.de are. in c.qualiter & quando.§.debet colum.vij.de accu.¶ Et prædictæ ſolennitates requiruntur etiam,quando agitur ciuiliter ex delicto:dummodo ſit talis actio,quæ infamet: aliâs ſecus: ſecundum Bart.in l.prætor edixit.in princ.ff.de iniur.& Barto.in l.j. §.j.ff.de

§.j.ff.de ſuſpe.tuto.& in l.item exigitur.ff.de dolo.

9 ¶†Solent in calce libelli apponi nonnullæ clauſulæ per aduocatos:quarum quatuor tantùm ego puto eſſe valde vtiles:& in omni libello apponi debent pro vtilitate libellantis.Et prima eſt illa: ſuper quibus omnibus, & eorum ſingulis peto mihi ius & iuſticiam miniſtrari. quæ clauſula ſaluat libellum ab omni ineptitudine: ſecundum Abba. in c.j. cũ dilectus.col. xvij. de ordin. cog.& Alex.in cõſi.cxxj.colũ.pe.in j. vol.& Iaſ.in §.omniũ. col. xx & xxj. de actio.& Pet.Philip.Corn.in cõſil. cccv.& conſi.ccccij.in iij.volum.

10 ¶ † Secunda clauſula vtilis eſt illa: omni meliori modo &c.quæ operatur, vt in caſu dubio libellus interpretetur eo modo, quo fauorabilius eſt actori libellanti:ſecundum Alex. in conſi.vj.col.iij. verſi.hoc etiã. &c. in iij.vol.& Ant.de but.in c.literæ.de dila.& in c.examinata.de iudi.de cuius clauſulæ virtute vide plura per Fel.in c.cũ ſuper col.pen.& fi.de offi. deleg.

11 ¶ †Tertia clauſula vtilis eſt illa:nõ adſtringẽs ſe &c.quę operatur, vt actor non teneatur probare qualitatem deductam in libello:ſecundũ Bar.& doct.in l.diuus ff.de re iudi. & Alex.in conſi.vj.col. ij. & iij.ver.iij. reſpõdeo &c.& verſi.nec eſt neceſſe &c.in iij.vol.aliâs ſine illa clauſula ſuccumberet non probando qualitatem dato,quòd probaret factũ principale:ſecundum Bar.in conſi. cxvij. incip.accuſatio &c. Abb.in cap. licet col.xiiij.de proba.& in c.examinata col.iij.de iudi.& Paul.de caſt.in cõſi. ccccv.colum.j.in ij. volum.

12 ¶†Quarta clauſula vtilis eſt illa: Et proteſtatur de expenſis &c. per quã cenſetur interpellatus iudex, vt condemnet victum victori ad expenſas: ad quas non tenetur iudex condemnare ſi non petantur:licet poſſet cõdemnare, ſi vellet: ſed quando ſunt petitæ,tenetur omnino iudex declarare ſuper expenſis: & condemnare condemnandum: aliâs faceret litem ſuam.ita dicit Bartol in l. properandum §.ſin autem alterutra.colum.fi. C.de iudi. & ibi etiam Bal. idem tenent cõmuniter docto.in l.iiij.§. hoc autem iudicium ff.de damn.infect. ¶An autem ſit neceſſe dari libellum in ſcriptis: & quid ſeruatur hodie in regno: dixi plenè ſuprà in quarta parte huius tract.in nona diſtinctio. ad ibi dicta me remitto.

13 ¶†Vltimò ſuper hac materia, quæro vtrum libellus poſsit præſentari in die feriata? Dic, quòd in die feriata ad honorem hominum, nõ eſt dubium,quòd poteſt præſentari iudici: per l.miles.§.ſexaginta.ff. de adulte. ſed dubium eſt de die feriata ad honorem Dei.Barto.in l. ex quacunque §.fina.in repe.ff.ſi quis in ius vo.non ie.tenet ſimiliter, quòd poteſt præſentari per gloſſ.in cap.placita.xv.q. quarta. Verùm idem Bartol.in l. ne quicquam.§.de plano ff.de offi. procon.tenet contrarium: & hanc contrariam partem: ſcilicet, quòd non poſsit præſentari,tenet Abba in c.ſignificauerunt.& ibi etiam Fely.col. iiij.de iud.& Alex. in l.j.ff.de fer. vbi tenet pro firmo,quòd diſpoſitio d.§. ſexaginta. non habet locum in ferijs ad honorem Dei. Idem tenet

Bartol. in extrauag. ad reprimendam. in verſiculo, de plano. & hec videtur magis communis opi. ſed Lanfranc.in clem.ſæpe.verſi.de plano. de verb. ſig. tenet primam par-
12 tem. † pro qua facit, quòd libelli porrectio non eſt de proceſſu iudicij:ſecundum Baldum in d.l. ex quacunque colum.fin.& Bald.in rub. C. de in ius voc.& Bald.& Alexand. in l.prima ff. de in ius voc.& Felyn. in cap.j.colum.j.de libel.obla.Sicut ergo alij actus extraiudiciales poſſunt expediri die feriata ad honorē Dei, vt habetur in l. fin. C. de fer. ita & iſta præſentatio libelli. Sed in iudicando non eſſet recedendum à communi opin.contraria:quæ rectè videtur comprobari,per d.l.fi.quę prohibet omnes actus qui coram iudice expediuntur.

13 ¶ † Quam opin.communem limita non procedere, quando periculum eſſet in mora:vel res eſſet tempore peritura:quia tunc poteſt præſentari, etiam in die feriato ad honorem Dei: ſecundum Abba in cap. fin.colum. vj.& ibi etiam Felyn.in iiij.colum.de iudi.& Fede.de Senis, in conſil.cxxxix.

¶ Secundò limita non procedere, in libello appellatorio: quia indiſtinctè præſentari poteſt in die feriato ad honorē dei Secundū Fely. in d.c. fin.col.v.& Bald.in l.j.per illum tex. C.de fer.& glo.in c.appellatio verſi. lecta de app.lib.vj.

14 ¶ † Vnum tamen ſcias, quod hodie in regno cauſæ ſunt ſummariæ: vt pluries dixi.Vnde admitteretur libellus quantumcunque generalis & obſcurus:vt not.Bar.in extrauag.ad reprimendam.in verſic.& figura: circa medium:Verùm hoc intelligitur,niſi ſit tanta obſcuritas,ex qua reus nō poſſet deliberare:quia tunc parte opponente non procedit libellus: quia tolleretur defenſio reo. ita pulchrè tenet Alex.in conſili.xxxij. col.iij.in quarto volum.

15 ¶ † Item non obſtante,quòd prepoſui citationem in ordine: tamen in practica ordo eſt,vt primò præſentetur libellus iudici:& poſteà ſuper eo expediatur citatio.quia debet iudex primò videre libellum: vt poſsit deliberare,an ſit iuſtus:vt ſuper eo procedatur.ita declarat Felyn.in c.j.col. j.de libel. obla. Robertus Maranta. I. V. D.

De reconuentione,quarto membro iudicij.

1 *Reconuentio quando & quomodo fiat. & alia de reconuentione remiſsiuè.*

QVartum membrum iudicij,eſt † reconuentio: 1
nam porrecto libello, & oblato parti, ſolet reus reconuenire actorem ante litē conteſt.ſi aliquid eſt reciprocè petiturus ab eo: & hîc eſſet tractanda materia reconuentionis:videlicet,in quibus cauſis habet locum: & quæ ſit eius natura:& coram quibus iudicibus proponi poteſt.Verùm,quia iſtam materiam ſatis copioſè tractaui ſuprà in quarta parte huius tract.in ſexta diſtinc.principali. ideò

ad ibi

ad ibi dicta me remitto: quæ habeantur hîc pro repetitis. Sequitur quintum membrum iudicij.

De laudatione, quinto membro iudicij.

1 *Author laudatus, quis dicatur. & ad quem effectum ſibi lis denuntiatur.*

2 *Euictio per hypothecariam operatur, vt emptor agat ad intereſſe, etiam ſine denuntiatione.*

3 *Author quando & quo tempore litis laudari debet*

4 *Durante termino dato reo ad denuntiandum authori, an debeat ſuperſederi in cauſa.*

5 *Authorem authoris ſui an poſsit quis laudare. & an teneatur ſibi de euictione ſine ceſsione.*

6 *Author laudatus non poteſt ex ſua perſona declinare forum.*

7 *Authori laudato, qualiter fiat denuntiatio.*

8 *Author laudatus an teneatur ſubminiſtrare expenſas pendente iudicio ante rem euictam.*

QVintum membrum iudicij ſucceſsiuum, eſt laudatio. †Dicitur autem authoris, à quo quis habet cauſam l. Pomponius. §. cùm quis ff. de acqui. poſ. & l. an vitium ff. de diuer. & tēp. præſcript. & l. authore C. de euic. Nā ſi aliquis conuenitur aliqua actione reali, ad aliquem rem, debet cōuentus laudare ſuum authorem: & ſibi litem denuntiare ad effectum, vt poſſit contra eum habere recurſum de euictione l. emptor. C. de euic. de qua materia vide plenè And. de yſer. in c. j. ſi pro ſeu. vaſ. ab aliquo interp. fue. & Alex. in l. non ſolùm §. morte. col. antepe. & pen. de ope. no. nun ff. & in l. ij. §. voluntate colū. iij. in fi. & ſeq. ff. ſolu. mat. in quibus locis cumulat multos caſus, in quibus abſq; denūciatione habetur recurſus de euictione contra authorem.

2 ¶ †Quibus adde aliū caſum, ſcilicet, vbi res eſſet euicta per hypothecariam: nam poteſt emptor agere ad intereſſe contra venditorem ex illo capite: quia res non fuit ſibi tradita libera: & agit tunc etiam ſine denūtiatione. ita tenet Iac. bu. in l. ſit tibi C. de euic. & Alex. in conſilio. lxvij. in iij. volu. & Angel. in l. j. §. ſi hæres ff. ad trebel. & habetur per doct. in l. ex prædijs C. de euic.

3 ¶ †Quando autem debeat aliquis laudari in authorem: vtrum ante litem cōteſtatam: vel etiam poſt? Dic, quòd in quacunque parte iudicij laudari poteſt, & ſibi lis denuntiari: dūmodo fiat ante publicationem proceſſus. Text. eſt & ibi glo. & Bal. in l. ſi rem, quam §. fi. ff. de euic. intellige tamen, quando conuentus habet cauſam onerosā: ſecus, ſi lucratiuam: quia tunc debet denuntiare ante litem conteſtatam: ſecundum Barto. in l. qui concubinam §. ſi hæres. ff. de lega. iij.

4 ¶ †An autem debeat ſuperſederi in cauſa durante termino dato reo ad denuntiandum authori? Dic quòd hodie in regno eſt prouiſum per regiam prag. quæ incipit. dubitationem &c. per quā diſtinguitur, quòd

ſiquidem author laudatus, eſt præſens in loco iudicij: non retardatur cauſa: ſed proceditur: ſi verò eſt abſens, ſuperſedetur durante termino ad denuntiandum. & per eandē prag. fuit prouiſum, quòd lata ſententia contra poſſeſſorem, mandatur executioni contra authorem laudatum ex eodem proceſſu.

5 ¶†Quid autē, ſi conuentus vult laudare authorē authoris ſui, an debeat audiri: & an poſſit agere cōtra ipſum de euictione? Dic quòd nō: niſi actio cedatur ſibi per authorem ſuum contra illum. tex. eſt in l. ſi res. ff. de euic. per quem ita tenet Bal. in l. j. col. ij. C. comu. de lega. & dictam ceſsionem cogitur author facere: quia ſibi non nocet l. in creditore ff. de euict.

6 ¶†Quid autem, ſi author laudatus, ſit perſona priuilegiata in illo foro, an poſsit declinare forū: puta ſi venditor eſt clericus: & emptor conuentus ſit laicus? Dic, quòd non. ſed tenetur defendere emptorem in foro ipſius emptoris. Tex. eſt in l. venditor ff. de iudi. & l j. C. vbi in rem ac. & hoc eſt propter cōnexitatem iudicij. Hinc dicimus in ſimili, quòd licet delegatus non poſsit extendere ſuā iuriſdictionem ad perſonas non cōprehenſas in reſcript. capitulo P. & G. de offi. deleg. tamen poteſt citare authorem laudatum licet non comprehenſum in reſcripto: & hoc propter connexitatem cauſæ. ita habetur in deci. ccxxvij. conci. Neapo. Item, ſi author laudatus, eſt minor vel mulier, poteſt petere reſtitutionem in integrum, etiam poſt concluſum in cauſa: vt habetur in 7 deciſ. xv. concil. Neapo. ¶† Qualiter autem debeat fieri denūtiatiatio authori laudato? Dic, quòd iſta non eſt denuntiatio ſimplex: ſed appellatur incitatoria: ſcilicet, vt veniat ad aliquid faciendum: quo caſu non ſufficit, quòd ſimpliciter denuntientur venditori hęc verba: ſcias, quòd mihi eſt mota lis ſuper tali re, &c. Sed debet eum certiorare oſtendendo ſibi copiam libelli, vel inſtrumenti: & requirere, quòd veniat ad defendēdum, & litem ſuſcipiendum &c. aliâs denuntiatio non arctaret. ita pulchrè declarat Bartol. in l. non ſolum §. morte. colum. viij. in fin. verſicul. circa primum &c. ff. de ope. not. nun. & Bartol. in l. qui abſentem ff. de procur. & in l. denuntiaſſe ff. de adult.

8 ¶†An autē author laudatus teneatur ſubminiſtrare expenſas litis, pendente iudicio ante rem euictam: & an poſsit ad illas conueniri per emptorem? Dic quòd ſi ſunt promiſſæ in inſtrumento venditionis: prout communiter ſolent notarij apponere, nō eſt dubium: ſed ſi non ſunt promiſſæ tunc eſt ſciendū, quòd venditor ex iuris diſpoſitione tenetur ad duo copulatiuè ex natura cōtractus: videlicet, de euictione ad intereſſe l. non dubitatur C. de euic. & l. venditor hominis ff. eodem tit. Item, tenetur litem defendere. vt eſt tex. in l. ſi plus §. meta ff. de euic. in qua defenſione includitur, quod expenſas ſubminiſtret. vnde licet ex capite primo euictionis nō poſsit agi ad expēſas, niſi ſolū re euicta, quando ſuccubuit emptor l. venditores ff. de verbo. oblig. tamen

tamen poteſt agi ex ſecundo capite: ſcilicet, quia rem defendere tenetur. & ſic emptor etiam lite pendente, & re nondum euicta; poteſt compelli facere venditorem, vt reficiat & ſub miniſtret expenſas litis. Ita declarat Barto. in d. l. qui abſentem. ff. de procur. Rober. Maran. I. V. D.

De nomine authoris, ſexto membro iudicij.

1 *Nominatio domini in iudicio, quando debeat fieri. & quid operatur. & in quo differt a laudatione authoris. Et an locum habeat in poſſeſſorio. & num. 3.*

2 *Domino an præiudicet reus, qui illum non nominauit: ſed voluit litem defendere & ſuccubuit, vel contumax fuit.*

1 SExtum membrum iudicij, eſt nominatio authoris. † Et in hoc differt à præcedenti: ſcilicet à laudatione authoris: quia author laudatur ab eo, qui conuentus poſsidet nomine proprio: & ſic pro domino. ſed nominatio fit ab eo, qui poſsidet nomine alieno: vt quando conuenitur is, qui tenet rem conductam vel depoſitam, vel commodatam, vel precariam: nam iſte conuentus ſtatim in principio litis debet nominare dominum in iudicio: & dicere ſe poſsidere nomine alieno. vnde dirigitur iudicium contra dominum, vt ipſe defenſare debeat cauſam ſuam: & hoc ipſo abſoluitur reus ab inſtantia iudicij: & transfunditur contra dominum nominatum: nec eſt neceſſe probare, quòd conuentus poſsidet nomine alieno: ſed per ſolam nominationem abſoluitur. Verū, ſi actor vult, poteſt in ſe adſumere onus probandi: quòd reus poſsidet nomine proprio: quo caſu ſi probat, poteſt ad ſe aduocare poſſeſsionem: iuxta formam l. fin. ff. de rei vend. & ſic reus efficeretur petitor. ita hæc omnia declarat Barto. in l. ij. C. vbi in rem ac. & de iſta materia nominationis. vide plenè Abba. in c. quoniam frequenter. col. penult. & fi. vt lite non conteſta. Et quòd iſta nominatio debeat fieri ante litem conteſtatam, eſt deciſ. 126. concil. Neapol. aliâs reus, qui non oppoſuit antè, condemnatur tanquàm liti ſe offerens: citra tamen præiudicium domini: vt ibi habetur: per l. is, qui ſe obtulit. ff. de rei vendi. & not. Bar. in d. l. ij.

2 ¶ † An autem ſi reus nominauit dominum, ſed voluit litem defendere & ſuccubuit: vel fuit contumax, præiudicet domino? vide Socinū in conſilio decimooctauo. colū. duodeci. in primo volumine. vbi tenet, quòd nō. & per Alex. & docto. in l. peregrè. §. quibus. ff. de acquirend. poſſeſ. & Bar. in d. l. ij. De reliquis autem pertinentibus ad hanc materiam: dic vt per Bartolum & Bald. in dicta. l. ij. & per Abbatem in dicto cap. quoniam frequenter. columna penultima. & fin. & Innocen. in c. quàm ſit. de elect. & Barto. in l. officium. ff. de rei vendi. & per Specu. plenè in titulo de primo decreto. §. reſtat. columna quinta, & ſexta, & ſeptima. † An autem 3 in poſſeſſorio recuperandæ, habeat locū nominatio domini in iudicio: vide

vide deci. 219. conci. Neapol. vbi diſtinguitur inter modos agendi.

De interrogatione, ſeptimo membro iudicij.

1 *Interrogationes an & quando, & qualiter ſiant in iudicijs. & nu. 2. & 3.*

2 *Victor quandoque patitur expenſarum condemnationem.*

3 *Interrogationes fiunt in iudicijs, tam antè quam poſt litis conteſtationem. & conuictus de mendacio priuatur poſſeſſione.*

4 *Interrogationi reſpondere non tenetur is, qui per aliquam exceptionem poteſt iudicium euitare.*

5 *Reus interrogatus, de iuribus ſuis reſpondere non tenetur: nec etiam ſi interrogatur de negotio principali nume. 6.*

6 *Interrogans non fatetur, ſed ponens ſic. & propterea poſt litem conteſtatam fieri debent poſitiones, & non interrogationes.*

7 *Poſitioni criminoſæ ſeu continenti turpitudinem, an & quando ſit reſpondēdum. & nume. 9.*

8 *Interrogatus de crimine, propter quod remouetur à beneficio, tenetur reſpondere.*

9 *Periurus non dicitur, qui negat cum iuramento ſe commiſiſſe delictum: licet mendacium dicat.*

10 *Interrogatus ſuper eo quod aliàs fuit iuramento deciſum, reſpondere non tenetur.*

11 *Poſitioni de facto alieno in criminalibus non debet reſponderi.*

12 *Interrogari non poſſunt creditores vel legatarij, ad hæredis inſtantiā: an hæreditas ſit ſoluēdo. ſed ſic, ex iudicis officio.*

13 *Interrogationi: an agens rei vendicatione ſit dominus, non tenetur conuentus reſpondere.*

14 *Interrogatus de propoſito ſuo in mente retento, reſpondere non debet.*

15 *Interrogatus de impertinentibus ad cauſam, non tenetur reſpondere.*

16 *Teſtis interrogari non poteſt, an quis bona vel mala fide poſſideat.*

17 *Poſitioni iuris non eſt reſpondendum.*

18 *Interrogatoria fiunt teſtibus ad detegendam falſitatem: & dicuntur eſſe de actis.*

19 *Teſtes non interrogati ſuper interrogatorijs, debent iterum repeti, & interrogari etiam poſt publicationem.*

20 *Interrogatoriorum copia, parti dari non debet.*

SEptimum membrum iudicij, eſt interrogatio.
1 † De qua eſt ſciendum quòd iſtæ interrogationes ſolēt fieri in omni parte iudicij: & fiunt quandoque parti: & quandoq; teſtibus, adeò quòd etiam poſt concluſionem fieri poſſunt; maximè in cauſis ſummarijs: vt plenè declaraui ſuprà in iiij. parte principali. in ix. diſtinct. in ij. charta verſi. x. operatur &c. verùm principalis materia noſtra eſt tractare de interrogationibus, quæ fiunt ante litem conteſt. quæ dicuntur præparatoriæ: cum adhuc ſimus in j. parte iudicij: de qua materia tractat principaliter titulus. ff. de inter. actio. Et eſt ſciendum, quòd iſtæ interrogationes præparatoriæ fiunt. implorato iudicis officio: & poſſunt fieri etiam ante porrectionem libelli: vt not. glo. in rub. ff. de inter. actio. & Bal. in l. ſi curatoris.

ris. C. de iure deli. vt ſi actor vult agere contra aliquem tanquam hæredem, poteſt ipſum interrogari facere in principio litis, an ſit hæres: & ex quota parte ſit hæres: ad hoc vt iudicium poſsit contra eum fundari: vt l. de ætate. §. j. & ij. ff. de inter. ac. Item, volens agere petitione hæreditatis, poteſt interrogari facere reũ poſſeſſorem, quo tit. poſsideat. l. cogi. & ibi Bald. & Bart. & communiter doct. C. de peti. hære. & l. qui interrogatus. ff. de peti. hæred. & ratio eſt; quia poſsidens cum titulo, non conuenitur petitione hæreditatis. l. regulariter. ff. eod. titu. proptereà ad validationem iudicij, debet hoc diſcuti
2 in principio. † Quo caſu, ſi reus non vult dicere titulum; & fuit proceſſum ad vlteriora; & poſteà in fine cauſæ vult opponere titulum ad excludendum actorem, poteſt hoc facere. verùm ipſe actor obtinebit in expenſis: quia reus opponens, dato quòd obtineat ſuper principali oppoſitione propter titulum, cùm hæc ſit exceptio peremptoria: tamen condemnatur ad expenſas, ex eo, quia doloſè protelauit cauſam: & ſic iſte eſt caſus notabilis, in quo victor condemnatur ad expenſas. ita tenet Bal. in d. l. cogi. col. penul.

3 ¶ † In iſtis ergo interrogationibus præparatorijs pono regulam: quòd iudex vbicunque æquitas ſuggerit, poteſt regulariter partem interrogare ad inſtantiam alterius partis. l. vbicunque. & per totum tit. ff. de interd. act. & iſta interrogatio, ſi non fuit facta ante litem conteſt. poteſt fieri etiam pòſt quandocunque: ſecundum Bart. in l. qui petitorio. ff. de rei vend. & ibi glo. & ſi ille, qui fuit interrogatus, an ſit hæres, dicat, quòd non: poteſt interrogari denuò, an ſit poſſeſſor hæreditatis: ſecundum Bar. in l. controuerſia. ff. de tranſ. & ſemper iſtæ interrogationes fiunt officio iudicis: ſiue ante litem conteſt. ſiue poſt: ſecundum Barto. in l. j. ff. de inter. act. & de hac materia interrogationis, habemus in regno ritum magnæ curiæ in nume. 241. incip. item ſeruat ipſa curia hanc practicam &c. qui decidit multos caſus. & inter alios ponit, circa materiam. l. fin. ff. de rei vend. quòd reus conuentus rei vendicatione, poteſt interrogari an poſsideat: & ſi negat, poteſt interrogari actor, an velit probare mendacium, vt transferatur poſſeſſio: & ſi dicit, quòd ſic, datur ſibi terminus ad producendũ libellum mendacij: alias proceditur ad vlteriora: vt habetur in dicto ritu. Et in iſta interrogatione poteſt iudex ponere comminationem, quòd ſi dicet mendacium, priuabit eum poſſeſsione: ſecundum Barto. in d. l. fin. ff. de rei
4 vend. ¶ † Limita primò iſtam regulam nõ procedere in caſibus, in quibus aliquis non compellitur iudicium pati: puta ratione priuilegij fori, vel alio modo: quia minimè tunc compellitur reſpondere interrogationi & ſic non poteſt interrogari: nec compelli iurare. text. eſt in l. ſed ſi reſtituatur. §. ex quibus. & ibi Bal. ff. de iudic.

5 ¶ † Secundò limita procedere, quando reus interrogatur de iuribus actoris. Secus, ſi interrogatur de iure ipſius

ipſius rei: quia non cogitur reſpondere. Text. eſt in l. in ſpeciali. ff. de rei vend. & tenet Bald. in l. cogi. in princip. C. de peti. hære. Et ſolùm ſpeciale in petitione hæreditatis: vt habetur in d. l. cogi.

6 ¶ † Tertiò limita, quando litigans interrogatur ſuper principali negotio, de quo lis vertitur: quia non tenetur reſpondere, ſi aduerſarius format ſuam interrogationem per modum interrogatorij, & non per modum poſitionis: quia ad hoc vt pars cogatur reſpondere ſuper facto principali, eſt neceſſe, quòd aduerſarius faciat poſitionem, & non interrogationem: quia is, qui ponit fatetur ſuam poſitionem: non autem is, qui interrogat. ita tenet Bald. in l. data opera. col. xj. circa fin. C. qui accuſa. non poſſ. & Iaſ. in l. iudices. col. fin. C. de iud. & ibi etiā Paul. de caſt. Quod intellige, quando hoc euenit in iudicio poſt litem conteſtatā: quia tunc fiunt interrogationes de facto principalis cauſæ, vt dicunt præallegati docto. Et quòd is, qui ponit fatetur, non is, qui interrogat: tenet Bar. in l. ij. §. quod obſeruari. col. ij. circa fin. verſicu. iuxta prædicta &c. C. de iura. calum. & Bald. in l. ſicut. in fin. C. de rep. hære.

7 ¶ † Quartò limita, quando fieret interrogatio de aliquo, quod continet crimen, vel turpitudinem reſpondentis: quia non cogitur quis reſpondere. Text. eſt & ibi Bart. & docto. in l. qui iuraſſe. §. ſi pater. ff. de iureiur. licet contra hoc videatur tenere Bart. in l. qui petitorio. ff. de rei vend. vbi dicit, quòd poteſt quis interrogari an dolo deſierit poſsidere. Tamen iſta contrarietas concordatur, per Bar. in l. Marcellus. ff. re. amo. & in d. §. quod obſeruari. col. fi. quia aut quis interrogatur ſuper eo, ſup quo, ſi nō reſpōderet, locupletaretur cum aliena iactura: quia poſſet rem alienam indebitè detinere. & tunc cogitur reſpondere ſuper poſitione vel interrogatione criminoſa. ita procedat. d. l. qui petitorio. & ibi Bar. † & ſimiliter, quando quis interrogatur de tali crimine, propter quod remouetur à beneficio, cogitur ſimiliter reſpondere. Ita procedat, quod habetur in c. dudum. el. ij. de elect. & in c. inquiſitionis. de accu. & tenet Bart. in d. l. Marcellus. ita etiam procedit, quod not. Bart. in l. fin. ff. de his quibus vt indig. & in l. non intelligitur. §. tacita. ff. de iure fiſci. vbi dicit, quòd tenetur quis reſpondere interrogationi an accomodauerit tacitam fidem defuncto de reſtituendo fideicommiſſum incapaci. Aut occultando illud crimen non locupletatur quis cum aliena iactura: & tunc non tenetur reſpondere: vt ſi interrogatur quis an ſit infamis vel excommunicatus, vel de alio ſimili: & de iſta materia vide Specu. in titu. de poſitio. §. ſeptimo. verſ. xix. & Bar. Bal. & doct. in l. tranſactione. C. de tranſact. & in d. §. ſi pater. & Franc. de Are. in l. fin. circa fi. C. de eden. & Felyn. in c. cùm dilectus. de accuſa.

8

9 ¶ † Ex prædictis infertur, quòd ſi inquiſitus de crimine, fuerit cum iuramento interrogatus, an delictū commiſerit, non dicitur periurus, ſi negat & mendacium dicat. ita pulchrè tenet

tenet Alex.in addi.ad Bar.in l.j.ff.de bonis eorum, qui ante. ſentent.ſibi mor.conſciue.

10 ¶†Quintò limita,quando quis interrogatur ſuper eo quod aliâs fuit deciſum:quia non tenetur reſpondere & venire contra proprium iuramentum aliâs præſtitum.ita tenet Barto. in d.l.Marcellus.ff.re.amo.per l.qui iuraſſe.§.ſi pater. & quod ibi notatur.ff.de iureiur.& l.ſi à te.ff.de excep.rei iudi.& not.Bartol.in d.l.ij.§. quod obſeruari.circa fin.C.de iuramẽto calum.& Spec.in tit.de poſitio. §.vij.verſicu.decimo.

11 ¶†Sextò limita,quãdo quis in facto proprio interrogatur de facto alieno:quia non tenetur reſpondere.tex. eſt & ibi Bart.& doc.in l.Marcellus. §.iurare.ff.rerum amo.& hoc indiſtinctè procedit in criminali:ſed in ciuili debet reſponderi per verbum: credit.Poteſt tamen reſponſurus petere terminum ad deliberandum:ſecundum Bart.in d.§.quod obſeruari. col.iij.verſi.ſed pro eius declaratione &c.& ibi etiam Bal.in iiij.colum. verſicul.iiij.&c.de quo vide gloſſ.& docto.in c.j.& ij.de confeſ.libr.vj.& Specul.in titu.de poſitio.§.v.verſicu, & nota &c.

12 ¶ † Septimò limita,quando hæres, qui non confecit inuentarium, vult interrogari facere legatarios & creditores,an hæreditas ſit ſoluẽdo vel non:quia non tenentur reſpondere ad inſtantiam hæredis: licet iudex ex officio poſsit interrogare.ita tenet Bal.in l.filium quem habentem. col.pen.C.fami.ercis.

13 ¶†Octauò limita,quando agens rei vendicatione contra poſſeſſorẽ vult ipſum interrogare, an ipſe agens ſit dominus:quia non tenetur reſpondere: etiam ſi ſciat ipſum eſſe dominum:quia præiudicaret ſibi in recurſu contra authorem laudatum.ita tenet Bar.in l.at qui natura.§.cùm me abſente. ff. de nego.geſt.facit text. cum ibi not.per doct.in l.ſpeciali.ff. de rei vendi.

14 ¶†Nonò limita,quando quis interrogatur de eo,quod conſiſtit in mero animo ſuo factis non declarato, neque verbis:puta de propoſito in mente retento:quia non tenetur reſpondere:ſecundum Bald.& Paul.de caſt.in l.potuit.in ix.q.c.de iure deli. & Ange.in l.gerit.column.j.ff.de acquiren.hæredi.

15 ¶†Decimò limita,quãdo quis interrogatur de eo,quod eſt impertinens ad cauſam:quia non tenetur reſpondere.gl.eſt & ibi per doct.in c.ſi poſt præſtitum.de confeſ.lib.vj.& Bar.& Bal.in d.l.ij.§.quod obſeruari.

18 ¶ † Vndecimò limita, quando quis interrogatur,vtrum poſsideat bona vel mala fide: quia non tenetur reſpondere: nec etiam teſtis poteſt de hoc interrogari:ſecundum Bald.in l. mala fide.in fi.C.de condi.ex lege.

17 ¶†Duodecimò limita,quando quis interrogatur de aliquo,quod cõſiſtit in iure:quia non tenetur reſpondere tex.eſt & ibi Bar.in l.ornamẽtorum, ff.de au.&, arg. lega.& gloſ.in d.c.ſi poſt præſtitum.& Bald.in d.§.quod obſeruari.& per Bart.& docto.in l.j. ff.ſi cer.pet.Et de multis alijs fallentijs remitto me ad Spec.in tit.de poſitio.§.vij.per totum. & per Bald.ibi

A a

18 in addi.¶ †Solent etiam fieri interrogationes teſtibus per partem aduerſam ad detegendam falſitatem: quæ vulgo appellantur interrogatoria: quæ qualiter fiant,& quando admitti debeant,remitto me ad ea,quę plenè tradit Spec.in titu.de teſte.§.iam de interrogatorijs.& per Cano.in c. præſentium.de teſt.lib.vj.& iſta interrogatoria poſtquã ſunt admiſſa, dicuntur eſſe de actis,ſicut alia acta iudicij:ſecundum Bald.in l.generaliter.§.ſed iuramento.C.de reb.cred.

19 ¶ †Scias tamen,quòd ſi teſtes nõ fuerunt interrogati ſuper interrogatorijs,poſſunt iterum repeti & interrogari etiam poſtpublicationem.ſecundum Alex.in conſi.clxxiiij.colũ.pen. in ij.volu.& conſi.xlj.col.fin.in fi.in iiij.volu. ſicut etiam ſuper articulo obmiſſo poſſunt examinari poſt publicationem:vt notat Specu.in titulo de teſte.§.nunc videndum.in fin. verbis.

20 ¶ † An autem debeat dari copia interrogatoriorum parti? Vera concluſio eſt,quòd non,ne inſtruãtur teſtes ad falſum.ita tenent Abb.& Fely.in c.per tuas.de teſti.& Alex.& doct.in l.is,apud quem.C.de eden.& Bald.in margarita,in verſiculo interrogatoria.verſiculo primo.

Rober.Maranta. I. V. D.

De Satiſdatione,octauo membro iudicij.

1 *Satiſdationũ multæ ſunt ſpecies. & cum fideiuſſore intelliguntur.*

2 *Satiſdatio de iudicio ſiſti,præſtaturã reo conuento,ſiue in ciuili,ſiue in criminali. & ad quem effectum ſit inuenta.*

3 *Poßidens immobilia,non tenetur ſatiſdare:quia ceſſat præſumptio fugæ.*

4 *Satiſdatio de præſentãdo in iudicio,quando locum habeat.*

5 *Fideiuſſor de præſentando ſtatim,incidit in pœnã,cùm reus fuerit requiſitus abſque requiſitione ipſius fideiuſſoris.*

6 *Fideiuſſor præſentando,non tenetur nec ipſe,nec principalis iurare in ciuilibus.*

7 *Duo ad minus fideiuſſores recipi debent de præſentando, pro quolibet accuſato. qui non ſint clerici neque filijfamiliâs ſe obligãtes inſolidum:quæ fideiußio omni die,per ſolum actorum magiſtrum accipitur:ſed ſi eſt dies feriata,qualiter accipiatur.*

8 *Fideiuſſores in criminalibus,pro quanta pœna in regno recipi debeant.*

9 *Inquiſiti an & quando poßint: ſimul fideiubere: & quid ſeruetur in regno.*

10 *Carceratus an & quando ſit fideiuſſoribus relaxandus.*

11 *Fideiußionem de iudicato ſoluendo, quis præſtare teneatur.*

12 *Fideiuſſor de iudicato ſoluendo coram ordinario, tenetur ſoluere iudicatum per eius delegatum.*

18 *Satiſdatio de non offendendo,in quibus caſibus dari debeat.*

14 *Fideiuſſor de non offendendo,non tenetur ad pœnam, ad quam fuit condemnatus principalis,qui ob eius contumaciam habitus fuit pro confeſſo.*

15 *Satiſdatio de rato,in quibus caſibus præſtari debeat.*

16 *Satiſdatio de expenſis.quando & à quo debeat præſtari.*

17 *Fideiuſſor de expẽſis in caſu ſuccumbentiæ nõ tenetur ad expenſas,ad quas fuit actor condemnatus,perempta inſtantia.*

Sati

18 *Satiſdatio de re non baratanda, quando præſtetur.*
19 *Satiſdatio indemnitatis, quæ ſit: & quando locum habeat.*
20 *Satiſdatio de ſecuro carcere, quando præſtatur.*
21 *Satiſdatio conuentionalis, quæ dicatur.*
22 *Satiſdatio præſtari debet, per debitorem in diem vergentem ad inopiam.*
23 *Satiſdatio debet præſtari à debitore impetrante moratoria.*
24 *Hæres ſatiſdare tenetur de ſoluendo legato in diem, vel ſub conditione.*
25 *Satiſdationes multæ in iure reperiuntur de quibus remiſſiuè.*
26 *Fideiuſſor non obligatur, niſi primò obligetur principalis.*

1 OCtauum membrum iudicij, eſt ſatiſdatio. † Nam in iudicijs maximè in eorum principio, emergunt multæ ſpecies ſatiſdationum quæ fiunt pro aſſecuratione iudicij, & partis: quarum aliquæ præſtantur ab actore: & aliquæ à reo. vnde hic opportunum eſt inueſtigare, quot reperiuntur ſatiſdationũ ſpecies? Et dic, quòd multæ ſunt. Et ſemper intelligitur ſatiſdatio cum fideiuſſore: iuxta. l. ſancimus. C. de verb. ſigni.

2 ¶ † Prima igitur ſatiſdatio, quæ præſtatur in iudicio, eſt illa, quæ appellatur de ſtando iuri ſeu de iudicio ſiſti & iſta præſtatur ſolùm à reo conuento ſiue in ciuili, ſiue in criminali: & fuit inuenta principaliter propter ſuſpicionem fugæ: ad hoc, vt reus aſſecuret iudicium: quia aliâs poſſet fugere & iudicium eludere: cùm reorum ſit fugere: iuxta. l. properandum. §. ſin autem reus. C. de iudi. ita declarant Barto. & communiter doct. in l.
3 ſciendum. in princ. ff. qui ſat. cog. † & propterea is, qui poſſidet immobilia, releuatur ab iſta ſatiſdatiõe: quia ceſſat illa ſuſpicio fugæ: vt dicunt doct. in d. l. ſciendum. & de iſta ſatiſdatione loquitur principaliter titulus. ff. qui ſatiſ. cog. & authen. offeratur. C. de litis conte. & no. Bar. & doc. in l. j. ff. ſi quis in ius vo. non ie.

4 ¶ Secunda ſpecies fideiuſsionis iudicialis, eſt illa, de veniendo ſeu de ſe præſentando in iudicio: & iſta eſt quotidiè in vſu in criminalibus. Nã quando aliquis capitur à iudice, vel familia cum armis, vel inquiritur de aliquo crimine, poteſt ad euitandos carceres offerre & præſtare hanc ſatiſdationem de ſe præſentando, & de veniendo in iudicium: & ſic liberatur à carcere: imò ſi iudex tunc non liberat eum, tenetur actione iniuriarum. l. ſi verò. §. j. ff. qui ſatiſda. cog. & not. Iaſon. in l. j. colum. j. ff. ſi quis in ius voc. non ie. Et de iſta fideiuſsione loquitur text. in d. l. j. & totus. titu. ff. in ius voc. vt eant. & l. j. & ibi Barto. ff. de cuſto. reo. & conſtitu. regni. quæ incipit: humanitate. ſuper qua ſatiſdatione eſt tradita in regno communis forma per ritum magnæ curiæ vicariæ in numero. 293. quæ incipit: in primis &c. & alium in nu. 303. quæ incipit: item eodem
5 ſero &c. videlicet, quòd † fideiuſſores promittunt præſentare, reum totiens, quotiens fuerit ipſe reus requiſitus: quo caſu ſi reus requiratur, & non comparet, ſtatim incidunt

fideiuſſores in pœnam,ſine alia requiſitione fideiuſſorum. & poſſunt ad pœnam condemnari ſine citatione propter formam obligationis.ita deciditur in dicto ritu.cccxxx.& eſt alius ritus in nu.317.incipiens:Nota,quòd hæc dictio &c. & hæc dicitur in regno forma conſueta,quādo notarius ſtipulatur hanc ſatiſdationem in forma conſueta, &c.vt dicitur in dicto ritu.303.incip.item eodem ſero &c.& alijs ſuprà allegatis. Item, eſt de communi ſtylo curiarum, vt iſti fideiuſſores renuntient beneficio legis ſancimus.C.de fideiuſ.quæ ſtatuit tempus ſex menſium fideiuſſoribus ad perquirendum & præſentandum principalem reum.

6 †Fit etiam differentia per dictos ritus inter hanc fideiuſsionem,quæ recipitur in ciuilibus:& quando in criminalibus:quia in ciuilibus nō tenetur iurare,nec principalis,nec fideiuſſor: ſed in criminalibus vterque iurat:vt habetur in dicto ritu.293. & in dicto ritu.317.inci.Nota,quòd

7 hæc dictio,&c.†Item debent recipi ad minus duo fideiuſſores pro quolibet accuſato:qui non debent eſſe neque clerici neque filijfamiliâs.vt eſt alius ritus in nu.298.incipiens,item pro quolibet &c. Et dicti fideiuſſores obligant ſe & bona eorum in ſolidum:vt eſt alius ritus in num.316. incipiens:item, quòd à bannitis &c. Item,poteſt recipi hęc fideiuſsio per ſolum magiſtrum actorum ſine iudice omni die & omni hora: etiam ſi curia non regatur dummodò non ſit dies feriata:vt eſt alius ritus in numer.296.incipiens:item,quòd quælibet &c.verum debet notarius actorum ſtipulari nomine curiæ: vt ibi habetur.Sed ſi eſſet dies feriata,adhibetur iſta cautela:videlicet, quòd iudex adſignat reum fideiuſſoribus per chlamydem,tanquam captiuum: & ipſi promittunt:illum præſentare primo die iuridico:& tunc recipitur ſatiſdatio:& de hac adſignatione conficitur publicum inſtrumentum: vt eſt alius ritus in numero 297.incipiens:item,ſi eſſet &c.

8 †Sub qua autem pœna recipiantur fideiuſſores? Dic quòd in regno eſt obſeruantia, quòd pro homicidio recipiuntur pro vncijs centum.pro crimine falſitatis, vel priuati carceris, pro vncijs quinquaginta,pro alijs verò criminibus recipiuntur pro vncijs vigintiquinque:vt eſt alius ritus magnæ curiæ in numero 294.incipiens:item nota, quòd in criminalibus &c. & alius ritus in nume.316.incipiens: item,quòd à bannitis &c.

9 ¶ † Si autem eſſet magnus numerus inquiſitorum,à quibus eſſet capienda fideiuſsio?tunc ſeruatur,quòd curia recipit fideiuſſores pro medietate tātùm modo prædicto:& pro alia medietate recipit fideiuſsionem vicariam ſcilicet,quòd dicti inquiſiti adinuicem fideiubeāt vnus pro alio: vt eſt alius ritus in nume.298.incipiens:item,pro quolibet &c.in fin.& hoc etiam cautū eſt de iure communi,ſcilicet ꝙ vnus inquiſitus,in totū fideiubeat pro alio:vt dicit Bartol. in l.romanus. ff.de tuto.& cu.da.ab his.Sed per dictum ritum eſt facta limitatio ad medietatem.Verùm hoc limitatur, quando inquiſiti eſſent

paupe

pauperes vel aliter ſuſpecti: quia tunc non admittitur dicta vicaria fideiuſsio: ſecundum Bart. in dicta l. romanus. & ibi etiam Alex. in addi. cui Adde Bald. in l. omnes, qui. C. de epiſ. & cler. & Iaſ. in l. j. col. ij. ff. ſi quis in ius voc. non ie. ¶ † An autem indiſtinctè pro quolibet crimine carceratus debet relaxari ſub fideiuſſoribus? Dic, quòd hodie in regno eſt cautum per conſtitu. humanitate. quòd in omnibus criminibus etiam capitalibus, excepto ſolo crimine læſæ maieſtatis, contra perſonam imperatoris & ſuorum collateralium liberatur carceratus ſub fideiuſſoribus: fallit in tribus caſibus. primus eſt, quando eſt confeſſus. ſecundus, quando eſt deprehenſus in flagranti crimine. Tertius, quando facta inquiſitione crimen eſt notorium: ita quòd veriſimiliter reus nullam habeat defenſionem: & hoc eſt confirmatum per capitulum regni: in numero. 41. incipiens: item caueant &c. per quod imponitur pœna officiali contrafacienti ad arbitrium principis: & quòd amittat medietatem ſuorum gagiorum vnius anni. Similiter hoc eſt confirmatum per regiam prag. quæ incipit: inoleuit. qua cauetur, quòd antequam incipit conſtare de crimine, non detineatur volens ſatiſdare idoneè: & officialis contrafaciens punitur ad decem vncias: & tenetur in ſyndicatu ad iniuriam parti læſæ. Item, hoc eſt declaratum per ritum magnæ curiæ in numero. 162. incip. item ſi accuſatur aliquis &c. quo cauetur, quòd tunc detinetur reus in criminalibus, quando conſtat per vnum teſtem de viſu, de crimine, & perſona ſit ſuſpecta per famam publicam. Quod reſtringit ad caſûs, in quibus poteſt irrogari tortura: ergo non procederet in leuibus criminibus: in quibus non irrogatur tortura: prout ſunt crimina irrogantia pœnam infra relegationem: vt dicit capitulum regni, quod incipit: tormenta.

11 ¶ † Tertia ſpecies fideiuſsionis iudicialis eſt, quæ dicitur de iudicato ſoluendo: quam tenetur præſtare id ciuilibus quilibet defendens litem alienam ex parte rei conuenti: aliâs non eſt idoneus defenſor. l. qui proprio. §. qui alium. ff. de procur. & l. exigendi. C. eod. titu. & ibi notatur. Non tamen tenetur ad eam conuentus nomine proprio: vt inſtitu. de ſatiſda. §. ſed hodie. & ab iſta ſatiſdatione non releuat poſſeſsio immobilium. l. minor. §. fina. cum. l. ſequen. ff. de procura. & de hac ſatiſdatione loquuntur iura prædicta. & totus titu. ff. iudi. ſol. Et ex hoc inoleuit illa practica, qua quotidie vtuntur notarij in mandatis procuratorijs: nam ponunt in eis illam clauſulam: videlicet, quòd dominus releuat ſuum procuratorem ab omni onere ſatiſdandi. nam per hæc verba dominus fideiubet pro eo. & tunc defenſor non tenetur aliter ſatiſdare. vt not. Bartol. in rub. ff. iudi. ſol. in j. colum. quod tamen limitatur ſanè procedere, quando dominus eſſet ſoluendo, & poſsideret immobilia: aliâs illa clauſula nihil releuat: ex quo tunc dominus non eſt idoneus fideiuſſor. vnde tenetur defenſor ſatiſdare iterum. ita tenet Franc. de are. in conſi

cxxxiiij.& Angel.& Iaſ.in l.filiusfa. ff.qui ſat.cog.& ibi communiter docto.Pro hoc eſt glo.in l.fi.C.de prin. agen.in reb.lib. xij. hinc datur pulchra cautela, quàm poſuit Angel.in dicta l.filiusfamiliâs.& illam ſequitur Alexand.in l.ſciendum.§.poſſeſſor. ff. qui ſati.cog. videlicet, quòd quando aliquis mittit vnum procuratorem de longinquis partibus: puta de Francia, poterit ſibi opponi quòd ſatiſdet de ſtando iuri,& de iudicato ſoluendo in cauſa reconuentionis.& tenetur illam præſtare,non obſtante quòd dominus fideiuſſerit in inſtrumento mandati:ex quo non poſsidet immobilia in loco propinquo.& ad hoc ſolet allegari gloſ.in dicta l.fin.& iſta ſatiſdatio de iudicato ſoluendo,continet tria: videlicet dolum malum abeſſe, rem defendi. & ſolui id, quod fuit per curiam iudicatum.l.iudicatum ſolui.ff. iudic.ſol.

12 ¶† An autem promittens ſoluere iudicatum coram iudice ordinario,teneatur ad iudicatum per eius delegatum in eadem cauſa.vide Franciſ.de are. tenentem quòd ſic. in conſilio. lxxxvij.columna.fin.

13 ¶† Quarta ſpecies ſatiſdationis iudicialis, eſt illa de non offendendo: vt quando aliquis timet offendi ab aliquo,poteſt implorare officium iudicis,vt compellat illum ad dandum ſibi fideiuſſores de non offendendo, nec in perſona, nec in rebus: & de hac loquitur plenè Bartol.in l.illicitas.§.ne potentiores.ff.de offic.præſi. &.Fely.in rub.de treuga & pace,& ſi quis tunc fuit ſimul offenſus in perſona, & in rebus an teneatur offendens ad duas pœnas: vide Baldum optimè declarantem in conſil.ccclxxxviij.in quarto volumi.Que autem requirantur ad hoc,vt poſsit peti talis fideiuſsio.vide Fely.in d.rubri.de treuga & pa.vbi inter alia,dicit, quòd debent probari minæ: & quòd quis ſit ſolitus minas executioni mandare:& dic vt ibi.

14 ¶†Quid autem,ſi iudex inquirit contra principalem, qui promittit non offendere: qui non comparet;iudex procedit in contumaciam, & habet eum pro confeſſo, fortè vigore ſtatuti:& condemnat ipſum ad pœnam, tanquam contrauenientem, an poſſit exigere à fideiuſſoribus? Dic ꝙ non: quia non apparet de vera contrauentione.illa autem ficta confeſſio,quæ reſultat ex contumacia,non nocet fideiuſſoribus. ita eleganter tenet Petr.Philip.Corn.in conſilio. ccxj.in tertio volum.quod eſt notandum per conſtitutionem regni:quæ incipit:pœnam eorum:quæ loquitur de foriudicatis, qui habentur pro confeſsis.nam talis foriudicatio non noceret fideiuſſoribus in caſu prædicto.reliqua autem ad hanc materiam,dic vt per Bart.& Fely.vbi ſuprà.

15 ¶† Quinta ſpecies ſatiſdationis iudicialis,eſt de rato, quæ preſtatur ab eo, qui comparet pro actore ad agendum: & eſt dubium de mandato.de qua loquitur text.in l.j.C.de procu.l.pomponius.§.rati.ff.de procur.& totus titulus. ff. rem ra.habe. Similiter,quando aliquis agit,vt coniuncta perſona debet cauere de rato.l.maritus.C.de proc.& generaliter quilibet

quilibet agens alieno nomine.l.non ſolùm . § . qui alieno.ff.de procur.& lege.Pomponius. § . ſed & is.eodem titulo.

16 ¶ † Sexta ſpecies ſatiſdationis iudicialis eſt,de expenſis in caſu ſuccum bentiæ:quam tenetur præſtare actor in initio litis . de qua loquitur authen.generaliter.C.de epiſco.& cleri.&.§.ad excludendas.in authen.de litigio . & hanc ſatiſdationem præſtat actor,etiam ſi poſsideat immobilia:ſecundum abba.in capitu.quoniam frequenter.§.in alijs colum.ij. vt lite non conteſt.& Barto.& Alexan.in l.de die.§.qui mulierem.in fi. ff.qui ſat.cog.

17 ¶ † Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubium . pone , quòd actor dedit fideiuſſores de ſoluendis expenſis in caſu , quo ſuccubuerit . euenit,quòd reus fuit abſolutus ab inſtantia iudicij . actor condemnatus ad expenſas:quia inſtantia eſt perempta:an ſi deiuſſores teneantur?Dic quòd non. ita tenet Bald.in conſilio.cvj.in ſecundo volum.& mouetur , quia non dicitur actor ſuccubuiſſe,ex quo poteſt iterum agere ad eandem cauſam:ſecundum eum ibi.

18 ¶ † Septima ſpecies ſatiſdationis dicitur,de re non baractanda:& præſtatur à conuento ſuper aliqua re mobili , qui eſt perſona ſuſpecta , quæ de facili poteſt rem interuertere : nam tenetur ad inſtantiam actoris dare fideiuſſores de re non baractanda:id eſt de non conſumendo nec occultando , nec aliâs interuertendo illam rem:ſed de exhibendo eam , ſi & quotiens opus fuerit:aliâs illa res ſequeſtratur.& de hac loquitur text. in lege. ſi fideiuſſor . § .ſi ſatiſdatum.&ibi gloſ. ff . qui ſat.cog.& lege.ſenatuſconſulto . in fin.ff.de offi. præſi.

19 ¶ † Octaua ſpecies ſatiſdationis iudicialis , eſt fideiuſsio indemnitatis. & hæc poteſt præſtari , etiam extra iudicium . vt quando aliquis permittit extrahere aliquem indemnem ab aliqua obligatione : vel permittit ipſum conſeruare indemnem: quo caſu ſemper requiritur excuſſio , antequam deueniatur ad fideiuſſorem , etiam ſi fideiuſſor renunciaſſet omnibus beneficijs de fideiuſſoribus : vt tenet Ludoui . roma. in conſilio . ccxj.columna . prima.& Bartol.in l.prima.C . de conue.fiſci debi.lib . x . & Alexand.in.l.fina.colum.iiij.& ibi Iaſ. ff . ſi certum.peta. & Fely.in c . ex reſcripto . columna penultima in fin.de iureiuran.& ratio eſt ſecundum doct.in locis præal lega . quia hæc excuſsio in caſu iſto venit ex natura actus conditionaliter:& ex beneficio de fideiuſſoribus. idem tenet Alexand.in conſi.xxxij. colum.j.in iiij.vol.

20 ¶ † Nona ſpecies ſatiſdationis iudicialis eſt , quæ dicitur de ſecuro carcere : vt quando aliquis carceratur in acri carcere , & carceratus petit ſe habilitari & mitti in carcerem leniorem , & dat fideiuſſores de nõ recedendo ab illo carcere.iſta fideiuſsio ſolet eſſe valde in vſu in hoc regno.& hoc facit iudex ex cauſa,attenta qualitate perſonæ & delicti.l.j.ff.de cuſt.reo.& per ea,quę tradit Paris in trac.ſyndi.in ver.carcer.

vbi plura dicit de hac materia.& maximè,quòd nobili poteſt iudex aſsignare totum palatium,vel totam ciuitatem pro carcere.& tunc ſolet recipere fideiuſsionem de ſecuro carcere,& non tenetur iudex,ſi fugit:vt
21 ibi per eum. ¶ † Decima ſpecies ſatiſdationis , eſt illa conuentionalis, quæ communiter præſtatur in contractibus.& hæc poteſt præſtari tam iu iudicio,quàm extrà.de qua loquitur totus titulus.ff.&.C.de fideiuſ.
22 ¶ † Vndecima ſpecies ſatiſdationis eſt,quando debitor mutat ſuam conditionem in deterius:quia vergit ad inopiam.& eſt debitor in diem:nam tenetur ſatiſdare de ſoluendo adueniente die.de qua loquitur tex.& ibi Ange.& docto.in l.in omnibus.ff.de iudi.tradit Alex.in l.ſi finita.§.eleganter.ff.de dam.infect.
23 ¶†Duodecima ſpecies ſatiſdationis eſt,quę præſtatur ab eo,qui impetrat dilatoriam ſeu moratoriam à principe.nam tenetur interim dare fideiuſſores de ſoluendo: aliàs reſcriptum non valet,nec ſibi prodeſt tex. in l.vniuerſa.C.de prec.impera.offe.
24 ¶†Decimatertia ſatiſdatio eſt,quando teſtator legat aliquid in diem vel ſub conditione . nam tenetur hæres præſtare fideiuſſores dē ſoluendo,ad ueniente tempore . de hac loquitur totus titu.ff.vt leg.not.caue.& ſi non vult ſatiſdare mittitur legatarius in poſſeſsionem rei legatæ . & de hac miſsione loquitur totus titu.ff.vt in
25 poſ.lega.¶†Reperiuntur multæ aliæ ſatiſdationes:prout eſt illa , de dam. infe.& de iſta loquitur totus.tit.ff.de dam . infect.Item,illa quam præſtat vſufructuarius de vtendo , fruendo arbitrio boni viri.de qua loquitur titu.ff.vſufr . quemad . caue.Item illa, de opere demoliendo.de qua loquitur ti.de ope.no.nun.Item illa,de reſtituendo id,quod quis habuit vltra legem falcidiā de qua loquitur totus titu.ff.ſi cui plus , quàm per.l.falcid. Item illa,quam præſtat petens executionem,quando poteſt ſupplicari: de qua loquitur authen.quæ ſupplicatio.C.de pre.impe.offe . & dicam infrà in ver.appellatio.in vltima parte iudicij .verſicu.ſupplicatio.Similiter multæ aliæ de quibus in toto titu.ff.de præto.ſtipu.& per diuerſas. ll.& titulos iuris ciuilis,quas ſtudioſus inueſtigator inuenire poterit.
26 ¶ † Scias tamen , quòd in omnibus fideiuſsionibus prædictis,& alijs debet in primis obligari principalis,& poſteà fideiuſſor : aliàs non valeret obligatio fideiuſſoris . quia cùm ſit acceſſoria,non poteſt ſtare ſine principali . ita dicit Bald.in conſil.261. colum.ij.in primo volumi . allegat gloſ.in l.ſciendum.ff.de verbo.obliga.& gloſ.in l.ſi hæres pecuniam.ff. ad treb. Robertus Maranta.

De exceptione, IX. membro iudicij.

1 *Exceptiones dilatoriæ, tripliciter conſiderantur.*

2 *Exceptio reſpiciens perſonam litigantis, quæ dicatur.*

3 *Tutor ante omnia de ſolennitatibus in iudicio docere debet. Et poſt datum terminum ad probandum, hæc exceptio opponi poteſt.*

Exceptio

4 *Exceptio excommunicationis, eſt anomala. & in quacunque parte iudicij poteſt opponi.*

5 *Exceptio malæ agis: quia ante diẽ agis opponi poteſt ante, & poſt litem conteſtatam. & quid importet.*

6 *Exceptio intentionis, & facti dilatoria dicitur. & ante litem conteſtatam opponi debet.*

7 *Exceptiones dilatoriæ opponi debent ante litem conteſtatam.*

8 *Exceptio dilatoria opponi poteſt poſt litem conteſtatam, quando facto aduerſarij ſuperuenit.*

9 *Exceptio dilatoria, quæ reddit proceſſum retrò nullum, opponi poteſt, etiam poſt litem conteſtatam.*

10 *Aduocatus opponens exceptionem dilatoriam, poſt litem conteſta. quam antè opponi debebat, ad vnam libram auri punitur.*

11 *Exceptiones peremptoriæ quæ, & quare ita dicantur.*

12 *Exceptiones litis finitæ quãdoq; ſunt declinatoriæ, & quandoq; peremptoriæ.*

13 *Exceptiones peremptoriæ quando requirunt altiorem indaginem, reſeruantur ad merita. Et quid operetur iſta reſeruatio. num. 14. & 15.*

16 *Exceptiones peremptoriæ vſque ad quod tempus opponi poſſunt: & quid ſeruetur in regno.*

17 *Exceptiones quæ opponi poſſunt poſt ſententiam.*

18 *Exceptio hoſtica quæ dicatur. & quando locum habeat.*

1 NOnum membrum huius primæ partis iudicij, eſt exceptio. † Nã ſolet reus conuentus ante litem conte. opponere aliquas exceptiones contra actorem ad impediendam litis conteſtationem. nã exceptio nihil aliud eſt, niſi actionis excluſio. Et ſuper hoc eſt ſciendum, quòd exceptionũ aliquę dicuntur dilatoriæ & aliquæ peremptoriæ. Dilatoriæ dicuntur illę, q differunt cauſam: modò tamẽ perimũt negotiũ principale. & iſtæ poſſunt conſiderari tripliciter. nã quædã reſpiciunt perſonam iudicis: quędam perſonam litigantis: & quædam reſpiciunt libellum ſeu ipſam cauſam. Exceptio reſpiciens perſonam iudicis, eſt exceptio declinatoria fori ſeu incompetentiæ: vel exceptio recuſationis. & iſta debet eſſe prima, quę opponitur ante omnes exceptiones l. fin. C. de except. & ratio eſt, quia ſi alia prius opponeretur, cenſetur opponens interpellare iudicem. vt ſuper illa pronuntiet: & ſic induceretur conſenſus in iudicem ſeu prorogatio: & nõ poſſet vlterius declinari nec recuſari: ſecunndum Bar. & doc. in l. quidam conſulebat. ff. de re iu. & maximè Io. de Imo. & Alex. ibi. & idem tenet Bart. in l. ſi conuenerit. ff. de iur. om. iud. ꝑ hoc eſt tex. in l. ſed & ſi ſuſceperit ff. de iud. & habetur in c. inter monaſterium de re iud. & dicam infrà in vltima parte iudicij in verſi. recuſatio. in tract. appel.

2 ¶ † Exceptio reſpiciens perſonam litigantis, dicitur omnis exceptio legitimationis perſonæ: vt ſi compareat pupillus ſine tutore, vel minor ſine curatore: vt C. qui legi. perſo. ha. ſtan. in iudi. vel filiusfa. ſine conſenſu patris: iuxta l. fi. §. neceſsitate C. de

bo.quæ libe.& ibi Bar.& Bal.vel ꝓcurator ſine mãdato l.iij. §. defendi. & ibi Bar.ff.ex q̃ cau.in poſ.ea. vel ſi cõparet aliquis ſubſtitutus à procuratore nõ habẽte poteſtatẽ ſubſtituendi, maximè ante litẽ cõte. iuxta tex. in c.j.de procu.li.vj.& habetur in l. ꝙ quis.C.de procur.vel ſi cõparet procurator cũ mandato dubio, quo caſu tenetur ſatiſdare de rato. l.j. & ibi

3 Bar.& doc.C.de procu.† Eodẽ modò, ſi comparet aliquis, vt tutor, poteſt ſibi opponi, vt doceat de ſolennibus, de quibus habetur per l.legitimos ff. de legi.& tut.& hoc eſt hodie in regno prouiſum ꝑ ritũ magnę curię in nu.213.q̃ incipit: itẽ ſeruat ipſa curia, ꝙ cũ aliq̃s &c.licet hæc exceptio de ſolẽnibus poſsit opponi etiã poſt datũ terminũ ad probandũ:& ſic poſt litẽ cõte.vt habetur in dicto.ritu. Et hoc generaliter poteſt extẽdi ad omnes cõparantes in iudicio, vt tales: quia ante omnia debent probare ſe eſſe tales parte opponẽte l.nõ ignorat C.qui accu.non poſ. Et ſimiliter quãdo petitur aliqua ſatiſdatio iudicialis de his,quas poſui ſuprà in prçcedẽti mẽbro, dicitur exceptio dilatoria reſpiciẽs perſonã litigantis.iſta enim ante omnia diſcutiũtur in iudicijs:quia etiã in ſummarijs ante omnia diſcuti debet de legitimatione ꝑſonarũ.& de ea debet plenè cognoſci:ſecũdũ Bal.in l.fi.col.xj.C.de edic. diui.And.tol.& Alex.in cõſ. 52.col.j. in ij.vo.& Iaſ.in ru.C.qui admit. col.

4 j.& ij. ¶ † Poteſt etiã in hoc nu.poni exceptio excommunicationis, in qua hodie eſt prouiſum in regno per ritũ magnæ curiæ in nu,150.incip.itẽ,ꝙ in quibuſcunq; &c.quo cauetur, ꝙ is qui eã opponit debet offerre ſe paratũ illã probare incõtinenti legitimè aliàs non auditur. Verũ iſta exceptio dicitur anomala.nã poteſt opponi in quacũq; parte iudicij:vt eſt tex.in c. j.de excep.lib.vj.per ꝙ ſtatuitur terminus octo dierũ ad illã probandã. & ita illud verbũ:incõtinenti. poſitũ in dicto ritu,omnis bonus iudex deberet interpretari adhærẽdo iuri cõmuni,prout poteſt:vt nõ ſtatuat minorẽ terminũ octo dierũ ad illã probandã. & hoc in foro eccleſiaſtico haberet locũ ſine dubio.vbi nõ ſeruãtur ritus magnæ curiæ.Et ꝙ iſta dicatur exceptio anomala,tenet Spec.in ti.de excep.§. j.verſi. anomale.& de materia huius exceptionis excõmunicationis,vide plenè Felyn.in c.exceptionẽ

5 col.v.& ſeq.de excep.¶ † Tertiò, ſunt quædã exceptiones.quę reſpiciũt cauſam:vt eſt exceptio libelli inepti vel obſcuri:vel.malè agis:quia ante diẽ agis,&c.l.j.in fi.ff.quando dies vſufr. leg.cedit. Verũ iſta exceptio : malè agis, &c. poteſt opponi etiã poſt litẽ conte.& in hoc eſt differentia : quia ſi opponitur ante litem conte. reus abſoluitur ab obſeruatione iudicij. & induciæ duplicãtur: ſed ſi poſt opponatur, reus abſoluitur diffinitiuè: & inducię ſimiliter duplicãtur.ita declarat Bal.in l.exceptionẽ col.j.C. de

6 prob.Poteſt etiã in hoc numero poni exceptio litis pendentiæ, quæ ſimiliter eſt dilatoria:& debet opponi ante litem conteſt.ſecundũ Bal. in l. peremptorias.in fin.C.ſenten.reſcin. non poſ.& in l. ſenatus C. qui accu. non poſ.& Felyn.in c.exceptionem de excep.

de exceptio. De cuius materia vide Soc.in cõſi.xxxviij.in primo volum.

6 ¶†Quid autem de exceptione intentionis & facti: vt quando aliquis ſine actione experitur? Dic, quod habet vim dilatoriæ: & impedit litem conteſtari. & debet opponi ante litem conteſt. ſecundum Bar.in l. pater decedens ff.de inoff.teſt.& Bar.in l.Papin.§.ſi quis impubes.eo.tit. Verùm, ſi non fuit oppoſita iſta exceptio, iudex ex officio poteſt in quacũque parte iudicij repellere agentem ſine actione: vt eſt gloſ. & ibi cõmuniter doc.in l.vbi pactum C. de tranſac. & glo.in l.ij.§.quòd ſi actor.in ver.rei. C.de iura.calum. per quam ita tenet Pau.de caſt.in conſi.250.colũ.j.in ij. vol.& ad prædicta eſt tex.in l.ſi pupilli §.videamus.& ibi Barto.& doc. ff.de neg.ge.

7 ¶† Iſtæ autem exceptiones omnes dilatoriæ, debent regulariter opponi ante litẽ conteſt. vt ſuprà dixi: vt no. glo.& Bal.& doc.in l.excepcionẽ. C. de prob.& tex.in l.Põponius.§. rati. ff. de procura. & l.ita demum. & ibi per ſcribentes C.de procurato.

8 ¶†Fallit primo hæc regula, quando exceptio ſuperueniſſet poſt litẽ cõteſt.quia in quacunque parte iudicij ſuperuenit exceptio, opponi poteſt. vt not.Alex.& doct.in l.ſi mulier ff. ſolu.mat.& Pau.de ca.in l.fi.C.de excep.& gl.&.Bart. in l. ij.C.de conſor. eiuſd.litis.quod tamẽ intellige, quãdo ex facto aduerſarij ſuperuenit poſt litem conteſtatem; ſecus, ſi ex facto ipſius opponentis ſine facto aduerſarij: quia opponi tunc non poteſt: ſecundum Barto.in l.ij.§.numerum ff.de excu.tuto.& moder.in d.l. ſi mulier.

9 ¶†Secundò limita, niſi eſſet exceptio dilatoria, quę reddit proceſſum retrò nullum: quia tũc opponi poteſt, etiã poſt litem conte.l.licet.& ibi Barto. & doc.C.de procur.& Saly.in l. quod quis C.eo.ti.& Bal.in l.j.colũ. j. C.de iur.& fac. igno.& Fely.in c.exceptionem.col.ix.verſic.fallit octauò, &c. de excep. Reliquas verò fallentias, per quas exceptio dilatoria opponitur poſt litem conte. vide pleniſsimè per Felyn.in d.c.exceptionem. & per Alex.& moder.in d.l.ita demũ C. de procura. quas breuitatis cauſa hîc nõ

10 refero. ¶†Si autẽ exceptio dilatoria quæ debet ante litem conteſtatam opponi, fuerit oppſita pòſt, punitur aduocatus opponens ad vnam librã auri.tex.eſt in l.pe.C.de excep.& tenet Pau.de caſtr.in conſilio 276.col. j.in primo.vol.

11 ¶ † Exceptiones verò peremptoriæ, dicuntur illæ, quæ in totum perimũt ius agentis: prout eſt exceptio ſolutionis, iuriſiurandi, pacti, tranſactionis, & rei iudicatæ, & ſic de alijs ſimilibus: & iſtæ poſſunt opponi quandocunque tam ante litem conteſtatam, quàm poſt vſque ad concluſionem in cauſa l. peremptorias. & ibi Bald. C. ſen. reſcin.non poſſ. quarum exceptionum tres dicuntur eſſe litis finitæ, quæ impediunt litis ingreſſum, prout eſt exceptio iuriſiurandi, tranſactionis, & rei iudicatæ, & ideò appellantur litis finitæ: quia ſunt inductæ vt ſit litium finis: vt declarant docto. communiter in l.fratris. C. de tranſa.

De ex

deleg.& eſt deciſum in deci. lxiij. in concil. Neapoli. hodie tamen in regno eſt facta prouiſio circa illas exceptiones: vt ſi quis opponat eas ante litem coteſtatam, debeat illas liquidare, & probare infra quinque dies: aliâs cẽſentur reſeruatę ad merita cauſæ: vt eſt deciſum per regiã prag. quæ incipit: comparante. & ſic illud verbum, incontinenti. quod eſt de iure communi, eſt hodie in regno declaratum per quinq; dies. eſt etiam & alia noua prouiſio per aliam prag. quæ incipit: quicunq; qua cauetur, quòd opponens aliquam ex prædictis exceptionibus, ſi illam non probat ſaltem ſemiplenè, punitur pro qualibet vice ad decem tarenos.

16 ¶†Iſtud autem, quod dicitur, quòd exceptiones perẽptoriæ poſſunt opponi vſque ad ſententiam, eſt de iure communi. ſed per regni conſtitutionẽ, quæ incipit: lite legitimè &c. debent opponi infra biduum poſt litem conteſtatam. & ſic eſt correcta in regno illa. l. peremptorias. C. ſen. reſcin. non poſ. vt dicit glo. in d. conſtitu. tamen communiter hodie de communi ſtylo curiarum non ſeruatur illa conſtit. quantum ad hoc. ſed potius ſeruatur contrarium: ſcilicet illud, quod dictat ius cõmune: quod eſt ęquius. & ſic iſte exceptiones peremptoriæ opponuntur vſque ad concluſionem. & ſimiliter inſtrumenta, iura, & aliæ cautelę produci poſſunt vſque ad concluſionem: ſecundum formam. c. cum dilectus. de fide inſt. & hoc poteſt colligi ex regia prag. quæ incipit: curſu dilationum. quæ concedit vltimo loco poſt repulſam, terminum ad producendũ iura, cautelas, & ſcripturas. & per dictã prag. tanquam nouiſsimam videtur alterata diſpoſitio dictæ conſtitu. & ita ſeruatur.

17 ¶†Sunt etiam quædam exceptiones quæ poſſunt opponi etiam poſt ſententiam: & ſunt illæ quæ non in totum eneruant ſententiam: ſed illam modificant: prout eſt exceptio: ne quis conueniatur, & exigatur, niſi in quantum facere poteſt. Item, exceptio inuentarij facti in hæreditate. vt nota. Barto. in l. j. C. de iur. & fac. igno. & Bar. Alex. & docto. in l. ex diuerſo. §. fi. ff. ſol. matr. & Bald. in l. exceptionum. col. pen. verſic. ſunt quædam, &c. C. de proba. & Pau. de caſt. in conſi. clxvj. col. iij. verſi. ſed ſi quęritur & in ij. volu. Sunt etiam multi alij caſus, in quibus peremptoria exceptio poteſt opponi etiam poſt ſententiam, quos numerat gloſ. & ibi etiam Bal. in l. j. C. de iur. & fac. igno.

18 ¶†Vltimò in hac materia eſt ſciendum, quòd in regno habemus vnam exceptionem, quæ appellatur exceptio hoſtica. & habet locum, quando aliquis eſt ſubmonitus ex parte regis, vt vadat in exercitum regis ad pugnandum contra hoſtes: nam ſi contingat interim hunc ab aliquo conueniri vel citari, ſiue in cauſa ciuili, ſiue criminali, habet ſpatium quindecim dierum antè, quàm vadat in exercitum: & quindecim poſt reuerſionem: & totum illud tempus, quo ſtat in exercitu. & infrà hoc tempus ſuperſedetur in cauſa. & non proceditur contra eum: nec poteſt contumax reputari: ſed ſi aliquis

ſponte

ſponte acceſsit ad exercitum ſine vocatione, habet ſolùm illud tempus, quo ſtat in exercitu:& nõ illos quindecim dies. Vnde ſi interim citatur, poteſt quilibet ſuus conſanguineus comparere,& allegare qualiter citatus degit in exercitu regis pro expeditione militiæ: & opponere poteſt exceptionem hoſticam: & probato hoc gaudebit inducijs prædictis. de hoc eſt conſti.regni,quæ incipit:hoſtici. & ibi Andr. de Yſer. & moder. Cætera in materia exceptionis, dic vt per Spec.in titu. de excep. per totum.& per Angel.de Are. inſtitu. de excep.per totum. & per Abb. & Felyn.extrà de excep.per totum. Hæc ſolùm pauca volui attingere pro colligendis aliquibus floribus magis quotidianis in practica: præſertim ad introductionem iuuenum. Sequitur decimum & vltimũ membrum huius primæ partis:ſcilicet litis conteſtatio.

Rober. Maran. V. I. D.

De litis conteſtatione, x. membro iudicij.

1 *Litis conteſtatio dicitur lapis angularis iudicij, & non poteſt obmitti de iure communi.*

2 *Litis conteſtatio non requiritur in cauſis ciuilibus in regno: ſed actus, qui immediatè ſequitur, habet vim litis conteſtationis.*

3 *Litis conteſtatio, quid ſit.*

4 *Litis conteſtatio, qualiter, & per quæ verba fiat.*

5 *Litis conteſtatio non inducitur per exceptionem peremptoriam oppoſitam.*

6 *Litis conteſtatio fit etiam per verbum ignoro.*

7 *Litis conteſtatio non poteſt fieri in iudicio abſente actore.*

8 *Litem conteſtari quis poteſt præciſè compelli.*

9 *Litis conteſtationis qui ſint effectus.*

10 *Proteſtatio, quòd non animo conteſtandi litem quis reſpondet, an impediat litem conteſtari.*

Decimum & vltimũ membrum huius primę partis iudicij, eſt litis conteſtatio. 1 † Nam poſtquàm eſt diſputatum de iſtis præparatorijs iudiciorum,congruum eſt,quòd iudex procedat ad vlteriora :videlicet ad litis conteſtationem:ſuper qua radicatur totum iudicium.Dicitur enim lapis angularis totius iudicij:ſecundum Bald.in c.j.col.j.de litis conteſt. & de iure communi. eſt vnum de ſubſtantialibus iudicij:adeò quòd ſi obmittatur, vitiat totũ proceſſum: vt tenet glo.in c.dudum.el ij. de ele. & habetur per Bar. & doct.in l. prolatam.C.de ſenten.& Cardi.in clem. ſæpe. in princ. in iiij. oppo. de verb. ſign.ſed in cauſis ſummarijs non re-
2 quiritur:ſecundũ Car.ibidem.† vnde hodie in regno cum omnes cauſæ ciuiles & miſtæ, ſint ſummariæ ex forma regiæ prag. primæ:& c.deteſtantes. poteſt obmitti litis conteſtatio, & valet proceſſus: quia omnia ſubſtantialia iudicij ſunt ſublata. & ſolùm attenditur mera diſpoſitio iuris gentium. & ad ſolas probationes reſpicitur:quo caſu ille primus actus qui ſolet immediatè fieri poſt litis conteſta

conteſtationem in cauſis, in quibus lis conteſtatur, habet vim litis conteſtationis in cauſis, in quibus lis nõ conteſtatur: videlicet, eo ipſo, quòd iudex incipit cognoſcere de meritis cauſæ: ita tenet Ludo. Rom. in conſi. 164. col. ij. & Bar. & Bal. in d. l. nulla. & in l. nihil. C. de procur. & Cardi. in cle. conſtitutionem. §. fi. in fi. de elec. & Abb. in c. inſinuante. in fi. de offic. deleg. & Felyn. in c. olim. de accu. & in c. exceptionem. col. v. verſic. iij. intellige, &c. de excep. & Paris in trac. ſyndi. in verſic. ſententia. col. iiij.

¶Super hac tamen materia tangam breuiter quatuor q. Primò, quid ſit litis conteſtatio. Secundò, per quæ verba fiat. Tertiò, an poſsit quis ad eam præcisè compelli. Quartò, quis ſit eius effectus?

3 ¶†Quærò igitur primò, quid ſit litis conteſtatio: dic breuiter, quòd litis conteſtatio, eſt principalis negotij apud competentem iudicem facta narratio: & ad eam ſequuta reſponſio. Ita colligitur ex c. j. de litis conteſt. & c. dudum. el ij. de elect. & c. prout. de dolo & contu. & cap. cum cauſam. de iura. calum. & not. Specu. in titu. de litis conteſt. §. j.

4 ¶†Secundò quæro, per quæ verba fiat litis conteſtatio: & qualiter: dic, quòd fit per negationem vel per confeſsionem: vel per verbum dubitatiuum: videlicet, ignoro. ſic enim primò per negationem, quando reus in iudicio negat ſimpliciter narrata per actorem: ſecundum Bar. in l. j. C. de litis conteſt. & in l. ſi dubitetur. §. ita demum ff. de fideiuſſo. & communis practica cõteſtandi litem eſt, vt reus dicat poſita, prout ponuntur, & narrata prout narrantur vera non eſſe, ſaluis iuribus & defenſionibus ſuis, ſuo loco & tempore producendis &c. & iſta verba ſunt magni effectus: quia reus ita reſpondens nõ poteſt incurrere pœnam negantium: de qua habetur in l. fi. ff. de rei vend. & l. contra negantem. C. ad l. Aquil. & in alijs ſimilibus legibus: ſicut pateretur, quando ſimpliciter negaret: ſecundum Bar. in d. l. ſi dubitetur. §. ita demum, quem ibi ſequitur Ioan. de Imo. & Pau. de caſt. & idem Imo. & Pau. in l. ſed hoc ita. ff. de re iudic. & Alex. in l. etiã. §. licet. col. fin. ff. ſol. mat. & Iaſ. in l. eum. qui col. iiij. ff. de iureiur. vbi dicit hanc opin. eſſe veriorem, licet contrarium & malè teneat Felyn. in c. cæterùm. col. vij. de iudicijs. ¶Inducitur etiam litis conteſtatio non ſolùm negãdo, ſed etiã per verbum dubitatiuum credulitatis: puta ſi reus dicit: non credo narrata vera eſſe, ſecundum Bald. in l. ſi debitor. ff. de peti. hære. Pro hoc eſt glo. in c. cùm ad ſedem. in verſi. credere de reſti. ſpo. & Abb. in c. j. & ibi etiam Felyn. in fi. col. de litis conteſ. & Bal. in l. iij. C. qui. ad lib. procla. nõ licet. Item, inducitur litis conteſtatio, etiam ſi reus dicat: tu mentiris per gulam. ſecundum Bald. in l. turpia. ff. de leg. j. fit etiam litis conteſtatio per confeſsionem: vt plenè tradit Felyn. in c. j. col. j. in fin. & ſeq. de litis conteſt. & dic vt ibi per eum. & And. de Yſer. in conſti. quæ incipit: regiæ maieſtatis. & in conſti. conſtitutionum.

5 ¶†An autem per oppoſitionem exceptio

ceptionis peremptoriæ inducatur litis conteſtatio: vide Pet. Philip. Cor. tenentem, quòd non in conſil. 332. in j. vol. & conſi. 244. col. j. circa fin. in iij. volu. & Bald. in l. rem non nouam. C. de iudi. de quo vide Barto. & Bal. & doct. in l. j. C. de litis conteſt.

6 ¶† Fit etiam litis conteſtatio, per verbum, ignoro. & ita communiter ſeruatur, quando fit litis conteſtatio per procuratores vel hæredes, & alios, qui iuſtam prætendunt ignorantiam in facto alieno. l. quanquam. ff. ad velleia. & Bar. in l. qui in alterius. ff. de reg. iur. & Bart. in l. ſi quis infic iatus. ff. de po. & vide plenè de hac materia: Spec. in titu. de litis conteſ.

7 §. ij. ¶ † An autem poſsit fieri litis conteſtatio in iudicio abſente actore, & ſic abſente parte: dic quòd non quia litis conteſtatio, dicitur quaſi ſimul teſtatio: & ideò ambæ partes debent eſſe præſentes in iudicio. ſecundum Bald. in l. j. col. fin. C. de litis conteſt.

8 ¶† Tertiò quærò, an poſsit quis præcisè compelli ad litem conteſtandū: dic quòd communis concluſio eſt, quòd ſic quia cùm ſit actus iudiciarius. & iudicium redditur in inuitū. l. inter ſtipulantem. §. j. ff. de verbo. oblig. poteſt reus inuitus compelli captis pignoribus, & etiam per detentionem perſonæ. ita tenet Bald. in d. l. j. in v. q. C. de litis conteſta. & Alexā. in l. ſi finita. § Iulianus. col. x. ff. de dam. infect. & Franc. de Are. in l. qui in aliena. §. fin. colum. penul. ff. de acquiren. hære.

9 ¶† Quartò quæro, quis ſit litis conteſtationis effectus: Dic quòd multi ſunt, & inter alios ſunt iſti: videlicet primò, quia præcludit vias opponendi dilatorias. l. Pomponius. §. rati. ff. de procura. & c. inter monaſterium. de re iudi. Secundò, quia perpetuat actionem: vt no. plenè Alex. & doct. in l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio. pro hoc eſt text. in l. ordinata. in prin. ff. de libe. cau. Tertiò, quia conſtituit aduerſarium in mala fide, quantum ad fructus. l. certum. & l. more. C. de rei vend. & Bart. in l. litigator. C. de fruct. & lit. expen. Quartò, quia conſtituit in mora: ſecundū Alex. in conſi. xlviij. col. fi. in iij. vol. & maximè, in his, quæ debentur officio iudicis. l. cùm poſtulaſſem. ff. de dam. infect. Quintò, quia operatur, vt poſsit procedi ad diffinitiuam ſententiam de iure communi: ad quam ſine ea procedi non poteſt: vt in §. ſi verò etiam. in authen. de exhi. reis. licet hodie in regno non requiratur in cauſis ciuilibus: vt pluries fuit dictum ſuprà. Sextò, operatur interruptionem præſcriptionis: vt d. l. more. C. de rei vendi. & l. ſicut. & ibi Bald. C. de præſcrip. xxx. ann. & not. plenè in l. naturaliter. ff. de vſucap. multos alios operatur effectus: de quibus remitto me ad dicta per Spe. in titu. de litis conte. §. penul. & fin.

10 ¶† Vltimò moueo hic vnum dubiū, quod ſæpius in facto euenit. Aliquis reſpōdet libello cum proteſtatione, quòd non animo litem conteſtandi, &c. An talis proteſtatio aliquid operetur: ſcilicet vt lis non habeatur pro conteſtata, ſi vtitur talibus verbis, per quæ aliâs induceretur litis conteſtatio: Cōmunis concluſio eſt

eſt, quòd lis non ſit cõteſtata: & quòd talis proteſtatio releuet: niſi iudex prius iuſſerit litem conteſtari: nam tunc cum ſimus in caſu neceſſario, proteſtatio nihil releuat. l. alimenta. C. de neg. geſt. ita tenet Franc. de are. in l. qui in aliena. §. fi. col. penul. ff. de acquir. hære. & Alexan. in conſil. xlij. col. ij. in fin. in iij. volu. & Abb. in c. j. col. viij. & ibi etiam Fely. in ij. col. de litis conteſt. & vide Bar. & Bal. in l. j. C. de lit. cõte. Et per hæc ſit expedita iſta prima pars iudicij. Veniamus ad ſecundã partẽ principalem. Laus deo. Rob. Maran. Venuſ. I. V. D.

Ad ſecundam iudicij Partem præfatio.

Expedita prima parte iudicij quæ durat vſque ad litis conteſtationem incluſiuè, conſequẽs eſt ſequendo ordinem propoſitum vt adgrediamur ſecundam partem: quæ durat à litis conteſtatione, vſque ad concluſionem in cauſa incluſiuè: vt dixi in principio huius ſextæ partis: Et in iſta ſecunda parte licet plures actus conſiderari poſsint: declarabo tamen ſuper ea ſexdecim actus principaliores, qui ſolent in hac ſecunda parte in iudicijs ventilari. Et ſunt iſti: videlicet, iuramentum calumniæ, compromiſſum, dilatio, ſeu terminus ad probandum, poſitio, ſiue articulus, confeſsio, teſtium productio, interrogatorium, inſtrumentorum productio, iuramentum, actorum editio, publicatio, accuſatio incidens, re- 1
pulſa, tortura, concluſio, allegatio ſeu diſputatio: de quibus ſingulis diſpiciamus.

.De iuramento.

1 *Iuratur de calumnia: facta litis conteſtatione, tam per actorem, quam per reum.*

2 *Iuramẽtum calumniæ poteſt tacitè obmitti de conſenſu partium.*

3 *Iuramentum calumniæ exigitur etiã poſt concluſum in cauſa.*

4 *Iuramentum calumniæ, an præſtetur in cauſa criminali. remiſsiuè.*

5 *In his, quæ emergunt ante litem conteſtatam, in qualibet exceptione, iuratur de calumnia.*

6 *Actor non iurans de calumnia, cadit ab actione: reus verò nolens iurare, habetur pro confeſſo.*

7 *Iuramentum calumniæ in quo differat à iuramento malitiæ & veritatis.*

8 *Procurator an iuret de calumnia: & qualiter.*

9 *Iuramentum calumniæ præſtatur in cauſa appellationis.*

10 *Iuramentum calumniæ, quid comprehendat.*

11 *Iuramentum calumniæ hodie vno obolo non æſtimatur. & litigantes potius iurant de calumnia committenda, quàm vitanda.*

12 *Iuramentum calumniæ excuſat à tacita & præſumpta calumnia: non autem ab euidenti.*

13 *Cõmittẽs calũniam, etiam in cauſa ciuili poteſt criminaliter accuſari. finita cauſa.*

Primus actus qui ſequi ſolet in iudicijs, poſt litis conteſtationem eſt iuramentũm calũniæ. † Nam

ſacta litis conteſtatione iuratur de
calumnia,tam per actorē,quàm per
reum.c.cùm cauſam.in fi.de iura.ca-
lum.c.dudum.el.ij.de elec.& no.Spe.
in titu.de iura.calum.§.j.in princip.
2 †quod iuramētum eſt adeò ſubſtan-
tiale iudicij,quòd non poteſt per par
tes expreſsè remitti.& ſi obmittere-
tur,proceſſus eſſet ipſo iure nullus.
l.ij.§.ſed quia veremur.& ibi Barto.
Bal.& doc.C.de iura.calum.tacitè au
tem obmitti poteſt:& valet proceſ-
ſus:vt quia iuramentum nō fuit exa
ctum ab altera partiū:& ſic non fuit
iuratum in toto proceſſu:quo caſu
cenſetur tacitè obmiſſum:quod fieri
poteſt,vt eſt text.in c.j.de iura.calū.
lib.vj.& tenet And.de yſer.in conſti.
lite legitimè.col.j.& in cōſti.vniuer-
3 ſos.¶†Iſtud autem iuramentum ca-
lumniæ poteſt exigi per iudicem in
quacunque parte iudicij:etiam poſt
concluſum in cauſa:ſecundum Bald.
in l.j.circa fi.verſi.ſed nunquid.C.de
iura.calum.per d.c.j.extrà eo.libr.vj.
4 †& an præſtetur in cauſa criminali,
declarat Bal.in d.l.j.
5 ¶† Item in his,quæ emergunt ante
litem conteſtatam in qualibet exce-
ptione,iuratur de calumnia:ſecun-
dum Bart.in authen.hoc ſacramen-
6 tum . C.de iura.calum. † & ſi actor
nō vult iurare,cadit ab actione ſua.
Reus verò nolēs iurare,habetur pro
confeſſo . l.ij.§.quòd ſi actor.& ibi
Bartol.C.de iura.calum.& Specu.in
§.ſupereſt.in princ.
7 ¶† In quo autem differat iuramen-
tum calumniæ,à iuramento malitię,
& iuramento veritatis:vide Specu.
eo.titu.§.j.col.ij.& iij.& eſt tex.cum
8 gl.in c.ij.de iura.calum.lib.vj.¶†An
autem procurator iuret de calumnia
& qualiter?dic quòd tenetur iurarē
nomine proprio:& ſi habet ſpeciale
mandatum,iurabit etiam pro domi-
no:aliàs ſine ſpeciali mandato non
iurat:ſed principalis iurare debet:Ve
rùm,quando procurator iurat pro-
prio nomine,iurabit in animā ſuam:
ſed quòd iurat pro domino , iurabit
in animam conſtituentis.ita hæc o-
mnia declarant Bart.& communiter
docto.in l.ij.§.fi.C.de iura.calum.&
habetur plenè per Spec.eo.titu.§.re-
ſtat.vbi ponit.omnes perſonas , quæ
adminiſtratorio nomine iurant.
9 ¶ † Sed quid in cauſa appellationis,
an ſit in ea iurandum de calumnia?
Dic,quòd ſic:etiam ſi in principali
cauſa iuratum fuerit.tex.eſt in c.ij.in
prin.de iura.calum.lib.vj.
10 ¶ † Quid autem comprehendat hoc
iuramētum calumniæ?dic,quòd mul
ta.Primò enim,quòd actor credit ſe
iuſtè petere,& nō calumnioſè,Item,
quòd reſpondebit veritatem ſuper-
omnibus,de quibus interrogabitur.
Tertiò,quòd non vtetur falſa pro-
batione:Quartò,quòd non corrum-
pet iudicem nec tabellionem:Quin-
tò , quòd calumnioſam dilationem
non petet:vt not.Specu.in titu.de iu
ra.calum.§.nunc dicamus.in princip.
& tangitur aliquid per Barto.& doc.
in authen.principales.C.eod.titu.Et
11 ſimiliter potes extendere in reo.† di
cit tamen notabiliter Bald.in l.ſi po-
teſt.C.de euict.quòd iſtud iuramen-
tum calumniæ hodie non ęſtimatur
vnum obolum:quia facti ſumus con
temptores Dei : & religionis eius:
vnde

vnde ego puto, quòd litigatores noſtri tempo.is potius iurant de calumnia committenda quam vitanda: & ideò melius eſſet, quòd iſtud iuramentum ex toto tolleretur: à iudicio cauſa vitandi tot periuria: non obſtante quod hoc iuramentum ſit inuentum ob publicam vtilitatem: ne veritas occultetur: vt d.l.ij.§.ſed quia veremur.tamen iſtud parum curant iurantes: argumento illius dicti per poëtam Aquinatem: Quid enim ſaluis infamia numis &c.

12 ¶ †Operatur autem hoc iuramentũ, vt quis excuſetur à tacita & præſumpta calumnia, non autem ab euidenti & expreſſa: ſecundum Barto.in l.ſi quis.§.ſtellionatus.ff.ad turp.& Bal. in l.ſi tibi.C.de lib.cauſa.& Alex.in l.ait prætor.in princip.ff.de iure.iur.

13 † Hinc eſt, quòd ſi committens calumniam etiam in cauſa ciuili, poteſt criminaliter accuſari finita cauſa: vt not.gloſ.in l.& in priuatis.ff.ad turpil.& Bald.in d.l.ſi tibi. Vnde ſi calumnia eſt euidens, non excuſatur per iuramentum: aliâs ſic: ſecundum Baldum ibi.

Robertus Maranta. v. I. D.

De Compromiſſo.

1 *Compromittitur hodie in regno, inter coniunctos ſanguine vel affinitate, vſque ad quartum gradum, computandum ſecundum ius ciuile.*

2 *Compromiſſum, quòd fit inter affines ex forma ſtatuti, habet locum etiam inter maritum & vxorem inter ſponſum & ſponſam.num.3.*

3 *Compromiſſum etiam ſi millies expirat, millies debet reuocari, quando à ſtatuto inducitur. Et quid ſeruetur in Regno. & & an verò hîc fiat.*

5 *Compromiſſum ſecundum pragmaticam an fiat inter conſanguineos ſpurios. & nu.20. & 21.*

6 *Compromiſſum durat etiam poſt tempus pragmaticæ quando expirauit: quia pars petijt nimis longam dilationem.*

7 *Compromiſſum fit ſecundum pragmaticam regiam, etiam quando author laudati eſt coniunctus: licet principalis litigator coniunctus non ſit.*

8 *Procurator compromittere poteſt ſecundum regiam pragmaticam: licet non habeat ſpecialem mandatum.*

9 *Compromiſſum ſecundum regiam pragmaticā poteſt fieri, etiam inter minores.*

10 *Filiusfa. etiam ſine conſenſu patris, poteſt ſe compromittere: ex forma Regiæ pragmaticæ.*

11 *Mulier poteſt compromittere ſine mũdualdo, ſecundum Regiam pragmaticam.*

12 *Compromiſſum fit per ſolum iudicem eligentem arbitros, diſcordantibus partibus.*

13 *Compromiſſum ſecundum pragmaticam Regiam fit altera parte illud petente: ſed non aliter.*

14 *Compromiſſum prædictum fit ſolùm in cauſis ciuilibus, vel mixtis.*

15 *Compromiſſum ex regia pragmatica forma, non fit, quando affinitas eſt diſſoluta per mortem,*

16 *Compromiſſum prædictũ ceſſat inter priuignum & nouercam, mortuo patre.*

17 *Compromiſſum fieri non poteſt, altera parte inuita, habente exceptionem litis finitæ ſeu impedientem litis ingreſſum.*

18 *Statutum, quòd fiat compromiſſum inter*

affines,non comprehendit habentem inſtrumentum,ſententiam, vel obligationem liquidam.

19 *Habens ſcripturam iuratam, non tenetur ad compromiſſum ſecundum pragmaticam.*

20 *Spurius non dicitur coniunctus. & litigando cum conſanguineo,non poteſt ſecundum pragmaticam petere compromiſſum.*

21 *Compromiſſum an fieri debeat,ſi ſpurius petit compromiſſum contra aliũ ſpurium ſibi coniunctum.*

22 *Compromiſſum non ſit in cauſa feudali, etiam inter coniunctos.*

23 *Cauſa,in qua agitur de vita & militia, æquiparatur feudali. & ſuper ea nõ compromittitur ſecundum pragmaticam.*

24 *Compromiſſum,quod fieret cum cedente coniuncto, non fit cum ceſſionario non coniuncto.*

23 *Compromiſſum ſecundum regiam pragmaticam,non fit inter conſanguineos legitimatos.*

25 *Compromiſſum non poteſt peti contra clericum coniunctum:ſed ſic à clerico contra laicum.*

27 *Clerici adhuc gaudent ſtatutis laicorum.*

28 *Clericus contra clericum coniunctũ,non poteſt petere compromiſſum ſecundũ pragmaticam regiam.*

29 *Compromiſſum ſecundum pragmaticam non fit de articulo iuris:niſi quando eſſet probabiliter dubius.*

30 *Cauſa tutelæ cõpromitti nõ poteſt,etiam ſtante pragmatica, quòd cauſæ omnes compromittantur.*

31 *Compromiſſum non petitum in cauſa principali,non poteſt peti in cauſa appellationis.*

32 *Cauſæ miſti imperij,non comprehenduntur à pragmatica, quòd omnes cauſæ compromittantur.*

33 *Compromittitur ſecundum regiam pragmaticam inter affines coniunctos per legitimum matrimonium. Secus,ſi per ſimplicem fornicationem.*

34 *Compromiſſum non fit ſecundum pragmaticam,quando altera tantum ex partibus læderetur.*

SEcundus actus, qui ſolet
quãdoq; in iudicijs emer
1 gere eſt,†compromiſſum
& loquor præciſè pro-
pter regiam pragmaticam,quę viget
in hoc regno, quæ incipit:odia. per
quam eſt cautum,quòd ſi litigantes
ſunt cõiuncti adinuicem per conſan
guinitatem vel affinitatem vſque ad
quartũ gradum computãdum ſecun
dum ius ciuile, debet iudex altera
parte petente compellere ipſos liti-
gantes ad compromiſſum.verùm po
teſt peti à principio litis vſq; ad da-
tionem termini probatorij,& non vl
tra:vt dicitur in dicta prag. Et hac
de cauſa ego poſui hunc actum com
promiſsi ante dationem termini:non
tamen nego,quin etiam potuerit po
ni ſuprà in prima parte iudicij.&quo
niam iſtam materiam compromiſsi
& arbitrorum tractaui aliquatenus
ſuprà in iiij. parte principali huius
trac.in xiiij.diſtinctione:& aliqua di
cam infrà in materia appellationis
in iij. parte iudi.in j.q. principali.in
ver.reductio,& in iiij.qõ.principali.
ver.viij.limita &c.ideò hîc ſolùm re
ſeruo tangere materiam cõpromiſsi
prout emergit in iudicio:& ſic mate
riam dictæ regiæ pragmaticæ.& pri
mò pono regulã,quæ ſumitur ex di-
cta pragma.quam ſuprà dixi.

¶† Amplia

2 ¶† Amplia primò dictam prag. procedere etiam inter maritum & vxorem : qui licet non ſunt affines : tamen principium & cauſa affinitatis ſunt.ita tenet Bald.in l.affinitatis.C.
3 comm.de ſucceſ.¶† Secundo amplia dictam prag . procedere etiam inter ſponſum & ſpõſam:ita tenet Iaſ.in l. quid Seruius.colum.ij.ff.de condi.ob
4 cauſam.¶ † Tertiò amplia , etiam ſi millies expiraret cõpromiſſum:millies deberet renouari & iterum compromitti : ex quo dicta prag.ſemper loquitur.ita per plura tenet Iaſ.in l. ſi quis ex argentarijs . § . prætor ait. col.ij.ff.de edé.vbi etiam dicit,quòd hæc prag.eſt fauorabilis:idem tenet Alex.in conſi.lxx.col.ij.in ij.volu.& Bal.in conſ.cccclxxxvij.in iiij.volu. Verùm reperio , quòd Matthæus de afflict . inſignis doctor Neapolitanus in ſuis deciſionibus ſacri concilij.in deci.xlvj . vult, quòd ſi bis factum fuit compromiſſum iuxta formam dictæ prag.& fuit bis expiratum,non debet vlterius altera parte inuita compromitti:& ita dicit fuiſſe pronuntiatum in ſacro concilio: ponderando verba dictæ pragmaticæ,& certè ſi dictę deciſiones habentur in regno pro authenticis: poſſumus dicere,quòd in regno ſit correctum ius commune in terminis dictæ prag.quia ſententia ſacri concilij fertur ſub nomine regis.vnde habet vim legis in hoc regno.l.fi.C.de legi. Aliàs autem haberet illa deciſio vim authoritatis vnius doctoris : & eſſent ponderandæ rationes,quibus
5 mouetur.¶† Quartò amplia procedere etiam inter conſanguineos ſpurios:quando agitur inter coniunctos ex parte matris.ita tenet Alex.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus.colũ.xv.ff.ad trebel.ſæcus , ex parte patris : vt di-
6 cam infrà in limitationibus.¶†Quinto amplia,etiam ſi lapſum eſſet tempus pragmaticæ.ſ.trium menſium,ex cauſa , quia altera pars petijt nimis longã dilationem ad producendum teſtes:nam poteſt tunc nihilominus cauſa decidi poſt tempus : & ſic poſt tres menſes . ita tenet Alex.in conſi.
6 lxxij.col.j.in iij.vol.¶†Sextò amplia non ſolùm,quando principalis litigator eſt coniunctus:ſed etiam quando author eſt coniunctus:licet principalis ſit extraneus : quia debet cauſa compromitti cum authore laudato iudicium ſuſcipiente.ita plenè hanc quęſ.examinat Bar.in ſua.ij.diſp.quæ incipit : piſanæ ciuitatis &c . vbi ita concludit.& idem Bar.in l.procura-
7 tor.l.ij.ff.rem ra.ha.¶†Septimò amplia procedere,etiam in tutore,&procuratore.Nam licet aliàs iſtæ perſonæ non poſsint compromittere ſine ſpeciali mandato. l . tranſactionis.& ibi per omnes doc.C.de tranſa.tamen ſtante dicta prag.poſſunt cõpromittere,quando eorũ principales ſunt coniuncti:ex quo non faciunt hoc voluntariè , ſed ex neceſsitate ſtatuti : ita concludunt Pau.de ca.Bal.& Alex.in l.ſi plures.ff.de pac.& Iaſ.in d.l.tranſactionis.& Ang.in l.non ſolùm.§.in-
8 terdum.ff.de procur.¶†Octauò amplia procedere,etiam inter minores: ſecundum Paul.de caſt.in l.nam &
9 poſteà.§.ſi minor.ff.de iureiu.¶†Nono amplia,etiam ſi extaret ſtatutum, quòd filius nõ poſsit ſe obligare ſine

çonſenſu patris: nam poteſt nihilomi
nus compromittere authoritate di-
ctæ pragmaticæ, etiam ſine conſenſu
patris. quia dicta prag. eſt magis ſpe-
cialis, quàm illud ſtatutum. ita tenet
Bal. in l. fi. §. neceſsitate col. iiij. verſi.
ſed pone: duo ſunt ſtatuta, &c. C. de
bo. quę libe. & Alex. in conſ. xxix. col.
j. in fi. verſi. & expreſsius &c. in j. vol.
11 † Et per hoc dico, quòd in regno eſt
communis obſeruantia per ritum
magnæ curiæ, quòd mulieres longo
bardo iure viuentes, non poſſunt
contrahere ſine conſenſu mundual-
di: nam ſi eſſet lis aliqua cum mulie
re coniuncta, puto quòd dicta mu-
lier poſſet compromittere, ſecun-
dum formam dictæ prag. etiam ſine
mundualdo: per illud dictum Bald.
12 quod eſt notandum. ¶ † Decimò am-
plia procedere, etiam ſi partes ſint
diſcordes in eligendis arbitris: quia
tunc iudex ſolus eligit: & fit compro
miſſum. tex. eſt in l. fi. §. electione. C.
de iudi. & Barto. in l. in venditione. §
fi. ff. de bo. autho. iudi. poſ. & Bar. in l.
j. §. ex hoc reſcripto. ff. de ven. inſp..
& Alex. in l. de die in princ. in ij. not.
13 ff. qui ſat. cog. ¶ † Iſtam pragmaticam
ſic ampliatam limita primò proce-
dere, dummodo compromiſſum pe-
tatur ab altera partium: aliâs ſi non
petitur iudex non debet per ſe com-
pellere partes ad compromiſſum. &
quando petitur ab vna parte, debet
alia pars citari: ſecundum Alexã. in
conſi. lxxxij. colum. ij. in primo volu.
& hoc ſentit expreſsè dicta pragma.
odia. poſt prin. ibi ad petitionem cu-
14 iuſlibet. &c. ¶ † Secundò limita eam
procedere ſolùm in cauſis ciuilibus
vel miſtis: ſecus in criminalibus:
quia in eis non fit compromiſſum.
ita expreſsè dicitur in dicta prag. ibi
in cauſis ciuilibus vel miſtis &c.
quę autem dicantur cauſæ miſtę: de-
claraui ſuprà in quarta parte princi-
15 pali, in prima diſt. circa fi. ¶ † Tertiò
limita eam procedere inter affines
durante affinitate tantùm: ſecus au-
tem, ſi affinitas ſit diſſoluta per mor
tem: quia licet remaneat vinculum
quo ad impedimentum matrimonij:
tamen non remanet quo ad compro-
miſſum. ita tenet Barto. in l. cui eo-
rum. §. affinitates. & ibi etiam Bal. &
docto. ff. de poſtul. & eſt gloſ. & ibi
Alex. & doct. in l. ſed hoc ita. ff. de re
iudi. & Bald. in l. fin. verſi. modò quæ-
ritur &c. C. de ver. ſign. & Pau. de caſ.
in l. rei iudicatæ. §. fina. in fin. ff. ſolu.
16 ma. † Et per hoc ceſſaret dicta prag.
inter priuignum & nouercam mor-
tuo patre, ex quo eſt diſſoluta affini-
tas: ſecundum Bal. in l. affinitatis. C.
commu. de ſucceſ. & Paul. de caſt. in
17 conſi. lxxx. in ij. volu. ¶ † Quartò li-
mita non procedere, quando altera
pars haberet aliquam exceptionem
litis finitæ, ſeu impedientem litis in
greſſum: quia non poteſt ea inuita
fieri compromiſſum: ita tenent Bald.
Alexan. & doct. in l. fratris. C. de tran
ſact. & Bald. in l. ſi iudex. ff. de his qui
ſunt ſui vel alie. iur. & Socin. in con-
ſil. 100. colum. iiij. verſic. primò quia
18 &c. in ij. volumi. ¶ † Quintò limita
non procedere, quando altera pars
haberet ſcripturam publicam liqui-
dam: puta, inſtrumentum, ſenten-
tiam, vel obligationem. ita deciditur
in dicta pragma. odia. in fin. &
per Socin.

per Socin.in conſil.iiij.in primo volum.Nam dicta pragm.ſeu ſtatutum non comprehendit res liquidas. ita dicit Petr.Philipp.Cor.in conſil.lxij. in litera.d.in iiij.volum.& Soci.in d. conſi.300.colum.iiij.in fi.in ij.volu. & Barto.in l.eleganter.in princ.ff.de
19 cond.indeb.¶ †Sextò limita non procedere, quando extaret aliqua ſcriptura iurata: quia propter iuramentum non fit compromiſſum. ita tenet Alexand.in conſilio.xxxvij.colum.antepen.in ij.volum.& Iaſ.in l. fratris.C.de tranſac.vbi plures allegat.& Paul.de caſt.in conſil.xiiij.in
20 ij.volu.¶ † Septimò limita non procedere in ſpurio: qui litigans cum conſanguineo ſuo,non poteſt petere compromiſſum:ex quo non dicitur coniunctus:vt not.Bald.in l.id quod pauperibus.col.fin.C.de epi.& cle.& Bald.in l.cùm acutiſsimi.C.de fideicom.& glo.in cle.j.in verſi.liberi.de baptiſ.& Innoc.in c.nonnulli.§.ſunt & alij de reſcriptis:& Pau.de caſt.in conſil.clxxviij.in ij.volumi.& Alexand.in conſil.lx.colum.iij.& iiij.in ij.volum.vbi hoc etiam ſingulariter declarat,quando ſpurius petit compromiſſum, eo quia eſt coniunctus: quia tunc non auditur: ſecus ſi conſanguineus legitimus petat contra ſpurium: quia tunc fit compromiſſum in damnum ſpurij: ſecundum eum.Item intellige hoc,quando ageretur inter coniunctos ex parte patris:ſecus,ſi ex parte matris:quia tunc etiam ſpurius dicitur coniunctus:& petit compromiſſum:ſecundum Alexand.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus colum.xv.ff.ad trebel.& dixi ſuprà in iiij.ampliatione ad hanc regulam. & de prædictis vide etiam Paul.de caſt.in d.§.ſi quis rogatus.& Ioan.de
21 imo.ibidem.¶ †Sed poſſet occurrere dubium,quid ſi vnus ſpurius peteret compromiſſum contra alium ſpurium ſibi coniunctum,an debeat fieri?& certè ſi iſti duo ſpurij attingunt ſe ex linea matris,puta quia eſſent duo fratres ſpurij nati ex eadem matre,vel duo conſobrini ſpurij nati ex duabus ſororibus,non facerem dubium,quòd fieri deberet compromiſſum:per ea,quæ dicit Alexand.in d.§.ſi quis rogatus. ſed tota dubitatio conſiſtit, quando eſſent coniuncti ex linea patris:& hanc.queſt.non inuenio ab aliquo tactam.ſed ſaluo meliori iudicio dicerem,quòd etiam in iſto caſu habet locum compromiſſum altero ſpurio petente:& pondero rationem,qua vtitur Alexand. in d.conſili.lx.colum.iiij.verſi.quintus caſus,&c.in ij.vol.vbi dicit,quòd ſpurij veniunt appellatione filiorum, quando tractatur de eorum præiudicio: ſecus ſi de fauore.alleg.gloſ. in d.cle.j.de baptiſ.& idem tenet Paul.de caſt.in dicto.§.ſi quis rogatus.ſed ſic eſt, quòd ſi ſpurius petit compromiſſum: & alter ſpurius opponeret ſibi,quod ego non ſum tibi coniunctus, quia ſum ſpurius: tunc allegaret ſpurietatem in ſui fauorem:vnde non debet audiri: & ſi diceret: non potes petere: quia tu es ſpurius, petens replicaret:& tu quæ pars es vnde nil Iudæus Iudæo: nil Catilina cethego.per ea,quæ habentur per Bald.& docto.in l.viro.& in l.cùm mulier.ff.ſolu.matr.& per In-

no.& doct.in cap.intelleximus.de a-
dul.& ibi in terminis Ioan.de ana.in
vltimo.not.dicit per illum text.No-
ta,quòd in exceptione doli vel crimi
nis,turpis perſona non poteſt à ſe eij
cere turpem. vnde ex conſequenti
per illa iura,dico quòd ſpurius con-
uentus ſuper compromiſſo non poſ-
ſet à ſe eijcere ſpurium: allegando
ſpurietatem,quæ contra eundem re-
torquetur.& ſic tunc compromiſſum
22 fieri debet. ¶ † Octauò limita non
procedere in cauſa feudali:quia illa
compromitti non poteſt:non obſtan
te dicta prag.ita deciditur expreſſè
in d.prag.odia.in fine.& tenet And.
de yſer.in c.j.§.ſi inter.de lege Cor.
& eſt.text.in conſti.regni,quæ inci-
pit:conſtitutionem diuæ memoriæ.
quæ annullat omnem tranſactionem
& compromiſſum in cauſa feudali.
23 ¶ † Nonò limita non procedere in
cauſa, in qua agitur de vita & mili-
tia: quia non compromittitur. nam
æquiparatur feudali:vt tenet Matth.
de afflict.in deci.xliiij.conſi. neapo.
24 ¶ † Decimò limita non procedere,
quando coniunctus cederet ſuam a-
ctionem non coniuncto: quia licet
compromiſſum fieret cum cedente:
non tamen fiet cum ceſsionario.quia
eſt mutata qualitas.ita habetur in de
ci.74.concil.Neap.& per Imo.& Ale
xand.in l.ſi poſt diuortium.in fin.ff.
ſolu.matrimo.facit text.in l.Paulus
reſpondit per procuratorem.ff.de ac
25 quir.hære.¶ † Vndecimò limita non
procedere inter conſanguineos le-
gitimatos:ſecundum Paul.de caſt.in
conſi.clxviij.in ij.volumi.& Alexan.
in conſil.lx.colum.ij.&.iij.in ij.vo-

26 lum.¶ † Duodecimò limita non pro-
cedere,cõtra clericum coniunctum
quia cùm ſit ſtatutum principis. ſe-
cularis,non poteſt ligare clericos.ita
tenet Socin.in conſili.lxxj.in iiij.vo-
lum.& Bald.in c.cùm veniſſent.co-
lum.iij.de eo,qui mit.in poſ.ſed ipſe
clericus actiuè poſſet petere com-
promiſſum contra laicum coniun-
27 ctum.† quia clerici gaudent ſtatu-
tis laicorum pro ſe:non autem con-
tra ſe:vt habetur per Abb.& Moder.
in c.eccleſia ſanctæ Mariæ de conſti-
tu.& per Barto.& docto.in l.cunctos
populos.C.de ſum.tri.& fide catho.
28 † an autem clericus contra clericum
coniunctum petere poſsit compro-
miſſum? dico quòd non. quia in eo
eſt diuerſa ratio, quàm in ſpurio:ex
quo clericus paſsiuè non ligatur ſta-
tutis laicorum: per prædicta. vnde
ſemper poteſt excipere,à quocunque
conueniatur: nam clericatus eſt fa-
uor & ideò allegari poteſt in fauo-
rem excipientis:ſpurietas eſt odium:
& ideò non poteſt allegari in fauo-
29 rem.¶ † Decimotertiò, limita non
procedere in articulo iuris:quia vbi-
cunque vertitur de aliquo dubio,
quod in numero iure conſiſtit, non
debet compromitti: ex quo in iure
omnia ſunt certa & liquida. ita te-
net Bald.in l. ancillæ.colum.j.C.de
fur.& Alexan.in conſi.lxij.colum.ij.
in ij.vol.& Bal.in l.cum proponas.C.
de reb.cre.vbi etiam declarat Bald.
quid ſi cauſa principalis non ſit com
promittibilis:an poſsit ſaltem com-
promitti vnus articulus illius cauſę?
& tenet quòd ſic.idem tenet Barto.
in l.ſi quis in conſcribendo.col.fina.
C.de pac

Dilatio

C.de pac. & Soc. in conſil. lj. in primo vol.contrarium tamen tenet idẽ Soci.in cõſi.ccc.col.v.& vj.in ij. vol. vbi adducit bonas rationes:& ibi videas. ¶ Limita tamen hoc primum dictum,quando articulus iuris eſſet probabiliter dubius:quia tunc æquiparatur dubio facti : & debet compromitti:ita per plura tenet Iaſ.in l. j.col.penul.ff.de tranſac.

30 ¶†Decimoquartò limita, nõ procedere in cauſa dandi tutelam: quia nõ poteſt compromitti : ſecundum Bar. & Bal. in l.prætor ff.de tut.& cura.& da.ab his. ¶ † Decimoquintò limita

31 non procedere in cauſa appellationis:quia in ea non poteſt peti compromiſſum non petitum in cauſa principali , ſecundum Pau.de caſt.in conſi.320.in prin.in primo volu.

32 ¶†Decimoſextò limita non procedere in cauſis miſti imperij : quia de iure non compromittũtur. non obſtante dicta pragmatica : ſecundum Bart.in l.non diſtinguemus. §. de liberali.ff.de arbi.& Bar.in d.l.prætor. ff.de tu.& cu.& datis ab his,&c.

33 ¶Decimoſeptimò limita nõ procedere inter affines cõiunctos per legitimũ matrimoniũ:ſecus per ſimplicẽ fornicationẽ: ita tenet Io. an.in c.fi.

34 de cõſangui.& affi. ¶†Decimooctauò limita non procedere , quãdo altera tantũ ex partibus læderetur. ita tenet Pau.de ca.in conſi.320. col.ij. ver.item & ea ratione.&c.in j. volu. Robertus Maranta. V. I. D.

De dilatione.

1 *Dilatio quomodò & quando detur.*

2 *Dilatio omnis,eſt peremptoria. & nõ datur niſi ſemel in cauſa ciuili , nec poteſt prorogari ſed in cauſa criminali poteſt pluribus dari. & num.4.*

3 *Dilatio def.nſoria in criminalibus poteſt dari etiam poſt incluſum in cauſa.*

5 *Dilationes plures dari poſſunt , vbi eſt iuſtum impedimentum in prima.*

6 *Dilatio noua datur , quando ſuperuenerunt nouæ probationes. & ſtatur iuramento petentis dilationem. quòd ſibi de nouo ſuperuenerunt probationes.*

7 *Dilationes nouæ dantur , quando cauſa examinatur in conſiſtorio principis.*

8 *Litigans quando impeditur facto aduerſarij,datur noua dilatio.*

9 *Dilatio noua datur,quando aliquid additur in libello.*

10 *Noua dilatio datur,quando noua actio cumulatur.*

11 *Dilatio noua peti poteſt , quando in iudicio emergit noua exceptio : vel aliud incidens.*

12 *Dilatio , quæ dari non debet , & datur, vtraq; parte præſente & non contradicente , valet & de vtriuſque voluntate data cenſetur.*

13 *Dilatione nulla data,valent probationes receptæ.*

14 *Dilatio data abſenti,nõ currit,niſi à die quo fuit intimata.*

15 *Dilatio,quæ datur in cauſis,quanta eſſe debet.*

16 *Dilationem legalem poteſt interbreuiare & prorogare.*

17 *Dilationem breuiorem recipiens,contradicere & proteſtari debet,aliâs ſibi præiudicat.ſed ſi proteſtatur, an poßit aliam obtinere.*

18 *Dilatio probatoria ſemper eſt communis vtrique parti. & eſt continua & non vtilis , niſi quando feriæ abſorbe-*

rent totam vel maiorem partem.

19 *Teſtes an examinari debeant infra terminum datum ad probandum.*

20 *Quid ſi detur ad probandum habendum.*

21 *Quid in cauſa repulſæ.*

1 TErtius actus qui ſolet in hac ſecũda parte iudicij emergere, eſt dilatio: ſeu terminus ad probandum: Nã facta litis cõteſtatione: & iuramẽto de calũnia, ſi altera partiũ non petit com promiſſum, vt ſuprà, iudex procedit ordine ſucceſſiuo ad dationem termini probatorij. & quoniam hãc materiam dilationis plenè tractat Spec. in tit. de dila. per totum. & alij doct. repetentes rub. de dila. propterea contentus ero tangere hîc duas tantùm. q. facientes ad materiam practicæ: vt videamus qualiter ſe. habeant iura municipalia huius regni, ad iura communia in materia dilationis. de reliquis verò remitto me ad dicta per doc. in locis præallegatis. Et j. q. erit, quot dilationes poteſt iudex dare in vna cauſa. Secunda quæſt. erit, quanta debeat eſſe dilatio, quæ datur in
2 cauſis: & quot dierum: ¶ † Venio ad primam. q. ſuper qua dico, quòd de iure communi omnis dilatio probatoria, eſt peremptoria: & non poteſt dari niſi ſemel: & ſic vnica tantùm dilatio dari debet: adeò quòd etiã ſi non apponatur verbum, perẽptoriè: ſubintelligitur ex iuris diſpoſitione: ita tenet Alex. per illum tex. in l. fi. in primo not. ff. de ferijs: & ibi cõmuniter doc. & Barto. in l. mancipiorum. ff. de optio. leg. & Bar. in l. ceſſante. C. quo. & quando iud. & Abba. in c. licet. in iiij. no. de proba. Feli. in c. paſtoralis col. j. de excep. pro hoc eſt tex. & ibi Bar. & doc. in l. j. C. de dila. & procedit hoc indiſtinctè in cauſis pecuniarijs: per d. l. fi. & nulla fit differentia inter actorem & reum, quantũ ad vnitatẽ dilationis. Solùm in hoc differunt: quia iudex poteſt dare lõgiorem dilationem reo, quàm actori gloſ. eſt ſingularis in l. ſicuti §. ſi quæratur ff. ſi ſerui vend. quã gl. ad hoc ſequitur Alex. in d. l. fin. col. j. & ibi etiã Iaſ. in vj. colum. ver. v. ſed in cauſis criminalibus dantur duæ dilationes accuſatori: & tres reo: vt. d. l. fi. quæ licet loquatur de cauſis capitalibus tantũ: tamen de conſuetudine extenditur ad omnes cauſas criminales: vt dicũt ibi Bal. Ang. & Pau. de Ca. Iaſ. referẽdo gloſſ. ibi quæ iſtud tenet: de qua materia vide ibi per doct.

3 ¶ † Plus dico, quòd in criminalibus ad defenſionem rei poſſunt quandocunque etiã poſt concluſionẽ in cauſa recipi, teſtes & defenſiones ad probandã innocentiã. ita tenet Bar. in l. j. §. fi. ff. de q. & Bar. in l. diui fratres ff. de pœnis. & Alex. in authẽ. iubemus. circa. fi. col. C. de iud. & Bar. in l. ij. §. ſi publico colũ. iiij. ff. de adul. & Abba. in cap. ſuborta. colum. fina. de re iudica. & Pau. de caſt. in conſil. cccxxv. & Franc. de are. in conſil. cxliiij. vnde puto, quòd non peccat iudex, ſi quandocunque ante ſententiam concederet reo in criminalibus dilationem ad ſe defendendum.

4 ¶ † Et hoc, ꝙ. dicimus de dilatione perẽptoria & vnica in cauſis ciuilibus eſt conforme cùm diſpoſitione regiæ pragmaticæ:

pragmaticæ:quæ incipit:poſt prædi-
ctas quæ ſimiliter concedit vnum
terminum ad probandum : & vult,
quòd non poſsit prorogari ſine iuſta
cauſa:vel abſque conſenſu vtriuſque
partis:aliâs iudex prorogans punitur
ad duas vncias.Si ergo nō poteſt pro
rogari,multò fortius nō poteſt mul-
tiplicari:quia facilius prorogatur di
latio:cùm ſit eadē l. ſed ſi manente
ff. de preca. quàm noua detur. facit
quòd no.Alex.in l.iiij.in princi.ff. de
5 dam.infec. ¶† Hanc regulam, quòd
vnica tantū dilatio datur limita non
procedere,quādo extaret iuſtum im
pedimentum in prima dilatione : nā
poteſt dari ſecunda l. oratione ff. de
ferijs.& quomodo hoc procedat : vi
de Bar.& Moder.in l.fi.eo.tit. & Pal.
6 in conſil.xxxiij.in v.volu. ¶†Secūdò
limita,niſi elapſa prima dilatione ſu
peruenirent litiganti nouæ proba-
tiones:quia ad illas producendas po
teſt dari noua dilatio:ſecundū Bart.
in l.admonendi.col.ij.ff.de iureiu. &
Salyc.in l.j. C. de dila.& Iaſ.in d.l.fi.
colū.viij.ff.de ferijs.& de hoc ſtatur
iuramento petētis dilationē:ſcilicet,
quòd de nouo ſuperuenerunt ſibi
probationes : vt habetur in c. paſto-
7 ralis.de excep.¶†Tertiò limita,quā-
do cauſa examinatur in conſiſtorio
Principis:quia tunc poſſunt dari plu
res dilationes l. in offerendis. & ibi
Bar.in fin.C.de app.quòd declara , vt
ibi per eum.

8 ¶†Quartò limita,quando is,qui ha-
buit dilationem , impediretur facto
aduerſarij : vt ſi eſt datus terminus
actori ad probandum:& reus oppo-
nit multas exceptiones & ſubterfu-
gia : nam interim non currit dilatio
actori:ſecundum Alex. in cōſi. lxxij.
col. j. in iij.vol.& Iaſ.plenè in l. ſi eū
§. qui iniuriarum.col.iij.& iiij. ff. ſi
quis cau. Cautela tamen eſt,vt actor
proteſtetur:& ita ſum ſolitus practi-
care quando caſus mihi euenit.

9 ¶ † Quintò limita,quando actor ad-
deret aliqd libello:quia ad illud de-
bet noua dilatio dari.ita tenet Ang.
in l.j.§.ſi quis ſtipulāti ff.de ver.obli.
10 †Et idem quādo noua actio cumu-
latur:vt not.glo.& Bar.in l.ædita. C.
de edem.& habetur per gl.in c. lite-
11 ræ.de dila ¶†Sextò limita , quando
in iudicio emergit aliqua noua ex-
ceptio, vel aliud incidens:quia ſem-
per peti poteſt dilatio noua ad pro-
bandum id , quòd conſiſtit in facto
ſuper illo emergenti : vt habetur in
c.paſtoralis.de excep.nam ea.quæ de
nouo emergunt , nouo indigent au-
xilio l.de ætate §. ex cauſa ff. de in-
ter.actio.

12 ¶†Septimò limita,quando iudex da-
ret ſecundam dilationem preſente
vtraque parte,& non contradicente:
quia cenſetur tūc data de voluntate
ambarū partiū:& valet.ita tenet Bal.
in d.l.fi. ff. de ferijs. Et ideò ſemper
quādo iudex dat ſecundā dilationē,
vel eam prorogat,debet altera pars
cōtradicere vel proteſtari: aliâs cēſe
tur conſentire.vt inquit Bar.in l.j.C.
de rela.quo caſu,quando altera pars
cōtradicit,nō valet ipſo iure dilatio,
& probationes infra eā receptæ nihil
valet:ſecundū Alex.in d.l.fi. quē cō-
muniter ſequūtur ibi Alex.& Mod.
idē tenet Bal.in cōſi.xxxiii.col. fi. in
13 v.vol.†ſed ſi probationes recipiūtur
in iudicio

in iudicio ſine dilatione, valent: ſecundum Bar. Bal. Alb. & Mod. in d.l. fin. & præſertim Iaſ. ibi in pen. col. & habetur in deci. Iv. concil. Neap. Similiter eſt cautela pro iudice, vt ſemper in dilationibus faciat ſcribi in actis præſentibus ambabus partibus & non contradicentibus. vel, nihil dicentibus. quia ex non contradictione inducitur conſenſus in iudicialibus: per ea, quæ dicit Bartol. in d.l.j.C. de rela.

14 ¶†Octauò limita, quando dilatio eſt data abſenti: quia non currit, niſi à die, quo fuerit abſenti intimata: & ille dies, quo intimatur, non imputatur. ita tenet Bar. & Alex. & Mod. in l. Labeo. in fi. ff. de iureiur. & Bal. in l. ſi ea. col. fi. C. qui accu. non poſ. & in l. j. in fi. C. de tempo. app.

15 ¶†Secundò principaliter quæro, quãta debeat eſſe dilatio, quàm iudex concedit ad probandũ? Dic, quòd de iure communi omnis dilatio eſt arbitraria iudici: nam habito reſpectu ad diſtãtiam loci, ad qualitatem perſonarum, & cauſæ poteſt breuiorem vel longiorem dilationem concedere. ita tenet Spec. in ti. de cita. §. nũc de temporum. in fin. & §. fi. in fi. vbi plura allegat. & habetur in cap. quod ad conſultationẽ. de re iud. pro hoc eſt tex. & ibi Bar. in l. j. C. de dila.

16 †Imò etiam dilationem legalem poteſt ex cauſa iudex breuiare vel prorogare: vt no. Alexand. & docto. in l. ij. ff. de re iudic. & Abb. in c. cùm ſit de app. Verùm in cauſis ſummarijs debent dilationes breuiari, prout eſt poſsibile: vt habetur in cle. ſepe, de verb. ſign. Sed hodie in regno eſt ſtatuta certa dilatio ad probandum per regiam prag. quæ incipit: poſt prędictas, videlicet dierum quindecim. ſi per partes declaratũ fuerit ſe habere teſtes iufra viginti millia: aliâs ſi nihil partes declarẽt de teſtibus: dilatio eſt viginti dierum. Et iſte eſt terminus, quem iudices appellãt terminum iuris. Et ſi partes declarauerint ſe habere teſtes in remotioribus partibus intra regnum, iudex poteſt dare longiorem dilationem: dũmodò non excedat tres menſes. Sed ſi teſtes ſunt extra regnum, iudex promotu animi ſui poteſt longiori dilationem ſtatuere. Et prædicta dilatio cenſetur data ipſo iure, etiam ſine miniſterio iudicis, facta litis conteſtatione. Ita hæc omnia deciduntur in d. prag. poſt prædictas. ſed dilatio, quæ datur ad repulſam, eſt medietas primę dilationis in cauſa principali præſtitæ. datur etiam dilatio ad repulſam repulſæ: & eſt medietas dilationis datæ ad repulſam. vt habetur in alia regia pragm. quæ incipit: curſu dilationum. Ex cauſa tamen poſſet iudex has dilationes breuiare

17 & prorogare, vt ſuprà dixi. †Sed quãdo iudex ſine cauſa daret breuiorem dilationem: ſit cautus litigans vt contradicat & proteſtetur: aliâs ſi ſponte recipit dilationem breuiorem cenſetur iuri ſuo renuntiare: ſecundum Abba. in d.c. quod ad conſultationem per illum text. in iij. colum. in penul. not. de re iudic. Et eſt vtile cõtra dicere ad hoc præſertim: quia poteſt poſteà petere ſecundam dilationem: quæ de iure dari debet ſine alia cauſæ cognitione: quando

prima non fuit integra:quia iſta ſecunda non videtur noua dilatio:ſed potius reintegratio & ſuppletio primæ. Ita tenet Innocē.in c.vltra tertiam de teſti.& Bart.in l.j.in fi. C.de dila.& Iaſ.in l,fi.col.ix.in prin.ff. de ferijs. Et hāc potes addere pro nona limitatione ad alias fallentias quas poſui modò in præcedenti.q. videlicet,quòd quando prima non fuit integra, poteſt peti ſecunda dilatio: dummodo ſit contradictum:vt dixi.

18 ¶ † Iſta autem dilatio probatoria, quę datur in iudicio,ſemper eſt communis:adeò quòd ſi datur vni parti, prodeſt etiam & alij.l.petendæ.C.de temp.in inte.reſti.& ibi Bald. & not. Felyn.in c.prudentiam.col.j. de mutu. peti. & eſt ritus magnæ curiæ in nume.210. qui incipit : item ſeruat ipſa curia declarare,&c.in fi.item eſt continua regulariter:quia in ea currunt etiam dies feriati : ſecundum Bal.in l.j.C.de ferijs : & glo.in rubr. & l.j.ff.de diuer.& tēpo. præſcript.& gl.& Bal. in l.fi.ff. de ferijs. Pro hoc eſt tex.in l.ſiue pars.in fin.C. de dila. Quod tamen intellige, niſi feriæ abſorberent totam dilationem: vel maiorem partem : quia tunc feriæ non computantur in dilatione. Vnde ſi in ſabbato palmarum daretur dilatio dierum quindecim, talis dilatio inciperet poſt octauā paſchæ : quia omnes illi quindecim dies ſunt feriati: ſecundum Bald.in l.ſi quando.in iiij. q.C.de teſti.& Hoſtien.in c.licet cauſam.de proba.& Lanfranc.in c. quoniam contra.in verſi.dilationes. col. ij.de proba.

19 ¶ † Vltimò,ſuper hac materia poſſet dubitari, an infra terminum datum ad probandum. debent teſtes omnino examinari? Dic quòd iſte terminus datur duplici modo. Quandoq; enim datur ad probandum ſimpliciter:& quandoque ad probandum, & probatum habendum. Primò caſu, quando datur ad probādum, ſufficit quòd teſtes ſint iurati & citati infra terminum:nam poſſunt poſteà examinari:etiam lapſo termino:& cenſentur eorum depoſitiones factæ infra terminum : quia depoſitio teſtis retro trahitur ad tempus iuramenti: ſecundum Lud. Ro.in cōſi.ccccxliij. col.ij.& Abb.in c.licet cauſam.colū. vj. de prob. & ita quotidie videmus ſeruari in practica : & ſuper hoc eſt ritus magnæ curiæ in num.cxlix.qui incipit:item,quòd in quibuſcunque. qui de æquitate concedit, quòd teſtes poſsint per tres dies poſt terminum iurare:& deinde inantea examinari.& vide aliquid per Bar.in l.mancipiorum. ff. de optio.lega.Secundò caſu:ſcilicet,quando datur terminus ad probandum, & probatum habendum:& tūc debent teſtes etiam examinari infra terminum : aliâs poſteà nō admittūtur:ita plenè tenet Abb. in d.c.licet cauſam. colū.vj.& vij. & Soci. in conſi.xlvij.col.iij.in iiij.vol. & Bal.in conſi.cxxxiij.in v.vol.

20 ¶ † Solet etiam elapſo termino ad probandū concedi terminus ad examinari faciendum:dommodo teſtes ſint iurati infrà terminum : aliâs ſecus:quo termino elapſo vlterius nō admittūtur teſtes.& de hoc eſt alius ritus magnæ curiæ in num.clxvj.incipiens : item ſi aliquid &c. & alius

ritus

ritus in nu.cclxxxij.incipiens: item, quòd cùm datur,&c. & alius ritus in num.209.incipiens:item, ſeruat ipſa curia rarò, &c. & poteſt dari dictus terminus etiam in die feriata: vt dicitur in d.ritu.282.

21 ¶ † Sed in termino dato ad repulſam,fallit primum dictũ:quia etiam ſi detur ſimpliciter,& non dicatur ad probatum habendum:debent teſtes examinari infra terminũ. Ita de hoc eſt alius ritus magnæ curiæ in num. 256.qui incipit:itẽ, quòd facta, &c. & hoc poteſt fortificari ex his, quæ dicit Abb. in c.licet dilectus.in fi. de teſti.vbi dicit, quòd repulſa eſt odioſa:& dilatio ad eam debet dari breuis,& cũ maxima cauſæ cognitione. Rober.Maranta. Venu. I. V. D.

De poſitione,ſeu articulorum productione.

1 *Poſitio, articulus, & capitulum, quid ſint. & qualiter inter ſe differant: & nume.2.3.& 6.*

2 *Capitulum,eſt nomen generale: & poteſt poſitionẽ & articulum cõprehẽdere.*

3 *Poſitio,in quo differat a libello.*

4 *Cauſa ciuilis, in regno ab articulis incipere poteſt.*

5 *Index in cauſis ſummariis vnum & eundem terminum ad ponendum & articulandum dare poteſt.*

6 *Poſitionem faciens, cenſetur fateri, quod ponit.Secus,ſi interrogat. & nu.12.*

7 *Articulus non cenſetur fateri,quod narrat in articulis.*

8 *Confeſſio facta in poſitionibus,reuocari videtur,niſi de errore doceatur.& quando & qualiter hoc procedat nu.9.*

9 *Poſitiones faciens fateri,non videtur incipiendo à negatiua.*

10 *Poſitiones infra terminum datum ad probandum,debent fieri, non autem pòſt.*

11 *Poſitionibus & articulis poſt terminum productis, pars reſpondere non tenetur.*

12 *Poſitio obſcura ſiue articulus obſcurus, declarari poſſunt poſt terminum, vſque ad concluſionem in cauſa.*

13 *Poſitiones fieri debent poſitiuè: non autem interrogatiuè, & quæ ſit ratio.*

14 *Verbum, credit eſt veritatis expreſſiuum in reſpondente poſitionibus.*

15 *Aduocatus nec procurator reſpondenti poſitionibus adeſſe non debet, quando illis reſpondetur.*

16 *Ruſticus & idiota reſpondent poſitionibus præſente ſuo aduocato, vel procuratore.*

17 *Periurus non eſt principalis, qui deponit falſum cum iuramento:ſed ſolùm Deum habet vltorem.*

18 *Iudex poteſt imponere pœnam litiganti, vt veritatem dicat: & illam exigere.*

19 *Copia articulorum,parti dari debet:non autem interrogatoriorum. & nu.21.*

20 *Articuli præſentari poſſunt etiam die quo curia non regitur: dummodo non ſit dies feriatus: & ſoli magiſtro actorum ſiue iudice præſentari poſſunt.*

22 *Poſitionibus reſpondere nolens, an poſſit petere terminum ad deliberandum.*

23 *Clauſula ſaluo iure impertinẽtium.quid operetur.*

QVartus actus, qui ſucceſsiuè emergit,eſt poſitio,ſiue articulorum productio. Et quoniã hæc materia poſitionum,eſt plenè tacta per Spec.in titu. de po

de poſitio. ideò non valdè me exten do:ſed ſolùm pro introductione iuuenum, videbimus iſtos tres terminos qualiter differant: videlicet, poſitio, articulus, & c. deinde. tangam aliquas additiones circa obſeruantiam in regno in actu practico.

1 ¶ †Sciẽdum eſt igitur, quòd iſti tres termini ita differunt. Nam poſitio generice ita diffinitur: videlicet, poſitio, eſt breuis narratio factum cõtinens, ad eliciendã veritatem concepta: ſecundum Bald. in l. ij. §. quod obſeruari. col. fi. C. de iura. calum. & Spe. in tit. depoſitio. §. j. ſed magis in ſpecie ita diffinitur: Poſitio, eſt pars intentionis, continens id, ſuper quo quis petit ab aduerſario reſponderi: ſecundum Bald. in l. generaliter. §. ſed iuramento. C. de reb. cred. Articulus verò eſt pars intentionis, continens id, quod quis probare intendit: puta per teſtes vel ſcripturas: vt not. Bal. in d. §. ſed iuramento. & Spe. in titu. de teſte. §. nunc videndum. col. j. verſicu. ſciendum eſt igitur. & Card. in cle. ſæpe. §. & quia. in iij. not. & in j. q. de verb. ſigni. & not. gloſ. & doct. plenè in c. præſentium. de teſt. lib. vj. vnde in effectu poſitio reſpicit ſolam confeſsionem partis: & fit per verbum ponit. & fit ad effectum, vt ponens releuetur ab onere probandi, ſi pars confitetur. cap. ſtatuimus de confeſ. lib. vj. & Spe. in tit. de poſitio. §. ij. Articulus verò fit per verbũ: probare intẽdit. & reſpicit probationes faciendas per teſtes vel ſcripturas, in caſu quo poſitiones negantur. vnde ordo eſt vt prius fiant poſitiones: & ad eas producendas detur vnus terminus: & poſteà detur alius terminus ad producendũ articulos: ſecundum Card. in d. cle. & quia. in vj. & vij. q. & Bal. in d. §. quod obſeruari circa fi. & probatur ex his, quæ tradit Spec. in d. §. nunc videndum. col. j. colligitur etiam hæc differentia ex verbis Alex. in l. inter ſtipulantem. in princ. ff. de verb. oblig. vbi plus dicit, quòd poſitio poteſt fieri merè negatiua: & tenetur pars illi reſpondere: ſed non articulus fit negatiuè: quia eſſet improbabilis: niſi coarctaretur loco & tempore: ſecundum eum.

2 †Capitulum autem, eſt nomen magis generale: & poteſt comprehendere vtrunq;, ſcilicet poſitionem & articulum: vt tenet Bal. in d. §. ſed iuramento: vbi dicit, quòd terminus datus ad capitulandũ, cenſetur datus ad ponendum & articulandum: ſed terminus datus ad ponendum, non cenſetur datus ad articulandum: nec econtrà: & ita vt plurimùm in iure, articuli vocantur capitula: vt dicit text. & Abb. in c. per tuas. col. fi. de teſti. ¶ Et hoc eſt illud vocabulum, quo vtuntur communiter iudices inquirentes in criminalibus: nam ſolent reo dare capitula, ſuper quibus formatur inquiſitio: nam illa capitula ſuccedunt loco poſitionum & articulorum, ſuper quibus curia inquirens, intendit probare ſuam intentionem contra reum inquiſitum, vel per cõfeſsionem vel per teſtes: vt habetur in c. qualiter & quando. el. ij. §. debet de accuſa. vbi eſt text. de hoc.

3 ¶ † Differt autem poſitio à libello: quia libellus habet concluſionem: ſed

ſed poſitio non:vnde reſpondens libello, cenſetur litem conteſtari: vt dixi ſuprà in præcedenti parte:in tractatu de litis conteſtatione: ſed reſpondens poſitionibus, non cenſetur litem conteſtari:ſecundum Bal. in d. l.ij.§.quod obſeruari. circa fin. C.de iura.calum.Quod tamen non procederet in cauſis ſummarijs, in quibus

4 non requiritur libellus † ſed cauſa poteſt incipere à poſitionibus & articulis:qui ſuccedunt loco libelli:vt tenet Old.in conſi. ccxliiij. in princ. Nam tunc reſponſio haberet vim litis conteſtationis ex identitate rationis.l. à Titio. ff. de verb. oblig.l.

5 illud. ff. ad l.Aquil. †Item, in cauſis ſummarijs iudex poteſt dare vnum & eundem terminum ad ponendum & articulandum: vt inquit Cardi.in d.cle. ſæpe.§. & quia. in octauo not. & vij.q.de verb.ſigni. Et hoc ſeruatur cõmuniter hodie in regno: quia vnus terminus datur ad probãdum: & infra illum terminum fiunt poſitiones & articuli ſine diſtinctione: vt probat regia prag. quæ incipit: quinta die.&c. vnde inoleuit cõmunis practica aduocatorum, qui dicũt in articulis: item ponit, & probare intendit,&c.Nam per hæc verba intentio articulantis eſt,vt ſi pars confitetur id,quod eſt articulatum,tales articuli ſuccedũt loco poſitionum. Si verò negat, & tunc ſuccedunt loco articulorum: vt ſuper eis poſsint teſtes examinari:vt not.Card.in d.§. & quia in viij.not.& Spe.in tit.de teſte.§.nunc videndum.poſt princ.

6 ¶†Differunt etiam poſitiones ab articulis: quia is qui ponit, cenſetur fateri illud,quod poni:vt not. Alex. in conſi.lxxj.col.j.in iij.volu. in tantum, quòd non poteſt talem confeſſionem reuocare: niſi doceat de errore:& talis confeſsio præiudicat ſibi,ſiue poſitio ſit ſcripta,ſiue non:vt not.Spec.in tit.de poſitio.§.x.col.j.& ij.verſi.quid ſi actor.& verſic.item,ſi

7 ponens. † Sed is, qui articulat, non cenſetur fateri id,quod dicit in articulis:vt not.Abb.in c. cùm venerabilis.in fin.de excep.& Ioan.And. in c. fin.de iureiur.lib.vj.& Anto. de But. & doct.in c.ſi.de confeſ.& Bart.in d. l.ij.§.quod obſeruari.& Bald.in l. ſicut.in fin.C.de repu.hære.& Alex.in cõſi.lxx.col.pen.verſ.prætereà.ij.vo.

8 ¶†Illud autem, quod dixi confeſsionem in poſitione reuocari nõ poſſe, ad inſtar confeſsionis, quæ inducitur per libellum. iuxta.l. cum precũ. & ibi Bald. C. de li. cauſa. intellige procedere ſanè, poſtquam poſitio fuit in iudicio præſentata:& per iudicem approbata & admiſſa. nam tunc fit de actis: ſecus ſi ante: quia nondum eſt facta de actis, nec concludit parti: vnde tunc poſſet reuocari:per ea,quæ not.Bal.in l.generaliter.§.ſed iuramento.col.j.verſi.nota ſuper verbo.&c.C.de reb. cred. & not.in c.cum contingat.de offi.dele.

9 ¶†Limita etiam hoc dictum de confeſsione non procedere, quando fieret poſitio præcedente negatiua per modum exceptionis: vt puta:ſi pars aduerſa tale quid poſuerit, quod negatur, &c. excipiendo ponitur. &c. Nam tunc ponens non videtur fateri:vt eſt glo.in l.ſiquidem. in verſic. coteſtatione. C. de excep. & gloſ. &

Bart.

Bartol.in l.non vtique.ff.de excep.& And.de yſer.in c.j.§.inſuper.circa fi. col.de conten.inter do.& fide.de in-ueſt.& Iaſ.in l.Iulianus.col.viij.ff.de
10 condi.indeb.¶†Quando autem fieri & pręſentari debeant poſitiones ſiue articuli,tractat Spe.in tit.de poſitio. §.iiij. Et breuiter dicas,quòd debent fieri infra terminum datum ad probandum:aliâs elapſo termino vlterius produci non poſſunt, vt tenet Spec.in tit.de dila.§.fi.verſi.itē,quid ſi datus.& Bal.in l.in contractibus.§.
11 illo.C.de non nu.pecun.† Nec tenetur illis poſt terminū productis pars reſpondere:ſecundum Bal.ibi & Bal. in addi.Specu.in tit.de dila.ver.lapſo
12 termino &c.el.ij.† Quod tamen intelligas, niſi poſitio eſſet obſcura ſiue articulus obſcurus: quia poteſt declarari poſt terminum vſque ad concluſionem in cauſa:ſecundū Bal. in l.tres denuntiationes.in fi.C quomodo & quando iud.Et de prædictis vide vnum pulchrum conſi. Oldr.in conſil.ccxliiij.
13 ¶†Debent autem fieri poſitiones poſitiuè:non interrogatiuè: aliâs pars non tenetur illis reſpondere:ſecundum Bal.in l.data opera.col.xj.C.qui accuſ.non poſ.& Paul.de caſt.& Iaſ. in l.iudices.C.de iudic.& Gemi.in c. j.col.pen.de cōfeſ.lib.vj.vbi adſignatur ratio:quia is,qui ponit, fatetur: vt ſuprà dixi:non is,qui interrogat: ſecundum Bar.in d.§.quod obſeruari.Quia.n.ponens vult vt aduerſarius reſpondeat, ad hoc, vt per eius confeſſionē releuetur ab onere probandi;ita etiam æquum eſt,vt ipſe ponens per ſuam confeſſionem releuet aduerſarium ab onere probandi ad hoc vt iudicium clauderet.
14 ¶†Reſponſio autem poſitionibus poteſt fieri per verbum:credit.vt dicitur in d.prag.quinta die. Quod verbum,eſt veritatis expreſſiuū in principali reſpondente:ſecundum Bal.in l.j in fin.C.de fal.cauſa adiec.lega.& Spec:in tit.de poſitio.§.vj.ver.hoc tamen.de quo vide Gemi.in c.j.col.iij. de confeſ.lib.vj.Nam ita præiudicat confeſſio facta per verbum : credit: ſicut de veritate : vt tenet Pet.Phil. Cor.in conſi.clxxxvj.col.j.in iij.vol.
15 ¶†Et debet fieri reſponſio in ſecreto,ſine præſentia aduocati vel procuratoris: & ſine eorum conſi.vt eſt ritus magnæ curiæ,in numer.273.incipiens:item,quòd quandocunque.
16 ¶†Quod tamen ſingulariter limita non procedere in ruſtico vel idiota: quia quando examinatur vt principalis,poteſt in ſuo examine intereſſe eius aduocatus vel procurator: ad hoc ne propter eius ſimplicitatē decipiatur in reſpōdendo.ita tenet Hoſti.in c.dilecti.de iud.quem refert & ſequitur Soci.in repe.l.j.col.iiij.ff.de
17 vulg.& pupil.¶†Item,ſi principalis examinatus cum iuramēto deponat falſum,non punitur de periurio:ſed ſolum Deum habet vltorem.ita dicit dictus ritus.273.& in iſto caſu poteſt verificari diſpoſitio.l.ij . C.de
18 reb.credi.†Poſſet tamen iudex facere præceptum principali volenti ſe examinare,vt verum dicat ſub certa pœna:quo caſu authoritate præcepti poſſet illum punire,ſi falſum dicit:ſecundum Bar.in l.ius alimentorum.ff.vbi pupil.edu:debeat.

19 ¶ † An autem debeat dari copia articulorum parti? Dic quòd ſic: tam de iure comuni, quàm per d. regiã prag. Quinta die. vt no. Abb. in c. per tuas. col. ii. de teſti. & Bal. in l. ij. C. vt lite pen. Verùm debet prius pars petens copiam, examinari & reſpondere: & poſteà habere copiam: ſecundũ Bald. ibi & probatur in d. prag. quinta die.
20 vbi plus dicitur: † quòd ſi is, qui habuit copiã, vult nouos articulos producere, poteſt illos præſentare infra tres dies à die acceptæ copiæ: itẽ poſſunt præſentari articuli etiam in die quo curia nõ regitur: dummodo non ſit dies feriatus: ſufficit, quòd ſoli actorum magiſtro præſentetur ſine præſentia iudicis: vt eſt ritus magnæ curiæ in nume. 203. qui incipit: item
21 ſeruat ipſa curia, quòd dato. & c. † copia autem interrogatoriorum nõ datur: ſecundum Abb. in d. c. per tuas. & Alexã. in l. ij. C. de eden. Et hoc ideò, ne inſtruantur teſtes ad falſum.
22 ¶ † An autem volens reſpondere poſitionibus, poſsit petere terminum ad deliberandum: vt quia non bene recordatur? Spec. in titu. de poſitio. §. vj. verſic. quid ſi interrogatus. tenet, quòd ſic: quando vult reſpondere de veritate. verùm, quia hodie in regno per d. prag. quinta die. eſt permiſſum reſpondere per verbum: credit: puto, quòd nõ debet dari terminus ad deliberandum. vt dicit Spec. ibidem. Et hoc ſentit propriè dicta prag. dum dicit; quòd partes debent reſpondere viciſsim, & ſine temporis interuallo.
23 ¶ † Quid autem operatur illa clauſula, quando iudex admittit articulos, ſaluo iure impertinentium & nõ admittendorũ? Dic quòd ſi in futurum apparet, quòd non debebant admitti, habentur pro non admiſsis: & reijciuntur etiam depoſitiones teſtium receptæ ſuper illis: ita tenent Io. and. & Ioan. de imo. & communiter doct. in c. cùm contingat. de offic. delega. Reliqua in hac materia poſitionum dic, vt per Specu. in d. titu. de poſitio. & per Bar. Bald. Franc. de are. & doct. in l. ij. §. quod obſeruari. C. de iura. calum. & per Bart. Alexã. & docto. in l. ſi duo. §. idem Iulianus. ff. de iureiurã. Sequitur quintus actus, ſcilicet confeſsio.

Rober. Maranta. V. I. D.

De Confeßione.

1 *Confeſsio, inter genera probationum numeratur.*
2 *Confeſsio extraiudicialis parte abſente, ſemiplenè probat: ſed parte præſente, plenè. & num. 12.*
3 *Confeſsio extraiudicialis in criminalibus facit indicium ad torturam.*
4 *Confeſsio per verba diſpoſitiua vel enuntiatiua, non probat, niſi ſit iurata.*
5 *Confeſsio probata per teſtes contra inſtrumentum in ſcriptis, non nocet.*
6 *Confeſsio ſine cauſa non plenè probat, niſi fiat ad liberandum.*
7 *Confeſsio prælati, non nocet eccleſiæ, niſi aliter veritas probetur.*
8 *Cõfeſsio inter perſonas prohibitas, eſt ſuſpecta: & non probat.*
9 *Confeſsio ex cauſa mutui, non probat infra biennium.*
10 *Confeſsio facta calore iracundiæ, non nocet, niſi detur perſeuerantia.*
11 *Teſti dicenti ſe falſum teſtimonium dixiſſe,*

niſſe,non creditur ad infringendum eius depoſitionem.

13 *Confeßio parte abſente,probata per vnũ teſtem,nullam facit probationem.*

14 *Confeßio probari debet per duos teſtes,de eadem confeßione deponentes.*

15 *Confeßio extraiudicialis geminata,plenè probat.*

16 *Confeßio extraiudicialis parte abſente facta ad exonerationem conſcientiæ, facit plenam probationem.*

17 *Confeßio extraiudicialis emanans ſuper eo,quod dependet ex mera voluntate confitentis,valet.*

18 *Confeßio abſente parte acceptata per aliquem nomine abſentis,plenè probat.*

19 *Confeßio parte abſente facta,valet iure canonico.*

20 *Confeßio facta in apocha,parte abſente, valet.*

21 *Confeßio iudicialis habet vim ſententiæ & ſuperat omne genus probationis.infringitque omnes probationes factas per teſtes vel inſtrumẽta,in fauorem confitentis.nec reducitur ad concordiam cum dictis teſtium.*

22 *Confeßio iudicialis,tollit omnem præſumptionem iuris: & de iure.*

23 *Confeßio poſt concluſionem in cauſa,plenè probat.*

24 *Confeßio facta in proceſſu inualido,ſufficiens eſt ad condemnandum.*

25 *Confeßio ſe referens ad inſtrumentum inualidum,an probet.*

26 *Confeſſus in ciuili,habetur pro condemnato:ſecus in criminali.*

27 *Confeßio qualificata an & quando poſſit pro parte acceptari & pro parte repudiari.*

28 *Debitor, qui non poteſt probare ſolutionem mutui in ſecreto ſoluti:qualiter reſpondere debeat poſitionibus in quibus creditor intendit velle mutuum ſibi reſtitui.*

29 *Confitens occidiſſe ad ſui deffenſionẽ eam non probando,non punitur,vt homicida: ſed mitius punitur.*

30 *Confeßio vt iudicialis dicatur,an neceſſariò coram iudice pro tribunali ſedente fieri debeat.*

31 *Confeßio coram arbitro vel arbitratore recepta,an dicatur iudicialis vel extraiudicialis: & an coram iudice fidem faciat & qualiter.*

32 *Confeßio dubia,interpretatur in fauorem confitentis.*

QVintus actus ſucceſsiuè
emergens in hac ſecunda
1 parte iudicij:eſt †confeſ
ſio:nam dato termino ad
probandum: & præſentatis articulis
ſiue poſitionibus,proceditur ad examinationem principalis: qui ſolet quandoque confiteri:& ſua cõfeſsio releuat partem ab onere probandi. Et quoniam vario modo producuntur confeſsiones in iudicijs,quia numeratur confeſsio inter genera probationum:vt not.gl.in l.j.C.de eden. ideò videamus breuiter aliqua de eius materia. Vnde eſt ſciendum, quòd confeſsio alia dicitur iudicialis:alia extraiudicialis.Confeſsio iudicialis dicitur, quæ fit in iudicio: extraiudicialis, quæ fit extra iu-
2 dicium. ¶ †Videamus primò de extraiudiciali, quæ non fit in iudicio, nec coram iudice.Et ſi quæris quem effectum habet,ſi producitur in iudicio in vim probationis?Dic quòd in ciuilibus, ſi ſit parte præſente

probata per duos teſtes,facit plenam probationē:& præiudicat etiam hæredi confitentis:ſecundum Bal.in l.j. col.fin.verſi.de vno quæro &c.C.ex delic.defun.& Soc.in conſi.cclxxviij. col.j.in ij.vol.& Ioan.an.in rubr.extrà de proba.& Alex.in cōſi.xix.col. j.in iiij.vol.Et licet Alex.in cōſil.xx. col.j.in iiij.volu.teneat, quòd vltra præſentiam partis requiratur etiam acceptatio:tamen communiter tenetur contrarium ſcilicet quòd non requiritur acceptatio:quia ex quo confeſsio tendit in fauorem præſentis, præſumitur acceptatio ex eius parte. l.qui patitur.ff.manda.& per ea,quæ plenè tradunt Bart.& Mod.in l.quæ dotis.ff.ſolu.matr.ita in ſpecie tenet Alex.ibi cōtrarius in l.iij.C.de repu. hære.& ad prædicta eſt text.in l.Publia.§.fi.ff.depoſiti.

¶ Si verò confeſsio extraiudicialis fiat parte abſente,tunc probata per duos teſtes facit ſolam præſumptionem,id eſt ſemiplenā probationem: ſecundum gl.& Abb.in c.fi.col.v.de ſucceſ.ab inte.& Alex.in conſi.xxiiij. col.pen.in princi.in ij.volu.& conſil. xxxvj.col.ij.in fi.in v.vol.& habetur per Matt.de afflic.in deciſ.xij.& deciſio. cccxxxvij.& deciſio.ccclxxxv. conſi.Neapo.& per Alexan.in conſi. clij.colum.fin.in v.volu.& Pet.Phil. Corn.in cōſi.cxiij.in litera.s.in j.vol.

3 ¶ † Sed in criminalibus talis confeſsio extraiudicialis facit indicium ad torturam:ſecundum glo.& Bart.in l. capite quinto.ff.de adul.& Lud.Roma.in conſi.clxxvij.col.ij.& Bar.in l. quoniā.ff de his,qui no.infa.& Bald. in l.ictus fuſtium.eo.titu.& Alex.in l.magiſtratibus.ff.de iur.omn.iudic. Quod tamen limita multis modis: quos plenè tradit Felyn.in c.olim.de reſcrip.& in c.at ſi clerici.colū.vj.de iudic.vbi cumulat multos caſus, in quibus confeſsio extra iudicium plenè probat:etiam in criminalibus: Et illud quod dixi in criminalibus, intellige ſiue parte præſente, ſiue abſente:vt d.l.capite quinto. & tenet Pet.Phil.Cor.in conſil.cclx.in litera. d.in iij.volumi.

4 ¶ † Super prædictis ergo firmo duas concluſiones.Prima eſt,quòd confeſſio extraiudicialis parte præſente, plenè probat:vt ſuprà. quam limita procedere,quando fit per verba diſpoſitiua:ſecus,ſi per verba enuntiatiua:quia tunc non probat:per text. in c.fina.& ibi Abb.& docto.de ſucceſ.ab inteſt.& habetur in deciſio. cv.concil.Neapol.niſi eſſet confeſſio iurata:vt eſt alia deciſ.clxiiij.concil.Neapoli.

5 ¶ † Secūdò limita,quando teſtes producerentur ad probandam confeſsionem contra inſtrumentum celebratum in ſcriptis continens debitum: quia tunc non omnis probatio confeſsiōis parte præſente,facit plenam probationem: ſed eſt neceſſe,quòd probetur per quinq; teſtes rogatos: iuxta formam.l.teſtium. C.de teſti. cum authen.ibi poſita.& eſt gloſſ.in c.teſtes.in glo.magna.in fi.iij.q.viij. & habetur in d.deciſ.cv.concil.Neapoli.in fin.

6 ¶ † Tertiò limita,quando confeſsio fuit facta cum cauſa:puta, confiteor me debere ex cauſa mutui:aliàs non nocet,licet probetur:gloſſ.eſt in d.c. teſtes.

in glo.magna circa fin.iij.queſt.ix.&
eſt text.& ibi Alexand.in l.cùm de
indebito.§.fina.ff.de proba.intellige
tamen,quòd non nocet quo ad ple-
nam probationem:ſed facit ſemiple-
nam:& cauſa debet tunc ſaltem alle
gari per eum,qui innititur confeſsio
ni:ſecundum Alexan.in conſi.iiij.co
lum.penul.& conſi.lxxxiij.colum.fin.
in j.volum.& Specu.in titu.de con-
feſſ.§.nunc videndum.colum.iij.ver
ſicu.ſed quæ eſt ratio.& verſicu.ſeq.
& Ioan.de imo.in c.ſi cautio.de fide
inſtrumen.vbi vide plenè per Felyn.
Item intellige,quando confeſsio fie
ret ad obligandum : ſecus,ſi ad deli-
berandum:vt ſi dico:confiteor te mi
hi non teneri.quia plenè probat li-
berationem.text.eſt & ibi commu-
niter docto.maximè Iaſ.in l.tale pa-
7 ctum.in princ.ff.de pactis.¶ † Quar-
tò limita in confeſsione prælati,quę
non præiudicat eccleſiæ , niſi aliter
probetur veritas : vt habetur in de-
ciſio.clxviij . concil . Neapo.de qua
materia vide plenè per Felyn.in c.
8 edoceri.de reſcrip.¶ † Quintò limi-
ta , quando talis confeſsio fieret in-
ter perſonas prohibitas & ſuſpectas:
quia non probat:vnde non creditur
prælato dicenti ſe donare ſeruitori-
bus propter merita & ſeruitia , quæ
ab eis recepit,niſi aliter probentur:
vt not.Ioan.and.in addi.Specu.in ti-
tu.de reb.eccle.non alie.ſuper rub.&
Bald.in l.iubemus.colum iij.verſicu.
deinde vide.&c.C.de ſacroſanct.ec-
cle.Et ſimiliter,quando maritus do-
naret vxori , vel pater filio , propter
merita:& idem in ſimilibus caſibus,
qui ſunt in iure innumerabiles : de
quibus habetur per Barto.& docto.
in l.poſt contractum.ff.de dona.& in
l.per diuerſas.C.manda.& in l.ſi do-
natione.C.de colla.& in l.j.§.nec ca-
ſtrenſe.ff.de colla. bon.& Angel.in
conſi.v.colum.fin.& plenè Matth.de
afflic.in conſti.diuæ memoriæ.colū.
xxv . pro hoc eſt text.in l.qui teſta-
9 mentum.ff.de prob.¶ †Sextò limita
in confeſsione ex cauſa mutui : quia
non probat infra biennium,niſi ali-
ter probetur vera numeratio. in to-
to titu.C.de non nu.pecu.& inſti.de
10 lite.obliga.per totum.¶ †Septimò li
mita,niſi confeſsio eſſet facta calore
iracundiæ:quia non nocet,niſi detur
perſeuerantia.gloſſ.eſt in verſicu.ad
monita in fin.& ibi Abb.in c.ex li-
11 teris . de diuor . ¶ † Octauò limita
non procedere in depoſitione teſtis,
dicentis extra iudicium ſe falſum
depoſuiſſe in iudicio : quia non per
hoc tollitur eius depoſitio , & idem
in iudice dicente ſe venalem ſenten
tiam tuliſſe,& ſubductum ſecundum
Angel.in conſi.cccviij.verſic.deſcen
12 do ad tertium eorum . ¶ † Secunda
concluſio eſt , quòd confeſsio facta
parte abſente , probat tantùm ſemi-
plenè:quod intellige,etiam ſi fiat ad
liberandum : ſecundum Pau.de caſt.
in conſil.lxxix . in ſecundo volumi.
13 ¶ † Limita primò , dummodo talis
confeſsio probetur ad minus per
duos teſtes.nã ſi probatur per vnum
teſtem , nullam facit probationem:
nec plenam nec ſemiplenam , nec e-
tiam indicium : ſecundum Alexand.
in conſil.cxxxij.colum . penulti. ver-
ſi.non obſtat etiam,&c.in v.volumi.
14 ¶ † Secundò limita,dummodo duo

teſtes deponant in indiuiduo de eadem confeſsione:ſecus ſi vnus teſtis dicit de vna confeſsione, facta vno die:& alius de alia:quia etiam ſi mille eſſent teſtes,non probant, etiam ſemiplenè:ex quo ſunt ſingulares:& non iunguntur:ſecundum Alexan.in conſi.xxxvj.colũ.ij.& conſil.xxxix.in
15 v.volum.¶ † Tertiò limita,niſi iſta confeſsio extraiudicialis eſſet geminata:quia tunc æquiparatur iudiciali confeſsioni:vt plenè probat:ſecundum Bart.in l.cùm ſcimus.C.de agri.& cenſi.lib.xj.& Ludo.rom.in conſi. ccxc.colum.ij.& Pau.de caſt.in l.Publia.§.fi.ff.depo.& Iaſ.in.§.in perſonam.colum.ix.inſti.de actio.vbi plura cumulat de materia geminationis.& Felyn.in c.olim.de reſcript.& in c.ſi cautio. de fi.inſtrumen.& ibi etiam Abb.in fin.& habetur in deci.
16 cccxxxvij.concil.Neapo.¶† Quartò limita, quando talis confeſsio fieret ad exonerationem conſcientiæ:vt ſi quis parte abſente bonam fidem agnoſcens,& pro ſuæ conſcientiæ,exoneratione, fatetur ſe extorſiſſe vſuras: vel habere tale depoſitum: vel ſimile:nam iſta confeſsio plenè probat:ſecundum Bald.in l.generaliter. in.x.queſtio.C.de non nume.pecu.& Petr.Philip.Corn.in conſil.ccxj.col. ij.in iij.volumi.& habetur in deci. clxiiij.in fin.concil.Neapo.Pro hoc ſolet allegari gloſ.in c.quotiens cor
17 dis.j.queſtio.ſeptima.¶ † Quintò limita, quando confeſsio emanat ſuper eo, quod dependet ex mera voluntate confitentis:vt eſt aditio hæreditatis vel ratihabitio: vel aliud ſimile:quia tunc plenè probat,etiam abſente parte: ſecundum Barto.in l. certum.§.ſi quis abſente.ff.de confe. Pro hoc eſt gl.1 l.Põpo.la.j.ff.de ne. geſt.& Bal.in.d.l.generaliter.in xj.q.
18 ¶ † Sextò limita,niſi talis confeſsio eſſet acceptata per aliquem nomine abſentis: quia plenè probat: vt not. gloſ.& Pau.de caſt.in l.tale pactum. in princ.ff.de pact.pro hoc eſt glo.in verſicu.legatum.& ibi per doct.in l. huiuſmodi.in princ.ff.de legat.j.
19 ¶ † Septimò limita non procedere, de æquitate canonica: ſecundum quam plenè probat talis confeſsio parte abſente.ita tenet Franc.de are. in conſi. lx.& conſil.lxiiij.colum.ij. & præſertim, quando extaret iuramentum:vt not.Petr.Philip.Corn.in conſil.cxiij.colum.iij.in j.volumi.& habetur in dicta deciſio.clxiiij.concil.Neapo.in fin.de qua materia vide Mod.maximè Iaſ.in d.l.tale pactum.in princ.ff.de pac.& Moder.in d.c. ſi cautio. quia multi in hoc tenent contrarium,non facientes differentiam inter ius canonicum & ciuile,quantum ad hoc.
20 ¶†Octauò limita,niſi confeſsio eſſet facta in apocha, parte abſente: quia quandocunq; illa apocha peruenit ad creditorem, plenè probat illa confeſsio legitimè probata: ſecundum Bald.in conſil.ccclxxx.in v.volumi.de quo vide in d.l.tale pactum. in princip.plures alias limitationes, & dicta ad hanc materiam confeſſionis extraiudicialis,vide per Fely. in d.c.ſi cautio.de fide inſtrumen.& in d.c.olim.de reſcrip.
21 ¶ † Venio nunc ad ſecundum membrum principale:videlicet de confeſſione iu-

ſione iudiciali:ſcilicet,quæ fit in iudicio:quæ eſt tantæ efficaciæ, quòd habet vim ſententiæ & rei iudicatæ in ciuilibus,adeò quòd non expectat aliud,niſi præceptum de ſoluendo.l.vnica C.de confeſ.nam nulla eſt maior probatio, quàm proprij oris confeſsio.& dicitur pleniſsima probatio : vt not . Petr.Philip . Corn.in conſil.cclxj.colum.ij.in iiij.volumi. Item facit in rem notoriam:vt dicit idem Pet.Philip.Corn.in conſi.xliiij. colum.j.in iiij.volumi.& in conſilio. ccxxiiij.in litera.e.in eodem volumi.vbi dicit,quòd ſuperat omne genus probationis,intantum,quòd confeſsio infringit omnes probationes factas per teſtes vel inſtrumenta in fauorem confitentis contrarium : & nunquam reducuntur ad concordiam teſtium dicta,cum confeſsione producentis.ita pulchrè tenet Ludo.ro
22 ma.in conſil . cccxcj.in fin.† Item, confeſsio tollit præſumptionem iuris,& de iure:licet alia probatio non admittatur.vt not.gloſ.Bartol.Bald. & docto.in aut.ſed iam neceſſe.C.de dona.ante nupt.& Petr.Philip.Corn. in conſi.xxxix.colum.fina.in litera.g. in iiij.volumi.& conſil.ccxxxv.in litera.c.in iij.volumi.& Alexand.in l. non eſt veriſimile . ff . quòd metus cauſa,& ibi etiam Barto.& Felyn.in
23 c.iiij.colum.ij.de præſumpt. † Item licet poſt concluſum in cauſa , non admittatur alia probatio:tamen admittitur probatio per confeſsionem: ſecundum Bald.in rub.C.de proba. colum.iij.ver.ego aliter probo,&c. quod tamen intelligit ibi Pau:de ca. quando confeſsio ſponte fieret:non quòd inuitus poſsit quis compelli ad confitendum & Anto.de but.in c.licet cauſam . de proba.vbi idem dicit poſt terminum ad probandum,& probatum habendum.prout eſt gloſ.in c.primo de confeſ.libro ſexto. Idem, poſt publicationem proceſſus:ſecundum Cardinalem in clemen.prima. xciij.queſt.de cauſa poſ.& proprie.& Bal.in authen.ſed nouo iure.C.ſi cer
24 tum peta.¶ † Item,eſt tantæ potentiæ iſta confeſsio iudicialis ,quòd etiam ſi fiat in proceſſu inualido,poteſt ex ea ferri ſententia,non obſtante inepto proceſſu:ſecundum Barto. in l.ſi confeſſus.ff.de cuſt.reo.& dic, vt ibi per eum,& Flo.in l.proinde.§. notandum.ff.ad.l.aquiliam & Alex. in conſi.xxxiiij colum.ij.in iij.volu. & Bald.in l.ictus fuſtium.ff.de his, qui not . infam . & habetur in deciſ.
25 ccclxxiij.circa fi.conci.Neap.† Quid autem , ſi confeſsio ſe referat ad inſtrumentum inualidum , an probet?
26 vide Ludo.ro.in.conſ.294.¶ †Item, in ciuili confeſſus habetur pro condemnato : vnde non requiritur alia ſententia , vt ſupra dixi : per. l .primam C.de confe.ſed in criminali,eſt ſecus:quia non habetur pro condemnato:vnde requiritur ſententia:vt d. l.ſi confeſſus,& ibi Barto.ff.de cuſto. reo.& not.Petr.Philip.Corn.in conſi.lv.colum.ij.in quarto volum.& in conſil.cclx.in altera.d.in iiij.volumi.
27 ¶ † Super hac materia confeſsionis, eſt ſciendum , quòd quandoque fit ſimpliciter : & quandoque qualificate:ſimpliciter , fit confeſsio,quando reus confitetur debitum vel crimen purè ac ſine aliqua qualitate : tunc

enim eſt fundata intentio actoris,vt dixi.ſed quando adijcitur aliqua qualitas,tunc dicitur qualificata:& tunc ſtat dubium , an poſsit acceptari pro parte : & pro parte repudiari ? ſuper qua concluſione adhibetur talis diſtinctio : videlicet,aut contra qualitatem annexam confeſsioni,eſt aliqua præſumptio iuris:& tunc poteſt acceptari pro parte:vt ſi reus confitetur ſe occidiſſe ad ſui defenſionem: vel dixiſſe verba opprobrioſa , non animo iniuriandi:nam ſtatur ſuę confeſsioni contra ſe:& non creditur ſibi quo ad illam qualitatem:niſi illa qualitas probetur:& eſt ratio : quia contra illam qualitatem vrget præſumptio iuris:quæ eſt,vt quilibet occidens , vel dicens verba iniurioſa, cenſeatur habere animum offendendi:niſi contrarium probetur.l.prima. C.de ſicar.& l.ſi non conuicij . C.de iniur.& tunc non fit diſtinctio,an ſit vnum capitulum in confeſsione:vel plura.Ita hæc omnia declarat Abba. in capi.bonæ.el.ij.colum.penulti.de prælat.& Petr.Philip.Corn.in conſili.xciiij.colum.ſecunda & tertia.maximè in litera. i .in iij.volumi . Aut contra illam qualitatem nulla eſt præſumptio iuris , & tunc aut confeſsio qualificata continet vnum capitulum,& debet tota acceptari:vel tota repudiari : & non poteſt diuidi: vt ſi reus confitetur ſe promiſiſſe ſub conditione : vel ſi dicat : verum eſt,quòd recepi à te centum,quæ mihi debebas ex cauſa mutui , iſtud eſt vnicum capitulum : & confeſsio in iſto caſu non præiudicat confitenti: ſecundum Abb.in d.c.bonæ.colum. penulti . & Barto . in l . Aurelius.§. idem quæſijt.ff.de libe.lega.Aut continet plura capitula:vt ſi dicit : verum eſt , quòd mutuaſti mihi centum:ſed feciſti mihi pactum de non petendo.& tunc poteſt acceptari pro parte : & tenetur reus probare pactum de non petendo:aliâs condemnatur : ſecundum Abb.in d.c.bonæ. & Barto.in d.§.idem quęſijt.& prædictis adde Andr.de yſer.in conſti. terminum vitæ : in fin.& in c . j . §.ſi verò violator.colum.ij.verſicu.probare:de pace tenen.

28 ¶†Vnde ſuper hoc nota bonam cautelam,quando creditor mutuauit tibi pecuniam,quam tu in ſecreto reſtituiſti : nam ſi facit poſitionem quòd mutuauit , & tu reſpondes verum eſſe:ſed ſibi reſtituiſti,quam reſtitutionem probare non potes,certè iudex te condemnaret:Vnde cautela eſt,quòd reſpondeas:nihil mihi mutuaſti,propter quod ſim tibi obligatus:& ſic non eris periurus nec incides in laqueum:quia ſolutione debiti fuit ſublata obligatio:ita no.tenet Fran.de are.in l.prima.colum.ſecunda.in fin.ff.ſi cert.peta.

29 ¶†Vnum tamen tene menti,pro declaratione eorum,quæ ſuprà dixi:nam licet is, qui confitetur occidiſſe ad ſui defenſionem , veniat condemnandus, niſi probet defenſionem,vt ſupra dixi:tamen ex tali confeſsione non poteſt condemnari,vt homicida,ad pœnam mortis naturalis:ſed mitius:puta pœna relegationis : & hoc propter illam qualitatem.ita tenet Abb. in c.auditis.colum . penulti.& ibi etiam Fely.de præſcript.& Alexand.

in l.non

in l.non ſolùm §.ſciendum in lec. ff. de ope.no.nun.& Soci.in repe. l.primæ ff.de vul.& pupil.in.xj.col. quod nota pro limitatione cõſtitu. termino vitæ quæ vult, vt occidens occidatur.

30 ¶†Sed poſſet dubitari,quomodo cognoſcitur confeſsio iudicialis: an ſit neceſſe, quòd fiat coram iudice pro tribunali ſedente? magis communis opin. quòd ſic: in cauſis requirentibus plenam cauſæ cognitionem: vt no. Ioan.and.in addi.Spec.in tit. de poſitio §.ij.& Abba.in c.at ſi clerici. colũ.ij. & ibi etiam Felyn.de iudi.& Abb.in c.ſi.de confeſ.& gloſ.& Bart. in l. cùm ſcimus C. de agri. & cen. lib.xj. vbi dicitur, quòd ſi fieret coram notario,non diceretur confeſsio iudicialis,de quo dicto vide gloſſ.& Bald.in l.iubemus.& in l.interrogatum C.de libe.cau. & Felyn.in c.quoniam contra falſam.col.xxv. de proba.& Cald.in conſi.ij.in tit. de offic. ordin.& Bartol.in l.iiij.§.hoc autem in vj.& vij.oppo.ff.de damn.infec. & Alexan.in l.ſi confeſſus ff. de cuſto. reo.& hebetur in deciſ.ccxlv.concil. Neapoli.in iij.col.vbi dicitur, quòd notarius,nõ poteſt recipere cõfeſsionẽ,niſi pręſente iudice,vel cõmittente:aliàs confeſsio non præiudicat.

31 ¶†Quid autem, ſi confeſsio fiat coram arbitro, an dicatur iudicialis vel extraiudicialis? dic quòd in arbitratore non eſt dubium:& omnes tenẽt communiter,quòd ſit extraiudicialis:ſecundum Alexand.in conſi. xiij. colum. iij.& conſil.xcvj. colum. iiij. verſicul.ſi ergo &c.in primo volum. & Lud.Roma.in cõſi.cccxlvj.col.ij. & habetur in deciſ. clxxviij. concil. Neapoli.in vj.dubio: ſed in arbitro, eſt varietas inter docto.nam.Ioan.de imo.in c.præſentia,de teſti. tenet, ꝙ valet vt iudicialis: ſed Cyn.in l.prima C.de confeſſ.tenet quòd valet,vt extraiudicialis.& illud quod dicitur: in l. penulti.in ſi. C. de arbit. quòd confeſsio recepta coram arbitro, facit fidem coram iudice: intelligitur ſecundum eum, vt confeſsio extraiudicialis: vt dicitur in dicta deciſio. clxxviij.in vij.dubio & videtur eſſe de mente Bald.in l.pe.in ſi. licet loquatur ſolùm,quo ad vnum effectũ: ſcilicet,infamiæ:ſed Bartol. in l.j. in fin.C.de confeſſ.tenet,quòd valet,vt iudicialis: & hanc opin.Bartol. puto veriorem in caſu,in quo ponimus arbitrum proceſsiſſe iuris ordine ſeruato ad inſtar iudicis: & ità confeſſionem recepiſſe: cùm arbitria ſint redacta ad inſtar iudiciorum l.prima & ibi Bar.ff. de arbi. de qua materia vide Alexand.in conſil.xix.col.iij. in iiij. volum.& Felyn. in d. cap. præſentia.

32 ¶†Vltimò ſuper hac materia eſt ſciendum,quòd cõfeſsio dubia ſemper interpretatur in fauorem cõfitentis. ita tenet Philipp.Decius in conſilio. clxxxix.colum.vij.in fin.quod nota, quia in alijs actibus & probationibus dicimus contrariũ:ſcilicet,quòd probatio dubia interpretatur contra producentem c.in præſentia. de proba. & habetur in l. veteribus ff. de pac.tamen rectè intuendo idem dicimus in confeſsione: quia confeſſio producitur per partem aduerſam in ſui fauorem. vnde interpretatur

contra eam:ex quo interpretatur in fauorem confitentis:ſcilicet, aduerſarij.¶Reliqua de materia confeſsionis:dic vt per Spe.in titu. de confeſſ. per totum.& per Lanfran.in c. quoniam contra.in verſicu.confeſsiones. de proba.& Bartol.Bald. & doct.in l. vnica.C.de confeſſ.& Cano in c.fi.& per totum eo.ti.

Rob.Marant. I. V. D.

De teſtium productione.

1 *Teſtium examinationes,quo ordine fiant & quid ſeruetur in regno.*

2 *Teſtium depoſitio non valet,parte non citata,nec præſente iuramento.*

3 *Teſtium rubrica, quid continere debeat.*

4 *Teſtes examinari poſſunt die feriata,dūmodo iurent in die iuridica. & nu,7.*

5 *Teſtes vltra ſeptem examinari non poſſunt ſuper vnoquoque articulo.*

6 *Teſtes in loco iudicij examinari debent: niſi ſint perſonæ egregiæ,mulieres,infirmi,vel alio modo impediti.*

8 *Teſtes citati infra terminum,iurare poſſunt infra tres dies poſt terminum.*

9 *Teſtis deponens ſine bona cauſa ſcientiæ, ſi fuit interrogatus,non probat.*

10 *Ratio teſtis ſaluat & deſtruit eius dictum.*

11 *Ratio teſtis à dicto diuerſa eſſe debet: aliâs non probat.*

12 *Teſtis non adſignans cauſam ſcientiæ,etiā non interrogatus,in cauſis criminalibus non probat.*

13 *Teſtis etiam non interrogatus cauſam ſcientiæ reddere debet in his, quæ iudicio intellectus percipiuntur: aliâs non probat.*

14 *Iuramentum ſuppletorium non deſertur ex vno teſte non adſignante cauſam ſcientiæ:licet non ſit interrogatus.*

15 *Teſtis adſignans cauſam remotam à ſenſu proprio,non probat.*

16 *Teſtis de credulitate, probat contra producentem.*

17 *Teſtis depoſitio,per verbum videtur:non valet.*

18 *Teſtis de auditu, non probat,niſi in factis antiquis.*

19 *Teſtis depoſitio non iurata,non probat.*

20 *Teſtis iurare debet dicere veritatem pro vtraque parte.*

21 *Teſtis deponens falſum,non iuratus, punitur extraordinaria pœna.*

22 *Teſtes produci poſſunt vſque ad publicationem in cauſa, & non vltra: niſi ſuper nouis articulis dependentibus à veteribus.*

SExtus actus,qui emergit in iudicio ſucceſsiuè, eſt teſtium productio : nam dato termino ad probandum:& præſentatis articulis ſiue poſitionibus : & habita reſponſione partis,quę negauit poſitiones,neceſſe eſt, probare id, quod in articulis continetur?Et quia potiſsimus probandi modus eſt per teſtes, ideò ſolent produci. Quæ materia teſtium eſt totiens ventilata per quamplures tractatus ſcribentium : maximè per Bar.in ſuo tracta.teſtium.per Alber. de mādectis:& per Tindarum in ſuo trac.per Specul.in titulo de teſte.per Lanfranc.in c.quoniā contra.in ver. teſtium.de proba.& per quamplures alios Moder.maximè per Car.extrà, de teſti.per totum. ideò ſuperuacuū mihi

mihi viſum fuit hanc materiam plenè hîc cumulare: cùm ſit ita ampla materia,quæ ſola de per ſe requireret vnum magnum trac. Solùm igitur pro introductione iuuenum in actu practico ſuccinctè attingam tres quæſtiones:& de reliquis remitto me ad dictos trac. ¶ Prima igitur q.erit,quo ordine ſint teſtes producẽdi vel examinandi? Secunda q.erit, qualiter debent teſtes deponere ad hoc, vt probent? Tertia, vſque ad quod tempus poſſunt teſtes produci?

1 ¶†Reuertor ad primã:& dico, quòd talis ordo ſeruandus eſt: videlicet, quia dato termino ad probandum, pars quæ facit articulos, facit citari teſtes,vt veniant prima die iuridica coram iudice ad iurandum & deponendum teſtimonium veritatis ſuper articulis præſentatis,vel præſentandis:nec non facit citari aduerſarium:vt in eodem die compareat viſurus teſtium iuramenta. Et iſta citatio teſtium requiritur, ad hoc vt appareat,quòd non ſponte ſe ingerunt,ſed rogati:quia aliâs ſi vltrò ſe ingererẽt,eſſent ſuſpecti de falſo:ſecundum Bar.in l.poſt legatum §.his, verò ff.de his,qui vt indig.& Alex. in conſi.lxviij.col.ij&.vj. in ij. volu. Requiritur etiã citatio partis, ad videndum iurare teſtes.quia tota ſubſtantia depoſitionis teſtium cõſiſtit in iuramẽto l.iuriſiurandi.C.de teſti.

2 † adeò ꝙ ſi pars nõ eſſet citata, nec aliter præſens iuramento,nihil valet eorum depoſitio.c.ij.& ibi Abba. de teſti.& l.ſi quando. & ibi Bald. C. de teſti.

3 † Et pro hoc habemus ritum magnæ curiæ. qui incipit:item, ſi in rubrica & &c. quo cauetur, quòd actorum magiſter in rubrica teſtium debet ſcribere, qualiter fuerunt examinati parte præſente & vidente eorum iuramenta: vel abſente per contumaciam:aliâs depoſitiones nõ probant. Et facta dicta citatione in prima die iuridica,datur iuramentũ de veritate dicenda teſtibus comparentibus: parte citata præſente,vel in eius contumaciam.

4 Si verò teſtes non comparent, accuſatur eius contumacia? & interponitur decretum fore procedendũ ad eorum examinationem contumacia non obſtante.& ex tunc in anteà poſſunt examinari quandocunque, etiã parte abſente,& in die feriata ad honorem Dei.vt no.glo.in clemen.j.de offic.deleg.& dicam infrà: & etiam poſt terminum probatorium: quia eorum depoſitio refertur ad tempus iuramenti: vt tenet Ludo. Rom. in conſil.ccccxliij.col.ij. & Abb.in c.licet cauſam.colum.vj.de proba.& dixi ſuprà in ver.dilatio circa fi.& prædicta tenet Barto.in repe.l.ij.colum. fi.ff.ſi quis in ius vo.non ie.

5 ¶†Eſt tamen ſtatutum in regno circa refrenationem teſtium: quia non eſt indiſtinctè permiſſum tot teſtes examinari quotcũque quis producere vult:nam non poteſt quis examinare vltra ſeptem teſtes, ſuper vnoquoque articulo:niſi aliter videatur æquum iudici:vel niſi eſſemus in factis antiquis: quia tunc eſt permiſſum vſque ad decem pro quolibet articulo: vt eſt regia pragmati. quæ incipit:ſtatuimus.

Debent

deſtruit totum eius dictum: vt melius eſſet, ſi notarius ipſum non interrogaret. & millies mihi occurrerunt varij proceſſus cũ talibus depoſitionibus ita inaduertenter,&(vt loquar cum reuerentia notariorum) beſtialiter ſcriptis: & pluries oppoſui in allegationibus iuris & obtinui, quòd tales depoſitiones fidem non faciunt: propter illam cauſam ſcientiæ relatiuam ad ſuprà dicta: quæ facit vt ſit eadem cum dicto.

12 ¶†Illud tamen,quod dixi, quòd teſtis non interrogatus de cauſa ſcientiæ probat:limita primò non procedere in cauſis criminalibus: in quibus debent teſtes etiam non interrogati adſignare cauſam:aliâs nõ probant.ita tenet Alex.in conſil.xv.col.

13 v.in j.vol.¶†Secundò limita in omnibus factis perceptibilibus ſolo iudicio intellectus: ſicut in probando aliquem furioſum,vel dominum,vel diuitem,vel mortuum, vel aliud ſimile, quod non percipitur ſenſu corporis: nam etiam non interrogatus debet teſtis deponere de cauſa ſcientiæ:aliâs non probat: ſecundũ Abb. in d.c.cùm cauſam.col.iij.de teſti. & Bar.in l.qui teſtamento.§ fi.ff.de teſta.& Bal.in d.l.ſolam.col.j. & Alex. in conſi.lxxxv.col. & Bal.& Iaſ. in l. furioſum.C.qui teſta.face.poſſ.

14 ¶†Tertiò limita, quando per vnum teſtem eſt deferendum iuramentum ſuppletorium:quia eſt neceſſe,quòd ille teſtis etiam nõ interrogatus redderit cauſam:aliâs non facit ſemiplenam probationem:ſecũdum Bal. in c.j.§.ſacramentum. col.ij.de conſue.rec.feu.& Alex.in conſi.xxxij.in j.vol.& Iaſ.in repe.l.admonendi.col. xciiij. verſic.iiij.ff. de iureiur.plures alias limitationes vide per Bald.& doct.in d.l.ſolam.& per Moder. Cano.in d.c.cùm cauſam.de teſti.

15 ¶†Ex prædictis ergo concluditur, quòd vbicunque teſtis deponit & adſignat cauſam remotam à ſenſu proprio ipſius teſtis, non probat. Hinc eſt, quòd teſtis de credulitate non probat:quia nõn deponit per ſenſum proprium:vt not.plenè Iaſ. in rub.ff.

16 de iureiuran. †Quod tamen limita, quando teſtis deponit aliquid contra producentem per verbum,credit. quia tunc plenè probat contra eum: ex quo ab eo approbatur.ita pulchrè tenet Ludo.Rom.in conſilio.ciiij.in

17 fin. † Similiter, quando deponit per verbum videtur,vel iudicio ſuo non probat:quia nõ deponit de vero ſenſu:ſecundum Bar.in l.quid tamen.§. ſi arbiter.ff.de arbi.& Alex. in conſi. lxxiiij.col.iij.in princ.in j.vol.& con

18 ſi.x.col.fi. in ij. vol. † Eodem modo quando teſtis deponit de auditu alieno,non probat.puta,ſcio,quia audiui dici à tali &c. quia non deponit de ſenſu proprio:vt eſt glo.in verſi.præſtò.in l.teſtium. C. de teſti. & plenè per Felyn. & Franc. de are. in c.tam literis.de teſti.niſi in factis antiquis: vt habetur in l.ſi arbiter.ff. de prob.

18 ¶†Requiritur etiã in teſte ad hoc, vt probet,vt deponat cum iuramento: aliâs non valet eius depoſitio.l. iuriſiurãdi.C.de teſti.& l. ſi quando. eodem titu. & debet iurare in iudicio,non extrà l.tertia.§. Sabino.cum

20 glo.ff.de teſti.†& debet iurare dicere veritatem pro vtraque parte; vt eſt

eſt gloſ.& Bar. in authen. ſed iudex.
C.de epiſco. & cle. & gloſ. & Bal.&
communiter Moderni in l. ij. C. de
eden.& glo.in c.fraternitatis.de teſt.
21 † & ſi aliquis teſtis deponeret fal-
ſum ſine iuramento,nõ punitur pœ-
na falſi, ſed extraordinaria : ſecundũ
Bald.in conſi.cvj.in j.vol.& Ange. in
conſi.cxciiij. col.ij. in fin. quod nota
pro limitatione conſti.eos, qui ſcien
22 ter.¶ †Super tertia q.principali com
munis concluſio eſt, quòd teſtes poſ
ſunt produci vſque ad publicationẽ
in cauſa,& non vltrà:niſi ſuper arti-
culis nouis dependentibus à veteri-
bus : & habet locum tam in cauſa
principali, quàm appellationis, pro-
pter timorem ſubornationis.Tex.eſt
in cle.ij.de teſti.& habetur per Bart.
in l. per hanc. C. de tempo. appel. &
quoniam materia iſta eſt plenè ven-
tilata per Bart.& doct. in authen. at
qui ſemel.C.de proba. & per Abb.&
Felyn.& cano.in c. fraternitatis in c.
cùm clamor.& c.ſeries. & c.vltra ter
tiam.de teſti.& eſt conformis conſti.
quæ incipit:iuriſperitorum. ideò ſuf
ficiat pro nunc remiſſio ad loca præ
allegata:reliqua in materia teſtium
dicam infrà in verſ.repulſa.Sequitur
ſeptimus actus, de interrogatorijs.
Robertus Maranta. I. V. D.

De interrogatoriorum productione.

1 *Interrogatoria quomodo & quando præſententur.*
2 *Interrogatoria teſtium, ad quem effectum fiant.*
3 *Interrogatoriorum copia parti dari non debet.*
4 *Iudex qui obmiſit interrogare teſtes, ſuper interrogatorijs à parte productis, an inualidet examen.*

SEptimus actus, eſt inter-
rogatoriorum productio.
†præſentatis enim articu
1 lis,& vocatis teſtibus, ſo
let altera pars petere copiam articu-
lorum ad affectum præſentandi in-
terrogatoria contra teſtes ad veri-
tatem indagandam.c.præſentium.de
teſti.lib.vj.& debet ipſi parti petenti
concedi terminus ad producendum
interrogatoria : vt not.Spec. in titu.
de teſte.§. iam de interrogatorijs.
2 col.j.† & fiunt ad effectum faciendi
variare teſtes in altero ex illis de-
cem prædicamentis , quæ ponit
3 Bald.in l.teſtium. C. de teſti.† quo-
rum copia non datur parti,ne inſtru-
antur teſtes ad falſum. vt not. Abb.
in c.per tuas.col.fin.de teſti.& Alex,
in l.ij.C.de eden.
4 ¶†Quid autem, ſi pars producit in-
terrogatoria : & iudex obmittit in-
terrogare teſtes ſuper illis : an per
hoc inualidetur examen? Dic quòd
non, ſed remanet facultas parti fa-
ciendi repeti teſtes ſuper interroga-
torijs, etiam poſt publicationẽ pro-
ceſſus.ita tenet Alex.in conſi. xlj. in
fin.col.in iiij.volu.& conſil. clxxiiij.
col.pe.in ij.vol .Reliqua de hac ma-
teria, dic vt dixi ſuprà in prima par-
te iudicij : ſcilicet huius ſextæ par-
tis in verſic.interrogatio. & habetur
vt per Spec.in d.§.iam de interroga-
torijs.in tit.de teſte.

De inſtrumentorũ productione.

1 *Inſtrumentorum appellatione, venit omnis ſcriptura inſtruens cauſam.*
2 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus, qualiter præſentetur in iudicijs.*
3 *Mulier carceratur pro debito, quando inſtrumentum ſecundum formam ritus præſentatur.*
4 *Inſtrumentum vt præſentari poßit, ſecundum formam ritus, iuramentum & pœnam continere debet. & liquidum debet eſſe. & nume. 5.*
6 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus, poſt viginti annos præſentari non poteſt.*
7 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus, præſentari non poteſt contra hæredem debitoris. ſed creditoris hæres illud præſentat.*
8 *Inſtrumentum continens debitum valoris vltra vnciam, præſentatur ſecundum formam ritus.*
9 *Præuentio facta per debitorem, facit non poſſe inſtrumentum contra eum præſentari, ſecundum formam ritus, & qualiter fieri debeat.*
10 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus, non poteſt præſentari per procuratorem.*
11 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus, non præſentatur contra debitorem, qui contraxit per procuratorem. & non iurauit ipſe debitor, ſed procurator.*
12 *Inſtrumento præſentato ſecundum formam ritus, ſi debitor eſt contumax, poteſt de perſona capi.*
13 *Inſtrumentum ſuper adſiſtentia impetranda, quando & qualiter præſentetur.*
14 *Creditor, qui elegit viam vrbanius agendi in iudicio, nõ poteſt vlterius extra iudicium via executiua agere.*
15 *Inſtrumentum vt fidem faciat, in membrana charta ſcribi debet. & quæ continere debeat. & nu. 21. cum ſeq.*
16 *Scriptura priuata in charta, de proprio, poteſt præſentari.*
17 *Scriptura priuata de ſe non facit fidem, niſi quatenus per teſtes comprobatur.*
18 *Citari debet pars, quando producuntur inſtrumẽta, vel ſcripturæ in iudicio. aliàs non probant.*
19 *Inſtrumenti copia collationata, poteſt in actis relinqui, retento originali.*
20 *Falſam ſcripturam producens in iudicio, interrogari poteſt, an velit vti. & qualiter reſpondere debeat.*
21 *Inſtrumentum, vt fidem faciat, locum celebrati contractus vel inſtrumenti continere debet.*
22 *Inſtrumentum carens ſigno notarij, in eo apponi conſueto, non valet.*
23 *Indictionis obmißio vitiat inſtrumentũ.*
24 *Scripturarum præſentatio, an ſit actus iudiciarius.*
25 *Datio termini, eſt actus iudiciarius.*
26 *Scripturæ vſque ad quod tempus poſſunt in iudicio præſentari.*
27 *Teſtes ſimul cum ſcriptura, poſt publicationem poſſunt produci.*
28 *Scriptura præſentata poſt concluſionem, videtur extra proceſſum. & iudex illam recipere ad ſolam ſui inſtructionem.*

OCtauus actus, qui ſucceſsiuè ſequitur in iudicijs, eſt, quia ſolent produci inſtrumenta & aliæ ſcripturæ publicæ vel priuatæ in vim probationis. † nam appellatione inſtrumentorũ, venit omnis ſcriptura inſtruens cauſam. l. j. ff. de fide inſtru. & not. glo. & doct. in rub. C. de eden. ſuper hoc

hoc pro introductione iuuenum declarabo breuiter duas q. Prima eſt, qualiter inſtrumenta præſentari debeant in iudicijs? Secunda, vſque ad quod tempus produci poſſunt.

2 ¶† Ad primam q. reſpondendo præſuppono, quòd in regno inſtrumenta præſentatur altero de tribus modis: videlicet, vno modo via executiua & criminaliter: vt quando inſtrumentum præſentatur ſecundum formam ritus magnę curiæ, qui incipit: item, ſi qui debitores &c. & tunc requiritur, quòd inſtrumentum ſit ex omni ſui parte liquidũ: & quòd contineat iuramentum & pœnam. quo caſu non eſt neceſſe, quòd præcedat libellus nec requiritur alius ordo iudiciarius. ſed præſentato inſtrumento, liquidatur per creditorem pro quanta ſumma ipſum præſentat: & citatur debitor, vt veniat reſponſurus ſuper tenore inſtrumenti: qui in vltimo peremptorio comparens interrogatur ſuper tenore inſtrumenti: & ſi aliquam exceptionem allegat, ſtatim carceratur. & debet illam exceptionem probare in vinculis: & vt dicitur in dicto ritu: & ſi nõ probauerit, tenetur ſoluere debitum & pœnam fiſco: quæ eſt redacta hodie ſecundum communem obſeruantiã ad rationem tarenorum trium pro qualibet vncia petita: imò, propter pœnam periurij poſſet curia procedere contra debitorem ad pœnam corporalem: ſcilicet: ad mutilationẽ manus: vt eſt ritus magnæ curiæ in nu. lvj. incipiens: nota, quòd ille qui carceratur &c. & alius ritus, in numero 179. incipiẽs. item ſeruat ipſa curia, quòd ſi aliquis, &c. Verùm iſta pœna corporalis hodie non eſt in obſeruantia: & de facto non ſeruatur: ſed ſola pœna pecuniaria. Et quoniã etiam in iſta via executiua debet accuſari prima & vltima contumacia, vt eſt alius ritus in nume. 276. qui incipit. item, quòd vbi, &c. Si tamen reus venerit in vltimo peremptorio cum ſacco paratus ad ſoluendum, euitat omnem pœnam de æquitate: vt eſt alius ritus in nume. 70. incipiens: item, quòd ſi aliquis, &c. ſed ſi reus defendendo ſe. in termino ſibi præfixo ad probandum ſuam exceptionem probauerit ſolutionem, vel falſitatem inſtrumenti, tunc creditor punitur in vno auguſtali pro qualibet vncia petita: vt dicitur in dicto ritu. lxj. incipiente: item, ſequi debitores &c. in fi. Similiter ſi debitor in vltimo peremptorio comparens, doceat in promptu de ſolutione vel alia ſatisfactione non carceratur: ſed creditor carceratur tunc & punitur vt calumniator & periurus: vt eſt alius ritus in num. 169. incipiens: item, in caſu præmiſſo.

3 ¶† Poteſt etiam fieri talis præſentatio inſtrumenti cõtra mulierem debitricem. & per hoc eſt correcta in iſto caſu diſpoſitio authen. ſed nouo iure. C. de cuſto reo. & authen. ſed hodie. C. de offi. diuer. iudi. vbi habetur, quòd mulier non poteſt carcerari, maximè pro debito vt not. plenè Alex. & Iaſ. in l. plerique. ff. de in ius voc. Nam hodie in regno poteſt mulier carcerari pro debito, quando eo modo ſecundum formam ritus præſentatur inſtrumentum contra

eam.

eam.& hoc dictat expreſsè dictus ri
tus.lxj.dum dicit,item ſi qui debito-
res , aut debitrices . &c.qui loquitur
etiam contra fideiuſſores:vt ibi ex-
4 preſsè dicitur.¶†Limita tamen pri-
mò hãc diſpoſitionem ritus & viam
executiuam procedere,dummodo in
ſtrumentum contineat iuramentum
& pœnam,vt in eo dicitur:quia aliàs
debitor nõ eſſet periurus nec poſſet
criminaliter conueniri.
5 ¶†Secundò limita,dummodo inſtru
mentum ſit liquidum ex omni ſui
parte . Quod procedit,etiam ſi eſſet
liquidum per relationem ad aliud in
ſtrumentum:& ſic ſufficit , dummo-
do aliud inſtrumentum producatur:
vt eſt alius ritus in numer.62 . inci-
piens:nota,quòd ille ritus.&c.in fin.
6 ¶†Tertiò limita,niſi à die natiuita-
tis actionis in inſtrumẽto contentæ
fuerint tranſacti anni viginti : quia
tanto tempore eſſet pręſcriptum hu
iuſmodi præſentationi executiuæ:&
poſſet tunc ſolùm præſentari inſtru
mentum via ordinaria:vt dictat ex-
preſsè dictus ritus.lxij.incipiens:no-
ta,quòd ille ritus &c.
7 ¶ † Quartò limita,dummodo debi-
tor contra quem præſentatur,ſit vi-
uus:Secus,ſi eſſet mortuus:nam con
tra eius hæredes non poteſt eo mo-
do inſtrumentum præſentari:ſed ſo-
lùm via ordinaria,præſumitur habe
re iuſtam ignorantiam:vnde nõ in-
terrogatur ſuper tenore inſtrumen-
ti:vt eſt alius ritus in numero.178.
incipiẽs:item ſeruat ipſa curia,quòd
ſi debitor.ſed è conuerſo hæres cre-
ditoris poteſt præſentare eo modo
inſtrumentum:debet tamẽ anteà fa-
cere pręambulum,& probare ſe hæ-
redem pro liquidatione inſtrumẽti:
vt dicitur in dictoritu.clxxviij.& eſt
alius ritus in numero.221.incipiens,
item ſeruat ipſa curia,quòd ſi ſit præ
ſentatio &c.& alius in num.249.in-
cipiens:item ſeruat curia,quòd quan
8 do &c.¶†Quintò limita,dummodo
inſtrumentum cõtineat debitum va
loris.vltra vnciam:aliàs ſi eſt ab vn
cia infrà.non poteſt eo modo præ-
ſentari:vt eſt alius ritus.272 . inci-
piens:item quæcunque &c.
9 ¶ † Sextò limita, niſi creditor eſſet
antè præuentus à debitore,vt rum-
pat ſibi inſtrumentum ex aliqua iu-
ſta cauſa:quia interim pendente di-
cta præuentione non poteſt inſtru-
mentum præſentari,ſecundum for-
mam ritus:nec proceditur ad inter-
rogationem:vt eſt alius ritus.lxiiij.
incipiens:nota , quòd ille ritus &c.
Iſta autem præuentio eſt limitata
hodie per regiam prag.quæ incipit:
malitijs . qua cauetur,quòd debitor
nõ poteſt præuenire creditorem,niſi
præſtita prius fideiuſſoria cautione
ſub pœna vnciarũ decem de ſoluen-
do debitum in caſũ ſuccumbentię.&
tempore publicationis proceſſus de-
bet perſonaliter debitor præueniens
comparere:vt ſi non probauerit præ
uentionem,poſsit detineri de perſo-
10 na.¶†Septimò limita,dummodo in-
ſtrumentum præſentetur & liquide-
tur per principalem creditorem per-
ſonaliter,nõ per eius procuratorem:
nam in hoc proceſſu executiuo &
extraordinario non admittitur pro-
curator etiam ad media:nec ex par-
te actoris , nec ex parte rei: vt eſt

alius ritus magnæ curiæ.182. incipiens:item, ſeruat dicta curia, quòd in cauſis &c.

11 ¶ †Octauò limita, quando inſtrumẽtum fuit celebratũ cum aliquo procuratore nomine debitoris:& ipſe procurator iurauit:nã tale inſtrumentum non poteſt præſentari:ſecundum formam ritus:quia iuramentum non eſt præſtitum de facie ad faciem:& ideò contra dominum qui non iurauit perſonaliter, præſentari non poteſt:minimè contra procuratorem:quia licet cõdemnari poſſit procurator:non tamen fit executio contra eum, ſed cõtra dominum: vt not. Ang.& doc.in l.plautius.ff.de procu.vnde non eſſet æquum, quòd procurator detineretur de perſona: quia fieret actus executiuus contra eum.ita de hoc eſt deci.lxiiij.concil. Neapo.

12 ¶ † Si tamen debitor citatus eo modo ſuper tenore inſtrumenti, eſſet contumax,& non compareret in vltimo peremptorio: ex tunc in anteà capi poteſt de perſona, tanquã ſuſpectus.de hoc eſt alius ritus. lxxvij.incipiens:item, quòd ſi debitores citati &c.& iſto modo prædicto inſtrumentum præſentatur perſonaliter.

13 ¶ † Secundo principali modo præſentantur inſtrumenta in regno realiter ſuper adſiſtentia impetranda:& hoc procedit ſimiliter, quando inſtrumẽtum eſt liquidum,& habet pactum de capiendo: conſtitutum precarij: & hypothecam bonorum. nam iſto caſu habet creditor electionem ſcilicet agendi via extraiudiciaria executiua authoritate dicti pacti de capiendo:quia poteſt authoritate propria capere tantum de bonis debitoris, quòd aſcendat ad ſummam debiti:per ea, quæ plenè tenet Bar.in repe.l.creditores.C.de pigno. vel agendo vrbanius ſcilicet via iudiciaria, petendo adſiſtentiam citata parte.quo caſu ſi innititur hypothecæ bonorum, cenſetur intentare hypothecaria, quæ eſt actio realis.Si verò innititur conſtituto precarij exiſtenti in inſtrumẽto,& cenſetur intentare condictionem ex l.fina.C.de acquiren.poſ.quando agit contra tertium poſſeſſorem: vt habetur in deciſio.139.concil.Neapo.ſed agendo contra ipſum principalem debitorem, cẽſetur agere ad reuocationem precarij ad recuperandum naturalem poſſeſsionem ratione ciuilis in eum tranſlatæ per precarium: vt habetur per Bartol. & docto.in l.quod meo.& in l.interdum.ff.de acquiren. poſſeſ.& ita illi rei adſiſtit ſibi hypothecatæ: & ideò adſiſtentia dicitur quam tunc vrbanius agendo impetras à iudice:& vnà cum ea iudex cõcedit ſuum decretum propter clauſulas inſtrumentales: vt res illa hypothecata cum præcarij conſtitutione,& pacto de capiendo capiatur:& publicis ſubhaſtationibus exponatur de pretio creditori ſatisfiat: & ita quotidie practicatur.

14 †Si tamen creditor elegit hanc viam agendi vrbanius in iudicio, non poteſt vlterius agere via executiua extra iudicium vt tenet Bal.in l.j.col.v.verſicu.decimò.quæro &c.C.de ſeruitu.& aqua. Et quid ſi inuenit reſiſtentem, an poſsit illum expellere propria authoritate:& de multis alijs pertinentibus ad hanc materiam: vide Bart.& Saly.

Saly.in d.l.creditores .& Franciſ.de are.in conſil. xxij. & Matth. de afflic.in conſtit.pacis cultum.colum.v. cum duabus ſeq.

15 ¶ † Tertio modo præſentantur inſtrumenta & ſcripturæ via ordinaria: videlicet, præcedente petitione,& litis conteſtatione,& dato termino ad probandum:tunc in meritis probationum producũtur ſcripturæ ad probandum intentionem producentis. quo caſu de iure conſtitutionum regni ſi eſt inſtrumentum, debet produci in charta membrana:aliâs non facit fidem: vt eſt conſtitu.quæ incipit conſuetudinem, quam olim &c. Item,ſi inſtrumentum cõtineat ſummam vltra libram auri,debet habere ſubſcriptionem iudicis ad contractus,& trium teſtium probatæ vitæ vltra notarium.ſed infra libram auri ſufficiunt duo teſtes cum notario, & iudice.Et debent illi teſtes eſſe literati,ſcientes ſcribere:ſi in illo loco vbi celebratur contractus, eſſet copia literatorum:aliâs ſufficiunt illiterati:qui per ſignum crucis ſe ſubſcribant.Ita hæc omnia traduntur in conſtitut. inſtrumentorum robur.

16 † ſed ſi eſt ſcriptura priuata, poteſt produci etiam in charta de papyro: ſecundum Lucam de penna.in l.ad inferiorum.col.iij.verſicu.item ſcias

17 &c.C.de apo.pub.lib.x.† Verùm talis ſcriptura priuata de ſe non facit fidem,niſi quatenus per teſtes comprobatur:vt habetur per Bart.& docto.in authenti.& ſi contractus.C.de fide inſtrum.& in l.ſcripturas.C.qui po.in pign.habe.& in l.admonendi. ff.de iureiurando.& in l.publicati.

18 C.de teſta.¶ † Verùm,quando producuntur inſtrumenta vel ſcripturæ in iudicio in vim probationis, debet pars citari aliâs non probarent: vt not.Bal.in l.ſi quando in fin.C.de teſtib.& Ludo.Roma.in conſil.clxxvj. colũ.ij.niſi producerentur ad ſolam inſtructionem iudicis:quia tunc non requiritur partis citatio: ſecundum Bal.in l.ſi qua per calumniam. verſi. ſed pone &c.C.de epiſ.& cle.

19 ¶ † Et licet ſit dictum,quòd inſtrumenta debent præſentari in forma probante in charta membrana,cum ſubſcriptionibus teſtium:hoc eſt verum in ipſa oſtenſione & productione,quæ ſit in curia.tamen poſt ipſa producta poteſt pars producens relinquere in actis copiam collationatam,& retinere originale, penes ſe, ne aliquo caſu in actis perdatur vel ſurripiatur.& ita quotidie practicatur in regno.de hoc eſt ritus magnæ curiæ in nume.168.incipiens: item ſeruat ipſa curia,quòd quanuis &c.

20 ¶ † Quid autem,ſi producatur inſtrumentum falſum,& altera pars petit interrogari producentem, an velit eo vti,ad hoc vt poſsit ipſum accuſare de falſo:an teneatur reſpondere ſimpliciter:vel ſufficiat quòd reſpõdeat conditionaliter: ſcilicet volo vti,quatenus,verum eſſe apparebit, & non aliter?Dic,quòd debet reſpondere ſimpliciter:& ſi dubitat, datur ſibi terminus ad deliberandum.& de hoc eſt deciſio.289.concil. Neapol. & ita debet intelligi regia pragma. quæ incipit:teſtem falſum. & idem dicimus in atteſtationibus teſtium: vt habetur in dicta deciſ.clxxxvj.

21 ¶ † Requiritur etiam in inſtrumento præſentato locus celebrati cõtractus ſeu inſtrumenti: aliâs ſi in eo nõ eſt deſcriptus, non valet: ne probat: vt not. Pet. Phi. Corn. in cõſi. 216. col. ij. in litera. b. in iiij. vol. & no. gl. & Bar.
22 in l. generali. C. de tabu. lib. x. † Idem dicimus de ſigno notarij. quia ſi non apponatur in inſtrumento, quãdo eſt conſuetum apponi, inſtrumentũ non valet: vt per plura tenet idem Petr. Philip. Corn. in conſi. cxviij. col. ij. in
23 litera. d. in iiij. volu. † vbi idem dicit de obmiſsione indictionis, quòd vitiet inſtrumẽtum. & hoc ponit in d. conſi. cxviij. in litera. f. & conſi. xciij. col. j. litera. c. in eo. iiij. volu. & tenet Bart. in l. ſi librarius. ff. de regu. iur. & in l. nominatim. ff. de condi. & demõ.
24 ¶ † An autem præſentare iſtas ſcripturas in iudicio, ſit actus iudiciarius? dic quòd non: vnde etiam in die feriata præſentari poſſunt. vt no. Spe. in tit. de dila. §. j. verſi. ſed pone iudex
25 &c. circa fin. † ſed datio termini eſt actus iudiciarius, vt tenet idem Spe. in tit. de dila. §. nunc videamus. verſ. ſed pone ecce &c.

VENIO Ad ſecundam quæſt. prin
26 cipalem: † ſcilicet, vſq; ad quod, tempus præſentari poſſunt ſcripturæ? dic quòd de iure communi poſſunt præſentari non ſolùm in termino probatorio, ſed etiam quandocunque poſt, vſque ad concluſionem in cauſa excluſiuè. c. cùm dilectus. de fide inſtr. nam in hoc caſu productionis, ſcripturarum, ceſſat timor ſubornatio-
27 nis. † hinc dicimus, quòd quando teſtes producuntur, poſt publicationem vnà cum ſcriptura poſſunt produci: vt not. Bal. & do. in l. certi condictio. §. quoniam. ff. ſi certum peta. & Bald. in l. ampliorem. C. de app. & Alexand. in l. ſi ita ſcriptum. ff. de libe. & poſthum. & cano. in c. ſeries. de teſti. quod tamen declara & limita, niſi aliqua iuſta cauſa ſubſit: quia tunc poteſt iudex ſtante iuſta cauſa, etiam poſt concluſionem in cauſa, admittere ſcripturas: vt tenet Andr. de yſer. in conſtitu. iuriſperitorum. col. j. deinde ſuperuenit conſti. regni. quæ incipit: lite legitimè. quæ ſecundum vnum intellectum gloſ. & And. ibi: vult, quòd ſcripturæ producantur infra terminum probatorium, & non poſt. verùm, quo ad hoc illa conſtitu. non ſeruatur. Nam ſuperuenit regia pragma. quæ incipit: curſu dilationum. qua cauetur, quòd ſcripturæ producantur infra quatuor dies vtiles à die publicationis, quando nulla fuit petita repulſa: ſed ſi repulſa facta eſt, tunc iſti quatuor dies currunt à die publicationis in cauſa repulſæ: & ita ſeruandum eſſet, cùm illa pragma. faciat in regno ius nouiſsimum. Et vide quæ dixi ſuprà in verſi. exceptio. Ego tamen ſemper vidi obſeruari, quòd ſcripturę recipiuntur in curijs vſque ad concluſionem excluſiuè: & ſic de facto & de communi ſtylo curiarum ſeruatur diſpoſitio iuris comunis ſcilicet. d. c. cùm dilectus. de fide inſtru. & ex hoc dico non ſeruari ritũ magnę curiæ in nume. 21. qui incipit: itẽ, ꝙ poſt terminum &c. qui vult, ꝙ non recipiantur aliquæ ſcripturæ poſt terminum probatorium, vt ponantur in proceſſu: nam contrarium eſt in viridi obſeruantia:

Judiciale Juramentum

uantia:& maximè per.d.regiam prag
ma.quæ contradicit illi ritui.& ſimi
liter eſt correctus alius ritus in nu-
me.1 5 9.incip.item ſeruat ipſa curia,
quòd poſt terminum &c.qui in effe-
ctu dicit idem , quod præcedens,ſal-
uo eo , quòd dicit in fine ſui ſcilicet.
quòd poſt concluſionem eſt hodie in
28 obſeruantia ,ſcilicet quòd † quando
producitur ſcriptura poſt concluſio-
nem,tunc actorum magiſter facit in
illa ſcriptura præſentari , denotando
quòd poſt concluſionem producta
fuit:& non ponit illam in proceſſu,
ſed,extra proceſſum:& iudex poteſt
illam videre ſolùm ad ſui inſtructio
nem , & non in vim probationis : &
ita ſeruatur.Reliqua in hac materia
dic , vt dixi ſuprà in verſi.dilatio &
vt habetur per Specu.in titu.de inſtr.
edi.per totum.& perModer.in c.cùm
dilectus.& in c.ſcripta verò . & in c.
cùm Ioannes de fide inſtrumento.

Robertus Maranta. V. I. D.

De iuramento, eius differentia & uſu.

1 *Iuramentum,quotuplex ſit.*

2 *Iuramentum neceſſarium , aliâs ſuppletorium,quod dicatur.*

3 *Iuramētum ſupeletorium deferatur,etiam poſt concluſum in cauſa : dummodo ante concluſionem petitum ſit. & nume.10.*

4 *Iuramentum ſuppletorium , quot & quæ requirantur vt deferatur. & numeris.5. 6.7.8.9.& .10.*

5 *Iuramentum ſuppletorium non defertur hæredi.*

6 *Perſonæ vili & ſuſpectæ de periurio,non defertur iuramentum ſuppletorium.*

7 *Iuramentum ſuppletorium,non defertur in cauſa ardua & criminali.*

8 *Cauſa parua vel magna dicitur , ſecundum perſonarum conditionem.*

9 *Iuramentum non defertur in ſupplementum,quando ſemiplena probatio eſt eliſa per probationes contrarias,*

11 *Iuramentum litis deciſorium,quod dicatur. & qualiter deferatur.*

12 *Probatio an admittatur contra iuramentum litis deciſorium.*

13 *Iuramentum quod defertur in iudicio alicui aduerſario,vt principaliori & legaliori,veritatis appellatur.*

14 *Teſtis de mera veritate iurare debet: aliâs non probat.*

15 *Iuramentum calumniæ,credulitatis appellatur.*

16 *Iuramentum in litem quotuplex ſit . & quando & qualiter differatur.*

17 *Iuramentum purgationis , quod dicatur & quando deferatur.*

18 *Purgatio canonica,quæ dicatur: & quæ vulgaris.*

19 *Iuramentum pro enormitate criminis, ſecundum.l.ſi quando.C.vnde vi.qualiter differatur.*

20 *Iuramentum damnum paſſi,an & quando faciat plenam fidem.*

21 *Præſumitur pro ſecreto ſeu ſententia iudicis maioris. Secus in iudice inferiori,& pedaneo.*

22 *Expenſarum taxatio fit mediante iuramento litigatoris.*

23 *Iuramentum prouiſorium,quod dicatur. Et an inducat obligationem.*

24 *Pactum nudum ,an firmetur iuramento.*

25 *Iuramentum aſſertorium , quod dicatur & quis ſit eius effectus.*

25 *Iuramentum confirmatorium,quod dicatur, & qui ſint effectus eius.*

Iudiccale iuramentu.

27 *Iuramentum fidelitatis, quod dicatur.*

28 *Iuramentum fidelitatis, quid contineat.*

29 *Iuramentum fidelitatis: à quo & cui præſtetur.*

30 *Iuramentum fidelitatis præſtatur per tutorem vel curatorem, & procuratorem.*

31 *Baro non poteſt exigere iuramentum fidelitatis à vaſallis: ſine mandato vel literis Regis aliâs priuatur feudo.*

32 *Iuramentum ligij, quod ſit. & in quo differat à iuramento fidelitatis.*

33 *Ligius quis dicatur.*

34 *Iuramentum temerarium, vel calore iracundiæ factum, an ſeruandum ſit.*

35 *Ludens & ludere videns, & mutuans pecuniam ludenti, & docens ludentem, æquiparantur. & omnes pœna inducta contra ludentes puniuntur. Idem in iurante non ludere.*

35 *Iuramentum illicitum, quod dicatur. & quot modis dici poteſt.*

37 *Iurans delictum committere, non tenetur ad obſeruantiam iuramenti.*

38 *Iurans non ferre teſtimonium, non obſtante iuramento poteſt examinari.*

39 *Fideiubere pro proximo in periculo conſtituto quis poteſt, non obſtante iuramento per ipſum de non fideiubendo præſtito.*

40 *Iuramentum in malè promiſſis, non eſt ſeruandum.*

41 *Iurans ducere vxorem in caſu, quo vouerat caſtitatem, an teneatur ad obſeruantiam*

42 *Iurans adimplere omnia, quæ ab eo petentur, non tenetur adimplere aliquid turpe.*

43 *Iurans per viſcera Chriſti, vel alia membra, blaſphemare dicitur.*

44 *Iurans per dæmones, vel aliam creaturam, an teneatur ad obſeruantiam.*

45 *Iuramentum an præſtari poſſit per procuratorem habentem ſpeciale mandatum.*

NOnus actus, qui ſucceſſiuè emergit in iudicio, eſt iuramentum. Pro cuius euidentia eſt ſciendum,
1 † quod iuramentum in genere ſumptum, eſt duplex ſcilicet. iudiciale & extraiudiciale. Iudiciale, dicitur propriè illud, quod præſtatur in iudicio:
2 cuius multæ ſunt ſpecies. ¶ † Et prima eſt ſpecies iuramenti, quod appellatur neceſſarium, alio vocabulo dicitur ſuppletorium: & eſt illud, quod defertur in ſupplementum probationis: vt quando actor vel reus probauit ſemiplenè: nam poteſt iudex parte petente deferre iuramentum ſemiplenè probanti: per cuius iuramentum erit ſuppleta probatio ſufficiens ad condemnationem vel abſolutionem, & ideò dicitur neceſſariũ: quia ex neceſsitate defertur parte petente: etiam altera parte inuita: vt probatur in l. in bonæ fidei. in ver. oportet. C. de reb. cred.
3 † & poteſt deferri etiam poſt concluſum in cauſa: dummodo ſit petitũ ante concluſionem: ſecundum Alex. in conſi. liij. col. fi. in primo vol. & Iaſ. plenè tangit in rep. l. admonendi. col. cliij. & ſeq. ff. de iureiu. & de iſto iuramento traditur plenè per Bart. & doc. in d. l. admonendi. & in d. l. in bonæ fidei. & ibi Bald. & Saly. & per cano. in c. cap. fin. de iureiurand. ¶
4 † Et ad hoc vt deferri poſſit hoc iuramentum, requiruntur ſex copulatiuè: quorum ſi aliquod deficit, non defertur. Primò enim requiritur, quòd ſit ſemiplenè probatum per vnum

vnum teſtem omni exceptione maiorem: ſecundum Alex. in conſ. xxxij. in j. volu. & conſi. xix. col. pen. in iiij. vo. & conſi. xviij. col. ij. & iij. in ij. vo. & Pet. Phi. Cor. in conſi. cxciiij. col. ij. in ij. vol. aliâs non faceret in iſto caſu ſemiplenam probationẽ: vel quòd ſit probatum ſemiplenè per alias ſpecies probationum: de quibus habetur
5 per mod. in d. l. admonendi. ¶ † Secundò requiritur, quòd ille, cui defertur tale iuramentum, ſciat veriſimiliter veritatem per ſenſum corporeum: quia in hoc æquiparatur teſti: vt no. gl. in d. l. admonendi. in ver. exacto. & ibi Bar. circa fi. col. & gl. in d. l. in bonæ fidei. C. de reb. cre. & ideò non defertur hęredi: quia veriſimiliter ignorat
6 rat veritatem negotij. ¶ † Tertiò requiritur, quòd is, cui defertur, ſit perſona honeſta & bonę vitæ: quia aliâs perſone vili & ſuſpectæ de periurio, non defertur: ſecundum Abb. in d. c. fi. §. ſanè. col. iiij. de iureiu. & Bal. in l. qui accuſare. C. de eden. & Bar. in d. l.
7 admonendi. col. fi. ¶ † Quartò requiritur, quòd cauſa nõ ſit magna ſed modica: nam in cauſa ardua vel criminali non defertur: ſecundum glo. in d. l. admonendi. in verſi. exacto. & ibi per omnes docto. & in d. l. in bonæ fidei.
8 † dicitur autem parua vel magna: ſecundum conditionem perſonarum: ſecundum Bart. in authen. niſi breuiores. C. de ſen. experi. reci. & Pet. Phil. Cor. in conſi. lviij. col. iij. in iij. vol. & Alex. in conſil. xxxix. in fi. in v. volu.
9 ¶ † Quintò requiritur, quòd dicta ſemiplena probatio non ſit in aliquo eliſa per probationes contrarias: quia tunc non defertur: vt no. gl. & Bal. in l. j. C. qui & aduer. quos. & Ludo. rom.
10 in conſi. xcj. col. pe. ¶ † Sextò requiritur quòd iuramentum fuerit petitum ante cõcluſionem in cauſa. nam tunc poteſt deferri pòſt: vt ſuprà dixi: aliâs ſecus, ad inſtantiam partis: ſecundum Alex. in conſil. liij. in j. volu. vnde practica communis eſt, quòd facta publicatione compareat litigator, & dicat qualiter credit ex proceſſatis, plenè ſuam intentionem probaſſe: ita quòd debet victoriam reportare. Si tamen eum ſemiplenè probaſſe contigerit, petit ſibi deferri iuramentum ſuppletorium. aliâs proteſtatur, & c. nam ſi iudex non daret iuramentum, tunc concurrentibus dictis ſex requiſitis faceret litẽ ſuam: reliqua de hac materia dic, vt per docto. maximè Iaſ. in d. l. admonendi.
11 ¶ † Secunda ſpecies iuramenti iudicialis, eſt iuramentum litis deciſorium. & tale iuramentum ab initio dicitur voluntarium, reſpectu deferentis: quia defertur ex voluntate partis, iudice tamen approbante. item is, cui defertur, non tenetur præciſè iurare: ſed poteſt iuramentum referre: vt habetur in l. manifeſtè. ff. de iureiur. Exemplum eſt, quando alter ex litigatoribus non poteſt probare ſuam intentionem. & dicit alteri parti: ego volo ſtare iuramento tuo: nam tenetur pars vel iurare, vel iuramentum referre: dicendo iures tu: aliâs habetur pro confeſſo: vt. d. l. manifeſtè. & not. in d. l. in bonæfidei. Quod tamen intellige, quando iudex approbat tale iuramentum: aliâs poſſet per partem vitè recuſari, nec referri: ſecundum Barto.

in d.l.manifeſtè.& Abb.in c.fina.co-
lum.iij.de iureiur.& Andr.de yſern.
in c.j.in verſicu.& cùm datur.de con
ſue.rec.feu.& habetur in l.generali-
ter.C.de reb.cre.Dicitur autem deci
ſorium,quia per ipſum deciditur lis,
ſicut per ſententiam, adeò quòd vl-
trà non admittitur alia probatio in
contrarium.l.ij.& l.non erit.§.dato.
ff.de iureiur.& l.j.& ibi per doct.C.
12 de reb.credi.¶ † Quod intellige non
admitti probationem ad retractan-
dum iuramentum ciuiliter.ſed bene
admittitur probatio ad puniendum
criminaliter iurantem de periurio.
Ita tenet Andr.de yſer.in d.c.j.§.ſimi
liter.verſicu.ſacramentum. in fin.de
conſue. rec. feu. vbi hoc intelligit,
quando quis ſcienter iurauit:& iura-
mentum fuit alteri nociuum.
13 ¶ † Tertia ſpecies iuramenti iudi-
cialis,eſt illud, quod defertur in iu-
dicio alicui aduerſario,vt principa-
li & legaliori: vt quando quis exa-
minatur ſuper poſitionibus medio
iuramento: vt dixi ſuprà in verſicu.
poſitio. & hoc appellatur iuramen-
tum veritatis:dato quòd fiat per ver
bum credulitatis: vt ibi dixi. & eſt
voluntarium ex parte deferentis.dif
fert tamen hoc iuramentum à præ-
cedenti.quia hoc delato poteſt nihi-
lominus probari contrarium.verùm
is,qui iurauit,non punitur de periu-
rio:ſed ſolum Deum habet vltorem.
l.ij.C.de reb.credi.& Andr.de yſern.
in d. §.ſimiliter. & de hoc eſt ritus
magnæ curiæ in numero.283.inci-
piens:item,quòd quandocunque &c.
14 in fin.¶Quarta ſpecies iuramenti iu
dicialis, eſt iuramentum veritatis,
quòd defertur teſtibus. nam teſtis
debet iurare de mera veritate: aliàs
non probat: vt dixi ſuprà in verſicu.
teſtis.nec ſufficit,ſi diceret:ita eſt, ſi
bene recordor.vt tenet Petr.Philip.
Corn.in conſi.xciiij.colum.j.in lite-
15 ra.c.in iij.volumi.¶ † Quinta ſpecies
iuramenti iudicialis, eſt iuramen-
tum calumniæ:de quo plenè dixi ſu-
prà in verſicu. iuramentum calum-
niæ.& iſtud appellatur iuramentum
credulitatis: vt.l.ij.§.quod obſeruari.
& ibi Barto.& doc.C.de iura.calum.
& de eius materia, vide aliqua per
Andr.de yſern.in conſti.vniuerſos.&
conſti.lite legitimè.
16 ¶ † Sexta ſpecies iuramenti iudicia-
lis,eſt iuramentum in litem: de quo
loquitur totus titulus.ff.de in litem
iur.&iſtud defertur per iudicem:non
autem per partem.& defertur acto-
ri.l.ij.& l.videamus.§.deferre.ff.eod.
titu.item defertur ob ſolum dolum
aduerſarij,non ob latam culpam.l.in
actionibus.eod.titu.& iſtud iuramen
tum,eſt triplex:videlicet, iuramen-
tum in litem affectionis:in quo con-
ſideratur intereſſe ſingulare affe-
ctionis: vt habeam affectionem ad
librum, ad quem es mihi condem-
natus, poſſum iurare de illo intereſ-
ſe affectionis, propter dolum tuum:
& poteſt hoc intereſſe excedere ve-
rum ac iuſtum valorem: in quo
tria requiruntur copulatiuè. Pri-
mùm, quòd ſit actio bonæ fidei vel
ſtricti iuris arbitraria,Secundùm,ꝙ
condemnatus ſit in dolo,nolendo re
ſtituere. Tertiũ, quòd ſit res,in qua
veriſimiliter cadat affectio: ſicut in
libro:aliàs ſecus:vt in numis.l.num-
mis.ff.de

mis ff.de in.litem iur.ita hæc omnia tangit Iaſ.in rub.ff.eo.tit. Secundum eſt,iuramẽtum in litem de intereſſe ſingulari,vt ſi depoſui pecuniam: & quia eam mihi non reſtituiſti,fui cõ demnatus ad pœnam: vel pignus meũ fuit venditum à creditore meo, poſſum iurare de iſto intereſſe ſingulari extra rem:vt d.l.numis. Tertium, eſt iuramentum in litem de intereſſe communi,& de veritate:vt ſi fuiſti in mora dandi mihi ſeruum, qui mortuus eſt, poſſum iurare ob dolum tuum de vera æſtimatione, quanti valebat ille ſeruus: & eatenus mihi condemnaberis: vt d.l.in actionibus §.planè.cum l.ſeq.& not. Iaſ.in d.rub.eo.titu.

17 ¶ † Septima ſpecies iuramẽti iudicialis, eſt iuramentum purgationis, quod defertur reo in cauſis arduis & criminalibus. & etiam in ciuilibus: puta,quãdo contra reum ſunt aliqua indicia vel ſemiplena probatio: ita, quòd non poteſt diffinitiuè condemnari: tunc iudex poteſt ſibi deferre iuramentum purgationis: per quod iurabit reus ſe non teneri ad debitũ: vel non commiſiſſe tale delictum:& ſic diffinitiuè abſoluetur. Et de iſto iuramento loquitur propriè text. in d.l. admonendi. & in authen. nouo iure.C. de pœna iudi. qui malè iudi. & l.v.C.de fal.& gloſſ.in l.j.C.de ſic. & Bar.in conſil.ciij. in fi.incip. viſis teſtibus &c.& Iaſ.in l.iij.in prin.col.

18 v.ff.de iureiu.†Item,de iſto iuramẽto loquitur totus tit.extrà de purga. cano. vbi ſi aliquis eſt infamatus de crimine, quod non poteſt plenè probari,compellitur ſe purgare per iuramentum.Eſt quædam alia purgatio,quæ dicitur vulgaris:de qua loquitur titulus extrà,de purga.vulga. quæ loquitur de duello: vt quando litigãtes volunt ſe purgare per duellum:quæ purgatio eſt omni iure prohibita quia per eam videtur tentari Deus:vt in cap.j. & ibi Abba.de pur. vulga.& habetur in conſti.regni mo narchiam.Et de hoc iuramento purgationis loquitur Andr. de Yſer. in c.j.§.ſi verò fuerit.de contro. inueſt.

19 ¶ † Octaua ſpecies iuramenti iudicialis eſt,quãdo propter enormitatẽ criminis, defertur iuramentum contra violẽtum ſpoliatorem:vt ſi quis ſpoliat me poſſeſsione ſeu domo mea, poſſum probare per iuramentũ meũ de rebus mobilibus ibi exiſtentibus: & hoc in odium ſpoliatoris: iuxta l. ſi quando.cùm ibi nu. C. vnde vi. & cap.fi.extrà quòd metus cauſa.& hoc poteſt dici iuramentum in litem: & non datur contra vniuerſitatem in damno clandeſtino pro valore rerũ amiſſarum: vt no.glo.in conſtitu. ſi damna.& ibi etiam Andr.de yſer. in penultima columna.

20 ¶ † Nona ſpecies iuramenti iudicialis eſt,quando extaret ſtatutũ, quòd ſtetur iuramento damnũ paſsi,prout eſt hodie in regno regia pragma.quę incipit:ſtatuimus,qua cauetur,quòd quando damnum paſſus, habet animalia damnum dantia in poſſe ſuo, ſtatur ſuo iuramento.Idem etiam, ſi officialis deprehendit animalia:quia ſtatur ſoli iuramento officialis denuntiatis. aliàs eſt neceſſe, quòd probetur ad minus per vnum teſtem cum iuramẽto damnum paſsi. quãdo

non habet animalia in manu. & iudex qui aliter pronuntiat punitur ad quinque vncias applicandas fiſco: & agitantur iſtæ quæſtiones coram baiulis: vt habetur in dicta prag.

21 † Scias tamen, quòd licet aliàs præſumatur pro decreto iudicis l. Herennius §. Caia. & ibi glo. & Bar. ff. de euic. tamen intelligitur de iudicibus maioribus: non autem de iſtis baiulis, & iudicibus minimis & pedaneis: quia pro eorum ſentẽtijs & decreto non præſumitur. ita tenet Bal. in l. tutores ff. de confir. tuto. & Iaſ. in rub. C. qui admit. colum. iij. in princ.

22 ¶ † Decima ſpecies iuramenti iudicialis, eſt iuramentum, quod præſtatur in taxatione expenſarum: nam expenſæ factæ in iudicio prius taxãtur per iudicem: & poſteà datur iuramentum victori, qui fecit expenſas: & poſteà interponitur declaratoria per iudicem: vt habetur in authen. poſt iuſiurãdum & authen. nouo iure. & ibi Bald. C. de iudi. & hoc fuit introductum ex cauſa: quia grauatur victor in eo, quòd non recuperat omnes expenſas propter taxationem: releuatur in alio: vt ſtetur ſuo iuramento. vnde ſi vellet plenè probare per teſtes omnes expenſas, non fieret earum taxatio per iudicem, vt dicunt doct. in d. authen. & hæc quo ad iuramentum iudiciale dicta, ſufficiant.

23 SECVNDVM. Principale † iuramentum, eſt extraiudiciale. & ideò ſic dicitur, quia extra iudicium præſtatur. Cuius ſimiliter multæ ſunt ſpecies: & primò reperitur vnum iuramentum, quod appellatur promiſſorium: vt quando aliquis iurat ſe daturum, vel facturum aliquid ſimpliciter ſine aliqua cauſa vel ſtipulatione: & ſic continet compromiſsionem de futuro. & de iſto loquitur tex. in l. ſi quis pro eo ff. de fideiuſſ. & c. debitores. de iureiur. & iſtud iuramentum non producit actionem de iure ciuili: nec obligat iurantem: niſi in vno caſu: ſcilicet quando libertus iurat præſtare operas patrono l. vt iuriſiurandi ff. de ope. liber. & nota Bar. in d. l. ſi quis pro eo. col. j. & ij. & Io. de imo: in repet. c. cùm contingat. col. xxiij. cum tribus ſequen. verſic. circa tertiam &c. de iureiur. ſed de iure canonico eſt ſecus: quia poteſt agi ex tali iuramento, ſaltem implorando officium iudicis: vt dicit Imo in d. c. cùm cõtingat. colum. xxvj. in fi. & ſeq. & hanc concluſionẽ firmat Beatus Tho. in ſua ſumma, ſecunda ſecundæ q. lxxxix. articulo. vij. vbi tenet, quòd talis promittens tenetur ad obſeruantiam iuramenti, ſi cum eo concurrat iudicium & iuſticia. vnde dicerem in iſto caſu, quòd poſſet adiri iudex eccleſiaſticus per viam denuntiationis euangelicę: per ea, quæ dixi ſuprà in trac. de denuntiatione. in princ. huius ſextæ partis.

24 ¶ † Et ex prædictis poteſt ſolui illud dubium: ſcilicet, vtrum pactum nudum firmetur iuramento. nam de iure canonico non eſt dubium: quia etiam ſine iuramento ex pacto nudo oritur actio, vt eſt cõmunis opin. omnium ſcribentium in ca. j. de pac. multò fortius, quando iuramentum interuenit. ſed de iure ciuili non producit actionem pactum nudum iuratum:

ratum vt no.Inno.in c.j.de eo, quod
metus cauſa.& Bald.in l. fi.colū.ij.C.
de fideicom.& Bald. in l.j. C. de ope.
liber.& idem Bald.in authen. ſacra-
menta. C. ſi aduer.vendi.de qua ma
teria vide Iaſ. in l.iuriſgentium §.
ſed cùm nulla col. v.ff.de pac.& in l.
ſi quis maior.C.de tranſac.

25 ¶†Secunda ſpecies iuramenti extra-
iudicialis,eſt illud, quod appellatur
iuramentum aſſertorium:vt quando
quis aſſerit aliquid eſſe de præſenti
vel de præterito,& iurat: vt quando
iurat quis ſe eſſe maiorē: vel regem
habuiſſe victoriā: vel ſimile.de hoc
loquitur tex.in c.omne.& cap.vt no-
ueritis. xxij q.j. & per totam & l.ſi
alterius.in fi.C.ſi minor ſe maio. di-
xe.& not.Imo.in d.c.cùm contingat
col.lxxv.in fi.& colum. cvij. in prin.
de iureiur.Verùm in minore fit dif-
ferentia: quia ſi iurat verbaliter, ſe
maiorem,poteſt probare cōtrarium.
Secus ſi realiter tactis ſcripturis: vt
d. l. ſi alterius. & de hoc iuramento
aſſertorio ſimiliter tractat Beatus
Tho.in ſumma,ſecunda ſecundæ q.
lxxxix.articulo.vij.

26 ¶ † Tertia ſpecies iuramenti extra-
iudicialis eſt,quod dicitur confirma
torium: vt quando apponitur iura-
mentum in aliquo actu de ſe inuali-
do:& per iuramentum firmatur.Exē
plum eſt in authen. ſacramenta C.ſi
aduer.ven.& in c.cùm contingat. de
iureiuran.Similiter in donatione in-
ter virum & vxorem: quæ non va-
let l.j.& per totum ff.de do. inter vi.
& vxo.& tamen firmatur iuramen-
to: ſecundum Bartol.& Alexand. in
l. Seius & Augerius. ff. ad l.falc. &
Abba. in cap. donatio. de dona. inter
virum & vx. & Pau.de ca. in conſil.
lxxv.colum.ij.in ij.volum.& de iſto
iuramento tractat plenè Bartol.in d.
l.ſi quis pro eo.& Imo.in d.cap. cùm
contingat.vbi plura exempla ponit,
& Alexand. in conſil. xliij. & conſil.
lix.in j.volum.& conſi.liij.in iij. vo-
lum.& Franc.de are.in conſi.ij.& cō-
ſil.xxij.& conſi. 74. & Andr.de yſer.
in cap.j.§.item, ſacramenta. de pace
iur.fir.

27 ¶†Quarta ſpecies iuramenti extra-
iudicialis,eſt iuramentum fidelitatis
quod tenetur præſtare vaſallus do-
mino ſuo, ſiue ſit vaſallus. feuda
tarius ſiue Burgenſis, ſecūdum And.
de yſer.in c.j. colum.j.qua vaſ. iura.
28 deb. fide. † in quo iuramento ſex
continentur.Primùm: ſcilicet, quòd
iuret ſeruare dominum incolumem,
tutum,honeſtum,vtilem,facilem, &
præſtare auxilium. quæ ſex nume-
rantur in cap. j. de noua for. fidel. &
ibi per And.de yſer.& habetur plenè
in deci. 265. concil.Neapo.in iiij. &
29 v.col.†Item, quandò tale iuramen-
tum præſtatur domino baroni,debet
iurans excipere perſonam impera-
toris ſeu regis,quæ ſemper cenſetur
exceptuata:ſcilicet,vt promittat do-
minum ſuum defendere aduerſus
quamcunque perſonam,præterquam
contra regem.cap.imperialem §. fin.
& ibi Andr. de yſern. de prohi. feu.
alie. per Fede.& in d.cap.j. in prin-
30 cip.de noua for.fidel. † Et hoc iura-
mentum poteſt præſtari etiam per
tutorem vel curatorem & procu-
ratorem:ſecundum Alexand.in con-
ſil.x.col.iij.in fi.vol.†Item non po-
teſt

teſt Bart. exigere hoc iuramentum à vaſallis ſine mandato regis, vel literis regis, aliàs punitur priuatione feudi, & publicatione bonorum : vt eſt conſti. regni, quæ incipit: comite vel barone &c. & tenet And. de yſer. in cap. ſi minori. circa. fi. ſi de feu. fue. contro. & habetur in d. deci. 265. cõci. Neapo. verſi. viceſimo. &c.

32 ¶ † Eſt aliud iuramentum fidelitatis. quod appellatur iuramentum ligij. & propriè eſt illud, quod præſtatur ſoli imperatori vel regi: non autem inferiori. & in hoc differt iuramentum ligij. à iuramento fidelitatis. & tunc quando vaſallus iurat regi, iurat indiſtinctè ipſum defendere cõtra omnem perſonam, neminem exceptuãdo. & de hoc eſt alia deci. cõcil. Nea-
33 poli. in numero 307. † vbi declaratur quis dicatur ligius: nam exponitur quaſi ligatus & adſtrictus regi. vel dicitur, à legalitate quam tenetur ſeruare regi contra omnem perſonam: vt not. Bald. in l. j. §. in j. colũ. pen. C. de cadu. tol. & And. de yſer. in conſtit. domini à vaſallis. & in d. c. j. de noua for. fidel. & Ioã. And. in cle. paſtoralis §. rurſus. verſi. ligius. de re iudi. & Franc. de are. in conſi. clj. vbi etiam examinat de iuramento fidelitatis, quod tenetur præſtare epiſcopus archiepiſcopo. & quid ſi epiſcopus ſit exemptus. de qua materia tractatur in cap. dilecti. de maio. & obe. & in c. cùm olim el. ij. & cap. antiqua. & ibi glo. de priuil.

34 ¶ † Quinta ſpecies iuramenti extraiudicialis eſt iuramentum temerarium : vt quando aliquis calore iracundiæ iurat. nam ſi iuramentum eſt aliàs illicitũ, non valet. ſi verò eſſet licitum, vt ſi quis iuraret non exire domum, vel non ludere, vel aliud ſimile : tunc propter iracundiam non ligat: nec eſt periurus contraueniẽs. Tutius tamen eſt petere abſolutionem ad cautelam, quæ de facili conceditur: ſecundum Abba. in cap. ſicut. de iureiuran. & de hoc iuramento habetur Deuteronomij. cap. vj. & Eccleſiaſti. cap. xxiij. & per Ioan.
35 Chryſo. ſuper Matthæ. cap. v. † de eo tamen, quod dixi de iurante non ludere, ſi tale iuramentum fieret ſine iracundia, ita eſſet periurus, ludendendo ſicut videndo ludere, vel mutuando pecuniam ludenti : & ita punitur æqualiter pœna contra ludentes inducta, tam is, qui ludit quàm is, qui videt ludere vel pecuniam mutuat. ita tenet Bald. in authen. interdicimus. in prin. C. de epiſ. & cle. vbi idem dicit in eo, qui docet ludentem. Multa alia exempla poſſent dari de hoc iuramento temerario: præſertim, quando quis ex praua conſuetudine iurat: vt habetur in c. iurauit. xxij. q. iiij.

36 ¶ † Sexta ſpecies iuramenti extraiudicialis, eſt iuramentum illicitum de quo loquitur tex. in cap. innocens. & per totam illam q. xxi. quæſtio. iiij. & no. glo. ibidem. in ſumma ſuper hoc eſt ſciendũ, quòd iuramẽtum poteſt dici illicitum altero de tribus modis: vt habetur in d. c. innocens. j. modo ex eo, quod iuratur. ij. modo ex cauſa extrà veniente. iij. ex modo iurandi: exemplum primi eſt, quando illud iuramentum de ſe eſt prohi-
37 bitum, & vitioſum. † vt ſi quis iurat commitere

committere vnum delictum:quo caſu non tenetur ad obſeruãtiam:quia tale iuramentum non ligat. c. ſi aliquid.& c.nõ eſt.& c. actione. & c.inter cætera.xxij.q. iiij. & habetur per Abb.& Docto.in c.intimauit. de te-
38 ſti.† Idem etiam, quando quis iurat non ferre teſtimonium. quia nõ obſtante iuramento,poteſt examinari: ſecũdum Abb.in d.c.intimauit.idem in eo,qui iurat non eſſe de conſi.l.ſi.
39 in princip.ff.ad municipa. †Idem in eo,qui iurat non fideiubere:quia poteſt non obſtante iuramento fideiubere pro proximo in periculo conſtituto: vt not.Ioan.And.in addi.Spe. in tit.de iureiur.in rubr. de quo vide omnino Old.in conſi.xc.Et de his & alijs ſimilibus exemplis,tractat plenè Iaſ.in §. item, ſi quis poſtulante. col.xij.& ſeq.inſtit.de actio. & Paul, de caſt.in conſil.cccxlv.in j. volu. & Card.in conſi.viij.in titu.de iureiur.
40 † & quod iuramentum in malè promiſsis non ſit ſeruandum,tenet And. de Yſer.in c.j.colũ. vj. qui ſucceſ.teneantur.in feud.
41 ¶†Exemplum ſecundi eſt, quando quis poſt votum caſtitatis iurat du-
42 cere vxorem. † idem, quando iurat adimplere omnia, quæ ab eo petentur:quia ſi petatur aliquid turpe, nõ tenetur implere iuramentum. c.cum iuramento.de homi.& c.eſt etiam.& c.vnuſquiſque.xxij.q.iiij.
43 ¶ † Exemplum tertij eſt, vt ſi quis iurat per viſcera Chriſti,vel per ventrem,vel per capillos, vel per membra pudibunda Chriſti:nam tale iuramẽtum, dicitur blaſphemia:vt inquit Bald.in l.ij.in fin.c.de reb. cred. & Bald.in l.j.C.ſi quis impe.male. & in l.accuſationem.col.iij.C.qui accu. non poſſ.vbi plus dicit,quòd tale iumentum eſt ſpecies hæreſis: vt eſt tex.in authen.vt non luxu. conſi.natu.in rubro & nigro. & c. ſi quis per capillum.xxij.q.j.
44 ¶†Eodem modo ſi quis iurat per dæmones, vel aliam creaturam, eſt iuramentum illicitũ:& peccat iurans: debet tamen ſeruare iuramentum,ſi id,quod iurat,non eſt prohibitum.c. mouet. xxij. q. j. & not. Alexand. in conſi.xxvij.col.pen.in j.vol.& habetur in c.& ſi Chriſtus. de iureiur. reliqua circa hanc materiam dic, vt per Spec.in titu.de iura.dela.per totum. & per mod. repetentes rubr. de iureiur.& per docto.in locis ſuperius allegatis.
45 ¶ † An autem iuramentum poſsit præſtari per procuratorem habentem ſpeciale mandatum? dic quòd ſic, in animam conſtituentis:ſecundum Bart. & Alex.in l.qui bona.§. ſi alieno.ff.de dam.infect.& Alex. in l. ad egregias.in princ.ff.de iureiur. & in l.vulgo.ff.de in litem iur.

Robertus.Maranta.

De actorum æditione.

1 *Actorum appellatione, quæ ſcripturæ veniant.*
2 *Inſtrumenta & ſcripturæ productæ in iuditio,an dicantur eſſe de actis. & nume. 3.*
4 *Exemplum ſcripturæ in actis regiſtrate, non facit fidem: niſi ſit collationatum parte præſente vel citata.*

Acta

5 *Acta iudicij voluntarij, veniunt actorum appellatione.*

6 *Acta iudicij, & acta litis ſiue cauſæ, quæ dicantur.*

7 *Actorum genus, triplex reperitur.*

8 *Acta, geſta & monumenta, qualiter inter ſe differant.*

9 *Acta iudicij fieri debent parte præſente, vel citata, & abſente per contumaciã: aliàs non probant: nec alteri parti præiudicant, in caſu, in quo ſumus in contradictorio iudicio.*

10 *Acta iudicij ad alterius partis inſtantiã debent fieri: aliàs non valent.*

11 *Acta iudicij coram iudice vel eo mandante fieri debent, vt faciant fidem.*

12 *Obligatio penes acta curiæ recipi debet coram iudice, vel iudice mandante: aliàs recepta extra locum iudicij, non valet: nec habet executionem paratam. & numero 13.*

13 *Obligatio penes acta curiæ poteſt recipi, etiam abſente creditore.*

14 *Acta per notarium deputatum ſcribi debent: nec poſſunt per alium proſequi.*

15 *Acta iudicij ſcribi debent per notarium à Rege creatum: vel per duos ſcriptores priuatos de iure communi. Et quid ſeruetur in regno.*

16 *Princeps ſine cauſa iuri gentium detrahere non poteſt.*

17 *Acta ſcripta per priuatum in loco, vbi priuatus actorum magiſter eſſe conſueuit, an faciant publicam fidem. & an iſte communis error ius faciat. & num. 18.19.*

18 *Conſuetudo tanti temporis, cuius initij non eſt memoria, habet vim priuilegij.*

19 *Acta reciproca ſcripta per priuatum, per alteram partem impugnari non poſſunt.*

20 *Scriptura inhabili vtens, non poteſt ſimilem contra ſe productam impugnare.*

21 *Dicto vnius ſtatur de voluntate partiũ.*

22 *Acta iudicij in ſcriptis celebrari debent: aliàs non valent. niſi in cauſis breuioribus.*

23 *Acta iudicij, an per teſtes probari poſſint.*

24 *Acta coram iudice, non requirunt teſtes: ſed ſic coram arbitro.*

25 *Acta ante publicationem, publicam fidem non habent.*

26 *Atteſtationes non publicatæ, etiam ſemi plenè non probant.*

27 *Acta non publicata, æquiparantur imbreuiaturæ notarij.*

28 *Acta iudicij non poſſunt fieri in die feriato.*

29 *Libellus poteſt præſentari, & recipi die feriato etiam ad honorem Dei.*

30 *Latro inſignis poteſt mitti ad furcas, etiã die feriato ad honorem Dei.*

31 *Acta voluntariæ iuriſdictionis, die feriato exerceri poſſunt.*

32 *Teſtes etiam die feriato ad honorem Dei Examinari poſſunt.*

33 *Acta pia & requirentia celeritatem, fieri poſſunt die feriato.*

34 *Decretum ſuper alienatione rerum minoris, die feriato interponi non poteſt.*

35 *Debitor fugitiuus capi poteſt, etiam die feriato ad honorem Dei.*

36 *Confeſſio etiam in die feriato, poteſt in iudicio recipi.*

38 *Proceſſus factus die feriato, ad honorem Dei, valet: quando iudicis iuriſdictio erat tempore peritura.*

38 *Proceſſus poteſt fieri die feriato ad honorem Dei, in curia principis.*

39 *Excommunicationis ſententia die feriato ferri poteſt.*

40 *In cauſis carceratorum die feriato proceditur.*

Actus

41 *Actus omnes iudiciarij expediri poſſunt in ferijs meſsium, & vindemiarum.*

42 *Acta de die, & non de nocte, fieri debēt.*

43 *Acta iudicij, locum, menſem, diem, & annum, in quo celebrantur, continere debent: aliàs non valent.*

44 *Actis deperditis, & alijs de nouo confectis, ſi prima poſteà reperiantur, quibus potius debet fides adhiberi: & ſecundum quæ debet iudicari.*

45 *Acta omnia regulariter ſunt edenda: aliàs poteſt appellari. & non edens præſumitur in dolo.*

46 *Actorum editio, eſt ſpecies defenſionis.*

47 *Actorum editio, per notarium iudice mandante fieri debet, & non aliter.*

48 *Atteſtationes teſtium, ante publicationem edi non debent parti.*

49 *Interrogatoriorū copia, parti dari nō debet*

50 *Allegationes iuris, an debeant edi parti.*

51 *Notarius acta edere non tenetur ſine ſalario.*

52 *Nomina teſtium non tenetur quis edere parti ante publicationem.*

53 *Acta debent edi cuicunque prætendenti intereſſe, etiam ſi non ſint ad eius inſtantiam celebrata. ſecus in inſtrumentis.*

54 *Acta debent edi ſumptibus petentis.*

55 *Copia libelli, ſūptibus actoris dari debet.*

56 *Acta originalia non debent edi: ſed ſolùm copia ſub pœna falſi.*

57 *Acta edi debent, cum die, conſule, loco, & tempore.*

58 *Acta ſemel edita, poſſunt millies peti vt iterum edantur. Secus in inſtrumento: quia regulariter non editur, niſi ſemel.*

Decimus actus, qui ſucceſſiuè conſideratur in iudicijs, eſt actorum editio. ſuper quo breuiter examinabo tres q. principales. Prima erit, quòd veniat appellatione actorum. Secunda, an indiſtinctè omnia acta iudicij faciant plenā fidem. & qualiter. Tertia q. erit. qualiter iſta acta ſint edenda petentibus.

VENIO Ad primam q. ſuper
1 qua concludo, †quòd acta dicuntur omnes ſcripturæ in iudicio factæ coram iudice, & ſcriptæ manu officialis: ſcilicet tabellionis ad hoc deputati: vt declarat Alexand. in l. acta. & in l. actorum. ff. de re iud. vbi dicit, quòd etiam ſententia venit appellatione actorum. idem tenet Abb. in c. quoniam contra. col. ij. in fin. de proba. vbi vide Bal. plenè declarantem, quæ ſcripturæ veniant appellatione actorum. hoc etiam declarat Bald. in authen. quæ ſupplicatio. col. j. verſic. item licet ſcriptura, &c. C. de pre. impe. offe. vbi dicit, quòd non ex eo ſolo, quòd ſcriptura eſt facta per tabellionem actorum, dicitur de actis iudicij: niſi fiat coram iudice vel iudice mandante. adde Bald. in l. interrogatam. C. de liber. cauſa. & Bart. in l. illud. col. ij. verſic. deinde nota, &c. & ibi etiam Bar. C. de ſac. ſanct. eccle. & Card. in cle. ſæpe. §. & quia. in ix. q. de verb. ſign. & Alex. in l. j. in prin. ff. de verb. oblig. & Bald. in c. j. §. item ſacramenta. col. pen. in fin. verb. quęrit inſuper &c. de pace iur. fir. & quòd ſententia venit appellatione actorū: eſt text. cum glo. & Bart. in l. in fraudem. §. neque. ff. de iure fiſci.

2 ¶†An autem inſtrumenta & aliæ ſcripturæ productæ in iudicio, dicantur effecta de actis, eo ipſo quòd ſunt producta. Innoc. in c. cùm in iure, in fin. de offic. deleg. tenet, quòd ipſum

ipſum inſtrumentum quantum ad contractum & obligationem in eo contentam,non eſt de actis:ſed ſola productio inſtrumentorum & ſcripturarum, eſt de actis. Idem tenet Bald.in l.ij. colū. iij.verb. iuxta hoc quæritur,&c.C.de eden. vbi per hoc infert, quòd inſtrumentum productum in actis,editur ſine die & conſule: ſed ſolùm editur dies productionis:quia quantum ad productionem, eſt effectum commune inſtrumentum. iuxta .l. j. §. edenda. ff. de eden. ſed certè,ſi iſta opin. Innoc.& Bald. ita ſimpliciter intelligeretur, reſultare poſſent aliqua abſurda: & maximè,quia altera pars non poſſet petere copiam tenoris inſtrumenti producti in actis: ſed ſolam copiam præſentationis ipſius. nam ſi tenor non eſt de actis, ergo non eſt effectus communis:& ſic non eſſet edendus.quod eſt contra d.§.edenda. Præterea, ſi in tenore inſtrumenti eſſet aliquod verbum faciens contra producentem,& in fauorem aduerſarij, non poſſet aduerſarius eo vti pro ſe: quia non eſt de actis.quod eſt contrà not.per glo.& moder.in l.j.§.editiones. ff de eden.vbi habetur communiter, quòd producens inſtrumentū in iudicio, cēſetur approbare omnia contenta in eo, etiam contra ſe facientia. & aduerſarius poteſt eo vti pro ſe.ſicut dicimus in teſtibus, qui deponere debent pro vtraque parte: ita plenè declarat Iaſ.in d. §. editiones. vnde cauſa vitandi iſta contraria,videtur eſſe dicēdum, quòd tam productio, quàm tenor inſtrumenti producti ſit de actis: maximè, cùm tota die videamus communiter practicari, quòd eo ipſo, quòd inſtrumentum vel alia ſcriptura producitur in iudicio,poteſt aduerſarius petere eius copiam: & ſibi editur cum die & conſule, & cum toto tenore ſcripturæ:ergo tota eſt effecta de actis,& tota communis.

3 ¶†Puto in iſta varietate poſſe dari iſtam declarationem:videlicet,quando aliquis producit inſtrumentum in iudicio:& non facit illud regiſtrari in actis de verbo ad verbum: ſed ſolùm notarius ſcribit in actis: die tali,&c. talis produxit vnum inſtrumentum procurationis, vel debiti vel aliud ſimile, quod incipit ſic: & finit ſic,&c.ſed eius tenor non apparet ex ſenſu in actis: puta quia producens retinuit ſibi inſtrumentum penes ſe:& tunc verum dicit Innoc. & Bald.quòd ſola productio, eſt de actis, & non tenor inſtrumenti: ex quo tenor non reperitur in actis. & dato, quòd notarius fecerit de eo mentionem, quod viderit, non tamen in hoc ſibi creditur:vt not. Alexand in conſi.vj.colū.ij.in fin.in iiij. vol.& per Moder.in authen. ſi quis in aliquo.C.de eden.nam ſi tenor eſſet de actis,faceret publicam fidem: ſicut alia acta abſque eo, quòd originale producatur, quod eſt falſum: ſecundum Alex ibi & doct. in d. authen.ſi quis in aliquo. ſed ſi quæris, an iſto caſu poſſit aduerſarius petere copiam tenoris inſtrumenti? dic, quòd ſic. nam licet non ſit de actis propter deficientiam regiſtrationis: tamen quia pars cepit eo vti in iudicio per productionem:ratione huius

vſus

huius vſus tenetur illud edere.ita tenet Bal.& Alex.in l.ij.ff.de eden.per d.§.edenda ſunt omnia.& tunc poſſet procedere opi.Bald.in d.l.ij.C.de eden.ſcilicet quòd edatur ſine die & cõſule.Nec ſemper ſequitur illa conſequentia: iſta ſcriptura non eſt de actis:ergo nõ debet edi.Nam ſi quis facit mentionem de inſtrumento in libello.per dictionem limitatiuam: tenetur illud edere ante litem conteſtatam:& tamen non eſt de actis: vt not.Barto.& doct.in l.edita.C.de eden.quandoque producens inſtrumentum, facit ipſum regiſtrari in actis:vel quia relinquit ipſum originale authenticum in actis cum præſentata ſub tali die &c.vel quia facit ipſum exemplari authoritate iudicis:& facit ipſum collationari per actorum notarium,cum fide ſua in calce,quòd ipſum collationauit ſcilicet exemplum cum originali.& concordat de verbo ad verbum: & illa copia collationata relinquitur in actis,continens totum tenorem inſtrumenti:originale autem recipitur per producentem:ne fortè aliquo caſu perdatur:& iſtud quotidie videmus ſeruari in iudicijs.Et tunc dico, quòd totus tenor inſtrumenti eſt de actis non ſolum ipſa productio:adeò quòd illa productio illius copiæ regiſtratę & collationatæ facit dictam copiam habere publicam fidem abſque eo,quòd producatur originale. ita tenet Bald.in l.fina.in v.qõ.C.de edic.diui.adri.to..& de mente Specu. in tit.de inſtru.edi.§.nunc dicamus. col.iiij.verſicu.illud autem ſcias,&c. pro hoc eſt gloſſ.in dicta authenti.ſi quis in aliquo.& ibi etiã Bar.& communiter doct.& gl.& Bar.in l.chirographis.ff.deadmi.tut.& Ang.in §.illud in authenti.vt fra.filij &c.

4 ¶ † Hoc tamen intellige & declara, dummodo talis regiſtratio ſit facta parte præſente & non cõtradicente: vel parte citata:aliàs nullam fidem faceret talis copia,quanuis collationata.ita tenet Alex.in d.conſi.vj.col. fin.in prin.in iiij.vol.& eſt de mente Bar.& docto.in dicta authen.ſi quis in aliquo.quod nota perpetuò: quia raró hoc aduertunt litigãtes,& actorum notarij:vnde in allegationibus iuris poſſes talem ſcripturã deſtruere.¶ De reliquis autem,quæ veniunt appellatione actorum,traditur plenè in d.c.quoniam contra.de proba. tam in tex.quàm in glo.& per doct.

5 ibi,† inter quæ adde,quòd nõ ſolùm acta,quæ fiunt in iudicio contentioſo,& contradictorio,veniunt appellatione actorum: ſed etiam omnia alia,quę fiunt in iudicio voluntario: in quibus decretum iudicis interponitur:prout ſunt tutelæ & emancipationes,& alia ſimilia:ſecundum Inn. in c.j.col.j.de proba.quæ alio vocabulo dicuntur acta forenſia: ſecundum eum ibi.ex eo,quia in foro agitantur.& not.etiam Bal.in l.comparationes.col.iij.verſicu.quærit etiam de forenſi,&c.C.de fide inſtru.

6 ¶ † Iſta autem acta,quæ fiunt in iudicijs,quædam dicuntur acta iudicij propriè:& quędam acta litis ſiue cauſæ.& differunt inter ſe:quia acta iudicij ſunt illa,quæ tendunt ad iudiciorum ſolennitatem & ordinem: prout ſunt citationes, libelli, ſatiſ-

Ee

dationes,& litis conteſtatio,publicatio,& concluſio,& alij ſimiles actus. Acta verò cauſæ ſeu litis ſunt, quæ reſpiciunt factum pro victoria cauſæ obtinenda:prout ſunt atteſtationes,confeſsiones, ſcripturæ, & aliæ probationes.ita declarat gl.in cle.ſæpe.in verſi.defenſiones.& ibi etiam Car.in tertio not.& in ij.q.de verbo. ſignifica.& Abb.in c.cauſam,quæ in
7 primo notab.de teſtib.† & propterea in materia actorum ſolet fieri diſtinctio trimembris: videlicet, quædam ſunt acta,quæ reſpiciunt litis ordinationem:& ſunt illa,quæ modo appellaui acta iudicij.Quædam ſunt,quæ reſpiciunt veritatis indaginē:& ſunt illa,quæ modo appellaui acta litis ſeu cauſæ.Quædam ſunt,quæ reſpiciunt litis deciſionē:& ſunt ſententiæ diffinitiuæ:de quibus plenè per Bartol.in l.is,apud quem.C.de. eden. & in l.cùm lite mortua. ff.iudic.& Abb.Felyn.& communiter docto.in d.c.cauſam,quæ.in quibus locis plenè declaratur,quæ acta pereant perempta inſtantia.& ad ibi dicta me remitto.& aliqua dixi in materia inſtantiæ,ſuprà in quinta parte principali huius tract.
8 ¶ † Quæ autem ſit differentia inter acta,geſta,& monumenta? Dic quòd acta,propriè ſunt illa,quæ ſunt ſcripta coram notario & iudice:ſcilicet, per ipſum notarium actorum.Geſta, poſſunt dici ea,quæ ſunt facta ſed non ſcripta.Item,geſta cenſentur facta magnorum principum:& omnia regiſtrata in archiuijs publicarum perſonarum,poſſunt appellari geſta. Sed monumenta,dicuntur,ſcripturæ publicæ & priuatæ:quas quis habet penes ſe extra iudicium: ex eo quia cauſam ipſius muniunt,quæ alio vocabulo appellantur documenta: vt habetur in c.cordi.de appel.lib.vj.& in authē.ſi quis in aliquo.C.de eden. & ita hanc differētiam declarat Cardi.in cle.ſæpe.§.& quia in viij.qō.de verb.ſignific.Aliquando tamen acta & geſta confunduntur: & vnum & idem important:vt eſt tex.in l.geſta. C.de re iudi.& not.Bar.in l.j.ff.de offic.procur.ceſa.

VENIO Ad ſecūdam quæſtionem
9 principalem:videlicet,† an indiſtinctè omnia acta iudicij,faciant plenam fidē:& qualiter? Super qua oportet inueſtigare,quæ requirantur ad validitatem actorum,ad hoc,vt tanquam publica faciant plenam fidem: & dic quòd plura requiruntur.
10 ¶ † Et primò requiritur,quòd fiant parte præſente vel citata,& abſente per contumaciam:aliàs non probāt: nec alteri parti præiudicant.in caſu, in quo ſumus in contradictorio iudicio.l.de vnoquoq;.ff.de re iud.l.nam ita diuus.ff.de adop.l.ſi quando.C.de
11 teſtibus.& c.ij.de teſtib.¶ † Secundò requiritur,quòd acta fiant altera parte inſtante:adeò quòd debet apparere ex actis,ad cuius inſtantiam actus celebratur:aliàs acta non valent.ita tenet Ang.in conſil.cclxvj.col.ij.vbi præcipuè loquitur de ſententia lata: quòd non valeat,niſi appareat ad cuius inſtantiam lata fuit.vnde ſententia nūquam debet ferri,niſi vna pars faciat inſtantiam,& faciat aliam partem citari ad ſententiam: aliàs non valet.ita tenet Imol in d.l.de vnoquoque.

quoque.ff.de re iud.& Bar.in l.j.C.vt quæ deſ.aduo.Pau.de caſt.in l.j.C.de iudi.& Iaſo.in l.properandum.§.& ſi quidem.col.j.C.de iudi.

11 ¶†Tertiò requiritur,quòd fiant coram iudice,vel iudice mandante: vt not.Alex.& Imo.in l.acta.ff.de re iudic.glo.& Bald.in l.illud.C.de ſacroſan.eccl.& Bal.in l.interrogatam.C. de lib.cauſa.& Luc.dē penna in l.in-
12 ſtar.C.de iure fiſ.lib.x.† vbi per hoc infert non valere obligationem receptam penes acta curiæ,niſi ſit recepta coram iudice.Adde etiam, vel niſi recepta ſit iudice mandaute: vt habetur in deciſ.cxxxv.concil.Neap.
13 vbi plus dicitur,†quòd ratione iuramenti in ea appoſiti,poteſt recipi talis obligatio penes acta,etiam abſente creditore.Et per hoc patet, quòd iſtæ obligationes quas quotidie recipiunt notarij extra locum iudicij,& ſine præſentia iudicis:& dicunt illas recepiſſe penes acta:non valent,nec habent executionem paratam.vt eſt de mente Lucæ de penna in d.l.inſtar.& expreſsius tenet Matth.de afflic.in conſtitu. magiſtri camerarij. col.pen.& conſtitu.cordi nobis.col. pen.in prin.quod nota:quia quotidie notarij actorum errant in hoc.

14 ¶†Quartò requiritur,quòd acta ſcribantur per notarium actorum depu tatum,adeò quòd ille notarius, qui incepit ſcribere acta vnius proceſſus,ille debet ſcribere reliqua: aliâs acta non probant,niſi iſte eſſet impeditus:quia tunc poteſt alius ſurrogari.ita tenet Bald.per illum tex.in l.j. C.de ſportul.& Bald.in l.ij.C.quom. & quando iud.& Bar.in l.j.ff.de offi. conſul.& Bald. in l.repetita. C.de epiſco. & cleri.& Ludoui.Roma.in conſilio.cclxxxj.& Bald.& Paulus de caſtro in l.teſtamenta omnia. C.de teſtamento.

15 ¶† Quintò requiritur,quòd ille,qui ſcribit acta,ſit notarius creatus à rege: aliâs acta ſcripta ab alia perſona,non valent in hoc regno:ſecus eſſet de iure communi:quia vbi non poteſt haberi notarius, poſſunt adhiberi duo ſcriptores, etiam priuati ad ſcribendum acta:quorum ſcripta faciunt publicam fidem in iudicio: vt eſt textus in capitulo quoniam contra.de proba.imò dicit ſimpliciter Bald.in l.comparationes.colum. tertia verſic.quærit etiam de forenſi &c.C.de fide inſtrumē.quòd de man dato iudicis poſſunt ſcribi per alium, quàm per tabellionem.Sed hodie in regno eſt iuri communi derogatum per conſtitutiones regni: quibus inductum eſt,vt acta non fiant per aliam perſonam, niſi per notarium creatum à rege:& ſic in hoc eſt correcta diſpoſitio dicti capitu.quoniam contra.vt eſt conſtitut.quæ incipit:magiſtri camerarij.& ita illam conſtitutionem intelligit ibi Matt. in pen.colum.ſcilicet quòd per eam ſit derogatum iuri communi.Sed certè ego puto,quòd non fuit iſta mens illius conſtit.ſcilicet velle corrigere dictum capit.quoniam contra.Nam legum correctio ſemper eſt euitāda, vbi non apparet expreſsè.l. præcipimus.C.de appel. & l.ſancimus.C.de teſta.ſed dico,quòd potius illa conſtitu.eſt conformis cum iure communi.Nam ius cōmune ponit duos

caſus ſcilicet quòd magiſter actorũ,
debet eſſe notarius, vbi haberi po-
teſt:ſed vbi deeſt copia notariorum,
poſſunt adhiberi duo probi & ido-
nei viri ad ſcribendum acta:quorum
fides æquiparatur fidei tabellionis.
Sed conſtitutio regni prouidit ſo-
lùm in vnum caſum: ſcilicet,quòd
magiſter actorum ſit notarius:& in
hoc eſt conformis cum iure commu
ni:& vltra non progreditur corrigen
do ius commune de duobus ſcripto-
ribus: Ergo ille ſecundus caſus,tan-
quam obmiſſus per regni conſtitu-
tionem debet remanere in diſpoſitio
ne iuris communis.l.ſi cùm dotem.
in principio.ff.ſoluto matrimo.& l.
commodiſsimè.ff.de libe.& poſthu.
vt euitetur legum correctio. Præ-
tereà,illa conſtitut.non dicit, quòd
ſiue poſsit haberi copia notariorum,
ſiue non:ſemper magiſter actorum
debeat eſſe notarius creatus à rege:
aliàs acta non valeant:merito debet
declarari & limitari per legem an-
tiquam iuris cõmunis:ſcilicet, quòd
adhibeatur notarius creatus à rege,
vbi copia notarij haberi poteſt:aliàs
ſufficiant duo ſcriptores priuati viri
idonei:vt lex noua diſtinguatur per
veterem.l.ſed & poſteriores.ff.de le
gi.cùm debeat lædere ius commune
in minus,quàm poteſt.Prætereà, ius
commune in hoc fuit cõforme cum
iure gentium,ſecundum quod in ore
duorum vel trium ſtat omne ver-
bum.capitulo nouit.de iudi.l.vbi nu
merus.ff.de teſtib.Vnde ſatis iniuſta
fuiſſet illa conſtitu.quando in defe-
ctũ notarij voluiſſet detrahere fidei
duorum teſtium:quos lex cõmunis
in hoc adhibuit vt ſcriptores & te-
ſtes: æquiparando eos fidei notarij:
quia videretur detrahere iuri gen-
16 tium:†quod ſine cauſa princeps hu-
ius ſæculi facere non poteſt:vt plenè
tradit Fely.c.quę in eccleſiarum.col.
ij.& l.col.x.& ſeq.de conſti.Ex qui-
bus rationibus firmo hanc conclu-
ſionem,quòd diſpoſitio dicti c.quo-
niam contra.non eſt hodie correcta
in regno:imò eſt in viridi obſeruan
tia.Vnde etiam hodie in defectum
notarij poſſunt adhiberi duo ſcripto
17 res.¶†Sed iuxta hoc cadit quotidia-
num dubium,in multis locis, terris,
& ciuitatibus huius regni,eſt quæ-
dam antiqua obſeruantia, quòd in
curijs ſolet eſſe vnus actorum ma-
giſter priuatus, & non notarius:qui
tolerante populo ſcribit acta iudi-
cij:& coram eo partes litigant ſine
contradictione aliqua: quæro an
acta ſcripta ab iſto, faciant publi-
cam fidem: ſi fortè altera pars vi-
dens ſe ſuccumbere vult venire ad
hoc refugium miſerorum: & alle-
gare nullitatem actorum & proceſ-
ſus?prout pluries hìc caſus mihi eue
nit in facto. Et certè nulli eſt du-
bium, quòd ſcriptor talis nec de iu-
re communi,cùm ſit ſolus,nec per re
gni conſtitutionem,habet publicam
fidem.vnde eius acta non valent:ſo-
lùm poſſet eſſe dubiũ,an ille cõmu-
nis error populi,qui tenuit eum, vt
actorum magiſtrum,faciat ius:iuxta
ea,quæ tradũtur in l.Barbarius.ff.de
off.præto.Super iſto caſu pro deciſio
ne pono hanc concluſionẽ negatiuã:
quòd talia acta non habeant publicã
fidem. quia iſte eſt caſus expreſſus
contra

contra conſtitutionem regni prædi-ctam:quæ vult,quòd quando magi-ſter actorum eſt vnus,debet eſſe no-tarius: & conſuetudo contraria non poſſet tollere illam conſtitu.quia in procemio conſtitutionum,in fine,im perator tollit omnes conſuetudines, etiam futuras, quæ facerent contra illam conſtitu.vt not.ibi glo.& pro-batur in alia conſtitu.quæ incipit:pu ritatem. vbi mandat primò ſeruari conſtitutiones regni:& in defectum earum tunc ſeruentur conſuetudi-nes.vnde dato,quòd populus per con ſuetudinem introduxiſſet,quòd pri-uatus ſcriptor poſsit eſſe actorũ ma-giſter: non tamen potuit derogare conſtitutioni regni.Nec obſtat,quòd communis error facit ius:quia in con trarium eſt veritas in caſu iſto: ex quo communis error non poteſt fa-cere notarium eum,qui non eſt.vn-de acta facta per talem notarium pu tatiuum, non valent.ita plenè con-cludit Iaſ.in d.l.Barbarius.col.xij.ſu per illa q. an inſtrumenta geſta per notarium putatiuum,valeant?& con cludit quòd nõ:& plures allegat:tan tò fortius in caſu iſto, vbi populus ſcit eum non eſſe notarium.vnde ceſ ſat ille communis error,in titulo no tariatus:nam populus vellet tunc ven dicare ſibi authoritatem regiam:ſci-licet,creandi tabelliones & publicas perſonas:quorum & quarum ſcriptu ris detur plena fides: quod fieri non

18 poteſt:vbi per Iaſ.¶† Iſtam conclu-ſionem limito duobus modis:Primò, niſi eſſet conſuetudo,cuius initij non eſſet memoria, quòd ſemper in tali loco & ciuitate fuerunt magiſtri actorum priuati:& non reperitur me moria interruptionis huius conſuetu dinis:nam tunc ex quo talis conſue-do habet vim ſpecialis priuilegij Principis, puto quòd talia facerent plenam fidem ex præſumpto priuile-gio Principis:per ea,quæ not.Abb.in c.ſuper quibuſdam.§.præterea.de ver bo.ſignifi.Pro hoc eſt tex.in l.hoc iu re.§.ductus aquæ.ff.de aqua quot.& æſti.& tenet And.de yſer.in c.impe-rialem.§.præterea ducatus.colũ.pen. in princ.de prohi.feud.alie.per Fede. & in conſti.ſi dubitatio.columna.iij. Nam per tantum tempus, cuius ini-tij non eſt memoria,&c.præſcribun-tur omnia regalia,& principi reſer-uata:vt tenet idem Andr.de yſern.in conſti.quadragenalem.columna pri-ma.& in c.primo.verſicu.flumina na uigabilia.columna ſecunda.quæ ſint

19 rega.¶†Secundò limito,quando duo litigauerunt coram iudice, vbi erat ſcriptor priuatus:& ambo produxe-runt ſua iura coram illo priuato a-ctorum magiſtro:& fecerunt parifor miter per illum ſcribi reciprocos a-ctus in iudicio, nulla ipſarum par-tium diſcrepante:nam ſi in fine cau-ſæ vellet altera partium annullare proceſſum,tãquam ſcriptum per non publicam perſonam: dico quòd non debet audiri: quia cenſetur dictum ſcriptorem & eius fidem approbaſſe, patiẽdo ab eo examinari ſuos teſtes: & alia ſua acta ſcribi. vnde non po-teſt modò illius fidem impugnare:& moueor per ea, quæ plenè cumulat Iaſ.in l.j.§.editiones.colum.tertia & quarta.ff.de eden.& idem Iaſ.in l.j.in princ.colum.iij.ff.quod quiſque iur.

20 †vbi plura exempla ponit de eo,qui vtitur aliqua ſcriptura inhabili pro ſe: vel approbat aliquam perſonā in aliquo officio:nam non poteſt vlterius dictam ſcripturam vel perſonam in eodem vel ſimili officio impugnare:vbi multos docto.allegat:&ad ibi allegata me remitto.Nec poſſet obſtare,quòd priuati vellent creare tabellionē:quia dico:quòd non creant, nec officium publicum ſibi vendi-
21 cant:†ſed ſolùm dant fidem vni viro priuato:quod poteſt fieri per partes l.Theopompus.& ibi Bar.& doct. ff.de dote præleg.& Bar.in l.Lucius. ff.de fideiuſſ.ſicut dicimus etiam in arbitro electo per partes: cui per compromiſſum datur fides,vt ſtetur dicto ipſius. Eodem modo poſſunt partes eligere vnum ſcriptorem,cuius ſcriptis habeant dare plenam fidem in earum præiudicium:cùm nihil repugnet: nec in aliquo lædatur hic publica vtilitas:imò in hoc caſu ſuggerit æquitas illius edicti, quod quiſque iuris &c.Nam eo ipſo,quòd ego produco iura mea coram tali ſcriptore,& facio per eum examinari meos teſtes, & ſcribi omnia acta mea in proceſſu,videor habere hanc intentionem,vt illa acta mea faciant publicam fidem. & proſint mihi ad victoriam obtinendam contra aduerſarium meum:vnde non poſſum poſteà impugnare proceſſum,quem ſemel approbaui:quia debeo pati,quòd ſimiliter acta aduerſarij mei per eundem ſcriptorem recepta, faciant fidem contra me, propter æquitatem dicti edicti.per ea,quę no.Iaſ.in d.l.j.
22 & in d.§.editiones.¶†Sextò requiritur,quòd acta reducantur in ſcriptis: niſi cauſæ eſſent breuiores:quia tunc non requiritur ſcriptura.per authen. niſi breuiores.& ibi Bar.C.de ſent.ex peri.reci.ita tenet Abb.in d.c.quoniam contra.in tertio notab.per illum text.& ibi etiam Fely.de proba. & declarat Anto.de but.in c.cùm ad
23 ſedem de reſti.ſpo.†& ſuper hoc poteſt cadere illud dubium:an acta iudicij poſſint probari per teſtes:& ſic aliter,quàm per ſcripturam.Nam ſecundum communem concluſionem, acta curiæ non requirunt teſtes:quia ſine teſtibus habent publicam fidem. Bar.in l.emancipatione.C.de fide inſtrumento.& Bald.in l.geſta.verſicu. quæro,nunquid acta,&c.C.de re iu-
24 di.†Quod tamen notabiliter intellige, de actis factis coram iudice: ſecus,ſi fiant coram arbitro: quia non valent ſine teſtibus,etiam ſi per notarium ſcribantur.ita tenet Alexan. in conſi.xiij.in quarta colum.in primo volu.& conſ.xix.col.iij.in iiij.volu.Quod nota perpetuò:quia poteris annullare multos proceſſus arbitrorum:quia nunquam vel rarò aduertunt in adhibendo teſtes in eorum actis. vnde ad.q.incidenter motam, dico, quòd acta poſſunt probari per teſtes:dummodo deponant de tenore ipſorum.text.eſt in.l.quoniam.C. de hæret.& Bald.in l.ne in arbitris. col.ij.verſic.venio ad verſi.ſi autem, &c.C.de arbi.quod tamen intellige, quando acta requirentia ſcripturam, fuerunt celebrata in ſcriptis,& ſunt deperdita.tunc enim poſſunt probari per teſtes:ſecus,ſi nūquam fuerunt ſcripta:quia ex quo non valent:non

oportet

oportet ea probari per teſtes. Sed ſi
ſunt talia acta, quæ de neceſsitate
non requirunt ſcripturam, poſſunt in
diſtinctè probari per teſtes. ita decla
rat Bal. in d. l. emancipatione. & Lan-
franc. in dicto. c. quoniam contrà. co-
lum. iiij. & habetur per Cano. in c.
25 Albericus. de teſtibus. ¶ † Septimò re
quiritur, quòd acta ſint in iudicio,
publicata: nam ante publicationem
non habent publicam fidem. l. geſta.
C. de re iudi. & Bald. in l. publicati. in
26 v. q. C. de teſta. † Et dicit Bald. in l. in
bonæ fidei. col. iij. ver. item quęritur.
C. de reb. cred. quòd etiam ſemiplenè
non probant atteſtationes non publi
27 cata. † Acta enim non publicata, ſunt
ad inſtar imbreuiaturæ notarij non
ſolennis: vt not. gl. & Bart. in l. fidei-
commiſſa. §. j. ff. de leg. iij. & hoc re-
quiſitum poſſet referri ſolùm ad atte
ſtationes. Verùm magis cõmunis cõ-
cluſio eſt in cõtrarium: ſcilicet, quòd
coram eodem iudice vel ſurrogato
in eius locum, acta faciunt fidem, e-
tiam ſine publicatione: quia aliàs ſe-
queretur, quòd non valeret ſententia
lata obmiſſa publicatione. cuius con
trarium tenet Bar. in l. prolatam. C. de
ſent. & hoc tenet Abb. c. cauſam, quæ
colũ. ij. de teſti. vbi optimè declarat
hanc materiam. & ibi etiam Fran. de
28 are. in j. & ij. colum. ¶ † Octauò requi
ritur, quòd acta ſcribãtur & recipian
tur in die non feriato: aliàs non va-
lent: maximè, ſi eſt dies feriatus ad
honorem Dei. l. fi. C. de ferijs. & c. fi.
de fer. ſunt tamẽ multi actus, qui poſ
ſunt celebrari die feriato, qui ſignan
tur pro fallentijs ad hanc regulam.
29 ¶ † Et primò limita non procedere in
porrectione libelli: quia poteſt offer
ri & recipi in die feriato, etiã ad ho-
norem Dei. l. miles. §. ſexaginta. ff. de
adul. & idem in libello appellatorio.
l. j. & ibi Bal. C. de fer. & not. Bar. in l.
ij. ff. ſi quis in ius voc. non ie. Et vide,
quæ dixi ſuprà in c. de libelli oblatio
ne. in hac ſexta parte. vbi tractaui ple
30 nè de veritate huius dicti. ¶ † Secun-
dò limita in executione faciẽda con
tra latronem inſignem: quia poteſt
mitti ad furcas, etiam in die feriato
l. prouinciarum. & ibi Bar. & Bald. C.
31 de fer. ¶ † Tertiò limita in omnibus
actis voluntariæ iuriſdictionis: quia
poſſunt exerceri die feriato: prout
eſt emancipare, adoptare, tutores da
re, & inſtrumenta ac teſtamenta con
ficere: & alia ſimilia. ita tenet Specu.
in titu. de fer. §. ſequitur. verſic. quid
ſi in ferijs, &c. & verſic. porro. & Abb.
in c. conqueſtus colum. v. de ferijs. &
eſt text. in l. actus. C. de ferijs.
32 ¶ † Quartò limita non procedere in
examinatione teſtium: quia poſſunt
examinari in die feriato ad honorem
Dei: dummodo iurauerint in die non
feriato. glo. eſt in clemen. j. de offic.
delegat. & eſt ritus magnæ curiæ in
numero 47. incipiens. item, quòd ſi
detur &c. & dixi ſuprà in verſicu. te-
ſtium productio. & tenet Specu. in ti-
tu. de fer. §. ſequitur, verſicu. quid ſi
33 tunc teſtis &c. ¶ † Quintò limita, in
omnibus actis pijs, & requirentibus
celeritatem. de quibus in l. j. & . ij. ff.
34 de fer. † An autem decretum in alie
natione rerum minoris, poſsit inter-
poni die feriata? dic quòd non: ſe-
cundum Specu. in d. §. ſequitur in fin.
35 ¶ † Sextò limita in captura debitoris

ſuſpecti de fuga:qui poteſt capi,etiã
in die feriato ad honorem Dei.gloſ.
eſt ſingularis in l.fi.C.de fer.& Albe.
& communiter doc.in l.ſi feriatis.ff.
de fer.& Bald.in c.fi.extrà de fer.&
Iaſ.in l.ij.col.vj.in prin.ff.de iur.om.
36 iud.¶ † Septimò limita in confeſſio-
ne partis, quia poteſt recipi in iudi-
cio etiam in die feriato: ſecundum
Baldum in marga.in verſi.feriæ.ver.
vlti.& Inno.in c.vltra tertiam.de te-
37 ſti.¶ † Octauò limita,quando iuriſdi-
ctio iudicis eſſet tempore peritura:
quia tunc poteſt procedere tempore
feriato ad honorẽ Dei & hominum:
ſecundum Abb.in c.fi.colum.fi.de iu
di.& Spe.in tit.de fer.§.ſequitur.ver.
38 ſi.pe.¶ † Nonò limita in curia princi-
pis: quia in ea procedi poteſt die fe-
riato: vt tenet Spe.in titulo.de fer.§.
39 j.verſi.eſt autem.¶ † Decimò limita
in ſentẽtia excommunicationis,quæ
poteſt ferri die feriato: ſecundum
Spec.in titu.de fer.§.ſequitur.verſic.
porrò ea.& Fede.de ſenis in conſi.xj.
40 ¶ † Vndecimò limita in cauſis carce-
ratorum: quia in eis procedi poteſt
die feriato.l.diuus.& ibi Alexand.&
docto.ff.de ferijs.& habetur in l.cu-
41 ſtodias.ff.de pub.iud.¶ † Duodecimò
generaliter limita hodie in regno,
quoad ferias meſsium & vindemia-
rum:quia omnes actus iudiciarij poſ
ſunt in talibus ferijs expediri: ex
quo in regno de conſuetudine ſunt
ſublatæ, & non ſeruantur.glo.eſt in
conſtitu.regni, quæ incipit: baiulos
42 omnes.¶ † Nonò principaliter re-
quiritur, quòd acta fiant de die, &
non de nocte.capitu.conſuluit.& ibi
gloſ.& Abb.in fina.colum.de offic.
delegat. & præſertim ſententia non
poteſt ferri de nocte: vt not.docto.
in l.non minorem.C.de tranſa.Quid
autem,ſi extaret conſuetudo contra-
ria,in quibus caſibus valeant acta.de
nocte? vide Iaſ.in d.l.non minorem.
& Felyn.in dicto capitu. conſuluit.
43 colum.antepenult.¶ † Decimò prin-
cipaliter requiritur pro validatione
actorum,quòd in eis ſingulis inſera-
tur locus,dies,& menſis,& annus,in
quo celebratur. text.eſt in capitulo
quoniam contra.& ibi gloſ.in verſi-
cu.tempora. de proba.& habetur in
capitu.abbate ſanè.circa fin.de re iu-
44 dica.lib.vj.¶ † Sed iuxta hoc poſſet
cadere dubium: quid ſi ſunt facta
acta alicuius proceſſus,& poſteà per
ditur proceſſus:adeò quòd eſt neceſ-
ſe facere acta de nouo: deinde cele-
bratis nouis actis reperitur primus
proceſſus: cui eſt danda fides: & an
credatur primis vel ſecundis actis?
dic, quòd ſi nondum eſt lata ſenten-
tia ſuper ſecundo proceſſu, creditur
primo tantùm,& non ſecundo.& ſe-
cundum prima acta debet ferri ſen-
tentia.Secus,ſi eſſet ſententiatum ſu
per ſecundis actis,antè,quàm eſſent
inuenta prima.ita tenet And.de yſer.
in conſtitu.cordi nobis.

VENIO ad tertiam quæſtionem
45 principalem: ſcilicet, † qualiter
ſunt edenda acta. ſuper qua firmo
nonnullas concluſiones veras,& com-
munes. Et prima concluſio genera-
lis eſt,quòd omnia acta iudicialia ſi-
ue cauſæ ciuilis ſiue criminalis, de-
bent edi litigantibus petentibus l.
ij.cum ſua materia.C.de eden.in tan-
tum, quòd ſi non edantur, poteſt
appellari.

appellari l.ij.C.vt lite pen.& c.g. perpetuus.de fide inſtru. Probatur etiã in l.j.§.edenda. ff.de eden.ea præſertim ratione attenta:quia actus iudiciarius eo ipſo,quòd factus eſt, cenſetur communis alteri parti. & ideò poteſt petere copiam : vt ſuprà dixi. &habetur in dic §.edẽda & §.editiones & ibi notatur eodẽ titulo. Item is,qui iudice mãdante non vult acta edere,præſumitur in dolo:ſecundum Alexandrum in l. vbi.ff.de eden. pro hoc eſt tex.in l.non poteſt dolo ff.de

46 reg.iur.†Poteſt etiã adſignari ratio: quia editio actorum, eſt ſpecies defenſionis.Patet,quia fit ad effectum, vt petens poſsit deliberare, an velit cedere an contẽdere l.prima in princip.ff.de eden.& authẽ. offeratur. C. de litis conteſta.Item , fit ad effectũ veritatis inueſtigandæ:vt dicit text. in dicta l.is, apud quem.nam habita copia facilius poteſt quis reſpondere confitendo vel obijciendo.& ſic merita cauſarum partium aſſertione pãduntur l.fin.C.ſi per vim vel alio modo. vnde iudex poterit de veritate cauſæ facilius iudicare,& ipſam veritatem inquirere viſis allegationibus

47 vtriuſque partis. ¶† Limita hanc cõcluſionem,dũmodo talis editio fiat iudice mandante:aliàs ſine mandato iudicis non tenetur notarius actorũ edere acta:ſecundũ Bal.in d.l.is,apud quem col.j.in princi.per illum tex.in verſi.iubebit.vbi etiam Paul.de caſt. C.de eden.

48 ¶†Secundò limita non procedere in atteſtationibus teſtium: quæ ante publicationem edi non debent parti: ſed debent eſſe ſecretæ penes iudicẽ, & actorum notariũ,timore ſubornationis.gl.eſt in d.l.is,apud quem per illum tex.ſecundum quintam le.C.de eden.& ibi Bal.hoc expreſsè tenet in ſecunda col.ver.venio ad quintã &c. per §. quia verò. in authen. de teſti.

49 ¶ † Tertiò limita in interrogatorijs teſtium:quæ licet ſint de actis: non tamen debent edi alteri parti ad euitandum ſubornationem teſtium : vt not.Abb.& do.in c.per tuas.de teſti. & Alexan.in d.l.is,apud quem.

50 ¶ † Quartò limita in allegationibus iuris,quæ licet ſint in actis productæ:tamen non debent edi alteri parti:ex quo fiunt ad meram inſtructionem iudicis.ita tenet Inno.in d.c.per tuas.de teſti.& Alex.in authen.iubemus C.de iud.contrarium tamen tenuit Iaſ.in d.l.is,apud quem.col.ij. & in d.l.j.§.edenda.ff.de eden. & ratio eſt ſecundũ eum , quia poſtquam allegationes ſunt regiſtratæ in actis, ſunt effectæ communes : vnde debẽt edi,ſicut alia communia.ſed Matth. de afflic.doctor Neapolitanus in cõſti.ſi dam.col.xij.tenet primam partem:ſcilicet,quòd nõ datur copia allegationum: & dicit , quòd hoc iure vtimur.Ego puto eſſe diſtinguendũ. Aut is,qui producit allegationes,facit ſcribi in eis præſentatam: & facit illas regiſtrari in actis:& tunc teneo opinionẽ Iaſ.quòd edi debẽt.per d.§. edenda.Aut nõ preſentat illas in modum actorum in proceſſu:ſed dat illas in manica iudicis , ad meram iudicis inſtructionẽ,& nõ vult , ꝙ ſint de actis:& tũc procedat alia opi.ſ.ꝙ nõ edãtur.& ita quotidie video ſeruari in practica : quia tunc pars non

poteſt petere copiã:ex quo non ſunt effectæ communes:cum ſint productæ extra proceſſum.vnde finita cauſa,poteſt producens illas ſibi reacipere:quia de neceſsitate non debent in proceſſu remanere: cùm non ſint de proceſſu.

51 ¶ † Quintò limita, dummodo offeratur ſalariũ actorũ magiſtro: aliâs ſine mercede nõ tenetur edere acta. text.eſt in l.argentarius.in princi. & ibi communiter doc.ff.de eden.

52 ¶†Sextò limita in nominibus teſtiũ, in iudicio productorũ,& examinãdorum:quia ante eorum publicationẽ nõ tenetur pars,quæ vult aliquos teſtes examinare,edere nomina eorum alteri parti:ne ſubducantur vel ſubornentur: ſed ſoli iudici nominare tenetur ita tenet Spe.in ti.de teſte.§. qualiter verſi.poſt hoc & Alex.in l.j. §.edictione col.pe.ff.de edend.

53 ¶ † Secunda principalis concluſio in hac q.eſt, quòd acta publica iudicij debẽt edi indiſtinctè cuicunque ſuũ intereſſe prætendenti:etiã ſi ad eius inſtantiã,non ſunt iſta acta celebrata: licet ſecus ſit in inſtrumento.ita tenet Alexã.in d.l.is,apud quẽ.C. de edẽ.& Bar.& Mod.in l.j.§. editiones. ff.de eden.& Ang.in §.pręcepta.in fi.

54 in authen.de defen.ciui.¶†Tertia cõcluſio eſt,quòd acta debẽt edi ſumptibus petentis regulariter: ſecundũ Car.in cle.cauſam l.xxij.q.de elec. &

55 & per doc.in d.l.is,apud quẽ † fallit in copia libelli primi:quę debet dari ſumptibus actoris:vt eſt gl.in le.ij.in ver.oblatos.de app.& Car.in cle.ſępe in princ.in xvij.q.de verbo.ſig.& eſt regia prag.quæ incipit: comparente.

56 ¶†Quarta concluſio eſt, quòd acta originalia nullo modo debent edi parti nec iudici appellationis:ſed tãtùm copia actorum edenda eſt.& ibi per omnes doc.in c.quoniam contrà. de proba.& glo.Bart.& doct.in l.eos §.ſuper his. C. de app. & habetur in regia prag.quæ incipit: concluſione. vbi imponitur pœna falſi notario edenti originalem proceſſum.

57 ¶†Quinta concluſio eſt, quòd acta debent edi cum die,& conſule, loco, & tempore:vt d.c.quoniam cõtrà.& ibi glo.in ver.tempora.& ibi cõmuniter doc.ponũt.& not.Bal.& doc. in l ij.C.de eden.& Alex.in l.j.§.editiones.col.ij.ff.de eden.de practica autẽ, qualiter ſit facienda iſta editio per notarium:vide Specul.in tit.de inſtr. edi.§.poſtquã in fi.verſi.poſtremò.& de multis alijs in materia editionis, vide plenè per Fely.in c.j. de probatio.& per Bald.& Moder.in d.l.is, apud quem C.de eden. vbi eſt propria materia. ¶†Sexta concluſio

58 eſt, quòd acta debent edi totiens, quotiẽs quis petit ſibi edi: etiam millies, ſiue amiſerit prima acta edita, ſiue non.Et in hoc differt iſta editio ab editione inſtrumenti:quæ non fit niſi ſemel: niſi probetur amiſsio. ita tenet Pau. de caſt.in l. veluti §.hæc vox.& ibi cõmuniter doct.ff. de edẽ. & Alexã.in l.ij. C. eo.ti. illud autem quòd dixi de editione inſtrumenti, intelligas quando inſtrumentũ continet tale,quòd dependet ex voluntate duorum.ſecus,ſi dependet ex voluntate vnius. ſ. petentis editionem. quia millies poteſt peti,vt edatur:ſiue ſit amiſſum,ſiue nõ,& ſine aliqua authoritate

auctoritate iudicis. ita tenet Spe. in ti.de inſtru. edi.§.poſtquã verſi. j. & verſi.ſed nunquid.& Bal.in l. ne caſu C.de diſcuſ.lib.x.& Alex.& doc.in d. §.hæc vox.& Iaſo.in l.ſi quis §.prætor ait in v.not.ff. de eden. pro hoc eſt text. in l. vnum ff.de teſt. & in l. Sempronius Proculo ff.de leg.ij.& l. fi.ff.de his,quæ in teſt.dele.

Rob.Maran.Venuſ. V. I. D.

De Proceſſus publicatione.

1 *Publicatio proceſſus,quare & qualiter fiat. & quis ſit effectus eius. & an ſit de ordine iudicij.*

2 *Decretum primum,præambulum, eſt ad ſecundum.*

3 *Publicatio proceſſus fit ipſo iure in regno, eo ipſo quòd labitur terminus probatorius.*

4 *Publicatio obmiſſa vel facta die feriato, non vitiat proceſſum.*

5 *Publicatio facta de voluntate partium, non validat depoſitiones teſtium non ritè examinatorum.*

7 *Delegatus,cui commiſſa eſt teſtium receptio,non poteſt illorum atteſtationes publicare.*

7 *Publicatio non requiritur,quando teſtes vtraq; parte præſente,ſunt examinati ſed ſolùm,quando in ſecreto.*

8 *Publicatio ſolùm poteſt fieri in atteſtationibus vnius partis, quando citius expedita fuerunt, & poſteà alterius.*

1 VNdecimus actus, qui ſucceſsiuè emergit in iudicio, eſt † publicatio proceſſus:nã elapſo termino probatorio ſiue ſint productę probationes ſiue nõ poteſt altera partium inſtare, vt fiat publicatio in cauſa:& fit ad effectũ, vt partes poſsint recipere copiã examinis teſtium ex tunc in anteà.Item fit,vt ſeruetur ordo iudicij:quia publicatio eſt de ordine:ſecũdum Bartolum in l. prolatam. C. de ſenten. Item.per eam datur maius robur atteſtationibus : vt habetur in l. geſta & ibi per Bal.& docto.C. de re iudic. & per Can.in c.cauſam,quæ.de teſti. & Bar.in l.ſolam.C.de teſti.Eſt enim enim ordo præambulus ad concluſionem in cauſa,quæ poſteà ſequitur.

2 † ſicut dicimus de primo decreto, quod eſt pręambulum ad ſecundum: vt tradũt Mod.in l.iubere cauere ff. de iur.omn.iudi.& Barto.in l.ſi finita §.Iulianus ff. de dam.infec. Fit autẽ iſta publicatio partibus præſentibus vel altera parte citata, & cõtumace, aliâs non valet:ex quo pars per eam poteſt lędi:per regulam l.de vnoquoque ff.de re iud.Notarius ergo actorum de mandato iudicis ſcribit in proceſſu: die tali &c.facta eſt publicatio in præſenti cauſa,ſeu proceſſu, præſentibus partibus,vel altera parte abſente,citata tamẽ,ac relata &c. ita hæc omnia declarat Bald.in d.l. geſta.colum.ſecunda.verſicul.quæro qualiter &c.& ex tunc cenſetur pręcluſa via producendorum teſtiũ, niſi in caſibus,quos ponit Bar.in authen. at qui ſemel.C.de proba.& Abba. & docto.in cap.fraternitatis.de teſti.

3 ¶ † Hodie autem in regno fit publicatio ipſo iure.eo ipſo.quòd labitur terminus probatorius ſiue ſint teſtes examinati,ſiue non : niſi pars infra quatuor dies poſt lapsũ termini probauerit

4 *Clericus falſum deponens coram iudice laico, non poteſt per eum puniri.*

5 *Clericus etiam de mandato ſui epiſcopi non poteſt puniri, neque torqueri per iudicem laicum.*

6 *Laicus examinatus, qui coram iudice ecclesiaſtico falſum depoſuit, per iudicem eccleſiaſticum & ſecularẽ puniri poteſt.*

DVodecimus actus, qui ſucceſsiuè emergit in
1 iudicijs eſt: † quia plerunque facta publicatione, & recepta copia proceſſus, altera partium aduertit in proceſſu eſſe aliquam falcitatem in teſtibus, vel ſcripturis: & vult aduerſarium accuſare de falſo: vtrum & qualiter poſsit iſtud incidens criminale exerceri in iudicio ciuili: videamus. & Certè iſta accuſatio poteſt obijci lite pendente: vt habetur in l. nullum. C. de teſti. & per Abb. & Io. de Ana. in c. j. de fal. & Bal. & doct. in l. fin. C. de fide inſtru. & eſt ritus magnæ curiæ in nume. 165. incipiens: item, ſeruat dicta curia non concedere, &c. Verùm, ſi quæris an faciat ſuperſederi in cauſa principaliter intentata? dic, ſi quæſtio falſi mouetur contra teſtes, proceditur interim in cauſa: ſecus, ſi mouetur contra principalem, qui teſtes vel ſcripturam falſam produxit. ita tenet Bald. in d. l. fin circa fin. & Bald. in l. ſi quis teſtibus. col. ij. in fin. verſi. quæro, poſitio, &c. C. de teſti. de qua materia vide aliqua per Matth. de afflic. in conſtitu. Si ciuiliter agens col. pen. & fi. vbi allegat quandam nouellam con
2 ſtit. regis catholici. † Et poteſt tunc teſtis falſus puniri per iudicem, coram quo depoſuit, etiã ſi aliàs eſſet ſuus incompetens iudex: quia ratione ſuæ falſę depoſitionis efficitur de eius foro: vt d. l. nullum. & ibi Bald. & Saly. & habetur in d. c. j. de crimi.
3 fal. † Ex hoc autem inoleuit practica, quòd facta publicatione in cauſa, pars quæ vult aduerſarium accuſare de falſo, ſolet ipſum interrogari facere, ſi vult vti teſtibus & ſcriptura per eũ productis: & ſi ille dicit: quòd ſic: poteſt tunc accuſare & falſitatem probare: qua probata punitur ad amiſsionem cauſæ. & eſt regia prag. quæ incipit: teſtem falſum. vltra quam pœnam punitur etiam pœna falſi: vt ibi dicitur: & probatur etiam in l. in fraudem. §. quotiens. ff. de iure fiſci. Dicta autem interrogatio fit ad effectum, vt ſi aduerſarius dicit ſe velle vti, non poſsit poſteà renunciare teſtibus infra octo dies poſt publicationem, & euitare pœnam. vt dicitur in dicta prag. & de hac materia qualiter debeat fieri reſponſio ad iſtam interrogationem. videlicet, ſimpliciter vel conditionatè: tractatur in deciſ. clxxxix. concil. Neapol. & dixi de inſtrumenti productione: ſcilicet in viij. actu. verſicu. quid autem, ſi producatur inſtrumentum
4 falſum, &c. ¶ † Sed quid ſi fuit productus clericus in teſtem coram iudice laico, & falſum deponit: an poſſit puniri per iudicem laicum? Bal. in d. l. nullum. tenet, quòd ſic. Sed magis communis opin. eſt in contrarium: per c. ſi diligenti. de foro compe. nam ſi clericus deliquit coram iudice eccleſiaſtico nõ ſuo, verum eſt, quòd

phemiæ Dei.

19 *Repulſa in cauſis ſummarijs, vbi ſemiplenæ probationes ſufficiunt, non admittitur.*

Tertiuſdecimus actus, qui ſucceſsiuè emergit in iudicio eſt repulſa
1 teſtium. † Nam facta publicatione proceſſus, ſi aliqua partium habet teſtes contrarios, qui valde vrgent contra eam, poteſt in iudicio petere terminum ad repulſam: qui terminus conceditur per iudicem: & eſt medietas primi termini probatorij: vt deciditur per regiã prag. curſu dilationum. & petitur iſte terminus immediatè poſt lapſos octo dies, conceſſos per dictam prag. ad percunctãdum proceſſum: quo termino dato ad repulſam elapſo, ipſo iure cenſetur publicatum in cauſa repulſæ. Sic diximus ſuprà de publicatione in cauſa principali. Et facta dicta publicatione, ſi altera pars videt ſe grauari per dictam repulſam, id eſt, quia ſui teſtes fuerunt reprobati, poteſt petere nouum terminum ad repulſam repulſę: & datur ſibi medietas termini dati ad repulſam: & elapſo hoc termino, fit publicatio ſuper iſta repulſa repulſæ: & vlterius non datur alia repulſa, ne procedatur in infinitum. ita hæc omnia habentur in dicta prag. curſu dilationũ. ¶ Pro aliquali tamen introductione iuuenum, ad hanc materiam formo tres q. Prima erit, qualiter debeat fieri iſta repulſa teſtium? Secunda, an poſsit quis reprobare teſtes per eum productos. Tertia erit, an teſtes poſsint repulſari in cauſa appellationis, qui non fuerũt reprobati in cauſa principali?
2 ¶ † Ad primam q. eſt ſciendum, quòd repulſa fit altero de duobus modis: videlicet, vno modo contra perſonas: alio modo contra dicta teſtium. Item præſuppono, quòd repulſa non conceditur petenti, niſi concurrat alterum de tribus requiſitis, quæ traduntur in c. præſentium. de teſtibus. Primum eſt. quòd ante publicationem ſit proteſtatus ſe velle reprobare teſtes. & ex hoc inoleuit illa practica, qua quotidie vtuntur procuratores, vt tempore quo compareat viſuri iuramenta teſtium, proteſtentur contra perſonas teſtium, & dicenda per eos. non tamen nego, quin quandocunque in alio actu ante publicationem poſsit fieri dicta proteſtatio: vt d. c. pręſentium. de teſti. vbi vide Franciſ. de Are. de veritate huius dicti. Hoc tamen intellige, quando teſtis haberet aliquem defectum, per quem reprobatur fauore ipſius reprobantis: quia tunc requiritur proteſtatio: aliàs videtur conſentire & teſtem approbare. Secus, ſi defectus eſſet in odium ipſius teſtis: vt quia eſſet excommunicatus vel bannitus: quia tunc etiam ſine proteſtatione poteſt repulſari. ita declarat Bal. in l. ſi quis teſtibus. col. ij. in fin. verſi. dubitatur hîc &c. C. de teſti. licet ſubdat, quòd cauti aduocati ſemper interponũt dictam proteſtationem eo modo, quo ſuprà. Secundum requiſitum eſt, quando probat, quòd poſt publicationem habuit notitiam de defectibus & exceptionibus

nibus contra teſtes, idē ſi fortè fuiſſet abſens tempore receptionis teſtium, vſque ad publicationem: ſecundum Bald. in d. l. ſi quis teſtibus. verſic. dubitatur hîc, &c. circa fin. & not. glo. & Bal. in l. laudabilem. C. de aduoc. diuer. iudi. Tertium requiſitū eſt, quando non fuit proteſtatus, iuret ſe non petere repulſam ex malitia: aliâs ſibi non conceditur: vt in d. c. præſentiū. de teſti. vbi iſta tradun-
3 tur. ¶ † Reuertor nunc ad primum modum repulſandi: ſcilicet contra perſonas teſtium: quo caſu non ſufficit allegare crimina in genere, dicendo qualiter ſunt homines malæ vitæ, fures, adulteri, vel quid ſimile: ſed eſt neceſſe, quòd crimina opponantur in ſpecie: puta quòd fecerunt tale crimen: tale furtum, vel ſimile. ita tenet Bar. in l. teſtium. §. lege Iulia ff. de teſti. & Bal. in authen. ſi dicatur. in fi. C. de teſti. & Bart. in l. j. in fin. C. de teſta. pro hoc eſt text. in c. præſentium. §. teſtes. de teſti. lib. vj. & ſimiliter, quando vult quis repulſare dicta teſtium, debet in ſpecie obijcere, quòd ſunt falſarij: quia falſum depoſuerunt ob talem rationē: & in tali loco examinis. Item, ſunt varij in eorū dictis in tali loco examinis, &c. iuxta l. qui falſa aut varia. ff. de teſti. & no. per Bart. in l. eos. ff. de fal. Item, quia ſunt ſingulares: iuxta not. per Bal. plenè in l. teſtium. C. de teſti. Item, quia non deponunt de ſenſu proprio: iuxta no. per Alexand. & Mod. in l. j. ff. ſi certum pe. & dixi ſuprà de teſtium productione, & ſic de alijs ſimilibus. Pars verò contraria eodem tempore facit arti- 5
culos cōprobatorios, probādo quòd ſunt homines bonæ vitæ, & emendatæ: & quòd per triennium perſeuerarunt in eorum bonis moribus & emendatione; quo caſu per tantū tempus præſumuntur boni & emendati. tex. eſt & ibi Ang. in fin. in auth. de monachis. §. j. Item. poteſt articulare, quòd non ſunt varij: ſed reducibiles ad concordiam: iuxta. not. per Alexan. & doct. in l. ij. §. creditum. ff. ſi cert. pet. & Felyn. in c. cùm tut. & c. in noſtra. & ibi glo. de teſti. & Bar. in l. Gallus. §. ille caſus. ff. de libe. & poſth. & ſic patet ex prædictis, quando repulſantur teſtes, quo ad perſonas, & quando quoad dicta.

4 ¶ † Vnum tamē ſcias, quòd illa proteſtatio, quæ fit contra teſtes habet vnum mirabilem effectum: qui eſt talis: videlicet. quòd ſi contingat teſtes deponere aliquid in fauorem alterius partis proteſtantis, non faciūt fidem in eius fauorem: & ratio eſt, quia per dictam proteſtationem cenſetur declarare ſe nolle eis fidem adhibere. ita de hoc eſt tex. in d. c. præſentium. in fi. de teſti. vbi hoc expreſſe tenet. Felyn. in vlti. not. quod eſt menti tenendum: quia quotidie in ſingulis cauſis fiunt iſtæ proteſtationes, & pauci aduertunt: nam ex hoc poſſunt eſſe damnoſæ proteſtantibus. vnde caueant procuratores, ne paſſim faciant iſtas proteſtationes: niſi quando omnino ſunt certi, quòd volunt teſtes repulſare. De cuius tamen dicti declaratione & veritate, vide omnino Franc. de are. in d. c. præſentium. col. antepe. & pen.

5 ¶ † Ad euitandas tamen malitias petentium

tentium repulſas,eſt in regno prodi-
ta vna regia pragma.quæ incipit:cri
mina.quæ irrogat pœnam decem ta
renorum opponenti crimina contra
teſtes:ſi illa non probauerit ſaltem
ſemiplenè:vel per famam publicam:
& ſimiliter ſi quis ſub colore repul-
ſæ producit nouos articulos imperti
nentes:qui poſt publicationem pro-
duci non poterant:obſtantibus regu
lis traditis in authen.at qui ſemel.&
ibi per Bar.C.de proba.punitur pro
quolibet articulo impertinenti pro-
ducto in cauſa repulſæ ad quinq; ta-
renos,ſi fuerit principalis:ſed procu
rator punitur duplicata pœna:vt eſt
alia prag.quę incipit:contingit ſæpe
6 &c.¶ † Super hac repulſa eſt ſcien-
dum,ꝙ teſtes debent citari & etiam
examinari infra terminum datum
ad repulſam: alias elapſo termino
non admittuntur:vt eſt ritus magnæ
curiæ in nume.256.qui incipit:item
7 quòd facta &c.& eſt ratio:†quia re-
pulſa eſt odioſa & reſtringenda:& di
lationes in ea conceduntur cum gran
di cauſę cognitione:ſecundum Abb.
in c.licet dilectus.in fi.de teſti.licet
ſecus ſit in cauſa principali:vbi non
viget tale odium: quia teſtes citati
& iurati infra terminũ poſſunt exa-
minari poſt terminum:vt dixi ſuprà
in verſi.dilatio.circa fi.& in verſi.te
ſtium productio.

8 ¶†Quid autem,ſi quis in primis ar-
ticulis vellet repulſare teſtes:& fa-
cere ſuas probationes ſimul cum re
pulſa:an poſſet?Dic quòd non : quia
ſunt articuli impertinentes tunc:vn
de non admittuntur niſi poſt publi-
cationem:niſi vellet quis repulſare
ex cauſa inimicitiæ:quia poteſt ante
publicationem & non ex alia cauſa.
de hoc eſt alius ritus magnæ curiæ
in numero.235.qui incipit:item,ſer
uat ipſa curia,quòd in exceptiõibus.

9 ¶†Fuit autem introducta repulſa ſo
lùm contra teſtes:ſed contra ſcriptu
ras non conceditur : ſed bene datur
facultas parti accuſandi vtentẽ falſis
ſcripturis:vt dixi ſuprà in actu pręce
denti.& de hoc eſt ritus magnæ cu-
riæ,in nume.165.incipiens:item ſer
uat dicta curia non concedere.&c.

10 ¶ † Ad ſecundam.q.principalem di-
co,quòd cõmunis cõcluſio eſt,quòd
producẽs teſtem pro ſe,non poteſt
illum reprobare:quia per productio
nem cenſetur approbatus.vnde non
auditur volendo illum repulſare,tan
quam ſibi ipſi contrarius.text.eſt &
ibi Bald.in l.ſi quis teſtibus.C.de te-
ſti.& in c.de teſtib.& ibi Abb.& Fe-
lyn.extrà,de teſti.& Ludo.Roma.in
conſil.ciiij.in fi.& Lanfran.in c.quo-
niam contra.in verſicul.teſtium.co-
lum.xiij.verſic.vnum non obmitto.
&c.de proba.& Bar.in conſi.xcij.col.
penult.& Iaſo.in l.j.§.editiones.col.
iij.in fin.verſicul.adde fortius &c.ff.
de eden. vbi hoc ampliat , etiam ſi
producatur poſteà contra eum in
alia cauſa:& per aliam perſonam.ita
tenet Ioan.andr.in addi.Spec.in titu.
de teſte.§.ſæpe.verſicu.quid ſi produ
xit,&c. Et cenſetur approbatus te-
ſtis per ſolam productionem : licet
aliàs producens eo non vtatur:ſecun
dum Fely.in d.c.præſentium.col.iij.
& verſi.habet locum &c.de teſtib.&
hanc opi.tenet Ioan.andr.in d.§.ſæ-
pe.verſicul.ſed quid ſi eum,&c.licet

11 Spec.ibi aliter diſtinguat.¶ †Limita tamen hoc,quando poſt productionē naſceretur noua cauſa:puta , quia ſuperueniret inimicitiæ:quia poteſt repulſari ex noua cauſa:vt eſt text. in l.ſi quis teſtibus.C.de teſtibus.

12 ¶ †Secundò limita,quo ad repulſam perſonarum, procedere iſtud : ſecus quo ad repulſam dictorū per teſtes. quia poteſt producēs reprobare teſtes quo ad eorum dicta:puta probādo,ꝙ falſum depoſuerunt.ita tenet Abba. in d.c.præſentium.col . iij.& iiij.fateor tamen ,quòd ſi facta publicatione producens taceret:& non reprobaret dicta teſtium : cenſeretur approbaſſe:& ita poſſet producere dictum Ludo.Roma.in conſil . ciiij.in fi.vbi videtur contrariari huic dicto

13 Abb.¶ † Ad tertiam quæſt.principalem reſpondeo,quòd iſta quæſt.deciditur per And.de yſer.in conſt.iuriſperitorum.vbi tenet , quòd in cauſa appellationis non admittitur repulſa,niſi ex ſola cauſa falſitatis : & ita ſeruatur in regno.vnde quilibet litigator nitatur reprobare teſtes in cauſa principali:quia poſteà non admittitur in cauſa appellationis,niſi vellet eos redarguere de falſo.† Verùm ego reſtringo iſtud dictum procedere in teſtibus iam examinatis in cauſa principali:ſecus eſt , ſi quis nouos teſtes produxit in cauſa appellationis:quia puto,quòd aduerſarius poteſt illos reprobare:ex quo non potuerunt repulſari in cauſa principali quia non fuerant producti,arguēdo

14 à ratione ceſſante. ¶ †Quid autem in cauſa attentatorum an admittatur repulſa? vide deciſio.ccclj.conſil.

15 Neapo.†Et quid ſi opponens crimina cōtra teſtes non probat:an teneatur actione iniuriarum ipſis teſtibus: & quid ſi fuerit proteſtatus,quòd nō animo iniuriandi &c.vide vnum pulchrum conſi.Soc.in. conſi.cxviij.col.

16 iij.& iiij.in j.vol. ¶† Vltimò ex ij.q. præcedenti poteſt colligi vna limitatio ad regulam,quæ ſe habet , quòd repulſa teſtium eſt regulariter permiſſa:nam fallit in teſtibus approbatis per producētem:vt ibi fuit dictū. & not.Card.in cle.in fi.de teſti.

17 ¶ †Secundò limita in cauſa criminis læſæ maieſtatis:nam in ea nō habet locum repulſa teſtium.l.famoſi.& l. in quæſtionibus.& ibi Bart.ff.ad leg.

18 Iul.maieſt.¶†Tertiò limita in cauſa blaſphemiæ Dei:quia non admittitur repulſa:quia hęc æquiparatur crimini læſæ maieſta.ita tenet Paris in trac.ſynd.in verſi.condemnatio.col.

19 iiij.in fi. ¶ † Quartò limita in cauſis ſummarijs:vbi ſufficiunt ſemiplenæ probationes:quia non admittitur in eis repulſa:vt not.Abb.in c.veniens. el ij.col.v.in princ.de teſti.& ibi etiā Fely.in vj.col.de cuius dicti veritate vide Franc.de aret.in d.c.veniens. col.ix.vbi diſtinguit. Rober.Maranta.Venuſ. V. I. D.

De quæſtione:quæ duplici nomine admittitur.In quibus locum illa habeat.Et quo ordine ad eam perueniatur.

1 *Tortura quandoque datur ad pœnam. quandoque ad veritatem eruendam.numero.4.*

Tortura

2 *Tortura ad pœnam, eſt meri imperij.*

3 *Banna facta ab officialibus ſub tortura pœna, an valeant.*

5 *Tortura pro quibus criminibus irrogari poteſt.*

6 *Tortura irrogari poteſt teſtibus vacillantibus tam in cauſa ciuili, quàm in criminali.*

7 *Tortura an poßit irrogari in crimine vſurarum.*

8 *Tortura an poßit in cauſa appellationis irrogari.*

9 *Tortura quandoque datur ad eruendam ſolam reſponſionem affirmatiuam vel negatiuam. & tunc ad eam deuenitur ſiue indicijs.*

10 *Proceſſus criminalis qualiter: & quo ordine debet à iudice fabricari, vt poßit ad torturam deuenire.*

11 *Iudex habens aliunde plenas probationes, peccat mortaliter, torquendo reum.*

12 *Tortura inuenta eſt ad veritatē inueſtigandam, ob defectum probationum.*

13 *Tortus in membris corporis, læſionem pati non debet.*

14 *Iudices cauti clàm interponant decretum de torquendo reum, ne detur materia appellandi.*

15 *Confeßio in tortura ratificari debet extra tormenta, cum breui termino ad producendum defenſiones.*

16 *Indicia purgata ſunt, reo in tortura non confitente.*

QVartus decimus actus, qui ſucceſsiuè emergit in iudicijs, eſt tortura:
1 †quæ datur ad duplicem effectum: quando que enim datur ad pœnam: & quandoque ad veritatem eruendam. De primo caſu non eſt materia noſtra: quia illa eſt potius executio ſententiæ: nam datur tortura ad pœnam in omnibus criminibus, in quibus eſt pœna arbitraria: in quibus permittitur iudici acriter verberare in corpus: iuxta. l. fi. ff. de iniur. & in quàmpluribus alijs legibus iuris ciuilis hoc cauetur: vt not. Barto. & Moder. in lege imperium. ff. de iur. omn. iudic. & Bartol. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furt. & in l. cùm ſeruus. ff. de condic. ob cauſam in quibus lo-
2 cis dicit Bartol. quòd tunc † tortura eſt meri imperij, ex quo irrogatur
3 pro pœna criminis. † poteſt etiā poni exemplum in bannis officialium: qui vt plurimùm faciunt bāna, quòd nullus ambulet de nocte, vel portet arma, ad pœnā quatuor tractuum chordæ: quæ banna quando fiunt per iſtos officiales inferiores non habentes poteſtatem ſtatuendi, non valent: quia non poſſunt alterare pœnas legales. ita declarat Paris in trac. ſyndic. in verſicul. tortura. in c. an in cauſa pecuniaria &c. Solùm ergo iſta banna valerent in criminibus, in quibus eſſet pœna arbitraria: vt ſuprà dixi. quia poteſt iudex tunc ex ſuo arbitrio eligere iſtam pœnam.

4 ¶ † De ſecundo effectu, haberemus nos tractare: ſcilicet, quando irrogatur ad veritatem eruendam. & quia hæc eſt materia multùm prolixa; & in multis libris & tractatibus uentilata: nam plenè eam tractat Paris in d. verſicu. tortura. & Angel. de are. in tracta. malè. in verſicu. fama publica &c. & Gand. in tracta. malè. in titul.

de quęſtionibus & tormẽtis.& Fran. bennus in ſuo ſolenni tract.de indicijs & tortura:& Cæpol.in quamplu ribus ſuis conſijs& nouiſsimè tracta tur ſatis copioſè per ſublimis ingenij modernum Hyppolitum de marſilijs in ſua lec.ſuper titu.ff.de quæſtionibus:adeò quòd ſi vellemus hîc ponere tractatum ſuo ordine non eſſet aliquid addendũ:ſed ſolùm tranſcribendum:quod putaui ſuperuacuũ. ideò quantum ad hunc tract.ero ſola remiſsione contentus ad loca ptæ allegata : Solùm pro introductione iuuenum ad actum practicæ,tãgam duas breues quæſtio.Et prima erit, in quibus cauſis habet locum,& poteſt irrogari tortura? Secunda erit. quo ordine ſit deueniendum ad torturam?

5 ¶ † Ad primam quæſtio.dico, quòd tortura quandoque datur principali:quandoque teſtibus.primo caſu,quando datur principali ad veritatem eruendam irrogatur ſolùm in cauſis criminalibus irrogantibus pœnam vltra relegationem : & non in alijs criminibus.& ita ſeruatur in regno:prout de hoc eſt capitulum regni:quod incipit:tormenta.& aliud, quod incipit:ſi iuſtè.poteſt etiam de iure irrogari tortura in cauſis ciuilibus habentibus crimen annexum: vt eſt tex.& ibi Abb.in c.grauis.de depoſiti.& tenet Soci.in conſi.ccxix.in ij.volumi.in cauſis autem merè ciuilibus non deuenitur ad torturam: quia in illis ſuccedit regula : actore non probante , &c.l.qui accuſare.C. de edendo. & cap. fin.de iureiurand.

6 †Secundo caſu,quando ſumus in teſtibus,poſſunt torqueri teſtes tam in cauſa ciuili,quàm criminali,quando variant ſeu vacillant propter ſuſpitionem falſi, vt in authenti.de teſti.§.ſi vero ignoti.& not.Bald.in l. preſbyteri columna prima.C.de epiſco.& cleri.& Barto.in l.j.§.qui quæſtionem.ff.de quæſtio.& Alexand.in conſi.lxiij.in primo vol.& Cæpol.in conſi.lx.& Andr.de yſer.in conſtit.ſi damna clandeſtina.& Bald.in l.milites.C.de quæſt.

7 ¶ † An autem in crimine vſurarum poſsit irrogari tortura? vide Soci.tenentem quòd ſic in conſi.ccxix.in fi. in ſecundo volumi.

8 † & quid in cauſa appellationis, an poſsit, irrogari tortura? vide Ioan.de ana.in conſil. primo in fin.

9 ¶ † Scias tamen,quòd quandoque poteſt irrogari tortura non ad eruendam veritatem:ſed ad eruendam ſolam reſponſionem affirmatiuam,vel negatiuam.& tunc datur ſine alijs indicijs: vt quando accuſatus vel inquiſitus non vult reſpondere iudici ſuper accuſatione vel inquiſitione: nam poteſt torqueri ad hoc , vt reſpondeat.ita tenet Bal.in l.accuſationem in iij.column.C.qui accuſ.non poſ.& ipſum ſequitur Paris in tract. ſyndi.in verſicul.tortura.in c.ſequitur,quo &c.in fin.

10 ¶ † Ad ſecundam quæſtio.principalem,dico quòd iſte eſt communis ordo,qui ſeruatur in criminalibus ad aliquem torquendum:nam ſi proceditur per accuſationem,& crimen eſt tale,quod ſi probaretur,veniret irroganda pœna vltra relegationem.citatur accuſatus,& datur ſibi copia libelli ſumptibus accuſatoris:& ſuper eo lis conteſtatur:

& da

& datur terminus ad probandum:& fiunt articuli & probationes,ſicut in ciuilibus.Sed ſi proceditur per inquiſitionem , iudex volens cautius agere,ne inſtruat reum ad fugam,debet prius capere informationem honeſto modo:& clam parte non citata:& ſi videt extare indicia per illam informationem,tunc capit reum de perſona,ne fugiat:& ſi extat fama publica contra eum,formabit capitula inquiſitionis:nam illa fama ſuccedit loco accuſatoris: & ſine ea non poſſet regulariter fieri inquiſitio: quod dic vt plenè dixi ſuprà circa princip.huius ſextæ partis in verſi.inquiſitio.& not.Philip. Decius in conſilio.clxx. columna ſecunda.& conſil.clxxv.colum. ſecunda & conſil. clxxxix.colum.fina. deinde formatis capitulis iudex facit reum citari ad recipiendum copiam capitulorum:quæ capitula ſunt ſicut articuli in ciuilibus: nam continere debent omnia crimina,quæ inquirendo probare intendit iudex contra reum. & comparente reo in termino , interrogabit primò iudex ipſum ſigillatim ſuper vnoquoque capitulo: & eius reſponſionem facit per notarium actorum an notari in calce vniuſcuiuſque capituli:& illa reſponſio habet vim litis conteſtationis: deinde dat ſibi copiam capitulorum & reſponſionum ſuarum: ad hoc vt poſsit formare ſuas exceptiones: & facere ſuas defenſiones: & dat ſibi terminum ad probandum & defendendum:qui terminus eſt communis etiam curiæ inquirenti & infra illum terminum iudex repetit teſtes parte citata: quia aliàs non facerent indicium:vt dicit Bartol.in l.fin.in fin.ff.de quæſtio.& fabricato proceſſu ſiue per accuſationem,ſiue per inquiſitionem,vt ſuprà iudex facit citari reum ad publicationem , ſicut in ciuilibus:& dat copiam proceſſus reo,ſi vult: ſumptibus tamen ipſius rei: ad hoc vt poſſit conſulere aduocatum , & facere allegationes,& diſputationes ad euacuanda indicia: & ſi vult terminum ad repulſam reus , conceditur ſibi. Et facta publicatione ſuper repulſa & admiſsis allegationibus rei: Iudex maturè videt,ſi ex proceſſatis extant plenæ probationes , condemnabit reum ſeruato iuris ordine , ad pœnam legitimam ſine alia tortura.

11 ¶ † Nam peccat mortaliter iudex,
tunc torquendo reum:ſi habet aliun
de plenas probationes: vt dicit An-
dre.de yſern.in d.conſtitu.ſi damna.
12 columna ſeptima. † Nam tortura
fuit inuenta ob defectum probationum ad veritatem inueſtigandam: vt dicit idem Andr.de yſer.in capitu. j.§.inſuper.colum. prima.de conten. inter do.& fide.de inueſt.ſi verò non eſt plenè probatum , & tunc ſi indicia , quæ extant,non ſunt ſufficientia:liberabit reum præſtito ſibi prius iuramento purgationis: vt declarat Iaſ.in l.tertia in princip.colum.v.de iureiuran.iudices tamen pro maiori ſecuritate curiæ ſolent in iſto caſu liberare reum cum fideiuſſoria cautione ad effectum , vt ſi in futurum emergant noua indicia , poſsit iterum procedi contra eum : ne delictum remaneat impunitum : ſi verò indicia ſunt ſufficientia ad torturam,

& tunc Iudex poteſt reum tormẽtis ſubijcere & ipſum torquere ſufficienter & moderatè, habito reſpectu ad complexionem & robuſtitatem ipſius rei:ita vt non detur per eum in
13 aliquo membro:†nam in tortura debet adhiberi hoc moderamen,vt tortus non patiatur læſionem in membris corporis:vt inquit And.de yſern. in d.conſtitu.ſi damna . colum.vj.Et quæ & qualia ſint iſta indicia ſufficientia, non pono hîc:quia declarantur plenè per doct.in locis præalleg.
14 ¶ † Solent hîc cauti iudices non interponere decretum palam de torquendo reum : ne detur materia appellandi . nam cùm iſta ſit executio irretractabilis, ligarentur manus iudicis per ſolam appellationem ante inhibitionem : vt diceretur infrà in materia appellationis : ſed ducto reo in pede tonduli, ſtatim cùm incipit ligari, ſolent interponere decretum de torquendo:& eo interpo-
15 ſito immediatè torquetur.†qui reus, ſi confitetur in tortura, iudex antè, quàm condemnet, debet illam confeſsionem ratificari facere extra tormenta : puta in die ſequenti : aliâs non poſſet condemnare : ſecundum Bartol.in l.j.ff.de cuſto.reo.& Abb. in capitulo.qualiter & quando.el.ij. in fin.de accuſ.& eſt text.in l.ij.C.de cuſto.reo.& facta ratificatione extra tormenta debet iudex dare vnum breuem terminum reo ad producendum omnes ſuas defenſiones aduerſus ſuam confeſsionem, puta duorum dierum : qui terminus eſt de communi obſeruantia : vt ex nulla parte remaneat reus indefenſus : vt not.Salicet.in d.l.C.de cuſto . reo.& habetur per Matth . in conſtitu . ſi damna.colum.ix.per l.quarta.§.ſi ad diem.ff.de re mili.& l.ſi non defen-
16 dãtur.ff.de pœnis.† ſi verò reus non confitetur in tormentis:tunc per torturam ſunt purgata indicia:& debet abſolui:ſed ſi facta publicatione videt iudex, quòd ex proceſſu non ſunt indicia ſufficientia, tunc non expectata ſententia debet ſtatim liberare reum:à carcere ſub fideiuſſoribus : vt eſt capitulum regni : quod incipit: Ab illo inchoandum.

Rober.Maran. V. I. D.

ARGVM.

De concluſione in cauſa. & de eius uerbi energia.

1 *Concluſio in cauſa qualiter fiat de iure communi . & qualiter ſecundum iura municipalia Regni . & quid importet.*

2 *Allegari in iure poteſt poſt concluſionem in cauſa,*

3 *Reſtitutio in integrum,poſt concluſionem in cauſa peti poteſt.*

4 *Concluſione facta in cauſa,defertur iuramentum ſuppletorium.*

5 *Probatio per confeſsionem admittitur, concluſione facta in cauſa.*

6 *Probatio per rei euidentiam,& loci aſpectum admittitur, poſt concluſionem in cauſa.*

7 *Interrogatio poteſt fieri poſt concluſum in cauſa ad inſtantiam partis, in ſummarijs.*

8 *Probatio ad defenſionem rei,admittitur in criminalibus, concluſione facta in cauſa.*

Concluſio

9 *Conclusio in causa, an sit de substantia iudicij.*

QVintusdecimus actus, qui ſucceſsiuè in iudicijs conſideratur, eſt concluſio in
1 cauſa.† nam facta publicatione, & lapſis omnibus terminis, ipſo iure cenſetur in cauſa concluſum hodie in regno, per regiam pragma. quæ incipit: curſu dilationum. vnde non eſt opus inſtare, quòd fiat concluſio: ſed ſolùm quòd declaretur eſſe facta ipſo iure. ſed de iure communi deberet fieri concluſio, per quam concluſionem imponitur finis productionis actorum, adeò quòd ea facta nihil aliud produci poteſt in cauſa: & non expectatur niſi ſola ſententia: Et hoc ſignificat iſte terminus: concluſio: id eſt renuntiatio omnibus probationibus & defenſionibus producendis: vt eſt gloſ. in c. cùm dilectus.
2 de fide inſtrum. ¶ † Sed in iure poteſt allegari poſt concluſionem: ſecundum Bald. in authen. iubemus. C. de
3 iudi. † Item. poteſt peti reſtitutio in integrum per minores, mulieres, & eccleſias: quia eo ipſo, quòd eſt concluſum, inducitur læſio contra tales perſonas. vnde reſtitui debent: vt tenet And. de yſer. in conſti. obſcuritatem. & habetur per docto. in c. audi-
4 tis. de in inte. reſti. † Item, poteſt deferri iuramentum ſuppletorium: dum modo ſit petitum ante concluſionem: vt declarat Iaſ. in repe. l. admonendi. col. 154. ff. de iureiur. & ibi per alios doc. & ita debet intelligi, quod dicit Alex. in conſi. liij. col. fi. in j. vol.
5 † Item, admittitur probatio per confeſsionem partis poſt concluſionem: vt tenet Bald. in rub. C. de proba. col. iij. verſicu. ego aliter &c. & ibi etiam
6 Paul. de caſt. † Item, admittitur probatio per rei euidentiam, & aſpectum loci: quia iſta probatio ſuperat omne genus probationis: ſecundum Bal. in l. contra negantem. in fin. C. ad. l. aquil. & Bald. in l. ſi quis teſtibus. in
7 fin. C. de teſti. † Item, poteſt fieri interrogatio, etiam ad inſtantiam partis, maximè in ſummarijs poſt concluſum in cauſa: vt not. glo. in verſicu. interrogabit. in cle. ſæpe. de verb. ſigni. & abb. in c. cùm Ioannes. & ibi etiam Felyn. de fide inſtru. & Alex. in l. iiij. §. hoc autem iudicium. colum. iiij. ff. de damn. infecto. de qua materia plenè dixi ſuprà, in quarta
8 parte huius tract. † Item, admittitur omnis probatio ad defenſionem rei in criminalibus: ſecundum Bartol. in l. diui fratres. ff. de pœnis. & in l.
9 prima. §. fin. ff. de quæſtio. ¶ † An autem concluſio in cauſa, ſit de ſubſtantia iudicij, ita quòd obmitti non poſsit: vide Abb. & Felyn. in c. cùm. j. & . a. de re iudica. & Cardi. in cle. ſæpe. §. & quia. in. xix. quæſtio. de verbo. ſigni. vbi. dicunt, quòd concluſio non eſt de ſubſtantia: ſed potius ex quadam conſuetudine. vnde ſi obmittatur, non vitiat proceſſum: tantò magis in cauſis ſummarijs: in quibus de neceſsitate non requiritur: vt eſt tex. in d. clemen. ſæpe. §. & quia. idem tenet Ioan. andr. in addi. Specu. in titu. de renun. & conclu. in princip. & ibi vide per Specu. de reliquis facientibus ad hanc materiam.

Robertus Maranta Venuſ. V. I. D.

Legatio in Iur.

De allegatione, & diſputatione ſuper dubijs cauſæ.

1 *Terminus an & quando detur partibus ad allegandum.*
2 *Aduocatus actoris debet prius proponere & allegare, quàm aduocatus rei.*

1 SExtus decimus & vltimus actus qui emergit in iudicijs in hac ſecunda parte, eſt allegatio& diſputatio. nam facta cõcluſione ſolet iudex ſtatuere terminum ambabus partibus ad allegandum in iure:pro inſtructione cauſæ & iudicis:& quandoq; conuocat aduocatos vtriuſque partis ad diſputandum ſuper dubijs cauſæ coram iudice antè,quàm proferatur ſententia:prout communiter ſeruatur in ſacro conci.Neap.quia diſputando & merita cauſæ diſcutiendo,veritas magis eluceſcit.& hæc materia tractatur per Spec.in tit.de diſpu.& allega. per totum.An autem de iſtis allegationibus iuris debeat dari copia parti:tetigi ſuprà in verſi.actorum editio.& ad ibi dicta me remitto.

2 ¶ † Quis autem ex aduocatis debet prius incipere ad allegandum in diſputationibus?dic quòd aduocatus actoris,debet eſſe prior in dicendo & allegando iura ſui clientuli:& poſteà aduocatus rei,quia iſte eſt ordo iudicij:vt primò præcedant acta actoris: & poſteà ſequantur acta rei.ita dixit Bald.in l.Neſennius.ff.de nego.geſt. & in l.qui prior.ff.de iudi . Et ex his remanent expedita ea , quæ dicenda erant ſuper iſta ſecunda parte huius ſextæ partis.veniamus igitur ad tertiam & vltimam partem . Robertus Maran.Venuſinus. V. I. D.

Deciſoria iudicij, tribus membris diſtincta:nempe Sententia, Appellatione, & Executione.

PRIMVS ACTVS.

1 *Sententia, quid ſit : vnde dicatur : & in quo differat ab interlocutoria.nu.2.et.3.*
3 *Sententia diffinitiua condemnationem vel abſolutionem ſeu æquipollens continere debet.& nu.122.*
4 *Sententia interlocutoria lata ſuper crimine,non infamat ſecus in diffinitiua.*
5 *Sententia appellatione,venit diffinitiua: non autem interlocutoria , niſi in materia indifferenti : & quando abſurditas non reſultat.*
6 *A ſententia interlocutoria non appellatur. & ſi appellatur,non ſuſpenditur executio ante inhibitionem.*
7 *Sententia interlocutoria poteſt quandocunq; per iudicem reuocari:etiam in calculo diffinitiuæ ſententiæ.& per iudicem appellationis à diffinitiua.*
8 *Sententia diffinitiua lata ſuper officio iudicis nobili:poteſt per eundem iudicem eodem imperio reuocari.*
9 *Sententia interlocutoria per alias duas ſententias confirmata,non poteſt vlterius reuocari.*
10 *Sententia interlocutoria poteſt in cauſa appellationis,ex primis actis tantùm, & non ex nouis reuideri. Secus,in diffinitiua.*
11 *Sententia interlocutoria,fertur in aliquibus caſibus ſine partis citatione:ſecus diffinitiua.*
12 *Sententia diffinitiua debet ferri & recitari*

qua, et quotuplex e Sententia

tari in ſcriptis: Interlocutoria verò valet ſine ſcriptis: ſed poſteà debet in ſcriptis redigi. & nu.16.

13 *Sententia lata de conſilio iuriſperiti, non valet: quando ſolùm conſilium lectum eſt: & nulla ſcribitur ſententia poſt conſilium.*

14 *Sententia relata ad conſilium, quod non apparet in actis, non valet.*

15 *Sententia in qua iudex pronuntiat quem eſſe condemnandum vel abſoluendum, an valeat. & quid ſi dicat: pronuntio prout in tali conſilio continetur, quando in cõſilio cauebatur, quem eſſe condemnandum vel abſoluendum de futuro. & num.125. & 126.*

16 *Capitul. deteſtantes non tollit ſolennitates ſententiæ. ſed proceſſus tantùm.*

17 *Sententia, etiam in ſummarijs in ſcriptis ferri debet.*

18 *Appellatio ab interlocutoria, quòd ſit fienda in ſcriptis.*

19 *Condemnatio pœnalis facta per diffinitiuam ſententiam, durat perpetuò: ſecus, ſi per interlocutoriam, quæ durat durante officio iudicis interloquentis.*

20 *Sententia interlocutoria non requirit ordinem iudiciarium, ſicut diffinitiua.*

21 *Sententia interlocutoria poteſt per iudicē corrigi. & in ea addi et minui. ſecus diffinitiua.*

22 *Sententia interlocutoria nullam producit actionem.*

23 *Sententia duplex eſt: ſcilicet, diffinitiua & interlocutoria.*

24 *Sententia, per quam pronuntiatur inſtrumentum fore exequendum, eſt diffinitiua.*

25 *Sententia qua pronuntiatur ſententiam exequendam eſſe, interlocutoria dicitur.*

26 *Sententia, per quam pronuntiatur appellationem fore deſertam, ſeu fatalia elapſa eſſe, vel non licere tertiò prouocare, dicitur interlocutoria.*

27 *Præceptum de ſoluendo, an ſit ſententia interlocutoria vel diffinitiua.*

28 *Præceptum, quòd ſit in confeſſum, an dicatur ſententia, vel non.*

29 *Decretum an habeat vim diffinitiuæ, vel interlocutoriæ.*

30 *Bannum. ſententia interlocutoria dicitur.*

31 *Sententia mulctæ, eſt interlocutoria: & poteſt ſic alia interlocutoria reuocari.*

32 *Sentētia banni & mulctæ, æquiperātur.*

33 *Abſolutoria ab obſeruatione iudicij, quòd ſit interlocutoria.*

34 *Sententia ſuper inſtantia ſecundum l. diffamari. C. de inge. manu. an ſit interlocutoria.*

35 *Sententia ſuper poſſeſſorio, an ſit diffinitiua, vel interlocutoria.*

36 *Condemnatio expenſarum, an dicatur interlocutoria vel diffinitiua.*

37 *Sentētia interlocutoria, quæ fertur ſimul cum diffinitiua, reuocari non poteſt.*

38 *Expenſarum condemnatio in interlocutoria obmiſſa, poteſt per iudicē addi, quādocunq; vſque ad diffinitiuam. ſecus, ſi eſt obmiſſa in diffinitiua: quia non poteſt niſi eadem die addi.*

39 *Sententia ſuper exceptione peremptoria, qualis dicatur.*

40 *Sententia lata ſuper excommunicatione, eſt interlocutoria.*

41 *Excommunicatio ab homine diffinitiuè pro pœna delicti irrogari non poteſt: ſed ſolùm ob contumaciam.*

42 *Sententia interlocutoria, aliam poſt ſe ſententiam habere non ſperans, interlocutoria dicitur.*

43 *Interlocutoria, per quam finitur officium*

iudicis, habet vim diffinitiuæ.

44 Interlocutoria: quæ diffinit vnum articulum ſubſtãtialem cauſæ principalis, vim diffinitiuæ habere dicitur.

45 Interlocutoria continẽs aliquid dari, vel fieri, vim diffinitiuæ habet.

46 Sententiæ interlocutoriæ habentes vim diffinitiuæ, an indiſtinctè non poſsint reuocari.

47 Sententia qualiter ferri debeat: & quid debeat continere, vt valeat.

48 Sententia lata à iudice non ſedente, non valet.

49 Sententia debet à iudice legi. nec poteſt alij mandare eius lectionem, niſi ſit illuſtris perſona, vel epiſcopus: & numero.56.

50 Sententia an continere debeat cauſam, qua mouetur iudex.

51 Sententia lata ſine cauſæ cognitione, eſt ipſo iure nulla.

52 Sententia conſideratur per quatuor cauſas principales.

53 Sententia nomẽ iudicis continere debet: & ſic cauſam efficientem & nu.96.

54 Sententia lata à iudice ignorante fundamentum ſuæ poteſtatis, non valet.

55 Sententia an & quando ferri poſsit à iudice ſtante, & non ſedente.

57 Sententia debet prius ſcribi: deinde recitari.

58 Cauſa materialis in ſententia conſideratur. & quæ ſit. & num.64.

59 Sententia ſine proceſſu, non valet. nam debet ferri ſecũdum allegata et probata.

60 Sententia lata ſine probationibus, an valeat.

61 Sententia debet ferri conformis libello.

62 Sentẽtia fertur nõ conformis libello, vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta. & quando vnum petitur, & aliud per confeſsionem conſtat.

63 Iudex poteſt petentem debitum condemnare ad reſtitutionem pignoris, etiam nõ petiti.

65 Sententia ſuper libello ſeu inepto proceſſu, non valet, de iure communi: ſed hodie in regno valet.

66 Sententia lata pro eo, qui agit ſine actione, an valeat.

67 Intellectus ad glo. in ver. ſecũdum. in fi. inſti. de oblig. in fi. & num.68. & .69.

68 Agens ſine actione, repellitur officio iudicis.

69 Libellus, in quo actio inepta exprimitur, an vitietur.

70 Sententia habet cauſam formalem: quæ tripliciter conſideratur.

71 Sententia ferri debet in loco ſolito maiorum à iudice ordinario.

72 Delegatus ad vnam cauſam, poteſt ſibi eligere locum, quem vult. etiã in camera ſua ad ferendam ſententiam.

73 Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, ſententiam ferre debet in loco tribunalis delegantis,

74 Vicarius in loco tribunalis principalis ſententiam ferre debet.

75 Delegatus ad vnam cauſam poteſt in quolibet loco, etiam extra iuriſdictionem delegantis, procedere ſine aſſenſu domini illius loci. ſecus ordinarius.

76 Delegata iuriſdictio, poteſt prorogari de loco ad locum.

77 Delegata iuriſdictio, non cohæret territorio.

78 Epiſcopus poteſt in quolibet loco ſuæ diœceſis curiam regere, & citare.

79 Sententia poteſt ferri in loco non ſolito, de conſenſu partium.

80 Arbiter poteſt ſibi eligere locum honeſtum, vbi curiam regat,

Index

81 *Iudex appellationis poteſt in domo ſua, et loco honeſto iuſticiam regere, & ſententiam ferre.*

82 *Vicarius generalis poteſt in omni loco ſuæ prouinciæ ius reddere,*

83 *Sententia fertur in loco non ſolito, quando locus ſolitus non eſt tutus.*

84 *Epiſcopus expulſus poteſt in aliena diœceſi conuicina, contra expulſores & eorum fautores procedere.*

85 *Sententia lata in alio loco ſolito maiorũ, valet in cauſis ſummarijs.*

86 *Cauſæ voluntariæ iuriſdictionis, in omni loco, etiam in itinere deambulando expediri poſſunt.*

87 *Iudex non tenetur ſeruare locum maiorum in actis reſpicientibus litis ordinationem.*

88 *Sententia die feriato lata, non valet.*

89 *Sentẽtia in die & hora, in qua facta eſt citatio, ferri debet. non ante vel poſt: niſi citatus contumax ſit.*

90 *Sententia iudicis lata poſt inſtãtiam vel appellationem deſertam, non valet.*

91 *Sententia arbitri poſt compromiſſum expiratum, lata, non valet.*

92 *Sentẽtia iudicis, an poſſit ferri de nocte.*

93 *Sentẽtia lata dilatione pẽdente, nõ valet.*

94 *Sententia lata ante habitum conſilium ſapientis, non valet.*

95 *Sententia vtraq; parte abſente lata, nõ valet: etiam ſi ſe abſentant, poſtquàm iudex incepit legere ſentẽtiam, ante, quã compleat.*

95 *Sententia lata à perſona priuata, non valet.*

97 *Sententia à iudice incompetenti lata, non tenet.*

98 *Furioſus, ſurdus, mutus, impubes, ſeruus & mulier, iudices eſſe non poſſunt.*

99 *Excõmunicati iudicis ſentẽtia, eſt nulla.*

100 *Sententia iudicis publicè infamis, non valet.*

101 *Sententia lata à iudice, qui ignorat ſe iudicem, vel aliter dubitat, nulla eſt.*

102 *Sententia lata à iudice, poſtquàm detulit appellationi, nihil valet.*

103 *Sententia lata à iudice poſt inhibitionẽ ſuperioris, non tenet.*

104 *Cauſa formalis conſideratur in ſententia, reſpectu litigantium. & hoc multis reſpectibus.*

105 *Sententia lata cõtra minorẽ indefenſum non valet. ſed pro eo, ſic. ſecus in furioſo vel infante: quia etiam pro eo non valet, & num. 106.*

107 *Sententia lata contra mortuum, vel grauiter infirmum, non valet.*

108 *Procurator litigantis mortui, poteſt condemnari.*

109 *Procurator prælati vel rectoris eccleſiæ, quamuis ſit litis effectus vt dominus eius tamen mandatum extinguitur, quandocunque per mortem prælati vel rectoris.*

110 *Sententia lata contra defenſorem, non legitimum, ſeu falſum procuratorem, nõ valet.*

111 *Sententia lata in iudicio agitato nomine mortui, qui viuere putabatur, nulla eſt.*

112 *Sententia lata contra dominum, nõ valet: quando lis agitata fuit cum procuratore.*

113 *Sententia lata contra tutorem inhabilem, eſt ipſo iure nulla.*

114 *Sententia lata contra carceratum vel alio modo ſimili impeditum, non valet: ſi iudex impedimentum ſciuit.*

115 *Cauſa formalis in ſententia principaliter conſideratur multipliciter. & num. 116. 117. 118. 119. 120. & 121.*

Sententia

116 *Sententia manifeſtam iniquitatem cõtinens, eſt ipſo iure nulla.*

117 *Sententia continens expreſſum iuris errorem, qui corporali oculo legi poteſt, nulla eſt.*

118 *Sententia falſam vel erroneam cauſam continens, vitiatur.*

119 *Sententia lata contra aliam ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam, non valet.*

120 *Sententia incerta, regulariter non valet.*

121 *Sententia faciens mentionem de procuratore, de cuius mandato non apparet, non tenet.*

122 *Sententia cauſam finalẽ continere debet. & quæ ſit,*

123 *Verbum, quod poteſt eſſe æquipollens abſolutioni vel condemnationi.*

124 *Sententia, per quam declaratur quem teneri ad centum, perinde habetur, ac ſi condemnaſſet.*

127 *Sententia an valeat, ſi iudex dicat condemno, ſi probatum eſt.*

128 *Res iudicata, quid ſit. & quid importent iſta verba.*

129 *Sententia facit de non ente ens: & de albo nigrum.*

130 *Sententia lata ex conſilio doctoris, nunquam tranſit in rem iudicatam.*

131 *Sententia lata ex iudicio peritorum, in iudicatum non tranſit.*

132 *Sententia lata ex iudicio mercatorum, nõ tranſit in rem iudicatam.*

133 *Sententia lata ex præſumptis probationibus, nunquam tranſit in rem iudicatam.*

134 *Sententia lata per teſtes deponentes de credulitate, non tranſit in rem iudicatam.*

135 *Sententia lata in cauſa matrimoniali, non tranſit in iudicatum.*

136 *Sententia ſuper ætate ex aſpectu lata, in rem iudicatam non tranſit.*

137 *Sententia ſuper excuſſione debitoris lata, non tranſit in rem iudicatam.*

138 *Sententia in rem iudicatam non tranſit, quando debitor illam iniquam eſſe fatetur.*

139 *Sententia ex probationibus reprobatis lata, non tranſit in rem iudicatam.*

140 *Sententia in rem iudicatam non tranſit, quando quis condemnatur ad publicationem bonorum in caſu prohibito.*

141 *Sententia non tranſit in rem iudicatam quando ex eius tenore iniquitas perpenditur.*

142 *Sententia in cauſa vſuraria lata, in rem iudicatam nunquam tranſit.*

143 *Sententiam latam per teſtes adſignantes cauſam, quia ſum vicinus, vel conſanguineus. in rem iudicatam non tranſire.*

144 *Idem, quando apparet de iniquitate per euidentiam facti.*

145 *Idem, ſi ſententia lata eſt ex falſis teſtibus, vel inſtrumentis.*

146 *Sententia lata prætextu iuramenti neceſſarij falſi, non tranſit in iudicatum.*

147 *Idem. quãdo agitur de periculo animæ.*

148 *Idem, quando cauſa redit ad non cauſam.*

149 *Sententia lata à corrupto per pecuniam, in iudicatum non tranſit.*

150 *Sententia lata in cauſa beneficij eccleſiaſtici, non tranſit in rem iudicatam, quo ad præiudicium ſuperioris.*

151 *Excommunicationis ſententia, nunquam tranſit in rem iudicatam.*

152 *Sententia contra minorem ex falſis allegationibus lata, non tranſit in iudicatum.*

Sententia

153 *Sententia nulla, nunquam tranſit in rem iudicatam.*

154 *Nullitas ſententiæ vſque ad triginta annos poteſt proponi & allegari.*

155 *Querela intentari poteſt contra ſententias, quæ non tranſeunt in rem iudicatam: quando ab eis infra decem dies non eſt appellatum.*

EXpedita Secunda parte huius ſextæ partis iudicij: capio tertiam & vltimam partẽ, quæ continet deciſoria iudicij. Nam fabricata tela proceſſus per ordinem, vt ſuprà dictum eſt: conſequens eſt, vt veniatur ad finẽ ipſius proceſſus: qui finis imponitur per diffinitiuam ſententiam. vnde in iſta vltima parte habemus conſiderare ſolùm tres actus principales: videlicet primus eſt, ſententia. Secundus eſt, appellatio. Tertius, executio. & licet in rei veritate duo tantum actus eſſent conſiderandi: ſcilicet ſententia, & executio: quia iſti duo tantùm clauduntur ſub eodem iudicio incœpto per citationem, ſecundum ordinem præpoſitum: appellatio verò nõ clauditur ſub eodem iudicio: imò inducit nouum iudicium: quia tamen iſta appellatio emergit poſt ſententiam, & dependet ab eodem proceſſu, vt ſaltem habeatur de ea aliqua notitia, volui ipſam inſerere in hac vltima parte. quia hìc congruentius cadit: nam plerunq; executio ſuſpenditur per appellationem: & ſic eſt actus, qui præcedit executionem: vnde cùm habeamus tractare de executione, quæ eſt quid conſequens: opportunum erit tractare de appellatione, quæ ſolet præcedere: vt habeamus totam materiam iudicij completam.

VENIO Igitur ad primũ actũ: ſcilicet ad ſententiam. Et quoniam iſta materia eſt valde copioſa & prolixa, quam ſi vellem attingere per ordinem, opus eſſet facere de hoc vnum longum tractactum: propterea non nimis me extendam: ſed ſolùm examinabo breuiter tres quæſt. principales, pro aliquali introductione: & de reliquis remittam me ad ſuos congruentes titulos, vbi hæc materia ventilatur. videlicet. C. de ſenten. per totum. & ff. de re iudi. per totum. & extrà. de ſenten. & re iudi. per totum. & ibi per doct. & per ſpe. in tit. de ſenten. ¶ †Prima igitur q. erit, quid ſit ſententia: & quotuplex ſit. Secunda q. erit, qualiter ſententia ferri debet: & quid debet continere, vt valeat. ¶ Tertia, in quibus caſibus ſententia non tranſit in rem iudicatam, vt poſſit quãdocunq; retractari.

1 ¶ †Venio ad primã q. in qua dicas, quòd ſententia, eſt diffinitio iudicialis, controuerſiæ finem imponens: continens abſolutionem vel condemnationem. ita diffinit Abb. in rub. extrà, de Re iud. col. pe. & Spec. in ti.
2 de ſenten. prola. §. j. †dicitur autem ſententia, à ſentiendo: ex eo, quia iudex iudicat, ſecundum quod ſentit. l. ſicuti. §. ſed ſi quæratur. ff. ſi ſerui. vendi. Et iſta diffinitio conuenit ſoli ſententiæ diffinitiuæ: quia illa eſt quæ imponit finem controuerſiæ: vt infrà dicetur: interloquutoria autem alio modo deſcribitur. Nam eſt ſententia iudicis, quæ fertur inter principium & finem cauſæ ſuper aliquo inci

incidenti vel emergenti:vt not. glo. in cle.j.in verſi.diffinitiua. de ſeque. poſſ.& fruct.& Spe.in tit. de ſenten. prola.§.ij.in princ.in ij.parte Spec.& 5 declarat Alex.in rub.ff.de re iud.col. ij.vbi dicit,quòd omnis vox iudicis, faciens ad cauſam,dicitur interlocutoria.& idem dicit Bald.in l. arbitro. ff.qui ſat.cog.& Angel.in l.ex ſtipulatione.C.de ſen.pro hoc eſt text. in c.ſignificantibus.de offic. deleg.& c. ſignificauerunt.de teſti.

3 ¶†In hoc ergo differt ſententia diffinitiua ab interlocutoria, & in hoc cognoſcitur: quia per diffinitiuam diffinitur negotium principale:ſcilicet,illud,quod principaliter in iudicio deductum fuit:cõdemnando vel 6 abſoluendo.aliàs non diceretur ſententia,ſi non contineret condemnationem vel abſolutionem. l. præſes. C.de ſenten.& l.j.ff.de re iudi. & tenet Spe.in tit.de ſenten.§.ij.verſi.diffinitiua. ſed interloquutoria nõ tangit negotium principale:ſed diffinit aliquam exceptionem in iudicio emergentem:& per eam non imponitur finis controuerſiæ principali. ita hanc differentiam declarat Ange. in conſi.cxiiij. & conſi. cxv. & Alexan. in d.rubri.ff.de re iudi. 7

4 ¶†Secundò differt:quia condemnatus per ſententiam diffinitiuam in aliquo crimime, efficitur infamis. l. j.§.qui in iudicio.ff. de his, qui not. infa.& .l.infamem.ff. de pub. iudi.& not.Pet.Phil.cor.in conſi.lv.col.ij.in litera.e. in iiij.volu. & probatur per conſt.regni,quæ incipit:cordi nobis. Sed per interlocutoriam nunquam quis efficitur infamis:ſecundũ Alex. in l.ſæpe.col.xx.in prin.ff. de re iudi. alleg.tex.cum glo. in l. quid ergo.§. quantum.ff.de his,qui not.infa.

¶†Tertiò differt:quia in dubio appellatione ſententiæ, in ſtatuto vel in alia materia, intelligitur ſolùm de diffinitiua:nõ de interlocutoria: vbi aliud non apparet:ita declarat Alex.in rub.ff.de re iudi.in prin.& in l.quod iuſsit.In prin.eo.tit. & Felyn. in rub.de re iudi.in v.col.quod limita, niſi eſſemus in materia indifferenti:quia tunc venit etiam interlocutoria:ſecundum Alexã. in conſi.l. col.pen.in ij. vol. idem quando non reſultat abſurditas:ſecũdum Abb. in c.cauſam matrimonij de offi. deleg.

¶†Quartò differt: quia à ſententia diffinitiua poteſt appellari: & ſola appellatio ſuſpendit executionem abſque inhibitione ſuperioris:ſed ab interlocutoria de iure ciuili non appellatur:vt habetur in l.ij. ff. de app. recip. & ſi appellatur, non ſuſpenditur executio ante inhibitionem. c. non ſolùm.de appel.lib.vj.quod dic, vt plenè dicam infrà in ſecũdo actu, vbi plenè tangam materiam appellationis:& ibi tangentur plures differentiæ vnà cum iſta ad ſaturitatẽ.

¶†Quintò differt:quia ſententia diffinitiua, poſtquam eſt lata per iudicem,non poteſt illam vlterius reuocare:quia functus eſt officio ſuo.l.iudex poſtquàm.ff.de re iud.ſed interlocutoria poteſt reuocari quandocunque per iudicem ante diffinitiuam:& quo ad eum, nunquã tranſit in rem iudicatã. l. quod iuſsit. & ibi Bart. Alex.& Doct. ff.de re iudi.cap. cùm ceſſante.de appel. & glo.in c.fi. de appel.

de appel.lib.vj. in tantum, quòd iudex:qui tulit vnam iniuſtam interlocutoriam: puta non admittendo quod admittere debebat, vel econtrà,poteſt etiam in calculo ferendæ ſententiæ diffinitiuæ habere de illa rationem circa ipſius reuocationem, emendando, quòd malè fecerat: vt declarat Phi.Decius in cõſi. lxxxiiij. col.pen.& Car.in cle.ſæpe.§.& quia. in vij.not.de verb.ſigni. de qua materia vide plenè per Phil. in c. cùm ceſſante.de app.maximè in x.col.vbi plus dicit :ſcilicet,quòd iudex appellationis, poteſt reuocare interlocutoriam, à qua non fuit appellatum: ſed ſolùm fuit appellatum à diffini-

8 tiua. ¶† Limita primum membrum huius differentiæ multùm ſingulariter, quando aliquid eſſet petitum officio iudicis nobili:& ſuper eo eſt lata ſententia:nam licet ſit diffinitiua,ex quo diffinit principale negotium: tamen poteſt eodem officio nobili reuocari:ita tenet Bart. in l.j. §.fin.ff.de præto.ſtip. & Alex. in d.l. iudex poſtquam.col.j.circa.fin. ff. de re iudi. vbi ponit nonnullas alias fallentias,ad quas ſufficiat relatio.

9 ¶†Limita etiam ſecundum membrum differentiæ non procedere, quando interlocutoria iudicis fuit per duas alias ſententias confirmata,in cauſa appellationis: quia non poteſt vlterius reuocari: nam ſicut non licet tertiò prouocare: ita non licet reuocare tunc dictam ſententiam.ita tenet Phil.in c. directè. col. iij.in fin:de appel. alias autem fallentias collige ex dictis Alex.& doct. in d.l.quod iuſsit.& in d. c. cùm ceſſante. & ibi per Philip. qui pleniſsimè cumulat.

10 ¶†Sextò differt: quia diffinitiua poteſt in cauſa appellationis iuſtificari ex eiſdem & ex nouis actis: ſed interlocutoria ſecus: quia nõ poteſt ex nouis, ſed tantùm ex primis actis reuideri.text. eſt ibi. Cardi. in cle. appellanti. de appel.& Bar.in l.iij.ff.de appel.recip.& habetur in deci.79.conci.Neapol.de diffinitiua probatur in l. per hanc. C. de

11 tempo.app. ¶†Septimò differt:quia diffinitiua non poteſt ferri, niſi parte citata:aliàs non valet:vt not.Car. in cle. ij. §. denique.in j. oppo.de re iudi. & Inno. in c. dudum. lo. ij. de elect.per regulam.l. de vnoquoque. ff.de re iud.ſed interlocutoria poteſt ferri, & valet etiam ſine citatione partis:vt eſt glo.in l. nequicquam.§. vbi decretum.ff.de offic. proconſ.& gloſ.in l.diem proferre.in prin.ff. de arbi.& glo.in l.recuſare.ff.ad trebel. Quod ſanè intelligas,quando interlocutoria eſſet leuis præiudicij: ſecus ſi eſſet magni præiudicij: quia tunc non valet ſine citatione partis, ſicut diffinitiua.ita tenent Bar. Imo. & doct.in l.ſi opus.ff.de ope.no.nun. & Bar.in d.§.vbi decretum. & ibi etiam Iaſ.in v.& vj.colũ. vbi multos docto. allegat. & ibi etiam declarat Iaſ.quando interlocutoria ſit modici,& quandò magni præiudicij.

12 ¶† Octauò differt: quia ſententia diffinitiua non valet, niſi feratur in ſcriptis,& de ſcripti recitatione.l. fi. C.de ſenten.& peri.reci.& ibi Bar.& doc.& Spe.in ti. de ſent.§.iuxta. col. iiij.in fi.verſi. non valet etiam. & de hoc eſt conſti.regni:quæ incipit: ab omnis

omnis. Secus eſt in interlocutoria: quia poteſt ferri ſine ſcriptis: debet tamen in ſcriptis poſteà redigi, vt appareat ex actis.ita tenet gloſ. in c. quoniam contra.in verſi. interlocutiones.de proba.& Spe. in d.§. iuxta. col.vj.in prin.verſi. quid de interlocutoria.& glo.in l.ij.ff.de appel.reci. & Bar.in d.l.ne quicquam.§. vbi decretum.ff.de offi.procon.& glo. in c. fin.de re iudi.lib.vj. & Bald.in l.hac conſultiſsima.C.qui teſta.fa.poſſ. & hanc concluſionem tanquam communem refert Iaſ.in d.§. vbi decretum.col.xiiij.vbi multos doct.alleg.

13 ¶† Sed iuxta hoc moueo vnum pulchrum & quotidianũ dubium. quotidie ſolet euenire in iſtis terris & ciuitatibus, vbi ſunt iudices idiotæ, quòd quando volunt diffinire aliquem proceſſum, mittunt ad iuriſperitum pro conſilio: & ſecundum illud conſilium proferunt ſententiã: legendo ſolùm illud conſilium:quęro an valeat talis ſententia: & an cenſeatur eſſe lata de ſcripti recitatione:dicas quòd non valet:Imò nulla ſententia reperitur eſſe lata. quia legendo conſilium,illud non eſt ſententia:cùm ſit votum vnius doctoris priuati carentis iuriſdictione:ſed eſt neceſſe, quòd antè, quàm legatur conſilium,iudex ſcribat in calce ipſius:nos talis iudex,pronuntiamus prout in tali ſuprà ſcripto conſilio continetur.& iſta pauca verba relata ad conſilium,faciunt ſententiam. ita notabiliter tenet Ang. in conſil.

14 ccxlix. incip.domina &c.† Et debet tunc conſilium apparere ſcriptum in actis:aliàs ſententia relata ad conſilium,quod non apparet ſcriptum,nõ valet:ſecundum Abb.in c.illa. in fin. de accu.Item ideò, dixi, quòd antè, quàm legatur conſilium, debet iudex ſcribere ſententiam:quia poſteà vtrunque: ſcilicet conſilium & ſententia legitur de ſcripti recitatione: aliàs non valeret:per prædicta.vnde ſi iudex primò legeret conſilium, & poſteà notarius ſcriberet in calce, quòd talis iudex pronuntiauit,prout in tali conſilio continetur,adhuc nõ valeret ſentẽtia:quia hæc verba demonſtrant,quòd iudex ore tenus pronuntiauit:& nõ de ſcripti recitatione.ita declarat Iaſ.in d.l. ne quicquã. §.vbi decretum.colũ.xv. ff. de offic. procon. de mente Ange. in d. con-

15 ſil.ccxlix. ¶† Item eſt aduertendum ad aliud, quòd vt plurimùm iſti conſulentes non condemnant nec abſoluunt in eorum conſilijs, ex quo carent iuriſdictione, non poſſunt hoc facere:ſed ſolùm conſulunt talem litigatorem eſſe abſoluendum vel condemnandum per iudicem:& ſic verba conſilij habent tractum in futurum. vnde tunc iudex in ſua ſententia in calce conſilij debet ponere verbum: condemnamus vel abſoluimus: aliàs ſi ſimpliciter diceret: pronunciamus, prout in tali conſilio continetur. videtur declarare illum litigatorem eſſe abſoluendum vel condemnandum, prout in conſilio dicitur: & ſic non eſſet cõdemnatus nec abſolutus:quia iſta ſententia expectaret aliam ſententiam poſt ſe:per ea,quæ tenet Alex. in l.j.§.ſi quis ita.col.iiij.ff. de verb. obli.vbi concludit, quòd iudex pronuntians

nuntians Titium eſſe condẽnandum vel abſoluendum,non cenſetur condemnare nec abſoluere:Quod etiam tenet Bar.in l.j.C.ſi aduer.libe.& iſta ſunt notanda perpetuò:quia multotiens mihi euenerũt in facto:& multas ſẽtẽtias annullari feci:per illud conſi.Ang.& per illam doct.Alex.in d.§.ſi quis ita.De veritate tamen huius vltimi dicti,vide infrà.ij.q.circa
16 fi.¶†Verùm ſuper illa nullitate ſententiæ diffinitiuæ, quando non fertur in ſcriptis,fuit mihi quandoque obiectum,quòd talis ſentẽtia poteſt in regno ſubſtentari:per c.deteſtantes.per quod ſunt ſublatæ omnes ſolennitates iudiciorum iuris poſitiui. vnde cenſetur etiam ſublata ſolennitas.l.j.& ij.C.de ſent.ex peri.reci.& dictæ conſtitu.ab omnibus.pro quo facit quod not.Bald. in l.diuus.ff. de in integ. reſtitu.vbi dicitur,quòd ſi ſtatutum dicit, quòd procedatur omni ſolẽnitate obmiſſa poteſt ſententia ferri viua voce & ſine ſcriptis.Tamen ego dixi,ſemper, quòd illud c.deteſtantes.non tollit ſolennitates ſententiæ,ſed proceſſus tantùm:vt patet ex tota eius ſerie. imò in fine ſui expreſsè reſeruat ſolennitates ſententiæ: dum dicit in additione ſui:dummodo aliàs ritè & rectè ſententia proferatur &c. & ſic non tollit,imò reſeruat ſolennitates ſententiæ, per illud verbum:ritè.l. non putauit.§.non quæuis.ff.de bonorum poſſ.contra tabu.& per Cardi.in clem.ij.in princi.de teſti.& Bar. in l.lecta.ff.ſi certum peta.& Franciſ.de aret.in l.iuſtè.ff.de acquirenda poſſeſ.& hanc opinio.videtur tenere Paris in tracta.ſyndi.in verſicu.ſen-
17 tentia.colum.ij.& v.in fin.†& probatur ex his,quæ dicit Mat.in d.conſt. ab omnibus. vbi tenet,quòd etiam in cauſis ſummarijs,in quibus non requiritur libellus,debet ſententia ferri in ſcriptis. pro hoc eſt text.in cle.ſæpe.§.ſententiã.de verbo ſigni. vbi mandat ſententiam ferri in ſcriptis,non obſtante,quòd procedatur ſummariè & ſine figura iudicij.Et licet Bartol.in extrauag.ad reprimendam.in verſic.& figura.circa fi.videatur ſentire,quòd illa cle.non procedat de iure ciuili in caſibus,in quibus proceditur ſine figura iudicij:tamen puto verius eſſe, quòd habeat locum de iure ciuili: cùm non habeamus legem ciuilem contrariam: vnde in vtroque foro debet ſtari iuri canonico:per ea.quæ not.Abba.in c.j.de ope.no.nun.tanto magis, quia per hoc minus læditur ius commune ſcilicet d.l.j.& ij.C.de ſentent.ex peri.reci.& ſimiliter illa conſtitu.ab omnibus. Prætereà,quòd ſententia proferatur in ſcriptis,fuit inductum, ne veritas occultetur: quia poſſet poſteà alio modo ſcribi, quam fuit voce dictum:vt dicit glo.in d.cle.ſæpe.§.ſententiam.in verſic.in ſcriptis. vnde non eſt credendum hanc fuiſſe mentem iuris municipalis ſcilicet velle tollere illam ſolẽnitatem quæ fuit inducta ad veritatem conſeruandam: cùm ipſum ius laboret ſuper ipſa veritate:& vult,quòd ad ſolam veritatem attendatur. vnde teneo, quòd etiam hodie in regno ſentẽtia ſit ferenda in ſcriptis:aliàs nõ valet.
18 ¶†Nonò differt:quia ab interlocu-

toria ſemper debet appellari in ſcriptis:& cũ expreſsione cauſarum grauaminis:aliàs non valet appellatio. c.cord. nobis.de app.li.vj.& per Bar. in l.iiij.ff.de appel.recip.Secus à diffinitiua: quia ſi appellatur ſtatim tempore quo fertur,poteſt appellari viua voce & ſine expreſsione grauaminum:ſed ſi appellatur,poſteà infra decẽ dies,debet appellari in ſcriptis:tex.eſt & ibi Bar.& Imo.in l.j.§. libelli.ff.de app.& dicam plenius infrà in ij.actu in materia appellatio-

19 nis.¶ † Decimò differt:quia condemnatio pœnalis facta per diffinitiuam durat perpetuò:ſecus ſi per interlocutoriam:quia non durat,niſi durante officio iudicis interloquẽtis.ita tenet Fely.in c.ex literis.col.x.verſi.cæterum.de conſti.per l.fi.ff.de pœnis.

20 ¶ † Vndecimò differt:quia in ſententia diffinitiua requiritur ordo iudiciarius:qui traditur in l.prolatam.C. de ſentent.& in l.j.& ij.C.de ſenten. ex peri.recip.ſed in interlocutoria talis ordo non requiritur.ita colligitur ex dictis Ange.in conſil.cxiiij.& conſilio cxv.

21 ¶ † Duodecimò differt:quia iudex poſtquàm pronuntiauit,non poteſt ſententiam diffinitiuam circa principale negotiũ corrigere:nec aliquid illi addere veldiminuere:ſecus in interlocutoria.ita tenet Alex.in conſi. cxix.in iij.volu.& maximè in ij.col. verſi.non obſtat quod not.Bald.&c. vbi loquitur de interlocutoria. de qua materia vide Alexan.& doc.in l. Paulus.la j.ff.de re iudic.

22 ¶ † Tertiodecimò differt:quia diffinitiua producit actionem in factum.l. miles.§.iudicati.& ibi Alex.& doct. ff.de re iud.ſed interlocutoria nõ habens vim diffiuitiuæ,nullam producit actionem:ſecundum Alex.in l.j. §.fin.col.j.ff.ſi quis ius di.non obtẽp.

23 ¶ † Supereſt modò reſpondere ad ſecundum membrum huius quæſt.videlicet,quotuplex ſit ſententia,ſuper quo licet docto.in rubr.de re iudi.in decretalibus plures ſpecies ac membra faciant.& Spec.in titu.de ſenten. §.ſpecies.nam aliqui dicũt,quòd ſententia alia dicitur diffinitiua:alia interlocutoria ſimpliciter.alia interlocutoria,habens vim diffinitiuæ. alia eſt ſententia præcepti:alia ſententia decreti: alia ſententia mulctæ:alia ſententia banni,vel ſimilis. Tamen ego breuius facio duo tantùm membra:videlicet,quòd ſententia eſt duplex ſcilicet diffinitiua & interlocutoria.& ad hanc bimembrem diſtinctionem poſſunt omnia alia membra reduci:prout ex infrà dicẽdis apparebit.Quæ autem dicatur diffinitiua,& quæ interlocutoria:& in quo differant adinuicem, ſatis patet ex prædictis.Solùm reſtat:hîc examinare nonnullas quæſtiones dubias, de quibuſdam ſententijs:de quibus dubitari poteſt an ſint diffinitiuæ vel interlocutoriæ. & hoc eſt vtile ſcire propter tot differentias,quæ ſunt inter eas.

24 ¶ † Primò igitur quæro:vtrum ſententia, per quam iudex pronuntiat inſtrumentum eſſe executioni mandandum contra aliquem,dicatur interlocutoria vel diffinitiua: rationes ſunt pro & contra.nam videtur diffinitiua:ex quo imponit finem negotio pri

tio principali:vt dictum fuit ſuprà in prima differentia:econtrà videtur interlocutoria: quia in tali proceſſu nullus ſeruatur ordo iuris:vt dictum fuit ſuprà in xj differētia.Iſtam q.tangit Ang. in cōſi.cxiiij.& cōſi cxv.vbi cōcludit, quòd eſt interlocutoria:nō autem diffinitiua:ex eo quia nō ſeruatur ordo iuris,vnde tenet eam poſſe reuocari per iudicem:iuxta.l.quod iuſsit.ff.de re iudi.Breuiter quicquid dicat Angel.teneo contrarium ſcilicet quòd talis ſententia ſit diffinitiua.nam omnis ſententia,quæ diffinit principale negotium,dicitur diffinitiua,etiam ſi ibi non ſeruetur ordo iuris.glo.eſt notabilis & ibi Bal.in l. qui reſtituere.ff.de rei vendi.probatur in cle.ſæpe.circa ſi.de verb.ſigni. ſed iſta ſentētia eſt huiuſmodi.ergo &c.hoc tenet in terminis Lud.Rom. in cōſi.clxxiiij.incip. ampliſsime doctor &c.in princi.& in conſi.ccclvij. Idē in proprijs terminis contra Ang. tenet Alex.in conſi.l.col.penul.in ij. volu.idem tenet Ang.ſibi contrarius in d.l.qui reſtituere.& Bartol.in l.ſi cum exceptione.§.hæc autem actio.
25 ff.quod metus cauſa.†Secus eſſet in ſententia,qua pronunciatur ſententiam eſſe exequendam:quia illa poteſt dici interlocutoria,ex quo tendit ad executionem ſententiæ diffinitiuę prius latę.ita tenet Io.de Imo. in l.ab executore.col.j.ff.de appel.& Bal.in l.ab executione.C.quo.app.nō recip.& Bal.in l.actori.C.de reb.credi.& Pet.Phili.Corn.in conſil.ccxxj.
26 in fin.in iiij.vol.¶†Secundò, quæro, quid de ſententia per quam pronunciatur appellationem eſſe deſertam, ſeu fatalia eſſe elapſa:vel non licere tertiò prouocare?Dic quòd eſt interlocutoria:licet non ſperet aliam ſententiam poſt ſe,& imponat finem liti.Ita tenet Bald.in l.ij.col.pen.in fi. C.de epiſ.audi.vbi dicit,quòd eſt interlocutoria habens vim diffinitiuę: & ideò ab ea poteſt appellari. idem tenet Pet.Phil.Corn.in conſi.xiiij.in litera.b.cōſi.cclxij.in litera.h.in iiij.
27 volu.¶†Tertiò quæro,quid de præcepto de ſoluendo:an dicatur interlocutoria vel diffinitiua?dicas quòd ſi tale præceptum eſt factum ſine cauſæ cognitione,& cum clauſula iuſtificata:videlicet,ſi ſenſeris te grauatum,compareas &c. non eſt dubium,quòd eſt ſententia interlocutoria,quia comparente reo reſoluitur in vim citationis:vt not.Barto.in l.j. C.de exec.rei iudi.& plenè Alexā.in l.de pupillo.§.meminiſſe.ff.de oper. no. nun. & Iaſon. in l.ne quicquam. §.vbi decretum.col.iij.ff.de offi.proconſul.Nam quælibet citatio,eſt interlocutoria:ex quo omnis vox iudicis faciens ad cauſam,eſt interlocutoria.vt habetur in l.ex ſtipulatione.C.de ſententia.& fuit dictum ſuprà.Sed ſi reus non comparet, & accuſatur ſibi contumacia.præceptum remanet firmum:vt habetur in deci.
28 clxvij.concil.Neapo.¶†Sed dubium eſt de pręcepto.quod ſit per iudicem in confeſſum,vt ſoluat,quod non requirit clauſulam iuſtitiæ:quia fit cauſa cognita:& dubium facit,quia diffinit principale negotium, & non ſperat aliam ſententiam poſt ſe:vnde deberet dici ſententia diffiniti-ua.& propter hoc doctores multum

variant ſuper deciſione huius.q.com muniter. Tamen omnes doct.inclinant, quòd ſit interlocutoria.ita tenet Bal.in addi.Spec.in tit.de ſenten. circa princi.ſuæ àddi.& in ij.colum. verſi.ſed an valeat præceptum &c.& Fely.in c.quærenti.col.fi.de off.dele. & Ang.in §.illud.in authen.de hære. & falci.& Fely.in rub.de re iudi.col. iiij.& Lanfr.in c.quoniam contrà.in verſic. interlocutiones.col.xix.verſi. vlterius adijcitur &c.de proba.& Ange.in l.ſi debitori.ff.de iudi.& ideò, quia eſt interlocutoria, dicit Lanfrā. vbi ſuprà.& Angel.in d.l.ſi debitori. quòd poteſt per iudicem reuocari.& idem tenet Matth.de afflict.in conſtit.regiæ maieſtati.col.fin.ſed Fely. in d.c.quærenti.tenet contrarium ſcilicet quòd non poteſt reuocari. & iſtud tangit Fely.in d.rub.de re iudi. col.iiij.& v.referendo plures authoritates doct.variantes ſuper hoc.ſed pro concluſione & veritate dicerem, quòd aut proceſſus habet aliquam formam: puta quia datus eſt libellus:& reus in litis conteſtatione con feſſus eſt:& tunc iſtud præceptum habet inſtar diffinitiuæ ſententiæ, adeò quòd potius adhæret diffinitiuæ, quàm interlocutoriæ.ita colligitur ex dictis Alex.in cõſi.l.col.pe. in ij.vol.& tunc ſine dubio reuocari non poteſt:ſicut nec diffinitiua reuocatur. Aut non eſt datus libellus, ſed ore tenus fuit reus conuentus:qui in prima reſponſione confitetur:& iudex præcipit ſibi cauſa cognita, vt ſoluat:iuxta.l.ſi debitori.ff.de iud.& iſta dicitur interlocutoria propter formam non ſeruatam:tamen habet vim diffinitiuæ:ex quo diffinit principale negotium:ſecundum Ange.in d.§.illud in authen.de hære.& falci. Verùm ex quo factum eſt cauſa cognita.& quia habet vim diffinitiuæ, dico quòd reuocari non poteſt.ita tenet Philip.in c.cùm ceſſante.colum. iiij.de app.Si verò eſſet factum ſine cauſæ cognitione, ita ex abrupto, prout eſt, quando habet clauſulam iuſtificatam:& tunc poteſt reuocari, ſicut quælibet interlocutoria:ſecundum Philip.ibidem.& ita puto concordari poſſe iſtas opi.contrarias.

29 ¶ † Quartò quæro, quid de decreto: an dicatur diffinitiua vel interlocutoria? dic quòd iſtud nomen decretū, poteſt ſumi largè & ſtrictè. quando ſumitur largè, eſt nomen generale: comprehendens omne id, quod decernitur per iudicem:& ſic comprehendit diffinitiuam & interlocutoriam:vt plenè declarat Iaſo. in l.ne quicquam.§.vbi decretum.colū.j.ff. de offic.proconſul.ſed quando ſumitur ſtrictè, differt à diffinitiua in pluribus, quæ cumulat Iaſo.ibidem colum.j.& ij.& tunc dicitur omne id, quod decernitur per iudicem cum cauſæ cognitione circa abſolutionem, vel condemnationem:& hac ratione attenta non poteſt dici diffinitiua: vt quando declarat aliquem mittendum in poſſeſsionem:vel alimēta pupillo decernit:vel ſuper alienatione rerum minoris:vel in integrum reſtituendo:vel aliud ſimile. vnde communis concluſio eſt, quòd decretum dicitur interlocutoria: vt not.Philip in c.cùm ceſſante.colum. antepenul.verſic.xv.extrà de appel. & gl.

& gloſ.in.§.ſi quis autem.in authen. de hære.& falci.pro hoc eſt text.in l. qualem.in fi.ff.de arbi.& Fran.de arc. in l.ſi is,ad quem.ff.de acqui.hæred. & probatur in conſt.regni,quæ incipit:dubitationem.intantum,quòd etiam ſecundum decretum,dicitur ſententia interlocutoria:vt tenet Bal.in l.cùm & minores.in ij.oppo.C.ſi aduer.rem iudi.& gloſ.in l.præſenti.§. cùm autem.C.de his,qui ad eccl.con fug. habet tamen vim diffinitiuæ: quia imponit finẽ negotio:licet non determinet principale negotiũ:quia ad vnum agitur:& ad aliud deuenitur per ſecundum decretum:vt not. Feli.in cap.conſultationibus.col.ij.& iij.de offic.deleg.& Petr.Phil.Cor.in conſi.lxv.colum.fi.in j.vol.& Bart.in l.non videtur.ff.de iudi.& in l.ſi finita.§.ſi fortè.ff.de dam.infec.& Bald. in l.ſi præſes.C.quo.& quando iud. & in l.ij.C.de epiſc.audi.& an poſsit reuocari:vide Alexã.tenentem,quòd ſic,in l.quod iuſsit.colum.vj.ff.de re iudi.

30 ¶ † Quintò quærò,quid de ſententia banni?dic quòd eſt interlocutoria:ſecundum Bal.in d.l.cùm & minores.col.ij.verſi.& per hoc dico,&c. & Bald.in addi.Specu.in titu.de ſenten.col.ij.verſi.ſententia banni.&c.& Alexan.in conſi.cxix.colum.ij.in fin. in.iij.volum.& conſil.xc.colum.iiij. in prin.in j.volu.ſimiliter poſſumus dicere,quòd ſententia foriudicationis,qua vtimur in regno in criminalibus ſecundum formam conſtit.regni, quæ incipit: pœnam eorum.& conſti.grandis vtilitas poteſt dici interlocutoria. ex quo non diffinit principale negotium. tamen habet, vim diffinitiuæ:quia operatur pluſquàm diffinitiua. nam producit ſeptem mirabiles effectus: qui colligi poſſunt ex.d.conſti.pœnam eorum. quos ibi numerat Matth.in j.colum.

31 ¶ † Sextò quæro, quid de ſententia per quam irrogatur mulcta.dic quòd eſt interlocutoria:cùm non diffiniat negotium principale.ſed venit incidenter propter inobedientiam, ſeu contumaciam.l.j.ff.ſi quis ius di.non obtemp.ita tenet Alexand.in d.l.j.§. fi.colum.j.vbi plus dicit,quòd poteſt reuocari,ſicut quælibet alia interlocutoria:per.l.illicitas.§.fin.ff.de offi. præſi.& Bald.in addi.Spec.in titu.de ſenten.colum. ij. verſicu. ſententia
32 banni,&c.†nam æquiparatur ſententiæ banni:quia vtraque irrogatur ob contumaciam:ſecundum Barto.in d. l.illicitas.§.fin.ſed certè ex quo iſta ſententia mulctæ continet aliquid dari vel fieri,habet vim diffinitiuæ, vt infrà dicam.& de iure,quando interlocutoria habet vim diffinitiuæ, reuocari non poteſt,ſicut nec diffinitiua.iſta eſt cõmunis concluſio:quam tenet Abb.in c.cùm ceſſante.col.ij.in fi.& ibi etiam Philip.in iiij.col.verſi. ſed tamen limita,&c.de app.& Bart. in l.Titia.in fin.ff.de accu.quod tamen qualiter intelligatur,vide omnino,quæ dicam infrà in fine huius primæ.q.principalis.Super hoc igitur de mulcta ego aliter dicerem:videlicet, quòd iſta ſententia mulctæ non eſt ideò reuocabilis:quia eſt interlocutoria:ſed quia à lege habet hanc naturam,vt irrogetur ſecundũ diuitias & paupertatẽ contumacis:nam pauper debet leuius mulctari, quàm diues.

ententia quæ, et q[illegible]

prȩtereà, illa l. illicitas. §. fi. non dicit, quòd reuocetur iſta ſententia, ſed quòd mulcta remittitur ob paupertatem: & iſte eſt quidem actus liberalitatis, quo vtitur lex cauſa miſerationis: quia donat mulctam pauperi: vnde iudicio meo iſta non eſt propriè reuocatio: intelligendo eo modo, quo reuocantur aliæ interlocutoriæ: ſed potius eſt quædam impeditio executionis: quia talis ſententia nō mandatur executioni contra pauperem: quia lex permittit ſibi fieri remiſsionem mulctæ.

33 ¶ † Septimò quȩro, quid de abſolutoria ab obſeruatione iudicij? videtur quòd ſit diffinitiua: quia continet abſolutionem. ſed dic, quòd eſt interlocutoria: ex quo non diffinit principale negotium: quod patet: quia de nouo poteſt iudicium inchoari gl. eſt in l. & harum. ff. ſi ſer. vendi. & Bal. in l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iudi. & in l. ij. C. de epi. audi. & declarat pulchrè Philip. in d. c. cùm ceſſante. colum. fin. de app. vbi etiam ponit, quando talis abſolutoria poteſt eſſe diffinitiua. & eſt de mente Bartol. in d. l. Titia. de accuſa.

34 ¶ † Octauò quȩro, quid de ſententia, quȩ fertur in iudicio intentato ſecundum formam. l. diffamari. C. de inge. manu. dic, quòd ſi lis non conteſtatur: puta quia citatus cui ſtatuitur terminus ad agendum, non agit infra terminum. quo caſu iudex imponit ſibi ſilentium perpetuum: tunc talis ſententia eſt interlocutoria. ſecus, ſi comparet & litem conteſtatur: quia tunc eſſet diffinitiua. ita tenet Bald. & Salice. in d. l. diffamari. & Philip. in d. capitu. cùm ceſſante. colum. fina.

35 ¶ † Nonò quæro, quid de ſententia lata ſuper poſſeſſorio. Feli. in c. conſultationibus. de offic. dele. in iij. col. tenet, quòd non eſt vera diffinitiua, nec vera interlocutoria: ſed quaſi diffinitiua: vnde videtur ponere tertiam ſpeciem ſententiæ: Sed quia ego dixi ſuprà, quòd omnes ſententiæ de mundo poſſunt reduci ad illam bimembrem diſtinctionem, quam feci: proptereà in hoc puto, quòd melius loquitur Philip. in d. c. cùm ceſſante. colum. pe. verſi. xxj. vbi dicit: & iſta eſt veritas, quòd quando principaliter agitur poſſeſſorio, & ſuper eo lis conteſtatur: talis ſententia, quæ fertur ſuper eo, eſt merè diffinitiua: quia diffinit cauſam poſſeſſorij principaliter intentatam: non obſtante, quòd ſuper petitorio poſſet reuocari: quia illud eſſet nouum iudicium: ſed quando poſſeſſorium reduceretur incidenter, tunc eſt interlocutoria. & ita tenet etiam Cardi. Alexandrinus. in d. c. cùm ceſſante. colum. vij. ver. habetis etiam &c.

36 ¶ † Decimò quæro, an condemnatio expenſarum dicatur interlocutoria, vel diffinitiua? Communis concluſio eſt, quòd ſi fiat in proceſſu cauſæ ante ſententiam diffinitiuam, eſt interlocutoria. Secus, ſi fiat vnà cum ſententia diffinitiua: quia tunc cenſetur pars ſententiæ diffinitiuæ. ita tenet Philip. in d. c. cùm ceſſante. col. antepe. verſi. xvij. de app. & Ang. in l. qui agnitis. ff. de exceptio. & Felyn. in rub. de re iudi. colum. ix.

37 † Ex hoc ſequitur notabilis concluſio, quòd illa quȩ fertur ante diffiniti uā, poteſt reuocari quādocunq;, ſicut quælibet alia interlocutoria: ſed illa, quæ fertur

quę fertur ſimul cum diffinitiua, non poteſt reuocari etiam eadem die, ſicut nec diffinitiua: ſecundum Philip. in d.c. cùm ceſſante. col. ix. verſi. vndecimo limita &c. & col. antepe. ver.
38 xvij. † imò ſi iudex in interlocutoria obmiſiſſet condemnationem expenſarum, poteſt illam facere quandocunq; vſque ad ſententiam diffinitiuam, etiam ad inſtantiam partis, ex quo ante diffinitiuam ſemper durat eius officium: Secus, ſi obmiſit condemnationem expenſarum in diffinitiua: quia non poteſt illam addere, niſi eadem die: vt habetur in l. Paulus. ff. de re iudica. ita notabiliter tenet Abb. in c. ſæpe. in fi. ſequendo Innoc. ibi de app. & Paul. de caſt. in l. ſancimus. C. de iudi. & Philip. in d.c. ſæpe. col. xiiij. verſic. octauò quæritur &c. vbi ita limitat. l. terminato. C. de fru. & lit. expen. & ita debet intelligi quod tenet Bald. in l. patris & filij. in
39 fin. ff. de vulg. & pupil. ¶ † Vndecimò quæro, quid de ſententia lata ſuper exceptione peremptoria? dic quòd ſi quidem iudex pronuntiat eam admittendam vel non admittendam, eſt interlocutoria: ex quo ſperat aliam ſententiam poſt ſe. ſi, verò pronunciet, vtrum obſtet exceptio vel non: & tunc ſi quidē pronuntiat eam non obſtare, eſt interlocutoria: quia ſperat aliam ſententiam poſt ſe. ſi verò pronuntiat eam obſtare: & eius contemplatione imponit ſilentium actori, vel reum abſoluit, tunc eſt diffinitiua. ita declarat Fel. in rub. de re
40 iudica. in vij. colum. ¶ † Duodecimò quæro, quid de ſententia excommunicationis? dic quòd eſt interlocutoria: vt not. glo. & doct. in ſummæ ij. q. j. & Felyn. in d. rub. de re iud. col. ix. vbi idem dicit de ſententia interdicti, quòd eſt interlocutoria. idem tenet Bald. in l. j. C. de poſtul. & Bald. in addi. Spec. in titu. de ſenten. colum. iij. verſicu. ſententia excommu. &c.
41 † Quod poteſt corroborari: quia excommunicatio ab homine non poteſt irrogari ad pœnam delicti diffinitiuè, niſi ſolùm pro contumacia: vt declarat Philip. in. c. qua fronte in ij. notab. & c. reprehenſibilis. in j. & ij. notab. de app. ergo eſt interlocutoria: quia venit incidenter ob contumaciam. ſicut dicimus de banno & mulcta. Multos alios caſus dubios, in quibus poteſt dubitari, an aliqua pronuntiatio ſit diffinitiua, vel interlocutoria: vide cumulatos pleniſsimè per Bald. in addi. Specu. in titu. de ſenten. & per Philip. & Cardi. in d.c. cùm ceſſante. & Felyn. in rub. de re iudica. Ego tamen volui iſtos. xij. caſus declarare per has. xij. quæſtio. tanquam magis dubitabiles & quotidia-
42 nos. ¶ † Vltimò, ſuper iſta prima. quæſtio. principali, quæro ex quibus cognoſci poſsit, quando interlocutoria habet vim diffinitiuæ: & quando non? dic quòd ex multis cognoſcitur: quæ declarabo per ſingulas concluſiones, quas modò ſubijciam. ¶ Prima igitur concluſio eſt, quòd omnis interlocutoria, quæ non ſperat aliam ſententiam poſt ſe, dicitur habere vim diffinitiuæ: quia videtur facere effectum, quem facit diffinitiua: quia imponit finem illi inſtantiæ. ita declarat Phili. in d.c. cùm ceſſante. col. iiij. & ibi etiam Anto. de but. Imo.

& Abb.de app.& Bart.in l.quod iuſſit.ff.de re iud.Exemplum poteſt eſſe de ſententia abſolutoria ab obſerua tione iudicij . Item,de illa,per quam pronuntiatur appellationem eſſe de ſertam.Item,de præcepto de ſoluendo.Item,de ſecundo decreto.Item,de ſententia mulctæ:& de alijs ſimili-
43 bus.¶†Secunda concluſio eſt,omnis interlocutoria per quam finitur officium iudicis,dicitur habere vim diffinitiuæ:ſecundum Barto.in d.l.quod iuſsit.poteſt eſſe exemplum,quando iudex pronuntiat ſe eſſe incompeten tem : vt colligitur ex dictis Alex.in d.l.quod iuſsit colum.vij.verſicu.xij.
44 ¶ † Tertia concluſio eſt:Omnis interlocutoria,quæ diffinit vnum arti culum ſubſtantialem cauſæ principa lis,dicitur habere vim diffinitiuę.gl. eſt in clem.fi.in gloſ.j.in fi.de app.& in cle.j.de cauſa poſ.&propriè.& Bal. in l.j.C.quando prouo.non eſt neceſſe.& Alex.in l.v.colum.ij.ff.de verbo.obli.Pro hoc eſt tex.in l.intra vti le.ff.de mino.vt quando minor petit reſtitutionem in integrum,& iudex pronuntiat ſuper ætate:ſcilicet eum non eſſe minorem.nam tacitè exclu ditur à reſtitutione petita : & ſic deciditur articulus ſubſtantialis cauſæ.& hoc tenet in ſpecie Alexand.in rub.ff.de re iudica.in fin.colum.Poſſes hanc concluſionem exemplificare in infinitis caſibus:vt quando repellitur exceptio peremptoria : vel admittitur:vt in d.clemen.fin.Item, quando iudex nollet admittere aliquas probationes,ſine quibus producens illas,non poſſet obtinere:& ſic
45 de alijs ſimili.¶ † Quarta concluſio eſt:Omnis interlocutoria continens aliquid dari vel fieri,habet vim diffinitiuæ:ſecundum Bar.in l.ne quicquam.§.vbi decretum.in princi.ff.de offic.procon.Et adde prædictis,quòd ſicut reperitur interlocutoria habens vim diffinitiuæ:ita etiam reperitur diffitiua habens vim interlocutoriæ.Exemplum ponit Bald.in l. cùm & minores.colum .ij . C. ſi aduer . rem iudi.vt quando iudex pro-
46 nuntiat malè appellatum.¶† An autem indiſtinctè non poſsint reuocari interlocutoriæ habentes vim diffinitiuæ?dic quòd illæ,quæ non ſperant aliam ſententiam poſt ſe , non poſſunt reuocari:aliæ verò,quę dantur in medio proceſſus , quæ ſperant diffinitiuam poſt ſe, reuocari poſſunt. ita declarat Alexand.in l.quod iuſsit.colum.v.de re iudica.& ita intelligas id.quod dixi ſuprà,in.vj.quęſtio.Et ex his remanet expedita prima.quęſtio.principalis,

SECVNDÒ Principaliter quæro,
47 † qualiter ſententia ferri debet : & quid debet continere ad hoc,vt valeat?dic quòd multa requiruntur.Primò enim,debet continere nomen iu dicis proferentis:& dicat,an ſit ordinarius vel delegatus:item , nomina litigantium:item,tenorem primæ pe titionis : ſuper qua fundatum eſt iudicium.Item , debet facere mentionem de ſubſtantialibus proceſſus:puta,viſa litis conteſtatione:iuramento calumniæ,teſtium depoſitionibus:& alijs proceſſus meritis &c.Itē.debet continere abſolutionem vel condem nationē.Item,quòd feratur partibus præſentibus,vel abſentibus,per contumaciam.

tumaciam.& hoc vltimum ſolet ſcribi in litera lata per notariũ actorũ. ita tenet Spe.in tit.de ſenten.§. qualiter in fin.item ſententia debet recitari in ſcriptis,& de ſcripti recitatione: vt ſupra dixi.& habetur in l.j & l.fin.& ibi Bar.& doc.de ſenten.ex peri.reci.& in conſti.ab omnibus. & fuit dictum in q. præcedenti. in viij.
48 differentia.† Item,debet iudex ſedere pro tribunali.aliâs non valet ſentẽtia:ſecundum Bart.& Bal.in d.l. pri-
49 ma.C.de ſenten.ex peric.reci.† Item, debet ipſe iudex legere ſententiam: non autem poteſt alij mandare lectionem ſententiæ: niſi ſit perſona illuſtris,vel epiſcopus.vt not.Specul. in titu.de ſenten.§.ſequitur. in prin. & Alexan. in rub.ff.de offic.eius,cui man.eſt iuriſ.colum.penul.& eſt tex. in cap.fi.de re iudi. lib.vj. & habetur in dicta conſtitu. ab omnibus.& ibi per Matthæum in prima colum.
50 ¶ † An autem requiratur, quòd iudex exprimat cauſam, qua mouetur in ſententia?dic quòd regulariter nõ requiritur. vnde valet ſententia.etiã ſine expreſsione cauſæ: poteſt tamen illam apponere, ſi vult.tex. eſt & ibi Abba. & doct. in cap. ſicut. de re iudic. Fallit tamen in nonnullis caſibus quos ponit Abba. in dicto c. ſicut.in vltimo notab.& ibivide.
51 Item, debet ferri cauſa cognita, aliâs non valet:vt habetur in l.prolatam. C. de ſenten. & in l.ne quicquam. §. vbi decretum ff. de offic.
52 proconſ. † Ego autem pro clariori intelligentia, & vt faciam magis ordinatum compendium, intendo prædicta & quàmplura alia requiſita ad validitatem ſententiæ, examinare per quatuor cauſas. Sicut enim, ſecundum philoſophos, in omni actu humano, vt plurimùm conſiderantur quatuor cauſæ: videlicet,cauſa efficiens,materialis, formalis,& finalis:prout aliâs in iudicio cõſideraui illas in principio huius operis: ita etiam dico, quòd in ſententia debent concurrere iſtæ quatuor cauſæ: ita quòd appareant ex prolatione ipſius.
53 ¶ † Primò igitur debet eſſe in ſententia,cauſa efficiẽs.& hoc eſt quod dixi ſuprà in primo requiſito: ſcilicet,quòd ſententia debet continere nomen iudicis: nam ipſe iudex eſt cauſa efficiens: quia ipſe componit ſentẽtiam:& illũ in eſſe producit.& debet exprimere, an ſit ordinarius vel delegatus:vt no.Spe.in d. §. qua-
54 liter. in fin. † quia ſi iudex ignorat fundamentum ſuæ poteſtatis, non valet ſententia:vt no.Bart.in l. multum ff.de conditio. & demonſt. & in l.ij.ff.de iudi.& in l.hæc autem ff. ex quib.cau.in poſ. ea. & Abba. in cap. prudentiam. in princi. in fin. colum. de offic.delega.in qua cauſa efficiente,ſi eſſet aliquis defectus; non valeret ſententia: vt quia iudex eſſet mutus, vel furioſus, vel infans, vel excomunicatus,vel ſimilis: quos defectus ponit Specul. in titul. de ſenten.§.iuxta.colum. j. & ij. & habentur in l.cùm prætor.ff.de iudi.Et per hoc infero contra prauam obſeruantiam nonnullorum iudicum: qui quando formant ſententias, incipiunt:in Dei nomine &c. vnde nos, qui ſuprà &c.& ſuprà nullam fece-

runt mentionem de nomine ſuo proprio, nec dignitatis: ſed parcendo labori, cauſa breuitatis, obmittunt nomen proprium: & dicunt vnde nos, qui ſupra. nam per hoc puto, quod dicta ſententia, quæ ita ſcripta reperitur, poſſet dici nulla: quia peccat in expreſsione cauſæ efficientis: non obſtante, quòd in lectione ſententiæ exprimeretur nomē iudicis: quia ſententia debet tota ſcribi, & poſteà de ſcripti recitatione legi: & non ſufficit, quòd voce profeiatur: vt dixi ſuprà in viij. differentia. præcedentis q. per ea, quæ dicit Angel.

55 ¶ †Dixi etiam ſuprà, quòd iudex debet ſedere pro tribunali: vt in §. ſedebunt. in authen. de iud. & c. fi. de re iudi. lib. vj. & iſta etiam eſt qualitas addita & annexa huic cauſæ efficiēti: vt no. Bar. Bal. & doct. in d. l. j. C. de ſenten. ex peri. reci. vbi limitant hoc non procedere in interlocutoria, quę non requirit plenam cauſæ cognitionem. Item, limitant non procedere in iudice timente potentiam alicuius: quia poteſt ſuper equo, vel ex turri ferre ſententiam, vt citò poſsit fugere. vt no. gl. in d. l. j. & gl. in c. fin. de re iudi. li. vj. de quo vide Spe. in titul. de ſenten. §. iuxta. ver. itē eſt nulla, ratione modi &c. & Lanfranc. in c. quoniam cōtra. in ver. interlocutiones. col. iiij. de proba. & Gemi. in d. c. fi. Et propter hoc poni ſolet in ſententijs: Nos talis iudex, ſedentes pro tribunali &c. hoc tamen nō procedit in cauſis ſummarijs, in quibus poteſt iudex etiā ſtando & non ſedēdo ferre ſententiā: vt in cle. ſæpe. §. ſententiam. de verb. ſig. & ex hoc patet, q̄ hodie in regno non oportet, quòd iudex ſedeat: cùm cauſæ ciuiles omnes ſint ſummariæ: vt ſuprà pluries fuit

56 dictum ¶ †Item dixi, quòd iudex debet per ſe legere ſententiā, & nō per alium: niſi ſit perſona illuſtris, vel epiſcopus: vt dicto c. fi. de re iudi. li. vj. de quo dicto vide Felyn. in c. ſuper quæſtionum. in prin. in fi. col. de offi. deleg. Certè ſi iſtud eſſet verum hodie nulla ſententia valeret, maximè in hoc regno: cū generaliter omnes ſententiæ tam maiorum: quàm minorum iudicum legantur per alios, ſcilicet, per actorum magiſtros: & nō per ipſoſmet iudices: vnde nō poſſet aliud dici, niſi quòd hoc toleratur ex generali conſuetudine, quæ poteſt in hac ſolennitate derogare iuri poſitiuo: vt dicit Gemi. in d. c. fi. col. ij. ver. in ea. glo. ibi: Italię &c. de re iudi. lib. vj. & tenet in ſimili Archi. in c. ſtaturis. ij. q. j. & Bald. & Salyce. in l. hac conſultiſsima. C. qui teſtamen. facere

57 poſſ. ¶ †Item dixi, quòd ſententiam ferat in ſcriptis. hoc debet intelligi, quòd ſcriptura præcedat recitationem. nec ſufficeret, ſi iudex ſcribēdo vnico cōtextu voce proferret: vt declarat Gemi. in d. c. fin. in ij. & iij. notab.

48 ¶ † Secundò conſideratur in ſententia cauſa materialis. & eſt illa, quam in iudicijs conſideraui in principio huius tractatus. Materia enim dicitur, ex qua aliquid fit. vnde in propoſito cauſa materialis ſententiæ eſt ipſa cauſa deducta in iudicium per primum libellum: & ex conſequenti totus proceſſus ſuper ea fabricatus: quia ex ipſo proceſſu, &

cauſa in eo contenta, fit ſententia diffinitiua, & propterea dixi ſuprà de mente Specul. quòd in ſententia debet inſeri tenor libelli: ad hoc vt ipſa cauſa materialis appareat expreſſa in ſententia. Verùm iſtud non eſt omnino neceſſarium: imò valet ſententia, etiam ſi tenor libelli non exprimatur in ea: ſecundum Bartol. in l.ij.C.de ſentē.ſufficit enim, quòd ſub epilogo fiat mentio de libello actoris, & reſponſione rei: puta viſa petitione actoris continente iſtud & iſtud &c.vt tenet Specul.in d.§. qualiter verſicul. cæterum. & ita communiter ſeruatur in practica. imò etiam ſi iudex nullam faceret mentionem de libello, ſed ſimpliciter diceret: ſuper præſenti proceſſu ita pronuntio, condemnando vel abſoluendo, &c.puto ſententiam valere. Nec iſtud contradicit his, quæ paulò antè dixi: inquantum dixi exprimendam eſſe cauſam materialem: quia totus proceſſus eſt cauſa materialis: & bene fit mentio de ipſa cauſa, ſaltem per relationem: quia ſententia refertur ad acta: & per illa declaratur. & habetur in l.iij.C.de ſen quę ſine cer. quantita.& per Alexā.in l.præſes.ff. de re iudi. & in l.ait prætor §. ſi iudex.eodem titu. Paria enim ſunt: aliqua eſſe certa de ſe, vel per relationem ad aliud l.certum.ff.ſi cer.pet. l. aſſe.toto.ff.de hær.inſti.

59 ¶†Hinc eſt, quòd dicimus, vt ſuprà dixi, non valere ſententiam latam ſine cauſæ cognitione & ſic ſine proceſſu: vt habetur in dicta l. prolatam. C. de ſenten. & ibi Bartol. & in l.ex ſtipulatione in fi.eodem titu. & in l.in cauſæ.§.cauſa cognita ff.de mino. Pro hoc eſt text. apertus in c. quoniam contra de proba: vbi declaratur, quo ordine iudex debet cauſas diffinire: quia primò debet acta & proceſſum facere in ſcriptis: aliàs pro eius ſententia non præſumitur, quando proceſſus per legitima documenta non apparet. Hinc etiam dicimus, quòd iudex debet iudicare ſecundū allegata & probata: & ſic ſecundum proceſſum: vt habetur in l.illicitas §.veritas ff.de offic. præſi. ergo ſententia, quę non habet proceſſum, dicitur carere materia: & ſic eſt nulla: quia ſecundum philoſophum, ex nihilo nihl fit.

60 ¶†Quid autem, ſi feratur ſententia ſine probationibus, an valeat? vide Socinū in conſi.cxxxiiij.col.ij.in fi.& iij in primo volum.

61 ¶†Ex hoc etiam oritur quædam ſolennitas materialis, quæ eſt, vt ſententia feratur conformis libello: iuxta l. vt fundus ff. cōmuni diui.& c.licet Hely.de ſimo. & l.fin. C. de fideicom. lib. vbi dicit Bald.quòd fatuus eſt iudex, qui ſuper alijs, quàm ſuper petitis pronuntiat. vnde ſententia aliter lata, non valet: quia habita relatione ſententiæ ad eius materiam, non poteſt eſſe conformitas: vnde ſententia reperiretur facta ex nihilo. Nam ſi peto bouem & proceſſus fabricatur ſuper boue: & ſententia fertur ſuper equo, talis ſententia videtur eſſe ſine proceſſu: quia nullus proceſſus eſt factus ſuper equo: & ſic non haberet materiam præexiſtentem correſpondentem, meritò eſt nulla: ſicut quando aliquis vult facere librum: & habet

ententia qd cōtineat

habet chartas, & non vult librū con
ficere ex chartis:& vult quòd ſit li-
ber:iſtud continet in ſe repugnantiā:
quia non poteſt eſſe liber ſine char-
tis. vnde iſte liber nō poſſet eſſe niſi
imaginarius:ſcilicet, mente conſide-
ratus:& in eſſe nō productus. ita iſta
ſententia eſſe imaginaria eſt nullius
momenti l.imaginaria ff. de regulis
iuris.

62 ¶†Hoc tamen limitatur non proce-
dere in cauſis, in quibus proceditur
ſola facti veritate inſpecta:quia po-
teſt tunc iudex ferre ſententiam non
conformem libello: vt declarat Iaſ.
in l. vinum. columna. xvij. ff. ſi cert.
peta. vnde hodie in Regno per cap.
deteſtantes, poſſet indiſtinctè hoc
fieri:& valeret ſententia: & ſic quo-
ad hoc eſſet correcta regula dictę l.
vt fundus. Idem quando vnum peti-
tur, & aliud cōſtat per confeſsionem
partis:quia poteſt iudex ad illud cō-
demnare non obſtante, quòd non ſit
petitum: vt habetur in deciſ. xxxij. in
63 fin concil. Neapol. †Item, poteſt iu-
dex petentem debitum condemnare
ad reſtitutionem pignoris, non ob-
ſtante, quòd pignus non ſit petitum:
vt not. Bartol. in l. eum, qui §. qui ita.
ff. de verbo. obliga. & Bald. in l. cùm
eorum. C. de ſentē. & habetur in de-
ciſione trigeſimaſecūda conci. Nea-
pol. & ratio eſt, quia dicta reſtitutio
pignoris venit ex natura actionis in-
tentatæ. plures alias fallentias ad l.
vt fundus. vide pleniſsimè per Fely.
in d. cap. licet Hely. colum. antepe. &
pe. & fin. vbi cumulat. xxxj. fallen-
tias:& aliquas etiam ponit Iaſ. in d.
l. vinum. colum. xvj. & xvij. & in §.
curare. colum. v. inſti. de actio.

64 ¶†Verùm, quia ſuperius dixi, quòd
ex nihilo nihil fit, & eius imitatur
naturam §. minorem. inſtit. de adop.
quomodo ergo poteſt ſubſiſtere ſen
tentia in iſtis & alijs fallentijs, ſi ca-
ret materia? Ad hoc reſpondeo: & do
vnam generalem declarationem pręe
dictis, quòd iſtæ fallentiæ proce-
dunt, quando vnum fuit petitum in
libello: & pendente iudicio incipit
conſtare de alio: vel per probationes
vel per confeſsionem: nam iudex qui
habet ſequi veritatem, poteſt con-
demnare ad aliud in iſtis caſibus ſpe
cialibus: ex quo ſibi liquet ex eo-
dem proceſſu: vel ex natura actio-
nis intentatæ: vel ex virtute proba-
tionis, ad hoc, vt veritas ſortiatur
effectum, obmiſsis ſcrupuloſitatibus
iuris poſitiui generalis: volētis quòd
non feratur ſententia, niſi ſuper eo,
ſuper quo eſt facta litis conteſtatio:
vt dicit Barto. in dicta l. prolatam. C.
de ſenten. & ſic bene formatur ſen-
tentia ex aliquo: quia ſubeſt mate-
ria, quæ naſcitur pendente iudicio:
ſed quando vnum eſſet petitum, &
ſuper eo fabricatus totus proceſſus,
vſque ad cōcluſionem: & nihil aliud
conſtaret ex illo proceſſu de alia re:
tunc indubitanter dico, quòd etiam
in iſtis fallentijs non valeret ſenten
tia non conformis libello, quia nul-
lam haberet materiam: ſecundum
exemplum præpoſitum. & ita debent
prædicta declarari.

65 ¶ † Conſideratur etiam in iſta cauſa
materiali nō ſolū, ꝙ ſubſit materia:
ſed etiā ꝙ ſit apta materia: vnde ſi li
bellus eſſet ineptus, ſentētia ſup eo
lata, non

lata,non valet:vt no.glo. in verſicu. ſecundum.in ſi inſti.de oblig.in princip.& Abb.in c.cùm dilecti. de emp. & vend.& Ant. de but. in c. examinata,de re iud. & Bal.in l.ex hoc iure.& in l.fi.ff. de iuſti.& iure. & in l. actori.in fin.C.de reb.cred.Sic etiam dicimus de toto proceſſu: quia debet aptè & ſecundum iuris ordinem fabricari:aliàs ſententia eſt nulla:vt d. l. prolatam. Verùm in caſibus, in quibus nō requiritur libellus, prout in ſummarijs: & præſertim hodie in regno,valeret ſententia lata ſuper libello inepto:vt declarat Alex. in d.l. vinum.col.fi.& ibi eſt glo. ff. ſi cert. pet.& Fely.in c.cùm ordinem.de reſcrip.quia per iura municipalia ſunt ſublatæ ſolennitates libellorum in ciuilibus. vnde illa materia inepta, eſt reducta ad aptitudinem: quia nō inſpicimus aliud, niſi quòd appareat intentio actoris quibuſcunque verbis declarata, vel per talemqualem petitionem,vel per articulos, & alia merita proceſſus: vt pluries fuit dictum ſuprà in proceſſu huius tracta-

66 tus. ¶ †Sed iuxta hoc cadit pulchrū dubium.Pone,quòd aliquis produxit libellum bene conceptum, tamen in eo intentauit actionem,quę ſibi non competebat:& ſic egit ſine actione. Reus non oppoſuit: iudex protulit ſententiam pro actore ſuper illa actione,quæ non competebat:an valeat talis ſententia? Certè videretur eſſe dicendum,quòd non: quia caret materia.nam vbi nulla eſt actio, nulla poteſt eſſe ſententia:& hoc in ſpecie tenet glo.inſti.de oblig.in princ.

67 d.glo.in verſ.ſecundū in fi.†quæ expreſsè dicit, quòd.ſolutio debet fieri per competentes actiones & iudices: aliàs non valet ſententia. & illa glo. communiter approbatur. Pro hoc etiam eſt regula trita,quòd nemo ſine actione experitur.l.ſi pupilli.§.videamus.ff.de neg. geſt. vbi per Bart.

68 & doct. †Imò iudex ex officio poteſt repellere agentem ſine actione: vt not.glo. & doct.in l. vbi pactum. C.de tranſact.contrarium tenet Bar. in conſi.c.incip. A domino Cyn. &c. verſ.ſuper quarto,&c.vbi dicit,quòd valet proceſſus: licet actor omni actione careat:& poteſt ſuper eo ferri ſententia valida:per l.j. C.de condi.inde. cum alijs allegatis per eum ibi.Pro hoc eſt text.& ibi Albe.in l. cùm putarem. ff. fami.er. & vide omnino. Iaſ. in l. nam & poſteà. §. ſi damnetur.col.ij.ff.de iureiur. ¶ Puto in iſta varietate poſſe ita diſtingui: quandoque aliquis agit narrando talem cauſam in libello, quòd ex ea apparet non competere ſibi ius agendi,vt quia dicit:peto talem fundum: quia Rex eſt in Francia:& tunc quia communis concluſio eſt, quòd talis libellus eſt ineptus,etiam parte non opponente:vt tenent Barto.& Alex. in l.edita.C. de eden.& gloſ.in l.ij.§. circa. ff. de doli excep. & communiter Moder.in l.j.in princ.ff. de eden. dico, quòd ſententia lata ſuper tali proceſſu & libello,non valet:quia ex forma ipſius apparet calumnia manifeſta: & quòd ſine actione agitur poſſet etiam poni exemplum, quando aliquis agit rei vendicatione contra Titium, narrando ipſum Titium non poſſidere:quia ſeipſum exclu

excludit à iure agendi: vnde ſi in iſto caſu iudex ferret ſententiam contra Titium, talis ſententia eſſet nulla: nec poſſet habere executionem contra Titium: quem ipſemet actor aſſerit non poſsidere: & ſic ex ipſo libello apparet, quòd non competit ius agendi. hoc probatur ex his, quæ dicit Abb. in c. cùm dilecti in iij. no. de emp. & vend. vbi etiam dicit, quòd talis ineptitudo poteſt opponi poſt ſententiam, ergo reddit proceſſum nullum: per ea, quæ nota. Bar. & doc. in l. licet. C. de procu. idem tenet Alexan. in d. l. j. in prin. col. v. ff. de eden.

69 ¶ † Quandoque aliquis agit narrando aptam cauſam in libello: ſed exprimit ineptam actionem: vt quia dicit, quòd mutuaui Titio centũ: ideò peto ipſum mihi condemnari, actione ex locato. & tunc communis opi. doct. eſt, quòd talis libellus valet: & ſimiliter ſententia valebit inſpecta narratione apta: ex quo nomen actionis non eſt neceſſe exprimi in libello. c. dilecti. de iudi. vnde ſi fuit expreſſa & ineptè, non vitiat. ita tenet Alex. in d. l. j. col. ſi. ff. de eden. vbi plures allegat: & tenent Innoc. Ant. But. & Cano. in c. examinata de iudi. Dato ergo, quòd non competat actio ex locato, poteſt tamen ferri ſententia ſuper mutuo, quod perpenditur ex narratione apta: quæ concludit in mutuo. Et hunc intellectum puto eſſe de neceſsitate dandum ad illam gloſ. quæ reputatur ſingularis. inſtit. de oblig. in prin. quam ſuprà allegaui: & ita in terminis illam glo. intel[illegible] Ioan. fab. vbi dicit iſta formalia verba: videlicet, caue: quia ſi eſſet competens iudex, quamuis inepta actio, teneret ſententia, &c. & ſic videtur reprehendere illam glo. quæ dicit per competentes actiones &c. poſſet tamen ſaluari, intelligendo eo modo, quo dixi in primo membro, ſcilicet, quando ex facie libelli apparet, quòd nullo modo competit ius agendi: ſed ſecundum dicta in ſecundo membro, loquitur bene Ioan. fab.

70 ¶ † Tertia cauſa principalis, quæ conſideratur in ſententia, eſt cauſa formalis. & hinc eſt ſciendum, quòd iſta cauſa poteſt conſiderari tripliciter. vno modo, reſpectu iudicis proferentis. Secundo modo, reſpectu litigantium. Tertio modo, reſpectu ipſius ſententiæ. Primo modo, dixi reſpectu iudicis. iſtud ſimiliter inſpicitur tribus modis: videlicet, reſpectu loci, temporis, & perſonæ ipſius iudicis. Primo modo: ſcilicet reſpectu loci, hoc ideò dixi:

71 † quia iudex quando fert ſententiam, debet ſtare in loco ſolito maiorum ſuorum: vbi ſui prædeceſſores ſoliti ſunt reddere ius: aliâs ſententia non valeret: tex. eſt & ibi Bal. & doct. in l. cum ſententiam. C. de ſenten. & not. Bar. in l. ſi vt proponis. la ij. C. quom. & quando iud. & in l. j. C. de ſenten. ex peri. reci. & Bart. Bald. Iaſ. & communiter doct. in l. pen. per illum tex. ff. de iuſt. & iure. & Ang. in tract. maleſi. in ver ſicu. Ad noſtrum ſolitum banchum iuris, &c. Et propterea in ſententijs ſolet apponi illa clauſula: Nos talis iudex, &c. ſedentes pro tribunali in tali loco &c. vbi curia regi ſolet, & ius reddi petentibus, &c. ad demonſtrandum, quòd iſta ſolennitas for-

malis interuenit in ſententia.

72 ¶ † Limita tamen non procedere in iudice ordinario: qui habet certam ſedem & locum reddendæ iuſtitiæ: ſecus in delegato: quia ex quo non habet certam ſedem deputatam, poteſt ſibi eligere locum, vbi vult: etiã in camera ſua: ſecundum Bald. in d. l. cùm ſententiam & Bal. in d. l. penult. in ij. lect. circa fin. ff. de iuſti. & iu. vbi hoc intelligit in delegato ad vnam

73 cauſam particularem: † ſecus in delegato ad vniuerſitatẽ cauſarum: quia tenetur ſeruare locum delegantis: ſecundum eum. & ita debet intelligi text. in l. ſi locus. ff. de iudi. vt declarat Bal. ibi ſcilicet, quòd delegatus particularis poteſt ſibi eligere locũ: cummodo ſit congruus litigantibus & honeſtus: aliâs ſecus: per l. ſi cùm dies. §. ſi arbiter. ff. de arbit. quicquid dicat Paul. de caſt. in d. l. ſi locus. qui tenet, quòd delegatus debet ferre ſententiam in tribunali delegantis: quia intelligendo de particulari nõ eſt verum. nam non eſt idem tribunal. Quod patet: quia ab eo appellatur ad delegantem: vt per Barto. & doct. in l. j. §. fi. ff. quis. & à aquo app.

74 † & ibi probatur ſecus eſſe in vicario: quia cùm eius tribunal ſit idem cum tribunali principalis, debet ſedere in tribunali principalis: fateor tamen, quòd poſtquàm iudex delegatus elegit ſibi locum, ſemper debet ad illum locum facere citationes: & ibi ferre ſententiam: ſecundum Bart. & Paul. de caſt. in d. l. ſi vt proponis. la ij. C. quo. & quando iud. & in l. j. in fi. C. de ſentẽ. ex peri. reci.

75 ¶ † Sed iuxta hoc cadit pulchrũ dubium: videlicet, an delegatus ad vnã cauſam, poſsit procedere & ſentẽtiare extra locũ iuriſdictiõis delegationis: & an poſsit ibi eligere ſibi locũ iuriſdictiõis delegationis: & an poſſit ibi eligere ſibi locum ſcilicet in loco non ſubdito deleganti. Et cùm iſte caſus quandoque mihi eueniſſet in facto, quia illuſtriſsi. Dux Sueſſæ delegauit mihi vnam cauſam ſuorum ſubditorum: & tamen tunc reſidebam in ciuitate Melphiæ, qui eſt locus extra ſuam iuriſdictionem: & litigantes faciebant dubium, quòd procedere non poteram. tamen vt eis morem gererem, feci ſupplicationem illuſtriſsimo Principi dictæ ciuitatis Melphiæ, vt deberet concedere mihi ſuum aſſenſum. qui fuit mihi in ſcriptis conceſſus ad tollendum omnem ambiguitatem. Dico, tamen, quòd non fuit neceſſe obtinere dictũ aſſenſum: ſed potius fuit cautela ſuperabundans. Et tunc reſpondeo ad q. præpoſitam: & dico, quòd ſi ambæ partes conſentiant, quòd delegatus procedat extra territorium delegantis, valet proceſſus & ſententia: abſque eo, quòd conſentiat dominus illius territorij: tex. eſt ſingularis in c. ſtatutum. §. in nullo.

76 de reſcrip. li. vj. † per quem ita in terminis tenet Abb. in c. p. & g. col. v. verſi. venio ad quartam, &c. de offic. deleg. vbi tenet, quòd in delegato poteſt fieri prorogatio de loco ad lo

77 cum: & ratio poteſt eſſe. † quia iuriſdictio delegati, non cohæret nec terminatur territorio: ſicut iuriſdictio ordinarij: vt dicit Abb. ibidem ſecus eſſet in ordinario: ſecundum eum,

eum, quia ordinarius nō poteſt procedere extra territorium, niſi interueniat conſenſus domini illius loci, vltra conſenſum partium. idem tenet Bal.in l.ſi qui ex conſenſu. C. de epiſc.audien.& Bar.& doc. in l.quæro. ff. de ſolu. & vide remiſsiue per Iaſ.in d.l.pe.ff.de iuſti.& iure. in fin. col.

78 ¶† Secundò principaliter limita prædictâ regulam non procedere in epiſcopo habente plures terras & caſtra in ſua diœceſi. quia in quolibet loco de diœceſi, vbi reperitur, poteſt curiam regere & citare, ac ſententias ferre.tex.eſt in c.cum epiſcopus. de offi.ordi.lib.vj.per quem ita tenet Bal.in d.l.pe.in j.lect.verſi.ſed an epiſcopi,&c.& ibi etiam Ange. & Paul. de caſt.in l.fin.ff. de iuſtit. & iure.& Bal.in l.teſtamenta omnia.C.de teſt.

79 ¶† Tertiò limita, niſi iudex de conſenſu partium ferret ſententiam in alio loco non ſolito: quia valet propter prorogationem, dummodo non egrediatur territorium ſuum: ita tenet Abb.in d.c.p.& g.col.v.verſi.venio ad quartam,&c.de offi. deleg. & Bar.in d.l.pen.circa fi.ff.de iuſti.& iure.& glo.fin. in l. cùm non eo die. C. quando prouo.non eſt neceſ.

80 ¶† Quartò limita non procedere in arbitro, qui poteſt eligere ſibi locũ: dummodo honeſtum. l. ſi cum dies. §.ſi arbiter.ff.de arbi.& Bal.in l.cùm ſententiam.C.de ſenten. in dubio autem quando arbiter non eligit locũ, intelligitur de loco, vbi factum eſt compromiſſum: vt tenet Alex. poſt Bar.in d.§. ſi arbiter. per illum text. & Bald.in d.l.pen.in ij.lect. circa fin. ff.de iuſt.& iure.

81 ¶† Quintò limita non procedere in iudice appellationis: qui poteſt etiam in domo ſua, & in omni alio loco honeſto iuſtitiam regere: & ſententiam ferre. gloſ.eſt notabilis in d.l. cùm ſententiam. C. de ſenten.& ibi Bal.in j.lect. & Paul. de caſt.& communiter doct.ibidem.

82 ¶† Sextò limita in iſtis vicarijs generalibus & præſidibus prouinciarũ, qui vadunt diſcurrendo per prouinciam, inquirendo maleficia, & prouidendo oppreſsis, & alia faciendo, quę ſpectant ad cultum iuſtitiæ: quia in quolibet loco illius prouinciæ poſſunt ius reddere ad eorum electionem.ita tenēt Albe.de roſa. & Mod. in d.l.pen.ff.de iuſti.& iure. & Ange. in tract.malè.in verſi. ad noſtrum ſolitum bannum iuris, &c.in fi. & Bal. in l.teſtamenta omnia.C.de teſt.

83 ¶† Septimò limita, quando locus ſolitus nō eſſet tutus: vel propter metum tyranni: vel propter guerras, vel peſtem: vel quia minatur ruinam: nam tunc poteſt iudex eligere alium locum, & ibi ſententiare. Debet tamen proteſtari, quòd propter illam neceſsitatem elegit talem locum.ita tenet Bald.in d.l.j.colum.ij.verſic.in glo.ibi: vel equo &c.de ſen. ex periculo reci.pro hoc eſt. text. in c.ſtatuimus. de offi.deleg.lib.vj.

84 ¶† Octauò limita in epiſcopo expulſo à ſua ſede & diœceſi per vim: nam poteſt in aliena diœceſi conuicina exercere iuriſdictionem, procedendo contra expulſores, & eorum fautores: ſecundum formam cle.j. de foro competen.

85 ¶† Nonò limita in cauſis, in quibus proceditur de plano. nam valet ſententia

tentia lata in alio loco ſolito maio-
rum:ſecũdum Bar.in l.ne quicquam.
§.de plano.ff.de offi.procon.& Bald.
in l.teſtamenta omnia.C.de teſta.&
Bar.in l.j.col.j.C.de confeſ.& habe-
tur in l.ij.§.dies.ff.quis ordo in bon.
poſſ.ſeruetur:prout ſunt ea,quæ non
requirunt plenam cauſæ cognitio-
nem:vt eſt tex.cum gl.in l.voluit.§.
fi.ff.de inter actio.

86 ¶ † Decimò limita non procedere in
cauſis volũtariæ iuriſdictionis: quia
in omni loco,etiam in itinere & de-
ambulando poſſunt expediri.ita te-
net Bal.in d.l.teſtamenta omnia.col.
j.C.de teſt.Bar.in d.l.j.col.j.C.de con
feſ.& eſt tex.in l.ij.ff.de offi.procon.
& in §.ſerui verò.inſti.de libertinis.

87 ¶ † Vndecimò limita in omnibus actis
reſpicientibus litis ordinationẽ:quia
in illis non tenetur iudex ſeruare lo
cum maiorum:ſecundum Bar.in d.l.
j.col.j.C.de confeſ.per d.l.voluit.ff.
88 de inter actio.¶ † Reuertendo ad cau
ſam formalẽ,dixi ſuprà,quòd in hac
cauſa,quæ reſpicit iudicem,conſide-
ratur ſecundo loco tempus.hoc ideò
dixi:quia ſententia debet ferri con-
gruo tempore:ſcilicet,vt ſit dies iu-
ridicus:& nõ feriatus:quia aliàs non
valeret.l.fi.C.de ferijs.& not.Bart.&
doct.in l.ij.ff.ſi quis in ius vo.non ie.
& l.ſi vt proponis.l.j.C.quo.& quan-
89 do iud.¶ † Item conſideratur tempus
congruum:ſcilicet,vt feratur ſenten
tia in die & hora,in qua facta eſt ci-
tatio:aliàs ſi ferretur ante vel poſt
terminum citationis,non valet,tan-
quam lata parte non citata.text.eſt
notabilis in l.aut qui aliter.in princ.
& in l.ſi vitem.§.fi.& vtrobique per
Bar.ff.quod vi aut clam.& in l.cùm
nõn eo die.C.quando prouo.non eſt
neceſ.& habetur per doct.in c.conſu
luit.de offi.deleg.Quod tamen intel
lige,quando citatus non fuit contu-
max:aliàs ſecus.quia ſi fuit cõtumax
in non comparendo,in termino po-
teſt iudex ferre ſententiam poſt ter-
minum,quandocunque ſine alia cita
tione,ex quo propter contumaciam
ſemper eſt in mora:vnde non debet
amplius citari.ita notãter tenet Bal.
in d.l.cùm non eo die.

90 ¶ † Tertiò conſideratur tempus con
gruum,reſpectu inſtantiæ:quia ſi iu
dex fert ſententiam perempta inſtan
tia , puta poſt triennium,non valet
ſententia:ſecundum Bart.in l.prope-
randum,in prin.in fine illius prin.C.
de iudi.& ibi etiam Bald.in ij.q.Vbi
91 idem dicit de ſententia lata poſt de-
ſertam appellationem,vt nõ valeat.
Idem tenet Alexã.in conſil.lxxxij.in
princi.in iij.volu.† Idem dicimus de
ſententia arbitri:quia ſi eſt lata poſt
tempus præfixum compromiſſo,non
valet.l.ſi cùm dies.§.ſi intra.& l.non
diſtinguemus . §.compromiſſo.& §.
fi.ff.de arbit.& Bal.in c.quintauallis.
de iureiurando.

92 ¶ † Quartò conſideratur tempus con
gruum:vt ſententia feratur de die &
nonde nocte:aliàs lata de nocte,non
valet:vt not.gl.Bar.Pau.de caſt.Iaſo.
& communiter doct.in l.more Ro-
mano.ff.de fer.& eſt tex.& ibi Abb.
& Fely.in c.conſuluit.de offi.delega.
& per Mod.in l.non minorem . C.de
tranſac.& Pet.Philip. Corn.in conſi.
liiij.col.pen.in ij.volu.vbi dicit hanc
eſſe magis communem opinio.quod

tamen limita,niſi conſuetudo aliter ſe haberet:ſcilicet,vt ferãtur ſententiæ de nocte:quia tunc valet ſententia demū ſi ambæ partes ſint præſentes:& nõ contradicant:ſecundũ Pau. de caſt.& Mod.in d.l. more romano & Fely.in d.c.conſuluit.in quibus locis tradũtur plures aliæ limitationes: de quibus me remitto ad dicta ibi.

93 ¶ † Quintò conſideratur tempus congruum:vt non feratur ſententia pendente dilatione.l.ſiue pars.C.de dila. aliâs eſt nulla: ſicut,ſi eſſet lata die feriato:ſecundum Bal.in l.pen.col.fi. verſic.conſidera &c.& ibi etiam Cy. C.de arbit.

94 ¶ † Sextò conſideratur tempus congruum:vt ſi cauſa eſt commiſſa conſilio ſapientis.nam interim non poteſt ferri ſentẽtia ante habitum conſilium:ſecundum Bald.in l.ex illo.C. de app.& Barto.in l.prima in princi. C.de rela.& Philip.in c.intimaſti.de appel.ſi tamen feratur de facto, debet appellari:ſecundum Bart.in d.l.j.

95 ¶ † Septimò cõſideratur tempus congruum:vt iudex pronunciet tempore,quo vtraque pars eſt præſens, vel altera tantùm abſens per contumaciam.l.de vnoquoque.ff.de re iudic. aliâs ſi vtraque pars eſt abſens, non valet ſententia ita tenet Bald.in l.j. col.v.verſicu.& prædicta faciunt ad quæſt.&c.& verſicu.quæſitum fuit, &c.C.de his,quæ pœnæ.not.vbi plus dicit multùm ſingulariter,quòd ſi iudex incœpit legere ſentẽtiam,& ante completam lectionem ſententiæ ambæ partes ſe abſentant, non valet ſentẽtia:quod dictum nota:quia fortè prima facie quilibet diceret contrarium.Et prædictis adde gloſſ. in l.properandum.§.ſin autem alterutra.in glo.j.C.de iudi.quod limita, niſi in caſibus,in quibus iudex procedit ex officio:quia tunc valet ſententia vtraque parte abſente:ſecundum Ange.in l.ſi quis libertatem.ff.de petitio.hæredi.& gloſſ.in c.cupientes. §.quòd ſi per.xx.de elect.lib.vj.

96 ¶ † Tertiò dixi ſuprà,quòd conſideratur ſolennitas formalis reſpectu ipſius iudicis, quoad ſuam perſonam.hoc poteſt intelligi multipliciter:Primò,quòd ſit iudex,& non priuatus:aliâs ſententia non valet.l.priuatorum.C.de iur.omn.iudic.l.eum,
97 qui.& ibi gloſſ.ff.eodem titu.† Item requiritur, quòd ſit competens iudex:aliâs ſententia non valet vt toto titulo.C.ſi à non competen.iudic.
98 † Item,quòd ſit ſanus mente: ſecus ſi eſſet furioſus,ſurdus,vel mutus:vt l.cùm prætor.§.non autem.& l.iudex datus.ff.de iudi.Idem,ſi eſſet impubes, vel ſeruus, vel mulier:vt d.§. non autem.item debet iudex ſedere pro tribunali:vt not.Bartol.in l.j.C. de ſentent:ex pericu.reci.& dixi ſu-
99 prà pluries.† Item,ſi eſſet iudex excommunicatus,non valet eius ſententia:vt habetur in c.pia.de excep. libr.vj.& not.gloſſ.xxxv.quæſt.ix.in ſumma.& Bald.in l.j.colum.penul.in fin.verſi.vnum obmiſi,&c.C.de iur. & fac.igno.& Bartol.in l.ſi arbiter. C.de ſentẽ.vbi hoc intelligit in publicè excommunicato: aliâs ſecus.
100 † Idem,ſi iudex eſt publicè infamis: quia non valet eius ſententia:ſecundum Barto.in d.l.ſi arbiter.& Barto. in l.quidam conſulebat.ff.de re iudi.

† Idem,

101 † Idem, ſi iudex ignoret ſe iudicem: vel aliter dubitet: quia nõ valet eius ſententia: ſecundũ Barto. in l. quæro. in lect. Nicolai de Neapo. de eo, qui pro tuto. ff. & docto. in l. ſed ſi de ſua.
102 ff. acquir. hære. † Idẽ, ſi iudex detulit appellationi: quia ſi poſteà procedit, vel ſententiã ferat, nihil valet quod agit: ſecundum gl. & Cardi. in cle. j. in
103 j. q. de dolo & contu. † Et ſimiliter, quando ſibi eſſet inhibitum per ſuperiorem. c. non ſolùm. de app. libr. vj. poſſunt etiã multa & varia exempla poni de impedimentis reſpicientibus perſonam iudicis, quæ diligens ſcrutator perquirere poterit: & breuitatis cauſa obmitto.
104 ¶ † Secundò principaliter conſideratur cauſa formalis in ſententia, reſpectu litigantium. Et hoc ſimiliter dicitur multis reſpectibus. primò, quia nomina litigantium debent exprimi in ſentẽtia, vt ſciatur inter quos ventilatur negotium: & quis ſit abſolutus vel condẽnatus: vt dixi ſuprà in princip. huius. ij. quæſtio. principalis. Item, quia eſt neceſſe, quòd litigantes ſint habiles ad comparendum in iudicio. nam ſi aliquis eorum eſſet pupillus, vel furioſus, & litigaret ſine tutore vel curatore, nõ valet ſententia. l. acta. §. fin. & l. contra pupillum. & ibi Barto. & Alexan. ff. de re iudic.
105 † vbi idem dicitur de ſententia lata contra minorem indefenſum, vt non valeat ipſo iure: Pro hoc eſt text. in l. cum & minores. C. ſi aduer. rem iudic. & l. ſi præſes. & ibi Barto. C. quomodo & quando iud. De furioſo autem, quòd non valet ſententia: eſt tex. in l. furioſo. & ibi Bar. & Alexan. ff. de re iudic. quod procedit, etiam in ſententia lata in cauſa appellationis: ſecundum Bald. in l. alienam. C.
106 de procur. ¶ † Illud autem, quod dixi non valere ſententiam, intellige, quando fertur contra minores indefenſos. ſecus, ſi pro eis: quia tunc benè valet. l. non eo minus. & ibi Alex. & communiter doct. C. de procur. & Alexan. in d. l. furioſo. col. j. ſed in furioſo non valet ſententia, etiam pro eo lata: quia pro abſente reputatur: vt d. l. furioſo. & ibi Alexan. & doct. Et per hoc infert Alex. in d. l. furioſo. quòd idem eſſet in pupillo nullum habente intellectum: puta quia eſt infans: quia minimè valet pro eo ſententia: & ſic eſt pulchra limitatio ad d. l. non eo minus.
107 ¶ † Similiter non valet ſententia, quando fertur contra eum, qui eſt mortuus tempore prolationis ſententiæ. l. in ſumma. §. fi. ff. de re iudi. & l. j. §. fi. aliàs eſt l. ij. ff. quę ſen. ſine app. reſcin. imò etiam in fauorẽ mortui, non valet ſententia: ſecundum Bart. in d. l. in ſumma, & ibi etiam Alex. in fi. & ibi vide per doct. idem, quando ſententia fertur contra infirmũ graui infirmitate. l. quæſitũ. ff. de re iudi. verùm in hoc datur cautela, vt infirmus citatus mittat excuſatorem, ad ſignificandũ iudici, qualiter eſt infirmus: quia tunc: ſi non obſtante infirmitate iudex profert ſententiam, talis ſententia eſt nulla: ſecundũ Alex. in d. l. quæſitum. col. fi. & ibi vide per doct. an teneatur mittere procuratorem.
108 ¶ † Quid autẽ, ſi quis litigat per procuratorem, & facta litis conteſtatiõe dominus moritur: an poſſit ferri

ſententia contra procuratorem? dic quòd ſic.quia tale mandatum morte non extinguitur:ex quo procurator eſt effectus dominus litis.ſed qualiter ſint concipienda verba ſentētiæ: quia ſi nominatur mortuus,videtur ſententia non valere:per prædicta. Bar.tangit hāc q.in l.nulla.C.de procur.& relinquit eam indeciſam.Veritas eſt,quam tenet Alex.in d.l.nulla. vbi elicit communem & magis tutam opi.ſcilicet,vt iudex dicat:condemno talem procuratorem, quondam Titij defuncti,procuratorio nomine hæredum,vel eorum,ad quos ea res pertinet:& ita valebit ſenten-
109 tia:Sed hoc ceſſaret in procuratore prælati vel rectoris eccleſiæ: quia quanuis efficiatur dominus litis:tamen extinguitur mandatum quandocunque per mortem prælati, vel rectoris.tex.eſt in cle.fi.de procur.& not.Iaſo.in d.l.nulla.vnde tunc non valeret ſententia cōtra illum procuratorem,niſi haberet nouum mandatum à ſucceſſore.
110 ¶ † Similiter non valet ſententia, quando fertur contra eū,qui non eſt legitimus defenſor,tam in agendo, quàm in defendendo: puta in falſo procuratore non habente mādatum. l.licet.& ibi per docto.C.de procura.
111 † & idem dicimus de eo,qui ſuſcepit iudicium pro aliquo abſente, quem credebat viuere,cū eſſet mortuus:nam non valet ſententia lata in tali cauſa: vt eſt text.in l.de qua re.
112 §.fi.ff.de iud.¶ † Eodem modo,quando lis eſſet agitata cum procuratore:& iudex feret ſententiam in perſonam domini.nam nō valet.tex.eſt in l.j.C.de ſent.tamē iſta ſolennitas hodie in regno hoc nō curatur: ex quo proceditur ſine figura iudicij in cauſis ciuilibus.vnde valeret talis ſentē tia:ſecundū Bar.in extrauag.ad repri
113 mendam.in verſic.& figura.¶ † Similiter, quando ſententia eſſet lata contra tutorem inhabilem,& minus legitimè conſtitutum,non valet.tex. eſt in l.ſi tutor.C.in qui.cau.in inte.
114 reſti.non eſt neceſ.¶ † Similiter non valet ſententia lata contra carceratū,vel alio modo ſimili impedimento impeditum,ſi iudex ſciuit impedimentum:ſecundum Alex.in l.quæſi-
115 tum.col.j.in fi.ff.de re iudi.¶ † Tertiò principaliter conſideratur cauſa formalis,reſpectu ipſius ſententiæ.& hoc multipliciter euenit.Primò,quia debet ſcribi & recitari de ſcripti recitatione.l.fi.&ibi Bar.& doc.C.de ſen. ex peri.reci.& dixi ſuprà plenè.quod limita pluribus modis,de quibus per Iaſ.in.§. curare.colum.fin.inſti.de actio.& in l.ne quicquam. §. vbi decretum.colum.xiiij.&.xv.ff.de offic.
116 procon.¶ † Secundò,quia debet ſententia continere iuſtitiam. aliàs ſi continet manifeſtam iniquitatem, eſt ipſo iure nulla.c.inter cæteras.& ibi per Abb.& Felyn.de re iudic.Secus, ſi iniquitas non eſt manifeſta: quia tunc valet & debet reſcindi per appellationem:nam tunc dicitur eſſe contra ius litigatoris.ita habetur per doct.in l.j.§.item cùm contra ſacras. ff.quæ ſen.ſine appella.reſcin.& Alexand.in l.cùm prolatis.ff.de re iudic. & per Barto.& docto.in l.j.C.de erro.cal.& Abb.& docto.in capi.j.de re iudica. de hoc articulo vide plenè

Philip.

Philip.in c.dilecto.in.lv.queſ.de app.
117 ¶† Tertiò,peccat ſententia in ſe ip
ſa, quando continet expreſſum iuris
errorem:qui poteſt legi oculo corpo
rali:quo caſu eſt nulla.l.ij.C.quando
prouo.non eſt neceſ.Secus, quando
error iuris non poteſt legi oculo cor
porali.de quo vide plene per Alex.in
add.ad Bart.in d.l.ij.& in d.l.cùm pro
latis.ff.de re iud.& Abb.& Fely.in d.
c.j.de re iudi.& Alex.in conſil.lxxix.
118 in fin.in ij.volu.¶ † Quartò,dicitur
ſententia continere expreſſum erro-
rem,quando iudex exprimit cauſam
in ſententia,ex qua mouetur ad ſen-
tentiandum: & illa cauſa relata ad
acta,eſt falſa ſeu erronea: quo caſu
ſententia eſt nulla.ita tenet Rapha-
cu.in l.j.§.item cùm contra ſacras.ff.
quæ ſen.ſine app.reſcin.& Pe.Philip.
Corn.in conſil.xiiij.in.litera.f.in iiij.
vo.nam licet aliâs in ſententia non
debeat exprimi cauſa:tamen ſi expri
matur falſa & erronea:ſententia vi-
tiatur & non valet. ita tenent Abb.
& docto.in c.ſicut.vbi eſt ſua mate-
119 ria.de re iud.& dic vt ibi.¶†Quin-
tò,non valet ſententia lata contra a-
liam ſententiam, que tranſiuit in
rem iudicatam.l.j.& ibi Barto.& do-
cto. C. quando prouo.non eſt neceſ.
120 ¶†Sexto,peccat ſententia in ſeipſa,
quando eſt incerta: & non valet re-
gulariter:quod dic,vt habetur in l.j.
ſecunda & tertia.C.de ſen. quæ ſine
cer.quanti.profe.& per Iaſo.in.§.cu-
rare.inſtit.de actionibus.& per Bar-
to.& docto.in l.ait prætor.§.ſi iu-
121 dex.ff.de re iudicata. ¶ † Septimò,
non valet ſententia, quando facit
mentionem de aliquo procuratore
litigante:de cuius mandato non ap-
paret: Ita tenent Andr.& Matth.in
conſtitu.vniuerſos.concluſiuè debet
ſententia continere ea,de quibus fe-
ci mentionem ſuprà in prin.huius ſe
cundæ.quęſt.principalis.& vide,quæ
122 ſuprà dixi.¶† Quarta cauſa princi-
palis,quæ conſideratur in ſententia,
eſt cauſa finalis: quæ cauſa conſiſtit
in vno ſolo verbo ſententiæ:videli-
cet,in.verſicu.condemno:vel abſol-
uo.nam ad hunc finem fit tota lis in
ter litigantes,vt per eam ſententiam
mediante iudice obtineatur condem
natio vel abſolutio: & quantum ad
hunc effectum poteſt dici cauſa fina
lis,ipſa condemnatio vel abſolutio:
ſed quantum ad verba,poteſt dici cau
ſa formalis & ſubſtantialis ipſius ſen
tentiæ quia ſi ſentẽtia non continet
verbum:condemno,vel abſoluo,vel
æquipollẽs,eſt ipſo iure nulla,& non
dicitur ſententia:vt colligitur ex dif
finitione ipſius: quam tradidi ſupra
in j.q.principali.& de hoc eſt text.in
121 l.j.ff.de re iudi.¶†Quod autem po-
teſt eſſe verbum æquipollens con-
demnationi,vel abſolutioni: decla-
rat Alexan.in d.l.j.colum.ſecunda.in
124 fin.ff.de re iudic. † Inter alia nota
vnum,quòd ſi iudex declarat in ſen-
tentia Titium teneri mihi ad cen-
tum,perinde eſt, ac ſi condemnaſſet
eum ad centum. ita tenet Petr.Phi-
lip.Corn.in conſil.ccclij.in litera.f.in
iiij.volu.& eſt gloſ.in l.diem profer-
125 re.§.ſi plures.ff.de arbit.¶ † Quid
autem,ſi iudex diceret:pronuntio Ti
tium condemnandum: an cenſeatur
condemnare?dic quòd non:quia tra-
ctus futuri temporis non ſpectat ad

ſententia ad contineat.

iudicem.l.non quemadmodum.ff.de iudi.l.j.in princ.ff.de vſur.gloſ.eſt & ibi Bart.& docto.in l.j.C.ſi aduer.liber.Iſtam.q.tangit Alexand.in l.j.§.ſi quis ita.col.iiij.ff.de verbo.obliga.& plures allegat.Tandem firmat hāc opin.tanquam veriorem:per iura allegata ibi per eum.Tangit etiam Alexan.in d.l.j.colum.ij.in fi.ff.de re iudi.Aliud enim eſt condemnare,& aliud pronuntiare condemnandum: nā talis pronuntiatio expectat aliam

126 ſententiam poſt ſe.¶ † Sed ſtat dubium:quid ſi iudex mittit proceſſum ad conſilium ſapientis:& ſapiens ſcribit votum ſuū: ſcilicet,Titium eſſe condemnandum , &c.& iudex dicit, pronuntio,prout in tali conſilio continetur:an videatur condemnaſſe?deciſio præcedens facit,quòd non.Tamen communiter doc.tenent contrarium.quia talis eſt mens iudicis relata ad conſilium ſcilicet.vt condemnet.& ita debet interpretari:vt actus magis valeat , quàm pereat.ita concludit Alexan.in l.j.in fin.ff.de re iudi.Quod ſanè intellige , quando iudex ſimpliciter diceret:&ego ita pronuntio,prout in tali conſilio continetur.Secus,ſi adderet:pronuntio condemnandum:prout in dicto conſilio, &c.quia tunc non cenſetur condemnaſſe de præſenti.ita declarat Bal.in l.cum iudex.circa fin.C.de ſenten.& ita reſtringe & declara id quod dixi ſuprà in j.q.principali huius vltimæ partis.in.viij.differentia.verſicu .ſed iuxta hoc moueo &c.& verſicu.ſeq.

127 vbi de hoc.¶†Quid autem,ſi iudex dicit : condemno,ſi eſt probatum:an valeat ſententia?vide plenè de his & alijs ſimilibus Alexand.in l.ait prætor.§.ſi iudex.colum.iij.cum duabus ſeq.ff.de re iud.Et quid ſi dicat:condemno:imò abſoluo?vide Alexand. in l.actorum.eo.titu.& quid ſi dicat: pronuntio,prout talis iudex pronuntiauit in tali cauſa?vide Alexā.in l.ſi conuenerit.in fi.ff.de re iudi.Et quid ſi dicat:condemno vel abſoluo?Tunc non valet:ſecundum Alexand.in l.iudex poſtquàm . colum.ij.eod.titu.Et quid ſi dicat : condemno : ſaluo eo, quod infra dicam?vide Alexand.in d. l.iudex poſtquàm.colum.ij.

VENIO Ad tertiam quęſtio.principalem : & quæro ſequendo ordi-

128 nem præpoſitum:† in quibus caſibus ſententia non tranſit in rem iudicatam:et quia multi & quaſi infiniti ſunt iſti caſus,colligam aliquos magis quotidianos:Tamen prius volo declarare hunc terminum : quid eſt hoc dicere , quòd ſententia tranſit in rem iudicatā?hoc declarat Abbas,qui plenè tangit in rub.extrà de re iudi . Et concluſio vera eſt , quòd quādo dicimus ſimpliciter rem iudicatam,poteſt accipi largo modo,pro ſententia,quæ imponit finem controuerſię per abſolutionem vel condemnationem:vt.l.j.ff.de re iudi.& l.litigatoribus.& ibi gloſ.& Barto.C.de appel.Iaſ.in l.& poſt rem.ff.de tranſa.Sed quando dicimus,quòd ſententia tranſiuit in rem iudicatam:intelligitur,id eſt,quia accepit authoritatem & vires rei iudicatæ, quę pro veritate accipitur & pro.l.habetur.l.res iudicata.ff.de reg.iur.quod eſt,quando per lapſum decem dierum ſententia firma rem[illegible] ab ea nō fuit appellatum

appellatum infra decem dies.c.quo-
ad conſultationem.de re iudi.& au-
then.hodie.C.de app.Idem, quando
fuit appellatum,& appellatio eſt de-
ſerta.authen.ei, qui appellat.C.de
tempo.appel.& habetur in conſti.ap
129 pellationum tempora.† & eſt tantæ
authoritatis ſententia,quòd facit de
non ente ens:& de falſo verum:& de
albo nigrum,ſecundum Iaſo.in l.Iu-
lianus.in ij.ff.de condi.inde. Primò
igitur dicitur res iudicata,largo mo-
do,inhęrendo ſolis verbis:ex eo quia
per iudicem iudicatum eſt.nō tamen
aſſumit authoritatem rei iudicatę ni
ſi elapſis decem diebus:& poſteà di-
citur tranſiuiſſe in rem iudicatam:
ſcilicet irreuocabiliter.quia vlterius
per remedium appellationis reuocari
non poteſt:nec cauſa reuideri.de qua
materia remitto me ad dicta per Ab
130 ba.in d.rub.extrà de re iud. † Hoc
præſuppoſito, dico,quòd multi ſunt
caſus,in quibus ſententia non tran-
ſit in rem iudicatam. Et primus ca-
ſus eſt, quando ſententia eſt lata de
conſilio alicuius doctoris ſeu iuriſ-
periti.nam nunquam tranſit in rem
iudicatam:imò ſemper poteſt retra-
ctari,quandocunque apparebit con-
ſilium alterius doctoris rectius ſen-
tientis.ita tenet Ludo.roma.in con-
ſi.ccxxviij.colum.fina. & Anton.de
but.in c.propoſuiſti.de proba.& Ale-
xand.in l.ſi ab hoſtibus.colum.iij.ff.
ſolut.matrimo.& Philipp.in c.inti-
maſti.in fin.de app.& Iaſ.in repe.l.
admonendi. colum. xxj.de iureiur.
Verùm hunc caſum & omnes ſe-
quentes declara & limita, vt dicam
infrà in fine huius tertię & vltimę.q.
131 † Secundus caſus eſt in ſententia
lata ex iudicio expertorum ſeu peri-
torum in arte:quia nunquam tranſit
in rem iudicatam:ſecundum Bald.&
Alexand.in d.l.ſi ab hoſtibus.colum.
iij.ff.ſolu. matrimo.& Felyn.in d.c.
propoſuiſti.colum.penul.verſi.quar-
ta concluſio,&c.de proba.& Philip.
in c.cùm ceſſante. & .c. intimaſti.de
app.& Ange.in l.quòd ſi nolit.§.ſi
mancipium.ff.de ædil.edic.& Iaſ.in
d.rep.l.admonendi.col.xx.quod limi
ta, niſi illi periti in arte ſeu experti
eſſent aſſumpti de voluntate vtriuſ
que partis.quia tunc non poteſt vlte
rius retractari:ſecundum Iaſ.ibidem.
132 col.xxij. † Tertius caſus eſt in ſen
tentia mercatorum:quia non tranſit
in rem iudicatam, ex quo cenſetur
ſententia expertorum.ita habetur in
133 deciſ.xxxiij.concil.Neap. † Quar-
tus caſus eſt in ſententia lata ex iu-
ris præſumptione:& ſic ex probatio-
nibus præſumptiuis.tex.eſt in l.ſi qui
adulteri.C.de adult.& Ludo.ro.in l.
cùm quidam.§. quod dicitur. ff.de
acquir.hære.& Alex.in d.l.ſi ab ho-
ſtibus. vbi idem generaliter dicunt
in omni ſententia lata ex probatio-
nibus priuilegiatis: vt quandocunq;
retractari poſſit. idem tenet Fely.in
d.c.propoſuiſti.col.pe.& Iaſ.in d.rep.
134 l.admonendi.colū.xix. † Quintus
caſus eſt in ſententia lata per teſtes
deponentes de credulitate.Ita tenet
Ant.de but.in d.c.propoſuiſti.& Iaſ.
135 in rub.ff.de iureiur.col.fi. † Sextus
caſus eſt in ſentētia lata in cauſa ma
trimoniali gl.eſt in l.iij.§.pe.in verſ.
agatur.ff.de iureiu.& text.& Abb.&
Felyn.in c.lator.&. c.conſanguinei,

&.c.tenor.de re iudi.& Abb.in c.j.co
lum.ij.extra vt lite non conteſta.
136 ¶ † Septimus caſus eſt in ſententia
lata ſuper ętate ex aſpectu:quia cum
ſit probatio præſumptiua,non tran-
ſit in rem iudicatam:ſecundum Bal.
in l.ſi minorem.C.de in integ.reſtit.
& Bald.in l.ij.colum.ij.in fi.verſi.ſed
hîc dubitatur &c. C. quando fiſ.vel
priua.& Barto.in l.minor.xxv.annis
adito.& in l.de ætate.ff.de mino.
137 ¶ † Octauus caſus eſt in ſententia
lata ſuper excuſsione:per quam pro-
nuntiatur bona debitoris extare,vel
non extare:ſecundum Bal.in d.l.ij.co
lumna ſecunda.circa fi.C.quando fiſ.
138 vel priua.¶ † Nonus caſus eſt,quan-
do victor fatetur ſententiam per ſe
latam,eſſe iniquam:quia non tranſit
in rem iudicatam.&poteſt eſſe ratio:
quia illa præſumptio iuris & de iu-
re,quam facit ſententia,tollitur per
confeſsionem victoris.ita tenet In-
no.in c.quia plerique.colum.prima.
de immu.eccle.& Abb. & Anton.de
butri.in c.is, qui fidem.de ſponſa.&
Abb.in c.quanto.de præſumpt.& in
c.j.in fin.de conceſ.præb.& Iaſ.in d.
rep.l.admonendi.colum.xxiiij.verſic.
ego inter alios, &c.& in l.ſi duo.§.
idem Iulianus.in.vi.no.ff.de iureiur.
139 ¶ † Decimus caſus eſt,quando ſen-
tentia eſt lata ex probationibus à iu
re reprobatis: puta per duellum:ſeu
per experientiam ferri cādentis.nam
tunc non ſolùm non tranſit in rem
iudicatam:imò eſt penitus nulla:ſe-
cundum Bal.in l.libertorum.C.de te
140 ſtibus.¶ † Vndecimus caſus eſt,quā
do iudex condemnaret delinquen-
tem ad confiſcationem bonorum in
caſibus prohibitis:per authent.bona
damnatorum.C.de bo.proſcrip.quia
talis ſententia non tranſit in rem iu
dicatam:ſecundum Bal.in c.j.colum.
iiij.ver.ſed pone iudex, &c.de pace
141 tenen.in vſi.feu.¶ † Duodecimus ca
ſus eſt, quando ſententia eſt taliter
lata,quòd ex eius tenore perpenditur
iniquitas:ſecundum Innoc.in c.cùm
Bertoldus.de re iudi.Pro hoc eſt tex.
in c.inter cæteras.& ibi per doct.eo.
142 tit.¶ † Tertiuſdecimus caſus eſt,in
ſententia lata in cauſa vſuraria: ſe-
cundum Alber.de roſa.in rub.C. de
vſur.col.pe.& ſequitur Iaſ.in d.repe.
l.admonendi.col.xxiij.in fin.& in l.j.
§.ſi procurator.colum.v.ff.ſi quis ius
143 di.non ob.¶ † Quartuſdecimus ca-
ſus eſt,quando ſententia fertur per
teſtes adſignantes cauſam ſcientiæ:
quia ſum vicinus,vel conſanguineus:
& ratio eſt, quia talis probatio eſt
præſumptiua & priuilegiata. ita te-
net Iaſ.in l.j.colum.vi.in fin.ff.ſi cer.
pet.vnde hoc cenſetur potius exem-
plum eorum,quę dixi ſuprà in quar-
144 to caſu.¶ † Quintuſdecimus caſus
eſt,quando per euidentiā facti appa-
ret de iniquitate ſententiæ:quia po-
teſt quandocunque retractari:ſecun-
dum Bald.in l.j.C.de ſen.reſcin.non
poſ.& Inn.& Cano.in c.fraternitatis.
de frig.& malefi.&Bal.in l.contra ne
gantem.in fin.C.de.l.aqui.& Iaſ.in l.
eum qui.§.in popularibus.col.iiij.cir
ca fi.ff.de iureiur.& Alexan.in conſi.
145 lij.in iiij.vol.¶ † Sextuſdecimus ca-
ſus eſt, quando ſententia eſſet lata
ex falſis teſtibus, vel inſtrumentis:
vt probatur in l.iij.& per totum.C.ſi
ex falc.inſtru.& per Alexand. in l.ſi
ab hoſtibus.

ab hoſtibus.co.iij.ff.ſolu.matrimo.& Iaſ.in d.rep.l.admonēdi co.iij.&Alex.
146 & do.in l.diuus ff.de re iu.¶†Decimus ſeptimus caſus eſt in ſententia lata prætextu iuramenti neceſſarij falſi,vt eſt tex.in d.l.admonēdi.& ibi Iaſ.in rep.col.iij.& col.xix.xx.& xxj. Secus in iuramēto volūtario.& quæ
147 ſit ratio:vide ibi.¶†Decimusoctauus caſus eſt,quādo ſi ſentētia ſeruaretur,tractaretur de periculo animę: quia nunquā tranſit in rem iudicatā. glo.eſt in c.inter monaſterium.in gl. fi.de re iudi.& Iaſ.in d.repe.l. admo-
148 nēdi.col.xxv. ¶†Decimusnonus caſus eſt,quādo cauſa redit ad non cauſam: vt ſi fullo cōducit veſtimenta: & his amiſsis condemnatur per ſentiam ad ſoluendum pretium locatori ſeu domino. nam ſi poſteà dominus inuenit veſtimēta quandocunq;, poteſt ſententia retractari, vt fullo recuperet ſolutum pretium.caſus eſt in l.ſi fullo.ff.de cond.ſine cauſa.
149 ¶† Viceſimus caſus eſt in ſententia venali: vt quando iudex corruptus pecunia, malā profert ſententiam: nam non tranſit in rem iudicatam l. venales. C. quando prouo. non eſt neceſ.
150 ¶ † Viceſimusprimus caſus eſt, in cauſa beneficiali:nam ſententia lata in cauſa beneficij eccleſiaſtici, non tranſit in rem iudicatam,quoad præiudicium ſuperioris c.cùm Bartol. & ibi docto. de re iudi. ſed bene tranſit quoad præiudicium ipſarum partium:vt eſt glo.& Abb.in c.j.de conceſ.præb.& habetur in c.cùm dilectus.de elec.& in cap.ad audientiam. de reſcritp.

151 ¶ † Viceſimusſecundus caſus eſt in ſententia excommunicationis: quæ nunquam tranſit in rem iudicatam, propter periculū animæ:& hoc quoad publicam vtilitatem, quæ concernit animas : ſed quoad priuatam, bene tranſit.ita declarat Abb.in cap. conſanguinei.de re iudi.in pen. colū. vbi etiam loquitur de omnibus ſententijs cenſurarum,& interdictis eccleſiaſticis, vt idem ſit.Pro hoc eſt text. & ibi per doct. in cap.ad reprimendam.de offi.ordi.& in c.ſacro de ſenten.excom.& in c. venerabilibus. de ſenten.excom.lib.vj.& eſt glo. in verſic.ſuſpendatur.in d.cap.ad reprimendam.& Philipp.in c.qua fronte. de appel.
152 ¶ † Viceſimustertius caſus eſt, in ſententia lata contra minorem ex falſis allegationibus : quia eſt nulla ipſo iure,& non tranſit in rem iudicatam l.j.& ibi Bar.C.ſi tutor ex fal. alleg.Idem,ſi cōtra abſentem ex iuſta cauſa l.ſi prætor.§. Marcellus. ff. de iudi.& Socin.in conſil.xviij. colū.
153 viij.in primo.vo.¶†Viceſimuſquartus caſus eſt,generaliter in omni ſententia nulla,quę nunquam tranſit in rem iudicatā:imò ſemper poteſt retractari.tex.eſt cum glo.& ibi plenè
154 Bar.in l.ſi expreſsim ff.de app. ſed vſq; ad quod tēpus poteſt retractari: & dici de nullitate. Vera concluſio eſt,quòd vſq; ad.xxx.annos:& nō vltra:vbi nō vertitur periculū animę: alias poſſet agi, etiā vltra in perpetuū.ita declarat Card.in cle.j.in xiiij. q.de re iudi.& Sali.in l.ſi præſes. C. quo.& quando iud.& Spe.in titul.de ſenten.§.iuxta.in fin.& Philipp.in c.

dilecto.co.v.ver.quintò quęritur,&c. de app.& Bal.in l.data opera.col. xv. in fi. verſi. ſed quid ſi bannitus. &c. C.qui accuſ.nō poſ.
155 Vltimò ſuper hac materia eſt ſciendū quòd in omnibus caſibus,in quibus ſententia non tranſit in rem iudicatā,debet ab ea appellari infra decē dies,ſi eſt ab ea appellandū:ſicut ab alijs ſentētijs. aliàs elapſo decendio appellari non poteſt: ſed ſolùm per viam querelæ poſſunt tales ſententiæ reuocari: & non poteſt adiri iudex appellationis: quia per lapſum decem dierū tollitur remedium deuolutiuum.glo. eſt ſingularis & ibi Abb.in c.ad reprimēdam.in ver.ſuſpendatur.de offi. ord. & idem Abb.in c. conſanguinei. col. pe.& fi.de re iud.& Abb.in c.ex parte colum.iiij.verſic.concludo breuiter,&c.de reſti.ſpo.& Fely.in c.lator. colum.iiij.& v.verſic.tertia declaratio,&c.de re iud.& Philip. in c. directè. colum. pen. de appel. vbi plus dicit,quòd ſi ab iſtis ſententijs contingat appellari,& appellatio deſeritur,remanet ſententia firma : ſicut in alijs cauſis.Vnde concluſiuè quoad remedium appellationis,in nihilum differūt iſtæ ab alijs cauſis:imò dicunt docto.in locis pręalleg.maximè Abb.& Fely.quòd quando iudex aditur per viam querelæ, non debet ſimpliciter admittere querelantem: ſed debet prius ſummariè ſaltem ſe informare de iniuſtitia vel errore commiſſo in ſententia,de qua materia vide,quod dixi ſuprà in.iiij. parte in xx.diſt. vbi remiſi me ad ea , quæ dicturus ſum in ſeq. actu de appellatione. Rob.Maran. V. I. D.

De Appellatione. Eius diffinitio. Tum unde, quando, qualiter, quibus, & ad quem uſum, ea competat. Iudicis item à quo, & Iudicis ad quem, munus. Itidem & termini ſuſpenſiui cauſarum.

SECVNDVS ACTVS.

1 *Appellatio,quid ſit.*
2 *Prouocatio,quid ſit.et in quo differat ab appellatione, & num.5.*
3 *Appellatio ſit à minori iudice,ad maiorē: non econtrà.*
4 *Appellatio à grauamine illato & inferēdo,fieri poteſt.*
5 *Appellatio,quid propriè dicatur.*
7 *Relatio,quid ſit, & quot modis accipiatur. & num.8.*
8 *Conſilium quando habendum eſt à iuriſperito,debet iudex formare punctum ſeu caſum in præſentia vtriuſq; partis: & illius datur copia partibus.*
9 *Copia literarum iudicis,in quibus ſcribitur caſus tranſmittendus iuriſperito pro conſilio petenti dari debet:non autem nominus iudicis ſeu iuriſperiti.*
10 *Relatio,eſt actus ſuſpenſiuus,ſicut appellatio.& ea pendente nihil poteſt innouari.*
11 *Reclamatio , quid ſit. & quando locum habeat.*
12 *Supplicatio,quid ſit.*
13 *Remedium extraordinarium ſupplicationis admittitur , vbi ceſſat remedium ordinarium appellationis.*
14 *Verus contumax non appellat , neq; poteſt ſupplicare.*
15 *Supplicatio in quibus differat ab appellatione: & in quibus conueniat. & num. 16.cum plu.ſeq.*

Supplicationis

16 *Supplicatione pendente, fit executio cum ſatiſdatione.*
17 *Supplicatio fit ad eundem iudicem.*
18 *Supplicatio concernit gratiam. & conceditur ex mera principis benignitate.*
19 *Supplicans non tenetur reficere expenſas: quamuis nihil probauerit.*
20 *Supplicari non poteſt ante diffinitiuam ſententiam.*
21 *Supplicare non licet, niſi ſemel tantùm.*
22 *Supplicans, negligētiā ſuā vel aduerſarij circunuentionem allegare debet: ſed non iudicis iniquitatem.*
23 *Supplicatio eadem die poteſt fieri viua voce, qua fertur ſententia: ſed poſteà non: niſi in ſcriptis.*
24 *Recuſatio iudicis ſuſpecti, quando locum habeat. & ex quibus cauſis poteſt, iudicis ſuſpicio allegari.*
25 *Exceptio recuſationis iudicis, ante litem conteſtatam: opponi debet. & ante omnes dilatorias exceptiones.*
26 *Cauſæ ex quibus iudex vt ſuſpectus recuſatur. & 28. vſq; ad nu.*
27 *Iudex recuſatur ratione magnæ familiaritatis.*
28 *Vicarius poteſt recuſari, vt ſuſpectus, ex ſola ſuſpicione ſui ordinarij.*
29 *Iudex conſanguineus vel affinis alterius partis, recuſatur.*
30 *Iudex æqualiter coniunctus vtriq; parti, vt ſuſpectus recuſari non poteſt.*
31 *Familia recuſatur, vt ſuſpecta, ex ſuſpicione ſui domini.*
32 *Iudex in cauſa propria quis eſſe non poteſt.*
33 *Imperator vel rex non debet eſſe iudex in cauſa propria: ſed debet illam delegare.*
34 *Princeps poteſt eſſe iudex in cauſa propria, quam habet cum ſuo ſubdito. Secus, ſi cum non ſubdito.*
35 *Inimicitia, eſt iuſta cauſa ſuſpicionis iudicis.*
36 *Iudex conſanguineus inimici mei, recuſatur.*
37 *Inimicus meus dicitur, qui copulat parentelam vel amicitiam cum inimico meo.*
38 *Iudex commenſalis alterius partis, vel inimici alterius partis, repellitur*
39 *Iudex alterius partis conterraneus, an recuſari poſſit.*
40 *Subditus aduerſarij, repellitur à iudicando.*
41 *Iudex ſubditus inimici mei, etiam mecū non contendentis, recuſatur.*
42 *Aduocatus non poteſt eſſe iudex in eadem cauſa, ſed in alia ſic.*
43 *Amicitia modica non ſufficit ad recuſandum iudicem.*
44 *Iudex, cui pars in aure ſecretè alloquitur, ab altera parte poteſt recuſari.*
45 *Iudex, qui animosè et iniuſtè ſeu extraiudicialiter contra aliquem procedit, recuſari poteſt.*
46 *Iudex habens cauſam conſimilem cauſæ quam habet iudicare, à iudicando remouetur.*
47 *Inimicitia ad recuſandum iudicem cauſatur ex lite, quam quis habet cum eodem iudice, tanquam priuato.*
48 *Inimicus cenſetur etiam is, qui non vult aliquem admittere ad oſculum pacis, maximè in eccleſia.*
49 *Minæ iudicis indicant iuſtam cauſam ipſum recuſandi.*
50 *Inimicus cenſetur, qui non ſalutat.*
51 *Prælatus in cauſa ſuæ eccleſiæ poteſt vt ſuſpectus recuſari.*
52 *Iudex qui in vna cauſa fuit conſultus, & votum ſuum pro vna parte propalauit.*

integrum.

88 Militia ſola non præbet beneficium reſtitutionis in integrum: ſed occupatio in militiæ expeditione.

89 Mulier ſiue maior, ſiue minor, reſtituitur in regno: etiam ſi veniat vt authrix laudata. & non datur vltra bis. & dicitur primum & ſecundum beneficium.

90 Reſtitutio conceſſa in cauſa principali, non datur in acceſſorijs.

91 Iuramentum per minorem ſuper contractu præſtitum, impedit reſtitutionem in integrum.

92 Minori litiganti per procuratorem à ſeipſo conſtitutum, cum iuramento, non datur beneficium reſtitutionis in integrum.

93 Vniuerſitas conſtituens procuratorem ad contrahendum cum iuramento. non reſtituitur.

94 Mulier litigans per procuratorem cum iuramento, an reſtituatur in integrum.

95 Reſtitutionem in integrum petens, contrauenire non dicitur: ſed potius ratum habere.

96 Pendēte cauſa reſtitutionis in integrum, nihil eſt innouandum.

97 Petitio reſtitutionis aduerſus ſententiā principis, non impedit executionem.

98 Executio fit contra petentem malitioſè reſtitutionem in integrum.

99 Reſtitutio aduerſus decretum affirmatiuum, non impedit executionem.

100 Reſtitutio in integrum, an peti poſſit in caſu, quo non licet tertiò prouocare.

101 Actor ſequitur forum rei in cauſa reſtitutionis. fallit in clerico & eccleſia.

102 Querela, quid ſit. & in quo differat ab appellatione. Quando locum habeat. & quot modis accipiatur.

103 Querela intentari poteſt contra ſententias, quæ nō tranſeunt in rem iudicatam: quando ab eis non eſt appellatum.

104 Querela intentatur coram eodem iudice, ſicut ſupplicatio.

105 Attentata reuocantur per viam, querelæ: in caſu, quo non ligantur manus iudicis per appellationem.

106 Appellans in caſu prohibito, deuoluit cauſam iudici ad quem, vt ſi videt grauamē, poteſt illud corrigere. non tamen ligat iudicem, ad quem.

107 Querela competit, quando iudex tardat cauſam expediri.

108 Querela, terminus, quas habet ſignificationes.

109 Querela, quæſtio, querimonia, & lamētatio. qualiter inter ſe differant.

110 Reductio ad arbitrium boni viri, an impediat executionem. & in quo differt ab appellatione.

111 Materia reductionis, quotidiana eſt.

112 Reductio vſque ad triginta annos, peti poteſt & num. 260.

113 Sententia arbitri emologatur taciturnitate. x. dierum. ſed arbitratoris, triginta annorum.

114 Reductio coram quo iudice petatur.

115 Reductio an peti poſſit contra laudum ſuper compromiſſo iurato. & an ſaltem ſit neceſſaria à iuramento abſolutio.

116 Dilatio, eſt actus ſuſpenſiuus. & dilatione pendente, conquieſcit iudicis officiū.

117 Appellatio qualiter fiat. & num. 121.

118 Appellatio nomen appellantis, & appellati. & continentiam ſententiæ, à qua appellatum, continere debet.

119 Appellans Apoſtolos inſtanter petere debet. aliàs non valet appellatio. ſed hodie in Regno non requiritur inſtanter. numero 405.

120 Appellatio facta, nō expreſſo nomine iudicis

dicis, ad quem, licet quis ſimpliciter dicat: appello vel, appello ad iudicem competentem. valet.

121 Appellatio per appellantem coram iudice, à quo, præſentari debet infra dies decem, ſi eius copia haberi poteſt. aliàs poteſt interponi coram honeſtis perſonis, vel coram iudice, ad quem.

122 Appellatio poteſt præſentari iudici, etiam non ſedenti pro tribunali: & in omni loco: imò ſoli actorum magiſtro.

123 Appellatio fit etiam per verba: ſubmitto me protectioni talis iudicis.

124 Appellatio à diffinitiua, poteſt viua voce incontinenti fieri: ex interuallo verò non, niſi in ſcriptis.

125 Appellatio quando dicatur fieri incontinenti: & quando ex interuallo.

126 Appellatio ab interlocutoria in ſcriptis fieri debet.

127 Appellatio in ſcriptis qualiter, & quando dicatur fieri. & num. 129.

128 Appellatio viua voce, quæ incontinenti fit, debet fieri iudice præſente & pro tribunali ſedente: aliàs non valet.

130 Appellatio ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ, fit ſicut à diffinitiua, viua voce incontinenti: & ſine expreſſione cauſæ grauaminis. & nu. 145.

131 Appellatio ſemper poteſt fieri in cauſis breuioribus viua voce, etiam ex interuallo.

132 Appellatione viua voce facta cum reſeruatione appellandi in ſcriptis, & appellatur in ſcriptis, quæ proſequenda ſit. nu. 133 vſque ad nu. 140.

133 Dilatio finitur finita cauſa dilationis.

134 Appellanti ad vnum iudicem, permittitur variare, & appellare ad alium infra x. dies. & prima appellatio reuocata cenſetur. & nu. 139.

135 Mandatum geminatum de eodem alicui factum, nihil valet ſecundum: ſed tantùm primum.

137 Proteſtatio facta de actu, cuius nihil operatur euentus, nihil valet.

138 Intellectus l. qui aliena. §. fin. ff. de acquiren. hære.

141 Appellatio ab interlocutoria, continere debet cauſas grauaminis in ſpecie nominatas: & non in genere. nec per relationem ad proceſſum. & coram iudice à quo, omnes cauſæ exprimi debent: etiam ſi notoriæ ſint.

142 Notorium non releuat ab onere proponendi: licet releuet ab onere probandi.

143 Appellatio à diffinitiua, cauſas grauaminis continere debet in omnibus caſibus, in quibus appellatio eſt prohibita à lege, vel ab homine.

144 Appellatio ab interlocutoria, valet ſine cauſa grauaminis: quando dicta cauſa in mero iure conſiſtit.

146 Appellatio extraiudicialis, an requirat expreſſionem cauſæ grauaminis.

147 Appellatio ab interlocutoria, iuſtificatur ex eiſdem cauſis antiquis: ſed à diffinitiua etiam ex nouis. & nu. 149.

148 Appellari poteſt à diffinitiua ſententia, etiam ſi ſit iuſtè lata.

149 Appellatio à diffinitiua ex nouis actis, poteſt iuſtificari.

150 Appellans, producere non poteſt teſtes ſuper eiſdem articulis: ſed ſolùm ſuper nouis dependentibus à veteribus. & ſolùm ſuper re in cauſa principali deducta: non autem ſuper alia. & nume. 151.

151 Appellans, eandem rem ex noua cauſa proſequi poteſt.

152 Agens ex teſtamento, vt hæres, & ſubcumbens, propter teſtamentum inualidũ, poteſt in cauſa appellationis agere ab inteſtato.

Appel

153 *Appellans ab interlocutoria, nouas probationes producere poteſt, ſuper cauſa antiqua expreſſa in appellatione probationem requirente.*

154 *Appellans ab interlocutoria, poteſt ſe iuſtificare ex noua cauſa, quæ ſibi de nouo ſuperuenit.*

155 *Appellans ab interlocutoria, nouas cauſas coram iudice appellationis deducere poteſt, quando ad illas per iudicem à quo, non fuit admiſſus.*

156 *Appellans à diffinitiua, poteſt in eadem appellatione deducere grauamen ſibi illatum per interlocutoriam: etiam ex nouis cauſis.*

157 *Appellatio ab interlocutoria contra contumacem, poteſt ex nouis cauſis & ex nouis probationibus iuſtificari.*

158 *Appellans ab interlocutoria, continens grauamen irreparabile, poteſt iuſtificari ex nouis probationibus.*

159 *Appellans ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ, poteſt per acta noua iuſtificare.*

160 *Appellatio à diffinitiua, ſuſpendit iuriſdictionem iudicis, à quo. Idem pendente decendio dato ad appellandum. & numero.162.*

161 *Appellatio ab interlocutoria, non ſuſpendit manus iudicis ante inhibitionem. & poteſt procedere vſque ad diffinitiuam, parte non citata, & num.195.*

153 *Appellatione pendente iudex non innouat contra appellantem: ſed ſic contra tertium. vnde pendente appellatione, vnius ex reis debendi, poteſt alius conueniri.*

164 *Appellatione pendente, poteſt iudex compellere litigantem ad cauendum.*

165 *Appellatione pendente, poteſt patronus qui appellantem præſentauit in beneficio, alium præſentare. & iudex à quo, illum admittit.*

166 *Debitor ſuſpectus de fuga [c]api poteſt, pendente appellatione.*

167 *Appellari non poteſt à ſententia excommunicationis, vel interdicti. & nu. 342.*

168 *Excommunicatus beneficij fructibus & diſtributionibus quotidianis priuari debet. etiam ſi appellat.*

169 *Excommunicatus appellare poteſt à declaratoria iudicis.*

170 *Appellatione pendente, à cenſura futura excommunicatio poſteà lata, eſt ipſo iure nulla.*

171 *Appellatione manifeſtè friuola, & fruſtratoria contra leges interpoſita, poteſt iudex innouare, & procedere ad executionem.*

172 *Appellatio non ligat manus iudicis, in omnibus caſibus, in quibus appellare non licet.*

173 *Appellatio à poſſeſſorio, non tardat executionem.*

174 *Appellatio à decreto affirmatiuo, non impedit executionem, & nu. 310.*

175 *Appellatio in factis notorijs non impedit executionem.*

176 *Appellare non poteſt notoriè criminoſus.*

177 *Fructuum ſequeſtratio, appellatione pendente fieri poteſt.*

178 *Carceratus appellans, nihilominus detinetur.*

179 *Carceratus ad ſuperiorem mittendus, ad ipſius carcerati expenſas cum cuſtodibus mitti debet.*

180 *Abſolui poteſt excommunicatus, appellatione pendente.*

181 *Appellatione pendente, poteſt iudex pro appellante innouare.*

182 *Appellatione pendente, poteſt iudex beneficium ſequeſtrare.*

183 *Appellatione pendente, iudex attentata*

per

per appellationem poteſt reparare.

184 Appellatione pendente, poteſt iudex ponere ſubſtitutum in beneficio in contumaciam beneficiati reſidere nolentis.

185 Appellatione pendente, poteſt iudex attentare omnia illa, quæ tendunt in faciliorem exitum cauſæ appellationis.

186 Taxatio expenſarum fieri poteſt, etiam pendente appellatione.

187 Adminiſtrator loci pij, compellitur ad reddendum rationes, appellatione pendente.

188 Appellatione pendente, fit executio, ac ſi nunquam eſſet appellatum.

189 Appellationem deſertam eſſe quis iudex pronuntiet. & num. 398.

190 Appellari poteſt à ſententia, per quam pronuntiatur appellationem eſſe deſertã.

191 Appellatione deſerta, quæ practica ſeruatur in Regno, circa literas obtinendas, & decretum pro executione.

192 Citatio partis non requiritur, quando appellatio pronuntiatur deſerta.

193 Appellatio iudicis in ſyndicatu, non impedit executionem. & nu. 291.

194 Appellatione pendente, poteſt iudex à quo, ſtatuere terminum appellanti ad proſequendum. & qualem terminum, & ad quid poſſit illum ſtatuere. num. 224.

195 Appellatione pendente, poteſt iudex examinare teſtes, ſenes, & valitudinarios ad perpetuam rei memoriam.

196 Inhibitio ſuperioris legitimè interpoſita, cum cauſæ cognitione, & parte citata, ligat manus iudici. aliàs ſecus. & non ligat, quando appellatio eſt friuola & iniuſta.

197 Inhibitio iudicis contra ius facta, non inducit nullitatem actus poſteà geſti.

198 Appellatio ab interlocutoria, impedit proceſſum ad vlteriora, quando iudex à quo, detulit appellationi.

199 Iudex tenetur deferre appellationi ex iuſta cauſa interpoſitæ: aliàs punitur. & qua pœna puniatur.

200 Appellatio admiſſa à iudice cum clauſula ſi & in quantum. an habeatur pro admiſſa, vel non admiſſa.

201 Appellatio ab interlocutoria, ſuſpendit executionem, quando ſententia continet grauamen irreparabile.

202 Appellatio hodie infra x. dies fieri debet: ſiue fiat à diffinitiua, ſiue ab interlocutoria: & à quocunque grauamine & actu, etiam extraiudiciali.

203 Appellari debet iure digeſtorum & C. in cauſa propria, infra biduum: in aliena, intra triduum.

204 Ignoranti ſententiam contra ſe latam, non currunt decem dies ſtatuti ad appellandum.

205 Appellatio etiam poſt decem dies fieri poteſt: quando ſententia grauamen ſucceſſiuum continet.

206 Appellari poteſt die feriato, etiam ad honorem Dei.

207 Appellatio nomine alieno ſiue mandato facta, ratificari debet per dominum infra decem dies, à die ſcientiæ: aliàs nõ valet.

208 Appellans infra decem dies Apoſtolos petere debet, de iure com. ſecus per conſtitutionem Regni, nu. 210. & 405.

209 Tempus petendi Apoſtolos, quando currere incipiat. an à die ſententiæ, vel à die appellationis: Quæ quaeſtio ſuperuacua eſt in Regno. nu. 211.

212 Apoſtolorum recipiendorum gratia poteſt iudex ſtatuere breuiorem terminum de iure canonico, infra quem ſi non petantur, Appellatio deſerta remanet.

213 Apoſtoli expenſis appellantis dari debẽt.

214 Apoſtolorum plures ſunt ſpecies in materia

teria appellationis.
215 *Apoſtoli. vnde dicantur.*
216 *Apoſtoli an ſint petendi in extraiudiciali appellatione.*
217 *Appellationum tempora in proſequendo quæ ſint. & quid ſeruetur de iure cõmuni & quid per conſtitutionem* Regni.
218 *Appellationum tempora inducta per conſtitutionem* Regni, *non procedunt in curia eccleſiaſtica.*
219 *Proteſtatio an requiratur, quòd fiat per appellantem impeditum proſequi. & numero.* 222.
220 *Appellatio an dicatur deſerta per lapſum primi anni: & ſic primi fatalis, vt poßit iudex ſententiam exequi. an verò debeat expectare ſecundum annum.*
221 *Fatale primum & ſecundum, quod dicatur: & vnde dicatur.*
223 *Iudex à quo elapſo termino ad appellandum, nõ poteſt ſententiam à ſe latam exequi, niſi prima parte citata.*
224 *Appellatio deſerta efficitur, etiam elapſo termino breuiore ſtatuto per iudicem ad proſequendum. & nu.* 401.
225 *Terminus proſequendi appellationem poteſt conſenſu partium prorogari, & breuiari. & nu.* 229.
226 *Inſtantia cauſæ principalis vel appellationis, an ſuſpendatur per compromiſſum & num.* 231.
227 *Inſtantia cauſæ appellationis, maioris eſt præiudicij, quam cauſæ principalis.*
228 *Appellatio deſerta per decurſa fatalia, nec impetratione reparari poteſt.*
229 *Prorogare tempus & ſuſpendere, qualiter differant.*
230 *Appellationis interponẽdæ tempus. x. dierum non poſſunt prorogare partes neque iudex.*
231 *Terminus quinquaginta dierum, aſtringens in regno proſequutionem appellationis, intelligitur à diffinitiua & non ab interlocutoria, niſi vi habeat diffinitiuæ.*
233 *Appellatus an cauſam appellationis proſequi poßit: ſi appellans non proſequitur. & infra quod tempus.*
234 *Libellus nec litis conteſtatio non requiritur in* Regno, *in appellationis cauſa: cùm incipiat à proceſſus apertura.*
235 *Appellari poteſt ab omnibus iudicibus: nec iniuriam facit iudici appellans.*
236 *Appellatio, eſt defenſio. quæ datur oppreſſis contra iniuriam iudicis. & omnibus eſt permiſſa, & nu.* 329.
237 *A principe non appellatur.*
238 *Rex Siciliæ, Monarcha dicitur.*
239 *Sentẽtia præfecti prætorio inappellabilis*
240 *A ſentẽtia ſacri cõſilij non appellatur.*
241 *Sentẽtia ſacri cõcilij, vim legis habet.*
242 *Appellari non poteſt à ſenatoribus.*
243 *Appellari nõ poteſt à ſententia Ducis Venetiarum.*
244 *Ab epiſcopo prorogato, non appellatur.*
245 *A ſententia iudicis prorogati vel dati de communi conſenſu partium, poteſt appellari.*
246 *A iudicio ſortis non appellatur.*
247 *Reſtitutio in integrũ, aduerſus iudicium ſortis peti non poteſt.*
248 *Appellari non poteſt à mero executore.*
249 *Appellatio non eſt permiſſa à pronuntia de exequendo.*
250 *Sententiæ arbitri parendum eſt, metu pœnæ.*
251 *Ex compromiſſi ſententia actionem neque exceptionem non naſci. & quando emologat: tacitè vel expreßè dicatur. & quid in arbitratore. nu.* 257. & 260.
252 *Clauſula: rato manente pacto in compromiſſis appoſita, quid operetur & numero.* 257.

253 *Iuramentum in compromiſſo appoſitum, quid operetur.*
254 *Iudæorum cõpromiſſum, mandatur executioni, ſine alia emologatione.*
255 *Sententia arbitri rem illicitam, vel manifeſtam iniquitatem continens, reſcinditur per doli exceptionem: quæ impedit executionem, etiam poſt. x. dies, & exigit pœnam & intereſſe.*
256 *Reductio habet locum ſolum in ſentẽtia arbitratorũ, & non arbitri.*
258 *Compromiſſum bene clauſulatũ, prout hodie fit à notarijs in Regno, viget: niſi laudum manifeſtam contineat iniquitatem.*
259 *Appellare non licet hodie ab arbitri ſententia.*
260 *Intell. l. ſi ita ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio.*
261 *A ſententia arbitri iuris, appellatur.*
262 *Arbitri electi ſecundum regiam pragmaticam, arbitri iuris dicuntur: ſed qualiter ab eis appelletur, & ad quem.*
203 *Arbitrorum ſententiæ hodie in Regno reuideri poſſunt à iudice loci, per viam reclamationis,*
264 *Appellari non poteſt à iudice, qui reuocauit grauamen, quod fuerat comminatus.*
265 *Appellari poteſt ad papam ab omnibus ſententijs manifeſtam iniquitatem continentibus ſupremorum iudicum,*
266 *Appellari poteſt à vicarijs ſupremorum iudicum: quamuis ab ipſis principalibus appellari nequeat.*
167 *Appellari poteſt non ſolùm ab actibus iudicialibus, ſed etiam extraiudicialiter factis tam à iudice, quam à parte.*
268 *Appellatio extraiudicialis, quæ fit in cauſa beneficiali, habet vim citationis. & eſt mirabilis effectus.*
269 *Appellare non poteſt tertio ſuper eiſdem, qui in duplici appellatione ſuccubuit.*
270 *Appellari poteſt tertiò, quãdo per tertiam ſententiam infertur nouum grauamen.*
271 *Appellatio qualibet, eſt cõmunis vtriuſque partis: intantũ, quòd licet appellatus non poſſit per ſe appellare, poteſt tamen appellationi aduerſarij inhærere.*
272 *Appellatio licet tertiò fieri non poſſit, poteſt tamen de nullitate ſententiæ dici. & ſuccũbens ſuper iſta nullitate, poteſt iterũ appellare, tanquam à nouo grauamine.*
273 *Contumax verus non appellat.*
274 *Contumax verus quis dicatur. & quis fictus. nu. 277. & 279.*
275 *Cõtumax peremptoriè citatus ad ſententiam audiendam, non auditur appellans.*
276 *Contumax verus non allegat litis pendentiam, nec poteſt ſupplicare.*
277 *Contumax fictus an mulctari poſſit. & quid ſeruetur in Regno.*
278 *Pœna contumaciæ in vno tareno vel auguſtali, iuxta Regni conſuetudinem, intelligitur contra verum contumacem: & non contra fictum damnificatum.*
280 *Contumax verus non appellat à cõdem natione, neque taxatione expenſarum.*
281 *Conuictus & ſponte confeſſus non appellat. ſecus, ſi ſit conuictus, ſed nõ confeſſus. vel confeſſus non tamen ſponte, ſed formidine tormentorum.*
282 *Appellatio in factis notorijs non admittitur, niſi inferatur cauſa rationabilis.*
283 *Fabricantes falſam monetam, puniendi ſunt vltimo ſupplicio ſine appellandi remedio.*
284 *Damnatus de raptu virginis, appellare non poteſt.*
285 *Latro inſignis & famoſus, ſeditioſus, vel alicuius factionis author, nõ auditur appellans.*
286 *Appellatio non admittitur in crimine læſæ maieſtatis,*

Condem

287 Condemnatus de crimine ſimoniæ, non appellat.

288 Appellatio non eſt permiſſa condemnato de hæreſi.

289 Condemnatus pro delito publico ſeu fiſcali, non appellat: niſi quando fiſcus tractat de lucro.

290 Officialis condemnatus à proprio iudice, in malè geſtis de officio non appellat.

291 Officialis in ſyndicatu condemnatus, non poteſt appellare.

292 Ab interlocutoria non appellatur de iure ciuili. Secus de iure canonico.

293 Appellari non poteſt in cauſa, vbi de decima agitur.

294 A ſententia diffinitiua lata ſuper poſſeſſorio, non appellatur, ad effectum retardandæ executionis.

295 Appellatur à poſſeſſorio de iure canonico.

296 Appellari poteſt à ſententia ſequeſtri.

297 Ab interlocutoria lata in poſſeſſorio, poteſt appellari. & quæ ſit ratio.

298 Appellatio in poſſeſſorio valet, & ſuſpendit executionem: quando eius grauamen non poteſt reparari in petitorio. Idem, quo ad fructus, expenſas, & intereſſe. quia impedit executionem, num. 299.

300 Appellatur in poſſeſſorio, quando quis iniuſtè, & ſine cauſa poſſeſſione priuatur.

301 Appellari, quòd poſſit in poſſeſſorio, quando magnum eſt præiudicium: vt quia eſt difficilis probatio in petitorio: & tūc ſuſpendit executionem.

302 Appellatio in poſſeſſorio valet, quādo miſſus in poſſeſſionem, lucratur fructus.

303 Appellari poteſt à poſſeſſorio miſto.

304 Appellatur à ſententia dolo iudicis ſuper poſſeſſorio lata.

305 Appellari poteſt, quando de poſſeſſorio tractatur. per viam contractus: & non per momentaneum iudicium.

306 Appellatio fieri non poteſt a[illegible], quem quis ſemel approbauit.

307 Appellari nō poteſt: qñ creditor hypothecaria agit ad auocādū pignus & qualiter.

308 Agens hypothecaria, petitorio & nō poſſeſſorio agere dicitur.

309 Appellari quòd non poſſit à ſentētia lata in ſaluiano interdicto.

310 Appellari, quòd non poteſt à decreto adſiſtentiæ idem in omnibus decretis affirmatiuis ad effectum retardandæ executionis. ſed poteſt de nullitate dici. & quæ ſint iſta decreta.

311 Ne teſtamentum aperiatur, vel ne ſcriptus hæres in poſſeſſionem mittatur, non appellatur.

312 A ſententia lata in interdicto: quorum bonorum. non appellatur.

313 Appellari non poteſt à nominatione publici muneris, vtilitate priuati. Secus ſi eſt publicum, etiam vtilitate: quia poteſt appellari.

314 Collectas ſoluere tenetur exemptus, qui deſcribi patitur in libro ſoluentium collectas, ſi infra .x. dies non appellat.

315 Appellari non poteſt in cauſis minimis & breuioribus. & præſertim in Regno, in cauſis duarum vnciarum,

316 Intellectus l. & in maioribus. C. de appellatio.

317 A ſententia abſolutoria lata in cauſa criminali, ex mero officio, vel ad denūtiam, non poteſt appellari.

318 Appellari non poteſt à ſententia torturæ in caſu, quo conſtat per vnum teſtem de viſu, & publicam famam.

319 Appellatio non admittitur, in caſibus celeritatem requirentibus.

320 Condemnatus ſuper actione ad exhibendum, non appellat.

321 Appellari non poteſt, quando cauſa deciſa eſt per iuramentũ delatum, vel relatum.

322 Clericus regularis non poteſt appellari à correctione abbatis.

323 Clericus ſecularis appellat à correctione.

324 Abbatis maior eſt poteſtas in monachum regularem, quam epiſcopi in clericum ſecularem.

325 Appellari non poteſt, quando cauſa cõmiſſa eſt per principem, appellatione remota. & qualiter hoc procedat.

326 Princeps ſolus in reſcriptis clauſula: appellatione remota. vtitur.

327 Clauſulæ: appellatione remota. qui ſint effectus. & quid operatur.

328 Clauſula: appellatione remota. nihil operatur in præiudicium tertij.

329 Princeps poteſt appellationem tollere.

330 Appellationi poteſt tacitè & expreſsè renuntiari: etiam infra decem dies. & per dictam renũtiationem non poteſt quis vlterius appellare.

331 Litigans coram iudice à quo, poſt appellationem interpoſitam, appellationi renuntiare videtur. & nu. 413.

332 Reductioni ante ſententiam renũtiari non poteſt. Secus in appellatione.

333 Appellationi renuntiari non poteſt, nolente appellato.

334 Appellatio friuola eſt ab omni actu prohibita. & qui friuolè appellat poteſt vt contumax excommunicari. & alias pœnas patitur.

335 Limitatio ad glo. in l. j. §. fi. ff. à qui. app. non li.

336 Appellatio friuola, ſeu fruſtratoria, vel temeraria, quæ dicatur.

337 Appellans temerè & friuolè, iniuriam iudici facere dicitur. Secus, ſi iuſtè.

338 Limitatio l. & in maioribus C. de appellatio.

339 Appellari non poteſt à iuramẽto in litem, de iure ciuili: Secus de iure canonico,

341 Appellari non poteſt à ſententia nulla.

342 Appellans, qui nihil produxit in cauſa principali, non auditur, niſi refectis expenſis.

343 Appellatio generalis ab omni grauamine quod poſſet alicui irrogari, non valet.

344 Appellari non poteſt à mãdato, quòd quis in eccleſia ſua reſideat.

345 Appellatio non permittitur ab actu, ſecundum leges facto.

346 Appellari non poteſt à breuitate termini ad probandum in cauſa feudali.

347 Appellatio non eſt permiſſa à decreto, quòd quis fuit habitus pro confeſſo. ex eo, quia voluit ſe examinare, vt principalem.

348 Conuictus de furto manifeſto, appellare non poteſt.

349 Punitus de crimine pœna legitima: quia confeſſus eſt delictum, non appellat.

350 Appellari non poteſt à mandato facto, vt quis declaret an ſcriptura ſit ſua.

351 A reuocatione delegationis cauſæ non poteſt appellari.

352 Appellari non poteſt ab eo, cui eſt commiſſa cauſa ſecundum conſcientiam.

353 A iudice habente poteſtatem iudicandi, ſecundum eius arbitrium, quòd poſſit appellari.

354 Appellari non poteſt ab omni actu à lege in poteſtate iudicis commiſſo, & non in neceſſitate.

355 Appellatio ab omni interlocutoria, eſt permiſſa in omnibus caſibus, in quibus non eſt permiſſum appellare à diffinitiua. & quæ ſit ratio.

356 Leges prohibentes appellationem, ſunt odioſæ & reſtringendæ.

357 Appellatio debet fieri ad ſuperiorem proximum

Quid sit Appellatio

proximum: non autem ad diſtantem, obmiſſo medio.

358 Appellatur à quocunq; principe, ad papam obmiſſo medio: de iure canonico. ſed de iure ciuili non appellatur ad principem, obmiſſo medio.

359 Appellari non poteſt ad papam à ſubdelegato, quando ſubdelegans aliquid ſibi reſeruauit. ſed debet appellari ad proximum ſubdelegantem. & hoc procedit ſi excipiatur. aliàs ſecus. & numero.367.

360 Appellatur ad legatum papæ. & etiam ad patriarcham, obmiſſo medio.

361 Scholaris appellare poteſt ad principem, obmiſſo medio: & ab omni grauamine.

362 Appellatio ad ſuperiorem, obmiſſo medio, valet, ſi non opponitur.

363 Conſuetudo inducere poteſt, vt appelletur ad ſuperiorem obmiſſo medio.

364 Appellatur ad ſuperiorem, obmiſſo medio, quando medius eſt inhabilis, vel ſuſpectus.

365 Arbitri eliguntur, quando epiſcopus cum ſubdito ſuo litigat. & ab eis ad papam appellatur. Idem, quando appellatur ab arbitris electis ſuper recuſatione ſuſpecti.

366 Appellari hodie poteſt in Regno, à quocunq; iudice, ad Regem, vel ad magnam curiam vicariæ, obmiſſo medio.

367 Appellari poteſt ad principem, obmiſſo medio, à ſubdelegato principis, quando ſubdelegatus nihil ſibi reſeruauit: aliàs ſecus. & nume.375.

368 Appellatur obmiſſo medio, quando proximus ſuperior eſt impeditus: vel cum inferior à quo appellatur, iudicauit.

369 A vicario non appellatur ad eum, qui eum dedit vicarium. ſed ad ſuperiorem ipſius dantis.

370 Appellari non poteſt à vicario generali ad epiſcopum. ſecus à vicario foraneo vel rurali.

371 Reſtitutio in integrum, peti poteſt contra ſententiam epiſcopi, coram eius vicario: & econtrà.

372 Appellatur à vicario principis, ad ipſum principem.

373 Vicarius epiſcopi, ordinarius dicitur in his, quæ de iure communi in eum tranſeunt. ſecus in his, quæ non tranſeunt, niſi ſpecialiter ſibi per epiſcopum committantur. prout ſunt cauſæ criminales. & beneficiorum collationes. quia in his eſt delegatus. & ab eo appellatur ad epiſcopum committentem.

374 Appellari poteſt à delegato epiſcopi, ad vicarium ſuum.

375 Appellatur ad delegantem à ſententia delegati. & nō ad alium ſuperiorem. Quid autem de ſubdelegato.

376 Appellari non poteſt ad delegantem, qui ob ſuam ſuſpicionem delegauit.

377 Imperio vacante appellatur ad papam, obmiſſo medio.

378 Appellatur ad decuriones ciuitatis, quando abeſt iudex appellationis.

379 Epiſcopus ciuitatis adiri poteſt, ſi iudex iniuſtitiam facit.

380 Appellatur ad delegantem laicum, quando cauſam commiſit epiſcopo: non autem ad papam.

381 Appellatur ad ſuperiorem eccleſiaſticum, quando iudex eccleſiaſticus & ſecularis ſuper eadem cauſa iudicauerunt.

382 Reductio fit ad ſuperiorem eccleſiaſticum, quando clericus & laicus ſunt arbitratores.

383 Laici inquiſiti ſimul cum clerico, à iudice ſeculari, omnes debent remitti ad iudicem eccleſiaſticum.

384 Appellatur ad capitaneum ciuitatis, ab-

iniuſto decreto decurionum.

385 Appellationis iudex eſſe non poteſt, qui merum & miſtum imperium non habet.

386 Appellatio fit ad epiſcopum à iudice laico, pronuntiante ſe competentem in cauſa ſpirituali.

387 Appellari poteſt ad magnam curiam vicariæ ab omnibus ſententijs omnium iudicum ordinariorum Regni. & etiam à delegato Regis.

388 Iudex, à quo, tenetur omnem appellationem admittere. aliâs punitur de iure ciuili & canonico.

389 Iudex à quo, nihil poteſt innouare, appellatione pendente: vel decendio dato ad appellandum: & innouata reuocantur per remedium attentatorum.

390 Attentata pendente appellatione iudiciali, aliter reuocantur, quàm in extra iudiciali.

391 Attentata vt reuocentur, debet appellatio eſſe intimata iudici & parti. nam attentata ab ignorantibus appellationem, non reuocantur. & reuocatio parte citata fieri debet.

392 Attentatorum reuocatio petitur vſque ad concluſionem in cauſa.

393 Excommunicationis exceptio, non obſtat petenti reuocationem attentatorum,

394 Petenti reuocationem attentatorum. non poteſt opponi proprietatis exceptio.

395 Attentans appellatione pendente, tenetur ad fructuum inſtitutionem.

395 Attentata duplici via reuocantur.

397 Iudex in dubio pronuntiare debet appellationem non eſſe deſertam.

398 Appellationem eſſe deſertam poteſt iudex pronuntiare ex officio, abſque exceptione.

399 Appellatio deſerta efficitur ob non proſequutionem infra legitima tempora.

400 Appellatio efficitur deſerta, ſi appellans non præſentat proceſſum iudici ad quem, infra quinquaginta dies: Verùm in ſacro concilio eſt ſtylus, quod cauſa reuidetur ex eiſdem actis: etiam poſt quinquaginta dies.

402 Reſtitutio in integrum peti poteſt aduerſus temporis lapſum: appellatione deſerta infra quadriennium,

403 Appellans impeditus à iudice, qui voluit infra terminum literas expedire, poteſt appellationem proſequi vltra terminum decurſum.

404 Appellatio in cauſis beneficialibus non efficitur deſerta per lapſum termini dati à iudice: nec vnquam eſt deſerta, quoad iudicem.

405 Appellatio an & quando efficiatur deſerta, ob non petitionem Apoſtolorum.

406 Appellans quos actus implere debet, vt appellatio non efficiatur deſerta.

407 Apoſtolos hodie in Regno, non eſt neceſſe petere inſtanter & inſtantiſsimè: ſed ſufficit ſimpliciter, & ſemel.

408 Appellatio non efficitur deſerta, per lapſum quinquaginta dierum, quando appellans ſuam fecit diligentiam: & per iudicem ſtetit. ſed ceſſante impedimento, deſeritur, ſi non ſolicitat. & ſuprà numero. 403.

409 Appellatio deſerta efficitur, appellante non comparente in die ſtatuto per iudicem ad recipiendos Apoſtolos, etiam ſi iudex non venerit ad locum.

410 Appellatio ab interlocutoria, efficitur deſerta, eo ipſo, quòd non admittitur. & appellans non appellat iterum à non admiſsione.

411 Appellatio cenſetur deſerta eo ipſo, quòd appellans aliquid contra aduerſarium innouat: vt quia ipſum ſpoliat.

Appellationi

412 *Appellationi renuntiat, petens dilationem ad ſoluendum.*

413 *Faciens actum incompatibilem cum appellatione, appellationi renuntiat.*

Secundus actus principalis qui emergit in hac vltima parte iudicij, eſt appellatio. nam lata ſententia diffinitiua: illa pars, quæ ſentit ſe grauatam, poteſt appellare ad ſuperiorem infra decem dies: vt in authen. hodie. C. de app. Et quoniam iſta materia appellationis eſt quotidiana & prolixa, quę in rei veritate exigeret vnum magnum tractatũ: ideò obmiſsis ſuperfluis, nitar hic pro aliquali introductione practicantium, prout breuius potero eam attingere. & ipſam examinabo per octo quæſtiones principales: referendo dicta magis notabilia & quotidiana. Et prima q. erit, quid ſit appellatio. Secunda qualiter fiat appellatio. Tertia, quando fiat appellatio. Quarta, à quibus iudicibus & actibus appelletur. Quinta, ad quẽ iudicem appellari debeat. Sexta, quibus appellationibus ſit deferendum vel non. Septima, quid poſsit facere iudex appellatione pendente. Octaua & vltima, quando & ex quibus cauſis appellatio dicatur deſerta.

VENIO ad primam. Et quæro quid

1 † ſit appellatio. hanc diffinitionem ponit Barto. in l. j. in prin. ff. de app. & Abb. in rub. extra de app. & ibi etiam Philip. ſimiliter Bald. ponit in rub. C. eod. titu. Et breuiter obmiſsis alijs diffinitionibus, placet mihi illa diffinitio: videlicet, appellatio, eſt prouocatio ad maiorem iudicem ratione grauaminis illati vel inferendi. in hac diffinitione ille terminus, prouocatio. ponitur loco generalis: quia plus continet prouocatio, quàm

2 appellatio. † nam prouocatio, eſt omnis actus, per quem iudicis officium ſeu auxilium imploratur: vt dicit Barto. in l. ſi minoris. col. ij. verſic. tertio modo legitur, & c. ff. de admi. tut. intantum, quòd prouocatio continet appellationem iudicialem & extraiudicialem. ſed appellatio ex proprio ſignificatu continet iudicialem tantùm: non extraiudicialem: vt habetur in c. cùm ſit romana. & ibi Abb. in verſi. not. & Philip. in vltimo not. de appel. & idem Abb. in c. fi. in j. not. de ſeq. poſ. & fruc. vbi plus dicit, quòd omnis appellatio poteſt dici prouocatio: ſed non econtrà: & ſequitur Feli. in rub. de app. in princ. ergo prouocatio eſt genus. l. inter agnatos. ff. vn de legi. & l. ſi quid earum. §. interemptum. ff. de legat. iij. ¶ † Sequitur in 3
diffinitione. ad maiorem iudicem &c. hoc ideò ponitur: quia de natura appellationis eſt, vt fiat de minori iudice ad maiorẽ: non enim eſt ęquum, vt minor corrigat errorem maioris iudicis: ſed potius econtrà: vt nota. gloſſ. in c. de conſue. lib. vj. vbi plus dicit, quòd non poteſt etiam conſuetudine induci, vt appelletur à maiori ad minorem, vel ad parem. & ſequitur Philip. in rub. de appel. & ibi communiter docto. ¶ † Sequitur in 4
diffinitione: ratione grauaminis illati vel inferendi. hoc ideò dicitur: quia non ſolùm ab illato, verùm etiam à futuro grauamine poteſt appellari: vt habetur per docto. in c. vt

debitus.de app.& dicam infrà in iiij.
q.quando hoc habeat locum ¶ Super
iſta.q.quia hîc congruentius accidit,
eſt ſciendum,quòd in iure habemus
plures terminos ſuſpenſiuos cauſa-
rum.qui ſunt iſti : videlicet,appella-
tio,prouocatio , relatio, reclamatio,
ſupplicatio,recuſatio,reſtitutio,que-
5 rela,reductio,& dilatio.¶ † Appella-
tio propriè dicitur,quando aliquis in
iudicio ſe aggrauat ab aliquo actu iu
diciario tendente in eius læſionem,
habendo recurſum ad ſuperiorem:vt
ſuprà declaraui in diffinitiõe appella
tionis:& de hoc termino loquitur to
6 tus tit.ff.& extrà de app.¶ † Prouoca
tio,eſt nomen magis generale com-
prehendens appellationem iudicia-
lem & extraiudicialem : vt habetur
in d.c.cùm ſit romana.de appel.dici-
tur enim actus , per quem auxilium
iudicis imploratur : vt ſuprà dixi . &
no.Barto.in d.l.ſi minoris.col.ij.ff.de.
admi.tu quicunq; enim auxilium iu-
dicis implorat,dicitur iudicem pro-
uocare.quandocunq; tamen iſti duo
termini ſcilicet.appellatio & prouo-
catio,confunduntur:& vnus pro alio
ponitur:vt habetur in l.tale pactum.
§.qui prouocauit.ff.de pact.& l.ſi a-
ctor.& l.ſi apud.& l.ſi quis prouoca-
7 tiõe.C.de app.¶ † Relatio poteſt mul
tipliciter intelligi.primò enim dici-
tur relatio , quando iudex conſulit
principem : puta in aliqua cauſa ar-
dua : & expectat reſponſionem prin-
cipis in illa cauſa,qualiter habeat in
ea procedere:vt not.Specu.in titu.de
rela.in princi.& de hac relatione lo-
quitur text.in l.j.& fi.& ibi Barto.&
Bald.C.de rela.& in c.intimaſti.& ibi
per Philip.& docto.de app.ſecundo
modo dicitur relatio , quæ fit ex ne-
ceſsitate delegationis.vt quãdo prin
ceps vel alius ſuperior delegat ali-
quam cauſam alicui cum poteſtate
procedendi vſque ad ſententiam ex-
cluſiuè:& completo proceſſu lapſum
trãſmittat ipſi principi decidendum.
nam illa tranſmiſsio proceſſus dici-
tur relatio . & de hac tractatur in c.
conſtitutus . de app.& tangunt Abb.
Philip.& Cardi.in c.intimaſti.eod.ti-
tu.vbi plus dicunt,quòd ſi eſt ſtatu-
tum tempus procedendi per princi-
pem:puta vt procedat infra duos men
ſes : & poſteà proceſſum referat non
poteſt delegatus referre , niſi finito
termino:quia proceſſus debet expe-
diri infra terminum:relatio verò de-
bet fieri poſt terminum : aliâs non
valet:niſi de conſenſu vtriuſque par-
tis.ita tenet Philip.in dicto capitulo
intimaſti . columna tertia verſiculo
ſecundò fit relatio &c . & ibi etiam
Cardi . in prima columna . ¶ Tertio
modo dicitur relatio , quæ fit ex na-
tura cauſæ : vt quia eſt aliqua cauſa
maior , puta feudalis : de qua iudex
inferior cognoſcere non poteſt:nam
debet eam referre ad ſuperiorem iu-
dicem competentem : vt habetur in
capitulo maiores . de baptiſm.& in
dicto capitulo vt debitus & dicto
capitulo intimaſti.& ibi etiam Phi-
lip . in tertia columna de appella.
¶ Quarto modo dicitur relatio,quæ
fit in regno communiter in ſacro
concilio:& in magna curia vicariæ:
videlicet,quando vice protonotarius
committit cauſam in concilio de-
uolutam vni ex regijs conſiliarijs,
vt fabricato

vt fabricato proceſſu,in ſacro concilio referat.Similiter quando regens magnæ curię committit cauſam alicui iuriſperito,vel vni ex iudicibus: vt fabricato proceſſu referat votum ſuum.nam in iſto caſu ille commiſſarius procedit ſolus in cauſa : & facit proceſſum vſque ad concluſionē incluſiuè : & deinde ſcribit votum ſuum,& ipſum refert concilio vel in magna curia,vnà cū toto proceſſu: & ſecundum eius votum profertur ſententia per totum concilium:quatenus ipſi ſacro conſilio iuſtum videtur:& figuratur ſententia ſub nomine concilij ſeu regię maieſtatis.& de hac relatione eſt ritus magnæ curiæ in numero.161.qui incipit:item ſeruat dicta curia cōmittere cauſas &c. & de hac relatione loquuntur duæ deciſiones concil.Neap.quarum vna eſt in num.28.& alia in nume. 47.

8 ¶ † Quinto modo dicitur relatio,quādo petitur conſilium iuriſperiti in aliqua cauſa:puta quādo iudex idiota vult ferre ſententiam ſecundum conſilium iuriſperiti:nam tranſmittit proceſſum iuriſperito vnà cum literis relationis:in quibus literis narrat caſum,ſuper quo conſulit ipſum. iſta appellatur relatio:quia refert ſe ad conſilium iuriſperiti:& tenetur in narratione caſus referre totam cauſam pro vtraque parte:aliâs pars,quę læditur,poſſet appellare ab illa formatione puncti.ita plenę tenet Philipp.in d c. intimaſti.in iij.nota. vbi plus dicit , quòd quando iudex vult figurare caſum ſeu punctum tranſmittendum iuriſperito , debet illum formare in præſentia vtriuſque partis:& de eo debet dare copiam partibus,ſi voluerint:& talis copia debet eſſe in forma authentica cum ſigillo notarij.& hoc fit,ne aliqua partium lædatur in formatione caſus,ſi fortè tacerētur iura alterius partis. Si autē partes diſcordarent in formatione puncti , tunc iudex ex ſuo officio in contumaciam partium poteſt punctum formare. ita hæc omnia dicit Philipp.in d.c.intimaſti. & ibi etiam Abb.& Car.

9 ¶ † Ex quibus elicio bonam practicā in caſu quotidiano:quòd quando iudex vult tranſmittere proceſſum ad conſilium iuriſperiti:vel vult referre caſum vel punctum pro habendo concilio poteſt litigator requirere iudicē,quòd antè,quā trāſmittat proceſſum vel formationem caſus , debeat ſibi dare copiam literarū , quas mittit iuriſperito ad videndum,vtrū ſit grauatus in aliquo ſuper formatione caſus:& tenetur iudex dare dictam copiam ad requiſitionem litigantis:aliâs poſſet appellari:per prędicta.Puto tamen , quòd iudex non debeat dare copiam nominis iuriſperiti : quando ſecretò mittitur ad iuriſperitum,allegatis alijs ſuſpectis: ad hoc ne ille iuriſperitus poſsit ſubornari vel trahi ad votum alterius partis:ſed quando publicè mittitur: puta de voluntate partium,tunc debet edi etiā nomen iuriſperiti.Quod nota:quia quotidie euenit iſte caſus: & pauci aduertunt in petendo copiam dictarum literarum. & vt plurimùm iſti iudices idiotæ pendent pro aliqua parte : & ſolent ſcribere literas comendatitias in fauorē alterius.

quæ literæ ſolent mouere animum aliquorum conſultorum in præiudicium alterius partis: & mihi id pluries euenit, quãdo fuerunt mihi trãſmiſſi aliqui proceſſus per iudices idiotas diuerſorum locorum: nam fuerunt mihi trãſmiſſæ literæ commendatitiæ in fauorem alterius. Verùm non abſtraxerunt animum meũ à recto iudicio: & idem rogo, quòd omnes conſultores faciant, & prædicta etiam tenet Specul. in titul. de rela. §. qualiter.

10 ¶ † Scias etiam ad propoſitum materiæ noſtræ, quòd relatio eſt actus ſuſpenſiuus, ſicut appellatio: nam relatione pendente nihil poteſt innouari. tex. eſt & ibi Bal. in l. fin. C. de rela. vbi infert, quòd quandiu cauſa tranſmiſſa eſt ad conſilium iuriſperiti, iudex non poteſt interim ferre ſententiam ante conſilium habitum ab illo iuriſperito: & habetur in l. ex illo. & ibi Bald. & doct. C. de app. & per Bar. in l. j. C. de rela. & Bald. in c. intimaſti. de app. An autem ſi iudex procederet relatione pendente, proceſſus ſit nullus: vel eſt opus appellatione? vide pulchrè per Car. in d. cap. intimaſti col. pe. & fi. vbi relatis omnibus opin. aliorum, finaliter ponit bonam diſtinctionem cũ veris cõcluſionibus, ad cuius dicta me remitto.

11 RECLAMATIO, † Eſt quidam terminus generalis, & refertur ad illas ſententias, à quibus de iure non appellatur. vnde poteſt referri ad ſententias arbitrorum: & tunc reclamatio eſt idem, quod reductio ad arbitrium boni viri: vt habetur per Sali. in l. cùm anteà §. j. C. de arbi. & Abb. in conſi. ij. col. fi. in primo volu. vbi iudicium reductionis, appellat iudicium reclamationis: & ſic æquiuocat iſta duo vocabula. Item, poteſt referri ad ſententias principum vel præfecti prætorio: & tunc reclamatio eſt idẽ, quod ſupplicatio: de qua habetur in l. j. C. de ſen. præfec. præto. & per Spe. in toto tit. de ſupplicatione. & ita accipitur hodie in ſacro cõcilio Neapol. à cuius ſententia non licet appellare, ſed reclamari poteſt: & idẽ importat iſta reclamatio, quod ſupplicatio: de qua habetur & fit mẽtio in deciſio. 231. concil. Neapo. iſta enim reclamatio fit ad idem conſilium: quia profert ſententias ſub nomine regiæ maieſtatis. de cuius materia plenè dicam infrà proximè, in verſic. ſupplicatio.

12 SVPPLICATIO, † Dicitur propriè, quando aliquis reclamat à ſententia principis, vel à ſententia præfecti prætorio: nam ab huiuſmodi ſententijs propter excellentiã iudicum non poteſt de iure appellari: ſed ſolùm is, qui ſentit ſe grauatum, poteſt ſupplicare apud eundem principem vel pręfectum: vt ipſe idẽ cauſam reuideat: & ſuo grauamini prouideat. & ita fit hodie in ſacro concilio. & iſta appellatur ſupplicatio, quæ alio vocabulo dicitur reclamatio: vt dixi ſuprà proximo verſic. ita habetur in d. l. j. C. de ſententen. præfect. præto. & in l. ſi quis. & authen. quę ſupplicatio. C. de pre. imp. offe. & not. Spe. in tit. de ſupplicatione. §. j. & per totum. & eſt tex. in l. j. in prin. ff. à qui. app. non licet. & in l. præfecti. ff. de mino. & habetur in cap. ex literis. & ibi

& ibi per Abb.de in inte.reſti.

13 ¶†Amplia hoc procedere non ſolùm in ſententia principis & præfecti prę torio: verùm etiā in ſententijs aliorum inferiorum admittitur ſupplicatio, quādo prohibetur appellatio: vt puta, ſi prohibetur appellatio per ſtatutum, vel per principem commit tentem cauſam appellatione remota: nā tunc ex quo ceſſat remediū ordinariū: ſcilicet, appellationis, admittitur extraordinariū: ſcilicet, ſupplicationis. ita tenet Abb. in d.c. ex literis. in iiij. not. & in glo. in ver. ſupplicauit. aliâs autem nunquā admittitur ſupplicatio, vbi poteſt habere locū appellatio: vt ibi habetur: & ibi etiā Abb. in d.c. ex literis in vltimo nota. ponit deſcriptionem & diffinitionem ſupplicationis: dicens, quòd ſupplicatio, eſt quædam precum porrectio facta principi: per quā ex quadam benignitate ſuperior reſtituit ſupplicantem aduerſus ſententiam, cōtra quam non cōpetit remedium ordinarium: ſcilicet, appellationis.

¶Non tamen intelligas indiſtinctè, quòd in omnibus caſibus in quibus remouetur appellatio, habeat locum ſupplicatio: quia imò in multis caſibus, in quibus quis non poteſt appellare. minimè poteſt ſupplicare: vt ecce.

14 †verus contumax non appellat l. ex conſenſu. §. fi. ff. de appel. & l.j.C. quo. app. non recip. & ſicut nō poteſt appellare: ita minimè poteſt ſupplicare: ſecundum Ioan. de imo. in d.l. ex conſenſu. §. fin. & Philip. Decium in conſil. xxxiiij. colum. j. in princ. & ſuper hoc tradit vnam magiſtralem regulam Iaſon. in authen. quæ ſupplicatio. colum. ij. in fin. C. de preci. imp. offe. quòd vbi quis prohibetur appellare propter excellentiam iudicis, & ſic in priuilegium ſententiæ latę: tūc poteſt ſupplicare. Sed vbi non poteſt appellare de iure communi, minimè poteſt ſupplicare.

15 ¶† Differt autem ſupplicatio ab appellatione in pluribus. & primò, quia appellatio debet fieri infra decem dies: vt in authen. hodie. C. de appel. Supplicatio verò poteſt fieri infra decem dies: & etiam infra duos annos. Verùm in hoc eſt differētia: quia quando fit infra decem dies, ſi pars victrix vult petere executionem ſententiæ non aliter fit executio, niſi præſtiterit ſatiſdationem de reſtituēdo executionem in caſu, quo ſententia fuerit retractata: vt eſt text. in d. authen. quæ ſupplicatio. ſed quando fit infra duos annos, fit executio, etiā ſine dicta ſatiſdatione. ita declarat Abb. in d.c. ex literis. colum. pen. ver. & in fine glo. & c. de in inte. reſti. & Specu. in tit. de ſupplica. §. j. verſicul. ſolus tamen &c.

16 ¶†Secundò differt: quia appellatione pendente, non poteſt fieri executio: vt toto tit. nihil nouari appellatione pend. ſed pendente ſupplicatione, fit executio cum dicta ſatiſdatione: eo modo, quo ſuprà dixi: vt d. authē. quę ſupplicatio. & not. Spe. in tit. de ſupplica. §. differt. & not. Bal. in d. authē. quæ ſupplicatio. in ij. not. Verùm in hoc eſt prodita in regno noua declaratio per ritū magnæ curiæ: ſcilicet, quòd licet fiat executio per iudicem pendente ſupplicatione: intelligitur tamen quoad cauſam prin cipalem

cipalem:non autem quoad expenſas. Nam in expenſis non fit executio pendente ſupplicatione:etiam ſi victor offerat ſatiſdationem. de hoc eſt ritus magnæ curiæ in numero. x. qui incipit: item ſi contingat cauſas &c. & eſt de deciſio. 231. concil. Neapol.

17 ¶ † Tertiò differt:quia appellatio fit ad alium iudicem ſuperiorem : non autem ad eundem,qui pronuntiauit. l.eos. C. de app. Supplicatio verò fit ad eundem iudicem,qui pronuntiauit. vt d. authen. quæ ſupplicatio. & ibi gloſſ. & doƈto. & Specul.in d. tit.de ſupplica.§.j.verſi.ſolus tamen. Et ita ſeruatur hodie in ſacro concilio:quia ſupplicatur ab eius ſententia eidem ſacro concilio : vt eam reuideri faciat.& interim non fit executio in expenſis:vt habetur in deci. 231.concil.Neapol.

18 ¶ † Quartò differt:quia appellatio,eſt remedium ordinarium, & concernit meram iuſtitiam.quia eſt ſpecies defenſionis.c. cùm ſpeciali.§.porro. de app.& Soc.in conſi.cxcv.col.iij.verſi. confirmatur. nam appellatio &c. in ij.vol.ſupplicatio verò cõcernit gratiam: & eſt remedium extraordinarium: conceditur enim ex mera benignitate & gratia principis: vt colligitur ex nota.per Abb.in d.c.ex literis. in vltima not.de in inte.reſti.

19 ¶ † Quintò differt : quia appellans, qui nihil poſuit, nec probauit in cauſa principali , non auditur , niſi ante omnia reficiat expenſas:vt diƈtat regia prag. quæ incipit : qui in cauſa. Secus eſt in eo,qui ſupplicat:quia nõ tenetur reficere expẽſas,etiã ſi nihil poſuit nec probauit. ita de hoc eſt deci.concil.Neapo.numero.231.

20 ¶ † Sextò differt:quia lite pendente poteſt à quocunque grauamine appellari ante diffinitiuam ſententiam c.vt debitus.de app.& habetur in l.ij. & iij.ff.de app.reci.& ibi per Bartol. ſed ſupplicare non licet ante diffinitiuam ſententiam l.ij.C.vt lite penden.& not.Spec.in tit. de ſupplica.§. differt.verſic.item ante &c.

21 ¶ † Septimò differt:quia appellare permittitur his à qualibet ſententia: vt habetur in l.j.C.ne.lib.ter.prouo. ſed ſupplicari non poteſt,niſi ſemel: vt eſt tex.& ibi Bald.in l.ſi quis C.de prec.impe.offe.& not.Specul. in d.§. differt in fina.verbis.& habetur in d. deci.235.concil.Neapo.in fi.

22 ¶ † Oƈtauò differt:quia qui appellat, conqueritur de iudice,quòd iniquam tulerit ſententiam. ſed qui ſupplicat, non debet conqueri de iudice: quia turpe eſſet allegare iniquitatẽ tam magni iudicis:ſed debet allegare negligentiam ſuam propriam : & petere veniam proprij erroris: vel allegare circumuentionem aduerſarij:vt habetur in l.præfeƈti.ff.de mino.& not.Azo.in ſumma. C. de ſenten.præfeƈt. præto. & Matth. de afflic.in præludijs conſti.in x. q.in iiij. fallentia.

23 ¶ † Conueniunt autem ſupplicatio & appellatio:quia ſi fit eadem die, qua fertur,ſententia,poteſt tam ſupplicatio,quã appellatio fieri viua voce: ſed ſi fieret poſteà, nõ valet : niſi fiat in ſcriptis.ita declarat Iaſon.in d.authen.quæ ſupplicatio.in fina.col.

24 RECVSATIO,† Eſt ſext⁹ aƈtus ſuſpenſiuus.

ſuſpenſiuus.& habet locum, quando iudex ex aliqua iuſta cauſa redditur ſuſpectus:nam poteſt recuſari:& interim ſuſpenditur eius iuriſdictio: quia recuſatione pendente non poteſt ad aliquem actum procedere in illa cauſa:& ſi procedit:proceſſus eſt nullus:ſecundũ Bar. & doc. in l.quia poterat.ff. ad trebel. & dixi ſuprà in quarta parte:in xvj.diſt.verſi.ij.dicitur iudicium nullum,&c.¶Qualiter autem hodie proponatur iſta recuſatio iudicis,maximè in regno : & an iudex recuſatus poſsit cauſam alteri delegare. Dixi ſuprà in iiij. parte in quinta diſt.verſi.xv.differunt, &c.& verſi.ſeq.De hac materia iudicis ſuſpecti & eius recuſationis, tractatur plenè per Lanfr. in c.quoniam contra.in verſi.recuſationes.de proba.& per doct.in c.ſuſpicionis. de offi.deleg.& in c.poſtremò.& c.ij. requiris. & c. cùm ſpecialis. de appella.& per doct.maximè Iaſ.in l.apertiſsimi. C. de iudi.

25 ¶† Et inter alia dicta nota vnum, quòd exceptio recuſationis debet opponi, non ſolùm ante litem cõteſtatam:verùm etiam debet eſſe prima exceptio, quæ opponi debet ante omnes dilatorias:quia ſi opponitur alia dilatoria, cenſetur prouocari iudex, vt ſuper ea pronuntiet:& ſic inducitur conſenſus in iudicem: vnde poſteà non poteſt recuſari. ita dicit Lanfr.in d. verſic.recuſationes. in prin.per ea, quæ notant Bartol.& doct.in l.quidam conſulebat.ff.de re iudi.& glo.& doct.in c. inter monaſterium. de re iudic. & dixi ſuprà in xij.dſtin.verſi.ſcias tamen pro complemento &c. & vide quæ dicã infrà in fine ſequentium cauſarum.

26 ¶†Vnam tantùm q. puto hîc attingendã pro vtilitate huius materiæ, poſt quàm hîc incidit eam tractari: videlicet, quæ ſint cauſæ ex quibus poteſt iudex,vt ſuſpectus recuſari:& dic,quòd multæ ſunt:quarum aliqua quas recolo hîc ſubijciam.

27 ¶ † Prima igitur cauſa iuſtæ ſuſpicionis eſt,quando iudex eſt familiaris alterius partis : quæ familiaritas debet eſſe magna : quia modica non ſufficit.tex.eſt in c.inſinuante. & ibi Abb.& Felyn.& etiam gloſ.de offic. dele.& ibi declaratur plenè per doc. maximè in fin.colũ.quis dicatur domeſticus : & quis familiaris : & per Spec.in tit.de iudi.deleg.§. ſupereſt. verſic.item ſi eſt nimis &c.

28 ¶ † Secunda cauſa ſuſpicionis eſt, quando iudex ordinarius eſt ex aliqua iuſta cauſa ſuſpectus:nam poteſt ex eadem cauſa recuſari eius vicarius : licet in ſpecie contra vicarium nulla alia ſit ſuſpicio:ſecũdum Abb. & Felyn.in d.c. inſinuante. colum.j. de offic.deleg.

29 ¶ † Tertia cauſa eſt , quando iudex eſt conſanguineus alterius partis:vt habetur in c.poſtremò. de app.& in c.accedens.el. ij. vt lite non conteſt. Idem, ſi eſt affinis:vt habetur in dictis iuribus.& in l.qui iuriſdictioni. ff.de iuriſdict.om.iud.† quod tamen non procedit, quando iudex eſſet æqualiter coniunctus vtrique parti: quia nõ poteſt tũc vt ſuſpectus recuſari:ſecundum Bar.in d.l.qui iuriſdictioni.in prima lect. & per prædicta infert Abb. in d. c. inſinuante.col.ij. in prin.ver.nota ibi,&c. quòd quãdo

30 iudex eſt conſanguineus prælati ali
cuius eccleſiæ,poteſt recuſari, vt ſu-
ſpectus in cauſa illius eccleſiæ.Adde
prædictis Phili.in d.c.poſtremò. col.
31 vj. de appel. ¶ † Quarta cauſa eſt,
quando dominus eſt ſuſpectus: nam
propter ſuſpicionem domini poteſt
tota eius familia allegari ſuſpecta:
ſecundum Abb.in d.c. inſinuãte. col.
ij.in fi.de offi.dele. & ibi etiam Feli.
32 Quinta cauſa eſt, quãdo quis vellet
eſſe iudex in cauſa propria: vt d.l.qui
iuriſdictioni.ff.de iur.om.iudi. & l.
33 C.ne quis in ſua cauſa. † intantum,
quòd etiam Rex vel Imperator non
debet eſſe iudex in cauſa propria:
ſed debet illam delegare: vt plenè
declarat And. de yſer. in c.imperia-
lem.§. prætereà ſi inter.colũ. vij. &
34 viij.de prohi.feu.alie.per Fede.†Ve-
rùm ſi vellet princeps non recogno-
ſcens ſuperiorem,eſſe iudex in cauſa
propria,quam habet cum ſuo ſubdi-
to,poſſet eſſe iudex.Secus,ſi haberet
cauſam cum non ſubdito. ita tenet
Soci.in conſi.cxx.col. ix. in princi.in
35 j.vol. ¶†Sexta cauſa eſt,quando iu-
dex eſt inimicus capitalis alterius
partis: vt not.Spe.in tit.de iudi. dele.
§.ſupereſt.verſi.item,ſi eſt inimicus.
& not.Abb.& Feli.in c. accedens.el.
ij.vt lite non conte. & habetur in c.
cùm.R.de offi.dele.Adde Phili. in c.
poſtremò.col.ix.verſ.xxxij.de appel.
vbi dicit ſufficere quamlibet inimi-
citiam,etiam non capitalem.
36 ¶†Septima cauſa eſt, quando iudex
eſt conſanguineus inimici alterius
partis:ita dicit Abb.in d.c. accedens.
in primo no.& Bal. in l. quoniam li-
37 berri.C.de teſti.vbi dicit,quòd† qui
copulat parentelam vel amicitiam
cum inimico meo, dicitur mihi ini-
micus:quia cenſetur eſſe eiuſdem in
tentionis. Idem tenet expreſsè Feli.
in d.c.accedens.col.j.& Phil.in c.po-
ſtremò.in iij.q.de appel.
38 ¶†Octaua cauſa eſt, quando iudex
eſt commenſalis alterius partis, vel
inimici alterius partis:ſecundũ Abb.
in d.c.accedens col.j. verſic. ſecunda
cauſa &c.& Philip.in cap. poſtremò.
col.vij.verſic.xij.de appel.
39 ¶†Nona cauſa eſt, ſi iudex eſt con-
terraneus alterius partis: vt quia eſt
oriundus de eadem ciuitate, de qua
eſt altera pars: ſecundum Abb.in d.
c.accedens.col.j.verſi.iij.cauſa &c.&
in ij.col.verſi.ij.hæc glo. quærit &c.
quod tamen intelligitur indiſtinctè,
ſecundum Abb.ibi:quando ſunt duo
conciues,qui reperiuntur extra eorũ
patriam: ex quo ſolent ſe vt fratres
diligere,quando ſunt in remotis par
tibus:& ſequitur Feli.ibi.in ij.col.in
prin.ſed quando eſſent in eadem pa-
tria,eſt iuſta cauſa ſuſpicionis in de-
legato:non autem in ordinario: vt
declarat Abb.in d.c.accedens. col.ij.
40 circa fin.¶†Decima cauſa eſt,quan-
do iudex eſt ſubditus ratione iuriſ-
dictionis aduerſarij mei: puta, quia
eſt ſuffraganeus, vel vaſallus: nam
ex hac cauſa poſſum ipſum allegare
ſuſpectum.tex.eſt & ibi Abb.& com
muniter doc.in c.accedens.el.j.extrà
41 vt lite non conte. ¶†Idem,quando
iudex eſt ſubditus inimici mei: non
contendentis mecum: quia timore
ſuperioris ſui poſſet à recto tramite
deuiare:ita dicit Abb. in c.accedens.
el.ij.col.j.verſi. quarta cauſa, &c. vt
lite

lite non conteſt. & Philip. in c.poſtremò.col.vij.verſi. xiij.& verſi.x v. de appel. ¶† Vndecima cauſa eſt, quando iudex fuit aduocatus alternus partis in illa cauſa, in qua vult iudicare:vt eſt text.& ibi Alexan. & doct.in l.præto.ff.de iur.omn.iudi.& in c. poſtremò. & ibi Abb.& Philip. de appella. Secus tamen eſt, quando fuit aduocatus in alia cauſa penitus ſeparata: quia aduocatus meus in vna cauſa, poteſt eſſe iudex in alia cauſa mea penitus ſeparata: & non per hoc poteſt per aduerſarium meũ refutari. ita tenet Philip. in d. c. poſtremò.col.j.

42

43 ¶†Duodecima cauſa eſt, ſi iudex nimis fauet alteri parti, demõſtrando ei nimiam amicitiam:& alteram partem grauando. & intelligitur de nimio fauore: nam modica amicitia nõ ſufficit ad iudicem recuſandum. ita dicit Abb.in d.c.accedẽs.el.ij.col. j.in fi.& col.ij.in fi.vt litem non conteſt.& habetur in c.cauſam quę.el.ij. de iudi.& per Phili.in d.c.poſtremò. col.viij.verſi.xxj.de appel.

44 ¶† Decimatertia cauſa eſt, ſi altera pars alloquitur iudicem ſecretè in aure:poteſt ex hoc per alteram partem recuſari ſecundum Abb. in d. c. accedens.col.iij.verſi.& aduerte &c. & Lanfranc.in c. quoniam contra.in verſic. recuſationes col. fin.circa finem:de proba.

45 ¶†Decimaquarta cauſa eſt, ſi iudex animosè & iniuſtè ſeu extraiudicialiter procedit contra aliquem:ſecundum Abb.in c.conquerente.col.ij.de reſti.ſpo.& Abb.in c. cùm veniſſent. in v.nota.de reſtit. in integ.& Phili. in d.c.poſtremò.col.viij.verſi. xxvij.

46 ¶†Decimaquinta cauſa eſt, ſi iudex habet conſimilem cauſam cum illa, in qua vult iudicare:quia ex hoc redditur ſuſpectus:quia præſumitur iudicare taliter,prout vellet in ſua cauſa iudicari.glo.eſt & ibi Abb.& doc. in c.cauſam,quæ el.ij.de iudi.

47 ¶†Decimaſexta cauſa eſt,ſi pars recuſans habet aliquam cauſam cum iudice tanquam cũ priuato: vt quia litigat cum iudice in alia cauſa.nam ex tali litigio cauſatur quædam inimicitia: quæ eſt ſufficiens ad iudicem recuſandum.ita dicit Abb. in c. cùm ſuper.in iij.not. de offic. deleg.

48 ¶ † Decimaſeptima cauſa eſt, ſi iudex noluit exercere actum humanitatis cum parte: vt quia noluit partem admittere ad oſculum pacis: quia ex hoc præſumitur inimicus:& poteſt recuſari:ſecundum Abb. in d. c.cùm ſuper.colum.j. verſic.ſecunda cauſa,&c.vbi infert notanter ad vnũ modum probandi inimicitias: ſcilicet quando in eccleſia ſolitum eſt dari oſculum pacis: quia ſi aliquis non vult admittere alterũ ad oſculũ pacis,præſumitur ex hoc inimicus.

49 ¶†Decimaoctaua cauſa eſt,quando iudex fuit minatus alteri parti,quòd ei noceret:ſecundum Abb. in d. cap. cùm ſuper.col.j.ver.tertia cauſa,&c. extrà de offic.deleg.

50 ¶ † Decimanona cauſa eſt, quando iudex non vult aliquem ſalutare: quia ex hoc cenſetur inimicus: ſecundum Abb.in d.c.cùm ſuper.col.j. verſic. adde quartum,&c. & Iaſ.in l. apertiſsimi.col.ij.C.de iudi.

51 ¶†Viceſima cauſa eſt, quando prælatus

latus vellet eſſe iudex in cauſa ſuæ
eccleſiæ, quia licet de iure poſsit eſ-
ſe iudex : tamen poteſt vt ſuſpectus
recuſari propter præſumptam affe-
ctionem: ſecundum Philip. in c. po-
ſtremò.col.v. verſic.v. quæritur &c.
de appel. vbi multos allegat pro &
contrà : & concludit hanc opin. eſſe
veriorem.
52 ¶†Viceſimaprima cauſa eſt, quando
iudex fuit conſultor tantùm in ali-
qua cauſa: vt quia fuit conſultus, &
propalauit votũ ſuum pro vna par-
te. nam redditur ſuſpectus in illa
cauſa: lato, quòd non fuerit aduoca-
tus. Secus, ſi non propalauit votum:
licet fuerit conſultus: quia non red-
ditur ſuſpectus: ſecundum Philip. in
d.c. poſtremò.col.vij.verſi.vij.&c. de
appe.& doct.in l.pręto.ff.de iur.om.
53 iudi. ¶†Viceſimaſecũda cauſa eſt, ſi
iudex fuit datus ad petitionem alte-
rius partis : quia ex hoc ſolo poteſt
per alteram partem recuſari.l. obſer
uandum.ff.de iud.& habetur in c.in-
ſinuante.de offi. deleg. & Phili. in d.
c.poſtremò.col.viij.verſi.xxij.
54 ¶†Viceſimatertia cauſa eſt, ſi iudex
fuit teſtis in eadem cauſa, in qua mo
dò vult iudicare.l. fin.ff. de teſtib.&
Spec.in tit.de iudi.deleg. §. ſupereſt.
55 verſic.item, ſi fuit teſtis, &c. †Quid
autem, ſi filius vel alter conſangui-
neus, vel commenſalis iudicis fuit
aduocatus in aliqua cauſa. an ex hoc
poſsit iudex, vt ſuſpectus recuſari?
dic quòd non. ita tenet Philip. in d.c.
poſtremò. columna ſecunda. verſic.
in glo. in verſic. aduocati, &c. de app.
quod nota: quia prima facie quis di-
ceret contrarium.

56 ¶†Viceſimaquarta cauſa eſt, ſi iu-
dex eſt canonicus: & coram eo liti-
garet concanonicus eiuſdem eccle-
ſiæ : quia poteſt per aduerſam par-
tem recuſari: vt habetur in cap. cùm
R. de offic. deleg. & not. Spec. in tit.
de iudice deleg. §. ſupereſt. verſicu.
item ſi eſt concanonicus. & Philip.
in dicto capitulo poſtremò. colum.
57 vij. verſiculo vndecimo. † vbi limi-
tat, niſi ambo litigantes eſſent ca-
nonici : quia par ratio affectionis
ſuſpicionem excludit.
58 ¶†Viceſimaquinta cauſa eſt, ſi liti-
gator impetrauit ſibi iudicem in
cauſa ſua eum, qui erat ſuus domi-
nus. quia altera pars poteſt eum re-
cuſare. tex. eſt in c. cauſam, quæ. de of
59 fic. dele. ¶†Viceſimaſexta cauſa eſt,
ſi iudex eſt ſocius alterius partis: vel
habitat in eadem domo cum altera
parte: vt not. Spe. in tit. de iudi. dele.
§. ſupereſt. verſi. quid ſi ſit ſocius. &
Philip. in d.c. poſtremò. colũ. viij. in
princ. verſi. xviij. de appel.
60 ¶†Viceſimaſeptima cauſa eſt, ſi ipſe
iudex ſe impetrari procurauit: ſecun
dum Spec. in d. §. ſupereſt. verſi. item
ſi ipſe per l. quæ omnia. ff. de procur.
61 ¶†Viceſimaoctaua cauſa eſt, quan-
do eſt appellatum à ſententia iudi-
cis, quia partem grauauit ; nam ap-
pellatione pendente, redditur ſuſpe-
ctus appellanti, tam in illa cauſa,
quàm in omni alia: & poteſt recuſa-
ri: ſecundum Phili. in d.c. poſtremò.
62 col. viij. in fi. verſi. xxvij. ¶†Viceſi-
manona cauſa eſt, quando iudex ac-
cepit aliquam donationem ab alte-
ra partium: ſecundum Philip. in d.c.
poſtremò. col. ix. verſi. xxviij.

63 ¶ † Triceſima cauſa eſt, quãdo iudex à quo, eſt ſurrogatus iudex in cauſa appellatiõis: quia redditur ſuſpectus in illa cauſa, in qua pronuntiauit: ſecundum Philip. in d.c. poſtremò. col.
64 ix. verſicul. xxix. ¶ † Triceſimaprima cauſa eſt, ſi iudex fuit quondam inimicus alterius partis. nam licet modò ſit reconciliatus: poteſt tamen vt ſuſpectus allegari: ſecundum Philip. in d.c. poſtremò. col. ix. verſicu. xxv. inimicus enim reconciliatus, adhuc remanet ſuſpectus: & etiam à teſtimonio repellitur: ſecundum Abb. in c. cùm oporteat. col. iij. de accuſ.

65 ¶ † Triceſima ſecunda cauſa eſt, quando cauſa ſpectaret aliquo reſpectu ad commodum vel incommodum iudicis: vt quia tenetur de euictione rei pro qua agitur: vel eſſet fideiuſſor alterius partis: ſecundum Philippum in d.c. poſtremò. col. ix. verſicul.
66 xxx. & verſi. xxxj. de app. ¶ † Triceſimatertia cauſa eſt, ſi iudex fuit ab altera parte corruptus prece vel pretio: vel ſi timet aduerſarium meum: vel ſi ex aliqua cauſa eum nimis diligit: ſecundum Spec. in titu. de iudice deleg. §. ſupereſt. verſi. item ſi ſit inimicus. in penul. col.

67 ¶ † Triceſimaquarta cauſa eſt, ſi iudex eſt homo illiteratus vel imperitus, & groſſus: & cauſa eſt ardua & ſubtilis: quia cauſæ ſubtiles non ſunt committendæ groſsis iudicibus: ſecundum Bald. in l. fi. in xvj. quæſt. C. de hæredi. inſtitu. & Felyn. in c. ſciſcitatus. colum. vij. in prin. verſicu. dicit etiam Bald. & c. de reſcript. vbi dicit hanc eſſe iuſtam cauſam ſuſpitionis. & Iaſo. in l. apertiſsimi. verſic. ſecun-
68 da cauſa, &c. C. de iudi. ¶ † Triceſima quinta cauſa eſt, ſi iudex eſſet nimis ſeuerus & crudelis: ſecundum Iaſo. in d.l. apertiſsimi. col. ij. in fi. verſicu. tertia cauſa &c. per ea, quæ not. Bald. in l. ij. ff. de his, qui ſunt ſui vel alie. iur. vbi dicit, quòd poteſt iudici tolli iuriſdictio propter nimiam eius cru
69 delitatem. ¶ † Triceſimaſexta cauſa eſt, ſi iudex eſt indiſcretus: quia poteſt recuſari, ſicut ſi eſſet iniquus: ſecundum Bald. in c. ad noſtram. in fin. per illum tex. extrà de probatio.

70 ¶ † Triceſimaſeptima cauſa eſt, ſi iudex conſueuit eſſe iniquus: ſecũdum Bal. in d.c. ad noſtram. in fi. de proba.

71 ¶ † Triceſimaoctaua cauſa eſt, ſi iudex eſt compater alterius partis: ſecundum Imo. in c. prudentiam. de offic. deleg. & Iaſon. in d.l. apertiſsimi. col. iij. in prin. de iud. C. & per glo. in c. cùm. i. & a. de re iudi.

72 ¶ † Triceſimanona cauſa eſt, ſi iudex non vult audire aduocatum in cauſa licet cauſa ſit clara: poteſt ex hoc recuſari, vt ſuſpectus: ſecundum Lanfr. in clem. ſæpe. in verſi. de plano. col. j.
73 de verb. ſigni. ¶ † Quadrageſima cauſa eſt, omnis cauſa, quæ eſt ſufficiens ad remouendum procuratorem vel arbitrum: illa eadem ſufficit ad remouendum iudicem: ſecundum Abbatem in c. poſtremò de appel. & ibi etiam Philip. in iiij. vol. verſi. ſed pro declaratione. &c. & col. vij. verſicu. x.

74 ¶ † Vltimò pro complemento huius materiæ, adde, quòd inquantum dixi ſuprà in principio huius recuſationis, quòd hæc exceptio debet opponi ante litem conteſtatam. limita, niſi de nouo ſuperueniret: quia poteſt in

quacunque parte litis opponi:etiam poſt concluſionem,ſi poſt ſuperuenit:ſecundum Felyn.in c.inſinuante. col.pen.in fi.de offic.deleg.& de hoc habemus capitulũ regni,in nu.213. quod incipit:prolixitatem.diſponens quòd exceptio recuſationis poſt litem conteſtatam,ita demùm opponitur:ſi notoriè & euidenter conſtat iudici,quòd denouo ſuperuenit:aliâs non admittitur.

75 ¶†Item adde,quòd ſi quis poſt oppoſitam recuſationem litigat coram iudice recuſato,videtur per hoc renunciare recuſationi:ſecundum Abba.in c.inter monaſterium.in iij.notab.de

76 re iudi.†Item iudex impetratus per aliquem,non poteſt per eundem recuſari:niſi noua cauſa ſuperueniat: vt eſt gloſſ.& ibi Abb.in fi.in d.c.inſinuãte.de offi.deleg.& ad materiam vide Pau.de caſt.in cõſil.ccccxlij.col. pen.in ij.volu.

77 RESTITVTIO,†eſt ſeptimus actus ſuſpenſiuus:& nihil aliud eſt reſtitutio,niſi in priſtinum ſtatum repoſitio.l.quòd ſi minor.§.reſtitutio.& ibi Bar.ff.de mino.& Bart.in l. Gallus.§.& quid ſi tantum colum.ij. verſ.quæro,quid ſi filius,&c.ff.de libe.& poſthu.& Barto.in l.interdum. col.j.ff.de cõdi.indeb.& Card.in cle. j.in iij.notab.de reſtitu.in integ.per hanc enim reſtitutionem reducitur quis in illum ſtatum priſtinũ,in quo

78 erat ante læſionũ.¶†Eſt igitur ſciendum,quòd multis perſonis conceditur iſta reſtitutio.Primò enim conceditur minoribus.& intelligitur minor de iure communi is,qui eſt minor.xxv.annis: vt in toto titulo.ff.

79 de mino.†illa enim ætas.xxv.annorum,dicitur ætas legitima.l.fin.C.de his,qui ve.æta.impe.hodie tamen in Regno eſt correcta iſta ætas per conſtitu.regni,quæ incipit:minorum iura.in fin.quæ vult,quòd ætas minor tam in maſculo,quam in fœmina dicitur,vſque ad xviij.annos.& infra iſtud tempus datur reſtitutio in integrum,tam in iudicijs,quàm in con-

80 tractibus.¶†Secũdò datur reſtitutio maioribus.xxv.annis,ex clauſula generali:ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur. de qua habetur in l.j.& per totum tit.ff.ex quib.cau.maio.& in l. Pantonius.ff.de acqui.hær.& Spec.in tit.de locato.§.vj.verſic.xv.& verſic. ſeq.& Alex.in conſi.xx.& conſi.lxxj.

81 in.j.volu.¶†Tertiò datur reſtitutio læſis, vltra dimidiam iuſti pretij in contractu:puta in venditione:& datur etiam maioribus:iuxta.l.ij.C.de reſcin.vẽdi.& c.cùm dilecti.& c.cùm cauſa.de empt.& vẽd.quo caſu,quando venditor agit ex deceptione, eſt in arbitrio emptoris conuenti velle reſcindere contractũ:vel iuſtum pretium ſupplere:vt dicto.c.cùm dilecti. adeò quòd ſi vẽditor peteret præciſè vnum,ſuccumberet:quia tolleret electionem emptori:vt ibi habetur:&

82 in d.l.ij.†Differt autem iſta reſtitutio ab alijs,quoad tempus petendi: quia aliæ reſtitutiones petuntur infra quadriennium continuum à tempore,quo minor effectus eſt maior.l. fi.C.de tempo.in integ.reſtit.Iſta verò,quæ datur deceptis vltra dimidiam,competit vſque ad xxx.annos. quia eſt ciuilis actio & perpetua:ſecundum Bald.in d.l.ij.columm.iij.in princ.

princip.& Abb.in d.c.cum cauſa.col. iij.iſtud autem quadriennium,eſt vti le in principio:quia non incipit currere niſi à die ſcientiæ: ſecundum Philippum Decium in conſilio xlij. in fine.

83 ¶†Quartò datur reſtitutio eccleſiæ: & maximè,quando fuit læſa per negligentiam procuratoris:vt eſt text. in c.cùm veniſſent. & ibi Abba.in ſexta not.& in quinta colum.in princip.de reſtitu.in integ.Nam eccleſia reſtituitur tam in cõtractibus,quàm in iudicijs.Quòd reſtituatur in contractibus,probatur in c.conſtitutus. & ibi Abb.de reſtitu.in integ.Quòd reſtituatur in iudicijs, probatur in c.auditis.eodem titu.& ibi per Abb. maximè in viij. not.vbi tenet,quòd eccleſia reſtituitur aduerſus probationem obmiſſam abſque probatione læſionis.& ſic licet aliàs quando petitur reſtitutio debeat probari læſio:tamen ſecus eſt in iſto caſu,quando petitur aduerſus obmiſſam probationem:quia eo ipſo,quòd probatio non eſt producta,probatur & apparet læſio.quod nota:quia idem eſſet dicendum in minore & muliere. Item,probatur in capitulo primo de reſtitu.in integ.libro ſexto,vbi eccleſia reſtituitur aduerſus ſententiam: & ſic in iudicio.Item, reſtituitur eccleſia etiam contra aliam eccleſiam: vt dicto capitu.auditis.& ſic priuilegiatus vtitur priuilegio ſuo contra priuilegiatum:ſecundum Abba.in d. c.auditis.col.ij.in fin.Item, reſtituitur eccleſia etiam aduerſus præſcriptionem.xl.annorum:vt habetur plenè per Philip.Deci.in cõſil. xxix.& Card.in clem.j.in ix.qõ.de reſtitu.in inte.vbi plenè attingit,& declarat illud argumentum:ſcilicet, quòd ſi datur reſtitutio eccleſiæ contra præſcriptionem,ſequitur quòd lex inducens præſcriptionem, eſſet fruſtrà impoſita.& reſpondet,quòd nõ eſt fruſtra quia finita præſcriptione poteſt eccleſia infra ſolum quadriennium petere reſtitutionem:quo elapſo penitus excluditur:vt ibi per eũ.per text. in c.j.de reſtitu.in integ.lib.vj.Item, reſtituitur eccleſia aduerſus omnem lapſum temporis:vt ſi lapſa ſunt tempora appellandi vel probandi, vel alia ſimilia:vt eſt tex.& ibi Cardi.in d.clem.j.de reſti.in integ.

84 ¶†Quintò datur reſtitutio etiam capitulo alicuius eccleſiæ,quando ipſi capitulo collegiato emerſit aliqua læſio.ita dicit Abb.in c.j.col.v.in fin. de reſti.in integ.& Inn.in c.niſi.in fi. de præb.quod tamen intellige,quando læſio reſultat in toto collegio:nõ autem in aliquo particulari de capitulo:ſecundum Abb.ibi.& idem dicimus de eccleſia, vt tunc reſtituatur, quando eccleſia patitur læſionem:non quando eius rector patitur vel eius canonicus.quod declara, vt per Card.in d.cle.j.in vj.q.de reſti.in inte.& Abb.in d.c.j.

85 ¶†Sextò datur reſtitutio omnibus hoſpitalibus & pijs locis:& omnibus collegijs & congregationibus pijs. ita tenet Bald.in conſil.cccclxv.in j. volumine,& Ioan.And.in capi.ij.de reſti.in integ.libr.vj.& Abba.in c.ij. in ij.notab.de conſue.& Lud.Roma. in conſi.ccccvij.Alia autem collegia non pia non reſtituuntur:ſecundum

Abb.in d.c.j.col.v.in fi.de reſti.in integ.vbi limitat in collegio ſcholarium:quod reſtituitur:ſecundũ eum, ex eo; quia ſolent in eo eſſe quam-
86 plures minores.¶†Septimò datur reſtitutio ruſtico,qui non potuit conſulere peritiores.ita tenet Alex.in conſi.xiiij.in fin.ij.volu.faciunt not.per Mod.in l.iuris ignorantia.C.qui ad-
87 mit.& in l.vbi.ff.de eden.¶† Octauò datur reſti.vniuerſitati alicuius ciuitatis ſeu reipub.vt habetur plenè per Ale.in conſi.j.col.iiij.in iiij.vol.Pro hoc eſt tex.in l.reſpub.C.ex qui.cau. maio. & l.rempublicam. C. de iure reipub.lib.xj. An autem intelligantur iſta iura de ſola republica & ciuitate romana:an verò de omnibus ciuitatibus?glo.in d.l.reſpublica.videtur tenere,quòd procedat in ſola ciuitate romana:& nõ in alijs:quod plenè diſputat Spe.in tit.de reſti.in integ.§.ij.verſ.idem quoq; iuris.vbi nihil clarè firmat.Tamen,quicquid dicat ibi,veritas eſt,quòd quælibet ciuitas & reſpublica reſtituitur.imò etiam omne caſtrum & villa,quæ regitur per ſyndicos & adminiſtratores reſtituitur in inte.ſiue ſit magna, ſiue parua:ſecundum Barto.& Bal.& communiter doc.in d.l.reſpublica.& iſta eſt communis concluſio, quam tenet Philip.Decius in conſil.xlij.in fi.Aliud ſeruatur in villa,in qua ſunt pauci homines, puta ſex vel decem: qui ſinguli reguntur per ſe:quia verum eſt,quòd talis villa non reſtituitur:ſecundum Bart.in d.l.reſpublica. nam ceſſat ratio,quæ militat in alijs ciuitatibus & caſtris,vbi eſt multitudo hominum:ſcilicet, quia vbi ſunt pupilli,viduæ,& aliæ perſonæ miſerabiles,quarum cauſa & contemplatione conceditur reſtitutio vniuerſitatibus. Et iſtud tenet & firmat per plura Matth.de afflict.in præludijs conſti.in v.q.principali.& Albe.de roſa.in d.l.reſpublica.vbi etiam refert fuiſſe iudicatum in conſilio,quòd villa, quæ erat triginta focularioꝛum fuit in integrum reſtituta.Idem firmat Pau.de caſt.in conſ.xxxvij.quod incipit:vt bene attingatur, &c.in ij. volum.vbi etiam addit in fine,quòd vna reſpublica reſtituitur contra aliam.
88 ¶† Nonò datur reſtitutio militibus ex priuilegio militiæ,quod tamen intellige procedere,quandiu ſunt occupati in expeditione militiæ:aliàs autem ſi non ſunt in expeditione, non reſtituũtur.tex.eſt & ibi per doc.in l.
89 ſi.C.de reſtit.mili.¶ † Decimò datur hodie in Regno reſtitutio mulieribus.ſiue minoribus,ſiue maioribus, tam in iudicijs, quàm in contractibus:vt eſt conſti.quæ incipit:obſcuritatem.& ibi And.de yſer.vbi dicit,ꝙ etiam poſt concluſum in cauſa, poteſt mulier petere reſtitutionem in iudicijs: per ea,quæ habentur in l.ſi iudex.ff.de mino.quia eo ipſo quòd concluditur,lęditur per renuntiationem.Et datur dicta reſtitutio,etiam ſi mulier veniat,vt authrix laudata: vt eſt deci.xv.conci.Neap.& non datur in vna cauſa,niſi bis.& prima reſtitutio appellatur primum beneficium:ſecũda verò,dicitur ſecundum
90 beneficium.† Eſt ſi fuerit conceſſa in cauſa principali,non datur in acceſſorijs. ita de his omnibus habetur in deciſ.

deciſ.xxxv.& deciſ.cxiiij.concil.Nea po.& per And.de yſer.in conſti.licen tiam.in fin.& in c.imperialem.§.præ tereà,ſi quis.de prohi.feu.alie.per Fe
91 de.¶†Quid autem,ſi contrahat cum iuramento is,qui poterat petere reſtitutionem in integrum: an poſsit eam petere ſtante iuramento? dic quòd in minore eſt expeditum,quòd non: vt not.Bar.& doct.in authen.ſacramenta.C.ſi aduer.vendi.nam iuramentum repræſentat eum maiorem. vnde non poteſt in integrum reſtitui.ita plenè declarat Alex.in conſil. xxvij.& conſi.xlij.in j.volum.& Philippus Decius in conſi.xxxj.colum.ij. verſicu. ſed his.vbi plus dicit,quòd minimè poteſt petere abſolutionem
92 à iuramento.† Et ex hoc infert Bar. in l.minor.xxv.annis obmiſſam.ff.de mino.quòd ſi minor litigauit in iudicio per procuratorem cum iuramento conſtitutum,non poteſt petere reſtitui in integrum,ſi lædatur per procuratorem:ex quo promiſit cum iuramento habere ratum id, quod ge-
93 ſtum erit per procuratorem.¶ † Per hoc etiam infert notabiliter Bald.in l.generaliter.columna ſecunda.verſicu.pone enim, &c. C. de reb.cred. quòd ſi ciuitas conſtituit vnum procuratorem ſeu ſyndicum ad contrahendum cum iuramento:& ille ſyndicus contrahit nomine vniuerſitatis & iurat,tale iuramentum nõ operatur,vt ſi contraueniatur,vniuerſitas ſit periura: quia vniuerſitas non habet animam:vnde non poteſt incidere in periurium:ſed bene operatur, vt aduerſus talem contractum non poſsit vniuerſitas petere reſtitutionem propter iuramentum.quod dictum teneas menti: quia eſt nota-
94 bile & quotidianum.¶†Quid autem in muliere litigante per procuratorem cum iuramento conſtitutum:an poſsit reſtitutionem petere? hoc non inuenio ab alijs deciſum:tamen dictum eſt quotidianum. nam ſemper mulieres conſtituunt procuratores in iudicijs:quia ipſę propter verecundiam ſexus,non poſſunt perſonaliter intereſſe. & in omni procuratione quam faciunt notarij communiter, apponunt iuramentum.vnde ſi idem diceremus in muliere quod in minore, raro aut nunquam mulier reſtitueretur in iudicijs:& ſic illa conſtitu. obſcuritatem. ſeruiret nobis de vento.vnde volens hunc caſum decidere,puto quòd mulier reſtituatur, non obſtante quòd procuratorem cum iuramento conſtituerit.& ſic diuerſum ſit in muliere, & in minore:
95 & moueor iſta conſideratione. † is, qui petit in integrum reſtitutionem, dicitur ratum habere geſtum per procuratorem: & non dicitur contrauenire.text.eſt & ibi glo.in verſi. ſtipulationem.in l.cùm minor.ff.rem rat.haberi.vbi non committitur ſtipulatio rem ratam haberi ex eo quia promittens,petit reſtitutionem in integrum:ergo in propoſito,licet mulier fecerit procuratorem,& promiſerit habere rata geſta per eum:& iurauerit, non dicitur contrauenire,ſi petit reſtitui in integrum:ergo non dicitur periura:& conſequenter poteſt illam petere,non obſtante iuramento in mandato appoſito:quia iuramentũ ſemper regulatur ſecundũ

naturam diſpoſitionis,ſuper qua apponitur:ſecundum Abb.in c.quemadmodum.col.ij.verſic.nota in verſicu. non obſtante, &c. de iureiur.ſed tu poſſes dicere: ergo idem eſſet dicendum in minore:quia ſi non dicitur contrauenire,deberet poſſe petere reſtitutionem contra id, quod dicit Barto.in d.l.minor.xxv.annis. Ad hoc reſpondeo, quòd in minore poteſt cōſiderari alia ratio:ſcilicet,quia iuramentum repræſentat eum maiorem: vt probatur in d. authen.ſacramenta.& ibi per doctor.& nota.glo. in l.ij.C.de reſcin.ven. Vnde ſicut maior non reſtituitur: ita & minor,qui iurauit:quod non eſt in muliere,quæ ſiue ſit maior,ſiue minor, reſtituitur in iudicijs: per conſti.obſcuritatem. puto tamen, quòd ſi mulier conſtituiſſet procuratorem ad contrahendum & iurandum,& ille procurator contraheret & iuraret, non poſſet tunc mulier petere reſtitutionem:ſicut dicimus in vniuerſitate:per illud dictum Bal.in d.l.generaliter.Et ita cum accidiſſet in facto,reſpondebam cuidam obiectioni mihi factæ per quendam peritum doctorem Botolinum:qui erat doctor antiquus &magnus practicus.& volebat extendere illud dictum Bartoli in dicta l. minor.xxv.annis obmiſſam.vt procederet etiam in muliere litigāte per procuratorem cum iuramento conſtitutum: ego ſuſtentaui contrarium per rationes prædictas:& illi meo conſilio quamplures doctores Neapolitani& prouinciales ſe ſubſcripſerunt:
96 & ita poſteà fuit iudicatum.¶ † An autem reſtitutio in integrum impediat executionem:ita vt ea pendente nihil innouari poſsit,ſicut pendente appellatione?dic quòd ſic.text.eſt in l.vnica.C.in integ.reſti.poſtul.&c. & ibi Bald.& habetur plenè in deci. cclxvj.concil. Neapol.& Bald.in l. fi.colum.ij.verſic.item quæro &c.C. ſi ex.fal.inſtru.& Bald.in authen.quę ſupplicatio.in ij.no.C.de prec.impe. offe.& Bal.in l.ſi cauſa in iij.no.C.de tranſac.& per Alexand.in l.iiij.§.con
97 demnatum.ff.de re iudi.¶ † Quod tamen limita non procedere, quando peteretur reſtitutio aduerſus ſententiam principis:quia tunc non impedit executionem:præſtita tamen ſatiſdatione per alteram partem de reſtituēdo in caſu retractationis:prout dixi ſuprà de ſupplicatione.caſus eſt in c.ſuſcitata.& ibi Abb.de in integ. reſtitu.& habetur in d.deciſ.cclvj. Quomodo autem procedit,quòd poſſit peti reſtitutio aduerſus ſententiam principis:vide Abb.in c.cùm ex literis.colum.vj.de reſtit.in integr.
98 ¶ † Secundò limita,quando apparet quòd malitioſè peteretur reſtitutio: vt quia eſſet præſumptio contra petentem.ita eſt text.in d.c.ſuſcitata.& ibi per Abb.in penul.col.Tunc enim non impeditur executio:vt ibi.hanc tamen limitationem & præcedentem limita & declara, niſi executio contineret præiudicium irretractabile:vt quia tractaretur de carcerando, vel affligendo aliquem in corpus.tunc enim indiſtinctè impeditur executio per reſtitutionem in integrum.ita dicit Abb.in d.c.ſuſcitata. colum.penult.& Bald.in d.l.vnica.C. in integ.reſtitu.poſtul.&c.& habetur in d.deciſ.

in d.deciſ.ccclvj.concil.Neapol.in fi.

99 ¶ † Tertiò limita non procedere, quando peteretur reſtitutio aduerſus decretum affirmatiuum:quia non ſuſpenditur executio:ſicut minimè impeditur per appellationem per ritum magnæ curiæ vicariæ.ita habetur in d.deciſ.ccclvj.concil.Neapol.

100 ¶ †Quid autem,ſi ſententia ſit bis confirmata per remedium appellationis, adeò quòd non poteſt tertiò prouocari:an poſsit ſaltem peti reſtitutio in integrum? vide Abb.in d.c. cùm ex literis in vij.not.de reſt.in in

101 teg.vbi ſentit,quòd ſic.¶ † Vltimò poſſet hîc dubitari:coram quo iudice poteſt peti reſtitutio ? & pone exemplum. clericus contraxit cum laico:fuit deceptus.vult petere reſtitutionem : an debet adire iudicem ſuum eccleſiaſticum:vel iudicem ſecularem aduerſarij? dic quòd regula eſt,quòd petens reſtitutionem,debet adire iudicē rei:non autem iudicem proprium.text.eſt in l.ij.C.vbi & apud quem.& ibi Bar.fallit hoc in clerico & eccleſia : quia eccleſia habet hoc priuilegium,vt quando petit reſtitutionem,poſsit adire iudicem eccleſiaſticum:&ſic iudicem proprium: & idem in clerico:& ſic in iſtis caſibus actor non ſequitur forum rei. text.eſt & ibi Abb.in j.not.in c:conſtitutus.de reſt.in integ.

QVERELA, Eſt octauus actus

102 ſuſpenſiuus:ſuper quo dicas,† quòd querela poteſt accipi largo modo, & ſtrictè,& propriè.Quando accipitur largo modo,ponitur pro omni remedio,per quod quis recurrit ad ſuperiorem per viam grauaminis: & tunc includit appellationem & reſtitutionem.text.eſt & ibi gl.in ver.querelam.in l.ab eo.C.quo.& quādo iud. & ita illam gl.declarat Abb.in c.querelam.col.ij.in gl.j.de procu.& Fely. in c.querelam.colum.pen.de iureiur. idem etiam tenet gl.in verſ.querela. in l.ſi ab arbitro.& ibi Barto.Alex.& do.ff.qui ſat.cog.& Soc.in conſ.xcvj. col.iij.in fin.in j.vol.Secundo modo accipitur ſtrictè:& tunc differt ab appellatione:ſecundum gl.& Abb.in d. c.querelam.de procur.& Fely.in d.c. querelam.col.penul.de iureiur.Nam ille dicitur adire iudicem per querelam , qui non poteſt appellare propter aliquod impedimentum iuris:& ſic tunc dicitur propriè querela:quando circa remedium appellationis iudex aditur:vt habetur in locis præallegatis.Eſt enim querela,quando oppreſſus reclamat,vt ſibi per viam iuris ſuccurratur . ita dicit Philip.Decius in conſi.cxxv.colum.fi.in j.volu. & habet locū querela vt plurimùm, quando quis grauatur in actibus extraiudicialibus : vel per aliquam interlocutoriam ſine cauſæ cognitione prolatam:in quibus caſibus ſi aliquis appellauit:& appellationem deſeruit,poteſt recurrere ad querelam: & ſic deſertio appellationis non præcludit viam querelæ.ita pulchrè declarat Cardi.Alexandrinus in c.cùm ſit romana.colum.j.in fin.&.ij.de appella.vbi etiam allegat dominos de rota in ſuis deciſionibus. nam fatalia,quæ currunt in appellatione,non habent locum in querela:ſecundum Alexand.in lege ſi arbitro.in fin.verbis.ff.qui ſatiſ.cog.pro hoc eſt text.

in c.concertationi.& ibi per doct.de appel.lib.vj.Idem tenet Matth.de afflict.in conſt.appellationum.tempora.colũ.xj.Eſt enim iſta querela quę dam,implorare officium iudicis ſine appellatione pro grauamine:ſecundum Alexan.in d.l.ſi ab arbitro.in fi.

103 ¶ † Nota tamen inter alios vnum caſum,in quo eſt neceſſaria iſta querela:nam in omnibus caſibus,in quibus ſententia lata, nunquam tranſit in rem iudicatam:prout eſt,quando fertur in cauſa matrimonij: vt not. Abb.& docto.in c.conſanguinei. de re iudica.& in c.ſicut.de teſti.Item, quando fertur ex conſilio doctoris: vt not.Abb.in c.propoſuiſti.de proba.& Alex.in l.ſi ab hoſtibus.col.iij. ff.ſolu.matri.& Philip.in c.intimaſti. in fi.de appel.& Ludo.roma.in conſi.ccxxviij.& idem in ſententia lata ex iudicio expertorum: vt habetur in deciſ.xxxiij. concil.Neapol. & in quampluribus alijs caſibus: de quibus plenè dixi ſuprà in verſi.ſententia.in iij.quæſt.principali.Si contingat in dictis caſibus aliquem prætendere grauamen de tali ſententia, ſi vult per appellationem contradicere, debet appellare infra decem dies.& tunc deuoluet cauſam ad ſuperiorem:aliâs elapſis decem diebus, non poteſt vlterius appellare: debet enim contradicere per viam querelę:ſi vult ſe grauare poſt decem dies. glo.eſt ſingularis in.capitu.ad reprimendam.verſicu.ſuſpendatur.de offici. ordin.quam valde exclamat ibi Abb.& idem Abb.in d.c.conſanguinei.colum.penult.in fin.de re iudi.& Philip.in c.directe.colum.penulti.de app.& Felyn.in c.lator.col.iiij.de re

104 iudi.† Verùm tunc non poteſt adiri ſuperior:ſed debet querela proponi coram eodem iudice.ita dicit Abba.in d.c.ad reprimendam.& in d.c. conſanguinei. & in hoc videtur differre querela ab appellatione:prout hoc plenè declarat Paul.de caſt.in l. fin.C.de edic.diui Adria.tol.& ibi etiam Alexan.in xj.col.circa fi.& ſeq.

105 & Iaſ.etiam ibi colum.pen.¶ † Similiter circa reuocationem attentatorum.quando aliquid eſt attentatum appellatione pendente in tali cauſa, in qua non poterat appellari:quo caſu non ligantur manus iudicis ante inhibitionem. c. non ſolùm.de app. lib.vj.nam iſto caſu attentata tenẽt: ex quo lege permittente fiunt:vnde non reuocantur ex priuilegio attentatorum: ſed poſſunt reuocari per viam querelæ: & tunc fit reuocatio per ſuperiorem.ita dicit Abb.in capitulo paſtoralis.colum.iiij.verſicu. tertius effectus.& in verſicu.in tertia quæſt.&c.& ibi etiam Philip.in

106 iij.colum.de app.¶ † Plus etiam dicit Abb.in d.c.paſtoralis.in d.verſic. in tertia.q.&c.quòd etiam in caſibus, in quibus prohibita eſt appellatio:ſi aliquis appellat,operatur hæc appellatio quoad iudicem,ad quem vt ſi videt grauamen,poſſit illud emandare & corrigere:licet non operetur aliquem effectum ſuſpenſiuum reſpectu iudicis, à quo.& ad hoc ponderat gloſ.ſing.in clemen.j.in gloſ.in verſicu. oneramus.de iure patrona.

107 ¶ † Competit etiam iſta querela, vbicunq; iudex tardaret circa expeditionem cauſę:nam tunc ab iſta tardatione

datione non poteſt appellari:ſed poteſt exponi querela ſuperiori.ita tenet Bal.in l.fi.§.illud.per illum text.
108 C.de tempo.appel.¶†Plures alias ſignificationes habet iſte terminus, querela.quia quandoque ponitur pro querela criminali:vt no.gloſ. in cap. Maximianus.lxxxj.diſtin.& eſt text. in l.querela.C.de falſis.& not.glo. in l.ſi quis ſe iniuriam.C.de accuſ.& de hoc dixi ſuprà in quarta parte: in j. diſt.verſic.Ex prædictis infero, &c. Item,quandoque ponitur pro querela inofficioſi teſtamenti: vel inofficioſæ donationis. & hoc non eſt materia noſtra: ideò remitto me ad
109 ſuos titulos.¶†Quæ autem ſit differentia inter lamentationem,querelã, querimoniam,& quęſtionẽ?dic quòd lamentatio,eſt extraiudicialis. querela verò iudicialis.tex.eſt in conſt.regni, que incipit: peſsimam. & ibi Matth.in j.notab.Querimonia verò, eſt ante litem conteſtatam, quæſtio, dicitur poſt litem conteſtatam: ſecundum Felyn.in c.j.in fin.de app. & declarat Abb.in cap. quia iudicante. col.pen.de preſcript.
110 REDVCTIO,† eſt nonus actus ſuſpenſiuus: quæ dicitur eſſe ſpecies appellationis:licet non ſit vera appellatio.l. non diſtinguemus.§. cùm quidã.& ibi not.ff.de arbi. hinc dicit Specul.in titu.de arbi. §.j. verſi. quid ſi à tempore.quòd reductio ad arbitrium boni viri.non dicitur propriè appellatio: ſed potius quædam atteſtatio.habet tamen quandam ſimilitudinem cum appellatione:quia ſicut appellatio impedit executionem: ita etiam reductio: ſecundum Bald.in c.fi.col.j.verſi. & nota, quòd tria ſunt &c.lata ſententia ſuper reductione: ſecundum Ang. in conſil. clxxij.vbi in fi.vbi etiam ſentit Ang. quòd nõ obſtante reductione poteſt fieri executio,præſtita cautione per petentem:ſicut dicimus in reſtitutione in integrum:de qua materia dixi ſuprà in ver.reſtitutio.circa fi.& per Bar.in l.defendẽte.in fi.ff.de auto.tu. ſed Bald.in l.tale pactum §.qui prouocauit colum.fin.in penultima.q.ff. de pac.tenet indiſtinctè, quòd reductio impedit executionẽ laudi: adeò quòd ea pẽdente nullo modo poteſt fieri executio:Sicut dicimus in appellatione.idem tenet Abba.in c.quintaualis.colũ.xxiij. verſic. ſed hìc annecto dubiũ.&c.de iure iur. vbi etiã dicit,quòd iſta reductio,eſt quædam querela.Verùm Salyc.in l.j.C. quando prouo.non eſt neceſ. tenet, quòd non impedit executionem.& ſic. videtur varietas opin. inter docto. ſed in tanta varietate puto veriorẽ eſſe opin.Bald.& Abb.& ſequacium: ſcilicet,quòd impediat executionẽ, ſicut appellatio: & hoc probatur ex tex.in d.l. non diſtinguemus. §. cùm quidam.rectè ponderando illum tex. hãc etiam opin.in effectu tenet Soc. in conſil.xxvij.colum.penul.in quarto volum. vbi dicit æquiparari iſta duo:ſcilicet,eſſe factum compromiſſum:& eſſe petitam reductionẽ. vnde ſicut non poteſt fieri executio pẽdente compromiſſo:ita nec pendente reductione: & cum hac opin pertranſeo:quæ videtur tutior.
111 ¶† Super hac tamen materia reductionis:quæ quotidiana eſt, breuiter

attingam tres q. de reliquis autem ad materiam facietibus, remitto me ad ea quæ plenè ponit Abb. in d. cap. quintauallis. & Bartol. in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum ff. pro ſocio. & Ludoui. Roma. in rub. de arbit. & Lanfranc. in tracta. de arbi. quorum dicta eſſet ſuperuacuũ repilogare. Solùm attingam iſtas tres quæſtiones, quæ videntur habere opinio. docto. hinc-inde: ad hoc vt ponam veram & cõmunem deciſionem. Et prima q. erit: vſque ad quod tẽpus poteſt peti iſta reductio. Secunda, coram quo iudice peti poteſt. Tertia, quid ſi per pactũ eſt renuntiatum huic reductioni & iuratum, an poſſit peti, non obſtante iuramento abſque alia abſolutione?

112 ¶ † Primò igitur quæro vſque ad quod tẽpus peti poteſt reductio? dic quòd communis concluſio eſt, & vera, quòd poteſt peti vſque ad. xxx. annos: quicquid dicant alij docto. hanc opin. tenet Barto. in d. §. arbitrorum. & Sozi. in conſi. ccxx. colum. iiij. in ij. volumi. & eſt deciſum in deciſio. cxxxij. concil. Neap. idem tenet Angel. in conſilio. cccxiiij. in princ. vbi dicit, quòd eſt ius perſonale: & ideò non præſcribitur niſi ſpacio. xxx. annorum. idem tenet Bald. in l. fin. verſicul. quæro vſque ad quantum tempus &c. C. de contrahen. empt. & Alexan. in conſilio. xcv. colum. fin. in ij. volum. & Philipp. Decius in conſil. xxxix. colum. pen. in fi. vbi plures allegat. & dicit hanc eſſe communem

113 opin. † Nec obſtat l. cùm anteà. C. de arbit. vbi dicitur, quòd taciturnitate decem dierum emologatur ſententia arbitri, ſi non fuerit contradictum: quia illa l. loquitur in arbitro, qui habetur inſtar iudicis: nos autem loquimur in reductione ad arbitriũ boni viri, quæ fit contra ſententiam arbitratoris: qui eſt velut amicabilis compoſitor: & procedit de facto potius, quam de iure. iſta enim ſententia non emologatur, niſi ſpacio. xxx. annorum. ita declarat Abb. in d. cap. quintauallis. colum. vj. verſic. octaua differentia.

114 ¶ † Secundò quæro, quis erit iudex adeundus in iſta reductione? ſuper hoc reperio varietatem opin. nã Bar. in d. §. arbitrorum. col. iiij. verſic. quæro, quis erit iudex. &c. ff. pro ſocio. tenet quòd debet adiri iudex rei: & ſic ille, qui eſſet futurus iudex, ſi actor voluiſſet in iudicio litigare. idem videtur tenere Alex. in conſil. cxxxj. in prin. in ij. vol. vbi dicit, quòd iudex ordinarius litigantium, eſt iudex in cauſa reductionis: non autem iudex appellationis. Idem tenet Soc. in cõſi. xviij. col. xiij. in j. vol. & Paul. de caſt. in l. cùm hi. §. tranſactione ff. de tranſa. & Abb. in d. c. quintauallis co. xxj. in fi. ver. ſed dubitabatur quis iudex &c. de iure iur. Contrarium tenet Ludo. ro. in conſi. cclxv. vbi dicit, quòd debet peti reductio coram illo iudice, qui eſt iudex arbitratoris ad inſtar appellationis. & hanc partem tenet Matth. de afflic. doctor Neapolitanus in deciſi. lj. concil. Neapol. verùm dicit, quòd non fuit hoc deciſum per ſacrum conſilium. Breuiter ego teneo primam partem: ſcilicet, quòd petatur coram iudice ordinario, qui eſſet futurus iudex cauſæ: per deciſiones prędictas: quę vidẽtur

facere

facere opin.magis cõmunem. Quod poteſt corroborari:quia arbitramentum,eſt quædam tranſactio: & ſicut ille,qui vult agere contra tranſactionem,debet adire iudicem rei:ita etiã & veniens contra arbitramentum. quod tamen declara & limita,niſi ex forma alicuius ſtatuti haberent lauda executionem & actionem: quia tunc ad iudicem arbitratoris eſt recurrendum,per ea,quæ dicit Bart. in l.ij.C.vbi & apud quem &c.

115 ¶ † Tertiò quæro,an contra laudũ iuratum,quando eſt renũtiatum reductioni,poſſit peti reductio: & an ſaltem ſit neceſſaria abſolutio à iuramento? Breuiter vera & communis concluſio eſt,quòd ſi læſio eſt modica & ſupportabilis: non poteſt peti reductio:& tunc illa renuntiatio cũ iuramento,operatur,vt non reducatur ad arbitrium boni viri. ita tenet Paul.de caſt.in conſil.cclx.colũ. ij. in j. volu. Si autem læſio eſt magna & enormis,vel enormiſsima, tunc poteſt peti reductio non obſtante renuntiatione & iuramento.quia dato, ꝙ ampla verba ponantur in cõpromiſſo:non tamẽ poteſt fieri quin reductio habeat locũ,ſtante enormiſſima læſione:& ſẽper iuramẽtũ intelligitur,ſi æquè arbitratus fuerit arbitrator:& enormiſsima læſio nõ præſumitur cogitata: & iuramentũ non extenditur ad incogitata. ita tenet Alex.in conſi.cxxxj.colum. pen.in ij. vol.& Soc.in conſi.ccxx.colum. v. in ij. volum. & in conſil. ciiij. colum. iiij. in fin. in iiij. volum. & Philipp. Decius in conſil.xj.colum.vj. verſic. iiij.principaliter &c.& conſil.lx. col. ij.vbi dicit,quòd nõ poteſt dari clauſula,per quam non petatur reductio. Sequitur ergo,quòd vbi eſt enormis læſio,non requiritur abſolutio à iuramento:ſed poteſt indiſtinctè peti reductio:quia nõ detegitur periuriũ, vbi iuramentum ſe non extendit ad illud.Idẽ tenet Ang.in conſil. clxxij. conſiliũ tamẽ theologorũ eſt, quòd petatur abſolutio ad cautelã,à tali iuramento: quam de facili concedet epiſcopus: licet hoc non ſit de præcepto. ita tenet Bald. in l. fina. C. de non nu.pecu.Reliqua de materia reductionis,dic vt habetur in d.c.quintauallis:& in d. §.arbitrorum. & ibi per docto.& dicam infrà in hoc tracta.de appellatione.in. iiij.q. principali.verſi.octauò limita,&c.

116 DILATIO,† Eſt decimus & vltimus actus ſuſpenſiuus. nã impedit proceſſum ad vlteriora:quia dilatione pendente, officium iudicis conquieſcit l.ſiue pars C.de dila.c. ſignificante.de appel.Et quia hanc materiam dilationis plenè tractaui ſuprà in ſecunda parte iudicij, in tractatu de dilatione: ideò ad ibi dicta me remitto.Et per hæc ſit expedita prima.q.principalis.

SECVNDO, Principaliter ſequendo ordinem præpoſitum, quæ-

117 ro qualiter fiat appellatio. † Dic quòd fit à iudice inferiore, à quo lata eſt ſententia ad iudicem ſuperiorem:nam ad inferiorem vel parem appellari non poteſt l.j. §.ſi quis in appellatione.ff.de app.in tantũ,quòd non valeret conſuetudo permittens appellare de maiori ad minorem,vel æqualem:ſecundum Abba. & Felyn. in rub.

118 in rub.extrà de app.col.j.†Item,debet appellatio continere nomen appellantis & appellati: & continentiam ſententiæ,à quo appellatur: vt eſt tex.& ibi Bartol.& doc.in l.j.§.fi.
119 ff.de app.†Item,debent in ipſa appellatione peti Apoſtoli: aliâs non valet appellatio ſine petitione Apoſtolorum: ſecundum Inno.in c.j.de app.pro hoc eſt tex.in l.eos §.apoſtolos.& ibi Barto.& doc.& in l.quoniã la.j.C.de app.& debent apoſtoli peti inſtantius & inſtantiſsimè,ac ſępius: & ſufficit, quòd vnico actu ſæpius petantur in vno & eodem libello: vt eſt tex.in cle.quamuis.de app. & habetur in cap.ab eo.& cap. vt ſuper.de app.lib.vj.
120 ¶†An autem valeat appellatio ſimplicitet facta,& generaliter,non expreſſo proprio nomine iudicis, ad quem appellatur, vt ſi aliquis dicat ſimpliciter:appello,vel ſi dicit,appello ad iudicem cõpetentem?Dic quòd ſic.& ita communiter tenetur: per l.ij.ff.de app.ita tenet Bart.in l.j.§. ſi quis verſic.quęro,quid ſi aliquis,&c. ff.de appe.& Bald.in l.apertiſsimi.C. de iudi.in j.col.& Abb.in c.inter cætera.de app.vbi limitat hoc procedere de iure ciuili:ſecus de iure canonico:ſecundum eum.& per Philip.in c.dilecti.el.iij.in xvj.q.de app.
121 ¶†Debet autem appellatio præſentari per appellantem coram iudice, à quo: vt not.Philip.in c.ſi iuſtus.col. iiij.de app.& infra decem dies à die latæ ſententiæ:vt.C. de app. authen. hodie.& poſteà proſecutio fit coram iudice ad quem:præſentando coram eo ſupplicationem:& narrando materiam cauſæ & ſententiæ cõtra ſe latæ:& inſtãdo pro literis inhibitorialibus.Verùm,ſi non poteſt haberi copia iudicis,à quo, vt quia eſt abſens: vel per metum nõ poteſt corã eo appellari,tunc poteſt appellari coram honeſtis perſonis vel poteſt adire iudicem ad quem,& coram eo porrigere ſupplicationem appellatoriam, abſque eo, quòd aliter appellatum fuerit coram iudice à quo. ita dicit Bal.in d.l.apertiſsimi.col.j.C. de iud. & in l.ij.C.de his,qui per metum iudi.non app.& de hoc eſt glo.expreſſa in verſic.maiori.in cle.j.de app.& declarat plenè Socin.in conſil. xlv. in j. co.in j.vol.Erit ergo practica in caſu iſto, quando quis non poteſt appellare coram iudice,à quo, vel propter abſentiam,vel propter metum: vt adhibeat ſecum iudicem,notariũ, & teſtes: & coram illis declaret ac proteſtetur, quòd intentio ſua erat appellandi in iudicio à tali grauamine per talem iudicẽ ſibi illato. Verũ quia propter eius abſentiã vel propter iuſtũ metũ non potuit iudicialiter appellare,nunc appellat extraiudicialiter corã honeſtis perſonis: & de dicta appellatione faciat ſcribi actum publicũ.Ad quod facit, quòd habetur in cap. ſi iuſtus metus. & ibi per doc.de app.& not.Barto. in l.j. §. dies ff.quando app.ſit.Et nota, quòd vltra iudicem, notarium, & teſtes, debent adeſſe aliæ honeſtæ perſonæ:coram quibus appelletur. & hoc quando iſta appellatio eſſet probanda per inſtrumentum: quia tunc iudex, notarius, & teſtes omnes ſimul iuncti,faciunt fidẽ de illo actu:

& non poſſunt repræſentare duas vices: ſcilicet teſtium & perſonarum, coram quibus appellatur: ita declarat Pet. Philip. Corn. in conſi. ccxcij. col. ij. verſi. ij. in iij vol. & Abb. in d. c. ſi iuſtus. col. j. vbi plus dicit, quòd ſufficit, quòd ſit vnus probus vir, coram quo appelletur.

122 ¶ † An autem ſit neceſſe præſentare appellationem iudici ſedenti pro tribunali? dic quòd non: ſed poteſt vbique præſentari: imò poteſt præſentari ſolùm actorum magiſtro, ſeu notario abſque iudice, & valet: ſecundum Bal. in authen. quæ ſupplicatio. in prin. C. de pre. impe. offe. & ſequitur Alexan. in l. j. §. libelli. in addi. ad Bart. quæ incipit: cui detur, &c. ff. de appel. & idem Alexan. in l. j. § dies. ff. quando appel. ſit. Et quòd in omni loco poſsit præſentari, quoad effectum, vt ſententia non tranſeat in rem iudicatam, tenet Cardi. in cle. ij. §. ſimiliter. in ij. q. in fi. de appel. cùm poſsit etiã die feriata appellari: cùm non ſit actus iudicialis, appellatio: ſecundũ Car. ibidẽ: & no. Bar. in d. l. j. §. dies.

123 ¶ † Fit etiã appellatio ꝑ hęc verba: ſubmitto me protectioni & tuitioni talis iudicis. nam iſta verba important vim appellationis: ſecundũ Bald. in l. j. in fi. C. ſi quacumque præ di. pote. & eſt tex. in c. ad audiẽtiam. & ibi Car. Alexand. de appel.

124 ¶ † Vtrum ſit neceſſe, quòd ſemper appellatio fiat in ſcriptis: an verò ſufficiat, quòd viua voce appelletur. Communis concluſio eſt, vt diſtinguatur inter appellationem à diffinitiua & ab interlocutoria. Nã à diffinitiua, ſi quidem appellatur incontinenti, ſcilicet eodem inſtanti poſt latam ſententiam, poteſt appellari viua voce: & ſufficit quòd grauatus dicat: appello, & faciat hoc ſcribi in actis per notarium. Si verò appelletur ex interuallo poſt latam ſentẽtiam, tunc debet appellari in ſcriptis: aliàs non valet appellatio. de hoc eſt tex. in l. j. in fin. cum l. ſeq. de app. & in l. litigatoribus. & ibi glo. Bar. & Bald. C. de app. & no. Specu. in tit. de appel. §. qualiter in prin. & Pet. Philip. Cor. in conſil. xcv. colum. j. in fin. & ſeq. in quarto volumine.

125 ¶ † Sed quando dicatur appellari in continenti, & quando ex interuallo. Dic quòd communis concluſio eſt, quòd incontinenti dicitur, dum iudex ſedet pro tribunali in illo ſero, & non diuertit ad extraneos actus. Secus eſt, ſi iudex iret ad prandium, vel ad alium actum extraneum à iudicio: & poſteà reuerteretur ad tribunal: quia propter actum extraneũ inter medium nõ diceretur vlterius incontinenti fieri. & idem, ſi appellans diuerteret ad extraneos actus: & poſteà appellaret: ita dicit Specul. in tit. de app. §. qualiter. in prin. & ibi Ioan. And. in addi. ſuper verbo: diuerterit. ſed Bal. in d. l. litigatoribus. tenet, quòd iudice ſedente pro tribunali, dicitur incontinenti: non diſtinguendo vtrum diuerterit ad extraneos actus, vel nõ. imò Bar. expreſsè tenet in d. l. litigatoribus. quòd etiã ſi diuerterit ad extraneos actus, dicitur fieri incontinenti: dũmodo eadẽ die fiat: & iudice ſedente pro tribunali. l. diuus. ff. de in inte. reſti. idem tenet Bart. in l. eos. §. ſinautem. C. de appel

appel. & gloſ. magis expreſſa in l.ij. ff.de appe.& Bar.in l.j.§.libelli.col.j. eo.titu.& hoc videtur eſſe de mente Bal.in d.l.diuus. in ij .lect. in fin. vbi propriè loquitur de iudice ſurgente, & ſtatim reuertente. idem videtur ſentire Philip.in c.ſi iuſtus.verſic.vj. quæritur.in fin.de appel.

In iſta varietate , quæ videtur eſſe inter Spec.& Ioannem Andr. ex vna parte,& glo.Bar.& Bal.ex alia parte, ego ita corcordarem opin.vt diſtinguamus. Aut iudex proceſsit ad actus extraneos:ſcilicet ab illa cauſa, quam ſententiauit : vt quia poſt expeditam illam cauſam incœpit expedire alias in eodem tribunali:& tunc procedat opi.Bar. & ſequacium:quia ſi tota illa die ſederet pro tribunali, poſſet appellari viua voce : quia iſti actus non videntur omnino extranei,ex quo ſunt de iudicio , & pertinentes ad illud tribunal:licet videantur extranei ab illa cauſa deciſa. & ita pondero verba Bartol. in d.§. libelli. vbi ſuper iſto puncto refert tres opi.quas etiam refert Bal.in d.l. litigatoribus.Prima eſt generalis:ſcilicet , quòd tota illa die ſit permiſſum per d.l.ij.ff.de appel.vbi ſit mentio de die. Secunda opin. eſt ſtrictiſſima:ſcilicet, vt intelligatur incontinenti:ſcilicet antè, quàm iudex procedat ad àlia facienda:quod intelligo:ſcilicet ad alias cauſas expediendas:non autem ad actus penitus extraneos , qui fiunt extra tribunal. & hoc eſt de mente glo.in d.l.litigatoribus.in verſi.illico.quæ relata prius iſta ſtricta opi. refert poſteà vltimã opin.Hug. quæ communiter approbatur per Barto. & Bald. ibi. ſcilicet quòd dicitur illico,dum iudex ſedet pro tribunali. vnde innuit ſubtiliter intuenti, quòd illa facienda, ad quæ diuerterat,erant negotia,quæ expediebãtur in tribunali. & hoc etiã eſt de mente Bal.in d.l. diuus.in j.lec.in j.notab.ff.de in inte.reſti.vbi dicitur incontinenti comparere ille,qui venit iudice pro tribunali ſedente : licet ad alia iam diuerterit. Et dicitur diuertiſſe ad alia,quando habuit ſententiam pro lata & abſoluta. vnde illa verba reſpiciunt alia negotia eiuſdem tribunalis. & ita intelligo Bar.in d. l. litigatoribus. qui fundat ſe per d.l.diuus. & de iſta diuerſione non curamus. Tertia opin.relata per Bar.in d.§.libelli. eſt mediocris:quæ eligit mediam viam : ſcilicet, quòd dicitur incõtinenti, donec iudex ſedet pro tribunali : & iſta communiter approbatur.quam tenet Lanfran. in c.quoniam contra.in verſi.interlocutiones & appellationes. colũ. xvj. verſic.ſequitur aliqua videre,&c. de proba.& Philip.in d.c.ſi iuſtus.verſi. vj.quæritur. in fi. Aut iudex proceſſit ad actus penitus extraneos, ſurgendo a tribunali cauſa faciendi aliud negotium extraneum : & tunc aut ſurrexit cum animo ſtatim reuertendi , non reliquendo totaliter tribunal pro illo ſero:vt quia dimiſit ibi actorum magiſtrum negotiantem in actis interim. & tunc ſi ſtatim reuertitur, habetur ac ſi non receſsiſſet : & poteſt adhuc appellare viua voce. per ea, quæ dicit Bald.in l.diuus.in ij.lect.in fin.Ad quod facit tex.in l.iij.ff.de diuor.& in l. pleriq;. ff.de

ff.de ritu.nup.& per ea, quæ habentur per Alex. & doct.in l. cùm antiquitas.C. de teſta. aut ſurrexit iudex à bancho cum tota eius curia, cauſa eundi ad prandium vel ad deambulandum : ita quòd non apparebat de animo reuertēdi pro illo ſero. & tūc dato, quòd poſteà reuerteretur, non dicitur fieri incontinenti : quia illa videtur alia rectio curiæ propter illam interruptionem. vnde tunc eſſet appellandum in ſcriptis. & ita puto procedere opin.Spec.in d.§. qualiter in princip.quam ad hoc ſequitur Philip.in d.c.vt debitus.col. viij. verſic. vij.quęritur &c.de app.& gemi.in c. cordi.col.iiij.in prin.de appel.lib. vj.

126 ¶ † Et prædicta procedunt, quando appellatur à diffinitiua.ſi verò appellatur ab interlocutoria, & tunc ſiue ſtatim,ſiue ex interuallo, ſemper debet appellari in ſcriptis:aliàs non valet appellatio. Tex.eſt in c.cordi nobis.de app.li.vj.& no.Spe.in tit.de appel.§.qualiter.poſt princ.& Bar. in l. eius.ff.de appel.reci. & Phil. in c. vt debitus.col.vij. verſi. ſecundò quæritur &c.de appel.vbi dicit illud communiter ſeruari , tam de iure ciuili, quàm canonico. & Paul. de caſtr. in conſi.cclxx.in prin.in ij.vol.& bal.& Ange.in l.patris & filij. ff.de vulg.& pupil.& Lud.ro.in conſi.xlj.

127 ¶ † Quando dicatur fieri appellatio in ſcriptis:& an ſufficiat comparere in iudicio, & dicere notario : ſcribe qualiter ego appello à tali ſentētia, ex tali cauſa, &c. dic quòd non : ſed tunc dicitur in ſcriptis, quando porrigitur libellus ſcriptus appellatorius : aliàs ſi viua voce dictaret appellatus , & notarius redigeret in ſcriptis, non diceretur appellatio in ſcriptis:& elapſis decem diebus ſententia tranſiret in rem iudicatam: non obſtante tali appellatione inualida.ita in terminis tenet Phili. in d. c.vt debitus.in vij.col.verſi.iij. quæritur,&c.de app. & plenè hoc tangit Pet.Phi.Cor.in conſi.xcv.col.j. in fi. & ſeq.in iiij.volu.pro hoc eſt glo. & ibi Bar.in l.in ſacris.C.de prox.ſacro. ſcri.lib.xij.& Iaſ.in l.j.col.iij.in prin.
128 ff.de eden. ¶ † Ex prædictis hucuſq; habemus vnam differentiam inter appellationem à diffinitiua, & ab interlocutoria:ex qua habes colligere duas practicas pro aduocato appellati contra appellantem:ſcilicet, vt aduertat,quando quis appellat viua voce à diffinitiua in eadem die : ſi ibi extat iudex præſens & pro tribunali ſedens,quia licet aliæ appellationes in ſcriptis poſsint porrigi quacūque hora,loco,& die,& etiā ſoli notario, vt ſuprà dixi : & dicetur infra in ſequenti q. principali , quærit. iij. q.huius principalis diſtin.ſeu trac.de app.tamen iſta appellatio viua voce non valet aliter,niſi fiat iudice præſente & pro tribunali ſedēte:per ea, quæ ſuprà dixi. vnde ſi à tali appellatione viua voce facta , iudice abſente , vel pro tribunali ſedente laberentur decem dies:ſententia tranſiuiſſet in rem iudicatam. & poſſet peti executio.

129 ¶ † Secūda practica eſt:ſi in caſibus, vbi eſt appellandum in ſcriptis, compareret appellans:& diceret notario actorum:ſcribe, qualiter ego appello,&c.ſit cautus aduocatꝰ appellati,

vt non

vt non opponat, quòd appellatio nō valet: ſed taceat donec labantur decem dies: & poſteà petat executionē ſententiæ, quæ tranſiuit in rem iudicatam: quia multos vidi in hoc errare.

130 ¶ † Limita tamen id, quod dixi de interlocutoria, non procedere, quando habet vim diffinitiuæ: quia ab ea poteſt appellari viua voce incontinenti, ſicut à diffinitiua: & omnes ſolennitates in ea ſeruantur, quæ ſeruari debent in appellatione à diffinitiua: ſecundum Phili. in d. c. vt debitus. col. viij. verſi. vij. quæritur, &c. & Ange. in conſil. ccxcvij. & Lud. Rom. in conſi. xlj. in princ. ſicut in ſimili dicimus, quòd licet aliâs in appellatione ab interlocutoria ſit neceſſe inſeri cauſam grauaminis: vt dicam infrà in ij. differentia: tamen quando interlocutoria habet vim diffinitiuæ, nō eſt neceſſe, quòd inſeratur cauſa: ſicut nō eſt neceſſe, quando appellatur à diffinitiua: ſecundum Bald. in l. minoribus. col. ij. C. de his, qui. vt indig. & Abb. in c. peruenit. col. ij. de app. & Phil. in d. c. vt debitus. in xiiij. q. de appel.

131 ¶ † Item illud, quod dixi à ſententia diffinitiua debere appellari in ſcriptis ex interuallo, limita non procedere in cauſis breuioribus: in quibus poteſt appellari viua voce: ſecundū Bal. in l. & maioribus. in fi. C. de app. Quæ autem dicantur cauſæ breuiores: remittit ſe ad ea, quæ habentur in authen. niſi breuiores. C. de ſentē. ex peri. reci. Hodie autem in regno habemus ritum magnę curiæ, in numero clxiiij. qui incipit: item in cauſis, &c. quo cauetur, quòd in cauſis duarum vnciarum ciuiliter petitarum non appellatur. verùm nunquā vidi ſeruari illum ritum.

132 ¶ † Sed iuxta prędicta quęro de vna q. quæ quotidie euenit: quid ſi aliquis appellat viua voce cum reſeruatione appellandi in ſcriptis: & deinde appellat in ſcriptis: quæ appellatio dicatur valida, prima, an ſecunda? & hoc eſt vtile ſcire: vt ſciamus, quando incipiat currere tempus proſequendi: an à prima appellatione: vel à die ſecundæ appellationis: hāc q. mouet Bar. in l. cùm procurator. §. ſi dominus. ff. de ope. no. nun. vbi inuolutè loquitur. Tamen eius intentio videtur eſſe, quòd prima appellatio teneat. & iſtam opin. tanquam veriorem cōmuniter ſequuntur doc. ibi, maximè Ioan. de Imo. idem magis clarè firmat Pau. de caſt. in conſi. vij. in j. vol. & in conſi. cclxx. eo. vol. vbi dicit, quòd primam appellationem debet proſequi appellans: & ab illa prima currit tēpus proſequendi. Idem tenet Lud. rom. in conſi. xlj. & videtur magis communis opi. vbicunq; prima appellatio valuit. quia ſecunda videtur fruſtratoria: & nullum effectum poteſt importare: niſi quia per ſecundam cenſetur prima redacta in ſcriptis: & ſic ſecunda trahitur ad primam. Sed quando prima non valeret, vt quia ab interlocutoria fuit appellatum viua voce, tunc ſecunda in ſcriptis valet: & ab ea incipit currere tempus proſequendi: dummodo ſit facta infra decē dies. ita declarat Phili. in c. tua nobis. col. v. verſi. ſecunda concluſio, &c. de ap. & ibi ponit ſeptem concluſiones ſuper

ſuper iſta quæſtio.& plenè declarat ipſam de mente Bal.in l.appellatione.C.de appel.& in c.ſancimus. quo tẽpore miti.ſed Alex.in d.§.ſi dominus.col.pen.& ſi.videtur tenere contrarium ſcilicet,quòd ſi aliter nõ apparet de mente appellantis,debet attendi ſecũda appellatio,propter eius proteſtationem:per quam reſeruauit ſibi ius appellandi in ſcriptis.& hanc contrariam opin.tenet Salyce.in l.ſi quis libellos.C.de app. Mihi tamen videtur,quòd verior ſit prima opin. Bart.Lud.& Pau.de caſt.non obſtante,quòd etiam Iaſ.in d.§.ſi dominus. ſequatur opi.Alex.& Pau.de caſt.ibidem.ſibi ipſi contrarius ab eo,ꝙ tenuit in conſilijs.Et volẽdo corroborare iſtam primam opi.Bar.& ſequacium,quam habeo pro vera & indubitata,maximè hodie in Regno,per ea,quæ infrà dicam,conſidero quòd totum fundamentum Alex.& Iaſo. & aliorum tenentium contrariam partem,cõſiſtit in eo:videlicet,quòd per dictam reſeruationem videtur eſſe facta proteſtatio,quòd ſi contingat me appellare in ſcriptis, volo quòd prima appellatio habeatur pro non facta:& in his, quæ dependent ex mera voluntate proteſtantis,ſtatur ſuæ proteſtationi in l.qui in aliena.§.fi.& ibi Bar.& doct.ff.de acqui. hæredi.item quia in dubio debet ita interpretari illa proteſtatio,ex quo eſt vtilius pro poteſtate:quia maiorem habebit dilationem ad proſequendum. & hanc rationem etiam ſentit Io.de Imol.in d.§.ſi dominus. Tertiò mouentur per.l.ſi quis libellos.C.de app.vbi Ang.per illum tex. tenet illam opin.contra Bar.nam ibi dicitur,quòd permittitur appellanti reuocare ſuam appellationem per pœnitẽtiam:& ſuum arbitrium commutare.Iſtis ergo rationibus in effectu mouentur præfati doct.ad tenendum contra Bart.Ego autem ſequor opi.Barto.& Lud.quam etiam tenet Abba.in c.dilecto.col.fin.de app.pro qua facio vnum nouum & vrgens

133 fundamentum:† Et capio hoc aſſumptum:vbicunque dilatio legalis datur aliquibus ob aliquam cauſam, ſi illa cauſa finit ante finitam dilationem,finitur etiam & dilatio.text.eſt & ibi Bart.in l.à filia.§.alumno.ff.ad trebel.& in l.ſi quis hæres.la.ij.& ibi per Franciſ.de aret.ff de acquirenda hæreditate.quæ iura ſolent communiter allegari,quòd finita cauſa dilationis,finitur dilatio.idem tenet Bar. in l.ſiue pars.C.de dila.quod procedit,etiam in dilatione legali: vt eſt tex.in l.j.§.ſi intra.ff.de ſucceſ.edict. & in l.ſi maritus.§.ſi negauerit.ff.de adul.& glo.in c.fi.in glo.pen.de con ſue.libr.vj.ſed appellanti datur dilatio decem dierum à lege ad appellandum:vt in authẽ.hodie.C.de app. & ſic ob hanc cauſam datur,vt appellet.Ergo ſi appellauit viua voce,& appellatio valuit incontinẽti,eſt finita cauſa dilationis: ſcilicet ad illud idem: ergo debet eſſe finita dilatio: ſcilicet:vt nõ poſſit iterum eandem appellationem facere:nam dicta appellatio viua voce facta,ex quo permittitur.de iure incontinenti fieri, fuit ſortita ſuũ effectum,ſcilicet ſuſpenſiuum & deuolutiuum cauſæ ad ſuperiorẽ:vt dicit Abb.in d.c.dilecto.

col.fi.& Lud.Rom.in d.conſil.xxxxj.
& Paul.de caſt.in dictis conſil.vij.&
cclxx.in j.vol.vnde alia appellatio-
ne opus non eſt circa idem:arg.l.qui
bis idem.ff.de verb.oblig.Et per hoc
non immeritò poſſet attentari,quòd
ſecunda appellatio ſi fit ad eundem
iudicem,& continet idem,quod pri-
ma,debet cenſeri facta extra termi-
num,& ſic non valet:quia ſtatim fa-
cta prima appellatione viua voce,
fuit finita dilatio decem dierum ad
appellandum ad eundem iudicem.
vnde de neceſsitate tẽpus proſequen
134 di,currit à prima appellatiõe.¶ †Sed
contra hoc poſſet inſtari de.l.ſi quis
libellos,de app.C,ſecundum intelle-
ctum Barto.& Ang.& Saly.ibi.Nam
vult illa l. quòd poſt interpoſitam
vnam appellationem,permittitur va
riari & appellari ad alium iudicem
infra decem. dies:vt plenè declarat
Philipp.in d.c.tua nobis. column.v.
verſicul.quinta concluſio,&c.de ap-
pel.Ergo non erat finita dilatio.quia
ſi eſſet finita,non valeret ſecunda ap
pellatio.Ad hoc reſpondeo & dico,
quòd facta appellatione viua voce
ad vnum iudicem,eſt finita cauſa di-
lationis, reſpectu eiuſdem iudicis.
Quod patet ad ſenſum:quia ſecunda
appellatio ad eundem iudicem facta
nullum habet effectũ : quia omnem
effectum appellationis ſortita fuit
prima appellatio:vt ſuprà dixi.argu.
d.l.qui bis idem.vnde fruſtrà duraret
dilatio reſpectu eiuſdem.verũ quia
appellanti permittitur variare infra
decem dies,& alium iudicem adire,
quoad hoc non eſt extincta dilatio:
ex quo iſta appellatio eſt alia à pri-
ma:& aliam perſonam continens:&
tunc verum eſt,quòd videtur eſſe à
prima receſſum: quia videtur quo-
dammodo quædam nouatio à iure
permiſſa:ex quo ſecũda continet ali-
135 quid noui à prima.¶ †Et hoc dictum
corroboro per bonum ſimile. nam
quando fit aliud vnum mandatum
alicui,& poſteà fit eidẽ,& de eodem,
nihil valet ſecundum:ſed tantùm pri
mum:vt gloſſ.in l.licet.§.ea obliga-
tio.in fin.de procur.& Bal.in rubr.de
procu.& per Mod.in d.l.qui bis idem.
dicunt de venditione geminata,&
de ſtipulatione,& de alijs contracti-
136 bus.¶†Non obſtant modò rationes
Alexã.& ſequacium.& primò ad id,
quòd dicunt de proteſtatione: ego
non video vnde poſsit elici,illa ap-
pellatio conditionalis ex illa reſerua
tione:cum appellatio viua voce ap-
pareat facta purè & liberè:potius eſt
dicendum,quòd illa reſeruatio ite-
rum appellandi,ſit facta ad exagge-
rationem animi appellantis:qui vult
quòd dicta ſua appellatio viua voce
facta,reducatur poſtmodum in ſcri-
ptis:vt ſentit Ioan.de imo.in d.l.cùm
procurator.§.ſi dominus.ff.de oper.
no.nun.quàm quòd ſit facta ſub illa
conditione:cum hoc non ſonent ver
ba appellantis:arg.l.non aliter.ff.de
137 lega.iij.†Prętereà,proteſtatio ſeu re
ſeruatio facta de illo actu,cuius ni-
hil operatur euentus , nihil valet.l.
hæc ſtipulatio.§.diuus.ff.vt lega.no.
caue.& l.non cogendum.§.fin. ff.de
procu.& l.iij.§.ibidem.ff.ad exhi.ſed
in propoſito,euentus ſecundæ appel-
lationis nihil operatur,quãdo prima
valuit.ergo reſeruatio fuit fruſtra-
toria.

quatr fiat Appellat

138toria.¶ † Nõ obſtat,quòd ſtatur pro teſtationi in his, quæ dependent ex animo &c.quia fateor:quando proteſtatio eſt clara & ſpecificat animum proteſtantis,ita loquatur dicta.l.qui aliena.§.fin.ff.de acqui.hære.ſed hæc proteſtatio non ſonat id,quod dicunt Alex.& ſequaces.Similiter non obſtat,quòd verba debent intelligi ſecundum intentioné proferẽtis:prout eſt ei vtilius,quia verum eſt,quando verba ſunt vndique ambigua:& poſſunt pati illam interpretationem:ſed in caſu noſtro verba appellationis voce facta,ſunt clara,ex quo ſimpliciter & purè fuit appellatum. vnde non ſunt trahenda ad alium ſenſum:

139non obſtat.d.l.ſi quis libellos.†quia fateor,quòd appellando ad alium iudicem,poteſt variare:& tunc ſecunda inſpicitur appellatio:ſed quando appellatur ad eundem,& ex eadem cauſa, non reperitur iure cautum, quòd admittatur iſta variatio fruſtratoria:quia hoc eſſet contra.d. l.quibus idem.cum ſua materia.ff.de ver.

140oblig.¶ † Ex quibus omnibus cõcludo veram eſſe opinio.Barto.Ludo.& Abb.& iſtam firmo.quam opin.puto hodie in regno eſſe indubitatam:per conſti.appellationum tempora.quæ vult,quòd appellator habeat quinquaginta dies ad proſequẽdum à die interpoſitæ appellationis.& ſic non dicit,quòd poſt decem dies dantur illi quinquaginta:ſed quòd currunt à die interpoſitæ appellationis: vnde eo ipſo,quod quis appellat viua voce à diffinitiua incontinenti,dicitur appellatio interpoſita:meritò ab illo die currunt ſibi alij quinquaginta ad proſequendum,non obſtante fruſtratoria reſeruatione:quia ſi appellans haberet animum appellandi in ſcriptis,non deberet appellare viua voce:ſed ſufficeret ſibi dicere:ego reſeruo mihi ius appellandi in ſcriptis:& tunc tempus proſequendi curreret à

141die appellatiõis in ſcriptis.¶ † Secunda differẽtia inter appellationem ab interlocutoria, & à diffinitiua eſt, quia appellatio à diffinitiua non habet neceſſe, quòd contineat cauſas grauaminis in ſpecie: ſed ſufficit, quòd appellans in genere dicat ſe grauatum:& quòd dicat ſententiam iniuſtam ſine alia cauſa:vt eſt tex.in l.ij.ff.de app.& not.gl.& Abb.& Philipp.in c.cùm in eccleſia de appel.& Barto.in l.j.§.fin.ff.de app.& gloſſ.in c.quod ad conſultationem. in ver. non exprimens.de re iudi.ſed appellatio ab interlocutoria,non valet:aliter niſi exprimatur cauſa grauaminis in ipſa appellatione.tex.eſt & ibi Gemi.in c.cordi nobis.de app.lib.vj. & not.Abb.& Philipp.in d.c.cùm in eccleſia.& Barto.in l.eius,qui.colũ.j. ff.de app.reip.& eſt text.& ibi communiter doct.in c.vt debitus.de app. & Card.Alexã.in c.cùm ſit romana. col.penul.eo.tit.Et tunc cauſæ grauaminis debẽt exprimi in ſpecie,& nõ ſufficit in genere:& ſi plures cauſæ ſint,omnes debent exprimi nominatim:& nõ ſufficit facere relationem ad acta:ſecundum Philip.in c.conſuluit.el.ij.in ij.colum.de appe.per tex. in clem.appellanti.de app.& Socin. in conſi.xlv.colum.iiij.in j.volum.& Cardi.in d.cle.appellanti.in iiij.not. & in iij.& iiij.quæſtio.& Philipp.in

Appellatio q̄n fiat

d.c.vt debitus.col.v.in xij.q.& Bald. in l.minoribus.colū.j.C.de his qui.vt indig.vnde non ſufficeret dicere:appello ex tali cauſa,& ex alijs ſuo loco & tempore proponendis:nam iſta clauſula generalis nihil operatur:ſecundum Cardi.in d.cle.appellanti.in iiij.quæſt.& Philip.in d.c.conſuluit. Idem,ſi diceret:ex alijs cauſis ex proceſſu,& ex actis apparentibus : quia nihil valet:ſecundum Bal.in d.l.minoribus.& Philip.vbi ſuprà.Item,talis expreſsio cauſæ debet fieri coram iudice à quo:non autem coram iudice,ad quem:vt eſt tex.in d.c.vt debitus.& ibi Abb.in ij.colum.verſi.vlterius nota,&c.& Bart.in l.ait prætor. ff.de mino.quod nota:quia ſæpe vidi nonnullos aduocatos errare:qui appellant ſimpliciter coram iudice à quo:& poſteà exprimunt cauſas grauaminis coram iudice,ad quem.nam talis appellatio ab interlocutoria, non valet:per d.c.vt debitus.ibi coram eodem iudice cauſa probabili appellationis expoſita &c.& prædictis adde deciſio.Rotæ.vij.in nouis. vbi plenè.Item debet exprimi cauſa grauaminis , etiam ſi ſit notoria :
142 † quia licet notorium releuet ab onere probandi:non tamen releuat ab onere proponendi & allegandi: vt eſt gloſſ.in verſiculo iudicis.in dicta clem.appellanti.& ibi etiam Cardina.in v.quæſtione & Philip.in d.c. vt debitus.colum. xix.in ix.quæſtio. & Gemi.in c.j.col.ij.in princ.de app. libr.vj.Si ergo non fuerint iſtæ ſolēnitates ſeruatæ in appellatione ab interlocutoria,tranſit in rem iudicatam per lapſum decem dierū:ſecundum Ange.in conſil.ccxvij.col.iij.& Socin.in d.conſil. xlv.columna.iiij.

¶ Vnum tamen ſcias,quòd licet cauſæ grauaminis non ſint ſpecificatæ in ipſo libello appellatorio : poſſunt tamen quandocunque poſteà ſpecificari coram iudice à quo:dummodo infra decem dies.aliàs ſecus. ita declarat Philip.in dicto cap.vt debitus. colum.xj.in xv.quæſtione.

¶ Ex iſta ſecunda differentia habes colligere duas regulas . Prima eſt, quòd appellatio à diffinitiua , valet ſine expreſſione cauſæ.Secunda regula eſt,quòd non valet appellatio ab interlocutoria ſine expreſsione cauſæ grauaminis.
143 ¶ † Primam regulam limita generaliter non procedere in omnibus cauſis,in quibus de iure prohibetur appellatio à diffinitiua:nam tunc ſi appellatur,debet exprimi cauſa grauaminis:aliàs non valet appellatio.ita dicit Spec.in tit.de exe.ſent. §.nunc dicendum.verſi.ſed nunquid. Pro hoc eſt glo.in verſic.mandetur. in c.Romana.§.ſi autem . & ibi Gemi.in fin.colum.de app.lib.vj.& Philip.in c.cùm ſpeciali.§.porrò.colum. iij.verſicu.ex prædictis.&c.de app.& Lud.Rom.in cōſi.cccxxiiij.quod procedit,ſiue appellatio ſit prohibita à lege,ſiue ab homine:vt quando committitur cauſa appellatione remota: ſecundum Gemin.in d.c.Romana.§. ſi autem in fin.& Philipp.in c.iij.de app.& in d.c.vt debitus.colum . x.in xiiij.queſt.vbi ponit quatuor notabiles fallentias ad hanc regulam,quas poteris ibi videre.Adde Felyn.in c. quod ad conſultationem.column.x. & xj.de re iudicata . Et ratio huius fallentiæ

fallentiæ patet ad ſenſum:quia cùm appellatio ſit prohibita,appellans habet iuris præſumptionem contra ſe: vnde iudex non tenetur eius appellationi deferre:ſed quandò allegat iuſtam cauſam,ceſſat illa iuris præſumptio:& iudex deferre tenetur:vt dicit Lud.rom.in dicto conſi.cccxxiiij. & iſta fallentia ſeruire poteſt ad infinitos caſus:qui in iure reperiuntur: in quibus appellatio prohibetur: quod ſtudioſus poterit de ſe ſcrutari.

144 ¶ † Secundam regulam limita non procedere,quando cauſa grauaminis conſiſteret in mero iure : adeò quòd nullam requirit probationem in facto:quia tunc valet appellatio ab interlocutoria ſine expreſsione cauſæ: quia in allegationibus iuris deduci poteſt.ita tenet Bald.in d.l.minoribus.C.de his,qui.vt indig.& in l.per hanc.col.pe.in fin.C.de tempo.appel. & Gem.in d.c.cordi nobis. colū.ij.& Cardi.in d.cle.appellanti.colū.j.in j. opp.& Phil.in d.c.vt debitus.in xj.q.

145 ¶ † Secundò limità non procedere in interlocutoria habente vim diffinitiuæ:quia non requiritur expreſſio cauſæ : ſecundum Bald.in d.l.minoribus.& Abb.in c.peruenit.col.ij. de app.& Philip.in d.c.vt debitus.in xiiij.q.& Cardi.Alex.in d.c.peruenit.

146 ¶ † An autem in appellatione extra iudiciali requiratur expreſsio cauſæ? vide eundem Philip.in c.conſuluit. el.ij.in ij.colum.de app.& in c.bonæ. col.vi.in prin.verſic.& permitte &c. eo.tit.vbi tenet,quòd ſic.& Abb.in d.

147 c.conſuluit.¶ † Tertia differentia inter appellationem à diffinitiua,& ab interlocutoria,eſt : quia appellatio à diffinitiua,poteſt iuſtificari ex nouis cauſis , & ex nouis probationibus : quia dicit appellans : non probatum probabo:& non producta producam. d.l.per hanc & ibi Barto.& docto.C. de tempo.ap.& habetur in c.fraternitatis.de teſt.& no.Barto.in l.eius,qui. colum.ij.in fin.ff.de appel.recip. Ad idem eſt tex.in l.eos.§.ſi quid autem. C.de app.ſed appellatio ab interlocutoria.non poteſt iuſtificari,niſi ex eiſdem cauſis antiquis,& in appellatione expreſsis:& nihil de nouo produci poteſt:vt eſt tex.in d.cle.appellanti.de app.& not.Barto.in d.l.eius,qui. colum.ij.in fin.& Bar.in l.ait prætor. colum.j.in fin.ff.de mino.& Barto.in d.l.eos . § . ſi quid autem . vbi dicit, quòd appellatio ab interlocutoria, iuſtificatur ex eiſdem actis.& in d.l. per hanc.& habetur in deciſi.lxxix. concil.Neapo . Et ratio diuerſitatis declaratur notabiliter per Barto . in

148 d.l.ait prætor . † nam à diffinitiua poteſt appellari , etiam ſi iuſtè lata fuerit:& etiam ſi iudex nullam iniuriam fecerit:quia is,qui appellat,ſperat ex nouis cauſis & probationibus vincere in cauſa appellationis.vnde ſi de iure permittitur appellatio , etiam à ſententia iuſtà , fuit conceſſum appellanti , vt nouas cauſas deducat:quia aliâs ex eiſdem actis vincere non poſſet . ſed ab interlocutoria non appellatur , niſi iudex iniuriam fecerit , & ſic iſta iniuria non poteſt detegi,niſi ex eiſdem actis & ex antiquis cauſis coram iudice à quo,expreſsis:& non ex nouis deducendis:quia non poteſt imputari iudici à quo,quandò appellans obtinet

ex nouis cauſis:tunc enim,non dete-
149 gitur iniuria iudicis, à quo. ¶ † Ex iſta tertia differentia habemus colligere duas regulas. Prima eſt, quòd appellatio à diffinitiua, poteſt iuſtificari ex nouis actis. vnde ſtat in arbitrio appellantis, an velit appellare ex eiſdem actis: quod eſt, quando per diffinitiuam patitur iniuriam: an verò ex nouis deducendis. quod eſt, quando ex primis probationibus diffinitiua fuit iuſtè lata. Secunda regula eſt, quod appellatio ab interlocutoria, non poteſt iuſtificari ex nouis actis, niſi ex primis.

150 ¶ † Primam regulam limita procedere, dummodo nouæ probationes, quæ producuntur per teſtes, non ſint ſuper eiſdem articulis, vel directo contrarijs, propter timorem ſubornationis: ſed ſuper nouis articulis dependentibus à veteribus & facientibus ad cauſam: vt eſt text. in cle. ij. de teſt. & not. Barto. in d. l. per hanc. & Abb. & Felyn. in d. c. fraternitatis. de teſti. & Bartol. & docto. in authen. at qui ſemel. C. de proba. in quibus locis plenè declaratur materia iſtorum articulorum. ſed probationes per ſcripturas poſſunt produci. quia in ſcripturis non poteſt timeri ſubornatio.

151 ¶ † Secundò limita, dummodo nouæ probationes recipiantur & producantur ſuper re petita & deducta in cauſa principali: & non ſuper noua re & nouo libello. nam ſi in cauſa principali petij bouem, non poſſum in cauſa appellationis petere equum: & producere probationes ſuper equo. Similiter ſi petij rem vna actione & ſuccubui: non poſſum in cauſa appellationis proſequi eandem alia actione: quia eſt nouum capitulum: Secus, quando in appellatione mutatur cauſa, quæ poteſt includi ſub generalitate primi libelli: vt ſi petij rem ad me ſpectare iure dominij, non adſtringendo me ad aliquam cauſam ſpecialem: & deinde in primo proceſſu ſum proſecutus cauſam emptionis & ſuccubui: poſſum in appellatione proſequi cauſam legati, vel aliam ex qua dominium poteſt acquiri: quia iſta noua cauſa poteſt includi ſub primo libello generaliter loquente de dominio. ita hæc omnia declarat Bald. in addi. Specu. in titul. de appel. in xv. colum. circa fin. & Philip. in cap. cum in eccleſia. colum. fin. de appel. nam iudex cauſæ appellationis non cognoſcit niſi de eo, de quo cognouit iudex cauſæ principalis. ita dicit Barto. in l. j. C. ſi

152 aduer. liber. ¶ † Hoc tamen limita, niſi quis egiſſet ex teſtamento, vt hęres: quod teſtamentum fuit pronuntiatum inualidum: quia poteſt in cauſa appellationis agere: Et idem ab inteſtato. quia iuri quod ignorabat ſibi competere, non videtur renuntiaſſe: per. l. mater. ff. de inoffic. teſta. ita deciditur in deci. liij. concil. Neapol.

153 ¶ † Secundam regulam reſtringe, & limita, vt procedat & intelligatur, quòd appellans ab interlocutoria, non poteſt deducere nouas cauſas coram iudice ad quē: nec poteſt probationes facere ſuper alia cauſa, quā ſuper deducta in cauſa principali: tamen bene poteſt producere nouas probationes ſuper cauſa antiqua expreſſa in appellatione: quando illa

cauſa

quādo fiat Appellati

cauſa requirit probationes in facto.
vnde diſpoſitio.l.per hanc.C.de tem
po.app.habet locum etiam in appel-
latione ab interlocutoria, quoad pro
bandum cauſas deductas. ita tenet
Cyn.in d.l.per hanc.in prima & ij.q.
& Philip.in d.c.cùm in eccleſia.colũ.
ij.verſicu.ſcias tamen, &c.de app.&
eſt gloſ.in d.cle.appellanti.in verſic.
probandis:quod nota:quia multi er-
raut ſuper hoc:qui putant appellatio
nem ab interlocutoria,non poſſe iu-
ſtificari,niſi ex eiſdem actis:quia hoc
non debet ita generaliter intelligi:
154 ſed vt modò ſuprà dixi.¶ † Secun-
dò limita, niſi cauſa noua ſuperue-
niat de nouo:in qua nulla poteſt im
putari culpa appellanti,quare ipſam
non deduxit in appellatione:ex quo
tunc non ſuberat: nam poteſt tunc
interlocutoria iuſtificari ex iſta no-
ua cauſa:ſecundum Oldr. in conſil.
cxxx.colum.fi.& Bal.in l.inuitus.col.
fin.C.de procu.& Bal.in d.l.per hanc.
colum.penul.in fin.C.de tempo.app.
155 ¶†Tertiò limita.niſi appellans ob-
tuliſſet cauſa grauaminis, & proba-
tiones coram iudice à quo: & non
fuit admiſſus:quia potuerit deduce-
re & probare coram iudice appel-
lationis: ex quo non ſtetit per eum,
ſed per iudicem.ita tenet Barto.in l.
eius,qui. colum.fin.ff.de app.recip.&
Bald.in d.l.per hanc.colum.penulti.
in fin.per.l.ait prætor.§.quid tamen.
155 ff.de mino.¶ † Quartò limita non
procedere, quando appellatur à dif-
finitiua: nam in ea poteſt reparari
grauamen, etiam illatum per inter-
locutoriam ex nouis cauſis & proba-
tionibus: ex quo non directò tunc
appellatur ab interlocutoria.ita te-
net Bald.in l.generaliter.§.ſed iura-
mento.col.ij.verſi.item nota,in ver
bo non audiant &c.de reb.cre.& In-
no.in c.quod ad conſultationem.col.
157 ij.de re iudi.¶ † Quintò limita non
procedere,quando interlocutoria eſ
ſet lata contra contumacem: quia
tunc poteſt iuſtificari ex nouis cau-
ſis,& ex nouis probationibus:ſecun-
dum Barto.in l.ait prætor.colum.j.in
fin.ff.de mino.& Alex.in d.l.eius,qui.
in addi.ad Barto.in vltima colum.ff.
158 de app.recip.¶†Sextò limita,quan-
do interlocutoria continet graua-
men irreparabile: quia tunc poteſt
ex nouis cauſis iuſtificari:puta ſi iu-
dex interloqueretur aliquem eſſe
torquendum:vel aliud ſimile.ita te-
net Bald. in d.l.per hanc.col.ſe.C.de
159 tempo.app.¶† Septimò limita,niſi
eſſemus in interlocutoria habente
vim diffinitiuæ:quia poteſt ex nouis
actis iuſtificari:ſecundum Card.in d.
cle.appellanti.col.fin.in ix.q.de app.
vbi ponit exemplum in interlocuto-
ria lata ſuper attentatis.& Bald.in l.
minoribus.C.de his,qui.vt indig.fa-
cit quod not.Bald.in l.j.colum. pen.
verſicu.denuò quæro &c. c. quando
160 prouo.non eſt neceſ.¶†Quarta dif-
ferentia inter appellationem à diffi-
nitiua, & ab interlocutoria.eſt,quia
appellatio à diffinitiua ſtatim cùm
fuit interpoſita, ligat manus iudicis
à quo vt non poſſit procedere ad ali
quem actũ vlterius in illa cauſa.tex.
eſt.in l.appellatione.C.de app.& in l.
j.in princi.ff.nil no.app.pend.& in c.
non ſolùm.in princip.de app.lib.vj.
161 † Sed appellatio ab interlocutoria,

appellatio q[uando] fiat, et eius effectus

non ligat manus iudicis à quo, quin poſsit procedere ad vlteriora, donec per iudicem appellationis fuerit inhibitum. prout eſt text. in d. c. non ſolùm. circa fin. & not. Barto. in l. eius, qui colum. ij. ff. de app. recip. & Bart. in l. intra vtile. col. ij. ff. de min. & Ange. in conſi. ccxvij. colũ. v. adeò quòd vſq; ad diffinitiuam incluſiuè procedere poteſt ante inhibitionem, non obſtante appellatione: & tunc non requiritur aliqua citatio partis: ſed iudex poteſt procedere ad omnem actum vſq; ad ſententiam parte non citata: ex quo appellando videtur ſe facere contumacem, & declarare animum ſuum, quòd non vult comparere. text. eſt in c. eum, qui. de dolo & contu. lib. vj. & cle. j. eo. tit. & no. Bar. in d. l. intra vtile. colum. ij. Verùm, quando iudex appellationis pronuntiat bene appellatum, omnia attentata reuocantur: ſecundum Bartol. ibi. & Barto. in d. l. eius, qui. colum. ij. & prædictis adde Bald. in l. ij. verſic. ſed incidenter quæro. &c. C. de epiſc.

162 audi. ¶ † Ex iſta quarta differentia habemus colligere duas regulas. Prima eſt, quòd appellatio à diffinitiua, ſuſpendit iuriſdictionem iudicis, à quo, ſine alia inhibitione: adeò quòd nihil poteſt facere appellatione pendente. Adde, quòd idem eſt ante interpoſitam appellationem infra decem dies: vt eſt tex. in d. c. non ſolùm de app. lib. vj. & not. Alexan. in l. iij. §. ſi ſeruus. col. pen. ff. de acquir. poſ. Secunda regula eſt, quòd pendente appellatione ab interlocutoria non ligantur manus iudicis, quin poſsit procedere antè, quàm inhibeatur. ex quo ſequitur à fortiori, quòd ſi poteſt procedere poſt appellationem, multò magis ante appellationem infra. x. dies. gloſ. eſt & ibi Bald. in l. à procedente. C. de dila. & idem Bald. in l. ita demum. verſicu. ſed hîc quæritur. &c.

163 C. de procur. ¶ † Primam regulam limita procedere inter ipſos principales litigantes: inter quos non poteſt aliquid innouari pendente appellatione. Secus eſt contra tertium: licet ſit de eadem re: vnde ſi ſunt duo rei debendi inſolidum, & vnus conuenitur: & condemnatus appellat: pendente appellatione poteſt conueniri alius: & iudex à quo poteſt contra eum procedere. text. eſt ſingularis in l. creditor. in princip. ff. manda. per quem text. dixit notabiliter Bar. in l. iij. §. vbi duo. ff. de duo. reis: quòd pendente iudicio contra vnum ex reis debendi, poteſt alius

164 conueniri. ¶ † Secundò limita non procedere, quoad illos actus, qui poterant fieri & innouari pendente cauſa principali: quia poſſunt fieri etiam pendente cauſa appellationis: prout eſt compellere litigantem ad cauendum. ita tenet Barto. per illum text. in l. poſtquàm. §. imperator. in pri. opp. ff. vt legat. no. ca. & Bartol. in l. furti. §. j. in princi. ff. de his, qui not. infa. & Alexand. in rub. ff. nil no. app.

165 pend. ¶ † Tertiò limita non procedere in patrono præſentante duos in beneficio: nam ſi primò pręſentauit vnum: & ille appellauit, vt non præſentetur alius: poteſt nihilominus patronus alium præſentare appellatione pendente: & iudex à quo, admittit talem præſentationem: & ratio eſt,

tatio eſt, qnia ante appellationem permittebatur ſibi huiuſmodi præſentatio, non debet hac facultate priuari per dictam appellationem. ita tenet Abb. in c. paſtoralis. in ij. not. de iure patro. Et hęc limitatio in effectu recidit in idem, quod pręcedens.

166 ¶ † Quartò limita non procedere, quando debitor qui appellauit, fuit ex noua cauſa factus ſuſpectus de fuga: quia etiam appellatione pendēte, poteſt capi per creditorem propria authoritate, ſicut antè: per ea, quæ not. Angel. in repe l. nemo carcerem. verſicu. item quæro, quid ſi lite pendente &c. C. de exac. trib. lib. x. & ſequitur Alexand. in conſi. cvj. col. fin. in iij. volum. & Iaſ. in l. ſi ab arbitro. col. iij. ff. qui ſat. cog. vbi dicunt, quòd lite pendente poteſt capi debitor ſuſpectus: ergo etiam appellatione pendente. per tex. & ibi Bartol. in l. poſtquàm §. imperator. ff. vt lega. no. caue. & hanc q. decidit in terminis Philip. in c. cùm teneamur. co. iij. de app.

167 ¶ † Quintò limita nō procedere in appellatione à ſententia excommunicationis: quia ea non obſtante poteſt iudex à quo: denuntiare & publicare excommunicatum, vt ab omnibus euitetur: tex. eſt in c. paſtoralis. §. verùm. & ibi Abba. & Philip. in primo not. de app.

168 † Item poteſt iudex priuare interim excommunicatum fructibus ſui beneficij & diſtributionibus quotidianis: ſecūdum Abb. in §. verùm. colum. v. ſuper gloſſ. fin. & ibi etiam Ioan. de imo. & Philipp. colum. antepen. Nam excommunicatus, qui eſt exemptus à communione eccleſiæ, non debet de fructibus eccleſiæ alimentari. vnde ipſo iure eſt priuatus fructibus, etiam ſi nihil dicatur in ſententia. prædictis adde Spec. in tit. de app. §. in quibus. verſic. xvij. & ibi plus declarat quid operatur appellatio ab excommunicatione. & habetur in c. per tuas. de ſenten. excom. & per glo. in verſicul. ſuſpendatur. & ibi Abb. in cap ad reprimendam. de offi. ordi.

169 † hoc tamen intellige & declara, quando appellatur ab ipſa ſententia excommunicationis. Secus, ſi appellatur à declaratoria iudicis: per quam declarat aliquem incidiſſe in ſententiam excommunicationis: quia tunc appellatio ſuſpendit: & iudex nihil poteſt interim innouare. ita tenet Felyn. in c. cū non ab homine. colum. fin. de iudi. & ratio eſt, quia eſt poſsibile, quòd iudex malè declarauit: & ideò à declaratoria permittitur appellari: licet non appellaretur à ſententia: ſecundum Abba. in c. fin. colum. v. de iura. calum. Item, poteſt innouare iudex abſoluendo ab excommunicatione, non obſtante appellatione: ſecundū Abba. & Philip. in c. qua fronte. & c. quæſtioni. de app. etiam ſi appellans non renuntiet appellationi: vt ibi habetur.

170 † Item, prædicta intellige, quando quis appellat à ſententia excommunicationis iam lata. Secus, quando appellat à futuro grauamine, & ſic à cenſura futura: quia tunc excommunicatio poſteà lata, eſt ipſo iure nulla. tex. eſt & ibi Abb. & Philipp. in j. not. in c. dilecti. el. ij. de app. & in cap. ſolet. de ſenten. excom. lib. vj. & Ang. in conſil. clxxxviij. quod procedit etiam in appellatione ex-

.traiudiciali:vt in d.cap.dilecti.
171 ¶ †Sextò limita non procedere,quã do appellatio eſſet manifeſtè friuola & fruſtratoria:interpoſita contra leges:quia tunc ea non obſtante poteſt iudex procedere ad executionem & innouare:dummodo non deferat appellationi: ex quo iuſticia nõ defert tali appellationi:vnde habet effectũ ſuſpenſiuum.tex.eſt in cap. cùm appellationibus.de app.lib.vj.& ibi Gemi.& Abb.in c.conſuluit.el.iij. de appel.& Specul.in tit.de appella.§. nũc dicamus.verſicul.item, appellatione pendente &c.& Socin.in conſi.xxxix. colum.vj.in iiij.volum.ad quod facit tex.in l.tutor.ff.de vſur.& quòd not. gloſſ.Bartol.& doc.in l.ij.C.de vſur. rei.iud.& Socin. lxxvj. colum.ij.in j. volu.in quibus locis habetur, quòd quando appellatio eſt fruſtratoria, non impedit curſum vſurarum: & tẽpora currunt à prima ſententia perinde,ac ſi appellatum non eſſet.
172 ¶ † Septimò limita non procedere in omnibus caſibus,in quibusde iure appellari non licet: quia tunc appellatio non ſuſpendit effectum ſententiæ:& poteſt iudex à quo innouare: ſecundum Inno.in c.paſtoralis.de off. dele.& eſt gloſſ.in verſi.caſibus in c. non ſolùm.de app.lib.vj. & toto. tit. C.quo.app.non recip.& Bald.in c.ſancimus.colũ.j.quo temp.mil. quod tamen limita, niſi in talibus caſibus prohibitis appellans allegaret aliquam iuſtam cauſam, ex qua debet admitti eius appellatio:quia tunc iudex tenetur eius appellationi deferre:& nõ debet interim innouare. gloſſ. eſt in cap. romana.§. ſi autem & ibi Gemi.in fin.de appel.lib. vj. & Lud.rom.in conſil.cccxxiiij. & Abb. in c.conſuluit.el.iij.in j.no. de app.
173 †Et ſub iſta fallentia poteſt includi appellatio à poſſeſſorio:quæ non retardat executionẽ,per ea,quæ plenè no.Bal.in l.j.C.ſi de momen. poſ. fue.app.& Ang.in conſil.cvij.
174 † & ſimiliter appellatio à decreto affirmatiuo prout eſt,quando iudex concedit adſiſtentiam vigore inſtrumenti:quia à tali decreto non appellatur in regno:ſcilicet, ad effectum retardandæ executionis: per ritum magnæ curiæ vicariæ.ſed de nullitate dici poteſt:& talis nullitas oppoſita, retardat executionem.vt eſt regia prag.quæ incipit: magnæ curiæ. & vide deci.261.concil.Neapol.
175 ¶ † Octauò limita non procedere in factis notorijs: nã in illis appellatio non ſuſpendit executionem; ſecundum Old.in conſil. xviij. colum. ij.& Ludo. rom.in conſi. cccxxiiij. & per doc.in c.cùm ſit romana. §. prætereà.de appel.& glo.in c.romana.§. ſi autem.in verſicu. caſibus.de appel. lib.vj.
176 † hinc dicimus quòd notorie criminoſus non auditur appellans:& eius appellatio non ſuſpendit vt habetur in c.propoſuit.de appel.& in d. §.ſi autem.& Specu.in titul.de noto. crimine.§.j.ver.quid ſi auditis.&c.
177 ¶ † Nonò limita non procedere, quãdo timetur de dilapidatione fructuum:quia poteſt iudex etiam pendẽte appellatione,fructus ſequeſtrare l.imperatores.§.ſi.ff.de app.&.c.ſi. de ſeq.poſ.& fruc.& no.Spe.in tit. de app.§.& nouiſsimè in prin.& habetur.in l.ab executore.C.quo.app.non recip.&

recip.& per Philip.in cap.cùm teneamur.colum.iij. de app. ſed per quem iudicem fiat hæc ſequeſtratio? quicquid dicat Bar.in d.l.imperatores.dic quòd communis concluſio eſt, quòd ſi petitur antè, quàm appellatio ſit præſentata iudici, ad quem, & per eum recepta, debet fieri per iudicem à quo.ſed ſi poſteà, debet fieri per iudicem, ad quem.ita tenent Io. an. & Abb.in d.c.fin.in fine:& Phili.in c.cũ teneamur.colũ.iij.de app. & Alex.in addi.ad Bar.in d.l.imperatores.§. fin.

178 ¶ † Decimò limita non procedere in eo, qui detinetur in carcere pro crimine, pro quo fuit cõdẽnatus.quia licet appellet à ſententia:tamen adhuc poteſt detineri.& ſic iudex à quo innouat detinendo in futurũ: & non liberat ipſum: vt not.Bald.in l.ij.ver. ſed incidenter.C.de epi.audi.& Spe. in tit.de appel. §.nouiſsimè.colum.j. verſic.tertius &c.& Alexã.in.addi.ad Bar.in l.j.ff.de cuſt.reo.& Bar.in l. ab executione. C. quo.app.non recip.& vide in l.eos.§. ſuper his.C.de appel.

179 & in l.minimè.eo.tit.† & ſi iſte carceratus eſſet remittẽdus ad iudicem appellationis, debet mitti cum cuſtodibus ad expẽſas ipſius carcerati: ſecundum Bal.in l.generaliter.§. his de præſentibus.C.de reb.cre.

180 ¶ † Vndecimò limita non procedere, quo ad impediendam abſolutionem ab excommunicatione, nõ obſtãte appellatione.tex.eſt & ibi Abb. in tertia colum.& Philip. & Card. in c.qua fronte.de appel.

181 ¶ † Duodecimò limita, vt non poſſit iudex appellatione pendente innouare contra appellantẽ:ſed pro eo poteſt innouare: ſecundum Inn.in c. quia propter.de elec.& Socin.in cõ. xlv.colum.iij.in fi.pri.vol.

182 ¶ † Decimotertiò limita non procedere, quando ſententia fuit lata cõtra poſſeſſorem beneficij in curia romana:quia tunc interim ſi fuerit appellatum, beneficium ſequeſtratur per ordinarium loci iuxta cle. j. de ſeq.poſ.& fruct.nam tunc etiam, ſi ab ordinario appelletur, poteſt interim procedere ad ſequeſtrum, non obſtante appellatione:ſecundum Card. in d.cle.j.in nono not.

183 ¶ † Decimoquartò limita, quando appellatus attentaret aliquid in præiudicium appellationis. nam poteſt iudex à quo, ſe intromittere & reparare, non obſtãte appellatione. puta, ſi appellãs turbaretur in poſſeſsione per aduerſarium appellatione pendẽte:nam poteſt iudex, à quo, reformare ſibi poſſeſsionem.caſus eſt in c.cũ teneamur.& ibi Abba. in fina. col.& per alios docto.& ibi de app.

184 ¶ † Decimoquintò limita non procedere in eo, cui factum eſt mandatum, vt veniat ad reſidendum in loco beneficij.quia ſi interim appellat, poteſt iudex à quo, pendente appellatione ponere vnum ſubſtitutum in dicto beneficio : qui interim nutrietur de fructibus illius beneficij. tex.eſt in c.peruenit.el.ij.de app.

185 ¶ † Decimoſextò limita generaliter:quia iudex à quo, poteſt pendente appellatione attentare omnia illa, quæ tendunt in faciliorem exitum cauſæ appellationis:dummodo ſe nõ impediat de ipſa appellatione. ita tenet Abb.per illũ text.in c.ex literis. de matri.

de matri.contracto con.interdic. eccleſiæ:& in c.cùm teneamur. in primo not.de app.
186 ¶†Decimoſeptimò limita non procedere, quoad taxationem expēſarum:quia iudex à quo, poteſt pendente appellatione taxare expenſas,ad quas condemnauit:quia non dicitur innouare:ſed potius declarare pronuntiata.ita tenet Lapus in allegationibus ſuis, in alleg. 32. incip.in cauſa matrimoniali &c.
187 ¶†Decimooctauò limita non procedere contra adminiſtratorem alicuius loci pij:qui ſi fuit cōdemnatus ad reddedum rationes,& appellauit: poteſt interim iudex à quo ipſum conſtringere ad reddendum rationes, non obſtante appellatione. ita pulchrè tenet Ange. in §. œconomos.in fin.in authen.de ſan.epiſc.
188 ¶†Decimononò limita,niſi appellatio ſit deſerta: quia tunc non obſtante appellatione, poteſt iudex à quo,procedere ad executionem:quia habetur ac ſi appellatū non eſſet: vt eſt deciſum hodie in regno per cōſti.
189 appellationum tempora. † Verùm ſuper illo dubio,an iudex à quo pronuntiet deſertā, vel iudex ad quem? ſcias,quòd ſi appellatio deſerta efficitur ex non proſequutione, ſiquidē nunquam ſit aditus iudex ad quem, & nullus actus eſt factus coram eo: & tunc nō eſt opus alia pronūtia:niſi quia pars appellata poteſt adire iudicem a quo, vt ſententiam exequatur,& ſi ille videt lapſum terminum iuris vel hominis ad proſequendum, pronuntiabit illam deſertā,& condēnabit appellantē ad expenſas: & ob hoc eſt vtile, vt pronuntietur, propter condemnationem expenſarum? ſecundum Abb.in cap. ſæpe.col.iij.de app.Verùm poteſt, ſi vult exequi ſine alia pronuntia. & hoc etiam eſt vtile, vt cauſa citius expediatur, ne detur materia vlterius appellandi.Si verò fuit aditus iudex ad quem, & appellatio fuit corā eo introducta? & tunc ipſe debet pronūtiare ſuper deſertione.& nō iudex à quo.ita diſtinguit notabiliter Philip.in c.ex ratione.col.xix.in fin.verſi.circa ſeptimum &c.de app.& Fel.in c.ex parte. el.ij.co.vj.in fi.& ſeq.& col.pe.de reſcrip.Adde tex.& ibi Bald.in l.ſi contra.& in l. præcipimus.§. officijs. C. de app.& ibi per Bartol. adde etiam Alexand.in l.præſes ff.de re.iudi.
190 † Et ꝙ poſſit appellari à ſententia, per quā pronuntiatur,appellationem eſſe deſertam:tenet Philip.in d.cap. ex ratione.colum.xxiij. verſicul. circa nouū &c.vnde cauſa vitādi appellationem,cautius eſt,vt iudex à quo, exequatur ſine alia pronuntia iudicis,ad quem:vt declarat plenè Philipp.in d cap.ex ratione. col. antepe. in fin.& colum.penul.& Ange.in cōſil.cxl. & Bald.in conſil. cccxc.in iij.
191 volum. † hodie tamen communiter ſeruatur in regno, quòd quando eſt deſerta appellatio, quæ erat introducta coram iudice:ad quem, ſolet pars appellata adire iudicem ad quem,& inſtare,vt reſcribat iudici à quo, vt exequatur ſententiam, ex quo appellatio eſt deſerta: qui iudex ad quem, reuiſo calendario proceſſus, ſi liquet ſibi ex eo, quòd appellatio eſt deſerta, non facit aliam pronuntiam, niſi quia reſcribit per literas

effectus Appellationis

per literas iudici à quo, vt ſententiã exequatur:ex quo liquet ſibi appellationem eſſe deſertã. & ſic iudex à quo, ad literas iudicis ad quem exequitur ſententiam.& iſta eſt communis practica: quam vidi ſeruari in hoc regno: & tenet And. de yſer.in conſti. appellationum tempora. col. iij.in princ.& ibi etiam Matth. in v.
192 col.in prin.† Imò quando iudex ad quem, pronuntiat appellationẽ eſſe deſertam,non requiritur citatio partis:ſecundum Phili.in c.ſępe.col.vij. de appel. & eſt hodie cautum in regno, quòd fit decretum qualiter eſt deſerta:ſed non legitur: vt eſt ritus magnæ curiæ in numero.229 incip. item ſeruat ipſa curia &c. ſub rubrica de appellationibus.

193¶† Viceſimò limita non procedere in ſententia lata contra officialem in ſyndicatu. quia non ſuſpenditur per appellationẽ: vt eſt regia prag. quæ incipit:regiæ dignitati.quod intellige de diffinitiua.ſed ab interlocutoria & grauamine incidenti poteſt appellari:ſecundũ Pari.in tract. ſynd.in verſi.appellatio.col.viij.Itẽ, à ſententia ferenda poteſt appellari: ſecundũ Pari.ibidem.col. vij. in fin.

194¶†Viceſimoprimò limita non procedere,quando iudex à quo,vult ſtatuere terminum appellanti ad proſequendum, vel ad ſe repræſentandum coram iudice ad quem:nam licet pendente appellatione cẽſeãtur ligatæ manus iudicis: non tamen cenſentur ligatę quoad hoc.quia poteſt iudex à quo, ſtatuere terminum competentem: & breuiare tempus iuris: infra quem terminũ ſi appellans nõ ſe pręſentat iudici ad quem, vel non proſequitur appellationem, remanet appellatio deſerta:& poteſt ſententiam exequi.tex. eſt in c. perſonas & ibi Abb.& Phil.& in c.cùm ſit romana.& in c.oblate. & in c. reprehenſibilis. & in c.ſæpe. de appel. & Spec.in tit.de appel. §.nouiſsimè. verſi.xv.& verſi.xvj.& Card.in cle.j. in xxij.q.de appel.& Bar.in l.præſes. C.de appel.In hoc tamen ſi vis ſcire qualem terminum poteſt iudex adſignare appellanti: vide notabiliter Philip. in d.c. perſonas. colum.ij. de app. vbi declarat nouem modos dandi terminum in hac materia. Et primus eſt,ad iter arripiendum ad iudicem appellationis. quem terminum dat iudex à quo.c. peruenit. el. ij. de appel.Secundus eſt,ad ſe præſentandum coram iudice ad quem: & iſte ſimiliter dari poteſt:vt d.c.perſonas. Tertius, eſt terminus ad ſe præſentandum cum Apoſtolis. de hoc habetur in d. l. præſes. & ibi per Bald. & hîc ſimiliter dari poteſt, vt ibi. Quartus, eſt terminus ad recipiendũ Apoſtolos petitos: nam poteſt iudex à quo ſtatuere certum terminum appellanti,infra quem debeat recipere Apoſtolos.quo elapſo ſi non recipit, appellatio eſt deſerta:vt in cle.ij. de appel.Quintus,eſt terminus ad proſequendam appellationem. & iſte etiã dari poteſt.c. cũ cauſa. de re. iudi.& c.ad hæc.el. iij. de appel. quicquid tenuerit Bartol. in d. l. præſes. cuius opi.in hoc reprobatur. Sextus, eſt terminus ad ſe præſentandum & redeundum cum literis impetratis. & hoc fieri non poteſt per iudicem

à quo

à quo:quia eſſet imponere legem ſu
periorem. c. ex inſinuatione. & ibi
Abb.de app. Septimus, eſt terminus
ad præſentandum vel proſequendũ,
& faciendum fidem de ipſa proſecu-
tione.& hoc minimè fieri poteſt ad
faciendum deſertam appellationem
elapſo termino:alius terminus eſt ad
finiendam appellationem coram iu-
dice ad quem. & hoc minimè fieri
poteſt:quia imponeret legem ſupe-
riori:vt d.c. ex inſinuatione. quæ o-
mnia proſequere:vt per Philip. in d.
c. perſonas. & deciſ. Rotæ. xciiij. in
195 nouis. ¶ † Viceſimoſecundò limita:
quia iudex à quo,poteſt pendente ap
pellatione examinare teſtes ſenes,
vel valitudinarios ad perpetuam rei
memoriam:& non dicitur innouare.
ita per plura tenet Matth. de afflict.
in conſti. probationum incurſibus.
colum.ij.in fin.
196 ¶ † Secũdam regulam principalem:
ſcilicet de appellatione ab interlo-
cutoria, limita primò non procede-
re, quando fuit iudici à quo, inhibi-
tum per ſuperiorem. quia tunc non
poteſt vlterius procedere in illa cau
ſa:vt eſt tex.in d.c.non ſolùm.de ap-
pel.lib.vj.& no.Ang.in conſi.ccxvij.
Quod tamen intellige, quando inhi
bitio fuit legitimè interpoſita, &
cum cauſæ cognitione, & parte ci-
tata. nam quando eſt appellatum in
caſu, in quo non debuit appellari:
vel quia cauſa eſt iniuſta,vel appel-
latio eſt friuola, & fruſtratoria:tunc
nunquam debet iudex ad quem, in-
hibere, niſi prius adhibeat cauſæ co
gnitionẽ ſuper iuſtitia appellatio-
nis:aliàs inhibitio non valet:vt not.
Specu.in titu. de appel.§. de officio.
verſi. ſed quæritur. & Felyn.in c.di-
lectus.el.ij. colũ. penult. de reſcript.
Pro hoc eſt tex.in c.romana.§. ſi ve
rò.& §. ſi autem. & ibi Gemi.de ap-
pel. lib.vj. Item, quòd debeat fieri
parte citata inhibitio, aliàs non va-
let:tenet Alexand.in conſil.xcj.colũ.
penult.in ij.volu.& Franc.de aret.in
conſil.xx.colum.pen.verſic. circa ſe-
cũdum, &c.& conſi.xxxiij.colum.iij.
& Alexand.in l.Titia. in fin.ff.ſolut.
matri. Vbi dicit hanc eſſe commu-
nem opin. & idem Alexand. in l.iiij.
§. condemnatum. colum. iiij. in fin.
ff.de re iudi. & Alexand. in conſi.ix.
in iiij.volu.& Iaſ.in l.ſi opus.colũ.ij.
in fin.ff.de oper. no. nun. vnde dicit
notabiliter Abb.in c.cùm veniſſent.
colũ.ij. in iiij.not.de reſtit. in integ.
197 † quòd inhibitio iudicis contra ius
facta, non inducit nullitatem actus
poſteà geſti.
198 ¶ † Secudò limita,niſi iudex à quo,
detulit appellationi coram eo inter-
poſitæ ab interlocutoria:quia defe-
rendo ſeu admittendo ipſam, ligat
manus ſibi ipſi: & ipſemet tunc ſibi
inhibet. vnde non poteſt vlterius in
cauſa procedere.tex.eſt in c.cùm ap-
pellationibus. & ibi Gem. de appel.
lib.vj.& Bart.in l.eius,qui colũ.ij. de
appel.recip.& Barto.in l. intra vtile.
col.ij. ff.de mino. & Socin.in conſil.
xxxviij.col.vij.in fi.j. volu.
199 ¶ † An autem teneatur deferre iu-
dex appellationi: Dic quòd ſic.ſi eſt
interpoſita ex iuſta cauſa: aliàs pu-
nitur.tex.eſt in c.de priore. de appel.
& in l.quoniam iudices.C. de appel.
& circa iſtam pœnam eſt varietas
inter

inter ius canonicum & ciuile: quia de iure canonico, ſi cauſa eſt criminalis, iudex non admittens deponendus eſt: ſi verò eſt ciuilis: punitur pœna arbitraria. ſed de iure ciuili, ſi cauſa eſt criminalis, punitur pœna arbitraria: ſi ciuilis, punitur ad xxx. libras auri. vt d. l. quoniam iudices. ita declarat Philip. in d. c. de priore. col. fin. & Lud. ro. in conſi. 501. col j. Verùm aduerte quia Philip. in d. c. de priore. in fin. dicit, quòd iſtæ pœnæ ceſſant, vbicunque appellatur à mera interlocutoria, ex quo iudex poteſt procedere antè, quàm ſit ei inhibitum. Ex hoc ſequitur, quòd non tenetur deferre. in hoc ego quto, quòd non bene loquitur Philip. quia ſi appellās ab interlocutoria mera, adsignat aliquam rationabilem cauſam, ex qua ſi vera eſſet, apparet grauamen tenetur iudex appellationem admittere: quia ad hunc effectum voluerunt iura, quòd cauſæ grauaminis exprimantur: vt ſi videantur iuſtæ, debeat iudex admittere appellationem: aut ſpecificare cauſam rationabilem, quare non admittit: vt dicit text. in c. cordi. de appel. lib. vj. vnde ſi iudex repellit appellationē ab interlocutoria ex rationabili cauſa interpoſitam, puto quòd ita puniturr, ac ſi repuliſſet appellationē à diffinitiua. & ita in effectu concludit Card. in d. c. de priore. in fin. qui melius loqui videtur & lud. Ro. in conſi. ccccc j. col. j. & ij.

200 ¶ † Quid autem, ſi iudex non admiſit ſimpliciter appellationem: ſed cum illa clauſula: ſi & inquantum: prout cōmuniter ſcribi ſolet admiſſio per actorum magiſtros: an per illa verba habeatur pro admiſſa, vel pro nōn admiſſa. Lu. ro. tangit hanc q. in d. conſi. ccccc j. col. ij. & concludit, quòd ſi appellatio erat iuſta, & ex rationabili cauſa interpoſita, quæ de iure admittēda erat: habetur pro admiſſa: aliâs ſi admittenda nō erat, habetur pro non admiſſa: & ſic illa clauſula refertur ad iuris diſpoſitionem. Idem tenet Felyn. in c. cùm con tingat. col. pen. de offi. deleg. & Phil. & Card. in c. ſæpe. in ij. not. de app. & Bal. in l. edita. in repet. Paduana. col. xvij. verſi. itē dubitatur, ſi iudex &c. C. de eden. & Bar. in l. ambitioſa. còl. pen. in fin. ff. de decre. ab or. faci. & Ang. in conſi. ccxvij. in v. col. & iſta

101 eſt veritas. ¶ † Tertiò limita, niſi appellaretur à tali interlocutoria, quæ continet grauamen irreparabile, & executionem irretractabilem: vt ſi iudex interloqueretur aliquem eſſe torquendum, quia tunc pendente appellatione ſtatim ligantur manus iudicis ante aliam inhibitionem, ſicut quando appellatur à diffinitiua: ſecundum Bald. in l. generaliter. §. ſed. iuramento. col. ij. verſi. ſed quid ſi eſt talis &c. C. de reb. cre. facit quod no. Bar. in l. ij. col. iij. ff. de appel. recip. & Bal. in l. ij. col. ij. C. de epiſc. aud. & in l. ſi quis in prouocatione. C. de app. et in l. ante ſentētiæ. co. j. C. quo. app. nō recip. & Paris in tract. ſynd. in verſic. tortura. in vltima charta. verſi. an ab interlocutoria &c. & And. de Yſer. in conſtit. intentionis. & hoc hodie eſt prouiſum in regno per capitulū regni, quod incipit: ſi iuſtè. quo cauetur recipiendam eſſe appellationem

à tor

pendationis tempus

à tortura:& ſi iudex noluerit admittere, ſed proceſsit ad torturam poſt appellationem:ſi quidem tortus fuit mortuus, vel in tormentis, vel per condemnationem ad mortem, tunc iudex debet vltimo ſupplicio damnari, ſi verò non fuit mortuus in tormentis, nec aliter condemnatus adhuc, tunc iudex debet damnari ad pœnam carceris biennalis,& ad publicationem tertiæ partis ſuorũ bonorum.Si verò tortus fuit condẽnatus ad aliam pœnam per iudicem præter mortem, tunc iudex eandem pœnam ſubire debet.ita hæc omnia decidũtur in d.c.ſi iuſtè. & eſt in nu. capitulorum.regni.143.

202 TERTIÒ,principaliter ſequendo ordinẽ prępoſitũ,quęro † quando fiat appellatio. dic quòd debet fieri infra decem dies, à die latæ ſententiæ:vt eſt tex.ſæpius alleg. in authẽ. hodie. C.de app. & in c.cũ dilecti.in fi.de elect.& in c. ſignificauerunt de teſti.& in c. quoad conſultationem. de re iudi. Quod amplia procedere non ſolùm,quando appellatur à diffinitiua:ſed etiam ab interlocutoria debet appellari infra decẽ dies. text. eſt & ibi glo.in ver.dies.in d.c.ſignificauerunt.& in d.c.cum dilecti.in fi. glo.in c.cùm ceſſante.de app. & Bal. & Iaſ.in l.ſi ab arbitro. ff.q ſat. cog. imò etiam à quocunq; grauamine, & actu etiã extraiudiciali debet appellari infra decem dies à die illati grauaminis:vt not.Socin.in cõſi.xlv.

203 col.iiij.in fi.in j.vol. † ſed de iure digeſtorum & C. erat minus tempus, ſcilicet quia in cauſa propria poterat quis appellare ſolùm infra biduũ: in cauſa aliena, infra triduum:& nõ vltra:vt eſt tex.in Leos.§. ſinautem, C.de app.& in l.j.§. biduũ. & §.dies. & §.in propria.ff.quando app.ſit.Hodie verò per ius Authenticorum,eſt auctum tempus vſq; ad decem dies: vt ſuprà quo termino elapſo ſi non appelletur, ſententia tranſit in rem iudicatam, & executioni mandatur: vt d.c.quod ad conſultat ionẽ.& currit iſtud tempus de momẽto ad momentùm à die latæ ſententiæ:vt eſt glo.& ibi etiam Bar.in d.§.dies.

204 ¶ † Limita tamen hoc dummodo appellans ſciuerit latam eſſe ſententiã contra ſe: quia tunc currunt decem dies à tempore latæ ſententię.Secus, ſi ignorauit:quia etiã ſi ſtetiſſet per menſem,vel annum & vltra,ſemper poteſt appellare, poſtquàm ſcire incœpit,à die ſcientiæ currunt ſibi decem dies.c.concertationi.de app.lib. vj.& glo.& Bar.in d.authẽ. hodie.C. de app.& glo.in c.ab eo. de app. lib. vj.& tex.in l.j.§.ſi.ff.quãdo appel.ſit. Ex hoc ergo ſequitur, quòd iſtud tempus eſt vtile in principio: quia nunquam incipit currere impedito, ſed poſteà efficitur cõtinuum:vt eſt tex.& ibi Bart.in d.l.j.§. dies.quibus adde Spe.in tit.de appe.§.reſtat.verſ. ſed nunquid. tamen bonum eſt, vt proteſtetur appellans,quando videt ſe impeditum; maximẽ,quando fiat per iudicem:ſecundũ Bar.in d.§.dies.

205 ¶ † Secundò limita, niſi grauamen illatum haberet tractum ſucceſsiuũ: quia tunc ſemper poteſt appellari, quãdiu durat grauamen, etiam pòſt decem dies: ita tenet Ioan. And. in c.dilectus.el.ij.de reſcrip.& Bald. in l.

in l.ij.col.ij.in fi.verſi.ſecundo quæro.C.de epiſ.audi.& Specu.in titu.de app.§.reſtat.verſi.& nota ſecundum Vincen.idem tenet Ang.in d.authen. hodie.& Paris in tract.ſyndi.verſic. appellatio.col.ij.in quibus locis ponitur exemplum de eo,qui detinetur in carcere.nam ſemper poteſt appellare:quia ſemper grauatur.ita etiam tenet Philip.in c.ſuper eo.el.ij.col.j. de appe.& in c.ex parte.el.j.column. ij.eod.titu.vbi notanter limitat hoc de mente Bald.in c.de teſtibus.extrà de teſtib.non procedere, quando iudex expreſsè fuiſſet interlocutus illum fuiſſe iuſtè carceratum:quia tūc debet appellari infra decem dies à die prolationis interlocutoriæ:aliàs tranſiret in rem iudicatam,& vlterius appellare non poſſet.quibus adde Alexā.in l.inficiando.§.infans.in addi.ad Barto.ff.de furt.& Alexan.in l.j.§.j.ff de fer.& in l.eum, qui.§.in popularibus.ff.de iureiuran.

206 ¶ † Et poteſt iſta appellatio præſentari etiam in die feriata ad honorem Dei. ſecundum Bartol.in l.j.§. dies.ff.quando appel.ſit.& Cardi.in cle.ij.§.ſimiliter. in ij.quæſtione.in fin.de appel.& eſt gloſſ.in c.appellatio.in verſicu.lecta.de appel.lib.ſexto.& Bald.in l.prima per illum text. C.de ferijs.& Felyn.in c.fin.colum. quinta de ferijs.

207 ¶ † Ex prædictis infertur, quòd ſi aliquis ſine mandato,alieno nomine appellauit ab aliqua ſententia,debet illam appellationem ratificari facere à domino litis infra decem dies, computandos à die,quo ſciuit latam eſſe ſententiam contra ſe:aliàs elapſis decem diebus nō poſſet ratificare:& ſententia tranſiret in rem iudicatam:quia ratificatio debet fieri infra tempus habile.l.bonorum.ff.rem ra.hab. ita tenet Specu.in titu.de appel.§.j.verſicu.porrò.& Pet.Philipp. Corne.in conſil.cclxxxxij.colū.ij.in litera.a.in iij.volu.nam actus iudiciarij debēt fieri per legitimam perſonam habentem ſpeciale mādatum l.licet.C.de procur.& ſi fuerint facti ſine mandato,debent ratificari infra tempus habile:aliàs non valet:vt dicit ibi Pet.Philip.Corn.Et pondera, quòd verba Specu. vbi ſuprà,dicunt quòd debet appellationem ratificare infra decem dies à tempore, quo ſciuit appellatum: & non dicit à tempore ſcientiæ latæ ſententiæ. ego puto quòd debet ratificare infra decem dies à tempore,quo ſciuit ſententiam eſſe latam:per ea,quę habentur in d.authenti.hodie: quia ex illo tempore currunt ſibi x.dies ad appellādum:ergo illi metdies currunt ſibi ad ratificandum.quia illud cenſetur tempus habile:per d.l.bonorum.& iſta eſt pura veritas.

208 ¶ † Viſo primo tempore appellandi,videamus nunc de ſecundo tempore ſcilicet petendi Apoſtolos.& ſciās,quòd de iure communi Apoſtoli debent peti infra.xxx. dies, & etiam recipi: vt eſt text.in l.iudicibus.C.de appel. & in c.ab eo.de app.libr.vj.adeò ꝙ ſi appellans infra dictum tempus non petat vel recipiat Apoſtolos,cēſetur appellationi renuntiaſſe.& efficitur appellatio deſerta: vt d.c.ab eo. & cle. quanuis.de app.& quando ſtaretur per iudicem, qui requiſitus non

dat Apoſtolos,debet appellans proteſtari:vt habetur in d.cle. quanuis.& per gl.in l.j.ff.de libel.dimiſ.

209 ¶†Sed dubitatur,quando incipiant currere iſti.xxx.dies.vtrum à die ſententiæ latæ,vel à die appellationis?in hoc magna fuit varietas docto.quos refert deciſio Rotæ.xxix. in nouis.& Card.in c.vt debitus.col.xxij.de app. nam aliqui tenent, quòd currunt à die ſententiæ latæ:per text. qui hoc dicit expreſsè in d.l.iudicibus.Alij tenent, quòd currunt à die appellationis interpoſitæ.& hanc opi.tenet Hoſti.in c.j.de app.lib.vj.ſed Card.in d.cle.quanuis.in princi.in iiij.quæſt. tenet ſimpliciter primam opin.per d. l.iudicibus.ſed quicquid teneāt alij, magis communis & æqua opin.eſt, vt dicamus,quòd ſi appellans habuit notitiam ſententiæ latæ,currat ſibi tempus à die ſententiæ latæ: & ita procedat d.l.iudicibus. Si verò non habuit notitiam,quādo fuit lata ſententia:& tunc triginta dies currant ſibi à die ſcientiæ,à quo die habuit facultatem appellandi:quia ſi aliter diceremus,ſequeretur vnum inconueniens,quòd poſſet appellans ignorare per.xxx.dies.&ſic eſſet ſibi ignoranti lapſum tempus petendi Apoſtolos:cui non eſſet lapſum tempus appellandi:per ea,quæ not.glo.& Bart. in d.authen.hodie.& tex.in d.c.concertationi.de appel.libr.vj.& iſtam opin.tanquam æquiorem & iuri conſonam teneo:quam.tenet gloſſ.in d. c.ab eo.& ibi etiam Gemi.& eſt de mente Ioan.and.ibi & dictæ deciſio. Rotæ.xxix.in nouis.

210 ¶†Sed iſtud tempus petendi Apoſtolos infra.xxx.dies,eſt de iure communi,vt dixi:poſſet tamen dubitari an hodie in regno ſeruetur:cum conſtitu.appellationum tempora.ſtatuerit ſimpliciter terminum quinquaginta dierum ad proſequendum coram iudice,ad quē poſt interpoſitam appellationē?dic quòd in regno non ſeruatur: ſed iſtud tempus.xxx.dierum,includitur in tempore quinquaginta dierum:vnde ſufficit,ꝙ appellans petierit Apoſtolos infra quinquaginta dies,& illos præſentauerit iudici ad quem, vnà cum proceſſu:& ſic quo ad hoc eſt correcta d.l.iudicibus.ita tenet Andr.de yſer.in c.ſi autem.colum.ij.in fi.& ſeq.quo tempore mil.& idem Andr.in d.conſtit.appellationum tempora.in princ.& ibi etiam eſt gloſſ.& hoc eſt confirmatum per ritum magnæ curiæ in numer.189.incip.item ſeruat ipſa curia,quòd quando &c.& magis clarè firmatur per regiam prag.quæ incipit:appellationum tempora.& eſt in num.prag.23.quę expreſsè cōfirmat temporis inductum per conſti.regni. in proſequenda appellatione.Sic ergo in regno in curia ſeculari ſeruatur diſpoſitio conſtit.regni & regiæ pragmaticæ:ſed in curia eccleſiaſtica ſeruatur diſpoſitio iuris canonici. ſcilicet dicti c.ab eo.& d.cle.quanuis.vt recipiātur Apoſtoli infra.xxx. dies:quia in hoc non reperitur correctum ius canonicum.

211 ¶†Ex hoc infertur,quòd in regno in curia ſeculari ſuperuacua eſt illa quæſt.ſuperius facta:ſcilicet. ex quo tempore incipiant currere triginta dies ad petēdū Apoſtolos: quia habemus conſtitu.

expreſsè

expreſsè loquentem,quòd quinquaginta dies currunt à die interpoſitæ appellationis:vnde ab illo die habet idem tempus ad petendum Apoſtolos:ſecundum Andræam de ytcr.vbi ſuprà. Bene verum eſt,quòd procedit illa quæſt.de iure canonico:& ſic
212 in curia eccleſiaſtica. ¶†Prædicta limita:ſcilicet de iure canonico:niſi iudex ſtatuerit certum terminum appellanti ad recipiendum Apoſtolos: quia ſi infra illum terminum ſtatutum nō recipit,vel petit illos,& non proteſtatur,appellatio remanet deſerta:non expectato aliter lapſu. xxx. dierum:quia iudex à quo,poſſet ſpecialem & breuiorem terminum ad hoc ſtatuere:vt eſt tex.in d.cle.quanuis.de appel.& ibi per Cardi.& doct.
213 ¶†Sed cuius expenſis debeant mitti ſeu præſtari apoſtoli:vtrum expēſis appellantis & petentis, vel iudicis? Cōmunis concluſio eſt & vera,quòd dentur expenſis appellantis.gloſſ.eſt in verſic.oblatos.in d.cle.quanuis.de appella.& ibi Cardin.in §.verùm.iij. not.& in §.ſimiliter.in v.quæſtio.& Bald.in l.eos.§.Apoſtolos.colum.iij. verſic.quæri conſueuit &c.C.de app. & Alex.in addi.ad Bart.in l.ſi poſtu-
214 lauerit.ff.de adul.¶†Iſtorum autem Apoſtolorum plures ſunt ſpecies: quas omnes numerat Specu.in tertia parte Spec.in titu.de app.§.ſequitur. per totum. Sed quantum ad materiam noſtram, tres tantùm ſpecies ſunt in frequentiori vſu: videlicet, Apoſtoli dimiſſorij, & iſti dicuntur quando iudex admittit appellationem, & ſcribit literas dimiſſorias: cum quibus dimittit appellantem iudici ad quem. ille literæ ſignificantes,quòd admiſit appellationem, dicūtur Apoſtoli dimiſſorij.de quibus loquitur l.j.ff.de libel.dimiſ.& c.ab eo.de app.libr.vj.& c. ab eo.ij.q.vj. Alij dicuntur Apoſtoli refutatorij: vt quando iudex à quo,non vult admittere appellationem: tunc ſcribit literas ſignificantes qualiter refutauit & non admiſit appellationem.& de iſtis loquitur tex.in l.fi.§.in refutatorijs.C.de app. Alij dicuntur Apoſtoli reuerentiales:vt quando appellatio non erat admittenda:ſed iudex eam admiſit ob reuerentiam ſuperioris.de quibus habetur in l. eos.§.ſuper his.C.de app.& in c.cordi.de appel.lib.vj.& de iſtis tribus ſpeciebus Apoſtolorum,vide Card.Alexā.in c. vt debitus.col.xxj.in fin.& ſeq.de appel. & Specu.plenè in d.§.ſequitur. vbi ponit formam omnium iſtorum Apoſtolorum.& vide Abba.in c.bonæ.colum.ij.verſicu.quinta differentia &c.de appella.
215 ¶†Vnde autem dicantur Apoſtoli? dic ab ἀπὸ quod eſt ſuprà,& στολή:id eſt miſsio:quaſi literæ miſſæ ad ſuperiorem.ita declarat Cardi.in d.cle. quanuis.in princip.in ij. quæſtio.de appel.& vide gloſſ.in verſicu.petat.
216 in d.c.cordi.¶†An autem in appellatione extraiudiciali debeant peti Apoſtoli?glo.in d.c.cordi.in verſicu. vel extrà. videtur tenere quòd non, ſed gloſſ.in c.vt ſuper.in verſicu.ille iudex,de appel.lib.vj.tenet,quòd debent peti ſub conditione:ſcilicet, ſi eſt qui illos dare poſsit. Super hoc concludo, quòd quando appellatur à iudice extraiudicialiter procedēte,

ſemper debent peti Apoſtoli: quia eſt, qui illos dare poſsit ſcilicet iudex. ſed quando appellatur à parte, non puto quòd ſit neceſſarium illos petere. quia non eſt qui illos det. Tamen tutius eſt, quòd tunc petantur ſub illa conditione: vt dicit gloſ. in d. c. vt ſuper. & ita tenet Philip. in c. bonæ. colum. vj. in fi. verſi. vj. requiritur &c. de app. & ibi etiam ſentit Abb. in ſecunda. col. in quarta & quinta diffe-
217 rentijs. ¶ † Sequitur modò videre de tertio tempore: ſcilicet proſequendi appellationem. ſuper quo ſcias, quòd eſt varietas inter ius commune & ius conſtitutionum: nam de iure communi appellans poſt interpoſitã appellationem, habet vnum annum de proſequendum coram iudice ad quem: & iſtud appellatur primum fatale: & ſi eſt impeditus, habet ex cauſa ſecundum fatale: vt eſt text. in authen. ei, qui appellat. C. de tempo. appel. & habetur in c. ex ratione. de appel. & eſt text. in clemen. ſicut. de appel. vbi dicitur hoc procedere tam in appellatione iudiciali, quàm extraiudiciali. Si verò etiam in ſecũdo fatali fuit impeditus, ſolet ei dari etiam tertius annus, ex iuſtiſsima tamen cauſa & iuſto impedimento: vt probatur in d. c. ex ratione. & ibi Cardin. & no. Spe. in ti. de app. §. nunc breuiter. ver. præmiſſa. Quod tamẽ intellige quãdo in toto ſecundo anno fuiſſet impeditus aliâs reſtituitur ſibi non annus integer, ſed tantum tempus, infra quantum durauit impedimentum. ita declarat Abb. in d. c. ex ratione. in quarta columna & iſtud tempus quod datur poſt ſecundum fatale, datur ſolùm per viam reſtitutionis in integrum, & non ipſo iure: ſed primus & ſecundus annus dantur ipſo iure à lege: ſecundum Innocen. Abba. & docto. in dicto capitu. ex ratione. & glo. & Barto. & docto. in dicta authenti. ei, qui appellat. ſed de iure conſtitu. Regni eſt additum iſtud plus: quia poſt interpoſitã appellationem dantur quinquaginta dies appellanti, infra quos debet recipere Apoſtolos & præſentare proceſſum coram iudice ad quem: & facere citari partem & licentiatus recedere. aliàs appellatio eſſet deſerta. hæc omnia probantur in conſti. appellationum tempora. & ibi Andr. de yſer. Deinde in anteà præſentato proceſſu & facta citatione partis, infra quinquaginta dies, habet appellans primum fatale, & ſic primum annum ſeruata forma iuris cõmunis: quia conſti. regni, non corrigit fatalia: ſed ſolùm interponit, illud tẽpus quinquaginta dierum: Verùm eſt ſciendũ, quòd fatalia incipiũt currere à die interpoſitæ appellationis: vt eſt tex. in dicta clemẽ. ſicut de appel. & not. Abb. in dicto. c. ex ratione. in primo nota. vnde per hoc dico, quòd illi quinquaginta dies interpoſiti per conſt. includuntur: & ſic à die interpoſitæ appellationis, etiam hodie in regno currit annus ad proſequendum: cùm in hoc iura communia non reperiantur correcta: arg.
218 l. ſancimus. C. de teſt. ¶ † Iſta autem obſeruantia de quinquaginta diebus, procederet ſolùm in Regno in curia ſeculari: quia Rex qui fuit author illius conſtit. non potuit imponere legem eccleſiæ & eccleſiaſticis

ſticis perſonis:per ea,quæ plenè habentur per Abba.& Fely.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ.de conſti.vnde in curia eccleſiaſtica ſeruaretur mera diſpoſitio clemen.ſicut.& cle.quanuis.de appel.ſcilicet,vt Apoſtoli infra.xxx.dies,& proſecutio fiat infra annum à die appellationis:& ſtante impedimento,datur ſecundus annus.

219 ¶ †Sed iuxta hoc quæritur,an ſit neceſſe,quòd appellans proteſtetur de impedimento,ad hoc vt reſtituatur ſibi tempus ? in hoc vera concluſio eſt, quòd ſi ſtat per iudicem, debet proteſtari: & non ſufficit vna proteſtatio:ſed debet pluries proteſtari.ita dicit Alex.in conſil.xix.columna ſecunda.in primo volumine. & ponunt docto.in l.properandum. §.ſin autem vtraq;.C.de iud.& Baldus in dicto.c.ex ratione.in fin.Si verò impeditur alio impedimento, quàm facto iudicis, non requiritur de neceſsitate proteſtatio:ſed ſufficit quòd poſteà impedimentum probetur.Cautius tamen eſt,quòd ſemper proteſtetur de impedimento:ita pulchrè diſtinguit Philip.in dicto.c. ex ratione.col.iiij.iu fin.& ſeq.verſi. ſed dubitatur ad hoc,&c.& ita intelligitur gloſ.in c.cupientes.§.quòd ſi per viginti.& ibi Gemi.& Pe.de Ancha.de elect.lib.vj.& Barto.in l.j.§. dies.ff.quando appel.ſit.& vide omnino Cardin.in dicto . c . ex ratione.

220 in quarta colum.¶ †Vlterius ſuper iſta quæſtio.dubitatur:vtrum elapſo primo anno poſsit iudex indiſtinctè ſententiam exequi tanquam appellatione deſerta,ſi non conſtat aliter ſibi de impedimento:docto.communiter tenent quòd non : quia ſi non ſit lapſum biennium,iudex non poteſt exequi :quia ſententia non confirmatur ex ſolo lapſu primi anni,niſi etiam labatur ſecundus annus.dicit text.in d.authen.ei , qui appellat. & ita expreſsè tenet ibi Barto.in fin. & idem Barto.in l.j.in fin.ff.nil not. app.pend.& Bald.in l.eos.in princip. columna ſecunda . verſicu . ſcias tamen &c.C.de app.& Philip.in d.c.ex ratione .colum.xxiiij.verſicu. ſecundò quæritur &c.nam ſecundum Baldum in d.l.eos.elapſo primo anno,eſt dubium propter impedimenta , quæ potuerunt interuenire : & ſic ſolus lapſus primi anni non clarificat iudicem de deſertione,niſi labatur etiam ſecundus.¶ Et licet iſta opin.videatur eſſe magis communis:tamen mihi videtur,quòd ita ſimpliciter intellecta non procedat:& primò pondero , quòd lex non dat ſecundum annum appellanti ſimpliciter:ſed conditionatiuè : ſcilicet exiſtente iuſta cauſa impedimenti.ita dicit text . in dicta authen.ei,qui appellat.Ergo in tentio legiſlatoris fuit,quòd in primo anno appellatio ſit deſerta,ſi non probatur de iuſta cauſa habendi ſecundum annum,ſcilicet de impedimento . Cùm ergo impedimentum conſiſtat in facto , oportet probari per eum,qui ſe fundat in illo:per ea, quæ habentur in l.ij.ff.ſi quis cau.& per Bartol.in l.hoc iure.ff.de verbo. obliga . Si ergo non apparet de impedimento,iudex habet ſuam intentionem fundatam ex lapſu primi anni : vnde poterit ſententiam exequi non expectato lapſu ſecundi anni.

Et per hoc non videtur obſtare illud, quod dicit Bald.in dicta l.eos.ſcilicet,quòd in primo anno eſt dubium propter impedimenta,quæ poterunt accidere: quia hoc eſſet præſumere impedimentum, vbi non probatur. quod eſt contra omnia iura:cùm impedimentum ſit facti: & facta non præſumuntur,niſi probentur.l.in bello.§.factæ.ff.de capti.& c.j.de conſti.lib.vj.& not.Pet.Phili.Cor.in conſilio.clxxxj.colum.viij.in litera.r.in ſecundo volumine.¶Secundò pondero ordinem legis, quæ primò dat primum annum: & poſteà ex cauſa dat ſecundum:nam ſi opinio illorum,qui tenent eſſe neceſſe labi biennium,eſſet vera, iſte ordo fuiſſet fruſtratorius:quia debuiſſet dicere lex, quòd appellanti datur biennium ad proſequendum:quo elapſo appellatio efficiatur deſerta:& non oportebat dari primum annum,& poſteà ſecundum: & lex nihil operatur fruſtrà. §.qui-
221 bus.in prima conſti.¶Tertiò pondero: quia lex appellat primum annum.primum fatale:& ſecundum annum,ſecundum fatale:vt eſt text.& ibi glo.in l.ij.in princ.C.de temp.appel.& dicuntur iſta fatalia,à fato,id eſt morte:quia ſicut mors extinguit hominem, ita lapſus fatalium ſeu vniuſcuiuſq; fatalis extinguit appellationem.ita declarat Abb.in d.c.ex ratione.colum.iij.& ſentit gloſ.in d.l.ij.in princip.& Bald.in l.ſi.in princip.in ij.colum.verſicu.modò reſtat, &c. C. de tempo.appel.Si enim primus annus non extingueret appellationem, non diceretur fatale; ſed quia lex ita appellat fatale, primum annum, ſicut ſecundum:quod patet ex text.in dicta l.ſecunda.in princip. quæ dicit tempora fatalium, &c.& ſic loquitur in numero plurali de pluribus fatalibus. Ergo ita extinguit appellationem lapſus primi anni,non dato impedimento: ſicut lapſus ſecundi anni.adde Philip.in dicto.cap. ex ratione.columna.ij.¶ Quartò pro hoc do text.formalem in dicta clem. ſicut.de appel.cui non puto poſſe dari rectum reſponſum. nam ibi clarè dicitur,quòd per lapſum anni appellatio debet cenſeri deſerta ceſſante iuſto impedimento: ergo non eſt opus expectare biennium,quando non liquet de impedimento. ¶ Quintò pondero tex.in l.fi.§.illud.C.de tempo.app.qui expreſsè ſentit,quòd elapſo anno, & ſic primo fatali,mandatur ſententia executioni,niſi appellans doceat de impedimento.¶Sextò ad hoc pondero dictum Bald. in dicto c.ex ratione.colum.ij.in fi.vbi dicit, quòd appellans debet eſſe diligens in primo anno:diligentior in ſecundo:& diligentiſsimus in tertio. Si ergo requiritur diligentia in primo anno,ſequitur quòd ſi fuit negligens ſine aliquo impedimento, appellatio remanet deſerta.&hanc opi. tenent Innoc.Anton.de but.& Imo. in dicto c.ex ratione.& Ang.in conſil.cccix. vbi dicit, quòd iſta opinio eſt vera ſicut euangelium. ¶Septimò, ad idem adduco text. in c.cùm ſit romana.de appel.vbi eſt text.clarus, quòd appellanti datur annus ad proſequendum: & ex iuſta & neceſſaria cauſa,ſcilicet impedimenti,datur biennium. Ergo ſequitur, quòd

vbi non

vbi non apparet iuſta & neceſſaria cauſa,non datur biennium.vnde ſequitur,quòd iudex poteſt ſententiam exequi elapſo anno, ſi non conſtat de impedimento,& hoc videtur ſentire Barto.in authen.item ſi appellatione.C.de appe.vbi ponderat impedimentum primi anni: vt detur ſecundus.
222 ¶ † Octauò pondero: quia omnes docto. communiter in dicto c.ex ratione.& in dicta authenti. ei qui appellat.concludunt,quòd quando ſtat per iudicem,debet appellans in primo anno proteſtari:ad quid ergo requiritur iſta proteſtatio,ſi non diceremus,quòd elapſo anno appellatio ſit deſerta?certè fruſtrà fieret:ſi in omnem euentum daretur biennium.Et ſic per iſtas rationes & iura concludo,quòd ſi elapſo primo anno non conſtat de aliquo impedimento: nec apparet aliqua proteſtatio,intentio iudicis eſt fundata ipſo iure in exequendo.vnde poterit ſententiam exequi:per d.l.cle.ſicut.tanquam ap-
223 pellatione deſerta.† Fateor tamen, quòd antè quàm exequatur,debet citare appellantem ad dicendum quare ſententia executioni mandari non debeat.quia poſſet pars citata docere de impedimento:& ſic daretur ſibi ſecundus annus:aliàs ſi non docet, poterit exequi. Et quòd debeat pars citari ſuper executione facienda tenet Bartol.in l.j.in fin.ff.nil.no.appe. pend.& Alexan.in l.præſes.colum.fi. ff.de re iudica.& Abb.in c.ex ratione. colum. fin. vbi tenet in effectu iſtam opinio.quam modò tenui,ſcilicet quòd elapſo primo anno,iudex poteſt exequi parte tamen citata. Idem,ſcilicet quòd debeat pars citari, tenet Bald.in l.ſi contra.C.de appel.& Bald.in l.ij.in fin.C.de tempo. app.vbi dicit eſſe ibi text.ad hoc meliorem de iure.& Philip.in d.c.ex ratione.colum.xxiiij.verſi.quartò quæritur &c. ¶ Ex prædictis ergo habes declaratos tres terminos,qui conſiderantur in appellatione: & remanet concluſio,quòd vltimus terminus,ſcilicet proſequendi,eſt vnius anni:vel duorum annorum,ſtante impedimen-
224 to.¶† Limita tamen hoc,niſi iudex à quo,ſtatuerit breuiorem terminum ad proſequendum:quia eo elapſo remanet appellatio deſerta, & poteſt ſententiam exequi. vt c.cùm ſit romana.& c.perſonas.& ibi Philip.& docto.de appel.& dixi plenè ſuprà in præcedenti.quæſtio.principali.in xxj. fallentia. & ſic non eſt neceſſe tunc expectare lapſum anni vel biennij.
225 ¶ † Secundò limita niſi de voluntate partium fuiſſet prorogatus terminus proſequendi appellationem: quia tunc poteſt durare vltra biennium,prout partibus placuerit: quia iſte terminus proſequendi appellationem, poteſt conſenſu partium prorogari: & etiam breuiari:ſecundum Baldum in l.fin.§.fina.colum.j. C.de tempo.appel.& ibi etiam Bartol.idem videtur tenere Alexand.in l. properandum.in princip.C.de iudic.& Alexand. in addit: ad Bartol. in authenti.ei,qui appellat.C.de tempo.appel.& ibi etiam Bald.in fin.columna,& Philip.in capi.ex ratione. colum. v. in fin.verſicu.ſed dubitatio eſt,&c.de appel.& ibi etiam Fely. in ij.colum. pro hoc eſt text. quem

ponderat Bal.ad hoc in l.quòd ſi nolit.§.ſi quid ita.ff.de ædil.edict. vbi de conſenſu partium poteſt prorogari tempus redhibitoriæ:quod eſt legale.Sed contrarium tenet Bar.in authen.ſi tamen.C.de temp.app.vbi dicit,quòd tacitè per viam compromiſſi poteſt elongari tempus:ſed expreſſè prorogari non poteſt: ſicut non poteſt prorogari tempus inſtantiæ primæ cauſæ:vt eſt glo.Bart.& communiter docto.in l.properandum.in prin.C.de iudi.& Ludo.rom.in conſi. clxxiiij.in fi.& hanc contrariam partem tenet Ioan.andr.in addi.Spec.in tit.de app.§.nunc breuiter.verſic.licet autem.in addi.magna.circa.fin.& Abb.in d. c. ex ratione.colum. iij.& Ludo.rom.in l.ij.ff.de re iudi.& Car. alexand.in d.c.ex ratione.colum.xv. verſic.quartadecima eſt quæſtio &c. vbi ſe inuoluit,& neſciuit decidere. ¶ In iſta tamen varietate mihi plus placet prima opinio, ſcilicet, quòd poſſit tempus exercendæ appellationis prorogari per expreſſum conſenſum partium:quam opi.tenet etiam Cyn.in d.authen.ei, qui appellat.& iſtam partem firmo per text.in l.fin. §.fin.C.de tempo.app.vbi dicit text. quòd poſſunt partes paciſci, quòd nullum fatale ſeruetur in appellatione:ergo clarè patet,quòd per pactum partium poſſunt alterari,& tolli fatalia iuris.Si ergo poſſunt partes proſequi appellationem ſine fatalibus,ſequitur quòd poſſunt ipſa elongare,vel breuiare ad earum libitum. hoc enim patet ad ſenſum:quòd ſi in appellatione non ſeruantur fatalia, poteſt durare vlteriori tempore de conſenſu partium:& ita tenet ibi Barto.¶ Secundò moueor per tex.in d.l. quandiu.de appel. vbi dicitur,quòd non currit tempus appellanti,quando de conſenſu expreſſo ipſarum partium proſecutio appellationis differtur:ergo poſſunt facere partes per earum pactum,quòd fatalia non currant.Et licet tenentes contrarium,reſpondeant ad illum tex.quòd loquitur de ſuſpenſione & non de prorogatione:prout dicit Abb.in d.c.ex ratione.colum.iij.Ego non video in effectu, quæ differentia reſultat inter ſuſpendere & prorogare,cùm vtroq; caſu habeatur idem effectus:prout inferius dicam. ¶ Tertiò moueor per text.in d.l quòd ſi nolit.§.ſi quid ita. ff.de ædil.edi.vbi partes per pactum poſſunt prorogare tempus legale,vt duret in perpetuũ.¶ Quartò adduco tex.in c.in cauſis.de offic.delega.vbi terminus datus in reſcripto delegatorio,infra quem cauſa debebat finiri,poteſt de conſenſu partium prorogari: & ſic poſſunt partes prorogare iuriſdictionem, quæ certo tempore finiri debebat. ¶ Quintò conſidero, quòd omnes docto.tenentes contrariam partem, fundant ſe ſuper duobus fundamẽtis:Primum eſt,arguendo à ſimili:de inſtantia primæ cauſæ: vt ſicut illa non poteſt prorogari:vt not.in d.l.properandum.in prin.C.de iudi.ita etiam non poteſt prorogari inſtantia appellationis: Secundum eſt,quia iſta tempora reſpiciunt publicam vtilitatẽ,vt citius lites finiantur:vnde non poſſunt prorogari per partes in præiudicium reipublicę:vt dicit Abb.in d.c.ex ratione.colum.ij.

¶†Ego

226 ¶ † Ego autē volens ſuſtinere opin. quam tenui, tollo de facili iſta duo fundamenta:quibus ſublatis corruit opinio contraria:& tātò magis eluceſcit illa, quam teneo. Et primum fundamentum,quod fit à ſimili, tollo per bonam inſtantiam:iuxta. not. per glo.in c.ſicut vrgeri.j.q.j.nam inſtantia cauſæ principalis,non eſt aliquo modo prorogari nec tacitè nec expreſſè per partes:adeò quòd etiam per compromiſſum non ſuſpenditur. ſecundum Abb.in c.pe.colū.vj.& ibi etiam Felyn.in v.colum.verſic. tertia declaratio,&c.de iudi. & plenius per Maria.Soci.in d.c.pe.in.xvj. argumento.& per Soc.in conſil.xxxj. col. iiij. in j. volum.& Petr. de ancha.in conſil.cclxxxiiij.& Philipp.in d.c. ex ratione.colum.vj. ver.ſecundò quæritur.& tamen inſtantia cauſę appellationis, prorogatur & ſuſpenditur per compromiſſum:vt d.clem.quandiu.& d.authen.ſi tamen. C. de tempo. appel. ergo non eſt bonum arguere ab vna inſtantia,ad aliam.

227 ¶ † Ad ſecundum fundamentum, inquantum conſideratur publica vtilitas,dico quòd ſi hoc eſſet in conſideratione minimè deberet per compromiſſum ſuſpēdi:quia poſſent partes millies cōpromittendo facere, ꝙ nunquàm labantur fatalia: & ſic lites eſſent immortales, & offenderetur publica vtilitas:ſed quia lex hoc non conſiderauit in inſtantia appellationis:ex quo permiſit illam ſuſpēdit per compromiſſum:vt d. clemen. quandiu.ergo iſtud præiudicium publicæ vtilitatis,non fuit in conſideratione in tempore appellationis,ſicut tempore principalis cauſæ. Et ratio diuerſitatis eſt,quam ponit Abb. in d.c.pe.colum.vj.de iudi.vbi dicit, quòd maius præiudicium partium, vertitur in cauſa appellationis,quam in cauſa principali: quia perempta inſtantia principalis cauſæ pereunt ſolùm acta:& non perimitur ius partis. ſed perempta inſtantia appellationis, perit tota cauſa: vt in cle.ſi appellationem.de app.& notat.Bart. in l.pendente.C.de tempo. in integ. reſti.& Bartol.in authen. item, ſi appellatione.in fi.C.de tempo.appel.Et ideò,quia agitur de maiori præiudicio,iura tolerant, quòd illa inſtantia poſsit per partes ſuſpendi & prorogari:Et ex his remanent eliſa fundamenta tenentium contrariam partem.¶ Supereſt modo reſpondere ad duo iura, quæ ponderant tenentes dictam partem:videlicet, ad c. oblatæ.de app.ibi:ſed ne valeat prorogari &c.& ad l.nemo.C.de tempo. app. Et primò ad cap. oblatæ.dico, quòd ſi rectè ponderetur intentio ſummi Pontificis ibi fuit, habendo reſpectum ad iudicem:nam conceſsit iudici,quòd poſsit breuiare terminum appellationis: vt ibi. & cap.cùm ſit romana.& cap.perſonas.eodem titulo.ſed non conceſsit,quòd poſsit ipſum elongare ſine partium conſenſu.& ita illum text.declarat ibi gloſ. in verſicul.prorogari.quæ dicit, niſi ex iuſta cauſa. vt in c.ex ratione &c. vnde ſentit,quòd text. ille loquitur de iudice,qui ex iuſta,ſcilicet impedimenti, prorogat tempus appellationis:& ita loquitur.d.c.ex ratione.allegatum ibi per gloſ.quæ debet

intelligi. Secundum text. quem allegat: ſecundum Bartolum in l. non ſolùm. §. ſi liberationis verbo. ff. de libe. lega. Nos autem loquimur, quando ambo litigantes de communi conſenſu volunt prorogare: quòd facere poſſunt: per d. cle. quandiu.

228 ¶ † Ad l. nemo. reſpondeo, quòd non loquitur de prorogatione: ſed de reparatione, quæ fit finito tempore. vnde vult illa lex, quòd tranſactis fatalibus nemo poteſt impetrare reparationem temporis. poſtquàm appellatio remanſit deſerta. Nos autem loquimur de prorogatione, quæ fit durante tempore, l. ſed ſi manente. ff. de preca. & ita expreſsè colligitur ex tex. in d. l. nemo. qui facit expreſſam mentionem de reparatione. & ita ibi illum tex. intelligit Paulus de caſtro, & eſt de mẽte Bart. ibi in primo not.

229 ¶ † Et ex prædictis ergo remanet defenſata iſta concluſio, quòd partes nõ poſſunt prorogare de communi cõſenſu tempora appellationis proſequendæ: & hanc opi. tenet Archi. in c. anteriorum. ij. q. vj. & Franc. de are. in c. pe. de iudi. & licet Felyn. in d. c. pe. in vj. colum. tenuerit contrarium: per d. l. nemo. cui dicit nõ poſſe reſpõderi: tamen ſatis patet illud reſponſum ex prædictis: & cõtrarium & melius tenuit idem Felyn. in d. c. ex ratione. vbi ponderat rationem, quam ſuperius attigit ſuccinctè, ſcilicet, quòd non poſsit dari recta differentia inter ſuſpendere & prorogare: quia ita poteſt effici immortalis lis, ſuſpendendo ſicut prorogando: & miror quare doctores ita elaborarunt in faciendo huiuſmodi differentiam, cùm nullius ſit effectus: imò rectè conſiderando facilius admitti deberet prorogatio, quàm ſuſpenſio: per ea, quæ dicit glo. in authen. ſi tamen. C. de tempo. quæ dicit, quòd non currit tempus ei, qui ſemper litigat. Sic ergo prorogantes ſemper litigant: vnde facilius debẽt ſibi tempora indulgeri: ſed ſuſpendentes videntur in lite ſuperſedere: vnde videntur negligere: & tantò minus deberet eis cõcedi terminus: per d. l. nemo quę vult quòd appellantes debẽt vigilare. vnde illud quod ponderat Abba. in d. c. ex ratione. colum. iij. ego retorqueo contra ipſum. & ſi aliter diceremus, quòd eſſet permiſſa ſuſpenſio & non prorogatio, lex eſſet impoſita verbis, & non rebus: contra l. ij. in fin. C. commu. de lega. quia de facili inueniretur via, quæ idem induceret, quod prorogatio.

230 ¶ † Et prædicta procedunt in temporibus proſequendi appellationem: ſecus eſt in tempore appellandi, ſcilicet decem dierũ: quia tale tempus non poteſt vllo modo nec per iudicem nec per partes prorogari tacitè nec expreſſè: nec etiam per viam cõpromiſsi: vt eſt glo. in authen. offeratur. C. de litis conte. & Philip. in d. c. ex ratione. col. vj. verſi. iij. quæritur &c. & Bald. in authen. hodie. colũ. ij. verſic. quæro, quid ſi eſt appellatum &c. C. de appel. vbi plus dicit Bald. quòd ſi lata etiam ſententia in cauſa appellationis interpoſitæ, poſt decem dies de conſenſu partiũ, non valet. Idem tenet Bal. in d. authẽ. ei, qui appellat. col. fi. verſic. quæro nunquid &c. & ibi etiam Alex. in addi. ad Bar. & Abb.

& Abb.in cõſi.lxxvij.col.ij.in ij.vol. & Car. in cle.quandiu in v.q.de ap. & Fel. d.c.pe.colū. v.in fin.verſic.ſecunda declaratio.&c.de iudi.

231 ¶† Tertiò principaliter:limita,niſi partes durante appellatione compromiſiſſēt cauſam penes arbitros:quia durante compromiſſo non currunt fatalia:& ſic tempora appellationis poſſunt durare vltra biennium.text. eſt in dicta clem.quādiu.& in authē. ſi tamen.C.de tempo.appel. & patet ex his,quæ proximè dixi in præcedenti limitatione. Quod tamen intellige,quando eſt factum compromiſſum in arbitros. Secus ſi in arbitratores: quia tunc non ſuſpenditur inſtantia appellationis:ſecundum Petrum de ancha.in conſi.cclxxxiiij. & ibi adſignat rationem.

232 ¶† Vltimò,quia ſuperius dixi,quòd in Regno primum tempus proſequēdi,eſt quinquaginta dierum: per cōſti. appellationem tempora. quæro, an iſtud tempus quinquaginta dierū, ſeruetur etiam quādo appellatur ab interlocutoria?dic quòd non:quia dicta conſti.regni,loquitur præcisè de appellatione à diffinitiua:dum dicit: appellationum tempora:per quas diffinitiuæ ſententiæ ſuſpenduntur &c. & ſic intentio legiſlatoris eſt ibi limitare tempore appellationum à diffinitiuis ſententijs.vnde non extenditur ad interlocutorias:& nulla ſuit alia ratio , niſi quia interlocutoriæ non ſuſpenduntur per appellationē: vt in c.non ſolùm,de appella.lib.vj. & per Barto.in l.iij.ff.de appella. recip.Et intentio illius conſtit.fuit limitare tempora illarum appellationum , quæ ſuſpendunt ſententias:ad hoc vt magis vigilet appellās in expediendo cauſam citius : ne ita diutius in ſuſpēſo remaneat:iuxta l.nemo.C.de tempo.app.ſed quando appellatur ab interlocutoria : quia iudex poteſt procedere , non obſtante appellatione.ideò non fuitopus limitare iſta tempora : vnde tunc ſtaremus diſpoſitioni iuris cōmunis,ſcilicet,vt peti debeāt apoſtoli infra.xxx. dies: & proſequutio fiat per annum, vel biennium : iuxta diſpoſitionem. c.cùm ſit romana.de app.& authen. ei,qui appellat.C.de tempo.appel. in caſu tamen , in quo permittitur de iure ciuili appellari ab interlocutoria,vt quando habet vim diffinitiuę, quo caſu appellatio ſuſpendit ſententiam: vt fuit dictum ſuprà in q.præcedenti principali:tunc haberet locū dicta conſti.ex identitate rationis.& ita etiam tenet Matth. de affli. in d. conſt.appellationum tempora. colū. vij.in fi.verſi.ſed hîc quęro &c.

233 ¶ † Scias etiam in hac materia , vnā correctionem ſeu limitationem iuris communis in Regno:nam de iure cōmuni ſi appellans non proſequitur cauſam,non poteſt appellatus ſtatim illam proſequi : niſi in fine anni vel biennij,ſcilicet cū vnus tantùm menſis ſupereſt de anno vel biennio:quia ante poſſet dicere appellans:ego volo gaudere de tēpore mihi à iure cōceſſo:& de hoc eſt text. in d.authen. ei,qui appellat.& ibi Bartol. Ang.& doct.& Abb.Philip.& Card.plenè in c.oblatæ.de appel. ſed hodie in Regno eſt prouiſum per ritum magnæ curiæ in nume.9.& incipit: item , ſi appellans

appellans.quòd ſi appellans non proſequitur cauſam intra menſam poſt præſentatū proceſſum,poteſt appellatus comparere, & proſequi elapſo menſe:& ſic non eſt opus expectare finem anni vel biennij.

234 ¶†Plus etiam eſt cautū in Regno, quod in cauſa appellationis non requiritur libellus nec litis cōteſtatio: ſed incipit ipſa cauſa ab apertura proceſſus.ita de hoc eſt ritus magnæ curiæ in nnmero. 57.incipiens:item,in eiſdem curijs &c.& alius ritus in numero.127.incipiens:item, in curia ipſa &c.& alius in numero. 141.incipiens:item,quòd cauſa &c.& alius in num.155.incipiens:item,in appellationum cauſis &c.

235 QVARTO, Principaliter ſequendo ordinem præpoſitum, † quæro, à quibus iudicibus,& à quibus actibus appellari poſſit?Iſta.q.habet duo mēbra.Primum eſt à quibus iudicibus poteſt appellari? Secūdum eſt,à quibus cauſis & actibus appelletur? ſuper primo facias regulam affirmatiuam:ſcilicet, quòd regulariter ab omnibus iudicibus tam delegatis,quā ordinarijs poteſt appellari. c. omnis. &.c.ad romanam.ij.q.vj.& not.Spec. in titu.de appel.§.videndum.in prin. Non enim facit iudici iniuriam is, qui ab eius ſententia appellat,l.& in

236 maioribus C. de app. † Cùm enim appellatio,ſit quædam defenſio,quæ datur oppreſsis contra iniuriam iudicis l.j.ff.de appel.& d.c.ad romanam. debet regulariter omnibus cenſeri permiſſa. Et quòd ſit defenſio: eſt tex.in cap. cùm ſpeciali. §. porrò. de appella. & tenet Soci.in conſil.cxcv. colum.iij.in.ij.volum.

237 ¶†Iſtam regulā limita primò,quādo eſt lata ſententia à principe non recognoſcente ſuperiorem: quia ab eius ſententia non appellatur.tex.eſt in l.j.ff.à qui.appel.non li.& in c.cuncta per mundum.ix.q. iij. vbi loquitur de ſententia papę.hinc dicit And. de yſer.in c.imperialem. §. prætereà ſi inter duos.colū.vj. in fin.de prohi. feudalie. per Fede. quòd hoc habet locum non ſolùm in ſentētia imperatoris,vel papæ:ſed etiam cuiuſlibet regis non recognoſcentis ſuperiorē.

238 † prout eſt Rex Siciliæ:qui dicitur monarcha:ſecundum eum.

239 ¶†Secundò limita non procedere in ſententia lata à pręfecto pętorio: quia ab ea non appellatur.l.præfecti. ff.de mino.& l. j. §. his cunabulis.ff. de offic.præfe.præto.& l.j. C. de ſen. præfe.præto.

240 ¶†Tertiò limita non procedere in ſententia lata in ſacro regio cōſilio: quia ab ea non appellatur:ex quo cēſetur ſententia regis:nam fertur ſub nomine regiæ maieſtatis:& ita ſeruatur in Regno:quia à ſentētia ſacri concilij non appellatur : ſed tantùm reclamatur ſeu ſupplicatur.& non retardatur executio:iuxta ea, quæ habentur in authen.quæ ſupplcatio. C. de pre.impe.offe.& dixi plenè ſuprà in præambulis huius tract.de appel.

241 †& quòd ſententiæ ſacri concilij habeant vim legis:quia proferuntur ſub nomine regiæ maieſtis in Regno,traditur in deciſ.383.in fi.cōcil. Neap.& per Bal.in l.fi. C. de legi. & Hoſtiē.& Ant.de but.in c.cū Bartoldus.de re iud.& quòd non retardetur

executio,

executio, præſtita tamen ſatiſdatione in caſu retractationis: habetur plenè in deciſ.ccxxxj.concil. Neapo. & dixi ſuprà in præambulis huius partis de appel.in verſi. ſupplicatio.
242 Hoc poteſt comprobari:† quia iſti Domini in concil. æquiparantur ſenatoribus, à quorum ſententia non appellatur:ſecundum Spec.in titu.de appel.§.videndum.& eſt tex.in l.j.ff. à quib.appel.non licet.
243 ¶† Quartò limita non procedere in ſententia lata à Duce Venetiarũ: quia ab ea non appellatur:ſecũdum Cyn.in l.fi.C.de peti.hære. & in l.fi. C.de don.inter vi.& vxo. & ratio poteſt eſſe:quia non recognoſcit ſuperiorem.
245 ¶†Quintò limita non procedere in ſentẽtia lata ab epiſcopo: cuius iuriſdictio fuit prorogata:quia ab ea non appellatur. Caſus eſt ſing. in l.epiſcopale.C. de epiſc.audi. & in hoc epiſcopus æquiparatur præfecto prætorio: ſecundum Bald. ibi &
236 eſt ſpeciale in epiſcopo:†quia ſecus eſt in alio iudice prorogato:vel dato de communi conſenſu partium: quia poteſt ab eius ſententia appellari.l.ex conſenſu.in prin.& ibi Bart. ff.de app.& Spec.in tit.de compe.iudi.ade.§ j.verſi.ſed an à ſententia. & verſic.ſed ad quem.& glo.in c. ſuper quæſtionvm.§.verùm.in verſi. aſſen ſu.de offi.deleg. vbi dicit,quòd talis iudex non poteſt recuſari vt ſuſpectus:ſed bene poteſt ab eius ſententia appellari.& Lu.ro.in conſi. ccxxviij.col.pe.in fi.
246 ¶†Sextò limita non procedere in ſententia ſortis ſeu fortunæ:vt quando fit aliqua diuiſio iudicio ſortis.quia à tali ſententia non appellatur:ſecundum Bal. in l.fin. in princi.C.commu.de leg.& Philip.in rub.de appel.colũ.iij.& Pet.phi. cor. in conſil.cxliij.in fin.in iiij. volumi.
247 †Item,non poteſt peti reſtitutio in integrum aduerſus iudicium ſortis: quod vulgò dicitur, per loſcas:ita tenet Bal.in l.ait prætor.§.fi.ff.de min.
248 ¶† Septimò limita non procedere, quando iudex eſt merus executor: quia ab executione facti non appellatur.l.ab executore.& ibi Bart.ff.de appel.& l.ab executione.C. quo.app. non recip. Quod tamẽ intellige,niſi modum excedat:quia tunc poteſt appellari,& debet exprimi cauſa in appellatione: ſecundum Bart.in d.l.ab executore. & vide multas alias fallentias,in quibus poteſt appellari ab executore:quas cumulat Spec.in tit.
249 de appel.§.in quibus.verſic.v. † An autem appellari poſsit à pronuntia de exequendo.Bart. in d.l.ab executione. tenet quòd ſic.ſed in d.l. ab executore.ſentit contrarium.& hanc contrariam partem:ſcilicet, quòd etiam à pronuntia de exequendo,non appellatur:tenet Pet.phi.cor.in conſi.lxxj.col.iiij.in litera u.in j.vol.vbi dicit hanc eſſe communem opin. & plures allegat pro iſta parte:pro qua etiam adducit rationem:quia prohibito vno,cẽſetur prohibitum omne id,per quod peruenitur ad illud.
250 ¶ † Octauò limita non procedere in ſententia arbitri: quia ab arbitro non appellatur: ſed eius ſententiæ pareri debet metu pœnæ.l.diem pro ferre.§.ſtari.ff.de arbi.& l.j.C.de arbit. & hæc quando pœna fuit adiecta cõpromiſſo. Si autem nõ fuiſſet adie

adiecta pœna, tunc agitur ad intereſſe:vt d.l.diem proferre.§.fi. & not. Abb.in c.per tuas.colũ.ij. nota quòd arbitrium &c. de arbi.& vide Bald. in l.ij.ff.de arbit.& ratio adſignatur
251 per doct.in locis prælleg.† quia ex ſententia arbitri non oritur actio neque exceptio:vt d.l. ij. & ibi Bald. & docto. ſed ſolùm illi paretur metu pœnæ. vnde cùm non producat actionem, non eſt neceſſe ab ea appellare.illud autem quod dixi, quòd quando non eſt adiecta pœna, agitur ad intereſſe,habet locum, quando compromiſſum eſt ſtipulatione vallatum:& non aliter:quia ſecus ſi pacto nudo:ſecundum Barto.Bald.& doct.in d.l.diem proferre.§.fi. & hoc de iure ciuili: ſed de iure canonico agitur ad intereſſe, etiam ex pacto nudo:ſecũdum Abb.in d. c. per tuas. colum. ij. in fin. ſed hodie eſt inductum, quòd ſi compromiſſum fuit factum pacto nudo ſine ſtipulatione & ſine pœna,ſi fuit ſententia arbitri emologata expreſsè vel tacitè, producit actionem poſt emologationẽ: & cenſetur tacitè approbata ſeu emologata, quando partes tacent per decem dies, & non improbant ſententiam,nec de ea conqueruntur, etiam extraiudicialiter: tunc enim ſententia arbitri mandatur executioni poſt decem dies: & non poteſt vlterius per partem improbari.text. eſt & ibi Bald. & docto.in l.cùm anteà.C.de arbit.& illa eſt lex noua.& not.Abb.in d.c.per tuas.col.iij.Nota ergo, quòd ad hoc vt habeat locum d.l.cùm anteà.eſt neceſſe, quòd compromiſſum ſit factum ſine ſtipulatione & ſine pœna.& ratio eſt: quia vbi eſt ſtipulatio & pœna, non eſt opus emologatione: quia ſi altera pars contrauenit, agitur ad pœnam. l.j.C.de arbi. item vbi eſt ſtipulatio ſine pœna, minimè eſt opus emologatione: quia agitur ad intereſſe, quod ſuccedit in locum pœnæ: per text.& ibi Bald.in d.l.diem proferre. §.fin.quod dic,vt infrà dicam.

252 ¶ † Quod tamen limita,niſi in compromiſſo pœnali eſſet appoſita clauſula,rato manentè pacto: quia tunc iſta cenſentur duo compromiſſa: vnum cum pœna, & aliud ſine pœna. quo caſu habet locum emologatio in compromiſſo, & oritur actio: per d.l. cùm anteà. ita tenent glo. & Bald.in d.l.ij.ff.de arbi.

253 ¶ † Et per hoc infero, quòd vbi eſſet adpoſitum iuramentum in compromiſſo, efficeretur emologabile per iuramentum: & produceret actionem:ex quo iuramentum habet vim illius clauſulæ: rato manente pacto:ſecundum Bart. & communiter Docto. in l. ſi quis maior. C. de tranſact.& Anto.corſe. in repe.rubr. de iureiu. in vj. priuilegio. quod eſt valde notandum: quia communiter hodie in compromiſsis adponitur iuramentum. ¶ Sed poſſet in hoc aliquis dubitare: quia de iure nouiſsimo prohibetur adponi iuramentum in compromiſsis: per authen.decernimus.C.de arbit. ergo iuramentum tale non debet aliquid operari. ſed dic, quòd de iure canonico eſt prouiſum, quòd tale iuramentum valeat & ſeruetur: quia ſeruari poteſt ſine interitu ſalutis æternæ, quãdo compromiſ-

promiſſum eſt ſuper re licita: vt eſt tex.& ibi Abb. in c.ij.col. iij. & in c. cum tempore.de arbi.Verùm aduerte,quòd Bal. in d.authē.decernimus. tenet expreſsè,quòd ex compromiſſo iurato non detur actio:quia dicit quòd quo ad priuilegiū actionis remanet diſpoſitio iuris ciuilis:ex quo actio fuit inducta de iure ciuili:ſcilicet,per dictā l. cùm anteà. ſed quo ad cenſuram eccleſiaſticam, vt iuramentum ſeruetur, ſtamus iuri canonico.& illud dictum Bal. refert ſimpliciter Abb.in d.c.ij.col. iij. Verùm poſteà concludit,quòd de iure canonico producitur actio vigore iuramenti. vnde iſta præcedens illatio, quàm feci, ſine dubio procederet in foro eccleſiaſtico: vbi ſeruatur ius canonicum.ſed in foro ſeculari, ſatis dubito.& potius putarem tenendum contrarium:per illud dictum Bal. in d.authen.decernimus.nam ex quo iuramentum eſt reprobatum à iure ciuili:non videtur quòd in foro ſeculari,vbi ſeruatur ius ciuile, poſsit iuramentū reprobatū importare clauſulam:rato manēte pacto. & ſic producere actionem:quia quod nullum eſt, non poteſt aliquem effectū producere.Nec obſtat,ſi diceretur,quòd vbi tractatur de iuramento, ſtamus iuri canonico in vtroq; foro: per ea quæ not. Abb.in d.c.j.de ope.no.nun. & in c.cùm cōtingat.de iureiur. quia fateor quo ad obſeruantiā ipſius iuramenti. & ita ſtamus hîc iuramento in vtroque foro:ne iurans incidat in periurium: quia quo ad hoc,tantùm concernitur periculum animarum.ſed ad inducendum alium effectum: ſcilicet, actionis, quæ ad hoc prodita fuit de iure ciuili:non eſt abſonū dicere, quòd quo ad hoc vnum quodque ius ſeruetur in foro ſuo: cùm non vertatur aliquod peccatū: vt dicit Abb.in d.c.j.de ope.no. nun. hoc tamē intelligo & declaro quando quis vellet agere de iure ciuili: vigore. l. ne in arbitris. C. de arbit. quæ induxit actionem de iure ciuili in cōpromiſſo iurato: & poſteà fuit correcta.per d.auth. decernimus. ſed vigore iuramenti dico, quòd etiam in foro ſeculari poſſet adire iudicem, & facere compelli partem ad obſeruantiam iuramenti. & ſic habebit intentum.ita dicit Abb.in d.c.per tuas.col.iiij. vbi ita limitat Bal. in d. auth.& ita cū hac declaratione pertrāſeo.

254 ¶ † Illud aūt,ꝙ dixi,quòd requiritur emologatio tacita vel expreſſa, ad hoc vt ſententia arbitri mandetur executioni: per d. l. cùm anteà.limita non procedere in compromiſſo Iudæorum:quia illud executioni mandatur ſine alia emologatione, etiam ante decem dies elapſos.text. eſt & ibi hoc tenet Guido de ſuza,in l.Iudæi.la j. C. de iudę. & Alex.in addi.& Bar.in d.l.cùm anteà.

255 ¶ † Item illud, quod dixi ſuprà, quòd quando eſt appoſita ſtipulatio, agitur ad intereſſe vel ad pœnam:& quòd quando eſt emologata per lapſum decem dierum, poteſt executioni mandari:per d.l.cùm anteà. limita procedere: niſi laudum contineret rem illicitam & peccatum: quia tunc eſt ipſo iure nullum: & ex eo non agitur, nec ad pœnam nec ad intereſſe. Idem quando

conti

contineret manifeſtam iniquitatem: quia tunc contra ipſum datur exceptio doli:quę habet inſtar cuiuſdam appellationis.l.non diſtinguemus.§. cum quidam.ff.de arbi.& talis exceptio doli,oriens ex manifeſta iniquitate,impedit laudũ executioni mandari,etiam poſt decem dies. Item,impedit exigi pœnam & intereſſe. ita pulchrè declarat Abb.in d.c.ij.col.fi. de arbi.& in c.per tuas.col. iij.eo.tit. & Lud.ro. in conſi.xc. & ſic tunc per viam iſtius exceptionis poteſt haberi recurſus ad iudicem:qui iudex cognita iniquitate manifeſta, poterit laudum retractare.Secus, quando nõ cõtineret iniquitatem manifeſtam: quia tunc nõ obſtat aliqua exceptio, nec appellari poteſt. vnde debet ſtari ſententiæ arbitri:& imputatur ei, qui compromiſit.ita procedit tex.in d.l.diem proferre.§. ſtari.licet aliter
256 dicatur in arbitramento : †quia in eo ſemper habet locum reductio ad arbitrium boni viri, vſque ad xxx. annos, vt plenè dixi ſuprà in præãbulis huius tract.de app.verſi.reductio eſt nonus &c. quæ reductio non habet locum in ſentẽtia arbitri:vt declarat Abb.in d.c.ij. in finalibus verbis.Et hæc eſt vna de differẽtijs inter arbitrum & arbitratorem. quod nota:quia multi decipiuntur:putantes in omni ſententia tam arbitri, quàm arbitratoris habere locum reductionem ad arbitrium boni viri: quod non eſt verum:ſecũdum Abb.
257 in d.c.ij.col.fi.in prin.& in fi. ¶†Ex prædictis ergo,quia materia arbitrorum eſt quotidiana, elicio tutã practicam ſub compẽdio. Aut enim ſumus in arbitro : aut in arbitratore. Primo caſu,ſi quidem cõpromiſſum eſt factum pacto nudo ſine iuramento & pœna:& tunc quia nullũ aliud remedium poteſt habere locũ,recurrimus ad emologationẽ. nam ſi fuit laudũ approbatũ expreſsè per partes mandatur executioni ſtatim, nõ expectato lapſu decem dierum.Si verò expreſsè non fuit emologatũ, & tũc ſi partes nõ conqueruntur infra decẽ dies,mandatur executioni poſt decẽ dies : quia cenſetur tacitè emologatum:per d.l.cũ anteà.& ibi Bart.Bal. & doct.C.de arbi.ſi verò aliqua partium contradixit infra decẽ dies : & tunc non emologatur , nec producit aliquam actione,nec mandatur executioni:quia pactũ nudũ non potuit aliquem effectũ operari, nõ accedente conſenſu partiũ expreſſo vel tacito.Ita expreſsè deciditur in d.l. cùm anteà. & hoc procedit de iure ciuili, & in foro ſeculari. Secus eſt de iure canonico. quia ex quo ſecundũ illud ius pactum nudũ producit actionẽ, vt habetur in c.j.de pact.tunc ex tali compromiſſo ageretur ad intereſſe ſine alia emologatione : ſecundum Abb.in d. c.per tuas.col.ij.in fi.Si verò compromiſſum ſit factum pacto nudo cum pœna:& tunc ex tali laudo non oritur actio:quia non habet locum emologatio,vbi eſt pœna:ex quo prouiſio hominis, facit ceſſare prouiſionem illius. l. cùm anteà. & quia pactum remanet nudum,& nulla lege fomentatum,nõ datur actio, nec ad pœnam nec ad contenta in laudo:vnde erit inutile, niſi eſſet appoſita clauſula:rato manente pacto.

ita dicit Bart.in d.l.cùm anteà.Si verò ſit factum cõpromiſſum cum ſtipulatione & pœna:& tunc ceſſat dicta l.cùm anteà.& habet locum lex. j.C.de arbi.& d.l.diem proferre.§.ſtari.quia ſi pars contrauenit,incidit in pœnam.fallit,vbi eſt iniquitas manifeſta:per ea,quæ ſuprà dixi.& hanc fallentiam etiam poteris dare ad caſus præcedentes:vt ſuperius declaraui.Si verò ſit factum cum ſtipulatione ſine pœna:& tunc minimè habet locum d.l.cùm anteà.& ſic non ſit emologatio,ex quo agitur ad intereſſe,per d.l.diem proferre.§.ſi.ita dicit Bart.in d.l.cùm anteà.Fallit ſimiliter,vbi eſſet iniquitas manifeſta: per ſupra dicta.ſed Abba.in d.c.per tuas.col.iiij.tenet contra Bar.ſcilicet quòd etiam quando compromiſſum fuit factum cũ ſtipulatione ſine pœna,habet locum emologatio . & ita extendit dictam l.cùm anteà.quæ in rei veritate non loquitur de pacto nudo:ſed ſolùm prouidit in illis compromiſsis in quibus nõ eſt adpoſita pœna:neque ſunt facta ex decreto iudicis:vt apparet ex principio illius. l.vnde non videtur excludere compromiſſa facta per ſtipulationem.& ita videtur quòd opi. Abba.ſit magis vera.Si verò ſit factũ cum iuramento,ſtipulatione,& pœna,prout communiter fieri ſolet,maximè hodie in Regno , quando iſta compromiſſa fiunt per notarios:nam communiter in eis adponunt ſtipulationem.pœnam & iuramentum, & clauſulam: rato manente pacto:& aliâs quãplures clauſulas:& tũc propter illã clauſulam:rato manẽte pacto:dico quòd habet locum emologatio:per ea,quę dicit Bart.de iſta clauſula in d.l.cùm anteà.iuncta illa opi.Abb.quam modò approbaui in d.c.per tuas.col.iiij. dum tenuit,quòd d.l.cùm anteà.habet locum etiã in ſtipulatione.Item dico,quòd propter iuramentum poteſt adiri iudex,vt compellat partem ad obſeruantiam iuramenti: ſecundum Abb.in d.c.per tuas.col.iiij.vbi limitat Bal.in d.authen.decernimus. vnde concludo,quòd hodie in iſtis compromiſsis ita vallatis & clauſulatis habet locum d.l.cùm anteà.licet Barto.dicat ibi,quòd rarò hodie habebit locum.Ego dico totum contrarium:quòd hodie ſemper habebit locum:maximè,propter dictam clauſulam ,:quæ communiter adponitur in compromiſsis:& ſic habemus bonam extenſionem ad d.l.cùm anteà. per ea,quæ not.Bald.de illa clauſula in l.ij.ff.de arbi.& ſuperius dixi.

258 ¶ † Hoc tamen limita,niſi laudum contineret manifeſtam iniquitatem: quia tunc petita abſolutione à iuramento,quæ de facili concedi debet in tali caſu , poſſet opponi exceptio doli:de qua in d.l.non diſtinguemus. §.cùm quidam.& ſic reduceretur reuiſio laudi per viam illius exceptionis,coram iudice : per ea,quæ ſuperius dicta ſunt.

259 ¶ † Et in iſto caſu, quando ſumus in arbitro,non poteſt appellari à ſententia arbitri:nec reduci ad arbitriũ boni viri:nec reclamari:per d.l.j.C.de arbit.& d.§.ſtari. niſi vbi eſt iniquitas manifeſta,tunc opponitur exceptio:vt ſuprà.& tenet Lud.Ro.in conſi.xxvij.col.ij.Et licet hodie per d.l.cũ anteà.oriatur actio

Appellatio à q̃b. ſent.

ex compromiſſo:tamen vera & communis concluſio doct.eſt,quòd etiam hodie non appellatur à ſententia arbitri.ita tenet Bal.in d.l.j.C.de arbit. & Alex.& communiter doct.in l.arbitro.ff.qui ſatiſ.cog.& in l.nemo poteſt.ff.de leg.j.licet Bar.in iſtis locis teneat contrarium:ſcilicet,quòd hodie poſsit appellari:tamen communi

260 ter reprobatur.¶†Secũdo caſu principali,ſcilicet quando ſumus in arbitratore:& tunc in eius ſententia non habet locum emologatio tacita:niſi per lapſum xxx.annorum:vt dixi ſuprà in præambulis huius tract.de appel.verſic.venio ad nonum,&c.ante verò dictum tempus,ſemper poteſt peti reductio ad arbitrium boni viri.ita loquitur.l.ſi ſocietatem.§.arbitrorum.& ibi Bart.ff.pro ſocio.& c. quintauallis.cum ſua materia.de iureiur.& petitur dicta reductio quomodocunque,& per quęcunque verba ſit factum compromiſſum:ſecundum Abb.& doct.in d.c.quintauallis.

261 ¶ † Illud autem,quod dixi,quòd à ſententia arbitri non appellatur, limita non procedere in ſententia arbitri iuris:qui eligitur ex neceſsitate legis vel ſtatuti:de quo tractatur in c.ſuſpitionis.& ibi per Abb.& docto.de offic.deleg.& in l.fi.C.de iud. nam à ſententia talis arbitri poteſt appellari:vt eſt text.in c.ab arbitris. de officio delega.libr.vj.& not. docto.in l.arbitro.ff.qui ſatiſ.cog.Et ratio eſt,quia iſti arbitri æquiparantur iudicibus.de qua materia vide, quæ plenè dixi ſuprà in vj.diſtin.in quarta parte principali.verſicu.ij.quæro, an coram arbitro &c.vbi declaraui, quam iuriſdictionem habent huiuſ-

262 modi arbitri.¶ † Ex hoc ſequitur, quòd cùm hodie per regiam pragm. quæ incipit,odia.ſit prouiſum, quòd cauſæ inter coniunctos compromittuntur à ſentẽtia talium arbitrorum bene poſſet appellari,ex quo dicuntur arbitri iuris.& in Regno eſt prouiſum in ſpecie ſuper iſta appellatione ſeu reclamatione per aliã regiam prag.quę incipit:& ſi aliqua partium qua cauetur,quòd is qui ſentit ſe grauatum per ſententiam arbitri iuris, poteſt adire iudicem illius loci.& ſi quidem dicit ſe læſum ex dolo ipſius arbitri,ex propoſito,vel re ipſa,cauſa reuidetur per iudicem ex eiſdem actis.Si verò allegat aliunde læſionem,& tunc iudex poteſt admittere nouas probationes,& iuſtificare ſententiam:ita tamen,quòd cauſam expediat infra menſem:vel ad plus infra duos mẽſes:& nõ vltra.Et ſi poſt ſententiam latam per iudicem altera partium voluerit ſe grauare,non auditur vlterius ad impediendam executionem : ſed fit executio realis,& cum effectu:præſtita tamen fideiuſſoria cautione per vincentem de reſtituendo. in caſu retractationis:& tunc cauſa reuidetur ſolùm in ſacro regio concilio:vel in magna curia vicariæ vel coram deputãdo ab eis,tertio loco,& non in alia curia.Et hæc omnia deciduntur in dicta regia prag. ex qua habes limitationẽ in Regno ad d.c.ab arbitris.quo cauetur,quòd ab arbitris iuris,appellatur ad principem:non autem ad inferiorem: ex quo habet iuriſdictionẽ à lege ideò ab eis appellatur ad legem animatam:

tam:vt dixi in dicta ſexta diſt.Nam in Regno hoc eſt correctum in arbitris inter coniunctos electis:quia ab eis reclamatur ad iudicem loci:& ſic ad inferiorem à principe.

263 ¶ † Secundò limita non procedere hodie in Regno generaliter in omnibus arbitris, etiam inter extraneos electis:quia ab eis poteſt reclamari hodie ad iudicem loci:& cauſa debet expediri infra duos mēſes:poſt quam expeditionem non admittitur alia reclamatio:niſi eo modo,quo ſuprà:ſcilicet,quia fit executio præſtita ſatiſdatione.ita deciditur in d.prag quæ incipit: & ſi aliqua &c.in finalibus verbis. vnde per hoc habes nouam correctionem in Regno ad l.j.C.de arbit.& ad l.diem proferre.§.ſtari.ff. de arbit.& iſta omnia dicta in hac octaua limitatione poteris addere ad ea,quæ dixi ſuprà in xiiij.diſtinct.in quarta parte:vbi eſt principalis materia arbitrorum:

264 ¶ † Nonò principaliter limita non procedere in iudice,qui reuocauit grauamē,quod fuerat comminatus:quia ab eius grauamine,quod reuocauit non poteſt appellari:niſi alio modo eſſet ſuſpectus.c.cùm ceſſante.de appel.

265 ¶ † Vnum tamen adde pro complemento huius materię,quòd in omnibus caſibus,in quibus ſuprà dixi non poſſe appellari à ſententia maiorum iudicum.propter authoritatem perſonæ:prout eſt à ſententia principis & aliorum non recognoſcentium ſuperiorem: ſemper poteſt ab eorum ſententia appellari ad papam,quando contineret manifeſtam iniquitatem:nam papa eſt iudex competens contra omnes non recognoſcentes ſuperiorem,ratione iniuſtitiæ manifeſtæ & peccati.glo.eſt in c.ex tranſmiſſa.de foro comp.& And.de yſer. in c.imperialem.§.præterea ſi inter. col.vij.de prohib.feud.alie.per Fede. & not.Hoſti.& Ioan.and.in c.nouit. de iudi.& Philipp.in rub.de appel.in iiij.colum.& in c.ſi duobus.column. fin.eodem titu.

266 ¶ † Item, licet non poſſit ab eis appellari: poteſt tamen appellari ab eorum vicarijs: ſecundum Bartol.& Bald.in l.à proconſulibus.C.de app. & Philipp.in c.dilecti.el.iij.in ſexta quæſt.de appel.

VENIO ad ſecundum membrum huius quartę.q.principalis:ſuper quo facio aliam regulam affirmatiuam:

267 ſcilicet,† ꝙ regulariter in omni cauſa appellatur:& ab omnibus grauaminibus tam iudicialibus,quā extraiudicialibus:vt eſt gl.l.qui reſtituere ff.de rei ven.& not.Philip.in rub.de appe.col.iiij.in fi.cùm appellatio,ſit quædam defenſio,quæ nemini debet denegari:vt not.Soci.in conſil.cxcv. colum.iij.in ij.vol.& eſt tex.in l.j.in prin.ff.de app.& in c.cùm ſpeciali.§. porrò.eo.tit.Et quòd ab actibus etiā extraiudicialibus appellari poſſit,eſt tex.& ibi plenè per Philip.in c.bonæ memoriæ.de app.vbi pleniſsimè attingit naturam appellationis extraiudicialis.& ibi per Abb.& in c.cùm ſit romana.eo.titu.Et iſta appellatio extraiudicialis nō ſolū fit à iudice extraiudicialiter procedente:ſed etiam à parte faciente aliquod grauamen alteri parti:ſecundum Philip.in d.c. bonæ memoriæ.colum.vj.in princi.

pellatio qn nō admictat.

268 ¶ † Et inter alios effectus huius appellationis extraiudicialis,quādo fit à parte nota magnum effectum:quia quando fit in cauſa beneficiali,habet vim citationis:& tenetur pars appellata comparere corā iudice ad quem ſine alia citatione : aliâs producitur in illa cauſa in eius contumaciam.Et dantur in hoc duo termini . Primus, eſt terminus vnius menſis ad iter arripiendum à die interpoſitæ appellationis:Deinde poſt aduentum appellantis expectatur appellatus per viginti dies alios:infra quos ſi nō comparuerit,proceditur in eius contumaciam:tex.eſt & ibi glo.in verſicu.abſentia.in c.j.de elect.libr.vj.in alijs autem cauſis non beneficialibus non operatur hunc effectum ſine citatione:vt not.Abb.in d.c.cùm ſit romana.col.penul.Et nota hunc mirabilem effectum:quia de facili potes decipere aduerſarium,qui te moleſtat ſuper aliquo beneficio,appellādo ab eius moleſtia,ad ſedē Apoſtolicam: & deinde producere omnia acta tua: quæ faciunt pro victoria tuæ cauſæ: nam pars appellata non aduertet in comparendo,quia expectat ſe citari. & ſic poteris fabricare proceſſum:& de facili obtinere:cùm non habeas contradictorem . & ita vidi pluries obſeruari:& plures proceſſus huiuſmodi venire de romana curia in partibus noſtris.De alijs autem effectibus huius appellationis extraiudicialis,& in quibus differat à iudiciali remitto me ad plenè dicta per Abb. Philipp.& communiter ſcribentes in d.c.bonæ memoriæ.

269 ¶ † Iſtam regulam affirmatiuam quæ ſe habet,quòd ab omni cauſa & actu grauatorio poteſt appellari:limita primò non procedere , quando quis bis appellaſſet in vna & eadem cauſa : quia non poteſt vlterius ab eadem ſententia tertiò appellare.l.j. C.ne li.ter.prouoc.& Specu.in titul. de app.§.quotiens.in princip. & per gloſſ.& docto.in ;c.directè . & c.ſua nobis.de app.quod procedit tam in diffinitiua , quàm in interlocutoria. item procedit ſuper vno & eodem articulo non licet tertio prouocare: nam ſi aliquis millies grauaretur in vna cauſa ſuper diuerſis capitulis, ſemper poteſt bis appellare ſuper vnoquoque capitulo.ita hæc omnia tenet Philip.in dicto capitu.directè. columna tertia in princip.Item procedit,quando vnus & idem vult tertio prouocare:ſecus , ſi altera pars, quæ bis obtinuit,poſteà tertio loco ſuccubuit;quia ipſa etiam poterit bis appellare:& ſic poſſunt concurrere quatuor appellationes in eadem cauſa:duæ ſcilicet,pro qualibet parte.ita dicit Philip.in d.c.directè.colum.iij. verſic.ſecunda concluſio &c.& Abb.

270 in d.cap.ſua nobis.† Item,procedit quando per tertiam ſententiam non infertur nouum grauamen , ſecus ſi infertur:vt quia iudex tertiæ cauſæ condemnat ad expenſas,ad quas alij iudices non condemnarunt : nam ab iſto capitulo expenſarum poteſt tertiò prouocari,ex quo eſt nouum grauamen:ſecundum Angel.in dicta lege prima.C.ne li.ter.prouoc.& Philipp.in d.cap.directè.columna tertia

271 verſic.tertia concluſio &c.¶ † Item intellige & declara,quòd licet quis non

non poſsit tertiò prouocare: tamen ſi aduerſarius appellat, poteſt inhærere appellationi aduerſarij: & producere iura ſua, perinde ac ſi ipſemet appellaſſet: quia quælibet appellatio eſt communis vtriuſque partis: ſecundum Philip. in d. c. directè. col. pe. ver
272 ſi. quinta concluſio. &c. † Item, intellige & declara, quòd licet quis non poſsit tertiò prouocare: poteſt tamen dicere de nullitate tertiæ ſententiæ. & ſi ſuccumbit ſuper iſta nullitate poteſt iterum appellare, tanquam à nouo grauamine: ſecundum Ioan. de Imo. in d. c. ſua nobis. de app. & Philip. in c. directè. circa fi. verſicu. nona concluſio. &c. & ibi vide plenè per eum de reliquis ſpectantibus ad hanc
273 materiam. ¶ † Secundò limita non procedere in cauſa, in qua aliquis fuit verus contumax: quia non auditur appellans l. j. C. quo. appe. non recip. & l. ex conſenſu. §. fi. ff. de appel.
274 & ibi Bar. Imo. & docto. † Quis autem dicatur verus contumax: tradit plenè Barto. in l. ſi. ff. de in inte. reſti. & Barto. & Alexan. in d. l. ex conſenſu. §. fina. & Alexand. in l. properandum. §. ſin autem reus. C. de iudic. tamen vera concluſio, quantum ad propoſitum noſtrum, eſt quòd ille dicitur verus contumax, qui fuit citatus perſonaliter, & potuit venire in termino, & non venit: vel ſi fuit citatus in domo, & poſteà citatio peruenit ad eius notitiam: & potuit comparere in termino, & non venit: Quod intellige, quando legitimè venit ad ſui notitiam: puta per ſcripturam citationis viſam poſteà per eum: vel per relationem nuntij. ſecus ſi per relationem vxoris, vel aliorum de domo: quia tunc non eſt verus contumax: quia poteſt dicere: ego nolui habere fidem vxori vel alij domeſtico. ita hæc omnia concludit Alex. in dicto §. ſin autem reus. colum. ij. & iij. & ſunt de mente Barto. in d. §. fin. item requiritur copulatiuè, vt dixi, quòd citatus potuerit comparere: quia ſi fuit impeditus, non dicitur verus contumax, ex quo per eum non ſtetit: ſecundum Alexand. in l. ij. §. ſi quis. ff. ſi quis cautio. & habetur in
275 dec. xxx. concil. Neapol. ¶ † Et adde hîc, quòd ad effectum, vt verus contumax non audiatur appellans, ſufficit quòd fuerit contumax ad ſententiam audiendam tantùm: licet in toto proceſſu non fuerit contumax. ita tenet Alex. in l. ſæpe. col. xxiiij. ff. de re iud. & idem Alex. in d. §. ſin autem reus. col. iij. in fi. verſi. octaua concluſio. &c. Et pro iſta opi. pondero text. formalem in l. & poſt edictum. §. fin. ff. de iudi. ibi: abſentem ex peremptorio condemnatum &c. quod tamen intellige & declara, dummodo ſit citatus peremptoriè: aliâs poſſet appellare: vt probatur in d. l. & poſt edictum. §. fin. & tenet expreſsè Alexan. in d. §. ſin autem reus. verſicu. tertia concluſio. &c. Vnde quoad hunc effectum, ſemper eſt inſpicienda citatio: videlicet an in ea ſit poſitum
276 verbum: peremptoriè &c. ¶ † Item adde, quòd ſicut verus contumax non poteſt appellare: ita minimè poteſt allegare litis pendentiam: ſecundum Alex. in l. ij. col. ij. ff. de re iudic. nec poteſt ſupplicare: ſecundum Philip. Decium, in conſi. xxxiiij. colum. j.

appellatio qui non admictit

277 ¶ † Ille ergo, qui fuit alio modo citatus, puta in domo: & non habuit legitimè notitiam citationis, dicitur ſictus contumax: & poteſt appellare: ſecundum Bald. in l. ea, quæ. C. quo. & quãdo iud. & Bar. in d. l. ſi. ff. de in inte. reſt. & Alex. in d. §. ſin autem reus. verſi. ſecunda concluſio, &c. Et ſic nota, quòd ſictus contumax non punitur. quia in eo non arguitur dolus: ſicut in vero contumace. vnde minimè poteſt mulctari: quia mulcta non irrogatur, niſi propter verãm contumaciam: ſecundum Bal. in l. & in mulctis. C. de appel. & Bart. Bald. & Alex. in l. j. §. ſi. ff. ſi quis ius di. non obtem.

278 † Et per hoc infero, quòd in regno per conſti. regni, contumax condemnatur ad tertiam partem mobilium: & ex quadam generali conſuetudine nonnullarum curiarum in regno exigitur vnus tarenus pro pœna contumaciæ: & in nonnullis curijs diuerſarum terrarum, exigitur vnus auguſtalis: dico quòd iſta exactio pœnæ debet fieri contra verum contumacem: & non contra ſictum: per

279 prædicta. ¶ † Quibus etiam adde, quòd non ſolùm is, qui fuit perſonaliter inuentus, dicitur verus contumax: ſed etiam is, qui procurauit, ne citatio perueniret ad eius notitiam: vt quia latitauit vel aliter ſe abſentauit: iſte enim habetur pro vero contumace: ſecundum Alexan. in d. §. ſin autem reus. verſicu. quinta concluſio &c. per ea, quæ habentur in clemen.

280 j. vt lite pend. ¶ † Vltimò ſuper hac materia ſcias, quòd verus contumax non appellat ſcilicet. à cauſa principali. Secus eſt, ſi condemnatur in expenſis ratione contumaciæ: quia ſi in iſta condemnatione comparet, poteſt ab ea appellare: ſecundum Bald. in l. ſancimus. col. ſin. C. de iudi. & in l. terminato. col. pen. C. de fruc. & lit. expen. & in authen. generaliter. C. de epiſc. & cleri. & Philip. in c. ſæpe. col. xv. in xj. & xij. quæſtio. de appel. vbi etiam ponit, an verus contumax poſsit appellare à taxatione expenſa

281 rum. ¶ † Tertiò principaliter limita non procedere in cauſa, in qua aliquis eſt confeſſus & conuictus: quia appellare non poteſt. l. ij. C. quo. appel. non recip. & habetur plenè per Philip. in c. cum ſpeciali. §. porrò. colum. ij. de appel. vbi limitat, quando quis eſt ſponte confeſſus. Secus, ſi per tormenta. quia tunc appellat. Item limita, quando probatio per quam eſt conuictus, eſt clara: Secus, ſi dubia: Idem etiam tenet plenè Ioan. de Imo. in l. ſin. §. iuſſus. ff. de appel. & Bald. in d. l. ij. colum. ij. & ibi etiam gloſ. ſi autem eſſet ſolùm confeſſus, & non conuictus. vel ſolùm conuictus, & non confeſſus, poteſt appellare: quia iſta duo requiruntur copulatiue: vt not. gloſ. & Imo. in antepen. col. in d. §. iuſſus. & Bald. in d. l. ij. col. ij. licet contra hoc videatur facere text. & ibi not. in c. romana. §. ſi autem. de appe. li. vj. vbi innuitur, quòd confeſſus non auditur appellans: licet non ſit etiam conuictus. & ratio eſt, quia confeſsio in iudicio, inducit notorium. & in notorijs non appellatur: vt dicam in ſequenti limitatione, aliqui faciunt differentiam inter ius canonicum & ciuile ſcilicet vt de iure ciuili requirantur illa duo

copulatiuè:

copulatiuè:ſed de iure canonico ſufficiat,quòd ſit ſolùm confeſſus:per. d.§.ſi autem . tamen veritas eſt iſta, quòd de vtroq; iure nulla ſit differentia : & requiritur copulatiuè tam in ciuilibus , quàm in criminalibus, quòd ſit confeſſus & conuictus : vt non appellet,ad hunc effectum ſcilicet.vt eius appellatio non admittatur,nec per iudicem à quo,nec per iudicem ad quem.ſed indiſtinctè fiat executio.ſed quando aliquis eſt confeſſus tantùm , poteſt appellare ad hunc effectum,vt eius appellatio recipiatur per iudicem ad quem:& inhibeatur iudici à quo : quia iudex à quo,non tenetur deferre tali appellationi , quæ induxit notorium contra ſe per confeſsionem:&poteſt ante inhibitionem exequi ſententiam.& ita loquitur d.§.ſi autem . ſed iudex ad quem,admittit illam:& poteſt diſcutere de errore cõfeſsionis,& interim inhibere:quia iſtud operatur appellatio in confeſſo:quia poteſt coram iudice ad quẽ,reuocare confeſsionem, docendo de errore:ſecundum Bar.in d.l.ij.in fi.C.quo.app.non reci.& hoc procedit,quando quis appellat nulla expreſſa cauſa.ſed quando inſerit cauſam in appellatione,vt quia allegat errorem confeſsionis,tunc etiam iudex à quo,tenetur illi deferre:& non poteſt exequi etiam ante inhibitionem.ita hæc omnia concludit in effectu Abb.in d.c.cum ſpeciali.§.porrò. col.iij.& ibi etiam Philip.vbi ita concordant opin.& vtrunq; ius.& eſt de mente Bar.in d.l.ij.ver.tu dic verius &c.vbi dicit,quòd ſi non concurrunt illa duo , tenet appellatio.poteſt tamen iudex à quo,non deferre,& exequi ſententiam &c.& ſic ſub breuibus verbis Bal.concludit opi.prædictam,quam tenent doc.in d.§.porrò. & hoc propriè innuit tex.in d.§.ſi autẽ.vbi dicitur,quòd iudex ad quem debet inhibere , ne ſententia executioni mandetur &c. & eſt de mente doc.maximè Imo.in d.l.fin.§.iuſſus.

282 ff.de appe.¶ † Quartò,principaliter limita non procedere in factis notorijs : quia in illis non admittitur appellatio.tex.eſt in c.cùm ſit.in fi.&.c. peruenit.&.c.conſuluit.el.j.de app.& not.Philip.& Abb.in c.cùm ſpeciali. §.porrò.colum.ij.de appe.& eſt text. cum gloſ.in c.romana.§.ſi autem.de appel.lib.vj.Quod tamen intellige, niſi in appellatione inſeratur cauſa rationabilis : quia tunc etiam in notorijs admittitur appellatio:vt eſt gloſ.in verſic.mandetur.in d.§.ſi autem.& Phil.in d.§.porrò.col.iij.& in d.c. conſuluit aliàs regulariter non admittitur:vt ſuprà.& tenet Lud.ro. in conſil.cccxxiiij.& de hac materia vide,quæ dixi ſuprà in ij.q.principa-

283 li.verſicu.viij.limita &c.¶ † Quintò limita nõ procedere,quando quis fuit comdemnatus de crimine falſæ monetæ : quia non poteſt appellare: ſed damnatur vltimo ſupplicio , ſine appellandi remedio.text.eſt in l.j.C.

284 de fal.mone. ¶ † Sextò limita non procedere in eo , qui eſt condemnatus de raptu virginis:quia damnatur vltimo ſupplicio,& non poteſt appellare,propter immanitatem criminis. text . eſt in l.j.§.ſi autem.C.de rapt. virg.& Andr.de yſer.in tit.quæ ſint rega.verſicu.& bona.colum.xix.in fi.

ellectis qn no admittit

285 ¶ † Septimò limita non procedere in latrone inſigni,& famoſo.Item in ſeditioſo & authore alicuius factionis:quia quicunq; dãnatur de huiuſmodi criminibus,vel altero ipſorum non appellat : nec ſuperſedetur executio.tex.eſt in l.conſtitutiones.ff.de app.& in l.ſi quis filio exhæredato.§. hi autem.ff.de iniuſt.rup.teſt.& And.
286 de yſer.vbi ſuprà.col.x.¶ † Octauò limita non procedere in crimine læſæ maieſtatis.quia in eo condemnatus non appellat.text.eſt in d.l.conſtitutiones.ſecundum intellectum Bar. ibi.dum loquitur intelligendo illam. l.de proditore:qui dicitur dux factionum:per l. quiſquis.C.ad l.Iul.maieſ. & iſtam limitationem tenet in ſpecie.Feli.in c.ſicut.el.j.de ſimonia. & vide And.de yſer.in c.j.verſic.& bo-
287 na.col.ix.quę ſint rega.¶ † Nonò limita non procedere in crimine ſimonie.nam condemnatus de eo,non appellat : ex quo æquiparatur crimini læſæ maieſtatis & hæreſis : vt not. glo.in c.j.de teſti.li.vj.in glo.fi.ita tenet Feli.in d.c.ſicut.el primo.de ſimo . per illum text . qui dicit , quod mox debet ſententia executioni man
288 dari in crimine ſimonie. ¶ † Decimò limita non procedere in crimine hæreſis:quia condemnatus in tali crimine non appellat . c . vt inquiſitionis.de hære.lib.vj.& Felin.in d.c.ſicut . vbi limitat in omnibus prædictis criminibus , niſi quis appellaret ante ſententiam : quia tunc poteſt, ſecundum eum . & vide ad hoc pulchrè Angel . in conſil.clxxxviij . vbi multum ſingulariter loquitur.item omnes prædicti caſus intelliguntur etiam,ſi fuit quis conuictus tantùm, vel confeſſus tantùm : & ſic non vtrũque concurrit copulatiuè:ſecundum Barto.in d.l.conſtitutiones.
289 ¶ † Vndecimò limita non procedere in eo , qui fuit condemnatus pro debito publico ſeu fiſcali : quia non poteſt appellare:tex.eſt & ibi per docto.in l.abſtinendum.& l.fin.C.quo. app.non recip.& in c.ei,qui appellat. §.quotiens.ij.q.vi.& Spe.in tit.de appe.§.in quibus.verſi.iiij.quod intellige,quando fiſcus tractat de damno vitando : Secus ſi de lucro:vt in pœnis pecuniarijs : quia tunc poteſt appellari ? ſecundum Andr.de yſern.in conſtitu . intentionis.columna fina.
290 ¶ † Duodecimò limita non procedere in officiali alicuius iudicis : qui ſi pro geſtis in officio fuit condemnatus,à ſuo iudice non appellat:pręſumitur enim ex quo ſuus erat iudex,quòd eum iuſtè condemnauerit. Exemplum ponitur in nuntio ſeu famulo alicuius officialis:vel in actorum magiſtro ſeu aſſeſſore condemnato à ſuo officiali pro geſtis in officio.l.nulli.& ibi Barto.C.quo.appel. non recip.& in ca.ei,qui.§.nulli.ij.q. vj.& Specu.in titu.de appel.§.in qui-
291 bus.verſicu.iij. ¶ † Decimotertiò, limita non procedere in quolibet officiali condemnato in ſyndicatu:quia non appellat ad effectum retardandæ executionis : vt dictat in hoc regno regia prag.quę incipit:regiæ dignitati . quod declara , vt dixi ſuprà in ij.quęſtio . principali.verſicu . xx.
292 limita &c. ¶ † Decimoquartò,limita non procedere in ſententia interlocutoria:quia ab ea non appellatur regulariter

regulariter de iure ciuili l.penul. C. quo.appel. non recip.quod dic,vt ibi per Barto.& in l.ij.& iij. ff. de appel. recip. Secus de iure canonico: quia à quolibet grauamine appellari poteſt:vt habetur in cap.vt debitus. de app.de qua materia vide, quæ plenè dixi ſuprà in ij.q. principali: & per Ang.in conſi.cxv.& conſi.c vij.

293 ¶ † Decimoquintò limita non procedere in cauſa, vbi agitur de decima.quia non appellatur à ſententia lata in tali cauſa.tex. eſt in c.tua nobis.& ibi glo.de decim. & Specul. in titul.de appel.§.in quibus.verſi.iiij.

294 ¶ † Decimoſextò limita non procedere in cauſa poſſeſſorij: quia à ſententia lata in poſſeſſorio,non appellatur l.j. C. ſi demomen. poſ. fue. app.& habet locum in omni poſſeſſorio ſiue adipiſcendæ ſiue retinendæ,ſiue recuperandæ:ſecundum Bar. ibi & not.in l.quiſquis.C.quo. appel. non recip.& plenè per Bar.in l.ij.col. ij.verſic.quæro, quæ eſt ratio &c. ff. de app.recip.& Angel.in cõſilio.cvij. quod tamen ideò eſt,quia ſententia ſuper poſſeſſorio, parit modicũ præiudicium: ex quo grauamen poteſt reparari ſuper petitorio: ſecundum Bar.ibi.Verùm iſtud declaratur hoc modo:ſcilicet, vt non poſſit appellari ad effectum retardandæ executionis.Ita dicit tex.in d.l.j.& ibi Bal. quia non obſtante appellatione, fit executio:tamen poteſt appellari: & valet appellatio in effectu, quoad deuoluendum negotium coram iudice,ad quem.ita declarat Bartol.in d. l.ij.colum.iij.ff.de app.recip.& Bald. in d.l.j.& Abb.in cap.cùm ad ſedem colum.antep.& pe.de reſt.ſpo. & tãgit plenè Philipp. Decius in conſil. xxviij.licet ibi in.iij.col. dicat, quòd indiſtinctè non appellatur à poſſeſſorio:tamen magis communis concluſio eſt,quòd intelligatur ad effectum retardandæ executionis. & ita ſeruatur in practica:maximè in hoc regno: vt habetur in deciſio.77. in fi.concil.Neapo.& tenet Abb.in cõſil.lv.col.j.in ij.vol.

295 ¶ † Quod tamen limita primò procedere de iure ciuili:ſecus de iure canonico:quia poteſt appellari à poſſeſſorio.ita tenet Lud.rom.in conſil. cccxxiiij.in prin.& Spe.in tit.de app. §.in quibus.verſicul.vj.& Archi.in §. ſunt,quorum.ij.q.vj.& Abb.in c.cùm ad ſedem.colum.pen.Pro hoc eſt tex. in cle.j in fi.de ſeq.poſ. & fruc. & in c.ex conqueſtione.de reſt.ſpo.& in c. ſignificauerunt.de teſti. & Abba. in conſil.lv.col.j.in ij.vol.

296 ¶ † Secundò, limita non procedere in ſententia ſequeſtri faciendi: quia licet ſit ſuper poſſeſsione: poteſt tamen ab ea appellari:ſecundum Ang. in conſi.cvij.col.ij.

297 ¶ † Tertiò limita procedere in ipſa diffinitiua lata in poſſeſſorio: ſecus in interlocutoria: quia ab omni interlocutoria lata in poſſeſſorio ante ſententiam,poteſt appellari.& ratio eſt, quia grauamen tale non poteſt reparari per appellationẽ à diffinitiua:ex quo ab ea nõ appellatur: vt ſuprà.ita ſingulariter tenet Ang. in conſi.xlvj.col.fi.& conſi.188.

298 ¶ † Quartò notabiliter limita procedere reſpectu ipſius poſſeſsionis principalis,de qua litigatur:quia quo

pellatio qn no admittit

ad illam non ſuſpenditur executio: ſecus autem, ſi vltra poſſeſsionē fuit quis condemnatus ad expenſas, fructus, & intereſſe: quia quoad iſta acceſſoria, valet appellatio, etiam de iure ciuili: & ſuſpeditur executio. Ita tenet Bartol. in l. fin. ff. iuſſus. in fin. ff. de appel. & Bald. in d. l. j. colum. ij. in fin. verſicul. ſed pone &c. C. ſi de momen. poſ. fue. appel. & eſt deciſum expreſsè in deci. 77. concil. Neapol. in fin.

299 ¶ †Quintò limita, niſi grauamen illatum per poſſeſſorium, eſſet tale, quòd non poſſet reparari in petitorio: vt ſi eſſemus in caſu, in quo non eſſet alicui conſultum, niſi per retentionem rei. ſecus, per exceptionem: tunc enim etiam de iure ciuili appellatur à poſſeſſorio: & impeditur executio. ita tenet Bar. in l. ij. colum. ij. ff. de app. recip. & Abb. in d. cap. cùm ad ſedem. colum. pe. in prin. de reſti. ſpo. & Ang. in l. j. C. ſi de momen. poſ. fue. app. & Philip. Decius in conſi. xxviij. colum. ij. per l. qui exceptionem. §. ſi pars. ff. de condi. inde.

300 ¶ †Sextò limita, quando iniuſtè & ſine cauſa aufertur alicui poſſeſsio: quia poteſt appellare: ſecundū Abb. in conſil. lv. col. j. in ij. vol. & Ange. in conſi. cxij. in ij. colum.

301 ¶ †Septimò per illationem ex prædictis ego nouiter limito, vt iſta prohibitio appellationis in poſſeſſorio, procedat generaliter, vbi cauſa eſt modici præiudicij: & tractatur de poſſeſsione momẽtanea: ſcilicet quæ momento eſt duratura penes vincentem: vt quia ſunt in promptu probationes ſuper petitorio. Secus autem, vbi probatio petitorij eſſet difficilis: & ſententia ſuper poſſeſſorio traheret ſecum effectum perpetuum: quia tunc tractatur de magno præiudicio: & poteſt indiſtinctè appellari ad impediendam executionem. ita ſentit Abba. in d. conſi. lv. colū. j. in ij. volū. & Philipp. deci. in d. conſil. xxvlij. & Bartol. in d. l. ij. col. ij. & iij. ff. de app. recip. & Abb. in d. cap. cùm ad ſedem col. pe. & Ange. & docto. in d. l. j. C. ſi de momen. poſ. fue appe. in quibus locis doc. communiter ponderant modicitatem præiudicij in poſſeſſorio. Itē, tota ſchola ciuiliſtarum ſe fundat ſuper d. l. j. quæ loquitur de poſſeſsione momentanea. vnde innuit, quòd ſit talis poſſeſsio, quæ de facili poſsit reuocari per probationes in petitorio. & per hoc ego nouiter infero, & credo dicere verum in iſtis litibus, quæ agitantur inter vniuerſitates terrarū ſuper poſſeſſorijs herbarum, nemorum, & aquarū, & aliarum rerum ſimilium: quia vt plurimùm propter temporis antiquitatem non ſolent haberi inſtrumenta diſtinctionis territoriorum: vt per illa poſsit probari petitorium, ſolùm fundant ſe ſuper poſſeſsione: quia ita antiquitus fuit poſſeſſum, quo caſu ſi ſuccumbit vna vniuerſitas in poſſeſſorio, eſt ſibi impoſsibile habere probationes in petitorio. & ſic iſta ſentētia haberet effectum petitorij: & eſt maximi preiudicij. per hoc dico indubitāter, quòd à tali ſententia poteſt appellari: & impeditur executio: ſequendo maximè æquitatem iuris canonici, quod permittit appellationem indiſtinctè in poſſeſſorio: nam

nam per ius ciuile debet reſtringi in
minus,quàm poteſt:vt pulchrè dicit
Abb.in d.conſi.lv.ſed per ius ciuile
non reperitur reſtrictum,niſi in poſ-
ſeſsione momẽtanea:ergo nõ debet
extendi ad poſſeſsionem longiori tẽ
pore duraturam:& hæc eſt noua &
pulchra conſideratio in terminis in
caſu, qui quotidie euenit: licet per
inaduertentiam aliqui iudices in re-
gno malè id ſeruari faciant: accipien
tes valde generaliter & extenſiuè il-
lud dictum:quòd à poſſeſſorio non
appellatur.& malè & iniuſtè faciunt:
per prædicta.
302 ¶†Octauò,limita non procedere,
quando miſsio in poſſeſsionem, eſt
talis, quòd miſſus interim lucratur
fructus:quia poteſt appellari, ſicut à
ſententia lata in petitorio: ſecundũ
393 Ange.in conſi.cclij.¶†Nonò,limi-
ta non procedere in poſſeſſorio mi-
ſto:ſecundum Bald.in conſil.ccclxvj.
304 in iij.vol.¶†Decimò limita,quãdo
ſententia ſuper poſſeſſorio eſſet lata
ex dolo,vel lata culpa iudicis,vel ꝓ-
pter inimicitias:quia tunc poteſt ap-
pellari:ſecundũ Bald.in conſi. ccxvij.
305 in fi.in.ij.vol.¶†Vndecimò limita,
quãdo de poſſeſſorio tractaretur per
viam contractus,& non per momen
taneum iudicium: quia tunc poteſt
appellari: ſecundum Bald. in conſil.
306 ccx.in fi.in v.vol. ¶†Decimoſepti-
mò,principaliter limita regulã prin-
cipalem nõ procedere in actu, quem
quis approbauit:quia ab eo appellare
non poteſt l.ab eo.C.quo. & quando
iud.& l.fin.C.de tempo.appel.& not.
Socin.in cõſi.xlv.col.pe.in fi.in j.vol.
pro hoc eſt tex.in l.ad ſolutionem C.
de re.iud.vt quando accipit terminũ
ad ſoluendum:ſecundum Ludo.rom.
307 in conſi.ix.in fi.¶ † Decimooctauò
limita non procedere,quando credi-
tor agit hypothecaria ad auocandum
pignus: quia ſi iudex pronuntiat pi-
gnus debere reſtitui, non appellatur
à tali pronuntia: ex quo eſt modici
præiudicij:quia ſoluto pretio pignus
reuocatur in priſtinum ſtatum:ſecun
dum Abb.in c.cùm ad ſedem.colum.
398 antepe.in fi.de teſti.ſpo.†licet agẽs
hypothecaria,dicatur agere petito-
rio,& non poſſeſſorio:ſecũdum Pet.
Phili.Corn.in conſil.cxc.col.ij.in pri
309 mo.vol.†vbi idem dicit,quãdo agi
tur Saluiano interdicto:quia non ap
pellatur. & de huius dicti veritate,
vide Iaſo.in §.item Seruiano.colum.
xv.inſti.de actio.& Bartol.in l.j.ff.de
Sal.interdic.& Bal.in conſil.ccx.in fi.
310 in v.vol.†adde tamen,quòd hodie
in regno hoc eſt expreſſè deciſum,
quando agitur in decreto adſiſtẽtię,
vigore inſtrumenti: quia ſi concedi-
tur adſiſtentia, non appellatur à tali
decreto affirmatiuo:vt eſt ritus ma-
gnæ curiæ in num.64.incipiens:itẽ,
in cauſis duarum vnciarum,&c.& eſt
confirmatum per regiam prag. quæ
incipit: magnæ curiæ quæ declarat
hoc procedere ad effectum retardan
dæ executionis:quia non obſtante ap
pellatione,fit executio : vt habetur
plenè in deci.261.concil.Neapo.vbi
extẽditur diſpoſitio dictę prag.& ri-
tus magnæ curiæ non ſolum in de-
creto adſiſtentiæ:verũ etiam in om-
nibus alijs decretis affirmatiuis:quia
ab illis nõ appellatur.& quę ſint iſta
decreta?numerantur in d. deci. 261.

ſed de

ſed de nullitate poteſt dici ad effe-
ctum retardãdæ executionis: vt dici
tur in d.prag.adde tamen,quòd à ſe-
cundo decreto appellatur: licet non
à primo:ſecundum Ange.in conſil.
311 xlvj.& conſil.cvij. ¶† Decimononò
limita non procedere in pronuntia
de aperiendo teſtamentum: vel de
mittendo ſcriptum hæredem in poſ-
ſeſsionem:quia ab ea non appellatur
l.quiſquis.C.quo.app.non recip.
312 † ſicut dicimus in interdicto,quorũ
bonorum,in quo non appellatur:ſe-
cundum Bar.in l.j.in fin.C.quo bono.
313 ¶† Viceſimò,limita non procedere
in cauſa nominationis publici mune
ris,quod eſt vtilitate priuatum: vt ſi
quis nominatur ad aliquam tutelam
ſuſcipiendã,vel ad aliud publicũ mu
nus:quia non poteſt appellare à tali
nominatione:ſecundum Spe. in titu.
de appel.§.in quibus.verſicul. ſepti-
mo.& eſt tex.in l.j.§.ſi quis ff. quan-
do app.ſit.poteſt tamen nominatus,
ſi habet iuſtam excuſationem,ſe ex-
cuſare infra quinquaginta dies: & ſi
non admittatur excuſatio, tunc po-
teſt appellare:vt d.§.ſi quis.& ita in-
telligitur tex.in l. cùm in vna.§.tu-
tor.ff.de app.vt not.glo.in d.§. ſi quis
& glo.in §. qui enim inſti.de execu.
tuto.quod tamen intelligitur in illis
muneribus,quæ ſunt authoritate pu
blica,& vtilitate priuata:vt ſuprà.Se
cus autem in muneribus publicis au
thoritate & vtilitate.quia in his po-
teſt appellari.l.ij.C.de decur.lib.x. &
l.hi qui.C.de app.& l.j. C. de tempo.
appel.& not.gloſſ.in d.§.qui enim.&
Spec.in d.§.in quibus.verſic.ſeptimo.
adeò quòd ſi non appellat infra de-
cem dies,non poteſt vlterius cõtra-
dicere:ſecundum Ange.in d.§.ſi quis.
314 vbi pulchrè infert,† quòd ſi aliquis
habet immunitatem & exemptio-
nem à collectis,eo ipſo,quòd deſcri-
bitur in libro ſoluentium collectas,
ſtatim ad cũ ſcit ſe deſcribi,debet ap
pellare infra decem dies:aliàs ſi ſcit,
& non appellat,cenſetur conſentire,
& ſuo priuilegio renuntiare. & non
poteſt vlterius contradicere: & illud
dictum refert & ſequitur Alexan. in
conſi.cj.col.6.circa fin.in primo vol.
Quod nota:quia eſt ſingulariter di-
ctum:vnde poteris extrahere bonam
cautelam in fauorẽ vniuerſitatis, ad
operãdum quòd ciuis exemptus per-
dat ſuam exceptionem:procuret vni
uerſitas quòd deſcribatur in libro ſol
uentium,& notificet ſibi,qualiter eſt
deſcriptus:& ſi non appellat infra. x.
dies à die notitiæ perdit priuilegiũ:
& ipſe fortè non aduertet in appel-
lando:quia confidit ſuo priuilegio,
credens ſe poſſe illud quandocunq;
producere:& ſic remanebit deceptus.
31[5] ¶† Viceſimoſeptimò limita nõ pro
cedere in cauſis minimis & breuiori-
bus: quia in illis non appellatur de
iure ciuili.ſecus de iure canonico:ſe-
cundum Abb.Philip.& Card.in c.de
appellatioibus.extrà,de appel.& ibi
tangunt rationem diuerſitatis.& per
tex.in cap. anteriorum. ij. quæſtio.
vj. & in authentica niſi breuiores
C. de ſenten. ex pericul. recip. Et
quoad hoc,quæ dicantur cauſæ bre-
uiores:vide docto.in locis prꝛalleg.
& adde, quòd hodie eſt deciſum
in regno, quòd in cauſis duarum
vnciarum ciuiliter petitarum, non
appellatur

non appellatur ; vt eſt ritus magnæ
curiæ in nume. 164. incipiens:item,
in cauſis &c.licet nunquam viderim
illum ritum eſſe in obſeruantia:imò
316 totum contrarium ſeruari. † Nec
obſtat l.&in maioribus.C.de ap.quia
ibi exponitur,Maioribus : id eſt cri-
minalibus.Minoribus : id eſt ciuili-
bus.ſecundum glo.ibi.
317 ¶ † Viceſimoſecundò , limita non
procedere in ſententia abſolutoria
lata in cauſa criminali ex mero offi
cio , vel in proceſſu facto ad denun-
tiam:quia non appellatur ab huiuſ-
modi ſententia : vt dicit prælle-
gatus ritus magnæ curiæ. 164. qui
incipit:item in cauſis &c.
318 ¶ † Viceſimotertiò,limita non pro-
cedere in ſententia torturæ irrogan
dæ in crimine , de quo conſtat per
vnum teſtem deviſu:& per publicam
famam:quia non appellatur. ita ha-
betur in dicto ritu magnæ curiæ.
164. qui incipit : item in cauſis &c.
iuncto ritu antè præcedẽti.162. qui
incipit:item,ſi accuſatur &c.
319 ¶ † Viceſimoquartò,limita nõ pro-
cedere in omnibus cauſis requiren-
tibus celeritatem:quę ſine dilatione
expediuntur:quia in his non admitti
tur appellatio ad impediendam exe-
cutionem:vt no.Specu.in tit.de app.
§.in quibus.ver.viij.& Iaſ.in l.j.col.
320 j.ff.de ferijs.¶ † Viceſimoquintò li-
mita in eo,qui condemnatur ſuper
actione ad exhibẽdum:quia non po-
teſt appellare:ſecundum Spec.in d.§.
in quibus.ver.ſed nunquid in actio-
ne. quod intellige & declara , vt ibi
321 per eum.¶ † Viceſimoſextò limita,
quãdo cauſa eſt deciſa per iuramen-
tum delatũ vel relatum:quia non po
teſt appellari.tex.eſt & ibi Bar.& do
cto.in l.generaliter.§.ſed iuramen-
to.C.de reb.cre.& Iaſ.in rep.l.admo-
nendi.colum.xxj.ff.de iureiur.
322 ¶ † Viceſimoſeptimò limita, quan-
do Abb.vel alius ſuperior regularis
vult corrigere ſubditum ſuum regu
larem de aliquo exceſſu: quia à tali
correctione non poteſt appellari:ex
quo fit pro ſalute animæ ipſius cor-
recti.c. licet.de offi.ordi.&.c.ad no-
ſtram.&c.reprehenſibilis.in fin.& c.
cùm ſpeciali.in fi.de app.quod intel-
lige,niſi corrigens excedat modum
in corrigendo : quia tunc appellari
poteſt expreſſa cauſa grauaminis:ſe
cũdum gl.& Phil.in d.c.ad noſtram.
323 & eſt tex.in c.de priore.eo.tit.† Itẽ,
prædicta procedunt in clerico regu-
lari:ſed in clerico ſeculari eſt ſecus:
quia ille poteſt appellare à corre-
ctione:vt not.Spec.in d.§.in quibus.
324 verſi.Vndecimo.† nam maior dici-
tur poteſtas Abbatis in monachum
regularem , quàm epiſcopi in cleri-
cum, ſecularem:vt not.Abb.& Phi-
li.in d.c.ad noſtram.& in d.c. repre-
henſibilis.& prædictis adde Felyn.in
c.ſuper literis.colum.xj.verſicu.de-
cima regula &c.de reſcript.& Card.
325 in conſi.iij.in tit.de appel ¶ † Vice-
ſimooctauò , limita non procedere
in cauſis , in quibus appellatio eſt
prohibita per reſcriptum principis:
vt quando princeps committit cau-
ſam appellatione remota:quia tunc
nõ poteſt appellari.l.j.in fi.& ibi gl.
& Bar.ff.à quibus app.non licet.& c.
paſtoralis.de app.intantum,quòd li-
cet appelletur à ſententia diffinitiua:
poteſt

poteſt tamen interim appellatione remota vel pendente,executioni demandari?ſecundum Phil.in d.c.paſtoralis.colum.ij.verſi.quartò operatur &c.per text.in c.paſtoralis.§.præter-
326 eà.de offi.dele.†Nullus autem poteſt hanc clauſulam in reſcriptis ponere:niſi ſolus princeps:vt dicit tex. in d.l.j.in fin.quod tamen intelligitur,quando remouetur appellatio à diffinitiua. Secus, ſi ab interlocutoria:quia tunc etiam inferior à principe,poteſt vti dicta clauſula:& poteſt tollere appellationem:ſecundũ Bar. in l.fin.C.de ſenten.& Bar.in d.l.j.§. fi.ff.à qui.app.non licet. Verùm dicit Bart.ibi quòd friuola tantùm appellatio cenſetur remota : prout etiam tenet Iaſ.in l.iij.§.ſi is,pro quo.col. j.ff.quod quiſq; iur.& ſecundum hoc iſta clauſula videtur fruſtratoria : quia ſine ea appellatione friuola remouetur à iure:per tex.in c.cùm ap-
327 pellationibus.de app.li.vj.¶†Quis autem ſit effectus huius clauſulæ:appellatione remota:& quid operatur: vide plenè per Phili.in d.c. paſtoralis.de appe.vbi plures effectus enumerat.& vide pleniſsimè per Ioã.de imo.in d.l.j.§.fi. ff.à qui.app.non licet. vbi per.xxiiij. col. tangit plenè hanc materiam melius,quàm alibi. & aliquid per Fely.in c.cauſam,quæ. col.penul.de reſcri. & Spec.in tit.de appel.§.in quibus.ver. verùm quia.
328 †& inter alia eſt ſciendum , quòd iſta clauſula,appellatione remota,nihil operatur in præiudicium tertij: vt eſt text.in c. ſuper eo.& ibi Abb. de off.dele.& Bar.in d.l.j.§.fi.& Phi. in d.c. paſtoralis.colum. fin.in vij.q.

329 ¶†Et ſi opponeretur cõtra p̄dicta, quòd appellatio,eſt defenſio.c.cum ſpeciali.§. porrò.de app. & princeps non poteſt tollere defenſiones:per ea,quæ habentur in cle.paſtoralis. de re iudi.poteris reſpondere, quòd contrarium procedit in defenſione inducta à iure naturali:prout eſt citatio.ſed appellatio,eſt defenſio iuris poſitiui:vnde poteſt tolli p̄ principem.ita declarat Phi.in d.c.paſtoralis.colum.vij.in fin.verſicu.quartò quæritur &c.& Io.de Imol.in d.l.j.§. fi.& Fely.in rub.de app.col.iij.in fi.
330 & in c.j.de reſcrip.¶†Viceſimonono , limita non procedere , quando quis renuntiauit appellationi : quæ renuntiatio poteſt fieri expreſsè & tacitè.Expreſsè fit,per verba expreſſa & ſpecifica,declarantia ipſam renuntiationem appellationis : & non inducitur renuntiatio eo ipſo,quòd quis promittit ſtare ſententiæ iudicis:ſecundum Philip.in c. ad hæc.el. ij.de app.& quòd poſsit fieri renuntiatio appellationi: eſt tex.in l.fin.in fi.C.de tempo.app. & in l.ſi quis libellos.C.de appel.& in c.ſolicitudinem,de app.& not.And.de yſer.in c. j.§.item ſacramenta. colum.v.in fin. de pace iur.fir.& Socin.in conſi.xlv. col.v.&.vj.in primo volum.renuntiatio verò tacita,põt pluribus modis induci.Primo enim per deſertionem appellationis: & hic potes cumulare omnes modos,quos referam
331 infrà in vltima q.principali. †Secundo modo , inducitur renuntiatio eo ipſo,ꝙ appellans poſt interpoſitã appellationem litigat adhuc coram iudice à quo:quia redeũdo ad ipſum, cenſetur

cenſetur appellationi renūtiare.tex. eſt & ibi per Philipp.in d.c.ſolicitudinem.& in c.gratum.de offic.deleg. quod tamen limita ſex notabilibus modis,quos ponit Philip.in d.c.ſolicitudinem. & tangit idem Philip.in c.cùm teneamur.in vltimo not. de app.Eodem modo inducitur renuntiatio eo ipſo, quòd appellans poſt appellationem adit alium iudicem ſuperiorem,& nō iudicem ad quem: ſecūdum Abba.in d.c.ſolicitudinem. col.ij. verſic.vltimò nota vnam re-
332 gulam &c.† Et ex prædictis apparet differentia inter reductionem ad arbitrium boni viri,& appellationē: quia ante ſententiam non poteſt renuntiari reductioni:per ea,quæ plenè habentur in c.quintauallis.de iureiur.ſed appellationi poteſt renuntiari ante ſententiam, vt d.l.fi.in fine.C.de tempo.app.vt refert Philip. in d.c.ad hæc:el . ij.circa fin. & habetur per Bald. & Angel.in l. tale pactum.§.qui prouocauit.ff. de pac.plenè per Ange.in conſil.clxxxvij. vbi pulchrè loquitur. & Paul.de caſt.in conſi.cclx. col.j.in primo volumi.& in tantum procedit dicta renuntiatio,quòd etiam ſi renuntians adhuc eſt infra decem dies datos ad appellandum,non poteſt vlterius appellare: ſecundum Card.in cle.ij.§.j.in fi.de app. & Io.de ana.in conſil.50.
333 colum.j.† An autem poſſit renuntiari nolente appellato?vide Fely.tenentem,quòd non:in c. ex parte.§.co
334 lumna.ij.de ſcrip.† Triceſimò limita non procedere in appellatione friuola:quia ab omni actu eſt prohibita: nō debet admitti per iudicem: neq; lex ipſam admittit.c. cùm appellationibus. de appel.lib.vj.& not. Ange.in conſil.cxl. imò de iure canonico ille,qui friuolè appellat ab actu, poteſt per iudicem à quo,excommunicari, vt contumax:ſecundum Abb.in c.ſolicitudinem.in primo not.de appel.vbi plus dicit,quòd poteſt etiam mulctari.& licet contra hoc videatur gloſ.in l.j.§.fin.ff.à qui.appel.non li.quæ facit differentiam inter ius canonicum & ciuile. Dicit enim, quòd de iure canonico non punitur temerè appellans, niſi in expenſis:ſecus de iure ciuili.& illam glo. ſequuntur Abb.& Philip.& communiter docto. in c.ij.de appel.
335 †tamen debet illa glo.limitari.ſ.vt non puniatur pœna extrinſeca : ſed bene poteſt excommunicari ob contumaciam:quia temerè appellando, arguit ſe contumacem. Item, debet limitari,vt non puniatur, niſi iudici videbitur ob eius calumniam,& manifeſtam temeritatem.ita pulchrè diſtinguit & declarat Abb.in d.c.ij.in primo not.de appella.& ita debet intelligi & limitari, quod not. Bald.in l.ij.colum.j.C.de epiſ.audi.vbi dicit, quòd de iure canonico temerè appellans,non punitur.quod debet intelligi.ſ.pœna appoſita in illa l.quæ eſt quinquaginta librarum argenti: ſed bene poteſt alia pœna mitiori puniri ad arbitrium iudicis: per ea, quæ dicit Abb.in d.c.ij.ſed de iure ciuili appellans friuolè,punitur pœna quinquaginta librarum argenti: vt eſt tex.& ibi Bald.in d.l.ij.C.de epiſco.audien.& text.in l.ab executione.in fin.C.quo.appel.non recipien.

¶Super

¶Super hoc eſt ſciendum, q̃ reperio tres pœnas in hac materia proditas à iure ciuili: vna eſt quinquaginta librarum argenti: vt modò dixi: alia eſt pœna extraordinaria ad arbitriũ iudicis. l. eos. §. ne temerè. C. de app. Alia eſt pœna amiſsionis cauſæ: & nota infamiæ. l. à proconſulibus. C. de app. quomodo autem debeant irrogari dictæ pœnæ, ne videãtur iſtæ leges ad inuicem contrariari? Barto. in d. l. à proconſulibus. facit vnam diſtinctionem: videlicet, aut appellatio recipitur per iudicem à quo: & punitur extra ordinem. per d. §. ne temerè. Aut non recipitur: & punitur nota infamiæ: & amiſsione cauſæ per d. l. à proconſulibus. Aut quis appellat ab executione: & punitur pœna quinquaginta librarum argenti: per d. l. ab executione. iſta diſtinctio Bar. eſt defectiua. quia in. l. ij. C. de epi. audi. non dicitur de appellante ab executione. & tamen irrogatur illa pœna. vnde ego magis clarè concordando iſtas ll. ita diſtinguo. Aut quis appellat ab interlocutoria friuolè: aut à diffinitiua. Primo caſu, punitur pœna quinquaginta librarum argenti: per tex. in d. l. ij. vbi expreſsè loquitur imperator de appellatione ante ſententiam: & refert ſe ad deciſa per d. l. ab executione. & declarat ibi gloſ. in verſicu. ſanctio. Idem probatur in d. l. ab executione. vbi loquitur de appellante ab executione, vel ab articulo: & ſic innuit de appellatione ab interlocutoria. Secundo caſu. ſ. quando appellat à diffinitiua. & tunc ſubdiſtinguo, aut appellatio recipitur, aut non: ſecundũ Barto. in d. l. à proconſulibus. vt ſupra retuli.

336 ¶ † Quæ autem dicatur appellatio friuola, ſeu fruſtratoria: vel temeraria? dic quòd dicitur illa, quæ interponitur ſine legitima cauſa: vt quando quis appellat, vbi non eſt grauatus iniuſtè: & ſic idem eſt dicere friuolam, quod vanam & inanem, & ſine cauſa iuſta interpoſitã: quæ nullum poterit ſortiri iuris effectum. ita declarat Gemi. in d. c. cùm appellationibus. colum. ij. ver. quæro quid importet, &c. de app. lib. vj.

337 † & intantum lex habet odio huiuſmodi appellatiões friuolas, quòd non ſolùm introduxit pœnas ſupra dictas: verùm etiam cenſetur fieri iniuria iudici, à quo, quando friuolè appellatur: adeò quòd poteſt iudex agere actione iniuriarum: vt eſt glo. ſing. in l. fi. in glo. fin. c. quando prouoc. non eſt neceſ. & illam glo. ſequitur Gemi. in d. c. cùm appellationibus. col. ij. & Felyn. in c. ij. colum. prima. de appel. & eſt glo. expreſſa in c. ſi quis præpoſtera. in gloſ. ij. l. diſtin.

338 † & hoc nota pro limitatione l. & in maioribus. C. de appel. quæ dicit, quòd is qui appellat, non facit iniuriam iudici. quia debet intelligi, quãdo iuſtè appellat: non autem friuolè, ita dicit glo. in d. l. fin.

339 ¶ † Triceſimoprimò, limita nõ procedere in cauſa iuramenti in litem: quia à iuramento in litem, non appellatur: ſecundùm Bar. in. l. in actionibus. in fin. ff. de in litem iur. & ibi Salyc. & Iaſ. & communiter Moder. & Inno. Anto. de butr. & Imol. in. c. fin. quod metus cauſa. quod tamen limitat Iaſ. in d. l. in actionibus. in fin.

fin.colū.procedere de iure ciuili.Secus de iure canonico:quia poteſt appellari:ſicut poteſt ab omni grauamine appellari eo iure.c.vt debitus.
340 de app.¶ †Triceſimoſecundò,limita non procedere in ſententia excommunicationis:quia ab ea non appellatur ad effectum retardandæ executionis.Idem in ſententia interdicti: ſecundum Spec.in tit.de app.§.in quibus.verſi.xvij.& per Abb.& Philipp. in c.paſtoralis.§.verùm.de app.& gl. in verſicu.ſuſpendatur.& ibi Abb.in c.ad reprimendam.de offi.ordi.& habetur in c.qua fronte.& c.quæſtioni. de appel.& in c.per tuas.de ſent.excom.& hanc materiam declara & limita,vt plenè dixi ſuprà in ij.quæſt. principali,in iiij.differentia.verſicu.
341 quintò limita.&c.¶ †Triceſimotertiò,limita non procedere,quādo ſententia eſt ipſo iure nulla: quia ab ea non appellatur ſed de nullitate dicitur:vt in toto titu.C.quando prouo. non eſt neceſ.& Specu.in d.§.in qui-
342 bus:verſi.xviij.¶ †Triceſimoquartò,limita non procedere in eo, qui in cauſa principali nihil produxit, neque probauit: quia ſi ſuccumbit, non poteſt appellare,niſi ante omnia reficiat expēſas aduerſario:aliàs non auditur appellans:niſi probauerit ſe iuſtè impeditum:& ita ſeruatur in regno.& de hoc eſt regia pragma. in numero.27.quæ incipit:qui in cauſa.vbi plus cauetur:ſcilicet quòd victor debet ſatiſdare de ſoluendis illis expenſis,quas recipit quandocunque iudex appellationis hoc iudicauerit.Item,limitatur hoc non procedere in miſerabilibus perſonis:vt ibi
343 habetur.¶ †Triceſimoquintò,limita non procedere,quando quis generaliter appellat ab omni grauamine, quod poſſet ei irrogari in aliqua cauſa,vel in alijs cauſis, quæ poterunt contra eum intentari:nam iſta dicitur appellatio generalis & vaga,quę nihil valet:& non admittitur.tex.eſt in c.ij.& c.conſuluit.el ij.de app.& licet de iure antiquo valuiſſet appellatio generalis, facta reſpectu vnius cauſæ,vt dicitur in d.c.conſuluit.tamen hodie eſt correctum per cle.appellanti.de appel.qua cauetur, quòd in appellatione à grauamine, debet inſeri cauſa:& illam ſolam cauſam expreſſam poteſt appellans proſequi. vnde ſi appellatur generaliter, iſta appellatio non prodeſt, niſi quoad cauſas grauaminis expreſſas.ita tenet Philip.in d.c.conſuluit.el ij.quod nota:quia quotidie euenit,quòd aliqui faciunt iſtas appellationes generales ab omni grauamine,nulla cauſa expreſſa:quia illas non poſſunt de iure poſteà proſequi:nam à grauamine non illato neccommunicato,non poteſt appellari:ſecundum Angel.in conſil.clxxxviij.
344 ¶ †Triceſimoſextò,limita non procedere in mādato facto alicui,quòd in ſua eccleſia reſideat: quia à tali mandato non appellat,niſi iuſta cauſa & iuſtum impedimentum exprimatur in appellatione.text.eſt & ibi glo.& docto.in c.peruenit.el ij.de ap
345 pella.¶ †Triceſimoſeptimò, limita non procedere in omni actu, qui fit ſecundum iuris diſpoſitionem & canonicas ſanctiones: quia à tali actu ſecundū leges celebrato non appel-

Oo

latur.nam à iudice iuris diſpoſitionem & decretum exequente non poteſt appellari : quia talis appellatio eſt contra leges.tex.eſt in c.cõſuluit. el iij.de appel.& iſta etiam eſt ratio præcedentis limitationis . quod tamen limita & declara,niſi in appellatione inſereretur talis cauſa rationabilis,per quam ſpecialiter in illo caſu admitti deberet : quia tunc valet appellatio , & debet admitti:ſecundum Philip.in d.c.conſuluit.el iij.& in c.de priore.eo.titu.

346 ¶ † Triceſimooctauò , limita non procedere in declaratione dationis termini ad producendum teſtes & inſtrumenta:& ad probandum in cauſa feudali:quia à breuiatione & modificatione dicti termini non poteſt appellari in regno:imò appellans punitur ad pœnam quinquaginta florenorum auri:& appellatio non valet: nec retardat executionem.ita de hoc eſt ritus magnæ curiæ in numero 6. qui incipit:item , quòd termini &c. iuncto ritu præcedenti:qui expreſsè loquitur in cauſa feudali.

347 ¶ † Triceſimononò limita non procedere in decreto,quo iudex pronunciat aliquem haberi pro confeſſo ex quo nòluit comparere ad ſe examinandum , vt principalem,facto ſibi mandato ſub pœna confeſsi.nam à tali decreto non poteſt appellari in regno . Verùm in vltima citatione, quæ fit,debet inſeri totus tenor articulorum.ita de hoc eſt ritus magnæ curiæ in numero . 250.qui incipit: item ſeruat ipſa curia , quòd ſi quis &c,Quid autem ſit de iure communi:vide Philipp . Decium in conſil.

348 xxxiiij.col.ij.in prin.¶ † Quadrageſimò,limita non procedere in eo,qui eſt conuictus de furto manifeſto : quia non poteſt appellare:ſecundum And.de yſer.in ti.quæ ſint rega.verſi. & bona &c.col.ix.

349 ¶ † Quadrageſimoprimò , limita non procedere,quando certa pœna irrogatur à lege pro aliquo delicto: & condemnatus de illo delicto fatetur ſe deliquiſſe:ſed dicit ſe grauari quia eſt nimis magna pœna:& proptereà appellat:nam talis appellatio non admittitur ſecundum Andr. de yſer.in conſtitu.intentionis.columnn. fin.vbi ponit exemplũ,de pœna portationis armorũ.Et poteſt hoc ſuaderi ratione:quia tunc iudex exequitur legem:quo caſu non appellatur : vt dixi ſuprà proximè in xxxvij.fallentia : & eſt generalis regula in iure, quòd à lege generali appellari non poteſt:facit l.proſpexit.ff. qui & à quibus.& vide Felyn . in c.cùm non ab homine.col.pen.& fi.de iudicijs.

350 ¶ † Quadrageſimoſecundò limita non procedere in mandato facto alicui,vt declaret an ſcriptura ſit ſua: quia appellare non poteſt:ſecundum Bald.in conſi.cccxxxv.in iiij.volum.

351 ¶ † Quadrageſimotertiò,limita non procedere,quando ordinarius delegauit aliquam cauſam:& poſteà talem delegationem reuocat:quia à tali reuocatione non poteſt appellari: ex quo iſtud dependet ex mero arbitrio & authoritate delegantis.l.iudicium ſoluitur.ff.de iud.ita tenet Bal. in conſi.iij.in v.volu.

352 ¶ † Quadrageſimoquartò , limita non procedere,quando aliqua cauſa eſt

eſt commiſſa conſcientiæ alicuius: quia ab eius ſententia lata ſecundum ſuam conſcientiam,non poteſt appellari:gloſſ.eſt in c.ſtatutum.§.aſſeſſorem.de reſcript.libr.vj.& tenet Pet. Philip.Corne.in conſil.clxxxviij.colum.ij.in litera C.in iij. volũ. de cuius tamen dicti veritate, vide Bald. in l.j.C.de rebus credi.& Pet.Philip. Corne.in deciſio.conſi.clxxxvij.circa finem:& vide plenè per Felyn.in c. ſuper his.columna quinta de accuſa.

353 †vbi etiam plenè tangit,quid ſi cauſa cõmittitur arbitrio iudicis:vtrum tunc poſsit appellari ab eius ſententia?& ponit regulam quòd ſic, cum nonnullis fallentijs: de quibus ibi per eum.& per eundem Fely.in c.ſignificaſti.el j.de homicidio.

354 ¶ †Quadrageſimoquintò limita generaliter in omnibus caſibus,in quibus aliquid committitur à lege, vel à ſuperiore in poteſtate iudicis, & non in neceſsitate: vt quia poteſt aliquid facere,ſi vult:non tamen tenetur:iuxta l.non quicquid.ff.de iudic. quia tunc ſi iudex illud nõ facit,non poteſt appellari:ex quo facere nõ tenebatur:ſecundum Felyn.in c.ſuper

355 his.column.v.de accuſa.¶ † Vltimò pro complemento huius materiæ, ſcias,quòd in omnibus caſibus prædictis & alijs, qui in iure reperiri poſſunt,in quibus non poteſt appellari à ſententia diffinitiua,ſemper poteſt appellari ab interlocutorijs,quæ emergunt ante ſententiam diffinitiuam,etiam de iure ciuili:& ratio eſt, quia earum grauamen non ſperatur poſſe reparari per appellationem à diffinitiua:cùm ab illa non poſsit appellari. ita multùm notanter tenet Ang.in conſi. xlvj.& conſi.clxxxviij.

356 ¶ † Item,omnes leges, quæ prohibent appellationem, ſunt odioſæ: cùm ſint contra regulas iuris communis, quæ permittunt regulariter ab omni actu appellari: & ideò reſtringi debent:prout poſſunt:ſecundum Andræ.de yſer.in capitu.primo verſiculo & bona.&c.columna decima,quæ rega.ſequitur quinta quæſtio principalis.

VENIO Ad quintam quæſtionem principalem:& quero,iuxta ordinem

357 præpoſitum:†ad quem iudicem appellari debeat?ſuper hac quæſt.pono regulam generalem:quòd appellatio debet fieri à minori iudice,ad maiorem, proximum,& immediatum: non autem poteſt fieri ad æqualem, nec ad inferiorem,nec ad alium ſuperiorem diſtantem & non proximum:quia non poteſt appellari regulariter, obmiſſo medio. ita hæc omnia tenet Specu.in titu.de appel.§. nunc tractemus.in princip.& dixi ſuprà in ij.quæſt.principali.in prin.pro hoc eſt text.in l.imperatores. ff.de appel.& not.Ioan.de ana.in conſil.lj. iſta ergo ſit prima regula,quòd appellari debeat gradatim:& ſic ad proximum ſuperiorem:vt plenè traditur in c.dilecti.el iij.de app.& in con

358 ſti.capitaneorũ.¶ † Iſtam regulam limita primò non procedere, quando appellatur ad papam:quia ſemper poteſt appellari à quocunque iudice ad papam,obmiſſo medio:& hoc de iure canonico.text.eſt in c.ad romanam ſecunda quæſt.vj.& in c.ſi duobus.& c.ſolicitudinem.de appella.&

not.Specu.in d.§.nunc tractemus in princi.& Philip.in d.c.ſi duobus.col. penul.& in d.c.dilecti.el.iij.vbi plenè. Secus eſt de iure ciuili.quia non poteſt appellari ad principem obmiſſo medio.per d.l.imperatores. ff.de appel.& tenet Ioan.de ana.in d.conſil.lj.& Socin.in conſil.xxxix.colum. iiij.in iiij.volu.& docto.in d.c.ſi duobus.& d.c.dilecti.imò,quando fit appellatio,obmiſſo medio de iure ciuili,cenſetur facta ad proximum ſuperiorem:ſecundum Bal.in conſi.xcix. in iij.volu.& Socin.in d.conſi.xxxix. colum.iiij.per l.j.§.ſi quis in appellatione.ff.de appel.& Philip.in d.c.dilecti.in iiij.colum.verſicul.conclude &c.& per And.de yſer.in d.conſtitu.

359 capitaneorum.¶ † Iſtud tamē,quod dixi poſſe appellari ad papam,obmiſſo medio,limita in vno caſu ſcilicet, quando delegatus papæ cauſam ſubdelegat:aliquid ſibi reſeruando:quia tunc à ſententia ſubdelegati non poteſt appellari ad papam.ſed debet appellari ad delegantem.text.eſt & ibi Gemi.in c.ſi delegatus.§.fin.de offi. delega.lib.vj.& habetur in c.cùm te. & c.ſuper quæſtionum.§.porrò.de offic.delegà.& per Philipp.in c.ſi duobus.colum.penul. verſicu.ſed limita &c.de app.¶Quæ autem ſit ratio diuerſitatis inter ius ciuile & ius canonicum:quare alterum permittit appellari ad principem obmiſſo medio & alterum non?vide Specu.in titu.de appel.§.nunc tractemus.colum.j.

¶Et prædictam limitationem intellige & declara,dummodo excipiatur quia tunc non valet appellatio ad papam obmiſſo medio in caſu præpoſito:nec deuoluit negotium, ſtante exceptione oppoſita:Secus,ſi non opponitur:quia tunc tenet appellatio, etiam in dicto caſu ad papam:ſecundum Philip.in c.dilecti.el iij.colum. vj.verſicul.decima,&c.cum ſequen. de appel.& Archidia.in c.ſi delegatus.& ibi etiam Gemi.col.iij. verſic. ſed quid ſi.&c.de offic.delega.lib.vj. & per doc.de rota in deci.ccclxxxvij. quæ incipit:ſi tres ſunt &c.in nouis. & vide ſex pulchras declarationes datas ad d.c.ſi delegatus.& ad hanc proximam limitationem per Philip. in d.c.dilecti.colum.vj.

360 ¶ † Secundò principaliter limita non procedere in legato papæ: quia ſimiliter ad eum poteſt appellari,obmiſſo medio;ſecundum Abb.in d.c. dilecti.col.pen.verſi.extrà glo.& c.& ibi etiam Philipp,column.vj verſicu. octaua limitatio &c.& Philipp.in d. c.ſi duobus.column.penul.de appel. vbi idemdicit in Patriarcha:ad quem poteſt appellari obmiſſo medio. & idem tenet in d.c.dilecti.column.vj. verſiculo nona limitatio &c.ſecundum Innocen.in c.antiqua.de priuil. & Spec.in d.§.nunc tractemus.verſi. & nunquid &c.

361 ¶†Tertiò limita non procedere in ſcholari:quia ex ſpeciali priuilegio ſibi conceſſo per imperatorem, per authen.habita.C.ne fil.pro pa.poteſt ſcholaris appellare à quocunq; iudice inferiori,ad imperatorem,obmiſſo medio,etiam de iure ciuili.ita tenet Bal.in d.auth.habita.col.iiij.ver. deinde ſequitur &c.vbi dat duas ſpecialitates ſcholaribus cõtra ius commune: Prima eſt,vt poſsint ab omni

graua

Ad quē fiat Appellatio

grauamine appellare:quod iure ciui
li regulariter eſt prohibitum : per l.
ij.ff. de app.recip.Secunda eſt,vt poſ-
ſint appellare ad principem,obmiſsis
medijs:& iſtud dictum ſequitur Phi
lip.in d.c.ſi duobus col.pen.in fin.&
Alexan.in l.j.§.ſi quis in addi.ad Bar
362 to.ff.de app.¶ † Quartò limita non
procedere,quando fieret appellatio,
obmiſſo medio,& non opponeretur.
quia procedit appellatio , & valet
proceſſus.quia videntur partes con-
ſentire,& iuriſdictionem prorogare:
ſecundum Philip.in d.c.dilecti.colū.
iij.ver.in eadem &c.& ibi etiam Ab-
ba.in iij.col.ver.excipitur,&c.& Ge-
mi.in c.ſi delegatus.col.iij.de off.de-
leg.lib.vj.& Rota in deci.387.incip.
363 ſi tres.in nouis.¶ † Quintò limita
non procedere , vbi extaret conſue-
tudo appellandi,obmiſſo medio:quia
tunc valet appellatio authoritate
conſuetudinis . text.eſt in c.romana.
§.j.de appel.lib.vj.& eſt gloſ.in d.c.
dilecti.& ibi Philip.in iiij.columna
364 verſi.ſecunda limitatio &c.¶ †Sex-
tò limita in omnibus caſibus,in qui-
bus proximior medius eſſet inhabi-
lis vel ratione ſuſpicionis vel excom
municationis , vel alterius inhabili-
tatis : quia tunc eo obmiſſo poteſt
appellari ad alium ſuperiorem:& po
teſt eſſe exemplum , quando epiſco-
pus recuſatus , vt ſuſpectus , delegat
cauſam:quia tunc à delegato non ap
pellatur ad eundem epiſcopum de-
legantem , propter ſuſpicionem:ſed
poteſt adiri alius ſuperior , obmiſſo
medio : ſecundum Abb.in c.dilecti.
colum.penul.verſi.nonus caſus.& ibi
etiam Philip.colum.v.verſicu.ſexta.
365 & verſicu.ſeq.¶ † Septimò limita,
quando epiſcopus litigaret cum eius
ſubdito : quo caſu eliguntur arbitri:
nam à ſententia iſtorum arbitrorum,
non appellatur gradatim,ſed ad pa-
pam.glo.eſt in c.ab arbitris.de offic.
deleg.lib.vj.& not.Abb.in d.c.dile-
cti.col.pe.& ibi etiam Philip.in iiij.
colum . verſicu.tertia &c . Idem eſt,
quando appellatur ab arbitris electis
ſuper recuſatione ſuſpecti:vt d.c.ab
arbitris.& c . cum ceſſante.de appel.
366 ¶ † Octauò limita,non procedere
hodie in regno : quia poteſt à quo-
cunque iudice appellari ad regiam
vel ad magnam curiam vicariæ,ob-
miſſo medio:vt eſt conſti.regni:quæ
incipit:cum noua.& ibi glo.& Matt.
de afflict.in fin.col.Probatur etiam
in conſti.appellationum tempora.&
per hoc videtur eſſe in regno corre-
cta diſpoſitio.l.imperatores.ff.de ap-
pel.vt dicit gloſ.in d.conſti.cum no-
ua.& not.And.de yſer.in conſti.offi-
367 ciorum.¶ † Nonò limita non pro-
cedere , quando delegatus principis
ſubdelegat totam cauſam,nihil ſibi
reſeruando:quia tunc à ſententia ſub
delegati appellatur ad principem,ob
miſſo medio:Secus , ſi ſubdelegans
aliquid ſibi reſeruat.text.eſt in c.ſu-
per quæſtionum.§.porrò.& ibi Abb.
& do.de offic.deleg.Secus eſt in ſub-
delegato inferioris à principe : quia
tunc appellatur ad ipſum ſubdele-
gantem : ſecundum Felyn.& docto.
in d.§.porrò.& Specu.plenè in titu.
de appel.§.nunc tractemus.colum.ij.
&.iij.quod an ſit verum , & quomo-
do procedat , vide quæ dixi ſuprà in
iiij.parte.in v.diſtin.iudiciorum.ver.

ppellatio ab quem pat

iiij. differunt, &c. vbi poſui veram
368 cõcluſionem in hac materia.¶ † Decimò limita non procedere, quando proximus ſuperior eſſet abſens, longo impedimẽto impeditus: vel quando ſimul cum inferiore iudicauit. quia tunc appellatur ad alium ſuperiorem, obmiſſo medio: ſecundum Barto. in l. j. §. ſi quis. colum. fin. ff. de appe. plures alias limitationes poteris videre per Abb. & Phil. in d. c. dilecti. & per Felyn. in d. §. porrò. col. fi.

SECVNDA Principalis regula
369 in hac materia eſt, quòd † à ſententia vicarij ſeu ſubſtituti, non appellatur ad ſubſtituentem: puta epiſcopum, ex quo eſt idem tribunal: ſed appellatur ad ſuperiorem ſubſtituentis: vt eſt tex. ſecundum vnum intellectum in l. j. §. ab eo. & ibi Barto. ff. quis & à quo app. & Barto. in l. præcipimus. in princip. C. de appel. & text. cum gloſ. in c. romana. de appel. lib. vj. & in c. non putamus. de conſue. lib. vj. & per Andr. de yſern. in conſtitu.
370 officiorum. ¶ † Limita primò hoc procedere in vicario generali: quia ille dicitur habere ordinariam iuriſdictionem, quam habet epiſcopus. Secus, ſi eſſet aliquis deputatus vicarius particularis in vna cauſa tantùm: vel in vno loco particulari diœceſis: qui dicitur vicarius foraneus ſeu ruralis. quia tunc dicitur iſte vicarius habere delegatam iuriſdictionem: & ab eo poteſt appellari ad epiſcopum: vel ad alium ſubſtituentem, ſeu ad vicarium generalem: vt not. Cald. in conſil. ij. in titu. de appel. & habetur in d. c. romana. & ibi Gemi. & docto. & not. Card. in clem. ij. in xxiiij. q. de reſcript. per ea quæ not. gloſ. in d. clem. ij. in ver. foraneo. & Gemi. in c. j. in ij. q. de offic. ordin. lib. vj. & Fely. in rub. de offic. delega. colum. fin. & Alexan. in rub. ff. de offic. eius, cui man. eſt iuriſdi. in penult. col. in princ. & Ange. in d. l. præcipimus. & dixi plenè ſuprà in v. diſtinc.
371 iudiciorum. & ibi vide.¶ † Secundò, limita procedere in appellatione: ſecus in reſtitutione in integrum, vel nullitate: quia poteſt intentari coram epiſcopo: & econtrà à ſententia epiſcopi coram vicario: ſecundum Philippum. in d. c. dilecti. in x. & xj. q.
372 ¶ † Tertiò, limita non procedere in vicario principis: quia ab eius ſententia appellatur ad principem. ex quo non reperitur alius ſuperior: ſecundum Philip. in d c. dilecti. in vij. q.
373 ¶ † Quartò, limita procedere in his, quæ de iure communi ſpectant ad vicarium: quia dicitur ordinarius. Secus in his, quæ non veniunt in generali commiſſione vicariatus: niſi ſpecialiter committantur: prout ſunt cauſæ criminales, & conferre beneficia, & ſimilia. quia in his dicitur delegatus: & ab eo appellatur ad epiſcopum committentem. ita dicit Fely. in c. licet. colum. j. de offic. ordi. & in rub. de offic. delega. colum. fin. per ea, quæ habentur in c. ij. & c. fina. de offic. vica. li. vj. & dixi plenè ſuprà in v. diſtin. iudiciorum. in j. & ij. char.
374 ¶ † Et quia ſuprà in præcedenti limitatione dixi, quòd à vicario particulari poteſt appellari ad vicarium generalem: per hoc videtur extare concluſio, quòd à delegato epiſcopi poteſt appellari ad vicariũ epiſcopi.

Quod

Quod tamen intellige procedere, quando epiſcopus eſſet abſens à diœceſi:ſecus,ſi eſſet præſens:quia tunc eſſet omnino appellandum ad epiſcopum:& non ad vicarium.ita declarat Abb.in c.dilecti.el iij.col.ij.de appel.Sed verior eſt opi.quòd indiſtinctè poſsit appellari ad vicarium:vel ad epiſcopum ad arbitrium appellantis:ſiue ſit abſens,ſiue præſens epiſcopus:vt eſt deciſio Rotæ.cccl.in nouis.& Philip.in dicto.c.dilecti.in ij.q.

TERTIA Principalis regula
375 ſit in hac materia,† quòd à ſententia delegati appellatur ad delegantem,& non ad alium ſuperiorem.tex. eſt in l.j.in prin.ff.quis & à quo app. & in l.imperatores.§.j.ff.de appel.& ibi gloſ.in l.præcipimus.§.hæc ſi.& ibi glo.C.de app.& not.Barto.in d.l. j.§.ab eo.ſed à ſententia ſubdelegati, ad quem appelletur? dic quòd ſit differentia, ſi delegatus ſubdelegat totam cauſam,appellatur ad primum delegantem,obmiſſo medio.Si verò non delegat totam, ſed aliquid ſibi reſeruat:& tunc appellatur ad ipſum ſubdelegantem proximum. Iſta eſt communis concluſio, quæ traditur per gl.& doc.in c.ſuper quæſtionum. §.porrò.de off.deleg.quam tenui ſuprà in quinta diſtin.iudiciorum.ver. quartò differunt &c.& eſt glo.in c.ſi
376 is,cui.de offi.dele.lib.vj.¶ † Prædictam regulam limita non procedere in caſu,quando delegans eſſet ſuſpectus, & ratione ſuſpicionis cauſam delegauit alteri non ſuſpecto:iuxta ea,quæ traduntur in c.iudex ab apoſtolica. de offic.delegat. lib. vj.quia tunc non appellatur ad delegantem: ſed ad alium ſuperiorem, obmiſſo medio:vt habetur plenè per doct.in c. ſi quis contra clericum. de foro competen.& per glo.in c.ſi is,cui.de offic.delegat.lib.vj.& Philip.in c.dilecti.el ij.colum.v.verſic.vj .limitatio &c.de appel.

377 QVARTA Regula ſit,† quòd vacante imperio,appellatur indiſtinctè ad papam,obmiſſo medio.ita tenet Abba.in c.licet ex ſuſcepto.& ibi etiam Fely.in ij.colum.de foro competenti.

378 QVINTA Regula ſit,† quòd ſi in aliqua ciuitate deeſt, vel abeſt iudex appellationis poteſt appellari ad decuriones & primates illius ciuitatis:ſecundum Bart.in l.vbi abſunt. ff.de tuto.& cu.da.ab his.& Bart.in l. quotiens.ff.ad municipa.& Bald.in l. ij.C.quando fiſ.vel priua.in ij.col.per text.quem dicit ad hoc eſſe ſingularem in §.& hoc peruenit in authen. vt nulli iud.& Felyn.in c.querelam. coſ.fi.de iureiur.de cuius dicti veritate,vide plenè Fely.in rub.de appe.
379 col.iiij.&.v. † Et nota illum tex.in d.§.& hoc peruenit.per quem habes quotidianam practicam,quando officialis ciuitatis facit aliquam iniuſtitiam prohibendo aliquid fieri, quod de iure prohiberi non poteſt. nam tunc poteſt haberi recurſus ad epiſcopum ciuitatis: vel ad decuriones: vt prohibeant iudicem, & prouideant huic iniuſtitiæ.

380 SEXTA Regula ſit,† quòd ſi iudex laicus committit cauſam epiſcopo,à ſentẽtia nõ appellatur ad papã: ſed ad ipſum delegantem laicum, vel ad eius ſuperiorem laicum:ſecũdum

Bald.in l.ſi qui litigantium.circa fin. C.de epiſ.audien.

381 ¶ † SEPTIMA Regula ſeu concluſio.ſit, quòd quando duo iudices pronuntiauerunt ſuper eadem cauſa, quorum vnus eſt laicus, & alter clericus, appellari debet ad ſuperiorem eccleſiaſticum, attento digniori. ita dicit Barto.in l.prima.§.ſi quis. colum.fina.ff.de appella.& Alexand. in conſi.clxxxvj incip.viſo proceſſu cauſæ vertentis &c.in prima colum. in ij.volum.& Saly.in l.præcipimus. C.de appel.& Iaſ.in l.imperium.colum.iij.verſicu.quartò facit &c.ff.de iur.omn.iudi.& Bald.in rub.extrà de

382 appel.†& idem eſt, quando clericus & laicus eſſent arbitratores. quia reductio fit ad ſuperiorem eccleſiaſticum: vt not.Ludo.ro.in conſil.cclxv. & Iaſ.in d.l. imperium. colum.iiij.

383 † & prædictis adde, quæ in ſimili no.Socin.in conſil.xij.colum.vj.in.j. volum.& Iaſ.in l.ſi emancipati.C.de colla.& Felyn.in c.j.col.iiij.de præſcript. vbi ſingulariter dicit Felyn. quòd ſi ſunt plures inquiſiti per iudicem ſecularem de aliquo crimine, inter quos eſt vnus clericus, qui petit ſe remitti ad epiſcopum, poſſunt omnes alij inquiſiti laici petere ſe remitti ad epiſcopum, occaſione clerici.& eſt notabile dictum.licet ſubdat Felyn.ibi, quòd ſi epiſcopus non puniuit laicos ſufficienter poſſet poſt eà iudex ſecularis iterum eos punire.

384 ¶ † OCTAVA Regula eſt, quòd à decreto decurionum ſeu priorum ciuitatis poteſt appellari ad capitaneum, ſeu officialem ipſius ciuitatis: dummodo habeat merum & miſtum imperium: & non ſit creatus ab ipſis decurionibus: ſed ab alio ſuperiore. ita tenet Bart.in l.j.§.ſolent.ff.quando appel.ſit.& ibi tenet Bart.† quòd

385 nemo poteſt eſſe iudex appellationis, niſi habeat merum & miſtum imperium: quia appellatio eſt miſti imperij.

386 ¶ † NONA Regula eſt, ſi iudex laicus pronũtiat ſe competentem in aliqua cauſa ſpirituali: debet à tali pronuntia appellari ad epiſcopum, & non ad ſuperiorem laicum: ſecundum Baldum in conſil.xliiij.in tertio volumine.

387 ¶ † DECIMA Regula eſt, quòd in Regno à ſententijs omnium iudicum ordinariorum, quaruncunq; ciuitatum, poteſt appellari ad magnam curiam vicariæ: & ſimiliter à ſententia regis, appellatur ad magnam curiam: dummodo non ſit de conſiliarijs. quia ſi delegatus eſt de conſiliarijs, appellatur ad ſacrum concilium, & non ad magnam curiam. hoc probatur in conſti.ſtatuimus.la ij.& ibi hoc expreſsè tenet Matth.de affli.in quinto notab.& in conſti.cum noua.

SEXTÒ, Principaliter ſequendo ordinem præpoſitum, † quæ-

388 ro, quibus appellationibus ſit deferendum vel non? Super hac quæſtione facias regulam generalem, quæ eſt affirmatiua: quòd regulariter iudex à quo, tenetur quamlibet appellationem admittere: ſecundum Alexandrum in lege prima. columna penultima. ff. ſi quis cautio.& ſi ipſam non admittit, ſeu non defert illi, punitur ad pœnam triginta librarum auri. text.eſt in l. quoniam iudices.

C.de

C.de appella.& in cap.priore. & ibi Philipp.de appella.vbi de iure canonico iudex non deferens mittitur ad ſuperiorem ad puniendũ,arbitrio ſuperioris:ſed de iure ciuili eſt ſtatuta pœna.xxx.librarum auri:vt d.l.quoniam iudices & l.iudicibus.C. de appel.& not.Spe.in tit.de appel.§. nunc dicamus.in prin.

¶Iſtam regulam limita non procedere in omnibus caſibus,in quibus appellatio eſt prohibita à iure.& in quibus iudex poteſt procedere appellatione pendente. quia in illis non tenetur appellationi deferre.c.cum appellationibus.de appel.lib. vj.& per ea.quæ not.doct.in d. c. de priore. & qui ſint iſti caſus,poteſt ſatis apertè colligi ex his,quæ dixi ſuprà in ij. q. principali.verſi. iiij.differentia.in limitationibus primæ regulæ.& ſuprà in iiij.q.principali.per totam, cumulaui omnes caſus,in quibus prohibetur appellatio.

389 SEPTIMO,Principaliter quæro,quid poſsit facere iudex appellatione pendente?dic quòd regula eſt negatiua,quòd iudex à quo,pendente appellatione,vel pendente decendio dato ad appellãdũ,nihil poteſt innouare in cauſa:vt eſt.text.in l.j. & ibi Bartol.ff.nil.no app.pend.& in c.non ſolùm.de appel.lib.vj. imò innouata reuocantur per remedium attentatorum:vt no.plenè Philip.in c. conſuluit.el ij.& cap.bonæ de appel.

390 †Et circa iſtam materiam attentatorum, ſcias vnam pulchram differentiam inter appellationem iudicialem,& extraiudicialem:quia quãdo ſumus in appellatione iudiciali, reuocantur omnia attentata,etiam quæ non ſunt directò contra appellationem:ſed in extraiudiciali reuocantur ſolùm ea,quæ ſunt contra appellationem:& non alia.ita pulchrè tenet Phili. in c.j. in vlt.not. de app.

391 ¶†Item adde,ꝙ ad hoc vt attentata reuocentur,eſt neceſſe, quòd appellatio fuerit intimata iudici & parti.aliàs iudex & pars ſemper poſſunt de iure procedere in cauſa,quando non habent notitiam appellationis: & iſta attentata ab ignorantibus appellationem,non reuocantur. ita tenent Ant.de but. & Imo in c.fi.colũ. fi.de app.& ibi etiam Philip. antepe. colum.verſic.vlt. quæritur &c.

392 †& poteſt peti reuocatio attentatorum,vſque ad cõcluſionem in cauſa,& non vltra:ſecundum Philipp.in c.dilecti.el iij. colum.ij.de app.& ibi ponit aliquas limitationes.in quibus attentata non reuocantur. Et de multis priuilegijs attentatorum,vide plenè per eundem Phil.in c. bonæ memoriæ.colum.iiij. & v. de appel. vbi etiam tenet,quòd non poteſt fieri reuocatio attentatorum, niſi cauſa cognita,& parte citata.& Phili. Decius in conſil.cc. ¶ Item illud,quòd dixi, quod debet apppellatio eſſe intimata iudici & parti,ad hoc vt attentata reuocentur, intellige in appellatione iudiciali:ſecus in extraiudiciali:quia in ea reuocantur,etiam ſi non fuerit intimata:ſecundum Phi.in cap.bonæ memoriæ.col.xiij.verſi.nona concluſio &c.de app.

393 ¶†Item adde ꝙ intãtũ eſt priuilegiatũ remediũ attentatorum,quòd agenti vt attentata reuocentur,non poteſt opponi exce-

ptio excommunicationis: ſecundum Phili:deci.in conſil.cc.col.fi.ver.ij.

394 † Nec etiam poteſt opponi exceptio proprietatis:ſecundum Car.in d. c.bonæ.col.iij.verſic.nota ex tex.ibi:

395 proprietatis &c.de app. †Item tenetur is,qui attentauit,ad reſtitutionē fructuū medio tempore perceptorū à die interpoſitę appellationis:ſecundum eundem Card.in d.c. bonæ. col. iij.ver.nota ex tex. ibi. tempore. &c.

396 † item iſta attentata reuocantur duplici via. Vno modo intentando principaliter officium iudicis, ſuper ipſorum reuocatione: Secūdo modo, acceſſoriè, proſequendo appellationē:vt declarat Car.in c.dilecti. el iij. co.j.in fi.app.¶Iſtam regulam huius q.limita non procedere in omnibus caſibus,quos numeraui ſuprà in ij. q. principali.ver.iiij.differentia,&c.vbi plures limitationes cumulaui, in quibus iudex poteſt attentare & procedere pendente appellatione. Et ſimiliter potes limitare in omnibus caſibus,in quibus appellatio de iure eſt prohibita:quia non tenetur iudex illi deferre:prout plenè iſtos caſus cumulaui ſuprà in iiij. q. principali. & ad ibi dicta me remitto.

OCTAVO Et vltimò, ſequendo ordinem præpoſitum,quæro,

397 †quando & ex quibus cauſis appellatio dicatur deſerta? In hoc facias primò regulam generalem, quæ ſe habet, quòd iudex in dubio debet ſemper pronuntiare appellationem non eſſe deſertam:quia debet eligere viam mitiorem,per quā ius nō remaneat perēptum litiganti.ita tenet Pau.de ca.& ibi etiā Alex. in pe.col. & Iaſ.in l.j.ff.ſi quis cautio.& Philip. dec.in l.quotiēs nihil.ff.de reg.iur.& Fely. in c.ſignificauerūt.co.j.de teſti.

398 ¶†Quis autē iudex pronuntiet ſuper deſertione appellationis:vtrū iudex à quo,vel iudex ad quē:ſuprà dixi in ij.q.principali in iiij. differētia. xix. limitatione. & ibi vide. Sed vbi caſus eſt clarus , quòd appellatio ſit deſerta:tunc iudex pronuntiabit illā deſertam:& perinde habetur,ac ſi appellatum non eſſet:vt habetur in cō ſti.appellationum tēpora.& not. glo. in verſi.executioni.in l.ij.C. de tepo. app.& Car.in cle.ſi appellationē in ſ. q.de app.Nec eſt neceſſe,ꝙ opponatur de deſertione : quia iudex poteſt ex officio etiam parte non opponente,opponere & pronuntiare appellationem eſſe deſertam: vt no.Phi.in c. ex ratione.col.xx. ver. quoad ſecundū dic &c.de app.vbi allegat Bald.in addi.Spe.in tit.de appel. ver.iudex ex

399 officio &c. ¶†Qui autem dicantur caſus , in quibus appellatio efficitur deſerta? dic quòd multi ſunt qui poſſunt colligi ex varijs librorum reuolutionibus.Et primus caſus eſt, quando appellans nō fuit proſequutus appellationem infra annū vel biennīū: ſecundum formam authen.ei,qui appellat.C.de tempo.appel.&c. cùm ſit romana.& c.ex ratione. & ibi plenè per doc.de app.& dixi plenè ſuprà, in iij.q.principali.ver.ſequitur modò videre de tertio tēpore &c.niſi excuſaretur aliqua iuſta cauſa, vel impedi-

400 mento:vt ibi dixi. ¶ †Secūdus caſus eſt,quādo appellans nō præſentauit proceſſum iudici,ad quē,infra quinquaginta dies,& citari fecit partem: quia in

quia in Regno appellatio eſt deſerta:per d.conſt.appellationum tempora.& ibi And.de yſer.de quo dic, vt plenè dixi ſuprà in d.iij.q.principali. ver. ſequitur modò videre de tertio tēpore,&c.& habetur in deci.clxxxv. concil.Neap.Adde tamen circa hoc, quòd in ſacro concilii.Neapol.eſt ſtylus, quòd ſi proceſſus præſentatur poſt quinquaginta dies,antè, quā ſit pronuntiatum appellationē eſſe deſertam,reuidetur cauſa ex eiſdē actis de æquitate: & pronuntiatur bene vel malè iudicatum. ita de hoc eſt deciſio. ccxliiij. in fina.concil. Neapolitan. & deci. lxxix. Vnde cautela eſt,quòd appellatus ſtatim cū videt elapſos quinquaginta dies, compareat.& petat appellationem pronuntiari deſertam,coram iudice ad quē: quia ſi poſteà præſentatur proceſſus, appelatio reperitur deſerta ipſo iure, & iuriſdictio deuoluta eſt iudici, à quo.ita tenet Matth.de afſli. in d.ca. conſt. appellationum tēpora.col.iiij.
401 in fi.¶ † Tertius caſus eſt ſi iudex à quo ſtatuit breuiorem terminum ad proſequendum: quod poteſt facere vt eſt tex.in c.perſonas.& in c.cū ſit romana.& in c.oblatæ.& in c.reprehenſibilis. & c.ſæpe.& ibi per do. de app.& probatur in d.conſt. appellationū tempora.ver.cæterum. nam ſi infra terminum ſtatutum non proſequitur, appellatio remanet deſerta. de quo vide quæ plenè dixi ſuprà in ij.q.principali.ver. viceſimoprimò limita &c.vbi plenè diſtinxi. & an & quādo iudex poſſit breuiare terminū proſequendi:ibi vide.Et per d.verſic. cæterū. eſt cautum hodie in Regno, quòd iudex ad quem, poteſt pro locorū diſtantia ſtatuere terminū appellandi ad præſentandū proceſſum coram ſe:& ſic poteſt breuiare tēpus quinquaginta dierum:non autē prorogare:vt ibi dicitur in tex.& elapſo tempore breuiato remanet appellatio deſerta:licet nondum ſint cōpleti quinquaginta dies,ex quo iſte terminus iudicis ſuccedit in locū termini legalis:quia lex dat hanc poteſtatem iudici.ita tenet Matth.in d.conſt.appellationū tempora.col. ij. & prædictis adde Car.in cle. conſtitutionem.
402 §. inſuper.in j.q.de ele. ¶ † Limita tamen prędicta nō procedere in perſona,quæ poteſt petere reſtitutionē in integrū: quia licet nō fuerit proſequuta appellationē infra quinquaginta dies.vel infra tempus ſibi ſtatutum à iudice: poteſt tamen infra quadriennium continuū petere reſtitutionem in integrū aduerſus tēporis lapſum:& reſtituetur ad tantum tempus,infra quantū ſit læſio. & de hoc eſt deci.clxxv.cōcil.Neap.& tex. in cle.j.de reſt.in inte.
403 ¶ † Secundò limita non procedere, quando apellans fecit ſuam diligentiam infra quinquaginta dies:ſed ſtetit per iudicē appellationis, vel per eius ſecretarium,vel auditorem: qui noluit expedire literas infra terminū.quia tunc ſtante dicto impedimēto,poteſt appellationem proſequi.de hoc eſt deci.lxxix.concil.Neapo.
404 ¶ † Tertiò limita non procedere in cauſis beneficialibus:quia in illis iudex nō poteſt breuiare terminū iuris,niſi vtraq; parte volēte.& ſi breuiauit de facto:& labitur tempus à

iudice ſtatutum, nõ cenſetur deſerta appellatio: niſi totus terminus iuris labatur. ita pulchrè dicit Phil. in c. cũ ſit. in fi. co. de app. & in c. cõſtitutus. el ij. co. j. eo. tit. vbi plus dicit in hac materia, ꝙ licet appellatio ſit deſerta per negligentiã partis in cauſis beneficialibus: tamẽ nunquã cenſetur deſerta quoad iudicẽ: & ſemper iudex poteſt ſupplere & procedere ex officio: & inquirere de meritis cauſæ.

405 ¶ † Quartus caſus eſt, quando, appellans non petijt Apoſtolos infra. xxx. dies: quia nõ obſtante ꝙ aliàs legitimè appellauerit, remanet appellatio deſerta ob nõ petitionẽ Apoſtolorũ. tex. eſt in cle. quãuis. de app. & in c. ab eo. de app. li. vj. & in l. iudicibus. C. de app. & Bart. in l. j. ff. de libel. dimiſ. & Lud. ro. in conſi. ij. Et hoc eſt de iure cõmuni. ſed in regno in curia ſeculari debent peti Apoſtoli: ſed nõ de neceſsitate infra. xxx. dies: ſed ſufficit, ꝙ petantur & præſententur infra quinquaginta dies datos ad proſequendũ: per cõſt. regni. ita tenet And. de yſer. in d. conſt. appella. tẽpora. & ibi etiã Matt. in vij. co. in prin. vnde remanet concluſio, ꝙ hodie in regno remanet appellatio deſerta, ſi nõ fuerint petiti Apoſtoli, ſaltẽ infra quinquaginta dies. de qua materia dic, vt plenè dixi ſuprà in vij. quę. pricipali. ver. viſo

406 primo tẽpore appellãdi. &c. ¶ † Collige ergo ſub cõpendio ꝙ hodie in regno appellãs debet omnia iſta expedire copulatiuè, infra quinquaginta dies: videlicet præſentare appellationẽ, & proceſsũ & Apoſtolos iudici, ad quẽ: & facere citari partem ad proſequẽdũ: & habere reſponſum cõ gruũ à iudice appellationis: & licentiatus recedere: vt dicit And. de yſer. ibi dẽ. in pe. & fi. col. Aliàs ſi vnum ex iſtis deficit, appellatio remanet deſerta: vt declarat Matt. in d. cõſt. appellationũ tempora. in x. not. & ibi probatur in tex. in fi. iuncta declaratione, quã facit ibi And. de yſer. Et prædictis adde Fel. in c. perſonas. de appel. vbi dicit Apoſtolos eſſe partẽ appellationis: & ſic nõ videtur appellaſſe,

407 qui Apoſtolos nõ petit. † Adde tamẽ, ꝙ hodie in Regno nõ eſt neceſſe petere Apoſtolos inſtãter & inſtãtiſſimè: prout dicit cle. quanuis. de app. ſed ſufficit, ꝙ ſimpliciter & ſemel petantur: ſecundũ Matt. in d. cõſt. appellationũ tempora. col. vij. in prin. in ix.

408 notab. ¶ † Quintus caſus eſt, ſi appellãs fecit diligentiã in proſequendo, & adiuit iudicẽ appellationis: & nõ potuit proſequi propter abſentiã iudicis: nã licet fecerit quicquid potuit, & fuerit proteſtatus ꝙ per eum non ſtabat: prodeſt tamen ſibi hoc impedimentum durante abſentia. Si tamen iudex reuerſus fuit, debet appellans iterum inſtare & cũ importunitate ſolicitare iudicem: aliàs eo reuerſo, ſi nõ ſolicitetur, ex tunc efficitur deſerta appellatio nõ obſtante priori impedimẽto. ita tenet Alex. in conſi. xix. colũ. ij. & iij. in j. vol. vbi idem dicit, quãdo ſtatutum dictaret, quòd cauſa appellationis cõmittatur & decidatur infra tot dies: quia ſi appellans nõ ſolicitat cauſam cõmitti, cenſetur deſerta appellatio cui adde Pau. de ca. in cõſ. 135. in ij. vol. & Pet. Phil. Cor. in cõſ. xliiij. co. ij. in iij. vol.

409 ¶ † Sextus caſus eſt, ſi iudex ſtatuit terminum

terminũ appellanti ad recipiendum
Apoſtolos pro tali die:& appellãs nõ
comparuit in illa die,cenſetur deſer
ta appellatio,etiam ſi iudex non ve-
nerit illa die ad locum:quo caſu etiã
ſi comparuiſſet appellans,nõ potuiſ-
ſet illos habere.nam non curatur de
præſentia iudicis.ſed tantũ lex con-
ſiderat diligentiã appellantis,qui de
bet ſumma ope niti.vnde debet cõ-
parere & proteſtari,quòd per eũ non
ſtat:aliàs appellatio efficitur deſer-
ta.ita tenet Card.in cle.quanuis.§.fi.
in.j.q.de app.quod nota:quia prima
facie quilibet reſponderet in cõtra-
410 riũ propter iudicis abſentiã.¶†Se-
ptimus caſus eſt, quando aliquis ap-
pellauit ab interlocutoria:& iudex
non admiſit appellationem:nam de-
bet etiam ab iſta non admiſsione ap
pellare:aliàs appellatio cenſetur de-
ſerta:& non poteſt grauamen repara
ri per appellationem à diffinitiua.ſe
cundũ Car.in cle.j.col.iiij.ver. & ex
hac gl.&c.de dolo & cõtu.& Inno.
in.c.paſtoralis.col. j.ſuper gl.in ver.
ſuſpendatur.de offi.deleg.& Matthe
ſil.in ſuis nota.in.xxij.no.quod nota
quia poteris per hoc ſæpius appellã-
411 tem illaqueari facere. ¶†Octauus
caſus eſt,quando appellans penden-
te appellatione aliquid innouat ſeu
attentat,in præiudicium aduerſarij:
vt quia ipſum ſpoliat. nam ex hoc
ipſo cenſetur appellationem deſere-
re,& illi renuntiare, ex quo ſuæmet
appellationi non defert:vnde quali-
tercunque faciat actum contra ap-
pellationem, cenſetur illam deſere-
re.ita tenet Bal.in.c.ex parte.Adæ.
col.pe.verſi.item ſcias &c.de teſti.&
Abb.in c.ex parte.S.col.ij. verſi.pro
declaratione &c.de reſcrip.& Ange.
in l.fi.C.de tempo.app.& Mattheſil.
in ſuis not.in xxvij.not.eſt tex.& ibi
per doct.in c.an ſit.de appel.
412 ¶†Nonus caſus eſt, quando appel-
lans poſt interpoſitam appellationẽ
accipit terminum ad ſoluendum id,
quod erat in ſententia pronuntiatũ,
vt ſolueret : quia hoc ipſo cenſetur
appellationem deſerere,& ſententię
acquieſcere. Caſus eſt in l.ad ſolu-
tionem & ibi Bal.C.de re iud. & Lu.
Ro.in conſi.ix.in fin.
413 ¶†Decimus caſus eſt,quando is qui
appellat poſt interpoſitam appella-
tionem , litigat adhuc coram iudice
à quo:quia per hoc cenſetur appel-
lationem deſerere,& illi renuntiare.
tex.eſt in c. ſolicitudinem. de appel.
& not.Abb.in c.gratum.de offic. de-
leg.in ij. col. Quod tamen intellige
& declara,quando litigat poſt appel
lationem:ſecus ſi ante appellationẽ:
puta infra tempus appellandi:ſecun-
414 dum Abb.in d.c.gratum.† Item in-
tellige, quando facit actum incom-
patibilem & contrarium appellatio-
ni:ſecus , ſi facit aliquem actum co-
ram iudice,à quo, tendentem ad ma
iorem corroborationem ſuę appella
tionis:vt quia requirit ipſum : vt nõ
procedat ad executionem:quia tunc
non cenſetur renuntiare appellatio-
ni.ita de hoc eſt deciſ.Rotę in nouis:
in deciſ. cccclxxv. incip. ſi ille,qui à
ſententia &c.& tenet Abb.in c.quæ-
ſtioni. de app. & in c.cùm veniſſent.
de eo, qui mit. in poſſ. & plenè per
Phil.in d.c. ſolicitudinem.col. iiij.&
v. Et generaliter , quando appellans
adit

pellationis deserta

adit iudicem à quo, ſuper innouatis & attentatis, non videtur renuntiare appellationi: ſecundū Abb. in c. cùm teneamur. in ij. no. de appel. Plures alios caſus poteſt diligens perquiſitor inueſtigare aſsiduo ſtudio: ſed pro nunc iſtos decem tanquam magis quotidianos dixiſſe ſufficiat. Et per hæc remaneat expeditus iſte ſecundus actus huius vltimę partis iudicij: in quo fuit copioſè tractata materia appellationis, quoad capita magis principalia. Sequitur tertius & vltimus actus ſcilicet de executione. Laus Deo.

Robertus Maranta Venuſ. v. i. d.

De Executione ſententiæ, ſummo actu iudicij. Quādo huic ſit locus: à quo: quo'ue ordine. In quibus rebus, & contra quas perſonas competat. In ſumma, ex quibus cauſis ea poſsit impediri.

TERTIVS ACTVS.

1 *Sententia mandatur executioni, poſtquam tranſiuit in rem iudicatam.*

2 *Sententia executioni mandatur ab eodem iudice, qui eam tulit.*

3 *Sententia valida, executioni mandatur: ſed non inualida.*

4 *Iudex ordinarius exequitur ſententiam ab eo delegati.*

5 *Sententiam ſuam arbiter non exequitur: ſed iudex ordinarius.*

6 *Iudex appellationis mandat executioni ſententiam appellationis.*

7 *Sententia exequitur per iudicem, à quo, appellatione deſerta.*

8 *Sententiæ executio, quo ordine fiat.*

9 *Debitor non habens bona ſufficientia, carceratur.*

10 *Sententia mandatur executioni ſecundum ſtatuta loci.*

11 *Bona minus damnoſa in executione capi debent.*

12 *Debitor fiſcalis, ſine alia excuſatione perſonaliter capitur.*

13 *Ordo l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudi. in actione perſonali ſolum ſeruatur. Secus in hypothecaria.*

14 *Iudex executione ſententiæ interlocutoriæ non ſeruatur ordo d. l. §. in venditione.*

15 *Executio fienda contra pupillum, primò in nominibus debitorum fieri debet.*

16 *Citatio requiritur in executione ſententiæ per appellationem deſertæ.*

17 *Citatio non requiritur ſuper executione fienda ſuper eadem re, ſuper qua lata fuit ſententia, niſi fiat appellatione deſerta.*

18 *Citatio requiritur in executione, quæ ſit contra condemnati ſucceſſorem ſeu per iudicem in officio ſucceſſorem.*

19 *Executio ſententiæ in ciuilibus qualiter fiat.*

20 *Datio in ſolutum in aliqua parte plus debito facta, in totum vitiatur. Fallit in tenuta vigore pacti executiui data & quando actione reali agitur.*

21 *Citatio partis in taxatione expenſarum requiritur.*

22 *Appellatur ab immoderata expenſarum taxatione.*

23 *Capi poteſt perſona in executione ſententiæ, vt bona ſua indicet.*

24 *Iudex in modicis cauſis poteſt ſine libello, & ſine aliquo iuris ordine compellere quem ad ſoluendum.*

25 *Executio in criminalibus contra damnatum ad mortem, vel ad membri mutilatio*

tionem, qualiter ſit facienda

26 *Iudex pro iuſtitia exequenda, poteſt aſinum ſeu currum alicuius mediante mercede capere, vt cum eo malefactor ad ſupplicium ducatur.*

27 *Barones indebitè anguriant vaſallos ſine ſallario, tam in perſonam, quàm in bonis.*

28 *Executio non poteſt fieri in lecto, veſtibus & ſuppellectilibus domus: niſi quando alia bona non extant.*

29 *Veſtes cedenti bonis ſunt relinquendæ.*

30 *Damnatis ad mortem veſtes non auferuntur.*

31 *Boues aratorij, & alia inſtrumenta ad agriculturam deputata, non poſſunt pro executione ſententiæ capi.*

32 *Sententia non exequitur contra tertium non nominatum in iudicio.*

33 *Inſtrumenti executio poteſt fieri contra tertium poſſeſſorem non citatum, & negotio non liquidato, quando continet precarium, & pactum de capiendo.*

34 *Executio pro debito vel delicto patris, non poteſt fieri in peculio profectitio filij.*

35 *Filio condemnato non ſit executio in peculio aduentitio, etiam ſuper proprietate, quæ eſt tota filij.*

36 *Peculium caſtrenſe filij condemnati, non debetur executioni.*

37 *Vſusfructus aduentitiorum filij, an pro debito vel delicto patris publicetur.*

38 *Executio pro condemnatione pupilli non ſit in bonis tutoris, niſi pro expenſis.*

39 *Tutor qui iuſtam cauſam litigandi non habuit, debet in expenſis condemnari. & contra eius bona ſit executio.*

40 *Executio expenſarum litis factæ cum procuratore, an & quando fiat contra procuratorem vel dominum.*

41 *Sententia lata contra emptorem, mandatur executioni contra authorem laudatum ex eodem proceſſu.*

42 *Executio an in bonis ſingulorum fieri poſſit pro debito vniuerſitatis.*

43 *Executio non ſit in bonis monaſterij pro debito monachi, niſi ſint bona, quæſita monaſterio per medium ipſius monachi.*

44 *Fructus beneficij eccleſiaſtici, pro debito clerici capi non poſſunt, niſi quando alia bona non habet.*

45 *Executio fieri non poteſt in ſtipendijs neque in armis militum: neque etiam doctorum.*

46 *Executio non ſit in libris ſcholarium, niſi quando non habet alia bona.*

47 *Libri ſcholarium, retineri poſſunt pro expenſis eius funeralis.*

48 *Scholaris qui ceſſit bonis, & poſteà libros emit, non debet illis priuari.*

49 *Fructus feudi, pro debito capi non poſſunt, niſi in ſubſidium.*

50 *Executio pro debito vaſalli defuncti an fiat in fructibus feudi, contra ſucceſſorē.*

51 *Executio an fieri poſſit in vijs publicis & theatris, & alijs ſimilibus pro vniuerſitatis debito.*

52 *Executio non ſit in bonis mariti pro debito vxoris, vel econtrà.*

53 *Tutrice ſecundò nubente, non reddita ratione, bona ſecundi viri ſunt obligata, & in eis pro tutelari debito ſit executio.*

54 *Executio ſententiæ vſq; ad triginta annos peti poteſt.*

55 *Appellari non poteſt ab executione, niſi modus in exequendo excedatur.*

56 *Executio in perſonam non ſit contra perſonas priuilegiatas.*

57 *Executio impeditur per exceptionem nullitatis, niſi coram inferiori iudice opponatur.*

58 *Petitio reſtitutionis in integrum, impedit exe*

dit executionem ſententiæ, niſi malitioſè petatur.

59 *Exceptio litis pendentiæ non impedit ſententiæ executionem.*

60 *Executio in criminalibus ſuſpenditur ob excellentiam delinquentis in arte ſua. & quando delictum eſt antiquum, vel quando carcerem habuit pro delicto.*

61 *Reſtitutio in int. g. ex clauſula generali peti poteſt aduerſus ſententiam latam contra ius litigatoris, quæ tranſiuit in rem iudicatam.*

62 *Sententia non poteſt continere pœnam in caſu, quo illi non paretur.*

63 *Exceptio requirens altiorem indaginem, quæ incontinenti probari non poteſt non impedit executionem ſententiæ.*

64 *Sententiæ executio, an impediat per denuntiationem Euangelicam: vel per compenſationis exceptionem.*

Ertius † & vltimus actus principalis, qui in iudicio emergit, eſt executio. nam lata ſententia & ea tranſacta in rem iudicatam, debet fieri ipſius executio: quia aliâs fruſtra ferrentur ſententiæ, niſi debitè mandarentur executioni. c. quod ad conſultationẽ. de re iud. & not. glo. in rub. C. de exe. rei iud. & And. de Yſer. in conſt. dilationes. col. ij. circa fi. Et quia hæc materia longa eſt, & per varios iuris titulos ac leges diſperſa, ſolùm reaſſumam ipſam breuiter & ſuccinctè per quatuor q. principales: quantũ ad caſus magis quotidianos in practica: quibus expeditis imponetur finis huic tractatui. Et prima q. erit, quæ ſententiæ mereantur executioni demandari: & à quibus iudicibus. Secũda q. erit, quo ordine: & qualiter ſit facienda executio? Tertia, q. erit, in quibus rebus, & contra quas perſonas poſſit fieri executio? Quarta & vl. q. erit, ex quibus cauſis executio impediri poteſt? ¶ † Venio ad primã q. principalem. Et quæro, quæ ſententiæ mereantur executioni demandari, & à quibus iudicibus? iſta q. eſt bimembris. vnde pono reſponſionem & regulam ad vtrunq; membrum: videlicet. Regula eſt, quòd omnis ſententia poteſt executioni demãdari, poſtquàm tranſiuit in rem iudicatam, & ab eodem iudice, qui eam tulit: vt d. c. quod ad conſultationem. l. cùm quædam puella. ff. de iur. om. iud. Nam ſententia habet executionem paratam. l. minor. xxv. annis, cui fideicommiſſum. ff. de mino.

3 ¶ † Limita primò hanc regulam procedere in ſententia valida, ſecus in ſententia nulla: quia non meretur executionem. l. iiij. §. condemnatum. & ibi Bar. Alex. & doct. ff. de re iud. & l. ſi cùm nulla. eo. ti. & eſt glo. in l. ij. C. de edic. diui Adr. tol. & Bart. in l. j. C. de exec. rei iudi. & Bald. in authẽ. quæ ſupplicatio C. de pre. impe. off. & ang. in l. j. ff. nil. no. app. pẽd. & dic, vt habetur plenè per Moder. in d. §.

4 condemnatum. ¶ † Secundò limita procedere in iudice ordinario: ſecus in ſententia delegati: quia nõ poteſt executioni mãdari per ipſum delegatum: ſed debet eius executio fieri per delegãtem. l. à diuo Pio. in prin. & ibi Bar. & docto. ff. de re iudi. & l. properãdum. §. ſin autem reus. C. de iud. & not. Abb. in c. ſi quis cõtra clericum. colum. fi.

colum.fina.de foro competen.& dixi plenius ſuprà in quarta parte.in quinta diſtin.verſic.decimooctauò differunt,&c. vbi limitatur non procedere in delegato principis. ¶ † Tertiò limita non procedere in ſententia arbitri:quia nō poteſt executioni mandari per ipſum arbitrum:ſed per iudicem ordinarium qui eſt iudex rei conuenti.text.eſt in l.cùm anteà. & ibi Bald.column.fin.verſicu.vlterius nota &c.C.de arbitr.& not.Barto.in l.non ex omnibus.ff.de arbit.& gloſ. & docto.in d.l.à diuo Pio.in princip. Quod procedit etiam in ſententia arbitrorum iuris:ſecundum Bal.in l.fi. in vj.not.C.de iudi.

6 ¶ † Quartò limita in ſententia,à qua eſt appellatum:quia ſi confirmatur, non mandatur executioni per primum iudicem à quo:ſed per iudicem ad quem. & ſic iudex appellationis exequitur:ſecundum Bartol.in l.eos. in fine illius princip.& in l.præcipimus.§.officijs.C.de iudic. † niſi appellatio ſit deſerta:quia tunc executio fit per iudicem à quo:ſecundum Bar. Bal.& docto.in l.ſi contra.C.de app. & in d.§.officijs.& Bald.in authen.ſi quis litigantium.C.de epi.audien.Reliqua pertinentia ad materiam huius quæſt.dicam infrà,in quarta & vltima.principali.

SECVNDÒ, Principaliter quero, † quo ordine & qualiter ſit facienda executio?in hoc eſt ſciendum, quòd executio petitur altero de duobus modis:ſcilicet,vel per actionem in factum orientem ex ſententia:iuxta text.cum ibi not.per docto.in l.miles.§.iudicati.ff.de re iudi.vel per officium iudicis:vt declarat Andr.de yſer.in conſtitu.dilationes.colum.ij. in fin.& ibi dicit,quòd melius eſt petere eam officio iudicis: quia tunc non requiritur libellus neque litis conteſtatio:ſecus,quando petitur iure actionis:quia eſſet neceſſe formare nouum proceſſum.& not.Alexan. in conſil.l. column.iij.in princip.in ſecundo volum.

¶ Hoc præſuppoſito dicendum eſt, quoad reſponſionem quæſtioni faciendam,quòd in executione ſententiæ in ciuilibus debet ſeruari ordo traditus per l.à diuo Pio.§.in venditione.ff.de re iudic.ſcilicet,vt primò capiantur mobilia, & deinde ſtabilia,& poſteà nomina debitorum, & his deficientibus:vltimo loco deuenitur ad capturam perſonæ: † non enim debet capi perſona pro debito, niſi prius excuſsis bonis: ſecundum Bartol.in l.iij.§.tutores.& ibi etiam gloſſ.ff.de ſuſpec.tuto.ſcilicet,quando facta excuſsione bona non reperiuntur ſufficientia:vt not.Abba.in c.quod ad conſultationem.colum.vj. in fin.de re iudi.& Bald.in l.j.in fin. C.de iur.& fac.igno.& Pari.in tract. ſyndic.in verſicu.captura.in princip. & Bald.in cap.tuæ.vt lite non conteſta.& Alexand. in d.§.in venditione.colum.iij.& iiij.Aliàs autem non valet executio, ſi peruertitur ordo prædictus:ſecundum Ioan.de imo.& Alexan.in d.§.in venditione.colum. v.& Felyn.in d.c.quod ad conſultationem.colum.ix.de re iud.quicquid dicat Abba.ibi:qui dicit valere executionem,niſi appelletur. & Bartol. in d.§.venditione.nam verius eſt,vt

dicamus,quòd ille.§.in venditione. ponit formam,à qua recedi non debet:ſecundum Alexan.& Imol.ibi & Felyn.vbi ſuprà.& habetur in deciſ. cccl viij.conci.Neapol.

10 ¶†Item,quando fit executio,debent ſeruari ſtatuta loci,vbi fit:vt not.Iaſo.in l.cùm quædam puella.col.fi.ff. de iur.omn.iudic.vide tamen And.de yſer.in conſtit. dilationes.colum.iij. in fin.vbi tenet,quòd valet executio non ſeruato ordine:ſed debet appellari. poteſt tamen intelligi,quando nuntius peruertit ordinem. Secus,ſi iudex in commiſſione peruertit:quia propter expreſſum iuris errorem,eſſet nulla executio.quod etiam tenet Matth.in d.conſtit.dilationes. col.x.

11 ¶†Item,debet in tali executione adhiberi alius ordo:ſcilicet,vt capiantur ea prius,quæ ſunt debitori minus damnoſa.glo eſt in d.§.in venditione.in verſicul.animalia. & licet illa gloſſ.quæ communiter approbatur, ibi loquatur tantùm de mobilibus: tamen Alex.ibi extendit eam etiam ad immobilia:vt in his etiam habeatur ratio ad minus damnoſa:quod tenet etiam Bald.in l.ordo. C. de exec. rei iudic.& gloſſ.in l.quandiu.C.de diſtract.pigno.Quod tamen intellige,quando executio fit coactè poſt ſententiam.ſed quando debitor ante ſententiam offerret ſponte dare bona ſua in ſolutum creditori,tunc poſſet creditor eligere meliorem:ita loquitur authenti.hoc niſi.C.de ſolu. prout declarat Alex.in d.§.in venditione. colum. & poteſt tunc compelli creditor accipere:ſecundum Bald. in d.l.ordo.verſi.quæro,quid ſi credi-

12 tore. ¶†Limita tamen prædicta non procedere in debitore fiſcali:quia poteſt capi de perſona,etiam nulla facta excuſsione in bonis.text.eſt in l.nemo.C.de exac.trib.libr.x.

13 ¶†Secundò limita non procedere, quando agitur actione hypothecaria:quia tūc in executione non ſeruatur dictus ordo,ſed ſolū ſeruatur in actione perſonali.ita tenet Saly.in l. nomen.C.quæ res pigno.oblig.poſſit:& Soci.in conſi.clviij.colum.viij. 14 in fi.in ij.volu.¶†Tertiò limita non procedere,quando executio fieret authoritatę ſententiæ interlocutoriæ: puta propter cōtumaciam:quia tunc non ſeruatur talis ordo illius.§.in venditione.gloſſ. eſt in §.ſi verò.in authen.de exhib.reis:& Bald.in l.ij. colum.iij.verſicu.tertiò quæritur.ff. ſi ex nox.cauſa aga.& Bal.in l.ij.col. j.in fin.verſicu.deinde reuoco &c.C. quando fiſc.vel priua.

15 ¶†Quartò limita in executione facienda in vendendis rebus pupillaribus: quia primò capiuntur nomina debitorum,& ſic non ſeruatur ordo. l.magis puto.§.nō paſſim.verſi.quærere.& ibi Bart.ff.de rebus eo.

16 ¶†An autem in executione facienda requiratur partis citatio?doctores vario modo loquuntur.tamen ego ſoluam iſtud dubium per aliquas veras concluſiones.Et pono primam concluſionem,quæ eſt talis: Quando à ſententia fuit appellatum,& eſt deſerta appellatio,tunc in executione debet pars citari:aliâs non valet executio.ita tenet Bartol.in l.j.ff.nil.no. app.pend.& Bald.& communiter docto.in l.ſi contra.C.de appel.& Philippus

lippus Decius in conſi.xcvij.colum. ij.& Bald.in l.ij.§.fin.C.de tempo.appella.& Alexand.in d.§.venditione. colum.antepenul.

17 ¶ † Secunda concluſio eſt, quando executio fieret in eadem re, ſuper qua fuit lata ſententia,non requiritur partis citatio:ſecundum Bartol. in dicto.§.in venditione.& ibi etiam Alex.in antepenul.col.niſi fieret appellatione deſerta:quia tunc ſemper requiritur : vt ibi per ea,quæ modò

18 dixi.¶†Tertia concluſio eſt,quando executio fit contra ſucceſſorem condemnati,ſeu per iudicem ſucceſſorem in officio,ſemper requiritur citatio:ſecundum Alex.in d.§.in venditione.columnn.antepen.per iura ibi

19 allegata per eum.¶†Super eſt modò vnus caſus: videlicet.quando executio fit in alia re:vt quia quis cõdemnatur ad pecuniam,& fit executio in bonis per eundem iudicem:& contra ipſum condemnatum:& non ſumus in appellatione deſerta?iſte eſt caſus dubius.in quo doct.variant.nam Bar. in d.§.in venditione.ſentit,quòd requiratur citatio:& eum ſimpliciter ſequitur Lanfr.in c.quoniam contra. in verſic.interlocutiones.colum.xij. verſicu.quæro nunquid &c.& Barto. in l.meminerint.C.vnde vi.vnde debet fieri citatio,vt compareat ad allegandum quare ſententia executioni mandari non debeat.& hanc practicam ponit Bartol.in l.defendente.ff.de autho.tuto.ſed multi docto. quos refert Alexand. in dicto §.in venditione,tenent contrarium.And. de yſer.tangit iſtam quæſtio.in conſtit.dilationes.columna tertia & ibi etiam Matth.in ſeptima columna in fin.& ſequen.

¶ Pro ſolutione tamen iſtius quæſt. & dubij, puto conſiderandum,quòd in executione ſententiæ plures actus interueniunt. Primò enim pignora cadunt in cauſam iudicati:& poſteà ſubhaſtantur:& vltimo loco emptore non reperto,adiudicantur creditori pro iuſto pretio.l.ordo.C.de exec. rei iudi.l.ij.C.ſi in cauſam iudi.& l.à diuo Pio.§.ſi pignora.& ibi per omnes docto.ff.de re iudica.& ponit de hac materia practicam Soci.in conſi. xxxvij.columna tertia in fin.& ſeq. in quarto volumi.nunc in propoſito quoad primum & ſecundum actum: ſcilicet de captura pignorum, & de ſubhaſtatione,non requiritur de neceſsitate citatio : ex quo non eſt actus præiudicialis : ſed reparabilis: ſed quãdo iudex procedit ad vltimũ actum.ſ.interponendo decretum ſuper alienatione ſeu iudicatione,tunc debet pars citari:quia tractatur de magno præiudicio & de translatione dominij.ita tenet Alberi.de roſa. per illum textum.in l.creditor.C. de diſtrac.pign.& habetur in deciſ.ccclviij.concil.Neap.& ita vidi ſemper practicari in iudicijs.nã lata ſententia & ea tranſacta in rem iudicatam, victor facit extrahi literas executoriales:& iudex committit nuntio,vt authoritate illarum literarum capiat tantùm de bonis debitoris cõdemnati,ꝙ aſcendat ad ſummam debiti,ſeruando ordinem dicti.§.in venditione.& illa bona capta ſubhaſtare.debeat, & plus offerenti vendere : & emptore nõ reperto,creditori tradere

in ſolutum pro iuſto pretio æſtimando per expertos: & ſic nuntius exequitur illos duos actus ſine alia citatione. ſed antè, quàm exequatur tertium & vltimum, iudex facit vnam citationem parti, vt infra duos dies veniat ad reluendum pignus & ſoluendum debitum, aliàs ad allegandum cauſam, quare plus offerenti vendi non debeat, vel creditori tradi in ſolutum ſeu adiudicari: & hanc practicam ſemper vidi obſeruari: & videtur tuta: & poteſt capi ex his, quæ habentur in d. deci. 358. concil. Neapo.

20 ¶ † Nota tamen, quòd adiudicatio, quæ fit creditori in ſolutum, debet fieri pro menſura debiti: aliàs ſi fieret plus debito, vitiatur in totum: ſecundum Barto. in l. ſi non ſortem §. ſi centum. ff. de condi. indeb. & hoc eſt multùm vtile: vt refert ibi Iaſ. in prima col. quia fructus interim percepti computabuntur in ſortem. cui adde Alexand. vbi plenè tractat. in l. iuſtè poſſidet. col. v. & vj. ff. de acquir. poſ. ¶ Hoc tamen limita, quando ſumus in tenuta, quæ datur vigore pacti executiui. quia illa non vitiatur: ſecundum Franc. de aret. in l. j. §. pen. ff. de verbo. obliga. per l. j. §. ſi duæ. ff. quo. lega. & ſequitur Iaſ. in d. §. ſi centum. colum. ij. in princ. ¶ Secundò limita, quando ageretur actione reali ſeu hypothecaria: quia non vitiatur, licet plus detur: vt not. gloſ. in l. iij. C. de procur. & Alexand. in l. iij. §. fin.

21 colum. vj ff. de acquiren. poſſeſ. ¶ † Et quid in taxatione expenſarum, an requiratur citatio partis? vide Bald. in l. terminato. colum. ij. C. de fru. & litis expen. & Iaſ. in l. nequicquam. §. vbi decretum. colum. x. ff. de offic. procon. vbi Iaſ. tenet, quòd non. tamen non refert fideliter Bald. quia Bald. in d. l. terminato. diſtinguit. ſed poſſet dictum Iaſ. intelligi, quando eadem die eſſet facienda taxatio, qua fuit facta condemnatio. tunc enim non requiritur citatio. ſecus, ſi poſteà fiat: ſecundum Bald. ibi. & hoc tenet Philip. in c. ſæpe. in xij. quæſtio. de appel. ex hoc ſequitur, quòd cùm hodie taxatio nunquam fit eadem die, ſed iudex reſeruat ſibi illam: vt in d. l. terminato. ſemper deberet pars ci-

22 tari: quod patet etiam: quia † à taxatione poteſt appellari. ſcilicet. quando exceditur modus in taxando: ſecundum Barto. in l. ab executore. colum. fin. ff. de appe. pro hoc eſt text. in l. fina. & ibi Barto. C. quando prouoca. non eſt neceſ. & Iaſ. in l. properandum. §. ſin autem alterutra. colum. antepen. in fin. C. de iudi. & Philip. in d. c. ſæpe. in xij. quæſtio. vbi optimè declarat, quòd tunc debet exprimi cauſa exceſſus in appellatione. aliàs

23 nõ procedit. ¶ † Prædictis adde, quòd licet in exequendo non ſit incipiendum à captura perſonæ: tamen poteſt nuntius & executor incipere à captura, compellendo debitorem perſonaliter, vt indicet bona ſua, in quibus erit facienda excuſsio. ita tenet Paris in tract. ſynd. in verſicu. executio. col. iij. per glo. in l. pe. ff. de ceſſio. bono. nam poteſt dicere executor: ego neſcio ſi habes bona, vbi faciam executionem: exhibeas illa. aliàs exequar in perſonam tuam, carcerando te. & ibi etiam dicit Paris,

24 quòd † iudex in modicis cauſis poteſt

ſine libello,& ſine aliquo iuris ordi-
ne compellere quem ad ſoluendum:
25 arg.l.fi.& ibi glo.ff.de iudi.¶ †Qua-
liter autem ſit facienda executio in
criminalibus? vt quando aliquis eſt
damnatus ad mortem, vel ad mem-
bri mutilationem? dic quòd ſi iudex
non habet certum carnificem depu-
tatum,poteſt capere vnum hominem
vilem, puta mendicantem: & illum
compellere ad exequendum,cui dari
debet ſalarium quinq; aureorum: &
ſi damnatus habet veſtes & anulos,
debent dari carnifici ſeu ſpiculatori
vſque ad dictam ſummam aureorum
quinque:per l.diuus.ff.de bo.damna.
Item, quando iudex non inueniret
hominem vilem ad hoc deputan-
dum,poteſt capere vnum de carcera-
tis,qui fortè erat condemnandus ad
mortem,vel ad deportationem,& re
mittere illi pœnam, & compellere
eum quòd hanc executionem faciat:
imò poſſet iudex illum condemnare
vt ſit perpetuus executor: quia cen-
ſetur tunc damnatus ad opus publi-
cum:& eſt ſeruus pœnæ:& hoc ſi de
lictum ſuum erat tale,quòd ad opus
publicum damnari potuiſſet.ita hæc
omnia declarat Paris in tracta. ſyn-
di.in verſiculo,maniuoltus.vbi plu-
ra allegat:& ibi vide per eum.tamen
ego ſemper putarem hoc vltimum
procedere in perſonis vilibus: & ſic
iudex in pœnis irrogandis debet ſem
per habere reſpectum ad qualitatem
perſonarum.l.fi.ff.de iniur.& l.capi-
talium.§.non omnes.ff.de pœnis.&
l.pedius.§.j.ff.incen.rui.naufra.& pręſ
dictis adde Bald.& docto.in l.fina.§.
Titius.ff.de pigno.actio.& quod ha-
betur in euangelio: Angariauerunt
quendam Simonem cyrenęum &c.
26 ¶ †Similiter poteſt iudex pro iuſti-
tia exequenda capere aſinum vel e-
quum,vel currum à ſubdito,vt cum
eo ducatur malefactor ad ſuppli-
cium:verùm debet ſibi dare ſalarium
ſeu penſionem de publico.& ſic non
debet capere gratis.ita tenet Bartol.
in l.iubemus nullam nauem.in prin.
C.de ſacroſan.eccle.Bald.& Albe.de
roſa.in l.fin.§.Titius.ff.de pigno.act.
& Paris in tracta.ſyndi.in verſiculo
captura.colum pen.verſicu.an officia
lis poſſit capere &c.& tradit Matth.
in conſtit.omnes officiales. & ibi e-
27 tiam declaratur, † quando officialis
pro ſeruitio publico poſſit capere iu
mentum alienum: puta pro mitten-
dis victualijs in exercitum: vel pro
ſeruitio regis vel baronis:vel facere
mandatum de perſona:& ſemper de-
bet dari ſalarium angariato: per il-
lam conſti.& etiam de hoc extat ca-
pitulum regni:tamen hoc malè ſer-
uant barones noſtri temporis:& ne-
mo eſt qui eorum facta diiudicet:&
dicit And.de yſer.in titulo, quæ ſint
rega.in ver.flumina nauigabilia.

Guay chi la leua.

Hinc optimè inuehit Iuuenalis aquinas, Satyra.iij. Libertas pauperis hæc eſt,
Pulſatus rogat,& pugnis conciſus adorat:vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti:

TERTIO Principaliter quæ-
28 ro, † in quibus rebus,& contra quas
perſonas poſſit fieri executio?& hic
facias regulam, quòd contra omnes
& in omnibus rebus poteſt regulari-
ter executio,fieri,niſi à iure reperia-

tur prohibita:& hoc per generalem regulam iuris,quæ ſe habet,quòd in iure omnia cenſentur permiſſa, niſi reperiantur prohibita. l. nec non.§. quod eis.ff.ex qui.cau.maio.¶ Limita primò non procedere in veſtibus, lecto,& alijs ſimilibus ad vſum neceſſarium deputatis: prout ſunt vaſa fictilia,& alia ſupellectilia deputata ad quotidianum vſum: nam in iſtis non fit executio:quia iſta minimè tranſeunt in hypotheca: ſecundum Bartolum Bald. & docto. in l. prima. C. quæ res pigno.oblig.poſſ.

29 Quod corroboratur: † quia veſtes etiam cedenti bonis ſunt relinquendæ:ſecundum Bartolum & docto.in

30 l.penultima.ff.de ceſsio.bono.† quia etiam damnatis ad mortem non auferuntur veſtes. l. diuus.ff.de bon. damna.Idem tenet Io.fa.& Iaſ.in §. fin.colum.penult.inſti.de actio.prædicta autem intelligo,vt alijs bonis exiſtentibus non fiat executio in iſtis ſuppellectilibus,adeò quòd non erraret nuntius, quòd iſtis obmiſsis deueniſſet ad ſtabilia: ſed quando aliud non haberet debitor, poſſunt capi etiam ſuppellectilia, & lectus & veſtes: debent tamen ſolùm derelinqui veſtes, quibus cooperitur: per ea, quæ in ſimili dicam infrà in ſequenti limitatione.

31 ¶ † Limita ſecundò, non procedere in bobus aratorijs, & inſtrumentis ad agriculturam deputatis.text. eſt in l.executores.& anthenti.agricultores.C.quæ res pigno. obliga.poſſ. & hoc hodie eſt prouiſum in regno per duo capitula regni. Vnum videlicet in numero.4. quod incipit:pridem contra in ſolertiam. quo cauetur,quòd etiam ſi alia bona debitor non habeat, non fit executio in bobus aratorijs.Aliud capitulum eſt in numero.153.& incipit:conſtitutioni boues &c.quod reſtringit ac corrigit capitulum prædictum: & vult quòd ſi alia bona non habeat debitor,poteſt in illis fieri executio.Idem quando debitor in ſpecie illos obligaſſet.& ex hoc inoleuit communis practica notariorum: qui in inſtrumentis obligari faciunt iſta talia in ſpecie: & hanc materiam tractat Matth.in conſti.ab officialibus.col.

32 fin.¶ † Tertiò limita non procedere contra tertium non nominatum in iudicio:quia contra eum non poteſt fieri executio:ſecundum Bald.in conſil.149.in iij.volum.facit quod not. Bald.& Imo.in l.ſi binæ.ff.de iniuſt. rup. teſta.& Bald.in l.ſi prote.in fin. C.de dotis promiſ.vbi traditur,quòd is, qui non reperitur nominatus in inſtrumento,non poteſt ex illo prætendere executionem nec actiuè neo paſsiuè:quãuis ex eo intereſſe prætẽdat:facit, etiam text.cum ſua materia in l.à diuo pio.§.ſi ſuper rebus.ff.

33 de re iudica. ¶ † Nota hîc tamen vnum ſingulare verbum,quod nunquam obliuiſcaris, quòd quando in inſtrumento eſt pactum de capiendo, & conſtitutum precarij, prout communiter iſtæ clauſulæ in inſtrumentis apponuntur,poteſt fieri executio adſiſtentiæ contra tertium poſſeſſorem etiam non citatum: & etiam negotio non liquidato.ita mirabiliter tenet Franc.de are.in conſi. xxj.colum.penulti.in fin.& colum.fi.

Soci.in

Soci.in conſi.lxxxij.col.iij.in iij. vol. quod nota: quia multi doctores de hoc interrogati contrarium reſponderunt.& certè prima facie contrarium videretur reſpondendum,quando deciſio in terminis non oſtenderetur.

34 ¶†Quartò limita non procedere in peculio profectitio filij:nam pro delicto vel debito patris non poteſt fieri executio in dicto peculio, quanuis profectitio ita tenet Bart. & Bal. in l. iij. §. ſed vtrum. ff. de mino. & Bald.in l.pen.C.qui bo.ced.poſ.

35 ¶†Similiter pro delicto filij non poteſt fieri executio in peculio aduẽtitio, etiam ſuper proprietate, quæ eſt tota filij,ita tenet Barto.in l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.ff.de dã.infec.quem ibi ſequũtur Imo.& Alex. in xvij.colum.& communiter doct.

36 nam arguendo à fortiori. † pro delicto filij, non poteſt fieri executio etiam in peculio caſtrenſi:vt eſt tex. in l.iij.C.de bo.proſcript.quod eſt liberum ipſius filij:ergo multò minus in aduẽtitio,in quo minus habet iuris. & idem tenet Bald.in l.iij.§.ſi fi-

37 lius.ff.quod quiſque iur. † & an ex delicto patris publicetur vſufructus aduentitiorum, qui eſt patris? vide Alexan.vbi plenè hæc omnia diſputat in d.§.ſi de vectigalibus. colum. xviij.cum tribus ſeq. & ſimiliter an pro debito patris poſsit creditor capere dictum vſumfructum:vide Ioã. and.in addi.Spec.in tit.de pecul.cleri. verſi.ad materiam &c.

38 ¶† Quintò limita non procedere in bonis tutoris,in quibus nõ fit executio,quando fuit condẽnatus pro pupillo tutorio nomine:ſed fit in bonis pupilli.text. eſt & ibi Bald.& docto.in l.j. C. quando fiſ. vel priua. & not.Bart.in l.ij.ff.de admi.tuto.quod limita non procedere, quando executio fieret pro condennatione expen-

39 ſarum.†nam ſi tutor non habuit iuſtam cauſam litigandi, & propterea fuit condemnatus in expenſis,fit executio contra eum,& non contra pupillum.tex.eſt in l.non eſt ignotum. C.de admi.tuto,& Bar.in l.edita. col. fi.C.de eden.& Bar.in l.qui ſolidum. §. etiam ff. deleg. ij. & in l. iiij.in prin.ff.de re iudi.

40 ¶† Quid autem in procuratore? vide Bartol.in d.l.iiij.& Angel.& doct. in l.Plaucius.ff.de procu.& Abb.in c.ſępe.in j.not.de app.& veritas,eſt quòd quando condemnatio expenſarum fit ob delictum procuratoris,fit executio cõtra eum.vel ſi facit aliquid, ad quod non habeat mãdatum: aliàs fit contra dominum. & ſic patet, quòd contra falſum procuratorem fit executio: vt in d.l.Plaucius.& ibi Bald. & doct. Similiter cõtra procuratorẽ in rem ſuam fit executio. vnde venditor,qui defendit emptorem, patitur executionem:ſecundum Bal.

41 in d.l.Plaucius. † & ex hoc eſt inductum in regno per regiam pragm. quæ incipit:dubitationem,quòd ſententia lata contra emptorem,mandatur executioni contra authorem laudatum ex eodem proceſſu. Et ad id quod dixi de falſo procuratore,adde. Alex.in l. inter quos.ff.de damn. infec.Item adde, quòd ſi dominus ſcit & patitur falſum procuratorem agere vel defendere, tunc ſi procurator

non eſt ſoluendo,fit executio contra dominum in ſubſidiū.ita not. in authen.qua in prouincia C. vbi de cri. agi opor.& Ang.in authen.vt omnes obe.iudi.prouin.colum.j.in fin.verſicul.ſecundò nota.& verſic.tertiò nota &c.

42 ¶†Sextò limita non procedere in bonis ſingulorum ciuium pro debito vniuerſitatis: quod dic, vt per Bald. in l. etiam colum. iiij.circa fin. C. de exe.rei iudi.

43 ¶†Septimò limita non procedere in bonis monaſterij,vt in illis non fiat executio pro debito monachi: quod intellige,niſi ſint bona quæſita monaſterio per mediū ipſius monachi: ipſe autem monachus nō poteſt pro debito carcerari.ita tenet Bal. in authen.cauſa,quæ.colum.ij.verſi.quartum conſiderandum.C.de epi. & cle.

44 ¶†Octauò limita non procedere in fructibus præbendę ſeu beneficij eccleſiaſtici:quia in eis non fit executio pro condemnatione clerici,dummodo habeat alia bona.ſed ſi alia nō habeat,poteſt tunc fieri in dictis fructibus.ita tenent Bart. Alex. & communiter doct.in l.commodis ff.de re iudi.& gloſſ.& Bald.in l.ſtipendia.C. de exe.rei iudi.& cano.in c.peruenit. de fideiuſ.& in c.j.de appel.

45 ¶†Nonò limita in ſtipendijs militū, quæ ſimiliter capi non poſſunt, niſi in ſubſidium:ſcilicet, non exiſtentibus alijs bonis.tex.eſt in d.l.commodis.& in d.l.ſtipendia.& idem in ſtipendijs doctorum:ſecundum Abb.& doc.in d.c.peruenit.& idem in armis militum:ſecundum gloſſ.in l.nepos Proculo.ff.de verb.ſigni.

46 ¶†Decimò limita in libris ſcholarium,in quibus non poteſt fieri executio: ſecundum gloſſ. in d.l. nepos Proculo.quod tamen eodem modo intelligas:ſcilicet,quando ſcholaris habet alia bona.aliâs ſecus: per d.l. ſtipendiā.& d.l.cōmodis.& not Spe. in titu.de exe.ſenten.§.ſequitur in fi.

47 †Item intellige,niſi aliquis feciſſet expenſas funerales ſcholari mortuo: quia poteſt pro illis expenſis retinere libros.ita not.Iaſon in l.ſi non ſortem.§.ſi centum.colum.fi.ff.de condi.inde.& per illam glo.in d.l. nepos Proculo.dicebat Bald.in rub. C. qui bo.ced.poſſ.

48 † quòd ſi ſcholaris cedat bonis,& poſteà emat libros non debet illis pri-

49 uari.¶†Vndecimò limita in fructibus feudi:in quibus non fit executio, niſi in ſubſidium:ſcilicet,alijs bonis non exiſtentibus:ſecundum Alex. in in d.l.commodis.ff.de re iudi.&Imo. in l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.ver. quid ſi agatur contra feudatariū &c. ff.de dam.infec.& Angel.in l.pro hę

50 rede.§.ſi quis.ff.de acqui.hære. † An autē defuncto feudatario,fiat executio in fructibus feudi contra ſucceſſorem?dic quòd nō,ſi eſt feudum ex pacto & prouidentia,& ſucceſſor fecit inuentarium:aliâs ſecus,ſi non fecit inuentarium: vel ſi eſt feudū hæreditarium. quia tunc fit executio pro debito defuncti. ita habetur in deci. 26. in fi.& deciſi. 240. in fin. concilij Neapol.

51 ¶† Duodecimò limita,vt pro debito vniuerſitatis non poſsit fieri executio in vijs publicis,& theatris: & alijs ſimilibus,quæ ſunt ad vſum ciuium &

uium & ipſius vniuerſitatis:ſed compellitur potius vniuerſitas imponere collectam:ſecundum Alex.in d.l.cõmodis.ff.de re iudi.& Bart.& doct.in l.iiij.in prin.eo.tit.

52 ¶†Decimotertiò limita, vt non fiat executio in bonis mariti pro debito vxoris,vel econtrà l.j. & ij.& per to-
53 tum.C. ne vxo.pro marito.† fallit in caſu ſingulari l. ſi mater. C. in qui. cau. pig. vel hyp. ta.contrahi. vbi ſi vxor mortuo viro ſuſcepit tutelam filiorum:& tranſit ad ſecunda vota, non redditis rationibus,& non petito tutore,poteſt pro debito tutelari fieri executio etiam in bonis ſecundi mariti,quę cẽſentur ad hoc ipſo iure obligata.vt ibi & tene perpetuò mẽti illum caſum ſingularem:quia ſi de hoc non eſſet lex ſcripta,quilibet reſponderet in contrarium.

54 ¶†Vltimò poſſet hîc dubitari,vſque ad quod tempus poteſt peti executio ſententię?dic quòd vſque ad xxx. annos:& non vltra.ita tenet Bald.in l.debitori.colum.fi.C.de pac. & habetur in deciſio.245.concil.Neapol.

55 ¶†An autem poſsit appellari ab executione?cõmunis concluſio eſt,quòd non : niſi excedatur modus in exequendo : tunc enim poteſt appellari, & debet exprimi cauſa exceſſus & grauaminis. ita tenet Bartol.in l. ab executore.colum .j. ff. de appella. & Bartol.& docto. in l.ab executione. C. quo. appella. non recip.& Abba. in cap.quod ad conſultationem. colum.penul.de re iud.& Pet.Phil.Cor. in conſil.lxxj.col.iiij.in fin. in primo volum.

56 ¶†Reſpectu autem perſonæ non poteſt fieri executio contra perſonas numeratas in l. ij.iij. & iiij. ff. de in ius.vo. Item, contra doctorem actu legentem.l.medicos. C. de profeſ. & medi.libr. x. & Card. in cle.ij.in iiij. q.de magi.nec contra clericum pro debito:ſecundum Abb.& Cano. in c. peruenit.de fideiuſ.& in l.miles.ff.de re iudi.

57 QVARTO, † & vltimò quęritur,ex quibus cauſis executio impediri poteſt? & quoniam iſtas cauſas plenè attingit Specul.in titul.de exe. ſenten.§.fin.ideò breuibus me expediam. Et quia inter alias exceptiones impeditiuas executionis, eſt exceptio nullitatis l.iiij. §. condemnatum. & ibi per docto. ff.de re iudi. & dixi ſuprà in prima q. adde vnam ſingularem declarationem,quam poſuit Angel.in d.§.condemnatum: videlicet, quòd quando exceptio nullitatis,ponitur coram inferiori iudice ab eo,qui pronuntiauit,nunquam impedit executionem.

58 ¶†An autem petitio reſtitutionis in integrum, impediat executionem ſententiæ?dic quòd ſic.tex.eſt in l. ſi cauſa cognita. C.de tranſac. & Bald. in conſil.cclviij.in iij.volum.& Socin.in conſil.cix.in fin.iiij. volum.& Bartol.in l. defendente. ff. de autho. tuto. & idem Bartol. in l. ſi prætor. §.Marcellus in fin.ff.de iudi. vbi limitat, niſi reſtitutio peteretur malitiosè : vel haberet altiorem indaginem.adde Abb.in c.ſuſcitata.dereſti.in inte.ſed quando executio eſſet irretractabilis,indiſtinctè impeditur ſecundum Alexã. in conſi.xvij.col.ij. in primo volum.

59 ¶†Quid de exceptione litis pendentiæ: an impediat executionem ſententiæ. dic quòd non: ſecundum Inn. in c.cùm in re.de offic.deleg.& Lud. Rom.in conſil.lxxvj.in fi.& Bal. in l. j.C.ſi plu.vna ſenten. & Moder. in.l. iiij.§.condemnatum.ff.de re iudi.

60 ¶†Item, circa executionem, quæ eſt facienda in perſona pro delicto, puta quia aliquis commiſit tale delictum, pro quo veniret damnandus ad mortem, vel ad membri mutilationem, poteſt opponi, quòd ille eſt homo valde diſciplinatus: puta quòd habet aliquam excellentiam in ſua arte, vel peritia: adeò quòd eſt vtilis reipublicæ, quòd ſanus viuat: nam ex hac cauſa non debet mori nec mutilari. ita tenet Alexand. in addit. ad Bartol.in l. quid ergo. §. pœna grauior. in addit. quæ incipit: adde hîc, quòd iudex &c.ff.de his, qui not. infa. Idem eſt, quando poſt delictum commiſſum eſſet lapſum longum tempus: quia eſt moderanda executio pœnæ corporalis.l. ſi diutino. & ibi.glo. ff. de pœnis. vbi etiam dicit glo. idem quando aliquis ſtetit pro delicto carceratus.

61 ¶†Prædictis etiam adde, quòd licet aliâs ſit dictum ſuperius, quòd ſententia lata cōtra ius litigatoris, mandatur executioni ſi non fuit ab ea appellatum: nam tranſit in rem iudicatam. ſuper hoc eſt ſciendum, quòd quanuis elapſo tempore appellandi, non poſsit appellari à tali ſententia: tamen poteſt contra eam peti reſtitutio in integrum ex clauſula generali. & hoc fuit dictum Hoſti. quod refert Abb. in c.ij. in fin. de purga. vulga. Verùm dicit Abb. quòd talis reſtitutio non poteſt obtineri, niſi à ſolo principe: vt ibi per eum.

62 ¶† Quid autem ſi iudex poſuit pœnam in caſu, quo eius ſententiæ non pareretur: an poſsit fieri executio ad talem pœnam? Dic quòd non ſecundum Alexand. in conſi. lxxxj. in fin. ſecundi volu.

63 ¶†Item circa materiam huius quartæ quæſtio. potes dare vnam magiſtralem doctrinam, quàm tradit Alexand.in conſi.xcv.colum.iij. verſicu. hodie tamen &c.in ij.vol. videlicet, quòd nulla exceptio requirens altiorem indaginem, quæ ex proceſſu nō patet, & quæ in continenti probari non poteſt, impedit executionē ſententiæ. & colligitur ex dictis doct. in d.§.condemnatum.& per Alexan. in conſi. lxxxiij. in v. volu. vbi plus etiam tangit:

64 †an per viam denuntiationis Euangelicæ poſsit impediri executio ſententiæ, quæ tranſit in rem iudicatam: & concludit quòd non, niſi in caſu, quando victor fateretur eam eſſe iniquam. Et an poſsit opponi exceptio compenſationis ad impediendam executionem ſententiæ. vide Alexan. in conſi. lxj. in iij. volu. Reliqua autem pertinentia ad materiam executionis, vide per Spe. in tit.de exec.ſent. per totum. & per Alex.& Docto.in d. §. condemnatū. & in d.l.à diuo Pio.per totam l.ff.de re iudi.& per Bal. Saly. & ſcribentes in toto tit. C de exec. rei iudic.& in quàmpluribus alijs locis. & per hæc ſit impoſitus finis huic tractatui: qui fuit per me Robertum Marantam Venuſinum, incœptus die.xiij mēſis Nouem

Nouembris, ſub anno domini. 1520. completus autem fuit Deo fauente, die xx. menſis Septembris ſub anno iubilei. 1525. in vigilia beati Matt. Apoſtoli. Sit laus omnipotenti Deo, & glorioſo Apoſtolo & Euangeliſtæ Matthæo, quibus præuijs finem tanto labori impoſui. quem tractatum ſcripſi originaliter manu propria: & ſimiliter iterum manu propria totum exemplaui & correxi. Si igitur in eo aliqua reperiatur mendoſitas, nõ mihi vitio attribuatur: ſed potius impreſſoris errore eueniſſe quilibet lector arbitretur.

In quorum fidem manu propria me ſubſcripſi. Robertus Maranta Venuſi.
V. I. D. manu
propria.

REGESTVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp.

Omnes ſunt quaterniones.

Lugduni,
EXCVDEBAT
THEOBALDVS
PAGANVS.



BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

INDEX ET LOCVPLES ET FIDELIS IN TRACTATVM Roberti Maranthæ, Venuſ.

Authore Ioanne Baptiſta Zilleto, Veneto.

DE LITERA A.

ABBATIS maior eſt poteſtas in Monachum regularem: quàm Epiſcopi in clericum ſæcularem. in vj.parte. ver.appellatio. nume.324 fol.287

Ablatiuus abſolutus, importat cōditionem. in vj.par.ver.citatio. nume.57. circa med. 166

Abolitio criminis facit accuſatorē euitare omnem pœnam.& qualiter,& à quo concedatur,& quis ſit abolitionis effectus.in vj.parte ver.inquiſitio numero.83 144

Abſens, qui nullibi reperitur.nec habet certam domum, poteſt per proclama citari.in vj.parte verſi.citatio.nume. 99.& 101 171

Abſens quando vult pati miſsionem in poſſeſsionem, debent eius conſanguinei per publicum proclama citari. ibi.nu.107 172

Abſolutio ſimpliciter conceſſa à pluribus excommunicationibus, ad omnes refertur.in iiij.parte.nona diſtin. numero.7 86

Abſolutione à iuramento, conceſſa per iudicem eccleſiaſticum, poteſt iudex laicus de eius nullitate cognoſcere. in iiij.par.xj.diſt.nu.42 101

Abſoluere non poteſt delegatus ab obſeruatione iudicij, ante litem conteſtatam.nec facere præceptum diffinitiuum.in iiij.par.v.diſt.nu.28 58

Abſolui poteſt excommunicatus, appellatione pendente.in vj.par.verſi.Appellatio.nu.180 270

Abſolutus de aliquo crimine, non poteſt amplius accuſari: niſi ſententia abſolutoria lata eſſet ab obſeruatione iudicij.vj.par.verſicu . inquiſitio. nume.52 139

Abſolutus per tranſactionē, quādo poſſit iterum accuſari.ibi.nu.55 eod.

Abſolutus in foro animæ poteſt iterum accuſari in foro terreſtri.ibi.numero.88 144

Abſolutoria fertur ab obſeruatione iudicij, etiam in cauſa appellationis, quando iudex cauſæ principalis protulit ſententiam ſuper proceſſu inualido.in v.par.nu.51 126

Abſolutoria fertur ab obſeruatione iudicij, quando actor lite conteſtata ſe abſentat:& non proſequitur cauſam. ibi.nu.52 eod.

Abſolutoria ab obſeruatione iudicij, fertur etiam, quando actor ſemiplenè probauit,& propter eius abſentiā non poteſt ſibi iuramentum ſuppletorium deferri.ibi.nu.53 eod.

Abſolutoria ab obſeruatione iudicij, diffinitiua dicitur, quando reus ſoluit debitum pendente iudicio.ibi.numero.54 eod.

Abſolutoria ab obſeruatione iudicij,

quòd ſit interlocutoria.in vj.par.ver. ſententia.num.33 235
Accidentalia iudiciorũ & cõtractuum, quæ dicantur.in ij.par.nu.36 131
Accidentalia poſſunt tolli per partes. ibi.nu.45 15
Accuſatio criminalis ad pœnam oritur commiſſo homicidio.in iiij.par.prima diſt.nu.4 38
Accuſationis loco fama ſuccedit iudice procedente per inquiſitionem.in ij. par.num.3 9
Accuſator agens merè criminaliter, nõ poteſt æſtimare iuiuriam:ſed hoc pertinet iudici.in iiij.par. prima diſt. numer.7 38
Accuſator nõ admittitur in Regno,niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur.in iij.par.vj.diſt.nu.48.& 49.fo. 73.& in vj.parte verſi.inquiſitio.numero.58 140
Accuſator colludẽs ſeu prævaricans cũ accuſato,qualiter puniatur.& quãdo præſumatur colluſio.in vj.par.verſi. inquiſitio.nu.77 143
Accuſator conſanguineus pro iniuria conſanguinei vſq; ad quem gradum admittatur.in d.ver.inquiſitio.nu.62 fo.141.& nu.72 142
Accuſator non comparens,vel deſiſtens ante vel poſt litem conteſtatam,qualiter puniatur.ibi.nu.80 143
Accuſator ſi ſe abſentat,qualiter iudex procedere debeat.ibi.nu.81 144
Accuſator deſiſtere poteſt antè,quam reus compareat,vbi non vertitur intereſſe fiſci.ibi.nu.82 eod.
Accuſator ad inſtantiam rei tenetur declarare diem commiſsi criminis in libello.in vj.parte verſic.libellus.numero.8 180
Accuſatore ſuperueniente,an & quando ceſſet inquiſitio.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.38.cum plu.ſeq. 137
Accuſatore ſuperueniente,non tollitur inquiſitio,quando ex forma ſtatutorum iudex poteſt indiſtinctè inquirere.ibi.nu.39 eod.
Accuſatore remittente iniuriam pẽdente accuſatione,an poſsit iudex procedere ſtante indultu principis præcedente.ibi.nu.56 139
Accuſatore mortuo iudex proſequitur ex officio contra accuſatum.ibi.numero.180 155
Accuſatus an & quando poſsit reaccuſare ſuum accuſatorem.in iiij.par.vj. diſt.nu.47 73
Accuſatus non poteſt reaccuſare ſuum accuſatorẽ de aliquo crimine,etiam maiori.nec filios,nec parentes, nec fratres pendente prima accuſatione. & hoc eſt inductum in Regno per ritus magnæ curiæ,per quos ſunt correctæ multæ leges iuris communis, & etiam conſtitut.Regni.ibidem numero.53 74
Accuſatus de ſola iniuria pro crimine homicidij,an poſsit iterum accuſari de homicidio ad pœnam legis Corneliæ.Et quid in alijs delictis.in ſexta parte verſicul.inquiſitio.numero 90.&.91 145
Accuſatus ab vno,an & quando pendente accuſatione, vel finita, poſsit ab alio de eodem crimine accuſari.ibid. nu.94.& 95 146
Accuſatus & punitus coram iudice eccleſiaſtico,poteſt iterum accuſari & puniri in iudicio ſæculari:& econtrà, quando delictum eſt tale,de quo poteſt cognoſcere & punire iudex eccleſiaſticus.

ſiaſticus.ibi.nu.97 eod.

Accuſatus de crimine,qui fuit cōtumax poteſt iterū de eodem crimine accuſari:& opponere non poteſt ꝙ aliâs fuit accuſatus.ibi.nu.98 147

Accuſatus de crimine,non expreſſa qualitate,quæ crimen grauabat,an poſſit iterum accuſari cum illa qualitate,vt grauius puniatur. ibidem numero.100 eod.

Reliqua vide infrà in litera. T. in ver.tranſigentibus.

Accuſare poteſt conſanguineus pro iniuria facta conſanguineo,criminaliter tantùm:non autem ciuiliter ad æſtimationem:niſi ſolus pater & maritus.in vj.parte verſi.inquiſitio.numero.60 140

Accuſari quis ſæpius non poteſt de eodem crimine.Fallit in pluribus caſibus.ibi.nu.49 138

Accuſari poteſt abſoluens,à tertio,qui ſuam vel ſuorū iniuriam proſequitur.& accuſationem ab alio inſtitutam ignorat.ibi.nu.54 139

Accuſari an poſsit ab alio,qui tranſegit de crimine,cum vno accuſatore.ibi. nu.55.56.& 57 eod.

Accuſari quis poteſt de crimine,de quo per viam exceptionis cognitum fuit. Idem, ſi primò fuit cognitum per viam denuntiationis euangelicæ.ibi. nu.85.& 86 144

Accuſari poteſt de crimine,qui fuit abſolutus à ſacerdote in foro pœnitentiæ.ibi.nu.87 eod.

Accuſari quis non poteſt pluries de eodem crimine ab eodem, ſed à tertio ſic,quando non fuit ſufficienter punitus:aliâs à tertio minimè.ibi.nu. 92.93.& 94 146

Acta iudicij fieri non poſſunt in die feriato.in iiij.par.xvj.diſt.nu.57.Fallit in multis caſibus,de quibus ibi.nu. 59. cum ſequentib. fo.114. & in.vj. par.ver. actorum editio.nu.28. cum plu.ſeq. 220

Acta facta in curijs nundinarum in die feriato ad honorem Dei,an valeant. in.d.xvj.diſt.nu.61.cum plu.ſeq.vſq; ad finem. fo.114.& 115

Acta,quæ pereant,inſtantia perempta. in v.par.nu.55 136

Acta facta in vna inſtantia,an fidem faciant in alia.Et an publicari poſsint coram iudice ſecundæ inſtantiæ.ibi. & nu.56 127

Acta non publicata in prima inſtantia, non faciunt fidem in ſecunda.ibi.nu. 56 eodem

Acta non ſolùm ordinaria, ſed etiam probatoria,in cauſa criminali per lapſum inſtantiæ pereunt. ibi. nume. 57 127

Acta quæ pereant finita inſtantia aliter, quam per lapſum temporis.ibi. nume.62 eodem

Acta omnia,quæ fiunt à citatione vſq; ad litis conteſtationem incluſiuè,in principio iudicij fieri dicuntur:in vj. par.ver.inquiſitio.nu.2 132

Acta iudicij voluntarij,veniunt actorū appellatione.in. vj. par.ver.actorum editio.nu.5 217

Acta iudicij & acta litis ſiue cauſæ,quæ dicantur in.v.par.nu.55.fo.126.& in vj.par.ver.actorū editio.nu.6 217

Acta,geſta,& monumenta, qualiter inter ſe differant.ibi.nu.8 217

Acta iudicij ad hoc vt publicam fidem faciant,quæ requirantur.ibi.nu.9.cū plu.ſeq. eod.

Acta iudicij fieri debent parte præſente vel citata,& abſente per contumaciam: alias non probant nec alteri parti preiudicant, in caſu,in quo ſumus in contradictorio iudicio. ibi. nu.9 eodem.

Acta iudicij ad alterius partis inſtantiam debent fieri: aliâs non valent. ibi.nu.10 217

Acta iudicij coram iudice vel eo mandante fieri debent, vt faciant fidem. ibi.num.11 218

Acta per notarium deputatum ſcribi debent:nec poſſunt per alium proſequi.ibi.num.14 eodem.

Acta iudicij ſcribi debent per notarium à Rege creatum. vel per duos ſcriptores priuatos de iure communi & quid ſeruetur in Regno.ibi.numero.15 eodem.

Acta ſcripta per priuatum in loco,vbi priuatus actorum magiſter eſſe conſueuit,an faciant publicam fidem. & an iſte cōmunis error ius faciat. ibi. nu.17.18.&19 218

Acta reciproca ſcripta per priuatū, per alteram partem impugnari non poſſunt.ibi.nu.19 219

Acta iudicij in ſcriptis celebrari debēt, aliâs non valent,niſi in caſibus breuioribus ibi.num.22 eodem.

Acta iudicij an per teſtes probari poſſint.num.23 eodem.

Acta coram iudice,non requirunt teſtes,ſed ſic coram arbitro.ibi. nume. 24 eodem.

Acta ante publicationem publicam,fidem non habent.ibi.nu.25 220

Acta non publicata æquiparantur imbreuiaturæ notarij.ibi.numero. 27 eodem.

Acta voluntariæ iuriſdictionis die feriato exerceri poſſunt. ibi. nume. 31 eodem.

Acta pia & requirentia celeritatem,fieri non poſſunt die feriato.ibi nu. 33. eodem.

Acta de die,& non de nocte fieri debent.maximè ſentētia. Quid autem, ſi conſuetudo eſſet in contrarium. ibi.num.42.fo.220 & in ea.vj. parte ver.ſententia.nu.92 165

Acta iudicij,locum,menſem, diem, & annum,in quo celebrantur,continere debent aliâs non valent.in d. ver. actorum editio.nu.43 220

Acta omnia regulariter ſunt edenda: aliâs poteſt appellari. & non edens, præſumitur in dolo.ibi. numero. 45 220 & 221

Acta non tenetur edere notarius ſine ſalario.ibi. num.51 22

Acta debent edi quicunque pretendēti intereſſe,etiam ſi nō ſint ad eius inſtantiam celebrata.ſecus inſtrumento.ibi.num.53 eodem.

Acta ſumptibus petentis edi debēt.fallit in libello.ibi.nu.54.& 55 eod.

Acta originalia non debent edi parti nec iudici appellationis: ſed ſolùm cōpia,ſub pœna falſi.nu.56 eodem.

Acta edi debent cum die & conſule,loco & tempore.ibi.57 eodem.

Acta ſemel edita,poſſunt millies peti. & iterum dantur.ſecus in inſtrumento:quia regulariter, non datur niſi ſemel.ibi.num.58 eodem.

Acta voluntariæ iuriſdictionis & reſpicientia litis ordinationem, poſſunt in omni loco expediri,etiam non ſolito.in vj.par.ver.ſententia.nu.86.& 87 214

Acta debent fieri in illa die & hora, ad quam facta eſt citatio, aliâs ſi fiunt ante vel poſt terminum, non valent: niſi citatus ſit contumax. ibi. nume. 89 fol. 141
Actorum appellatione, quæ ſcripturæ veniant. Et quid requiratur. in vj. par. ver. actorum editio. nu. j. & ij. 216
Actorum genus triplex reperitur. ibi. nume. 7 eodem
Actorum editio eſt ſpecies defenſionis. ibi. nu. 46 220
Actorum editio per notarium iudice mandante fieri debet: & non aliter. ibi. nume. 47 eodem
Actis deperditis, & alijs de nouo confectis, ſi prima poſteà reperiantur quibus potius debet fides adhiberi: & ſecundum quæ debet iudicari. ibi. nume. 44 eodem
Actus vitiatur ex ordinis peruerſione. in proœ. nume. 5. cum plu. ſequent. 6
Actus quando dicatur factus in figura iudicij. in ij. par. nu. 27 12
Actus qui ſine aliqua ſolennitate expediri poterat, non vitiatur ſi illa ſolennitas & inutilis interuenit. in iiij. par. ix. diſt. nu. 94 95
Actus omnes voluntariæ iuriſdictionis poſſunt expediri die feriato ad honorem Dei. Secus, ſi contentioſæ. in iiij. par. xvj. diſt. nu. 62 114
Actus expediri poteſt ſine citatione, quando periculum eſt in mora. in vj. par. ver. citatio. nume. 15 163
Actus celebratus vltima die termini, parte nõ citata, valet: ſi terminus ſtatutus eſt ab homine. Secus, ſi, à lege. ibi. num. 18 eodem
Actus, qui in conſequentiam tangit præiudicium alicuius, & non principaliter, eo non citato fieri poteſt. ibi. num. 30 164
Actus poteſt expediri contra eum, qui doloſè latitat, ne poſsit citari eo non citato. ibi. nume. 36
Actus expediri poteſt aduerſario non citato, quando certum eſt ei nullam defenſionẽ competere. ibi nume. 37 eodem
Actus omnes iudiciarij expediri poſſunt in ferijs meſsium & vindemiarum. in vj. par. verſi. actorum editio. nume. 41 220
Actus quando dicatur celebratus in ſcriptis. in vj. par. ver. appellatio. nume. 127 265
Actum noſtrum inanem efficiunt, quæ ſine legitimo initio gerimus. in proœ. nume. 4 6
Actor debet principaliter agere criminaliter petendo reum puniri: & incidenter per iudicis officium rei reſtitionem petere: vt procedat libellus, quando ſimul ex eodem delicto ciuiliter & criminaliter agitur. in iiij. par. j. diſt. nume. 20 40
Actor reconuentus, an poſsit renuntiare ſuæ conuentioni ad impediendam reconuentionem. in iiij. par. vj. diſtin. nume. 42 72
Actor perempta inſtantia debet in expenſis condemnari in v. par. numero. 59 127
Actor ſi ſemiplenè probauit quo caſu ſibi defferendum eſt iuramentum ſuppletorium. & propter abſentiam non poteſt deferri, reus abſoluitur ab obſeruatione iudicij. ibi. numero. 53 126
Actor qui porrexit libellum, & litem non proſequitur, reo inſtante poteſt

per edictum citari.in vj.par.ver.citatio.nume.87 fol.170

Actor contumax qualiter puniatur.in vj.par. verſicu.contumacia.numero. 35 179

Actor non dicitur ſuccumbere in cauſa, quando reus abſoluitur ab obſeruatione iudicij, vel ob peremptionem inſtantiæ.in vj.par.ver.ſatiſdatio.numero.17 188

Actor non iurans de calumnia cadit ab actione:reus verò nolens iurare,habetur pro cõfeſso. in vj. par.ver.iuramentum calumniæ.nu.6 192

Actor ſequitur forum rei in cauſa reſtitutionis:Fallit in clerico & eccleſia.in vj.par.ver.appellatio.numero. 101 260

Actoris aduocatus prius, & poſteà rei debet præponere,& allegare.& ſimiliter omnia acta actoris debent præcedere acta rei:in proœ.nume.11.fo. 6.&.7.& in vj.par.ver allegatio.nume.2 228

Actoris ſumptibus libelli copia dari debet in vj.par.ver.actorum editio.nume.55 221

Actore non reſpondente reconuentioni, denegatur audientia ſuper ſua conuentione.in 4.par.vj.diſtinct.numero. 7 64

Actio ex delicto oritur ciuiliter ad intereſſe,& criminaliter ad pœnam.in iiij.par.j diſtin.nu. 3.&.4. 37

Actio legis aquiliæ non datur ex culpa leuiſsima,in obmittendo.in iiij.par. j.diſtin.nu.71 47

Actio criminalis ciuili præiudicat, ratione maioritatis.in iiij.par.20.diſt. nume.5 117

Reliqua vide infrà in litera.H.in ver. homicidio.& in litera.I.in verſic.iniuriarum.

Actio perſonalis quæ dicatur.Quæ realis & quæ miſta.in iiij.par.iij.diſtin. nume.1 51

Actio pignoratitia an dicatur realis vel perſonalis.& in quo differat ab hypothecaria.& quæ dicatur directa:& quæ contraria.ibid.nu.7 eodem

Actio in factum poteſt dari etiam ad recuperandam poſſeſsionem. in iiij. par.vij.diſt.nu.34 80

Actio ad exhibendum,ſummariè expeditur.in iiij.part.ix.diſt.nu.64 92

Actio familiæ erciſcundæ impeditur, per exceptionem, quòd agens non eſt hæres.in iiij.par.xx.diſtin.numero.8 118

Actio communi diuidundo impeditur per exceptionem, quòd res non eſt communis.ibi.nume.9 eodem

Actio inepta in libello expreſſa,vitiat libellum.in vj.par.ver.ſententia.numero.69 239

Actio hypothecaria contra tertium poſſeſſorem impeditur, per exceptionem excuſsionis, vbi non eſt precarij conſtitutum.nu.50 82

Actioni hypothecariæ contra tertium poſſeſſorem præſcribitur per decem annos.ſecus vbi agitur. condictione ex.l.fin.C.de acqu.poſſeſsio.in 4.par. vij.diſt.num.51.&.52 82

Actionem neque exceptionem non naſci ex compromiſsi ſententia.&quando emologata tacitè vel expreſsè dicatur.& quid in arbitratore. in vj. parte verſiculo appellatio. numero. 251 279

Actiones in rem ſcriptæ, an dicantur miſtæ.in iiij.par.iij.diſt.nu.2. 51

Actiones præiudiciales, quæ dicantur abſolutæ,& quæ reſpectiuæ. in iiij. par.xx.diſt.nu.1.2.& per totũ.fo.117

Adam qualiter & quomodo contrauenit præceptis Dei.in iij. par.numero. 133 35

A tempore adæ vſque ad tempus noſtrum nouem fuerunt leges.ibi.numero.1 17

Adæ tempore ius naturale primæuum inuentum.ibi.nu.2 eodem

Adminiſtrator loci pij condemnatus, qui appellat,compellitur ad reddendum rationes appellatione pendente.in vj.par.verſ.appellatio.numero. 187 270

Aduerſarij citatio fieri non debet, qui ſi præſens eſſet non poſſet actum impedire.in vj.par.ver.citatio.nu.5.161

Aduerſarij incerti,in agnoſcenda bonorum poſſeſsione carboniana vel ventris nomine,debent citari per proclama.ibi.nu.110 172

Aduocatus actoris debet prius ponere & allegare, quàm aduocatus rei:in proœ.num.11.&fo.6..7.&.in vj.par. verſic.allegatio.nume.2 228

Aduocatus dari poteſt pupillis & miſerabilibus perſonis ex officio iudicis: & ſimiliter furioſis:in vj.par.ver.inquiſitio.nu.192 156

Aduocatus opponens exceptionem dilatoriam,poſt litem conteſtatam,quæ antè opponi debebat,advnam libram auri punitur.in vj.par.verſ.exceptio. nume.10 101

Aduocatus nec procurator reſpondentis poſitionibus adeſſe non debent, quando illis reſpondetur. in vj.par. ver.poſitio.nu.15 210

Aduocatus poteſt intereſſe examinationi ruſtici,vel idiotę,ne propter ſuam ſimplicitatẽ decipiatur.ibi.nu.16.eo.

Aduocatus non poteſt eſſe iudex in eadem cauſa: ſed in alia ſic:in vj.par. ver.appellatio 256

Aduocati & procuratores calumnioſi poſſunt per iudicem inquiri & interdici,ne poſtulent.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.182 155

Affectus hodie generali conſuetudine non punitur,niſi ſequatur effectus.in iiij.par.j.diſt. 45

Agens ad ſucceſsionem & fundans ſe, quòd filius ſuperuixit patri,hoc probare debet.aliàs ſuccumbit.in proœ. nu.15.in fin. 7

Agens petione hæreditatis, non habet neceſſe probare dominium. in iiij. par.iij.diſt.nu.5 51

Agens petitione hęreditatis:obtinet in expenſis: ſi reus in fine cauſæ opponat de titulo.in vj.par.verſi.interrogatio.num.2 184

Agens ex teſtamento vt hæres, & ſuccumbens propter teſtamentum inualidum, poteſt in cauſa appellationis agere ab inteſtato. in vj.par.ver.appellatio.nu.152 267

Agens redhibitoria poteſt proteſtari de vitijs non apparentibus.in iiij.part.j. diſt.nu.18 40

Agens contra duos reos poteſt ab vnoquoq; petere in ſolidum,cum proteſtatione,quòd eſt vnica ſolutiõe contentus.aliàs libellus non procedit.in iiij par.prima diſt.nu.15 eodem

Agens rei vẽdicatione,qualiter probet dominium.in 4.par.iij.diſt.nu.4 51

Agens rei vendicatione non poteſt interrogare facere aduerſarium,an ipſe agens ſit dominus:in vj.par.verſicu.

interrogatio.nu.13 fol.185

Agens ad debitū poteſt condemnari ad reſtitutionem pignoris: licet hoc non ſit petitum.in vj.par.ver.ſententia.nu.63 238

Agens via ordinaria in iudicio,non poteſt recurrere ad executionem.in vj.par.ver.inſtrumentorum productio.nume.13 209

Agens ex vna cauſa,& probans de alia, obtinet in regno.in iiij.par.ix.diſtin.num.17 87

Agens ſpoliatus non tenetur aduerſario ſuo reſpondere,niſi prius reſtituatur.in iiij.par.vj.diſt.nu.33. fol.70. Quod limita.vt.ibi.nu.35.38.39.& 41 71

Agens interdicto quorum bonorum, quid debet narrare & probare.in 4.par.viij.diſt.nu.4.& 5 76

Agens interdicto vnde vi.debet in libello locum & tempus ponere. ibi.nume.27 79

Agens interdicto retinendæ, tenetur ad petitionem rei declarare modum turbationis.in iiij.par.ix. diſt.nume. 47 91

Agens hypothecaria quid habet neceſſe probare.in iiij.par.iij.diſt.num.51

Agens hypothecaria, petitorio & non poſſeſſorio agere dicitur. in vj.par.ver.appellatio.nu.308 286

Agens ſine actione poteſt ex officio iudicis repelli.in vj.par.ver.inquiſitio.nume.199.157.in ver.ſententia.numero.68 379

Agens ſine actione, ſi obtinet ſententiam pro ſe,an valeat ſententia.in vj.par.ver.ſententia.nu.67 eodem

Agens actione perſonali,quid in libello probare & deducere habeat. & quid agens actione reali.in iiij.par.iij.diſtin.nume.3 51

Agens actione depoſiti,vel alia executiua actione,an poſſit reconueniri in iiij.par.vj.diſt.nume.3 64

Agens iniuriarum actione,ſi concludit iniuriantem condemnari ad ſatisfactionem iniuriæ ſiue honoris,an dicatur iudicium ciuile vel criminale. in iiij.par.j.diſt.num.10 39

Agens iniuriarum actiōe,iniuriam æſtimare poteſt & in calce libelli addere,quod ſi iudex non puniuerit ſufficienter reum, reſeruat ſibi petere ſatisfactionem & talis libellus procedit.ibi.nu.17 39

Agens actione iniuriarum, non poteſt æſtimare iniuriam, quando non fuit ipſe offenſus ſed eius conſanguineus. vnde ſolùm criminaliter agere poteſt.in vj.par.ver.inquiſitio.numero.60.& 65 140.& 141

Agens pro iniuria illata ſuo conſanguineo qualiter libellum concipere debeat.ibi.nu.66 141

Agi poteſt ex delicto ciuiliter & criminaliter.ſ.ad intereſſe & ad pœnam.in iiij.par.j.diſt.nu.3.&.20.fol.37.&40

Agi an poſſit ex eodē delicto criminaliter,ex quo prius actum fuit ciuiliter: & ecōtrà.ibi.nu.5.&.20.fo.38.&.40. & in vj.par.verſ.inqſitio.nu.89.145

Agi an poſſit criminaliter ex delicto cōmiſſo per culpam ſine dolo.in iiij.par.j.diſt.nu.58.cum plu.ſeq. 45

Agi an poſſit criminaliter in omni caſu,vbi habet locum actio legis aquiliæ.in d.j.diſt.nu.67.& 71

Agi poteſt hodie in regno de crimine ciuiliter,vel miſtum,etiā per ſimplicem poſtam,& ſine libello,dūmodo adponatur

adponatur ſolēnitas.l.libellorum. ff. de accu.ibi.nu.77 fol.49
Alapam dans officiali,mortis pœna punitur.in 4. par. prima diſt. nu. 53. & 55 44.& 45.
Alienatio rei eccleſiæ ſine ſolennitate, valet.quando tendit in fauorem eccleſię.in 4.par.16.diſt.nu.28 111
Alimentorum cauſa,dicitur ſummaria. in 4.par.ix.di.nu.52 91
Allegationes iuris,an debeant edi parti. in vj. parte. ver. actorum editio. nu.50 221
Allegationes & diſputationes ſolent fieri in iudicijs poſt concluſionem in cauſa & quis debet primò allegare: an actor, vel reus.in vj.par.ver.allegatio.nu.2 228
Allegans contraria,non auditur.in iiij. par.xx.diſt.nu.4 117
Amicitia modica non ſufficit ad recuſandum iudicem. in vj. par. ver. appellatio.nu.43 256
Ancilla vendita ſub pacto , ne proſtituatur,aliâs ſit libera,emptore pactū non obſeruante,poteſt iudex inquirere & illam exhiberi facere , vt ad libertatem perueniat. in vj. par.ver. inquiſitio nu.131 152
Angariari an & quando poſſit quis per iudicem in perſona,vel in bonis, pro ſeruitio publico.in vj.par.ver.executio.num.25.26.cum ſeq. 299
Annus commiſsi criminis,in libello adponi debet.in vj.par.ver.libellus.nume.6 180
Antiquiores clerici & doctores primum locum habere debēt.in proœ. num.8 6
Apoſtolica lex tempore gratiæ inuenta.in iij.par.nu.31 21
Apoſtolica lex , quæ dicatur.ibi.nu. 32 eodem.
Apoſtolica lex,eſt hodie in obſeruantia:& legi ciuili præfertur in decionibus cauſarum.ibi.nu.71 25
Apoſtolis qualiter fuit conceſſa poteſtas per Chriſtum.in iij.parte.numero. 35 21
Apoſtoli expenſis appellantis dari debent.in vj.par.ver.appellatio.numero.213 274
Apoſtoli vnde dicantur.ibi.nume. 215 eodem.
Apoſtoli an ſint petendi in extraiudiciali appellatione.ibi.nu.216 eod.
Apoſtoli peti debent per appellantem infra.xxx. dies. & quando incipiant currere.& hoc de iure communi. Secus,per conſtitu. Regni. ibi.nu.,208. cum quatuor ſequent.& nume. 405. &.406 294
Apoſtoli hodie ſufficit , quòd petantur infra quinquaginta dies.Nec eſt neceſſe,quòd petantur inſtanter & inſtantiſsimè:ſed ſufficit ſimpliciter & ſemel.ibi,num.406.&407 eod.
Apoſtolorum recipiēdorum gratia, poteſt iudex ſtatuere breuiorem terminum de iure cananico:infra quem ſi non petantur appellatio deſerta remanet.ibi.nu.212 274
Apoſtolorum plures ſunt ſpecies,in materia appellationis.ibi.numero. 215 eodem.
Appellatio,quid ſit:& quid prouocatio in vj.par.ver. appellatio , nume.1.2. & 6. 252
Appellatio , quid propriè dicatur. ibi. num.7 eodem.
Appellatio friuola ſeu fruſtratoria, vel temeraria,quæ dicatur.ibi.num.336

fol.288

Appellatio reducit cauſam ad illum ſtatũ in quo erat cauſa principalis poſt litem conteſtatam,in 4.par.vj.di.numero.5 64

Appellatio qualiter fiat ibi.num. 117. & nu.121 262

Appellatio nomen appellantis & appellati, continentiamque ſententiæ, à qua appellatur, continere debet ibi. nu.118 262

Appellatio facta non expreſſo nomine iudicis ad quem, licet quis ſimpliciter dicat, appello ad iudicem competentem. valet. ibi. numero. 120 eodem.

Appellatio per appellantem coram iudice à quo, præſentari debet infra dies decem:ſi eius copia haberi poteſt,aliâs poteſt interponi coram perſonis, vel coram iudice ad quem & ibi ponit practicam ibi.numero.121 eodem.

Appellatio poteſt prçſentari iudici etiã non ſedenti pro tribunali:& in omni loco.imò ſoli actorum magiſtro.ibi. num.122 263

Appellatio fit etiam per verba ſubmitto me protectioni talis iudicis ibi. num.123 eodem.

Appellatio à diffinitiua, poteſt viua voce incontinenti fieri: ex interuallo verò nõ niſi in ſcriptis.ibi. nume.124 eodem.

Appellatio quando dicatur fieri incontinenti:& quando ex interuallo. ibi. nu.125 eodem.

Appellatio in ſcriptis,qualiter & quando dicatur fieri.& an ſufficiat comparere in iudicio: & notario dicere: ſcribe qualiter ego appello à tali ſententia ex tali cauſa.ibi.num. 127. & num.129 264

Appellatio viua voce,quç incontinenti fit,debet fieri iudice præſente,& pro tribunali ſedente aliâs non valet ibi. num.128 eodem.

Appellatio ſemper poteſt fieri in cauſis breuioribus,viua voce, etiam ex interuallo.ibi.nu.131 eodem.

Appellatio à diffinitiua, ex nouis actis poteſt iuſtificari.ibi num.149 267

Appellatio à diffinitiua, cauſas grauaminis continere debet in omnibus caſibus,in quibus appellatio eſt prohibita.à lege,vel ab homine.ibi. nume.43 266

Appellatio à ſententia lata in cauſa conuentionis,non impedit iudicium procedere in cauſa reconuentionis: de qua tam citò liquere non potuit. in iiij.par.vj.diſt.nu.9 64

Appellatio extraiudicialis,in quibus differat à iudiciali.in d.iiij.par. vj. diſt. nu.18 66

Appellatio extraiudicialis an requirat expreſsionem cauſæ grauaminis. in vj.par.ver.appellatio.numero. 146 267

Appellatio extraiudicialis, quæ fit in cauſa beneficiali,habet vim citationis. & eſt mirabilis effectus. ibi. nume.268 282

Appellatio quælibet, eſt communis vtriuſque partis in tantum, quòd licet appellatus non poſsit per ſe appellare:poteſt tamẽ appellationi aduerſarij inhærere ibi.nu.271 283

Appellatio admiſſa à iudice cum clauſula: ſi & in quantum.an habeatur pro admiſſa,vel non admiſſa.ibi.numero:200 272

Appellatio hodie infra decem dies fieri debet, ſiue fiat à diffinitiua, ſiue ab interlocutoria.& à quocunq; grauamine & actu,etiam extraiudiciali. ſed de iure digeſtorum breuius tempus erat.& currunt iſti decem dies à die ſcientię.vnde eſt tempus vtile.in principio.ibi.nu. 202.cum ſeq. 273
Appellatio etiam poſt decem dies fieri poteſt, quando ſententia grauamen ſucceſsiuum continet.ibidem.numero.205 eodem
Appellatio præſentari poteſt etiam die feriato ad honorem Dei. ibi.numero.206 eodem
Appellatio nomine alieno ſine mandato facta. ratificari debet per dominum infra decem dies,à die ſcientiæ: aliâs non valet.ibi.nu.207 eodem
Appellatio,eſt defenſio:quę datur oppreſſis contra iniuriam iudicis.& omnibus eſt permiſſa.ibi.nu.236.fo.278. & nume.329 287
Appellatio poteſt fieri ab arbitris iuris:& ad quem appelletur.in iiij.par. vj.diſt.nu.13.fol.65.& in vj.par.ver. appellatio.nu.262.cum ſeq. 281
Appellatio fit à minori iudice,ad maiorem:non econtrà.in vj.par.ver.appellatio.nu.3 252
Appellatio à grauamine illato & inferendo,fieri poteſt.ibi.nu.4 eodem
Appellatio à diffitiua,ſuſpendit iuriſdictionem iudicis à quo.Idem,pendente decendio dato ad appellãdum.ibi. nu.160.& nu.162 268
Appellatio viua voce facta,cum reſeruatione appellandi in ſcriptis.& appellatur in ſcriptis,quæ proſequenda ſit.ibidem.nu.132.&.nu.133.vſq;.ad nu.140 265
Appellatio non ligat manus iudicis,in omnibus caſibus.in quibus appellare non licet ibi.nu.172 269
Appellatio à poſſeſſorio,non tardat executionem.ibi.num.173 eodem
Appellatio à decreto affirmatiuo, non impedit executionẽ.ibi.nu.174.fol. eod.& nume.310 286
Appellatio iudicis in ſyndicatu,nõ impedit excuſsionem.ibi. num.139.fo. 266.&.nume.291 284
Appellatio non eſt permiſſa,à pronuntia de exequendo.ibi.nu.249 279
Appellatio licet tertiò fieri non poſsit. poteſt tamen de vtilitate dici.& ſuccumbens ſuper iſta nullitate, poteſt iterum appellare, tanquam à nouo grauamine.ibi.nu.272 283
Appellatio eſt regulariter permiſſa ab omnibus iudicibus. nec facit iudici iniuriam,qui appellat.ibi.num.235. cum pluri.ſequent. 278
Appellatio non permittitur à ſententia præfecti prætorio.ibi.nu.239 eod.
Appellatio ad ſuperiorem,valet:obmiſſo medio,ſi non opponitur.ibi.num. 362 291
Idem,quando ita extat conſuetudo.ibi. nu.263 eodem
Idem, quando medius eſt inhabilis vel ſuſpectus.ibi.nu.264 eodem
Appellatio debet fieri ad ſuperiorem proximum:non autem ad diſtantem, obmiſſo medio.ibi.nu.35 290
Appellatio per ſcholarem poteſt fieri ad principem,obmiſſo medio. & ab omni grauamine appellare poteſt. ibidem.nume.361 eodem
Appellatio fit ad papam à ſententia arbitrorum electorũ in caſu ſuſpicionis. vel quando epiſcopus litigat cum

cum ſuo ſubdito.ibi.nu.365 291
Appellatio ab iniuſto decreto decurionum fit ad capitaneum ciuitatis.ibi. nume.384 292
Appellatio fit ad epiſcopum à iudice laico pronuntiante ſe competentem in cauſa ſpirituali.ibi.nu.386 eod.
Appellatio ab interlocutoria deuoluit cauſam principalem coram iudice appellationis,quando pronuntiando bene appellatum,interlocutoriã retractauit.in iiij.par.vj.diſt.nu.17 66
Appellatio ab interlocutoria lata in poſſeſſorio,de iure ciuili poteſt fieri: ſed à diffinitiua nõ appellatur.& quę ſit ratio.in iiij.par.ix.diſt.nu.45. fol. 90.& in vj.par.ver. appellatio. num. 294.cum trib.ſeq. 285
Appellatio ab interlocutoria,ſemper in ſcriptis fieri debet.in d. ver. appellalatio.nu.226 264
Appellatio ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ,fit,ſicut à diffinitiua viua voce incontinenti, & ſine expreſsione cauſæ grauaminis ibi. nu. 130.fol.264 & num.145 267
Appellatio ab interlocucoria cõtinere debet cauſas grauaminis in ſpecie nominatas,& non in genere.nec per relationem ad proceſſum,& coram iudice,à quo omnes cauſæ exprimi debent:etiam ſi notoriæ ſint.in vj.part. ver.ſententia.nume.18.fo.233.& in d.vj.par.ver.appellatio.nu.141 266
Appellatio ab interlocutoria, valet, ſine cauſa grauaminis,quando dicta cauſa in mero iure conſiſtit.in d.ver. appellatio.nu.144 267
Appellatio ab interlocutoria iuſtificatur ex eiſdem cauſis antiquis, ſed à diffinitiua etiã ex nouis.ibi nu. 147 & num.149 267
Appellatio ab interlocutoria contra cõtumacem, poteſt ex nouis cauſis & ex nouis probationibus iuſtificari. ibi.nu.157 268
Appellatio ab interlocutoria non ſuſpendit manus iudicis ante inhibitionem:& poteſt procedere vſq; ad diffinitiuam,parte nõ citata.ibi.nu.191 fol.270.& 271.num.196 271
Appellatio ab interlocutoria impedit proceſſum ad vlteriora, quando iudex à quo, detulit appellationi. ibi. num.198 eodem.
Appellatio ab interlocutoria, ſuſpendit executionem, quando ſententia continet grauamen irreparabile.ibi. nu.201 272
Appellatio ab interlocutoria non eſt permiſſa de iure ciuili.Secus de iure canonico. ibi.nu.292 285
Appellatio ab omni interlocutoria, eſt permiſſa in omnibus caſibus,in quibus non eſt permiſſum appellare à diffinitiua.& quæ ſit ratio. ibi. num. fol.355 290
Appellatio ab interlocutoria, efficitur deſerta, eo ipſo, quòd non admittitur. & appellans non appellat iterum à non admiſsione. ibi. nume. 410 295
Appellatio ab interlocutoria, quòd ſit fienda in ſcriptis.in vj.part. ver. ſententia.nu.18 233
Appellatio in factis notorijs non impedit executionem.ibi.nu.175 269
Appellatio in factis notorijs,nõ admititur:niſi inferatur cauſa ratiõabilis. ibi.nu.282 284
Appellatio à iure prohibita non ſuſpendit effectum ſententiæ, niſi appellans

pellans aliquam iuſtam cauſam alle garet.ibi.nu.171.& ſeq.fol. 269.
Appellatio non admittitur in crimine falſæ monetæ.ibi.nu.283 284
Appellatio in crimine raptus virginis, non admittitur.ibi.nu.284 eod.
Appellatio non admittitur latroni inſigni,& famoſo, vel alicuius factionis actori.ibi.nu.285 eodem
Appellatio non admittitur in crimine læſæ maieſtatis.ibi. eod.
Appellatio in crimine ſimoniæ,nõ admittitur.ibi.nu.287 eod.
Appellatio non eſt permiſſa condemnato de hæreſi.ibi.nu.288 eod.
Appellatio in cauſa poſſeſſorij fieri nõ poteſt ad effectum retardandæ executionis & hoc de iure ciuili. Secus, de iure canonico. Idem intellige, à diffinitiua. Secus de iure canonico. ibi.nu.294 cum trib.ſeq. 285
Appellatio in poſſeſſorio, valet & ſuſpendit executionẽ,quando eius grauamen nõ poteſt reparari in petitorio. Idem, quoad fructus & expenſas,& intereſſe, quia impedit executionem.ibi.nu.298 & 299. eod.
Appellatio in poſſeſſorio, valet:quãdo aliquis iniuſtè & ſine cauſa priuatur poſſeſſione.Idem,quando eſt magni præiudicij:vt quia eſt difficilis probatio in petitorio:& tunc ſuſpendit executionem.ibi. num. 300 & 301 eodem
Appellatio in poſſeſſorio, valet,quãdo miſſus in poſſeſſionem lucratur fructus.ibi.nu.302 486
Appellatio fieri non poteſt ab actu, quem quis ſemel approbauit.ibi.numero 306 eodem
Appellatio non admittitur in caſibus requirentibus celeritatem . ibi . numero 319 287
Appellatio friuola eſt ab omni actu prohibita.& qui friuolè appellat, poteſt vt contumax excommunicari.& alias pœnas patitur,de quibus plenè. ibi.nu.334 288
Appellatio generalis ab omni grauamine quod poſſet alicui irrogari, nõ valet.ibi.nu.343 289
Appellatio non permittitur ab actu ſecundum leges facto.ibi.nu.345 eo.
Appellatio non eſt permiſſa à decreto, quòd quis fuit habitus pro confeſſo, ex eo quia voluit ſe examinare, vt principalem.ibi. eod.
Appellatio in cauſa feudali, an dicatur deſerta ob non perſecutionem infra quinquaginta dies, ſecundum conſt. Regni.in iij.par.nu.89 27
Appellatio quando pronuntiatur deſerta,citatio partis non requiritur.in d. ver.appellatio.nu.192 271
Appellatio an dicatur deſerta per lapſum anni primi,& ſic primi fatalis, vt poſſit iudex ſententiam exequi. ân verò debeat expectare ſecundum annum.ibi.nu.220 275
Appellatio deſerta efficitur etiam elapſo termino breuiato ſtatuto per iudicem ad proſequendum.ibi.nu.224 fol.276& nu.491 294
Appellatio deſerta per decurſa fatalia, nec impetratione reparari poteſt.ib. nu.228 277
Appellatio cenſetur deſerta eò ipſo, quòd appellans litigat coram iudice à quo.videlicet, quando facit actum incompatibilem cum appellatione. ibi.nu.331 287
Appellatio in dubio debet pronũtiari, quòd

quòd nõ ſit deſerta.ibi.nu.397 293
Appellatio deſerta efficitur ob nõ pro ſequutionem infra legitima tempora.ibi.nu.399 eodem
Appellatio efficitur deſerta, ſi appellãs non præſentat proceſſum iudici ad quem,infra quinquaginta dies: Verũ in ſacro cõcilio eſt ſtylus ex eiſdem actis, etiam poſt quinquaginta dies. ibi.nu.400. 293 & 294
Appellatio in cauſis beneficialibus, nõ efficitur deſerta per lapſum termini dati à iudice, nec vnquã eſt deſerta, quoad iudicem.ibi.nu.404 294
Appellatio non efficitur deſerta per lapſum quinquaginta dierum, quando appellans ſuam fecit diligentiam. & per iudicem ſtetit:ſed ceſſante impedimento deſeritur, ſi non ſolicitat. ibi.nu.403 & 408 eod.
Appellatio an & quando efficiatur deſerta ob non petitionem apoſtolorum.ibi.nu.405 eod.
Appellatio deſerta efficitur,appellante non comparente in die ſtatuto per iudicem ad recipiendum apoſtolos: etiam ſi iudex nõ venerit ad locum. ibi.nu.409 295
Appellatio cenſetur deſerta eò ipſo, quòd appellans aliquid contra aduerſarium innouat: vt quia ipſum ſpoliat.ibi.nu.411 eod.
Appellatio efficitur deſerta eò ipſo, quòd appellans accipit terminum ad ſoluendum.ibi.nu.412 eod.
Appellationis interponendæ tẽpus decem dierum, prorogare non poſſunt partes neq; iudex.ibi.nu.230 277
Appellationis cauſa incipit ab apertura proceſſus.vnde in ea non requiritur libellus,nec litis conteſtatio.ibi. nume. 234 eod.
Appellationi poteſt tacitè & expreſsè renũtiari,etiam infra decem dies. & per dictam renuntiationem non poteſt quis vlteri⁹ appellare.quod probat per plura exẽpla.ib.n.330 287
Appellationi renuntiare videtur is, qui poſt eam interpoſitam litigat corã iudice à quo,ibi.nu. 331 287 & nume.413 295
Appellationi renuntiari non poteſt,nolente appellato.ibi.nu.333 288
Appellationem deſertã fore quis iudex pronuntiet.ibi.nu. 189. fo.270 & nume.398 293
Appellatione deſerta, quæ practica ſeruatur in Regno circa literas obtinendas & decretum pro executione. ibi.nũ.192 271
Appellatione deſerta poteſt peti reſtitutio in integrum infra quadrienniũ per illas perſonas,quibus datur reſtitutio.ibi.nu.402 294
Appellatione deſerta fit executio, ac ſi nunquam eſſet appellatum. ibi. numero 188 270
Appellationem eſſe deſertam poteſt iudex pronuntiare ex officio abſq; exceptione.ibi.nu.398 293
Appellationẽ prohibentes leges omnes ſunt odioſæ & reſtringendæ.ibi. numero 356 290
Appellationẽ tenetur iudex admittere: aliàs punitur.ibi.nu.388 292
Appellatione pendente iudex non innouat contra appellantẽ:ſed ſic contra tertium.nã pendente appellatione vnius ex reis debendi poteſt alius conueniri.ibi.nu.163 268
Appellatione pendente poteſt iudex compellere litigantem ad cauendũ. ibid.

ibid.nu.16 fo.eod.
Appellatione pendente poteſt patronus, qui appellantem præſentauit in beneficio aliũ præſentare. & iudex à quo, illum admittit.ibi.nu.165 eod.
Appellatione pendente capi poteſt debitor de fuga ſuſpectus. ibi. numero 166 269
Appellatione pendente à ſententia excõmunicationis poteſt iudex à quo innouare:& hoc quando lata eſt ſententia. Secus, ſi quis appellat à futuro grauamine. quia excõmunicatio poſteà lata eſt ipſo iure nulla.ibi.nu. 167 & 170 fol.eod & nu.340 289.
Appellatione manifeſtè friuola & fruſtratoria contra leges interpoſita, poteſt iudex innouare & procedere ad executionem.ibi.nu.171 269
Appellatione pendente poteſt iudex ſequeſtrare fructus.ibi.nu.177 eod.
Appellatione pendente poteſt nihilominus carceratus detineri.ibi. numero 178 270
Appellatione pendente poteſt iudex excommunicatum abſoluere.ibid. numero 180 eodem
Appellatione pendẽte poteſt iudex innouare pro appellãte.ib.nu.181 eo.
Appellatione pendẽte poteſt iudex beneficiũ ſequeſtrare.ibi.nu.182 eod.
Appellatione pendente, iudex attentata per appellantem poteſt reparare. ibid.nume.183 eod.
Appellatione pendẽte poteſt iudex ponere ſubſtitutum in beneficium, in contumaciã beneficiati reſidere nolentis.ibi.nu.184 eodem
Appellatione pendẽte poteſt iudex attentare omnia illa, quæ tendunt in faciliorem exitum cauſę appellationis.ibid.nu.185 eod.
Appellatione pendente poteſt fieri taxatio expenſarum.ibi.nu.186 eod.
Appellatione pendente poteſt adminiſtrator loci pij compelli ad reddendum rationes.ibi.nu.187 eod.
Appellatione pendente fit executio, ac ſi nunquã eſſet appellatum. ibid. numero 188 eodem
Appellatione pendente poteſt iudex à quo, ſtatuere terminum appellãti ad proſequendum. & qualem terminũ. & ad quid poſsit illum ſtatuere. ibi. nu.194 fol.271 & nu.224 276
Appellatione pendẽte, poteſt iudex examinare teſtes ſenes & valitudinarios, ad perpetuam rei memoriam. ibi.nu.195 271
Appellationum tempora inducta per conſtit.Regni, ſcilicet quinquaginta dierum, an ſeruentur, quando appellatur ab interlocutoria.ibid.nu. 132 vbi tenet quòd non.fol.264 & 265
Appellationum tempora breuiari poſſunt per iudicem à quo: & per iudicem ad quem.ibi.nu.194 271
Appellationum tempora in proſequendo, quæ ſint.& quid ſeruetur de iure communi. & quid per conſtitutionẽ Regni.ibi.nu.217 274
Appellationum tempora inducta per conſtitutionem Regni nõ procedũt in curia eccleſiaſtica.ibi.nume. 218 fol.274
Appellationum tempora an poſsint de conſenſu partium prorogari.ibi.numero.225 & 226 276
Appellationum tempora, an ſuſpendantur per compromiſſum.ibid.nu. 225 & nu.231 278
Appellationum tempora elapſa, faciũt in to

in totum perire ius partis.ibi. nume. 227 277
Appellationum tēpora quandoq; prorogari petuntur:& quandoq; reparari.& qualiter differant iſta duo verba.ibi.nu.228 eodem
Appellari an poſsit à ſubdelegato ad principem delegantem, obmiſſo ſub delegante.in iiij.par.v.diſt. num. 27 fol.57 & in vj.par.verſi. appellatio. numero 359 & 367 291
Appellari an & quando poſsit à ſententia lata in poſſeſſorio. in iiij. par.ix. diſt.nu.44 90
Appellatur ad iudicem eccleſiaſticum, quando iudex laicus ſimul cum clerico pronuntiat.in iiij.par. xj. diſtin. nu.20 fol.99 & in vj.par.ver.appellatio.nu.381 292
Appellari poteſt à diffinitiua ſentētia, etiam ſi ſit iuſtè lata.in vj.par.ver.appellatio.nu.148 267
Appellari poteſt à ſententia, per quam pronuntiatur appellationē eſſe deſertam.ibi.nu.190 278
Appellari debet infra decem dies, etiā à ſententijs, quæ nō trāſeunt in rem iudicatam:vt deuoluatur cauſa ad ſuperiorem. aliâs ſolùm habet locum querela.ibi.nu.103 260
Appellare debet infra decē dies is, qui deſcribitur in libelllo collectarum. aliâs ſuam perdit immunitatem: & tenetur ſoluere.ibi.nu.314 286
Appellari debet iure digeſtorum &. C. in cauſa propria infra biduum, in aliena intra triduū.ibi.nu.203 272
Appellari poteſt ab omnib9 iudicibus. nec iniuriam facit iudici appellans. ibi.nu.235 278
Appellari poteſt à ſentētia iudicis prorogati vel dati de conſenſu partiū. ibi.nu.245 279
Appellari an poſsit à ſententia arbitri. & quid in arbitratore.ibi.nu.215 cū plur.ſeq. eod.
Appellatur hodie in regno ab arbitris iuris inter coniunctos electis ad iudicem loci.ibi.nu.262 281
Appellari poteſt ad papam ab omnibus ſententijs manifeſtam iniquitatem continentibus ſupremorum iudicū. ibi.nu.265 282
Appellari poteſt à vicarijs ſupremorū iudicum,quanuis ab ipſis principalibus appellari nequeat. ibi. numero 266 eodem
Appellari poteſt non ſolùm ab actibus iudicialibus, ſed etiam extraiudicalibus factis tam à iudice,quā à parte. ibi.nu.267 eod.
Appellari poteſt tertiò, quando per tertiam ſentētiam infertur nouum grauamen.ibi.nu.270 fol.282.Item poteſt tertiò de nullitate dici.& ſi ſuccumbit in nullitate,poteſt iterum appellare.ibi.nu.271 283
Appellari poteſt à ſententia ſequeſtri. ibi.nu.296 285
Appellatur à poſſeſſorio de iure canonico.nu.295 eod.
Appellari quòd poſsit in poſſeſſorio, quando magnum eſt prędiudicium,vt quia eſt difficilis probationis in petitorio, & tunc ſuſpendit executionem.ibi.nu.301 285
Appellari poteſt à poſſeſſorio iuſto. ibi.nu.303 286
Appellari poteſt à ſententia dolo iudicis ſuper poſſeſſorio lata.ibi.numero 304 eod.
Appellari poteſt, quando de poſſeſſorio

rio tractatur,per viam contractus:& non per momentaneum iudicium. ibi.nu.305 eod.
Appellari poteſt à correctione per clericum ſecularem.ibi.nu.323 287
Appellari poteſt à iudice habente poteſtatem iudicandi ſecundum eius arbitrium.ibi.nu.353 290
Appellatur à quocunq; principe ad papam,obmiſſo medio,de iure canonico.ſed de iure ciuili, non appellatur ad principem obmiſſo medio.ibi.nu. 358 eodem
Appellatur ad legatum papæ:& etiam ad patriarcham obmiſſo medio. ibi. nume.360 eodem
Appellatur ad ſuperiorem obmiſſo medio quando medius eſt inhabilis,vel ſuſpectus.ibi.nu.364 291
Appellari hodie poteſt in regno à quocunque iudice,ad regem:vel ad magnam curiam,vicariæ obmiſſo medio.ibi.nu.366 eod.
Appellari poteſt ad principem,obmiſſo medio,à ſubdelegato principis,quando ſubdelegatus nihil ſibi reſeruauit.aliâs ſecus.ibi.nu.367.fo.eod.& nu.375 292
Appellari poteſt obmiſſo medio,quando proximus ſuperior eſt impeditus, vel cum inferior, à quo appellatur, iudicauit.ibi.nu.368 291
Appellari poteſt à vicario principis,ad ipſum principem.ibi.nu.372 eod.
Appellari poteſt à delegato epiſcopi, ad vicarium ſuum.ibi.nu.374 eo.
Appellatur ad delegantem à ſententia delegati.& non ad alium ſuperiorem ibi.nume. 375.292. Quid autem de ſubdelegato.ibi.nu.376 eod.
Appellatur ad Papam,obmiſſo medio, vacante imperio.ibi.nu.377 292
Appellatur ad decuriones ciuitatis,quãdo abeſt iudex appellationis.ibi.nume.378 eodem
Appellatur ad delegantem laicum,quãdo cauſam cõmiſit epiſcopo:non autem ad papam.ibi.nu.380 eod.
Appellari poteſt ad magnam curiam vicariæ ab omnibus ſententijs omniũ iudicum ordinariorũ Regni:& etiam à delegato regis.ibidem nume. 387 fol. eodem
Appellari poteſt à vicario ad epiſcopũ, in his,quæ ſunt ſibi ſpecialiter cõceſſa:non de iure cõmuni.in iiij.par.v. diſt.nu.16 56
Appellari poteſt ab immoderata taxatione expenſarum in.vj.par.verſ.executio.nu.22 298
Appellari nõ poteſt à vicario generali, ad epiſcopum.Secus à vicario foraneo,& rurali.in.iiij.par.v.diſt.nu.15. fo.56.& in verſ.appellatio.in.vj.par. nu.369.& 370 291
Appellari non poteſt ad papam à ſubdelegato, quando ſubdelegans aliquid ſibi reſeruauit:ſed debet appellari ad proximum ſubdelegantem.Et hoc procedit,ſi excipiatur. aliâs ſecus.in vj. par. ver. appellatio. numero 359. folio 290
Appellari non poteſt ad delegãtem,qui ob ſuam ſuſpicionem delegauit.ibi. nume.376 292
Appellari nõ poteſt à ſentẽtia principis non recognoſcentis ſuperiorem.ibi. nume.237 278
Appellari non poteſt à ſententia præfecti prætorio.ibi.nu.239 eod.
Appellari non poteſt à ſententia ſacri concilij.ibi.nu.240 239

Appellari non poteſt à ſenatoribus.ibi.nu.242 eod.
Appellari non poteſt à ſententia Ducis Venetiarum.ibi.nu.243 279
Appellari non poteſt,ab epiſcopo prorogato.ibi.nu.244 eod.
Appellari non poteſt à iudicio ſortis.ibi.nu.246 eod.
Appellari non poteſt à mero executore.ibi.nu.248 eod.
Appellari non poteſt hodie ab arbitri ſententia.ibi.nu.259 281
Qnod limita,vt ibi.nu.261.& numero.263 eod.
Appellari non poteſt à iudice,qui reuo cauit grauamen,quod fuerat comminatus.ibi.nu.264 282
Appellari non poteſt tertiò ſuper eiſdem,qui in duplici appellatione ſuccubuit.ibi.nu.269 eod.
Appellare non poteſt verus contumax ibi.nu.273 283
Appellare non poteſt notoriè criminoſus.ibi.nu.176 269
Appellare non poteſt contumax peremptoriè citatus ad audiendā ſententiam.ibi.nu.275 283
Appellare non poteſt cōuictus,& ſponte confeſſus.Secus,ſi ſit cōuictus,ſed non confeſſus,vel confeſſus,non tamen ſponte,ſed formidine tormentorum.ibi.nu.281. eod.
Appellare non poteſt condemnatus pro debito publico ſeu fiſcali:niſi quando fiſcus tractat de lucro.ibi.numero.289 284
Appellare non poteſt officialis pro malè geſtis à ſuo iudice condemnatus.ibi.nu.290 eod.
Appellare non poteſt officialis in ſyndicatu condemnatus.ibidem numero.291 eod.
Appellari non poteſt ab interlocutoria de iure ciuili.Secus,de iure canonico.ibi.nu.292 285
Appellari nō poteſt in cauſa,vbi de decima agitur.ibi.nu.293 eod.
Appellari non poteſt à iudice retardante cauſam expedire:ſed ſolùm datur recurſus per viam querelæ.ibi.numero.107 261
Appellari non poteſt,quando creditor hypothecaria agit.& qualiter.ibi.nume.307 286
Appellari quòd non poſsit à ſententia lata in Saluiano interdicto.ibid. nume.309 eod.
Appellari non poteſt à decreto aſsiſtentiæ.Idem in omnibus decretis affirmatiuis ad effectum retardandæ executionis ſed poteſt de nullitate dici. & quæ ſint iſta decreta,ibidem numero.310 eod.
Appellari nō poteſt à pronuncia de aperiendo teſtamento.vel de mittendo ſcriptum hæredem in poſſeſsionem. ibi.nu.311 eod.
Appellari non poteſt à ſentētia lata in interdicto,quorum bonorum.ibi.nume.512 eod.
Appellari non poteſt à noīatione publici muneris vtilitate priuati.Secus, ſi eſt publicum etiam vtilitate:quia poteſt appellari.ibi.nu.313 eod.
Appellari non poteſt in cauſis minimis & breuioribus.& præſertim in Regno in cauſis duarum vnciarum.ibid. nu.315 eod.
Appellari non poteſt à ſententia excommunicationis vel interdicti.ibidem nume.167.folio.289.& numero.340 269

Appellari

Appellari non poteſt à ſententia abſolutoria lata in cauſa criminali ex mero officio vel ad denunciam.ibid.numer.317 287
Appellari non poteſt à ſententia torturæ,in caſu quo conſtat per vnum teſtem de viſu & publicam famam.ibi. nu.318 eod.
Appellari non poteſt à condemnatione ſuper actione ad exhibendum.ibid. nu.320 eod.
Appellari non poteſt,quando cauſa deciſa eſt per iuramentum delatum,vel relatum,ibi.nu.321 eod.
Appellari non poteſt à correctione abbatis per clericum regularem.ibid. nu.322 eod.
Appellari non poteſt, quando cauſa commiſſa eſt per,principem appellatione remota.& qualiter hoc procedat.ibid.nume.325.cum quatuor ſequen. eod.
Appellari non poteſt à iuramento in litem de iure ciuili.Secus,de iure canonico.ibi.nu.339 288 & 289
Appellari non poteſt à ſententia nulla. ibi.nu.341 289
Appellari non poteſt à mandato, quòd quis in ſua eccleſia reſideat.ibid.nume.344 eod.
Appellari non poteſt à iudice iuris diſpoſitionem exequente:niſi cauſa rationabilis exequatur.ibi.nume.345. & 349 eod.
Appellari non poteſt à breuitate termini,ad probãdum in cauſa feudali.ibi. nu.346 eod.
Appellare non poteſt conuictus de furto manifeſto. ibidem numero. 348 eod.
Appellare non poteſt de crimine punitus legitima pœna:quia confeſſus eſt delictum.ibi nu.349 eod.
Appellari non poteſt à mandato facto, vt quis declaret an ſcriptura ſit ſua. ibi.nu.350 eod.
Appellari non poteſt à reuocatione delegationis cauſæ.nu.ibi.351 eod.
Appellari non poteſt ab eo,cui eſt commiſſa cauſa,ſecundum eius conſcientiam.Et quid ſi cauſa committatur arbitrio alicuius.ibi.nu.352 290
Appellari non poteſt ab omni actu à lege in poteſtate iudicis commiſſo: & non in neceſsitate.ibi.nu.353. eo.
Appellari non poteſt à vicario ad eum, qui eum dedit vicarium:ſed ad ſuperiorem ipſius dantis.ibi.nu.369 291
Appellari non poteſt ab executione,niſi modus exequẽdi excedatur.in vj.par. ver.executio.nu.55 301
Appellans in caſu prohibito, deuoluit cauſam iudici ad quẽ,vt ſi videt grauamen,poſsit illud corrigere:non tamen ligat iudicem à quo.in vj.parte ver.appellatio.106 260
Appellans apoſtolos, inſtanter petere debet.aliâs non valet appellatio.ſed hodie in Regno non requiritur inſtanter.ibi.nume.119.fo.262.& numero.405 294
Appellans ad vnum iudicem permittitur variari & appellari ad alium,infra.x.dies.& prima appellatio reuocata cenſetur.ibidem numero.134. & 139 265
Appellans producere non poteſt teſtes ſuper eiſdem articulis:ſed ſolùm ſuper nouis depẽdentibus à veteribus, & ſolùm ſuper re in cauſa principali deducta:non autem ſuper alia.ibid. nu.150.& 151 267

Appellans eandem rem ex noua cauſa, proſequi poteſt.ibi.nu.151 eod.
Appellans ab interlocutoria non eſt vlterius citãdus ad actus,quos facit iudex procedens ad ſententiam antè, quàm ſibi inhibeatur.in vj.par.ver.citatio.nu.33.164.112.& in verſi.appellatio,nu.160 268
Appellans ab interlocutoria nouas ꝓbationes producere poteſt ſuper cauſa antiqua expreſſa in appellatione probationem in facto requirẽte.ibi. nu.153 fol.267.& 268
Appellans ab interlocutoria,poteſt ſe iuſtificare ex noua cauſa,quæ ſibi de nouo ſuperuenit.ibi.nu.154 268
Appellans ab interlocutoria nouas cauſas coram iudice appellationis deducere poteſt,quando ad illas per iudicem à quo, non fuit admiſſus.ibi. nu.155 eodem
Appellans à diffinitiua, poteſt in eadem appellatione deducere grauamen ſibi illatum per interlocutoriam, etiam ex nouis cauſis. ibi.nume.156 eodem
Appellans ab interlocutoria continente grauamen irreparabile, poteſt iuſtificari ex nouis probationibus.ibi. nume.158 eodem
Appellans ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ,poteſt per acta noua iuſtificare.ibi.nu.159 eodem
Appellans, infra decem dies apoſtolos petere debet,de iure cõmuni.Secus, per conſtitutionem regni.ibi.nume. 208.& 210.fo.273.nu.405. 294
Appellans impeditus proſequi, an debeat proteſtari de impedimento: vt reſtituatur ſibi tempus. ibi.nu. 219. & nu.222 275
Appellãs temerè & friuolè,iniuriam iudici facere dicitur.Secus, ſi iuſtè.ibi. nu.337 288
Appellans, qui nihil produxit in cauſa principali, non auditur:niſi refectis expenſis.ibi. nu.342 289
Appellans impeditus à iudice,qui voluit infra terminum literas expedire,poteſt appellationem proſequi,vltra terminum decurſum. ibi. nume. 403 294
Appellans quos actus implere debet,vt appellatio non efficiatur deſerta.ibi. nu.406 eodem
Appellatus an cauſam appellationis proſequi poſsit:ſi appellans non proſequitur:& infra quod tempus.in vj. par.ver.appellatio.nu.233 278
Arbitramentum,eſt quædam trãſactio. in iiij.par.14.diſt.nu.3 107
Arbitria redacta ſunt ad inſtar iudiciorum in vj.par.ver.confeſsio.num. 31.in fi. 205
Arbiter,qui vt arbitrator procedere poterat, ſi cœpit procedere,vt arbiter: & poſtea inordinatè proceſsit,an proceſſus valeat.in 4.par.ix.diſt.nume. 89. 94
Arbiter & arbitrator, quomodo differant.in 4.part.14.diſtinct. nume.2. &.3 106
Arbiter iuris quis dicatur. ibi.nume.3. &.4 107
Arbiter poteſt ſibi eligere locum honeſtum, vbi curiam regat.in vj. part. ver.ſententia.nu.80 14
Arbiter ſententiã ſuam non exequitur: ſed iudex ordinarius. in vj.par.ver. executio.nu.5 297
Arbitri iuris ſententia appellatur.in vj. par.ver.appellatio.nu.261 281

Arbitri quando plures ſunt, non poteſt vnus ſine alio procedere: in.4.par. quinta diſt.nu.31 58
Arbitri iuris, an habeant ordinariã vel delegatam poteſtatem: & ad quem appelletur ab illis.in iiij.par.vj.diſt. nu.13.fo.65.& in vj.par.ver.appella tio.nu.262 271
Arbitri poſſunt eligi per iudicem, quãdo partes ſunt diſcordes, in vj.part. ver.compromiſſum.nu.12 189
Arbitri electi ſecũdum Regiam pragmaticam, dicuntur arbitri iuris & qualiter ab eis appelletur & ad quẽ in vj.par.ver.appellatio. nume.262 fo. 281
Arbitri eliguntur, quando epiſcopus cũ ſubdito ſuo litigat.& ab eis ad papã appellatur. Idem, quando appellatur ab arbitris electis ſuper recuſatione ſuſpecti.ibi.nu.365 291
Arbitrorum ſententiæ hodie in Regno reuideri poſſunt, per iudicem loci, via reclamationis.ibi.nu.263. 282
Arbitrorum ſententia, an & quando ſit emologabilis: & an producat actionem.& an ab ea appelletur. Et quid in arbitratore, vel arbitro iuris. & de intellectu l.cùm anteà.C.de arbitris. ibi. nume. 251.457.& 260. fol. 280.& 281
Arbitrorum tres dicuntur eſſe ſpecies. Et qui ſunt.in 4.par.xiiij.diſt.numero 2. 106
Arbitratoris & non arbitri ſententia ſubiacet reductioni ad arbitrium boni viri.in vj.par.ver. appellatio. nu. 256 286
Arbitraria pœna punitur homicidium: culpa commiſſum.in 4.part.j.diſtin. nume.60 46
Reliqua vide infrà in litera.P.in ver. pœna arbitraria.
Archidiaconus abſente epiſcopo, vicarius eſt epiſcopi ipſo iure.in 4.par. 5.diſtin.nu.7 55
Aromatarius miſcens farinam fabarum in cera, poteſt puniri per iudicẽ eccleſiaſticum.in 4.par.xj.diſt.nume. 28 100
Argumentum de emphyteoſi ad feudum, valet.& econtra.in iij.par.num. 87 27
Argumentum à contrario ſenſu, non ſumitur in vſibus feudorum.ibi.nume. 91 28
Argumentum à contrario ſenſu coniectura & ſubauditus intellectus dicitur.ibi.nu.92 eodem
Argumentum ſumitur à contrario ſenſu, in ſtatuto diſponente ſuper caſu non prouiſo à iure communi.ibi.nume.123 33
Argumentum de perſonis ad res, & ecõtrà, validum eſt.in 4.par.prima diſt. nu.16 40
Argumentum de pacto ad ſtatutum, an valeat.in 4.par.xvj.diſt. nume.64.& 69 115
Articulus de proprietate, an admittatur, quando poſſeſſorio recuperandæ agitur.in 4.part.vij. diſtin.nume. 19 78
Articulus, poſitio & capitulum, quid ſint. & qualiter inter ſe differant.in vj. par. ver. poſitio. nume. 1.2.& 3. fo. 206
Articulus, repulſæ, dicitur impertinens, in articulis principalibus.& ideò nõ debet admitti: niſi ex ſola cauſa inimicitiæ.in vj.par.ver.repulſa.nume-ro.8 225

Articuli præſentari poſſunt,etiam die, quo curia non regitur: dummodo non ſit dies feriatus:& ſoli magiſtro actorum ſine iudice præſentari poſſunt.& an eorum copia parti dari debeat.in vj.par.verſicu.poſitio.nume. 20 fol.201
Articuli & poſitiones fiunt in eodem termino in cauſis ſummarijs.ibi.nume.3 200
Reliqua vide infrà in litera.C.in verſi. copia & in litera.D.in ver.Delegatus In litera.P.in ver.poſitio.& in litera.R.in ver.Repulſa.
Articulans non cenſetur fateri, quod narrat in articulis.Secus in poſitionibus.in vj.par.ver.poſitio.nu.7 200
Aſſaſsinus clericus, ipſo iure cenſetur degradatus. & punitur per iudicem laicum.in 4.par.xj.diſt.nu.50 102
Aſsiſtentia contra tertium poſſeſſorem.petitur condictione ex.l.fi.C.de acqui.poſſeſſ.& peti poteſt vſque ad xxx.annos.Secus,quando agitur hypothecaria.in 4.par.vij.diſt.numero. 51 82
Aſsiſtentia vigore inſtrumenti, quando & qualiter petatur. & quæ actio cenſeatur intentata, & quis ſit eius effectus.in vj.par.ver. inſtrumentorum productio.nu.13.&.14 209
Atteſtationes non publicatæ,etiam ſemiplenè non probant.in vj.par.verſ. actorum editio.nu.26 220
Atteſtationes teſtium ante publicationem edi non debent parti.ibi numero.48 221
Attentata reuocantur per viam querelæ, in caſu quo non ligantur manus iudicis,per appellationem.in vj. par.ver.appellatio.nu.105 260
Attentata pendente appellatione iudicialiter reuocantur,quàm inextra iudiciali.ibi.nu.390 293
Attentata vt reuocentur,debet appellatio eſſe intimata iudici & parti: nam attentata ab ignorantibus appellationem, non reuocantur.& reuocatio parte citata fieri debet.ibi. nume.391 eodem
Attentata duplici via reuocantur. ibi. nume.396 eodem
Attentatorum reuocatio,petitur vſque ad concluſionem in cauſa.ibi.nume. 392 eodem
Attentatorum reuocationem petens, non repellitur per exceptionem excommunicationis,nec per exceptionem proprietatis. ibidem numero. 393.& 394 eodem
Attentans appellatione pendente, tenetur ad fructuum reſtitutionem.ibidem.nu.395 eodem
Authen. Require infrà, in litera. C.in ver.Correctio.
Author laudatus, quis dicatur. & ad quem effectum ſibi lis denuntiatur. in vj.par.verſi.authoris laudatio.nume.1 182
Author quando & quo tempore litis laudari debet.ibi.nu.3 eodem
Author quando eſt laudatus in iudicio, & datus terminus ad denuntiandum, an interim debeat in cauſa ſuperſederi.ibi.num.4 eodem
Author laudatus non poteſt ex ſua perſona declinare forum.ibidem nume. 6 eodem
Author laudatus an teneatur ſubminiſtrare expenſas,pendente iudicio ante rem euictam. ibidem. numero.8 eodem

Authori laudato qualiter fiat denuntia tio.ibi.nu.7 fol.eodem
Authorem authoris ſui an quis poſsit laudare : & an teneatur ſibi de euictione ſine ceſsione.ibi.nu.5 eodem

B

BANNVM hodie æquiparatur penæ relegationis. & hoc procedit,vbi bona non publicantur. in iiij.par.ij.diſt.nu.7 50
Bannum,ſententia interlocutoria dicitur.in vj.par.verſi.ſententia.numero. 30 235
Bannum & mulcta æquiparantur. ibi. nume.32 eodem
Banna quæ faciunt officiales in principio ſui officij, an ſint ſufficientia,vt iudex inquirere poſsit,in caſibus à iure non permiſsis.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.31 136
Banna facta ab officialibus ſub torturæ pœna,an valeant.in vj.par.ver.tortura.nu.3 226
Reliqua vide infrà in litera.P.in verſi. pœna banni.
Baro in terra demanij Regis poteſt exercere iuriſdictionem inter ſuos ſubditos ſine licentia officialis illius loci:Secus in terra baronis.in vj par. verſi.citatio.nume.41 165
Baro non poteſt exigere iuramentum fidelitatis à vaſallis, ſine mandato vel literis Regis:aliâs priuatur feudo.in vj.par.verſi.iuramentum.numero.31 1
Barones omnes habent iuriſdictionem in baronia ſua.in iiij.part.v.diſti.nu. 11 214
Barones Regni habent iuriſdictionem à Rege, reſeruatam cum priuilegio. primarum & ſecundarum cauſarum. & ideò reuocant prorogationes factas per eorum vaſallos,in alios iudices.in iiij.part.xij.diſt.nu.20 105
Barones indebitè angariant vaſallos ſine ſalario,tam in perſonam,quàm in bonis.in vi.par.verſi.executio.nume. 27 299
Beneficium. vide infrà, in litera.P.in verſicul. poſſeſſorium.& litera.T.in ver.Titulum.
Blaſphemare dicitur, qui iurat per viſcera Chriſti,vel per alia membra in vj.par.ver.iuramentum.nu.43 215
Bona vacantia applicantur fiſco. ſed contradictor comparens auditur. & datur ſibi copia inquiſitionis ſeu defenſionis.in vi. par.verſic.inquiſitio. nume.15 134
Bona tutoris non poſſunt capi pro condemnatione pupilli:niſi pro expenſis in vi.part.verſicu. executio.numero. 38 300
Bona minus damnoſa, an in executione capi debent.ibi.nu. 11 297
Bona vxoris capi non poſſunt pro debito viri,& econtrà.Fallit,quando mulier tranſit ad ſecunda vota,non reddita ratione.quia poſſunt bona ſecundi viri capi pro debito tutelari vxoris.ibi.nu.52.&.53 301
Bonorum poſſeſsio carboniana vel ventris nomine,quando agnoſcenda eſt. aduerſarij incerti per proclama citari debent.in vi.par.ver.citatio.nume ro.110 173
Boues aratorij & alia inſtrumenta ad agriculturam deputata, non poſſunt pro executione ſententiæ capi.

in vj.par.ver.executio.nu.31.fo.299
Breues cauſæ,ſeu modicæ ſummæ,ſunt ſummariæ.in iiij.par.ix.diſtin.numero.72 93

C

CAlculatores ſententiam ferre poſſunt parte non citata.in vi.par.ver.citatio. nume.24.112 163
Calumniator etiam nemine accuſante poteſt ex officio iudicis inquiri, & puniri per iudicem.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.157 153
Calumniæ iuramentum.Require infrà in litera . I . in ver.iuramentum calumniæ.
Campana quot ſigna importet.& quid importet vim citationis, & quid in die veneris ſancta:in qua non pulſantur campanæ:an poſsit citari vniuerſitas ad ſonum tabellæ.in vj.par.verſiculo citatio.numero.111.112.113.&.114 172
Canonica lex.de hac vide infrà in litera L.in ver.lex canonica.
Canonicū ius. Require infrà, in litera. I.in ver.ius canonicum.
Canon idem eſt, quod regula.inde ius canonicum, quaſi regulatum. in,iij. par,nume.75 26
Canon præfertur dicto Sanctorum & theologorum in deciſionibus cauſarum. Fallit,vbi dictum alicuius ſancti munitum eſſet authoritate noui vel veteris teſtamenti.ibi.nu.77.&. nume.78 eodem
Canonicus primo creatus, præfertur alijs.in proœ.nu.9 6
Canonicus coram quo eiuſdem eccleſię canonicus litigat, poteſt per partem aduerſam recuſari.ibi.nu.56 256
Capitalis cauſa dici poteſt inſpecta aptitudine pœnæ.in iiij.part.prima diſ. nume.36.fol.42.& in ij.diſtin.num. 4 49
Capitalis cauſa quæ dicatur.& quę non capitalis.in d.ij.diſtin.nu.j.cum plu. ſequent. 49
Capitalis ſeu capitis pœna à lege vel ſtatuto impoſita,de mitiori intelligitur.ibi.nume.3 eodem
Capitale iudicium.require infrà,in litera.I.in ver.iudicium capitale.
Capitulum:Quoniam contra de probationibus.quomodo intelligatur.in vi. par.ver.actorum editio.nu.15 218
Capitulum:deteſtantes,non tollit ſolennitates ſententiæ:ſed proceſſus tātū. in vi.par.verſicu . ſententia.numero. 16 233
Capitulum : ſede vacante.non ſuccedit in iuriſdictionem delegatam.in iiij. par.v.diſt.nu.66 62
Capitulum:eccleſiæ.an & quando reſtituatur in integrum.in vi.par.ver.appellatio.nu.84 258
Capitulum eſt nomen generale,& poteſt poſitionem & articulum comprehendere.in vi.par. verſic.poſitio.numero.2 200
Captura perſonæ in ciuilibus, an & quando fieri poſsit.& quid in criminalibus.in vi.par.verſi.citatio.nume. 58.cum duobus ſequen. 167
Capi poteſt perſona, vt bona ſua indicet per executionē ſententiæ . in vj. par.ver.executio.nu.23 298
Capi poteſt homo vilis per iudicem,vt ſit carnifex, ſeu executor ſententiæ criminalis:Item,poteſt capere vnum de carce-

de carceratis. Item capere poteſt animal vel curtum alienum: vt cum eo ducatur reus ad ſupplicium. ibi.nu. 25.& 26 299

Capi an poſsit per iudicem iumentum alienum vel currus, vel nauis pro mittendis victualijs in exercitū, vel pro alio ſeruitio publico.ibi.nu.27 eod.

Carceratus an & quando ſit ſub fideiuſſoribus relaxandus in criminalibus. in vj.par.ver. ſatiſdatio.nu.10 187

In cauſis carceratorum die feriato proceditur.in vj.par.actorum editio.nu. 40 220

Carceratus condemnatus appellans nihilominus detinetur.in vj.parte ver. appellatio.nu.178 270

Carceratus ad ſuperiorem mittendus ad ipſius carcerati expenſas, cū cuſtodibus mitti debet.ibi.179 eod.

Carceratus ſemp poteſt appellare: quia ſemper grauatur.ibi.nu.205 273

Caſtrum vel villa habet beneficium reſtitutionis in integrum in vj. parte vet.appellatio.nu.78 246

Cauſa quæ dicatur. in v.par. nume. 66 128

Cauſa, vnde dicatur.in ij.par.nume. 17 fo.11.& in v.par.nu.67 128

Cauſa in quo differat à lite, controuerſia, negotio, & occaſione.in v.par. numero.68 eodem.

Cauſa accidentalis quæ ſit.in ij.par.nume.30 13

Cauſa ardua & ſubtilis non eſt groſſo iudici & imperito committenda. in vj.parte.ver. appellatio.nu.67 257

Cauſa capitalis, quæ dicatur.& quæ nō capita.in iiij.par.ij.diſt.nume. j. cum plu.ſeq. 49

Cauſa poteſt dici capitalis inſpecta aptitudine, vbi venit pœna arbitraria. in ij.par.j.diſt.nu.36 42

Cauſa ciuilis quæ dicatur.& quæ criminalis.in 4.par.j.diſt.nu.1.& 2 37

Cauſa ciuilis, & non criminalis dicitur, vbi ad priuationē officij agitur, niſi pœna iſta imponeretur per ſtatutū. ibi.num.24.& 25 41

Cauſa ciuilis dicitur, vbi agitur de adulterio ad ſolā tori ſepationem. & poteſt in ea procurator interuenire.ibi. nu.26 eodem,

Cauſa dicitur ciuilis.quando per viam inquiſitionis, ad priuationem beneficij propter crimen, nulla præcedēte accuſatione nec exceptione agitur. ibi.nume.28 eodem.

Cauſa ciuilis dicitur, quando opponuntur crimina contra teſtes ad repellendum à teſtimonio.ibi.nu.29 eod.

Cauſa dicitur ciuilis, quando pœna applicatur fiſco ex contractu illicito. Secus, ſi ex delicto.ibi.nu.31 42

Cauſa ciuilis in regno poteſt incipere ab articulis.in iiij.par.ix.diſti.nu. 17 fol.87.& in.vj.par. verſicul. poſitio. num.4 200

Cauſæ ciuiles in regno omnes ſunt ſummariæ.& ideò procedit libellus ineptus.in iiij.par.ix.diſt.nu.14 87

Cauſa criminalis dicitur, quando pœna venit irroganda in corpus: vel pœna pecuniaria fiſco.in iiij.part.j. diſt. num.10 39

Cauſa criminalis dicitur, quādo de tutore ſuſpecto agitur.ibi.nu.11 eod.

Cauſæ criminales in quibus differant à ciuilibus.ibi.num.33.& 34.cum ſeq. 42

Cauſa dilationis finita, finitur ipſa dilatio.in vj.parte. verſiu.appellatio.

numero.133 265
Cauſa efficiens,quæ dicatur.in ij. parte mero.21 11
Cauſæ expreſsio an requiratur in appellatione extraiudiciali.in vj.parte ver.appellatio.nu.146 267
Cauſa feudalis per quæ iura decidatur in Regno.in iij.par.nu.86 27
Reliqua vide infrà in litera. F.in verſi. feudalis cauſa.
Cauſa finalis, quæ dicatur maximè in iudicijs.ibi.nu.31.cum quatuor ver. ſequent. 13
Cauſa finali ceſſante, ceſſat effectus. ibi.nu.31.& 32 eodem.
Cauſa finalis vniuſcuiuſque actus, eſt principale hominis intentum,actum illum facientis.ibi.nu.35 eod.
Cauſa quæ ſit finalis in contractibus,& quæ in legatis.ibi.nu.36 eod.
Cauſa finalis,dicitur propriè cauſa:non autem aliæ cauſæ.& eſt cauſa omniũ cauſarum.ibi.nu.36 eod.
Cauſa finalis iudicij poteſt dici ipſa iuſtitia.ibi.nu.37 eodem.
Cauſa finalis alicuius actus poteſt tolli per partes.ibi.nu.46 15
Cauſa finalis conſideratur in ſententia & quæ dicatur.in vj.par.ver. ſententia.num.122 243
Cauſa formalis, quæ dicatur. in ij. par. nu.22.25.&.26 12
Cauſa formalis in ſententia conſideratur: & poteſt tripliciter conſiderari. in vj.par.verſi. ſententia.numero.70 239
Cauſa formalis conſideratur in ſententia,reſpectu litigantium.&.hoc multis reſpectibus.ibi.nu.104 242
Cauſa formalis in ſententia principaliter conſideratur multipliciter. ibid. nu.115.116.117.118.119.120.& 121 242.& 243
Cauſæ formali iudiciali partes renuntiare poſſunt.in 2.par.nu.39 9
Cauſa in iudicio deducta, eſt materia ipſius iudicij in.ij.par.numero.10.& 14 10
Cauſa in iudicio deducta,dicitur à caſu.ſed cauſa quando ponitur pro ratione alicuius rei,dicitur à chaos.ibi. nu.17.fo.11.& in quinta parte. 128
Cauſa ſi eſt commiſſa per ſuperiorem decidenda infra tres menſes,an illis elapſis dicatur perempta inſtantia.in v.par.nu.27 122
Cauſam cœptam coram ordinario,non poteſt inferior à principe ad ſe aduocare.in 4.par.xvj.diſt.nu.39 113
Cauſæ quot conſiderentur in iudicio. in 2.par.nu.15 11
Cauſa materialis quæ dicatur.in 2.par. num.16 eodem.
Cauſa materialis in ſententia conſideratur:& quæ ſit.in vj.par.ver.ſententia nu.58.& 64 238
Cauſa meri & miſti imperij, an poſsit delegari in 4.par.v.diſtin. nu. 61. & 62 61
Cauſa miſti imperij non comprehenditur à pragmatica,quòd omnis cauſa compromittatur.in vj.par.ver. compromiſſum.nu.32 197
Cauſæ miſtæ quæ dicantur: & an Regia Pragmatica diſponens, quòd in cauſis ciuilibus vel miſtis procedatur ſine figura iudicij, habeat locum, vbi pœna applicatur fiſco, & parti.in 4. parte prima diſtin. nu. 74 & 75 48
Cauſa naturalis, quæ dicatur tam in iudicijs, quàm in alijs actibus in ij. parte

parte numero.29 12
Cauſa ordinaria,an poſsit fieri ſummaria conſenſu partium.in 4.par.ix. diſtin.nu.97 95
Cauſa parua vel magna dicitur, ſecundum perſonarum conditionem.in vj. par.ver.iurament. ſuppletorium numero.8 212
Cauſa ordinario ſpectãs,ſi eſt alteri delegata per principem,cenſetur ordinarius priuatus iuriſdictione ſuper illa cauſa: & aduocata per principem:in tantum, quòd etiam ſi moriatur delegatus,non reuertitur cauſa ad ordinarium.in 4.parte.xvj.diſt. num.37 113
Cauſa reconuentionis debet vna & eadem ſententia terminari: niſi primò liqueret de vna cauſa: quia poteſt vnam tantùm diffinire iudex, & procedere in cauſa, etiam ſi appelletur. in 4.par.nu.8 64
Cauſa quælibet ſufficiens ad remouẽdum procuratorem,vel arbitrũ,ſufficit ad remouendum iudicem. in vj. par.ver.appellatio.nu.73 257
Cauſa reſtitutionis in integrum pendente,nihil eſt innouandum. ibi. nu. 95 259
Cauſæ ſpirituales reperiuntur ciuiles, & criminales & quæ dicantur. in 4. par.xiij.diſt.nume. 2.3.4.5. cum ſeq. 105.& 106
Cauſæ ſpiritualibus annexæ quæ dicantur.ibi.nu.6 106
Cauſa ſubſtantialis quæ ſit.in ij.par.nu. 27 12
Cauſa ſummaria quot modis dici poteſt.in 4. parte. ix. dſtin. numero. 2 85
Cauſa ſummaria non requirit concluſionem.ibi.nu.23 88
Cauſa principalis quando eſt ſummaria,omnes eius articuli ſunt ſummarij.ibi.nu.40 89
Cauſa ſummaria ab ordinaria quomodo cognoſcatur.ibi.nu.41 eod.
Cauſa ſummaria eſt omnis cauſa eccleſiaſtica: vt agitur de electione, præbenda, ſeu alio beneficio eccleſiaſtico. quòd quando procedat. ibi. num.42 90
Cauſa poſſeſſorij dicitur ſummaria, & quomodo hoc intelligatur. & an in ea requirãtur plenæ probationes: & aliæ ſolennitates in 4.par. vj. diſtin. num.37.fol.71.& in d.ix. diſt. num. 43 90
Cauſa ſummaria an & quando requirat plenas,& quando ſemiplenas probationes.ibi.nu.46 eodem.
Cauſa, quæ in curia mercatorũ ventilatur,dicitur ſummaria.ibid.num.48 91
Cauſa vſurarum,eſt ſummaria in curia eccleſiaſtica.ibi.nu.50 eodem.
Cauſa alimentorum dicitur ſummaria. ibi.num.52 eodem.
Cauſa omnia contra cõfeſſum,eſt ſummaria.ibi.nu.53 eodem.
Cauſa contra religioſos,eſt ſummaria. ibi.num.54 eodem.
Cauſa eſt ſummaria,quæ de monachatu agitur.ibi.num.55 eodem.
Cauſa matrimonialis,eſt ſummaria.ibi. nu.56 eodem.
Cauſa reſtitutionis dotis,ſummaria dicitur.ibi.nu.57 eodem.
Cauſa ſummaria dicitur,quando ad decimas agitur.ibi nume.58 eod.
Cauſa omnis executiua, eſt ſummaria. ibi nu.59 eodem.

Cauſa

Cauſa dicitur ſummaria,quãdo pręſentatur inſtrumentum ſecundum formam ritus magnæ curiæ in Regno. ibi.nu.60 92
Cauſa omnis , quæ contra abſentem agitur,ſummaria dicitur.ibid. nume. 61 eodem
Cauſa dicitur ſummaria , quando tertius venit ad impediendam executionem.ibi.nu.62 eodem
Cauſa dicitur ſummaria , vbi agitur ad exhibendum.ibi.nu.64 eod.
Cauſa dicitur ſummaria,quãdo agitur contra tributorum debitores.ibi. nu. 65 eodem
Cauſa ſummaria dicitur,quando agitur contra gabellarios indebitè exigentes.ibi.nu.66 eodem
Cauſa eſt ſummaria,quãdo mittitur in poſſeſsionem ex primo decreto.ibi. nume.67 eodem
Cauſa dicitur ſummaria, quando legatarius petit ſatiſdationem ab hærede. ibi.nume.68 eodem
Cauſa dicitur ſummaria,quando agitur an actio ex teſtamento præponatur actioni præiudiciali.ibi.nu.69 eod.
Cauſa dicitur ſummaria,quãdo examinantur teſtes ad perpetuam rei memoriam.ibi.nu.70 eodem
Cauſa naufragorum,ſummaria dicitur: & expeditur leuato velo.& in ea poteſt iudex ex officio procedere. ibi. nu.71 eodem
Cauſa ſummaria dicitur,vbicunque de ſalario ſeu mercede laboris agitur. ibi.nu.81 93
Cauſa eſt ſummaria,quando agitur de probando impedimento ad obtinendã ſecundã dilationẽ.ibi.nu.82 eod.
Cauſa dicitur ſummaria,quando agitur de leuibus delictis & criminibus.ibi. nu.83 eodem
Cauſa ſummariè expeditur, vbi agitur de crimine læſæ maieſtatis. ibi. numero.84 eodem
Cauſa ſummaria dicitur , quando agitur de dando tutore vel curatore pupillo per iudicem.ibi.nu.85 eod.
Cauſa ſummaria,ſi fuit per partes agitata via ordinaria , an videatur receſſum eſſe ab illa ſummaria de conſenſu partium.ibi.nu.87.88 94
Cauſam ſummariè committere poteſt ſolus princeps.& nõ inferior.ibi. numero.2 85
Cauſam committi ſummariè ſupplicãs, & princeps dicat:audiat talis, & iuſtitiam faciat.an ſummariè impetraſſe videatur.ibi.nu.3 eodem
Cauſæ breues ſeu modicę ſummæ,ſunt ſummariæ.ibi.nu.72 93
Cauſæ quæ dicantur breues,modicæ,& magnæ.ibi.nu.73 eodem
Cauſæ pauperum,& miſerabilium perſonarũ, ſunt ſummariæ & expediuntur de plano:& ſiue ſportularum ſolutione.& miſerabiles perſonæ trahunt aduerſarios ſuos corã Imperatore:& laicos coram iudice eccleſiaſtico.ibi.nu.77.& 78 eodem
Cauſæ ex quibus iudex vt ſuſpectus recuſatur,in vj.par. ver. appellatio.nu. 26.& 27.vſque ad num.74 255
Cauſæ voluntariæ iuriſdictionis in omni loco,etiã in itinere deambulando expediri poſſunt.in vj.par.ver.ſentẽtia nu.86 241
Cauſa in qua agitur de vita & militia æquiparatur feudali: & ſuper ea non compromittitur ſecundum pragmaticam.in vj.par. ver.compromiſſum. nume.

nume.23 fol. 196
Cauſa tutelæ compromitti non poteſt: etiam ſtante pragmatica, quòd cauſę omnes compromittentur. ibi. nu. 30 fol. 197
Cautela libellanti, vt in eodem libello poſsit petere æſtimationem, & ſatiſfactionem iniuriæ. in iiij. par. j. diſt. nu. 14 & 17 40
Cautela pro iudice, vt ſemper in dilationibus faciat ſcribi in actis: præſentibus ambabus partibus, & non contradicentibus. & nihil dicentibus: vt dilatio quæ dari nō debebat, valeat: quando data eſt vtraque parte præſente & non contradicente. in vj. par. ver. dilatio. nu. 13. 198
Cautela quomodo poterit reſpondere debitor, à quo petitur pecunia mutuata, quando nō poteſt probare reſtitutionem. in vj. par. ver. confeſsio. nume. 28 204
Cedenti bonis, ſunt veſtes relinquendæ. in vj. par. verſi. executio. numero 29 299
Ceremoniæ dicuntur, ſacrificia Iudæorum. in iij. par. nu. 63 24
Chriſtus, dicitur Rex regum, & Dominus dominantiū. in iij. par. nn. 31 21
Chriſtus, fuit lux & veritas, qui omnia velamina veteris teſtamenti illuſtrauit. ibi. nu. 48 23
Chriſtus, dicitur veritas. ibi. nu. 64 24
Chriſto adueniente in mundo, ceſſauit lex prophetica. ibi. nu. 65 25
Citatio, eſt iuris naturalis: nec poteſt etiam per principem obmitti. in iiij. par. ix. diſt. nu. 9 fol. 86 & in vj. par. ver. citatio. nu. 3. 161
Citatio nō requiritur in exigendis tributis, datijs, & collectis ſeu functionibus fiſcalib⁹. In d. ix. diſ. n. 65 fo. 92 & in d. ver. citatio. nu. 6 16
Citatio, iudiciarij ordinis eſt fundamētum: & ab ea iudicium incipit. in vj. par. ver. citatio. nu. 1. 161
Citatio, per edictum an poſsit fieri per delegatū. in iiij. par. v. diſ. nu. 53 60
Citatio obmiſſa reddit actū ipſo iure nullū. in iiij. par. xvj. diſ. n. 10 110
Citatio in ſingulis actis iudiciarijs fieri debet in vj. par. ver. citatio numero 4 161
Citatio aduerſarij fieri nō debet, qui ſi præſens eſſet, non poſſet actum impedire. ibi. nu. 5. eod.
Citatio in omnibus actibus, qui expediūtur per iudicem ante citationem partis, in cauſa principali non requiritur. ibi. nu. 7. eod.
Citatio partis nō requiritur in concedenda venia vocandi parētes, vel patronos in ius. ibi. nu. 8 eodem
Citatio partis, an requiratur in productione inſtrumenti. ibi. nu. 9 eod.
Citatio partis non requiritur in ſententia principis, ſeu Imperatoris, vel ſacri concilij. ibi. nu. 10 162
Citatio non requiritur in proceſſu faciendo contra debitorem ſuſpectum de fuga. ibi. nu. 14. eod.
Citatio non requiritur, vbi periculum eſt in mora. ibi. nu. 15. 163
Citatio non requiritur in ſententia lata pro abſente in cauſa criminali: & vbi proceditur ſine figura iudicij. ibi. nu. 16 & 17 eod.
Citatio partis non reqritur in actu, qui fit vltima die termini. ibi. nu. 18 eo.
Citatio partis non requiritur in probatione, quæ ſoli iudici concludit. ibi. nu. 20 163

Cita

Citatio non requiritur in actu expediendo,ſecundum conſcientiam. ibi. num. 21 eod.
Citatio hæredis vel alterius non requiritur, quando datum eſt arbitrium & poteſtas executori teſtamenti diſtribuendi ad pias cauſas:ſeu eligendi pauperes,in tali electione.ibi.numero 22 eodem
Citatio partis nec præſentia requiritur in relatione agrimenſoris miſsi per iudicem ad menſurandum. ibid. numero 23 eod.
Citatio partis non requiritur in iuramento deferẽdo,ſuper taxatione vel liquidatione rerum ablatarum ſecundum formam.l.ſi quando.C.vnde vi. ibi.nu.25 eod.
Citatio partis non requiritur, quando examinātur teſtes de damno ſeu furto in ſyluis paſſo.ibi.nu.26 164
Citatio partis non requiritur, quando in domo mulier honeſta examinatur.ibi.nu.27 eodem
Citatio partis non requiritur in examinatione teſtis:cuius dicto neceſſariò ſtandum eſt.ibi.nu.28 eodem
Citatio partis non requiritur in examinatione teſtis, de cuius morte vel receſſu timetur.ibi.nu.29 eod.
Citatio eius,de cuius præiudicio principaliter non agitur, ſed per conſequentiam,non requiritur:ibi.numero 30 & 31 eodem
Citatio non requiritur, quando iudex vult alicui prodigo adminiſtrationem interdicere.ibi.nu.31 eod.
Citatio fideiuſſoris non requiritur inferenda ſententia contra principalem.ibi.nu.32 eodem
Citatio partis non requiritur in taxatione expenſarum contra contumacem.ibi.nu.34 eodem
Citatio alicuius non requiritur in dando tutore ſine inquiſitione. ibid. numero 35 eodem
Citatio eius,qui latitat,ne citetur, non requiritur.ibi.nu.36 eodem
Citatio non requiritur, vbi certum eſt aduerſario nullam competere defenſionem.ibi.nu.37 eod.
Citatio tertij poſſeſſoris non requiritur in captura facienda vigore pacti de capiendo cum æſtimatione precarij.ibi.nu.38 eod.
Citatio à quo iudice fieri poſsit.ibidem num.39 eod.
Citatio an poſsit fieri per iudicem extra ſuum territoriũ.ibi.nu.40 165
Citatio per quem debeat fieri.ibid.numero 42 eod.
Citatio poteſt per iudicem committi priuato, ac etiam famulo ſuo. imò etiam ipſi principali litigãti. & quid ſeruetur in Regno. ibid. numero 44 & 45 fol.eod
Citatio in ſcriptis non committitur in regno, niſi habenti publicum officium.ibi.nu.46 eod.
Citatio fieri poteſt,etiam per actorum magiſtrum habentem iudicis commiſsionem.ibi.nu.47 eod.
Citatio tria extrema requirit : ſcilicet, commiſsionem iudicis, nuntij executionem, & relationem. ibid. numero 51 166
Citatio in ciuilibus valet ſine commiſſione ex generali conſuetudine.ibi.numero 52 & 57 eod.
Citatio realis capturam perſonæ importat.ibi.nu.58 167
Citatio realis fieri poteſt etiam in ciuili

ciuilibus, quando debitor eſt ſuſpe-ctus de fuga.ibi.nu.59. eod.
Citatio realis ſine iudicis commiſsione fieri non poteſt.ibi.nu.61 eod.
Citatio verbalis quæ dicatur. & quæ continere debeat.ibi.uu.63. eod.
Citatio certum diem & locum comparendi continere debet.Fallit in delegato citante.ibi.nu.64. eod.
Citatio ſine certo die an & quando valeat.ibi.nu.65. eod.
Citatio an debeat continere horam, in qua quis comparere tenetur.ibi.numero 66 eodem
Citatio an & quando valeat ſine cauſa. & cauſam continere debeat.ibid.numero 69 168
Citatio ad audiendam intentionem curiæ,non valet.ibi.nu.70. eod.
Citatio ad reſpondendũ petitioni porrigendæ an valeat. & quid ſi petitio non porrigatur in illo die citationis.ibi.nu.71 169
Citatio an & quando continere debeat verbum, peremptoriè. ibid. numero 72 fol. eod.
Citatio per literas vt valeat,quid continere debeat.ibi.nu.73 eodem
Citatio de neceſsitate non requirit ſcripturam regulariter. Fallit in ſeptem caſibus:in quibus non valet ſine ſcriptura.ibi.nu.74. eod.
Citatio extra prouinciam ſine ſcriptis facta,non valet.ibi.nu.80 eod.
Citatio ad domum,& non perſonaliter ſine ſcriptis,non valet. ibid. numero 81 fol. eod.
Citatio per edictum qualiter fiat. & in quibus caſibus fieri poteſt. ibid. numero 82.cum plu.ſeq.fol. eod.
Citatio fit per edictum illius,qui degit in loco, qui propter guerras vel inimicitias, vel alio modo non eſt ſecurus.ibi.nu.85 170
Citatio quando fieri non poteſt: quia citandus ſtat in domo ſua clauſus, & nõ patitur ſe videri, ne citari poſsit: tunc poteſt affigi edictum in ianua domus ſuæ:& perinde habetur, ac ſi perſonaliter citatus eſſet. ibid. numero 86 eod.
Citatio per edictum ſecundum conſtitutionem Regni.ibi.nu. 88 eod.
Citatio fit per edictum, quando actus fiendus habet contradictores incertos.ibi.nu.89 eodem
Citatio in caſibus, in quibus lex permittit fieri per proclama, in illis etiam poteſt fieri per edictum. ibid. nu.95 271
Citatio per edictum, quanto tempore ſtare debeat affixa in loco, vbi affigitur.ibi.nu.96. eod.
Citatio per proclama, quæ dicatur. & in quibus caſibus fieri poteſt.ibi.numero 97.cum plu.ſeq. eod.
Citatio fit per proclama,quãdo faciendum eſt inuentarium per hæredem. ibi.nu.98 eod.
Citatio per proclama contra certam perſonam, in quo loco fieri debeat. ibi.num.100 eodem
Citatio fit per proclama, quando teſtamentum eſt publicandum.ibi. numero 109 172
Citatio per proclama vel edictum ſemper poteſt fieri, quando aduerſarij ſunt incerti.ibi.nu.110 eod.
Citatio per campanam ſeu tubam quando locum habeat. ibidem numero 111 eod.
Citatio fit per campanam, quando

eundum eſt ad bellum. & quæ ſigna importet ſonus campanæ.ibi.numero 113 & 114 eodem

Citatio quando res agitur inter duos litigantes,non debet fieri motu proprio iudicijs : ſed ad inſtantiam partis.ibi.nu.115. eod.

Citatio, vt quis compareat die Lunæ, Martis, & Mercurij, an ſit vna vel plures.ibi.nu.117. eod.

Citatio generalis ad totam cauſam, vt quis compareat ſingulis diebus & horis vſque ad ſentētiam, an valeat. ibi.nu.118. eod.

Citatio facta die feriato, non valet: etiam ſi fieret vt compareat die non feriato.ibi.nu.119 173

Citatio an valeat,quando dies termini cadit in diem feriatum. & an teneatúr citatus tunc comparere in die ſequenti vel præcedenti.ibi.num. 120 & 123 eod.

Citatio die feriatavalet,pro tali cauſa, quæ die feriata expediri poteſt. ibid. nume.121 eodem

Citatio poteſt fieri per principem in die feriata ad honorem Dei.ibi. numero 122 eod.

Citatio in quo loco per nuntium fieri debeat. & an poſsit fieri domi. & in qua domo.& quid in apotheca vel in porticu,ſeu ſtabulo.ibi.num.124. & 125 fol. 173.& 174

Citatio vt valeat, quid ſeruare debeat nuntius quando comiſſa eſt, vt fiat perſonaliter,vel in domo.ibi.numero 126. eod.

Citatio an fieri poſsit in eccleſia. ibid. numero 129 eod.

Citatio vbi fieri debeat,quando citandus domum certam non habet. ibid. num.130 175

Citatio quæ cadit in die feriata, valet in Regno,& citatus debet comparere die ſequenti.ibi.nu.123. 173

Citatio non requiritur eius:qui appellauit ab interlocutoria.vnde iudex à quo, poteſt procedere vſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiuè, eo aliter non citato.in vj. par.verſ. appellatio.num.160 268

Citatio partis non requiritur, quando appellatio pronuntiatur deſerta. ibi. nume.192 271

Citatio requiritur in executione ſententiæ per appellantem deſertæ. in vj.par.ver.executio.nu.16 297

Citatio non requiritur ſuper executione fienda,ſuper eadem re, ſuper qua lata fuit ſententia, niſi fiat appellatione deſerta.ibi.nu.17 298

Citatio requiritur in executione, quæ fit contra condemnati ſucceſſorem: ſeu per iudicem in officio ſucceſſorem.ibi.nu.18 eod.

Citatio partis in taxatione expenſarū requiritur.ibi.num.21 eod.

Citatio an debeat præcedere libellum. in vj.par.ver.libellus.nu.15 181

Cationis relatio poteſt fieri per nuntium ſoli notario actorum, abſque præſentia iudicis.in vj.par.ver. citatio.nu.57 166

Citationem debet libelli oblatio præcedere.in vj.par.ver. libellus.nu. 17. 181

Citationum tres reperiuntur eſſe ſpecies.in vj.par.ver.citatio.nu.50 166

Citatur per edictum, qui perſonaliter non reperitur:nec habet certam domum in vj. parte verſic. cicatio numero.83 170

Citatur

Citatur per edictum,qui doloſè latitat, & impedit ne citatio verbalis vel per literas poſsit ad ſe peruenire.ibi. nume.84 eod.

Citari debet vnuſquiſq; prætendens in tereſſe in iudicio.aliàs non valet actus qui fit ſine citatione.ibidem nu mero.2 161

Citari vel certiorari an debeat,qui præ ſens eſt in iudicio.ibi.nu.12 162

Citari debet in ſcriptis perſona illuſtris & clariſsima.ibi.nu.76 169

Citari debet pars,quando producuntur inſtrumenta vel ſcripturæ in iudicio, aliàs nō probant.in vj.par.ver.inſtru mentorum productio.nu.18 210

Citatus ob vnam cauſam , qui compa-ruit an teneatur reſpondere pro alia. in ſexta parte verſicu.citatio.nume-ro.13 162

Citatus qui ſtatim aſcendit equum , & receſsit,vel dixit nolle comparere, non eſt vlterius citandus.ibidem nu-mero.19 163

Citatus coram iudice incompetenti de iure cōmuni,non tenetur comparere Secus,ſi competens erat de iure com muni:ſed poterat ex priuilegio decli nari.ibi.num.39 164

Citatus quantū tempus habeat ad com parendum.& quid ſeruetur in Regno ibi.nu.67 168

Citatus in domo,mulctatur in Regno, ſi non comparet.ibi.nu.128 174

Citatus in quo loco teneatur compare re.& quot requirātur,vt locus ſit ha bilis ad comparendum,& arctet cita tum.ibi.nu.131 175

Citatus ad maius tribunal,excuſatur in curia minori.in vj.par.ver.contuma-cia.nu.4 176

Ciuitas quælibet,ſiue caſtrum,vel vil-la,quæ regitur per ſyndicum , habet reſtitutionem in integrum.in vj.par. verſi.citatio.nu.87 258

Ciuis derelinquens patriam ſuam peri-clitantem , eius perdit priuilegia.in iij.par.nu.42 22

Ciues eiuſdem ciuitatis ſeu compatrio tæ,quādo reperiuntur in remotis par tibus extra patriam,ſolent ſe dilige-re,vt fratres.in vj.par.ver.appellatio nume.39 255

Ciuilis lex,qualiter hodie ſeruetur , & in quibus conſiſtat.in iij.parte.nume ro.68 25

Ciuiles leges in decretis inſertæ , non debent ſeruari,vt Canones.ibi.nume ro.38 22

Reliqua videinfra,in litera.L.in ver. ciuilis lex.

Clariſsima perſona.vide ſuprà,in ea.li-tera.C.in ver.citari.

Clauſula : appellatione remota , ſolus princeps vtitur in reſcriptis:non au-tem delegatus principis.in vj.parte ver.appellatio.numero.325.& 326. 287

Clauſula appellatiōe remota.nihil ope ratur,in præiudicium tertij.ibid.nu-me.328 eod.

Clauſulæ:appellatione remota.qui ſint effectus.& quid operētur.ibid.num. 327 eod.

Clauſula compromiſsi,ꝙ procedat de iure & de facto.quid importet.in iiij. par.xiiij.diſt.nu.6 107

Clauſula:& proteſtatur de expēſis.quid importet in libello.in vj.par.verſ.li-bellus.nu.12 181

Clauſula:fiat vt petitur.in reſcripto po ſita,quid importet:in iiij.par.ix.diſt.

numero.6 85
Clauſula:non ſe adſtringens,quid operetur.in vj.par.verſi. libellus. numero.11 181
Clauſula:omni meliori modo,&c.quid operetur in libello.ibidem numero. 10 eod.
Clauſula:peto mihi ius & iuſtitiam miniſtrari.quid operetur in libello.ibi. nu.9 eod.
Clauſula poſita per principem in reſcripto,ſcilicet:audiat talis,& iuſtitiam faciat.quid importet.in iiij.par.ix.di. nume.4 85
Clauſula,quòd ſi non omnes &c.appoſita in reſcripto,quid importet.in iiij. par.v.diſt.nume.30.fo.58.& in xvj. diſt.nu.5 109
Clauſula:rato manente pacto.quid operetur in cõpromiſsis.in vj.par.ver.appellatio.n.252.& 257.f.279.& 280
Clauſula:ſaluoiure impertinentiũ.quid operetur.in vj.par.ver. poſitio.nume ro.23 201
Clauſula,ſi & inquantum.quid operetur.in vj.par.ver.appellatio numero 200 272
Clauſula,ſine figura iudicij,quid importet.in ij.par.num.27.fo.12.& in iiij. par.ix.diſtin.num.8.& 9.vbi ponitur intellectus iurium municipalium Regni. 86
Clauſula:ſola facti veritate inſpecta. quid importet.in iiij.par.ix.diſt.num. 32.cum pluri.ſeq. 89
Clauſula:ſola facti veritate inſpecta.intelligitur de tali veritate,cuius patrocinatur.ibi.nu.39 eod.
Clauſula : ſummariè, ſimpliciter,& de planò,ſine ſtrepitu & figura iudicij: quid importet.ibi.nu.8 86
Clauſula inſerta in medio vnius capituli,antè,quàm oratio ſit completa,refertur ad illud tantùm capitulũ,non ad alia ſeparata.in quarta parte.numero.110 31
Clauſula in medio poſita,non refertur ad omnia capitula,quando poteſt aſſignari ratio,quare nõ referatur.ibi. nu.112 eod.
Clauſus in domo,quiperſonaliter haberi non poteſt, citatur per edictum, ianuæ domui ſuæ affixum.in vj.par. ver.citatio.nu.86 116
Clericus reconueniri poteſt coram iudice laico.in iiij.par.vj.diſtin.numero.44 73
Clericus ſuccumbens coram iudice laico,poteſt per eum condemnari ad expenſas.ibi.nu.45.fo.eo.& viij.diſtin. nume.5 83
Clericus inuentus de nocte in proſtibulo vel alio crimine,capi poteſt per familiam iudicis ſecularis, & duci ad epiſcopum.in iiij.parte viij.diſtinct. numer.4.fol.83.& xj.diſtin.numero. 43 101
Clericus tam in ciuili,quàm in criminali,& tam in actione reali,quã perſonali,debet conueniri corã eccleſiaſtico iudice,& trahens ipſum coram iudice laico,à ſuo iure cadit, coram quo etiam ſponte conueniri,non poteſt.in iiij.par.xj.diſt.nu.1 98
Clericus quando eſt debitor ſimul cum laico,ambo conueniũtur coram epiſcopo.Fallit quãdo cauſa eſt diuidua. ibi.nu.21 100
Clericus delinquens ſimul cum laicis, operatur,vt etiam laici mittantur ad iudicem eccleſiaſticum. ibidem nume.22 eod.

Clericus

Clericus citatur corā iudice laico,ſi ſua putauerit intereſſe.ibi.nu.36 101

Clericus ſequeſter electus per iudicem laicum,poteſt per eum compelli, vt ſequeſtrum reſtituat.ibidem numero.37 101

Clericus non incedens in habitu & ton ſura,captus per familiam iudicis laici,non remittitur ad epiſcopum & illum percutiens,non eſt excommunicatus.ibi.nu.43.& 44 eod.

Clericus degradatus poteſt puniri per iudicem ſecularem.ibi.nu.45.Qualiter autem fiat degradatio.vide:ibi.& nu.46 fo.101.& 102

Clericus degradatus verbaliter, adhuc retinet priuilegium clericale, donec actualiter degradetur.ibi.n.46 102

Clericus degradatus,an celebrādo conficiat corpus domini noſtri IeſuChriſti.ibi.nu.47 eod.

Clericus pro quibus criminibus poſsit deponi vel degradari.ibidem.remiſſiuè. eod.

Clericus ratione feudi,quod tenet à laico,ſortitur forum iudicis ſecularis, Idem,quādo eſt author laudatus.ibi. nu.49 eod.

Clericus puniri poteſt per iudicem ſecularem de aſſaſsinio.ibi.nu.50 eo.

Clericus nō poteſt conſentire in iuriſdictionem alterius epiſcopi,abſq; conſenſu ſui epiſcopi.ſed tacitè pōt prorogare.ſ.contrahendo vel delinquendo.in iiij.par.xij.diſt.nu.18 105

Clericus beneficiatus abſens & non reſidēs,citatur per tria edicta affixa in valuis ſuę eccleſiæ.& poſteà expectatus per ſex menſes,ſi non venit ad reſidendū,perdit beneficium.in vj.par. ver.citatio.nu.91 170

Clericus contra clericum coniunctum non poteſt petere compromiſſum ſecundū pragmaticā regiam.in vj.par. ver.compromiſſum.nu.28 196

Clericus falſum deponēs coram iudice laico,non poteſt per eum puniri.& quid econtrà:an laicus per iudicē eccleſiaſticum.in vj.par.verſi.accuſatio incidens.nu.4.& 6 223

Clericus etiam de mandato ſui epiſcopi nō poteſt puniri,neq; torqueri per iudicem laicum.ibi.nu.5 eod.

Clericus regularis non poteſt appellare à correptione abbatis.in vj.par.verſ. appellatio.nu.322 287

Clericus ſecularis appellat à correctione.ibi.nu.323 eod.

Clericus non poteſt pro debito perſonaliter capi.in vj.par.ver.executio.nume.56 301

Clerici coniugati an gaudeāt priuilegio fori.in iiij.par.xj.diſt.nu.5 98

Clerici qualiter degradentur. ibid.nume.45.& 46 101

Clerici actiuè gaudent ſtatutis laicorum.in vj.par.ver.compromiſſum.nume.27 196

Clericorum appellatione,quoad forum qui veniant. in iiij.par.xj.diſtin.numero.3 98

Clericorum famuli & ſeruientes, coram iudice eccleſiaſtico conueniri debent.ſed an actor illos trahens coram laico cadat à cauſa.ibidem numero.4 eod.

Coadiutor,qui dari ſolet in inquiſitionibus,an ſit de ſubſtantia.&ad quem effectum datur.in vj.par.verſ.inquiſitio.nu.104 148

Cognati nō ſuccedunt de iure Lombardo.in iij.par.nu.127 33

Collectas ſoluere tenetur exemptus, qui deſcribi patitur in libro ſoluentium collectas: ſi infra decem dies non appellat.in vj.par.verſi.appellatio.nu.314 286
Collegia in quibus ſunt clerici,& laici coram quo iudice conueniantur. in iiij.par.xj.diſt.nu.23 100
Collegia non pia nõ reſtituuntur,excepto collegio ſcholariũ.in vj.par.ver. appellatio.nu.85 258
Colluſio inter accuſatorem & accuſatum,non facit ceſſare inquiſitionem. in vj.par.verſ.inquiſitio.nu.45 138
Colluſio qualiter probetur.ibi.nu.45. in fi.& nu.51.& 53 139
Committens calumniam,etiã in cauſa ciuili, poteſt criminaliter accuſari, finita cauſa.in vj.par.ver.iuramẽtum calumniæ,nu.13 194
Commune ius,quo tempore inuentum ſit.in iij.par.nu.3 17
Communia omnia erãt tempore legis naturalis.& leges neq; cõſtitutiones erant:ſed homines naturaliter viuebant.ibi.nu.7 eod.
Compaternitas,eſt iuſta cauſa recuſationis iudicis.in vj.par.ver.appellatio nu.71 257
Compatriota, require ſuprà, in ver. ciues.
Compenſatio locum habet,vbi debitum eſt liquidum.nõ aliter:Item ceſſat,vbi debetur ſpecies.in iiij.par.vj. diſt.nu.2 63
Compenſatio locum habet,vbi eſt debitum naturaliter tantùm.ibid. numero.2 eod.
Compenſatio fit de liquido ad illiquidum,quando per confeſsionem facta eſt liquidatio.ibi.nu.3 64
Compenſatio an ſimilitudinẽ aliquam habeat cum reconuentione.ibid.numero.4 eod.
Compẽſatio an impediat executionem ſententiæ.in vj.par.ver.executio nume.64 301
Compromiſſum poteſt fieri per procuratorem ſine ſpeciali mandato,ſtante ſtatuto,quòd cauſæ cõpromittantur.Idem in tutore.in iiij.parte.xiiij. diſt.nu.4 107
Compromiſſum an poſsit fieri per prælatum de rebus eccleſię.& an trãſeat ad ſucceſſorem.ibi.nu.5 eod.
Compromiſſum nũquam valet,niſi ex die,quo arbitri illud acceptauerunt. ibi.nu.7 eod.
Compromiſſum fit hodie in Regno,inter coniunctos ſanguine vel affinitate,vſque ad quartum gradum computandum ſecundum ius ciuile.in vj. par.ver.compromiſſum.nu.1 194
Cõpromiſſum quod fit inter affines ex forma ſtatuti,habet locũ etiaminter maritum & vxorem,& inter ſpõſum & ſponſam.ibi.nu.2.& 3 195
Compromiſſum etiam ſi millies expirat,millies renouari debet,quando à ſtatuto inducitur.Et quid ſeruetur in Regno.& an vltra bis fiat.ibi.numero.4 eod.
Compromiſſum ſecundum pragmaticam an fiat inter conſanguineos ſpurios.ibid.num.5.fo.eod.& nume.20. & 21 196
Compromiſſum durat etiam poſt tempus pragmaticæ, quando expirauit: quia pars petijt nimis longam dilationem.ibi.nu.6 195
Compromiſſum fit ſecundum pragmaticam Regiam,etiam quãdo author

laudatus & coniunctus: licet principalis litigator coniunctus non ſit.ibi dem.nume.7 fol.eodem
Compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam. poteſt fieri per tutorem:& per procuratorem,etiam,ſub ſpeciali mandato.ibi.nu.8 eodem
Compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam poteſt fieri etiam inter minores.& etiam per filiumfamiliâs: qui non poſſet ſe obligare ſine conſenſu patris ex forma ſtatuti. & etiam per mulierem ſine mundualdo.ibi,nu.9.10.&.11 eodem
Compromiſſum fit per ſolum iudicem eligentem arbitros diſcordantibus partibus.ibi.nu.12 eodem
Compromiſſum ſecundum pragmaticam Regiam fit altera parte illud petente:ſed non aliter.ibi.nu.13 eod.
Compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam,fit ſolùm in cauſis ciuilibus vel miſtis: non autem in criminalibus.ibi.nu.14 eodem
Compromiſſum ex Regiæ pragmaticæ forma non fit, quando affinitas eſt diſſoluta per mortem.ibi.nu.15.eod.
Compromiſſum prædictum ceſſat inter priuignum & nouercam mortuo patre.ibidem.nu.16 eodem
Compromiſſum fieri non poteſt altera parte inuita habente exceptionem litis finitæ: ſeu impedientem litis ingreſſum. vel ſi haberet ſcripturam publicam liquidam, vel ſcripturam iuratã.ibi.nu.17.18.&.19 eod.&196
Cõpromiſſum an fieri debeat,ſi ſpurius petit compromiſſum contra aliũ ſpurium ſibi coniunctum.ibi.nu.21.eod.
Compromiſſum non fit in cauſa feudali,etiam inter coniunctos.ibidem.nu mero.22 eodem
Compromiſſum non fit in cauſa,in qua agitur de vita & militia.ibi.numero. 23 eodem
Compromiſſum quod fieret cum cedente coniuncto, non fit cum ceſsionario non coniuncto:ibi nu.24.eodem
Compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam non fit inter conſanguineos legitimatos. ibi. nu.25.eod.
Compromiſſum ſecundum pragmaticam Regiam,non poteſt peti,contra clericum inconiunctum. ſed ſic à clerico contra laicum.ibi.nu.26.eodem
Compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam petere non poteſt clericus contra clericum coniunctum. ibi.nu.28 eodem
Compromiſſum ſecundum regiã pragmaticam non fit de articulo iuris,niſi quando eſſet probabiliter dubius. ibi.nu.29 eodem
Compromiſſum non fit in cauſa dandi tutelam.ibi.nu.30 197
Compromiſſum non petitum in cauſa principali,non poteſt peti in cauſa appellationis.ibi.nu.31 eodem
Compromiſſum non fit in cauſis miſti imperij.ibi.nu.32 eodem
Compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam fit inter affines coniunctos per legitimũ matrimonium. Secus, ſi per ſimplicem fornicationem.ibi.nu.33 eodem
Compromiſſum non fit ſecundum pragmaticam, quando altera tantum ex partibus læderetur.ibi.nu.34.eodem
Compromiſſum factum cum ſtipulatione & pœna,non indiget emologatione.& quid ſi eſt adpoſita clauſula: rato manente pacto vel iuramento.

& quid in arbitratore. & an producat actionem. in vi. par. verſic. appellatio. nu. 251. 257. & 260. 379. & 280

Compromiſſum bene clauſulatum, prout hodie fit à notarijs in regno, viget: niſi laudum manifeſtam contineat iniquitatem. ibi. nu. 258 281

Compromittens ſi læditur, poteſt intentare remedium. l. ij. C. de reſcin. vendi. etiam ſi arbitramentum emologaſſet. in iiij. par. xiiij. diſt. nu. 8 107

Concluſio non requiritur in cauſis ſummarijs. in iiij. par. ix. diſt. nu. 23 88

Concluſio in ordinarijs, an ſit de ſubſtantia proceſſus. in d. ix. diſt. numero. 24. fol. eod. & in vi. par. in ver. concluſio. nume. 9 228

Concluſio in cauſa qualiter fiat de iure communi: & qualiter ſecundum iura municipalia Regni Siciliæ. & quid importet. in vi. par. ver. concluſio. nume. j eodem

Cõcluſio in cauſa, an ſit de ſubſtantia iudicij. ibi. nu. 9 eodem

Concluſione facta in cauſa poteſt allegari in iure. ibi. nu. 2 eodem

Concluſione facta in cauſa, defertur iuramentum ſuppletorium. ibi. nume. eodem

Cõcluſione facta in cauſa, poteſt peti reſtitutio in integrum. ibi. nu. 3 eod.

Concluſione facta in cauſa, admittitur probatio per confeſsionem, & per rei euidẽtiam, & loci aſpectum. ibidem. nume. 5. & 6 eodem

Concluſione facta in cauſa, poteſt fieri interrogatio ad inſtantiam partis in ſummarijs. ibi. nu. 7 eodem

Concluſione facta in cauſa, admittitur probatio ad defenſionem rei in criminalibus. ibi. nu. 81 eodem

Condemnatio pœnalis facta per diffinitiuam ſententiam, durat perpetuò. Secus, ſi per interlocutoriam: quæ durat durante officio iudicis interloquentis. in vi. par. verſi. ſententia. numero. 19 233

Condemnatio expenſarũ an dicatur interlocutoria vel diffinitiua. ibi. num. 36 235

Condemnatio expẽſarum in interlocutoria obmiſſa, poteſt per iudicem addi quandocunque, vſque ad diffinitiuam. Secus, ſi eſt obmiſſa à diffinitiua. quia non poteſt niſi eadem die addi. ibi. nume. 38 236

Condemnatus per ſententiam diffinitiuam in aliquo crimine, efficitur infamis. in vi. par. ver. ſentẽtia. n. 4. 231

Condemnatus de crimine ſimoniæ, non appellat. in vi. par. ver. appellatio. nume. 287 284

Condemnatus pro debito publico, ſeu fiſcali, non appellat, niſi quando fiſcus tractat de lucro. ibi. nu. 289. eod.

Condemnatus de malè geſtis in officio à proprio iudice, non appellat. ibi. nume. 290 eodem

Item nec officialis in ſyndicatu condemnatus. ibi. nu. 291 eodem

Condemnatus ſuper actione ad exhibendum, nõ appellat. ibi. nu. 320. 287

Condictio triticaria, datur etiã ad poſſeſsionem: & eſt remedium recuperandæ. & quando locum habeat: in iiij. par. vij. diſt. nu. 31 79

Condictio incerti, ad recuperãdam poſſeſsionem dari poteſt. ibi. nu. 32. 08

Condictio indebiti, datur etiam ad poſſeſsionem recuperandam. ibidem. numero. 33 eodem

Condictio ex. l. ſi me & titium ff. ſi cert. petatur.

peratur.habet locum pro recuperanda poſſeſsione.ibi.nu.36.fol.eodem
Condictio ex.l.ſi Coloni.C.de agricol. & cenſi.datur ad recuperandam poſſeſsionem. & quæ requirantur, vt competat.ibi.num.37 eodem
Condictio ex.l.authoritatem. C. vnde vi.eſt remedium poſſeſſorium recuperandæ.& quando habebat locum. ibi.num.39 eodem
Item,condictio ex.l.meminerint.C.vnde vi.ibi.nu.40 eodem
Item,condictio ex.l.ſi quis condictionis.C.locati.ibi.nu.41 81
Item,condictio ex.l.inuaſor.C.vnde vi. ibi.num.42 eodem
Item,condictio ex.l.ſi quis in tantam. C.vnde vi.ibi.nu.43 eodem
Item,condictio ex.l.conductore.C.locati.&.l.non ab re.C.vnde vi.ibi.numero.44 eodem
Condictio ex.l.cùm à te.ff.de vi & vi arma.eſt remedium poſſeſſorium recuperandæ.ibi.nu.45 eodem
Item condictio ex.l.fin.C.vnde vi.ibi. nume.46 eodem
Condictio ex.l.ſi.C.de acqui.poſſ.eſt remedium recuperandæ.& quando habeat locum. & quæ vtilitas reſultat ex ea.ibi.nu.51 28
Condictio ex.c.ſæpe.de reſtitutio.ſpoliato.eſt remedium recuperandæ.ibi. nume.47 81
Condictio ex.c.frequens.de reſtitu.ſpoliato.lib.vi.eſt remedium recuperandæ.ibi.nu.48 eodem
Condictio,ex canone reintegranda.iij. q.j.eſt remedium recuperandæ:& eſt plenius cæteris.& quando locum habeat.ibi.nu.50 81
Confeſsio extraiudicialis parte abſente facta, facit plenam probationem in curia mercatorum,de æquitate canonica.in iij.par.ix.diſt.nu.49 91
Confeſsio extraiudicialis parte abſente, ſemiplenè probat.ſed parte præſente,plenè.in vi.par.verſ.confeſsio. nu.2.&.12.fol.202.&.203
Confeſsio extraiudicialis in criminalibus facit iudicium ad torturam. ibi. nume.3 202
Confeſsio extraiudicialis, in aliquibus caſibus plenè probat eodem
Confeſsio extraiudicialis geminata,plenè probat.ibi.nu.15 203
Confeſsio extraiudicialis parte abſente facta,ad exonerationem conſcientiæ,facit plenam probationem. ibi. nume.16 eodem
Confeſsio extraiudicialis emanans ſuper eo, quod dependet ex mera voluntate confitentis, valet.ibi.numero.17 eodem
Confeſsio inter genera probationum numeratur.ibi.nume.1 202
Confeſsio facta coram iudice incompetenti,facit indicium coram competenti.in vi.par.verſi.inquiſitio.numero.13 148
Confeſsio inquiſiti,an validet ineptam inquiſitionem.ibi.nu.208 157
Confeſsio in tortura, ratificari debet extra tormenta, cum breui termino ad producendum defenſiones.vi.par. ver.tortura.nu.15 227
Confeſsio facta in poſitionibus.reuocari non poteſt,niſi de errore doceatur. & quãdo & qualiter hoc procedat.in vi.par.ver.poſitio.nu.6.8.&.9 200
Confeſsio facta parte præſente,in quãpluribus caſibus non facit plenã probationem.in vi.par.verſic.confeſsio.

4.cum plu.ſeq. fol.202
Confeſsio per verba diſpoſitiua vel enunciatiua,non probat,niſi ſit iurata. ibi.nume.4 eodem
Confeſsio probata per teſtes contra inſtrumentum in ſcriptis, non nocet. ibi.nu.5 eodem
Confeſsio ſine cauſa non plenè,probat niſi fiat ad liberandum.ibi.nu.6.eod.
Confeſsio prælati non nocet eccleſiæ, niſi aliter veritas probetur. ibidem. numero.7 203
Confeſsio inter perſonas prohibitas,eſt ſuſpecta:& non probat.ibi.nu.8.eod.
Confeſsio ex cauſa mutui, non probat infra biennium.ibi.nu.9 eodem
Confeſsio calore iracundiæ facta, non nocet,niſi detur perſeuerantia. ibi. nume.10 eodem
Confeſsio parte abſente probata per vnum teſtem,nullam facit probationem.ibi.num.13 eodem
Confeſsio probari debet per duos teſtes,de eadem confeſsione deponentes.ibi.nu.14 eodem
Confeſsio abſente parte acceptata per aliquem nomine abſentis,plenè probat.ibi.nu.18 eodem
Confeſsio parte abſente facta,valet de iure canonico.ibi.nu.19 eodem
Confeſsio facta in apocha parte abſente,valet.ibi.nu.20 eodem
Confeſsio iudicialis habet vim ſententiæ:& ſuperat omne genus probationis.Infringitq; oẽs probatiões factas per teſtes,vel inſtrumenta in fauorẽ confitentis.nec reducitur ad concordiam cũ dictisteſtium.ibi.nu.21.204
Cõfeſsio iudicialis tollit omnẽ pręſumptionẽ iuris & de iure.ibi.nu.22.eo.
Confeſsio poſt concluſionem in cauſa, plenè probat.ibi.nu.23 eodem
Confeſsio facta ſuper proceſſu inualido,ſufficiens eſt ad condemnandum. ibi.nu.24 eodem
Confeſsio ſe referens ad inſtrumentum inualidum,an probet.ibi.nu.25.eod.
Confeſsio qualificata an & quando poſſit pro parte acceptari & pro parte repudiari.ibi.nu.27 eodem
Confeſsio aliquando fit ſimpliciter aliquando conditionaliter.ibidem.
Confeſsio vt iudicialis dicatur,an neceſſariò coram iudice pro tribunali ſedente fieri debeat.ibi.nu.30 205
Confeſsio coram arbitro vel arbitratore recepta,an dicatur iudicialis vel extraiudicialis:& an coram iudice fidem faciat & qualiter.ibi.nu.31.eod.
Confeſsio dubia interpretatur in fauorẽ confitentis.ibi.nu.32 eodem
Confeſsio etiam in die feriato poteſt in iudicio recipi.in vi.par.ver.actorum editio.nu.36 220
Confeſsio coram iudice incompetenti non inducit prorogationem in.iiij. par.xij.diſt.nu.7 104
Confitens occidiſſe aliquem ad ſui defenſionem non probando non punitur,vt homicida:ſed mitius punitur. in vi.par.ver.confeſsio.nu.29 104
Confeſſus occidiſſe hominem non habetur ſtatim pro veridico:niſi primò mittatur ad locum ad inquirendum, an ibi fuerit homo occiſus.in vi.par. verſ.inquiſitio.nu.18 134
Confeſſus vt quis habeatur ob non reſponſionem poſitionibus debet in vltima citatione inſeri totus tenor articulorũ.in vi.par.ver.contumacia.nu. 10.11.&.12.fol.177.& in ver.appellatio.nume.347 289

Confeſſus & cõuictus nõ appellat. quid autem ſi eſt confeſſus tantùm. in d. ver. appellatio. nu. 281 283
Confeſſus in ciuili habetur pro condẽnato. Secus in criminali. in vj. par. ver. confeſsio. nu. 26 264
Confeſsi cauſa, dicitur ſummaria. in 4. par. ix. diſt. nu. 53 91
Congregationibus pijs datur reſtitutio in integrum. in vj. par. ver. appellatio. nu. 85 258
Coniunctus agens pro iniuria coniuncti non debet mentionare iniuriam propriã: ſed dicere debet, quòd agit pro iniuria coniuncti, ratione intereſſe ſanguinis. in vj. par. ver. inquiſitio. nu. 66 141
Coniunctus vltra ſextum gradum, valens agere pro iniuria coniuncti non admittitur. ibi. nu. 72 142
Reliqua vide ſuprà, in litera. A. in ver. accuſator, & accuſare. & in ea. litera. C. in ver. compromiſſum. & infrà, in ver. conſanguineus.
Conſanguineus accuſare poteſt de iniuria conſanguinei criminaliter tantùm: non autem ciuiliter: niſi ſolus pater & maritus. in vj. par. ver. inquiſitio. num. 60. & 65 140
Cõſanguineus vſque ad quem gradum admittatur ad accuſandum & proſequendum ſuorum iniuriam. ibi. nume. 62 141
Conſanguineus vel affinis alterius partis reijcitur à iudicãdo. in vj. par. ver. appellatio. nu. 29 255
Conſcientia quando eſt onerata in commiſsione cauſæ, poteſt actus ille expediri parte non citata. in. vj. par. ver. citatio. nu. 21 163
Conſilium quando habendum eſt à iuriſperito, debet iudex formare punctũ ſeu caſum in præſentia vtriuſq; partis, & illius datur copia partibus. in vj. par. ver. appellatio. num. 8. & 9. 253
Concilia quando fiunt, dignior & antiquior primam vocem habere debet. in proœ. nu. 8. 6
Conſuetudo an induci poſsit contra ius gentium vel diuinum. in iij. par. nu. 46. fol. 23. 15. & in 4. par. xvj. diſt. nu. 65 115
Conſuetudo contra Regni conſtitutiones eſt reprobata. in d. iij. par. nume. 96 28
Conſuetudo dicitur lex municipij, & omnes de ciuitate illam ſeruare tenentur. ibi. nu. 121 31
Conſuetudo generalis, nõ indiget probatione ibi. nu. 129 34
Conſuetudo eſt notoria obſeruantia tẽporis: cuius non extat memoria in contrariũ. & habet vim legis & priuilegij. ibi. nu 126. fo. 33. & in vj. par. ver. actorum editio. nu. 18 219
Conſuetudo notoria eſt, quæ liquet ex inſpectione plurium inſtrumentorũ. & ſufficit eam tantùm allegare ibid. nu. 129 34
Conſuetudo nulla eſt fortior & melior, quàm iuri communi conformis. ibid. nume. 130 eod.
Cõſuetudo dubia interpretari debet ſecundũ ius cõmune: non autẽ ſecundũ ius municipale. ibi. nu. 130. in fi. eod.
Cõſuetudo multũ attenditur in pœnis irrogandis. in iij. par. prima diſt. num. 57. fol. 45. & in ij. diſt. nu. 10 50
Conſuetudo vel ſtatutum, an poſsit tollere ius gentium vel diuinum. in dicta xvj. diſt. nume. 65 115

Conſuetudo an poſsit inducere, quòd valeant acta facta in die feriato ad honorem Dei. Et quid. in curijs nundinarum. in iiij.par.xvj.diſt.nu.63.cũ plu.ſeq. eodem
Conſuetudo inducere poteſt. vt appelletur ad ſuperiorem obmiſſo medio. in vj.par.ver. appellatio. nume. 363 291
Conſuetudines feudorum, præferuntur iuri communi in cauſis feudalibus, quando conſuetudo & vſus feudorum ſunt rationabilẽs. & quando eſt expreſsè deciſum per vſus feudorum. in iij.par.nu.88 27
Conſules Romani. quando creati. & quare ſic dicantur. in iij.par.numero. 21 19
Contractus poteſt quandoque celebrari cum perſona incerta. in iij.par. nume.5 9
Contractus mulieris in regno Siciliæ contrahentis nomine proprio, non valet ſine mundualdo. in iij. par .nu. 124.fol.33.& in 4.parte.xvj.diſt.nu. 22 111
Contractus cenſetur velle per partes celebrari in ſcriptis, eò ipſo, quòd dicunt habeamus notarium, vt ſcribat contractum. & poſſunt pœnitere antè, quàm ſcribatur. in 4.parte.ix. diſt. nu.88 94
Contraria allegans, non auditur. in 4. parte.xx.diſt.nu.4. 117
Contrarietas, ſemper eſt euitanda. in iij. pat.nu.112 21
Controuerſia, quę dicatur. & in quo differat à cauſa in 5.par.nu.68 128
Controuerſiæ per ſentẽtiam imponitur finis, ad quem iura feſtinant. in ij. par. nu.33 13
Contumacia qualiter & quãdo accuſatur in Regno. & quando circunducatur citatio. in vj.par.ver.citatio.nu. 68 168
Contumacia quotuplex ſit. in vj. parte ver.contumacia ibi.nu.8 176
Contumacia actoris, qualiter puniatur. ibi.nu.35 179
Contumacia principalis qui ſatiſdedit de non offendendo, an noceat eius fideiuſſori. in vj.parte.ver.ſatiſdatio. num.14 187
Cõtumacię pœna in vno tareno vel augustali, iuxta Regni conſuetudinem, intelligitur contra verũ contumacẽ: & non contra fictũ domi citatum. in vj.par ver.appellatio.nu.278 283
Contumax condemnari poteſt ad expenſas ſine alia citatione. in vj.parte ver.citatio.nu.34 164
Contumax in ciuili qui trãſigit, euitat pœnam contumaciæ. Secus. in criminali. in vj.par.ver.inquiſitio.num.79 143
Contumax in cauſa criminali poteſt iterum & pluries de eodem crimine accuſari. ibi.nu.98 147
Contumax pro eadem cauſa in duobus iudicijs poteſt bis puniri. ibid.nu.98 eodem.
Contumax in Regno, condemnatur ad tertiam partem mobilium. in vj.par. ver.citatio.nu.67.& 68 178
Contumax qui fuit citatus in domo, mulctatur: ſecundũ obſeruantiã Regni Siciliæ. ibi.nu.128.fo.174. & in ver.contumacia.nu.9 177
Contumax. vt quis dici poſsit, quæ requirantur. & qnid ſeruetur in Regno. in vj.par.ver. contumacia nu.1 176

Contumax reputari nõ poteſt aduerſa valetudine ſua, vel ſuorum conſanguineorum impeditus.ibi.nu.2.& 3. eodem.
Contumax citatus ad maius tribunal, excuſatur.ibi.nu.4 eodem
Contumax excuſatur propter paupertatem.ibi.nu.5 eodem
Contumax vnde dicatur.ibi.nu.7 eod.
Contumax quas pœnas patiatur. ibidẽ. nu.9.cum.ſeq. 177
Contumax poteſt mulctari. Quid autẽ in ficto contumace. & quid ſeruetur in Regno.ibi.nu.9.fol.eod.& in ver. citatio.nu.128.fol.174.& ver.appellatio.nu.277 283
Contumax patitur miſsionẽ in poſſeſſionem ex primo decreto.Eſt autem in electione actoris, ſi vult potius terminum ad probandũ in contumamaciam.quàm primum decretum. in d.ver.contumacia.nu.10 177
Contumax non patitur aliquem actum contra ſe:niſi altera parte inſtante. ibi.nu.13 178
Contumax nõ auditur,niſi refectis expenſis.ibi.nu.14 eod.
Contumax poteſt perſonaliter capi & carcerari.ibi.nu.16 eod.
Contumax verus non appellat.ibid.nu. 17 eodem
Contumax in non reſpondendo poſitionibus, vel in nolendo iurare de calumnia,habetur pro confeſſo. ibi. num.18 eodem
Contumax poteſt excommunicari. ibi. nu.19 eod.
Cõtumax petens reuocari primum decretum, tenetur ſatiſdare, etiam ſi poſsideat immobilia.ibi.nu.20 eod.
Contumax in non parendo iudici, perdit beneficiũ iuratoriæ cautionis.ibi nume.21 eodem
Contumax vaſallus: qui citatus dixit: nolo venire, ſtatim perdit feudum. ibi.nu.22 eodem.
Cõtumax in cauſa criminali,qua pœna afficiatur.ibi.nu.23 eodem.
Contumax non allegat litis pendentiã. ibi.nu. 24.fol.179.in ver.appellatio. nu.277 283
Contumax qui recuperat tenutam conceſſam ex primo decreto,non poteſt vlterius declinare forum:dato, quòd aliâs haberet declinatoriam exceptionem.ibi.nu.25 179
Contumax ad torturam exponi poteſt. Et quomodo & quando. & ad quid. ibi.nu. 27 eod.
Contumax habetur pro præſente, in ſui præiudicium.ibi.nu.28 eod.
Cõtumax patitur ſequeſtrum fructuũ. ibi.nu.29 eodem.
Contumax nolens reſpondere coram iudice,habetur pro negante vel con fitẽnte:ſecundum quod eſt ei maius præiudicium.ibi.nu.30 eodem
Contumax poteſt expignorari.ibi. nu. 31 eod.
Contumax quando habetur pro confeſſo,efficitur etiam infamis, & teſtificari non poteſt.ibi.nu.32 eodem.
Contumax excommunicatus perſeuerans in contumacia, per annum efficitur ſuſpectus de hæreſi.verũ ſi pro hęreſis crimine fuit citatus,& poſteà excõmunicatus,quia cõtumax,elapſo anno habetur pro conuicto, & vt hæretic⁹ puniri poteſt.ibi.nu.33 eo.
Contumax pro delicto pro quo non poteſt foriudicari, quã pœnam patiatur.ibi.nu.34 eodem

Contumax

Contumax is demum punitur,à quo petitur aliquid dari vel fieri. Secus, ſi citetur,ſi ſua putauerit intereſſe.ibi. nnm.36 eodem.
Contumax verus perdit beneficium appellandi & ſupplicandi.in vj.par.ver. appellatio.nu.54 283
Contumax verus quis dicatur & quis fictus.ibid. nu.274.277.nume.279. eodem
Contumax peremptoriè citatus ad ſententiam audiendam non auditur appellans.ibi.nu.275 eodem
Contumax verus non allegat litis pendentiam: nec poteſt ſupplicare.ibid. nu.276 eodem
Contumax verus appellat à condemnatione expenſarum. Quid autem à taxatione.ibi.nu.280 eodem
Contumax cenſetur etiam is,qui temerè ſeu friuolè appellat. & poteſt excommunicari, & patitur pœnam pecuniarim.ibi.nu.334 288
Cõtumacia à iudice denegatur audientia,nõ ſolùm in cauſa illa,in qua eſt contumax: ſed etiam in alia. in vij. par.ver.contumacia.nu.15 178
Contumaces non poſſunt cõſtitui exititij ciuitatis ad inſtantiam creditorum.in 4.par.xvj.diſt.nu.40 113
Conuenticulæ licitæ & illicitę eſſe poſſunt.& qualiter puniantur. & in dubio ſemper præſumuntur illicitæ. in vj.par.ver.inquiſitio nu.120.& 130 152
Conuentus coram vno iudice, non poteſt allegare litis pendentiam coram alio iudice:coram quo fuit conuentus.in vj.par.ver.contumacia.nu. 24 179
Conuentus volens laudare authorem authoris ſui,an debeat audiri. & an poſsit agere cõtra ipſum de euictione.in vj.par.verſi. authoris laudatio. num.5 183
Conuictus & ſponte confeſſus non appellat.Secus,ſi ſit conuictus, ſed non confeſſus:vel confeſſus, non tamen ſponte:ſed formidine tormentorum in vj.par.ver. appellatio.nume. 281 283
Conuictus de furto manifeſto, appellare non poteſt.ibi.nu.348 289
Copia primæ petitionis datur reo ſumptibus actoris in Regno.in 4.par. ix. diſt.num.15.fol.87.& in vj.par. ver. libellus.nu.3 180
Copia repertorum non datur inquiſito hodie in regno: ſed tantũ capitulorum.quod procedit in foro ſeculari. Secus in eccleſiaſtico:quia datur ſecandum ius canonicum in vj. parte ver.inquiſitio.num.8.9.&.10. & ibi ponitur intellectus ad c.regni, quod incipit:ſubiungendo. 133
Copia articulorum parti dari debet,nõ autem interrogatoriorum.in vj.par. ver.poſitio nu.19 201
Copia inſtrumenti collationati poteſt relinqui in actis retẽto originali. in vj.par.verſi.inſtrumentorum productio.nu.19.fol.210 & in ver. actorũ editio.nu.3 216
Copia inſtrumẽti non effectualiter pręſentati in actis,an poſsit peti& qualiter.in d.ver.actorũ editio.nu.3 217
Copia atteſtationũ dari non debet ante publicationem.ibi.nu.48 221
Copia interrogatoriorũ parti dari non debet.ibi.nu.49 eodem
Copia allegationum iuris an debeat dari parti.ibi.nu.50 eod.

Copia

Copia libelli, ſumptibus actoris dari debet.ibi.nu.55 eod.
Copia literarum iudicis in quibus ſcribitur caſus tranſmittendus iuriſperito pro conſilio, petenti dari debet: non autem nominis iudicis ſeu iuris periti.in vj.par.ver.appellatio.numero 9 253
Correctio authen.ſed nouo iure. C. de cuſtodia reorum. & authen. ſed hodie.C.de offi.diuer. iudi.per ritũ Regni.in vj.par.verſi. inſtrumentorum productio.nu.3. Diſpoſitio cuius ritus limitatur.vt ibi.nu. 4.5.6.7.8.9. 10 & 11 fol.208 & 209
Creditor agere poteſt aſsiſtentia contra tertiũ poſſeſſorẽ vigore precarij,vſque ad 30 annos in iiij.par.vij. diſt.nu. 52 82
Creditor poſterior poteſt citari facere anteriores per proclama, quãdo rem hypothecatam vendere vult.& quid talis citatio operetur.in vj.par.verſi. citatio.nu.104 172
Creditor qui elegit viam vrbanius agendi in iudicio,non poteſt vlterius extra iudicium via executiua agere. in vj.par.verſ.inſtrumentorum productio.nu.14 209
Crimen commiſſum per ſolam culpam ſine dolo,an puniatur.in 4.par.j.diſt. nu.58.cum plurib.ſequen. 45
Crimen,quod committitur non principaliter ad iniuriam alicuius:ſed pro libidine, ſi committatur ſine dolo, nulla pœna punitur.ibi.nu.61 46
Crimen poculi amatorij,vel vt mulier faciat abortiuum, licet ſola culpa commiſſum, punitur pœna mortis. ibi.nu.62 47
Crimen publicum in regno hodie non differt à priuato quoad accuſationẽ. in vj.par.ver.inquiſitio.nu.59 140
Crimen commiſſum contra eccleſias & eccleſiaſticas perſonas,dicitur publicum : & quilibet poteſt accuſare & iudex poteſt ex officio inquirere. ibid.nu.63.fol.141.& nu.142 153
Crimen de quo cognoſcitur per viam exceptionis, non punitur pœna ordinaria:ſed extraordinaria. ibi. numero 85 144
Crimen dicitur, omnis operatio mala quæ poteſt in hoc ſæculo puniri.ibi. nu.118 150
Crimen commiſſum per conſpirationem,poteſt inquiri ex officio:& qua pœna puniatur.ibi.nu.128 152
Crimen vſurarum,eſt publicum:& poteſt in regno iudex ex officio inquirere contra vſurarium:& etiam quilibet de populo admittiturad accuſandum de tali crimine. ibid. nume.126 151
Crimen lenocinij, eſt maius adulterio. ibi.nu.169. 154
Crimen falſæ monetę, poteſt per iudicem inquiri & puniri ad vltimũ ſupplicium & publicationem bonorum. ibi.nu.185. 156
Crimen ſacrilegij & plagij poteſt per iudicem inquiri ex officio.ibi.nume. 195 fol. eod.
Crimẽ læſæ maieſtatis in iudicio deductum,expeditur ſummariè.in 4. par. ix.diſt.nu.84 93
Crimina leuia diſcutiuntur de plano. ibi.nu.83 eod.
Criminalis pœna an locũ habeat, vbi habet locum legis aquiliæ actio. in 4.par.j.diſt.nu.71 47
Criminalis actio,ciuili præiudicat, ratione

tione maioritatis.in 4.par.xx. diſtin. nume.5 117
Criminale incidens, vtrum & qualiter poſsit exerceri in iudicio ciuili. Quod reducitur ad practicam. vt in vj.par.ver.incidens criminale.num.1 & 3 227
Criminoſus capi poteſt ſine citatione præcedente.in vj.par.ver.citatio.numero 14 162
Criminoſi plures:quorum alter eſt clericus,omnes debent remitti ad epiſcopum.in 4.par.vj.diſt.nu.19 66
Culpa lata non æquiparatur dolo in criminalibus.in 4.par.j.di.nu.59 46
Culpa leuis an faciat delictum puniri. ibi.nu.67 47
Culpa in faciendo,differt à culpa in cõmittendo.ibi.nu.68 eod.
Culpa leuiſsima:an criminaliter puniatur.ibi.nu.70 & 71 eod.
Culpæ quando ſimpliciter fit mentio, de leui intelligitur.ibi.nu.69 eod.
Cumulatio duarum actionum,quæ electione tolluntur,admittitur:quando ſunt talis naturæ, quia vna ſubordinatur ad aliam.in 4. par. prima diſt. nume.24 40
Cumulatio iudicij ciuilis & criminalis,non poteſt fieri æquè principaliter:ſed acceſſoriè ſic. Fallit,vbi quis veniret damnandus ad mortem.& in dubio ſaluatur libellus.ibi. num.21. 22 & 23 eod.
Curator ad litem pupillo qualiter dari debeat, vt iudicium valeat. in 4. par. xvj.diſt.nu.36 112
Curatorem dat iudex eccleſiaſticus minori laico litiganti coram ſe. in iiij. par.xj.diſt.nu.13 99
Curatorem ad litem dat iudex laicus clerico minori litiganti coram ſe. ibi. nu.39 101
Cuſtos carceris punitur ad mortem, ſi ex ſua lata culpa carceratus aufugit: vel fugam arripuit.in 4.par.j diſtin. nu.60 47
Cuſtos carceris & cuſtos arcis æquiparantur.ibi.nu.64.in fin. eod.

D

Damnandus aliqua pœna:ſi tamẽ paſſus fuit aliquid in corpus, habet iuſtam cauſam,vt pœna mitigetur. & facit ad q. quam videas in vj. par.ver.inquiſitio nume. 100 & 101 fol. 147
Damnatus per viam inquiſitionis, non punitur pœna ordinaria à lege inducta:ſed mitiori & arbitraria:niſi conſtet de crimine per confeſsionem. in 4.par.x.diſt.nu.6. 96
Damnatus de raptu virginis, appellare non poteſt.in vj.par.ver. appellatio. nu.284 284
Damnatis ad mortem veſtes non auferuntur.in vj.par.ver.executio.numero 30 299
Damnum paſſus in aliquo loco remoto,poteſt ibi examinare teſtes ſuper dicto damno, ſine aliqua vocatione partis.& talis examinatio valet. in vj.par.ver.citatio.nu.26 164
Datio termini, eſt actus iudiciarius. in vj.par. ver. inſtrumentorum productio.nu.25 210
Datio in ſolutum in aliqua parte, plus debito, facta in totum vitiatur. Fallit in tenuta vigore pacti executiui data.& quando actione reali agitur. in vj.par.ver.executio.nu.20 298

Debitor laicus ſimul cum clerico, non conuenitur coram epiſcopo: quando cauſa eſt diuidua. in 4. par. xj. diſt. numero 24 100
Debitor fugitiuus capi poteſt etiã die feriato ad honorẽ Dei. in 4. par. xvj. diſt. nu. 68. fol. 115 & in vj. par. verſi. actorum editio. nu. 35. 220
Debitor ſoluens pendente iudicio, abſoluitur ab obſeruatione iudicij. in quinta par. nu. 54. 126
Debitor nõ ſoluens in termino inſtrumenti, cui fuit per creditorem prorogatus terminus poſt accuſationẽ, ſi minimè ſoluit in tempore prorogato, & iterũ accuſatur, tenetur bis ſoluere pœnam. in vj. per ver. inquiſitio. nu. 99. 147
Debitor ſoluẽs vſuras, videtur ſibi eruere oculos. ibi. nu. 124 151
Debitor ſi ex pacto in inſtrumento appoſito capi poteſt ad inſtantiam creditoris ex ſola inſtrumenti oſtenſione facta iudici, iudex vigore dicti inſtrumenti poteſt facere capi debitorem ſine alia citatione præcedẽte. in vj. par. ver. citatio. nu. 11. 162
Debitor de fuga ſeſpectus, capi poteſt ſine citatione præcedente. in d. verſi. citatio. nu. 14. eod.
Debitor ſuſpectus de fuga, capi poteſt pendente appellatione. in vj. par. ver. appellatio. nu. 166 269
Debitor in diem, vergens ad inopiam, tenetur ſatiſdare: idem, ſi impetrat moratoriam. in vj. par. verſi. ſatiſdatio. nu. 22 & 23 188
Debitor qui non poteſt probare ſolutionem mutui, in ſecreto ſoluti, qualiter reſpondere debeat poſitionibus: in quibus creditor intendit velle mutuũ ſibi reſtitui. in vj. par. verſ. confeſsio. nu. 28 204
Debitor publicus conuictus non appellat. in vj. par. verſi. appellatio. numero 289 284
Debitor non habens bona ſufficientia, carceratur. in vj. par. verſic. executio. nu. 9 297
Debitor fiſcalis ſine alia excuſsione bonorum, perſonaliter capitur: ibidem. nume. 12 297
Debitores principales in conueniendis fideiuſſoribus & tertijs poſſeſſoribus, debent prius excuti & conueniri. in proœ. nu. 16 7
Decalogus, quid ſignificet. in iij. par. numero 10 18
Decimas non ſoluentes compelluntur officio iudicis ad ſoluendum, etiam nemine petente. in vj. par. ver. inquiſitio. nu. 196 156
Decimarũ cauſa, eſt ſummaria. in iiij. par. ix. diſt. nu. 58 91
Decipiens mulierem cum promiſsione pecuniæ, & ſub tali promiſsione, vel datione, ipſam adulterat, punitur pœna ſtatuti loquentis de adulterante, inuitam mulierem. in vj. par. ver. inquiſitio. nu. 167 154
Decretorũ liber an connumeretur inter leges canonicas. & ſit authenticus. & à quo ſit conditus. in iij. par. numero 34 21
Decretorũ liber habet quatuor ſpecies authoritatum. & an omnes ſint authenticæ. ibi. nu. 35 eod.
Decretorum liber quo tempore compilatus. & quo tempore liber decretalium. ibi. nu. 39 22
Decretum iniuſtum contra ius litigatoris, eſt ipſo iure nullũ. Quod ſecus eſt in

eſt in ſententia.in 4.par.xvj.diſtinct. num.51 114
Decretum primum & ſecundum, quid ſit:& quod ius tribuāt ambo. quando interponantur:& infra quod tempus:& in quibus cauſis.in vj.par.ver. contumacia.nu.12 177
Decretum ſuper alienatione rerum minoris, die feriato interponi non poteſt.in vj.par.ver.actorum editio.numero 34 220
Decretū primum præambulum eſt ad ſecundum. in vj.par. ver. publicatio. nu.2 222
Decretum an habeat vim diffinitiuæ vel interlocutoriæ.in vj.par.ver. ſententia.nu.29 234
Decreti primi miſsio, ſummariè expeditur.in 4.par.ix.diſt.nu.67 92
Decuriones ciuitatum adiri poſſunt, quando officialis aliquam iniuſtitiam facit. Item, appellatur ad eos abſente iudice appellationis. in vj. par.ver.appellatio.nu.378 292
Decuriones ciuitatis ſi faciūt aliquod decretum iniuſtum, appellatur ad capitaneum ciuitatis.ibi.nu.384 eod.
Defenſio inducta de iure naturali, non poteſt tolli per principem. Secus in ea, quæ eſt inducta de iure poſitiuo: prout eſt appellatio.in vj.par.ver. appellatio.nu.329 287
Degradatio clericorū, qualiter fiat. in 4.par.vj.diſt.nu.45 & 46 101
Delegatus cauſam poteſt ex mero arbitrio illam ad ſe reuocare.in vj.par. ver.appellatio.nu.351 289
Delegatus iudex quis dicatur. & quomodo cognoſcatur ab ordinario. & in qubus differant ad inuicem. in 4. par.v.diſt.nu.4.cum pluri.ſeq.fol. 54
Delegatus à quibus conſtitui poteſt. ibi.nu.23 57
Delegatus alienam iuriſdictionem habere dicitur.ibi.nu.24 eod.
Delegatus regulariter ſubdelegare nō poteſt, ſed fallit in delegato principis.ibi.nu.25 & 26 eod.
Delegatus non poteſt abſoluere ab obſeruatione iudicij ante litem conteſtatam:nec facere præceptum diffinitiuum.ibi.nu.18 58
Delegatus qui non eſt verè delegatus, ſi facit proceſſum contumaciæ diffinitiuum, non valet. Secus in ordinario.ibi.nu.38 eod.
Delegatus non poteſt reuocare ſententiam ſecundi decreti: ſed ſic ordinarius.ibi.nu.39 eod.
Delegatus an poſsit indiſtinctè vt ſuſpectus recuſari, & quid de ordinario.ibi.nu.40 eodem
Delegatus vt ſuſpectus recuſatus, an poſsit cauſam alteri comittere. & quid in ordinario.ibi.nu.41 50
Delegatus in delegando an poſsit ſententiam ſibi reſeruare & ſic ordinarius.ibi.nu.42 eod.
Delegatus an & quando poſsit ſuam ſententiam exequi.ibi.nu.43 eod.
Delegatus non poteſt minuere nec augere tempus, quod datur iudicatis, ibidem.nu.44 eodem
Delegatus non venit appellatione magiſtratus, ſed tantùm ordinarius.ibi. nu.45 eodem
Delegatus papæ, poteſt ſubdelegare cauſam ſuo non ſubdito, etiam ſuo ſuperiori dummodo ſit in dignitate conſtitutus. Secus in ordinario. ibid. nume.46 eod.
Delegatus qui nulliter pronuntiauit, non

non poteſt iterũ pronuntiare.Secus eſt in ordinario.ibi.nu.47 60
Delegatus poteſt ſuã interlocutoriã reuocare.Fallit,quando ſe nõ iudicem pronũtiauit.ibi.nu.48.& 49 eod.
Delegatus nõ ſubdelegat etiam vnum articulum iuriſdictionalẽ:niſi ſit ad vniuerſitatem cauſarum.Secus in ordinario.ibi.nu.50 eod.
Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, non poteſt vniuerſam ſuã delegationem ſubdelegare.ibi.nu.51 eod.
Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, quis dicatur.ibi.nu.52 eod.
Delegatus non poteſt citare per edictã niſi ſit delegatus principis.ibi.nu.53. fol.eo.& in vj.par.verſi.citatio.numero.39 164
Delegatus inferioris à principe,nõ poteſt aliquem perſonaliter capere.in d.v.diſt.nu.54. 60
Delegatus citare debet cum inſerto tenore ſuæ delegationis.ibi.nu.55 eo.
Delegatus etiam à principe,non poteſt ſubdelegare,cum poteſtate ſubdelegandi:niſi hoc faciat ſciẽte & patiente ordinario. Secus eſt in ordinario. ibi.nu.58 61
Delegatus non poteſt ſentẽtiam ſuam dubiam interpretari in ordinario:ſecus.ibi.nu.59 eod.
Delegatus qui non poteſt exequi,nõpoteſt ſibi taxationem expenſarũ reſeruare.ibi.nu.60 eod.
Delegatus an & quando cognoſcat de cauſis meri & miſti imperij. ibidem nu.61 eod.
Delegatus principis,ſubdelegat,etiam cauſas meri & miſti imperij.ibidem nu.63 eod.
Delegatus principis non ſubdelegat,qñ induſtria perſonæ eſt electa:neque quãdo ea ſunt delegata,quę principi reſeruata ſunt.ibi.nu.64 62.
Delegatus papæ demandare nõ poteſt poteſtatẽ abſoluendi,nec pręiudicãdi nec prouidẽdi eccleſijs de prelatis.Secus eſt in ordinario.ibi.nu.67 eo.
Delegatus non poteſt inſtituere præſentatum in eccleſia patronata.ibid. nu.68 eod.
Delegatus an poſſit mulctare. ibidem nu.69 eod.
Delegatus non dicitur is,cui commiſſa eſt cauſa:in qua aliàs erat ordinarius ſed in cauſa illa remanet ordinarius: & ſolùm ſua iuriſdictio excitata dicitur.ibi.nu.92 eod.
Delegatus impetratus per falſum reſcriptum,non habet iuriſdictionem: tamen poteſt impetrantẽm condẽnare ad expẽſas,& ipſum carcerare.in iiij. par.ix.diſt.nu.2 85
Delegatus ſi procedat ante pręſentationem reſcripti delegatorij, proceſſus eſt nullus parte opponẽte.in iiij.par. xvj.diſt.nu.8 109
Delegatus ſi eſt impetratus per literas ſurreptitias,proceſſus eſt nullus.Idẽ, ſi non ſeruat formam reſcripti delegatorij.ibi.nu.49 114
Delegatus debet copiam ſui reſcripti in citatiõe inſerere.aliâs citatio non valet.in vj.par.verſicu.citatio. numero.75 169
Delegatus cui commiſſa eſt teſtium receptio,non poteſt illorum atteſtationes publicare.in vj.par.verſi.publicatio.nu.6 222
Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, debet ferre ſententiã in loco tribunali delegantis. Secus in delegato ad

vnam cauſam: quia poteſt ſibi eligere, locum, quem vult, etiam in camera ſua. in vj. par. ver. ſententia. nu. 72. & 73. 240
Delegatus ad vnam cauſam poteſt in quolibet loco, etiã extra iuriſdictionem delegantis procedere, ſine aſſenſu domini illius loci, ſecus ordinarius. ibi. nu. 75. eod.
Delegatus ad petitionẽ vnius partis, poteſt per alteram recuſari. ſed nõ per eam quę ipſum impetrauit. in vj. par. ver. appellatio. nu. 53. & 75 256
Delegatus à delegante ſuſpecto, ſi præſentauit, nõ appellatur ad delegantẽ: ſed ad ſuperiorem delegãtis. ibi. nu. 364. & 376 fo. 291. & 292
Delegati iuriſdictio vt impediatur, fit coaceruatio plurium ſummarũ diuerſis actionibus in eodẽ libello cumulatarũ. Secus in ordinario. in iiij. par. v. diſt. nu. 35. & 36 58
Delegati iuriſdictio expirat per mortẽ delegantis re integra. & quando dicatur res integra. Secus in ordinario. ibi. nu. 56 fo. 60. & 61
Delegati iuriſdictio non ſuſpẽditur per excommunicationem delegantis. Secus eſt in vicario, ſi excõmunicetur epiſcopus. ibi. nu. 70 62
Delegati iuriſdictio prorogari non poteſt. in iiij. par. vj. diſt. nu. 20 66
Delegati ſentẽtia nõ põt per ipſum delegatũ executioni mandari. in vj. par. ver. executio. nu. 4 196
Delegato mortuo cã non reuertitur ad ordinariũ; ſed ad principẽ delegantẽ. in iiij. par. xvj. diſt. nu. 38 113
Delegati ſi plures ſunt, nõ poteſt vnus ſine alio procedere, aliâs proceſſus eſt nullus. Secus in ordinarijs. Fallit vbi in reſcripto eſſet clauſula, q̃ ſi non oẽs &c. Itẽ fallit in delegato ad vniuerſitatẽ cauſarũ. in 4. par. v. diſt. nu. 30. fo. 58. & in xvj. diſt. nu. 5 160
Delegati q̃n plures ſunt, vno mortuo, omniũ iuriſdictio expirat. Secus in ordinarijs. in dicta. v. diſt. nu. 33 58
Delegati plures cũ clauſula: vt omnes vel vnus procedere poſsit, ſi vnus incipit procedere, ille debet finire. aliâs alij nulliter procedũt. in iiij. par. xvj. diſt. nu. 6 109
Delegata iuriſdictio, dicitur odioſa: ordinaria verò, fauorabilis. in iiij. par. v. diſt. nu. 29. 34. & 36 58
Delegata iuriſdictio derogat ordinarię: ideo reſtringenda. ibi. nu. 36 eod.
Delegata iuriſdictio prorogari nõ põt. ibi. n. 37. fo. eo. & in xij. di. n. 14 104
Delegata iuriſdictio nõ tranſit ad capitulum, ſede vacante. in d. v. diſtinct. nu. 66 62
Delegata iuriſdictio non cohæret territorio. in vj. par. verſicu. ſententia. nume. 77 240
Delegata iuriſdictio poteſt prorogari de loco ad locũ, ibi. nu. 76 eod.
Delegata cã principali: cenſetur etiam delegata cã acceſſoria & connexa. in iiij. par. vj. diſt. nu. 22 67
Delegata cauſa per ſuperiorem, cenſetur auocata ab ordinario. in iiij. parte xvj. diſt. nu. 37 113
Delegati poſſunt cauſæ meri & miſti imperij de iure canonico. in iiij. par. v. diſt. nu. 62 61
Delictum principaliter commiſſum ad iniuriam alterius, mitius punitur. in iiij. par. j. diſt. nu. 61 46
Delictum mali exempli commiſſum lata culpa non punitur pœna mortis. ibi.

ibi.nu.61 47
Delictum leui culpa cõmiſſum, an puniatur.ibi.nu.67 eod.
Delictum ſi eſt tale, de quo poſsit ex officio inquiri, iudex poteſt inquirere, non obſtãte, quòd offenſus egerit ciuiliter ad vindictã.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.96 146
Delinquẽs mitius punitur de iure canonico, quando agitur per viam inquiſitionis.in 4.par.j.diſt.nu.28 41
Delinquẽs contra legis prohibitionem pœna arbitraria puniri debet: quando lex non ſtatuit aliam pœnam certam.in vj.par.verſi.inquiſitio.numero.121 150
Delinquentes quando plures ſunt, quorum vnus eſt clericus, omnes poſſunt declinare forum iudicis ſæcularis: & hoc, quando conueniuntur, vt ſinguli. Secus, ſi vt vniuerſi. quia tamẽ maior pars attenditur.in iiij.par.xj.diſt. nu.22.& 23 100
Denuntiatio euangelica operatur, vt quis poſsit recuperare illud, ad quod nulla ſibi competebat actio de iure ciuili, in vj.par.ver.Denuntiatio.numero.5 158
Denuntiatio criminis à viro probo facta, ſufficiens eſt indiciũ ad inquirendum de infamia denũtiati, qua inuenta de crimine inquiritur.in vj.parte ver.inquiſitio.nu:26 135
Denuntiatio, quotuplex ſit.in vj.parte ver.Denuntiatio.nu.1 158
Denuntiatio in quo differat ab accuſatione.ibi.nu.2 eod.
Denuntiatio iudicialis priuata, quæ dicatur.ibi.nu.3 eod.
Denuntiatio euãgelica, quæ & vnde dicatur.ibi.nu.4 eod.
Denuntiatio euãgelica, quando locum habeat.ibi.nu.5 eod.
Denuntiatio canonica, quæ dicatur: & quãdo habeat locum.ibi.nu.7 eo.
Denuntiatio authori laudato qualiter fiat.in vj.par.verſi.authoris laudatio num.7 183
Deus cunctorum plãſmator, omnia ſuo ordine gubernãda præcepit.in proœ. nume.1 6
Deus creauit hominẽ ad ſui imaginem in iij.par.nu.2 17
Deus quãdo creauit primum hominem dedit ſibi legem præceptiuam.ibi.nume.133 35
Dictio, videlicet eſt declaratiua & reſtrictiua præcedentium.in iij.par.nume.105 30
Dictio, prout, eſt limitatiua & relatiua. ibi.nu.122 33
Dictum ſocij criminis, non eſt ſufficiẽs ad inquirendum, fama non præcedente.in vj.par.verſicu.inquiſitio.nume.23 135
Dicto vnius ſtatur de voluntate partiũ in vj.par.verſic.actorum edictio.numero.21 219
Dictum alicuius ſancti authoritati veteris vel noui teſtamenti conforme, in deciſionibus cauſarum iuri canonico præfertur: niſi papa diſponeret ad limitationem iuris diuini.in iij.par. nume.78 26
Dicta ſanctorum patrum poſſunt allegari ad deciſionem cauſarum, ceſſante diſpoſitione ſummi pontificis.ibi. nu.36.& 79 fo.21.& 26
Dicta innocentij ſuper decretalibus nõ ſunt authentica, nec habẽt vim legis ſed ſunt velut gloſa.ibi.nu.37 22
Dies commiſsi criminis, an debeat po-

ni in libello accuſatorio.in iiij.parte xvj.diſt.nu.44.113.& in vj.par.verſ. libellus.nu.7 180
Die feriata quæ acta fieri poſſunt.in 4. par.xvj.diſt.num.60.fo.114.& in vj. par.verſi.actorum editio.nu.28.cum pluri.ſeq. 220
Die feriato omnes actus voluntariæ iuriſdictionis fieri poſſunt.in d.xvj.diſ. nu.62 114
Differentia quæ ſit inter iudicium vniuerſale & generale.in iiij.par.iiij.di. nu.2 53
Differentia inter remedium.l.ſi coloni.C.de agric.& cenſibus.& interdictum vnde vi.in iiij.par.vij.diſtinct. nu.38 80
Differētia inter poſitionem, & libellū. in vj.par.ver.poſitio.nu.3 260
Differentia quæ ſit inter lamentationē querelam,querimoniam,& quæſtionem.in vj.par.verſi.appellatio.numero.109 261
Diffinitio genus & differentias habere debet:aliàs non valet,in ij.parte.nu. 6.& 10 10
Dignior & maioris dignitatis in concilio primam vocem habere debet. in proœ.nu.8 6
Dignior & maior cēſetur primò nominatus.in iij.par.nu.117 32
Dignius præfertur minus digno & minus nobili.ibi.nu.118 eod.
Dignius conſideratur in cauſa efficiente.ibi.nu.117 eod.
Dilatio quomodo & quādo detur.in vj. par,ver.dilatio.nu.1 197
Dilatio omnis eſt peremptoria:& non datur niſi ſemel in cauſa ciuili.nec pōt prorogari.ſed in cauſa criminali poteſt plures dari.ibi.nu.2.& 4 eod.
Dilatio defenſoria in criminalibus poteſt dari etiam poſt cōcluſum in cauſa.ibi.nu.3 eod.
Dilatio noua datur,quando ſuperuenerunt nouæ probationes.& ſtatur iuramento petentis dilationem:ꝙ ſibi de nouo ſuperuenerunt probationes. ibi.nu.6 198
Dilatio noua datur,quando cauſa examinatur in conſiſtorio principis.ibi. num.7 eod.
Dilatio noua datur,quādo litigās impeditur facto aduerſarij.ibi.nu.8 eo.
Dilatio noua datur,quando additur aliquid de nouo in libello.ibidem numero.9 eod.
Dilatio noua datur,quando noua actio cumulatur.ibi.nu.10 eod.
Dilatio noua peti poteſt,quādo in iudicio emergit noua exceptio,vel aliud incidens.ibi.nu.11 eod.
Dilatio quæ dari non debet,& datur,altera parte præſente & nō cōtradicente,valet.& de vtriuſq; voluntate dari cēſetur:vnde cautela eſt,vt altera pars contradicat.ibi.nu.121 eod.
Dilatio data abſenti nō currit,niſi à die quo fuit intimata.ibi.nu.14 eod.
Dilatio quæ datur in cauſis,quāta eſſe debeat.ibi.nu.15 eod.
Dilatio probatoria ſemper eſt communis vtriuſque partis.& eſt continua, & non vtilis.niſi quando feriæ abſorberent totam vel maiorem partem. ibi:nu.18 199
Dilatio data ad probandū,& probatum habendum,quid operatur.& quando detur dilatio ad examinari faciendū. ibi.nu.19.& 30 eod.
Dilatio,eſt actus ſuſpenſiuus.& dilatione pendente conquieſcit iudicis officium.

cium.in vi.par.verſi.appellatio.num. 116 262
Dilatio finitur finita cauſa dilationis. ibi.nu.133 265
Dilationem legalem poteſt iudex breuiare & prorogare.in vj.par.ver.dilatio.nu.16 198
Dilationem breuiorem recipiens,contradicere & proteſtari debet aliâs ſibi præiudicat.Sed ſi proteſtatur,prodeſt vt poſsit aliam obtinere.ibidem numero.17 eodem
Dilatione nulla data valent probationes receptæ.ibi.nu.13 eodem
Dilatione pendente iudicium factum eſt ipſo iure nullum.in iiij.par.xvj.diſtin.num.47.fo.114.& in vj.par.ver. ſententia.nu.93 241
Dilationes pluries dari poſſunt:vbi eſt iuſtum impedimentum in prima.in vi.par.ver.dilatio.nu.5 198
Dilationes ſunt breuiandæ in quantum fieri poteſt in cauſis ſummarijs.in iiij.par.ix,diſt.nu.21 87
Diſcuſsio cauſæ,differt ab ipſa cauſa.in iiij.par.nu.11 10
Diſpoſitio.l.eos.C.de modo mulctan. hodie non eſt in vſu.in iiij.par.v.diſ. nu.69 62
Diſpoſitio.l.j.C.qui accu.nō poſ.eſt hodie correcta in Regno per conſtitutionem:ſi ciuiliter agens.in iiij.part. vi.diſt.nu.49 73
Diſpoſitio authen.ſed nouo iure.C.de cuſto.reo.& authenti.ſed hodie.C.de offi.diue.iu.hodie eſt correcta per ritum Regni.in vi.part.verſicu.inſtrumentorum productio.nu.3 208
Diſpoſitio.l.Imperatores.ff.de appellatio.eſt hodie correcta inRegno.in vi. par.ver.appellatio.nu.366 291
Diſpoſitum in materia,non cenſetur diſpoſitum in materiato.& non venit appellatione alterius:nec econtrà.in ij.par.nu.18 11
Diuinum iudicium,quod erit in fine ſeculi.in j.par.nu.3 8
Diuinum ius.require infrà in litera.I. in ver.ius diuinum.
Diuortium eſt permiſſum hodie inter Iudæos ſecundum legem Moſaycā. in iij.par.nu.58 24
Doctor ille præfertur alijs,qui fuit prius doctor creatus.in proœ.nu.9 6
Doctor non carceratur pro debito.in vi.par.ver.executio.nu.56 301
Dolus requiritur in delictis,vt puniatur.in iiij.par.prima.diſt.nu.58 45
Domeſticus:vide infrà, in litera. F.in ver.familiaris.
Dominium qualiter probetur in rei vēdicatione:& quid ſi agatur petitione hæreditatis vel actione hypothecaria.in iiij.par.iij.diſt.nu.4.5.&.6.51
Domino an præiudicet reus,qui illum non nominauit.ſed noluit litem defendere,& ſuccubuit, vel contumax fuit.in vj.par.verſ.nominatio.numero.2 183
Donatio in qua incerta eſt perſona donatarij,ſed euentu futuro venit certificanda,tenet.in ij.par.nu.5 9
Donatio à iudice accepta,reddit illum ſuſpectum.in vi.par.verſi.appellatio nume.62 256
Dotis cauſa vbi agitur ad reſtitutionē, eſt ſummaria.in iiij.par.ix.diſtin.numero.57 91
Durante termino dato reo ad denuntiandum authori,an debeat ſuperſederi in cauſa.in vi.par.ver.author laudatus.nu.4 182

Ducis Venetiarum ſententia inappellabilis.in vi.par.verſi.appellatio.nume.343 279

E

Eccleſia non ſe impedit de animabus Iudæorum: quia iam damnatæ ſunt.in iij.par.nu.57 24

Eccleſia reſtituitur in integrum,tam in contractibus,quàm in iudicijs.& qualiter.in vi.par.verſi.appellatio.numero.83 258

Eccleſia reſtituitur contra aliam eccleſiam.ibidem.

Eccleſia reſtituitur,etiam aduerſus præſcriptionem quadraginta annorũ.ibi.

Eccleſia reſtituitur aduerſus omnem lapſum temporis.ibidem.

Eccleſiæ non ſunt ſubiecti Iudæi,quoad ſpiritualia.in iij.par.nu.59 24

Edictum quanto tempore in loco affixum ſtare debeat,quando citatio fit per edictum.in vi.par.ver.citatio.nu.96 171

Emancipatio fieri poteſt ſine alio iudice coram notario.& valet:ex quo notarius dicitur iudex chartularius & à fortiori valet,vbi eſt facta coram iudice Regio ad contractus prout fit in Regno.in iiij.par.xviij.diſt,nu.3. 116

Emancipationi:ſi renuntiet filius, non ſubintrat patriam poteſtatem.ibidẽ.nume.4 eodem

Emologatio an & quando habeat locum in ſententia arbitri.& quid in arbitratore.in vi.par.ver.appellatio.numero.250.cum plu.ſeque.fol.279.& nume.260 281

Emptio & venditio habet cauſam ſubſtantialem.& quæ dicatur.in ij.part,nume.27 12

Epiſcopus æquiparatur Duci, Comiti, vel Baroni.in iiij.par.v.diſtin.numero.13 55

Epiſcopus volens electum in beneficio confirmare,edictum in valuis eccleſiæ exponere debet,contra ſua intereſſe putantes.in vj.par.verſi.citatio.nume.92 171

Epiſcopus expulſus per proclama in aliena diœceſi, poteſt expulſores citare.& contra eos & eorum fautores procedere.ibi.nu.105.fol.172.& in ver.ſententia.nu.84 240

Epiſcopus poteſt in quolibet loco ſuæ diœceſis,curiam regere & citare.in d.ver.ſententia.nu.78 eodem

Epiſcopus ſi litigat cum ſuo ſubdito,eliguntur arbitri, à quorum ſententia appellatur ad papam.in vi.par.verſic.appellatio.nu.365 291

Epiſcopus ciuitatis adiri poteſt,ſi iudex iniuſtitiam facit. ibidem. numero.379. 292

Ab epiſcopo prorogato non appellatur.ibi.nu.244 279

Error communis in notario putatiuo an faciat ius.in vi.part.ver.actorum editio.nu.18 219

Error iuris,in ſententia expreſſus,reddit iudicium nullum.in iiij.par.xvj.diſtin.nu.50 114

Euangelica denuntiatio. Require ſuprà, in litera.D.in verſi.denuntiatio euangelica

Euangelica lex.vide infrà in litera.L.in ver.lex euangelica.

Euictio importat, vt venditor teneatur ad intereſſe.in ij.parte. numero.44 14

Euictio per hypothecariam operatur, vt emptor agat ad intereſſe, & ſine denuntiatione.in vj.par.ver.authoris laudatio.nu.2 182

Exceptio ſpolij oppoſita, debet probari intra terminum dierum quindecim, & quid operatur eius oppoſitio. in iiij.par.vj.diſt.nu.41 72

Exceptio nullitatis ſententiæ, vel proceſſus ex defectu iudicis cauſata, ſemper poteſt opponi:etiam ſtante ſtatuto, quòd contra ſententiam nulla opponatur exceptio.in iiij.par.xvj diſt. nume.7 109

Exceptio falſi procuratoris, opponi poteſt ante & poſt ſententiam ad annullandum iudicium.ibi.nu.14 110

Exceptio declinatoria debet eſſet prima:quæ opponi debet ante alias exceptiones.in iiij.par.xij.diſt.n.vj.103 & in vj.par.ver.exceptio.num.1.189

Exceptio, quòd ſine actione agitur; impedit proceſſum.in iiij.par.xx.diſtin. nume.14 118

Exceptio legitimationis perſonæ, impedit proceſſum ad vlteriora..ibidem. nume.15 eodem

Exceptio contra perſonam iudicis, impedit proceſſum.ibi.nu.16 eodem

Exceptio legitimationis perſonæ poteſt ante omnia opponi, etiam in ſummarijs.in vj.par.ver.exceptio.numero.2.&.3 189

Exceptio:malè agis:quia ante diem agis.opponi poteſt ante & poſt litem conteſtatam, & quid importet:ibi.nume.5 eodem

Exceptio intentionis & facti, dilatoria dicitur.& ante litem conteſtatam opponi debet:ibi.nu.6 190

Exceptio hoſtica, quæ dicatur & quando locum habeat.ibi.nu.18 191

Exceptio recuſationis iudicis, ante litem conteſtatam opponi debet, & ante omnes dilatorias exceptiones. Fallit, quandò de nouo ſuperuenit: quia poteſt in quacunq; parte iudicij opponi:etiam poſt concluſionem in vj. par.ver.appellatio.numi.25.fol.251. &.nu.74 257

Exceptio oppoſita renuntiata cenſetur ab eo, qui poſt recuſatione litigat corãm iudice recuſato.ibi.nu.75.fo.eo. & nu.331.car.198.& nu.413 295

Exceptio requirens altiore indaginem, quæ incontinenti probari nõ poteſt, nõ impedit executionem ſententiæ. in vj par.ver.executio.nu.63 301

Exceptio dilatoria opponi poteſt poſt litem conteſtatam, quando facto aduerſarij ſuperuenit.in vj.par.verſicu. exceptio.nu.8 190

Exceptio dilatoria, quæ reddit proceſſum retro nullũ, opponi poteſt etiam poſt litem conteſtatam.ibi.nu.9.eo.

Exceptiones dilatoriæ tripliciter conſiderantur.ibi.nu.1 189

Exceptiones dilatoriæ opponi debent ante litem conteſtatam.ibidem. numero.7 190

Exceptiones omnes dilatoriæ & declinatoriæ poſſunt opponi in nouo iudicio, quando cauſa de nouo incipitur poſt peremptionem inſtantiæ, ac ſi nunquam fuiſſet iudicium intentatum.in v.per.nume.61 127

Exceptionem opponẽs poſt litẽ conteſtatam, quæ ante opponi debebat punitur ad vnã librã auri, ſi eſt aduocatus.in d.verſ.exceptio.nu.10 190

Exceptiones peremptoriæ, quæ & quare ita dicantur.ibi.nu.xj. eodem

Exceptiones peremptoriæ quando requirunt altiorem indaginem, reſeruantur ad merita. & quid operetur iſta reſeruatio. ibi. n. 13. 14. & 15. eo.
Exceptiones peremptoriæ vſq; ad quod tẽpus opponi poſſunt. & quid ſeruetur in Regno. ibi. nu. 11. & 16. eo. & 191
Exceptio litis pendentiæ, non impedit ſententię executionem, in vi. par. ver. executio. nu, 59. 301
Exceptiones litis finitæ, quandoq; ſunt declinatoriæ: & quandoq; perẽptorię in vj. par. ver. exceptiones. nu. 12. 190
Exceptiones litis finitæ infra quantum tempus probari debeant. ibi. n. 15. eo.
Exceptiones quæ opponi poſſunt, poſt ſententiam. ibi. nu, 17 191
Exceptiones quæ ſint, quæ impediunt proceſſum ad vlteriora. in iiij. par. xx. diſtin. per totam 117
Exceptio excommunicationis. Require infrà, in ver. excommunicationis exceptio.
Excommunicatio ſuperueniens poſt mãdatum, nõ inhabilitat ipſum mandatum. & tenent acta, ſi non opponatur. in iiij. par. xvj. diſt. nu. 24 111
Excommunicatio ab homine diffinitiuè, pro pœna delicti irrogari non poteſt: ſed ſolùm ob contumaciam. in vi. par. ver. ſententia. nu. 41 236
Excommunicationis exceptio, impedit proceſſum. & infra octo dies probari debet. in iiij. par. xx. diſt. nu. 13 118
Excommunicationis exceptio, eſt anomala: & in quacunq; parte iudicij poteſt opponi. ſed incontinenti probari debet. in vj. par. ver. exceptio. n. 4. 189
Excommunicationis exceptio non obſtat petenti reuocationem attentatorũ. in vj. par. ver. appellatio. n. 195. 293
Excommunicationis ſententia die feriato ferri poteſt. in ſexta parte, verſicu. actorum editio. num. 39 220
Excõmunicationis ſententia nunquam tranſit in rem iudicatam. in vi. par. ver. ſententia. nu. 151 245
Excommunicatus laicus perſeuerans in excommunicatione, poteſt puniri per epiſcopum. in iiij. par. xj. diſt. nume. 25 100
Excommunicatus perſeuerans in contumacia per annum, efficitur ſuſpectus de hæreſi. in vj. par. verſi. contumacia. nu. 33 179
Excommunicatus, beneficij fructibus & diſtributionibus quotidianis priuari debet: etiã ſi appellat. in vi. par. ver. appellatio. nu. 68. fo. 269. An autẽ appellatio ab excõicatione aliquid operetur. ibi. nu. 169. cum. plu. ſeq. eodem
Excommunicatus appellare poteſt à declaratoria iudicis. ibi. nu. 169 eod.
Excommunicatus abſolui poteſt appellatione pendente. ibi. nu. 180 270
Excommunicati iudicis ſentẽtia, eſt nulla. in vi. par. ver. ſententia. nu. 99. 241
Excommunicari poteſt laicus ab ipſomet prælato: cuius bona occupauit. in iiij. par. xj. diſt. nu. 26 100
Excõmunicari poteſt friuolè appellãs: & etiam alias pœnas patitur. in vj. par. ver. appellatio. nu. 334 288
Excuſsio principalis fieri debet antè, quàm conueniatur fideiuſſor, vel tertius poſſeſſor. in proœ. num. 16. fol. 7 in iiij. par. xx. diſt. nu. 11 118
Executio quando fit, ordo iuris ſeruari debet. in proœ. nu. 12. 6
Ex proceſſu, in quo non eſt lata ſententia, non poteſt deueniri ad effectum executionis. in ij. par. nu. 34. 13

Executio

Executio fit cum ſatiſdatione, pendente ſupplicatione. in vj. par. ver. appellatio. nu. 16 254
Executio an & quando ſuſpēdatur per reſtitutionem in integrum. ibi. num. 96. cū ſeq. fol. 259. & in ver. executio. nu. 58 301
Executio fit contra petentē malitioſè reſtitutionem in integrum. ibi. num. 98 259
Executio fit appellatione pendente: ac ſi nunquam eſſet appellatum. ibi. nu. 188 270
Executio ſententiæ fit, poſtquàm tranſiuit in rem iudicatam. Et fit per iudicē, qui eam tulit, ſi eſt ordinarius, Secus, ſi eſt delegatus: & dūmodo ſit valida. Secus ſi eſt nulla: quia nō meretur executionē. in vj. par. ver. executio. nu. 1. 3. 4. & 5. 296
Executio ſententiæ arbitri non fit per ipſum arbitrum: ſed per iudicem ordinarium, etiam ſi ſit arbiter iuris. ibi. nu. 5 297
Executio ſententiæ à qua fuit appellatum, per quem iudicem fiat. ibi. nu. 5 eodem
Executio ſententiæ quo ordine fiat. & quid ſi peruertatur ordo. l. à diuo Pio §. in venditione. ff. de re iudica. an valeat. ibi. nu. 8. 9. & 10 eodem
Executio ſententiæ altero de duobus modis fieri petitur. ibid. numero. 8 eodem
Executio ſententiæ fieri debet ſecundum ſtatuta loci, vbi fit. ibi. num. 10 eodem
Executio quando fit, an & quando bona minus damnoſa capi debeant. ibi. num. 11 eodem
Executio quando fit pro debito fiſcali, poteſt capi perſona, ſine alia excuſſione bonorum. ibidem. numero. 12 eodem
Executio quando fit in actione hypothecaria, non ſeruatur ordo. dic. §. in venditione. ibi. nu. 13 eod.
Executio quando fit authoritate ſententiæ interlocutoriæ, non ſeruatur ordo. d. §. in venditione. ibi. nu. 14 eod.
Executio fienda contra pupillum, primò in nominibus debitorum fieri debet. ibi. nu. 15 eod.
Executio ſententiæ quando fit, an & quando requiratur partis citatio. ibi. num. 16. 17. & 18 298
Executio ſentētię in ciuilibus qualiter fiat. ibi. nu. 19 eodem
Executio quando fit, ſi fiat adiudicatio. fieri debet pro menſura debiti: aliàs ſi fiat plus debito, vitiatur in totum. Fallit in tenuta, quæ datur vigore pacti executiui. Item fallit, quando agitur actione reali. ibidē. nume. 20 eodem
Executio ſententiæ quando fit, poteſt nuntius incipere à captura perſonæ, vt indicet bona in quibus vult exequi. ibi. nu. 23 eod.
Executio in criminalibus contra damnatum ad mortem, vel ad membri mutilationem, qualiter fiat. & quid poſsit facere iudex in adſtringendo executorem ſeu carnificem, vel capiendo equum, vel aliud animal alienum pro executione iuſtitiæ. ibi. nu. 25. & 26 299
Executio non poteſt fieri in lecto, veſtibus & ſupelectilibus domus: niſi quando alia bona non extant. ibi. nu. 28 eodem
Executio non poteſt fieri in bobus aratorijs

toriis,& inſtrumentis agriculturæ:& quid ſi debitor aliud non habeat.ibi. num.31 eodem
Executio ſententiæ non poteſt fieri cõtra tertium,non nominatum in iudicio.ibi.nu.32 eod.
Executio inſtrumenti poteſt fieri contra tertium poſſeſſorem non citatũ. & negotio non liquidato,quando cõtinet precarium: & pactum de capiendo.ibi.nu.33 eodem
Executio pro debito vel delicto patris, non poteſt fieri in peculio profectitio filij.nec pro delicto filij in peculio aduentitio. nec etiam in caſtrẽſi. An autem pro delicto patris poſsit capi vſufructus aduentitiorum. ibidem. numero. 34. 35. 36. & 27. 300
Executio pro condemnatione pupilli, non fit in bonis tutoris:niſi pro expenſis.ibi.nu.38 eod.
Executio expenſarum litis factæ cum procuratore,an & quando fiat cõtra procuratorem vel dominum.ibi. nu. 40 eodem
Executio an in bonis ſingulorum fieri poſsit pro debito vniuerſitatis. ibid. nu.42 eodem
Executio non fit in bonis monaſterij pro dabito monachi.: niſi ſint bona quæſita monaſterio per medium ipſius monachi.ibi.nu.43 eodem
Executio fieri non poteſt in ſtipendijs:neque in armis militum neque etiam doctorum.ibi.nu.45 eod.
Executio non fit in libris ſcholarium, niſi quando non habent alia bona. ibi.num.46 eodem
Executio in fructibus beneficij pro debito clerici non poteſt fieri : niſi non habeat alia bona.ibid. nu. 49.& 50. eodem
Executio pro debito vaſalli defuncti, an fiat in fructibus feudi contra ſucceſſorem.ibi.nu.50 eodem
Executio an fieri poſsit in vijs publicis & theatris:& alijs ſimilibus pro vniuerſitatis debito.ibi.nu.51 eod.
Executio non fit in bonis mariti pro debito vxoris,vel econtrà.ibi.nu.52 fol.301.Fallit , quando vxor tutrix mortuo primo viro tranſit ad alium, non reddita ratione : quia fit executio in bonis ſecundi viri pro debito tutelari.ibi.nu.53 eodem
Executio ſententiæ vſque ad triginta annos peti poteſt.ibi.nu.54 eod.
Executio in perſonam non fit contra perſonas priuilegiatas.ibid. num.56 eodem
Executio impeditur per exceptionem nullitatis:niſi coram inferiori iudice opponatur.ibi.nu.57 eodem
An autem impediatur per exceptionem litis pendentiæ ibi.nu.59 eod.
Executio in criminalibus ſuſpenditur ob excellentiam delinquentis in arte ſua:& quando delictum eſt antiquum.Idem,quando carcerẽ habuit pro delicto.ibi.nu.60 eodem
Executio non impeditur per exceptionem requirentem altiorem indaginem:quæ incontinenti probari non poteſt.ibi.nu.63 eodem
Executio ſententiæ an impediatur per denuntiationem euangelicã,vel per exceptionem compenſationis.ibi.nu. 64 eodem
Executio fieri poteſt contra latronem inſignem etiam die feriata.in vj.par. ver.actorum editio.nu.30 220

Executio fit cōtra tutorē pro expenſis, quādo iniuſtè pro pupillo litigauit. in vj.par.ver.executio.nu.39 300
Executor teſtamenti cui datum eſt arbitrium diſtribuendi & eligendi pauperes,poteſt id facere,ſine citatione hæredum vel alterius. in vj.par. ver. citatio.nu.22 163
Executor poteſt quis per iudicē conſtitui in ſuamet cauſa.ibi.nu.45 165
Executori ad capienda bona fiſco delata vel ad exigendas pecunias fiſcales,non creditur ſine literis.ibid. nu. 77 169
Executiua cauſa omnis,dicitur ſummaria.in iiij. par.ix.diſt.nu.59 91
Exequi ſententiam ſuam non poteſt iudex prorogatus.in iiij.par.xij. diſtin. nu.13 104
Exemplum ſcripturæ in actis regiſtratæ,non facit fidem:niſi ſit collationatum parte præſente vel citata. in vj. par.ver.actorum editio.nu.4 217
Eximens vocatum in ius coram delegato, non tenetur edicto,ne quis eū &c.& Secus,eximens vocatum in ius coram ordinario.in iiij.par.v.diſt.nume.65 62
Exititij ciuitatis,citati ad inſtātiam creditorum,non tenentur comparere:& ideò non valet proceſſus factus contra eos in cōtumaciam.in 4. par.xvj. diſtin.nu.40 113
Expenſarum condemnationem non tenetur iudex facere, niſi ſint petitæ per partem.in vj.par.ver.libellus nu. 12 181
Expenſarum condemnationem patitur victor quandoq;.in vj.par.ver.interrogatio.nu.2 184
Reliqua vide ſuprà, in litera.C.in ver. condemnatio expenſarum.
Expenſarum taxatio.vide infrà,in litera.T.in ver.taxatio expenſarum.
Expenſas funerales ſi quis fecit ſcholari mortuo, poteſt pro illis retinere libros.vj.par.ver executio.nume.47 300
Experti miſsi per iudicem ad menſurandum,vel ad aliquam differētiam per aſpectum loci,poſſunt referre ſine citatione partis,licet in eorū electione requiratur citatio partis. in vj.par.ver citatio.nu.23 163
Extraordinarium iudicium quod dicatur.& quot modis.in iiij.parte.ix.diſtin.per totam. 85

F

FABRICANTES falſam monetam puniendi ſūt vltimo ſupplicio,ſine appellādi remedio in vj. par.ver appellatio.nu.283 284
Faciens actum incōpatibilem cū appellatione.appellationi renuntiat.in vj. par.ver.appellatio.nu.413 295
Falſitas emergens in iudicio ciuili, an & quando accuſari poſsit & an faciat ſuperſederi cauſam principalem. in vj.par.ver accuſatio incidens.nu.1 223
Falſa moneta.vide ſuprà in ea litera.F. in verſi.fabricantes.
Falſum teſtem vel ſcripturam producens in iudicio.poteſt interrogari an velit vti.& poſteà accuſatur. & punitur in amiſione cauſæ, & etiam de falſo.ad quem autem effectū fiat dicta interrogatio, & qualiter debeat fieri reſpōſio,in vj.par.ver.accuſatio incidens.

incidēs.nu.3.fol.223.& in ver.inſtrumentorum productio.nu.20 210
Falſificantes ceram & alia vtēſilia quæ vendunt, poſſunt puniri etiam per iudicem eccleſiaſticum temporaliter. iiij.par.xi.diſt.nu.18 100
Falſus procurator quis dicatur.in iiij. par.xvj.diſt.nu.15 110
Falſus teſtis qui pecuniā accipit, idem ſcelus committit, quod commiſit Iudas vendendo Chriſtum.in iij.parte. nu.66 25
Fama loco accuſationis ſuccedit iudice procedente per inquiſitionem. in ij. par.num.3 9
Fama probat in cauſis modicis.in iiij. par.ix.diſt.nu.76 93
Fama inquiſitionem præcedere debet. aliàs non valet inquiſitio.in vj.parte ver inquiſitio.num.19.cum plu. ſeq. vſque ad nu.31 136
Fama niſi habuerit originem ab honeſtis perſonis, & fide dignis, nihil operatur.ibi.nu.21 135
Familia recuſatur vt ſuſpecta, ex ſuſpicione ſui domini.in vj.par. verſic. appellatio.nu,31 255
Familiaris vel domeſticus quis dicatur & quæ familiaritas ſufficiat ad. recuſandum iudicem.in vj.par.ver.appellatio.nu.29 eodem
Famuli & ſeruientes clericorum, gaudent priuilegio fori, ſicut ipſi clerici: quia coram iudice eccleſiaſtico conueniri debent.in iiij.parte.xi.diſt.nu. 4 98
Fatale primum & ſecundum quod dicatur.& vnde dicatur.in vj.part.ver. appellatio.nu.221 275
Feriæ inductæ ad honorem Dei, quæ ſeruantur in iudicijs, quæ ſint. & qui actus celebrari poſſunt in illis diebus.in iiij.parte.xvj.diſt.nu.58.59.& 60.fol.114.& in vj.par.verſi.actorū editio.nu.28 220
Feriato die ad honorē Dei, poteſt notarius facere inſtrumēta.Itē poſſunt fieri omnes actus voluntariæ iuriſdictionis.in d.xvj.diſt.nu.62 114
Feriæ ad honorem Dei, an per conſuetudinem tolli poſſint: ita quòd acta facta in illis diebus valeant prout fit in curijs nundinarum.ibi.num.63.& 64 115
Feriæ inductæ ad honorem dei, an poſſint tolli per ſtatutū.ibi.num. 64. & 70 eodem
Feriæ inductæ ad honorem hominum, & feriæ meſſium & vindemiarū, nō ſeruantur in Regno. & quæ hodie ſeruentur.in 4.par.ix.diſt.nu.19. fol. 87.& xvj.diſt.nu.61 114
Feriatis diebus iudicium factū, eſt nullum.in d.xvj.diſt.nu.57 eodem
Feudalis cauſa per ius canonicum potius, quàm per ius ciuile decidi debet.in 3.par.nu.88 27
Feudalis cauſa laici cognoſcitur per iudicem eccleſiaſticum, quando feudum tenetur ab eccleſia. Item econtrà, quando feudum tenetur à laico, ſortitur forum iudicis ſecularis. in iiij.parte.xj. diſtin. numero. 7. &.48 98.& 102
Feudalis cauſa compromitti non poteſt, etiam inter coniunctos.Idē, vbi agitur de vita & militia.in vj. parte. ver.compromiſſum.nume.22. & 23 196
Feudales cauſæ per quæ iura decidantur in Regno Siciliæ. in iij. par. numero.85 27

Feudorum ius,dicitur ius ciuile, & conſuetudinarium. & fuit conditum ab Oberto de horto iuriſconſulto Mediolanẽſi.in iij.par.nu.8 3 & 84 eod.
Feudorum iura & vſus præferũtur iuri communi:dummodo ſint rationabiles.aliâs ſecus.Item,quãdo caſus expreſsè deciditur per vſus feudorum: aliâs non ſumitur in eis argumentũ à contrario ſenſu.ibi.num. 90 91 & 92 fol. 28
Feudorum vſus ſeruatur etiam in feudis eccleſiaſticis.ibi.nu.93. eod.
Feudatarius citatus qui dixit:nolo venire.perdit feudum.in vj.par. verſic. contumacia.nu.22 178
Feudatario mortuo an poſsit fieri executio in fructibus ſucceſſoris in feudo.in vj.per.verſic. executio. numero 50 fol. 309
Fideiuſſor de iudicato ſoluendo, patitur executionem ex eodem proceſſu fabricato contra principalem. in vj. par.ver.citatio.nu.32 164
Fideiuſſor de præſentando, ſtatim incidit in pœnam:cùm reus fuerit requiſitus abſque requiſitione ipſius fideiuſſoris.in vj.par.ver. ſatiſdatio. numero 5. 186
Fideiuſſor de præſentando non tenetur iurare in ciuilibus:nec ipſe nec principalis.ibi.nu.6. eod.
Fideiuſſor de iudicato ſoluẽdo coram ordinario. tenetur ſoluere iudicatũ per ſuum delegatum.ibi.n.12 187
Fideiuſſor de non offendendo,non tenetur ad pœnam , ad quam fuit condemnatus principalis,qui ob eius cõtumaciam habitus fuit pro confeſſo. ibi.nu.14 eod.
Fideiuſſor de expenſis in caſu ſuccumbentiæ,non tenetur ad expenſas: ad quas fuit actor condemnatus peremptа inſtantia.ibi.nu.17 188
Fideiuſſor non obligatur , niſi primò obligetur principalis.ibidem.numero 26 fol. eod.
Fideiuſſoris citatio non requiritur in ſententia ferenda contra principalem.in vj.par.verſic.Citatio. numero 32 164
Fideiuſſores de præſentando , duo ad minus recipi debent pro quolibet accuſato:qui non ſint clerici : neque filijfamiliâs,ſe obligantes in ſolidũ. quæ fideiuſsio omni die per ſolum actorum magiſtrum accipitur. Et quid ſi eſt dies feriata, qualiter accipiatur.in vj.par.ver.ſatiſdatio. numero 7 fol. 186
Fideiuſſores in criminalibus pro quanta pœna in Regno recipi debeant. ibi.nu.8 eod.
Fideiuſſoribus an & quando ſit relaxandus reus in criminalibus.ibidem numero 10 187
Fideiubere an & quando poteſt vnus inquiſitus pro alio , quæ appellatur fideiuſsio vicaria.& quid ſeruetur in regno: in vj. par. verſicu. ſatiſdatio. nume: 9. 186
Fideiubere pro proximo in periculo conſtituto,quis poteſt:non obſtante iuramento.per ipſum de non fideiubendo præſtito:in vj.par. verſi.iuramentum.nu.39 215
Fideiuſsionem de iudicato ſoluendo quis præſtare teneatur.in vj.par.ver. ſatiſdatio.nu.11 187
Fideiuſsionis materia. vide infrà in litera S.in verſi.ſatiſdatio.
Figura iudicij , quæ ſit. in ij. par. numero

mero 26 fol.86 & in iiij.par.ix. diſt. nume.11 12
Filius prius torquetur, quando de eodem crimine pater & filius ſunt in criminali.in proœ.nu.14 7
Filius prius mortuus præſumitur, quan do pater & filius, vel mater & filius in eodē conflictu, bello, aut mari mo riuntur.ibi.nu.15 eod.
Filiusfamiliâs agens vel conuentus in iudicio, ſine conſenſu patris, facit iudicium eſſe nullum. & poteſt opponi tam antè, quàm poſt ſententiam. in iiij.par.xvj.diſt.nu.18 110
Filiusfamiliâs poteſt eſſe in iudicio tanquam procurator alterius.ibi.numero 19 111
Filiusfamiliâs litigare poteſt ſuper ſpirituali negotio.ibi.nu. 20 eodem
Filiusfamiliâs poteſt eſſe in iudicio, quando iudicium tendit ad eius fauorem: quia valet, etiā ſi ſit minor. ibi.nu.26 & 27 eod.
Filiusfamiliâs ſi conuentus eſt in iudicio criminali, etiam conſenſu patris, non valet iudicium, quando eſt minor.ibi.nu.55 114
Filius renuntians emancipationi, non intrat patriam poteſtatem. in iiij. par.xviij.diſt.nu. 4 116
Filius iniurians patri vel matri, poteſt ex iudicis officio inquiri & puniri.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.165 154
Filiusfamiliâs etiam ſine conſenſu patris poteſt ſe compromittere, ex forma Regiæ pragmaticç.in vj.par.ver. compromiſſum.nu.19 195
Filio condemnato non fit executio in peculio aduentitio, etiam ſuper proprietate quæ eſt tota filij. in vj. par. ver.executio.nu.35 300
Filij naturales tantùm non excluduntur per filias legitimas & naturales à ſucceſsione patris de iure Longobardo.in iij.par.nu.127 33
Finem imponere litibus iura multum feſtinant.in ij.par.nu.33 13
Finali cauſæ iudicij renuntiari poteſt. ibi.num.46 15
Fiſcus habens rem cōmunem cum priuato, ipſe diuidit. & ratione partis ſuæ poteſt fiſcus vēdere totam rem. in iiij.par.j.diſt.nu.75 48
Fiſcus quando tractat de lucro, cōdemnatus pro debito publico ſeu fiſcali, non appellat.in vj.par. ver. appellatio.nu.289 284
Forma actus quæ dicatur. in ij.par.nu. 22.25.&.26 12
Formalia actuū, quæ reſpiciunt fauorē publicum, non poſſunt renuntiari, neq; tolli per partes.in ij.par.nu.38. & 39.cum plu.ſeq. 13
Formalibus neque ſubſtantialibus non poſſunt partes in contractibus & vltimis voluntatibus renuntiare, vt actus valeat.ibi.nu.42 14
Foriudicatio quando habeat locum:& pro quibus delictis.in vj.par.ver.cōtumacia.nu.23 178
Frater proprio nomine non agit ciuiliter pro iniuria fratris: ſed criminaliter ſic.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.61 & 65 140.& 141.
Fructus ſequeſtrari poſſunt pendente appellatione.in vj.par.verſi.appellatio.nu.177 269
Fructus beneficij eccleſiaſtici, pro debito clerici capi non poſſunt, niſi quan do alia bona non habet. in vj.par. ver.executiō.nu.44 300
Fructus feudi pro debito capi non poſſunt,

ſunt,niſi in ſubſidium.ibi. nume.49 fo. eodem
Furtum an dicatur hodie crimen priuatum,ex quo eſt alterata pœna per capitula Regni in vj.par.ver.inquiſitio.nu.205 157
Fur manifeſtus condemnatus de furto, non poteſt appellare. in vj.par.ver. appellatio.nu.348 289
Furioſus iudex eſſe non poteſt.in vj. par.ver.ſententia.nu.98 241
Fuſtigationis pœna,an dicatur capitalis.& in quibus ſeruetur.in iiij.part. ij.diſtin.nu.5.&.9 49.& 50

G

Gabellæ quando exiguntur ſiue collectę vel tributa fiſcalia,nullus iuris ordo ſeruatur.Idē,quādo agitur contra gabellarios,indebitè opprimentes. in iiij.par.ix. diſt.nu.65. &.66 92
Gentium ius,quid ſit.& quid introduxit.in iij.par.nu.8 17
Gratianus author libri Decretorū,fuit monachus & magiſter ſacræ Theologiæ.in iij.par.nu.34 21
Groſsis iudicibus non ſunt cauſæ ſubtiles committendæ.in vj.par.ver.appellatio.nu.67 257

H

Habēs ſcripturam priuatam, nō tenetur ad compromiſſum : ſecūdum pragmaticā. in vj.par.ver.cōpromiſſum.nu.19 196
Hæreditatis petitio,an ſit actio merè realis vel perſonalis,in rem ſcripta. in iiij.car.iij.diſt.nu.8 52
Hæreditatis petitio non datur ei, qui quandoque poſſeſsionem habuit : & cecidit ab ea.in iiij par. vij.diſt.nume.6 77
Hæreditatis petitio intentata præiudicat alijs actiōibus,& facit illas quieſcere.in iiij.par.xx.diſtin.nu.6 117
Hæres adiēns hæreditatem , cenſetur quaſi contrahere cum debitoribus & creditoribus hæreditarijs.in iiij. par.iij.diſt.nu.9 52
Hæres ſi fecit inuentariū,& creditores dicunt plus eſſe in bonis,quam ſit in eo conſcriptum , iudex inſtantibus creditoribus inquirit,& accipit probationes de domo hæredis,etiam hęredis ſeruos torquendo.in vj.par.nu. 145 153
Hæres compellitur ex iudicis officio ad ſepeliendum defunctum,quo negligente poteſt iudex vendere res hæreditarias pro ſepultura.ibid. numero 198 156
Hæres antequam adeat hæreditatem, poteſt citari facere creditores, per proclama , vt compareant ad oſtendendum inſtrumenta debiti. in vj. par.ver.citatio.nu.108 172
Hæres ſatiſdare tenetur de ſoluendo legato, in diem vel ſub conditione. in vj.par.ver.ſatiſdatio.nu.24 188
Hæredes duo , quorum alter eſt clericus,& alter laicus , ambo conueniri debent coram epiſcopo:etiam ſi plures ſint laici,quàm clerici in iiij.par. xj.diſt.nu.21 100
Hæreticus iudex facit iudicium & proceſſum nullum.& quis dicatur hæreticus.in iiij.par.ij.diſt.nu.63 114

Hære

Hæreticus inquiritur per iudicem, & punitur ad combuſtionem, & bonorũm publicationẽ.ibi.nu.187 156

Hypothecaria agens quid neceſſe probare habeat.in iiij.par.iij.diſtinc.numero 6 51

Hypothecaria actio contra tertium poſſeſſorem impeditur per exceptionem excuſsionis: vbi non eſt precarij conſtitutum.in iiij.par.xx.diſt. numero.10 118

Homo triplex caput habere dicitur.in iiij.par.ij.diſt.nu.1. 49

Homo cùm factus ſit ad inſtar diuinæ imaginis,non debet pro delicti pœna in facie bullari,& cicatricib⁹ deformari.ibi.nu.9 50

Homicidium per culpam commiſſum, pœna arbitraria punitur. & dicitur crimen extraordinarium. & ponitur exemplum in eo, qui excedit modũ temperandi iuſtum calorem. in iiij. par.j.diſt.nu.60 46

Homicidio commiſſo oritur criminalis accuſatio ad pœnam, ac etiam actio in factum ad intereſſe. ibi. numero 4 38

Honor magis eſt ſedere à dextris, quã à ſiniſtris.in procœ.nu.10. 6

Hora,in qua quis comparere tenetur, an requiratur in citatione:in vj. par. ver.citatio.nu.66 167

Hoſpitalibus pijs datur reſtitutio in integrum:in vj.par.verſi. appellatio. nume.85 258

I

Iacobus de Beluiſo,fuit vir magnæ authoritatis in materia feudorum & octo vicibus legit librũ, Feudorum: ideò multum ſibi creditur.in iij.par.nu.84. 27

Idiota vel ruſticus reſpondent poſitionibus præſente ſuo aduocato, vel procuratore.in vj.par.ver.poſitio.numero 16 201

Ignoranti ſententiam contra ſe latam non currunt.x.diſt. ſtatuti ad appellandum.in vj.par.ver.appellatio.numero 204 272

Imperium totius mundi fuit in populo Romano, acquiſitum vi armorũ. in iij.par.nu.25 20

Imperiũ vnde habuit originẽ.ibi. eo.

Imperium fuit translatum de populo Romano in principem.qui dictus eſt Rex Romanorum. Et an idem populus poſsit imperium auocare. & dictum imperium fuit confirmatum per Chriſtum in Euangelio.ibi. & nu.26 & 27. eod.

Imperio vacante appellatur ad papam obmiſſo medio.in vj par.ver. appellatio.nu.377 292

Imperator primus in orbe fuit Octauianus. Aliqui dicunt, quòd fuit Iulius Cæſar. ſed primus imperator Chriſtianus fuit Conſtantinus.in iij. par.nu.16 18

Imperator per Papam deponi poteſt. ibi.nu.26 20

Imperator, eſt Dominus mundi, & in legibus cõdendis æquiparatur Deo. ibid.nu.119 32

Imperator,dicitur diuina gratia conſtitutus.ibi.nu.120 eod.

Imperator in cauſa propria iudex eſſe nõ debet: ſed debet illam delegare. in vj.par.verſicu. appellatio. numero 33 255

Imperatoris poteſtas à Deo procedit. in diſt.

in d.iij.par.nu.30 20
Imperatoris ſententia, an fieri poſsit ſine citatione.in vj.par.verſi.citatio. nume.10 161
Imperatoris regnatio in libello criminali adponi debet,in vj.par.ver.libellus.nu.6 180
Impedimenti probandi cauſa, dicitur ſummaria:quia vt plurimùm probatur per iuramentum.in iiij.par.ix.diſtin.nu.82 93
Impeditus.vide infrà,in verſi.inſtantia.
Impubes, iudex eſſe non poteſt.in vj.par.ver.ſententia.nu.98 241
Incertitudo perſonæ,quæ tamẽ eſt certa per rerũ naturam,non vitiat actũ.in ij.par.nu.4.& 5. 9
Indebiti condictio:vide ſuprà.in litera, C.in ver.condictio indebiti.
Indicia non dicuntur ea.quæ ſunt capta ex proceſſu informatiuo,niſi fuerint repetita parte citata.in vj.par.verſic. inquiſitio.nu.8.in fi 133
Indicia purgata ſunt reo in tortura non confitente.in vj.par.verſi.tortura.numero.16 227
Indictionis obmiſsio,vitiat inſtrumentum.in vj.par.ver.inſtrumentorũ productio.nu.23 210
Indictionis obmiſsio, an vitiet libellum criminalem.in vj.par.verſi.libellus. nu.6 180
Infirmitas ſuorum conſanguineorũ excuſat à contumacia .in vj.par.verſic. contumacia.nu.3 176
Informatio capta per teſtes inhabiles, in caſibus,in quibus teſtes non requirebantur valet.in iiij.par.ix.diſtin.numero.93 95
Ingrediens poſſeſsionem decreto iniuſto,punitur de vi turbatiua.in 4.par xvj.diſt.nu.52 114
Inhibitio ſuperioris legitimè interpoſita,cum cauſę cognitione,& parte citata,ligat manus iudicis.aliâs ſecus. & non ligat,quãdo appellatio eſt iniuſta & friuola.in vj.par.ver.appellatio. nu.196 271
Inhibitio iudicis contra ius facta, non inducit nullitatem actus poſteà geſti.ibi.nu.197 eod.
Inhibitio an & quando poſsit fieri iudici laico per iudicem eccleſiaſticũ.in iiij.par.xj.diſt.nu.30 100
Initium habere oportet ea, quæ gerimus : aliâs actum inanem efficit.in proœ.nu.4 6
Inimicitia,eſt iuſta cauſa ſuſpicionis iudicis.in vj.par.verſi.appellatio.nume 10.35 255
Inimicitia ad recuſandum iudicem,cauſatur ex lite,quam quis habet cum eodem iudice,tanquam priuato.ibi. nume.47 256
Inimicus de iure canonico repellitur ab accuſando.Secus de iure ciuili.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.53 139
Inimicus meus dicitur,qui copulat parentelam vel amicitiam cum inimico meo.in vj.par.verſi.appellatio.numero.35 255
Inimicus cenſetur etiam is,qui nõ vult aliquẽ admittere ad oſculum pacis, maximè in eccleſia.ibi.nu.48 256
Inimicus cenſetur,qui non ſalutat.ibid. nume.50 eod.
Inimicus reconciliatus,redditur ſuſpectus in iudicando:& à teſtimonio repellitur.ibi.nu.64 257
Iniuria facta vni,omnibus eius conſanguineis facta cenſetur.& quãuis paſſus iniuriã remittat : poſſunt tamen

alij accuſare. Quod intellige criminaliter tantū: non autem ciuiliter, niſi ſit pater vel maritus. in vj. par. ver. inquiſitio. nu. 58. & 60 140
Iniuria, quæ fit diuinæ religioni, vel patriæ propria appellari pōt, & quilibet poteſt eā proſequi tanquā propriam. ibi. nu. 63. fo. 96. & nu. 141 104
Iniuria filij poteſt remitti per patrem: adeò q filius agere non pōt vlterius nec ei⁹ frater poſt remiſsionē patris: Fallit, qñ pater eſſet vilis perſona, vel quando iniuria à perſona coniuncta facta eſſet. ibi. nu. 67. & 71 141
Iniuria atrox & enormis, quæ dicatur. & quæ leuis. ibi. nu. 75 142
Iniuria ſi fuit remiſſa in foro animæ, poteſt nihilominus iniuriator accuſari per remittentem. ibi. nu. 89 145
Iniuria illata clerico, eſt crimē publicū & quilibet poteſt accuſare. & iudex ex officio inquirit. ibi. nu. 142 153
Iniuria facta clerico, dicitur facta Deo. ibi. nu. 143 eod.
Iniuriarū actione non poteſt quis agere cōtra homicidam: ſed homicidam accuſare cogitur. ibi. nu. 91 145
Iniuriarum actione non poteſt agere conſanguineus offenſi, pendēte accuſatione facta per ipſum offenſum. ibi. nu. 95 146
Iniuriarum actione poteſt agi ciuiliter & criminaliter: & quomodo: in iiij. par. j. diſt. nu. 5. & 10 38
Iniuriarum æſtimatio qualiter fiat. & quid ſecundū conſt. Regni. ibid. nu. 5. 6. & 13 eod.
Iniuriarum actione quādo agitur, pars æſtimat, & iudex taxat, mediāte iuramento agentis, & cui debeat pœna applicari. ibi. nu. 6 eod.
Iniuriarū actione proceditur in regno per libellum, vel per querelā. Et quæ ſit differentia inter iſtos procedendi modos. ibi. nu. 7 eod.
Iniuriarū iudiciū, vbi petit̃ ſatiſdatio iniuriæ, dicitur criminale: ibi. n. 10 39
Iniuriarum actione an teneatur opponēs crimina contra teſtes, ſi illa non probat: Et quid ſi proteſtetur, q non animo iniuriandi. in vj. par. verſi. repulſa. nu. 15 225
Iniuſtitia non inuenitur in legibus iuriſcōſultorum in par. iiij. nu. 121 33
Innocētij dicta ſup Decreta. nō ſunt authen. nec habent vim legis: ſed ſunt velut gloſæ, in iij. par. num. 37 22
Inops & malè veſtitus. æquiparātur carcerato. in vj. par. verſicu. contumacia. nume. 5 176
Inquiſitio quādo fit, fama loco accuſatoris, ſuccedit. in ij. par. num. 3 9
Inquiſitio generalis qñ fit, reus eſt certus, ſaltē per rerū naturā. ibi. n. 5 eo.
Inquiſitio quando fit de crimine, mitior pœna irrogatur de iure canonico: nam imponitur pœna extraordinaria. in iiij. par. j. diſt. nu. 28. fo. 41. & x. diſt. nu. 5. & 6 96
Inquiſitio non poteſt fieri per iudicem pro delicto culpa commiſſo abſque dolo, niſi ſit lata culpa. in iiij. par. j diſtin. nu. 72. fo. 48. & in vj. par. ver. inquiſitio. nu. 34 133
Inquiſitio vel accuſatio præcedere debet, vt quis de aliquo crimine puniatur. in vj. par. verſicu. inquiſitio. nu. 5. & 6 132
Inquiſitio prohibetur, niſi in caſibus à iure expreſsis, quod intellige de ſpeciali inquiſitione. Secus in generali. ibi. nu. 6. fo. eo. & nu. 105 148

Inquiſitio

Inquiſitio generalis,quæ dicatur,quomodo & qualiter fiat,& ad que effectū.ibi.nu.7.8.fo.133.& nu.29. 135
Inquiſitio generalis præcedere debet,antequā conueniatur vniuerſitas,ad pœnam dani clandeſtini.ibi.n.11 133
Inquiſitio ſpecialis contra certā perſonam,qualiter & quot modis fiat,ibi.numero.12 134
Inquiſitio fieri debet per eccleſiaſticum iudicē de idoneitate perſonæ eligendæ,vel ordinandæ:necnon de vita & moribus clericorum,quādo prælatus viſitat eccleſiam.ibi.n.13.& 14 eo.
Inquiſitio vt valeat,quot requirantur. ibi.nu.16.cum plu.ſeq. eod.
Inquiſitio ſpecialis nō procedit,niſi primò conſtet delictū eſſe cōmiſſum.& qualiter cōſtare debeat.& quā diligētiam debet facere iudex.ibi.n.17. eo.
Inquiſitio nō pōt fieri,niſi præcedat fama publica & vehemēs,quę ex actis adparere debet.& nō debet à maleuolis orta eſſe.ibi.nu.18.& 19 eo.
Inquiſitio formatur extātibus indicijs, ſine fama.ibi.nu.22 135
Inquiſitio formata de mandato principis,valet,fama non præcedente.ibid. numero.25 eod.
Inquiſitio formata non præcedēte infamia,valet:qñ denuntia fit per aliquē probum virum.ibi.nu.26 eod.
Inquiſitio,non præcedente infamia,formata,valet:exiſtente inquiſito præſente,& non contradicente.ibid.numero.27 eod.
Inquiſitio fit contra officialem in ſyndicatu,non præcedente fama.ibid.nu mero.28 eod.
Inquiſitio generalis formatur fama nō præcedente.ibi.nu.29 eod.
Inquiſitio ſpecialis,quā præceſsit inquiſitio generalis,valet,ſine alia famæ probatione.ibi.nu.30 eod.
Inquiſitio non ad puniēdum,ſed ad corrigendum pro animæ ſalute, fama non præcedente facta,valet.ibid.numero.32 136
Inquiſitio ex neceſsitate officij formata,non præcedente fama,valet.ibid. nume.33 eod.
Inquiſitio delicti non cōmiſsi dolo vel lata culpa,ſed per leuē aut leuiſsimā culpam,non valet.ibi.nu.34 137
Inquiſitio locū & tēpus cōmiſsi criminis continere debet.ibid.nu.35 eo.
Inquiſitio ſine ſolennitatibus.l.libellorum.ff.de accu.valet,quando inquiritur de crimine commiſſo contra diuinam maieſtatem,& crimine læſæ maieſtatis.ibi.nu.36 eod.
Inquiſitio omnes delicti ſpeciales circunſtantias continere debet:cū loco & tempore,nec ſufficit dicere, quòd eſt ſolitus furari,blaſphemare,& ſimilia facere.ibi.nu.37 eod.
Inquiſitio antè,quàm fiat,debet iudex citare offenſum,ſi vult comparere ad accuſandum.aliās ſuperueniente accuſatore ceſſat inquiſitio.ibidem numero.38 eod.
Inquiſitio vigore ſtatuti facta,non tollitur per ſuperuenientem accuſatorem.& remedium ordinarium dicitur.ibi.nu.39 eod.
Inquiſitio in quibus caſibus permittatur de iure communi:& per capitula Regni.ibi.nu.40 eod.
Inquiſitio non ceſſat,inquiſito affectante vel procurante ab aliquo accuſari coram alio iudice,vt impediatur inquiſitio.ibi.nu.41 138

Item quando offenſus prius interrogatus dixit quòd nolebat accuſare.ibi. num.42 eod.
Inquiſitio non impeditur per ſuperuenientem accuſatorem,qñ ex parte rei nihil fuit oppoſitũ.ibi.nu.43 eo.
Inquiſitio non ſuperſedit,quando accuſans prius denuntiat iudici,vt procedat ad inquirendũ contra aliquẽ:quẽ poſteà accuſat.ibi.nu.44 eod.
Item quando iudex videret accuſationem etiam ſuſpectam de colluſione. ibi.nu.45 eod.
Inquiſitio non tollitur,ſi accuſator fuit cauſa promouẽdi inquiſitionem.ibi. num.46 eod.
Inquiſitio de iure canonico ſemper eſt remedium ordinarium:& non tollitur per ſuperuenientem accuſatorem. ibi.nu.48 eod.
Inquiſitio fieri non poteſt de crimine, de quo aliàs quis fuit accuſatus, vel inquiſitus,& legitimè abſolutus.ibi. num.49 eod.
Inquiſitio non prohibetur,quando ſententia abſolutoria lata eſt per colluſionem,& præuaricationem.ibid.numero.50 eod.
Item,quãdo prius lata fuit abſolutoria ab obſeruatione iudicij.ibid.numero.52 139
Item,quando quis accuſaretur ab alio tertio.ibi.nu.53 eod.
Item,qñ cauſa criminalis eſſet deciſa per tranſactionẽ.ibi.nu.54 eod.
Inquiſitio vel accuſatio fieri poteſt de crimine,de quo per viam exceptiõis cognitum fuit.ibi.nu.84 144
Inquiſitio fieri põt de crimine,de quo primò cognitum fuit per viã denuntiationis euangelicæ.ibi.nu.86 eo.
Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo aliàs fuit actum ciuiliter.ibi.numero.96 146
Inquiſitio ab incompetẽti iudice facta, non valet.ibi.nu.102 148
Inquiſitio quando fit per iudicem,ſolet dari coadiutor. & an hoc ſit de ſubſtantia.& ad quem effectum datur. ibi.nu.104 eod.
Inquiſitio regulariter non fit in ciuilibus,ad commodum priuatorũ.Fallit in multis caſibus.ibi.nu.105 eod.
Inquiſitio põt fieri in crimine vſurarũ, et ad cõmodũ priuati.ibi.n.106. eo.
Inquiſitio in quibus caſibus fieri poteſt ex officio ſine accuſatore.ibi.nu.106 & 107.vſq; ad fi.vbi ponuntur,lxiiij. caſus. eod.
Inquiſitio poteſt fieri ex officio iudicis de omni crimine,quod committitur per conſpirationem ſeu conuenticulam.ibi.nu.128 152
Inquiſitio fit ex officio iudicis de blaſphemia Dei & quilibet accuſare poteſt.ibi.nu.144 153
Inquiſitio generalis non eſt ſufficiens deueniendi ad ſpecialem,niſi in caſibus,in quibus ſpecialiter inquiri poteſt,& non fit niſi ſemel in anno ibi. nume.174 155
Inquiſitio procedit,ex officio iudicisde crimine læſæ maieſtatis perpetrato cõtra perſonam principis vel ſuorum Collateralium.ibi.nu.175 eod.
Inquiſitio pmittitur cõtra ſocios criminis in caſibus,in quibus pmiſſa eſt de ſocijs interrogatio.ibi.nu.178 eo.
Inquiſitio generalis contra omnes malefactores poteſt fieri per iudicem ad purgandam prouinciam malis hominibus.ibi.nu.180 eod.

Inquiſitio an fieri poſsit ex officio iudicis in crimine priuato: puta furto, vel iniuria, & quid ſeruetur in Regno.ibi.nu.204 57
Inquiſitio poteſt fieri de omni crimine, de iure canonico,ibi.nu.206 eod.
Inquiſitio criminum, expenſis fiſci fieri debet.ibi.nu.207 eodem
Inquiſitio inepta an validetur per confeſsionem.ibi.nu.208 eod.
Inquiſitionis cauſa, an dicatur ciuilis vel criminalis.in iiij.par.j.diſt.nume.27.fol.41.Reliqua vide infrà,in verſu iudex inquirit.
Inquiſitus de crimine ad inſtigationem alterius, non poteſt à iudice petere, quòd requirat contra inſtigantem.in iiij.par.vi.diſtin.nu.54 75
Inquiſitus,de crimine interrogatus cum iuramento,an tale crimen commiſit: non dicitur periurus,ſi negat & mendacium dicat.in vi.par.ver.interrogatio.nu.9 184
Inquiſiti,an & quando poſsint ſimul fideiubere, & quid ſeruetur in regno. in vj.par.ver.ſatiſdatio.nu.9 186
Inſtantia perempta poteſt iudex ferre abſolutoriam ab obſeruatione iudicij:& actorem condemnare in expenſis.in iiij.par.xvj.diſt.nu.23.fol.111. & in v.par.nu.58.&.59 127
Inſtantia cauſæ,quæ dicatur.in v.par. nume.2 120
Inſtantia quando in cauſis currere incipiat.ibi.nu.3 eodem
Inſtantia quando incipiat currere in cauſis,in quibus lis non conteſtatur. ibidem.num.4 eodem
Inſtantia cauſarum,quanto tempore durat.ibi.nu.5 eodem
Inſtantia currit,& perit etiam,vbi proceditur per inquiſitionem.ibidem.numero.6 121
In cauſis ciuilibus vbi proceditur per officium iudicis nobile,currit & perit inſtantia.ibi.nu.7 eodem
Inſtantia perit in cauſis executiuis, & inſtrumentalibus in quibus parata eſt executio.ibi.nu.8 eodem
Inſtantia currit etiam coram iudice delegato.ibi.nu.9 eodem
Inſtantia perit coram arbitro: cui non eſt tempus præfixum.ibi.nu.10.eod.
Inſtantia coram arbitratore non currit neq; perit.ibi.nu.11 eodem
Inſtantia cœpta cum defuncto, non tranſit ad hæredem.ibi.nu.12 eod.
Inſtantia cœpta cum defuncto laico, non tranſit in clericum hæredem.ibidem.nume.13 eodem
Inſtantia nunquam perit de iure canonico.quod in foro eccleſiæ ſeruatur. ibi.nume.14 eodem
Inſtantia in conſiſtorio Principis nunquam perit.& quid ſeruetur in ſacro concilio Neapolitano.ibi.nu.15.eo.
Inſtantia non perit triennio,quando iudex habet liberum arbitriũ in procedendo,& ſententiando.ibi.nu.16.eo.
Inſtãtia per ſtatutum & per reſcriptum principis breuiari poteſt.ibi.numero.17 eodem
Inſtantia breuiata,ſi petatur dilatio vltra metas inſtantiæ,an poſt illam peremptam poſsit ſententia ferri.ibidem.nume.18 122
Inſtantia à principe prorogari poteſt, ibidem.nu.19 eodem
Inſtantia nunquam perit in cauſis fiſcalibus.ibi.nu.20. eodem
Inſtantia in cauſis eccleſiarum nunquã perit,etiam ſi ventilentur coram iu-

dice laico.ibi.nu.21 fo.eodem
Inſtantia ſtatutaria breuior triennio prorogari poteſt.ibi.nu.25.fo.eod.& in vj.par.ver.appellatio.nu.225.276
Inſtantia breuior triennali tempore in reſcripto delegatorio præfixa, poteſt conſenſu partium prorogari ; in d.v.par.nu.26 122
Inſtătia breuiari poteſt per inferiorem à principe delegantem cauſam deci-dendam infra breue tempus:& quid importet talis breuiatio.ibi.n.27.eo.
Inſtantia durat vltra terminum mortuo iudice prope finem triennij.ibid.nu.28 eodem
Inſtantia nunquam perit in emergentibus ante litem conteſtatam.ibidem.nume.29 123
Inſtantia non currit litigatori facto aduerſarij impedito.ibi.nu.30 eodem
Inſtantia an currat impedito facto iudicis vel tertij.ibi.nu.31 eodem
Inſtantia quando per principem reſtituitur, dicitur inſufflatio:Sed an tunc debeant refici expenſę.ibi.nu.32.eo.
Inſtantia inſufflata per principem nulla expēſarum facta mentione, poteſt per partem opponi quòd expenſæ reficiantur.ibi.nu.33 eodem
Inſtantia lapſa facto iudicis, ipſo iure reſtituta cenſetur . neque neceſſe eſt adire Regem, vel ſacrum concilium pro inſufflatione.ibi.nu.34 eodem
Inſtantia perempta reſtituitur abſq; refectione expenſarum illis perſonis, quibus reſtitutio in integrum, de iure conceditur.ibi.nu.35 124
Inſtantia nō perit triennio; quando lite pendente litigator effectus eſt familiaris illius officialis, coram quo lis agitur.nam ſucceſſor expectari debet.ibi.nu.37 eodem
Inſtantia non currit, in cauſa in qua eſt princeps conſultandus : quia reſponſio principis expectari debet.ibi.nu.38 eodem
Inſtantia nō currit durante inhibitione ſuperioris vel epiſcopi.ibi.nu.39.eo.
Inſtantia non currit impedito agere, iuris impedimento.ibi.nu.40 eodem
Inſtantia an currat, donec proceſſus ſtat penes conſultorem.ibi.nu.41 eod.
Inſtantia in cauſa feudali durat per annum.ibi.num.42 eodem
Inſtătia cauſæ clerici deuolutæ ad iudicem laicum propter impedimentum epiſcopi, quanto tempore durat.ibidem.nume.43 eodem
Inſtantia perempta, poſſunt innouari, omnia acta de conſenſu partium repetendo.ibi.nu.45 125
Inſtantia perempta reſtaurari poteſt altero de quatuor modis.ibi.nu.46.eo.
Inſtantia perempta nō perit cauſa, neq; ius partis:ſed actor pōt cām de nouo incipere:& nouam inſtantiă fabricare, relictis expenſis in cauſa ciuili.Secus in criminali.ibi.nu.47.&.48.eo.
Inſtantia euaneſcit tam per lapſum temporis, quàm per abſolutoriam ab obſeruatione iudicij.ibi.nu.49.eodem
Inſtantia perempta, quæ acta pereant & quid in criminalibus . ibidem.nume.55.&.57 126
Inſtantia perempta poteſt ferri ſententia ſi ex proceſſu adparet confeſsio rei.ibi.nu.58.&.59 127
Inſtantia perempta ſi cauſa incipiatur de nouo, poſſunt opponi omnes exceptiones dilatoriæ & declinatoriæ. ac ſi nunquam iudicium fuiſſet intentatum.ibi.nu.61 eodem

Inſtantia

Inſtantia perempta per abſolutoriam ab obſeruatione iudicij, an omnia acta pereant.ibi.nu.62 fol. eodem
Inſtantia cauſæ principalis vel appellationis,an ſuſpendatur per compromiſſum.in vi.par.ver.appellatio.nu.226 &.231 277
Inſtantia cauſæ appellationis, maioris eſt præiudicij,quàm cauſæ principalis.ibi.nu.227 eodem
Inſtantiæ tempus poteſt per partes breuiari.in v.par.num.22 122
Inſtantiæ tempus per compromiſſum non poteſt prorogari.ibi.nu.24.eod.
Inſtantiæ prorogatio non firmatur, etiam iuramento.ibi.nu.23 eodem
Inſtitorem alicui apothecæ propoſitum volens reuocare, edictum ante illam apothecam publicè proponere debet, vt nemo cum illo contrahat, in vj.par.ver.citatio.nu.90. 170
Inſtrumentum quando præſentatur ſecundum formam ritus, cauſa dicitur ſummaria.in iiij.par.ix.diſt.nu.60.92
Inſtrumentum quando præſentatur ſecundum formam ritus, non requiritur citatio partis in præambulo faciendo.in.vj.par.ver.citatio.n.9.161
Inſtrumentum ſecundum formam ritus qualiter præſentetur.& quæ pœna ſoluatur per debitorem& quę per creditorem. Et quando euitetur dicta pœna.in vj.par.verſi.inſtrumenti productio.nu.2 208
Inſtrumentum poteſt præſentari altero de tribus modis eodem
Inſtrumentum ſecundum formam ritus poteſt præſentari etiam contra mulierem. & in iſto caſu carceratur mulier pro debito.ibi.nu.3.fol.eod.
Inſtrumentum vt præſentari poſſit ſecundum formam ritus, iuramentum & pœnam continere debet.& liquidum debet eſſet.ibi.nu.4.&.5 209
Inſtrumentum ſecundum formam ritus poſt.xx.annos præſentari non poteſt.ibi.nu.6 eodem
Inſtrumentum ſecundum formam ritus præſentari non poteſt contra hæredem debitoris:ſed creditoris hęres illud præſentat.ibi.nu.7 eodem
Inſtrumentum continens debitum valoris vltra vnciam,præſentatur ſecundum formam ritus.ibi.nu.8 eodem
Item,quòd creditor non ſit præuentus. ibi.nume.9 eodem
Inſtrumentum ſecundum formam ritus,non poteſt præſentari per procuratorem.ibi.nu.10 eodem
Inſtrumentum ſecundum formam ritus non præſentatur contra debitorem,qui contraxit per procuratorem, & non iurauit ipſe debitor,ſed procurator:quia iuramentum debet præſtari de facie ad faciem.ibi.numero. 11 fol.eodem
Inſtrumentum ſuper aſsiſtentia impetranda,quando & qualiter præſentetur.ibi.nume.13 eodem
Inſtrumentum vt fidem faciat. in membrana charta ſcribi debet. Secus in ſcriptura priuata.& quę continere debet.ibi.nu.15.&.21.cum ſeq. 210
Inſtrumentum falſum producens,ſimpliciter reſpondere debet, ſi vult eo vti.ibi.nume.20 eodem
Inſtrumentum vt fidem faciat, locum celebrati contractus vel inſtrumenti continere debet.ibi.nu.21 eodem
Inſtrumentum carens ſigno notarij in eo adponi conſueto,non valet.ibidé. nume.22 eodem

Inſtrumentum regulariter non debet. edi niſi ſemel. Fallit, quando continet id, quod dependet ex ſola voluntate vnius: quia tunc millies edi poteſt. in vj.par.ver.actorum editio.nume.58 221

Inſtrumenti copia collationata poteſt in actis relinqui retento originali. in d.ver.inſtrumentorum.nu.19.c.ea.& in ver.actorum editio.nu.3 216

Inſtrumenti producti in iudicio veritas inquiritur per iudicem. in vi.par. ver.inquiſitio.nu.189 156

Inſtrumenti executio non poteſt fieri contra tertium non nominatum in inſtrumento: nec etiam actiuè non nominatus illam petit. in vj.par.verſ. executio.nu.32 299

Inſtrumenti executio poteſt fieri contra tertium poſſeſſorem citatum, & negotio non liquidato, quando continet precarium, & pactum de capiendo. ibi.nu.33 eodem

Inſtrumento præſentato ſecundũ formam ritus, ſi debitor eſt contumax, poteſt de perſona capi. in vj.par.ver. inſtrumentorũ productio.n.12.209

Inſtrumenta vſq; ad quod tempus produci poſſunt in iudicio. ibi.n.26.210

Inſtrumenta duo ſi reperiuntur in eadem charta, præſumitur prius illud, quod præcedit in ordine ſcripturæ. in iij.par.nu.107 20

Inſtrumenta & ſcripturæ productæ in iudicio, an dicatur eſſe de actis. in vi. par.ver.actorum editio.nu.3 216

Inſtrumẽtorũ appellatione venit omnis ſcriptura inſtruens cauſam. in vi.par. ver.inſtrumẽtorũ productio.n.j.208

Intellectus ad gl.in.ver.ſecundũ.inſtit. de obligat.in prin.in vj.par.ver.ſententia.nu.67.68.&.69 239

Intellectus ad gl.in.§.in ſumma.ver.extraordinaria.inſti.de iniur.in iiij.par. j.diſtin.nu.47 44

Intellectus, ad l.& ſi prætor.ff.de offic. eiuſ.in 4.par.v.di.num.46 60

Intellectus ad l.ſi idem cum eodem.§. quòd ſi mutuæ.ff.de iur.omn.iudic. in iiij.par.vj.diſt.nu.24 68

Intellectus ad l.ſeruum quoq;.§.publicè.ff.de procu.in iiij.par.j.diſt.numero.42 43

Intellectus ad l.ſi locus.ff.de iudi.in vi. par.verſi.ſententia.nu.72.&.73.240

Intellectus ad l.& poſt edictum.§.fi.ff. de iud.in vj.par.verſi.appellatio.numero.275 283

Intellectus ad l.ſi ſocietatem.§.arbitrorum.ff.pro ſocio.in vj.par.ver.appellatio.nume.160 281

Intellectus ad l.nec enim.ff.ſol.matr.in iij.par.nu.108 31

Intellectus ad l.iniuriarum æſtimatio. ff.de iniur.& ad l.conſtitutionibus.§. j.ff.eo.tit.in iiij.par.j.diſt.nu.6 38

Intellectus ad l.prætor.§.j.ff.de iniur. in vj.par.ver.inquiſitio.nu.91 99

Intellectus ad l.ſaccularij.§.ſunt quædam.ff.de extraor.cri.in iiij.par.diſtin.num.48 44

Intellectus ad l.lex iulia.§.hodie.ff. ad l.iul.repet.in iiij.par.j.diſt.nu.50 eodem

Intellectus ad l.j.ff.de fur.ibi.balne.& l.j.§.expilatores.in fin.ff.de effracto. nu.51 eodem

Intellectus ad l.qui aliena.§.fi.ff.de acquiren.hære.in vj.par.verſi.appellatio.nume.138 266

Intellectus ad l.cùm in vna.§.tutor.ff. de appellatio.ibi.nu.313 286

Intellectus ad l.ij.C.de his,qui latro.in iiij.par.j.diſt.nu.44.&.49 44

Intellectus ad l.hęreditatis. C.de hære di.petit.in iiij.par.iij.diſt.nu.10 52

Intellectus ad l.ij.C.de off.eius,qui vi. alter ger.in iiij.par.v.diſt.nu.21 57

Intellectus ad l.j.in fi.C.qui pro ſua iu riſ.ibi.nu.27 57

Intellectus ad l.cōtractus.C.de fide inſtru.in iiij.par.ix.diſt.nu. 96 95

Intellectus ad l.cū anteà.C.de arbitris. in vj.par.ver. appellatio.nu.113. fol. 261.& nu.250.251.& 257 279

Intellectus ad l.ſi quis libellos. C. de appellatio.ibi.nu.134.& 139 265

Intellectus ad l.& in maioribus. C. de appellatio.ibi.nu.316 287

Intellectus verus cōſtitutionis Regni. quæ incipit: puritatem.in iij.par. nu. 107.108.109.cum ſeq. 31

Intellectus capituli regni ad hoc,quòd noſtrorum.&c.in 4. par.ij.diſtin. nu. 5.& 6. 49.

Intellectus capituli Regni, quod incipit:ſubiungendo.in vj.par.verſic. inquiſitio.nu.8.&.9 133

Intellectus Regiæ pragmaticæ diſponentis,quòd in cauſis miſtis proceda tur ſine figura iudicij.in 4.par.j.diſt. nu.75 48

Intellectus ad c.inquiſitionis.in prin.de accuſatio.ibi.nu.46.& 52 44

Intellectus ad c.cū debet.de cōſangui. & affi.in 3.par.nu.82 27

Intellectus ad c.diſpendia.§.reus.de reſcriptis.li.6.in 4.parte. vj.diſtin. nume.5 64

Intellectus ad c. cùm tu.de vſur. in vj. par.ver.inquiſitio.nu.125 151

Intellectus ad c.frequēs.de reſtitu. ſpo. lib. vj. in 4.parte.vij. diſtin.num.48 &.49 81

Intellectus Clē.j.de iudi.in vj.par. ver. citatio.nu.88 170

Interdictum,quorum bonorum. reperitur vtile & directum & habet ſimilitudinem cū petitione hęreditatis. & quando locum habeat.in 4. parte vij.diſtin. nu. 2.3.4.6.7.& 8 76

Interdictum,quorum bonorum. in aliquo eſt vtilius quàm hæreditatis pe titio.ibi.nu.9 77

Interdictum quorum legatorum. eſt poſſeſſorium adipiſcendæ,& quando habeat locum.ibi.nu.10 eodem

Interdictum Salulanum,eſt poſſeſſoriū adipiſcendæ:& quando & cōtra quos locum habeat.ibi.nu.11 eodem

Interdictum retinendę datur etiam pro iuribus incorporabilibus.ibid.nu.20 68

Interdictum, vnde vj. quando habeat locum,& quæ requirantur in eo.ibi. nu.21.& 22 eod.&79

Interdictum,vnde vj. datur violenter expulſo de poſſeſsione rei immobilis.ibi.nu.22 eod.

Interdictum,vnde vj.competit pro iuribus incorporalibus,& annuis præſtationibus.ibid.num.23 eodem

Interdictum, vnde vj.an detur ei, qui ſuſpicatur poſſe repelli.ibid.num.24 eodem

Interdictum, vnde vj.datur ſolùm intra annum vtilem.ibi.nu.25 eod.

Interdictum,vnde vj.competit deiecto poſsidenti tempore ſpolij.ibi.nu. 27 eodem

Interdictum,vnde vj.non datur contra ſingularem ſucceſſorem: ſed contra vniuerſalem ſic:& datur hæredi: & non poſsidenti.ibi.nu.28.& 29 eod.

Interdictum, vnde vj. datur ſpoliato, qui verè poſsidebat tempore ſpolij. Secus, ſi tantùm detinebat. ibid. num. 30 eodem
Interlocutoria per quam finitur officiũ iudicis, habet vim diffinitiuæ. in vj. par. ver. ſententia. nu. 43 236
Interlocutoria, quæ diffinit vnum arti culum ſubſtantialem cauſæ principa lis, vim diffinitiuæ habere dicitur. ibi. nu. 44 eodem
Interlocutoria continens aliquid dari vel fieri vim diffinitiuæ habet. ibid. nu. 45 eodem
Reliqua vide infrà, in litera S. in verſi. ſententia interlocutoria.
Interrogatio poteſt fieri poſt conclu ſum in cauſa, ad inſtantiam partis in ſummarijs in vj. par. ver. concluſio in cauſa. nu. 7 228
Interrogationi reſpondere non tenetur is, qui per aliquam exceptionem po teſt iudicium euitare. in vj. par. verſi. interrogatio. nu. 4 184
Interrogationi reſpondere non tenetur reus, qui interrogatur de iuribus ip ſius rei, nec etiam, ſi interrogatur de negotio principali. ibi. n. 5. & 6 eod.
Interrogationi criminoſæ ſeu continẽ nenti turpitudinem, an & quando te neatur quis reſpondere. ibi. nu. 7. & 9 eodem
Interrogationi, an agens rei vẽdicatio ne ſit dominus, non tenetur conuen tus reſpondere. ibi. nu. 13 185
Interrogationes an & quãdo & quali ter fiãt in iudicijs. ib. n. 1. 2. & 3. 183
Interrogationes in iudicijs fiũt officio iudicijs, tam ante quã poſt litis con teſtationẽ. & conuictus de mẽdacio, priuatur poſſeſsione. ibi. nu. 3 184
Interrogare an & quando poſsit iudex principalem vel teſtes, etiam ad in ſtantiam partis, poſt concluſum in cauſa. & quid in ſummarijs. in 4. par. ix. diſt. nu. 28. 30. & 31. fol. 88 & 89. & in vj. par. ver. inquiſitio. numero. 185 256
Interrogari non poſſunt creditores vel legatarij ad hæredis inſtantiam, an hæreditas ſit ſoluendo. Sed ſic ex iu dicis officio. in vj. par. ver. interroga tio. nu. 12 185
Interrogans non fatetur, ſed ponens ſic & propterea poſt litem conteſtatam fieri debent poſitiones, & non inter rogationes in vj. par. ver. interroga tio. nu. 6 184
Interrogatus de crimine, propter quod remouetur à beneficio, tenetur reſpõ dere. in vj. par. ver. interrogatio. nu me. 8 184
Interrogatus cũ iuramento, an cõmiſe rit delictũ, negans & mendaciũ dicẽs, periurus non dicitur. ibi. nu. 9 eod.
Interrogatus ſuper eo, quòd aliàs fuit iuramento deciſum, reſpondere non tenetur. ibi. nu. 10 185
Interrogatus de facto alieno in facto proprio non tenetur reſpondere in criminalibus. Quid autem in ciuili bus. ibi. nu. 11 eodem
Interrogatus de propoſito ſuo in men te retento, reſpondere nõ debet. ibi. nu. 14 eodem
Interrogatus de impertinentibus ad cauſam, non tenetur reſpondere. ibi. num. 15 eodem
Interrogatus an poſsideat bona vel ma la fide, non tenetur reſpondere. ibid. nu. 16 eodem
Interrogatus de eo, quòd in iure con ſiſtit,

ſiſtit, non tenetur reſpondere. ibid. num.17 eodem
Interrogatus an velit vti inſtrumento producto, quod eſt ſuſpectũ de falſo, ſimpliciter reſpondere debet. & poteſt petere terminum ad deliberandum. in vj. par. ver. inſtrumentorum productio. nu. 20 210
Interrogatoria fiunt teſtibus ad detegendam falſitatẽ, & dicuntur eſſe de actis, ſuper quibus ſi teſtes noti fuerũt interrogari debent iterũ interrogari, etiã poſt publicationẽ. in vj. par. ver. interrogatio. n. 18. & 19 185
Interrogatoria quomodo & quãdo preſententur. in vj. par. ver. interrogatorium numero. 1 207
Interrogatoria teſtibus ad quẽ effectũ fiant. & an debeat dari terminus ad illa producendum. Et quid ſi iudex obmiſsit teſtes ſuper illis interrogare. ibi. nu. 2. & 4 eodem
Interrogatoriorum copia parti dari nõ debet. ibi. nu. 3. fol. eod. & in ver. actorũ editio. nu. 49. fo. 221. & in ver. interrogatio. nu. 20 185
Inuentarium quãdo faciendum eſt per hæredem, ſit citatio per proclama. in vj. par. ver. citatio. nu. 98 171
Inuentario confecto per hæredẽ, ſi creditores dicunt plus eſſe in bonis, poteſt iudex ex officio inquirere. in vj. par. ver inquiſitio. nu. 145 153
Iudæus iurans ſuper contractu inualido, an cõfirmet contractum cum iuramento. in 3. par. nu. 50 23
Iudæus non compellitur ad obſeruãtiã iuramenti in compromiſſo appoſiti. ibi. nu. 52 eodem
Iudæus per legem ſuã iurans, per Chriſtianũ iudicem ad iuramenti obſeruantiam compellitur. & contrauenieus puniri poteſt de periurio. ibid. num. 53 eodem
Iudæus non poteſt iurare per Euangelia, neque per Chriſtum. & iurans compellitur ad obſeruantiam iuramenti. ibi. nu. 54. & 55 24
Iudæus blaſphemia Chriſti dicitur. ibi. nu. 55 eodem
Iudęi ſeruant etiam hodie legem Moſaycam: & ſecundum eam viuunt. & illa deficiente ſeruant ius commune, etiam in decißionibus cauſarum. ibi. nu. 49. cum plu. ſeq. 23
Iudæi iurant ſuper lege Moyſi: & ſuper Chriſti præceptis. ibi. nu. 50 eod.
Iudæi quoad ſpiritualia non ſunt ſubiecti eccleſiæ. ibi. nu. 59 24
Iudæi an gaudeant immunitatibus chriſtianorum. ibi. 61 eodem
Iudęi ſunt extra eccleſiam. ideò iudex eccleſiaſticus non ſe impodit de eis etiã in cauſis ſpiritualibus. in 4. parte xj. di. nu. 41 1012
Iudęorum cõpromiſſum mandatur executioni ſine alia emologatione. in vj. par. ver. appellatio. nu. 254 280
Iudeorum animam non curat eccleſia: quia iam damnata eſt. in 4. parte nu. 57 24
Iudæorum ſacrificia, appellantur cæremoniæ. ibi. nu. 63 eodem
Iudæis licet facere actus ſecundũ eorũ ritus. qui in contemptũ fidei Chriſtianæ non tendunt; aliâs Chriſtianorũ immunitates perdũt. ibi. nu. 60 eodẽ
Iudicium inſtitui conuenit, vt à diuinis operationibus non difformemur. in procæ. nu. 2 6
Iudicium, eſt lapis angularis totius legalis doctrinæ. & ideò ſummo ordine regi

dine regi debet. ibi nu.21 17
Iudicium quot modis ſumitur in iure. in j.par.nu.j.cum trib.ſeq. 8
Iudicium finale huius ſeculi, erit in valle Ioſaphat: vbi Chriſtus aſcendit ad cælos.ibi.nu.3 eodem
Iudicium fit actoris, rei, & iudicis expeditione.ibi.nu.4 eodem
Iudicium, quid ſit. & quot modis diffiniatur.in ij.par.nu. 1. 9. &. 12. fol. 9.& 10
Iudicium ſine actore quandoq; eſſe ſolet, & ſine accuſatore, & quandoque ſine reo.ibi.nu.2.& 3. 9
Iudicium, eſt inueſtigatio, quam facit iudex ſecundum iuris ordinem per varios modos ad veritatem eliciendam. & elicitam: cuſtodiendam. ibi. nu.9 10
Iudicium eſt cauſa in iure reddendo neceſſariò poſita: cum perſonarum interpoſitiono.ibi.nu.10. eodem
Iudicium, eſt nomen generalius, quàm cauſa.ibidem.
Iudicium, eſt diſcuſsio cauſæ, quæ iuridicè coram iudice fit.ibi.nu.11 eod.
Iudicium, iuſtitiæ eſt miniſtratio: quæ fit à iudice in cauſa coram eo poſita: ibi.nu.12.13.&.14. eodem& 11
Iudicium conſtat ex conſideratione ſeptem cauſarum.ibi.nu.25 eodem
Iudicium an poſsit fieri de voluntate partium, obmiſsis formalibus & ſubſtantialibus iudiciorum.ibi.nu.38.& 39.cum.plu.ſequent. 13
Iudicium cœptum coram vno iudice, poteſt coram alio tranſportari. & valet iudicium, exceptione litis pendẽtiæ non oppoſita.ibi.nu.43 14
Iudicium vnde fuit proditum: & qualiter habuit origiuem in iij.par.num.1 fol.17.& nu.132 35
Iudicium cognitum fuit, etiam tẽpore veteris teſtamenti.& tempore noui teſtamenti vſq; in hodiernum diem. ibid.nu.134.& 135 eodem
Iudicium inuentum fuit, ne quis ſibi ius propria authoritate diceret.ibid. num.135 eodem
Iudicium aliud ciuile, aliud criminale, aliud miſtum.in 4.par. prima diſtin. nu.1 37
Iudiciũ an ciuile vel criminale dicatur, quando agẽs iniuriarum actione cõcludit iniuriantem.cõdemnari ad ſatisfactionẽ iniuriæ ſiue honoris. ibi. nu.10 39
Iudicium ciuile & criminale, poteſt æquè principaliter cumulari, quando delictum eſt tale, in quo quis venit ad mortem principaliter condemnãdus.ibi.nu.21 40
Iudicium miſtum quod dicatur.ibi. nu. 73.& 75.fol.48. & in iij.diſtin. nume.1 51
Iudicium aliud capitale, & aliud non capitale.in 4.par.ij.diſt.nu.1 49
Iudicium capitale actu & aptitudine conſideratur.ibi.nu.4 eodem
Iudicium capitale, aliud perſonale, & aliud reale: & aliud miſtum.in 4.par. iij.diſt.nu.1 51
Iudicium aliud vniuerſale, aliud generale.& aliud particulare.in 4.par.iiij. diſt.nu.1 52
Iudicium aliud ordinariũ, & aliud delegatũ.in 4.par.v.diſtin.nu.1 54
Iudicium aliud conuentionale, & aliud reconuentionale. in 4.par. vj. diſtin. nu.1 63
Iudicium aliud petitoriũ: & aliud poſſeſſorium.in 4.par.vij.diſt.nu.1 76

Iudicium

Iudicium poſſeſſorium, triplex eſt. & quod dicatur.ibid.nu.2. eod.
Iudicium aliud competens,& aliud incompetens,in iiij.par.viij. diſtin.numero 1 83
Iudicium aliud ordinarium, & aliud ſummarium. in 4. part. ix. diſtinct. nume.1 85
Iudicium aliud ordinariũ, & aliud extraordinarium.in 4.par.x.diſtin. numero 1 96
Iudicium extraordinarium dicitur,vbi cunque non eſt prodita actio ad aliquid exequendum:ſed prætor ex poteſtate ſua illud exequitur. ibid. numero 2 eod.
Iudicium eſt extraordinarium,quando generaliter ſuper cauſa imploratur iudicis officium in locum deficientis actionis.ibi.nu.3. eodem
Iudicium dicitur extraordinarium,vbi agitur per viam inquiſitionis ſine accuſatore: & proceſſus inquiſitionis extraordinarius dicitur.ibid. numero 5 eod.
Iudicium dicitur extraordinarium in Regno, quando præſentatur inſtrumentum ſecundum formam ritus. ibidem.nu.7 eod.
Iudicium omne criminale,extraordinarium dicitur.ibi.nu.8. eodem
Iudicium aliud ſæculare, & aliud eccleſiaſticum. in iiij. par.xj. diſtinct. numero 1 97
Iudicium aliud ordinariũ,& aliud prorogatum.in iiij.par.xij. diſtinct. numero 1 102
Iudicium aliud temporale, & aliud ſpirituale in iiij.xiij.diſt.nu.1 105
Iudicium aliud iuriſdictionale,& aliud arbitrarium.in iiij.par.xiiij. diſtinct. numero 1 eod.
Iudicium aliud delegatũ, & aliud ſubdelegatum.in iiij.par.xv. diſtin. numero 1 107
Iudicium aliud validum,& aliud inualidum,ſeu nullum.in iiij.par.xvj. diſ. numero 1 108
Iudicium quot modis poteſt dici nullum.ibi.nu.2 & 3.cum ſequen.vſque in finem.fol. 109
Iudicium quando ex defectu iudicis ſit inualidum.ibi.nu.3 eod.
Iudicium dicitur nullum, & ſententia, quando iudex procedit ad prolationem ſententiæ cum magna celeritate,ſine percunctatione proceſſus, & ſine cauſæ cognitione. ibidem. numero 12 110
Iudicium geſtum cũ procuratore excommunicato,an valeat.ibidem.numero 24 111
Iudicium agitatum ſine conſenſu patris cum filiofamilias, tendẽs in eius fauorem, valet, etiam ſi ſit minor. ibidem.nu.32 112
Iudicium agitatum contra mortuum, eſt ipſo iure nullum: licet per viuũ defendatur.ibi.nu.48 114
Iudicium nullum dicitur, quando factum eſt per delegatum impetratũ per literas ſurreptitias: vel quando delegatus non ſeruauit formam reſcripti delegatorij.ibi.nu.49. eo.
Iudicium agitatum tempore vel die feriato,nullum eſt.ibi.nu.57 eod.
Iudiciũ aliud ſimplex, & aliud duplex. & quæ dicantur iudicia duplicia. & quis fungatur partibus actoris in illis.in 4.par.xvij.diſt.nu.1 116
Iudicium aliud neceſſarium, aliud voluntarium, & contentioſum. in 4. par.

par.xviij.diſt.nu.1 eod.
Iudicium aliud principale, aliud appellationis.in iiij.par.xix.diſt.nu.1 eo.
Iudicium aliud præiudiciale : & aliud non præiudiciale.in iiij.par. xx. diſt. nu.1 117
Iudicium, lis, cauſa & inſtantia, in quo differant.in v.par.nu.1 120
Iudicium quoad ſui ordinem tres partes habet.& dicitur cœptum, quando eſt facta litis conteſtatio. in vj. par.in prin.nu.1 132
Iudicium quæ membra ſeu acta in iiij.j.par.contineat.ibi.nu.3 eod.
Iudicium fabricatur altero de quinque modis, ſcilicet, per actionem; per accuſationem ; per inquiſitionem, per denuntiationem: & per officium iudicis.ibi.nu.4 eod.
Iudicij appellatione venit etiam ſententia.in j.par.nu.5 8
Iudicij formalia, materialia, ſubſtantialia, & naturalia, quæ dicantur. in ij. par.nu.15 11
Iudicia præiudicialia, ſeu præiudiciales actiones. Quæ dicantur abſolutæ: & quæ reſpectiuæ.in iiij.par. xx. diſtin. numero 1 & 2.cum ſequen.fol. 117
Iudicia omnia præiudicialia in Regno hodie ſunt ſublata per Conſtitutiones Regni. Quod qualiter procedat, vide ibi.nu.17 & 18. 119
Iudex dicitur, quaſi ius dicens, & iudicium dicitur, quaſi iuriſdictio.in ij. par.nu.13 11
Iudex eccleſiaſticus cognoſcit contra laicum detentatorem alicuius rei eccleſiæ vel clerici. Item, pro legatis pijs contra laicum.in 4.par.xj.diſtin. numero 6 98
Iudex eccleſiaſticus cognoſcit contra laicum tenentem feudum ab eccleſia.ibi.nu.7 eod.
Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis ſpiritualibus, etiam cōtra laicos. ibi.nu.8 eod.
Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis miſerabilium perſonarum etiam laicorum.ibi.nu.9 eod.
Iudex eccleſiaſticus punit laicum de blaſphemia Dei.ibi.nu.10 eod.
Iudex eccleſiaſticus cognoſcit inter laicos, quando iudex ſæcularis negligit iuſtitiam facere.ibi.nu.11 99
Iudex eccleſiaſticus cognoſcit, quando laicus detinet alienum debitū cum peccato.ibi.nu.12 eod.
Iudex eccleſiaſticus dat curatorem liti minori laico litiganti coram ſe.ibi. nume.13. eod.
Iudex eccleſiaſticus cognoſcit inter laicos ratione iuramenti. Item lite pendente, coram iudice laico, poteſt adiri eccleſiaſticus: vt moneat ipſum, quòd cauſam expediat.ibi.n.14 eod.
Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de pace fracta.ibi.nu.15 eod.
Iudex eccleſiaſticus reſtituit eccleſiā, quæ contraxit cum laico : etiam de nullitate contractus eccleſiæ contra laicum.ibi.nu.16 eod.
Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de validitate iuramenti, an liget vel non. ibi.nu.17. eod.
Iudex eccleſiaſticus aditur: vbi petitur reductio à compromiſſo facto in laicum & clericum.ibi.nu.18 eod.
Iudex eccleſiaſticus compellit laicum executorem teſtamenti adiunctum cum clerico.ibi.nu.19 eo.
Iudex eccleſiaſticus poteſt punire laicum perſeuerantem in excommunicatione

catione.ibi.nu.25 100
Iudex eccleſiaſticus procedit cõtra ſpoliantem eccleſiam vel prælatum.ibidem.nu.26 eodem
Iudex eccleſiaſticus habet iuriſdictionem in laicos, in omnibus concernentibus animam.ibi.nu.27. eod.
Iudex eccleſiaſticus punire poteſt aromatarium laicum miſcentem farinã in cera:& illlam vendentem, & ſimiliter omnes vendentes vtenſilia, & illa falſificantes.ibi.nu.28. eod.
Iudex eccleſiaſticus poteſt excommunicare teſtes laicos nolentes deponere coram iudice ſeculari.ibidem.numero 29 eod.
Iudex eccleſiaſticus inhibere poteſt iudici ſeculari, ne procedat ſuper incidenti ſpirituali.ibi.nu.30. eod.
Iudex eccleſiaſticus compellit laicum litigantem in foro ſuo,ad obſeruantiam iuris canonici.ibi.nu.31 eod.
Iudex eccleſiaſticus cognoſcit in Regno de cauſa ſuſpicionis iudicis ſecularis.ibi.nu.32 eod.
Iudex eccleſiaſticus ſequeſtrat corpus mortuum vſurarij, donec hæres caueat de reſtituendis vſuris. ibid. numero 33 eod.
Iudex eccleſiaſticus ex iuſta cauſa ſibi viſa poteſt adiuuare Canones adden do nouam pœnam: licet non poſsit totaliter contra Canones ſtatuere.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.112 150
Iudex eccleſiaſtic⁹ debet & poteſt pœnam illam irrogare,quæ magis timetur:cuius timoris ratione cenſendũ eſt delinquentem ceſſaturum à delinquendo.ibi.nu.113 eod.
Iudex eccleſiaſticus inquirere poteſt de quolibet matrimonij impedimẽto,ad faciendum ipſum ſeparari. ibi. num.136 152
Iudex eccleſiaſticus inquirit contra tenentes bona, quæ debent diſtribui pauperibus, vel ad pias cauſas.ibidẽ. numero154 153
Iudex tam eccleſiaſticus,quam ſecularis poteſt inquirere ex officio in omnibus cauſis pijs & concernentibus animam.ibi.nu.135 152
Iudex eccleſiaſticus poteſt breuiorem terminum ſtatuere parti ad petendũ & recipiendum apoſtolos,quàm tradatur de iure communi: quo elapſo ſententia tranſit in rem iudicatam. in vj.par.verſicu. appellario. numero 212 274
Iudex laicus & iudex eccleſiaſticus an poſsint de vno delicto cognoſcere, vbi pœna ciuilis diuerſa eſt à canonica.in 4.par.j.diſt.nu.19 40
Iudex inquirere poteſt ad denuntiam officialis non præcedente fama. in vj.par.ver.inquiſitio.nu.24 135
Iudex inquirere poteſt contra vſurariũ in caſu,quem vide ibi.nu.106 148
Iudex an hodie in Regno poſsit inquirere contra vſurarium. ibidem. numero 110 149
Iudex ex officio poteſt inquirere de omni delicto per conſpirationem.ibidem.nu.128 152
Iudex in cauſis miſerabilium perſonarum ex officio procedit.ibidem. numero 132 eod.
Iudex poteſt procedere in his,quæ notoriè ſibi liquet ex actis:etiam parte non petente.ibi.nu.134 eod.
Iudex ex officio poteſt inquirere de fratribus principis.ibi.nu.137 eod.
Iudex poteſt ex officio ſuo procedere. in appli

in applicanda pecunia ſua fiſco.ibid. numero 138 eodem
Iudex poteſt ex officio inquirere ad maius ſcandalum vitandum.ibidem. nume.139 eod.
Iudex poteſt generaliter inquirere contra omnes maleſactores, in prouincia vel ciuitate, quam regit, vt ipſam malis purget hominibus, pro publica quiete.ibi.nu.140 eod.
Iudex ex officio inquirit de omni crimine & iniuria commiſſa contra eccleſias & eccleſiaſticas perſonas: & de omni crimine in eccleſia commiſſo.Ibidem.nu.141 eod.
Iudex inquirit in cauſa naufragij: & in omnibus cauſis ab eo dependẽtibus: & contra ſurripientes bona naufragorum. & inquiſitio talis fit leuato velo.ibi.nu.146 153
Iudex inquirit in cauſa ſuſpecti tutoris.& inuẽtum ſuſpectum ab officio remouet.ibi.nu.147 eo.
Iudex inquirit contra producentem falſam ſcripturam vel ſuſpectam in iudicio. & poteſt ipſum ex ſola ſuſpicione punire: niſi probet illam eſſe veram.ibi nu.148 eod.
Iudex poteſt incidenter inquirere contra teſtes deponentes falſum, vel vacillantes in iudicio.& poteſt illos ex officio punire:ibi.nu.150 eod.
Iudex de quolibet delicto commiſſo coram ſe incidenter, inquirere poteſt.ibi.nu.151 eod.
Iudex poteſt inquirere de iuribus eccleſiæ,& eccleſiaſtico beneficio. ibi. nu.152 eod.
Iudex per inquiſitionem procedere poteſt in caſibus, in quibus accuſator excuſatur à præſumpta calumnia, ibidem.nu.153 eod.
Iudex ex officio inquirit de probitate vitæ, de idoneitate & moribus alicuius eligendi, promouendi, vel ordinandi.ibi.nu.155 eod.
Iudex inquirit de omni crimine, vbi interuenit accuſator, qui colludit ſeu præuaricatur.ibi.nu.156 eod.
Iudex inquirit contra calumniatorem, etiam nemine accuſante.ibidem.numero.157 eod.
Iudex inquirit, quando incidenter de crimine cognouit.ibi.nu.158 154
Iudex ex officio inquirit de iniuria facta ſcholari, quod eſt ſpeciale in priuato crimine.ibi.nu.159 eo.
Iudex quando inquirat de delicto commiſſo in officio per ſuum officialem. ibi.nu.160 eod.
Iudex inquirit contra facientem iniuriam ſuis officialibus, vel famulis, ſi crimen eſt notorium.ibi.n.161 eo.
Iudex inquirit de omni notorio crimine.ibi.nu.162 eodem
Iudex ſpecialiter inquirit de omni crimine, ſuper quo primò generalis inquiſitio præceſsit.ibi.nu.163 eod.
Iudex inquirit de inimicitijs & guerris, quæ uigent in ciuitate inter particulares ciues: ex quibus poteſt turbari reſpublica,& deueniri ad arma. ibi.nu.164 eod.
Iudex poteſt cogere ſubditos ad faciendum pacem.ibi. eod.
Iudex inquirit contra filium, qui impias manus in parentes iniecit vel ipſos contumelia affecit. ibidem numero.165 eod.
Iudex inquirit contra carceris cuſtodem pretio corruptum. ibidem numero.167 eod.

Iudex

Iudex inqrit cõtra latrones,qui nitũtur mulieres ad luxuriã allicere.ib.n.167 e.
Iudex inqrit de crimine lenocinij ſine accuſatore.ꝙ crimen reputatur maius adulterio.ibi.nu.167.&168 154
Iudex an poſsit ex officio procedere in crimine adulterij ſine accuſatore.ibi. nume.170 eod.
Iudex inquirit contra quencumque,qui fuerit inuentus in flagranti crimine. ibi.nu.171 eod.
Iudex in Regno inquirit contra oẽs homines malæ vitæ.ibi.nu.172 155
Iudex veniẽs in ciuitate vel prouincia, edictum facere poteſt,ꝙ omnes ſentientes ſe offenſos,cõpareant ad querelandum,& teſtes deponendum.ibi. nume.173 eod.
Iudex inquirit etiam de crimine læſæ maieſtatis perpetrato contra perſonam principis,vel ſuorum collateralium.ibi.nu.175 eod.
Iudex ex officio inquirit contra famoſos latrones.ibi.nu.176 eod.
Iudex inquirit contra inobedientes & turbantes ſuã iuriſdictionem.& contra rebelles & contumaces ad pœnas legitimas & mulctas imponendas. ibi.nu.177 eod.
Iudex ordinarius ſententiam in loco ſolito ferre debet.Secus eſt in delegato.in vj.par.verſic.ſententia.numero 71.&72 239
Iudex delegatus ad vnã cauſam an poſſit procedere & ſententiare in loco extra iuriſdictionem delegantis.ibi. numero,75 240
Reliqua de iudice delegato,vide ſuprà,in litera.D.in ver.Delegatus.
Iudex habẽs limitatam iuriſdictionem acceſſoriè & incidenter de cauſa diuerſæ ſpeciei cognoſcere poteſt. in iiij.par.vj.diſt.nu.25 68
Iudex cõpetens quis dicatur:& quis incõpetẽs.Et ex quibus cauſis cognoſcatur.in iiij.par.viij.diſt.nu.2. 83
Iudex incõpetens reſpectu cauſæ principalis, põt eſſe cõpetens quoad acceſſoria.quia ad expenſas poteſt condemnare.ibi.nu.3 eod.
Iudex nõ habet neceſſe pronuntiare ſuper incidẽti,in cauſis ſummarijs, ſed põt illud decidere vnà cum principali.in iiij.par.ix.diſt.nu.26 88
Iudex an & quando interrogare poſsit principalẽ vel teſtes,etiam ad inſtantiã partis poſt concluſum in cauſa in ordinarijs,& quid in ſummarijs.ibid. nu.28.30.& 31 fo.eo.& 89
Iudex ferè poteſt ſentẽtiã diffinitiuam ſtando vbi ſola veritate facti inſpecta proceditur.ibi.nu.35 eod.
Iudex ſæcularis,in quibus caſibus poteſt ſuã iuriſdictionẽ exercere cõtra clericos.in iiij.par.xj.diſt.n.34 101
Iudex laicus condemnat clericum in expenſis,qñ litigauit corã eo contra laicum & ſuccubuit.ibi.nu.35 eod.
Iudex laicus ſe intromittit contra clericum ſpoliantem laicum ſua poſſeſſione.ibi.nu.38 eod.
Iudex laicus compellit creditorem laicum ad remittendũ iuramentum turpiter receptũ à debitore.ibi.n.40. eo.
Iudex laicus cognoſcit de cauſa ſpirituali inter Iudæos.ibi.nu.41 eod.
Index laicus non põt etiam de mãdato epiſcopi,torquere vel verberare clericũ.ibid.nu.48.fo.102.& in vj.part. ver.accuſatio.nu.5 223
Iudex laicus propter impedimentũ epiſcopi,non poteſt cognoſcere de cauſa

clerici coram eo conuenti.in v.par. nume.44 124
Iudex prorogatus non poteſt ſentẽtiam ſuam exequi.in iiij.par.xij. diſtinct. numero.13 fo.104
Iudex quilibet tam ordinarius,quã delegatus,poteſt de reſtitutione in integrum cognoſcere:& illam cõcedere. in v.par.num.36 124
Iudex poſt peremptã inſtantiã, poteſt abſoluere reũ ab obſeruatione iudicij.& actorem condẽnare in expẽſis. licet non poſsit ferre ſententiã abſolutoriã vel condẽnatoriam in cauſa principali ibi.nu.49 125
Iudex etiã poſt peremptam inſtantiam põt ferre ſẽtẽtiam contra cõfeſſum ex vi notorij.ibi.nu.60 127
Iudex qualiter procedere debeat,quando accuſator ſe abſentat.in vj.parte ver.inquiſitio.nu.81 144
Iudex quãdo vult examinare in teſtem aliquam honeſtam mulierẽ,põt mittere ad eius domũ,pro ea examinanda parte non citata.in vj.par.ver.citatio.nu.27 164
Iudex poteſt interdicere adminiſtrationem alicui prodigo.ſine alicuius citatione.ibi.nu.31 eod.
Iudex qui tulit ſententiam interlocutoriam,à qua ſuccumbens appellauit, poteſt vſq; ad diffinitiuam procedere,ſine citatione partis,antequã ſibi inhibeatur.ibi.nu.33 eod.
Iudex in dãdo tutore alicui pupillo vel furioſo ſine inquiſitione.põt decretũ ſuũ interponere,ſine alicuius citatione.ibi.nu.35 eod.
Iudex an poſsit citare ſuum ſubditum exiſtentem extra territoriũ ſuum.ibi. numero.40 165
Iudex iuriſdictionẽ exercere poteſt in alieno territorio inter ſubditos ſuos, cũ licentia domini illius territorij? & non aliter,& procedit in terris baronis.Secus in terra demanij Regis. quia poteſt ſine licentia.ibidem numero.41 eod.
Iudex poteſt eligere vnum priuatũ,cui committat citationem:etiam ſi non ſit publicus nuntius, & ſit famulus ſuus,vel alterius partis.& valet citatio.ibi.nu.44 eod.
Iudex poteſt dare licentiam parti,quòd capiat poſſeſsionem aduerſarij,cõſtituendo eum executorẽ in cauſa propria.ibi.nu.45 eod.
Iudex pro tribunali ſedens,põt monere ſeu citare partẽ,vt tali die coram ſe compareat.ibi.nu.48 eod.
Iudex inquirit contra ſocios criminis in caſibus,in quibus licita eſt interrogatio de ſocijs.in verſicul.inquiſitio. numero.178 155
Iudex ex forma conſtitutionum Regni inquirit de homicidijs & dãnis clandeſtinis,vbi nullus accuſator adparet.ibi.nu.179 eod.
Iudex proſequitur ex officio contra accuſatum accuſatore mortuo.ibid.numero.180 eod.
Iudex inquirit ex officio ſuper neceſsitate ciuitatis & ciuium ſubditorum. & compellit dominos ad vendẽdum frumentum & annonas tempore caroſtiæ.ibi.nu.181 eod.
Iudex ex officio inquirit contra aduocatos & procuratores calumnioſos: & eis poteſt interdicere ne poſtulẽt. ibid.nu.182 eod.
Iudex inquirit de defenſionibus rei in criminalibus,ex ſuo officio,etiam ſi

reus

reus ſe non defendat.& ad hoc tenetur ipſe iudex.ibi.nu.183 fo.eo.
Iudex inquirit de facto,etiã teſtes producendo,in omnibus caſibus,in quibus procedere poteſt ad diffinitiuam ſententiam contra abſentem, ſiue in ciuilibus, ſiue in criminalibus.ibid. nume.184 fo.eo.& 156
Iudex hodie in Regno poteſt ſupplere in facto pro reo abſente:& probatio nes producere.nec pro hoc redarguitur vt ſuſpectus:etiam in ciuilibus. ibidem. fo.eod.
Iudex inquirit de crimine falſæ monetæ etiam nemine accuſante. ibidem nume.185 eod.
Iudex inquirit de crimine hæreſis, ad inſtar criminis læſæ maieſtatis.ibid. nume.187 eod.
Iudex inquirit in caſibus ciuilibus partes interrogando,quãdo æquum ſibi videtur.ibi.nu.188 eod.
Iudex inquirit de veritate inſtrumenti producti in iudicio.ibi.nu.189 eo.
Iudex inquirit & interrogat de cõditio ne teſtiũ,& de eorum inimicitijs, & alijs circũſtantijs.ibi.nu.190 eo.
Iudex inquirit ad denuntiã officialis ad hoc deputati.ibi.nu.191 eod.
Iudex inquirit ex officio in dãdo aduo cato pupillis, & alijs miſerabilibus perſonis.ibi.nu.192 eod.
Iudex inquirit de contemptu & contumacia procuratoris,negotia abſentis miniſtrantis.ibi.nu.193 eod.
Iudex inquirit ex officio contra procuratorem,vt de mandato doceat.ibid. nume.194 eod.
Iudex inquirit de crimine ſacrilegij & plagij.ibi.nu.195 eod.
Iudex ex officio inquirit cõtra non ſol uentes decimas.& illos compellit ad ſoluendum etiam uemine petente. ibi.nu.196 eod.
Iudex inquirit de idoneitate tutoris. ibi.nu.197 eod.
Iudex inquirit ad faciendũ ſepelire defunctum.ibi.nu.198 eod.
Iudex inquirit contra agentẽ ſine actio ne:& cui non cõpetit ius agẽdi.& po teſt ipſum ex officio repellere à limi ne iudicij.ibi.nu.199 157
Iudex habẽs literas arbitrales,ex officio procedit in criminibus capitalibus:& in cauſis miſerabilium perſonarum.ibi.nu.200 eod.
Iudex inquirit cõtra frequentatores ta bernarum & homines deambulantes per plateas bene veſtiti, ſine arte: quos ad galeas ad tempus condemnare debet.& alios de quibus.ibidem numero.202 eod.
Iudex an poſsit inquirere ex officio in crimine priuato.ibi.nu.204 eod.
Iudex ſæcularis poteſt inquirere de omni crimine de iure Canonico.ibid. numero.205 eod.
Iudex an poſsit ſine ſcriptis pronuntiare de conſenſu partium in ij.parte nu mero.41 14
Iudex qui accepta pecunia peruertit iu ſtitiam,iniuſtam ſententiã proferendo,dicitur Chriſtum vendere.in iij. par.nu.67 25
Iudex arbitratur pœnam ſecũdum qualitatem perſonæ, loci,& dignitatis: qñ pœna iuris petitur quis puniri.in iiij.par.j.diſt.nu.9 39
Iudex in pœnis arbitrarijs pro criminibus,an & qñ poſsit imponere pœnã mortis naturalis.ibi.nume.43.& 44 cum plu.ſeq. 43

Iudex qñ in arbitrarijs debeat mitiorem pœnã eligere.ibi.nu.53 44

Iudici hodie omnis pœna eſt arbitraria etiã à iure determinata.ibi.n.65 47

Iudex non puniens exercentẽ priuatum carcerẽ,punitur pœna criminis læſæ maieſtatis.ibi.nu.63 eod.

Iudex per inquiſitionem non procedit pro delicto culpa commiſſo:niſi dolus vel lata culpa interueniat.ibid. numero.72 48

Iudex ordinarius quis dicatur.& quis delegatus.& in quibus differant.in iiij. par.v.diſt.nu.2 54

Iudex nõ debet aliquẽ capere ante ſummariam fidem:& receſſus ſuſpicionem in ciuilibus.Secus in criminalibus.ibi.nu.60 167

Iudex volens ferre ſententiã ſi citauit aliquẽ,vt veniat ad audiẽdum ſuam intentionẽ,an hæc dicatur ſufficiens cauſa in citatione,& talis citatio valeat.ibi.nu.70 168

Iudex, quando mouenda eſt aliqua lis cõtra aliquem abſentem,qui nullibi reperitur:nec habet certam domum, poteſt eum citare,per proclama.ibid. numero.101 171

Iudex videns inſtantiam perire,poteſt ex ſuo officio ad ſententiam citare. ibi.nu.116 172

Iudex denegare poteſt audientiam contumaci,nõ ſolùm in illa cauſa in qua eſt contumax:verùm etiam in omni alia.in vj.par.verſic.contumacia.numero.15 178

Iudex mandare poteſt colonis & inquilinis contũmacis,quòd ei nõ reſpondeant de penſionibus,& mandare poteſt,ꝙ nullus vadat ad colendũ eius agros.ibi.nu.26 179

Iudex propter contumaciam ſequeſtrare poteſt fructus rei petitæ.ibid.numero.29 eod.

Iudex contra contumacem poteſt procedere ad capienda pignora.ibid.numero.31 eod.

Iudex vbicũq; æquitas ſuggerit,poteſt regulariter partẽ interrogare,ad inſtãtiam alterius partis.in vj.par.ver. interrogatio.num.3.Quod limita,vt ibi.nu.4.& 5.vſq; in fi. 184

Iudex ſi ſine cauſa daret breuiorem dilationem.litigans debet cõtradicere & proteſtari,ne cenſeatur renuntiare iuri ſuo.in vj.par.verſicu.dilatio.numero.17 198

Iudex in cauſis ſummarijs vnũ & eundem terminum ad ponendum & articulandum dare poteſt.in vj.par.verſ. poſitio.nu.5 200

Iudex poteſt imponere pœnam litiganti vt veritatem dicat,& illam exigere.ibi.nu.18 201

Iudex qui obmiſsit interrogare teſtes ſuper interrogatorijs à parte productis an inualidet examen.in vj.parte verſi.interrogatoriorum productio. numero.4 207

Iudex ſi commiſit alicui teſtiũreceptionem & examinationem,anipſe idem delegatus poſsit eos publicare.in vj. par.ver.publicatio.nu.6 222

Iudex habens aliunde plenas probationes,peccat mortaliter torquendo reum.in vj.parte verſicu.Tortura.numero.11 227

Iudex cautus clàm interponat decretũ de torquẽdo reum,ne detur materia appellandi.ibi.nu.14 eod.

Iudex poſtquã pronũtiauit,non põt ſententiam diffinitiuam circa principale

pale negotium corrigere:nec aliquid illi addere vel diminuere.in vj.part. verſ.ſententia.nu.21 fol. 233

Iudex ferens ſententiam,pro tribunali ſedere debet.ibi.num.55 237

Iudex per ſe ſententiam legere debet, &nõ per aliũ,niſi ſit perſona illuſtris vel epiſcopus.ibi.num.49.&.56.eod.

Iudex poteſt petentem debitum condẽnare ad reſtitutionẽ pignoris, etiam non petiti.ibi.nu.63 238

Iudex ex officio poteſt repellere agentem ſine actione.ibi.nu.68 239

Iudex appellationis poteſt in domo ſua & loco honeſto, iuſtitiam regere & ſententiam ferre.ibi.nu.81 240

Iudex non tenetur ſeruare locum maiorum in actis reſpicientibus litis ordinationem.ibi.nu.87 241

Iudex pronuntians Titium condemnandum,an cenſeatur condemnare.ibid. nu.125 243

Iudex ſi miſit ad conſilium ſapiẽtis,proceſſum:&ſapiens ſcribit Titium eſſe condemnandum.&c. & iudex dicat: pronuntio,prout in tali conſilio continetur.an videatur Titium condemnaſſe.ibi.nu.126 eodem

Iudex ſi dicat:condemno,ſi eſt probatum.an valeat ſententia.ibidem.numero.127 eodem

Iudex ex quibus cauſis recuſatur vt ſuſpectus.in vj.par.ver.appellatio.num. 26.&.27.vſque ad nu.74 255

Iudex recuſatur ratione magnæ familiaritatis.ibi.nu.27 eodem

Iudex conſauguineus vel affinis alterius partis,recuſatur.ibi.nu.29. eod.

Iudex æqualiter coniunctus vtriq; parti, vt ſuſpectus recuſari non poteſt. ibidem.nu.30 eodem

Iudex in cauſa propria quis eſſe nõ poteſt.ibi.nu.32 eodem

Iudex in cauſa propria imperator vel rex eſſe non debet: ſed debet illam delegare.ibi.nu.33 eodem

Iudex conſanguineus inimici mei,recuſatur.ibi.nu.36 eodem

Iudex commenſalis alterius partis,vel inimici alterius partis,repellitur.ibidem.nume.38 eodem

Iudex alterius partis conterraneus, an recuſari poſsit.ibi.nu.39 eodem

Iudex ſubditus aduerſarij, repellitur à iudicando.ibi.num.40 eodem

Iudex ſubditus inimici mei,etiam mecum non contendentis recuſatur.ibidem.nume.41 eodem

Iudex cui pars in aure ſecretè alloquitur,ab altera parte poteſt recuſari.ibidem.nume.44 256

Iudex,qui animoſè & iniuſtè ſeu extra iudicialiter contra aliquem procedit,recuſari poteſt.ibi.nu.45 eod.

Iudex habens cauſam conſimilem cauſæ,quam habet iudicare à iudicando remouetur.ibi.nu.46 eodem

Iudex qui in vna cauſa fuit conſultus, & votum ſum pro vna parte propalauit,ſuper ea remouetur à iudicando.ibi.nume.53 eodem

Iudex petitus ab vna parte, poteſt per alteram recuſari.ibi.nũ.53 eodem

Iudex non poteſt recuſari in cauſa, in qua eius filius vel conſanguineus ſeu commenſalis fuit aduocatus.ibidem. nume.55 eodem

Iudex quis eſſe non poteſt in cauſa eius,qui aliàs fuit familiaris ſuus.ibidem.nume.58 eodem

Iudex non poteſt eſſe ſocius in cauſa ſocij.ibi.nu.49 eodem

Iudex qni ſe impetrari procurauit,vt ſuſpectus recuſatur.ibidē.numero.60. fol.eodem

Iudex à quo eſt appellatum,redditur ſuſpectus appellanti.ibi.nu.61 eod.

Iudex qui ab altera partium donationem accepit,vt ſuſpectus remouetur ibidem.nu.62. eodem

Iudex à quo,ſurrogatus iudex in cauſa appellationis,in illa ſuſpectus redditur.ibi.nu.63 257

Iudex repellitur in cauſa,quæ ipſius cō modum vel incommodum ad eum ſpectat.ibi.nu.65 eodem

Iudex pretio vel prece corruptus,à iudicando remouetur.ibi.nu.66 eodem

Iudex nimis ſeuerus vel crudelis,à iudicando repellitur.ibi.nu.68 eodem

Iudex indiſcretus poteſt recuſari.ibidē. nume.69 eodem

Iudex qui iniquus eſſe conſueuit,recuſari poteſt.ibi.nu.70 eodem

Iudex alterius partis compater,repellitur à iudicando.ibi.nu.71 eodem

Iudex qui non vult audire aduocatum in cauſa,quanuis clara,poteſt recuſari,vt ſuſpectus.ibi.nu.72 eodem

Iudex quis adeundus ſit in cauſa reductionis.ibi.nu.114 261

Iudex à quo non obſtante appellatione à ſententia excommunicationis poteſt denuntiare & publicare excommunicatum,vt ab omnibus euitetur.ibidem.nu.167 269

Iudex quando timetur de dilapidatione fructuum,poteſt etiam pendente appellatione fructus ſequeſtrare.ibidem.nume.177 eodem

Iudex poteſt appellatione pendēte pro appellante innouare.ibi.nu.181.270

Iudex appellatione pendente poteſt beneficium ſequeſtrare.ibi.nu.182.eo

Iudex pendente appellatione. attentata per appellationem poteſt reparare.ibi.num.183 eodem

Iudex poteſt pendente appellatione,ponere ſubſtitutum in beneficio in contumaciam beneficiati reſidere nolentis.ibi.nu.194 eodem

Iudex appellatione pendente poteſt attentare omnia illa,quæ tendunt in faciliorem exitum cauſæ appellationis.ibi.num.185 eodem

Iudex quis pronunciet, appellationem deſertam eſſe.ibi.nu.189.fol.eodem & nume.398 293

Iudex tenetur deferre appellationi ex iuſta cauſa interpoſitę:aliâs punitur. & qua pœna puniatur.ibi.n.199.271

Iudex ſi nō admiſit appellationem ſimpliciter,ſed cum clauſula:ſi & inquantum,an habeatur pro admiſſa vel nō. ibi.nu.200 272

Iudex à quo,elapſo termino ad appellãdum, non poteſt ſententiam à ſe latam exequi, niſi primò parte citata. ibi.nume.223 276

Iudex appellationis eſſe non poteſt,qui merum & miſtum imperium non habet.ibi.nu.385 292

Iudex à quo,tenetur omnem appellationē admittere:aliâs punitur.de iure ciuili & canonico.ibi.nu.388 eod.

Iudex à quo, nihil poteſt innouare in cauſa pendente appellatione,vel decendio dato ad appellandum.& innouata reuocantur per medium attentatorum.ibi.nu.389 293

Iudex in dubio pnūtiare debet,appellationē nō eſſe deſertā,ibi.nu.397.eo.

Iudex ex officio abſq; exceptione,appellationem eſſe deſertam pronuntiare

poteſt

poteſt.ibi.nu.398 fol.eodem

Iudex à quo, vel iudex ad quem, pronun tiabit appellationem eſſe deſertam. ibidem. fol.eodem

Iudex à quo non poteſt breuiare termi num iuris, in beneficialibus cauſis cir ca appellationem, niſi vtraq; parte vo lente.ibi.nu.404 294

Iudex ordinarius exequitur ſententiam à ſe delegati in vj.par.verſicu.execu tio.nu.4 296

Iudex appellationis mandat executioni ſententiam appellationis.ibidem.nu mero 6 297

Iudex in executione ſententiæ interlo cutoriæ non ſeruat ordi.l.à diuo Pio. §.in venditione.ff.de re iudi.ibidem. nume.14 eodem

Iudex in modicis cauſis pōt ſine libello & ſine aliquo iuris ordine compelle re quem ad ſoluendū.ibi.nu.24. 299

Iudex pro iuſtitia exequenda poteſt aſi num ſeu currum alicuius mediante mercede capere, vt cum eo malefa ctor ad ſupplicium ducatur.ibidem. numero.26 eodem

Iudicis monitio habet vim peremptorij, & trinę citationis, in vj.par.verſi. citatio.nu.49 166

Iudici permiſſum eſt propter delicti fre quentiam, pœnas ordinarias augere. & illas exacerbare. & nouas pœnas addere, in vj.par.verſic.inquiſitio.nu mero.114 150

Iudici nō creditur de fama, niſi ex actis appareat probata.ibi.nu.20. 135

Iudice procedente per inquiſitionem, fa ma loco accuſationis ſuccedit, in ij. par.numero.3 9

Iuramētum teſtibus poteſt remitti per partes, in ij.par.nu.39 13

Iuramentum Iudæi confirmat contra ctum per ipſum celebratum, qui aliâs erat inualidus.in iij.par.nu.51 23

Iuramentum ſuper contractu inualido, de iure ciuili nō valet.ibi.nu.56 24

Iuramentum ſuppletorium deferri non debet poſt concluſum in cauſa ad in ſtantiam partis; niſi antè petitum fue rit.ſed ſic ex iudicis officio.in iiij.par te.ix.diſt.nu.29.fol. 88. & in vj.par. ver.iuramentum.nu.3.&.10 211

Iuramentū ſuppletoriū nō defertur ex vno teſte non aſſignāte cauſam ſcien tię: licet nō ſit interrogatus.in vj.par. verſ.teſtium productio.nu.14 207

Iuramentum ſuppletorium quot & quę requirantur vt deferatur.in vj.part. ver.iuramentum.nume.4.vſq; ad nu mero.10 212

Iuramentum ſuppletorium non defer tur hæredi.ibi.nu.5 eodem

Iuramentum ſuppletorium non defer tur perſonæ vili & ſuſpectæ de periu rio.ibi.nume.6 eodem

Iuramentu ſuppletorium non defertur in cauſa ardua & criminali.ibi.n.7.e.

Iuramentū nō defertur in ſupplemētū, quando ſemiplena probatio eſt eliſa per probationes cōtrarias.ibi.nu.9.e.

Iuramentu quotuplex ſit.ibi.nu.1 211

Iuramentum neceſſariū, aliâs ſuppleto rium, quod dicatur.ibi.nu.2 eodem

Iuramentum litis deciſorium, quod di catur, & qualiter deferatur. & an con tra tale iuramentum admittatur pro batio.ibi.nu.11.&.12 212

Iuramentu quod defertur in iudicio ali cui aduerſario vt principaliori & lega liori, veritatis appellatur.ibi.n.13.e.

Iuramētū quod defertur teſtibus, verita tis appellatur.ibi.nu.14 eodem

Iuramentum in litem, quotuplex ſit. & quando & qualiter deferatur. ibidem. nume. 16 fol. eodem
Iuramentũ purgationis, quod dicatur. & quando deferatur. ibi. nu. 17 213
Iuramentum pro enormitate criminis, ſecundum l. ſi quando. C. vnde vi. qualiter deferatur. ibi. nu. 19 eodem
Iuramentum damnum paſsi an & quando faciat plenam fidem: ibi. n. 26. eo.
Iuramẽtũ promiſſoriũ, quod dicatur. & an inducat obligationẽ. ibi. n. 23. eo.
Iuramẽtum an firmet pactum nudum. ibi. nu. 24 eodem
Iuramentum aſſertoriũ, quod dicatur. & quis ſit eius effectus. ibi. n. 25. 214
Iuramentum confirmatorium, quod dicatur. & quis ſit eius effectus. ibidem. nume. 26 eodem
Iuramentum fidelitatis, quod dicatur. ibidem. nu. 27 eodem
Iuramentum fidelitatis, quid contineat. ibi. num. 28 eodem
Iuramentum fidelitatis à quo, & cui pręſtetur. ibi. nu. 29 eodem
Iuramentum fidelitatis præſtatur per tutorem vel curatorem, & procuratorem. ibi. nu. 30 eodem
Iuramẽtũ ligij, quod ſit. & in quo differat à iuramẽto fidelitatis. ibi. n. 32. e.
Iuramentum temerarium vel calore iracundiæ factum, an ſeruandum ſit. ibi. nume. 34 eodem
Iuramentum illicitum, quod dicatur. & quot modis dici poteſt. ibi. nu. 36. eo.
Iuramentum in malè promiſsis non eſt ſeruandum. ibi. nu. 40 215
Iuramentum an præſtari poſsit per procuratorem habentem ſpeciale mandatum. ibi. nu. 45 eodem
Iuramentum turpiter receptum compellitur creditor remittere per iudicem. in iiij par. xj. diſt. nu. 40 101
Iuramentum per minorem ſuper contractu præſtitum, impedit reſtitutionem in integrum. in vj. par. ver. appellatio nu. 91 259
Iuramentum in compromiſſo appoſitum, quid operetur. ibi. nu. 253 279
Iuramẽtum calumniæ poteſt tacitè obmitti de conſenſu partium: non autẽ expreſsè. & quando præſtari debeat. in vj. par. ver. iuramentum calumnię. nume. 2 193
Iuramentum calumniæ exigitur per iudicem in quacunq; parte iudicij, etiam poſt concluſum in cauſa. & ſuper qualibet exceptione iuratur. ibi. nume. 3 eodem
Iuramentum calumniæ an præſtetur in cauſa criminali. ibi. nu. 4 eodem
Iuramentum calumniæ ſi negat ſubire actor vel reus qualiter puniatur. ibi. nu. 6 fol. eodem
Iuramentum calumniæ in quo differat à iuramento malitiæ & veritatis. ibidem. nume. 7 eodem
Iuramentum calumnię an teneatur ſubire procurator: & qualiter iurabit. ibidem. nume. 8 eodem
Iuramentum calumniæ præſtatur in cauſa appellationis. ibi. nu. 9 eodem
Iuramentum calumniæ quid comprehendat. ibi. nu. 10. & 11 eodem
Iuramentum calumniæ hodie vno obolo non æſtimatur: & litigantes potius iurant de calumnia committenda, quam vitanda. ibi. nu. 11 eodem
Iuramentum calumniæ excuſat à tacita & præſumpta calumnia; non autem ab euidenti. ibi. nu. 12 194
Iuramẽtum calumniæ credulitatis appellatur

pellatur,& non veritatis.in vj. parte ver.iuramentum.nu.15 212

Iuratur de calumnia facta litis cõteſtatione tam per actorem, quam per reum.in vj par.ver. iuramentum calumniæ.nu.1 193

In his quæ emergunt ante litem conteſtatam.in qualibet exceptione iuratur de calumnia.ibi.nu.5 eod.

Iurans non ludere vel non exire domũ, vel aliud ſimile, an teneatur ad obſeruantiam .in vj.parte.ver.iuramentum.nu.34 214

Iurans delictum committere, non tenetur ad obſeruantiam iuraměti.ibi. num.37 215

Iurans non ferre teſtimonium, non obſtante iuramento poteſt examinari. ibi.nu.38 eodem

Iurans non fideiubere, vel ducere vxórem in caſu,quo vouerat caſtitatem: an teneatur ad obſeruantiam.ibi.nu. 39.& 41 eodem

Iurans adimplere omnia quæ ab eo petentur, nõ tenetur adimplere aliquid turpe.ibi.nu.42 eodem

Iurans per viſcera Chriſti vel alia mẽbra,blaſphemare dicitur.ib.n.43 eo.

Iurans per Dæmones vel aliam creaturam, an teneatur ad obſeruantiam. ibid.nu.44 eodem

Iuriſdictio delegati,progari nõ poteſt. nec poteſt delegatus cognoſcere,niſi inter perſonas contentas in reſcripto delegatorio.in 4.par.v.diſt.n.32 58

Reliqua vide ſuprà in litera.D. in ver. Delegatus

Iuriſdictio originaliter radicata eſt in principe.& ab eo deſcẽdunt iudices, ſicut riuuli à fonte ſuo. in d.v.diſtinctio.5 54

Iuriſdictio Vicarij extinguitur morte epiſcopi.ibi.nu.67 61

Iuriſdictio excitata dicitur,quando ſuperior committit cauſam ordinario, quę ſpectabat ad ſuam iuriſdictionẽ. ibi.nu.72 62

Iuriſdictio iudicis,illam de iure ſpeciali habentis, prorogari non poteſt.in 4.par.xij.diſt.nu.4 103

Iuriſdictio per contumaciam non prorogatur.ibi.nu.10 104

Iuriſdictio limitata ad certam ſpeciem cauſarum non poteſt prorogari. ibi. num.12 eodem

Iuriſdictio à Deo cõceſſa,prout eſt poteſtas excõmunicandi vel abſoluẽdi, prorogari non poteſt.ibi.nu.17 105

Reliqua vide infrà,in litera.P.in verſi. prorogatio

Iuriſdictio voluntaria, quæ dicatur & quæ contentioſa.in 4.par. xviij. diſt. nu.1.cum ſeq.per totam. 116

Iuriſdictionis appellatione,intelligitur de ordinaria, & non delegata. in 4. par.v.diſt.nu.34 58

Iuriſdictione ordinaria conceſſa,id cõceſſum cenſetur,ſine quo illa explicari nõ poteſt.in 4.par.vj.diſtin.nume.26 68

Iuriſconſulti, qui appellabantur. in iij. par.nu.27 20

Iuriſconſulti fuerunt pagani:ſed Vlpianus fuit poſt Chriſtum.ibid.num.28 eodem

Ius.Iurium nouæ ſunt ſpecies introductæ à creatione ſęculi in tribus tẽporibus.in 3.par.nu.1 17

Ius naturale eſt duplex ſcilicet commune & rationis,& quare ita dicatur. & fuit inuentum tempore Adæ.in d. 3. par.nu.2.& 3 eodem

Ius naturale ſecundarium, rationis eſt, id quod ius primæuum,& quo ſit inuentum tempore.ibi.nu.5 eodem
Ius naturale eſt immutabile,& ſemper fuit,& eſt hodie in vſu ibi.n. 40 22
Ius naturale ſecũdarium,an hodie obſeruetur.ibi.nu.41 eodem
Ius gentium,quid eſt:& quid introduxit.ibi.nu.8 17
Ius gentiũ,eſt immutabile.& princeps no poteſt ſtatuere cõtra ipſum.ſed ex cauſa poteſt ipſum limitare:& cõtra illud diſpenſare.ibi.nu.44.fol.22.& in 4.par.xvj.diſt.nu.70 115
Ius politiuum ſeu humanum quod dicatur.in d.iij.par.nu.76 26
Ius diuinum poteſt per principem diſtingui & limitari: licet non in totũ tolli.ibi.nu.72 eodem
Ius diuinum poteſt per papam limitari.ibi.79 eodem
Ius diuinum an ſit ius ab alijs iuribus ſeparatum.ibi.nu.80 eodem
Ius diuinum comprehendit ſub ſe ius naturale & gentium.ibi.nu.81 eod.
Ius canonicum, quod dicatur.& quare fuit introductum,& in quibus voluminibus conſiſtat.ibi.nu.33 21
Ius canonicum,ius quaſi regulatum dicitur.ibi. nu.75 26
Ius canonicum ſeruatur in vtroq; foro in cauſis miſerabilium perſonarum. ibi.nu.76 eodem
Ius canonicum vno reſpectu ciuile appellari poteſt.ibi.nu. 82 eodem
Ius canonicum apppellat vſuras,crimẽ, & committens vſuras, crimen committere dicitur.in vj.par.verſi.inquiſitio.nu.157 150
Ius Feudorum,eſt ius conſuetudinariũ, & numeratur cũ iure ciuili.in iij.par. nu. 83 26. 27
Ius Feudorum qualiter ſit hodie in obſeruantia.ibi.nu.85 eodem
Ius Feudorum ſeruatur in eccleſiaſticis feudis.ibi.nu.93 28
Ius Longobardum aggregatur iuri ciuili. & à quibus fuit conditum.ibi. nu.94 eodem
Ius Longobardum an hodie ſeruetur in Regno. & an præferatur iuri Romano.ibi.num.95.& 96.cum plu. ſeq. eodem
Ius Longobardũ non eſt lex neq; ratio ideò receſsit ab aula.ibi.nu.97 29
Ius longobardum,ius eſt aſininum. ibi. nu.99.& 121. eodem.& 33
Ius Lõgobardum,excludit cognatos:& etiam matrem à ſucceſsionibus non tamẽ excludit filios naturales per filias fœminas,quanuis legitimas. ibi. nu.127 34
Ius Longobardũ non eſt curandum niſi in loco,vbi obſeruatur ſecundũ loci conſuetudinem.ibi.nu.98 29
Ius municipale alicuius loci, in loco vbi viget,ius commune appellari poteſt.ibi.nu.106 330
Ius Romanum dignius eſt iure Longobardo.ibi.num.118.& 119 32
Ius Francorum qualiter probetur,quod ſit in vſu.ibi.nu.128 34
Ius Francorũ,eſt ſpeciale & onerosum. & contra ius commune, & per allegantẽ probari debet.ibi.nu.131 35
Iuſ odio habent, vt lites ex litibus oriantur.in ij.par.nu.33 13
Iuſtitia, eſt finalis iudicij cauſa.in ij. par.nu.37 eodem
Iuſtitia poteſt miniſtrari per iudicem quandoq; abſque propoſitione cauſę. ibi.nume.14 11

Iuſtitiam

Iuſtitiã dicitur priuatus proximo facere, ſibi ius ſuũ reddẽdo.ibi.n.13 eod.
Iuſtinianus imperator, qui fuit dominus totius mundi, ius Romanum cõdidit & compilauit.in iij. parte. numero.119 32

L

LAICVS admittitur in teſtimoniũ contra clericũ, qñdo ciuiliter de crimine agitur. in iiij. parte. j. diſt.num.1 fol.37
Laicus debitor ſimul cum clerico, non conuenitur coram epiſcopo, quando cauſa eſt diuidua.in iiij.par.xj.diſtin. num.24 100
Laicus litigãs in foro eccleſiaſtico, tenetur ſeruare ius canonicum. ibid. numero.31 eodem
Laicus examinatus qui corã iudice eccleſiaſtico falſum depoſuit, per iudicem eccleſiaſticum & ſecularem puniri poteſt.in vj. par. verſi.falſitas teſtium.num.6 223
Laici inquiſiti ſimul cum clerico, à iudice ſeculari, omnes debẽt remitti ad iudicem eccleſiaſticũ.in vj. par. ver. appellatio.nu.383 292
Latro inſignis poteſt mitti ad furcas, etiã die feriato ad honorẽ Dei.in vj. par.ver.actorum editio.nu.30 220
Latro inſignis & famoſus, ſeditioſus, vel alicuius factionis author, nõ auditur appellans.in vj.par. ver. appellatio.num.285 284
Laudari in authorẽ quãdo quis debeat. in vj.par.ver.author nu.3 182
Legatum vnius equi factũ Titio, & alterius Meuio, operatur vt Titius primò nominatus eligat, vnũ de duobus, in proœ. nu.17 7
Legatũ factum perſonæ incertæ, quæ ex aliquo futuro euentu venit certificanda, valet.in ij.par.nu.4 9
Legatarius debet capere legatum de manu hæredis: aliàs ſi capit propria authoritate cum vitio, vt quia poſſeſſio nõ eſt vacans, cadit à iure ſuo. in iiij.par.vij.diſt.num.10 77
Legatarius quando petit ſatiſdationem ab hærede, cauſa dicitur ſummaria, in iiij.par.ix.diſt.nu.68 92
Legitimatio perſonarũ ſemper requiritur in cauſis, etiam ſummarijs.in iiij. par.ix.diſt.nu.38 89
Ligitimationis perſonæ exceptio, impeditproceſſum ad vlteriora.in iiij.par. nu.15 118
Legitima cauſa, non eſt ſummaria: ſed alimentorum ſic.in iiij.par.ix. diſtin. nmm.52 91
Lenones ciuitatum, deuaſtatores dicũtur. &. poſſunt per iudicem inquiri & de ciuitate expelli.in vj.par.verſi. inquiſitio.num.167 154
Lenocinij crimen, eſt maius adulterio. in vj.par.verſi.inquiſitio.nume.169. eodem
Lex Moſayca, prophetica, & ciuilis, quo tempore proditæ ſint.in iij.par.num. 9.& 12 18
Lex Moſayca alio vocabulo appellatur lex decalogi, & in quibus conſiſtit. ibi.num.10 eodem
Lex Moſayca continet præcepta moralia & myſtica.ibi.nume.11. & numero.47 23
Lex Moſayca & prophetica hodie ſeruatur, & allegari poteſt ad deciſionẽ cauſarum.ibi.nu.13 18

Lex Moſayca an ſit hodie in obſeruantia inter Christianos.ibi.nu.47 23
Lex Moſayca ſeruatur etiam hodie inter Iudæos, & eſt ius ſpeciale inter eos.qua deficiente ſeruatur ius commune.ibi.nu.49.cum plu.ſeq. eod.
Lex Moſayca quoad matrimonia inter iudæos ſeruatur.ibi.nu.58 24
Lex Moſayca quoad circuncißionem, ſeruatur inter Iudæos.ibi.nu.62 eod.
Lex propbetica,quæ dicatur.in iij. par. num.12 18
Lex prophetica an ſit hodie in vſu.ibi. num.63 25
Lex euangelica, lex apoſtolica, & lex canonica tēpore gratię inuentę ſunt. & quæ dicantur.ibid.numero. 29. & 31 20.& 21
Lex euangelica continet ius diuinum & naturale immutabile, & ſeruatur inter Chriſtianos & lex vitæ appellatur.ibi.num.69 25
Lex euāgelica in multis correxit legē Moſaycam.ibi.nu.70 eodem
Lex Apoſtolica.de hac lege,require ſuprà,in litera A.inver.Apoſtolica lex.
Lex canonica,quæ dicatur.& quare fuit introducta. & in quibus voluminibus conſiſtat.ibi.nu.33 21
Lex canonica ſeruatur inter Chriſtianos.& ſi in aliquo cōtradicit legi ciuili,vtraquæ lex ſeruari debeat. ibi. num.73.& 76 25
Lex canonica ſeruatur in vtroque foro,in cauſis miſerabilium perſonarū. ibi.num.76 26
Lex canonica præfertur dicto cuiuslibet ſancti,& dicto Theologorum in deciſionibus cauſarū. Secus quoad ſolam interpretationem diuinæ ſcripturæ.Fallit,quādo dictū ſancti eſſet munitū authoritate noui vel veteris teſtamenti.ibi.nu.77.& 78 eodem
Lex xij.tabularum,qualiter fuit introtroducta.& de eius hyſtoria.ibid.numero.20 19
Lex ciuilis à Regibus originē habuit. ibi.nu.14 18
Lex ciuilis qualiter hodie ſeruetur, & in quibus cōſiſtat.ibi.nu.68 25
Lex ciuilis canonis non obuians,per canones approbata cenſetur.ibidē.numero.74 26
Leges ciuiles quot annis ante aduentū Chriſti fuerint.ſed poſt aduentū cōfirmatę fuerūt.ibi.nu.28.& 29. 20
Leges ciuiles in decretis inſertę,nō debēt ſeruari,vt canones.ibi.nu.38 22
Leges ciuiles quis primus dedit.ibi.nume.17 18
Lex fiebat congregato populo Romano ad interrogationem conſulis.ibi. num.21 19
Lex naturalis eſt immutabilis, & ſemper fuit in vſu,& eſt hodie.ibi. num. 40.& 41 22
Lex Longobarda eſt inualida,& vulgaris appellatur. ibid.numero. 100. & 101 29
Lex quanuis dura & iniuſta ſit, & ſine ratione,tamen ſeruanda eſt. ibid.numero.102 eodem
Lex trāsfertur cum translatione Regni,niſi nouus Regnator eam confirmet.ibi.nu.102 eodem
Lex noua diſtinguitur per veterem. in iiij.par.v.diſt.num.19 56
Leges nouę fuerūt à tēpore Adę,vſq; ad tempus noſtrum.in iij.par.nu.1 17
Leges qualiter fuerunt introductæ in hoc ſæculo.ibi.& nu.2.cum.ſeq. per totum eodem

Leges neq; conſtitutiones nō erant legis naturalis tempore: ſed omnia erant communia.& homines naturaliter viuebant.ibid.nu.7 fol. eod.
Leges quomodo conceſſæ fuerunt Romanis ab Athenienſibus.ibidem numero 20 18
Leges condere, ſpectat ad ſolum principem poſt translatū imperium.ibid. nu.25 & 26 20
Leges omnes de mundo,aut ſunt diuinæ aut humanæ,poſitiuè. ibidem.numero 80 26
Leges omnes an hodie ſint in vſu. ibi. nume.41 22
Leges imperatorum cenſentur procedere ab ipſo Deo.ibi.nu. 120 32
Leges iuriſconſultorum factæ fuerunt cum tanta iuſtitia,vt in eis iniuſtitia cōſiderari nō poſsit.ibi.n.121 33
Leges prohibētes appellationem, ſunt odioſæ.& reſtringēdæ.id vj.par.ver. appellatio.nu.356 290
Legum correctio non præſumitur, niſi expreſsè adpareat.in vj.par.verſi. inquiſitio.nu.84 144
Legibus Regijs vſq; ad quod tēpus vixerunt gentes.in iiij.par.n.18 18
Libellus in actione iniuriarū quomodo procedat ciuiliter, vel criminaliter.in iiij.par.j.diſt.nu.5 &6 38
Libellus in quo pro æſtimatione iniuriæ & delicti, ſatisfactio in pecunia petitur,non tenet.ibi.nu.12 39
Libellus in actione iniuriarum vbi petitur,ſatisfactio delicti,& æſtimatio iniuriæ cumulatiuè non procedit. Fallit, quando in libello fieret proteſtatio,quòd agens contentatur altera tantum, ſi ſufficienter reus puniatur.ibi.nu.12 & 14 eod.
Libellus qualiter formetur de duobus reis debendi.ibi.nu.15 40
Libellus vt procedat, quando ſimul ex eodē delicto ciuiliter & criminaliter agitur, debet actor principaliter agere criminaliter,petēdo reum puniri,& incidenter per iudicis officiū, rei reſtitutionem petere.ib.n.20 eo.
Libellus in quo petitur quem puniri,& fieri rei reſtitutionem,valet & ſaluatur.ibi.nu.22 eodem
Libellus,in quo agitur ciuiliter de crimine, an & quādo locum & tempus continere debeat.ibi.nu.30 42
Libellus quomodo formetur in iudicio miſto.ibi.nu.74 48
Libellus an hodie continere debeat locum & tempus in cauſis miſtis ſtante regia pragmatica , quòd in cauſis miſtis procedatur ſine figura iudicij. ibi.nu.75 eod.
Libellus non requiritur hodie in Regno, vbi agitur de crimine ciuiliter: vel miſtim. Sed ſufficit talis, qualis petitio, dummodo contineat locum & tempus ibi.nu.76 eod.
Libellus qualiter formari debeat in crimine iniuriarum ſuper iniuriæ æſtimatione. vel agendo ciuiliter de aliquo crimine.ibi.nu.77 49
Libellus non requiritur,vbi proceditur ſine figura iudicij:ſed requiritur taliſqualis petitio, quæ eſt de iure naturali, & obmitti non poteſt. in iiij. par.ix.diſt.nū.12 & 13 86
Libellus generalis & incertus an admittatur, vbi proceditur ſine figura iudicij.ibi.nu.13 fol.87.& in vj.par. verſic.libellus.num.16 181
Libellus ineptus procedit , vbi proceditur ſine figura iudicij. in d.ix. diſt. nume

numero 14 fol. 87
Libellus procedit in Regno, etiã ſi petatur ſolùm cogi & compelli. Idem ſi agatur ex vna cauſa & probetur de alia.ibi.nu.16 & 17 eod.
Libellus in regno non requiritur in ciuilibus:imò cauſa poteſt incipere ab articulis.ibi.nu.18 eod.
Libellus ineptus non vitiat proceſſum in cauſis, in quibus non requirebatur.ibi.nu.92 95
Libellus an requiratur in cauſis ſpiritualibus.in iiij.par.xiij.di.n.7 106
Libellus ineptus in criminali cauſa, reddit iudicium nullum. in iiij.par. xvj.diſt.nu.41 113
Libellus criminalis continens indeterminatũ locũ,valet. & in probationibus ſuppleri poteſt.ibi.nu.42 eod.
Libellus non cõtinens nomen accuſati vel occiſi,an procedat.ibi.n.43 eo.
Libellus criminalis an diem commiſsi criminis continere debeat. & an teneatur accuſator illum ad inſtantiã rei declarare.ibi.nu.44 fol.eod. & in vj.par.ver.libellus.nu.6 180
Libellus iniuriarũ ciuiliter fieri nõ poteſt ad æſtimationẽ iniuriæ, quando cõiunctus agit pro iniuria cõiuncti. Itẽ, nõ debet agere ꝑ iniuria ꝓpria: ſed pro intereſſe ſanguinis.in vj. par. verſic.inquiſitio.nume.60.65 & 66 fol.140.& 141
Libellus iudici & parti offerri debet,in vj.par.ver.libellus.nu.1 180
Libellus ita clarus eſſe debet, vt poſsit reus deliberare, an velit cedere vel contendere.ibi.nu.2 eod.
Libellus vt procedat, quid continere debeat.ibi.nu.4 & 5 eod.
Libellus criminalis quid continere debeat,vt valeat.ibi.nu.6 eod.
Libellus an poſsit præſentari die feriato ad honorẽ Dei.ibi.nu.13 fol.181 in vj.par.verſi.actorũ editio.nu.29. fol.220 & in ver.appellatio. numero 206 fol. 273
Libellus præſentari poteſt etiã die feriato ad honorẽ Dei,quando periculum eſt in mora, vel res eſt tempore peritura.in d.ver.libellus.n.15 181
Libellus quantũcunq; generalis & obſcurus,admittit in cauſis ſummarijs, niſi tanta ſit obſcuritas, ex qua reus non poſſet deliberare.ibi.nu.16 eo.
Libellus in quo actio inepta exprimitur,an vitietur.in vj.par.ver. ſententia.nu.69 239
Libellus nec litis conteſtatio nõ requiritur in Regno,in appellationis cauſa,cùm incipiat à proceſſus apertura. in vj.par.ver.appellatio.n.234 278
Libelli verba impropriantur, vt ſaluetur libellus.in iiij.par.j.di.n.23 40
Libelli porrectio non eſt de proceſſu iudicij.in vj par.verſic.libellus. numero.14 181
Libelli oblatio citationem præcedere debet.ibi.nu.17 eod.
Libelli copia ſumptibus actoris dari debet.in vj.par.verſ.actorum editio. nume.55 221
Libello malè concepto abſoluitur reus ab inſtãtia iudicij:in v.par.n.50.125
Liber Decretorũ à quo fuit cõditus,& an ſit authentic⁹. in iij. par.n.34.21
Liber Decretorum quatuor habet ſpecies authoritatũ,& an omnes ſint authenticæ.ibi.nu.35 eod.
Liber Decretorum tempore papæ Alexandri tertij compillatus fuit,ſub anno Dñi.M.cl. ſed liber Decretalium ſub

ſub anno.M.ccxxij.ibi.n. 39 fol. 22
Liber Feudorum compilatus fuit ab Oberto de Orto iuriſconſulto Mediolanēſi. & an dicatur authenticus. in iij.par.nu.84 27
Libri ſcholariū retineri poſſunt pro expenſis funeralis.in vj.par.ver. executio.nu.47 300
Libri ſcholarium capi non poſſunt pro executione, niſi quando non habent alia bona.ibi.nu.46 eod.
Ligius quis dicatur.in vj.par.verſic.iuramentum.nu.33. 214
Limitatio ad l.fi.§.neceſsitate.C.de bonis,quæ liber.in iiij.par.xvj.diſtinct. numero 32 112
Limitatio ad l.non eo minus.C.de procurato.in vj.par.verſic.ſententia nūmero 106 242
Limitatio ad l.& in maioribus.C.de appellatio.in vj.par.ver.appellatio.numero 338 288
Limitatio ad glo.in l.j.§.fi.ff.à quib.appella.non lic.ibi.nu.335 eod.
Lis in quo differat ab inſtantia.& quæ dicatur lis.& quādo incipiat dici lis. in v.par.nu.63. 64 & 65 fol. 127
Litis pendentia non inducitur per citationem factā petitioni porrigendæ. in vj.par.ver.citatio.nu.71 169
Litis conteſtatio non requiritur in cauſis ciuilibus in Regno:ſed actus ille, qui immediatè ſequitur, habet vim litis conteſtationis.in iiij.par.ix.diſt. nu 20 fol.87 & in vj par.verſic.litis conteſtatio.nu.2. 191
Litis cōteſtatio,dicitur lapis angularis iudicij: & non poteſt obmitti de iure communi.in vj.par.ver.litis conteſtatio.nu.1 eod.
Litis conteſtatio,quid ſit.ibi.n.3 192
Litis conteſtatio qualiter, & per quæ verba fiat.ibi.nu.4. eod.
Litis conteſtatio nō inducitur per exceptionem peremptoriam oppoſitā. ibi.nu.5.fol. eodem
Litis cōteſtatio fit etiam per verbum, ignoro.ibi.nu.6 eodem
Litis conteſtatio non poteſt fieri in iudicio abſente actore.ibi.nu.7. eo.
Litis conteſtatio inducitur per reſponſionem factam poſitionibus, in cauſis ſummarijs, quando non præceſsit libellus.in vj.par.verſicu.poſitio.numero 3 200
Litis conteſtationis qui ſint effectus.in d.ver.litis conteſtatio.nu.9 192
Litis conteſtationē an impediat proteſtatio,quando non animo litē conteſtandi quis reſpondet.ibi.nu.10 eo.
Litem conteſtari quis poteſt præcisè compelli.ibi.nu.8 eod.
Litigans quando impeditur facto aduerſarij, datur noua dilatio.in vj.par. ver.dilatio.nu. 8 198
Litigans coram iudice à quo, poſt appellationem interpoſitam, appellationi renuntiare videtur. in vj. par. verſi.appellatio.nu. 331 fol. 297 & nu.413 fol. 295
Litigator qui poſt litem conteſtatam ſe abſentauit,:&non habet domum, vel neminem reliquit in domo, per publicum proclama citari poteſt. in vj.par.ver.citatio.nu.99 171
Litigatori impedito facto aduerſarij non currit inſtantia.in v.par. numero 30 fol. 123
Litigioſi vitium non inducitur, quando ſuper re aliqua agitur criminaliter.in iiij.par.j.diſt.nu.34 42
Loc⁹ & tēpus cōmiſsi criminis in libello re

lo requiritur.in iiij.par.j.di.n.8 38

Locus & tempus cõmiſsi criminis, an requiratur in cauſis miſtis,ſtãte Regia pragmatica, quòd in illis procedatur,ſine figura iudicij ibi.n.75 48

Locus & tempus ſpolij requiritur in libello, in quo intẽtatur interdictũ vn de vi.in iiij.par.vij.diſt.nu.27 79

Locus & tempus commiſsi criminis in inquiſitione contineri debet. in vj. par.verſi.inquiſitio.nu.35 137

Locus an & quãdo incitatiõe inſeri debeat.in vj.par.ver.citatio.n.64 167

Locus quis dicatur de iure deputat⁹ ad ſententiã proferendã,& curiã regendam per iudices tã ordinarios,quàm delegatos.in vj.par.ver. ſẽtẽtia. nu. 71 & 78 cum plu.ſeq.fol. 139

Locis pijs datur reſtitutio in integrũ. in vj.par.ver.appellatio.nu.85 258

Locumtenens. Require infrà, in litera V.in ver.Vicegerens.

Ludens,& ludere vidẽs,& mutuans pecuniam ludenti, & docens ludentem æquiparantur.& omnes pœna inducta contra ludentes puniuntur.& idẽ in iurante non ludere.in vj.par.verſ. iuramentum.nu.35 214

M

MAgiſtratus appellatione nõ venit delegatus:ſed tantùm ordinari⁹.in iiij.par. v.di.nu.45 fol. 59

Maioribus datur in integrũ reſtitutio ex clauſula generali : ſi qua mihi ex iuſta cauſa eſſe videbitur . in vj.par. ver.appellatio.nu.80 257

Maioribus læſis vltra dimidiam iuſti pretij datur reſtitutio in integrum. ibidem.num.81 fol. eod.

Malum maius non reperitur , quàm ſit vſura.in vj.par.verſic.inquiſitio. numero 120 fol. 150

Mandatum geminatum de eodem alicui factum,nihil valet ſecũdum:ſed tantùm primum.in vj.par. ver.appellatio.nu.135 265

Maritus qui occidit vxorem deprehenſam in adulterio, non punitur pœna mortis:ſed alia pœna corporali mitiori.in iiij.par.j.diſt.nu.60 46

Maritus agens , vt procurator vxoris, cùm nullum haberet mandatum,facit iudicium eſſe nullum.licet vt legitimus adminiſtrator agere potuiſſet.in iiij.par.xvj.di.nu.17 110

Maritus vendicans vxorẽ, vel econtrà, excluditur per exceptionẽ cõſangninitatis.in iiij.par.xx.di.nu.21 111

Maritus pro iniuria vxoris poteſt accuſare criminaliter, & ciuiliter. in vj. par.ver.inquiſitio.nu.60 140

Materia obligata, an cenſeatur obligatum materiatum:& an ſtatutum vel diſpoſitũ in materia, cẽſeatur etiam diſpoſitum in materiato.& an vnum veniat appellatione alterius,& econtrà.in ij.par.nu.18 & 19 11

Materia & materiatum,qualiter differant.ibi.nu.18.19 & 20 eod.

Materia reductionis,quotidiana eſt. in vj.par.ver.appellatio.nu.111 261

Matrimonia Iudæorum ſecundum legem Moſaycam contrahuntur,in iij. par.nu.58 24

Matrimonia antè,quàm contrahantur, citari debent contradictores per publicum proclama infra certum terminum.aliàs clandeſtina dicuntur.in vj.par.ver.citatio.nu.102 171

Matrimonialis cauſa, eſt ſummaria. in iiij.par.ix.di.nu.56 fol. 91

Mens

Mens diſponentis attenditur,vbi de ea conſtat,non ordo verborum.in iij. par.nu.109 fo.31

Mentis commiſsi criminis in libello criminali accuſatorio adponi debet.in vj.par.ver.libellus.nu.6 180

Mercatorum in curia omnes cauſę ſunt ſummariæ:quia in eis proceditur ex mera æquitate.in iiij.par.ix.diſtinct. numero.48 91

Militia ſola non probat beneficium reſtitutiõis in integrum:ſed occupatio in militiæ expeditione.in vj.par.ver. appellatio.nu.88 258

Minæ iudicis inducunt iuſtam cauſam ipſum recuſandi.in vj.par.ver.appellatio.nu.49 256

Minor laicus litigans corã epiſcopo recipit curatorem ab eo:& ecõtrà,minor clericus litigãs corã iudice laico recipit ab eo curatorẽ.in iiij.par.xj. diſt.nu.13.fo.99.& nu.39 101

Minor in iudicio criminali eſſe nõ poteſt.in iiij.par.xvj.diſt.nu.56.fo.114

Minor quãdo adiuit hæreditatẽ,& poſt ea per in integrũ reſtitutionem vult ſe abſtinere & repudiare,tũc citandi ſunt omnes creditores incerti,per proclama:cum termino trium menſiũ.in vj.par.ver.citatio.nu.103 171

Minor ætas de iure communi dicitur vſq; ad.xxv.annos.& ætas.xxv.annorum,legitima dicitur.in vj.par.verſ. appellatio.nu.79 257

Minori litigãti per procuratorem à ſe ipſo conſtitutũ,cum iuramento,non datur beneficium reſtitutionis in integrum.ibi.nu.92 259

Reliqua vide infrà,in ver.mulier.

Miſerabiles perſonæ trahunt immediatẽ aduerſarios ſuos corã imperatore, & laicos corã iudice eccleſiaſtico,& earũ cauſæ de plano expediri debẽt, in iiij.par.ix.diſt.nu.77.& 78 53

Item procedit in eis iudex ex officio.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.32 136

Miſsio in poſſeſsionem,quando facienda eſt contra abſentem indefenſum, debent requiri eius conſanguinei & amici per proclama.in vj.par.verſic. citatio.nu.107 172

Miſtum iudicium,quod dicatur.in iiij. par.j.diſt.nu.73.& 74.fo.48.& in iij. diſt.nu.1 51

Myſtica præcepta, quæ dicatur.in iij. par.num.8 17

Moderari , verbum importat dimiuutionem pœnæ.in iiij.par.j.diſtin.numero.52 44

Monetam falſam faciens,quæ non expenditur in Regno Sicilię,qua pœna puniatur.in iiij.par.ij.diſt.nu.3.f.49

Monitio iudicis habet vim peremptorij & trinæ citationis.in vj.par.verſi. citatio.nu.49 166

Mortuus filius prius præſumitur,quando pater & filius, vel mater & filius, in eodẽ conflictu bello,aut mari moriuntur.in procœ.nu.15 7

Mortuo delegato cauſa non reuertitur ad ordinariũ,ſed ad principem delegantẽ.in iiij.par.xvj.diſt.nu.38.f.113

Moyſes habuit ſacerdotium à Deo vnà cum lege . & ab ipſo fuit per Chriſtum translatum in Petrum.in iij.parte. numero.70 25

Mulcta per quos iudices irrogari poſſit,& an per delegatum.in iiij.par.v. diſt.nu.69 62

Mulcta hodie irrogatur ad arbitriũ iudicis:vnde diſpoſitio l.eos.C.de modo mulctan.non ſeruatur.ibi. eod.

Mulcta irrogatur ſecundum diuitias,& paupertatem,& ob paupertatẽ remittitur.in vj.par.verſi.ſententia.numero.31.&.32 235

Mulier viuens iure Romano in Siciliæ Regno,ſine mũdualdo teſtari poteſt in iij par.nu.125. 33

Mulier,quæ per ſtatutũ non poteſt contrahere ſine cõſenſu propinquorum, intelligitur,quando contrahit nomine proprio.Secus,ſi alieno.ibi.n.124. fo.eo.& in iiij.par.vj.diſt.nu.21.f.111

Mulier teſtificari poteſt contra clericũ quãdo ciuiliter de crimine agitur.in iiij.par.j.diſt.nu.33 fo.42

Mulier quã facit contractum ſibi vtilẽ, non requiritur conſenſus propinquorũ.in iiij.par.xvj.diſt.nu.29 fo.111

Mulier quæ decipitur ſub auri promiſſiõe,inuita dicitur,& qui decipit mulierem cũ promiſſiõe pecuniæ,& ſub tali promiſſione vel datione ipſam adulterat,punitur pœna ſtatuti loquẽtis de adulterãtẽ inuitam mulierẽ in vj.par.ver.inquiſitio,nu.167 fo.154

Mulier honeſta in domo examinatur ſine citatione partis,in vj.par.ver.citatio.nu.27 164

Mulier poteſt cõpromittere ſine mundualdo,ſcdm Regiam pragmaticã.in vj.par.cõpromiſſum.nu.11 fo.195

Mulier carceratur pro debito,quãdo inſtrumẽtum ſecundum formam ritus præſentatur.in vj.par.ver.inſtrumentorum productio.nu.3 fo.208

Mulier iudex eſſe non poteſt.in vj.par. ver.ſententia.nu.98 241

Mulier ſiue maior ſiue minor,reſtituitur in integrũ in Regno,etiam ſi veniat vt authrix laudata,& non datur vltra bis.& dicitur primũ & ſecundũ beneficium.in vj.par.verſ.appellatio. numero.89 fo.258

Mulier litigans per procuratorem cum iuramento,an reſtituatur in integrũ. ibi.num.94 259

Mulier & minor poſſunt infra quadriẽnium continuum petere reſtitutionem in integrũ,aduerſus temporis lapſum quinquaginta dierũ,in appellatione conſtitutorũ.ibi.nu.402 294

Mundualdus non requiritur in muliere contrahente nomine alieno.in tertia par nu.124 33

Mundualdus datur in Regno mulieribus tantùm viuentibus iure Longobardo.ibi.nu.125 eod.

Mundualdus requiritur in teſtamento mulierum viuẽtium iure Longobardo.ibi.nu.125 eod.

Mundualdus dari poteſt mulieri,etiam à iudice deambulante.in iiij.par.ix. diſtin.nu.86. 94

Mundualdus nõ requiritur,quando mulier facit contractum ſibi vtilem . in iiij.par.xvj.diſt.nu.30 fo.111

Mutus,iudex eſſe non poteſt,in vj.par. ver.ſententia.nu.98 fo.241

N

NAturale ius ſecundarium rationis:quo ſit inuentum tempore.in iij.parte numero.5 fo. 17

Naturalis quæ ſit cauſa,& an illi renuntiari poſſit.in ij.par.numero.29. & 42.&.14 fo.12

Naturalia contractuum iudiciorum,& aliorum actuum,quæ dicantur.ibid. numero.29. 12

Naturalia poſſunt in cõtractibus tolli, de voluntate partium.ibi.nu.44.f.14

Naufragorum cauſa,dicitur ſummaria & expe

& expeditur leuato velo.& poteſt in ea iudex procedere ex officio.in iiij. par.ix.diſt.nu.71.fol.92.& in vj.par. ver.inquiſitio.nu.146 fo.153
Negans cum iuramento ſe cōmiſiſſe delictum,licet mēdacium dicat;non tamen periurus dicitur.in vj.par.ver. interrogatio.nu.9 184
Negotium quòd dicatur.& in quo differat à cauſa,& controuerſia.in v.parte numero.68 128
Nemo viam elegiſſe videtur,per quam actus & voluntas ſua impugnetur:in iiij.par.ix.diſt.nu.91 fo.94
Nomen rei qñ receptum dicatur inter reos.in iiij.par.vj.diſt.nu.50 fo.74
Nomen iuriſperiti ad quē mittitur pro conſilio.nō debet edi partibus.in vj. par.ver.appellatio.nu.9 253
Nomina teſtium nō tenetur quis edere parti ante publicationem.in vj.part. ver.actorum editio.nu.52 fo.221
Nominatus primò,cēſetur maior & dignior.in iij.par.nu.117 fo.32
Nominatio domini in iudicio,qñ fieri debeat,& quid operetur.& in quo differt à laudatione authoris,& an habeat locum in poſſeſſorio,& quid ſi reus noluit nominare:& ſuccubuit: an præiudicet domino.in vj.par.ver. nominatio per totum. fo.183
Notarius vnius comitatus,poteſt facere contractū in alio comitatu,volente domino illius comitatus.in iij.par. nume.104. 30
Notarius in die feriato inſtrumentum facere poteſt.in iiij.par.xvj.diſtin.nu mero.62 114
Notarius,iudex chartularius dicitur,& exercet acta voluntariæ iuriſdictionis.in iiij.par.xviij.diſt.nu.2 fo.116
Notarius putatiuus ex errore cōmuni, an acta publica facere pōt.in vj.par. verſi.actorū editio.nu.17 fo.218
Notarius acta edere non tenetur, ſine ſalario.ibi.nu.51 221
Notarij vtūtur practica ſuperuacua,qñ in contractibus mulierum adponunt illa verba,ꝙ iudex ſedet pro tribunali.mutato loco iudicij ex cauſa,&c.in iiij.par.ix.diſt.nu.86 fo.94
Reliqua vide ſuprà,in litera A.in verſicul.Acta.& infrà in litera O.in verſi.obligatio.
Notorium crimen omne,poteſt per iudicem inquiri ex officio,& puniri.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.140.cū ſeq. fo.152.& nu.163 fo.154
Notoriū dicitur,quod per decem teſtes probatur.ibi.nu.203 157
Notorium non releuat ab onere proponendi:licet releuet ab onere probandi.in vj.parte verſicu.appellatio.numero.142 266
Nullitas iudicij ex quibus cauſis conſideretur.in iiij.par.xvj.diſtin.per totum. fo.109
Nullitas ſentētię vſq;ad triginta annos poteſt proponi;& allegari.in vj.par. ver.ſententia.nu.154 fo.245
Nullitas ſententiæ epiſcopi,poteſt reduci coram eius vicario,& econtrà. in ſexta parte.verſicu.appellatio.numero.371. 291
Nundinarum in curijs an valeant acta in die feriato,ad honorē Dei.in iiij. par.xvj.diſt.nu.63 115
Nuntius ad citandum poteſt eligi per iudicem,etiam famulus ſuus vel alterius partis.Imò etiam ipſum litigantem eligere poteſt,vt citet aduerſariū.in vj.par.ver.citatio.n.44.fo.165

Nuntius non poteſt ſine ſcriptis capere perſonā neq; bona,ibi.nu.78.fo.169

Nuntius qñ aliquem domi citauit,in relatione clarè dicere debet,quòd eum perquiſiuit in ciuitate,& nō inuenit, vnde eum domi citauit.aliàs nō valet relatio.ibi.nu.127 174

Nūtio priuato electo per iudicem non creditur ſine literis.ibi.nu.46.fo.165

Nuntio dicenti ſe citaſſe,quomodo & quādo credatur.ibi.nu.53 166

Nuntio ſeu executori ad capiēda bona fiſco delata,vel ad exigēdas pecunias fiſcales,non creditur ſine literis.ibi. numero.77 169

Nūtio ſpecialiter electo nō credit̃,ſine literis.ibi.nu.79.& ſupra.n.45.f.169

Nuntij curiarū,viles perſonę eſſe ſolēt. & ſolēt portare aliqua ſigna,per quę cognoſcātur.ibi.nu.42.& 43.fo.166

Nuntij relatio ex actis adparere debet āñquā actus in cōtumaciā fiat:aliàs actus eſt nullus.ibi.nu.54 166

Reliqua vide infrà,in litera R. in ver.relatio nuntij.

O

OBertus de Orto,fuit iuriſcōſultus Mediolanenſis:& ipſe librum Feudorum compilauit.in iij.par.numero.84 27

Obligatio antidotalis inuenta eſt de iure naturali.in iij.par.num.4.fo.17.& numero.40 22

Obligatio penes acta curię recipi debet corā iudice,vel iudice mādante.aliàs recepta extra locū iudicij,non valet. nec habet executionē paratam:vnde inuehitur cōtra notarios actorū,qui alio modo recipiunt.in vj.par.verſi. actorum editio.nu.12 218

Obligatio penes acta curiæ pōt recipi, etiā abſente creditore.ibi.nu.13.t.e.

Obligatio generalis nō includit veſtes lectum,& ſupellectilia.in vj.par.ver. executio.nu.28.&.30 299

Obligata ſylua,non cenſetur obligata nauis poſteà facta ex lignis illius ſyluæ:quia obligatio materię,nō ſe extendit ad materiatum.in ij.par.num. 18.& 19 11

Obſeruantia generalis & conſuetudo, non indiget probatione, ſed ſufficit eā allegare.in iij.par.nu.102 29

Occidens aliquem,tenetur ad expenſas medicinarum,& intereſſe operarum, æſtimando operas temporis,quo potuiſſet viuere.in iij.parte prima diſt. numero.4 38

Offenſus citari debet ad accuſandū,antè,quā iudex inquirat.in vj.par.verſ. inquiſitio.nu.38 137

Offenſusqui iudici dixit nolle accuſare demum inquiſitiōe formata vult,nō auditur.ibi.nu.42 138

Officium iudicis,competit etiam ad recuperādam poſſeſſionem.in iiij.par. v.diſt.nu.5. 76

Officialis à proprio iudice condemnatus de malè geſtis in officio,non appellat.in vj.parte verſi.appellatio.numero.290 284

Officialis in ſyndicatu cōdemnatus,nō poteſt appellare.ibi.nu.291.fol.eod.

Officialis ciuitatis,ſi facit aliquā iniuſtitiam,poteſt adiri epiſcopus,vel decuriones ciuitatis,vt prouideant.ibi. numero.379 292

Opinio illa in dubio eſt ſeruanda,quæ fauet publicæ vtilitati.in vj.par.ver. inquiſitio.nu.122 151

Opponentes crimina teſtibus,& non probantes,

probātes,qua pœna puniantur in Regno,in vj.par.ver.repulſa.nu.5.f.225
Oppreſsi oēs ſiue à patre, ſiue à domino,ſiue ab alio potētiori,poſſunt implorare officiū iudicis,vt releuentur. &hęc dicitur denūtiatio iudicialis.in vj.par.verſi.denuntiatio.nu.3 158
Ordinarius.Require ſuprà,in litera.D in ver.delegatus.
Ordo ſicut ſeruatus fuit à Deo in creatione mundi : ita etiam omnia inferiora ſuo ordine gubernantur : & etiam iudicia.in proœ.nu.1.&.2 6
Ordo modus eſt agendi:ſine quo nihil rectè agitur.ibi.nu.3 eodem
Ordo peruerſus vel obmiſſus,annullat actum.ibi.nu.5 eodem
Ordo ſeruandus eſt in verbis,in natura, in reformationibus,in conſilijs,& in omnibus geſtis.ibi.nu.6.cum ſeq.per totum vſq; ad fin. eodem
Ordo ſeruatur in iudicijs,vt prius expediantur acta actoris, & deinde acta rei.ibi.nu.11 eodem
Ordo in ſententijs & decretis exequendis,ſeruari debet.ibi.nu.12 7
Ordo verborum in legatis & diſpoſitionibus ſeruatur.ibi.nu.17 eodem
Ordo ex iuris præſumptione in debitorum ſolutione ſeruatur.ibi.nu.20.e.
Ordo reſcripti,dicitur forma.in ij.part. numero.24 12
Ordo ſcripturæ ſeruari debet. & prior in ordine, præſumitur prior in tempore.in iij.par.nu 106 30
Ordo ſcripturæ inducit regulam,& ordinem intellectus.ibi.nu.108 31
Ordo ſcripturę non attenditur,vbicunque mens diſponentis eſt certa.ibi.numero.109 eodem
Ordo ſcripturæ non inſpicitur,vbi conſtat de ordine intellectus.ibi.numero.114 fol.eodem
Ordo ſcripturę perturbans ordinem neceſsitatis,nō attēditur:ſed ad neceſsitatē reducitur,ibi.nu.115 32
Ordo exempli gratia poſitus,pro doctrina,formam non inducit, nec ſeruari debet.ibi.nu.113 31
Ordo iudiciarius nō requiritur in ſententia interlocutoria:ſicut in diffinitiua.in vj.par.ver.ſentētia.n.20. f.233
Ordo.l.à diuo Pio.§.in vēditione.ff.de re iud.in actione perſonali ſolùm ſeruatur. Secus in hypothecaria. in vj. par.verſ.executio.nu.13 297
Origo legum in hoc ſęculo,& origo iudicij,qualiter ſe habuit.in iij.par.nume.1.& ſeq. 17

P

PACTVM, quod venditor nō teneatur de euictione,valet.& tenetur tunc ad pretij reſtitutionem. in ij.part.nu.44 14
Pactū nudū producit actionem de ęquitate canonica.Idem in curia mercatorum,in iiij.par.ix.diſt.nu.48 91
Pactū in vēditione ancillę,ne proſtituatur,operatur,vt iudex ex officio poſſit inquirere,& ducere eā ad libertatē.in vj.par.ver.inqſitio.n.131.f.152
Pactū de capiendo debitorem,vel eius bona, operatur vt poſsit fieri captura,ſine alia partis citatione.& poteſt impetrari familia à iudice:etiam contra tertium poſſeſſorem.in vj par.ver ſi.citatio.nu.11 162
Pactū nudū, an firmetur iuramento.in vj.par.ver.iuramentum.nu.24.f.213

Papa,poteſt ius diuinum limitare.in.iij. par.nu.79 fol.26

Papa, eſt iudex appellationis omnium principum non recognoſcentium ſuperiorem, quando eorum ſententiæ manifeſtam iniquitatem continent. in vj.par.ver.appellatio.n.265.f.282

Papa, eſt iudex appellationis vacante imperio.ibi nu.377 292

Paria ſunt, ſcire, & ſcire debere.in iij. par.nu.103 29

Partes an facere poſsint,quòd iudex ſine ſcriptis pronunciet.in ij.part.numero.41 14

Pater magis cruciatur de tortura filij, quàm propria.& ideò à filio tormenta incipi debent,in proœ.nu.14.fo.7

Pater pro iniuria filij poteſt accuſare ciuiliter & criminaliter. Secus in alio conſanguineo.quia ſolùm criminaliter poteſt.in vj.par.inquiſitio.nu.60. &.65 140

Pater poteſt remittere iniuriam factam filio,eo inuito:nec alij fratres iniuriati accuſare poſſunt tanquam coniuncti.ibi.nu.67 141

Pater vilis non poteſt iniuriam factum filio remittere.ibi.nu.68 142

Pater vilis non poteſt filio pupillariter ſubſtituere.ibi.nu.69 eod.

Pater dilapidator,priuatur adminiſtratione bonorum filij,& tūc filius agere poteſt contra patrem.ibidem.numero.70 eodem

Pater inuito filio, iniuriam illatam à coniuncta perſona filio, non poteſt remittere.ibi.nu.71 eodem

Patria ſua vnicuique charior eſt.in iij. par.nu.43 22

Pauperes litigantes in iudicio,non tenentur ſoluere ſportulas.in iiij.part. ix.diſt.nu.77.79.&.80 93

Pauper excuſatur à contumacia.in vj. par.ver.contumacia.nume.5.fol.176

Pax debet fieri inter ciues inimicos, quando ex hoc turbatur quies reipublicæ,& iudex poteſt ipſos compellere ad concordiam ex officio.in vj parte.ver.inquiſitio.nume.164.fol.154

Peculium caſtrenſe filij condemnati, non datur executioni.in vj.par.verſi. executio.nu.36 300

Pœna in actione iniuriarum,cui applicetur.in iiij.par.j.diſt.nu.6.&.7.f.38

Pœna iniuriarum æſtimatur per iudicem,quādo per querelam agitur.ibi. numero.7 eodem

Pœna ſatisfactionis iniuriæ,dicitur pœna corporalis, & facit iudicium dici merè criminale.ibi.nu.9 39

Pœna iniuriarū in ruſtico verberāte militē,eſt pœna manus.ibi.n.9.in fi.f.e.

Pœna duplici non debet quis pro eodē delicto puniri,Fallit,quando vna pœna non fuit ſufficienter irrogata.ibi. nume.12.&.13.fol.eo.& in vj.part. verſi.inquiſitio.nu.92.&.93.fol.145

Pœna irrogata pro aliquo crimine per iudicem eccleſiaſticum,an poſsit iterum irrogari à iudice ſeculari pro eodem.& econtrà.in d.j.diſt.nu.19.fol. 56.& in d.ver.inquiſitio.n.97.f.146.

Pœna priuationis officij non facit cauſam criminalem, ſed ciuilem.Fallit, vbi iſta ſola pœna imponeretur per ſtatutum.in d.j diſt.nu.24.&.25.f.41

Pœna minor irrogatur de iure canonico,quando aliquis condemnatur per viam inquiſitionis, quàm per viam accuſationis.ibi.nu.28 eod.

Pœna quando applicatur fiſco ex contractu illicito, cauſa dicitur ciuilis. Secus,ſi

Secus, ſi ex delicto.ibi.nu.31.fol.42
Pœna pecuniaria delicti à lege introducta,an parti vel fiſco applicetur.ibi. nu.32 eodem
Pœna principalis attenditur,vbi poteſt procurator interuenire. ibi.n.38.f.e.
Pœna arbitraria an & quando poſsit per iudicem extendi vſq; ad mortem incluſiuè.ibi. nume.43.cum plu.ſeq. folio.43
Pœna acerrima,pro pœna mortis accipitur.ibi.nu.45 eod.
Pœna capitalis accipitur altero de tribus modis, & in dubio accipitur pro minori.ibi.nu.47.fo.44.& in ij. diſt. nu.1.3.& 4. 49
Pœna mortis in arbitrarijs nunquam imponitur in delictis attentatis, & non conſummatis.ibi.n.49.&.54.fo. 44.&.45
Pœna mortis nunquam imponitur,vbi lex loquitur per verbum,moderari. ibidem.nume.52 44
Pœna mortis irrogatur danti alapam officiali.ibi.nu.53.&.55. fol.eodem
Pœna iniuriarum,eſt arbitraria iudici. ibi.nu.56 eodem
Pœna illa debet imponi,quæ ſolita eſt ſecundum conſuetudinem.ibi.nu.57 fol.45.& in ij.diſt.nu.9 50
Pœna mortis irrogatur danti poculum amatorium,vt mulier abortiuum pariat,ſi ex hoc mors ſequuta fuerit,vel ſi is qui ſuſcepit poculum, amiſit ſenſum.in d.j.diſt.nu.62. 47
Pœna omnis à iure determinata,eſt hodie arbitraria iudici quia poteſt illã augere &.minuere ex cã.ibi.n.65.f.e.
Pœna ordinaria minuitur propter ſenectutem,iuuentutẽ,furore,vel ebrietatem,vel iuſtum calorem , ſeu excellentiam hominis.ibi.nu.66.fol.eodẽ
Pœna perpetui carceris,vel abſciſsionis membri, an capitalis dicatur.in iiij. par.ij.diſt.nume.2 49
Pœna fuſtigatiõis,an capitalis dicatur, ibi.nu.5.& 6 eodem
Pœna capitalis,non eſt relegatio.ibid. nume.6 50
Pœna banni,vbi bona non publicãtur, æquiparatur pœnæ relegationis.ibi. nume.7 eodem
Pœna ſtigmatis in facie hominis,eſt à iure prohibita,& ſtatutum illam imponens, non valet.ibid.nu.8.fo.eod.
Pœna banni ex conſuetudine hodie nõ irrogatur,ſimul cum fuſtigatiõe pro furto.ibi.nu.10 eodem
Pœna extraordinaria ſeu arbitraria irrogatur,vbi à lege vel ſtatuto nõn eſt impoſita certa & determinata pœna. in iiij.par.x.diſt.nu.4 96
Pœna colludentis ſeu præuaricantis in accuſatione,quæ fit.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.77 143
Pœna criminalis irrogatur,pro ſatisfactione reipublicæ. ibi.nu.95.fo.146
Pœna duplici poteſt puniri is,qui fuit bis contumax in duobus iudicijs pro eadẽ cauſa Idem in debitore,cui bis fuit accuſatum inſtrumentum pro eodem debito.ibi.nu.99 147
Pœna reiterãda ei,qui non fuit ſufficiẽter pro crimine punitus,qualiter irrogari debeat,& quid ſi primò fuit punitus corporaliter,& ſecunda pœna eſt etiã corporalis,& quid ſi veniret pœna mortis.ibi.nu.100.& 101.f eo.
Pœna mortis an & quando ex cauſa mitigari debeat:quia quis fuit aliter caſtigatus in corpus,vel diu carceratus pro eodem crimine, ibi.nu.101.f.eo.

Pœna criminalis an poſsit irrogari vſurario p epm.ibi.nu.110.&.111.f.149
Pœna poteſt exacerbari,vt alij accipiāt exemplum.ibi.nu.113 150
Pœna exacerbatur propter delicti frequentiam.ibi.nu.114 eodem
Pœna illa debet irrogari,quæ magis timetur.ibi.nu.115 eodem
Pœna pacuniaria poteſt irrogari per iudicem eccleſiaſticum, debet tamen poſteà illam erogare in fabricam eccleſiæ.ibi.nu.116 eodem
Pœna arbitraria puniri debet,qui venit cōtra præceptū legis.ibi.nu.121.f.eo.
Pœna quæ fit contra cōmittentes cōtra cōuenticulā,ſeu conſpirationem. ibi. num.129 152
Pœna falſæ monetæ eſt vltimum ſupplicium, cū publicatione bonorum. ibi.nu.186 156
Pœna hæretici,eſt cōbuſtionis & publicationis bonorum.ibi.nu.187.f.eod.
Pœna inſtrumenti præſentari ſecundū formam ritus,eſt redacta ad tarenos tres pro qualibet vncia,ſecundū communem obſeruantiam.& quando euitetur.in vj.par.ver. inſtrumentorum productio.num.2 208
Pœna cōtumaciæ in vno tareno vel auguſtali iuxta Regni cōſuetudinē,intelligitur contra verum contumacē, & non contra fictū domi citatum. in vj.par.ver.appellatio. nu.278.f.183
Pœna mortis poteſt per iudicē,permutari alicui in pœnam,vt ſit perpetuus carnifex,& cenſetur ſeruus pœnæ.in vj.par.ver.executio.nu.25 299
Pœna mortis pro crimine non debet irrogari homini valde diſciplinato & perito in aliqua arte, vel ſcientia. idem,quando à die commiſsi delicti eſſet lapſum, longum tempus.Idem, quando criminoſus ſtetiſſet magno tempore carceratus, pro illo crimine,& hæc procedunt etiam in pœna mutilationis membri.ibi.n.60.f.301
Pœnam non poteſt iudex ponere in ſententia,in caſu quo ſententiæ non paretur.ibi.nu.61 eodem
Pœnæ ambæ quando tendunt ad vindictam,vna nō tollitur per alterā,quæ non fuit ſufficienter irrogata.in iiij. par.j.diſt.nu.13 39
Periurus non dicitur,qui negat cum iuramento,ſe commiſiſſe delictum,licet mendacium dicat in vj.par.ver.interrogatio.nu.9 184
Periurus non eſt principalis,qui depoſuit falſum cum iuramēto:ſed ſolum Deum habet vltorem. iudex tamen poteſt ſibi facere præceptum pœnale,vt dicat veritatem.in vj.par.verſi. poſitio.nu.17 201
Perſona illuſtris & clariſsima in ſcriptis citari debet,in vj.par.ver.citatio numero.76 169
Perſonam neq; bona non poteſt nuntius ſine ſcriptis capere.ibi.nu.78.eo.
Perſonæ vili & ſuſpectæ de periurio, non defertur iuramentum ſuppletorium.in vj part.verſicu.iuramentum. numero.6 212
Petitio hæreditatis, an ſit actio merè realis, vel perſonalis in rem ſcripta. in.iiij.par.iij.diſt.nu.8.&.9 52
Petitio hæreditatis non datur ei, qui quandoq; fuit in poſſeſsione.& ab ea cecidit.in iiij.par.vj.diſt.nume.6.fol. 64.&.in vij.diſt.nu.6 77
Petitio hæreditatis non ſolùm datur ad vniuerſam,ſed etiam ad rem particularem.in d.vij.diſt.nu.8 77

Petitio hæreditatis intentata, præiudicat alijs actionibus: & facit illas quieſcere. in iiij. par. xx. diſt. nu. 10 fo. 118
Petitio reſtitutionis aduerſus ſentētiā principis, non impedit executionē. in vj. par. ver. appellatio. nu. 97 259
Petitio reſtitutionis in integrū, impedit executionem ſententiæ, niſi malitioſè petatur. in vj. par. ver. executio. nume. 58 301
Petēti reuocationē attentatorū, nō poteſt opponi proprietatis exceptio. in vj. par. ver. appellatio. nu. 394 f. 293
Petitorium iudicium, quod dicatur: & quod poſſeſſoriū. in iiij. par. vij. diſt. num. 1. & 2 76
Pijs locis datur reſtitutio in integrū. in vj. par. ver. appellatio. nu. 85 258
Pignoratitia actio an realis vel pſonalis dicatur. in iiij. par. iij. diſt. n. 7. f. 51
Plebiſcitum, quod dicatur. & quando fuit introductū. in iij. par. nu. 22. f. 19
Poſitio, articulus, & capitulū, quid ſint. & qualiter inter ſe differāt. in vj. par. ver. poſitio. nu. 1. 2. 3. & 6. 100
Poſitio in quo differat à libello. ibid. num. 3 eodem
Poſitio obſcura, ſiue articulus obſcurus declarari poſſunt poſt terminū vſq; ad cōcluſionē in cauſa. ibi. n. 12 f. 201
Poſitioni criminoſæ ſeu cōtinēti turpitudinem, an & quando ſit reſpondendum. in vj. par. ver. interrogationes. nume. 7. & 9 184
Poſitioni de facto alieno in criminalib⁹ nō debet reſponderi. ibi. nu. 11. f. 192
Poſitioni iuris non eſt reſpondendum. ibi. nu. 17 eodem
Poſitionē faciens, cenſetur fateri, quòd ponit. Secus, ſi interrogabat. ibi. nu. 6. fo. 184. & in vj. par. ver. poſitio. nu. 6. & 12. fo. 200
Poſitiones faciēs, fateri videtur incipiendo à negatiua. in d. ver. poſitio. numero. 9 eodem
Poſitiones infra terminum datum ad probandum debent fieri: non autem poſt. ibi. num. 10 201
Poſitiones fieri debent poſitiuè, non autem interrogatiuè. & quæ ſit ratio. ibid. num. 13 eodem
Poſitiones ſi ſunt admiſſæ ſaluo iure impedimenti, quid operentur iſta verba. ibi. num. 23 eodem
Poſitionum ſiue articulorum copia, datur parti: non autem interrogatoriorum. ibid. num. 19. & 21 fol. eodem
Poſitionibus reſponſio poteſt fieri per verbum, credit. & in iſto caſu eſt veritatis expreſsiuum. ibi. nu. 13. f. eod.
Poſititionibus & articulis poſt terminum productis, pars reſpondere non tenetur. ibi. num. 11 eodem
Poſitionibus quando reſpondetur, non debet eſſe præſens aduocatus nec procurator reſpondentis. Fallit, quando reſpondens eſſet ruſticus, vel idiota. ibi. numero. 15. & 16 eodem
Poſitionibus reſpondere nolens, an poſſit petere terminum ad deliberandum. ibi. num 22 eodem
Poſitionibus nolens reſpondere, habetur pro confeſſo. & qualiter hoc practicetur. & quid ſeruetur in Regno. in vj. par. ver. contumacia. nu. 18. fol. 178. & ver. appellatio. nu. 347. f. 280
Poſſeſsio nō tranſit ad hęredem, niſi apprehendatur. fallit tamen, quando defunctus poſsidebat per colonum. in iiij. par. vij. diſt. num. 3 fol. 77
Poſſeſsio antiquior non prodeſt agenti poſſeſſorio retinendæ, quando ab ea

cecidit facto ſuo ex propria alienatione.ibi.num.18 78
Poſſeſsio alienata per eum, qui alieno nomine poſsidet,po eſt per dominũ recuperari condictione ex l. fi. C. de acqui.poſſ. ibi.num.41 81
Poſſeſsionem ingrediens authoritate decreti iniuſti punitur de vi turbatiua.in iiij.par.xvj.diſt.nu.52 f.114
Poſſeſſorium recuperandę datur ei,qui moleſtatur extra iudicium. Secus, ſi in iudicio.in iiij.par.vj.diſt.nu.36.fo.71.& in vij.diſt.num.15 78
Poſſeſſoriũ recuperandę intẽtatũ,an ſuſpẽdatur p exceptionẽ ſpolij alterius rei oppoſitam reo.ibid.nu. 42.fo.72
Poſſeſſoriũ iudiciũ,triplex eſt. & quod dicatur.in iiij.par.vij.diſt.nu.2 75
Poſſeſſorium adipiſcendæ,quando habeat locum.& quid requiratur.ibidẽ. numero.4.& 5. 76
Poſſeſſorium adipiſcendæ nõ datur hæredi,qui quandoq; habuit poſſeſsionẽ & ab ea cecidit.ibi.nu.5. fol.eod.
Poſſeſſorium adipiſcendę eſt etiam remedium l.fi.C.de edict.di.Adria.tollen.ibi.num.12 77
Poſſeſſorium adipiſcendæ etiam dicitur,quando beneficiatus implorat iudicis officium,vt mittatur in poſſeſſionem beneficij nouiter acquiſiti. ibi.nume.13 eodem
Poſſeſſorium retinendæ,quod dicatur, & quando locum habeat.ibi.num.14 & 15 78
Poſſeſſorium retinendæ non datur contra deiectum turbantem ſuum deiectorem.ibi.nume.16 eodem
Poſſeſſorium retinendæ datur, etiam pro iuribus incorporalibus. ibidem. nume.20 eodem
Poſſeſſorium recuperandæ, quod dicatur & quando habeat locum. ibid. num.21.& 22.& cum plu.ſeq. fo.70
Poſſeſſorium beneficij,quando dicatur cauſa ſpiritualis.&an poſsit talis quęſtio coram iudice laico ventilari. in iiij.par.xiij.diſt.num.3 106
Poſſeſſorio retinendæ duobus litigantibus,ille obtinet, qui de antiquiori poſſeſsione probat,etiam ſi aduerſarius probaret de titulo:verùm debet articulare,quòd habens titulum poſſidet clam reſpectu ſuæ poſſeſsionis ibid.nume.17 78
Poſſeſſorio retinendæ,ſi agitur, an admittatur articulus de proprietate. ibi.num.19 eodem
Poſſeſſoria remedia recuperandæ,multa ſunt.ibi.num.21.cum plu. ſeq. vſque ad finem. eodem
Poſſeſſoria duo recuperãdæ ſunt nouiter inducta in Regno.Vnũ per cõſtitionem,circa violentiarum. & aliud per tria capitula Regni.& quãdo hęc habeãt locum.ibi.nu.53.& 54.fo.83
Poſſeſſoria remedia an dicãtur ita priuilegiata cõtra tertios nõ ſpoliantes, ſicut contra ipſos ſpoliatores. in iiij. par.vj.diſtin.num.35 70
Poſſeſſoria cauſa quęlibet eſt ſummaria.in iiij.par.vj.diſt.nu.37.ſol.71.& in ix.diſt.nu.43 90
Poſsidens immobilia, non tenetur ſatiſdare:quia ceſſat præſumptio fugę. in vj.par. ver.ſatiſdatio.nu.3 f.186
Pragmatica regia,incipiens: diſpendia. quòd in cauſis ciuilibus vel miſtis procedatur ſine figura iudicij an locũ habeat,quãdo pœna venit pro parte fiſco.& pro parte parti applicanda.& an tollat ſolennitatem libellorum in iiij.

in iiij par.j.diſt.nu.75.& 76 48
Practica Regni circa tempus comparitionis ob citationem.in vj.par.ver. citatio.num.67 168
Præceptum, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris eſt naturale, & lege Moſayca, Euangelica, & Apoſtolica confirmatum.in iij.par.nu.6. 17
Præceptū de ſoluendo, an ſit ſententia interlocutoria vel diffinitiua. in vj. par.ver.ſententia.nu.27 234
Præceptū quod ſit in cōfuſum, an dicatur ſententia, vel nō.ibi.nu.28 f.eod.
Prælatus an poſsit compromittere de rebus eccleſiæ.in iiij.par.xiiij. diſtin. numero.5 107
Prælatus viſitans eccleſiam de vita & moribis clericorum inquirere debet. in vj.par.ver.inquiſitio.nu.14 f.134
Prælatus licet de iure poſsit eſſe iudex in cauſa ſuæ eccleſiæ: poteſt tamen vt ſuſpectus recuſari.in vj. par. verſi. appellatio.num.51 256
Præiudicialia omnia ſunt hodie in Regno ſublata per conſtitutiones Regni.quod qualiter procedat, vide. in iiij.par.vj.diſt.nu.49.fol.74.& in xx. diſtin.num.17 118
Pręſens in iudicio, an debeat aliter citari: vel certiorari.in vj.par.ver.citatio. num.12 162
Præſumptio eſt, quòd quilibet occidēs vel dicens verba iniurioſa habeat animum offendendi.in vj.par.verſic. confeſsio.num.27 204
Præſumitur prius mortuus pater vel mater, quàm filius, inſpecto ordine naturę. Fallit, quando filius eſſet impubes mortuus.in procę.nu.15. fo.7
Præſumitur pro decreto ſeu ſententia iudicis maioris.Secus in iudice inferiori & pedaneo.in vj.par.verſi.iuramentum.num.21 213
Pręſumitur bonus is, qui per triennium perſeuerauit in bonis moribus.in vj. par.ver repulſa.nu.3.in fi. 224
Prætores quando electi à Romanis. & quis dicatur prætor vrbanus: & quis peregrinus.in iij.par.num.24 20
Præuentio non impeditur per citationem factam petitioni porrigendę. in vj.par.ver.citatio.nu.71.in fi. f.169
Præuentio facta per debitorem facit non poſſe contra eum præſentari ſecūdum formam ritus.& qualiter fieri debeat.in vj.par.ver.inſtrumentorum productio.num.9 209
Primus in eligendo rem legatam, primò nominatus eſſe debet.in procę.n. 17.fo.7.& in iij.par.nu.106 fol.30
Primò nominatus, cenſetur maior & dignior.in iij.par.nu.117 32
Princeps poteſt ex cauſa diſtinguere & limitare ius gentium: non autem in totum tollere. Idem in iure diuino. in iij.par.num.45.f.23.nu.72. f.25
Princeps ſolus vtitur in reſcriptis clauſula: appellatione remota.nō autem delegatus principis, nec operatur in præiudicium tertij.in iiij.par. v. diſt. num.71.fol.62.in vj.par.ver. appellatio.num.326 287
Princeps habet omnem iuriſdictionem originaliter radicatam in ſe, & ab eo dependent omnes iudices, ſicut riuuli à fonte.in d.v.diſtin.nu.3 54
Princeps ſolus & non inferior cauſam ſummariè committere poteſt.in iiij. par.ix.diſt.num.3 85
Princeps non cenſetur cauſam ſummariè committere, niſi expreſsè dicat. ibid.num.5 eodem

Princeps

Princeps ſi facit alicui indultum de delictis præteritis, quòd intelligitur parte offenſa concordata.& offenſus accuſat,& ea pẽdente remittit.an iudex poſsit proſequi ex officio. in vj. par.ver.inquiſitio.nu.56 fol.139
Princeps citare poteſt die feriata ad ho honorem Dei.in vj.par. ver. citatio. nume.122 173
Princeps ſine cauſa iuri gentiũ detrahe re non poteſt.in vj.par.ver. actorum editio.nu.16 218
Princeps poteſt eſſe iudex in cauſa propria, quam habet cum ſuo ſubdito. Secus,ſi cum non ſubdito.in vj. par. ver.appellatio.nu.34 255
Princeps poteſt appellationem tollere. ibi.num.329 287
A principe non appellatur. ibidem.numero.237. 278
Principis delegatus etiam cauſas meri & miſti imperij ſubdelegat. in iiij. par.diſt.v.nume.63 61
Principalis debet fieri excuſsio. antequã cõueniatur fideiuſſor,vel terti⁹ poſſeſſor.in 4.par.xx.diſt.n.11.f.128
Priuilegiatus non vtitur priuilegio ſuo contra pariter priuilegiatum. in iiij. par.vj. diſt.nu.34 70
Probatio quæ ſoli iudici concludit,poteſt recipi,etiam parte non citata. in vj par.ver.citatio.nu.20 163
Probatio per confeſsionem admittitur, etiam poſt cõcluſum in cauſa. Item, poſt terminum datum ad probandũ, & probatũ habendum.in vj.par.ver. confeſsio.nu.23.fo.204.& in ver.cõ cluſio in cauſa.num.5 228
Probatio dubia interpretatur contra producentem.in d.ver.confeſsio.numero.32 105
Probatio an admittatur contra iuramẽtum litis deciſorium.in vj.par. verſi. iuramentum.nu.12 212
Probatio per rei euidentiam,& loci aſpectum admittitur poſt concluſionem in cauſa.in vj.par.ver.concluſio in cauſa.nu.6 228
Probatio ad defenſionẽ rei admittitur in criminalibus,concluſione facta in cauſa.ibi.num.8.fo.eod.& in ver. dilatio.num.3 197
Probationes receptæ ſine dilatione, valent.in d.ver.dilatio.nu.13 fo.198
Probationes ſunt de iure diuino.in iiij. par.ix.diſt.nu.10 86
Probationes quando requirãtur plenæ & quando ſemiplenę in cauſis ſummarijs.in iiij.par.ix.diſt.nu.45 fo.90
Probationes receptæ in proceſſu inquiſitionis nõ pereunt ſuperueniẽte accuſatore:ſed remanẽt in ſuo robore. in vj.par.ver.inquiſitio.nu.46 f.138
Proceſſus eſt nullus,quãdo plures ſunt delegati.& vnus ſine alio ꝓcedit:niſi in reſcripto adpoſita ſit clauſula:& ſi non omnes &c.fallit etiam in delegato ad vniuerſitatem cauſarum. in iiij.par.v.diſt.nu.30 58
Proceſſus contumaciæ punitiuus, factus à delegato, non verè delegato, non valet.Secus in ordinario.ibi.numero.308 eodem
Proceſſus valet,licet iudex cauſam reconuentionis pari paſſu nõ expediat: ſed malè facit.& debet appellari. in iiij.par.vj.diſt.nu.10 65
Proceſſus inordinatus factus ab eo,qui prius ordinariè procedere incœpit,an valeat.in iiij.par.ix.diſtin.nume. 87. 88.&.89 94
Proceſſus factus à iudice recuſato, eſt ipſo iure

ipſo iure nullus. in iiij. par.xvj. diſt. numero 4 fol. 109
Proceſſus factus per aliquos ex pluribus iudicibus datis,cũ clauſula,quòd ſi non omnes & cæt. antè, quàm eis conſtaret de impedimento collegæ, eſt nullus.ibi.nu.5. eod.
Proceſſus in contumaciam factus ante nũtij relationẽ, eſt ipſo iure nullus. ibi.nu.9. 110
Proceſſus factus cõtra exititios ciuitatis,ad inſtantiam creditorũ in contumaciã,nõ valet.ibi.nu.40 fol. 113
Proceſſus fabricatus ſuper inepto libello,in criminalibus eſt nullus. ibidẽ. numero 41 fol. eod.
Proceſſus factus cõtra eũ, qui arripuit iter ad papã,eſt nullus.ibi.n.45.f.eo.
Proceſſus factus die feriato ad honorẽ Dei,etiam de conſenſu partium.non valet.ibi.nu.59. 114
Proceſſus factus die feriato ad honorẽ Dei,valet, quãdo iudicis iuriſdictio erat tẽpore peritura.in vj.par.ver.actorũ editio.nu.37 220
Proceſſus poteſt fieri die feriato ad honorem Dei in curia principis.ibi.numero 38 eod.
Idẽ in cauſis carceratorũ,ib.n.40.f.eo.
Proceſſus impeditur per exceptionem, quòd ſine actione agitur. in iiij.par. xx.diſt.nu.14 118
Proceſſus factus coram incompetenti iudice,an fidem faciat corã copetẽti. & quid de cõfeſsione.in vj.par.verſi. inquiſitio.nu.103 148
Proceſſus eſt nullus,ſi petitur iuramentum calumniæ. & non præſtatur. in vj.par.ver.iuramentũ calumniæ.numero 2 193
Proceſſus ſi eſt deperditus, & nouus fabricatus:& poſteà primus eſt repertus, ſecundũ quem debeat ſententia ferri.in vj.par.verſi. actorum editio. numero 44 fol. 220.
Proceſſus criminalis qualiter & quo ordine debet à iudice fabricari,vt poſſit ad torturam deuenire, in vj.par. verſi.tortura.nu.10 227
Procurator non admittitur in criminalibus, etiam in crimine iniuriarum. & quando & qualiter hoc procedat. in iiij.par.j.di.nu.35.cũ plu.ſeq.f.42
Procurator in crimine iniuriarũ admittitur,quando ciuiliter agitur ad æſtimationem iniuriæ.Secus,ſi criminaliter.ibi.nu.37 eod.
Procurator poteſt interuenire in criminalibus,vbi irrogatur pœna pecuniaria,non obſtante, quòd ſi non habet in ære,luit in corp᷑.ibi.nu.38 fol.eo.
Procurator interuenire poteſt pro muliere coniugata,in cauſa criminali litigante.ibi.nu.39 43
Item,pro vniuerſitate. ibidem.
Procurator poteſt litigare pro plurib᷑ perſonis,quãdo criminali iudicio cõtra eas ſimul agitur.ibi.nu.40.fo.eo.
Procurator admittitur ex parte accuſatoris proſequentis ſuam vel ſuorũ iniuriam.ibi.nu.41 eod.
Procurator admittitur in criminalibus ad defenſionẽ rei abſentis,ad iuſtruẽdum iudicem, & allegandum cauſas abſentiæ. & probãdum innocẽtiam rei.in iiij.par.j.di.nu.42 eod.
Procurator non poteſt compromittere neq. trãſigere, ſine ſpeciali mãdato. in iiij.par.xiiij.diſt.nu.4 fol. 107
Procurator falſus vel ſubſtitutus,à non habente poteſtatem, facit iudicium cum eo agitatum, eſſe nullum. in iiij.par

iiij.par.xvj.diſt.nu.13 fol.110
Procurator falſus, quis dicatur.ibi. numero 15 fol.eodem
Procurator habens poteſtatem ſubſtituendi, non poteſt ſubſtituere ante litem conteſtatam, niſi hoc expreſsè in mandato dicatur.ibi.nu.16 fo.eo.
Procurator ſi fuit excommunicatus, an valeat iudicium.ibi.nu.24 111
Procurator qui litem conteſtatus fuit in cauſa, ipſe in ſingulis actis citari debet, aliâs ſi citatur dominus, nõ valent acta: niſi procurator eſſet impeditus.ibi.nu.35 112
Procurator adminiſtrãs negotia abſentis, poteſt per iudicem remoueri ob ſuum contemptũ & contumaciã. in vj.par.ver.inquiſitio.nu.193.fo.156
Procurator compelli poteſt per iudicem ex officio, vt de mandato doceat.ibi.nu.194 eod.
Procurator qualiter iuret de calũnia, in vj.par.ver.iuramentum calumniæ. numero. 8 fol.193
Procurator agẽs cum mandato, dubio, tenetur ſatiſdare de rato.ĩ vj.par.ver. exceptio.nu.2 in fin. fol.189
Procurator compromittere poteſt ſecundum Regiam pragmaticam: licet non habeat ſpeciale mandatũ. in vj. par.ver.cõpromiſſum.nu.8 195
Procurator licet poſsit cõdemnari: nõ tamen fit executio cõtra eũ. & ideò contra eum non præſentatur inſtrumentum, ſecundum formam titus.in vj.par. ver. inſtrumentorum productio.nu.10. 209
Procurator litigantis mortui poteſt cõdemnari.in vj.par.ver.ſententia. numero.108 142
Procurator prælati vel rectoris eccleſiæ, quanuis litis effectus ſit dominus, eius mandatum extinguitur, quandocunque per mortem prælati vel rectoris.ibi.nu.109 eod.
Procurator an & quando patiatur executionem expenſarum in bonis ſuis. & quid in procuratore in rem ſuam. in vj.par.ver.executio.nu.40 f.300
Prodigo poteſt interdici adminiſtratio per iudicem ſine alicuius citatione, in vj.par.ver.citatio.nu.31 164
Producens falſam ſcripturã, vel ſuſpectam, vel falſos teſtes, poteſt inquiri ex officio iudicis & puniri.in vj. par. ver.inquiſitio.nu.148 153
Producens teſtẽ pro ſe, non poteſt illũ reprobare, etiam in alia cauſa.in vj. par.ver.repulſa teſtiũ.nu.10 fo.225
Producens teſtem poteſt illum repulſare ex ſuperueniẽti cauſa.ibi.numero.11 fol.eod.
Producens teſtem, poteſt illum quoad eius dicta, repulſare.ibi.nu.12.fo.eo.
Prohibitus vendere frumentum extra territorium, non poterit vendere farinam.in ij.par.nu.20 11
Prorogatio iuriſdictionis, fit per ſubmiſsionem, & per cõmunem conſenſum.in iiij.par.vj.diſt.nu.14 fo.65
Prorogatio iuriſdictionis quædam eſt voluntaria, & quædam neceſſaria. ibid.nu.21 fol.67
Prorogatio an & quando poſsit fieri ad alias res, vel ſpecies cauſarum, de quibus principaliter iudex prorogatus aliâs cognoſcere non poterat. Et an, ſaltem per viam reconuentionis fieri poſsit.ibid.nu.23 fol. 104 & in xij.diſt.nu.12 eod.
Prorogatio iuriſdictionis, nõ fit in criminalibus, per reconuentionem.ibi. nume

numero 51.56 & 57 fol. 74
Prorogatio, in iure multipliciter accipit.in iiij.par.xij.di.n.2.&.3.fo.102.
Prorogatio iuriſdictionis poteſt fieri de perſona ad perſonã:de re ad rem: de tempore ad tempus:& de loco ad locum.ibi.nu.3 103
Prorogatio iuriſdictionis tacitè & expreſsè poteſt fieri.ibi.nu.5 eod.
Prorogatio iuriſdictiõis inducitur per exceptionem dilatoriã oppoſitã non autẽ per petitionẽ copię libelli,neq; per confeſsionẽ.ibi.nu.6 & 7 104
Prorogatio tacita non poteſt fieri in cauſa criminali:nec etiam expreſſa. ibid.nu.8 eod.
Prorogatio de loco ad locũ tacitè fieri nõ poteſt:ſed expſſè.ſic ibi.n.9. f.eo.
Prorogatio per reconuentionẽ duplici modo inducitur.ibi.nu.11 eod.
Prorogatio iuriſdictionis nunquam fit per contumacem.ibi.nu.12 eo.
Prorogatio an & quando impediatur per errorem.ibi.nu.15 eod.
Prorogatio non poteſt fieri in cauſa appellationis & quæ ſit ratio. ibid. numero 16 eod.
Prorogari non poteſt iuriſdictio iudicis habentis illam de iure ſpeciali. ibid.nu.4 fol. 103
Prorogari non poteſt iuriſdictio delegati.in iiij.par.v.diſt.nu.32 fol.58 & in vj.diſt.nu.20 fol. 67
Prorogari nõ poteſt iuriſdictio à Deo conceſſa,prout eſt poteſtas excõmunicandi,vel abſoluendi:nec per clericum iuriſdictio alterius epiſcopi, ſine conſenſu ſui epiſcopi.in iiij. par. xij.diſt.nu.17 & 18 105
Prorogari an poſsit iuriſdictio alterius iudicis per laicos ſubditos Baronibus ſine cõnſenſu ipſorum Baronũ. ibidem nu.19 & 20 eod.
Prorogatus iudex non poteſt ſententiam ſuam exequi.ibi.nu.13 104
Prorogare tempus & ſuſpendere, qualiter differant.in vj.par.ver. appellatio.nu.229 fol.277
Proteſtatio,quando non animo conteſtandi litem quis reſpondet , an impediat litem cõteſtari.in vj.par. ver. litiſconteſtatio.nu.10 192
Proteſtatio contra teſtes,an & quando ſit neceſſaria:vt concedatur repulſa. & quid operetur.in vj.par.ver.repulſa.nu.2 224
Proteſtatio contra teſtes,quandoq; pro teſtanti nocere ſolet.ibi.nu.4 fo.eo.
Proteſtatio quam facit volens repulſare teſtes:ſcilicet quòd non animo iniuriandi,an releuet ipſum.ibidem. numero.14 fol.225
Proteſtatio facta de actu , cuius nihil operatur euentus ,nihil valet. in vj. par.ver.appellatio.nu.137 265
Proteſtatio an requiratur , quòd fiat per appellantem impeditum proſequi.ibi.nu.219 & 222 275
Prouocatio,quid ſit. & in quo differat ab appellatione.in vj.par.ver.appellatio.nu.2 & 6 252
Publica diffamatio inquirendi de illo crimine.quæ ſit generatura ſcandalum,niſi fiat inquiſitio, debet ipſam inquiſitionem præcedere. in vj.par. ver.inquiſitio.nu.19 134
Publicatio & concluſio , an ſit de ſubſtantia proceſſus ſeu iudicij.in ij.parte.nu.28 fol.12
Publicatio nõ requiritur in cauſis ſummarijs,& an in cauſis ordinarijs, dicatur de ſubſtantia cauſæ. vel de iuſtitia

ſtitia.in iiij.par.ix.di.nu.22 fo.88
Publicatio proceſſus quare & qualiter fiat.& quis ſit effectus eius. & an ſit de ordine iudicij.in vj.par.ver. publicatio.nu.1 fol. 222
Publicatio proceſſus, fit ipſo iure in Regno,eo ipſo, quòd labitur terminus probatorius.ibid.nu.3 eod.
Publicatio obmiſſa vel facta die feriato,non vitiat proceſſum.ibidem.numero 4 eod.
Publicatio facta de volũtate partium, non validat depoſitiones teſtium, nõ ritè examinatorũ.ibi.nu.5.fo. eo.
Publicatio non requiritur, quando teſtes vtraq;,parte præſente ſunt examinati:ſed ſolùm quãdo in ſecreto. ibi.nu.7 eod.
Publicatio ſolùm poteſt fieri in atteſtationibus vnius partis, quando citius expeditæ fuerunt, & poſteà alterius.ibi.nu.8 eodem
Punitus de crimine pœna legitima, quia confeſſus eſt delictum,non appellat.in vj. par.ver. appellatio. numero 349 289
Pupillus & vidua, dicuntur miſerabiles perſonæ, quando ſunt pauperes. aliâs Secus.in iiij.par.id diſt.num.79 fol.93 & in vj.par. verſi. inquiſitio. nu.133 fol. 152
Pupillus litigans in iudicio ſine tutore facit iudicium ipſo iure nullum, & quando non habet tutorem,eius conſanguinei citari debent,fallit,quando ſententia lata eſſet in fauorẽ pupilli:quia valet, ſine tutore:ſi pupillus eſt maior infante.in iiij. par. xvj. diſt.nu.25 & 26 111
Pupillus in actibus cõcernentibus eius fauorem, habet legitimam perſonam.ibi.nu.27 fol. eodem
Pupillus quando pati vult miſsionem in poſſeſsionem ex primo Decreto, citari debent eius conſanguinei, per proclama.in vj.par.verſi.citatio. numero 106. 172
Pupillo qualiter dari debeat curator ad litem,vt valeat iudicium.Et quid de infante,qui non poteſt illum petere.in d.xvj.diſt.nu.36 112
Purgatio canonica,quæ dicatur:& quę vulgaris. in vj. par. verſic.iuramentum.nu.18. 213

Q

Querela intentari poteſt cõtra ſententias, quæ non tranſeunt in rem iudicatam, quando ab eis infra decem dies non eſt appellatũ. in vj.par.ver.ſẽtẽtia.nu.155 fol. 245 & in ver.appellatio.nu.103. fo.260
Querela in criminalibus,in quo differat à libello, in iiij.par.j.di.n.6.f.38
Querela, quid ſit. & in quo differat ab appellatione.& quando habeat locum & quot modis accipiatur. in vj. par. ver.appellatio.nu.102 260
Querela intentatur coram eodem iudice,ſicut ſupplicatio.ibidem.numero 104 fol. eodem
Querela eſt neceſſaria in reuocatione attentatorum caſu,quo manus iudicis non fuerunt ligate per appellationem.ibi.nu.105 eodem
Querela cõpetit, quando iudex tardat cauſam expedire.ibi.nu.107 fol. eo.
Querela,terminus; quas habeat ſignificationes.ibi.nu.108 261
Querela,quęſtio,querimonia,& lamentatio, qualiter inter ſe differant. ibi. numero 109 eodem

Quere

Querelæ criminales ſolent deſcribi in libro communis:& in eis ponitur locus & tempus,aliâs nonprocedunt.in iiij.par.j.diſt.nu.7 fo.38
Quæſtio tutelæ an cadat in compromiſſum.in vj.par.verſic.compromiſſum. nume.30 fol.197
Quod tibi non vis fieri,alteri ne feceris.in iij.par.nu.6. fo.17

R

RAptus virginis,Cõdemnatus de raptu virginis, non poteſt appellare. in vj.par.ver.appellatio.nu.284 fo.284
Ratio teſtis ſaluat & deſtruit eius dictum.in vj.par.verſi.teſtium productio.nume.10 206
Ratio teſtis,à dicto diuerſa eſſe debet: aliâs non probat.ibi.nu.11. fo.eo.
Reclamatio,quid ſit.vt quando locum habeat.in vj.par.verſi.appellatio.numero.11 253
Reconuentio, quando fit,debent prius fieri acta actoris, & poſteà rei. in proœ.nu.11. fo.7
Reconuentio ante litis conteſt.fieri debet,vel incontinenti poſt:aliâs pari paſſu cũ conuentione nõ ambulat:in iiij.par.vj.diſt.nu.5 64
Reconuẽtio pari paſſu ambulat cũ conuẽtione.& fit proceſſus ſimultaneus. ſed debet prius reus actori reſpondere:& poſteà econtrà.& ſi actor nõ reſpondet reconuentioni,minimè proceditur ſuper conuentione.ibid. numero.6.& 7. fo.eod.
Reconuentio an fiat corã delegato ibi. nu.11.& 20.fo.65.& nu.52. fo.74
Reconuentio an coram arbitro locum habeat.ibi.nu.12 fo.65
Reconuentio an fiat corã iudice prorogato.ibi.nu.14 fo.eo.
Reconuẽtio an fiat coram iudice appellationis.ibi.nu.15.17.& 18 fo.66
Recõuentio an locũ habeat corã iudicibus particularibus,ad certa negotia vel pſonas deputatis.ibi.nu.19 f.eo.
Reconuẽtio an fiat coram iudice cauſarum certæ ſpeciei,de alia cauſa ſpeciei diuerſæ.ibi.nu.23 67
Reconuentio an fieri poſſit,quando iudicis officium imploratur.ibidem.numero.27 69
Reconuentio an fiat,vbi cauſa conuentionis requirit celeritatem.ibid.numero.27.in fi. eod.
Reconuentio non fit,vbi per viam extraiudicialis iuriſdictionis proceditur,quòd facit pro capitulis Regni. ibi.nu.28 fo.eo.
Reconuentio an locũ habeat in cauſis ſummarijs.ibi.nu.29 fo.eo.
Recouuentio an fiat in cauſis executiuis.ibi.nu.30 eod.
Reconuentio nõ fit,vbi præſentatur inſtrumentum ſecũdum formam ritus. nec quando creditor petit familiam, vt ingrediatur vigore pacti executiui.ibi.nu.31 70
Reconuentio an & quando locum habeat in cauſa poſſeſſorij.ibid.nu.32. & 33.cum plu.ſeq. fo.eo.
Reconuentio au fiat de poſſeſſorio vbi agitur de petitorio.ibi.nu.40 fo.72
Reconuentio fit cõtra clericum coram iudice laico.ibi.nu.44 73
Reconuentio an & quando locum habeat,in cauſis criminalibus.ibi.num. 47.& 49.cum plu.ſeq. fo.eo.
Reconuentio nõ fit in criminalibus coram iudice incompetẽti.reſpectu re-

conuenti.ibi,nu.51.56,&.57 fo.74
Reconuentio hodie in Regno in criminalibus,nõ procedit per ritus magnæ curię,per quos ſunt correctæ mulctę leges iuris communis,& conſti.ſi ciuiliter agens.&c.ibi.nu.53 fo.eo.
Reconuentio an habeat locum,vbi per inquiſitionem proceditur.ibidem numero.54 75.
Reconuentio de cauſa ciuili,an fiat per accuſatum criminaliter:& econtrà. ibi.nu.55 fo.eo.
Reconuentionis cauſã debet vna & eadem ſententia terminari,niſi primò liqueret de vna cauſa. quia poteſt vnam tantùm diffinire iudex,& procedere in alia,etiã ſi appelletur,ibid. nume.8 fo.64
Reconuentionis cauſam ſi iudex non expedit pari paſſu, valet proceſſus. ſed malè facit.& debet appellari.ibi. numero.10 65
Reconuentus an poſſit renuntiare ſuæ conuentioni, ad impediendam ſuam reconuentionem.ibi.nu.46 fo.73
Recuſatio iudicis ſuſpecti,qñ locum habeat.& ex quibus cauſis poteſt iudicis ſuſpicio allegari.in vj.par.verſ.appellatio.nu.24.cum plu.ſeq. fo.255
Recuſationi renuntiare videtur is, qui poſt eam obiectã litigat coram iudice recuſato.Idẽ in appellante.ibi.nu. 75.fol.257.& numero. 330.& 331. folio 287
Recuſari nõ poteſt iudex per eum, qui illum impetrauit.ibi.nu.76 257
Reductio petitur ad iudicem eccleſiaſticum à cõpromiſſo facto in clericũ & laicũ.in iiij.par.xj.diſtin.nu.18.fo. 99.& in vj.par.verſicu.appellatio.numero.382 292
Reductio ad arbitrium boni viri,an impediat executionem.& in quo differt ab appellatione.in vj.par.ver.appellatio.nu.110 fo.261
Reductio vſque ad triginta annos peti põt.ibi.n.112.f.eod. & n.260.f.281
Reductio corã quo iudice petatur.ibi. nume.114 261
Reductio an peti poſſit contra laudum ſuper compromiſſo iurato:& an ſaltem ſit neceſſaria à iuramento abſolutio.ibi.nu.115 262
Reductio habet locũ ſolùm in ſententia arbitratoris,& nõ arbitri.ibidem nume.256 280
Reductioni ante ſententiam renuntiari non poteſt.Secus in appellatione.ibi. nume.332 288
Reformatio in conſilio fieri debet præcedẽte propoſita conſultatione.& is, qui eſt dignior,& maioris authoritatis,primam vocem habet.in proœ.nu mero.7.&.8 fol.6
Regulæ ſtandũ eſt,donec limitatio probetur.in iij.par.nu.116 fo.32
Relatio nũtij ex actis adparere debet, antè,quàm actus in contumaciã fiat, aliàs actus eſt nullus.in iiij.part.xvj. diſt.nu.9.& 10.fo.110.& in vj.part. ver.citatio.nu.54 166
Relatio nũtij, eſt actus ſubſtantialis,& die feriato fieri non poteſt.in vj.par. ver.citatio.nu.55 fo.eo.
Relatio nũtij,poteſt fieri ſoli actorum magiſtro.ibi.nu.57 fo.eo.
Relatio nuntij,debet eſſe clara.ſ.vt deferat ſe perquiſiuiſſe citatum.&c.non inueniſſe.ibi.nu.127 fo.174
Relatio,quid ſit & quot modis accipiatur.in vj.par.ver.appellatio.nume.7. &.8 fol.252

Relatio,eſt actus ſuſpenſiuus,ſicut appellatio.& ea pendente,nihil poteſt inouari.ibi.nu.10 fo.253
Relatiōi ſoli iudicis ſtatur in cauſa modica.in iiij.par.ix.diſt.nu.74 fo.93
Relegatio,nō eſt pœna capitalis.in iiij.par.ij.diſt.nu.6 fo.50
Religio erga Deum, parentes,& patriam,eſt omni iure confirmata, in iij.par.nu.41 22
Remedium extraordinarium ſupplicationis admittitur,vbi ceſſat remediū ordinariū appellationis.in vj.par.ver.appellatio.nu.13 254
Remittens iniuriam in foro conſcientiæ,poteſt agere ad emendationem damni in foro contentioſo.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.88 144
Renuntiare an poſſint partes formalibus & ſubſtātialibus iudiciorum:ita quòd iudiciū valeat.in ij.par.nu.38.&.39.cum plu.ſeq. 13
Renuntiare videtur appellationi ſeu recuſationi is,qui poſt eā interpoſitam litigat corā iudice recuſato.in vj.par.ver.appellatio.nu.75.fol.257.& nu.331.fo.287.& nu.414 fol.295
Renuntiari poteſt accidentalibus contractuum,& valet pactum ſuper eis: in ij.par.nu.45 15
Renuntiari poteſt cauſæ finali iudicij.ibi.nu.46 eod.
Reparatio appellatiōis,quid ſignificet, & quid prorogatio.in vj.par.verſi.appellatio.nu.228 277
Repulſa teſtium non admittitur in cauſis ſummarijs,in quibus ſufficit ſemiplena probatio.in iiij parte ix.diſtin.nu.63.fo.92.& in vj.par.verſi.repulſa.nume.19 225
Repulſa teſtium,qualiter & quando petatur.& quis terminus detur ad eā,& quid de repulſa repulſæ.in vj par.ver.repulſa.nu.1. 224
Repulſa teſtium fit cōtra perſonas, vel contradicta:& vt cōcedatur alterum de tribus requiritur,& maximè proteſtatio.ibi.nu.1 fo.eod.
Repulſa contra teſtes debet crimina in ſpecie continere,nec ſufficit probare in genere,quòd quis ſit crimiṅoſus.ibi.num.3 eod.
Repulſa teſtium,quādo fit,poteſt altera pars facere articulos comprobatorios:& probando ꝙ teſtes per triennium fuerunt probi viri,pro eis præſumitur.ibi.nu.3.circa me. fo.eō.
Repulſa teſtiū,dicitur odioſa.ibi.nu.7.fo.225.& in ver.dilatio.n.21.f.199.
Repulſa teſtium,an poſſit ſimul fieri in primis capitulis cauſæ principalis.in d.ver.repulſa.nu.8 225
Repulſa non fit contra ſcripturam,ſed ſolùm contra teſtes.ibi.nu.9 fol.eo,
Repulſa an & quando admittatur in cauſa appellationis. ibidem numero.13 fo.eod.
Repulſa an admittatur in cauſa attentatorum.ibi.nu.14 fo.eo.
Repulſa non permittitur in teſtibus, per producentem approbatis.ibi.numero.16 eod.
Repulſa non conceditur in crimine læſæ maieſtatis.ibi.nu.17 fo.eo.
Repulſa nō admittitur in cauſa blaſphemiæ Dei.ibi.nu.18 fo.eod.
Repulſam petens,& nō probans,ſaltem ſemiplenè,punitur ad decē tarrenos: Idē,ſi producit articulos impertinentes.ibi.nu 5 eod.
Repulſam opponēs & nonprobans,contra teſtes,an teneatur iniuriarū.ibid.

numero.15 fo.eod.

Repulſare nõ poteſt teſtem is,qui eum pro ſe produxit,etiã in alia cauſa ,& etiã ſi agatur inter alias perſonas.Fallit,qñ poſt productionem naſceretur noua cauſa repulſandi.Item fallit ſi vellet repulſare dicta teſtis,& nõ per ſonam.ibi.nu.10.11.& 12. fo.eo.

Res iudicata,quid ſit,& quid importẽt iſta verba.in vj.par.ver.ſententia.numero.128 243

Reſcriptum refertur ad ſupplicata,& ex forma ſupplicationis declaratur intellectus priuilegij cõceſsi.in iiij.par.ix.diſt.nu.5 85

Reſponſa prudentum, quæ dicantur.in iij.par.nu.27 20

Reſtitutio in integrũ,datur per iudicẽ eccleſiaſticũ eccleſię.quæ cũ laico cõ traxit.in iiij.par.xj.diſt.nu.16. fo.99

Reſtitutio in integrum,qñ concedenda eſt aduerſus aditionẽ hæreditatis,citari debent creditores per proclama. in vj.par.ver.citatio.nu.103 fo.171

Reſtitutio in integrũ,datur etiã authori laudato minori,etiam poſt factam concluſionẽm in cauſa.in vj.par.ver. authoris laudatio.nu.6.in fi. fo.182

Reſtitutio in integrũ,datur etiam poſt concluſum in cauſa.in vj.par.ver.con cluſio.nu.3.fo.228.& in ver.appellatio.nu.89 fo 258

Reſtitutio in integrum,quid ſit.& quis ſit eius effectus.in d.verſ.appellatio. numero.77 257

Reſtitutio in integrũ,datur minoribus ibi.nu.78 fo.eo.

Item maioribus ex clauſula generali,ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videtur.ibi. nume.79 fo.eo.

Item,maioribus læſis vltra dimidiã iuſti pretij.ibi.nu.80 fo.eo.

Item,eccleſiæ.ibi.nu.83 fo.258

Item,capitulo.ibi.nu.84 fo.eo.

Itẽ, Hoſpitalibus,pijs locis,omnibuſq; collegijs & congregationibus pijs. ibi.nu.85 fo.eo.

Reſtitutio in integrum, datur ruſtico, qui non poteſt peritiores conſulere. ibi.nu.86 fo.eo.

Item,vniuerſitati,ciuitati,caſtro,vel villæ.ibi.nu.87 fo.eo.

Item,militibus.ibi.nu.88 fo.eo.

Item,Mulieribus.ibi.nu.89 fo.eo.

Reſtitutio ex.l.ij.C.de reſcindenda venditiõe petitur vſq; ad triginta annos. aliæ vero reſtitutiones,vſque ad quadrieunium.ibi.nu.82 fo.257

Reſtitutio qñ petitur aduerſus probationem obmiſſam,nõ oportet probare læſionem,ibi.nu.83 fo.258

Reſtitutio tunc datur collegio,quando læſio reſultat vniuerſaliter omnibus de collegio.Secus,ſi vni particularis. ibid.nu.84 fol.eo.

Reſtitutio in integrum datur collegijs ſcholarium.ibi.nu.85.in fi. fo.eo.

Reſtitutio in integrũ,datur mulieri.etiã ſi veniat,vt authrix laudata,& nõ datur vltra bis:& dicitur primum & ſecundũ beneficium.ibi.nu.89 fo.eo.

Reſtitutio conceſſa in cauſa principali, non datur in acceſſorijs . ibidem numero.90 fo.eo.

Reſtitutio in integrũ an detur litiganti per procuratorem cum iuramento conſtitutum.ibi.nu.91 fo.259

Et quid in minore,muliere,& vniuerſitate.ibi.nu.92.93.&.94 fo.eo.

Reſtitutio aduerſus decretum affirmatiuum nõ impedit executionem.ibi. nume.99 fo.260

Reſtitu

Reſtitutio in integrũ an peti poſsit in caſu,quo non licet tertiò prouocare. ibi.nu.100 eodem
Reſtitutio in integrum,coram quo iudice peti poſsit,vt quãdo clericus cõtraxit cum laico.ibi.nu.101.fo.eod.
Reſtitutio in integrum,aduerſus iudicium ſortis peti non poteſt.ibid.nu. 247 279
Reſtitutio in integrum,peti poteſt contra ſententiam epiſcopi, coram eius vicario, & econtrà.ibi.nu.371.f.291
Reſtitutio in integrum peti poteſt aduerſus temporis lapſum,appellatione deſerta,infra quadriennium.ibid. nu.402 294
Reſtitutio in integrum ex clauſula generali,peti poteſt aduerſus ſententiã latam contra ius litigatoris.quæ trãſiuit in rem iudicatam.in vj.par.ver. executio,nume.61 301
Reſtitutionem in integrum petens,contrauenire non dicitur:ſed potius ratum habere.in vj.par.ver.appellatio, nu.65 259
Reſtitutione pendente , an & quando poſsit fieri executio,ibi.nu.96.97.& 98.fo.eod. & in ver. executio.nume. 59 301
Reus abſoluitur ab inſtantia iudicij,libello malè concepto.in v.par.nu.50. folio 125
Reus ſi non nominauit dominum,ſed voluit litem defendere,& ſuccubuit, vel fuit contumax,an præiudicet domino.in vj.par.verſi.nominatio. nume.2 183
Reus interrogatus de iuribus ſuis reſpõdere non tenetur.nec etiam,ſi interrogatur de negotio principali in vj. par.ver.interrogatio.nume.5.fo.184
Reo perſeuerante in contumacia,cõtrà ipſum proceditur ad miſsionẽ in poſſeſsionẽ ex ſecundo decreto,& illud parat plenum prẹiudicium.in vj.par. ver.contumacia.nu.11 177
Rex Romanorum , dicitur Imperator, poſt tranſlatum, imperium.in iij.par. nu.25.& 26 20
Rex regni Siciliæ, monarcha dicitur,& ſuperiorem non recognoſcit. in iiij. par.xij.diſt.nu.20.f.105.& in vj.par. ver.appellatio.nu.238 278
Rex non debet eſſe iudex in cauſa propria.in d.ver.appellatio.nu.33.f.255
Reges fuerunt primi domini,qui in mũdo inuenti fuerunt.in iij.par.nu.15. folio 18
Reges fecerunt primas leges ciuiles in orbe.ibi.nu.17 eo.
Reges durauerunt vſq; ad tempus Tarquini ſeptimi,& poſteà ob adulteriũ Lucretiæ expulſi fuerunt.ibi.nu.18. &19 eodem
Romanis quomodo ab Athenienſibus fueræ leges conceſſæ.in iij.par.num. 20 eodem
Ruſticus vel idiota reſpondet poſitionibus præſente ſuo aduocato,vel prócuratore.in vj.par.ver.poſitio.nu.16 folio 201
Ruſticus qui non poteſt peritiores cõſulere,habet reſtitutionẽ in integrũ. in v.par.ver.appellatio nu.86.f.258

S

SAcerdotium , fuit collatum à Deo,in perſonã Moyſi. vnà cum ipſa lege.Deinde à Moyſe, fuit tranſlatum in Chriſtum,& à Chriſto in Pe-

trum.in iij.part.nu.70 25
Salarium laborantibus ſolui debet in fine dici, ante occaſum ſolis.in iiij. par.ix.diſt.nu.81 93
Salarij cauſa, dicitur ſummaria.ibi.nume.81. eodem
Satiſdatio de iudicio ſiſti.p̃ſtatur à reo conuento,ſiue in ciuili ſiue in criminali.Et ad quem effectũ ſit inuenta. in vj.par.ver. ſatiſdatio.nu.2.fo.186
Satiſdatio de ſe pręſentando in iudicio, quando locum habeat.ibi.nu.4.f.eo.
Satiſdatio de iudicato ſoluendo,in quibus caſibus locum habeat.ibi.nu.11 folio. 187
Satiſdatio de iudicato ſoluẽdo,debet dari per procuratorem releuatũ ab onere ſatiſdandi per dominum, qui non poſsidet immobilia.ibi.nũ.11.fo.eo.
Satiſdatio de nõ offendendo,in quibus caſibus dari debeat.ibi.nu.13.fo.eod.
Satiſdatio de rato,in quibus caſibus pręſtari debeat.ibi.nu.15 eo.
Satiſdatio de expenſis,quando & à quo præſtari debeat.ibi.nu.16 188
Satiſdatio de re non baratenda,quando præſtetur,ibi.nu.18 eo.
Satiſdatio indemnitatis,quæ ſit.& quando locum habeat.ibi.nume.19.fo.eo.
Satiſdatio de ſecuro carcere,quãdo præſtatur.ibi.nu.20 eodem
Satiſdatio conuentionalis,quę dicatur. ibi.nu.21 eodem
Satiſdatio pręſtari debet per debitorem in diem,vergentem ad inopiam.ibi. nu.22 eodem
Satiſdatio debet pręſtari à debitore moratoriã impetrante. ibi.nu.23.fo.eo.
Satiſdatio præſtari debet, ab hærede de ſoluendo legato in diem,vel ſub cõditione.ibi.nu.24 eodem
Satiſdationes multæ aliæ reperiuntur in iure,de quibus remiſsiuè.ibi.nume.25 eodem
Satiſdationũ multę ſunt ſpecies,& intelliguntur cũ fideiuſſore.ibi.n.1.f.186
Satisfactio iniurię,dicitur pœna corporalis.in iiij.par.j.diſt.nu.10. 39
Scandali vitandi cauſa,poteſt iudex ex officio inquirere.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.139 152
Scholari ſi eſt facta iniuria poteſt iudex ex officio inquirere nemine accuſante,& eſt ſpeciale:cum ſit crimen priuatum.in vj.par.verſic.inquiſitio. nu.159 154
Scholaris appellare poteſt ad principẽ obmiſſo medio.& ob omni grauamine.in vj.par.ver. appellatio.numero 361 290
Scholaris qui ceſsit bonis,& poſteà libros emit,non debet illis priuari,in vj. part.verſicu. executio. numero.48 folio. 300
Scire,& ſcire debere, paria ſunt.in iij. par.nu.103 29
Scriptura eſt actus forma,quãdo actus in ſcriptis eſt celebrandus.in ij.part. nu.23 12
Scriptura priuata in carta de papyro præſentari poteſt.Secus in inſtrumento.in vj.par.ver.inſtrumentorũ productio.nu.16 210
Scriptura priuata de ſe non facit fidem, niſi quatenus per teſtes comprobatur.ibi.nu.17 eodem
Scriptura præſentata poſt concluſionẽ, recipitur extra proceſſum.& iudex illam videt ad ſolam ſui inſtructionẽ. ibi.nu.28 211
Scriptura copiata & regiſtrata in actis, ita demum facit fidem,ſi collationata fuit

ta fuit partę pręſente vel citata:aliàs ſecus.in vj.part.ver.actorum editio. nume.4 217

Scriptura inhabili vtens,non poteſt ſimilem contra ſe productā impugnare.ibi.nu.20 219

Scripturam iuratam habens,nō tenetur ad compromiſſum ſecundum pragmaticam.in vj.par.verſi.compromiſſum.nu.19 196

Scripturę quando pręſentantur in iudicio,debet pars citari.in vj.par.verſic. inſtrumentorum productio.num.18. folio 210

Scripturæ vſq; ad quod tempus poſſunt in iudicio præſentari.ibi.nu.26.f.eo.

Scripturę productæ in iudicio,an dicantur de actis.in vj.par.ver.actorū editio:nū.2.&3. 216

Scripturarum præſentatio,an ſit actus iudiciarius.in vj.par.ver.inſtrumentorū productio.nu.24 210

Reliqua vide ſupra in litera.O.in verb. Ordo ſcripturæ.

Sedere à dextris,magis eſt honor,quā à ſiniſtris.& ideò dignior & primogenitus à dextris ſedere debet.in proœ. nume.10 6

Senatores Romani quando conſtituti. & cētum erant. in iij.par.nu.23.f.19

A Senatoribus appellari non poteſt.in vj.part.ver.appellatio.nu.242.f.279

Senatuſconſultum,quid dicatur.& qualiter fuit introductum.in iij.par.numero.23 19

Sententia interlocutoria,lata ſuper crimine,non infamat.ſecus in diffinitiua.in vj.par.ver.ſententia.nu.4.f.231

Sententia interlocutoria nō appellatur. & ſi appellatur,nō ſuſpenditur executio ante inhibitionem. ibi.nu.6.f.eo.

Sententia interlocutoria poteſt quandocunq; per iudicem reuocari:etiam in calculo diffinitiuæ ſententiæ. & per iudicem appellationis à diffinitiua. ibi.nu.7 eodem

Sententia interlocutoria per alias duas ſententias confirmata,non poteſt vlterius reuocari.ibi.nu.9 232

Sententia interlocutoria poteſt in cauſa apppellationis ex primis actis tantùm,& non ex nouis reuideri. Secus in diffinitiua.ibi.nu.10 eo.

Sentētia interlocutoria fertur in aliquibus caſibus ſine partis citatione.Secus in diffinitiua.ibi.num.10.fo.eod.

Sententia interlocutoria poteſt ferri ſine ſcriptis.Secus in diffinitiua.ibi. numero.12 eodem

Sententia interlocutoria,per quam fit condemnatio pœnalis, durat ſolùm durante officio interloquentis.Secus, ſi per diffinitiuam:quia durat perpetuò.ibi.nu.19 233

Sententia interlocutoria nón requirit ordinem iudiciarium,ſicut diffinitiua.ibi.nu.20 eodem

Sententia interlocutoria poteſt per iudicem corrigi.& in ea addi,& minui. ſecus in diffinitiua:ibi.nu.21.fo.eod.

Sententia interlocutoria nullam producit actionem , ſed diffinitiua ſic.ibi. nu.22 eodem

Sententia,per quam pronuntiatur ſententiam exequendam eſſe interlocutoria dicitur.ibi.nu.25 234

Sententia per quam pronuntiatur appellationem fore deſertam,ſeu, fatalia, elapſa eſſe,vel non licere tertiò prouocare,dicitur interlocutoria. ibi.nu me.26 234

Sentētia pręcepti de ſoluendo,an ſit in-

terlocutoria.ibi.nu.27.& 28.fo.eod.
Sententia mulctæ,eſt interlocutoria,& poteſt ſicut alia interlocutoria,reuocari.ibi.nu.31 235
Sententia banni,an ſit interlocutoria, ibi.nu.31.& 32 eodem
Sententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij,quod ſit interlocutoria.ibid. nu.33 eodem
Sententia ſuper inſtantia ſecundũ.l.diffamari.C.de ingen.manumiſ.an ſit interlocutoria.ibi.nu.34 eod.
Sententia ſuper poſſeſſorio,an ſit interlocutoria.ibi.nu.35 eo.
Sententia condemnationis expenſarũ, an ſit interlocutoria.ibi.nu.36.f.eo.
Sententia interlocutoria,quæ fertur ſimul cum diffinitiua,non poteſt reuocari.ibi.nu.37 eodem
Sententia ſuper exceptiõe peremptoria, an ſit interlocutoria.ibi.n.39.f.236
Sententia lata ſuper excommunicatione,eſt interlocutoria. ibi.nu.40.f.eo.
Sententia interlocutoria aliam poſt ſe ſententiam habere nõ ſperans,habet vim diffinitiuę,quod per plura exempla probat.ibi.nu.42 eod.
Sententia interlocutoria quando dicatur habere vim diffinitiuæ,& ex quibus cognoſcatur.ibi.nu.42. cum plu. ſequen. eodem
Sententia interlocutoria ab obſeruatione iudicij, eſt illa,quæ fertur ſuper proceſſu nullo non autem diffinitiua.in iiij.par.v.diſt.nu.40 58
Sententia interlocutoria poteſt pariformiter reuocari,tam per ordinarium, quã per delegatum.ibi.nu.55.fol.60
Sentẽtia interlocutoria à qua eſt appellatum,an & quando,& in quibus caſibus poſsit iuſtificari ex nouis cauſis & actis.in vj.par. ver. appellatio.nu. 153.cum ſex.ver.ſeq. 267
Sententia interlocutoria inappellabilis eſt de iure ciuili.Secus de iure canonico.ibi.nu.292 284
Sententiæ interlocutoriæ habẽtes vim diffinitiuę,an indiſtinctè non poſſint reuocari. in vj.par.ver.ſententia.numе.46 236
Reliqua dide ſuprà,in litera.I. in verſi. interlocutoria.
Sententia etiam venit appellatione iudicij.in j.par.nu.5 8
Sententia, eſt cauſa finalis iudicij.in ij. par.nu.32.33.& 34 13
Sententia ſine ordine iudiciario de volũtate partium ferri poteſt,& valebit in vim arbitramenti.ibi.nu.40.fo.14
Sententia ſine ſcriptis,an valeat de voluntate partium, ibi.nu.41.fo.eodem
Sententia lata per delegatum cõtra ius litigatoris,non valet.Secus,ſi per ordinarium,in iiij.par.v.diſt.n.37.f.58
Sententia dubia poteſt interpretari per ordinarium:nõ autem per delegatũ, ibi.nu.59 61
Sententia qua iudex condemnauit dominũ,& non procuratorem litigãtẽ, valet,in cauſis ſummarijs.in iiij.part. ix.diſt.nu.25.fo.88. & in vj.par.ver. ſententia.nu.112 242
Sententia lata in cauſis ſummarijs,pro abſente non citato , valet.in iiij.par. ix.diſt.nu.27 88
Sententia poteſt ferri non conformis libello,vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta.ibi.nu.33 89
Sententia poteſt ferri à iudice non ſedente pro tribunali : vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta.ibi.numero.35 eodem

Sententia

Sententia diffinitiua fertur contra cõtumacem, etiam lite non conteſtata in cauſis ſummarijs.ibi.nu.36.f.eod.
Sententia ferri debet in ſcriptis, in cauſis ſummarijs. & per . c.deteſtantes. non eſt ſublata iſta ſolennitas. ibid. num.37.fol.eodem.in vj.par. verſic. ſententia.num.17 233
Sententia non poteſt ferri contra abſentem non citatum; etiam ſtatuto hoc diſponente.in iiij.par.xvj.diſtin. nume.11 110
Sententia lata cum magna celeritate,& non percunctato proceſſu, eſt ipſo iure nulla.ibid.nu.12 eod.
Sententia lata poſt peremptam inſtantiã eſt ipſo iure nulla.Idẽ poſt appellationẽ deſertã,ſed poteſt ferri abſolutoria ab obſeruatione iudicij.ibid. nu.23.f.111.& in v.par.n.58. f.127
Sententia lata ſine tutore in fauorem pupilli, valet:dũmodo ſit maior infante.aliàs ſecus.in d.xvj.diſtin.num. 26.& 31 111
Sententia lata contra expulſum de ciuitate, non valet.ibi.nu.40 113
Sententia lata de cõſilio iuriſperiti, nõ valet, quando lectum eſt ſolum conſiliũ.& nulla ſcribitur ſententia poſt conſiliũ.in d.xvj.diſt.nu.46. f.eod.& in vj.par.ver.ſententia.n.13.fo.232
Sententia lata contra mortuum vel grauiter infirmum, non valet.in d. xvj. diſ.num.48.fol.114.& in d.ver. ſententia.nu.107.& 108 242
Sententia in qua iuris error eſt expreſſus, reddit iudicium nullum. & quomodo hoc intelligatur.in d.xvj. diſt. nu.5.f.114.& in d.ver. ſententia.nu. 117.& 118 243
Sententia lata ſuper principali, parit actionem rei iudicatæ, ſuper acceſſorio.in iiij.par.xx.diſt.num. 3. fo.117
Sententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij, in quib⁹ caſib⁹ fertur.& quid operatur.in v.par.n.49.cũ ſeq.f.125
Sententia fertur ab obſeruatione iudicij.& in cauſa appellationis, quãdo iudex cauſæ principalis protulit ſententiam diffinitiuam ſuper proceſſu inualido.ibi.nu.51 126
Sententia fertur ab obſeruatione iudicij, etiam quando actor ſemiplenè probauit,& propter eius abſentiam non poteſt ſibi iuramentum ſuppletorium deferri.ibi.num.53 eod.
Sententia ab obſeruatione iudicij, fertur quãdo reus ſoluit debitũ pendente iudicio,& vim diffinitiuæ habet. ibi.num.54 eodem
Sentẽtia ab obſeruatione iudicij, nõ impedit iterũ de eodem crimine inquiri.in vj.par.inquiſitio.nu.52. fo.139
Sententia iniuſtè lata, licet tranſiuerit in rem iudicatam, reſcindi poteſt per euangelicam denunciationem.in vj. par.ver.denuntiatio.nu.6 158
Sentẽtia principis ſeu Imperatoris, vel ſacri concilij, an poſſit ferri ſine citatione partis.in vj.par.verſi. citatio. nume.10 161
Sentẽtia criminalis in fauorẽ abſentis, valet:etiã eo non citato.Secus, ſi cõtra abſentẽ feratur.ibi nu.16 f.163
Sententia lata pro abſente non citato, valet in cauſa ciuili, vbi proceditur ſine figura iudicij.ibi.nu.17 eod.
Sententia calculatorum poteſt ferri ſine partis citatione.ibi.nu.24. fo.eod
Sententia lata contra contumacẽ ante nuntij relationem, eſt ipſo iure nulla.ibi.num.56 166

Sententia condẽnatoria poteſt ferri vigore confeſsionis iudicialis, non obſtante inualiditate proceſſus. in vj. par. ver. confeſsio. nu. 24 204

Sentẽtia an poſsit ferri de nocte, in vj. par. ver. actorũ editio. nu. 42. fo. 220. & in ver. ſententia. nu. 92 241

Sentẽtia an valet, niſi lata fuerit ad inſtantiam alterius partis. & debet ex actis adparere citatio facta ad inſtãtiã partis, in d. verſi. actorum editio. numero. 10 217

Sententia excõmunicationis poteſt ferri in die feriato. ibi. num. 39 fo. 220

Sentẽtia, quid ſit. vnde dicatur. & in quo differat ab interlocutoria. in vj. par. ver. ſententia. nu. 1. 2. 3 fol. 231

Sententia diffinitiua condemnationem vel abſolutionem ſeu æquipollens continere debet. ibi. nu. 3. fol. eod. & num. 122 243

Sẽtẽtia diffinitiua lata ſuper officio iudici nobili, poteſt per eundẽ iudicem eodẽ imperio reuocari. ibi. n. 8. f. 232

Sentẽtia diffinitiua debet ferri & recitari in ſcriptis; interlocutoria verò valet ſine ſcriptis; ſed poſteà debet in ſcriptis redigi. ibi. nu. 12. & 16. f. eod.

Sententia relata ad conſilium, quod nõ adparet in actis nõ valet. ibi. numero. 14 eodem

Sententia in qua iudex pronuntiat quẽ eſſe condemnandum vel abſoluendum, an valeat. & quid ſi dicat: pronũtio, prout in tali conſilio continetur. quando in conſilio cauebatur, quem eſſe condemnandum vel abſoluendum de futuro. ibi. nu. 15. fol. eod. & num. 125. & 126. 243

Sententia duplex eſt: ſcilicet, diffinitiua & interlocutoria. ibi. nu. 23. f. 233

Sententia per quam pronuntiatur inſtrumentum fore exequendum, eſt diffinitiua. ibi. nu. 24 eod.

Sententia banni & mulctæ, æquiparantur. ibi. num. 32 233

Sententia diffinitiua reperitur aliqua, quæ habet vim interlocutoriæ. ibid. num. 45 236

Sententia mulctæ, quę debeat continere ad hoc, vt valeat. & quæ ſint. ibid. num. 47. fo. eod. & nu. 50 237

Sententia lata à iudice non ſedente, nõ valet. ibi. nu. 48 eodem

Sententia debet à iudice legi pro tribunali ſedẽte, nec poteſt alij eius lectionem dèmandare, niſi ſit perſona illuſtris, vel epiſcopus. fallit de cõſuetudine. ibi. nu. 48. 49. & 56. eod.

Sẽtẽtia an cõtinere debeat cauſam, qua mouetur iudex. ibid. nu. 50 eod.

Sententia lata ſine cauſæ cognitione, eſt ipſo iure nulla. ibi. nu. 51 eod.

Sententia cõſideratur per quatuor cauſas principales. ibid. numero. 52. cum plu. ſeq. eodem

Sententia nomen iudicis continere debet: & ſic cauſam efficientem. ibi. nu. 53. fo. eod. & nu. 96 241

Sententia lata iudice ignorante fundamentum ſuæ poteſtatis, non valet. ibid. num. 54 237

Sententia an & quando ferri poſsit à iudice ſtante, & non ſedente. ibi. numero. 55 eodem

Sẽtentia debet ita ferri in ſcriptis, vt tota ſcriptura præcedat. ibi. n. 57. f. eod.

Sententia habet cauſam materialem, & quæ ſit. ibi. nu. 58. & 64 eod.

Sententia ſine proceſſu, non valet, nam debet ferri ſecundum allegata, & probata. ibi. nu. 59 238

Sententia

Sentẽtia lata ſine probationibus,an valeat.ibi.num.60 fol. eodem

Sententia debet ferri conformis libello.ibi,num.61 eodem

Sententia fertur non cõformis libello, vbi ꝓceditur ſola facti veritate inſpecta.&quando vnũ petitur.& aliud ꝑ confeſsionem cõſtat.ibi.nu.62.f.eo.

Sẽtẽtia ſuper libello ſeu inepto proceſſu,non valet de iure cõmuni,ſed hodie in Regno,valet.ibi.nu.65. f.239

Sententia lata pro eo, qui ſine actione agit,an valeat.ibi.nu.66 eod.

Sententia habet cauſam formalem, & quæ ſit.ibi.num.70 eodem

Sẽtẽtia ferri debet in loco ſolito maiorũ.quod procedit in ordinario. ſecus in delegato: quia poteſt ſibi eligere locũ,quem vult: ſi eſt particularis ad vnã cauſam.Secus ſi ad vniuerſitatẽ cauſarum.ibi.nu.71.& 72. fo.eod.

Sententia poteſt ferri in loco nõ ſolito de cõſenſu partium.ibi.nu.79.f.240

Sententia fertur in loco nõ ſolito,quãdo locus ſolitus non eſt tutus.ibi.numero.83 eodem

Sententia lata in alio loco ſolito maiorum,valet in cauſis ſummarijs. ibid. numero.85. 241

Idem in cauſis voluntariæ iuriſdictionis.ibi.num.86 eodem

Sententia die feriato lata, non valet. ibi.num.88 eodem

Sentẽtia in die & hora,in qua facta eſt citatio,ferri debet,nõ antè vel pòſt. niſi citat⁹ cõtumax ſit.ibi.n.89. f.eo.

Sententia iudicis lata poſt inſtantiam vel appellationem deſertam, non valet.ibid.num.90 eodem

Sententia lata dilatione pendente, non valet.ibi.nu.93 eodem

Sentẽtia lata ante habitum conſiliũ ſapientis,non valet.ibi.nu.94 fo.eod.

Sententiã vtraq; parte abſente lata,non valet etiã ſi ſe abſentant, poſtquã iudex incœpit legere ſententiã antè, quàm compleat.ibi.nu.95 eodem

Sententia lata à perſona priuata, non valet.ibi.nu.96 eodem

Sententia à iudice incompetenti lata, non tenet.ibi. nu.97 eodem

Sententia iudicis publicè infamis, non valet.ibi.nu.100 eodem

Sententia lata à iudice, qui ignorat ſe iudicem,vel aliter dubitat, nulla eſt. ibid.nu.101 242

Sententia lata à iudice poſtquam detulit appellationi,nihil valet.ibi.numero.102 eodem

Sentẽtia lata à iudice poſt inhibitionẽ ſuperioris,nõ tenet.ibi.nu.103. f.eo.

Sententia debet continere nomina litigantium: qui debent eſſe habiles ad litigandum.ibi.num.104 eod.

Sententia lata contra minorẽ indefenſum,nõ valet:ſed pro eo,ſic.Secus, in furioſo vel infante: quia etiam pro eo nõ valet.ibi.nu.105.& 106. f.eo.

Sententia lata contra defenſorem non legitimum ſeu falſum procuratorẽ, non valet.ibi.nu.110 eodem

Sententia lata in iudicio agitato nomine mortui,qui viuere putabatur, nulla eſt.ibi.num.111 eodem

Sententia lata contra dominũ,non valet,quando lis agitata fuit cum procuratore.ibi.num.112 eodem

Sententia lata contra tutorem inhabilẽ,eſt ipſo iure nulla.ibi.n.113. f.eo.

Sententia lata contra carceratũ vel alio modo ſimili impeditum,non valet ſi iudex impedimentũ ſciuit.ibi.numero.114

ro.114 eodem
Sententia manifeſtam iniquitatem cõtinens,eſt ipſo iure nulla.ibid.numero.116 eodem
Sententia falſam vel erroneam cauſam continens vitiatur.ibi.nu.118.fo.eo.
Sententia lata contra aliam ſententiã, quæ tranſiuit in rem iudicatam, non valet.ibi.nu.119 243
Sententia incerta,regulariter non valet.ibi.num.120 eodem
Sententia faciens mentionem de procuratore,de cuius mandato non adparet,non tenet.ibi.nu.121 eod.
Sententia cauſam finalẽ continere debet:& quæ ſit.ibi.nu.122 eod.
Sententia per quã declaratur quem teneri ad cẽtum,perinde habetur ac ſi condemnaſſet.ibi.nu.124 eod.
Sententia an valeat,ſi iudex dicat:condemno,ſi probatũ eſt.& quid ſi dicat: condemno,imò abſoluo,vel,pronuntio,prout talis iudex.vel condemno vel abſoluo,ſed condemno:ſaluo eo, quod infrà dicam.ibi.nu.127 fo.eod.
Sententia in quibus caſibus non tranſit in rem iudicatam.& quid importent iſta verba.ſ.tranſire in rem iudicatã ibi.nu.128.cum plu.ſeq. fol.eod.
Sententia facit de non ente ens: & de albo nigrum.ibi.nu.129 244
Sententia lata ex conſilio doctoris,nunquam tranſit in rem iudicatam.quòd qualiter procedat,vide.ibidẽ. numero.130 eodem
Sententia lata ex iudicio petitorium in iudicatum non tranſit.ibi. num. 131 folio eodem
Sententia ex iudicio mercatorum, non tranſit in rem iudicatam.ibid.numero.132 eodem
Sentẽtia lata ex præſumptis probationibus,nunquam tranſit in rem iudicatam.ibi.num.133 eodem
Sententia lata per teſtes deponentes de credulitate,non tranſit in rem iuditam.ibi.nu.134 eod.
Sententia lata in cauſa matrimoniali, non tranſit in iudicatam.ibid.numero.135 eodem
Sententia ſuper ætate ex aſpectu lata, in rem iudicatam non tranſit.ibi.numero.136 eodem
Sententia ſuper excuſsione debitoris lata, non tranſit in rem iudicatam. ibi.nu.137 eodem
Sententia in rem iudicatam non trãſit, quando debitor illam iniquam eſſe fatetur.ibi.num.138 eodem
Sententia ex probationibus reprobatis lata, non tranſit in rem iudicatam. ibi.num.139 eodem
Sententia in rem iudicatam nõ tranſit, quando quis cõdemnatur ad publicationem bonorum in caſu prohibito. ibi.num.140 eodem
Sententia nõ tranſit in rem iudicatam, quando ex eius tenore iniquitas perpenditur.ibi.nu.141 eod.
Sententia in cauſa vſuraria lata,in rem iudicatã non trãſit.ibi.nu.142. f.eo.
Sententia nõ tranſit in rem iudicatam, quando lata eſt per teſtes adſignãtes cauſam,quia ſunt vicinus,vel conſanguineus.ibi.num.143 eod.
Idem,quãdo apparet de iniquitate per euidentiã facti.ibi.nu.144 fo.eod.
Idem,ſi ſententia lata eſt ex falſis teſtibus vel inſtrumẽtis.ibi.nu.145.f.eo.
Sententia lata prætextu iuramenti neceſſarij falſi,nõ tranſit in iudicatum. ibi.num.146 245

Idem,

Idem quãdo agitur de periculo animæ ibi.nu.147. fol.eod.
Idem,quando cauſa redit ad non cauſam.ibi.nu.148. fol.eod.
Sentẽtia lata à corrupto per pecuniã in iudicatũ nõ trãſit.ibi.nn.149.fo.eo.
Sententia lata in cauſa beneficij eccleſiaſtici, non tranſit in rem iudicatam,quoad præiudicium ſuperioris. ibi.nu.150. fo.eod.
Sententia excommunicationis nunquã trãſit in rem iudicatam.ibi.nu.151. folio eodem
Sententia contra minorem ex falſis allegationibus lata,non tranſit in iudicatum.ibi.nu.152. fol.eod.
Sententia nulla nunquã tranſit in rem iudicatã, & poteſt de nullitate dici vſq; ad triginta annos.ibi.nu.153. &.154. fol.eod.
Sentẽtia etiam in caſibus,in quibus nõ trãſit in rem iudicatã,debet appellari infra.x.dies.qualiter autẽ hoc procedat. vide.ibi.nu.155. fol.eod.& in ver.appellatio.nu.101. fol.260.
Sẽtẽtia pręfecti prætorio,inappellabilis.in.d.ver.appellatio.n.239.f.278.
Sententia ſacri concilij,non appellatur ibi.nu.240. fol.eod.
Sentẽtia ſacri cõcilij,vim legis habet, ex quo fertur ſub nomine Regię maieſtatis.ibi.nu.241. fol.eod.
Sententia diffinitiua lata ſuper poſſeſſorio ad effectum retardandę executionis.ibi.nu.294. fol.285.
Sententia lata in interdicto quorũ bonorum, non appellatur.ibi.nu.312. folio 286
Sentẽtia mandatur executioni poſtquã trãſiuit in rem iudicatam.in vj.par. ver.executio.nu.1. fol.296.
Sententia executioni mandatur ab eodem iudice qui eam tulit.ibi.nu.2. folio eodem
Sententia habet executionem paratã. ibi.nu.2.in fi. fol.eod.
Sentẽtia valida executioni mandatur, ſed non inualida.ibi.nu.3. fol.eod.
Sententia delegati,nõ poteſt executioni mandari per ipſum delegatũ, ſed debet eius executio fieri per delegantem.ibi.nu.4. fol.eod.
Sentẽtia exequitur per iudicem à quo appellatione deſerta.ibi.n.7.fo.297.
Sententia mandatur executioni ſecundum ſtatuta loci.ibi.nu.10. fol.eod.
Sententia exequenda cõtra pupillum, primò exequi debet contra nomina debitorum.ibi.nu.15. fol.eod.
Sentẽtia nõ exequitur cõtra tertiũ nõ nominatum in iudicio.ibi.nume.32. folio 299
Sententia lata contra emptorẽ,mandatur executioni cõtra authorẽ laudatum ex eodem proceſſu.ibi.nu.41. folio 300
Sentẽtia cõtra ius litigatoris,licet tranſeat in rem iudicatam,ſi nõ appelletur,tamẽ poteſt cõtra eam peti reſtitutio ex clauſula generali.ibi.nu.61. folio 301
Sententia non poteſt continere pœnã in caſu quo illi non paretur.ibid.nume.62. fol.eod.
Sententię executio,quo ordine fiat.ibi. nu.8. fol.297.
Sententiæ executio,an impediatur per denunciationem euangelicam. ibi. nu.64. fol.301.
Sententia arbitri poſt compromiſſum expiratum lata,non valet.in.vj.par. ver.ſententia.nu.91. fol.241.

Sententia arbitri emologatur taciturnitate decem dierum, ſed arbitratoris triginta annorum.in vj.par.ver. appellatio.nu.113 fo.261
Sententia arbitri an producat actionē vel exceptionem,& quando dicatur emologata tacitè vel expreſsè.ibi. nu.251 cum plu.ſeq. fo.279
Sententia arbitri rem illicitam, vel manifeſtam iniquitatem continens, reſcinditur per doli exceptionem: quæ impedit executionē etiam poſt decē dies, & exigit pœnā & intereſſe.ibi. nume.255 fo.280
Sententia arbitri, iuris appellatur.ibid. nume.261 fo.281
Sententiæ arbitri etiam iniquæ eſt parēdū metu pœnæ.ibi.nu.250 fo.279
Sentētiam ſuam arbiter nō exequitur: ſed iudex ordinarius.in vj.par.verſi. executio.nume.5 fo.297
Sententia arbitratoris poteſt reſcindi per remediū.l.ij.C.de reſcindē.ven. in iiij.par.xiiij.diſt.nu.8 fo.107
Sententiæ appellatione, venit diffinitiua: non autem interlocutoria: niſi in materia indifferenti, & quando abſurditas non reſultat.in vj.par.ver. ſententia.nume.5 fo.231
Sepelire defunctū compellitur hæres ex officio iudicis, & poteſt res hæreditarias vendere iudex pro ſepultura.in vj.par.ver. inquiſitio.nu.198. folio. 156
Sequeſtrum tenetur reſtituere clericus ex præcepto iudicis laici, quando ab eo fuit electus pro ſequeſtro.in iiij. par.diſt.xj.nume.37 fo.101
Sequeſtratio fructuum poteſt fieri etiā appellatione pendēte.in vj par.ver. appellatio.nu.177 fo.269
Seruus fugiens, facit furtū ſui ipſius.in iiij.par.vij.diſt.nu.38 fo.80
Seruus iudex eſſe non poteſt.in vj.par. ver.ſententia.nu.98 fo.241
Serui reputantur pro mortuis.in iiij. par.ij.diſt.nu.1 fo.49
Simoniacus de crimine ſimoniæ condemnatus nō appellat.in vj.par.ver. appellatio.nu.287 fo.284
Sindicatores inquirunt contra officiales ſtantes in ſindicatu, de cōmiſsis & obmiſsis in officio.in vj.par.ver. inquiſitio.nu.201. fo.159
Socius non poteſt eſſe iudex in cauſa ſocij.in vj.par.ver.appellatio.nu.59 folio. 240
Solennitas l.libellorū.ff. de accuſatio. eſt ſubſtantialis quoad defenſiones. vnde obmitti non poteſt, etiam vbi proceditur, ſine figura iudicij.in iiij. par.diſt.nu.76 fo.48
Solutio debiti in dubio cedit potius in debitū propriū, quàm fideiuſſoriū, & potius in pœnale & vſurarium, & in magis antiquū.in proœ.nu.20 fo.7
Soluens vſuras, videtur ſibi eruere oculos.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.124 folio. 151
Sonus campanæ quæ ſigna importet.in vj.par.ver.citatio.nu.114 fo.172
Sortis iudiciū nō reſcinditur per appellationem, nec per reſtitutionem.in vj.par.ver.appellatio.nu.246 f.279
Spolium an deducatur in iudicio per viā actionis vel exceptionis: & quæ ſit differentia. in iiij.par.vj. diſt.nume.41 fo.272
Spoliatus agens non tenetur aduerſario ſuo reſpōdere, niſi prius reſtituatur.in iiij.par.vj di.nu.33 f.70 quòd limita, vt ibi.n.35.38.39.& 41 f.71

Spoliatus

Spoliatus citatus per ſpoliãtem in alia cauſa poteſt cõtra citationem opponere,& nõ tenetur cõparere, nec reſpondere.ibi.nu.43. fol.72.
Spoliatus poteſt impune turbare ſuum deiectorem,& nõ tenetur interdicto retinẽdę.in iiij.par.vj.di.n.16.fo.78.
Spoliatus à clerico, poteſt per iudicem laicũ reſtitui, per capitula Regni. in iiij.par.xj.diſt.nu.38. fol.101.
Spurius non dicitur coniunctus, & litigando cum cõſanguineo,nõ poteſt ſecundum pragmaticam,petere compromiſſum & quid ſi aduerſarius eſt ſimiliter ſpurius.in vj.par.ver.cõpromiſſum.nu.20.& 21. fo.196
Spolij nõ veniunt appellatione fuorũ. in vj.par.ver.inquiſitio.n.64.fo.141.
Statur ſoli relationi & informationi iudicis in cauſa modica.in iiij.par.ix diſt.nu 74. fol.93
Status quæſtione intentata quieſcit omne iudicium,ſiue prius, ſiue poſteà intentatum:tam ciuile,quàm criminale.in iiij.par.xx.diſt.nu.7. fol.118.
Statutum vel diſpoſitũ in materia,non cenſetur diſpoſitũ in materiato,& alterum non venit appellatione alterius,nec econtrà.in ij.par.nu.18.19. & 20. fol.11.
Statutũ inducere non poteſt,vt feratur ſententia contra abſentem nõ citatũ.in iiij.par.xvj.diſt.nu.11.fol.110.
Statutum ꝙ mulier cõtrahere nõ poſſit ſine propinquorum conſenſu,non comprehendit mulierem alieno nomine contrahentẽ.ibi.nu.21.fo.111
Statutum requirens conſenſum propinquorum in cõtractu mulierũ,intelligitur de contractibus dãnoſis: nõ autem vtilibus.ibi.nu.29. fol.eod.
Statutum an tollere poſſit ferias inductas ad honorẽ dei.ibi.nu.66.& 67. folio 115.
Statutũ, ꝙ fiat cõpromiſſum inter affines, non cõprehendit habentem inſtrumentum,ſententiam,vel obligationẽ liquidam.in vj.par.ver.cõpromiſſum.nu.18. fol.196.
Statutũ principis ſecularis nõ poteſt ligare clericos.ibi.nu.26. fol.eod.
Statutum,ꝙ omnes cauſæ cõpromittãtur,non cõprehendit cauſas miſti imperij.ibi.nu.32. fol.197.
Statuta loci ſeruãda ſunt in executione ſententiæ facienda.in vj.par. ver. executio.nu.10. fol.297.
Stipulatio in qua verborũ ordo nõ ſeruatur,non valet.in proœ.nu.19.fo.7.
Subditus aduerſarij, sepellitur à iudicãdo.in vj.par.ver.appellatio.num.40. folio 255
Subſtitutio pupillaris non poteſt fieri per patrem,uilem perſonã.in vj.par. ver.inquiſitio.nu.69. fol.142
Summariè an impetraſſe videatur,ſupplicans cãm ſũmariè cõmitti,& princeps dicat: audiat talis : & iuſtitiam faciat.in iiij. par. ix.di.n.4.& 5.f.85
Sũmariæ cauſæ quę & quando dicãtur, vide plenè in.d.ix.diſ. nu.6.& 7.cum plu.ſeq. fol.86.
Reliqua vide ſuprà in litera. C. in ver. cauſa ſummaria.
Superſederi debet in cauſa durante termino dato reo ad denũtiandum authori.in vj par.ver.author.n.4.f.182
Supplicatio, quid ſit,in vj. par. ver. appellatio.nu.12. fol.253.
Supplicatio in quibus differat ab appellatione : & in quibus cõueniant.ibi. nu.15.& 16. cũ plu.ſeq. fol.254.

Suppli

Supplicatio fit ad eũdem iudicem.ibi. nu.17. fol.eod.
Supplicatio concernit gratiã,& ex mera principis benignitate conceditur. ibi.nu.18. fol.eod.
Supplicatio eadẽ die poteſt fieri viua voce,qua fertur ſententia,ſed poſteà nõ niſi in ſcriptis.ibi.nu.23.fol.eod.
Supplicatione pendẽte fit executio cũ ſatiſdatione.ibi.nume.16.fol.eod.& nume.241. fol.278.
Supplicari non poteſt ante diffinitiuã ſententiam.ibi.nu.20.&.21.fo.254.
Supplicare nõ licet niſi ſemel tantum. ibi.nu.21.&.22. fol.eod.
¶Supplicans non tenetur reficere expenſas,quamuis nihil probauerit.in vj.par.ver.appellatio. nu.19.fo.eod.
Supplicans,negligẽtiam ſuam,vel aduerſarij circumuentionem allegare debet: ſed non iudicis iniquitatem. ibi.nu.22. fol.eod.
Reliqua require ſuprà,in ea litera S. in ver.ſummarie.
Suorum appellatione,in proſequente iniuriã vſq; ad quẽ gradum veniat. & an veniãt ſpurij.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.62.64.fol.141.& nu.72. folio 142
Surdus iudex etiam non poteſt.in.vj. par.ver.ſententia.nu.98. fo.241.
Suſpicio iudicis ordinarij & delegati, quomodo differt. in.iiij. par. v. diſt. nume.40. fol.58.
Suſpicio ſola contra falſam ſcripturam in iudicio productam, habetur pro plena probatione: in qua iudex inquirere poteſt.in.vj.par.ver.inquiſitio.nume.149. fol.153.
Suſpicio iudicis ex quibus cauſis poſsit allegari. in.vj.par. verſi. appellatio. nume.14.cum plu.ſeq. fol.254.
Suſpicio excluditur ex pari ratione affectionis.ibi.nu.57. fol.256.
Suſpicio contra iudicem ſuperueniens in cauſa, poteſt in quacunq; iudicij parte opponi;etiam poſt concluſionem.ibi.nu.74. fol.257.
Suſpicionis cauſa contra iudicem laicũ cognoſcitur in regno per iudicem eccleſiaſticum. in.iiij.par.xj.diſt.numero.32. fol.100.
Suſpectus de fuga,propria authoritate etiam per priuatum capi poteſt,ſine iudicis cõmiſsione.in.vj.par.ver.citatio.nume.62. fo.167.

T.

Tarquinius Septimus ob adulterium per eius filiũ in perſonã Lucretiæ commiſſum,fuit expulſus.in iij.par.nume.19 fo.18
Taxatio expenſarum,fit mediante iuramẽto litigatoris.in vj.par.ver.iuramentum.nume.22 fo.213
Taxatio expẽſarum fieri poteſt etiam pendẽte appellatione.in vj.par.ver. appellatio.nu.186 fo.270
Taxatio expenſarum quando fit,an requiratur partis citatio.in vj.par.ver. executio.nu.21 fo.298
Tempora tria conſiderantur circa introductionem legum in hoc ſeculo. in iiij.par.nu.1. fo.17
Tempus ante legem,dicitur à creatione primi hominis vſq; ad tempus Moyſi.ibi.nu.8 fo.18
Tempus ſub lege dicitur à tempore Moyſi vſq; ad aduẽtum Chriſti.ibi. nume.9 fo.eod.& nu.28 fo.20
Tempus gratiæ,fuit tertium tempus, & incœpit ab aduentu Chriſti.quo tempore

tempore fuerũt proditæ tres leges.ſ. euangelica, apoſtolica, & canonica. ibi.nu.29.31.& 32 fo.eod.& 21

Tempus conſequenter in ſententia conſideratur.in vj.par.ver. ſententia. numero.88 241

Tẽpus petendi apoſtolos, quando currere incipiat: an à die ſentẽtiæ, vel à die appellationis.quę quęſtio ſuperuacua.eſt in regno.in vj.par.ver. appellatio.nu.109.& 111 261

Tenens prædium tributarium, qui ſe abſentauerit, citatur per edictum, & non comparens infra ſex menſes, priuatur prædio.in vj.par.verſi. citatio. numero.93 171

Terminus an & quando detur partibus ad allegandum.in vj.par.ver. allegatio.numero.1 228

Terminus proſequendi appellationem eſt vnius anni.vel duorũ annorũ ſtãte impedimento, qui poteſt conſenſu partium prorogari & breuiari. in vj. par.ver.appellatio.num.225.& 229. folio.276 277

Terminus quinquaginta dierũ adſtringens in Regno proſecutionem appellationis, intelligitur à diffinitiua, & non ab interlocutoria: niſi vim habeat diffinitiuæ.ibi.nu.232 fo.278

Termini datio, eſt actus iudiciarius, in vj.par. ver. inſtrumentorum productio.num.25 210

Termino dato reo ad denuntiandnm actori durante, an debeat ſuperſederi.in cauſa. in vj.par.verſi. author.numero.4 182

Tertius poteſt agere petitorio duobus litigãtibus ſuper poſſeſſorio.& tenetur actor huic tertio reſpondere, antè, quàm reſtituatur.in iiij.par.vj.di. numero.39 71

Tertius quando venit ad impediendam executionem, cauſa dicitur ſummaria.in iiij.par.ix.diſt.nu.62 92

Teſtamentum ſecundum non tollit primum, quando in primo eſt clauſula derogatoria.in ij.parte nu.44 15

Teſtamentum, quod in ſcriptis non valet, minimè valet vt nuncupatiuum. in iiij.parte ix.diſtinctio.numero.88 & 95 94

Teſtamẽtum militis, quod non valuit iure communi valebit iure militari. ibi.numero.90 eodem

Teſtamentum quando eſt publicandũ, fieri debet citatio per proclama. in vj.par.ver.citatio.nu.109 172

Teſtamentum ne aperiatur, vel ne ſcriptus hæres in poſſeſsionem mittatur, non appellatur.in vj.par.ver. appellatio.num.311 286

Teſtimonium laici & mulieris admittitur contra clericum, quando ciuiliter de crimine agitur.in iiij.par.j. diſtin. numero.33 42

Teſtis de ſuo iudicio deponens, non probat.in j.par.num.2 8

Teſtis rationem & cauſam ſcientię, diuerſam à dicto ſuo adſignare debet: aliâs non probat.in ij.par.nu.7. f.10

Teſtis qui falſum teſtimoniũ pecuuia dicit, Chriſtum vendit, ſicut fecit Iudas.Idem in iudice.in iij.par.num.66 & 67 25

Teſtis contra clericum, in criminalibus non poteſt eſſe mulier, neque laicus de iure canonico.in iiij.par.j.diſ. numero.33 42

Teſtis vnus facit plenam fidem in cauſis modicis & ſummarijs.in iiij.parte ix. diſt.nu.75 93

Teſtis mulier honeſta, quæ examinatur in domo, poteſt examinari ſine citatione partis. in vj. par. verſi. citatio. nume. 27 fo. 164

Teſtis cuius dicto neceſſariò ſtandum eſt. examinari poteſt parte non citata. ibi. nu. 28 fo. eo.

Teſtis de cuius morte vel receſſu timetur, parte non citata poteſt examinari. ibi. nu. 29 eod.

Teſtis interrogari non poteſt, an quis bona vel mala fide poſsideat. in vj. par. ver. interrogatio. nu. 16 fo. 185

Teſtis deponens ſine bona cauſa ſcientiæ, ſi fuit interrogatus, nõ probat. nã ratio teſtis ſaluat & deſtruit eius dictũ & ratio non debet eſſe eadẽ cum dicto teſtis. in vj. par. verſ. teſtiũ productio. nu. 9. 10. &. 11 fo. 206

Teſtis non adſignans cauſam ſcientiæ, etiam nõ interrogatus, in cauſis criminalibus nõ probat. ibi. n. 12. f. 207

Teſtis etiam non interrogatus cauſam ſciẽtiæ redere debet in his quæ iudicio intellectus percipiũtur: aliàs non probat. ibi. nu. 13 eod.

Teſtis nõ adſignãs cauſam ſciẽtiæ, non eſt ſufficiẽs, vt deferatur iuramẽtum ſuppletorium. ibi. nu. 14 fo. eod.

Teſtis adſignãs cauſam remotã à ſenſu proprio, non probat. ibi. nu. 15. fo. eo.

Teſtis de credulitate probat cõtra producentem. ibi. nu. 16 fo. eo.

Teſtis depoſitio, per verbũ, videtur. vel iudicio ſuo, nõ valet. ibi. nu. 17 f. eo.

Teſtis de auditu non probat, niſi in factis antiquis. ibi. nu. 18 fo. eo.

Teſtis depoſitio, non iurata nonprobat ibi. nu. 19 fo. eo.

Teſtis iurare debet dicere veritatẽ pro vtraq; parte. ibi. nu. 20 fol. eo.

Teſtis deponens falſum, nõ iuratus, non punitur pœna falſi: ſed extraordinaria pœna. ibi. nu. 21 fo. eo.

Teſtis de mera veritate iurare debet: aliâs non probat. in vj. par. verſi. iuramentum. nu. 14 fo. 212

Teſtis punitur de falſo à iudice, coram quo falſum depoſuit, etiã ſi aliàs eſſet ſuus incõpetens. Quid autẽ, ſi eſſet clericus, an poſsit puniri per iudicẽ laicũ, & ecõtrà. in ver. accuſatio incidens. nu. 2. 4. &. 5 223

Teſtis deponens in fauorem partis aduerſæ, non facit fidem, quando fuit contra eum proteſtata cauſa ipſum repulſandi. in vj. par. verſicu. repulſa. nume. 4. 224

Teſtis falſum deponens, poteſt repulſari etiam per producentem. ibid. numero. 12 fol. 225

Teſtis in vna cauſa, nõ poteſt in eadem eſſe iudex. in vj. par. verſi. appellatio. numero. 54 256

Teſti dicenti ſe falſum teſtimonium dixiſſe, non creditur, ad infrigendũ eius depoſitionem. in vj. par. verſi. confeſſio. nu. 11 203

Teſtes adſignãtes cauſam nõ cõcludentem, fidẽ faciunt in ſummarijs cauſis. Idẽ eſt in teſtibus infamibus, & aliàs à iure reprobatis. in iiij. par. ix. diſtin. nume. 34 89

Teſtes quando examinantur ad perpetuam rei memoriam, cauſa ſummariè expeditur. & eorũ depoſitiões ſolùm infra annum fidem faciũt in Regno. ibi. nu. 70 92

Teſtes laici nolentes deponere corã iudice laico, poſſunt excõmunicari per iudicem eccleſiaſticum. in iiij. par. xj. diſt. nume. 29 100

Teſtes

Teſtes vacillantes ſeu falſum deponentes,poſſunt inquiri ex officio:& per iudicem puniri.in vj.par.ver.inquiſitio.nu.150 153

Teſtes quãdo examinantur vltima die termini,non requiritur citatio partis ad videndum iuramenta teſtium.in vj.par.ver.citatio.nu.18 163

Teſtes examinantur ſine citatione partis,damno ſeu furto in ſyluis paſſo.in ver.citatio.nu.26 164

Teſtes non interrogati ſuper interrogatorijs,debent iterum repeti,& interrogari, etiam poſt publicationem.in vj.par.ver.interrogatio.nu.19.f.185

Teſtis defenſiones ad probãdam innocentiam recipi poſſunt,etiam poſt cõclusum in cauſa.in vj.part.ver.dilatio.nu.3 197

Teſtes an examinari debeant infra terminum datum ad probãdum.& quid ſi detur ad probatum habendum,& quid in cauſa repulſę.in d.ver.dilatio.nu.19.20.& 21 199

Teſtes examinari poſſunt die feriata: dummodo iurent in die iuridica. in vj. par. ver.teſtium productio.nume. 4.&.7 206

Teſtes vltra ſeptem,examinari nõ poſſunt ſuper vnoquoq; articulo.ibi.nume.5 eodem

Teſtes in loco iudicij examinari debẽt: niſi ſint perſonæ egregiæ,mulieres, infirmi,vel alio modo impediti.ibid. nume.6 eodem

Teſtes citati infra terminũ,iurare poſſunt infra tres dies, poſt terminum. ibi.nu.8 eodem

Teſtes produci poſſunt vſq: ad publicationem in cauſa,& non vltra:niſi ſuper nouis articulis dependentibus à veteribus.ibi.nu.12 207

Teſtes ſimul cũ ſcriptura,poſt publicationẽ poſſunt produci.in vj.par.verſ. inſtrumẽtorũ productio.n.27.f.210

Teſtes etiam die feriato ad honorẽ Dei examinari poſſunt.in vj.par.ver.actorum editio.nu.32 220

Teſtes non rite examinati non validantur per publicationem factam de voluntate partium.in vj.par.ver.publicatio.nu.5 222

Teſtes debent citari & etiam examinari infra terminum datũ ad repulſam. & eo elapſo non admittuntur.in vj. par.ver.repulſa.nu.6 225

Teſtium vſus,fuit etiam tempore veteris teſtamenti.in iiij.part.nume.133 folio 35

Teſtium examinationes, quo ordine fiant, & quid ſeruetur in Regno.in vj.par. verſi.teſtium productio.nu.1. folio 206

Teſtium depoſitio,non valet,parte nõ citata, nec præſente iuramento.ibi. numero.2 206

Teſtium rubrica,quid cõtinere debeat. ibi.nu.3 eodem

Teſtium depoſitiones in quibus reperitur ſcriptũ in cauſa ſcientię,vt ſuprà dixit,& depoſuit.non probant quandoq;.& inuehitur contra notarios inaduertentes.ibi.nu.11 eodem

Teſtium nomina non tenetur quis edere parti ante publicationem.in vj.parte.ver.actorum editio.nu.52.fo.221

Teſtium repulſa non admittitur in cauſis ſummarijs,in quibus ſufficit ſemiplena probatio.in iiij.parte.ix.diſtinctio.num63 92

Reliqua vide ſuprà, in litera. R.in verſi.Repulſa.

Timens offendi ab aliquo, officium iudicis implorare poteſt, vt ipſum compellat ad præſtandam cautionem de nõ offendendo. in vj. parte. verſi. ſatiſdatio. nu. 13 187
Titulum ſuæ poſſeſsionis ſeu beneficij, an & quando teneatur quis oſtendere. in iiij. parte. xiij. diſtinctio. numero. 4 106
Tortura à timidiori ſeu à magis ſuſpecto, vel à fœmina: item à filio, vbi pater & filius ſunt incriminati, incipi debet. in proœ. nume. 13. & 14. fol. 7
Tortura poteſt irrogari ſtantibus indicijs. in iiij. parte. ix. diſt. nu. 51. fo. 91. & in vj. par. verſi inquiſitio. nu. 127. fo. 151. & in verſiculo tortura. numero. 7 226
Tortura an irrogetur in crimine, vbi venit irrogãda pœna fuſtigatiõis. & quid ſeruetur in Regno. in iiij. par. ij. diſt. nu. 5. & 6 49. & 50
Tortura poteſt irrogari ei, qui nõ vult reſpõdere libello coram iudice. in vj. par. ver. contumacia. nu. 27. fo. 179. & in ver. tortura. nu. 6 226
Tortura quandoq; datur ad pœnã, quandoq; ad veritatem eruendam. in vj. par. ver. tortura. nu. j. & 4 eo.
Tortura ad pœnam eſt meri imperij. ibi. nu. 2 eodem
Tortura pro quibus criminibus irrogari poteſt. ibi. nu. 5 eodem
Tortura irrogari poteſt teſtibus vacillantibus tam in cauſa ciuili, quàm in criminali. ibi. nu. 6 eodem
Tortura an poſsit in cauſa appellationis irrogari. ibi. nu. 8 eo.
Tortura quandoq; datur ad eruendam ſolam reſponſionem affirmatiuã, vel negatiuã, & tũc ad eam deuenitur ſine indicijs. ibi. nu. 9 eodem
Tortura vt irrogari poſsit, quis ordo ꝓcedere debeat. ibi. nu. 10. & 11. f. 227
Tortura eſt inuenta ad veritatem inueſtigandum ob defectum probationũ. ibi. nu. 12 eodem
Tortura quando eſt irroganda, qualiter decretum interponi debeat. ibi. numero. 14 eodem
Tortura illata, ſi reus non confitetur, iudicia ſunt purgata. ibi. nu. 16. fo. eo.
Torqueri non debet is, contra quem ſunt plenæ probationes, aliâs iudex mortaliter peccat. in vj. par. ver. tortura. nume. 11 eodem
Tortus in membris, corporis læſionem pati non debet. in vj. par. ver. tortura. nu. 13 eodem
Tractatus huius ſummarium & continentia traditur. in proœ. in fin. fol. 8
Tranſactio criminis facta cum accuſatore, an impediat quin alius poſsit accuſare. vel iudex inquirere. in vj. par. verſi. inquiſitio. nu. 55 139
Tranſactio in criminalibus quid operetur, maximè in caſibus permiſsis. ibi. nume. 55. & 57 eodem
Tranſactio in criminalibus in quibus caſibus eſt hodie permiſſa per conſtitutiões Regni, & qualiter in hoc ius commune reſtringatur. ibi. nume. 73 folio 142
Tranſactione facta in criminalibus, an & quando iudex procedat ex officio ibi. nu. 76 143
Tranſigentibus in criminalibus licitũ eſt aliqd ab accuſato accipere, pro expenſis & intereſſe, & pro eſtimatione damnorum. ibi. nu. 74 eod.
Tranſactio in ciuilibus an ſit permiſſa per conſtitutiones Regni, & qualiter

tranſigens

tranſigẽs puniatur. in vj.par.ver.inquiſitio.num.78 eodem

Tranſactio in ciuili cauſa facta per cõtumacem bannitũ & condemnatũ,facit illum omnẽ pœnã euitare. Secus iu criminali.ibi.num.79 eod.

Tribunus quo tempore in Roma creatus.in iij.par.nu.22 19

Tributarium prædium detinens, poteſt citari per edictum:& elapſis ſex menſibus priuatur prædio.in vj.par.ver.citatio.nu.93 171

Tutelæ cauſa compromitti nõ poteſt, etiã ſtante pragmatica, quòd affines compromittant.in vj.par.verſi.compromiſſum.num.30 197

Tutor qui adminiſtrauit,eſt primò conueniendus.in proœ.nu.18 7

Tutor quando accuſatur vt ſuſpectus, cauſa criminalis dicitur. in iiij.par.prima diſt.nu.11 39

Tutor non faciens ſolẽnia litigans pupilli nomine,facit iudicium eſſe nullum. & quæ dicãtur iſta ſolennia. & qualiter practicetur inRegno.in iiij.par.xv.diſt.num.33 112

Tutor non poteſt facere procuratorem ante litem conteſtatam,ſed actorem cum decreto iudicis: aliàs non valet iudicium.ibi.num.34 eodem

Tutor ſuſpectus poteſt ex officio iudicis inquiri & remoueri.in vj.par.ver.inquiſitio.num.147 153

Tutor petitus dari poteſt inquiri per iudicẽ,an ſit idone⁹,& an reperiãtur alij magis idonei.ibi.n.197. f.156

Tutor quãdo dandus eſt alicui vel curator per iudicẽ ſine inquiſitione,nõ requiritur citatio alicuius.in vj.par.ver.citatio.num.35 164

Tutor ante omnia in iudicio de ſolennitatibus docere debet. Et poſt datũ terminum ad probandum,litis exceptio opponi poteſt.in vj.par.ver.exceptio.num.3 189

Tutor poteſt compromittere ſecundũ Regiam pragmaticam.in vj.par.ver.compromiſſum.num.8 195

Tutor qui iuſtam cauſam litigandi nõ habuit,debet in expenſis condẽnari: & cõtra eius bona fit executio.in vj.par.ver.executio.nu.39 300

Tutoris vel curatoris datio, ſummariæ expeditur.in iiij.par.ix.di.n.85. f.93

Tutrice ſecundò nubente,non reddita ratione,bona ſecundi viri ſunt obligata.& in eis pro tutelari debito fit executio.in vj.par.ver.executio. numero.53 301

Vasalli possunt [illegible] iurisdictionem [illegible] baronis. fo. [illegible] n.° 5.

VASALLVS contumax verus, qui citatus dixit, nolo venire. ſtatim perdit feudum.in vj.par.ver.contumacia.nu.22 178

Venditor tenetur ad intereſſe de euictione & litem defendere,ꝙ includit etiã ſubminiſtrationẽ expẽſarũ.in vj.par.ver.authoris laudatio.n.8. f.182

Vendere frumentum tempore careſtiæ poſſunt cõpelli domini per iudicẽ,in vj.par.ver.iniquiſitio.nu.181 f.155

Verberaus clericum in habitu laicali, non eſt excommunicatus.in iiij.par.xj.diſt.num.44 101

Verbum,quod poteſt eſſe æquipollens abſolutioni vel cõdemnationi.in vj.par.ver.ſentẽtia.num.123 243

Verbum,contendere in iudicio.ad partes ſolùm refertur,nõ ad iudicẽ.in vj.

par.num.8 10
Verbũ,moderatur,in pœnalibus adpoſitũ, operatur vt in illo caſu pœna mortis imponi non poſsit.in iiij.par. j.diſt.numero.52 44
Verbum,peremptoriè,an & quando in citatione adponi debeat.in vj. parte ver.citatio.num.72 169
Verbum,credit,eſt veritatis expreſſiuum in reſpondente poſitionibus. in vj.par.ver.poſitio.nu.14 201
Verba,ſine figura iudicij. quid importent.& ponitur intellectus iuriũ municipalium Regni.in iiij.par.ix. diſt. numero.11.& 12 86
Verba:ſubmitto me protectioni,&tuitioni talis iudicis.vim appellationis habent.in vj.par.ver. appellatio. numero.123 263
Verba libelli impropriãtur,vt ſaluetur libellus.in iiij.par.j.diſt.nu.23 fo.40
Verborum ordo in legatis & diſpoſitionibus ſeruatur.in proœ.nu.17 fol.7
Veritati omnia cedunt.in tertia parte. numero,67 25
Veſtes cedenti bonis ſunt relinquẽdæ. .in vj.par.ver.execuiio.nu.29 f.299
Veſtes non ſunt auferendæ dãnatis ad mortem.nec tranſeunt in hypotheca.ibi.nu.30 eodem
Viam,per quam actus impugnetur,nemo videtur ſibi elegiſſe.in iiij.par.ix. diſt.num.91 94
Vicarius ſeu locum tenens, an dicatur ordinarius vel delegatus.in iiij. par. v.diſt.num.5.& 6.cum plu ſeq. f.55
Vicarius quomodo cognoſcatur à delegato.ibi.num.8 eod.
Vicarius generalis epiſcopi,dicitur ordinarius. Secus particularis vicarius vnius loci.quia eſt delegati.ibi.num. 12.fo.eod.& in vj.par.verſi. appellatio.num.370 291
Vicarius foraneus ſeu ruralis,quis dicatur.in d.v.diſt.num.14 55
Vicarius epiſcopi dicitur ordinarius, in his,quæ de iure cõmuni in eum tranſeunt. Secus in his,quæ non trãſeunt niſi ſpecialiter ſibi committãtur per epiſcopũ: prout ſunt cauſę criminales,& collationes beneficiorum.quia in his eſt delegatus,& ab eo appellatur ad epiſcopum cõmittentem. ibi. nu.16.fo.56.& in vj.par.ver. appellatio.num.373 291
Vicarius rectoris ſęcularis vel præſidis, an dicatur ordinarius vel delegatus. in d.v.diſt.num.17 56
Vicarius creatus ab habente poteſtatẽ ſubſtituendi dicitur ordinarius. ibid. numero.18 eod.
Vicarius an poſsit conſtitui ab inferiori à principe.ibi.nu.19 eodem
Vicarius ſeu locumtenens, in caſu quo poteſt de iure conſtitui, quam poteſtatem habeat: & de quibus cauſis poſsit cognoſcere.ibi.nu.20 eod.
Vicarius an poſsit alium vicarium ſibi ſubſtituere.ibi.nu.22 57
Vicarius in loco tribunalis principalis ſententiam ferre debet.in vj.par.ver. ſententia.num.74 240
Vicarius generalis poteſt in omni loco ſuæ prouincię ius reddere.ibi.numero. 82 eodem
Vicarius poteſt recuſari, vt ſuſpectus ex ſola ſuſpicione ſui ordinarij.in vj. par.ver appellatio.nu.28 255
Vicarij iuriſdictio extinguitur morte epiſcopi.in iiij.par.v.diſt.nu.57.f.61
Vicarij iuriſdictio ſuſpenditur per excommunicationẽ epiſcopi.ibi. numero.70

ro.70. fol.62
Vicariorum tres dicuntur eſſe ſpecies, ibi.nu.6. fol.55.
Viceduces vicereges:& vicecomites dicuntur iudices ordinarij,in iiij.par.v. diſt.nu.10. fol.eod.
Victor quandoq; patitur expenſarum condemnationem,in vj.par.verſi.interrogatio.nu.2. fol.184.
Videlicet,dictio,eſt declaratiua, & reſtrictiua pręcedentium, in iij.par.numero.105. fol.30.
Vidua dicitur miſerabilis perſona,quãdo eſt pauper. aliàs ſecus, in iiij.par. ix.diſt.nu.79.fol.93.& in vj.par.ver. inquiſitio.nu.133. fol.152.
Viſitatio eccleſiæ quando fit per prælatum ad quẽ effectum fiat, in vj. par. ver.inquiſitio.nu.14. fo.134.
Vitium litigioſi non inducitur,quando ſuper re aliqua agitur criminaliter, in iiij.par.j.diſt.nu.34. fol.42.
Vlpianus Iuriſconſultus, fuit poſt aduentum Chriſti, in iij. par. nu.28.in fine. fol.20.
Vniuerſitas non poteſt conueniri pro damno clandeſtino, niſi præcedat inquiſitio generalis cõtra malefactores, in vj par.ver.inquiſitio.num.11. folio 133
Vniuerſitas poteſt citari per edictum, in vj.par.ver.citatio.nu.94. fol.171.
Vniuerſitas an in die Veneris ſancti, citari poſsit ad ſonum tabellæ,ex quo nõ pulſantur campanæ.ibi.nu.112. folio 172.
Vniuerſitas cuiuslibet ciuitatis,Caſtri, vel villæ,quæ regitur per ſyndicum, habet reſtitutionem in integrum,in vj.par.ver.appellatio.nu.87.fol.258
Vniuerſitas conſtituens procuratorem ad contrahendũ cum iuramento,non reſtituitur. nõ tamen eſt periura.ibi. nume.93. fol.259.
Vniuerſitas cogitur imponere collectã pro ſoluendis debitis ſuis, in vj. par. ver.executio.nu.51. fol.300.
Vocem primam habere in concilio debet maioris dignitatis & dignior, in proœ.nu.8. fol.6.
Vſusfructus aduentitiorum filij,an pro debito vel delicto partis publicetur, in vj.par.ver.executio.nu.37.fo.300
Vſura, ꝙ ſit peccatum, in iiij. par. xvj. diſt.nu.54. fol.114.
Vſura, dicitur crimen.in vj.par.verſi.inquiſitio.nu.117. fol.150.
Vſura ſpecies eſt rapinę.ibi.n.119.f.eo.
Vſura maius malum non reperitur.ibi. numero.120. fol.eod.
Vſuræ permiſſę ſunt de iure ciuili,ideò iudex ſecularis nõ poteſt de illis inquirere,de iure cõmuni:ſed ſolùm iudex eccleſiaſticus.ibi.nu.108.f.149.
Vſuræ hodie multũ frequẽtantur.ideò acrius puniri debẽt.ibi.n.114. f.150
Vſurarũ crimen eſt publicum, & poteſt in Regno iudex ex officio inquirere, contrà vſurarium, & etiam quilibet de populo admittitur ad accuſandũ de tali crimine.ibi.nu.126. 151.
Vſurarum cauſa eſt ſummaria iu curia eccleſiaſtica,in iiij.par.ix.diſt.nu.50. folio 91.
Vſuras ſoluens,videtur ſibi eruere oculos,in vj.par.ver.inquiſitio. nu.124. folio 151.
Vſurarius poteſt inquiri per iudicem etiã ad cõmodum priuati, in vj. par. ver.inquiſitio.nu.106. fol.148.
Vſurarius compelli poteſt per iudicem ad vſuras reſtituendas,& poteſt ante

receptionē impediri, ne vſuras recipiat.ibi.nu.107. eodem
Vſurarius an poſsit puniri per epiſcopū ad aliquam pænam temporalem.ibi. nume.109. fol.149.
Vſurarius an poſsit hodie inquiri per iudicem ſeculare ex officio,per conſtitutionē Regni.ibi.nu.110.fo.eod.
Vſurarius de iure canonicoquas pœnas patiatur,ibi.nu.111. fol.eod.
Vſurarius nulla magis conuenienti pœna puniri pōt,quam pecuniaria propter eius auaritiā.Et ideò meritò conſtitutioRegni induxit pœnam publicationis bonorum.ibi. numero.116. folio 150
Vſuras recipiens,tantùm peccat, nō autem ſoluens.vnde licet creditor illas recipiat à ſponte dante,non per hoc excuſatur à pœna.ibi.nu.123.f.151.
Vſurarius peccat recipiēdo vſuras,etiā à ſponte dante.ibi.nu.123. fol.eod.
Vſurarij corpus mortuum poteſt ſequeſtrari per epiſcopū,ne ſepeliatur,donec hæres caueat de reſtituēdis vſuſuris.in iiij.par.xj.diſt.nu.33.fo.101
Vxor vendicans maritum,vel econtrà, excluditur per exceptionem conſanguinitatis.in iiij.part.xx. diſt.nu.12. folio 118.

FINIS.

ADMONITIO.

Lector,ne quid numerorum turbatus ordo, ſæpe nullo interuallo diſcretus,te fallat, primum numerum ad corporis membrum,alterum ad paginam ſeu folium referto.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE